R. P. NATALIS
ALEXANDRI
ORDINIS FF. PRÆDICATORUM
IN SACRA FACULTATE PARISIENSI DOCTORIS, EMERITI PROFESSORIS
HISTORIA ECCLESIASTICA
VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum post Christum natum millesimum sexcentesimum: Et in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

Notis & Animadversionibus, quoad Historiam & Dissertationes novi Testamenti, aucta ad castigationem & illustrationem opinionum quarumdam Auctoris,

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA

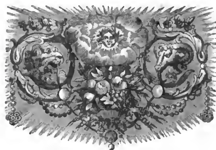
LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Quibus accedunt, præter animadversiones

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis ejusdem in secunda Lucensi editione insertas, aliæ insuper ejusdem Auctoris noviter elucubratæ.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS,
SUMPTIBUS SOCIETATIS.
MDCCLXXI.

Superiorum Permissu.

INDEX

DISSERTATIONUM, PROPOSITIONUM, Quæstionum, Capitum, Articulorum, & Paragraphorum, quæ in hoc ultimo Volumine Historiæ Ecclesiasticæ Veteris Testamenti continentur.

IN QUARTAM MUNDI ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

V. MUNDI ÆTAS
A FUNDATIONE TEMPLI SALOMONICI AD CAPTIVITATEM BABYLONICAM.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

IN HISTORIAM SACRAM

QUINTÆ MUNDI ÆTATIS.

DISSERTATIONES SELECTÆ.

VI. MUNDI ÆTAS

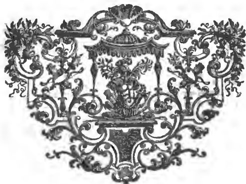
a captivitate Babylonica

AD NATALE CHRISTI

HISTORIÆ SYNOPSIS.

IN VI. MUNDI ÆTATEM

DISSERTATIONES SELECTÆ.

IN

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM

VETERIS TESTAMENTI, QUARTÆ MUNDI ÆTATIS, DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO IX.

De Libris Moysis.

PROPOSITIO UNICA.

Pentateuchus vere a Moyse scriptus est: in quo clarissima extant Oracula Christi prænuntia.

Robatur Propositio contra *Hobbesium*, *Peirerium*, & *Spinosam* Tract. *Theologico-Politici* Auctorem, primo Scriptorum Sacrorum testimoniis. *Moysem* enim res a Populo Dei gestas scriptis tradidisse constat ex Cap. 17. *Exodi* v. 14. ubi victoriam de Amalecitis reportatam Deus ipsi literis mandare jubet. *Dixit autem Dominus ad Moysem: Scribe hoc ob monumentum in Libro, & trade auribus Josue.* Mandata etiam a Deo accepta ipsum literis commisisse probant illa Exodi 24. 4. 7. *Scripsit autem Moyses universos sermones Domini . . . . Assumensque Volumen fœderis, legit audiente Populo.* Et Exodi 34. 27. *Dixitque Dominus ad Moysem: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœdus.* Legem a *Moyse* scriptam, ex Libris Sacris evidens est, Legisque nomine non solum *Deuteronomium*, sed quinque Libros *Moysis* nomen præ se ferentes, intelligi debere. *Deuteronomii* 17. De futuro Israelitarum Rege scriptum est: *Postquam autem sederit in Solio Regni sui, describet sibi Deuteronomium Legis hujus in Volumine, accipiens exemplar a Sacerdotibus Leviticæ Tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba, & cæremonias ejus quæ in lege præcepta sunt.* Deuteronomii 31. *Scripsit itaque Moyses Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant Arcam fœderis Domini, & cunctis Senioribus Israel. Præcepitque eis dicens: Post septem annos, anno Remissionis, in solemnitate Tabernaculorum, convenientibus cunctis ex Israel, ut appareant in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit Dominus, leges verba Legis hujus coram omni Israel audientibus eis, & in unum omni Populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis & advenis, qui sunt intra portas tuas: Ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant impleantque omnes sermones Legis hujus.* Ibidem Canticum scribere jubetur Moyses, quod Cap. 32. legitur. *Nunc itaque scribite vobis Canticum istud, & docete filios Israel, ut memoriter teneant & ore decantent, & sit mihi Carmen istud pro testimonio inter filios Israel . . . Scripsit ergo Moyses Canticum, & docuit filios Israel.* Ibidem vers. 14. *Postquam ergo scripsit Moyses verba Legis hujus in volumine atque complevit: præcepit Levitis qui portabant Arcam fœderis Domini dicens: Tollite Librum istum, & ponite eum in latere Arcæ fœderis Domini Dei vestri: Ut sit ibi contra te in testimonium.*

Idem probatur ex Josue Cap. 1. 7. 8. *Confortare igitur, & esto robustus valde: Ut custodias, & facias omnem Legem, quam præcepit tibi Moyses servus meus: Ne declines ab ea ad dexteram, vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat Volumen Legis hujus ab ore tuo: Sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo.* Ex quibus colligitur, Legem *Moysis* scriptam extitisse temporibus *Josue*. Nec solum Legem secundam, quæ Deuteronomium est, sed primam quoque, quam descriptam habuisse *Josue* necesse fuit, ut universa *Moysis* præcepta executioni mandaret. Pleraque enim Deuteronomium non complecti constat ex Numerorum 27. 22. 23. *Fecit Moyses ut præceperat Dominus. Cumque tulisset Josue, statuit eum coram Eleazaro Sacerdote, & omni frequentia Populi. Et impositis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.*

Confirmatur ex aliis Veteris Testamenti Libris, Pentateuchum integrum *Moysis* vindicandum. *David* morti proximus ita *Salomonem* alloquitur 3. Regum 2. 3. *Et observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut custodias cæremonias ejus, & præcepta ejus & judicia & testimonia, sicut scriptum est in Lege Moysi.* Porro cæremoniæ, præcepta, & judicia Domini per totum Pentateuchum sparsa sunt. Itaque Legis Mosaicæ nomine Pentateuchus integer intelligitur. Sic 4. Reg. 21. 8. *Et ultra non faciam commoveri pedem Israel de Terra, quam dedi patribus eorum: Si tamen custodierint opere omnia quæ præcepi eis, & universam Legem quam mandavit eis servus meus Moyses.* 4. Regum 22. & 23. nec non 2. *Paralipomenon* 34. 14. narratur, *Helciam* Pontificem, cum sarta tecta Templi curaret *Librum Legis Domini per manum Moysi*, in Domo Domini reperisse: Quem ad se missum cum *Josias* legisset, ejusdem jussu, universo Populo audiente fuisse recitatum. *Legitque cunctis audientibus omnia verba Libri fœderis, qui inventus est in Domo Domini. Stetitque Rex super gradum, & fœdus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, & custodirent præcepta ejus & testimonia, & cæremonias in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis hujus, quæ scripta erant in Libro illo.* Quæ sive de Pentateucho integro cum *Josepho* intelligatur Libro 10. *Anti-*

Quiratum Cap. 5. sive de solo Deuteronomio cum *SS. Athanasio* Epistola ad Marcellinum, *Chrysostomo* Homilia 9. in Matthæum, & Homilia 7. in 1. ad Corinthios; certum est, *Deuteronomium* esse genuinum Opus *Moysis*, adeoque & priores quatuor Libros, quos jam scriptos supponit, cum sit compendiaria illorum explanatio, totiusque legis breviarium, ut declarat ipse *Moyses* Deuteronomii 1. 5. *Cœpitque Moyses explanare Legem, & dicere: Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb*, &c. Et Deuteron. 29. 1. *Hæc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi ut feriret cum filiis Israel in Terra Moab, præter illud fœdus quod cum eis pepigit in Horeb*. Quamobrem Liber ille dictus est *Deuteronomium*, id est, secunda Lex. His adde hæc verba 4. Regum 23. 25. de Josia: *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua, juxta omnem Legem Moysi*. Et 1. Paralipomenon 16. 40. *Ut offerrent Holocausta Domino super Altare Holocautomatis jugiter, mane & vespere juxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, quam præcepit Israeli*. Item Lib. 2. 23. 18. *Constituit autem Jojada Præpositos in Domo Domini, sub manibus Sacerdotum & Levitarum, quos distribuit David in Domo Domini, ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in Lege Moysi*. Cap. 25. 3. 4. 5. de *Amasia* dicitur: *Cumque roboratum sibi videret Imperium, jugulavit servos, qui occiderant Regem patrem suum, sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro Legis Moysi, ubi præcepit Dominus dicens: Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur*. Quæ sententia iisdem verbis legitur *Deuteronomii* 24. 16. Cap. 30. 15. 16. *Immolaverunt autem Phase quarta decima die Mensis secundi. Sacerdotes quoque atque Levitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in Domo Domini, steteruntque in ordine suo, juxta dispositionem, & legem Moysi hominis Dei*. Et Cap. 31. 3. *Pars autem Regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum mane semper & vespere: Sabbatis quoque & Calendis, & solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in Lege Moysi*. Cap. 35. 11. 12. *Et immolatum est Phase: Asperseruntque Sacerdotes manu sua sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles Holocaustorum; & separaverunt ea, ut darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi*. Ritus autem celebrandi Phase præscribitur *Exodi* 12. *Levitici* 23. & *Numerorum* 27. De Holocaustorum immolatione & solemnibus Sacrificiis in Levitico sancitum est. Hi ergo Libri vere sunt *Moysis*, Legisque Mosaicæ nomine significantur. In Libris *Esdræ* frequens est Legis Mosaicæ mentio, & *in Libro Moysi* scripta dicuntur, quæ in Pentateucho extant 1. Esdræ 3. 2. *Et surrexit Josue filius Josedech, & fratres ejus Sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & ædificaverunt Altare Dei Israel, ut offerrent in eo Holocautomata, sicut scriptum est in Lege Moysi viri Dei*. Cap. 6. 18. *Et statuerunt Sacerdotes in ordinibus suis, & Levitas in vicibus suis super opera Dei in Jerusalem, sicut scriptum est in Libro Moysi*: (Nempe Numerorum 3. 6. & 8. 9. 11.) Esdræ 10. *Veniebant ad pollicendum & jurandum ut ambularent in Lege Dei, quam dederat in manu Moysi servi Dei, ut facerent & custodirent universa Mandata Domini Dei nostri, & Judicia ejus, & Cæremonias ejus, & ut non daremus filias nostras Populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis nostris. Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad usum per diem Sabbati ut vendant, non accipiemus ab eis in Sabbato & in die sanctificata. Et dimittemus Annum septimum, & exactionem universæ manus. Et statuemus super nos præcepta, ut demus tertiam partem sicli per annum ad opus Domus Dei nostri, ad panes Propositionis, & ad Sacrificium sempiternum, & in Holocaustum sempiternum in Sabbatis, in Calendis, in Solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: Ut exoretur pro Israel, & in omnem usum Domus Dei nostri. Sortes ergo misimus super oblationem lignorum inter Sacerdotes, & Levitas, & Populum, ut inferrentur in Domum Dei nostri per domos Patrum nostrorum, per tempora, a temporibus anni usque ad annum: Ut arderent super Altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in Lege Moysi*. Quæ omnia in Pentateucho leguntur. Cap. 13. 1. *In die autem illa lectum est in Volumine* Moysi *audiente Populo; & inventum est scriptum in eo, Quod non debeant introire Ammonites & Moabites in Ecclesiam Dei usque in æternum*: Quod *Deuteronom*. 22. 3. legitur.

Ex Capite 8. ejusdem Libri discimus *Esdram* Mosaicæ Legis Volumen prælegisse universæ Israelitarum Genti, & interpretationibus illustrasse, ut Populus omnia & singula illius capita intelligeret. *Et dixerunt Esdræ Scribæ ut afferret Librum Legis Moysi, quam præceperat Dominus Israeli. Attulit ergo Esdras Sacerdos Legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima Mensis septimi. Et legit in eo aperte in platea quæ erat ante Portam Aquarum de mane usque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum, & Sapientum, & aures omnis Populi erant erectæ ad Librum. Et in die secundo congregati sunt Principes familiarum universi Populi, Sacerdotes & Levitæ ad Esdram Scribam, ut interpretaretur eis verba Legis. Et invenerunt scriptum in Lege, præcepisse Dominum in manu Moysi, ut habitent filii Israel in Tabernaculis in die solemni, mense septimo*, &c. *Fecit ergo universa Ecclesia eorum qui redierant de captivitate, Tabernacula . . . . . Legit autem in Libro Legis Dei per dies singulos, a die primo usque ad diem novissimum*. Liber Psalmorum, quorum nonnulli *Moysem* Auctorem habent, Legem *Moysis* frequenter inculcat. Psalmi præcipue septuagesimus septimus, centesimus quartus, centesimus quintus, & centesimus trigesimus quintus, totam Pentateuchi Historiam ab initio repetunt. *Baruch* Propheta sub *Moysis* nomine aliqua laudat, quæ in Levitico & Deuteronomio scripta leguntur. Sic enim habet Cap. 2. 28. *Sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scribere Legem tuam coram filiis Israel dicens: Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna convertetur in minimam inter Gentes, quo ego eos dispergam*, &c. Sic & *Danielis* 9. 11. 13. *Et stillavit super nos maledictio & detestatio, quæ scripta est in Libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei . . . . Sicut scriptum est in Lege Moysi, omne malum hoc venit super nos*. Et Cap. 13. 2. De parentibus *Susannæ* dicitur: *Erudierunt filiam suam secundum Legem Moysi*. Malachiæ 4. 4. *Mementote*, inquit Dominus, *Legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israel, præcepta & judicia*. Tobiæ 7. 14. *Raguel* de filia sua *Tobia* collocanda ait: *Et credo quoniam* Deus *ideo fecit vos venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi suæ secundum Legem Moysi*, literis mandatam *Numerorum* 36. Lib. 2. Macchabæorum 7. 6. *Eleazarus* ait: *Non obedio præcepto Regis, sed præcepto Legis, quæ data est nobis per Moysen*. Eodem Capite fit mentio Cantici *Moysis*, ex eoque testimonium profertur. Septem enim Fratres Macchabæi cum Matre sanctissima dixisse referuntur: *Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione Cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur*.

Confirmatur secundo ex Christi & Apostolorum Oraculis. *Joannis* 5. 45. Christus Judæos his verbis compellat: *Nolite putare, quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: Est qui accusat Moyses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: De me enim ille scripsit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?* Scripsit itaque *Moyses*, & eos quidem Libros scripsit, quos Judæi velut ipsius Libros legebant. Hos autem Pentateuchum ipsum fuisse, minime dubium est, in quo extant insignia de Christo venturo Oracula, ut illud *Genesis* 49. 10. quod vetustiores Judæi ad Messiam sine hæsitatione referunt, Chaldæi præcipue Paraphrastæ, Thalmudistæ etiam, R. Selomoch, & R. David Kimchi. *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit Expectatio Gentium. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum . . . . .* Et illud Deuteronomii 18. 15. & seq. *Prophetam de Gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus: Ipsum audies, ut petisti a Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam*. Quod Oraculum non de *Josue*, non de *Davide*, *Jeremia*, vel de aliis Prophetis, ut quidam Judæi commentantur, sed de uno Christo intelligendum, multa demonstrant, primo quod Prophetarum neminem similem fuisse *Moysi* ex illis verbis *Deuteronomii* 34. 10. certo ac evidenter constat: *Et non surrexit ultra Propheta in Israel sicut Moyses*. Jesum autem inter & Moy-

Moysen summe similitudo intercessit, ut fuse docet *Eusebius* Libro 3. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 2. Num, *inquit*, ex iis qui post Moysem extiterunt Prophetæ, Esaias exempli gratia aut Jeremias, aut Ezechiel, aut Daniel, aut alius quispiem de ceteris duodecim, Legum Auctori Moysi conferendus extitit? Nequaquam. Sed ex illis tandem quis unquam Mosi similia effecit? Nusquam poteris dicere. Sed quisque illorum e primo ad novissimum quoscumque instituebant ac docebant, ad ipsum Mosem remittebant, eique in hoc Populum reprehendebant, quod Mosis Legem non servasset, sed contra illam fecisset, neque illum ad quidquam aliud hortabantur, nisi ad ea firmiter tenenda, quæ in Lege Mosis posita sunt. Nullum igitur horum illi similem dixeris: Atqui Moses de uno dumtaxat certe ac definite loquitur. Quemnam igitur alium Mosi similem futurum Prophetam canit Oraculum illud, nisi Salvatorem & Dominum nostrum Jesum Christum? Quomodo autem hoc dictum sit, diligentius contemplari necesse est. Primus Moses Genti Judaicæ præfuit: Cumque eos deprehendisset Ægyptiis superstitionibus, multorumque Deorum cultu implicitos, primus ab iis illos avertit, inevitabilibus suppliciis cultores simulacrorum deterrens, & primus eis Theologiam ostendit, eam quæ unius principatum docet, præcepitque ut unum Opificem, Auctoremque rerum omnium colerent. Primus etiam religiosæ vitæ illis institutionem quamdam disponens atque assignans, piæ, sanctæque Reipublicæ illis auctor & primus & solus apparuit. Atqui Jesus quoque Christus, sicut Moses similiter, ac multo quidem excellentius: Qui primus ejus doctrinæ, quæ veram Religionem instituit, reliquis Gentibus Auctor & Magister fuit: & primus per totum terrarum orbem simulacrorum cultum evertit, primusque unius omnium Regis Dei cognitionem & reverentiam cunctis ostendit hominibus: Novæque vitæ, ac piis hominibus accommodatæ Reipublicæ primus introductor, Legisque lator extitit. Ad hæc, ea quæ de Mundi ortu, & quæ de Animæ immortalitate feruntur, aliaque omnia philosophica præcepta quæcumque ejusdem sunt generis, primus Moses Judæorum tradidit Nationi. Sed hæc multo divinius primus cæteris Gentibus Jesus Christus per suos Discipulos demonstravit, ut sane merito Mosem primum solumque pietatis Legum latorem Judæorum appellare æquum sit: Jesum autem Christum Gentium universarum, sicut Prophetia quæ de illo est, canit: *Constitue Domine Legislatorem super eos, agnoscant Gentes quod homines sunt*. Moses præterea gestis mirabilibus & prodigiis Religionem a se institutam & traditam confirmavit. Itidem Christus iis Miraculis, quæ etiam scriptis tradita esse omnes novimus ad fidelium intuentium usus, novis suæ doctrinæ Evangelicæ præceptis stabilitatem ac perpetuitatem adjunxit. Rursus Moses Gentem Judaicam ab intolerabili servitute, qua ab Ægyptiis premebatur, in libertatem vindicavit. Christus quoque omne genus humanum ab impio atque Ægyptiaco simulacrorum cultu, quo sub malis Dæmonibus tenebatur, revocavit ad libertatem. Denique Moses Terram Sanctam, & in ea vitam Deo gratam & beatam iis qui Leges servarent promittit. Simili ratione Jesus Christus: *Beati*, inquit, *mites, quoniam ipsi possidebunt terram*, longe utique meliorem terram, vereque sanctam ac Deo gratam, non eam quæ est in Judæa, quæ plane a reliquis nihil differt, sed Dei amantibus in cœlo Animabus convenientem, iis qui vivendi rationem a se positam plene observaverint, pollicitus. Quod quidem apertius indicans iis, quos apud se beatos futuros prædicabat, Regnum cœlorum appellavit. Ceterum, alias quoque res a Salvatore nostro gestas invenies, quæ virtute longe præstiterint iis quas Moses edidit, magnam tamen cum Mosaicis illis habentes similitudinem. Exempli gratia: Moses totos quadraginta dies jejunus fuit . . . . Itidem etiam Christus. Rursus Moses in deserto alimenta Populo præbuit. Salvator quoque ac Dominus noster quinque panibus quinque millia hominum pavit. Item Moses per medium Mare ingressus est, Populoque itineris dux fuit . . . . Simili potestate, ac Deo etiam convenientius, Jesus qui Christus est Dei, in superficie Maris ingrediens, Petrum item ad se incedere super eadem fecit . . . Moses vento Austro violento Mare solidum fecit . . . Eadem ratione ac multo quidem præstantius Salvator noster increpuit ventum, & Mare, & facta est tranquillitas magna . . . . Mosis item vultus, cum de Monte descenderet, cernebatur plenus gloria . . . Simili ratione, & longe quidem excellentius Salvator noster cum duxisset suos Discipulos in Montem excelsum valde, transfiguratus est coram eis, & resplenduit facies ejus ut Sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix. Moses item Leprosum mundavit. Siquidem scriptum est: Et ecce Maria lepra candens sicut nix. Et paulo post: Et clamavit Moses ad Dominum dicens: Deus obsecro sana eam. Simili ergo ratione, sed longe majori potestate Christus Dei cum ad eum leprosus accessisset, dixissetque: Si vis, potes me mundare; Respondit, Volo mundare; & mundata est ejus lepra. Rursus Moyses digito Dei scriptam esse Legem affirmavit. Nempe sic scriptum est: Et dedit Mosi, cum desiisset loqui ad eum in Monte Sina, duas tabulas testimonii, tabulas lapideas scriptas digito Dei. Et in Exodo: Dixerunt igitur incantatores Pharaoni: Digitus Dei est hic. Itidem Jesus quoque qui Christus est Dei, Pharisæis dicebat: Si autem in digito Dei ejicio Dæmonia. Ad hæc omnia, Moses denominavit Jesum Nave. Pari ratione etiam Salvator Simonem Petrum. Atque item Moses constituit Populo, qui præessent Septuaginta . . . . Sic etiam ipse Salvator designavit suos Discipulos septuaginta, & misit binos ante faciem suam. Rursus Moses duodecim viros emisit terram exploraturos. Noster item Salvator, multoque etiam præstantius, duodecim Apostolos emisit, ad inspiciendas omnes Gentes. Rursus Moses ponit Legem quæ dicit: Non occides, non mœchaberis, non furaberis, non pejerabis. At Salvator noster Lege proposita, non occidere solum, sed etiam irasci prohibet; & pro eo quod dictum est non mœchari, ne intueri quidem mulierem cum petulanti cupidine admonet; & pro eo quod est, non furari, res proprias indigentibus elargiri imperat: Etiam illud longe transiliens; quod est, non pejerare, ne jurare quidem ullo modo instituit. Et quid me oratione longius provehi necesse est, ut demonstrem similia, finitimaque inter se, Mosem ac Salvatorem Dominumque nostrum fecisse; cum unicuique volenti, in otio talia colligere facillimum sit? Etenim cum Mosis mortem novisse neminem dicant, ac ne sepulcrum quidem ejus, neque itidem Salvatoris nostri post reditum suum in vitam, mutationem in speciem divinam quisquam scire potuit. Si igitur in tam multis rebus alius nemo, sed solus Salvator noster, qui cum Mose similitudinem factorum habuerit, proferri potest, superest jam ut in illum unum spectemus. Neque vero ad alium quempiam referamus Prophetiam, quæ apud Mosem extat, in qua illi similem suscitaturum se Deus respondet.

Præterea *S. Petrus* Israelitis dictam in Concione (Actor. 3.) exponens quæ de Jesu Christo locutus est Deus per os Sanctorum suorum a sæculo Prophetarum, Christi venturi Vaticinium supradicto *Mosis* Oraculo contineri asserit: *Moyses quidem dixit: Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus noster de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes Prophetæ a Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, & testamenti quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes* (Genes. 12.) *familiæ terræ. Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: Ut convertat se unusquisque a nequitia sua. S.* etiam *Stephanus* in Concione ad Judæos Actuum 7. *Hic est*, inquit, *Moyses, qui dixit filiis Israel: Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis.*

Tertio *S. Cyrillus Alexandrinus Libro 8. contra Julianum* Apostatam, illum Imperatorem negantem Mosaicum illud Oraculum de *Jesu* filio *Mariæ* intelligendum esse, sic refellit pag. 256. Cum autem Christi Nativitatem inquirat, & in Lege Mosis sapientissimi frustra se torqueat: Discat a nobis, Doctrinæ Mosaicæ scopum ad Christi Mysterium pertinere, Christumque apud eum multoties describi. Quod cum nosset divinus Paulus dicebat: *Finis enim Legis & Prophetarum, Christus* (Rom. 10. 4.). Locuples autem harumce rerum ipse testis erit, Judæos ita compellans: *Si crederetis*, inquit, *Moysi, crederetis mihi. De me enim ille scripsit* (Joan. 1. 46.). Agedum ergo, quamvis nullo negotio quamplurima testimonia eaque vera proferre liceat, nos aliis prætermissis, quæ ab ipso allata fuerunt, perpendemus, atque ita vel in hoc mendacii illum arguamus. Dixit Moses ille sacrorum interpres Israelitis: *Prophetam ex fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: Ipsum audietis. Secundum omnia quæ petiisti a Domino Deo tuo in Choreb in die convocationis dicentes: Non adjiciemus audire vocem Dei nostri,* (Deut. 18.)

& ignem hunc magnum non aspiciemus ultra, ne moriamur. Et ait Dominus ad me: Recta omnia quæ locuti sunt. Prophetam suscitabo eis ex fratribus eorum, sicut te, & dabo verbum meum in ore ejus: & loquetur eis, secundum quod mandavero ei. Et homo qui non audierit quæcumque locutus fuerit Propheta ille in nomine meo, ego vindictam sumam de eo. „ Videsis ergo ut opportune admodum illud Christi Mysterium significatum sit. Descendit enim illa Universi Deus in specie ignis super Montem Sina, & vox tubæ resonabat valde, sicut scriptum est: Sed spectaculum illud cerni non poterat, & tubarum sonus erat prorsus intollerabilis. Proindeque dicebant vehementi formidine capti: Ignem hunc magnum non videbimus ultra, non audiemus vocem Domini Dei nostri . . . Cum igitur spectaculum eorum, quæ ad Dei gloriam figurata erant, ferre non possent qui tum temporis instituebantur homines, tandem necessario Incarnationis Unigeniti modus prædictus est. Non enim aliter versari cum hominibus poterat, cum secundum naturam ipse Deus sit, quam si homo secundum nos factus appareret, simulque maneret Deus ... Nominatus porro ait Propheta, licet Prophetarum sit Dominus. Nam cum ad inanitatem se demisisset, humanitatis conditione suscepta, utique decebat quæ humanitatis sunt non despicere: Ipsa vero Prophetia humanitatis conditioni valde congruit, sed & summum in rebus humanis dignitatis locum tenere putatur . . . . . Quoniam autem contendit hæc de Eo qui ex Maria prognatus est, scripta non esse, alium nobis ostendat fuisse secundum Moysen . . . . . . Cum plurimi post Mosen Prophetæ fuerint, & homines, sicut ipse fatetur; de quonam tandem hæc dicit? Ergo necesse est plane illud SICUT ME, plurimis modis a nobis intelligi. Et quidem Mosis Ministerium cum Servatoris Dispensatione, quoad ejus est, comparantes, agedum, vim Prophetię, quę de ipso est, nitamur explicare. Nimirum gravi servitute oppressos Israelitas Moses liberavit, & per medium Mare traduxit, suffocatis in eo qui quondam impotenter dominati fuerant: Aluis in solitudine, Manna cælitus demisso: Deo commendavit, medius ac sequester Dei & hominum fuit, ac Legis Administer, eosque ad omnem honestatem sapienter composuit. Hinc velut ex typo & umbra ad ipsum veritatis decus tandem veniendum est. Tyrannidem in nos exercuit Satanas, & peccati jugo genus hominum illigavit . . . . Spe autem sua miser excidit: Christus quippe contradixit ac restitit, solvit ejus laqueos, animi servitute nos eripuit, & immersos peccati cœno liberavit: Per Jordanem traduxit, qui bonorum hostibus & persecutoribus immittit exitium, vivificat vero & conservat Deo subditos, & qui ejus voluntati obsequuntur. Dedit nobis, non Manna quod sub sensum cadit, sed se ipsum potius in cibum sanctum, vivificum, & revera sanctissimum. Oblati autem sumus per ipsum Deo & Patri, & factus est Mediator ipsius & hominum. Ad hæc Leges præscripsit, non quæ in typis & umbris ultra essent, sed quæ ad optimum ac præstantissimum vitæ genus perducerent. Inest quippe ipsi quoque Legi veritatis adumbratio; Veritas autem ipsa tandem illuxit. Vide porro quomodo Moses quidem non ignoravit, quod unigenitum Dei Verbum assumpta humanitate, Leges Vetere Mandato longe circa comparationem meliores daturum erat hominibus. Nam cum de Legibus per ipsum latis scripsisset, His quicquam addi, aut ab iis detrahi nefas esse; postea Dominicæ Majestatis eminentiam & gloriæ sublimitatem, divinæque potentiæ magnitudinem animo reputans, pręcipit his verbis: *Ipsum audietis, juxta*
Exod. 19. *omnia quæ vobis loquetur*. Si enim ipsa voluerit, inquit, eas Leges ponere, quæ Mandatum per me traditum irritum faciant, hujus nulla ratio habeatur: Leges cum potestate statuat. Deus enim est ac Dominus, eique ac soli competit Leges ponere. Ne autem solus videretur Moyses de ipso Christo in his Prophetiam edidisse, id ipsum etiam Pater ipse confirmavit, & recte locutum illum declarat his verbis: *Recte omnia quæcumque locutus est. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, sicut te; & dabo verbum meum in ore ejus, & loquetur eis secundum*
Matth. 8. 3. *omnia quæ mandavero ei*. At enim quid sibi hæc
Luc. 7. 14. verba volunt? Non enim quisquam paulo cordatior
Joann. 11. 43. dixerit, ipsum omnibus Sanctis Prophetis verbum dedisse, qui cœlestia & ab illo accepta verba transportantes ajebant: *HÆC DICIT DOMINUS*? Quid ergo sibi vult cum ait, *Dabo verbum meum in ore ejus*? Animadverte Servatoris nostri supra res omnes eminentissimam dignitatem. Divini quippe Prophetę Ministerium suum implentes, ea quę maxime servos decet, reverentia dicebant: HÆC AIT DOMINUS: Hic vero non ita, Ipse namque Dominus erat: Patris autem vocibus in unaquaque re potius utebatur, ut cum Leproso dicit: *Volo Mundare*: Et cum mortuos in vitam redire jubet, *Adolescens*, enim inquit, *tibi dico, surge*: Et *Lazare, veni foras*. Et cum creaturam increpat, & furentium ventorum impetus retundit, & cum voce & verbo Deo maxime convenienti insanos Maris fluctus compescit. *TACE*, enim inquit, *OBMUTESCE*. Hoc opinor est illud: *DABO VERBUM MEUM IN ORE EJUS*.

Quarto *S. Eulogius* Alexandrinus Episcopus coacta Alexandrię frequenti Synodo, & excussa Samaritanorum controversia super prędicto *Deuteronomii* Oraculo, quod alii *Josue*, alii *Dositheo* Samaritano accommodabant, utramque damnavit sententiam, & Jesum Christum hoc Vaticinio a *Moyse* prænuntiatum esse definivit. Ita refert *Photius* Opera *S. Eulogii* recensens *Codice* 230. *Bibliotheca* suæ. *Liber*, inquit, *postremus Orationem continet, cui titulus*: DECRETUM IN SAMARITANOS *editum. Argumentum rationis hujusmodi. Plebs Samaritana in contrarias divulsa factiones, inter se diffidebat, & peregrinis opinionibus se impugnabat. Alii enim Jesum Nave eum esse censuerunt, de quo Moyses dixit*: „ Prophetam vobis excitabit Dominus Deus ex fratribus vestris, ut me. *Alii rejecta hac sententia, Dosten quemdam nomine, sive Dositheum prædicarunt Samaritanum etiam gente, æqualem Simoni Mago. Et hunc illum esse a Moyse prædictum portentose commenti, ab ipsius nomine Dosithæi cognominati sunt . . . . Utraque porro factio Libellos pro sua sententia, & contra adversariam partem, suum quoque Prophetam alteri præferendo, porrexit. S. Eulogius cum Synodo frequentissima, Pontificibus plena insignibus atque illustribus dignitate viris, Judex his præsedit. Marcianus susceptum Imperium Romanum septimum jam annum administrabat. B. Eulogius discussis quæ ab utraque parte afferebantur, & utraque erroris convicta, illum a Prophetis prædictum Messiam, ex Scripturis Sacris docuit esse Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum: Illos vero gravissimo errore laborasse: Hos quidem quod Jesum Nave illum Prophetam prænuntiatum fingerent; illos vero quod Dosten, seu Dositheum impium portentose comminiscerentur. Atque ita Concilium solvit. Sed argumentum & Decretum cum Eulogio periit*. Ex his constat, *Deuteronomium* aliosque quatuor Libros Legis a *Moyse* scriptos esse, in iisque clarissima extare Oracula Christi prænuntia.

Hanc veritatem confirmant verba illa *Philippi* ad *Nathanaelem*, relata Joannis 1. 45. *Quem scripsit Moyses in Lege, & Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph a Nazareth*. Ubi Legem a Prophetis distinguens, Legis a *Moyse* scriptæ nomine Pentateuchum significat. Sic & S. Petrus Act. 15. 21. *Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur*. Sic denique *S. Paulus* de Judęis scribens 2. ad Corinth. 3. 15. *Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum*.

Probatur secundo Propositio nostra ex Traditione ab Apostolis ad nos derivata, & ex summo Patrum omnium consensu, qui ex Pentateucho, velut ex Mosaico opere testimonia deprompserunt, quibus Judæorum, & Hęreticorum errores refellerent, Christianęque & Catholicę Religionis dogmata confirmarent. Homeri, Virgilii, Aristotelis, Ciceronis, Herodoti, Xenophontis, Taciti, esse quę eorum dicuntur Opera, nemo sanę mentis dubitat, ob perpetuum Græcorum & Latinorum, qui ipsos sub horum Auctorum nominibus laudarunt, testimonium: Quanto magis Pentateuchus *Moysis* esse credendus est, cui non modo Judęi, sed universa ab Apostolorum temporibus Ecclesia Christi, ab ipso Salvatore & Apostolis edocta, testimonium perhibet quod a *Moyse* scriptus sit? Simili argumento Manichęos negantes ab Apostolis scriptos esse Libros, quos Apostolorum esse dicit & tenet Ecclesia, *S. Augustinus* refellit *Libro* 33. *contra Faustum*, Capite sexto. „ Hos autem Libros, inquit, quibus illi, qui de transverso proferuntur, comparati respuuntur, unde constat esse Hippocratis? Unde si quis hoc neget, nec saltem refellitur, sed ridetur, nisi quia sic eos ab ipso Hippocratis tempora usque ad hoc tempus, & deinceps successionis series commendavit, ut hinc dubitare dementis sit? Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis aliorumque ejusmodi Auctorum Libros unde noverunt homines quod ipsorum sint,

nisi

„nisi eadem temporum sibimet succedentium contestatione continua? Multi multa de Literis Ecclesiasticis conscripserunt, non quidem auctoritate canonica, sed aliquo adjuvandi studio sive discendi. Unde constat quid cujus sit, nisi quia his temporibus, quibus ea quisque scripsit, quibus potuit, insinuavit atque edidit, & inde in alios, atque alios continuata notitia, latiusque firmata ad posteros, etiam ad nostra tempora pervenerunt, ita ut interrogati cujus quisque Liber sit, non hæsiremus quid respondere debeamus? Sed quid pergam in longe præterita? Ecce istas literas, quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitę hotus nostræ, vel illas cujusquam Fausti esse, vel has neget esse meas, unde convincitur, nisi quia illi qui nunc ista noverunt, notitiam suam ad longe etiam post futuros continuatis posterorum successionibus trajiciunt? Quæ cum ita sint, quis tandem tanto furore cœcatur, nisi Dæmoniorum mendaciloquorum malitia atque fallacia consentiendo subversus sit, qui dicat hoc mereri non potuisse Apostolorum Ecclesiam, tam fidam, tam numerosam fratrum concordiam, ut eorum scripta fideliter ad posteros trajicerent, cum eorum Cathedras usque ad præsentes Episcopos certissima successione servaverint, cum hoc qualiumcumque hominum Scriptis, sive extra Ecclesiam, sive in ipsa Ecclesia, tanta facilitate proveniat? *Pentateuchum* autem *Moysi* tribuit non solum Canon Hebræorum, sed etiam Canon Ecclesię. Quotquot enim ab Apostolorum temporibus Librorum Sacrorum indicem adornarunt Patres, Pontifices, Concilia, *Quinque Libros Moysis* primo loco recensent. Ita Canon ultimus ex iis qui *Apostolici* inscribuntur; *Melito* Sardensium Episcopus, Epistola ad *Onesimum*, apud *Eusebium* Libro 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 28. *Origenes* in Expositione Psalmi primi, cujus testimonium idem Eusebius descripsit, Libro 6. Cap. 25. *S. Cyrillus Jerosolymitanus* in Catechesibus: *S. Athanasius* Præfatione in Psalmos: *S. Augustinus* Libro 2. *De Doctrina Christiana*, Cap 8. & Lib. 15. *De Civitate Dei*, Cap. 25. *S. Hieronymus* in Epistola ad *Paulinam*, & alii Patres cum Græci, cum Latini: *Innocentius* I. in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum. Concilium Laodicenum Canone ultimo: Romana Synodus sub *Gelasio* Pontifice Maximo, & Tridentina Sessione 4.

Probatur tertio ea Pentateuchi Samaritani vetustate & auctoritate. Cum enim jam inde ab *Jeroboami* perduellione, decem Tribus secessione facta, suis Legibus, suaque Religione uti cœpissent, auctaque esset invidia utriusque Gentis, postquam Templi Hierosolymitani & Sanctæ Civitatis instaurationem sub *Esdra* turbarunt; capitale demum & perpetuum dissidium consecutum est ab *Alexandri* temporibus, ex quo *Manasses* Jaddi Pontificis frater, ob Samaritidem Mulierem in Matrimonium ductam Sacerdotio exauctoratus, in Templo quod *Sanaballat* ejus Socer, *Darii* nomine *Samariam* administrans, in Monte Garizim extruxerat, Pontificem se gessit. Illa tamen dissociatione & odio implacabili non obstante, utraque Gens suum Pentateuchi Codicem habuit, nihil vel certe parum dissentientem, hunc Samaritanis literis exaratum, qui veteres fuerunt Hebræorum characteres; illum Judaicis, qui post captivitatem Babylonicam ex Assyriis efformati in usum esse cœperunt: utraque Pentateuchum *Moysi* tribuit.

Probatur quarto ex Septuaginta Interpretum versione sub *Ptolemæo Philadelpho*, procurante *Demetrio Phalereo* adornata. Hęc enim *Pentateuchum* ut genuinum *Moysis* Opus a tota Judæorum Synagoga aguitum probat.

Probatur quinto ex Scriptorum externorum testimonio jam inde a *Mosis* ævo, asserentium *Moysen* Legum Judaicarum Auctorem fuisse. Ita *Manethos Sebbenyta* in Ægyptiaca Historia, referente *Josepho* Libro 1. contra Apionem, *Philochorus* Atheniensis, qui *Ptolemæi Philopatoris* temporibus floruit, referente *S. Justino* Martyre in Parænesi: *Polemon*, qui *Ptolemæi Epiphanis* ævo Græcanicam scripsit Historiam, eodem *S. Justino*, & *Cyrillo* Libro 1. adversus *Julianum*, referentibus. *Eupolemus ab Alexandro Polyhistore* laudatus, cujus illustria fragmenta legere est apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus 17. 23. 30. *Apollonius Molonis*, referente *Josepho* Libro 2. contra Apionem. *Castor* sive Rhodius, sive Galata, Dejotari gener, cujus testimonium laudat *S. Justinus in Parænesi*, *Diodorus Siculus*, quem *idem S. Justinus*, & *Cyrillus* Lib. 1. contra *Julianum* testem appellant. *Chæremon* Ægyptiacę Historię conditor, qui *Augusti* ætate floruit a *Josepho* laudatus. *Trogus Pompejus*, cujus Historiam in Epitomen contraxit *Justinus*, sub *Antonini Pii* Imperio. *Nicolaus Damascenus*, Auctor Historiæ universalis, Herodis Judæorum Regis amicus, cujus aliqua testimonia *Josephus* descripsit. *Ptolemæus Mendesius*, qui res Ægyptias tribus Libris complexus est; cujus meminerunt *S. Justinus* in Parænesi, *Tatianus*, & *Africanus* apud *Eusebium* Libro 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum, & *S. Cyrillus* Libro 1. contra Julianum. *Strabo* Lib. 16. Geographię. *Apion* Grammaticus, etsi Judęorum hostis. *Juvenalis* Satyra 14. ubi ait, Judaicum Jus a Judęis edisci, servari & metui, *Tradidit Arcano quodcumque Volumine Moses*. Ptolomæus Alexandrinus, Hephęstionis filius, cognomento *Chennus*, apud *Photium* Cod. 190. *Cornelius Tacitus* Libro 5. Historię, Cap. 3. & 4. *Plinius* Lib. 30. Cap. 1. *Numenius Apamene* Platonicus Philosophus, qui *Mosen* non solum *Prophetam* dicit, ut refert *Porphyrius* Libro *De Ant. Nymph.* sed *Theologum* etiam, & *Legum divinarum Interpretem*, ut ejus verba indicant a *Clemente Alexandrino* laudata Libro 1. *Stromatum*. Ejusdem dictum illud celebratur: *Est enim Plato Moyses atticisans*. His suffragatur *Longinus* Zenobiæ Palmyrenorum Reginę a consiliis & Studiis Libro *De sublimi dicendi genere*, ubi cum dixisset de Deo loquentes curare debere, ut eum nobis magnum, sincerumque & impermixtum exhibeant, subdit: *Sic egit & is qui Judæis Leges condidit, vir minime vulgaris ingenii, ut qui Dei potestatem digne & conceperit, & elocutus fuerit, statim in principio Legum hęc scribens: Dixit, ait Deus. Quid? Fiat Lux; & facta est. Fiat Terra, & facta est.* His adde *Porphyrii* & *Juliani* infensissimorum Christianę Religionis hostium testimonia, qui *Pentateuchum* a *Moyse* scriptum agnoverunt.

Objicit primo *Spinosa* in Tractatu Theologico Politico: Auctor Deuteronomii scripsit trans Jordanem, ut probant verba illa Deuteronomii 1. 1. *Hęc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Jordanem.* At *Moyses* Jordanem numquam transgressus est, nec eo vivente Israeliticus Populus. *Moyses* itaque *Deuteronomii* Auctor censeri non debet: multo minus aliorum Librorum.

Spinosa objectionibus respondetur. Respondetur primo, *Moysen* hęc dici locutum *trans Jordanem*, habita ratione Terræ Sanctæ, cujus comparatione Scriptura Sacra situs locorum consignare solet. *Campestria* enim *Moab*, in quibus *Moses* ad Judęos extremum verba faciens Legem iteravit, sunt trans Jordanem Judæis Terram promissam incolentibus.

Respondetur secundo, unius forte voculæ Hebraicę æquivocatione factum ut Interpres verteret; *trans Jordanem*, quod *eis Jordanem*, vertendum erat. Vox enim *Eber* non solum *trans*, sed & *eis* significat, ut notant *Pagninus*, & *Buxtorfius*, & norunt quique Hebraice periti. Textus Hebraicus sic ad verbum reddi potest, ut habetur in Bibliis Polyglottis: *Ista verba quæ locutus est Moses ad omnem Israel in transitu Jordanis:* Id est, cum mox transiturus Jordanem esset.

Objiciunt secundo *Spinosa*, & alii qui eum sequuntur hac in parte; Auctorem Pentateuchi de *Moyse* velut de aliena persona loqui. Deuteronomii 31. 9. *Scripsit itaque Moyses Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi.* Laudes etiam *Moysis* in Pentateucho celebrari. Numerorum 12. 3. *Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra.* Deuteronomii 36. 10. *Et non surrexit ultra Propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus, facie ad faciem, in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus universæque Terræ illius, & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moses coram universo Israel.* Ita autem de se ipso *Moyses* vir modestissimus & humillimus non scripsisset. Alius itaque a *Moyse* Pentateuchum scripsit.

Respondetur, Scriptoribus Sacris & profanis solemne esse de se ipsis in tertia persona loqui in iis Historiis quarum pars fuerunt. Sic *Cæsar* in *Commentariis*, & *Josephus* in Libris *de Bello Judaico* de se ipsis loqui solent. Sic *S. Joannes* in Evangelio de se ipso loquitur: *Discipulus ille quem diligebat Jesus.* Sic de se ipso S. Matthęus: *Vidit Jesus hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me.* Sic *S. Lucas*, quem unum ex Discipulis Emmauntem euntibus fuisse ferunt: *Et ecce duo ex illis ibant ipso die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus.* Unde *S. Gregorius* Præfatione in Expositionem Libri Job, Cap. 1. ait: *Moris Scripturæ Sacrę est, ut ipsi qui scribunt, sic de se in illa, quasi de aliis loquantur. Hinc est enim quod*

Moy-

„ *Moyses ait:* Erat Moyses vir mitissimus super omnes „ homines, qui morabantur in terra. Hinc Joannes „ dicit: Discipulus ille quem diligebat Jesus. *Hinc Lu-* „ *cas ait: Quod ambularent* duo ex Discipulis in via, „ Cleophas & alius. *Quem profecto alium, dum tam studiose tacuit, ut quidam dicunt, quid nisi se ipsum fuisse monstravit? Scriptores igitur Sacri Eloquii, qui impulsu Sancti Spiritus agitantur, sic de se in illo testimonium quasi de aliis proferunt. Spiritus ergo Sanctus per Moysen locutus est de Moyse, &c. . . . . Itaque Scriptores Sacri Eloquii, quia repleti Spiritu Sancto super se trahuntur, quasi extra semetipsos fiunt; & sic de se sententias, quasi de aliis proferunt. Unde & Beatus Job Sancto Spiritu afflatus, posuit sua gesta, quæ erant videlicet supernæ aspirationis dona, quasi non sua scriberet: quia eo alteriùs erant quæ loquebatur, quo homo loquebatur, quæ Dei sunt: Et eo alter, quæ erant illius loquebatur, quæ Spiritus Sanctus loquebatur, quæ hominis sunt.* Itaque suas laudes *Moyses* celebravit afflante Spiritu Sancto, ut gratiam Dei prædicaret, cujus dona erant virtutes illius & merita: quod & *S. Paulus* in Epistolis suis fecit. Quam autem id ab elatione & jactantia remotum fuerit, ea ao perspectum est, quod *Moyses* defectus suos & errata non dissimulaverit, uti nec prioris vitæ suæ peccata *S. Paulus*.

Objiciunt tertio: Auctor Libri Geneseos Cap. 12. vers. 6. ubi narravit, *Pertransivisse Abram Terram usque ad locum Sichem, usque ad Convallem Illustrem:* observat quasi per parenthesim, tunc Chananæos Terræ illius incolas fuisse: *Chananæus autem tunc erat in Terra.* Quod argumento est hæc scripta fuisse, cum Chananæi amplius in Palæstina non essent. At *Mosis* tempore nondum ex Palæstina pulsi erant Chananæi. Hæc igitur *Moyses* non scripsit.

Respondetur, sensum illorum verborum non esse quod olim Chananæi Palæstinam occupassent, quo tempore hæc Historia scribebatur, sed quod regionem illam jam incolerent, cum *Abraham* in illam migravit. Notare scilicet voluit *Moyses*, & ad posteritatis notitiam transmittere, quænam Gens illa esset, cum qua vixit *Abraham* in Chanaanitide.

Objiciunt quarto, Montem Moria, *Genesis* 22. 14. appellari, *Dominus videt*, quo nomine vocari cœptus ait, cum ædificationi Templi destinatus est: quod nonnisi post *Mosem* contigit. Hunc itaque Librum esse *Mose* recentiorem.

Respondetur, Montem illum *Terram Visionis*, a viso Angelo & ariete vepribus hærente, appellari; & *Dominus videbit*, a responsione Abrahami ad filium: *Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi.* Certe hoc nomen ea occasione tunc primum inditum fuisse Monti ab ipso *Abrahamo*, constat ex Sacro Textu: *Et ecce Angelus Domini de cælo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum. Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: Nunc cognovi quod times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In Monte Dominus videbit.* Quamquam & Templum ibi ædificandum cognoscere potuerit *Moyses*, utpote Prophetico lumine illustratus.

Objiciunt quinto verba illa Deuteronomii 3. 10. 11. *Solus quippe Og Rex Basan restiterat de stirpe Gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad mensuram cubiti virilis manus.* Porro, inquiunt, si hunc Librum scripsisset *Moyses*, quorsum Gigantis illius proceritatem ex lecti ferrei magnitudine probasset Israelitis, qui ipsum pugnantem, & cæsum conspexerant? Unde factum ut lectus ille non in Basanitide regione, sed in Rabbath filiorum Ammon viseretur, nisi ex temporum longitudine, quæ omnia mutare consuevit? Probabilius ergo est Deuteronomium scriptum esse ab Auctore qui eo tempore vixerit, quo *Ogi* Regis Basan memoria omnino perierat apud Israelitas: Maxime cum lectus ille ignotus fuisse videatur usque ad tempora *Davidis* Regis, qui Ammonitas debellavit, eorumque Urbem Rabbatham expugnavit, ut refertur 2. *Regum* 12. 29. 30.

Respondetur, Israelitarum plurimos *Ogum* Regem Basan non vidisse, pueros nempe, senes, feminas, absentes a prælio, in quo cæsus est, Milites. Præterea, *Moysem* non suæ solum ætatis Hebræis, sed futuris etiam Legem posuisse, & Historiam scripsisse. Historia enim scribitur, ut rerum gestarum memoria transmittatur ad posteros. Gigantis autem istius insolentem proceritatem ex lecti ipsius ferrei magnitudine innotescere voluit iis qui ipsum non viderant. Cum enim lecti tertia parte longiores hominibus fieri solerent, ut notat *Maimonides*, & lectus illa ferreus novem cubitos longitudinis haberet, facile erat colligere *Ogum* sexcubitalem fuisse. Lectum autem illum in Ammonitarum Urbe Rabbatha servari *Moyses* noverat, vel quod ea Urbe tunc potiretur *Ogus*: vel quod Ammonitæ contra illum pugnantes lectum illum quasi insigne spolium & victoriæ monumentum abstulissent: vel quod Israelitæ lectum illum ferreum Ammonitis vendidissent: vel quod domesticum illud instrumentum, exquisitamque supellectilem *Ogus* apud Ammonitas in tuto posuisset, quos ab Israelitarum armis intactos fore confidebat.

Objiciunt sexto, Pentateuchi Scriptorem varia Operi suo inseruisse Urbium nomina, quæ post *Mosis* obitum indita sunt, cum aliis antea nominibus Urbes illæ vocarentur. Sic *Genesis* 14. v. 14. narratur, quod cum audisset *Abraham* captum a quinque Regibus *Lothum* Nepotem suum, *numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo; & persecutus est usque Dan.* Constat autem ex Cap. 18. *Judicum*, v. 28. & 29. Urbem illam, quæ olim vocabatur *Lais*, primum nomen *Dan* accepisse a sexcentis illis viris de Tribu *Dan*, qui ablato *Michæ* Idolo cum Sacerdote, Urbem illam expugnarunt. *Erat autem Civitas sita in regione Rohob: quam rursum extruentes, habitaverunt in ea, vocato nomine Civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur.* Sic civitas *Hebron*, cujus frequens in Pentateucho mentio, maxime *Genesis* 23. 2. & 35. 27. nomen *Hebron* accepit ab *Hebrone* filio *Caleb* post obitum Moysis, cum antea *Cariatharbe* vocaretur, ut colligitur ex Capit. 14. Libri Josue vers. 14. *Benedixitque ei Josue* (nempe Calebo), *& tradidit ei Hebron in possessionem. Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo, usque in præsentem diem; quia secutus est Dominum Deum Israel, Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe.* Denique *Deuteronomii* 3. vers. 14. hæc habentur: *Jair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Jessuri, & Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havot Jair, id est, Villas Jair, usque ad præsentem diem.* Ex quibus postremis verbis colligi posse videtur, longo post *Mosis* mortem tempore hæc scripta esse.

Respondetur primo, Illas nominis unius pro alio subrogationes ad *Esdram* Sacrorum Librorum restauratorem, Spiritu Sancto non minus afflatum quam *Moysem*, probabiliter referri. Illum nempe cum Sacros Libros recognosceret, emendaret, melioremque in ordinem restitueret post Captivitatem Babylonicam, qua durante mendas plurimas contraxerant, majoris explicationis gratia nomen *Lai* jam obsoletum in *Dan* mutasse, & *Cariath Arbe* nomen hac observatione quasi per parenthesim posita illustrasse, (*quæ est Hebron.*)

Respondetur secundo cum doctissimo Præsule *Danieli Huetio*, Nomen *Dan*, prout loci nomen est, antiquius esse prædicta sexcentorum Danitarum expeditione. Ex duobus enim fontibus & rivulis *Jor* & *Dan*, Jordanis flumen & nomen derivatum *S. Hieronymus*, & *Philostorgius* testantur. Antequam ergo Urbi *Lais* nomen Dan indidissent sexcenti illi Danitice Tribus homines, alter fontium Jordanis *Dan* appellabatur. Nam Jordanis nomen Urbe *Dan* vetustius est. Hunc ergo fontem seu fluviolum forte significavit *Moyses*, cum scripsit *Abrahamum* hostes usque *Dan* esse persecutum. Unde additur: *Et divisis sociis, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usque Hoba, quæ ad lævam Damasci.* At *Damascus*, & *Hoba*, loca sunt Jordanis fontibus vicina.

Respondent tertio Recentiores quidam, duplicem esse distinguendam civitatem *Dan*: Alteram quæ *Josue* 15. v. 49. dicitur *Danna*; Alteram vero simplici nomine *Dan*, cui a Tribu sua Danitæ nomen fecerunt, de qua *Josue* 15. 49. *Judicum* 20. v. 1. 1. *Regum* 3. 20. 1. *Paralipomenon* 21. 2. & 2. *Paralipomenon* 30. 5. De priori autem Civitate, nempe *Danna*, intelligendum locum *Geneseos*, non vero de posteriori; siquidem verisimile non est, *Abrahamum* fugitivos hostes persequentem, tot vastas excurrisse regiones, quot interjacent a loco certaminis, ubi Reges prius victores prostravit, ad illam civitatem *Lais* a Danitis occupatam. Hæc enim ab Hebrone & regione Sodomitica, ubi Reges illi ab *Abrahamo* victi sunt, distat plus quam quinquaginta leucis. Quis autem credat, *Abrahamum*, cum trecentis tantum armatis vernaculis suis, quinque Regum devictos Exercitus ad tantam locorum distantiam fuisse insecutum?

Ve-

Verum *Dan* cum *Danna* imperite coufoadunt illi. Est enim *Dan* oppidum Phœnices ad fontes Jordanis situm, in quo Tribus *Dan* habitavit, eique nomen imposuit, olim *Lesem* appellatum, *Josue* 19. & *Lais*, Libri *Judicum* Cap. 18. sive *Laisa*, Cap. 10. *Isaiæ*. Ipsum fuit terminus Terræ Israel ab Aquilone, 1. *Regum* 3. & *Ezechielis* 27. in quo *Jeroboam* Rex Israel Vitulum adorandum erexit, 3. *Regum* 19. 29. & 30. & *Amos* 8. 14. De quo oppido *S. Hieronymus* in Libro *De locis Hebraicis* scribit: *Dan Viculus est in quarto a Paneade Miliario, euntibus Tyrum: Qui usque hodie sic vocatur, terminus Judææ Provinciæ contra Septentrionem: De quo & Jordanis flumen erumpens, a loco sortitus est nomen. Jor quippe ῥεῖθρον id est fluvium, sive rivum, Hebræi vocant.* Et in traditionibus Hebraicis, *Dan Phœnices oppidum* esse testatur, quod *nunc Paneas dicitur*. At vero *Danna* Civitas est in Tribu Juda, *Josue* 15. sita inter *Sochot* & *Cariothsenna*. De qua idem *S. Hieronymus* Libro *De Locis Hebraicis*, ait: *Danna in Tribu Juda: Eadem autem est quæ & Dabir, Civitas Literarum*. Cum itaque *Abrahamus* hostes usque *Dan*, non usque *Danna* persecutus dicatur *Geneseos* 14. tertia istæ Responsio rejicienda est, & primæ, secundæque standum.

Quod *Hebronem* spectat, non est omnino certum an Civitas illa nomen acceperit ab *Hebrone*, Calebi Nepote, de quo *Paralipomenon* Libro 1. Cap. 2. an ipsi nomen Civitatis a se expugnatæ iodiderit *Caleb*; sicut alios ejus Nepotes nominibus Civitatum *Ephrata*, *Bethelem*, *Cariathiarim*, *Bethgader*, appellatos legimus V. 50. ejusdem capitis. Sane *Hebron septem annis ante Tanim Urbem Ægypti* aotiquissimam *condita est*, ut dicitur *Numerorum* 13. 23. Quidni ergo *Carioth-Arbe* primum appellata, vetus nomen ante *Moysem* amiserit, & *Hebron* vocata sit ab aliquo forsan Chananæorum Principe?

Ad tertiam Objectionis partem respondetur, verba illa, *Usque in præsentem diem*, dici posse quoties tempus aliquod rem gestam inter & narrationem illius intercedit, quantumvis sit recens eventus. Sic. *S. Matthæus*, quamvis Evangelium suum non multis post Christi mortem annis scripserit, usus est his verbis: *Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est,*
Matth.27. 8. Matt. 28.15. *Ager sanguinis, usque in hodiernum diem*. Et alibi: *Et divulgatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem*. Cum igitur plures Menses ab egregio *Jairi* facinore effluxerunt, ad obitum *Moysis*, potuit ille in *Deuteronomio*, quod morti proximus scripsit, hunc loquendi modum usurpare. Vel a *Josue*, *Esdra*, aut quovis alio Dei Spiritu afflato Scriptore, hæc verba postmodum addita sunt.

Objiciunt septimo, Pentateuchi Auctorem res narrare post *Moysis* obitum gestas. Dicitur enim Exodi 16. 35. *Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: Hoc cibo aliti sunt, usquequo tangerent fines Terræ Chanaan*. Porro Manna Israelitis depluere non cessavit, donec transmisso Jordane, de frugibus Terræ Chanaam comederunt, ut liquet ex Capite quinto Libri *Josue* 5. 12. Hæc itaque scripta sunt post obitum *Moysis*, ac proinde ab alio Auctore.

Præterea, *Genesis* 36. Capite, V. 31. dicitur: *Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom, antequam Regem haberent filii Israel, fuerunt hi*, &c. Ubi Auctor octo Reges, & Principes undecim recenset, qui in Idumæa regnaverunt, antequam Israelitæ Regem haberent. Hæc itaque scripta sunt, postquam *David* Idumæos subegit 2. *Regum* 8.

Ad hæc, Auctor *Deuteronomii* Cap. 2. vers. 12. Horræos ab Idumæis de Monte Seir ejectos fuisse significat, quemadmodum ab Israelitis Idumæi ipsi postea ex eodem Monte exterminati sunt regnante Davide. *In Seir*, inquit, *habitaverunt Horræi, quibus expulsis atque deletis, habitaverunt filii Esau: Sicut fecit Israel in terra possessionis suæ*.

Respondetur, inde non probari quod *Moyses* Auctor Pentateuchi non fuerit, siquidem Prophetico lumine illustratus, futura prænoverat, eaque velut præsentia narrabat, quod Prophetis familiare esse nemo nescit. Cum itaque Deus *Moysi* & *Aaroni* præsignificasset, Israelitas totis quadraginta annis per desertum erraturos, antequam Chananitidis possessionem adirent, *Numerorum* 14. 34. Quidni *Moysi* divinitus revelatum credatur, cum Manna depluere cœpit, Israelitas annis totidem cibo illo mirabili alendos? Similiter *Moyses* Deo revelante prænoverat futurum, ut aliquando Hebræorum Reipublicæ Reges præessent, ut constat ex Deuteronomii 17. vers. 14. *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum Nationes, eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum*.

Quod Reges spectat Idumæorum octo illi a *Moyse* recensiti regnare potuerant ab *Esau* ad ipsius *Moysis* tempora, & Principes sive Duces ab eodem nominati, varias Idumææ Provincias postmodum inter se dividere post mortem *Hedar* Regum Idumæorum postremi, ut dicitur 1. *Paralipomenon* Cap. 5. v. 51. Possunt etiam hæc verba *antequam haberent Regem filii Israel*, ad *Moysem* referri, qui Rex dicitur *Deuteronomii* 33. V. 5. ubi enim præmisit: *Legem præcepit nobis Moyses, hæreditatem multitudinis Jacob:* subdit, *Erit apud rectissimum Rex, congregatis Principibus Populi cum Tribubus Israel*. Sic Philo Judæus *Moysen Regem* appellat: Sic Judex nomine Regis significatur, Judicum 17. 6. *In diebus illis non erat Rex in Israel*. Octo itaque Reges in Idumæa regnasse *Moyses* verbis prædictis significat, antequam Israelitæ ex Ægypto egressi in unius Reipublicæ corpus adunarentur. Suis vero temporibus formam regiminis apud Idumæos, volente Deo, a Regno in Ducatum fuisse mutatam, ob inclementiam *Hadar* Regum postremi, qui transitum Israelitis negavit.

Ad tertiam objectionis partem respondetur, illis *Deuteronomii* verbis non significari, quod Idumæi Horræos e Monte Seir expulerint, sicut Israelitæ Idumæos ipsos postea ex eodem Monte exterminarunt, sed solum quod Idumæi in eo Monte habitarunt ejectis Horræis, sicut Israelitæ *In Terra possessionis suæ*. Quæ verba ad universam Terram promissam referre minime necesse est, sed ad Terram duorum Regum *Og* & *Sehon*, quorum Regna Israelitæ, Amorrhæis, & Basanitis debellatis, jam occupaverant, cum hæc scriberentur. Jam enim Rubenitæ, Gaditæ, & dimidia pars Manassæorum illis regionibus potiebantur. Hinc *Arias Montanus* vertit: *Sicut fecit Israel nonnullis in possessionibus, quas dedit eis Deus*. Id *Moyses* ipse confirmat, Deuteronomii 3. *Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam Torrentis Arnon usque ad mediam partem Montis Galaad; & Civitates illius dedi Ruben & Gad. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan Regni Og, tradidi mediæ Tribui Manasse, omnem regionem Argob*, &c. Vel, si ad universam Terram promissam prædicta verba referre placeat, dicendum, *Moysem* Spiritu Prophetico enuntiasse rem proxime futuram verbo præteriti temporis, propter certitudinem eventus. Vel, *fecit*, idem significat, ac *facere decrevit*.

Objiciunt octavo, Auctorem Pentateuchi Libros laudare a *Moyse* scriptos, nempe *Librum Fœderis*, & *Librum bellorum Dei*, & *Librum Legis Dei*, Exodi 24. 4. 7. Numer. 21. 14. Deuteronomii 31. 9. Pentateuchus igitur ex Libris *Moysis* post ipsius obitum scriptus videtur.

Respondetur, *Moysem* Libros a se editos, quasi alienos citare potuisse, sicut res a se gestas, velut ex aliena persona, non ex propria narravit. Non sequeretur ergo *Moysen* Pentateuchi Auctorem non esse, quamvis Libri illi in Pentateucho memorati a *Moyse* scripti essent. At incertum est, quisnam Liber fuerit bellorum Domini, & a quo editus. Verisimilius est nullam fuisse *Moysis* tempore hujusmodi Librum. Vox enim *Sepher*, pro qua Vulgatus interpres Librum reddidit, relationem & narrationem æque significat, & ita sumitur *Genes.* 5. v. 1. Verba ergo illa Numerorum 21. *Unde dicitur in Libro Bellorum Domini*, &c. hunc sensum habent: Cum Bella Domini narrantur, victoriæ quoque Amorrhæorum contra Moabitas celebrantur. Notant etiam Viri Eruditi, Vocem Hebraicam, pro qua Vulgatus Interpres vertit, *dicitur*, esse verbum futuri temporis, & ita reddendum esse, *Dicetur in Libro Bellorum Domini*. Ita observat inter alios *Malvenda* noster. Suspicatur *S. Augustinus Quæstione* 42. *in Numeros*, his verbis Librum aliquem Chaldæorum vel Ægyptiorum designari, qui *Bellorum Domini* appellatur, quod de Bellis maximis & celeberrimis ageret. „ Hunc autem Librum, licet profanum & apocryphum, *Moysem* citasse, sicut Apostolus aliqua ex profanis Auctoribus laudavit: In quo Libro, inquit, „ hoc scriptum sit, non commemoravit, neque ullus „ est in his, quos divinæ Scripturæ canonicos appellamus. *De* talibus occasiones reperiunt, qui Libros „ apocryphos incautorum auribus & curiosorum conantur inserere ad persuadendas fabulosas impietates. „ Sed hic dictum est, scriptum in Libro, non dictum „ est in cujus Prophetæ vel Patriarchæ Sancto Libro.

„ Ne-

„ Neque negandum est fuisse jam Libros sive Chaldæorum, unde egressus est Abraham, sive Ægyptiorum, ubi didicerat Moyses omnem illorum sapientiam, sive cujusque Gentis alterius, in quorum Librorum aliquo potuit hoc esse scriptum: Qui tamen non ideo sit assumendus in eas Scripturas, quibus divina commendatur Auctoritas, sicut nec Propheta ille Cretensis, cujus mentionem facit Apostolus; nec Græcorum Scriptores vel Philosophi vel Poetæ, quos idem ipse Apostolus magnum sane aliquid & veraciter promptum ad Athenienses loquens dixisse confirmat: *In illo enim vivimus, & movemur, & sumus.* Licet enim divinæ Auctoritati, unde voluerit, quod verum invenerit, testimonium sumere; sed non ideo omnia quæ ibi scripta sunt, accipienda confirmat. Cur autem hoc illo commemoratum sit loco, non evidenter apparet, nisi forte ut fines illic inter duas gentes constituerentur, bello actum est, quod bellum ejusdem loci homines propter magnitudinem, Bellum Domini esse dixerunt, ut scriberetur in aliquo eorum Libro, *Bellum Domini Zoob inflammavit*: Quod vel arserit eodem Bello illa Civitas, aut ad pugnandum inflammata sit, hoc est excitata, vel si quid aliud in obscuritate loci hujus latet. Liber *Fœderis*, & Liber *Legis*, non alii sunt ab Exodo vel Deuteronomio. *Exodi* 24. Venit ergo Moyses, & narravit plebi omnia verba Domini atque judicia: Respondítque omnis Populus una voce: Omnia verba Domini, quę locutus est, faciemus. Scripsit autem Moyses universos sermones Domini . . . . Assumensque volumen Fœderis legit audiente Populo; qui dixerunt: Omnia quæ locutus est Dominus faciemus, & erimus obedientes. Ille vero sumptum sanguinem respersit in Populum, & ait: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his. *Deuteronomii* 31. 9. Scripsit itaque Moyses Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant Arcam fœderis Domini, & cunctis Senioribus Israel. Et *Cap.* 29. 21. Et consumat eum in perditionem ex omnibus Tribubus Israel juxta maledictiones, quæ in Libro Legis hujus ac Fœderis continentur.

Objiciunt nono, *Moysis* mortem, sepulturam, & Hebræorum luctum, ultimo *Deuteronomii* Capite narrari; adeoque hunc librum ab ipso *Moyse* scriptum non esse.

Respondetur, Ea quę *Moysis* obitum spectant, & quæ reliquo capite continentur, vel ab *Eleazaro* vel a *Josue*, vel ab *Esdra* scripta videri, & cum principio Libri *Josue* cohærere. Sed propterea *Deuteronomium* claudunt, quia ibi convenientius erat absolvi, quę *Moysem* spectabant universa. Vel ab ipso *Moyse* prophetice scripta sunt, ut senserunt non absurde *Josephus* Libro 4. *Antiquitatum* Cap. ultimo, & *Philo* Libro 3. *De Vita Moysis*, quorum testimonia Dissertatione superiori laudata sunt, necnon *Maimonides* in Tract. *De Precib. & Ben. Sac. c.* 13.

Objiciunt decimo, *Moysem* Leges dumtaxat, quæ in Pentateucho leguntur, Judæis tradidisse: Historiam vero a publicis Scribis in literas relatam. Scribas scilicet ac Historicos, ab Israeliticæ Reipublicæ natalibus, scribendis Diariis & Annalibus destinatos fuisse supponunt: Sicut apud Ægyptios erant publici hujusmodi Scribæ, qui res memoria dignas in tabulas referrent. Scribas illos divino Spiritu afflatos, & Prophetiæ dono insignes fuisse. Librorum Sacrorum plurimos a Scribis illis divinitus inspiratis ex antiquioribus Diariis & Annalibus fuisse descriptos, ut de Libris Regum censet *Theodoretus* in Præfatione, & *Quæstione* 4. in Librum secundum. Pentateuchum itaque simili ratione ex veterum Scribarum Diariis & Annalibus ab aliquo Spiritu Dei afflato homine compendiose expressum ac digestum fuisse.

Respondetur: Utut se res habeat de nonnullis Scripturæ Sacræ Libris, scilicet Libris Regum, Paralipomenon, & Machabæorum, hanc hypothesim de *Pentateucho* a Scribis publicis sive Prophetis aliis a Moyse scripto, nulla ratione probari, nulla ponderis alicujus conjectura fulciri, adeoque se ipsa ruere. Nullam publicorum hujusmodi Scribarum in tota Lege mentionem fieri. Expressis ac disertis Scripturæ Sacræ testimoniis, quæ *Moysi* ceu vero ac legitimo parenti Pentateuchum asserunt, inanes conjecturas temere opponi. Quæcumque publici illi Scribæ tametsi Prophetiæ dono insignes, memoria digna in tabulas referrent, non propterea canonicæ auctoritatis extitura, quod Diaria & Annales non scriberent ut Prophetæ, sed ut Historici, ut *S. Augustino* visum est Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 38. *Quandoquidem*, inquit, *in ipsa Historia Regum Juda, & Regum Israel, quæ res gestas continet, de quibus eidem Scripturæ Canonicæ credimus, commemorantur plurima, quæ ibi non explicantur, & in Libris aliis inveniri dicuntur, quos Prophetæ scripserunt, & alicubi eorum quoque Prophetarum nomina non tacentur, nec tamen inveniuntur in Canone, quem recipit Populus Dei. Cujus rei, fateor, causa me latet, nisi quod existimo, etiam ipsos, quibus ea quæ in auctoritate Religionis esse deberent, Sanctus utique Spiritus revelabat, alia sicut homines Historica diligentia, alia sicut Prophetæ inspiratione divina scribere potuisse; atque hæc ita fuisse distincta, ut illa tanquam ipsis, ista vero tanquam Deo per ipsos loquenti, judicarentur esse tribuenda; ac sic illa pertinerent ad ubertatem cognitionis, hæc ad Religionis Auctoritatem: In qua Auctoritate custoditur Canon.* Scribit quidem *Josephus Libro* 1. *Contra Apionem*, Sacros Libros conscribendi potestatem omnibus in Hebræorum Republica datam non fuisse, *sed solummodo Prophetis, antiquissima quidem & vetustissima secundum inspirationem factam a Deo cognoscentibus, alia vero suorum temporum, sicuti sunt facta, palam conscribentibus*. Quod & *Eusebii* auctoritate confirmatur. Verum Prophetas illos, de quibus *Josephus* & *Eusebius* loquuntur, fuisse alios a *Moyse* exterisque Librorum sacrorum Auctoribus, usque ad *Artaxerxis* tempora, nemo probabit.

Quæres, quo tempore *Moyses* Pentateuchum scripserit?

Respondetur, Scriptum videri post exitum Israelitarum ex Ægypto, & Legem datam. Genesis enim secundo capite iis verbis loquitur de sanctificatione Sabbati, & capitibus septimo & octavo de pecudibus & volucribus mundis, ut ad Legem ipsam his in locis allusisse manifestum sit. *Theodoreti* auctoritate hæc sententia firmatur Quæstione 1. in Genesim. *Divinus*, inquit, *Moyses a Deo omnium missus in Ægyptum, jussus est dicere tribulibus suis:* Qui est, misit me ad vos. *Illud autem*, Qui est, *æternitatem significat. Constat porro studiosis, illa prius quam hæc esse dicta. Illam enim disciplinam eis Ægyptum adhuc incolentibus exhibuit, hæc autem componebat in Deserto.* Addunt aliqui, Hebræos tempore Ægyptiacæ servitutis literarum alphabeticarum omnino rudes fuisse, si vera sunt quæ *S. Augustinus* scribit Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 39. *Moses*, inquit, *cum esset in Deserto una cum Hebræorum multitudine, in Populo Dei constituit, qui docendis Literis præessent, priusquam divinæ Legis ullas Literas nossent*. Ipsis ergo ante exitum ex Ægypto Libros sacros non scripsit. Verum, ut ingenue fatear, parum probabilis videtur illa sententia, quæ universam Hebræorum Gentem ante exitum ex Ægypto literarum alphabeticarum rudem omnino fuisse asserit, legendique & scribendi patria lingua & characteribus penitus imperitam. Et aliunde Librum *Job* a *Moyse* scriptum fuisse tempore Ægyptiacæ servitutis, ut Populum Dei in gravissimis laboribus & afflictione proposito heroicæ patientiæ exemplo solaretur, probabilius est, & eruditorum virorum cum veterum tum recentiorum suffragiis firmatum. Æque ergo Genesim in Ægypto scribere, & Israelitis legendam tradere *Moyses* potuisset. Non scripsisse tamen ante Legem datam censemus.

Pererius, *Tena*, & alii contrarium sentiunt, *Eusebii* auctoritate freti Libro 7. *Præparationis Evangelicæ*, Capite 7. Sed revera nihil aliud significat eo loci *Eusebius*, quam Librum Genesis prius a *Moyse* scriptum fuisse, quam Legem a Deo sibi traditam in literas referret. Utrumque tamen præstitit in Deserto post Legem datam. En *Eusebii* verba. *Moses igitur, eximius ille Theologus, atque ex Hebræis Hebræus ipse procreatus, cum patriæ Gentis Historiam accurate, si quisquam alius, teneret, priscorum Hebræorum Vitas, qua Sanctis Legibus, cujusdam quasi præmii loco viam munirent, posterorum memoriæ commendare voluit, nulla unquam oblivione delendas. Iis porro non ea tantum quæ divinitus acceperant beneficia, verum & nonnullorum præterea, qui omnem cum Divinitate pietatis sensum abjecerant, mores, simul ac pœnas intexuit; ratus iis, qui Legibus suis instituendi essent, genus id cognitionis apprime necessarium futurum, ac eos & ab improborum imitatione deterreret, & ad consectanda proborum exempla stimularet. Tanti etiam erat, uti eos non lateret, Majorum quidem suorum quamplurimos, antequam ab se Leges scriptæ latæ essent, recta animi ratione magnum secutos, ad summam Religionis ac divini cultus laudem pervenisse, qui quod & divini Numinis amicitia, & Prophetiæ munere præstitissent, immortali apud*

se

fe memoria viverent. Qaibus autem Leges præscriberet, vos rum Antiquioribus illis esse generis ac sanguinie communione conjunctos: Eoque verum esse, ut qui hominum Deo earissimorum ac virtutis amantissimorum Nepotes essent, iidem Majorum quoque suorum pietatis æmulos sa atque imitatores exhiberent, utque in beneficiorum ac præmiorum, Patribus a Deo concessorum, partem ac societatem venire omni ope studioque contenderent.

DISSERTATIO X.

De Moysis, & Cæterorum Prophetarum Antiquitate.

PROROSITIO I.

Moyses omnibus Gentium Philosophis, Historicis, & Poetis antiqaior: Prophetæ quoque Philosophis omnibus ætate superiores probantur.

OMnes enim Gentium Scriptores Troiæ excidio recentiores sunt, *Moyses* autem multis sæculis ante Trojæ excidium vixit, scripsitque: Philosophos vero posteriores *Cyro* Persarum. Rege fuisse constet, quo regnente *Solan* Atheniensis, & septem Græciæ Sapientes floruerunt. Porro *Cyri* temporibus antiquiores sunt Prophetæ. Sic *Moysis* & *Prophetarum* supra Scriptores profanos Antiquitatem Patres demonstraut.

S. Justinus Martyr in Parænesi: *Itaque*, inquit, *a primo apud nos Propheta & Legislatore Mose incipiam: Ubi prius, quibus ille extiterit temporibus, idoneo omnino a vobis pasita testimonio exposuero. Non enim ex divinis tantum Historiis nostris hæc probare aggredior, quibus vos nondum, propter inveteratum in animis vestris Majorum vestrorum errorem, fidem adhibere vultis: Sed ex vestrarum etiam, nihil ad Religionem nostram pertinentium Literarum monumentis: Ut intelligatis, omnibus vestris sive Sapientibus, sive Poetis, sive Historicis, sive Philosophis, & Legislatoribus, multo antiquiorem fuisse primum Religionis nostræ Doctorem Mosen, sicuti nobis Græca declarant Historia. Nam circa Ogygis & Inachi tempora, quos nonnulli vestrorum hominum terrigenas fuisse sunt opinati, Moysis illa meminerunt tanquam Ducis & Principis Judaica Gentis. Ita enim Polemon in Græcanicarum Rerum primo scribis Libro, & Apion Posidonii in suo adversus Judæos Commentario. Atque is itidem in quarto Historiarum Libro dixit, Regnante apud Argivos Inacho, ab Ægypti Rege Amaside secessisse Judæos, quibus Moses præfuit. Suffragatur omnibus istis Ptolemæus Mendesius qui Res Ægyptias scripsit: Tum autem & qui Atheniensium gesta memoriæ mandarunt, Hellanicus & Philocorus, cujus Attici sunt Libri: Item Castor, & Thallus, & Alexander Polyhistor: Atque insuper sapientissimi illi Philo & Josephus, qui Judaicas Res scribentes, ut admodum vetusti & antiqui Judæorum Principis Mosis faciunt mentionem. Et qui apud vos Historicorum omnium illustrissimus est Diodorus, qui Bibliothecar in compendium redegit, & triginta totis annis, quemadmodum ipse scriptum reliquit, Asiam & Europam propter exquisitam diligentiam peragravit, spectatorque rerum plurimarum fuit, quadraginta integris Historia suæ editis Libris, postquam in primo testatus est in Ægypto se eu Sacerdotibus didicisse, priscum admodum atque adeo primum Legislatorem fuisse Moysen, ita de eo*
„ *verbis hisce scripsit*: Secundum veterem quæ in Æ-
„ gypto fuit, vitæ institutionem, quæ fabulis sub Diis
„ & Heroibus fuisse perhibetur, multitudini primum
„ ut scriptis Legibus uteretur & viveret, persuasisse
„ ferunt Mosen, virum & animi magnitudine & vi-
„ tæ commoditete commendatissimum. *Paululum deinceps progressus, ac veterum Legislatorum mentionem inferre volens, primi Moysis meminit. Sic namque ad*
„ *verbum inquit*: Apud Judæos quidem Mosen, Dei
„ nomine cohonestatum: Sive quod admirandam &
„ plane divinam Mentem ejus esse homines judica-
„ verint, magno multitudini futuram usui: Seu quod
„ ad excellentem dignitatem, & virtutem eorum qui
„ Leges invenisse dicerentur Plebem respicientem, ma-
„ gis in officio parendi fore sint arbitrati. *Secundum vero Ægyptium Legislatorem fuisse ajunt Sanchnim* &c. Et infra: *Necessarium autem esse reor & tempora inquirere, quibus vestri vixere Philosophi, ut recens admodum & breve intelligatis esse, quod illos vobis tulis tempus: Ita enim facile quoque vobis erit, Moysis vetustatem nosse. Socrates Platonis, Plato Aristotelis fuit Preceptor. Hi autem Philippi, & Alexandri Macedonis floruere temporibus, quibus & Athenienses Oratores, sicuti clare nobis hoc indicans etiam Demosthenis adversus Philippum scripta Orationes. Undequaque rege cognita facile est multo antiquiorem esse externis Historiis omnibus Moysis nostri Historiam. Atqui ne hoc quidem vos ignorare decet, nihil quidquam ante Olympiades a Græcis accurate scriptum esse: Neque extare Scripturam ullam veterem, in quam res aliqua Græcorum vel Barbarorum sit relata. Sola vero tum & prima Prophetæ Moysis extitit Historia, quam afflatu divino ille Hebraicis composuit literis. Græcorum enim nondum extabant, pro eo atque ipsi etiam literarum Magistri afferunt, Cadmum eas primum e Phœnice allatas Græcis tradidisse docentes. Quin & Plato ipse Philosophorum princeps posterius inventas esse testatur. Inducis enim in Timæo Sapientum Sapientissimum Solonem, ex Ægypto reversum, Critia dicentem, audisse se Ægyptiam quemdam Sacerdotem, non admodum seo em ita*
„ *secum agentem*: O Solon, Solon, vos Græci pueri
„ semper estis. Neque quisquam est Græcus Senex.
„ *Deinde rursum*; Adolescentes, *inquit*, animo estis
„ omnes: Nullam enim in eo per traditionem vete-
„ rem habetis sententiam priscam, neque aliquam pro-
„ pter temporis diuturnitatem canis ubsitam doctrinam:
„ Nec animadvertitis eos, qui subinde a casibus fera-
„ libus sunt superstites, ætatibus multis sine literis mu-
„ tos diem suum obire. *Proinde scire convenit, omnem Historiam & doctrinam Græcorum posterius inventis eorum literis esse conscriptam. Ac si quis vel Poetarum veterum, vel Legislatorum, vel Historicorum, vel Philosophorum, vel Oratorum meminisse velit: Comperies tamen illos Libros suos Græcorum composuisse literis.*

Idem Apologiam 2. *Moses Propheta Scriptoribus omnibus fuit vetustior.*

Tertullianus Apologetici capite decimo nono: *Primam*, inquit, *Instrumentis auctoritatem summa antiquitas vindicat. Apud vos quoque Religionis est instar, fidem de temporibus asserere. Omnes itaque substantias, omnesque materias, origines, ordines, venas veterani cujusque styli vestri, Gentes etiam plerasque & Urbes insignes, canas memoriarum, ipsas denique effigies literarum indices custodesque rerum, & puto adhuc minus dicimus, ipsos inquam, Deos vestros, ipsa Templa, & Oracula, & Sacra; unius interim Prophetæ scrinium sæculis vincit, in quo videtur thesaurus collocatus totius Judaici Sacramenti, & inde etiam nostri. Si quem audistis interim Moysem, Argivo Inacho pariter ætate est. Quadringentis pene annis, nam & septem minus Danaum & ipsum apud vos vetustissimum prævenit, mille circiter cladem Priami antecedit. Possem etiam dicere quingentis amplius & Homerum, habens quos sequar. Cæteri quoque Prophetæ, etsi Moysi posthumani, extremissimi tamen eorum non retrosiores deprehenduntur primoribus vestris Sapientibus & Legiferis, & Historicis. Hæc quibus ordinibus probari possint, non tam difficile est nobis exponere, quam enorme; nec arduum, sed interim longum. Multis instrumentis cum digitorum supputatoriis gesticulis adsidendum est. Reseranda antiquissimarum etiam Gentium Archivia, Ægyptiorum, Chaldæorum, Phœnicum. Advocandi Municipes eorum, per quos notitia subministrata est, aliqui Manethon Ægyptius, & Berosus Chaldæus, sed & Iromus Phœnix Tyri Rex; Sectatores quoque eorum, Mendesius Ptolomæus, & Menander Ephesius, & Demetrius Phalereus, & Rex Juba, & Appion, & Thallus, & qui istos aut probat aut revincit Judæus Josephus Antiquitatum Judaicarum vernaculus Vindex; Græcorum etiam Censuales conferendi, & quæ quando sint gesta, ut concatenationes temporum aperiantur, per quæ luceant Annalium numeri. Peregrinandum est in historias & literas orbis. Et tamen quasi partem jam probationis intulimus, cum per quæ probari possint, aspersimus.*

Tatianus Oratione adversus Gentes, ab *Eusebio* laudatus, Libro 10. *Preparationis Evangelicæ*, Cap. 11.
„ Jam, inquit, agendum nobis id videtur, ut nostram
„ quoque Philosophiam exquisitis illis Græcorum Ar-
„ tibus antiquiorem esse demonstremus. Qua in re
„ Mosem & Homerum summos veluti cardines termi-
„ nosque statuemus. Cum enim sit uterque vetustis-
„ simus, & alter quidem Poetas & Historicos omnes
„ tempore antecedat, alter vero barbaræ omnis Sa-
„ pientiæ Dux Princepsque fuerit: Juvat etiam am-
„ borum contentionem instituere. Enimvero non do-
„ ctrina modo Græcorum, sed ipsa quoque literarum
„ inventione res nostras priores esse cognoscemus. Ne-
„ que tamen domesticos eam in rem testes dabimus

„ sed Græcorum ipsorum auctoritate abutemur . . . , Ac de Homeri quidem Poesi , genereque simul , ac tempore quo floruerit , omnium antiquissimi Rheginus ille Theagenes, qui sub Cambyse vixit , Stesymbrotus Thasius, Callimachus Colophonius , Herodotus Halicarnassensis, & Dionysius Olynthius jam diligenter ante quæsierunt. Quibus eadem in opera successere Ephorus Cumæus, Philochorus Atheniensis , Megaclides & Chamelon Peripatetici : Tum Zenodotus, Aristophanes, Callimachus , Crates, Eratosthenes, Aristarchus , Apollodorus , Grammatici omnes . Quos inter Crates ipsum ante Heraclidarum reditum , intra annos a Trojanis temporibus octoginta floruisse auctor est. Eratosthenes vero nonnisi post annum ab Excidio Trojano centesimum , Aristarcus Jonicæ tantum Coloniæ temporibus , quæ annis post Trojana illa centum & quadraginta , deducta est. Phylochorus post eandem Coloniam quadraginta , Archonte Athenis Arxippo , annis post eversam Trojam centum & octoginta . Apollodorus annis ab ista Colonia centum, quo modo Trojanis eum temporibus juniorem fuisse oporteret , annis quadraginta supra ducentos. Nec desunt , qui paulo ante Olympiadas natum illum esse velint, hoc est , annis ab expugnata Troja quadringentis . Imo sunt etiam qui longe recentiorem , & Archilochi æqualem eum faciant : Archilochus autem circa Olympiadem tertiam ac vigesimam celebratus est , Gygæ Lydi temporibus, annis post Trojana illa quingentis. Ac de Homeri quidem ætate , deque eorum, qui res ipsius memoriæ prodiderunt, contentione atque dissidio, hæc summatim attigisse sufficiat , cum alioqui rem accurate, si liberet , investigare possemus. Nam vel ex eo quivis illorum omnium narrationes vanitatis mendaciique convincat. Qui enim semel in temporum descriptione titubarit, is nunquam Historiæ veritatem retinere possit . . . At esto sane , demus Homerum non modo non eversione Trojana posteriorem , sed etiam ipsomet Belli Trojani tempore vixisse, imo etiam Agamemnonem in illa Expeditione secutum, ac si quis ita velit, ipsa literarum inventione priorem fuisse : Mosem enim certo constabit, non solum permultis annis captum Ilium antecessisse , verum etiam ejusdem conditu adeoque Troe simul & Dardano longe antiquiorem extitisse. Quam in rem Chaldæorum , Phœnicum, Ægyptiorum testimonia proferam . Berosus ergo vir Babylonius, idemque Beli , quod ipsorum Numen erat, Sacerdos, qui Alexandri temporibus vivebat, in ea quam tribus Libris Antiocho post Seleucum tertio , scripsit Chaldæorum Historia , ubi Regum ipsorum gesta commemorat , Nabuchodonosoris cujusdam meminit, qui adversus Phœnices & Judæos Expeditionem susceperit, quam a Prophetis quoque nostris celebratam esse novimus, quæque cum longe post Moysen contigerit, tum vero Persarum Imperium annis septuaginta præcesserit. Berosus ille quidem omni fide dignissimus est , uti vel ex Jobæ testimonio intelligere possumus , qui de Assyriis scribens, illorum se se Historiam ex Beroso didicisse profitetur. Phœnices vero quod attinet ; tres apud eos viri floruere , Theodotus, Hypsicrates , & Mochus , quorum Libros Græce vertit Asitus , is qui Philosophorum Vitam summa diligentia studioque conscripsit . Qui quidem omnes suis in Historiis, sub uno aliquo Rege simul & Europæ raptum , & Menelai profectionem in Phœniciam, & Irami fœdus ac societatem contigisse tradunt , cum is Salomoni Judæorum Regi filia jam matrimonio conjuncta, vim insuper omnis lignorum generis maximam ad Templum ædificandum sponte donavit : Quarum etiam rerum Menander ille Pergamenus suis memoriam Scriptis consignavit. Jam Irami tempora non longe a Trojanis absint, cum tamen Salomon ejusdem æqualis multo fuerit Moyse posterior. Ægyptiorum denique Commentarii accurate in primis ac diligenter elaborati sunt , quorum e numero literarum suarum Interpres Ptolomæus fuit , non Rex ille quidem , sed Sacerdos Mendetus . Is in Regum Ægyptiorum Historia , sub Amose Rege , Duceque Muse , Judæos quocumque libitum fuisset, ex Ægypto profectos testatur . Amosim autem illum Inachi temporibus regnasse constat . Ptolomæum sequitur Apio Grammaticus , clarissimi vir nominis, qui Libro Ægyptiacarum Historiarum quarto , cum alia pleraque , tum hoc in primis docet, ab Amosi eversam Avarim fuisse , eumdemque Argivi Inachi vixisse temporibus, uti Ptolomæus Mendesius suis in Annalibus relatum reliquit . Quod si ab Inacho ad captum Ilium temporum seriem ducere volueris, ætates viginti numerabis . Id ita demonstrare pergit .

„ Argis olim regnarunt , qui sequuntur , Inachus Phoroneus, Apis, Argius, Criasus, Phorbas , Triopas, Crotopus, Stenelaus, Danaus, Linceus , Abas, Proetus, Acrisius, Perseus, Eurysthæus, Atreus, Thyestes, Agamemnon, cujus anno decimo octavo Troja capta est. Atque hic prudenti & ingenioso lectori diligenter in primis observandum erit , vel ex ipsa Græcorum hominum traditione constare nullam tum apud illos præscriptam adhuc Historiam fuisse . Nam qui literarum formam ipsis & rationem tradidit Cadmus, nonnisi multis post ætatibus pervenit in Beotiam . Post Inachum vero Phoronei ductu atque auspiciis homines ab fero vagoque vitæ genere ad humaniorem ac liberaliorem cultum vix tandem aliquando traducti sunt . Quare si Mosem Inacho æqualem fuisse habebimus , idem Trojana tempora quadringentis annis antecesserit necesse est.

„ Ex his colligit Tatianus : Si clarissima quæque Græcorum sub Inachi tempus & Scriptis mandari & in hominum cognitione versari cœpere , id ipsum pariter sub Mosis ætatem contigisse . Nam Phoroneo, qui post Inachum regnavit , supparem Athenienses Ogygem faciunt, sub quo primum diluvium accidit : Tum Phorbanti Actæum, a quo Attica Actææ nomen habuerit ; Triopæ deinde Prometheum , Epimetheum, Atlantem, geminum Cecropem , & Jo. Ad Crotopi ævum , & Phaetontis incendium , & Deucalionis diluvium referunt. Cum Sthenelao , Amphictionis Regnum, Danai in Peloponnesum adventum, conditam a Dardano Dardaniam , & Europæ ex Phœnicia deportationem in Cretam , temporis societate conjungunt. Sub Lynceo, Proserpinæ raptum , Eleusinii delubri ædificationem, agriculturam Triptolemi, Cadmi Thebanam in Civitatem adventum , & Minois Regnum collocant. Ad Proetum Eumolpi Bellum adversus Athenienses : ad Acrisium Pelopis trajectionem ex Phrygia , Jonis Athenas adventum, Cecropem alterum Juniorem , Perseique res gestas revocant. Postremo regnante Agamemnone captum est Ilium. Ergo ex superioribus, Mosem Heroibus , Civitatibus , ac Dæmonibus ipsis (seu Diis Gentium) antiquiorem fuisse manifesto intelligitur . Verius autem profecto est homini ætate plurimum antegresso fidem habere, quam Græcis , qui ejus dogmata ut ex ipsomet fonte hauserint , minus tamen veræ scientiæ ductum secuti sunt. Sophistas enim permultos habuere, qui curiositati suæ obsecuti , quæcumque vel a Mose vel ab similis Philosophiæ Professoribus acceperant, adulterare omnia conati sunt : Primum ut singulare aliquid ac proprium dicere viderentur : Deinde ut quæ minus assequerentur , ea commentitiæ dictionis specie involvendo, fabularum instar veritatem ipsam traducerent.

„ Ostendit subinde Tatianus , non Homero solum antiquiorem fuisse Moysen, verum etiam vetustioribus Homero Scriptoribus , Lino , Philammone , Thamyride, Amphione , Orphæo , Musæo , Dæmodoco, Femio , Sybilla , Epimenide Cretensi , qui Spartam migravit, Aristæo Proeconnesio, Arimaspiorum Auctore , Asbolo Centauro, Isatide, Drymone, Euclo Cyprio, Oro Samio , & Protænide Atheniensi . Linus enim Herculis Magister fuit , Hercules vero Trojana tempora ætate dumtaxat una antecessit , ut vel ex eo intelligi potest, quod Tlepolemus Herculis filius Græcorum adversus Trojanos Expeditionis socius fuerit. Ejusdem Herculis Orphæus æqualis fuit : Tametsi quæ vulgo ipsi tribuuntur , ab Onomacrito Atheniensi, qui sub Pisistratidarum dominatu , circa Olympiadem quadragesimam vixit, conscripta ferant . Orphæi porro discipulus Musæus fuit . At Amphion qui duabus Trojana tempora ætatibus antegressus est , plures a nobis ad priores illos doctrinæ studiosos adjungi non patitur . Jam Demodocus & Femius sub ipsum Trojani Belli tempus extitere, cum alter apud Procos , apud Phæacas alter versaretur. Quo utroque Thamyris ac Philammon haud multo antiquiores fuere.

Legislatores denique , ac Septem Sapientes Græcorum, posteriores fuisse Trojæ Excidio , adeoque & *Moyse juniores Tatianus sic ostendit. Minos , quem omnia cum sapientiæ, tam solertiæ, adeoque Legum sanctionis Principem fuisse putant , Linceo qui Danao successit , regnante florebat, ætate post Inachum undecima : Lycurgus*

vero ,

vero, longe post captum Ilium, annis ante Olympiadst haud amplius centum, Lacedæmonios Legibus instituit. Draconem circa Olympiadem nonam supra trigesimam fuisse reperies. Solonem vero circa sextam & quadragesimam; Pythagoram denique circa sexagesimam secundam. Olympiadsr autem annis septem supra quadringentas post Trojana tempora institutas fuisse ostendimur. Hic certe constitutis, septem quoque Sapientum ætatem facile breviterque definiemur. Nam cum vetustissimum eorum Thaletem, circa Olympiadem quinquagesimam vixisse constet, simul etiam uno quasi compendio cæterorum, quos ille suppares habuit, ætatem colligimur.

Tatiani vestigia sectatur *Clemens Alexandrinus*, Lib. 1. *Stromatum*, colligitque *Mosem Græcis illis non Sapientibus tantum ac Poetis, verum etiam plerisque Numinibus antiquiorem fuisse*. Non solum *Tatianum* in Oratione adversus Græcos, sed & *Cassianum* in primo Pontificalium, *Clemens Alexandrinus* suffragatores laudat. *Clementis* locum descripsit *Eusebius* Libro 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12.

Julius Africanus Libro 3. *Chronographiæ* probat *Mosen* eduxisse Populum Israel ea Ægypto temporibus *Ogygis*, regnante Argis *Phorones*, a quo ad primam Olympiadem anni viginti supra mille numerantur. Ab exitu vero *Mosis*, ad *Cyrum* anni mille ducenti triginta septem. Quam Chronologiam ea Polemone, Apione Posidonii filio, Herodoto, Hellanico, & Philochoro, Castore, & Thallo, Diodoro Siculo, & Aleaandro Polyhistore confirmat. Colligitque, *Quicquid paulo rarius Græci fabulantur, id omne Mose posterius inveniri, diluvia, incendia, Prometheum, Io, Europam, Proserpinæ raptum, Mysteria, Legum sanctiones, Bacchi gesta, Perseum, Argonautas, Centauros, Minotaurum, res Trojanas, Herculis certamina, Heraclidarum reditum, Jonum migrationem & Olympiadas*. Locum Julii Africani descripsit *Eusebius* Lib. 10. *Præparat. Evang.* Cap. 10.

Lactantius Libro quarto *Divinarum Institutionum*, Cap. 5. de *Moysis* & Prophetarum antiquitate ita scribit: „ Ante omnia, qui veritatem studet comprehendere, non modo intelligendis Prophetarum vocibus animum debet intendere: sed etiam tempora, per quæ quisque illorum fuerit, diligentissime inquirere; ut sciat & quæ futura prædixerint, & post quot annos prædicta completa sint. Nec difficultas in his colligendis inest ulla: Testati sunt enim sub quo quisque Rege divini Spiritus fuerit passus instinctum. Multique Scriptores Libros de temporibus ediderunt, initium facientes a Propheta Moyse, qui Trojanum Bellum nongentis fere annis antecessit. Is autem cum per annos quadraginta Populum rexisset, successorem habuit Josue, qui septem & viginti annis tenuit Principatum. Exinde sub Judicibus fuerunt per annos trecentos septuaginta: Tum mutato statu, Reges habere cœperunt. Quibus Imperium tenentibus per annos quadringentos septuaginta usque ad Sedeciæ Regnum, oppugnati a Rege Babylonio, captique Judæi, diuturnum servitium pertulerunt, donec septuagesimo post anno eos Cyrus Major terris ac sedibus suis redderet, qui per idem tempus in Persas suscepit Imperium, quo Romæ Tarquinius superbus. Quare cum omnis temporum series & ex Judaicis & ex Græcis, Romanisque Historiis colligitur, etiam singulorum Prophetarum tempora colligi possunt, quorum sane ultimus Zacharias fuit, quem constat sub Dario Rege, secundo anno Regni ejus, octavo mense cecinisse. Adeo antiquiores etiam Græcis Scriptoribus Prophetæ reperiuntur. Quæ omnia eo profero, ut errorem suum sentiant, qui Scripturam Sacram coarguere nituntur tanquam novam & recens fictam, ignorantes ea quo fonte Sanctæ Religionis origo manaverit. Quod si quis collectis perspectisque temporibus, fundamentum doctrinæ salubriter jecerit, & veritatem penitus comprehendet, & errorem cognita veritate deponet.

Eusebius Cæsareensis Propositionem nostram confirmat Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 11. *Prima*, inquit, *Græcorum Olympias cum Isaia, & ipsius æqualibus congruit. Rursus qui ad superiora tempora recurrere voluerit, is ab Olympiade prima ad captam usque Trojam annorum summam conficiet octo supra quadringentos, quem numerum Chronologici Græcorum Commentarii repræsentant. Similiter apud Hebræos ab Ozia Judæorum Rege quinquagesimo, si gradum ad Labdonis Hebræi quondam Judicis tertium fecerit, æqualem annorum quadringentorum & octo numerum colliget. Atque ita sub Labdonis Judicis tempora, captum Ilium fuerit septem annis antequam Samson Hebræis imperaret, quem viribus corporis nihil non superasse, adeoque omnium ore jactata Græcorum Herculi persimilem fuisse tradunt. Quod si ab illo tempore annos rursus quadringentos sursum versus numeraveris, Mosem apud Hebræos, apud Græcos Cecropem illum terrigenam inveniers; Quæ quidem recentiora esse quæcumque Græci tantopere celebrant, nemo non fatetur. Nam post illum Deucalionis diluvium, Phaetontis incendium, ortus Erichthonii, Proserpinæ raptus, Mysteria Cereris, Eleusiniorum Institutio, Triptolemi agricultura, Europæ ab Jove raptus, natalis Apollinis, Cadmi apud Thebanos adventus, atque iis omnibus juniores, Bacchus, Minos, Perseus, Æsculapius, Castor & Pollux, & Hercules extiterunt. Quos proinde Moses, cum Cecropis ætate floruerit, ætate omnes anteivit.*

Hanc veritatem *Porphyrii* testimonio confirmat *Eusebius*, ejus verba describens ea Libro adversus Religionem Christianam. „ Porro, inquit, inscribendæ Rerum Judaicarum Historiæ veritatis amantissimus est Sanchuniatho ille Berytius, quippe qui Commentarios cum eorum sive locis, sive nominibus maxime congruentes, ab Hierombalo Jevo Dei Sacerdote acceperit: Qui suam Historiam Abelbalo Berytiorum Regi nuncupatam, cum illi ipsi, tum iis etiam, quibus in explorando vero consiliariis atque arbitris utebatur, probavit. Quorum sane tempora Trojanis etiam illis antiquiora sunt, parumque admodum a Mosis ætate disjuncta, ut ex Phœniciæ Regum successione cognoscitur. Idem autem Sanchuniatho, qui universam Historiam, cum ex publicis Urbis, tum e sacris tabulis haustam, summo cum veritatis studio Phœnicia lingua conscripsit, Semiramidis Assyriorum Reginæ temporibus floruit. Ex his ita ratiocinatur Eusebius: *Si Sanchuniatho Semiramidis temporibus floruit, Semiramidem vero multo ante Trojana regnasse constat, iisdem quoque vetustior Sanchuniatho fuerit, necesse est. Atqui cum ab aliis etiam antiquioribus Commentarios accepisse tradunt, qui etiam ipsi Mosis non æquales, sed vicini tantum fuisse dicuntur. Sequitur ergo tanto saltem intervallo Sanchuniathonem a Mose superari, quanto posterior illis est, quos nonnisi Mosis vicinos confitentur. Cæterum, quot annis eosdem antegressus Moses fuerit, quod certo definiri nequeat, ommittendum statuo. Quin etiam, ut demus Sanchuniathonis æqualem omnino fuisse Mosem, sic tamen colligere atque rem conficere liceat. *Si regnante in Assyria Semiramide Sanchuniatho claruit: Moyses certe quidem, ut nihil eo vetustior fuerit, sed prorsus æqualis, sub ejusdem tamen Semiramidis Imperium viserit necesse est. Jam & Abraamum Semiramidis temporibus vixisse, antea probavimus, & Mosem ipsum illa vetustiorem Philosophus hic noster fuisse confirmat. Trojana vero tempora Semiramis annis integris octingentis superavit. Ergo totidem illa Moses ex hujus Philosophi mente antecesserit. Præterea, cum primus apud Argivos Inachus imperaret, necdum Atheniensibus aut civitas, aut nomen erat. Ejusdem autem Inachi Regnum in quintum a Semiramide Assyriorum Regem incidit, annis post illam atque Mosen centum & quinquaginta, quibus nihil apud Græcos memoria dignum gestum esse reperitur. Cæterum eodem tempore apud Hebræos Judices imperabant. Annis deinde post Semiramidem amplius quadringentis, primus Athenis regnavit Cecrops, quem indigenam vocant, Triopa regnante Argis, qui septimus ab Inacho Regum Argivorum primo fuit. Quo quidem Regum istorum intervallo, Ogygium diluvium contigisse narrant: Itemque apud Ægyptios primum Apim Deum nominarunt, ac simul Io Inachi filia, quam Isidis nomine colunt Ægyptii, Promethæus atque Atlas celebrari cœperunt. Jam a Cecrope ad captum Ilium, alii prope quadringenti colliguntur anni, quibus illa Græcorum fabulis decantata Miracula, Deucalionis, inquam, diluvium, & Phaetontis incendium contigere; cujus utriusque fingendi occasionem, ex multis, uti verisimile est, crebrisque per ea loca terrarum cladibus arripuerint. Jovem autem ab eodem primum Cecrope Deum appellatum esse ferunt, cum nequaquam inter homines id antea nominis habuisset. Ab eodem postmodum primam Athenis excitatam Aram, primumque Minervæ signum conflatum ac positum fuisse, neque enim pervetustum genus illud rerum extitisse. Itaque post Cecropem tota illa Græcorum Numinum genealogia texitur. Apud Hebræos interea cum Davidis posteri regnabant, tum secuti Mosen Prophe-

„ tur florebant. Ita si nostrum hunc Philosophum audiamus, a Moyse ad captum Ilium anni amplius octingenti numerentur. Porro longe Trojanis illis temporibus recentiores, Homerum, Hesiodum, ac reliquos fuisse constat. Ideo nuperi omnino, Pythagoras, Democritus cæterique deinceps Philosophi, circa Olympiadem quinquagesimam, hoc est annis post captum Ilium prope septingentis emersere. Mosem igitur, ac posteriores Mose Prophetas, ante omnes Græciæ Philosophos annis quingentis supra mille vixisse, ex ejusdem Philosophi confessione inferimus.

Idem *Eusebius* Capite 14. ejusdem Libri, ubi præmisit *Jesum Josedeci*, & *Zorobabelem Salathielis* filium, e Captivitate Babylonica reversos, permittente *Cyro* Persarum Rege, novi Templi fundamenta posuisse, quo tempora *Aggæus*, *Zacharias*, & *Malachias*, omnium novissimi prophetabant, subdit: „ Jam Cyro regnante, Solon Atheniensis quosque septem Sapientes Græci vocant, floruere, quibus sane vetustior apud eos Philosophus nemo celebratur. Ex iis Thales Milesius Princeps inter Græcos de rebus naturalibus philosophari cœpit, deque Solis conversionibus, Lunæque cum defectione, tum illustratione, necnon de Æquinoctio disputavit. Quare clarissimus in Græcia semper habitus est. Thaletis Auditor fuit Anaximander, Praxiadæ filius, genere Milesius ipse quoque is omnium primus stylos ad dignoscendas Solis, temporum, tempestatum, & Æquinoctii conversiones elaboravit. Huic operam dedit Anaximenes item Milesius Eurystrati filius, quem audivit Anaxagoras Clazomenius Hegesibuli filius. Is de Principiis distincte primus & enucleate disputavit. Neque enim de Universi tantum natura, uti priores illi, sed etiam de ipso motus ejus Auctore philosophatus est. Cum enim res omnes, inquit, confusæ simul permistæque ab initio forent, Mens penitus eas permeans, ab illa perturbatione in ordinem elegantiamque vindicavit. Anaxagoræ Discipuli tres fuere, Pericles, Archelaus, & Euripides. Pericles, non Atheniensium modo facile Princeps fuit, verum etiam æquales suos omnes opibus ac nobilitate superavit. Euripides, cum ad Poeticam se se contulisset, Scenicus a nonnullis Philosophus vocatus est. Archelaus denique Lampsaci Anaxagoræ suo in Ludo successit. Inde cum Athenas migrasset, ejusdem ibi docendi partes munusque sustinuit, & quam plurimos Athenienses discipulos, interque cæteros Socratem habuit. Ejusdem Anaxagoræ tempore Xenophanes & Pythagoras Physici claruere. Ac Pythagoræ quidem Theano Mulier, ejusque filii Thelauges, & Mnesarchus successerunt. Thelaugis Auditor Empedocles fuit, cujus ætate Heraclitus ille tenebricosus in hominum ore versari cœpit. Xenophani vero Parmenidem, Parmenidi Melissum, Melisso Zenonem Eleatem successisse ferunt. De quo Zenone illud etiam narratur, cum is conjurationis adversus Tyrannum ejus temporis initæ princeps auctorque deprehensus esset, ab eoque uti consilii socios indicaret, torqueretur, Tyranni suppliciis tanquam minus ad se se pertinentibus omnino contemptis, præmansam dentibus linguam in eum expuisse, atque ita mediis in cruciatibus constantissimum obiisse. Ejusdem Auditor Leucippus fuit, Leucippi Democritus, Democriti Protagoras, cujus ætate Socrates floruit. Ut enim ante Socratem Physicos sparsim nonnullos reperias, omnes tamen, cum initium ab Thalete ducant, Cyro Persarum Rege posteriores fuisse constat. Atqui Cyrum multis post abductos Babylonem Judæos annis vixisse liquet, cum jam Prophetæ apud Hebræos esse desiissent, & sacra ipsorum Metropolis expugnata fuisset. Restat igitur ut & Mose, & recentioribus etiam Prophetis multo juniorem Græcorum Philosophiam esse fatearis, Platonisque præsertim, qui Socratis primum Auditor cum fuisset, indeque Pythagoreis operam dedisset, superiores omnes cum eloquentia, tum etiam prudentia, philosophandique genere, longo superavit intervallo. Is enim sub extrema Regni Persarum tempora floruit, paulo ante Alexandrum Macedonem, ante Augustum vero annis haud multo amplius quadringentis. Si ergo Platonem tibi, quippe illum secuti sunt, eadem interdum quæ Hebræos ipsos, philosophatos esse constiterit, tum vero operæ pretium fuerit, quonam tempore vixerit cogitare, adeoque illam Hebræorum sive Theologorum, sive Prophetarum vetustatem, cum Græcorum omnium Philosophorum ætate componere.

Probatur denique Propositio nostra ex *S. Augustino* Libro 18. *De Civitate Dei*, Capite 37. *Tempore igitur Prophetarum nostrorum*, inquit, *quorum jam Scripta ad notitiam fere omnium gentium pervenerunt, Philosophi gentium nondum erant, qui hoc etiam nomine vocarentur, quod cœpit a Samio Pythagora, qui eo tempore quo Judæorum est soluta captivitas, cœpit excellere atque cognosci. Multo ergo magis cæteri Philosophi post Prophetas reperiuntur fuisse. Nam ipse Socrates Atheniensis, Magister omnium, qui tunc maxime claruerunt, tenens in ea parte, quæ Moralis vel Activa dicitur, Principatum, post Esdram in Chronicis invenitur. Non multo post etiam Plato natus est, qui longe cæteros Socratis discipulos anteiret. Quibus si addamus etiam superiores, qui nondum Philosophi vocabantur, septem scilicet Sapientes, ac deinde Physicos qui Thaleti successerunt, in perscrutanda natura rerum studium ejus imitati, Anaximandrum scilicet, & Anaximenem, & Anaxagoram, aliosque nonnullos, antequam Pythagoras Philosophum primus profiteretur, nec illi Prophetas nostros universos temporis antiquitate præcedunt: Quandoquidem Thales, post quem cæteri fuerunt, regnante Romulo eminuisse fertur, quando de fontibus Israel in eis literis, quæ toto orbe manarent, Prophetiæ flumen erupit. Soli igitur illi Theologi Poetæ, Orpheus, Linus, Musæus, & si quis alius apud Græcos fuit, his Prophetis Hebræis, quorum Scripta in auctoritate habemus, annis reperiuntur priores. Sed nec ipsi verum Theologum nostrum Moysen, qui unum verum Deum veraciter prædicavit, cujus nunc Scripta in auctoritatis Canone prima sunt, tempore prævenerunt: Ac per hoc quantum ad Græcos attinet, in qua lingua literæ hujus sæculi maxime ferbuerunt, nihil habent unde sapientiam suam jactent, quo Religione nostra, ubi vera sapientia est, si non superior, saltem videatur antiquior.*

Objicit quispiam, *Moysen eruditum fuisse omni Sapientia Ægyptiorum*, teste *S. Stephano*, Act. 7. 27. adeoque non fuisse omnium Gentium Philosophis, Historicis, & Poetis antiquiorem.

Respondetur, Ante *Moysen* doctrinam quidem aliquam, etsi non apud Græcos, apud Ægyptios tamen fuisse, quæ illorum sapientia diceretur, nimirum Arithmeticam, Geometriam, Musicam, maxime vero occultam Philosophiam, descriptam Literis Hieroglyphicis, ut censet *Philo* Libro 1. *De Vita Moysis*: Nullos tamen Scriptores fuisse etiam apud Ægyptios, aliasque Barbaras Gentes, ante *Moysen*. Nam literas ante illius tempora nullas habebant Ægyptii, quas ab *Iside* accepisse gloriabantur. Hæc autem filia fuit *Inachi* Argivorum Regis, ab Ægyptiis post obitum in Deam consecrata: *Moysen* autem sub *Inacho* floruisse, & filios Israel ex Ægypto eduxisse, tradunt *Julius Africanus*, *Tatianus*, *Clemens Alexandrinus*, quin & ipse Christianæ Religionis hostis Porphyrius, & istis multo antiquiores *Hellanicus* & *Philochorus*, qui res Atticas, *Castor* & *Thallus*, qui Syriacas prosecuti sunt. Quod si ita se habeat, sequitur Ægyptios ante *Moysis* tempora Literas nullas habuisse, nisi Hieroglyphicas. Nec tamen Ægyptiorum qualiscumque sapientia nostrorum Prophetarum sapientiam tempore antecessit, etiamsi *Moyses* Inacho recentior supponatur: Siquidem & *Abraham*, *Propheta fuit. Quid autem sapientiæ esse potuit in Ægypto, ante quam eis Isis, quem mortuam tanquam Deam Magnam colendam putaverunt, literas traderet? Isis porro Inachi filia fuisse proditur, qui primus regnare cœpit Argivis, quando Abrahæ jam nepotes reperiuntur exorti* (inquit *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 37.) *Nulla igitur gens*, (inquit idem S. Doctor Cap. 39.) *de Antiquitate Sapientiæ suæ super Patriarchas & Prophetas nostros, quibus inerat divina Sapientia, ulla se vanitate jactaverit, quando nec Ægyptus invenitur, quæ solet falso & inaniter de suarum doctrinarum antiquitate gloriari, qualicumque Sapientia sua Patriarcharum nostrorum tempore prævenisse Sapientiam. Neque enim quisquam dicere audebit mirabilium disciplinarum eos peritissimos fuisse, antequam Literas nossent, idest, antequam Isis eo venisset, easque ibi docuisset. Ipsa porro eorum memorabilis doctrina, quæ appellata est Sapientia, quid erat, nisi maxime Astronomia, & si quid aliud talium disciplinarum magis ad exercenda ingenia, quam ad illuminandas vera Sapientia mentes valere solet? Nam quod attinet ad Philosophiam, quæ se docere profitetur aliquid, unde fiant homines beati, circa tempora Mercurii, quem Trismegistum vocaverunt, in illis terris ejusmodi studia claruerunt: Longe quidem ante Sapientes vel Philosophos Græciæ, sed tamen post Abraham, & Isaac, & Jacob, & Joseph; nimirum etiam post ipsam Moysen. Eo quippe*

tempore, quo Moyses natus est, fuisse reperitur Atlas ille Magnus Astrologus, Promethei frater, maternus avus Mercurii Majoris, cujus nepos fuit Trismegistus iste Mercurius.

Objicies, *Mosen* trecentis pene annis juniorem *Inacho* fuisse, ut qui *Cecropis* ætate floruerit, secundum *Eusebii* rationes: ac proinde omnium Gentium Scriptores antiquitate non superare.

Respondetur, Nullum posse laudari vel Græcorum, vel externarum Gentium Scriptorem *Cecrope* antiquiorem, Unde quamvis ad *Cecropis* tempora *Moyses* differatur, negari propterea non debet illum omnium Gentium Scriptoribus antiquiorem esse. At sententiam *Julii Africani*, *Tatiani*, *Clementis Alexandrini*, aliorumque Auctorum *Eusebio* antiquiorum suffragiis firmatam, quæ Moysen Inachi temporibus floruisse asserit, quidam probabiliorem cum *Georgio Syncello* existimant, in *Eusebium* animadvertentes. Pugnantia namque, inquiunt, scripsisse videtur *Eusebius*, cum *Moysen* dixit ætate parem *Cecropi*, & nihilominus *omni Græcorum Numine & Religione, ipsisque a Jove rebus gestis, quas Cecropis tempore recentiores Græcorum affirmat opinio, longe antiquiorem ponit; cum prima feminarum, cui conjunctus fuerit Jupiter, sit Niobe Inachi filia. At Inachus, si fidem Eusebii demus computo, annis trecentis Cecrope prior est; in quem calculum inclinat ferme Africanus. Ipseque Eusebius, quæ de Jove & Niobe, Choroneo & Inacho referuntur, circa quinquagesimum Jacob ætatis annum in temporum Ratione a se condita reposuit. Choroneus porro Inachi Niobesque filius, is est qui Leges & Judiciorum Instituta in hominum consortium invexit: alii licet Græci Niobem Phoroneo natam asserant, ex qua Jupiter Appim, qui Serapis est, suscepit. Quæ quidem seu vere seu ficta fuerint a Græcis scripta, Inachi Phoroneique temporibus ab adultero Jove censentur patrata. Sane Jovis ipsius res gestæ ante Cecropem illum biformem literis commendatæ feruntur, quorum hæc de Niobe, quam mulierum primam compressit, censetur præcipua. Itaque si Moyses Phoroneo posterior ac Cecropi coætaneus, nullatenus rebus a Jove gestis, antiquisve aliis, de quibus memorant Græci, censebitur anterior. Quod si Jove antiquior, (ut ipse ac alii, qui præcesserunt, testantur) temporibus Inachi Phoroneique natus est Moyses: consequens est cunctis Græcorum voce decantatis eum esse majorem ætate; nullius enim nomen ante Inachum, vel filium Phoroneum, primos Argivorum Reges, Græcis Historiis celebratur: eorum autem sæculo in Acte, quæ nunc Attica, Ogyge regnante, primum illud & celebre Diluvium contigit; exactisque demum annis novem supra centum & octoginta, Regione tanto spatio propter vastitatem Diluvio illatam Regibus orbata, Cecrops Imperium invasit. Ex quibus singulis, annis minimum ducentis, in Moysis ætate recte designanda Eusebium peccare compertum est.* Animadversio hæc est *Georgii Syncelli* in *Chronograph.* pag. 67. & 68. Verum *Eusebie* erroris dicam leviter. scribere *Georgium Syncellum* & *Mosem* Cecropis ætate floruisse, in ejusque Epocha fuisse accuratiorem *Eusebium* antiquis Scriptoribus, facile demonstrarem, nisi hanc provinciam olim doctissimi viri *Petavius*, *Scaliger*, aliique occupassent. Esto, memoriæ lapsum passus sit *Eusebius*, nec ad Historiolam vel fabulam *Niobis* a Jove compressæ attenderit, satis id esse ad ejus Chronologiam evertendam non judicabit æquus rerum æstimator. Ut ut est, *Moysen* omnibus Gentium externarum Scriptoribus antiquiorem esse nihilominus inconcussum manet, cum Jovis gesta ante *Moysen* literis mandara non fuerint, neque *Niobis* ab ipso compressæ ullus ante *Apollodorum* & *Hyginum* meminerit.

PROPOSITIO II.

Antiqui Philosophi, Poetæ, Historici profanarum Gentium, ex Libris Moysis, aliisque Scripturæ Sacræ Libris, doctrinæ suæ partem maximam hauserunt.

I. MEminisse juvat eorum quæ sparsim in Historiæ Synopsi ab Operis hujus exordio observavimus, Sacras Historias in Pentateucho a *Mose* scriptas, variis modis ab Ethnicis Scriptoribus interpolatas fuisse. Quæ de rerum creatione tradit *Moyses*, ab Auctore Carminum Orphicorum, ab *Hesiodo* in Theogonia, *Ovidio* Libro 1. Metamorphoseon, *Virgilio* Ecgloga 6. & Lib. 2. Æneidos exprimi. Paradisum terrestram a *Platone* in Jovis Horto describi, ut observarunt *Origenes* Libro 4. *contra Celsum*, & *Eusebius* Libro 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. Primæ Mulieris formationem in *Pandoræ* fabula ab *Hesiodo* depingi, ut *Origenes* ibidem, & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 3. contra *Julianum* adnotarunt. Primorum hominum vitam in Paradiso a *Moyse* descriptam, *Platonem* totidem pene verbis expressisse, ut probat *Eusebius* Libr. 2. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 13. Serpentis tentatoris, lapsusque *Adami* & *Evæ* Historiam ab eodem *Platone* interpolatam, ut probat idem *Eusebius* Cap. 14. Ejusdem meminisse *Chalcidium* ad *Timæum*. Diluvii & Arcæ Noeticæ Historiam interpolatam a *Beroso*, ut refert *Josephus* Libro 1. contra *Apionem*, & Lib. 1. *Antiquitatum*, Cap. 4. ab *Abydeno*, cujus locum descripserunt *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. & *S. Cyrillus* Libro 1. contra Julianum, ab *Alexandro Polyhistore*, cujus locum exhibet idem S. Cyrillus, a *Luciano* Libro *De Dea Syria*, ab *Hieronymo Ægyptio*, *Molone*, & *Nicolao Damasceno*. *Molonis* verba refert *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 19. Locum vero *Nicolai* Damasceni apud *Josephum* Lib. 1. *Antiquitatum*, Cap. 4. legere est. Turris Babel & confusionis Linguarum, ut observavimus, meminit *Abydenus* Rerum Assyriarum Scriptor, cujus locum refert *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 14. Aloidarum fabulam ex Historia Turris Babel expressam docet *Origenes* Lib. 4. *contra Celsum*. Incendii Sodomorum fit mentio apud *Diodorum Siculum* Lib. 19. *Strabonem* Libro 16. *Tacitum* Lib. 5. & *Solinum* Cap. 36. Salmasianæ Editionis. *Abrahami* Historiam fuse a *Moyse* scriptam, legerant *Berosus Hecatheus*, & *Nicolaus Damascenus*, teste *Josepho* Lib. 1. *Antiquit.* Cap. 8. ubi *Berosi* quidem & *Nicolai Damasceni* verba refert, *Hecatæum* vero justum de *Abrahamo* Volumen scripsisse tradit. Ejusdem Patriarchæ meminerunt *Eupolemus*, *Artapanus*, & *Molo*, quorum testimonia ab *Alexandro Polyhistore* leguntur apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus 17. 18. & 19. *Jacobi* meminerunt *Theodotus* Libro *De Judæis* & *Alexander Polyhistor*. *Josephi* Patriarchæ *Artapanus*, & idem *Alexander*, quorum testimonia descripsit *Eusebius* Capitibus 17. & 23. ejusdem Libri. Historiam *Moysis* & Exitus Israelitarum ex Ægypto interpolarunt, variisque figmentis infuscarunt *Manetho*, *Chæremon*, *Lysimachus*, & *Apion Alexandrinus*: Quos refellit *Josephus* Libris contra *Apionem*. Item *Trogus Pompejus*, & ex eo *Justinus* Lib. 36. Cap. 2. *Tacitus* Lib. 5. *Historiæ*, Cap. 3. & 4. *Artapanus* in Comment. *De Judæis*, cujus insigne fragmentum *Eusebius* descripsit Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 27. *Diodorus Siculus* Lib. 1. *Strabo* Lib. 16. & alii. Horum, inquam, omnium testimonia passim a nobis in Synopsi Historiæ quatuor priorum Mundi ætatum descripta, a quibus proinde hic repetendis abstinemus, partem Propositionis nostræ probant.

Theologia Ethnicorum ex Libris Mosaicis magna ex parte derivata.

II. Theologiam Ethnicorum a Mythologis & Poetis ex Libris Mosaicis maxima ex parte derivatam probarunt Viri eruditione insignes, *Vossius*, *Bochartus*, *Huetius*. Phœnicum Theologiam ex illo fonte manasse probat Literati illius Triumviratus postremus ætate, sed religione, meritis, doctrina, virtute, ac dignitate primus, *Demonstrationis Evangelicæ*, *Propositione* 4. Cap. 3. Quod in *Taauto* & *Adonide*, quos pro Diis habuerant, *Moysis* imago sit expressa. De Ægyptiorum Theologia idem demonstrat Capite quarto, *Mercurium* scilicet, *Theuth* sive *Thoth* ab ipsis dictum, *Osiridem* & *Bacchum*, *Apin* & *Mnevin*, *Serapin*, *Orum*, *Anubin*, *Vulcanum*, quos divinis honoribus Ægyptii consecrarunt, *Moysen* referre. Græcos Mosaicam doctrinam infinitis fabulis obduxisse probat Capite octavo. *Apollinem* quippe *Panem*, *Priapum*, *Æsculapium*, *Prometheum* ad *Moysis* exemplar esse confictos. Omnem Romanorum Theologiam ex eodem fonte profluxisse ostendit Capite nono. *Janum* enimvero, *Vertumnum*, *Faunum*, *Silvanum*, *Evandrum*, eosdem esse cum *Moyse*. Quæ omnia verisimilibus conjecturis a Viro Maximo probata & firmata in eximio ipsius Opere legi possunt. Legantur etiam quæ sunt a nobis observata in Synopsi Historiæ Quartæ Mundi Ætatis, Cap. 7. Art. 1. §. 17. Ex his autem Propositionis nostræ pars altera probatur. Ex Mosaicis Libris complures variarum Gentium Leges ac Ritus manasse, ostendimus in Synopsi, Capite mox laudato, Articulo secundo, quod momentum alterum est ad Propositionis nostræ confirmationem.

III. Mosaicam illam Sententiam Deuteron. 6. 4. *Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est*, veteres Poetæ & Philosophi Gentium expresserunt. Orphicorum Carminum Auctor a *S. Justino* Martyre in Parænesi, *Clemente Alexandrino* Libro 5. Stromatum, &

S. Cy-

Sancto Cyrillo Alexandrino Libro 1. contra Julianum citatus:

Respectans Verbum divinum, huic totus inhare.
Pectoris hoc mentem sacri, gressusque guberna,
Incedens recta; Regemque hunc orbis adora:
Unicus est, per se se existens, qui cuncta creavit,
Inque his ipse extat, nulli e mortalibus unquam
Lumine conspectus, mortales conspicit omnes.

Item:

Juppiter est unus, Pluto unus, Bacchus & unus,
Unus Sol, Deus unus in omnibus.

Item:

Cœlum juro Deo a Magno & Sapiente creatum.
Vocem juro Patris, primum quam prodidit ore,
Consilio ipse sua Mundum cum conderet omnem.

Sophocles a *Justino* pariter, *Clemente Alexandrino* Libro 5. *Stromatum*, & *S. Cyrillo Alexandrino* Libro 1. *contra Julianum* laudatus:

Unus profecto est, unus hic tantum Deus,
Qui cœlum & amplas condidit terræ plagas,
Cærulea ponti terga, & infrenes Nothos.
At nos miselli, pectore errantes vago,
Calamitatum sinuimus solatia,
Formas Deorum saxeas aut æreas,
Aureve ductas fusili, aut eburneas.
His dum immolamus, dum stata augustos die
Reddimus honores, esse nos remur pios.

Cleanthes Stoicus, a *Clemente Alexandrino* pariter laudatus:

Quidnam bonum sit me rogas? jam jam accipe.
Quod ordinatum est, integrum, sanctum, pium,
Suique compos, utile, decens, commodum,
Grave ac severum, quodque semper conferat.
Metu ac dolore majus, & molestia;
Salubre, jucundum, & sibi consentiens;
Clarum ac modestum, sedulum, lene, ac potens,
Perenne, labis nescium ac semper manens.

Xenophanes Colophonius apud *Clementem Alexandrinum*, ibidem:

Maximus in genere est Divum atque hominum Deus unus,
Qui nec corpore, nec mente est mortalibus ullis
Assimilis.

Xenophon, apud *S. Cyrillum Libro* 1. *contra Julianum*, de Deo sic loquitur: *Ille omnia concutiens, & stabilis manens, quod magnus sit, & potens, manifestus, figura tamen incognitus, nec quidem is est qui videatur undique conspicabilis esse Sol, nec vero ipse videtur pati se conspici, sed si quis impudenter ipsum intueatur, orbatur visu.*

Pythagoras ab eodem *S. Cyrillo* laudatus. *Deus unus, & ipse, non ut quidam suspicantur, extra Mundi fabricam & administrationem, sed in ipso totus, in toto circulo intuens omnes generationes, mixtura existens totius ævi, & lumen ejus facultatum ac operum, Principium omnium, in cœlo Illuminator, & omnium Pater, Mens & animatio omnium Spherarum, omnium motus.*

Timæus Locrus apud *Clementem Alexandrinum*, Libro 5. Stromatum: *Unum Principium omnium est ingenitum; si enim esset genitum, non esset utique amplius principium, sed illud ex quo genitum esset principium. Ex illo*, inquit Clemens Alexandrinus, *vera profluxit opinio, nempe: Audi*, inquit, *Israel, Dominus Deus tuus unus est, & ei soli servies.*

Plato in Timæo: *Recte ne igitur Cœlum unum esse antea statuimus, an vero multos, adeoque infinitos potuisse præstabat? Unum utique si modo suum ad exemplar conformatum illud esse concedimus.* Eumdem porro *ut vulgari Gentium more plurium Numinum appellatione uti soleat, Deum tamen unum agnoscere, vel ex ea, quam ad Dionysium scribit Epistola quivis intelligat: ubi quas studiose ac seria conscriberet Epistolas, ab aliis quas temere negligenterque profunderet, sua quadam nota secernens, qua grave nihil ac seriam continerent, iis Deorum; quæ vero diligenter ab se ac moderate scriberentur, illis Dei sese nomen, proprium veluti characterem impressurum esse declarat.* Refert *Eusebius* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 13.

IV. Divinum illud Oraculum Ex. 3. 14. *Dixit Deus ad Moysen*: EGO SUM QUI SUM. Ait: *Sic dices filiis Israel*: QUI EST, *misit me ad vos*: expressit *Plato* in *Timæo* his verbis: *Quid illud est, quod semper est nec tamen ortum ullum habet? Quid illud contra quod semper nascitur, & nunquam est? Prius illud quidem, quod semper atque eodem modo est, ab sola intelligentia cum ratione percipitur. Alterum hoc, quod oritur simul & occidit, nec unquam vere est, in ea dumtaxat, quam sensus ab omni ratione vacuus efficit, opinione versatur.* Quem *Platonis* locum expendens *Eusebius* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9. *Annon*, inquit, *illud Mosis Oraculum*, EGO SUM QUI SUM, *egregius Plato manifeste repræsentat, dum „ suis ipsum ita verbis exprimit*: Quid illud est, quod „ semper est, nec tamen ortum ullum habet? *Quod etiam candidius & apertius illustravit, dum ait: Aliud quod sit esse nihil, nisi quod non corporis oculis videatur, sed mente sola capiatur. Nam ubi quæsivit, „ quid sit illud quod est; ita respondet ipse sibi*: Ni„mirum illud quod ab sola intelligentia percipitur. *Si„militer alterum hoc Salomonis*: Quid est quod fuit? „ Ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? „ Ipsum quod faciendum est: *Verbis pene totidem in„terpretatur, dum ait*: Id autem quod oritur simul & „ occidit, neque unquam vere est, in ea dumtaxat, „ quam sensus ab omni ratione vacuus efficit, opinio„ne versatur. *Quibus etiam quæ sequuntur, adjungit*. „ Quippe Temporis, *inquit*, partes istæ sunt, *Erat*, „ atque *Erit*, quas imprudentes sempiternæ etiam Na„turæ injuria tribuimus. Vulgo enim ita loquimur, „ *Erat, est, erit*: Cum tamen ei solum EST proprie „ vereque conveniat. *Ac ne quis me Philosophi verba in alienum sensum torquere criminetur, eos ipsos Commentarios, quibus illorum sententia declaratur, proferre juvat.*

Ita *Numenius Pythagoricus* Lib. 2. De Bono: *Age vero atque ad illud* QUOD EST, *quantum licet, aspiremus: Omninoque pronuntiemus, quod est, id neque fuisse unquam, neque unquam futurum esse, at certo dumtaxat præsentique tempore semper esse: quod sane tempus hoc modo præsens, si quis æternitatem dicere voluerit, me auctore quidem id faciat... Quod enim* EST, *id sempiternum est, atque eodem sese modo constanter habet*, &c. *Maneat igitur, & tanquam verum sumatur, incorporeum esse id* QUOD EST..... *Quærit Plato, quid illud sit*, QUOD EST. *Id sine dubio carere ortu statuens. Mutaretur enim alioqui: si autem mutaretur, sempiternum id non esset. Inde aliquantum progressus, hæc addit: Si quod est, id omnino sempiternum & immutabile est: nec ab sese ulla unquam varietate discedit, sed in una semper eademque ratione permanet, illud unum profecto sit oportet, quod intelligentia cum ratione capiatur.* Locum integrum describit *Eusebius* Libro 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. eoque *non Platonis modo, sed longe Antiquioris Platone Mosis doctrinam illustrari* colligit. *Itaque merito sane dictum illud hanc in rem celebrem circumferri. Quid enim aliud Plato est, quam Moses Attice loquens?*

Ita *Plutarchus* Libro De Sillaba Ει Delphico Templo inscripta: *Equidem neque numerum, neque ordinem, neque vinculum, neque aliud quodlibet dimidiata particula genus ea syllaba significari existimo. Est omnino Dei perfectum ex se se integrumque Nomen, quod ei a quo pronuntiatus, una cum voce ipsum continuo potestatis divinæ sensum & cogitationem injiciat. Nam cum unumquemque nostrum, qui eo accedimus, hac veluti Deus salutatione compellat*, NOSCE TE IPSUM, *quod quidem nihil minus sonat, quam Salve. Tum vero nos resalutandi Numinis gratia respondemus*, Ει: (ES) *quasi veram ac propriam, adeoque solam eique soli convenientem hanc a nobis appellationem tribui fateamur. Nos enim vere nulla modo sumus: sed omnis omnino natura mortalis, in quodam interitus ortusque medio constituta, umbram sui dumtaxat aliquam, exilemque ac lubricam opinionem ostendit; quam si incumbente in eum animo comprehendere volueris, tum vero, quemadmodum aquam si manu vehementius retinere coneris, dum premis, dum in unum cogis, effluit illa penitusque dilabitur. Sic ratio, dum eorum quæ varios subinde casus ac mutationes subeunt, illustrem illam, quæ sibi objiciatur speciem propius insequitur, aberrat ac luditur, quod partim in id quod oritur, partim in id quod interit, sic incurrat, nihil ut quod maneat, quodque vere sit, comprehendere omnino possit... Ecquid igitur illud est, quod vere est? Id unum utique quod sempiternum est, quod ortu simul interituque caret, cui nullum tempus mutationem affert. Est enim omnino tempus mobile quiddam, quodque simul cum mobili materia semper fluens, ac nihil usquam firmitatis habens, sit tanquam vas aliquod interitus ortusque cogitatur. Cujus profecto vel appellationes ipsæ, posterius, prius, erit, fuit, illud non esse palam ac per se se confitentur. Nam quod vel nondum habuit ut sit, vel jam esse desiit, id esse, nonnisi stolide absurdeque dicas. Quin etiam illud ipsum, quo maxime temporis cogitationem sustinemus, atque fulcimus, dum vel instens, vel præsens, vel nunc dicimus; soluta dissipataque ratio confestim omittit. Perinde enim in futurum ac præteritum elisa di-*

stra-

strabitur, ut in oculorum radiis usuvenit, si quis quod sua quadam necessitate disjunctum atque divulsum est, id semel intueri velit: Jam si eadem ipsa, quæ tempori mentienti conveniunt, ea quam metitur natura subeat, nec ipsa quidem aut manet, aut vere est, sed prout tempori contribuitur, vel nascitur, vel interit. Quare nihil ejusmodi quod per Erat, vel Erit significetur, de eo quod Est dici queat: Cum ista ejusmodi sint, quæ per se se firmiter & constanter esse non possit, inclinationes quædam seu trajectiones, deflexionesque sint. At vero ita plane loquendum: Deus est, nec tamen ipse tempore ullo est, sed æternitate duntaxat, quæ motu omni, omnique tempore simul, & inclinatione caret: Cujus nec prius quicquam est, nec quicquam posterius, futurum nihil, nihil præteritum, vetustius nihil, nihilque recentius. Sed qui unus est, idem uno etiam nunc sempiterni durationem implet: Adeoque illud unum est, quod vere per se se est, non autem aut fuit, aut futurum est, quemadmodum nec aliquando cœpit, nec unquam desiturum est. Sic igitur idem ipsum venerando, salutare nos & appellare decet, aut saltem his verbis, UNUM ES, id quod priscorum nonnulli factitabant. Nec enim plura Deus est, uti nostrum quilibet, qui congeries quædam sumus, ex omni sexcentarum varietatum diversis ex casibus mutationibusque nascentium genere, & quadam veluti universitate conflata atque permixta. Sed unum oportet id esse, quod est. Nam alterum quid si additur, illud sane tanquam ejus quod est differentia, ad ejus quod nullum est, procreationem declinat. Hunc Plutarchi locum descripsit Eusebius Lib. 11. Præparat. Evang. Cap. 11.

V. Divinum illud Oraculum Deuteronomii 32. 35. Mea est ultio, & ego retribuam in tempore. Item illud Psalmi decimi, 8. Justus Dominus & justitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus. Et illud Psalmi 30. 24. Veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam: Exprimit Plato in Legibus, his verbis: Deus certe quidem, uti ex priscorum doctrina constat, rerum universarum principia, finem, mediumque complexus, recta illa, quomodo natura postulat, obeundo perficit: Eum perpetuo justitia sequitur, eorum qui abs divina lege discedunt, ultrix atque vindex: Cui quidem affixus, demisso compositoque animo comitatur quisquis ad felicitatem aspirat. Contra vero qui vel superbia intumescens, vel opum vi copiaque sublatus, vel etiam honorum amplitudine, corporisve specie, cum juventutis flore, stultitiaque conjuncta insolescens, animo petulantius exardescit, perinde ut si nec Principe, nec Moderatore ullo indigeret, sed potius ad cæteris imperandum aptus ipsemet idoneusque sit, is Deo vacuus relinquitur: Relictus autem, adhibitis illico geminæ protervia sociis exultat cuncta miscendo; atque interim aliquid esse permultis videtur: At modico post tempore dignas ab ea pœnas exigente justitia, se ipsum, domumque simul, cum tota funditus civitate perdit.

VI. Quæ de Verbo Divino & Personarum Divinarum Trinitate in Scripturis habentur Genesis 19. Dominus pluit super Sodomam ignem & sulphur a Domino de Cœlo: Psalmo 109. 1. Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis. Psalmo 32. 6. Verbo Domini Cœli firmati sunt. Psalmo 106. 20. Misit verbum suum, & sanavit eos. Genesis 1. 26. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c. ea Plato delibavit in Epimenide ita loquens: Et honores habemus, sic tamen ut non jam annum alteri, & alteri mensem, dies aliis tribuamus, aut ullum omnino tempus, quo suam quilibet conversionem absolvat, dum ad Mundi, quem Verbum omnium longe divinissimum conformavit, perfectionem ipse concurrit. Quod quidem Verbum, quisquis beatus est, primum admirari, tum ejusdem, quatenus mortali naturæ fas est, cognoscendi amore ac studio teneri solet.

Idem in Epistola ad Hermiam, Erastum, & Coriscum scribit: Epistolam hanc a vobis tribus simul convenientibus legi decet: Sin autem a duobus vicissim utrauque conjunctis, idque quam sæpissime fieri poterit. Præterea pactum inter vos, legemque ratam fixamque servari, sic ut in æquum bonum juretis: Adeoque studio non illiberali, ac studii sorore doctrina mutuo conjuncti, in Deum ipsum rerum omnium, sive præsentium, sive futurarum Præsidem, nec non Præsidis etiam Principiique Parentem Dominum juretis, quem quidem si modo recte philosophabimur, quantum homines beati possunt, clare omner planeque cognoscimus. Hunc Platonis locum descripsit Eusebius Lib. 11. Præparationis Evangelicæ, Cap. 16. subditque: An non tibi videtur Plato dum hæc ait, Hebræorum dogmatis insistere? Unde enim alioqui in mentem ipsi veniret, Deum alterum ipsomet rerum quæ procreantur omnium Principio superiorem, imo & Universi Moderatoris Parentem appellare? Unde porro huic ipsi rerum Conditoris Parenti, Domini nomen imponere? Quæ profecto Græcorum nunquam auribus, imo ne animis quidem, mortalium aure se quisquam injecerat. Ex Plotino & Numenio Platonis mentem explicat Capitibus 17. & 18. ac demum ex Amelio Platonico, quem Evangelii S. Joannis Cap. 1. expressisse Capit. 19. observat ejus verba proferens. Atque, inquit Amelius, hoc plane Verbum erat, per quod, sempiternum cum esset, existebant omnia, quæ fiebat, quemadmodum Heraclitus loqueretur: Quod ipsum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in Principii gradu ac dignitate constitutum, imo & Deum simul pronuntiat, per quod facta simpliciter omnia sint, in quo quicquid factum est, & vivens, & vita, & aliquid pro sua quodque natura fuerit. Idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum humanam speciem præ se ferre, sic tamen ut suæ interea naturæ majestatem ostendat; Adeoque solutum ubi jam fuerit, Dei locum denuo capessere, ac Deum prorsus eumdem esse, qui erat prius quam in corpus atque in carnem hominemque descenderet. Hæc ille. Quæ profecto, inquit Eusebius, non jam subobscure adumbrata, sed palam, nudaque, quod ajunt, fronte, ex illa Barbari hominis Theologia translata esse nemo non videt. Barbarus autem ille, quem vocat, etquis porro fuit, nisi Joannes Servatoris nostri Evangelista, qui Hebræus ex Hebræis erat?

Egregium Platonis de Sancta Trinitate locum ex illius ad Dionysium Epistola proferunt Eusebius Libro mox laudato, Cap. 20. & S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 1. contra Julianum. Hæc ænygmatice, inquit, aperienda tibi sunt, uti ne, si quid forte mari terrave, Epistolæ hujus paginis factum erit, intelligere possit, qui legerit. Sic enim se res habet. Circa universorum Regem omnia sunt, ac propter ipsum omnia. Idem bonorum omnium Principium est: At circa Secundum, ea quæ secundo: Circa Tertium, ea quæ tertio ordine cuncta versantur. Quæ quidem hominis animus, in res sibi cognatas intentus, cujusmodi sint, perspecta & explorata habere gestit. Hunc Platonis locum explicans Porphyrius Lib. 4. Philosophicæ Historiæ ait, Dei substantiam usque ad tres hypostases procedere, esse vere supremum Deum optimum, post ipsum & alterum Creatorem seu Opificem, tertium porro Mundi Animam. Platonem certe non usquequaque speculatum omnia, sed eodem modo quo Ariani, de tribus Personis sentire, immo tres Deos indocere, S. Cyrillus observat. Existimat tamen eum & sensurum & locuturum fuisse recta, editurum quoque in vulgus palamque facturum veras & germanas de Deo opiniones, nisi forte Anyti & Meliti accusationem timuisset, atque Socratis cicutam.

VII. Boni naturam, nihil aliud esse quam Deum ipsum, Scriptura Sacra testatur, Psal. 72. Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde. Psal. 105. 1. Confitemini Domino quoniam bonus. Hanc doctrinam expressit Plato in Timæo. Dicamus ergo, inquit, quam ob causam Auctor ille Molitorque Deus, rebus ortum dare, atque hoc Universum condere statuerit. Bonus erat; bonus autem nulla unquam ullo in genere laborat invidia. Cum igitur ea vacaret, omnia sibi quam simillima esse voluit. Idem in suis de Republica libris: Nunquid vere, inquit, cum Sol ipse visus non sit, ab eo tamen cujus ille causa est, cernitur? Plane. Hunc igitur habeto boni filium abs me vocari, quem bonum sui similem genuerit: ut quod ipsum in loco spiritali est, cum Mente, rebusque mente perceptis comparatum; id Sol in loco aspectabili sit, si cum visu ac rebus sub visum cadentibus conferatur. Quod igitur & iis rebus quæ cognoscuntur veritatem tribuit, & cognoscendi vim facultatemque suppeditat, id tu boni Ideam esse statuito . . . . Solem, opinor, iis quæ videntur, non id modo tribuere dices, ut videri queant, verum etiam ortum ipsis, incrementa, nutritionemque largiri, cum tamen ortus ipse non sit: Qui enim esse possit? Ergo similiter res eas quæ cognoscuntur, a bono dices, non ut cognoscantur modo, sed etiam ut sint, adeoque propriam essentiæ suæ rationem ab eodem accipere, tametsi bonum essentia non sit, sed longe supra essentiam omnem majestate simul ac potestate emineat. Hæc Platonis loca describit Eusebius Lib. 11. Præparationis Evangelicæ, Cap. 21. præclarumque Numenii Platonici locum in eamdem rem subjungit Cap. 22.

VIII. Hæc Dei verba a Moyse relata Genesis 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: Et illa Moysis: Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: Ad imaginem Dei creavit illum: Occasionem dedisse Platoni excogitandi Ideas, quæ Mundi hujus aspectabilis exemplaria essent, docet Eusebius Capitibus 23. 24. & 25. His quæ de Animæ immortalitate, de

Mun-

Mundi ortu, alteratione, supremo fine, Resurrectione mortuorum, & Judicio quod mortem excipit, Sacræ Literæ docent, affinia docuisse, *Platonem* probat sequentibus ejusdem Libri Capitibus, ut nemini hæc attente consideranti dubium esse possit, quin maximam doctrinæ partem, ob quam divinus Philosophus appellatus est, e Sacris Literis hauserit.

IX. Quæ de parentum honore Deus in Decalogo præcepit, expressit *Plato* in Legibus. *Quicumque*, inquit, *mentis compos fuerit, is parentum suorum preces ac vota metuet, plurimique faciet, quod in multis & sæpius commisso illa & convicia esse noverit.* Rursusque alio Libro: *Nemo non apud nos eum a quo natus est superabitur, tam opere quam verbis observato. Qui autem se annis viginti antecedet, seu vir ille, seu femina fuerit, hunc in Patris aut Matris loco habens, veneratu.*

X. Legem *Moysis* vetantem ne Hebræis Hebræi serviant, *Plato* in Republica sua exscripsit, Græcamque fecit: *Græcum*, inquit, *Servum Græcus nemo possideat, idque cum cives nostri diligenter observent, tum aliis quoque Græcis idem ut faciant auctores sint. Sic enim vero futurum est, ut multo libentius, dum sibi mutuo parcent, in Barbaros arma convertant.*

XI. Illud Deuteronomii 19. 14. *Non assumes & transferes terminos proximi tui*: Sic exprimit Plato: *Nemo agri fines moveto, neque civis ullius sui quem vicinum habuerit, neque alterius cujuscumque finitimi, etiam extranei, qui fundum sub extremos agri sui limites possideat, ratus vere id esse, immoto, quod ajunt, loco movere.* Tum addit: *Si quis fixos limites transiliens, vicini agrum cum suo coluerit, non modo justum ei damnum sarcito, verum etiam ut hominis impudentiæ & illiberalitati medicina fiat, illati detrimenti duplum alterum ei quem læserit, repræsentato.*

XII. Mosaica Lex est de furibus, Exodi 22. *Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit, vel vendiderit, quinque boves pro uno bove restituet, & quatuor oves pro una ove . . . . . Si inventum fuerit apud eum quod furatus est, vivens sive bos, sive asinus, sive ovis, duplum restituet.* His *Plato* similia statuit. *Si fur*, inquit, *rem quamlibet seu magnam, seu parvam furabitur, Lex in omnes una, uno judicio pœna statuatur. Primum, quod furto sublatum erit, ut duplum ejus repræsentet, quisquis furti damnatus erit, si modo supra sortem solvere per reliquorum facultatum copiam poterit: Sin autem, in vinculis sit, donec aut solverit, aut ab eo, a quo furti damnatus est, veniam impetrarit.* De fure interfectu sic Exodi 22. 2. statuitur: *Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: Percussor non erit reus sanguinis.* His affinia sanxit Plato: *Qui nocturnum furem*, inquit, *in ædes furandi animo subeuntem interfecerit, innocens esto. Similiter, qui grassatorem, dum vim vi repellit, occiderit innocens esto.*

XIII. De bove qui hominem occiderit, sic in Mosaica Lege statutum est. Exodi 21. 28. *Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus; dominus quoque bovis innocens erit.* Lex similis apud *Platonem* legitur. *Si jumentum*, inquit, *aut aliud animantis genus quempiam interfecerit, nisi tamen ab aliquo ex iis quæ ad publicos solemnesque ludos adhibentur, in ipso certamine illud id fieret, cædis reus ab interfecti propinquis peragatur. Qua de causa cognoscant agrorum Curatores ii, quibus a propinquo mandatum negotium erit. Ii vitæ damnatum jumentum ubi morte mulctaverint, finibus ejiciant.*

XIV. Gens Hebræorum universa duodecim in Tribus divisa fuerat. Quod exemplum secutus *Plato*, id ipsum in civium suorum tributione servandum ita sanxit: *Duodecim in partes, easque quoad fieri poterit, æquales, tota nobis Regio tribuatur. Partibus autem singulis sua quæque Tribus assignata, quinque viros quotannis, quasi agrorum Curatores, Tribuumque Principes constituat. Tum ab iis alios præterea, Ordinum Ductores, habito delectu, creari vult, eosque duodecim, qui Belli tempore Duces futuri sint, singulos singulis Tribubus assignatos.* Hanc Platonicarum Legum cum Mosaicis comparationem instituit *Eusebius* Lib. 12. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 47.

XV. Illud Psalmi 4. 6. *Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in Domino*, sic expressit *Menander*:

——— Neve acum, o suavissime,
Alienæ quæ sit, appetas: Etenim Deo
Injusta nulla, justa quæ modo sunt placent.
Feliciorem ducere hunc vitam sinas,
Qui nocte totum, qui die assiduo colit.
Deo sacrificet æqui ad extremum tenax.
Ut veste munda splendidus, sic pectore.
At cum tonabit, siste, nec pavido gradu
Fugam capesse, quoniam nil conscius
Ipse sibi fueris: Te Deus præsens videt.

XVI. Illud *Salomonis* in Proverbiis: *Divitias & paupertatem ne dederis mihi*, *Plato* his verbis exprimit Lib. 3. De Republica: *Ergo alia quædam, ni fallor reperimus, quæ ne in civitatem furtim unquam & occulte subeant, ab ejus Moderatoribus omni provisione cavendum erit. Quænam? Opes, inquam, & inopia: Quod illa quidem luxum, ignaviam, rerumque novarum molitionem invehant, hæc vero præter sordes illiberalitatem simul atque malitiam. Malitiæ autem nomine indignum omne facinus continetur.*

Illud Proverbiorum 21. 1. *Cor Regis in manu Domini; Quocumque voluerit, inclinabit illud*, laudat *Themistius* Oratione 5. ubi commendans Imperatoris clementiam, quod Jovis instar nullum habeat malorum ac mortis dolium juxta se positum, sed vitæ dumtaxat plenum semper ac redundans, quam ex eo meram & sinceram haurit, & in homines effundit, hæc habet: *Præclare quidem huic Assyriorum sententiæ fidem adhibet, quæ cor Regis merito dicit in manu Dei custodiri: quod quidem in condemnationis literas minime propendere potest. Necesse enim est, ut qui hasce literas facile scribit, ex ea manu decidat, quæ vitam omnibus perpetuam largitur.* Et Oratione 9. *Quam eleganter hoc ipsum Assyriorum Literis proditum animadverti, Regis scilicet animum in manu Dei custodiri: Unde ei quantum immineat periculi providendum, ne si ad agendum aliquid quod a Deo sit alienum feratur, custoditute se sa manu Dei tandem excidat.* Per literas Assyriorum, Sacros Hebræorum Libros intellexit *Themistius*.

XVII. Illud Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus Justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris*; sic reddidit *Plato* Libro secundo de Republica: *Justo illi, qui sic animo comparatus erit, verbera imponentur, injicientur vincula, oculi eruentur. Idem postremo omnia hæc perpessus agetur in Crucem.* Refert *Clemens Alexandrinus* Libro 5. *Stromatum*.

XVIII. Illud Ecclesiastis 12. 14. *Et cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit*, aliaque de judicio Scripturæ Sacræ Oracula, *Diphilus* Comicus his Versibus expressit:

Putasne vero mortuos, Nicerate,
Queis omnis ævum fluxit in luxum dies,
Potuisse latebris fugere captatis Deum?
Est oculus ille, est, cuncta qui justus videt.
Duæ, ut statuimus, inferos secum via.
Patet una justis, altera sceleste monet.
Quamvis profundo semper inclusum sinu
Utrumque terra teneat. I, rapias licet,
Furere, spolies, misceas. Erres, cave:
Est est sub alto Dite Judicium super,
Cui Magnus orbis Dominus ac Rector præest,
Cujus vel ipsum nomen effari horreo,
Quique diuturnam sontibus vitam trahit.
Quod si quis omni scelera molitus die,
Superos latere credit, is novum scelus
Sibi persuadet, justa quod lenta manus
Pendere soleat otio. At quisquis Deum
Non esse fingis, prospice infelix tibi.
Deus ille, Deus est. Si quis interea nocens
Impune peccet, habeat in lucro moram.
Namque ipse meritas postea pœnas luet.

Refert *Clemens Alexandrinus* Libro 5. *Stromatum*.

XIX. Illud Psalmi 96. *Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: Vidit, & commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini; a facie Domini omnis terra*, his versibus expressit *Æschylus* Tragicus, *Clemente Alexandrino* referente:

Secerne cunctis Numen a mortalibus,
Huic simile corpus ne putes ullum cave.
Ignota res est. Nunc velut flamma emicat,
Aditumque prohibet: Unda mox, caligo mox,
Mox & tremendæ similis apparet feræ,
Vento, atque nubi, fulguri, tonitruo,
Imbrique similis: pontus huic, fontes, petræ,
Atque orbe toto quicquid undarum ruit,
Obsequitur. Illum montium horrescunt juga,
Tremitque tellus, & sinus vasti maris,
Dum Dominus acri cuncta visu despicit,
Immensa quippe est illa Majestas Dei.

XX. Dei

XX. Dei Oraculum est Isaiæ, 1. 11. 16. *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum & agnorum, & hircorum nolui. Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis; quiescite agere perverse.* Item illud Jeremiæ 23. 24. *Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus?* Hæc vero exprimit *Menander* Comicus apud *Clementem Alexandrinum.*

Si quis quod hædi, vel bovis, mi Pamphile,
Cruentet Aras sanguine, aut aliud Deis
Quodcunque mactet; sive quod docta manus
Laborat arte, purpura ardenti micans,
Aureve textum pallium, aut candens ebur,
Viridem aut smaragdum, muta qua moles finit,
Animantes imitans offerat; Numen sibi
Credat secundum: Mentis hic nimium levis,
Heu graviter errat. Commodis sit moribus
Homo necesse est: Virginis casto innocens
Parcat pudori, parcat alieno toro.
Furtis atque cædis inscias servet manus.
Cave ergo vel acum ne appetas, mi Pamphile.
Te quippe nusquam non videt præsens Deus.

XXI. Illud Isaiæ 26. 18. *Concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum*, Plato in *Theæteto* Socratem loquentem inducens sic exprimit: *Qui consuetudine mea utuntur, ii fœminis parientibus persimiles sunt. Parturiunt illi siquidem, & noctes atque dies ipsis etiam puerperis vehementius angi solent. Hunc vero partus dolorem artis meæ vi cum excitare ipse, tum etiam levare possum.* Refert *Eusebius* Lib. 12. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 45.

XXII. *Ezechielis* 22. 18. 19. 20. dicitur: *Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriam: Omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis: Scoria argenti facti sunt. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes in scoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem, congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: Ut succendam in ea ignem ad conflandum.* Quibus affinia *Platonem* loqui observat *Eusebius*, verba ejus referens Libro 12. *Præparat. Evang.* Cap. 43. *Quotquot*, inquit, *in Civitate versamur, fratres sumus omnes. Verum fictor ille Deus, ut ajunt, qui ex nobis ad imperandum apti essent, aurum iis dum procrearentur admiscuit, ex quo plurimum dignitatis consecuti sunt. Qui vero ad operam aliis navandam idonei forent, his argentum aspersit: Agricolis denique, ac cæteris opificibus, ferrum atque æs infudit. Ergo tum tanta omnes cognatione conjuncti simus, nobis quidem ut plurimum similes procreamus: Sed tamen contingit aliquando, ut ex auro argenteum, vel ex argento aureum, cæteraque vicissim omnia ex aliis alia generentur. Principibus igitur ac Magistratibus primum hoc Deus ac præcipue mandat, ut nihil æque diligenter ac studiose curandum sibi ac providendum existimeat, quam ut ex iis metallis quid cuique liberorum nepotumque suorum animo admixtum sit, intelligant. Quos porro ex illis aut subæreos, aut subferreos esse cognoverint, iis nihil prorsus indulgeant, sed illos, prout naturæ suæ conditio postulabit, in opificum aut agricolarum classem ordinemque transcribant. Similiter quos aut subaureos, aut subargenteos a natura factos esse deprehenderint, eos pro sua quemque dignitate ad Rempublicam vel gerendam, vel juvandam admoveant. Tum enim utique Rempublicam interire oportebit, cum ejus administrationem ferreus quispiam æreusve custos susceperit.*

XXIII. *Ezechielis* 34. 2. Populi Principes ita compellantur: *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: Nonne greges a Pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis: Gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis, quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum, non reduxistis.* Quæ sic in primo Libro suo de Republica *Plato* expressit: *Nunc autem vides, mi Trasymache, te, qui verum Medicum principio definieris, deinceps tamen veri Pastoris esse noluisse, diligenter ac studiose gregem custodire, sed potius eum, quatenus Pastor est, sic oves suas pascere, ut non jam qui oves optime habeat, sed epulonis cujusdam convivium instruentis more, qui laute convivas suos excipiat, attente consideret: Vel sane quemadmodum eas, tanquam cruscator aliquis, non tanquam Pastor, suo compendio vendat. Arti sane Pastorali cura nihil aliud est, quam ut creditis sibi commissisque gregibus optima quæque ac saluberrima provideat. Nam artem ipsam quod attinet, abunde ni fallor, rebus per se se omnibus, ut optima illa vereque pastoralis omnino sit, necessariis instructa est. Ita nunc quidem fateri necesse esse arbitrabar, Principatum omnem, quatenus Principatus est, ejusmodi esse, qui alteri nemini quam potestati suæ fideique commissis, optima quæque prospiciat, seu publicus ille sit, seu privatus etiam Principatus. Tu vero Rerumpublicarum Principes, si vero modo Principes fuerint, Principatum ultro gerere arbitraris.*

XXIV. Propositio nostra rursus probatur ex *Hermippo*, quem testem appellat *Josephus* Lib. 1. contra Apionem: *Hermippus*, inquit, *vir circa omnem Historiam diligentissimus indagator, refert in primo de Pythagora Libro, in quo Pythagoras uno familiarium suorum defuncto, nomine Calliphonte, genere Crotoniate, illius animam dicebat secum degere die noctuque: & quod præciperet ut non transiret locum, ubi asinus lapsus esset, & ab aqua fæculenta semetipsum abstineret, & ab omni blasphemia recederet. Hæc autem agebat atque dicebat, Judæorum & Thracum opiniones imitatus, ac transferens in semetipsum. Dicitur enim vere quod ille vir multas Judæorum Leges in suam transtulit Philosophiam.*

Item ex *Aristobulo*, apud *Eusebium* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. *Satis constat*, inquit, *Legum nostrarum instituta secutum esse Platonem, & singula earum capita diligenter ac studiose perlegisse. Nam etiam ante Demetrium illum Phalereum, adeoque ante Alexandri ac Persarum Imperium, ea jam omnia Græce ab aliis conversa fuerunt, quibus illa Hebræorum popularium nostrorum ex Ægypto migratio, tum eorum series quæ cælitus ipsis evenere, promissæ Regionis occupatio, & universæ Legis expositio continetur: Nemini ut dubium esse possit, quin suos in Libros laudatos inde Philosophus pleraque derivarit; fuit enim is lectionis plurimæ, quemadmodum & Pythagoras, qui e nostris selecta quoque permulta suis illis Decretis inseruit. Et infra: Divinam quippe vocem accipere non sic oportet, non ut sermonem aliquem conceptis inclusum expressumque verbis, sed ut operum ipsorum molitionem, quæ plane sensu creationem mundi universam Legislator ille Moses Dei vocem appellavit. Nam de singulis operibus ita pronuntiat:* Dixitque Deus, & factum est. *Id quod ego Pythagoram, Socratem, ac Platonem, cum nostra omnia curiose rimati essent, omnino secutos existimo, cum se se Dei vocem exaudire dicerent, in illa Universi molitionis, quæ tam accurate a Deo perfecta, sui semper similis integraque persisteret, contemplatione defixos.*

XXV. Idem confirmatur ex *S. Justino* Martyre Apologia 2. *Proinde*, inquit, *& Plato cum dicit:* „ Causa sive culpa, deligentis est, Deus autem culpa ca- „ ret: *A Mose id acceptum protulit. Longe namque antiquior est Moses omnibus etiam Græcorum Scriptoribus. Atque omnia quæ de Animæ immortalitate, aut suppliciis post mortem, aut cælestium rerum contemplatione, aut similibus doctrinis, & Philosophi, & Poetæ dixerunt, a Prophetis argumento sumpto & intelligere ea, & exponere potuerunt.* *Scriptores Ethnicos multa ex Mosis fontibus hausisse, Veteres Patres confirmant.*

Item ex *Tertulliano* Apologetici Cap. 47. *Adhuc enim*, inquit, *mihi proficit Antiquitas prælecta divinæ, quo facile credatur thesaurum eam fuisse posteriori cuique sapientiæ. Et si non onus jam voluminis temperarem, excurrerem in hanc quoque probationem. Quis Poetarum, quis Sophistarum, qui non de Prophetarum fonte potaverit? Inde igitur & Philosophi sitim ingenii sui rigaverunt. Inde & a quibusdam quoque ejecta Philosophia, dum ad nostra contaminantur. Sed homines gloriæ, & eloquentiæ soliue libidinosi, si quid in Sanctis offenderunt Digestis, exinde regestum pro instituto curiositatis ad propria verterunt, neque satis credentes divina esse, quo minus interpolarent, neque satis intelligentes ut adhuc tunc subnubila, etiam ipsis Judæis obumbrata, quorum propria videbantur. Nam & si qua simplicitas erat veritatis, eo magis scrupulositas humana fidem aspernata nutabat, per quod in incertum miscuerunt etiam quod invenerant certum . . . . Omnia adversus veritatem de ipsa veritate constructa sunt, operantibus æmulationem istam Spiritibus erroris. Ab iis adulteria hujusmodi salutaris disciplinæ subornata: Ab his quædam etiam fabulæ immissæ, quæ de similitudine fidem infirmarent veritatis, vel eam sibi potius evincerent, ut quis ideo non putet Christianis credendum, quia nec Poetis nec Philosophis: Vel ideo magis Poetis & Philosophis existimet credendum, quia non Christianis. Itaque ridemur Deum prædicantes judicaturum: Sic enim & Poetæ, & Philosophi tribunal apud Inferos ponunt: & gehennam si comminemur, quæ est ignis arcani subterraneus ad pœnam thesaurus, proinde decachinnamur. Sic enim & Pyriphlegetum, apud Mortuos*

tuus omnis est: & si Paradisum nominemus locum divinæ amœnitatis recipiendis Sanctorum Spiritibus destinatum, materia quadam igneæ illius zonæ a notitia orbis communis segregatum, Elysii campi fidem occupaverunt. Unde hæc, oro vos, Philosophis aut Poetis tam consimilia? Non nisi de nostris Sacramentis. Si de nostris Sacramentis, ut de prioribus; ergo fideliora sunt nostra, magisque credenda, quorum imagines quoque fidem inveniunt. Si de suis sensibus; jam ergo Sacramenta nostra imagines posteriorum habebuntur, quod rerum forma non sustinet. Nunquam enim corpus umbra, aut veritatem imago præcedit. Legantur *Clemens Alexandrinus* Lib. 5. *Stromatum*, & *Eusebius* Libris undecimo & duodecimo *Præparationis Evangelicæ*.

His consonat *S. Cyrillus Alexandrinus Lib.* 1. *Contra Julianum*, ubi præmissa Græcarum Antiquitatum Chronologia, & cum Rerum Hebraicarum Epochis comparata, subdit: *Igitur ex accurata temporum & prosapiarum descriptione, cui non perspicuum fit, omnes Græcorum Sapientes divini Mosi tempore posthumos esse, qui & noviti, & nuper prodeuntes cœpta jam ab Olympiadibus computatione, longo post tempore extiterint? Unde credo datur intueri, ac etiam pro certo asseverare illos non prorsus Mosi dogmatum, insitaque illi a Deo sapientiæ expertes & ignaros, nonnunquam balbutire verum falso admiscentes, ac veluti fragrantissimum unguentum cœno macerantes. Nam quæ digna scitu aut sapiens non Mosaicis sermonibus inest disciplina? Vel quis ejus opera non obstupescat? Quippe qui Græcorum subtilitates exacte indagarunt, dividi ajunt Philosophiam in contemplatricem & activam, ac si quis utrimque dexter atque felix fuerit, eum videri plene successu in Philosophia voti compotem esse. Agedum cerne mihi Mosem hujusmodi: Nam & ore divino exponit supra cæteros mortales, de Suprema omnium Essentia, & incomparabili gloria, atque in cunctos eminentia, universique Auctorem, Dominum unum, solumque Deum demonstrat: Iisque quibus bonum cordi est & beatæ vitæ incessit cupiditas, præscripsisse cernitur omnium longe optima & præferenda, per quæ maxime venerabiles evasuri sunt. Enimvero dicet forsan aliquis, ita est Mosem Græciæ Sapientibus esse antiquiorem, nec tamen inde verum fieri eos ex illius sapientia suffuratos, aut aliquid interpolasse compertos. Atqui curiosi nullamne oratio nostra probabilitatem contineat, judicent. Historiarum Scriptores apud eos omnem, ut ita dicam, orbem terræ pervagati, semper discendi cupidi fuerunt, ut multa scire atque nugarí scire viderentur. Quare & magnum suæ commentationis argumentum illud esse duxerunt, si nihil eorum quæ gesta essent, silentio præterirent. Ecqui tales viri usitata discere soliti, tam graves Historias nosse, dogmatumque & legum antiquissimam & accuratam explorationem capessere neglexissent? Quippe Pythagoras Samius, & Thales Milesius, non exiguo tempore in Ægypto morati, collectis inde quibus instructi fuisse perhibentur disciplinis, in patriam redierunt. Et quidem ipse Aristonis filius Plato in Timæo, ait, Solonem profectum Athenis in Ægyptum venisse, ibique convento quodam Pseudo-prophetarum sive Sacerdotum hæc audiisse: O Solon, Solon, Græci semper estis pueri, senex vero Græcus nemo est: juvenes siquidem animis omnes nullam habetis in vobis antiquam opinionem, neque disciplinam tempore confirmatam: Sed vos fallit quod per multas ætates literarum expertes ac muti fueritis. Ex quibus facile, uti reor, quispiam deprehenderit, antiquissima esse Christianorum Dogmata: Nondum enim apud Græcos literarum erat scientia, vixque Cadmus eas e Phœnicia ipsis attulerat, cum jam Scripta Mosis extarent. Quin etiam & Solon Atheniensis Legum Auctor, & ipse Plato, uterque in Ægypto ideo versatus, ut cæteris omnibus præstare scientia viderentur, Scripta Mosis admirati sunt. Quod autem Græcis Historiarum Scriptoribus notissimus esset Moses, ex his quæ ipsi scripserunt licet cognoscere. Nam Polemon in primo Græcarum Historiarum ejus meminit, & Ptolemæus Mendesius, Hellanicus, Philochorus, & Castor, cumque his plerique alii. Diodorus, qui res Ægyptiorum curiose perquisivit, ait se de illo ex eorum Sapientibus audivisse, scripsitque in hæc verba: Nam post antiquum vivendi apud Ægyptios morem, qualem sub Diis & Heroibus fuisse illic fabulantur, primo multitudinem Legibus scriptis uti & vivere persuasam ferunt a Viro magni animi, & novo genere vitæ apud Judæos omnium quotquot unquam fuerant maxime suspiciendo, qui Moses Deus vocaretur. Cum enim omni virtute cumulatissimum conspicarentur Mosem, Deum ipsum appellarunt, quem nonnulli, ut opinor, apud Ægyptios colerent, insuper gnari Supremum Deum ei hæc dixisse:* Ecce dedi te Deum Pharaoni. *Igitur de antiquitate satis superque, uti reor, & quod Scripta Mosis, illa quæ in honore fuit apud Græcos sapientia, tempore superiora sunt, habentque famam antiquiorem, oratio nostra demonstratione, quæ redargui nequeat usa, abunde declaravit.*

XXVI. Objicit *Marshamus* in Canone Chronico pag. 152. „ Verisimile non videri Philosophiam Platonicam aut Pythagoricam ex fonte Judaico derivatam „ fuisse; si vel Judæorum Rempublicam, vel illorum „ mores examinemus. Enimvero ante captivitatem „ Babylonicam, sive septem Sapientum ætatem, Græci non solum Philosophiæ, sed & rerum suarum, „ magis exterarum incuriosi fuerunt. Post reditum e „ Babylone, Judæorum Respublica sub Persis adeo obscura fuit, ut vix nomen eorum ætate *Herodoti* „ Græcis auditum fuerit. Dum Assyrios penes Medosque & Persas Oriens fuit, vilissima pars servientium (inquit *Tacitus Libro* 5. *Historiæ*.) Ab Expeditione *Alexandri*, Græcis primum innotuerunt „ Judæi; sub Seleucidis demum inclaruerunt. Post *Alexandri* victorias obvia erat Judæorum memoria. „ Si mores Judæorum inspiciamus, nulla fuit iis consuetudo cum exteris, neque visebant eos, neque ab „ iis visebantur. *Nos* (inquit Josephus Libro 1. contra Apionem) *neque terram habitamus maritimam, neque negotiationibus gaudemus, neque eorum causa cum aliis consuetudinem habemus, sed Urbes nostræ procul sunt a Mari: Nec autem terram fertilem incolentes, in ejus cultura laboremus . . . Præterea, cum sit nobis propria vivendi ratio, nihil fuit antiquis temporibus, quod nobis conversationem faceret cum Græcis.* Alibi *Josephus* non negat quod objicit *Molo*, Judæos *Neminem eu aliis Gentibus recipere diversa de Numine sententiam; neque communicare cum iis qui aliam sequuntur vitæ rationem* „ præter Judaicam. Sane Judæi, ex decreto Sapientum, Gentiles omnes pro immundis habebant, adeo „ ut ex eorum contactu contraheretur immunditiès. „ Hinc Judæi, *Ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha, non introierunt in Prætorium* Pilati. *Joannis* 18. 28. Et *S. Petrus* Actuum 10. 28. ait: *Vos scitis quomodo abominatum sit viro Judæo conjungi aut accedere ad alienigenam.* Aliam causam comminiscitur *Justinus* Libro 36. Historiarum: *Quoniam metu contagionis pulsos se ab Ægypto meminerant, ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt ne cum peregrinis communicarent: Quod ex causa factum paulatim in disciplinam Religionemque convertit.* Quod autem ad Legis Mosaicæ communicationem attinet, gloriabantur Judæi *Legem fuisse hæreditatem ac peculium Ecclesiæ Jacob*, adeoque sibi propriam, neque Gentibus aliis per Versionem communicandam. Miranti *Ptolomæo Philadelpho*, cur Legum Mosaicarum *nec Historicorum, nec Poetarum* quisquam meminisset, respondit *Demetrius*, referente *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. *Divinitus pœnas dedisse quosdam, qui eas sollicitassent: Theopompum mente, Theodectem visu orbatum fuisse.* Denique *Lactantii* testimonio refelluntur, qui *Platonem* & *Pythagoram* ad Judæos accessisse volunt, & ex eorum consuetudine pleraque dogmata hausisse, & in Philosophiam suam transtulisse. Sic enim *Lactantius* Lib. 4. *De vera Sapientia*, Cap. 2. *Equidem mirari soleo, quod cum Pythagoras, & postea Plato, amore indagandæ veritatis ad Ægyptios, & Magos, & Persas usque penetrassent, ut earum Gentium Ritus & Sacra cognoscerent; (suspicabantur enim Sapientiam in Religione versari) ad Judæos tamen non accesserint, penes quos tunc sola fuit, & quo facilius ire potuissent.*

Respondetur, quod etsi Græcos ante septem Sapientes, rerum suarum, multo magis exterarum, incuriosos fuisse *Marshamo* concedamus; certissimum tamen est, omnes Græcorum Poetas, Philosophos, Historicos, multis post *Moysen* sæculis floruisse; cum ante septem illos Sapientes nullum Scriptorem habuerint Græci: *Moyse* autem longe recentiores illi fuerint. Nil igitur obstat quin e Libris *Moysis* multa suffurari potuerint. Judæorum Rempublicam sub Assyriorum, Medorum, & Persarum Imperio vilem & obscuram fuisse, ut ne cognitum quidem *Herodoto* fuerit eorum nomen, falsissimum est. *Davidis* enim & *Salomonis* ætate florebat adhuc Assyriorum Imperium: Tunc autem & res Judæorum erant florentissimæ: *Davidi* enim Deus *fecit nomen grande juxta nomen Magnorum qui sunt in terra.* (1. Regum 7. 9.) *Divulgatumque est nomen David super universis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus super omnes Gentes.* (1. Paralipomenon 14. 16.) *Salomon* vero *magnificatus est super omnes Reges terræ divitiis & sapientia. Et universa terra desiderabat vultum Salo-*

Marshami objectis nobis respondetur.

Salomonis, *ut audiret sapientiam ejus*, *quam dederat Deus in corde ejus*. *Et singuli deferebant ei munera*. *Et Regina Seba audita ejus fama in nomine Domini*, *venit tentare eum in ænigmatibus*. (3. Regum 10.) Medis Imperantibus Judæos vilia fuisse mancipia quis dixerit, cum ea sua Gente Reges haberent? Plurimos Judæos susceptæ a *Xerxe* Persarum Rege adversum Græcos Expeditionis socios fuisse, testis est *Chœrilus* Poeta vetustissimus his verbis:

Trajicit inde hominum genus admirabile visu:
Phœnissum similis grandi sonat ore loquela,
Montibus in Solymis habitans, juxtaque paludem
Immensam: Attonsum squallens caput obsidet horror.
Pro galeis, derepta ab equis, duretaque fumo
Ora ferunt.

At Judæos quidem, (inquit Eusebius) *his ab eo verbis expressos ac designatos esse*, *vel inde constat*, *quod & Hierosolyma in Montibus iis quos Solymos Græci vocant*, *sita sit*, *& prope ab Asphaltide Palude absit*, *quæ*, *ut Poeta loquitur*, *latissima est*, *omniumque Syriæ paludum maxima*. Hæc *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9. *Taciti* in iis quæ Judæos spectant, sublesta fides est. Judaicam gentem *Herodoto* ignotam non fuisse, *Josephus* probat Lib. 1. contra Apionem, ac nomine *Syrorum qui Palæstinam habitant*, Judæos indigitare. Judæis nullam fuisse omnino cum Exteris consuetudinem, nullum commercium, æque falsum est, nec ita stricte accipienda sunt *Josephi* verba qui secum ipso & cum Scriptura Sacra alias pugnaret. Nam primum Judæos ex Ethnicis plerosque servasse incolumes, cum Palæstinam armis subegerunt, velut Gabaonitas, Jebusæos, aliosque, Sacræ literæ testantur, & hac inopportuna clementia divinam adversus se iram sæpe concitasse. Præterea, Judæis, vel propter vicinitatem, frequens intercessit cum Phœnicibus commercium; *Davidi* etiam & *Salomoni* cum *Hiramo* Rege Tyri, cum Regina Saba, cum Regibus Hethæorum, & Syriæ, & cum Ægyptiorum Rege, cujus filiam duxit. (3. *Regum* 9. 10. & 2. *Paralipomenon* 2.) Quin & Sidonias duxit uxores & Moabitas, & Ammonitides, Idumæas, & Hethæas, e quibus depravatum est cor ejus, ut earum Idola coleret. Quamvis autem Judæi de Lege velut de peculio & hæreditate gloriarentur, nec eam facile cum Exteris communicarent, inde colligi non potest, quod Ethnici Libros Sacros legere non potuerint, & ex iis plurima suffurari. Qui enim cum profanis Gentibus amicitias & fœdera ineundo, Legem divinam sæpius violaverunt, & qui inter Gentes commixti opera earum didicerunt, quidni & Libros Sacros cum iisdem communicarint? Præterea inter clades & captivitates, tum Assyriacam, tum Babyloniam, & reliquiarum etiam Judaicarum una cum Propheta *Jeremia* transmissionem in Ægyptum, fieri non potuit quin Libri Sacri in Ethnicorum potestatem & cognitionem venirent; maxime cum Judæi tenerentur singuli Legis exemplar, vel per se, vel, si literas nescirent, per alium descriptum habere, idque ita contigisse, permittente Deo, ne generi humano utilissimum Opus intra Gentis unius angustos fines contineretur, confirmat *Philo* Libro 2. *De Vita Moysis*. Ingens etiam Proselytorum numerus ad Judæorum Religionem ac Ritus ex omnibus Mundi regionibus confluentium, ut constat ex *Paralipomenon* 2. Cap. 2. v. 17. & 18. verisimillimum esse probat, Libros *Moysis* ad exterarum Gentium notitiam pervenisse, & a Viris inter Ethnicos Eruditis fuisse lectos. Tandem etsi ante *Ptolomæi Philadelphi* tempore nulla fuisset adornata Scripturæ Sacræ Versio, potuissent Poetæ & Philosophi Ethnici sufficientem Hebraicæ Linguæ notitiam comparare ad eam legendam, & secundum verborum seriem sensum intelligendam, sicut *Themistocles* Persicam Linguam intra anni spatium didicit, ut Persarum Regem absque Interprete alloqui posset, & *Pythagoras* & *Plato* Linguam Ægyptiacam intra brevissimum tempus didicerunt, ut Ægyptias Disciplinas capesserent: Vel Judæo aliquo Interprete plurima ex Libris Sacris nosse, & intelligere potuerunt, quemadmodum multa *Aristotelis* e Judæo quodam fuisse exposita scripsit *Clearchus*, cujus verba ex Libro 1. *De somno* legere est apud *Eusebium* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 5. Idemque testatur *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum. *Numa Romanorum Rex*, (inquit idem Pater) *ut Pythagoreus fuerit*, *hunc saltem Mosis e scriptis fructum cepit*, *uti Romanos a Dei simulacro vel in hominis*, *vel in cujusdam animantis speciem fingendo everterit*. *Adeoque totis fere primis septuaginta supra centum annis*, *Templa quidem ædificarunt*, *sed nullam omnino neque fictam*, *neque pictam Imaginem intulerunt*. *Hoc enim ipsos occulte Numa docuit*, *non lingua*, *sed mente sola id quod optimum est attingi posse*.

An interpretatio aliqua Librorum Moysi antiquior fuerit Versione 70. Interpretum?

Denique Viri plerique Eruditi censent, ante expeditionem *Alexandri Magni* aliquam Mosaicorum Librorum Interpretationem Græcam extitisse, Versione 70. Interpretum vetustiorem, ac proinde veteres Poetas, Philosophos, & Historicos Libros *Moysis* legere potuisse. In ea sunt sententia *Clemens Alexandrinus* Libro 5. Stromatum, & *Eusebius* Libro 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. *Aristobuli* auctoritate nituntur, quæ eo majoris ponderis est, quo ætati illi vicinior fuit, qua Interpretationem suam elaborarunt Septuaginta Seniores, & antiquior illa usurpabatur. Præterea, Libros *Moysis* ante *Ptolomæum Philadelphum* jam Græca Lingua fuisse donatos, confirmatur Epistola *Demetrii Phalerei* ad hunc Regem data, quam referunt *Josephus* Libro 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. & *Eusebius* Libro 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 3. *Quod mihi*, inquit, *dederas in Mandatis*, *o Rex*, *ut qui ad Bibliothecæ complementum deessent*, *ii per me Libri conquirerentur*, *& quæcumque negligentius excidissent*, *ac studiose ac sedulo sarcirentur*; *id abs me summa cum diligentia curatum ad te perscribo*. *Desiderentur tamen cum paucis aliis Judaicæ Legis Volumina*, *quod Hebraicis ac Literis ac vocibus continentur*. *Extat earum quidem*, *sed negligentius*, *atque ut ex peritis audio*, *perperam expressa significatio*; *nec mirum*, *Regia enim cura apud illud non fuit*. *Ea vero ut non minus quam cætera*, *ad amussim exacta penes te habeas*, *vel hoc nomine plurimum interest*, *quod altioris cujusdam sapientiæ*, *ac sincerissimæ integritatis plena Lex ea sit*, *utpote lata divinitus*. *Quare tam Oratores*, *quam Poetæ*, *& quotquot Historiam conscripsere*, *ab ejusmodi Librorum*, *adeoque hominum illorum*, *qui ex eorum præceptis vitam instituere*, *longissime abfuerant*, *quod iis casta quadam & augusta sensus & intelligentiæ ratio contineatur*, *quemadmodum Hecatæus Abderita testatur*. *Quod igitur*, *o Rex*, *te approbante fiat*, *cum Summo Hierosolymorum Pontifice per literas agendum erit*, *uti viros morum integritate præstantes*, *ætate maturos*, *& eorum quæ patriam ad Legem pertinent omnium cognitione præditos sex Tribubus e singulis ad te mittat*, *ut quam in sensum plures convenisse*, *diligenti examine constiterit*, *eum seligamus*, *& accuratam eorum Librorum Interpretationem*, *prout res ipsa & voluntatis tuæ ratio postulat*, *honesto & illustri in loco reponamus*. Ex quibus patet, ante *Philadelphi* imperium extitisse quidem Mosaicorum Librorum Versionem, sed minus accuratam. Id confirmat etiam *Aristæus* ab *Eusebio* laudatus Libro 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 5. apud quem *Demetrius Ptolomæo Philadelpho* ait, *Se ex Theopompo quodam audivisse*, *quod ex Lege nonnulla Græce jam reddita*, *audaciori quodam orationis genere vulgare statuisset*, *mentis cum perturbatione dies amplius triginta laborasse*. Legatur Doctissimus Præsul *Daniel Huetius* Libro *Demonstrationis Evangelicæ*, *Propositione* 4. Cap. 12.

Negat quidem *Lactantius*, Pythagoram & Platonem ad Judæos accessisse, at non negat illum multa ex Judæorum Libris in Philosophiam suam transtulisse, quod *Hermippus*, *Aristobulus*, *Josephus*, *Justinus Martyr*, *Tertullianus*, *Clemens Alexandrinus*, & *Eusebius* affirmant. Sed & *Porphyrius* in Vita *Pythagoræ* asserit illum sciendi desiderio varias adiisse Nationes, præsertim Arabes, Ægyptios, Chaldæos, & Hebræos. Scribit etiam *Jamblicus* in *Pythagoræ* Vita, Sidone congressum fuisse *Pythagoram* cum *Mochi Physiologi* successoribus. *Jamblici* testimonium erudita observatione D. *Huetius* illustrat, duos *Mochos* distinguens, Phœnices ambos, unum Historicum, qui res gentis suæ patria lingua prodidit, cujus meminerunt *Athenæus* Libro 3. *Josephus* Libro 1. *Antiquitatum*, Cap. 4. *Tatianus Oratione contra Gentes*. Alterum Physiologum quem commemoret *Jamblicus*, quem *Strabo* Libro 16. *Mocham Sydonium* appellat, quemque Physica tractasse ait, & Trojano Excidio fuisse vetustiorem. Hujus etiam meminit *Sextus Empyricus*. Emendandum ergo *Jamblicum* censet *D. Huetius*, & pro Μωχυ scribendum Μόχυ: Hunc autem ipsum videri *Moysen*, qui merito Physiologus dictus est, utpote qui scripserit de rerum primordiis, Trojanumque Bellum ætate præcessit, & *Sydonius* credi potuit ab iis qui patriam ipsius ignorabant. Nonnunquam enim cum Phœnicibus Judæos ob viciniam confundi, certum est. Præterea, cum inter Ægyptios ac Persas, tamquam in meditullio positi Judæi ultro citroque commeanti *Pythagoræ* sese velut ob-

viem darent, & *Lactantius* fateatur *Pythagoram* aeritatis indagandæ studio ad Ægyptios & Persas penetrasse; vix credibile est quod Judæos non adierit, neque cum illis congressus sit. Denique *Zoratum* Assyrium, (pro qua *Nazaretus* perperam legitur apud *Clementem Alexandrinum* Libro 1. Stromatum) *Pythagoræ* Præceptorem fuisse, scribit *Alexandre* Libro De Pythagoricis Symbolis. *Zoratum* autem illum *Ezechielem* fuisse quidam senserunt, teste *Clemente Alexandrino*: Quam opinionem licet ille rejiciat, ipsam tamen verisimilibus conjecturis approbat Illustris *Huetius Demonstrationis Evangelicæ Propositione* 4. p. 220. Et certe, si temporum inaetur ratio, exploratum erit juventutem *Pythagoræ*, qui *Polycratis* Samii coævus fuit, in *Ezechielis* senectutem incidisse. Proindeque cum ad Chaldæos ivisse *Pythagoram* constet, non solum fieri potuit ut cum *Ezechiele* viro inter suos claro, & sanctitate, vaticiniis, ec prodigiis celebratn fuerit conversatus; sed aliter etiam fieri non potuit, cum ad ejusmodi tantum viros noscendos & alloquandos tam longinquas peregrinationes susceperit. Ut ut est, adeo certum fuit Antiquis *Pythagoram* ax sacris Mosaicorum Librorum fluentis hausisse, ut propterea ipsum ex Judæis genus duxisse, falsa opinione decepti, crediderint. Ita *S. Ambrosius* Libro 3. Epistola 20. *Cum ex populo Judæorum (ut plerique arbitrantur) genus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplina derivavit etiam Magisterii præcepta.*

Objicit *Marshamus* Apollinis Oraculum, quod Ægyptiis vasæ eruditionis, & viæ ad felicitatem ducentis originem tribuit, referente *Porphyrio* Libro 1. *De Oraculorum Philosophia*, apud *Eusebium* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. Sic autem habet:

Ardua, & innumeris Divum est via consita saxis,
Ac primum e valvis rigide stridentibus ære
Panditur: Hinc særi ambiguo discrimine colles,
Quos fructu immenso primi docuere Nepotes,
Niliaco undantes potant qui gurgite lymphas.

Respondetur, falsi Numinis fessum esse Oraculum, qua parte Ægyptiis primas Sapientiæ tribuere videtur, atque primos viam quæ ad felicitatem ducit docuisse asserit. Idem tamen Hebræis tribuit:

Plurima quin etiam ad superos via cognita Sedes
Phœnici, Assyrio, Lydo, Hebræoque colonis.

Ægyptios quidem primo nominat Poeta metro forte suo indulgens, vel gradatione usus ab Ægyptiis incipit, & in Hebræis ut omnium laude dignissimis desinit: Sed non minus Hebræis quam Ægyptiis inventionem tribuit, quæ ad felicitatem homines ducat, neque Hebræos ab Ægyptiis sua mutuatos vel leviter innuit, ut ex ipso constat Oraculi interprete Porphyrio. *Nam*, inquit, *quæ ad Deos via ducit, æreis obstructa vinculis, arduaque simul & aspera est, cujus tum Barbari calles semitasque plurimas invenerunt, Græci tamen partim ab eo prorsus aberrarunt, partim eam cum jam tenerent etiam depravarunt. Caterum illius inventionem Ægyptiis, Phœnicibus, Chaldæis, (Assyrii enim illi sunt) Lidis, & Hebræis Deus assignandam esse testatur.* Præterea aliud *Apollinis* Oraculum Chaldæos, & Hebræos ut solos veræ sapientiæ Auctores ac professores celebret, non Ægyptios:

Chaldæi, Hebræique unis Sapientia cessit,
Qui casto æternum venerantur Numen honore.

Idemque consultus, quo sensu cœlestes orbes multos esse dicerent, ita respondit:

Unicus in toto curvatur circulus orbe,
At septem Zonis Astrorum eductus in orat.
Hos Chaldæus ait, famaque illustris Hebræus,
Nomine cœlestes septeno serpere cursu.

DISSERTATIO XI.

De Mosaicorum Librorum, totiusque Scripturæ Veteris Testamenti Divinitate.

PROPOSITIO UNICA.

Mosaicos Libros, totamque Veteris Testamenti Scripturam veram esse ac divinam, firmissime demonstrant argumenta.

HAnc Propositionem a Viris Eruditis demonstratam, indicatis dumtaxat argumentis, quæ fuse explicarunt, probare satis erit impræsentiarum.

Primum Argumentum. Primum argumentum quo veritas ista probatur, ex Christi & Apostolorum testimonio petitum est, qui *Moysis* & Prophetarum Scripta laudarunt ad doctrinæ, quam prædicarunt hominibus, confirmationem.

Secundum argumentum. Secundum ex figurarum Veteris Testamenti, & Prophetiarum adimpletione in Christo, & Ecclesia. Quod argumentum urget *Tertullianus Apologetici* Capit. 20. *Plus jam afferimus*, inquit, *pro ista dilatione Majestatem Scripturarum, si non vetustatem. Divinas probamus, si dubitatur antiquas. Nec hoc tardius aut aliunde discendum. Coram sunt quæ docebunt, Mundus, & seculum, & exitus. Quicquid agitur, prænuntiabatur. Quicquid videtur, audiebatur. Quod terra vorant Urbes, quod Insulas Maria fraudant, quod externa atque interna bella dilaniant, quod Regnis Regna compulsant, quod fames, & lues, & locales quæque clades, & frequentia plerumque Mortium vastant, quod sublimes humilitate mutantur, quod justitia rarescit, & iniquitas increbrescit, bonarum omnium disciplinarum cura torpescit, quod etiam officia temporum & elementorum munia exorbitant, quod & monstris & portentis naturalium forma turbatur, providenter scripta sunt. Dum patimur, leguntur, dum recognoscimus, probantur. Idoneum, opinor, testimonium Divinitatis veritas divinationis. Hinc igitur apud nos futurorum quoque fides tuta est, jam scilicet probatorum: quia cum illis quæ quotidie probantur, prædicebantur. Eædem voces sonant, eædem literæ notant, idem spiritus pulsat. Unum tempus est divinationi futura præfandi. Apud homines, si forte distinguitur dum expungitur: dum ex futuro præsens, dehinc ex præsenti præteritum deputatur. Quid delinquimus, oro vos, futura quoque credentes, qui jam didicimus illis per duos gradus credere?*

Idem argumentum *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Capit. 40. paucioribus verbis complectitur. „ Cui enim, *inquit*, melius narranti præterita credimus, quam qui etiam futura prædixit, quæ præsentia jam videmus? *Et Lib.* 10. *Cap.* 32. Præter hanc viam, *inquit*, quæ partim cum hæc futura prænuntiantur, partim cum facta nuntiantur, nunquam generi defuit humano, nemo liberatus est, nemo liberatur, nemo liberabitur. Quod autem Porphyrius universalem viam Animæ liberandæ nondum in suam notitiam Historiali cognitione dicit esse perlatam: Quid hac Historia vel illustrius inveniri potest, quæ universum orbem tanto apice auctoritatis obtinuit: vel fidelius, in qua ita narrantur præterita, ut futura etiam prædicerentur: quorum multa videmus impleta, ex quibus ea quæ restant, sine dubio speremus implenda? Non enim potest Porphyrius, vel quicumque Platonici, etiam in hac via, quasi terrenarum rerum, & ad istam vitam mortalem pertinentium, divinationem, prædictionemque contemnere: quod merito in aliis vaticinationibus, & quorumlibet modorum vel artium divinationibus faciunt. Negant enim hæc vel magnorum hominum, vel magni esse pendenda: & recte. Nam vel inferiorum fiunt præsensione causarum, sicut arte Medicinæ quibusdam antecedentibus signis plurima eventura valetudini prævidentur: vel immundi Dæmones sua disposita facta prænuntiant, quorum jus & in mentibus atque cupiditatibus iniquorum ad quæque congruentia facta ducendis quodam modo sibi vindicant, & in materia infima fragilitatis humanæ. Non talia sancti homines in ista universali liberandorum hominum via gradientes, tanquam magna prophetare curarunt, quamvis & ista eos non fugerint, & ab eis sæpe prædicta sint, ad eorum fidem faciendam, quæ mortalium sensibus non poterant intimari, nec ad experimentum celeri facilitate perduci. Sed alia erant vere magna atque divina, quæ quantum dabatur, cognita Dei voluntate futura nuntiabant. Christus quippe in carne venturus, & quæ in illo jam clara perfecta sunt atque in ejus nomine impleta, pœnitentia hominum, & ad Deum conversio voluntatum, remissio peccatorum, gratia justitiæ, fides piorum, & per universum orbem in veram Divinitatem multitudo credentium, culturæ simulacrorum dæmonumque subversio, & a tentationibus exercitatio, proficientium purgatio, & liberatio ab omni malo, Judicii dies, Resurrectio mortuorum, societatis impiorum æterna damnatio, Regnumque æternum gloriosissimæ Civitatis Dei, ejus conspectu immortaliter perfruentis, in hujus viæ Scripturis prædicta atque promissa sunt: quorum tam multa impleta conspicimus, ut recta pietate futura esse cætera confidamus. Hujus viæ rectitudinem usque ad Deum videndum eique in æternum cohærendum, in Sanctarum Scripturarum qua prædicatur atque asseritur, veritate, quicumque non credunt, & ob

„ hoc

„ hoc nec intelliguot, oppugnare possuot, sed expugnare non possunt.

Tertium argumentum. Tertium argumentum somitor ex Caoonicamm Scripturarum concordia, summaqne consansiona Prophetarum cum *Moyse*, totiusque Novi Testamenti cum Vateri, atque Scriptorom Novi Testementi inter sa, cum varię sint & immanes Philosophorum disseosiones. Istud argumentum persequitur *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 41. *Ut autem*, inquit, *jam cognitionem omittamus Historiæ, ipsi Philosophi, qui non videntur laborasse in studiis suis nisi ut invenirent quomodo vivendum esset uccommodate ad beatitudinem capessendam, cur dissenserunt & a Magistris discipuli, & inter se condiscipuli, nisi quia ut homines, humanis sensibus & humanis ratiocinationibue ista quæsierunt? ubi quamvis esse potuerit & studium gloriandi, quo quisque alio sapientior & acutior videri cupit, nec sententia quodam modo addictus aliena, sed sui dogmatis & opinionis inventor: tamen ut nonnullos vel etiam plurimos eorum fuisse concedam, quos a suis Doctoribus, vel discendi sociis, amor veritatis abruperit, ut pro ea certarent, quam veritatem putarent, sive illa esset sive non esset; quid agit, aut quo vel qua, ut ad beatitudinem perveniatur, humana se porrigit infelicitas, si divina non ducit Auctoritas? Denique auctores noller, in quibus non frustra Sacrarum Literarum figitur & terminatur Canon, absit ut inter se aliqua ratione dissentiant. Unde non immerito, cum illa scriberent, eis Deum vel per eos locutum, non pauci in Scholis atque Gymnasiis litigiosis disputationibus garruli, sed in agris atque in Urbibus cum doctis atque indoctis tot tantique populi crediderunt. Ipsi sane pauci esse debuerunt, ne multitudine vilesceret, quod Religione carum esse oporteret: nec tamen ita pauci, ut eorum non sit miranda consensio. Neque enim in multitudine Philosophorum, qui labore etiam literario Monumenta suorum dogmatum reliquerunt, facile quis invenerit inter quos cuncta quæ sensere conveniant.*

Quartum argumentum. Quartum argumentom ax eo petitur, quod Libri *Mosis*, & Prophetarum, cæterique Canonici, ab eo Populo quam Deus alegit, & singuleri protactione, beneficiisque non vulgaribus prosecutus est, & coi aloquia sua credidit, soli recepti sint ot vere divini; qui vero ab his dissentiunt, rejecti sint, cum profanæ Respublicæ contraria sentientes Philosophos receperint, eorumque pugnantia de rebus ipsis quibus beate aut misare vivitur, dogmata æquis auribus exceperint, nusquam improbaverint, vel damnaveriot. Istod argumentum *Sancti Augustini* verbis exponitur loco mox laodato. „ Quis autem, *inquit*, Sectæ cujuslibet Auctor sic est in hac dæmonicola Civitate approbatus, ot ceteri improbarentur, qui diversa & adverse senserunt? Nonna apud Athenas & Epicurei clarebaot, asserentes res humenas ad Deorum coram non pertinere, & Stoici, qui contraria sentientes, eas regi atque muniri Diis adjutoribus atque tutoribus disputebant? Unde miror cur Anaxagoras reus factus sit, quia Solem esse dixit lepidem ardentam; negans otiqna Deum, cum in eadem Civitate gloria floruarit Epicurus vixeritqua securus, oon solum Solem vel ullum Syderom Deum asse non credens, sed nec Jovem, nec ullum Deorum omnino in mundo habitare contendens, ad quem preces hominum supplicationesque perveniant. Nonne ibi Aristippus in voluptate corporis summom bonum ponens, ibi Aristenes virtute animi potius hominem fieri beatum aslevarans, duo Philosophi nobiles & ambo Socratici, in tam diversis atque inter se contrariis finibus vitæ summam locantes, quorum etiam ille sugieodam, ista administrandam Sapienti dicebat asse Rampublicam, ad suam quisque Sectam sectendam discipulos congregabat? Nempe palam in conspicua & notissima Porticu, in gymnasiis, in hortulis, in locis publicis ac privatis, catarvatim pro sua quisque opinione certabant: alii asserentes ooum: alii innumerabiles Mundos: Ipsum autem unum alii ortum asse, alii vero initium non habere: alii ioteriturum, alii semper futurum, alii menre divioa, alii fortuito & casibus agi: alii immortales esse Animas, alii mortales; & qui immortales, alii revolvi in bestias, alii nequaquam; qui vero mortales, alii mox interire post corpus, alii vivere etiam postea vel paululum, vel diutius, non tameo semper: alii in corpore constituentes finem booi, alii in animo, alii in otroque, alii extrinsecus posita etiam bona ad aoimum & corpus addentes: alii seosibus corporis semper, alii nunquam putantes esse credendum. Has & alias pena innumerabiles dissensiones Philosophorum, quis unquam Populus, qois Senatus, quæ Potestas vel Dignitas publica impiæ Civitatis dijudicandas, & alias probandas ac recipiendes, alias improbandas repudiaodasque curavit, ac non passim sine ullo judicio consusequa habuit in gremio suo tot controvarsias hominum dissidentiom, oon de agris & domibus, vel quacomque pecuniaria rationa, sed de his rebus quibus aut misere vivitur, aut beata? Ubi etsi aliqua vera dicebantur, eadem licentia dicabantur & falsa; prorsus ut oon frustra talis Civitas mysticom vocabulum Babylonis acceperit. Babylon qoippe intarpretetur confusio, nec loterest Diaboli Regis ejus, quem contreriis inter se rixentur erroribus, quos merito multæ variæqna impietatis pariter possidet: at vero Gens illa, ille Populus, ille Civitas, illa Respublica, illi Israelitæ, quibus credita sunt Eloquia Dei, nullo modo Psaudo-Pmphetas cum veris Prophetis pari licentia consuderunt: sed concordes inter sa atque in nullo dissentientes Sacrarum Literarum veraces ab eis agnoscebantut & tenebantur Auctores. Ipsi eis eraot Philosophi, hoc est, amatores Sapientię, ipsi Sapientes, ipsi Theologi, ipsi Pmphetæ, ipsi Doctores probitatis atqua piatatis. Quicumqua secundum illos sapoit & vixit, non secundum homines, sed secundum Daum, qui per aos locutus est, sapuit & vixit. Ibi si prohibitum est sacrilegium, Deus pmhibuit. Si dictum a.t, *Honora patrem tuum, & matrem tuam*, Deus jussit. Si dictum est, *Non mœchaberis, Non homicidium facies, Non furaberis*, & cętera hujusmodi, non hæc ora homane, sed Oreculo divina suderunt. Quicquid Philosophi quidam inter falsa, quæ opinati sunt, varum videre potuerunt, & laboriosis disputationibus persuadare moliti sunt, quod Mundum istum facerit Deus, aumque ipse providentissimus administrat, de honestata virtutum, de amora patriæ, da fide amicitiæ, de bonis operibus atque omnibos ad mores probos pertinentibus rabus, quamvis oescientes ad quam fiocm, & quooam modo essent ista omnia referenda, Propheticis, hoc est, divinis vocibus, quamvis per homines, in illa Civitate Popolo commandata suot, oon argumentationum concertationibus inculcata; ut non homiois ingenium, sed Dei eloquiom contamoere sormidaret, qui illa cognosceret. „

Quintum argumentum. Qointum argomeotum sumitur ex Miraculis, quibus Judaica Religio confirmata est, a Deo per *Moysen*, *Josue*, & Pmphetas, qui Sacros Libros scripserunt, editis. Cum enim Dei solios omnipotentia aatra communem naturæ ordinem, quippe ab ipso constitutum, ipsiqua opificii jure subjectum, agere possit quidqoid vult, ad idque agendum homoibus vel Angelis uti, velut ministris & instrumentis: Deus porro qui prima & summa veritas ast, testimnoium perhibera oon possit falsitati, oec salsam Religionem Miraculis, quasi euctoritatis suæ sigillis obsignare: Eam esse veram Religionem necesse est, quæ miraculis confirmeta ast. Vara autam Religio non essat, nisi vere assent quæ in aa credenda pmpoountur. Com itaque constans fuerit ee perpetua Judæorum fides, aademqua & Christianorum, Libros Moysis, Prophetarum, cęteriısqua io Canone conscriptos, assa sacros & divinos, & ab hominibus Spiritu Sancto afflatis editos; omnia miracula quę ad Judaicæ & Christiaoæ Religionis veritatem confirmandam olim patrata sunt, ad Sacrorum atiam Librorum divinitatem pmbandam facta coosequenter ceoseri debent. De hujusmodi porro miracolorum veritate prudenter dubitari non potest, quę a testibus idoneis, id est, quorum nec judicium, oec fides laboret, ab hominibus sanctis, quales fuerunt Moyses & Prophetæ, referuntur, literis mandentur, edita in conspectu Populi mtius narrentur, iis ipsis præsentibus quorum testimonio argui coavincique possent mendacii, qui hæc mamoriæ prodiderunt, si falsa & conficta essent. *Moysis* & Prophetarum veracitatem probat divine ipsorum vocatio, vitæ iotegritas, divitiarum, gloriæ, voluptatis, vitę ipsius contemptus, ubi pro Dei gloria, Populique salute aaponenda asset, maximeque aveotos Vaticiniis respondentes, *Moysen* Dei oraculo commendetum ac Populo præfectum perpetua intar Hebręos fama semper constitit. Eum vero nec suæ glorię, nec suorum commodis studuissa, perspicuum est, com & peccata sua, fratrisque *Aaronis*, quæ dissimulare potarat, ipse scriptis tradiderit, & Regni Sacerdotiique dignitatem aliis assignaverit, sua posteritate in Levitarum ordioem redacta: quę omnia satis avincunt, nihil ei causę fuisse cur mentiretor.

Prętereа, quod *Moyses* facta & miracola, quę in ajus Libris narrantur, confinxerit, eaque hominibus quibos eorum

mnia esset falsitas, persuadere voluerit, ac revera persuaserit, res est ab omni specie veri prorsus aliena. Id enim suspicari vetat, 1. Ingens hominum multitudo quibus imponendum fuisset. 2. Factorum ipsorum, quę omnium sensibus usurpata erant, evidentia. 3. Narrata Israelitarum crimina, murmurationes adversus Deum, Vituli aurei cultus, incredulitas ac diffidentia, blasphemiæ, seditiones, perduelliones, libidines, cæteraque crimina, quibus ipsos iram Dei provocasse, & tot flagellis a Deo castigatos fuisse, in ipsis Libris *Moysis* scriptum est. 4. Monimentorum sensibilium ac perpetuorum institutio ad hujusmodi eventorum memoriam servandam. 5. Styli orationisque simplicitas. Hæc (inquam) omnia suspicari vetant, quod *Moyses* affingere voluerit. Esto enim viri alicujus eximii & eruditione celebris auctoritas, & ad veri speciem composita argumenta in rebus speculationi Philosophorum vel Theologorum objectis plurimos decipere possit; fieri tamen non potest, ut sexcentis & amplius hominum millibus, ut integræ Genti persuadeat ipsos vidisse quod non viderunt, conversas aquas fluminum in sanguinem, tenebras Ægyptiis omnibus offusas, vastatos grandine, & locustis eorum agros, occisa ab Angelo eadem nocte omnia primogenita tam pecudum quam hominum Ægyptiorum; Mare Rubrum virga divisum, populi per medium ipsius trajectionem, aquis hinc & inde muri fluitantis instar suspensis, Pharaonici Exercitus submersionem aquis mirabiliter retrogressis, columnæ nubis & ignis quæ viæ dux esset, cœleste phœnomenon; Manna per annos quadraginta delapsum; Nubem densissimam Montem Sinai operientem, mugientia tonitrua, fulgura micantia, clangorem buccinæ perstrepentem, auditam Dei vocem cum in eodem Monte data Lex est, *Core*, *Dathanis*, *&* *Abironis*, quos universo Populo spectante terra vivos absorbuit, mortem terribilem. Hæc (inquam) & alia hujusmodi, qua ratione visa Israelitis dicere, scribere, inculcare, persuadere *Moyses* potuisset, nisi ea vera ita gesta, & ab ipsis visa essent? An ita insipiens credatur, ut fabulas, quarum falsitas omnibus Hebræis explorata esset, ipsis proposuerit ut Religionis, ut Legum, ut Auctoritatis suæ fundamenta, rationesque obedientiæ ab ipsis exhibendę? An ipsos testes appellaverit tot Miraculorum, si fictitia sint? An sacramenta, sacrificia, cæremoniæ, solemnitates, ad eventorum tam admirabilium memoriam in perpetuum conservandam instituta fuissent, & a Populo suscepta, religioseque servata, si hæc excota fabulosa fuissent, & pro fabulosis agnita a tota Gente, cui hęc Monumenta tradebantur? Tandem nec Moyses, nec alii Canonicorum Librorum Auctores, fucata aut illecebrosa utuntur oratione, qualis mendacio fidem impetrare solet, sed simplici, & conveniente rei ingenio.

Argumentum istud ex Miraculis petitum illustrat *S. Augustinus* Lib. 10. *De Civitate Dei*, Cap. 8. & 17. *An vero dicet aliquis ista falsa esse Miracula, nec facta fuisse, sed mendaciter scripta? Quisquis hoc dicit, si de his rebus negat omnino ullis literis esse credendum, potest etiam dicere nec Deos ullos curare mortalia. Non enim se aliter colendos esse persuaserunt, nisi mirabilium operum effectibus, quorum & Historia Gentium testis est, quorum Dii se ostentare mirabiles, potius quam utiles ostendere potuerunt .... Tot autem si multorum Deorum cultores, qualescumque Deos suos esse arbitrentur, ab eis facta esse Miracula, vel civilium rerum Historia, vel Libris Magicis, sive, quod honestius putant, Theurgicis credunt; quid causæ est, cur illis literis nolint credere, ista facta esse, quibus tanto major debetur fides, quanto super omnes est magnus cui uni soli sacrificandum esse præcipiunt?* Hæc ille Capit. 18. ejusdem Libri. At magnum discrimen est inter ea quæ jactantur Gentilium Miracula, & Miracula quæ in Sacris Literis referuntur: illa enim vel causarum naturalium virtutem non superant, quæ a Dæmonibus applicantur, vel meræ præstigiæ sunt magicis artibus ad hominum sensus ludificandos factę. Ista vero quę ab Angelis, a sanctis Dei hominibus, a Christo, vel Apostolis facta sunt, & in sacris Libris narrantur, præter omnes naturæ leges, ordinemque sunt edita, adeoque causarum omnium naturalium, Angelorum etiam bonorum vel malorum virtutem superant; quamobrem ad unius Dei, cujus voluntas naturę suprema lex est, omnipotentiam sunt referenda. Discernuntur autem vera a falsis miraculis, quod illa fiant ad unius veri Dei cultum promovendum, ista vero ad cultum Dæmonum propagandum. Ea de re præclare disserentem *S. Augustinum* Cap. 16. ejusdem Libri audiamus. *Respondeant*, inquit, *homines, si ullas naturæ sua sensus, quo rationales creati sunt, in aliqua parte vivit in eis: Respondeant, inquam, utrumne sacrificandum sit Diis vel Angelis, qui sibi sacrificari jubent, an illi uni, cui jubent hi, qui & sibi & istis prohibent? Si nec illi nec isti ulla Miracula facerent, sed tantum præciperent, alii quidem ut sibi sacrificaretur, alii vero id vetarent, sed uni tantum juberent Deo, satis deberet pietas ipsa discernere, quid horum de fastu superbiæ, quid vero de Religione descenderet. Plus etiam dicam: Si tantum hi mirabilibus factis humanas permoverent mentes, qui sacrificia sibi expetunt; illi autem qui hoc prohibent, & uni tantum Deo sacrificari jubent, nequaquam ista visibilia Miracula facere dignarentur; profecto non sensu corporis, sed ratione mentis præponenda eorum esset Auctoritas. Cum vero Deus id egerit ad commendanda Eloquia Veritatis suæ, ut per istos immortales Nuntios, non sui fastum, sed Majestatem illius prædicantes, faceret majora, certiora, clariora Miracula, ne infirmis piis illi, qui sacrificia sibi expetunt, falsam Religionem facilius persuaderent, eo quod sensibus eorum quædam stupenda monstrarent, quem tandem ita desipere libeat, ut non vera eligat quæ sectetur, ubi & ampliora inveniat quæ miretur? Illa quippe Miracula Deorum Gentilium, quæ commendat Historia, non ea dico quæ intervallis temporum occultis ipsius Mundi causis, verumtamen sub divina providentia constitutis & ordinatis monstrosa contingunt, quales sunt inusitati partus animalium, & cœlo terraque rerum insolita facies, sive tantum terrens, sive etiam nocens, quæ procurari atque mitigari dæmoniacis Ritibus fallacissima eorum astutia perhibentur: sed ea dico, quæ vi ac potestate eorum fieri satis evidenter apparet, ut est quod effigies Deorum Penatium quas de Troja Æneas fugiens advexit, de loco in locum migrasse referuntur, quod cotem Tarquinius novacula secuit, quod Epidaurius Serpens Æsculapio naviganti Romam comes adhæsit, quod navim qua simulacrum Matris Phrygiæ vehebatur, tantis hominum boumque conatibus immobilem redditam, una Muliercula zona alligatam ad suæ pudicitiæ testimonium movit & traxit; quod Virgo Vestalis, de cujus corruptione quæstio vertebatur, aqua impleto cribro de Tiberi, neque perfluente, abstulit controversiam. Hæc ergo atque alia hujusmodi nequaquam illis quæ in Populo Dei facta legimus, virtute ac magnitudine conferenda sunt. Quanto minus ea quæ illorum quoque Populorum, qui tales Deos coluerunt, Legibus judicata sunt prohibenda atque plectenda, Magica scilicet vel Theurgica? Quorum pleraque specie tenus mortalium sensus imaginaria ludificatione decipiunt, quale est Lunam deponere, donec suppositas, ut ait Lucanus, propior despumet in herbas: quædam vero etsi nonnullis piorum factis videantur opere coæquari, finis ipse quo discernuntur, incomparabiliter hæc nostra ostendit excellere. Illis enim multi tanto minus sacrificiis colendi sunt, quanto magis hæc expetunt: his vero unus commendatur Deus, qui se nullis talibus indigere, & Scripturarum suarum testificatione, & eorundem postea sacrificiorum remotione demonstrat.*

Et cap. 12. *Verum quia tanta & talia geruntur his artibus* (Magicis & Theurgicis) *ut universum modum humanæ facultatis excedant: Quid restat, nisi ut ea quæ mirifice tanquam divinitus prædici vel fieri videntur, nec tamen ad unius Dei cultum referuntur, cui simpliciter inhærere, fatentibus quoque Platonicis & permultis testantibus, solum beatificum bonum est, malignorum Dæmonum ludibria & seductoria impedimenta, quæ vera pietate cavenda sunt, prudenter intelligantur? Porro autem quæcumque Miracula, sive per Angelos, sive quocumque modo ita divinitus fiunt, ut Dei unius in quo solo beata vita est, cultum Religionemque commendent, ea vere ab eis, vel per eos qui nos secundum veritatem pietatemque diligunt, fieri, ipso Deo in illis operante, credendum est. Neque enim audiendi sunt qui Deum invisibilem visibilia Miracula operari negant, cum ipse etiam secundum ipsos fecerit Mundum, quem certe visibilem negare non possunt. Quicquid igitur mirabile fit in hoc Mundo, profecto minus est quam totus hic Mundus, id est, cœlum & terra & omnia quæ in eis sunt, quæ certe Deus fecit. Sicut autem ipse qui fecit, ita modus quo fecit, occultus est & incomprehensibilis homini. Quamvis itaque Miracula visibilium naturarum videndi assiduitate viluerint, tamen cum sapienter intuemur inusitatissimis rarissimisque majora sunt. Nam & omni Miraculo quod fit per hominem, majus Miraculum est homo. Quapropter Deus qui fecit visibilia cœlum & terram, non dedignatur facere visibilia Miracula in cœlo vel in terra, quibus ad se invisibilem colendum excitet animam adhuc visibilibus deditam: Ubi vero & quando faciat, incommutabile consilium penes ipsum est.*

Sex-

Sextum argumentum.

Sextum argumentum ad probandam Mosaicorum Librorum, totiusque Scripturæ Veteris Testamenti veritatem ac divinitatem, sumitur ex sanctissimis Legibus ac Præceptis, quæ in his habentur. Cum enim Dei sit qui hominem condidit, illum ad finem suum ultimum ac supernaturalem dirigere, qui non alius est ipso Deo est, Scripturas illas divinas esse oportet, quæ Leges ac Præcepta tradunt recte vivendi & ad Deum tendendi, illique adhærendi, quæ humana Philosophia non tradit. Cum enim Philosophorum quidam dixerint, *Mihi frui mea carne bonum est*; alii, *Mihi frui mea mente bonum est*; alii, *Mihi frui mea virtute bonum est*: illi soli qui a Deo vel intus docente, vel per Legem Mosaicam, aut Evangelicam erudiente illuminati sunt, dicere potuere; *Mihi adhærere Deo bonum est*. In Divinis tantum Literis, non in Philosophorum Libris, caritas docetur, eaque traduntur præcepta, quæ ad finem caritatis omnia referuntur. In iis tantum docetur humilitas Philosophis gloriæ amantibus incognita. In iis tantum docentur, ut oportet, cæteræ virtutes, quæ veræ esse non possunt, ubi non est vera Religio. *Quamlibet enim videatur animus corpori, & ratio vitiis laudabiliter imperare; si Deo animus & ratio ipsa non servit, sicut sibi serviendum esse Deus ipse præcepit, nullo modo corpori vitiisque recte imperat. Nam qualis corporis atque vitiorum potest esse mens domina, veri Dei nescia, nec ejus Imperio subjugata, sed vitiosissimis Dæmonibus corrumpentibus prostituta? Proinde virtutes quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori & vitiis ad quodlibet adipiscendum vel tenendum, nisi ad Deum retulerit, etiam ipsa vitia sunt potius quam virtutes. Nam licet a quibusdam tunc veræ & honestæ putentur esse virtutes, cum ad se ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ ac superbæ sunt: & ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt. Sicut enim non est a carne, sed super carnem, quod carnem facit vivere: Sic non est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit bene vivere, nec solum hominem, sed etiam quamlibet Potestatem Virtutemque Cælestem*. Verba sunt S. *Augustini* Libro 20. *De Civitate Dei*, Cap. 25. In solis Scripturis Canonicis Hebræorum & Christianorum disci possunt fines bonorum, & malorum, id est, in quo positum sit summum bonum & summum malum. *De quibus inveniendis, atque in hac vita summo bono adipiscendo, vitando autem summo malo multum laboraverunt qui studium Sapientiæ in hujus sæculi vanitate professi sunt: nec tamen eos quamvis diversis errantes modis natura limes in tantum a veritatis itinere deviare permisit, ut non alii in animo, alii in corpore, alii in utroque fines bonorum ponerent, & malorum. Ex qua tripartita velut generalium distributione Sectarum, Marcus Varro in Libro de Philosophia tam multam dogmatum varietatem diligenter & subtiliter scrutatus advertit; ut ad ducentas octoginta octo Sectas, non quæ jam essent, sed quæ esse possent, adhibens quasdam differentias, facillime perveniret*. Lege S. *Augustinum*, cujus hæc observatio est Lib. 20. *De Civitate Dei*, Cap. 1. 2. 3. & 4.

Certe si Lex Mosaica cum Gentium profanarum Legibus, si Mores & Instituta Judæorum olim secundum illam viventium, cum Ethnicorum Moribus componantur, illam esse divinam patebit. Varias Gentium profanarum Leges, Moresque ex *Bardesane* Syro recenset *Eusebius* Libro 6. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. „Apud Parsas, *inquit*, Lex erat, qua non filias tantum aut sorores, sed ipsas quoque matres secum Matrimonio jungere licebat: Apud Gelos cautum Lege est uti mulieres terram colant, domos ædificent, ac reliquis ejusmodi operibus vacent, immo quibuscum ipsæ voluerint, impune consuescant. Ita nec reprehendi a viris, nec adulteræ vocari solent, quod omnes pariter & in similium artium occupatione versentur, & cum omnibus promiscue ac præsertim cum peregrinis conjungantur . . . Apud Bactros mulieres usque adeo intemperantia laborant, ut cum servis etiam atque peregrinis promiscue consuescant; nec ullam propterea virorum offensionem aut reprehensionem extimescunt, utpote quibus ipsæ prope dominentur . . . . In Parthia simul & Armenia, vulgares quidem homicidæ nonnunquam a Judicibus, interdum a cæsorum propinquis morte puniuntur. Si quis vero aut uxorem, aut fratrem liberis orbum, aut sororem innuptam, aut filium occiderit, accusat nemo: Hoc enim ut liceat, certa Populorum illorum lege cautum est . . . Ab Euphrate fluvio ad Oceanum usque versus Orientem, quibus vel homicidii vel furti crimen impingitur, non graviter admodum ac moleste ferunt: At quibus mascula Venus objicitur, ii voluntaria sæpe morte turpitudinis suspicionem ulciscuntur: Cum apud Græcos, amores suos habere, ne Sapientibus quidem ipsis probro detur. In eodem Oriente quibus oblatum stuprum fuerit, ii comperta re, a fratribus, aut parentibus, aut cognatis, non occiduntur modo, sed etiam sepulcri honore spoliantur. Apud Gallos autem adolescentes publice ac secure nubunt, nec turpe facinus, cui patriæ Legis patrocinetur auctoritas, arbitrantur . . . . Medi omnes, canibus quos ingenti aluot studio, adhuc spirantia moribundorum corpora objiciunt . . . In Britannia plures viri uxorem unicam, in Parthia virum unicum plures uxores habent. At Judæi nec in Parthia, Parthis licet, pluribus usi sunt uxoribus; nec in Perside, Persis licet, filias uxores duxerunt: nec apud Bactros aut Gallos Nuptiarum honestatem & jura contaminarunt. Infandam libidinem *Platonem* in *Phædro* approbasse censet *Eusebius* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 20. Eundem in homicidas indulgentiorem fuisse, ostendit Cap. 21. Hæc vero crimina Mosaica Lege damnari compertum est. Judæos in ea institutos ob morum integritatem & insignem philosophandi rationem, Ethnici ipsi laudarunt, ut probant *Josephus* in Libris contra *Apionem*, & *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*. Prodeat imprimis *Theophrastus*, laudatus a *Porphyrio* in Libris de rerum animatarum Abstinentia. *Si Judæi*, inquit, *qui quod institutum apud eos jam inde ab initio hoc sacrificii genus fuerit, etiamnum animantes immolant, eodem, quo ipsi Ritu sacra facere nos juberent, nunquam eo nos adduci pateremur . . . Diebus illi singulis, dum ejusmodi Sacris operam dant, cum jejunio sese deduant, tum de divino Numine, uti homines ipso genere Philosophos decet, toto illo tempore sermones inter se miscent: Noctu autem Sidera defixis in cælum oculis contemplantur, suas interea preces atque vota Deo nuncupantes. Hi enim non cæteras tantum animantes, sed etiam semetipsos primi omnium offerre cœperunt, necessitate profecto, non cupiditate ducti*. Prodeat secundo *Hecatæus Abderita*, de Judæis qui ante *Alexandri Magni* tempora fuere, scribens: *Et male sæpius a finitimis audientes, & omnes contumelias passi a Persicis Regibus & Satrapis, non possunt a sententia deduci, sed pro ea palam omnes cruciatus sævissimasque mortes subeunt, nec adduci possunt ut patria instituta abdicent*. Omitto hic insignem ejusdem *Hecatæi* locum de Templo Hierosolymitano, suo loco referendum. Ipsum *Apollinis* Oraculum a *Porphyrio* laudatum Libro *De Oraculorum Philosophia*, Judaicæ Religionis sanctitati suffragatur:

Chaldæo, Hebræoque unis sapientia cessit,
Qui casto æternum venerantur Numen honore.

Vita & quæ de continenti Essenorum apud Judæos sanctimonia tradidit *Porphyrius* Lib. 4. *De Abstinentia*, cujus locum prolixiorem *Eusebius* descripsit Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 3.

Juliani Apostatæ objectioni respondetur.

Objiciebat Julianus Apostata, *Moysen* de Mundi creatione ut par erat locutum non fuisse, nec accurate descripsisse rerum omnium productionem, aut earum naturam, conditionesque accurate exposuisse, sed ad vulgi opiniones sese accomodasse. Neque enim abyssum factam ait a Deo, nec tenebras, nec aquam; tametsi cum lucem Dei jussu factam scripsisset, idem plane de nocte, abysso & aqua dictum oportuit. Quid quod ne Angelorum quidem meminit, quomodo creati aut facti, nedum qua ratione producti fuerint, sed corpora dumtaxat commemorat, quæ cœlo & terra continentur, ita ut secundum *Moysen* nullam rem incorpoream Deus fecerit, sed materiam tantum subjectam digesserit. Illud enim, *Terra erat invisibilis & incomposita*, nihil aliud est quam humidam quidem & aridam substantiam materiam facere; ejus autem ordinatorem Deum introducere.

„Respondet *S. Cyrillus* Lib. 2. contra Julianum, quod Moyses minute de rerum natura disputare propositum non habuit, aut de primis, ut vocant principiis, aut de elementis quæ ab iis oriuntur, verba facere. Curiosiora enim ista sunt, & ejusmodi ut nonnullorum ingeniis nequeant cadi. Sed scopus illi fuit, eorum qui tum erant hominum mentem doctrina veritatis informare: Errore namque tenebantur, & quod cuique videbatur, manifeste colebant, unumqua & natura Deum præ nimia inscitia ignorantes, creaturæ serviebant, inter quos alii Numen sibi ascribebant Cœlum, quidam Solis orbem. Erant qui Lunæ etiam ac Sideribus, terræ, pecoris, & aquarum naturæ volucribus, item & brutis ratione carentibus Supremæ Naturæ gloriam tribuere studerent. Eo itaque rebus illorum adductis, cum universos homines hic tam gravis error depasceretur, opitulator Moses

„adfuit,

adfuit, & præstantissimæ doctrinæ dux cunctis extitit, palamque & aperte prędicavit unum esse naturæ rerum omnium Opificem, & e rebus cæteris, quę per illum creatæ ac productæ sunt, eos avocavit. Utilissima ergo, & sana quem sapienter nimiam istam subtilitatem ab oratione sua removit, & ad scribendas res magis necessarias conversus est. Nam quid attinebat dicera qualia esset equarum natura, aut quod primordium habuerit? Quid erat necesse abyssos metiri, cœlique naturam, aut quomodo Angeli extiterint, curiose exquirere? Quæ sane cuivis esse explicatu difficillima, neminam diffiteri puto. Quod si danre sapiantiam Deo explicari ista potuissent; quis tandem idoneus auditor futurus, aut tentæ res subtilitatis, imo vero & supra intellectum positas, animo compleeurus erat? . . . Quis Mosis industriam non admiretur, quæ nihil supervacaneum, aut nimis altum, sive etiam intellectu difficile, id ætatis hominibus loquitur, sed ea potius per quæ poterant ad sana consilia redire, quęque eos ad inculpatam omnium Dominatoris gloriam dirigere possent? An vero puerorum Magistros laudabimus, qui se ad eorum captum demittunt, & paulatim ad abstrusarum rerum scientiam quasi manu ducentes, nihil nimis elaboratum principio, & inaccessi quodammodo editus per initia proponunt: Mosam vero illum sanctissimum qui hoc tam egregie prestitit, non omni genare laudis prosequemur? . . . . Age vero quanta perspicuitata & facilitate Libros da Mundi creatione divinus Moses conscripserit, quam accurati sint illi, quamque nihil superflui habeant, age demonstremus. *In Principio*, inquit, *fecit Deus cœlum & terram*. Non enim ipse jam, ut quidam, materiam cum Deo principii expertem, coæternam, & ingenitam intelligi sinit, & quod aliquando non erat, cum ęterno concurrere, ac simul existere; nec cum eo qui idem semper est, id quod mutatur; cum incorrupto id quod coruptioni subest: Imo tempore ac principio vocante ad ortum res creatas definit, tamquam ex nihilo Dei voluntate, ut essent id quod sunt, eductas. Neque scilicet dicit præjacentis & prius inventæ materię ornatorem & opificem tantum Deum fuisse, qui quod informa erat, quomodo posset fcireiqua, conformarit, eique qualitatum differentias magnitudinemque ac molem solum indiderit, sed arcana quadam & ineffabili virtute quod non erat uspiam ad existendi primordium adduxisse. Quomodo vero condiderit, assequi non potest nostræ mentis infirmitas, cum longe orationem omnem exsuperet. Cum igitur Moses ait: *In principio fecit Deus cœlum & terram*, intellige summatim ac velut in compendium collatis omnibus, universarum rerum creationem exponere; tum artificiose progredi ad explicandum quę parta singula fuerint exorcata, & ut unaquæque res creata existentiam suam maxime fuerit adepta, nempe, Verbo potentissimo ipsum ait condidisse omnia.

Quod spectat Angelorum creationem, quam a *Moyse* omissam *Julianus* objiciabat, *S. Augustinus* Lib. 11. *De Civitate Dei*, Cap. 9. respondet: „Ubi de Mundi constitutione Sacræ Literæ loquuntur, non evidenter dicitur utrum vel quo ordine creati sint Angeli: Sed si prætermissi non sunt, vel Cœli nomine, ubi dictum est, *In principio fecit Deus cœlum & terram*, vel potius lucis hujus, de qua loquor, significari sunt. Non autem prætermissos esse hinc existimo, quod scriptum est, Requievisse Deum in septimo die ab omnibus operibus suis quæ fecit, cum Liber ita sit exorsus: *In principio fecit Deus cœlum, & terram*, ut ante cœlum & terram nihil aliud fecisse videatur. Cum ergo a cęlo & terra cœperit, atque ipsa terra quam primitus fecit, sicut Scripturæ consequenter eloquitur, invisibilis & incomposita, nondumque luce facta, utique tenebræ fuerint super abyssum, id est super quandam terræ & aquæ indistinctam confusionem, ubi enim lux non est, tenebræ sint necesse est: deinde omnia creando disposita sint, quæ per sex dies consummata narrantur; quomodo Angeli prætermitterentur; tanquam non essent in operibus Dei, a quibus die septimo requievit? Opus autem Dei esse Angelos, hic quidem etsi non prætermissum, non tamen evidenter expressum est: Sed alibi hoc Sancta Scriptura clarissima voce testatur. Nam & in Hymno trium in camino virorum cum prædictum esset, *Benedicite omnia opera Domini Domino*: in executione eorumdem operum etiam Angeli nominati sunt. Et in Psalmo canitur: *Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes Virtutes ejus. Laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes stellæ & lumen, &c. Quoniam ipse dixit, & facta sunt; Ipse mandavit, & creata sunt.* Etiam hic apertissime a Deo factos esse Angelos divinitus dictum est, cum eis inter cætera cœlestia commemoratis, infertur ad omnia, IPSE DIXIT, ET FACTA SUNT. Psalm. 148.

Objiciebat Julianus, Fabulosa essa quę de Paradiso a Deo plantato, de homina ex lum ficto, de muliare illi in adjutricem data narrantur: quæ tantum abest ut ipsum adjuverit, ut potius deceperit; fabulose item quæ de locutione serpentis cum Eve referuntur in Genesi: adeoque hunc Librum divinum non esse.

Respondet *S. Cyrillus* Libro 3. contra *Julianum*. Hæc longe credibiliora esse Pandora Hesiodi, luto Promethei, Horto Jovis, locutionibus equorum, fluminum, arborum, de quibus Poetæ fabulantur, quibus nihilominus Ethnici credunt. Mulieram *Adamo* datam ut adjutricem ad procreationem liberorum, non ad consilium & deliberationem: Deum virum & mulierem libero arbitrio donasse, quo bonum vel malum eligere possent, adeoque non aberrasse a scopo, quamvis ceciderint. Legem de certo fructu non comedendo ipsis datam providentissimo Dei consilio ad obedientiæ ac temperantiæ exercitationem, ut summum Imperatoram ac Legislatorem Deum revererentur. Dæmonam in serpente locutum, eoque organo usum, ut mulierculam deluderet, præ nimia simplicitata & inexperientia arbitratam forsitan & aliis animalibus datum vocis humanæ usum. Quod autem hæc immundis Spiritibus non sint difficilia, vel sola *Moysis* verba idonea esse quæ fidem facient. Fabulosum namque in Sacra Scriptura nihil esse, veritatis plena esse omnia. Hæc Responsionis *Sancti Cyrilli* summa est. Relegantur quæ de his argumentis scripsimus Tomo 1. hujus Operis. His igitur de rebus, aliisque, Moysi, & cæteris Scriptoribus Canonicis credendum est, ut a Deo inspiratis, „Qui prius per Propheras, deinde per se ipsum, postea per Apostolos, quantum satis esse judicavit, locutus, etiam Scripturam condidit, quæ canonica nominatur, eminentissimæ Auctoritatis, cui fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nosmetipsos nosse idonei sumus. Nam si ea sciri possunt testibus nobis, quæ remota non sunt a sensibus nostris, sive interioribus, sive etiam exterioribus; profecto ea quæ remota sunt a sensibus nostris, quoniam nostro testimonio scire non possumus, de his alios testes requirimus, eisque credimus, a quorum sensibus remota esse, vel fuisse non credimus. Sicut ergo de visibilibus, quæ non vidimus, eis credimus qui viderunt, atque ita de cæteris quæ ad suum quemque sensum corporis pertinent: Ita de his quæ animo ac menta sentiuntur, hoc est, de invisibilibus quæ a nostro sensu interiore remota sunt, iis nos oportet credera, qui hæc in illo incorporeo lumine disposita didicerunt, vel manentia contuentur. Visibilium omnium maximus est Mundus: Invisibilium omnium maximus est Deus. Sed Mundum esse conspicimus: Deum esse credimus. Quod autem Deus Mundum fecerit, nulli tutius credimus quam ipsi Deo. Ubi enim audivimus? Nusquam interim nos melius, quam in Scripturis Sanctis, ubi dixit Propheta ejus, *In principio fecit Deus cœlum & terram*. Nunquidnam ibi fuit ista Propheta, quando fecit Deus cœlum & terram? Non, sed ibi fuit Sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, quæ in animas etiam sanctas se transfert, Amicos Dei & Prophetas constituit, eisque opera sua sine strepitu intus enarrat. Loquuntur eis quoque Angeli Dei, qui semper vident faciem Patris, voluntatemque ejus quibus oportet annuntiant. Ex his unus erat iste Propheta, qui dixit & scripsit, *In principio fecit Deus cœlum & terram*. Qui tam idoneus testis est per quem Deo credendum sit, ut eodem Spiritu Dei, quo hæc sibi revelata cognovit, etiam ipsam fidem nostram futuram tanto ante prędixerit. Ita *S. Augustinus* Libro 11. *De Civitate Dei*, Cap. 3. & 4.

Fausti Manichæi objectiones diluuntur.

Objiciebat *Faustus* Manichæus, Libros illos divinos non esse, in quibus Patriarchæ aut Prophetæ laudentur, qui immanium criminum rei fuere ut *Abraham*, qui habendę prolis insane flagrans cupidine, Deo, qui jam id sibi de *Sara* conjuge promiserat, minime credens, cum pellice volutatus sit, sub conscientia, quod sit inhonestius, uxoris. Similiter quod matrimonii sui infa-

infamissimus nundinator, idem avaritiæ, ac ventris causa duobus Regibus *Abimelech* & *Pharaoni* eamdem *Saram* conjugem suam sororem mentitus, quia erat pulcherrima, in concubitum venditavit. Quod *Loth* de Sodomæ incendio liberatus, cum duabus filiabus suis in Monte concubuit. Quod Isaac patrem suum imitatus, *Rebeccam* uxorem suam sororem finxerit, ut per ipsam viveret turpiter. Quod *Jacob* inter *Rachel* & *Liam* duas germanas sorores, earumque famulas, quatuor uxorum Maritus, tanquam hircus erraverit. Quod *Judas* cum *Thamare* nuru sua dormierit. Quod *David* adulterium & homicidium commiserit. Quod *Salomon* trecentas uxores, & septingentas concubinas habuerit. Quod *Osee* de fornicaria Muliere filios procreaverit. Quod *Moyses* homicidium perpetraverit, spoliarit Ægyptum, bella gesserit, crudelia multa & mandarit, & fecerit.

Respondet *S. Augustinus* Lib. 22. *contra Faustum Manicheum*, *Abrahamum* ad prolem propagandam, non ad libidinem satiandam, ancillæ copulatum esse, quam ipsi *Sara* in uxorem tradidit, eo tempore quo Polygamia ad generis propagationem licita erat. *Saram* vero, prolem, quam de se habere non poterat, ex Ancilla habere voluisse, ex eo tamen semine, ex quo & de se si posset, habere debebat. Tunc quidem Deum heredem *Abrahamo* promisisse, sed ex qua femina nondum prædixisse; adeoque divinæ promissioni non fuisse incredulum. Cum *Saram* sororem dixit, tacuisse aliquid veri, non dixisse aliquid falsi, non negasse uxorem, dixisse sororem, ne se occiso, ab alienigenis captiva possideretur: Certus de Deo suo, quod nihil eam turpe ac flagitiosum perpeti sineret. De *Isaac* idem dicendum, qui consanguineam recte sororem appellavit, consueto tunc temporis loquendi more. *Jacob* Patriarchæ immerito vitio verti quod quatuor uxores habuerit, siquidem licita erat Polygamia, non moribus aut legibus tunc prohibita. Quando autem mos erat, crimen non erat. Illis porro mulieribus usum *Jacobum* non lasciviendi stimulo, sed officio generandi. *Moysen* Ægyptios absque peccato spoliasse, cum Deo jubente qui rerum omnium supremus Dominus est, fecerit. Deum autem justo judicio decrevisse, ut Ægyptii ab Hebræis, homines inique dominantes, ab hominibus liberis, quorum etiam mercedis pro tam duris & injustis laboribus fuerant debitores, rebus terrenis, quibus etiam ritu sacrilego in injuriam Creatoris utebantur, privarentur. In bellis etiam gerendis divina secutus imperia *Moyses*, non sæviens, sed obediens fuit: Nec Deus, cum jubebat ista, sæviebat: sed digna dignis retribuebat, dignosque terrebat. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt quæ in bellis jure culpantur: Quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversus violentiam resistentium, sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur a bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire juste ordo ipse constringit. Porro si bellum a Principe ad injuriæ publicæ ultionem indictum, justum est, multo magis bellum, quod gerendum Deo auctore suscipitur, recte suscipi, dubitare fas non est, vel ad terrendam, vel ad obterendam, vel ad subjugandam mortalium superbiam. *Cum ergo vir justus, si forte sub Rege homine etiam sacrilego militet, recte possit illo jubente bellare, civicæ pacis ordinem servans: Cui quod jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est: Ita ut fortasse reum Regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem Militem ostendat ordo serviendi: Quanto magis in administratione bellorum innocenter diversatur, qui Deo jubente belligerat, quem male aliquid jubere non posse, nemo qui ei servit ignorat* . . . . Calumniosa ergo imperitia *Moyses* reprehenditur, quod bella gesserit, qui minus reprehendi debuit, si sua sponte gereret, quam si Deo jubente non gereret. *Osee* Propheta nulli reprehensioni obnoxius est, quod Meretricem relicta fornicatione fecit uxorem, jubente Deo: Sic enim ad vitam corrigendam mulieri consultum est, & figuræ, scilicet vocationis Gentium, Sacramentum expressum est. *Lothi* cum filiabus, & *Judæ* cum *Tamara* incestus, *Davidis* adulterium & homicidium, *Salomonis* libido & idololatria, in Veteris Testamenti Libris narrantur, non approbantur. Cum enim fornicatio & omnis illicitus concubitus, homicidium, & alia vitia *Divino Jure* ibi damnentur, cum talia quorumdam facta commemorat, de quibus eo loco suam taceat sententiam, judicanda nobis permittit, non laudanda præscribit. Et hujusmodi criminum narratio: *Non modo non decolorat divinitatem Dei, vel Scripturæ illius veritatem, verum etiam laudandam diligendamque commendat: quod tanquam speculi fidelis nitor, admotarum sibi personarum non solum quæ pulchra atque integra, verum etiam quæ deformia vitiosaque sint, indicat.* Denique Patriarcharum & Prophetarum *non tantum linguam, verum etiam vitam fuisse propheticam*, respondet S. Augustinus, *Totumque illud Regnum Gentis Hebræorum magnum quemdam, quia & magni cujusdam fuisse Prophetam. Quocirca quod ad eos quidem attinet, qui illic erant eruditi corde in sapientia Dei, non solum in iis quæ dicebant, sed etiam in iis quæ faciebant: Quod autem ad cæteros ac simul omnes illius Gentis homines, in iis quæ in illis vel de illis divinitus fiebant, Prophetia venturi Christi & Ecclesiæ perscrutanda est. Omnia enim illa, sicut dicit Apostolus, figura nostri fuerunt.* Summa hæc responsionum *S. Augustini.* Relegantur quæ in Dissertationibus diximus de Patriarcharum Polygamia, de *Abrahamo*, *Loth*, *Juda*, & *Moyse*.

Objiciebat *Faustus*, in Libris Mosaicis varia contineri præcepta, quæ Christianis observare non licet, adeoque non esse divina.

Respondet *S. Augustinus* Libro 6. contra *Faustum*, Cap. 2. Manichæos *omnino nescire quid intersit inter præcepta vitæ agendæ, & præcepta vitæ significandæ. Exempli gratia*, Non concupisces, *præceptum est agendæ vitæ.* Circumcides omnem masculum octavo die, *præceptum est significandæ vitæ. Ex hac quippe imperitia Manichæi, & omnes quibus displicent Literæ Veteris Testamenti, quicquid Deus mandavit priori populo ad celebrandum, umbram futurorum non intelligentes, & ea modo non observari animadvertentes, ex more præsentis temporis illa reprehendunt, quæ utique illi tempori congruebant, quo ista quæ nunc manifesta sunt, ventura significarentur. Sed quid dicturi sunt adversus Apostolum qui ait:* „Hæc omnia in figura contingebant „illis: Scripta sunt autem propter nos, in quos finis „sæculorum obvenit? *Ecce ipse aperuit cur illæ literæ accipiantur a nobis, & cur illa rerum signa jam necesse non sit ut observentur a nobis. Cum enim dicit*, Scripta sunt propter nos: *Proculdubio demonstrat quanta nobis cura legenda & intelligenda, & in quanta auctoritate habenda sint: Quia propter nos utique scripta sunt. Cum vero dicit*, Figuræ nostri fuerunt, & in figura contingebant illis; *Ostendit jam non opus esse, ut cum res ipsas manifestatas agimus, figurarum prænuntiantium celebrationi serviamus* . . . Et ut idem S. Doctor alibi ait, *Auctoritatem tenemus Veteris Testamenti, non ad Judaicæ servitutis imitationem, sed ad Christianæ libertatis testificationem. Non in servitute facimus quæ jussa sunt ad nos prænuntiandos, sed in libertate legimus quæ scripta sunt ad nos confirmandos.*

Objiciebat *Faustus*, Libros illos divinos non esse, in quibus terrena dumtaxat & temporalia bona Dei servis promittuntur. In Veteris porro Testamenti Libris promitti solum corporalem, & longe ab animæ commodis hæreditatem.

Respondet *S. Augustinus Libro 4. contra Faustum*. In illis temporalibus figuras fuisse futurorum, quæ implerentur in nobis. Nos ergo Vetus Testamentum non accipere ad consequendas illas temporalium rerum promissiones, *Sed ad intelligendas in eis Novi Testamenti prænuntiationes: Veteris quippe testificatio fidem Novo conciliat* . . . *Non itaque spes nostra in temporalium rerum promissione defixa est, quandoquidem nec ipsos illius temporis sanctos & spiritales viros Patriarchas & Prophetas his terrenis rebus fuisse deditos credimus: Intelligebant enim, revelante sibi Spiritu Dei, quid tempori illi congrueret, & quibus modis Deus per illas omnes res gestas & dictas futura figuranda & prænuntianda decerneret, magisque desiderium eorum de Novo Testamento erat.* Adde, Deum coli voluisse, non solum propter æterna, sed etiam propter temporalia beneficia, ut illorum etiam largitor crederetur, ab illoque uno ista etiam expectarentur & postularentur, ut ratiocinatur *S. Augustinus* Libro 10. *De Civitate Dei*, Cap. 14. *Sicut autem*, inquit, *unius hominis, ita humani generis, quod ad Dei Populum pertinet, recta eruditio per quosdam articulos temporum, tamquam ætatum profecit accessibus, ut a temporalibus ad æterna capienda, & a visibilibus ad invisibilia surgeretur; ita sane ut etiam illo tempore quo visibilia promittebantur divinitus præmia, unus tamen colendus commendaretur Deus, ne mens humana vel pro ipsis terrenis vitæ transitoriæ beneficiis cuiquam, nisi vero Animæ Creatori ac Domino subderetur. Omnia quippe quæ præstare hominibus vel Angeli vel homines possunt, in unius esse Omnipotentis potestate quisquis diffitetur, insanit* . . . . *Optime igitur anima humana adhuc terrenis desideriis infirma, ea ipsa*

quæ temporaliter expetet bona infima atque terrena, vitæ huic transitoriæ necessaria, & præ illius vitæ sempiternis beneficiis contemnenda, non tamen nisi ab uno Deo expectare consuescit, ut ab illius cultu etiam in istorum desiderio non recedat, ad quem contemptu eorum & ab eis aversione perveniat.

Objiciebat *Faustus*, In Libris Mosaicis, Christum qui nostræ salutis causa pependit in ligno, diris devoveri, & convitiis lacessiri, Deuteronomii 21. 23. *Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Hoc convitium omnes etiam tangere Justos & Martyres, quotquot simili passionis exitu defuncti sunt vita, ut *Petrum*, *Andream*, ac reliquos ejusdem sortis. Ne sceleratos quidem omnes qui pendent in ligno, maledictos esse, cum Latronem Christus de ligno secum introduxerit in Regnum Patris sui. Similiter diris devoventur Virgines & Cœlibes *Deuteronomii* 25. 7. ubi dicitur, *Maledictum esse omnem, qui non suscitaverit semen in Israel.* Quod convitium & Jesum & Apostolos tangit, qui ex Judæis orti, nullam tamen sobolem procrearunt. Libri igitur *Moysis* sacri non sunt ac divini.

Respondet *S. Augustinus Libro* 14. *contra Faustum*, Cap. 3. & seq. Christum maledictum pro nobis factum, non ratione peccati quod commiserit, sed ob pœnam peccati nostri, scilicet mortem quam in se suscepit pro nobis. Sicut autem lingua dicitur non solum membrum illud quo sermonem formamus, sed ipsa locutio & sermo; & manus dicitur non solum membrum quo scribimus, sed ipsa Scriptura quæ manu exaratur: Ita peccatum dicitur non solum ipsum opus malum quod pœna dignum est, sed etiam ipsa mors, quæ peccato facta est. *Illud itaque peccatum, quo reus esset mortis, non commisit Christus: Illud autem alienum, id est mortem, quæ peccato inflicta est humanæ naturæ, suscepit pro nobis. Hoc suspendit in ligno, hoc maledictum est per Moysen: Ibi mors damnata est, ne regnaret, & maledicta est ut periret . . . . Quid ergo miratur Faustus maledictum esse peccatum, maledictam esse mortem, maledictam esse mortalitatem carnis, sine peccato Christi, ex peccato tamen hominis etiam in Christo factam? Ex Adam quippe corpus assumpsit, quia ex Adam Virgo Maria, quæ peperit Christum. Dixerat autem Deus in Paradiso*, Qua die tetigeritis, morte moriemini. *Hoc est maledictum, quod pependit in ligno. Ille neget Christum maledictum, qui negat & mortuum: Qui autem confitetur mortuum, & negare non potest mortem de peccato esse, & ob hoc etiam ipsum peccatum vocari,* „ *audiat Apostolum dicentem:* Quoniam vetus homo

Rom. 6. 6. noster simul cum illo crucifixus est, *& intelligat quem maledictum Moyses dixerit. Ideoque securus Apostolus*

Gal. 3. 13. „ *ait de Christo*, Factus est pro nobis maledictum. *Si-*

2. Cor. 5. 15. „ *cut non timuit dicere*, Pro omnibus mortuus est. *Hoc est enim* mortuus est, *quod* maledictus. *Quoniam mors ipsa ex maledicto est, & maledictum est omne peccatum, sive ipsum quod fit, ut sequatur supplicium, quod alio modo vocatur peccatum, quia fit ex peccato. Suscepit autem Christus sine reatu supplicium nostrum, ut inde solveret reatum nostrum, & finiret etiam supplicium nostrum. Ex ingenio meo ista dixerim, si non Apostolus toties hoc inculcat, ut & dormientes excitet, & calu-* „ *mniantes suffocet:* Misit: *inquit*, Deus Filium suum „ in similitudinem carnis peccati, ut de peccato da- „ mnaret peccatum in carne. *Non erat ergo illa caro peccati, quia non de traduce mortalitatis in Mariam per masculum venerat: sed tamen quia de peccato est mors, illa autem caro quamvis ex Virgine, tamen mortalis fuit, eo ipso quo mortalis erat, similitudinem habebat carnis peccati. Hoc appellat etiam peccatum, consequenter di-* „ *cens*, Ut de peccato damnaret peccatum in carne.

2. Cor. 5. „ *Item alio loco:* Eum, *inquit*, qui non noverat pec- „ catum, pro nobis peccatum fecit, ut nos simus ju- „ stitia Dei in ipso. *Cur ergo timeret Moyses dicere maledictum, quod Paulus non timuit dicere peccatum? Plane hoc Propheta & prævidere debuit, & prædicere, paratus ab Hæreticis cum Apostolo reprehendi. Quisquis enim reprehenderit Prophetam dixisse*, Maledictum, *cogitur reprehendere Apostolum dixisse*, Peccatum: *Nam utique maledictum comes peccati est. Nec ideo major invidia est, quod addiderit, Deo: Ut diceret:* Maledictus Deo omnis qui pependerit in ligno. *Nisi enim Deus odisset peccatum, & mortem nostram, non ad eam suscipiendam atque delendam Filium suum mitteret. Quid ergo mirum, si maledictum est Deo, quod odit Deus? Tanto enim libentius nobis donat immorta-*

Omnis abest ab Hebræo, & Vulgata nostra. *litatem, quæ futura est, Christo veniente, quanto misericordius odit mortem nostram quæ in ligno pependit Christo moriente. Quod autem additum est*, omnis, *ut diceretur*, Maledictus omnis qui in ligno pependerit: *Non sane Moyses minus prævidit Justos in Cruce futuros, sed bene prævidit Hæreticos veram mortem Domini negaturos: Et ideo volentes ab hoc maledicto Christum sejungere, ut a mortis etiam veritate sejungerent . . . . Qui autem ex Veritate Evangelica fidelis est, intelligit non esse contumeliam Christi ex ore Moysis, cum dixit maledictum, non ex divinitate Majestatis suæ, sed ex conditione pœnæ nostræ, ex qua in ligno suspensus est, quam non est laus Christi ex ore Manichæorum, cum eum negant carnem habuisse mortalem, in qua veram mortem pateretur: Quia ex illo prophetico maledicto laus intelligitur humilitatis: Ex isto hæretico quasi honore crimen objicitur falsitatis.*

Quod spectat maledictionem alteram, Falsum esse respondet *S. Augustinus* quod Virgines & continentes feriat, siquidem *Isaias* clamat: *Non dicat Eunuchus: Ecce lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus: Nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Porro unus Deus & per *Moysem*, & per *Isaiam* locutus est. Quod ergo *Moyses* scripsit, *Maledictum esse omnem, qui non suscitaverit semen in Israel*, ad tempus Veteris Testamenti restringendum est, *cum Populo secundum carnem propagando, etiam carnalis prolis operatio in conjugali castitate ad officium conjugum pertinebat.* Vel, si ad tempus Novi Testamenti extendatur, ita intelligendum est, *Ne quisquam spiritaliter natus, putet sibi debere sufficere, nec instet Dominicis lucris, quibus quisque pro modulo suo prædicando Christum, debet generare Christianos.* Isai. 56. 4.

Objiciebat *Adimantus* Manichæus, Legem & Prophetas Evangelicis & Apostolicis Scriptis adversari, adeoque Moysis & Prophetarum Libros divinos non esse. Primo, locum illum Geneseos, *In principio fecit Deus Cœlum & terram* pugnare cum illo Joannis 1. 10. *Et Mundus per ipsum factus est, & Mundus eum non cognovit.* Adimanti Manichæi argumentis respondetur.

Respondet *S. August.* Libro contra *Adimantum*, Primo cum dicitur, *In principio fecit Deus Cœlum & terram*, Dei nomine Trinitatem intelligi, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, unum Deum. Deinde ubi dicitur, *Dixit Deus, Fiat & Factum est*, ibi necessario intelligi per Verbum eum fecisse quod fecit. Verbum autem Patris esse Filium: Adeoque hæc loca non pugnare. Tertio, tam non pugnat locus ille Genesis cum Evangelio, quam non pugnat Apostolus cum se ipso, qui ad Romanos 2. *Unum* dicit, *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia*, & Filium non nominat: In alio autem loco de Domino nostro Jesu Christo ait, *Ipse est primogenitus totius creaturæ, & omnia per ipsum facta sunt in cœlo & in terra, visibilia & invisibilia.*

Objiciebat secundo *Adimantus*, Novo Testamento adversari illud Genesis 2. 2. *Complevit Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requievit die septimo ab universo opere quod patraret:* pugnare scilicet cum illo Joannis 5. 17. *Pater meus usque modo operatur, & ego operor.*

Respondet *S. Augustinus*, Hæc minime pugnare, quia locus Geneseos significat tantum *Deum ab instituendis rerum naturis post earum totam perfectionem cessasse, quamvis usque adhuc in administrandis operetur.*

Objiciebat tertio *Adimantus*, cum Evangelio collidi hunc locum Genesis 2. 21. 22. 23. 24. *Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: Cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus . . . Et ædificavit Deus costam quam tulerat de Adamo in Mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea . . . . Quamobrem relinquet homo Patrem suum & Matrem, & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una. Hæc autem adversari sententiæ Christi dicentis*, Matthæi 19. 29. *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

Respondet *S. Augustinus*, Hanc Veteris Testamenti sententiam cum verbis Christi non pugnare, nisi Christus secum ipse pugnare impie fingatur: Siquidem hunc ipsum Geneseos locum laudavit & confirmavit, *Matthæi* 19. & *Marci* 10. ubi Pharisæis interrogantibus an liceret homini uxorem dimittere quacumque ex causa, respondit: *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio masculum & feminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii & dimittere? Ait illis: quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis*

dimit-

dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Apostolus etiam *ad Ephesios* 5. Viros ad diligendum uxores hortatur, prolato eodem Geneseos loco: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret .... Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: Sed nutrit & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam .... Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ.* Fides ergo vera & Ecclesiæ Catholicæ disciplina utrumque verum, & a Domino dictum esse confirmat, & nullo modo esse contrarium: *Quia & conjunctio mariti & uxoris a Domino est, & relictio uxoris propter Regnum cœlorum est a Domino. Non enim quia suscitavit Jesus Christus mortuos, & dedit eis vitam, propterea ipsa vita non est relinquenda propter Regnum cœlorum. Sic ergo quamvis Dominus dederit uxorem viro, relinquenda est tamen, si opus est, propter Regnum cœlorum. Non enim hoc semper necesse est, sicut Apostolus dicit,* „ Si quis fidelis habet uxorem infidelem, & hæc con„ sentit habitare cum illo, non dimittat eam. *Significat utique quod si non consentit habitare cum illa, id est, si execratur in illo fidem Christi, & non cum patitur quod Christianus est, relinquenda est propter Regnum cœlorum; sicut idem Apostolus in sequentibus dicit:* „ Quod si Infidelis discedit, discedat: Non est enim „ subjectus servituti frater aut soror in hujusmodi. *Si quis ergo relinquit Regnum cœlorum, dum non vult relinquere uxorem non ferentem Christianum virum, improbatur a Domino. Et item si quis vir relinquit uxorem dato libello repudii, cum causa non existat aut fornicationis, aut obtinendi Regnum cœlorum, similiter improbatur a Domino. Ita nec ista Capitula Evangelica inveniuntur sibi esse contraria, nec Evangelium Veteri Testamento: Quia ibi uxor conjungitur viro ut simul mereantur Regnum cœlorum: Et ita uxor relinquenda esse præcipitur, si virum impediat ad possidendum Regnum cœlorum.*

Objiciebat *Adimantus*, hæc verba Dei Genesis 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, pugnare cum illis Joannis 8. 44. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria Patris vestri facere vultis:* Et cum altero loco ubi Judæi *Genimina viperarum appellantur*, Matthæi 23. 33.

Respondet *S. Augustinus*. Hominem factum dici ad imaginem & similitudinem Dei, antequam peccaret. Quod autem dicitur in Evangelio, *Vos ex patre diabolo estis*, peccatoribus & infidelibus dici, qui filii Diaboli vocantur, vel quod ab ipso impietatem didicerunt, vel quod illum imitantur, quod magis pertinet ad id quod de illo dictum est: *Et in veritate non stetit:* Quia & ipsi Judæi in veritate Legis quæ sibi data est, non steterunt, Domino attestante & dicente: *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: De me enim ille scripsit.* Apostolus etiam hominem ad imaginem Dei factum clamat 1. ad Corinthios 11. 7. *Vir quidem non debet velare caput, cum sit imago & gloria Dei, mulier autem gloria viri. Et ut manifeste intelligatur, Non secundum vetustatem peccati, qua corrumpitur, sed secundum spiritalem conformationem factum esse hominem ad imaginem Dei, idem Apostolus monet ut exuti consuetudine peccatorum, id est, veteri homine, induamur nova vita Christi, quam novum hominem appellat. Et ut doceat hoc nos aliquando amisisse, renovationem illam vocat; Nam ita loqui-*
Colosſ. 3. 10. „ *tur:* Expoliantes veterem hominem cum actibus suis, „ induite novum qui renovatur in agnitionem Dei, „ secundum imaginem ejus qui creavit eum ..... *Quod in potestate nostra ab ipso Deo esse positum docet Scriptura, cum dicit:* Dedit eis potestatem filios Dei fieri. *Filii autem Diaboli dicuntur homines, cum imitantur ejus impiam superbiam, & a luce atque celsitudine decidunt sapientiæ, & non credunt veritati.*

Objiciebat *Adimantus*, Quod scriptum est Exodi 20. 12. *Honora patrem tuum, & matrem tuam*, contrarium esse Evangelii, loco (*Matthæi* 8. 22.) ubi Dominus cuidam dicenti: *Permitte me primum ire & sepelire patrem meum*; respondit: *Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.*

Respondet *S. Augustinus*, Id solvi eodem modo quo illud superius, ubi de uxore propter Regnum cœlorum relinquenda dictum est: *Quia & parentes honorare debemus, & eos tamen propter annuntiationem Regni Dei*
Ephes. 3. 2. Colosſ. 3. 20. Matth. 19. 20. *nulla impietate contemnimus; Nam si veteri Testamento contrarium est Evangelium propter istam sententiam, incipit etiam Apostolo esse contrarium, qui & filios monet ut honorent parentes, & parentes ut diligant filios. Non solum autem, sed & Dominus sibi ipsi videbitur contrarius, quod credere nefas est, quia loco alio dicit homini quærenti vitam æternam,* „ Si vis venire „ ad vitam, serva mandata. *In quibus etiam illud* „ *commemorat*, Honora patrem & matrem .... *Ex* Deut. 33. 9. *quo manifestum est & honorem parentum in gradu suo esse servandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, præsertim si impedimenta sunt, nulla dubitatione oportere contemni. Nam & in Scripturis Veteribus habes positum,* „ Qui dicit patri & matri, Non novi „ vos, & qui filios suos non agnoscit, ipse autem co„ gnovit Testamentum tuum. *Ergo si & in novo Testamento commendatur parentum dilectio, & in Veteri commendatur parentum contemptus, ex utroque capite duo sibi Testamenta consentiunt.*

Objiciebat *Adimantus*, eum Evangelio pugnare hunc locum Exodi 20. 5. *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertium & quartam generationem eorum qui oderunt me.* Opponi quippe sententiæ Christi Matthæi 5. 45. *Benefacite his qui oderunt vos. .... Ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est: Qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos:* Et illi, *Matthæi* 23. 22. ubi Dominus ait, non solum *septies* peccanti fratri dimittendum, sed etiam *septuagies septies*.

Respondet *S. Augustinus*, illud rectum esse, quod Deus retribuit parentum peccata filiis qui eum oderunt. Ex eo enim quod addidit, *qui me oderunt*, intelligitur *eos puniri peccatis parentum, qui in eadem perversitate parentum perseverare voluerunt. Tales enim non sævitia, sed potius justitia Dei, & sua iniquitate puniuntur, sicut Propheta ait:* Sanctus enim Spiritus disci- Sap. 1. 5. „ plinæ effugiet fictum & auferet se a cogitationibus, quæ „ sunt sine intellectu & corripietur a superveniente ini„ quitate: *Id est, corripietur homo superveniente sibi iniquitate sua, cum ab eo recesserit Spiritus Sanctus.* „ *Et alio loco:* Hæc cogitaverunt & erraverunt; ex„ cæcavit enim illos malitia eorum. *Et alio loco:* Fu- Sap. 2. 21. Prov. 5. 21. Rom. 1. 24. „ niculis peccatorum suorum unusquisque constringitur: „ *Quibus Testimoniis Veteris Testamenti de novo consentit* „ *Apostolus dicens;* Tradidit illos Deus in concupiscentias „ cordis eorum. *Qua concordia utriusque Testamenti satis ostenditur non esse sævum Deum, sed unumquemque in se sævire peccando.* In tertiam autem & quartam generationem peccata parentum redditurum filiis Deum intelligendum est: *Hos utique legitime atque debite, qui parentum peccata perseverantes tenere, quam Dei justitiam sequi maluerunt. Nam non pertinere patris peccata ad filium justa viventem Propheta Ezechiel apertissime ostendit.* Quod Ezech. 18. 14. autem dicitur in Evangelio, *Benefacite iis qui oderunt vos*, quemadmodum Pater vester cœlestis, *qui Solem suum oriri facit super bonos & malos*: non est *Veteri testamento contrarium. Hoc enim facit Deus ut invitet ad pœnitentiam, sicut dicit Apostolus:* Ignoras Rom. 2. 4. quia patientia Dei ad pœnitentiam te invitat: *Nec tamen ideo credendum est non puniturum Deum eos qui, ut dicit Apostolus, thesaurizant sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. Namque istam Dei patientiam & bonitatem etiam Propheta prædicat, dicens:* Parcis autem omnibus, Sap. 11. 27. quoniam tua sunt omnia, qui animas amas: *Et cætera innumerabilia, quibus intelligitur, & in bonitate & in severitate misericordiam & justitiam Dei Testamentum* „ *utrumque prædicare.* Illud vero quod dimittendum „ esse dicit fratri non solum septies, sed & septuagies Ezech. 33. 11. septies, *pœnitenti utique dicit. Deus autem illis se dicit retribuere peccata, qui eum oderunt, non qui ei per pœnitentiam reconciliantur. Nam & apud Prophetam* „ *Dominus dicit*, Nolo mortem peccatoris, tantum ut „ revertatur & vivat. *Ex quo facile apparet, & in ea patientia qua invitat ad pœnitentiam, & in ea indulgentia qua ignoscit pœnitentibus; & in ea justitia qua punit eos qui corrigi nolunt utrumque Testamentum convenire atque congruere, tanquam ab uno Deo utrumque conscriptum.*

Non est autem cur quis moveatur his verbis, *Ego* 2. Cor. 11. *sum Deus zelotes*, cum & Apostolus dicat, *Æmulor enim vos Dei æmulatione, &c. Sancta enim Scriptura verbis nostris loquens, etiam per hæc verba demonstrat nihil digne de Deo posse dici .... Nam quoniam zelando solent mariti uxorum pudicitiam custodire, potestatem & disciplinam Dei, qua fornicari animam impune non sinit, zelum Dei Scriptura vocaverunt. Est autem animæ fornicatio aversio a fœcunditate sapientiæ, & ad conceptum temporalium illecebrarum corruptionumque consensio ... Tolle de zelo errorem & dolorem, quid remanebit aliud nisi voluntas custodiens castitatem, & corruptionem vindicans conjugalem? Quo igitur verbo nisi zelo Dei me-*

lius posset insinuari, quo vocamur ad conjugium Dei, & non vult nos turpi amore corrumpi, & punit impudicitiam nostram, & diligit castitatem? Non etiam frustra vulgo dici solet: Qui non zelat, non amat.

Objiciebat *Adimantus*, illud Exodi 21. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente*, &c. adversari præcepto Evangelico de remittendis injuriis, ipso Christo teste, Matthæi 5. 33. *Audistis*, inquit, *quia dictum est antiquis: Oculum pro oculo & dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo: Sed si quis te percusserit in maxillam, præbe illi & alteram*, &c.

Respondet *S. Augustinus*, In his duabus sententiis revera duorum Testamentorum differentiam demonstrari, sed amborum tamen ab uno Deo constitutorum. *Nam quoniam primo carnales homines ardebant multo amplius se vindicare, quam erat illa injuria de qua querebantur, constitutus est eis primus lenitatis gradus, ut injuria accepta mensuram nullo modo dolor vindicantis excederet. Sic enim & donare aliquando posset injuriam, qui eam primo non superare didicisset. Unde Dominus jam per Evangelii gratiam ad summam pacem Populum deducens, huic gradui superædificavit alterum: ne qui jam audierat non ampliorem vindictam, quam quisque læsus esset, reddere, placata mente totum se donare gauderet: Quod etiam illis Veteribus Libris Propheta prædicat, dicens:* „ Domine Deus meus, si feci

Ps. 7. 4. „ istud, si est iniquitas in manibus meis: si reddidi re„ tribuentibus mihi mala. *Et alias Propheta dicit de hujusmodi viro patiente injurias & lenissime toleran-*

Thren. 3. 30. „ *te:* Dabit percutienti se maxillam, saturabitur op„ probriis. *Ex quo intelligitur & mensuram vindicandi recte carnalibus constitutam, & omnimodam injuriæ remissionem non tantum in Novo Testamento esse præceptam, sed longe ante in Veteri prænuntiatam.*

Genes. 3. 10. 13. 15. & 4. 6. Objiciebat *Adimantus*, Quod scriptum est, Deum locutum cum Adamo, & cum Eva, cum Serpente, cum *Caino*, & ceteris Antiquis, inter quos etiam nonnullis apparuisse, & ab eis visus esse scribitur, contra-

Joann. 1. 18. rium esse Novo Testamento, ubi Dominus dicit: *Deum nemo vidit unquam: Unigenitus qui est in sinu Patris ipse enarravit.* Et iterum ubi dicit Judæis: *Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis: & verbum ejus non habetis in vobis manens.*

Respondet *S. Augustinus*, Evangelica ipsa sententia ex *S. Joannis* 1. laudata totam solvi posse quæstionem:

Joann. 5. 37. *Quia ipse Filius qui est Verbum Dei, non solum novissimis temporibus, cum in carne apparere dignatus est, sed etiam prius a constitutione Mundi, cui voluit de Patre annuntiavit, sive loquendo, sive apparendo, vel per Angelicam aliquam Potestatem, vel per quamlibet creaturam. Quia ipse est in omnibus veritas, & omnia illi constant, & omnia illi ad nutum serviunt, atque subjecta sunt: Ut etiam oculis per visibilem creaturam, cui vult, quando dignatur, appareat; Cum ipse tamen secundum divinitatem suam, & secundum id quod Verbum est Patris, coæternum Patri & incommutabile, per quod facta sunt omnia, nonnisi purgatissimo & simplicissimo corde videatur. Et ideo quibusdam locis etiam Scriptura ipsa testatur Angelum visum, ubi dicit Deum visum . . . . . Quapropter si non est mirandum quod Verbum Dei, id est, unus Filius Dei, qui de Patre annuntiat, cui vult per se ipsum, cui vult per aliquam creaturam manifestatur, vel sonando, vel apparendo, cum tamen ipse per se ipsum munda corde* „ *videatur, & per illum Pater:* Beati enim mundi „ corde, quia ipsi Deum videbunt: *Non est mirandum eo utroque Testamento ista omnia testimonia consonare.*

Objiciebat *Adimantus*, Illi quod scriptum est Deuteronomii 12. Non esse manducandum sanguinem, *quod anima sit carnis sanguis*, opponi verba illa Christi in Evangelio, Matthæi 10. 28. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Si enim sanguis est anima; quomodo in eam potestatem non habent, cum sanguinem effundunt? Addebat illud Apostoli 1. ad Corinthios 15. *Caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt.* Si ergo sanguis est anima, sicut Moyses dicit, nulla anima Regnum Dei possidebit.

Respondet *S. Augustinus* primo, De anima pecoris, non de anima hominis, dictum esse, quod anima sit carnis sanguis. Secundo, *Præceptum illud in signo esse positum*, id est, animam dici carnis sanguinem, quia sanguis animæ præsentis & vivificantis signum est. Quod autem ait Apostolus, *Caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt*, de carne & sanguine in statu corruptionis & mortalitatis intelligitur, non de carne immutata & incorruptione donata. *Seminatur enim in corruptione, surget in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: Seminatur in infirmitate, surget in virtute: Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale:* (inquit Apostolus.) Quibus subjungit: *Hoc autem dico fratres: Quia caro & sanguis Regnum Dei possidere non possunt: Neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce Mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.*

Objiciebat *Adimantus*, Evangelio repugnare hunc locum Deuteronomii 12. 20. *Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet.* Ista enim repugnare his Apostoli verbis ad Romanos 14. 21. *Bonum est non manducare carnem, neque bibere vinum.*

Respondet *S. Augustinus*, Apostolum tunc tantum esum carnis, & potum vini prohibere, cum absque proximi offensione manducari & bibi non potest, scilicet cum aliquis infirmus putat sibi ab omnibus carnibus temperandum, ne incidat in carnem immolatitiam: Et ideo eum qui manducat, potest arbitrari in honorem idolorum id facere, & ea eo graviter offendi; cum ipsa immolatitia caro, si ex fide a nesciente accipiatur, neminem maculet, ut docet idem Apostolus 1. *ad Corinthios* 10. 25. Hunc esse sensum Apostoli, tota capitis series ostendit, sed illa maxime verba: *Non ergo amplius invicem judicemus: Sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum: Scio & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est. Si enim propter cibum frater tuus contristatur, jam non secundum caritatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. Non ergo blasphemetur bonum nostrum. Non est enim Regnum Dei esca & potus: sed justitia, & pax & gaudium in Spiritu Sancto . . . . . . Itaque quæ pacis sunt, sectemur: Et quæ ædificationis sunt, in invicem custodiamus. Noli propter escam destruere opus Dei. Omnia quidem sunt munda: Sed malum est homini qui per offendiculum manducat. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. Tu fidem habes? Penes temetipsum habe coram Deo. Beatus qui non judicat semetipsum in eo quod probat. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: Quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.*

Objiciebat *Adimantus*, Loca illa *Levitici* 11. & *Deuteronomii* 14. 3. ubi abstinentia ab certorum animalium carnibus præcipitur, contraria esse verbis Christi, *Matthæi* 15. 11. dicentis: *Non quod intrat in os coinquinat hominem: Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.*

Respondet *S. Augustinus*, Christi verbis explicari præceptum illud Veteris Legis, quod scilicet nullæ carnes, nulla animalia, per se & natura sua immunde sint, siquidem *Non coinquinant hominem*; sed significatione. Quæ igitur de quorumdam carnibus animalium non comedendis Populo adhuc carnali præcepta sunt, *Ad significationem posita sunt humanorum morum: Quos Ecclesia, quæ corpus est Domini, in sua unitatis vinculum stabile & sempiternam recipere non potest, tanquam immundas escas respuens, & in sua viscera non convertens: Ut omnia illa præcepta carnali Populo imposita futuram disciplinam spiritalis Populi prophetarent. Et ideo non ea repugnant sententiæ Domini, qua verissime dicit, non coinquinari hominem iis quæ per escam ingrediuntur in eum. Illa enim sententia servis onera imposuit, ista vero liberis jugum excutit servitutis. Et illa tamen sic dicta est ut servorum onera fidem prænuntient liberorum.* „ Omnia enim, *sicut dicit Apostolus*, in fi„ guram contingebant illis: Scripta sunt autem propter „ nos, in quos finis sæculorum obvenit. *Si ergo in figuram contingebant quæ patiebantur, in figuram accipiebant quæ monebantur.*

Objiciebat *Adimantus*, Præcepta de Circumcisione & de observatione Sabbati, in Libris Moysis scripta, sententiis illis Apostolicis adversari, 1. ad Corinthios 7. 18. *Circumcisus aliquis vocatus est? Non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? Non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est; sed observatio mandatorum Dei.* Et ad Galatas 4. 10. *Dies observatis, & menses, & tempora,*

& an-

& annos. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

Respondet S. *Augustinus*, Circumcisionem, & observantiam Sabbati, aliaque Præcepta Ritualia Veteris Legis contraria non esse Evangelio, sed illud Evangelio repugnare, ut quisque res deferens, quæ per illas umbras figurantur, ipsius umbræ sequatur inanitatem; quod volebant, qui Gentibus in Christum credentibus jugum Circumcisionis imponebant quasi ad salutem necessarium; *Cum jam non esset umbra in corpore figuranda, sed res ipsa in corde gestanda*. Præcipiebat igitur Apostolus 1. ad Corinthios 7. 18. ut unusquisque sicut vocatus erat, sic maneret. *Advenientibus enim rebus, quarum erant umbra illa observationes, id actum est ut ostenderetur in ipsis umbris non esse spem ponendam, sed in ipsis rebus, quas illa umbra significabant esse venturas, id est, Christum & Ecclesiam. Et propterea illa jam omnia inania erant: Nec tamen ea tanquam noxia removenda, sed tanquam superflua contemnenda, Apostolus præcepit: Ut si quis Judæus Christo credidisset, propter offensionem suorum non prohiberetur in ipsis superfluis remanere, nec tamen in eis salutem suam constitutam putaret: Non enim signa illa, sed ea quæ his significantur, in salutem introducunt. Ideoque Præputium nihil est, & Circumcisio nihil est, sed observatio mandatorum Dei*. Similiter Sabbatum observari Apostolus non vetat loco laudato Epistolæ ad *Galatas*, sed non observanda esse tempora docet, quo modo ea observabant Judæi, *Serviliter, non intelligentes ad quarum rerum significationem, & prænunciationem pertinerent. Nam nos quoque & Dominicum diem, & Pascha solemniter celebramus, & quaslibet alias Christianas dierum Festivitates. Sed quia intelligimus quo pertineant, non tempora observamus, sed quæ illis significantur temporibus*. Itaque Circumcisionem carnis & recte impositam servis, & recte a liberis repudiatam esse, manifestum est. *Repudiamus ergo eam carnalem cum Apostolo; & approbamus eam spiritalem cum Apostolo; & Sabbati quietem non observamus in tempore: sed signum temporale intelligimus, & ad æternam quietem, quæ illo signo significatur, aciem mentis intendimus. Repudiamus itaque temporum observationem cum Apostolo, & temporalium signorum intelligentiam tenemus cum Apostolo, duorumque Testamentorum differentiam sic probamus, ut in illo sint onera servorum, in isto gloria liberorum: In illo cognoscatur præfiguratio possessionis nostræ, in isto tenetur ipsa possessio. Interpretatur Apostolus Sabbatum ad Hebræos* [4. 9.] *cum dicit*: Remanet igitur Sabbatis-
,, mus Populo Dei. *Interpretatur etiam Circumcisionem,*
Rom. 4. 2. ,, *cum dicit de Abraham*: Et signum accepit Circum-
,, cisionis, signaculum justitiæ fidei. *Apostolicam itaque interpretationem spiritualiter teneo: Carnalem servitutis observationem libertate contemno; utriusque Testamenti auctorem Deum venerans, qui & veteri homini fugienti tanquam Dominus apposuit quod timeret, & novo redeunti tanquam pater aperuit quod amaret.*

Objiciebat *Adimantus*, Quod Exodi 23. 22. de Amorrhæis, Pherezæis, Chananæis, Jebusæis, & Gergesæis delendis & occidendis mandatur, opponi præcepto Christi in Evangelio dicentis: *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui vos oderunt*, &c.

Respondet S. *Augustinus*, Quod de hostibus occidendis in Veteribus Libris illi Populo dictum est, contrarium non esse Præcepto Evangelico de inimicorum dilectione: *Quandoquidem illa inimicorum interfectio carnali adhuc Populo congruebat, cui lex tanquam Pædagogus data erat, sicut Apostolus dicit. Hi vero qui tunc in illo Populo sancti & spiritales homines erant paucissimi, sicut Moyses, sicut Prophetæ, quo animo facerent illam inimicorum interfectionem, & utrum eos, quos interficiebant, diligerent, multum latet indoctos & impios, qui diligunt cæcitatem suam, qui quoniam non sunt idonei videre ista, male potius auctoritatis urgendi sunt*. Certe cum Apostolus incestuosum Corinthium judicavit *tradendum Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus esset in die Domini Jesu*: Satis declaravit, *In aliquem inimicum vindictam cum charitate posse procedere . . . Si ergo tempore Novi Testamenti quo maxime charitas commendatur, de pœnis visibilibus divinitus injectus est carnalis timor, quanto magis tempore Veteris Testamenti hoc congruit? Sed illi Populo intelligendum est, quem timor Legis tanquam Pædagogi coercebat. Nam hæc brevissima & apertissima differentia duorum Testamentorum, timor & amor: Illud ad veterem, hoc ad novum hominem pertinet; utrumque tamen unius Dei misericordissima dispensatione prolatum atque conjunctum. Et in Veteri Scriptura tacetur animus vindicantium, quia paucissimi spiritales divinis revelationibus quid facerent, noverant, ut Populus cui terror utilis erat, severissimo imperio domaretur: & quemadmodum videbant dari in manus suas interficiendos inimicos impios, cultoresque simulacrorum, sic ipsi formidarent in manus inimicorum suorum dari, si Dei veri jussa contemnerent, & ad cultum Idolorum, atque impietates Gentium laberentur. Nam & in ipsos similiter peccantes non dissimiliter vindicatum est. Sed omnis hæc temporalis vindicta infirmos animos terret, ut enutritos sub disciplina erudiat; & a sempiternis atque ineffabilibus suppliciis possit avertere: Quia plus timent carnales homines quod in præsenti Deus vindicat, quam illud quod futurum minatur. Potest ergo esse dilectio in vindicante*. Adde misericordiam & severitatem Dei utriusque Testamenti literis prædicari. *Nam de inimici dilectione ut non reddatur malum pro malo, in Veteribus Li-*
,, *bris legitur*: Domine Deus meus si feci istud, si est
,, iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuentibus
,, mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. *Quis hoc diceret, nisi qui sciret hoc Deo placere, ut malum pro malo nemo reddat? Sed hoc perfectorum est, ut non oderint in peccatoribus nisi peccata; ipsos autem homines diligant, & cum vindicant, non vindicent acerbitate sævitiæ, sed moderatione justitiæ: Ne ipsa relaxatio peccati plus noceat peccatori, quam pœna vindictæ: Nec tamen hoc fecerunt justi homines, nisi auctoritate divina, ne quis arbitretur passim sibi esse permissum necare quem velit, aut judicio persequi, aut pœnis quibuslibet affligere. Aliquando autem aperte ponitur in Scripturis ipsa divina auctoritas, aliquando autem occultatur, ut & manifestis lector instruatur, & exerceatur obscuris.*

Objiciebat *Adimantus*, Quod in Lege scriptum est, *Ego sum qui divitias do amicis meis, & paupertatem inimicis meis*, opponi verbis Christi Matthæi 5. & Lucæ 6. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cælorum*. Et, *Væ vobis divitibus, quia percepistis consolationem vestram.*

Respondet S. *Augustinus*, Hæc nequaquam esse contraria, siquidem & in Evangelio amici Dei hæreditate terræ divites fiunt, dicente Christo; *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Et Dominus iisdem, quos vult esse rerum temporalium contemptores, ut in Evangelio sibi serviant, promittit *centuplum* in hoc sæculo, & in futuro *vitam æternam. Si ergo in Novo Testamento, præter æternam possessionem, quæ promittitur Sanctis, hujus quoque possessionis, quæ transitura est, multiplicatio non subtrahitur, & tanto fit uberior, quanto contemptius possidetur: Quanto magis in Veteri Testamento carnalis Populi præmia talia esse debuerunt, ipso tamen uno & vero Deo gubernatore omnium temporum, amato pro tempore moderante & administrante?* Inimicis tamen suis non quamcumque paupertatem Deus comminatur, sed illam præsertim, ad quam Dives ille impius redactus est, ut a paupere *Lazaro*, quem neglexerat, guttulam aquæ ad linguæ suæ refrigerium in flammis inferni deprecaretur. Denique non solum in Evangelio, sed etiam in Veteri Testamento docetur divitiarum contemptus Ps. 143. *Erue me de manu filiorum alienorum: Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis: Quorum filii sicut novellæ plantationes, in juventute sua. Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oves eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis, boves eorum crassæ. Non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt Populum cui hæc sunt: beatus Populus cujus Dominus Deus ejus*. Psalm. 36 16. *Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas*. Psalmo 118. *Bonum mihi lex oris tui, super millia auri & argenti*. Psalm. 18. 10. *Judicia Domini vera justificata in semetipsa; Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum*. Proverbiorum 3. 13. *Beatus homo qui invenit sapientiam & qui affluit prudentia; Melior est acquisitio ejus negotiatione argenti & auri primi: & purissimi fructus ejus: Pretiosior est cunctis opibus: & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari*. Sap. 7. 7. *Optavi, & datus est mihi sensus, & invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ. Et præposui illam Regnis & sedibus: & divitias nihil esse duxi in comparatione illius. Nec comparavi illi lapidem pretiosum: Quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius.*

Objiciebat *Adimantus*, Repugnare Evangelio illud Amos 3. 7. *Si erit malum in civitate, quod Dominus*

non

non fecerit: & illud Isaiæ 45. 7. *Ego Dominus faciens pacem, & creans malum*. Siquidem Matthæi 7. 17. dicit Christus: *Arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit*.

Respondet *S. Augustinus*, malum in illis Prophetarum locis, non peccatum, sed pœnam intelligendam esse. *Divina enim providentia cuncta moderante & gubernante, ita homo male facit quod vult, ut male patiatur quod non vult. Deus ergo malum facit, quod non ipsi Deo malum est, sed iis in quos vindicat. Itaque ipse, quantum ad se pertinet, bonum facit, quia omne justum bonum est, & justa est illa vindicta. Et ideo non est contrarium quod Adimantus objicit dixisse Dominum*: „ Arbor bona fructus bonos facit, mala autem „ arbor malos fructus facit. *Quamvis enim malum sit gehennæ damnato, justitia tamen Dei bona est, & ipse fructus est ex arbore bona. Ille autem malis peccatorum suorum thesaurizat sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. Quanquam duæ istæ arbores manifestissime in similitudine duorum hominum positæ sint, id est, justi & injusti: Quia nisi quisque voluntatem mutaverit, bonum operari non potest. Quod in nostra potestate esse positum, alio loco docet, ubi ait*: „ Aut facite arborem bonam, & fru„ ctum ejus bonum: Aut facite arborem malam, & „ fructum ejus malum.

Objiciebat Anonymus Hæreticus Mosaicam Legem Vetusque Testamentum fuisse ministrationem mortis, teste Apostolo 2. ad Corinthios 3. 7. *Quod si ministratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur; Quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium justitiæ in gloria*. Vetus igitur Testamentum jure merito divinum dici non potest.

Respondet *S. Augustinus Libro 2. contra Adversarium Legis & Prophetarum*, Cap. 7. Legem dictam esse ab Apostolo ministrationem mortis, non per se, sed ex occasione: Lex enim ad peccatum non impellebat: sed cupiditas, occasione accepta ex Lege ostendente malitiam peccati, magis excitabatur, & irritabatur. Sicut aquæ impetus fit vehementior obice opposito, cujus molem cum evicerit, majore cumulo præcipitatus, violentius per prona provolvitur. Eodem igitur sensu Apostolus hic appellavit Legem *ministrationem mortis*, quo ad *Romanos* 7. 12. dixit: *Litera occidit, spiritus autem vivificat*. Lex enim quamvis justa & sancta, & bona, prævaricatoribus intulit mortem, quos Dei gratia non adjuvit ad justitiam Legis implendam. *Oportebat enim ut in Testamento Vetere Lex imponeretur superbis, & de suæ voluntatis virtute fidentibus, quæ non daret justitiam, sed juberet. Ac si morte prævaricationis impliciti ad gratiam confugerent, non jubentem tantummodo, sed juvantem, quæ Novo Testamento est revelata*. Non est itaque existimandum malam fuisse Legem quæ data est per *Moysen*, quia dicta est, *ministratio mortis in literis figurata lapideis*. Id enim propter eos dictum est, *Qui suo libero arbitrio Legem sufficere arbitrabantur, & Spiritu Gratiæ non adjuti, rei prævaricationis sub ejusdem Legis litera tenebantur*. Unde ad *Romanos* 4. 15. ait: *Lex iram operatur. Ubi enim Lex non est, nec prævaricatio*. Hinc ostendens unde dixerit, *Lex iram operatur*. Neque enim ejus prævaricatio mala esset, nisi Lex ipsa bona esset. Operosum nimis est cuncta colligere, quæ in hanc sententiam Apostolus habet, Legem distinguens a Gratia. *Eo quod sub illa elidantur elati, sub ista erigantur elisi: & quod illa in tantum bona sit, ut bona jubeat; hæc in tantum ut bona conferat; illa justitiæ facit auditorem, ista factorem. Et ideo sub illa peccator, insuper etiam prævaricator, amissa excusatione ignorantiæ convictus jacet; sub ista vero & parcente & opitulante, nec quia mala est operatur extinguitur, & ut bona operetur accenditur. Quid ergo mirum, si illa dicta est ministratio mortis, ubi litera occidit, malum prohibendo quod fit, & bonum imperando quod non fit? Ista vero dicta est ministratio Spiritus utique vivificantis, ut a prævaricationis morte surgamus, & justitiam non tantum legamus in tabulis, sed liberi in cordibus & moribus habeamus? Hoc est Testamentum Novum distans a Vetere, quia ibi vetus homo formidinis coarctatur angustiis, hic novus homo spatiatur latitudine charitatis*. Atque ut omnes auferantur ambages, quonam modo & Lex ministratio mortis recte dicta sit, & tamen sancta, & justa, & bona sit, illud recolamus, quod Apostolus scribit ad *Romanos* 7. Cum enim dixisset: *Ita ut serviamus in novitate Spiritus, & non in vetustate Literæ*; continuo subjunxit: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per Legem; Nam concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine Lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebam sine Lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit. Itaque Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, justum, & bonum; Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem*. Ecce quid est *ministratio mortis*: Ecce quid est, *Litera occidit*: Ecce quemadmodum *Lex non est peccatum: & mandatum in vitam: & Lex sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum; & tamen quia de ipso bono interficitur inobediens anima, ubi Dei non adjuvat gratia, ministratio mortis facta est Lex in Veteri Testamento propter occidentem literam; & ministratio vitæ facta est Gratia in Novo Testamento propter vivificantem Spiritum*. Quod est autem, *ministratio damnationis*: Hoc est, *Occasione accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam*: Hoc est, *Cum venisset mandatum, peccatum revixit*: Hoc est, *Inventum est mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse in mortem*: Hoc est, *Occasione accepta peccatum per mandatum seduxit me, & per illud occidit*: Hoc est, *Lex subintravit, ut abundaret delictum*: Hoc est, *Lex iram operatur*: Hoc est, *Virtus peccati Lex. Prohibitio enim peccati, quod est Lex, auget profecto desiderium peccandi: Quod non extinguitur nisi contrario desiderio recte faciendi, ubi fides per dilectionem operatur. Hoc autem non præstat Litera jubens, sed Spiritus juvans; non Lex ergo, sed Gratia: Non Vetus Testamentum in servitutem generans, quod est Agar, sed novum, in quo non sunt ancillæ filii, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberavit*.

DISSERTATIO XII.

De Jurata Gabaonitis ab Josue, & Israelitarum Principibus securitate.

CUm Terræ promissæ Reges universi, Gentesque, Hethæi, Amorrhæi, Chananæi, Pherezæi, Hevæi, & Jebusæi, contra *Josue* & Israelitas uno animo eademque sententia arma sumpsissent, ad Patriæ libertatis, avitæque superstitionis defensionem, Gabaonitæ abjecto belli consilio de deditione cogitarunt: utque ad fœdus facilius admitterentur, ac salvam vitam reciperent, e regione longinqua se venire finxere. *Josue* & Primores Israelitarum, non consulto Domino, ut in re tanti momenti par erat, cum ipsis fœdus inierunt, illisque securitatem juraverunt. Tum animadversa fraude, salvos quidem esse jusserunt propter religionem juramenti, sed perpetuo famulitio in pœnam fraudis addixerunt. Hæc Historia legitur *Josue* Cap. 9. Circa quam quæritur, utrum *Josue* & Israelitarum Principes juratam Gabaonitis securitatem præstare tenerentur?

PROPOSITIO UNICA.

Licet Josue, & Israelitarum Principes juratam Gabaonitis securitatem præstare non tenerentur; ob religionem tamen juramenti, volente & approbante Deo, pie & laudabiliter præstiterunt; clementiaque erga ipsos utendum merito censuere.

PRobatur prima pars Propositionis. Jusjurandum fraude elicitum non obligat: cum nempe eum qui juravit, factum aliquod supposuisse certum est, quod revera ita se non habeat, & nisi id credidisset, non fuisse juraturum. Sed *Josue* & Israelitarum Principes Gabaonitis securitatem jurarunt, ipsorum fraude decepti, ac supponentes ipsos Chananitidis indigenas non esse, sed exteros; alioqui fœdus cum ipsis non inituri, nec securitatem juraturi. Itaque juratam securitatem præstare non tenebantur.

Major perspicua est. Unde ad illud *Sophoclis* in Oedipode Coloneo:

Fraus ad fraudem supervaccedens,
Non benefactis, sed atroce solet
Clade rependi.

Vetus

Vetus Scholiastes ait : *Putant Thebani se suscepto Oedipodi promisisse incolumitatem , causa ab ipsa data , cum non eata didicissent piaculo eum domestico teneri .* Tale & illud:

Jurata lingua est , mente juravi nihil,
Namque & Hippolytus deceptus juraverat .

Minor probatur ea Cap. 9. Libri Josue 5. 6. 7. *Perveneruntque ad Josue , qui tunc morabatur in castris Galgala , & dixerunt ei , atque simul omni Israeli : De terra longinqua venimus , pacem vobiscum facere cupientes . Responderuntque Viri Israel ad eos , atque dixerunt : Ne forte in terra , qua nobis sorte debetur , habitetis , & non possimus fœdus inire vobiscum . At illi ad Josue: Servi , inquiunt , tui sumus . Quibus Josue ait: Quinam estis vos ? Et unde venistis ? Responderunt : De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui , &c. Fecitque Josue cum eis pacem , & inito fœdere pollicitus est quod non occiderentur : Principes quoque multitudinis juraverunt eis. Post dies autem tres initi fœderis , audierunt quod in vicino habitarent , & inter eos futuri essent .* Igitur Israelitæ Gabaonitarum fraude decepti , fœdus cum ipsis inierunt , arbitrati ipsos alienigenas esse , non Chananitidis incolas : alioqui fœdus cum ipsis non pepigissent , nec ad vitam illis servandam juramento se obstrinxissent : id enim sibi non licere sunt contestati . Et si licuisset , tantam cautionem non adhibuissent Israelitę , ut explorarent an Chananitidis incolę essent , an exteri , solicite interrogando: *Quinam estis vos? & unde venistis?* Nec opus fuisset ut Gabaonitæ exteros se simularent , cum pacem etiam ultro oblaturi venissent , non expectassent , ut compellerentur . Sed ad fraudem componendam inducti sunt , quod audivissent Israelitas mandatum a Deo sibi datum prędicare , de incolis omnibus Chananęarum Civitatum delendis & occidendis , ac de pace alienigenis dumtaxat concedenda sub conditione deditionis & tributi . Deuteronomii 20. *Si quando accesseris ad expugnandam civitatem , offeres ei primum pacem . Si receperit , & aperuerit tibi portas , cunctus populus qui est in ea , salvabitur , & serviet tibi sub tributo . Sin autem fœdus inire noluerit , & cœperit contra te bellum , oppugnabis eam . Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua , percuties omne quod in ea generis masculini est , in ore gladii , absque mulieribus & infantibus , jumentis & cæteris quæ in civitate sunt.... Sic facies cunctis civitatibus , quæ a te procul valde sunt , & non sunt de his Urbibus quas in possessionem accepturus es . De his autem Civitatibus , quæ dabuntur tibi , nullum omnino permittes vivere : sed interficies in ore gladii , Hethæum videlicet & Amorrhæum , & Chananæum , & Pherezæum , & Hevæum , & Jebusæum , sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus : ne forte doceant vos facere cunctas abominationes quas ipsi operati sunt Diis suis , & peccetis in Dominum Deum vestrum .*

Confirmatur ex verbis quibus *Josue* Gabaonitas castigavit , ex pœna perpetua servitutis ob fraudem illis inflicta , & ex ipsorum excusatione , Josue 9. 22. *Vocavit Gabaonitas Josue , & dixit eis : Cur nos decipere fraude voluistis , ut diceretis ; procul valde habitamus a vobis , cum in medio nostri sitis ? Itaque sub maledictione eritis , & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens , aquasque comportans in Domum Dei mei . Qui responderunt : Nuntiatum est nobis servis tuis , quod promisisset Dominus Deus tuus Moysi servo suo , ut traderet vobis omnem Terram , & disperderet cunctos habitatores ejus . Timuimus igitur valde , & providimus animabus nostris , vestro terrore compulsi , & hoc consilium inivimus . Nunc autem in manu tua sumus : quod tibi bonum & rectum videtur , fac nobis . Fecit ergo Josue ut dixerat , & liberavit eos de manu filiorum Israel , ut non occiderentur . Decrevitque in illa die eos esse in ministerio cuncti Populi , & Altaris Domini , cædentes ligna , & aquas comportantes usque in præsens tempus , in loco quem Dominus elegisset .* Porro nisi utrique intellexissent , vitiosum esse sacramentum , quod per fraudem datum acceptumque fuerat , nec *Josue* castigasset dolum , nec Gabaonitæ pœnam metus excusatione sic deprecati fuissent , ut interim quavis se dignos faterentur , & ab una Ducis clementia vitam sperare se posse palam declararent. Merito itaque *Masius* Eruditus Libri *Josue* Commentator ait : *Statuendum puta absque ulla dubitatione , si summo agatur jure , ipsaque stipulantium verba spectentur , non magis obligatos fuisse Israelitas Gabaonitis , qui se alienigenas simulabant , indigenæ cum essent ; quam si quis rei vendita pretium ei se numeraturum per errorem promittat , qui sibi nihil vendidit .*

Secunda pars propositionis probatur ex facto & responso Principum Israel , qui sibi integrum non esse existimarunt , fœdus juramento firmatum violare , quamvis dolo elicitum esset , conditionemque supponeret , quę aberat . Tanta namque erat apud priscos homines juramenti religio , ut promissa quorum semel Deum suum sponsorem nuncupassent , servare se debere ob Dei reverentiam , & ad Gentium offensionem vitandam arbitrarentur , quamvis ad ea præstanda summo jure alias non tenerentur , ob fraudem , vel alicujus conditionis defectum . Josue 9. 17. 18. *Moveruntque castra filii Israel , & venerunt in Civitates eorum die tertio . . . . Et non percusserunt eos , eo quod jurassent eis Principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel . Murmuravit itaque omne vulgus contra Principes . Qui responderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Israel , & idcirco non possumus eos contingere . Sed hoc faciemus eis : Reserventur quidem ut vivant , ne contra nos ira Domini concitetur , si pejeraverimus : sed sic vivant , ut in usus universæ multitudinis ligna cædant , aquasque comportent .*

Quod autem auctore & approbante Deo juratam securitatem Gabaonitis præstiterint Israelitæ , probatur ex eo quod postmodum spretam a *Saule* juramenti istius religionem Deus graviter vindicaverit , 2. Regum 21. *Facta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter : & consuluit David Oraculum Domini . Dixitque Dominus : Propter Saul , & domum ejus sanguinum , quia occidit Gabaonitas . Vocatis ergo Gabaonitis Rex , dixit ad eos . (Porro Gabaonitæ non erant de filiis Israel , sed reliquiæ Amorrhæorum : Filii quippe Israel juraverant eis , & voluit Saul percutere eos zelo , quasi pro filiis Israel & Juda .) Dixit ergo David ad Gabaonitas : Quid faciam vobis ? Et quod erit vestri piaculum , ut benedicatis hæreditati Domini ? Dixeruntque ei Gabaonitæ . Non est nobis super argento & auro quæstio , sed contra Saul , & contra domum ejus : neque volumus ut interficiatur homo de Israel . Ad quos Rex ait : Quid ergo vultis ut faciam vobis ? Qui dixerunt Regi : Virum qui attrivit nos & oppressit inique , ita delere debemus , ut ne unus quidem residuus sit de Stirpe ejus in cunctis finibus Israel . Dentur nobis septem viri de filiis ejus , ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul quondam electi Domini . Et ait Rex : Ego dabo . Tulit itaque Rex duos filios Respha filiæ Aja , quos peperit Sauli , Armoni , & Miphiboseth : & quinque filios Michol filiæ Saul , quos genuerat Hadrieli filio Berzellai , qui fuit de Molathi , & dedit eos in manus Gabaonitarum : qui crucifixerunt eos in Monte coram Domino .*

Quod denique clementia erga Gabaonitas utendum *Josue* & Israelitarum Primores merito censuerit , ex eo probatur , quod illos deditione spontanea clementiam meruisse Spiritus Sanctus significet Josue 11. 19. 20. *Non fuit Civitas quæ se traderet filiis Israel , præter Hevæum qui habitabat in Gabaon : omnes enim bellando cepit . Domini enim sententia fuerat , ut indurarentur corda eorum , & pugnarent contra Israel , & caderent , & non mererentur ullam clementiam , ac perirent , sicut præceperat Dominus Moysi .* Similem clementiam erga Chananæorum reliquias exercuit *Salomon* , quo tempore ob egregiam pietatem Deo familiarissimus erat 3. *Regum* 9. 20.

Ex his colligitur , Mandatum Israelitis datum de Chananæis omnibus ad internecionem cædendis , æquitate quadam interpretandum fuisse de iis qui civitates suas expugnari sinerent , & Israelitis resisterent , bellique impetum sustinerent : non vero de illis qui pacem rogarent , & spontanea deditione , imo & Judaicæ Religionis amplexu , aut certe Idololatriæ abdicatione & unius veri Dei cultu secundum Noachidarum ritus ac leges , obsidionem suarum urbium , & Israelitarum impetum anteverterent . Id ut intelligatur , in memo-
„ riam revocandum est , *Noachum* , sive dira devotio-
„ ne sive vaticinatione ex arcanis Dei consiliis profe-
„ cta , execratum esse filii sui *Cham* progeniem eam ,
„ quæ ex *Chanaan* esset nascitura : Ea autem fuit ,
„ quę loca ista trans Jordanem Israelitis a Deo hæredi-
„ tatis loco assignata occupavit : quam Gentem Sacra
„ Historia sępe Chananæos , interdum Amorrhæos ,
„ nonnunquam diversis septem nominibus , aliquando
„ pluribus , aliquando paucioribus vocat . Cum ergo
„ Israelitæ progeniti ex *Sem* essent , cujus olim nepo-
„ tibus illos servituros *Noachus* prędixerat : consenta-
„ neum profecto fuit , ut ne prorsus omnes Chana-
„ næi ab his internecione exscinderentur . Nam si ar-
„ matos in bello , inermes supplicesque in pace occidis-
„ sent , quibus tandem potuissent pro servis uti ? Confi-
„ citur ergo Leges , illas , quæ aliis atque aliis locis
„ scri-

„ scriptæ, & animis Israelitarum veluti inculcatæ, jubent illam Nationem internecino bello funditus delere, neque ulli aut ætati, aut sexui parcere, plane aliqua esse æquitate temperandas. Quæ æquitas qualis sit, ipsa nos ratio Divinæ illius Constitutionis optime docet. Est enim ratio, ut Jurisperiti ajunt,
Exod. 23. 33. Legis anima. Erat autem in sanguinaria illa Lege instituenda hoc Dei propositum, quod ipse perfecit:
Deuter. 7. 4. ne sacer Populus, cui loca ista pro habitatione fuerant data, a pura Religione abduceretur ad illarum Gentium superstitiones, si simul habitarent. Quis ergo non intelligat, ubi nullum esset a tali contagio periculum, ibi neque illi Sanctioni locum esse? Quæ autem potuit esse metuenda contagio ab illis Chananæis, qui Majorum suorum fœdam cum pura Israelitarum Religione commutaverant, & Sacrorum, ceterorumque Jurium communione sa Israelitis junxerant; ac plane adscriptitii Israelitæ facti fuerant? „ Ita ratiocinatur *Andreas Masius* in Capit. 9. *Josue*. Quod maxime observandum est ad objectiones diluendas, quæ contra Propositionem nostram fieri possunt.

Accedit, quod de *Josue* Spiritus Sanctus testatur, ipsum Legem accuratissime observasse, nihilque non „ fecisse ex iis quæ *Moyses* jusserat. Josue 11. 15. *Sicut praeceperat Dominus Moysi, ita præcepit Moyses Josue, & ille universa complevit; non præteriit de universis Mandatis, nec unum quidem verbum quod jusserat Dominus Moysi*. Nec igitur *Josue*, nec Primores Israelitici Populi, Dei Legem violarunt, cum securitatem Gabaonitis juratam præstiterunt, illosque non solum servarunt incolumes, sed illos defenderunt adversus quinque Reges Chananæorum fœderatos.

Probatur secundo Propositio nostra SS. Patrum suffragiis. *S. Ambrosii* Lib. 3. *De Officiis*, Cap. 10. *Non solum*, inquit, *in contractibus, (in quibus etiam vitia eorum quæ veneunt prodi jubentur, ac nisi intimaverit venditor, quamvis in jus emptoris transcripserit, doli actione vacuantur) sed etiam generaliter in omnibus dolus abesse debet: aperienda simplicitas, intimanda veritas est. Veterem autem istam de dolo non Jurisperitorum formulam, sed Patriarcharum sententiam Scriptura Divina evidenter expressit in Libro Testamenti Veteris, qui JESU NAVE inscribitur. Nam cum exisset fama per Populos, siccatum esse Mare in Hebræorum transitu, fluxisse aquam de petra, de cœlo diurnam ministrari alimoniam tot Populi millibus abundantem; corruisse Muros Hiericho, sacra tubarum sono ictos, & ululatu plebis arietatos, Gethæorum quoque Regem victum & suspensum in ligno usque ad vesperam: Gabaonitæ metuentes validam manum, venerunt cum versutia, simulantes se de terra longinqua esse, diuque peregrinatos dirupisse calceamenta, detrivisse amictus vestium, quarum veterascentium indicia monstrarent. Causam autem tanti laboris, merendæ pacis, & ineundæ cum Hebræis amicitiæ esse cupiditatem: & cœperunt ab Jesu Nave poscere, ut secum firmaret societatem. Et quia adhuc erat ignarus locorum, atque incolarum inscius, non cognovit fraudes eorum, neque Deum interrogavit, sed cito credidit. Adeo sancta erat illis temporibus fides, ut falle re aliquos posse non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui ceteros de suo affectu æstimabant? . . . . Hac igitur mentis sua devotione inclinatus ut crederet, testamentum disposuit, pacem dedit, confirmavit societatem. Sed ubi in terris eorum ventum est, deprehensa fraude, quod cum essent finitimi, advenas se esse simulaverant, circumscriptum se se Populus Patrum indignari cœpit. Jesus tamen pacem quam dederat, revocandam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret. Mulctavit tamen eos vilioris obsequio ministerii. Clementior sententia, sed diuturnior. Manet enim officiis pœna veteris astutiæ, hæreditario in hunc diem ministerio deputata.*

Secundo, *S. Augustini* Quæst. 13. in Josue. „ Quæri potest, *inquit*, quomodo Jurationem servandam esse crediderint Hebræi Gabaonitis, quibus ita juraverant, tanquam de longinqua terra venientibus, sicut illi mentiti fuerant. Sciebant enim se debellandos, si cognitum esset Hebræis in ea terra eos habitare, quam promissam fuerant interfectis habitantibus retenturi. Mentientibus ergo quod de longinqua terra ad eos venissent, juraverunt Israelitæ. Posteaquam vero cognoverunt ibi eos habitare, ubi omnes quos invenerant, secundum Dei præceptum debellare oportebat, noluerunt tamen frangere jurationem; & licet eos mentitos esse didicissent, parcere maluerunt jurationis causa; cum possent utique dicere se tantum illis jurasse, quos eos esse crediderant, id est, de longinquo venientes. Cum vero aliud cognoverunt, præceptum circa eos Domini implendum erat, ut sicuti cæteri expugnarentur. Deus autem hoc approbavit, nec parcentibus succensuit: quamvis eum non interrogassent quinam illi essent, & ideo eos illi fallere voluissent. Unde non importuna utique credendi sunt, etsi fallere homines pro sua salute voluerunt, non tamen fallaciter Deum timuisse in Populo ejus: propterea nec succensuit Dominus jurantibus aut parcentibus, adeo ut postea Gabaonitas ipsos tanquam Populi sui homines de domo Saul vindicaverit, sicut Regnorum ostendit Historia. Et 2. Reg. 21.
quoniam juratio sic servata est, quamvis in hominibus qui mentiti sunt, ut ad clementiam sententia flecteretur non displicuit Deo. Nam si e contrario jurassent, aliquos se interfecturos, quos Gabaonitas in Terra promissionis esse putavissent, & postea didicissent eos esse ab illa Terra extraneos, & de longinquo ad se venisse, nullo modo arbitrandum est quod eos essent debellaturi causa jurationis implendæ: Cum propter ipsam parcendi clementiam 1. Reg. 25.
sanctus David, etiam post verba quibus se Nabal interfecturum esse juraverat, utique sciens quem fuerat interfecturus, parcere maluit, nec in re duriore implere juramentum; magis Deo placere existimans, si quod ira perturbatus ad nocendum juraverat, non fecisset, quam si perfecisset.

Et Quæst. 14. loquens de præsidio Gabaonitis obsessis a *Josue* lato, & de victoria adversus Reges Amorrhæorum, ipsi a Deo prænuntiata, *Josue* 10. 7. 8. hæc habet: *Ubi neque consultus est Dominus, utrum eundum ad eos esset: sed ultro suis ecce subvenire volentibus, futuram victoriam prænuntiavit. Sic ergo posset, quamvis non consultus, de ipsis Gabaonitis admonere qui essent, cum se longinquos esse mentirentur, nisi ei placuisset illa juratio, quæ subjectis parcere cogeret. Crediderant enim Deo, quem audierant suo Populo promisisse quod illas Gentes subverteret, eorumque Terram obtineret, & hanc eorum fidem non eos prodendo remuneravit quodam modo.*

Tertio, *Theodoreti* Quæstione 13. in *Josue*, ubi quærit, *Quare damnavit Gabaonitas ad ligna cædenda & aquam ferendam?* Et hoc modo respondet: *Fefellerant tam habitu, quam verborum mendacio. Et cum oportere consulere Dominum Deum, tum postea cum illis inire fœdera, credentes eorum verbis mendacibus persuasi sunt, & fœdera cum illis inita jurejurando firmaverunt. Atqui præceperat universorum Deus omnes illos interfici. Medius igitur Josue constitutus inter præceptum divinum & jusjurandum, eos Ministros efficit sancti Sacrificii. Non est autem contumeliosum servire Deo, sed valde honorificum. Oportebat autem prædictionem etiam Noe finem accipere. Ait enim,* „ Maledictus Chanaan „ puer, servus erit fratrum suorum. *Quæ Prophetia impleta est in Gabaonitis.*

Nemo vero adversus Propositionem nostram inde argumentum trahat, quod *Murmuravit omne vulgus adversus Principes*, ob securitatem Gabaonitis præstitam, vitamque ipsis (ut juratum fuerat) donatam; *Josue* 9. 18. Non enim attendendum est quid vulgus vindictæ & prædæ avidum, sed quid prudentissimi Principes, & Sanctus imprimis Dux *Josue* Spiritus Sancti lumine illustratus censuerit, quid Deus de illius facto judicaverit. Nam in omni hominum cœtu plerumque fieri assolet, ut quo quisque a Magistratus dignitate consiliisque abest longius, eo sit ad huic obtrectandum propensior: nimirum cum ejus ordinis homines fere non ratione, non judicio, quo non pollent, sed solis suis affectionibus ducantur, atque ad præsentem se fortunam semper accommodare cupiant, non possunt non ferre moleste ea quæ hisce suis cupiditatibus adversantur, imperia. Quamvis autem fatendum est in eo quoque ordine viros multos esse, aut indole ipsa aut educatione probos; tamen isti aliorum clamoribus, tanquam flabellis, facile ad temeritatem inflammantur.

SCHOLION.

Peccatores, quorum figura Gabaonitæ fuerunt, ad Jesum, cujus Josue typus fuit, salutari judiciorum Dei timore percussi confugiant, pacem ab ejus clementia postulaturi: Gabaonitarum fraudem ac dolum non imitentur, sinceram pœnitentiam agant, veteris hominis exuvias ferentes, vitæ veteris ac peccati odium & detestationem professi, novæque vitæ inchoationem, sincere dicant: *De terra longinqua venimus*. Abierunt quippe in regionem a Deo remotissimam, in regionem dissimilitudinis, non gressibus corporis, sed affectibus men- Josue 9.

mentis. Se Christo Jesu totos devoveant emote pœnitente, dicentes: *Nunc in manu tua sumus; quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.* Mortem æternam Dei misericordia evadent, sed ea Lege, ut laboriosis pœnitentiæ operibus expient peccata, & cunctis vitæ suæ diebus in servitute Domini perseverent. *Decrevitque eos esse in ministerio cuncti populi, & Altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, in loco quem Dominus elegisset.* Fideliter ac religiose Domino serviant, aquam lacrymarum suarum comportantes, crucem suam ferentes, seque omnium postremos in domo Domini existimantes Christianæ humilitatis sensu & effectu.

DISSERTATIO XIII.

De Admirabili Statione Solis, imperante Josue.

CUm Gabaonitæ ab *Adonisedeko* Hierosolymorum Rege, & fœderatis Amorrhæorum Regibus obsessi, auxilium a *Josue* & Israelitis postulassent; ille Exercitu propere traducto hostes palantes adorsus, phalangibus expugnatis, cæteros in fugam dedit, ad Azecam usque & Macedam persecutus. Multis millibus ad internecionem cæsis, Deo pro Israelitis pugnante & lapidea grandine hostes conterente, cum Sol in occasum vergeret, *Josue* prospiciens noctem præsidio victis fore, fusis ad Deum precibus, & fiducia incredibili in Solis & Lunæ Creatorem animatus, coram universo Israelitarum Exercitu Solem in Gabaone, & Lunam in Ajalonis Valle jussit consistere. *Sol*, inquit, *contra Gabaon ne movearis, & Luna contra Vallem Ajalon. Steteruntque Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis*, &c. Legitur hæc historia *Josue* 10. Quæritur, an revera Sol & Luna interrupta conversione interquieverint, ibique Miraculum agnoscendum sit? *R. Levi F. Gersonis*, & *Maimonides* in *More Nevochim* p. 2. Cap. 35. usitatum atque consuetum Solis & Lunæ motum reipsa fuisse interruptum, aut impeditum negant; sed ideo visam in cœlo mutationem asserunt, quod *Josue* in terris tantas res tanta celeritate gesserit, ut dies potius productus, & Sol ac Luna stetisse videantur, quam magnus ille Dux tam celeriter illas gessisse. Hoc itaque *Josue* votum fuisse putant, ut unicus ille dies & nox profligandis hostibus satis essent: Perinde ac si his verbis usus esset: Da Domine, ut prius quam Sol & Luna occidant, populus tuus a suis hostibus pœnas sumere possit. Hocque Miraculi solum habuisse eum diem, quod ad hominis preces tantam stragem tam parvo temporis spatio Deus ediderit. *Sem Tob* Judæus, & *David Kimchi* volunt, Deum post Solis occasum novi generis corpus in cœlo condidisse, quod Solem repræsentaret, & ejus vice orbem terrarum illustraret, dum hostium strages ab Israelitis confecta esset, plenaque reportata victoria. *Grotius* Annot. in *Josue* hæc Hebræorum commenta probat. *Maimonides*, inquit, *& Hebræi, quos citat Masius, nullum hic Miraculum agnoscunt, sed phrasim poeticam, quasi Sol expectasset, donec occisio hostium perfecta foret, cum potius Israelitæ non destiterint insistere hostibus, quamdiu aut Sol aut Luna lumen præbebant: Sicut sæpe in Historiis insequendi finem nox affert. Scriptor ad Hebræos fidei præmia ingentia referens Cap. 11. dejecta Hierichuntis meminit: Mutati cœlestis cursus quod multo majus fuerat, non meminit. Et jam sequetur, Deum voci hominis se accommodasse, non quidem Solem sistendo, sed pugnando, id est pugnantibus vires, & invictum contra labores animum subministrando, immittendo præterea lapides pro grandine. Hæc ita non improbabiliter dici possunt: Quamquam impossibile Deo non est Solis cursum morari, aut etiam post Solis occasum speciem ejus in nube supra horizontem extanti per repercussum ostendere.*

PROPOSITIO UNICA.

Sol & Luna reipsa steterunt, Deo ad votum Josue Miraculum operante: Nec audiendi sunt qui Solis & Lunæ motum interruptum aut impeditum negant.

PRobatur Propositio ex Scriptura Sacra id clarissimis verbis referente, & asserente Josue 10. 12. 13. 14. *Tunc locutus est Josue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra Vallem Ajalon. Steteruntque Sol, & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro Justorum? Stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinavit occumbere spatio unius diei. Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.* Qui Solem cursum dumtaxat suum retardasse volunt, aut novum corpus vicarium Solis Deum supra horizontem creasse, quod post illius occasum orbem illustraret, nova fingunt Miracula, dum illud imprudenter ac temere negant, quod Scriptura Sacra diserte commemorat, ut sapere imperitis videantur. Qui vero Phrasim Poeticam esse censent, tantamque *Josue* tantis in rebus conficiendis innui celeritatem, ut ad diem facta videtetur accessio, ii turpiter hallucinantur. Quis enim Auctor aut sacer aut profanus ita unquam celeritatem descripsit? Quis Orator vel Poeta, nedum Historicus, hujusmodi metaphora vel hyperbole usus unquam est, ad alicujus Imperatoria velocitatem in bellicis Expeditionibus exprimendam? E contrario cum res alicui molestæ sunt, earum toleratione ac patientia dies vel noctes quæ alioqui breves, solent videri longiores, ut apud *Plautum Amphit.* Act. 1. & *Horatium* Epistola 1.

Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus: Ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia Matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quæ spem
Consiliumque morantur agendi.

At, inquiunt Hebræi supra nominati, Solem non substitisse, conjici potest ex ipsis sacris verbis hisce, *Et non festinavit occumbere.* Properantiam enim illa, non motum tollunt. Neque vero *Josue* jussit Solem nisi in Gabaone morari. Et qui in Urbe quapiam manere aliquem jubet, non quovis illi progressu interdicit.

Frustra id opponunt disertis Scripturæ verbis, quæ Solem revera stetisse significant. *Steteruntque Sol, & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque Sol in medio cœli.* Addit autem Historicus Sacer, *Et non festinavit occumbere spatio unius diei:* Quod Soli ad occasum vergenti *Josue* imperavit ut staret, cujus imperiali verbo, Deo volente, obediens, in medio cœli stetit immotus unius diei spatio. Verba certe Scripturæ Sacræ in sensu proprio & literali accipienda & explicanda sunt, cum nihil ex illis sequitur contra veritatem fidei, aut finem caritatis. Quod autem Sol re ipsa steterit inaudito antea Miraculo, non pugnat contra veritatem fidei, aut finem caritatis. Illa igitur statio Solis proprie accipienda est, & Miraculo tribuenda. Atque ita accepit *Habacuch* Propheta Cap. 3. ubi inter alia divina Miracula, quæ orans enumerat, istud commemorasse videtur his verbis: *Sol & Luna steterunt in habitaculo suo.* Sic accepit & Jesus Sirach, Ecclesiastici 46. 5. *An non in iracundia ejus impeditus est Sol, & una dies facta est quasi duæ? Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra Gentem hostilem, & in descensu perdidit contrarios, ut cognoscant Gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile.* Quamquam vero Miraculum illud non commemoret Apostolus in Epistola ad Hebræos, ejus silentium tam non probat id factum non fuisse, quam unius Evangelistæ silentium non probat falsum esse, quod ab altero narratur: Maxime cum Apostolus Historicum non agat, sed fidei vim & triumphos ex actis Patrum a Mundi exordio usque ad *Davidem* & Prophetas summatim commendet, aliaque plurima & Moysis, & Josue Miracula prætermittat, quæ tamen in dubium revocari non possunt.

Probatur secundo ex Patribus, scilicet ex *S. Justino* Martyre in Dialogo cum *Tryphone* Judæo p. 361. *Terra*, inquit, *vobis tradita est cum virtute tanta, ut Sol etiam spectandis vobis intentus esset, in cœlo consistens, & ante horas triginta sex non occideret viri ejus Jussu, qui cohonestatus est Jesu cognomine.* Censet *S. Justinus* Solem stetisse perfecti, hoc est naturalis diei mora, id est, horis vigintiquatuor; quibus si addideris horas duodecim, quas ab ortu ad occasum motu transegit, confeceris horas triginta sex. Verum de die artificiali, quæ duodecim vel quatuordecim horarum esse solet, vulgo explicant interpretes. Hæc enim sola lucem præbet ad pugnandum & prosequendum hostes necessariam. Idque innuit *Ecclesiasticus*, dicens: *Una dies facta est quasi duæ.* Cum itaque hæc pugna sub Solstitium Æstivum contigerit, quo tempore dies in Palæstina quatuordecim horarum est, diem hunc Gabaoniticum horarum viginti octo fuisse est verisimilius.

Item ex *Tertulliano Libro De Jejuniis* Cap. 10. *Jesum Nave debellantem Amorrhæos, prandisse illa die existimamus, qua ipsis elementis stationem imperavit? Stetit Sol in Gabaon, & Luna in Ajalon: Stetit Sol & Luna in statione, donec ultus est Populus de inimicis suis, & stetit Sol medio cœlo, & non accedebat in occasum, & in finem diei unius. Non fuit dies talis retro & in novissimo, utique tam prolixus;* Ut, inquit, *exaudiret Deus hominem, parem scilicet Solis, instantem tamdiu in officio, stationem etiam sera longiorem.*

Ex *S. Joanne Chrysostomo* Homilia 27. in Epistolam ad Hebræos. *Cogita*, inquit, *quanta res sit Vir Justus. Dixit Jesus Nave: Stet Sol contra Gabaon, & Luna contra Vallem Ajalon, & factum est. Veniat ergo universus orbis terræ, immo vero duo, & tres etiam & quatuor & viginti orbes Terræ, & dicant & hoc faciant. Sed non poterunt. Dei autem amicus amicis imperabat creaturis; imo vera amicum suum rogavit, & cedebant quæ serviebant, & inferior imperabat supernis. Vides quod ea facta sint in servitutem, cursum constitutum implentia. Hoc est majus, quam quæ facta sunt a Moyse. Quare? Non sunt enim paria, imperare Mari, & iis quæ sunt in cœlo. Nam illud quoque est magnum, & valde magnum, sed non par. Jesu nomen erat typus. Propterea ergo, & propter ipsam appellationem verita est creatura . . . Hoc etiam factum est in Ezechia, Sol retrocessit. Sed hoc est illo admirabilius, nempe contraria via rursus ingredi, cum cursum suum nondum confecisset. Sed his majora assequemur, si velimus. Nam quænam nobis promisit Christus? Non fore ut Solem sistamus, neque Lunam, neque Solis retrogradationem. Sed quid? Veniemus, inquit ad ipsum Ego & Pater meus, & mansionem apud eum faciemus. Quid mihi opus Sole est & Luna & his Miraculis, cum ipse Dominus omnium ad me descendat, & apud me firmus maneat & stabilis? Ipse erit mihi in Solem & lucem. Nam dic mihi quid malles Regiam ingressus, an aliquid transmutare eorum quæ fixa sunt, an Regem tibi tanta conjungere familiaritate, ut ei persuadeas ut ad te deveniat? Multo magis hoc quam illud.*

Ex *S. Hieronymo* Lib. 2. contra *Jovinianum* scribente; *Jesus filius Nave stationem imperavit Soli & Lunæ, & inediam plus quam unius diei, victoris exercitus protelavit.*

Ex *S. Augustino* Lib. 21. *De Civitate Dei*, Cap. 8. *Est*, inquit, *in Marci Varronis Libris, quorum inscriptio est, De Gente Populi Romani, quod eisdem verbis quibus ibi legitur, & hic ponam:* „ In cœlo, inquit, mirabile extitit portentum. Nam in stella Veneris nobilissima, quam *Plautus* Vesperuginem, *Homerus* Hesperon appellat, pulcherrimam dicens, *Castor* scribit tantum portentum extitisse, ut mutaret colorem, magnitudinem, figuram, cursum; Quod factum ita neque antea, neque postea sit. Hoc factum *Ogygo* Rege dicebant *Adrastus Cyzicenus*, & *Dion Neapolites*, Mathematici nobiles. *Hoc certe Varro tantus Auctor portentum non appellaret, nisi esse contra Naturam videretur. Omnia quippe portenta contra Naturam dicimus esse, sed non sunt. Quomodo est enim contra Naturam, quod Dei fit voluntate, cum voluntas tanti utique Conditoris conditæ rei cujusque natura sit? Portentum ergo fit, non contra Naturam, sed contra quam est nota Natura. Quis autem portentorum numerat multitudinem, quæ Historia Gentium continetur? Sed nunc in hoc uno attendamus, quod ad rem, de qua agimus, pertinet. Quid ita dispositum est ab Auctore Naturæ cœli & terræ, quemadmodum cursus ordinatissimus siderum? Quid tam ratis legibus fixisque firmatum? Et tamen quando ille voluit qui summo regit imperio ac potestate quod condidit, stella præ cæteris magnitudine atque splendore notissima, colorem, magnitudinem, figuram, & (quod est mirabilius) sui cursus ordinem legemque mutavit. Turbavit profecto tunc, si ulli jam fuerunt Canones Astrologorum, quos velut inenarrabili computatione de præteritis ac futuris Astrorum motibus conscriptos habent, quos Canones sequendo ausi sunt dicere hoc quod de Lucifero contigit, nec antea, nec postea contigisse. Nos autem in Divinis Libris legimus, etiam Solem ipsum & stetisse, cum hoc a Domino Deo petivisset Vir Sanctus Jesus Nave, donec cœptum prælium victoria terminaret, & retrorsum redisse, ut Regi Ezechiæ quindecim anni ad vivendum additi, hoc etiam prodigio promissioni Dei significarentur adjuncto. Sed ista quoque Miracula, quæ meritis sunt concessa Sanctorum, quando credunt isti facta, magicis artibus tribuunt. Unde illud est quod superius commemoravi dixisse Virgilium:*

Sistere aquam fluviis, & vertere Sidera retro.

Similia occurrunt apud alios Poetas, præcipue apud *Lucanum* Lib. 6. de *Erichtho* canentem:

Cessavere vices rerum, dilataque longa
Hæsit nocte dies: Legi non paruit æther:
Torpuit & præceps, audito carmine, Mundus:
Axibus & rapidis impulsos Juppiter urgens
Miratur non ire polos.

Ex *Theodoreto Quæstione* 14. in *Josue*, ubi expendens hæc verba, *Nonne scriptum est hoc in Libro Justorum?* ait: *Cum docuisset nos Auctor Prophetæ virtutem, nempe quod solo verbo progressum Luminarium Magnorum cohibuisset, donec omnino vicisset, suspicatus ne quis verbis non adhiberet fidem, dixit hoc inveniri in antiquo Commentario. Quare constat ex hoc loco, posterorum quempiam alium, Librum hunc conscripsisse, ex alio Libro capta occasione. Istud porro præfigurat etiam prodigiosum facinus Salvatoris. Sicut enim pugnante Propheta Sol stetit, ita dum Salvator noster morte sua mortem dissolveret, Sol continuit radios suos, & in Meridie tenebris replevit terram.*

Objiciunt Hebræi, quorum superius memini, *Moysem* perpetuæ orbium cœlestium Legi vim nunquam attulisse: quem tamen Miraculorum gloria cæteros viros divinos omnes antecelluisse Sacra testatur Historia.

Respondetur, *Moysem* & plura, & diuturniora fecisse Miracula; nec tamen Scripturam Sacram ullibi asserere quod Prophetarum nemo tanta Miracula fecerit. *Moysem* mortuos suscitasse non legimus, quod ab aliis factum. *Deuteronomii* postremo Capite legimus, *Non surrexisse ultra Prophetam in Israel, sicut Moysem, quem nosset Dominus facie ad faciem, in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni & omnibus servis ejus, universæque Terræ illius, & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram universo Israel.* Sed hæc solum probant, quod nemine mortalium vel ante vel post, ad Christum usque Dei Filium tam sit familiariter usus Deus, atque illo usus est; quod nemo tot & tam terribilia Miracula patraverit, quot & quam terribilia ille patravit in Ægypto, & coram universo Israele; non autem quod nemo majora & admirabiliora fecerit. Quanquam majus non sit Solem & Lunam sistere, quam Mare dividere, & per medium illius, stantibus hinc & inde murorum instar aquis, Populum sicco itinere traducere, & aquas in pristinum fluxum reducere ad obruendum, sepeliendumque hostes, qui Populum persequebantur; & Terræ aperire viscera ut perduelles & Schismaticos absorbeat. Præterea, negari non potest quin *Isaias* Propheta jusserit Solis umbram retrogredi decem gradibus in horologio *Achaz* Regis *Ezechiæ* gratia, 4. *Regum* 20. & *Isaiæ* 38. cum tamen simile Miraculum non fecerit *Moyses*. Negat *R. Levi* illam umbram ob retroactum Solem, prope ab ultima horologii linea ad primam esse rejectam: Sed illius Sideris radiorum lumen sic fuisse nubium obstaculo repercussum ait. At 2. *Paralipomenon* 32. 31. legimus Babylonios ad *Ezechiam* viros de illo ostento interrogatum allegasse, quod in terris acciderat. Certum est igitur rem inusitatam, præter naturæ leges, Miraculum (ut uno verbo dicam) in ipsa Cœli conversione observasse Chaldæos, quippe Astrologiæ peritissimos, & Siderum inspectioni, atque contemplationi maxime intentos. Denique cum Christus dixerit, Eos, qui in ipsum crediderint, virtute fidei similia facturos Miracula his quæ ipse fecit, & his *majora*; quid mirum si *Josue* majus Miraculum patraverit quam *Moyses*.

Objiciunt, Rem tantam, & prorsus tanta admirabilitate spectabilem Gentium literis proditam iri memoriæ, si Sol & Luna interrupta conversione reipsa interquievissent, & unius diei spatio stetissent.

Respondetur, Nil omnium quæ ante Bellum Trojanum acciderunt, a profanis Auctoribus commemorari, præter pauca, quæ ipsa cum ex Sacris Historiis percepissent, interpolaverunt, & sua conspurcarunt vanitate. At Bello Trojano vetustiores sunt res a *Josue* gestæ, annis circiter mille, si *Theophilo Alexandrino* ad *Autolycum* scribenti credimus. Ex illa tamen statione Solis imperante *Josue*, vel ex retrocessione Solis tempore *Ezechiæ*, desumptum videtur quod finxerunt Poetæ, de nocte a *Jove* duplicata, ut diutius frueretur *Alcmena*. Ortum enim Solis in alio hemisphærio tamdiu differri necesse fuit, quamdiu Sol in isto stetit ac morabatur.

Quæres, Quomodo stare possit quod Sacer Historicus commemorat, *Non fuit antea nec postea tam longa dies?* Siquidem dies *Ezechiæ* Regis longior fuit, quip-

quippe horarum triginta duarum. Sol enim retrocessit decem gradibus: Decem ergo horæ consumptæ sunt in retrocessione, & totidem in reversione ad priorem locum.

Respondent vulgo Interpretes, Certum non esse quod Sol sensim regressus sit, & in illa reciprocatione qua a linea decima ad primam revocabatur, decem solidas horas consumpserit. Potuit enim, ita volente Deo, uno quasi momento transilire, ac deinde a prima linea sensim ad duodecimam alias horas duodecim conficere. Sicque totus ille dies horis viginti duabus fuerit absolutus, cum Josuanus minimum vigintiquatuor duraverit. Secundo non agitur comparatio de Josoanæ diei duratione, sed is eo solum antefertur quibusvis diebus, quod nullum alium diem ad ullius hominis preces, interrupto Solis motu, cædendorum hostium gratia Deus produxerit, ut hunc produxit. Denique negat Historicus Sacer ullam diem tam longam vel antea vel postea fuisse: At non negat post sua tempora futuram.

SCHOLION.

Origenes Hom. 11. in Josue. „ Cum Anima humana Verbo Dei se sociaverit, „ dubitare non debet, statim se inimicos habituram, „ & eos quos habuerat ante amicos, in adversarios esse vertendos; idque non solum pati se ab hominibus speret, verum etiam de contrariis virtutibus & spiritalibus nequitiis id sibi imminere certo sciat. Et ita fit ut qui amicitias expetit Jesu, multorum sciat sibi inimicitias tolerandas. *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur.* (*2. Thessal. 3.*) Sed & Salomon similia dicit: (*Eccli. 2.*) *Fili*, inquit, *accedens ad servitutem Domini, præpara animam tuam ad tentationem:* Oppugnantur ergo etiam nunc Gabaonitæ cujuscumque modi sint, propter amicitias Jesu, & ligni licet sint cæsores, & aquæ gestatores, Id est, licet ultimi sis meriti in Ecclesia, tamen hoc ipso quia ad Jesum pertines, impugnaberis a quinque Regibus. Sed tamen nec Gabaonitæ derelinquuntur, vel spernuntur a Jesu, vel a Ducibus ac Presbyteris Israelitarum, sed infirmitati eorum auxilium ferunt. *Consolamini pusillanimes* (inquit Apostolus) (*1. Thessal. 5.*) *sustinete infirmos, patientes estote ad omnes.* Hoc ergo modo Jesus cum Ducibus & Principibus suis adest iis qui pro nomine suo a contrariis virtutibus oppugnantur, & non solum auxilium præstat in bello, verum & producit tempus diei, & spatia lucis protelans, adventum discutit noctis. Ex quo advenit Salvator, finis erat jam mundi. (*Matthe 4.*) Ipse dicebat: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim Regnum cælorum.* Sed retinuit & repressit diem consummationis, & adesse prohibuit. Videns enim Deus Pater salutem gentium per ipsum posse constare, dicit ad eum: (*Psalm. 2.*) *Postula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Donec ergo paterna pollicitatio compleatur, & Ecclesiæ ex diversis nationibus crescant, atque introeat tota Gentium plenitudo, & tunc demum omnis Israel salvetur, dies producitur, differtur occasus, nec unquam Sol occumbit, sed semper exoritur, dum credentium cordibus Sol justitiæ veritatis lumen infundit. Cum vero repleta fuerit mensura credentium, & deterior jam ac decolor ætas ultimæ generationis advenerit, cum increscente iniquitate refrigescet caritas multorum, & perpauci remanserint, in quibus fides inveniatur, tunc jam abbreviabuntur dies. Dominus igitur novit & extendere diem, cum salutis est tempus, & breviare diem, cum tribulationis & persecutionis est tempus. *Nos autem dum habemus diem & producitur nobis spatium lucis, sicut in die honeste ambulemus, & opera lucis operemur.*

DISSERTATIO XIV.

De Annis Sabbaticis, & Jobilæis.

I. ANnus *Sabbaticus*, alias Annus *Remissionis*, apud Hebræos dicebatur septimus quisque, ut dies septimus Sabbatum. Indicebatur ea præcepto divino Mense sacro septimo seu *Thisri*. Hæc illius erant privilegia. Primum, quies toto anno agris & vineis indulta: Eorum vero quæ sponte nascebantur, in communes usus destinatio: Unde vocatur *Sabbatum* terræ. Interdictum ergo eo anno arare, serere, plantare, aut quidquam facere ad agriculturam pertinens, metere, racemare; &c. Rationes quietis terræ erant. 1. Ut Judæi divinæ providentiæ confidere assuescerent, atque a nimia terrenorum solicitudine abducerentur, æterni Sabbati memores, Heb. 4. 9. 10. 11. *Itaque relinquitur Sabbatismus Populo Dei*, &c. 2. Ut terra quiescens feracior redderetur. 3. Ut esset symbolum cessationis Dei ab opere creationis die septimo. 4. Ut recrearentur pauperes, servi, peregrini, proventu terræ spontaneo. 5. Ut ipsa vacatio terræ velut merces habitationis aut redemptio a Deo esset, cujus erat supremum illius dominium, & cujus beneficio Israelitæ velut coloni illam possidebant, ut explicat *S. Augustinus* Quæstione 92. *in Leviticum*. 6. Ut præfiguraretur quies spiritualis per Christum Ecclesiæ parta. Hinc *Annus placabilis* & acceptus *Domino*, Isaiæ 61. 2. Lucæ 4. 19. 2. ad Corinthios 6. 2. Secundum Anni Sabbatici privilegium erat remissio, seu perfecta extinctio omnium debitorum, quæ ex mutuo aut vendito Israelitæ contraxerant, si per egestatem ea solvere non liceret: quæ figura erat remissionis debitorum a Christo factæ veris Israelitis, id est, Fidelibus. Tertium Anni Sabbatici privilegium erat manumissio servorum Hebræorum, quorum nullus retineri poterat invitus, idque in figuram libertatis per Christum pariendæ; liberationis, inquam, a peccato & Diaboli servitute. Quartum Anni Sabbatici privilegium erat lectio Legis coram toto Populo in Festo Tabernaculorum, quæ figura erat Christi Legem impleturi, unde *Finis Legis* dicitur ad *Romanos* 10. eamdemque in cordibus scripturi. *Jeremiæ* 31. 33. Quintum Anni Sabbatici privilegium erat abundantia rerum omnium ad vitam, etiam sine cultura & satione, eaque ex præcedenti anno sexto feraci ad totum triennium. Qui typus æterni Sabbati, ubi panis sine labore, *Sapientiæ* 16. 20. sicut sex anni figura hujus vitæ, quæ vere tempus est sationis, id est, laboris sudorisque, *Psalmo* 125. 5. 6. 7. Omnium vero quæ ex terra proveniebant, communio, figura erat communionis Sancti Spiritus, gratiæ, fidei, spei, caritatis, Sacramentorum, spiritualium donorum, salutis inter fideles, nullo pauperis & divitis, peregrini & indigenæ discrimine, ut Sacri interpretes exponunt.

II. De Anno Sabbatico Lex extat Exodi 23. 10. 11. *Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus. Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes Populi tui: & quicquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri; Ita facies in vinea & in oliveto tuo.* Et Levitici 25. 1. & seq. *Locutusque est Dominus ad Moysen in Monte Sinai dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, sabbatizet Sabbatum Domino. Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus: Septimo autem anno Sabbatum erit terræ, requietionis Domini: Agrum non seres, & vineam non putabis. Quæ sponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam. Annus enim requietionis terræ est: Sed erunt vobis in cibum, tibi & servo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ qui peregrinatur apud te; jumentis tuis & pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbebunt cibum . . . . Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras? Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum: Seretisque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad nonum annum. Donec nova nascantur, edetis vetera.* Et Deuteronomii 15. 1. 2. 3. 9. 10. 12. *Septimo anno facies remissionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia Annus remissionis est Domini. A peregrino & advena exiges: Civem & propinquum repetendi non habebis potestatem . . . . Cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus Annus remissionis; & avertas oculos tuos a paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare. Ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum, sed dabis ei: Nec ages quippiam callide in ejus necessitatibus sublevandis: Ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris . . . . Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis servierit tibi, in septimo Anno dimittes eum liberum.* Lege *Sanctum Cyrillum Alexandrinum* Libro 17. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, in fine, *Theodoretum* Quæstione 35. in *Leviticum*, & ex Hebreis *Josephum* Libro 3. *Antiquitatum*, Cap. 10. & *Philonem* Libro *De Hypothetica*, cujus fragmen-

fragmentum exhibet *Eusebius Libro* 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 7.

III. *Annus Jubilæus*, alias Annus *Restitutionis* fuit quinquagesimus quisque. Jubilæi nomen derivatur vel a *Jubal* primo inventore Musices, Genesis 4. 21. unde *Jobel* & *jubilandi* voces, vel a *Jobel* quod significat cornu vel buccinam, cujus clangor Jubilæum ineunte in omni Judæa resonabat; vel a voce *Jobal* quæ reductionem significat, quia is Annus reductionis tum servorum, tum possessionum. *Remissionem* seu *Dimissionem* S. Hieronymus interpretatur in Cap. 3. *Isaiæ* post Septuaginta Interpretes. *Josephus* Libro 3. *Antiquitatum*, Cap. 10. id nominis *Libertatem* significare docet. Anni Jubilæi privilegia duplicis fuere generis, alia communia cum Anno Sabbatico, scilicet quies terræ, remissio debitorum, manumissio servorum: Alia vero huic anno propria, scilicet 1. Manumissio servorum omnium Hebræorum, qui detenti anno Sabbatico fuerant, *Exodi* 21. 6. vel deinceps defectu pretii quo redimerentur, *Levitici* 26. 48. 49. Quæ figura fuit plenaræ per Christum manumissionis ex servitute peccati, & mortis, Anno vere Jubilæo: Isaiæ 61. *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me: Ad annuntiandum mansuetis misit me: ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam & clausis apertionem: Ut prædicarem Annum placabilem Domino*. Secundum Anni Jubilæi privilegium erat reditus avitarum possessionum, quæ venditæ, & alienatæ fuerant, ad hæredes pristinos & legitimos, idque sine pretio & compensatione prorsus ulla: Unde vendebantur agri & vineæ eo auctiori pretio, quo ab Anno Jubilæo plus distarent, & vice versa. Alia tamen ratio domorum intra Civitatum mœnia, & agrorum. Illæ enim, nisi primo venditionis anno redemptæ essent, ipso anno Jubilæo redimi non poterant, exceptis tamen Levitarum Urbibus. Id institutum, ne confunderentur Tribus & Familiæ successione temporum: Idcirco autem distinctas manere Tribus & Familias intererat, ut Messiæ venturi Tribus & Familia, illa ex Juda, hæc ex *Davide*, suo tempore constaret. Figura hæc erat reditus nostri, seu reductionis per Christum ad regnum cœlorum, tanquam ad avitam possessionem, quam per peccatum excidimus. Tertium Anni Jubilæi privilegium erat clangor tubarum in universa Terra Israel, a decima die Mensis. Qui typus fuit clangoris Tubæ Evangelicæ per orbem universum, nec non futuri clangoris tubarum, ineunte æterno Jubilæo. 1. *ad Corinthios* 15. 52. & 1. *ad Thessalonicenses* 4. 15.

IV. De anno Jubilæo Lex lata legitur *Levitici* 25. 8. *& seq. Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciant annos quadraginta novem, & clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra. Sanctificabisque Annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: Ipse est enim Jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque redibit ad familiam pristinam: Quia Jubilæus est & quinquagesimus Annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis, ob sanctificationem Jubilæi, sed statim oblata comedetis. Anno Jubilæi redient omnes ad possessiones suas. Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum Jubilæi emes ab eo, & juxta supputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanserint post Jubilæum, tanto crescet & pretium: & quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris & emptio constabit. Tempus enim frugum vendet tibi . . . . . . Terra quoque non vendetur in perpetuum quia mea est, & vos advenæ & coloni mei estis . . . . Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum, sed quasi mercenarius & colonus erit: Usque ad Annum Jubilæum operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum: Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti*. De Anno Jubilæo legi potest *Maimonides* in singulari Tractatu.

PROPOSITIO I.

Annorum Sabbaticorum & Jubilæorum Epocha deducenda est ab anno primo culturæ Terræ promissionis: iique ab Autumno ducebant initium.

PRobatur prima pars Propositionis, ex verbis Legis de Annis Sabbaticis latæ, *Quando ingressi fueritis Terram, quam ego dabo vobis, sabbatizes Sabbatum Domino. Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus: Septimo autem Anno Sabbatum erit terræ, requietionis Domini*. Annus igitur septimus ab anno primo τῆς γεωργίας fuit Sabbaticus primus. Atqui *Josue* transivit Jordanem Mense primo anni quadragesimi primi ab exitu ex Ægypto, qui Mundi erat bis millesimus quingentesimus, quinquagesimus tertius, *Josue* 3. Et autumno sequentis anni terram colere, ac semina mandare cœperunt, postquam Manna depluere cessasset. Ibi ergo figenda est radix Annorum Sabbaticorum, ut primus Annus Sabbaticus septimus ab eo fuerit, hoc est bis millesimus quingentesimus sexagesimus, quo primum quievit Terra a bello, cum a Jesu typice requies Israelitis procurata esset, quæ Sabbatismi Populo Dei per verum Jesum acquirendi umbra erat & figura. Quare hinc quoque annorum Jubilæorum epocha deducenda est, qui septem Hebdomadibus annorum enumeratis, id est, annis quadraginta novem recurrebant, ita ut Jubilæus Annus quinquagesimus vocaretur.

Probatur secunda pars Propositionis. Si Annus Sabbaticus, aut Jubilæus a Vere duxisset initium; cum eo anno nec serere, nec metere licuisset, sexti anni messis, quæ nonnisi extremo mense Nisan, id est, Martio nostro, ut quam celerrime contingebat, aut potius Mense tertio, circa Pentecosten colligebatur, Judæis perpetuo periisset. Deinde cum nihil eo anno sereretur, nihil etiam octavo anno meti potuisset, sed tantum seri, quæ anno tandem nono colligerentur. At hæc aperte pugnant cum Scriptura Sacra & intentione Legis. Non igitur a Vere, sed ab Autumno Anni Sabbatici & Jubilæi ducebant initium. Tertio, Annus Sabbaticus a Deo institutus est ut terra quiesceret ab agricolarum operibus atque laboribus: In ducendo itaque ejus initio ratio haberi debuit ejus tempestatis, qua suos illi labores circa terram renovant: Hæc porro est Autumnus, & septimus Mensis. Qui contrariam opinionem secutus est unus *Tostatus* Abulensis Episc. nullis ipsam argumentis firmavit, nulla nostræ communisque sententiæ incommoda ostendit.

PROPOSITIO II.

Utrum Annus Jubilæus quolibet anno quadragesimo nono celebraretur, an vero anno quinquagesimo, Quæstio Problematica. Prior sententia argumentorum pondere, posterior Patronorum numero & auctoritate vinceret.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra, quæ spatium Jubilæi, seu sacrum illum Cyclum per septem Sabbata annorum definit *Levitici* 25. Atqui septem Sabbata annorum conficiunt annos solidos quadraginta novem: Jubilæus itaque anno quadragesimo nono celebrabatur.

Probatur major ex Lege de Jubilæis lata Levitici 25. 8. *Numerabis quoque tibi septem Hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem, & clanges buccina Mense septimo, &c.* Sicut ergo Annus Sabbaticus erat septimus quisque, ita Jubilæus erat quisque septies septimus. Idque convenientissime, quemadmodum enim Deus quievit die septimo, ita septimum diem quieti hominis, septimum Mensem sacrum perpetuis festis, septimum Annum agrorum quieti, septies septimum eidem quieti, rerum alienatarum restitutioni, & servorum manumissioni destinavit.

Præterea, si Jubilæus anno quinquagesimo celebratus fuisset, Terra quievisset duobus annis continuis, anno nempe quadragesimo nono, utpote Sabbatico, & anno quinquagesimo sequente, utpote Jubilæo, ex Lege, *Levitici* 25. 2. At nullum in Sacris Literis vel Historia Judæorum datur vestigium vel exemplum quod duobus annis solidis immediate sibi succedentibus ab agricultura cessatum sit. Immo anno octavo, qui Sabbaticum proxime sequebatur, semina terræ manda-

mandari, fruges messis tempore, & uvas vindemiarum tempestate colligi solitas, constat ex *Levitici* 25. 22. Cum ergo annus quadragesimus nonus Sabbaticus fuerit, anno quinquagesimo serebatur ager, fruges adulta messe colligebantur: adeoque Jubilæus Annus ille non erat. Accedit quod annonæ difficultas extitisset, cum nulla benedictio singularis anno quadragesimo octavo data legatur in tres annos sequentes ob biennium integrum cessationis.

Tertio, si post annum quadragesimum nonum Annus Jubileus celebratus esset, ipseque fuisset quinquagesimus, turbatus fuisset ordo Annorum Sabbaticorum. Vel enim Annus Jubilæus fuisset unus ex Sabbaticis, & ab ipso initium duxisset septenarium sequens, vel non, sed ab anno quinquagesimo primo. Si postremum admittas, an turbatum Annorum Sabbaticorum ordinem, & ab uno Sabbatico ad alterum non jam septem annos, sed octo in ea hypothesi numerabis. Si primum, sequitur egros sex annis post ultimum Annum Sabbaticum coli & conseri non potuisse, secundum Legem, *Levitici* 25. 3. sed quinque tantum; neque sex annis serviendum tunc fuisse servo Hebræo, qui non redimeretur, ex Lege, *Deuteronom.* 15. 12. sed quinque dumtaxat annis.

Quarto, idem probat Kalendarium Hebræorum circa tempora *Constantini M.* Imperatoris adornatum, in quo hunc Canonem Annorum Sabbaticorum, quos appellant *Annos semita*, condiderunt. *Abjice*, inquiunt, *omnia septenaria ab Æra Mundi, residuum est annus semita, in quo es*: hoc est, residuum ostendet, quotus annus agatur a proximo celebrato Sabbatico. Turbari ergo non potuit ille ordo per annum quemque quinquagesimum interserendum post Annos Sabbaticos.

Magna pro altera sententia, quæ Jubilæum annis quinquaginta circumscribit, nomina laudantur. *Philo Hebræus* Libro De Caritate: *Quid Lex illa*, inquit, *de Anno quinquagesimo, nonne quamvis aliam caritatis spem superat?*

Josephus Lib. 3. *Antiquitatum*, Cap. 10. *Septimo*, inquit, *anno remissionem agris dedit, intactosque aratro & plantatione esse jussit, quemadmodum jam ante Populo septimo quoque die remissionem a laboribus dederat: quæ vero per hunc annum sponte sua terra protulerit, publica esse, & promiscui usus jussit; idemque observari post septimam annorum septimanam, qui numerus quinquaginta conficit. Vocaturque Hebræis quinquagesimus quisque annus Jobelus.*

Eusebius in Chronico, ad Annum *Abrahami* quinquagesimum primum: *Principium*, inquit, 41. *Jubilæi secundum Hebræos. Jobel autem apud eos quinquagenarius annus vocatur.*

S. Hieronymus Epist. 127. ad *Fabiolam*, de 42. Mansionibus, Mansione 12. *Supputemus quinquagesimo die egressionis Israel ex Ægypto in vertice Montis Sinai Legem datam. Unde & Pentecostes celebratur Solemnitas, & postea Evangelii Sacramentum in Spiritus Sancti descensione completur: ut sicut priori Populo, quinquagesimo die, vero Jubilæo, & vero Anno remissionis, & veris quinquaginta & quingentis denariis, qui debitoribus dimittuntur, Lex data est; in Apostolos quoque & qui cum eis erant, in centesimo vigesimo Mosaicæ ætatis numero constitutis, descenderit Spiritus Sanctus.* At Lib. 2. Commentariorum in *Amos* Jubilæum septem hebdomadibus annorum, id est, annis quadraginta novem constare asserit. *Septenarium*, inquit, *numerum esse Sanctum, etiam Sabbatum probat* . . . . *Et septem Hebdomades complent numerum sanctæ Pentecostes, & Jubilæus Annus remissionis, tubarumque clangentium hoc numero texitur. In septimo quoque Mense figuntur Tabernacula, & Hebræus, cum sex annis servierit, anno septimo liberatur.*

Alii etiam Patres Annum Jubilæum quinquagesimum vocant. *Sanct. Augustinus* Quæstione 92. in Leviticum, *S. Gregorius* Lib. 1. *Moralium* Cap. 6. *S. Isidorus* Lib. 4. Originum, Cap. 8. & recentiorum Commentatorum turba. Scripturam Sacram opinioni suæ aperte suffragari clamant, Levitici 25. 10. *Sanctificabisque Annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim Jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque redibit ad familiam pristinam: quia Jubilæus est, & quinquagesimus Annus.*

Respondent prioris sententiæ Vindices, Jubilæum in Scriptura Sacra, & a Patribus, Annum quinquagesimum dici, quia ab uno Jubilæo ad alterum sunt anni quinquaginta, incluso utroque termino. Nihil autem usitatius est, quam ut certi dies, anni menses numerentur, modo inclusive, modo exclusive. Sic Hebdomadem vocare solemus octiduum, quæ septem tantum dies complectitur. Sic Olympiadem quinquennium vocant Auctores Græci & Latini, quæ nonnisi annos quatuor solidos continet. Sic quintum annum Bissextilem dicimus, qui tamen revera quartus quisque est. Sic Indictiones spatio sexdecim annorum ab Auctoribus definiuntur, quia tot numerantur Anni ab Indictione ad Indictionem, quamvis revera Cyclus ille sit annorum dumtaxat quindecim. Licet ergo Jubilæus anno quadragesimo nono celebraretur, & cum Sabbatico concurreret, quinquagesimus tamen dictus est incluso utroque termino. Nec mirum, cum Scriptura Sacra numeris rotundis uti soleat, & inchoatos annos pro absolutis numerare.

Urgent posterioris sententiæ Patroni, Annum quadragesimum nonum a quinquagesimo in Lege distingui; numeratis annis quadraginta novem, juberi sanctificationem quinquagesimi, qui Jubileus appellatur; tam absurde exponi, Annus quinquagesimus erit Jubilæus, id est, quinquagesimus nonus, quam absurde exponeretur, Hora duodecima est meridies, id est, undecima. Addunt, Annum quadragesimum nonum dici non posse quinquagesimum utroque termino incluso: tum quia primus Jubilæus neque revera esset, neque dici posset quinquagesimus annus, sed tantum quadragesimus nonus, utpote nullum habens Jubilæum præcedentem: tum quia in posterioribus omnibus Jubilæis unus & idem annus bis numerari deberet, semel cum antecedente Jubilæo, & iterum cum sequente, quod repugnat rationi numeri. Si enim eadem unitas bis sumeretur, falsus esset numerus.

Respondent prioris sententiæ Vindices, Has ratiunculas speciei plus habere, quam ponderis: Communem loquendi & numerandi modum, & in Scriptura Sacra frequenter usitatum iisdem oppugnari posse. Primum Jubilæum, etsi nullum præcedentem habeat, nihilominus annum quinquagesimum recte dici, quo modo Dominica in Albis Octava Paschæ appellatur, quamvis septima sit dumtaxat a Paschate dies. Objectionem Adversariorum non pluris faciendam, quam ejus qui pertinaciter contenderet, Hebdomadam octiduum perperam dici, utroque termino incluso, id est utraque Dominica, quia unus & idem dies Dominicus bis numeraretur, semel cum antecedente Hebdomada, & iterum cum sequente. His ergo argutiis contra communem loquendi modum, atque usitatam Scripturæ Sacræ phrasim præscribi non potest.

Objiciunt posterioris sententiæ Patroni: Si Jubilæus Annus sit quadragesimus nonus, fore ut perpetuo in Annum Sabbaticum incurrat, quo posito frustra Scriptura vetaret seri & meti anno Jubilæi: satis enim erat id de Anno septimo præcepisse.

Respondent, qui priorem opinionem propugnant, Scripturam hac iterata prohibitione significasse Annum Jubilæum esse Sabbaticum, sed solemniorem: Privilegia Anno Sabbatico & Jubilæo communia, & uni Jubilæo propria, illam recensere; communem porro esse utrique cessationem ab agricultura, messe, & vindemia, remissionem debitorum, manumissionem servorum: propria, quæ superius explicata sunt initio Dissertationis.

SCHOLION.

Ipsa vacatio terræ Anno Sabbatico & Jubilæo erat *velut merces habitationis, aut redemptio ab illo cujus est, hoc est, ab ejus Creatore Deo.* Si Judæi anni sabbatici & Jubilæi observantiis ad fidem in divinam providentiam, ad bonorum temporalium contemptum, ad humanitatem in servos, ad caritatem & beneficentiam erga pauperes erudiebantur: quanto magis Christiani, qui non in vetustate literæ, sed in novitate spiritus se Deo servire profitentur, his figuris erudiri debent ad illas virtutes, quæ veris Israelitis sunt propriæ? *S. August. Quæst. 92. in Lev.*

DISSERTATIO XV.

De Tempore Principatus Josue.

CIrca annos Imperii *Josue* variæ admodum fuerunt & discrepantes sententiæ. *Josephus*, *Zonaras*, *Beda*, *Freculphus*, ejus Imperium annis viginti quinque definiunt: ipsi viginti septem annos Principatus tribuunt *Eusebius*, *Clemens Alexandrinus*, Lib. 1. Stromatum, *Julius Africanus*, *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Capit. 11. *Sulpitius Severus* Lib. 1. Historiæ Sacræ, hanc fuisse communem opinionem testa-

testatur. *De Imperii Josue tempore*, inquit, *parum definio. Frequens tamen opinio est, eum viginti septem annis præfuisse Hebrais*. Eamdem sequuntur auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum* apud *S. Isidorum Hispalensem*, Cap. 7. *Nicephorus* Patriarcha Constantinopolitanus, & Chronicon Alaxandrinum. Ad hanc sententiam proxima accedunt Hebræi, qui *Josue* 18. annos Israelem rexisse asserunt. *Julius Hilario* annos 33. ejus Principatui adscribit. *Genebrardus*, aliique Recentiores, annos dumtaxat 57.

PROPOSITIO UNICA.

Josue septemdecim dumtaxat annis Judæorum Reipublicæ præfuisse, opinio est Chronologiæ Scripturæ Sacræ magis consona.

PRobatur Propositio: Ex 3. *Regum* 6. Capite constat annos ab Exodo usque ad jactu Templi Salomonici fundamanta quadringantos octoginta numerari, annumque quadringentesimum octogesimum essa annum quartum Ragni Salomonis. *Factum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra Ægypti, in anno quarto, Mense Zio, (ipse est Mensis secundus) Regni Salomonis super Israel, ædificari cœpit Domus Domino*. At illa series annorum constare non potest deducta Chronologia per annos Judicum, prout in Hebraico Taxtu & in Vulgata nostra definiuntur, si *Josue* plures assignentur anni quam septemdecim. Asserendum igitur est *Josue* septamdecim dumtaxat annos Rempublicam Hebræorum fuisse moderatum.

Minoris Propositionis veritas oculis subjicitur sequanti schemate.

Moses rexit Populum in desarto annis quadraginta. *Exodi* 16. 36. *Deuteronomii* 2. 7. VIII. 2. XXIX. 5. *Josue* 5. 6. *Psalmo* 95. 10. *Actuum* 7. 36. & XIII. 18.

Josue in terra Chananæorum annis septemdecim.

Othoniel primus Judicum annis quadraginta. *Judicum* 3. 11.

Aod annis octoginta. *Judicum* 3. 36.

Samgar paucis mensibus.

Barac & Debbora annis quadraginta. *Judicum* 5. 32.

Gedeon annis quadraginta. *Judicum* 8. 28.

Abimelech filius Gedeonis regnavit super Israel annis tribus. *Judicum* 9. 22.

Thola judicavit Populum Israel annis viginti tribus. *Judicum* 10. 2.

Jair annis viginti duobus. *Jud.* 10. 3.

Jephte annis sex. *Jud.* 12. 7.

Abesan annis septem. *Jud.* 12. 9.

Ahialon annis decem. *Jud.* 12. 11.

Abdon annis octo. *Jud.* 12. 14.

Samson annis viginti. *Jud.* 15. 20.

Heli Pontifex Maximus annis quadraginta. 1. *Regum* 4. 18.

Samuel, & *Saul* Rex annis quadraginta. *Actuum* 13. 21.

David Rex annis quadraginta. 2. *Reg.* 5. 4. & 5.

Salomon jecit fundamenta Templi anno Regni sui quarto. 3. *Reg.* 6. 2.

Resultat summa annorum quadringentorum & octoginta.

Objicies, *Josue* centum & decem annos vixisse, *Josue* 24. 29. quadraginta tres annos circiter natum fuisse, quando misit illum *Moyses* cum *Calebo*, qui tum annum quadragesimum agebat, & aliis exploratoribus, ad considerandam Terram Chanaan. Quadraginta annis peragrinatum fuisse in desarto cum *Moyse*, & caæteris Israelitis; adeoqua octoginta tres annos natum fuisse, cum Jordanem transiit, Populumqua in Terram promissam introduxit. Quibus si viginti septem annos Imperii addideris, fiunt anni centum & decem.

Respondetur. Certum non esse quot annos natus esset *Josue*, cum ad Terram considerandam cum *Calebo* & aliis Exploratoribus missus ast; gratis asseri quod annos 43. natus esset, cum Scriptura ejus ætatam eo tempore non definiat: nec sequitur *Josue* tot annos tunc fuisse natum, quia quadraginta annos natus erat *Caleb*, cum omnes singularum Tribuum Principes a *Moyse* ad id negotii salecti pares ætate non fuerint. Tunc itaque fuerit *Josue* annos quinquaginta quinque natus, quæ ætas *Moysis* in Rapublica gerenda Ministro, & belli Duci congruebat; his triginta & octo annos reliquos peregrinationis Israelitarum in daserto si addidaris, fient anni nonaginta tres, quibus si addantur anni septemdecim Imperii, constat numerus annorum centum & decem, quibus vita *Josue* in Scriptura definitur. Quod autem tot annos natus tantis rebus gerendis par fuerit adhuc *Josue*, mirum namini esse debet, cum *Caleb* prope nonagenarius æque vegetus & robustus esset ac erat anno ætatis suæ quadragesimo, ut ipse de se ait, Josue 10. 10. *Quadraginta & quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysem, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quam ad gradiendum.*

DISSERTATIO XVI.

De Libro Josue.

LIbrum *Josue* Canonicum esse ac Sacrum soli illi nagarunt Hæretici, qui Vetus omne Testamentum rejecerunt. Antiquiorem esse Libris Regum probat locus ille 3. Regum 14. 34. *In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel Jericho: In Abiram primitivo suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus; juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josue filii Nun.* Quod ex *Josue* Cap. 6. 25. 26. depromptum est: *In tempore illo deprecatus est Josue dicens, Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit, & ædificaverit civitatem Jericho: In primogenito suo fundamenta illius faciat, & in novissimo liberorum ponat portas ejus.* Idem confirmant verba illius Sirachidis Ecclesiastici 46. 2. *Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum.* Quæ ea *Josue* 14. 10. 11. 12. sumpta sunt, ubi *Caleb* ait: *Hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quam ad gradiendum: da ergo mihi Montem istum.* De Libri istius Auctore etiam inter Catholicos disputatur.

PROPOSITIO UNICA.

Liber Josue incerti Auctoris & temporis est.

ID probat opinionum varietas ac dissensio, & infirmitas argumentorum quibus nituntur. Quidam *Eleazaro* Pontifici, alii *Samueli*, nonnulli *Isaiæ*, alii *Esdræ* illum tribuunt, aut tribuendum conjiciunt. Auctor Synopseos Scripturæ Sacræ sub *S. Athanasii* nomine editæ hunc Librum a *Josue* scriptum negat; cujus sit Auctoris non affirmat. *Theodoretus* excerptum putat ex *Libro Justorum*, qui laudatus ast Josue 10. 13. *Auctor*, inquit, *suspicatus ne quis verbis non adhiberet fidem, dixit hoc inveniri in antiquo Commentario. Quare constat ex hoc loco, posteriorum quempiam alium Librum hunc conscripsisse, ex alio Libro captu occasione.* Hæc ille *Quæstione* 14. in *Josue*. Hunc Librum Inscribi *JOSUE* nomine, quia de ejus Imperio agit, non quod ille Scriptor sit, censet *Andreas Masius*, conjicitque *Esdram* sive solum, sive una cum æqualibus insigni pietate & eruditione viris, cœlesti Spiritu afflatum, non solum hunc *Josue*, verum etiam Judicum, Regum alios, quos in sacris Bibliis legimus, Libros ea diversis Annalibus apud Ecclesiam Dei conservatis compilasse, in eumque ordinem qui jam olim habetur, redegisse atque disposuisse. Heterodoxos non moror, qui hunc Librum *Josue* recentiorem asserunt, *Grotium*, *Hobbesium*, Auctorem Systematis Præadamitarum, & Disputatorem *Theologo-Politicum*. Infirmis certe ducuntur argumentis, quicumque certo definiunt hunc Librum a *Josue* scriptum non esse.

Primum argumentum arcessunt ax *Josue* 10. 13. ubi citatur *Liber Justorum* Josue recentior vel æqualis, ut qui pugnæ a *Josue* commissæ contra Reges Amorrhæorum fœderatos, Gabaonitarum Hostes, & miraculosæ Stationis Solis meminisset. Isto argumento pugnant *Theodoretus*, *Masius*, & alii.

Respondatur, *Librum Justorum*, quicumque tandem ille fuerit, siva Annales rerum ab Israelitis gestarum, ut censet *Masius*, sive Carmen Epinicium, statim post reportatam de Amorrhæorum Regibus victoriam compositum, ut putat *Grotius*; sive Liber Paneticus ad pie sancteque vivendum homines informans, ut aliis placet; statim post Gabaonitarum prælium & celebrem illam victoriam Statione Solis admirabili procuratam & illustratam scribi potuisse, adeoque vel a *Josue*, vel ab Auctore ipsi coævo citari, ut narrationi suæ fidem

apo-

conciliaret Libri vulgo noti, & omnium manibus triti testimonio. *Steteruntque*, inquit, *Sol*, *& Luna*, *donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in Libro Justorum?* Qui enim *Josue* Libri ejus nomine inscripti Auctorem esse asserunt, illum in summa senectute scripsisse volunt.

Alterum argumentum petunt *Masius*, & alii ex frequenti hac temporis notatione, *usque in præsentem diem*, quæ longi temporis intervallum significat.

Responderi potest, Satis temporis intercessisse a tempore quo res gestæ sunt, quæ hoc in Libro narrantur, ad extremam usque *Josue* senectutem, ut hanc loquendi formulam usurpare posset, siquidem non multum temporis ad rerum humanarum mutationem opus est. Ita *S. Matthæus* non multis annis post Christi mortem scribens hanc temporis notam usurpavit Cap. 27. 8. *Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est, Ager sanguinis, usque in hodiernum diem*. Et Cap. 28. 15. *Et divulgatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem*.

Tertium argumentum ducunt ex *Josue* 19. 27. ubi fit mentio Terræ *Chabul*, cui id nominis impositum est ab *Hiramo* Tyri Rege 3. *Regum* 9. 12. 13. *Et egressus est Hiram de Tyro, ut videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei, & ait: Hæccine sunt Civitates quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas Terram Chabul, usque in diem hanc*.

Responderi potest, *Terram Chabul* in Libro *Josue* memoratam, alteram esse a *Terra Chabul* cujus mentio fit Lib. 3 *Regum*. Illa enim vicus est in confiniis Ptolemaidis; ista vero regiuncula est viginti constans oppidis. Illas distinxit *Josephus:* Istam enim ab *Hiramo* ita nuncupatam a voce *Cabelon*, quæ Phœnicum lingua significat *id quod displicet*, vocat γῆν Καβὶλων. Libro 8. *Antiquitatum Judaicarum*; Alteram vero, de qua in Libro *Josue*, vocat Καβαλὼν χῶρον.

Quartum argumentum petit *Masius* ex *Josue* 19. 47. ubi quæ narratur Danitarum Expeditio adversus *Lesem*, post mortem *Josue* contigit, Judicum temporibus, ut constat ex Libro *Judicum*, Cap. 18. 29.

Respondet Doctissimus Præsul *Daniel Huetius*, Id esse additum ab *Esdra*, ad pleniorem rerum intelligentiam. Nam cum assignatam Danitis portionem *Josue* descripsisset, aliamque deinceps armis ipsi quæsissent, merito id *Esdram* supplendum duxisse. Clausula hæc si detrahatur, nihilominus constare sententiam, neque luxatum orationis contextum aut pendulum deprehendi. Simili modo intrusos observes in Caput vigesimum primum Versus duos, qui in vetustis Hebræorum Codicibus non extant, teste *R. Davide Kimchi*. Infarta quoque Doctissimo Præsuli videtur clausula, quæ Cap. 15. Versu 14. & sequentibus habetur: Quia quicquid illic de Calebo, & extinctis ab eo tribus *Enaci* filiis dicitur, & de *Dabira* ab *Othoniele* expugnata, & nuptum ei data *Axa Calebi* filia, & addicta doti *Dabira* Urbe cum fundis irriguis, videtur post mortem *Josue* contigisse, ut colligitur ex Cap. 1. Libri *Judicum*.

Aliis hæc responsio non placet, & Civitatem *Lesem*, quam a Danitis expugnatam narrat Auctor Libri *Josue*, eamdem esse negant cum Urbe *Lais*, quam *Judicum* 18. sexcenti viri ex Tribu *Dan* occupasse memorantur. Id ex diversa vocabuli inflexione probant. Addere potuissent quod omisere, *Eusebii* in Libello *De Locis Hebraicis* a *S. Hieronymo* Latinitate donato testimonium. *Lesem* enim & *Laisa* quasi distinctas Urbes recenset. *LESEM: Hanc filii Dan vi captam cognominaverunt Dan . . . . . . LAISA: Hanc filii Dan captam manu possiderunt, cum esset procul a Sidone, & vocaverunt eam Dan. Fuit autem terminus Terræ Judææ contra Septemtrionem a Dan usque ad Bersabea se tendentis. Meminit hujus & Isaias. Sita est autem juxta Paneadam, de qua Jordanis fluvius erumpit*.

Quintum argumentum sumitur ex postremo Capite Libri *Josue*, ubi ejus obitus & res post obitum gestæ narrantur.

Respondetur hæc a *Samuele* vel ab *Esdra*, vel alio Dei Spiritu afflato homine adtexta fuisse, ut de *Moysis* morte ultimo *Deuteronomii* Capiti adscripta diximus.

Quæ vero primo Capite Libri Judicum narrantur, *Recapitulationem esse quamdam præclare gestorum ab Jesu filio Nave*, censet *Theodoretus* Quæstione 1. in Libros *Judicum*. Probabile etiam esse ait, cædem filiorum *Enaci* in Libro *Josue* fuisse prænuntiatam, postea vero prædictionem completam, remque gestam ab Auctore Libri Judicum narrari.

Ex his patet quam infirma sint eorum argumenta, qui hunc Librum a *Josue* scriptum non esse, velut rem certissimam asserunt.

Nunc eorum expendenda sententia est, qui a *Josue* scriptum affirmant. His illi verbis postremi Capitis nituntur: *Scripsit quoque Josue omnia verba hæc in Volumine Legis Domini*. At hæc verba ad totum hunc Librum non referuntur, quasi *Josue* illum scripserit in Volumine Legis, sed solum ad formulas fœderis Deum inter & Populum initi, ut patet ex serie contextus. *Percussit ergo Josue in die illo fœdus, & proposuit Populo præcepta atque Judicia in Sichem. Scripsit quoque omnia verba hæc in Volumine Legis Domini: Et tulit lapidem prægrandem, posuitque eum subter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini: Et dixit ad omnem Populum: En lapis iste erit vobis in testimonium, quod audieritis omnia verba Domini, quæ locutus est vobis: Ne forte postea negare velitis, & mentiri Domino Deo vestro*.

Opinionem suam hoc etiam *Sirachidis* testimonio confirmant, Ecclesiastici 46. 1. *Fortis in bello Jesu Nave, successor Moysi in Prophetis:* Hoc est, ut ipsi interpretantur, in Librorum sacrorum, qui divinitus inspirati sunt, scriptione. Verum hæc probant dumtaxat *Josue* successisse *Moysi* in Munere Prophetico, non vero scripsisse Librum Sacrum, qui ejus nomine inscribitur. Prophetavit autem gestis potius quam verbis, ipsumque ejus nomen propheticum fuit, ut *Origines* & *S. Hieronymus* observarunt. Ille Homilia 1. in Josue: *Hic Liber*, inquit, *non tam Gesta Jesu Nave, quam Sacramenta Jesu Domini nostri depingit*. Iste in Epistola ad Paulinum: *Veniam*, inquit, *ad Jesum Nave, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine prufert. Transit Jordanem, hostium regna subvertit, dividit Terram victori Populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes atque confinia, Ecclesiæ cœlestisque Jerusalem spiritualia Regna describit*.

DISSERTATIO XVII.

De Annis interregnorum, Oppressionis, Servitutis, & Quietis. Utrum seorsim ab Annis Judicum numerandi sint, an vero in iis includendi?

ANnorum servitutis & quietis sæpe fit mentio in Libro *Judicum*. Cap. 3. *Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim Regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis. Et clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis Salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet . . . . . Quievitque terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel*. Ibidem v. 14. *Servieruntque filii Israel Eglon Regi Moab decem & octo annis . . . . .* v. 30. *Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel: Et quievit terra octoginta annis*. Cap. 4. 1. 2. 3. *Addideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod, & tradidit illos Dominus in manus Jabin Regis Chanaan . . . . . Et per viginti annos vehementer oppresserat eos*. Cap. 5. 32. *Quievitque Terra per quadraginta annos*. Cap. 6. *Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini, qui tradidit illos in manu Madian septem annis, & oppressi sunt valde ab eis*. Cap. 8. 28. *Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt ultra cervices elevare: Quievitque terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit*. Cap. 10. 6. 7. *Filii autem Israel peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conspectu Domini . . . . . . Afflictique sunt & vehementer oppressi per annos decem & octo*. Cap. 13. *Rursumque filii Israel fecerunt malum in conspectu Domini, qui tradidit eos in manus Philisthinorum quadraginta annis*. Quæritur utrum illi anni seorsim ab annis Judicum numerandi sint, an vero in iis includendi?

PROPOSITIO UNICA.

Anni interregnorum, Oppressionis, Servitutis, & Quietis seorsim ab annis judicum non sunt numerandi, sed in iis includendi.

PRobatur ex Cap. 15. Libri *Judicum* vers. 20. ubi de *Samsone* dicitur: *Judicavitque Israel in diebus Philisthiim viginti annis*. In annis igitur quadraginta quibus Israelitæ a Philisthinis oppressi sunt, illisque servierunt, anni viginti, quibus *Samson* judicavit Israelem, includuntur.

Pro-

Probatur secundo ex 3. *Regum* 6. Capite, vers. 1. ubi ab egressu filiorum Israel ex Ægypto usque ad annum quartum *Salomonis*, quo Templum ædificari cœptum est, anni octoginta supra quadringentos numerantur. Igitur anni servitutis, interregnorum, & oppressionis, seorsim ab annis Judicum non sunt numerandi, sed in illis includendi. Alioquin non quadringenti & octoginta, sed quingenti nonaginta & unus anni ab Exitu Israelitarum ex Ægypto ad Templi Salomonici structuram intercessissent: Quod quam improbabiliter asserant noster *Melchior Canus*, & alii, liquido constat ex Scripturæ Sacræ verbis. *Factum est ergo*, inquit, *quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus) Regni Salomonis super Israel, ædificari cœpit domus Domino*. Quomodo autem per Judicum annos hæc temporum series disponenda sit, ostendimus Dissertatione XV.

Probatur tertio testimoniis Veterum: *Eusebii* in *Chronica*, de prima oppressione loquentis: *Post mortem Jesu*, inquit, *subjectos tenuerunt Hebræos Alienigenæ annis octo: Qui junguntur Othonielis temporibus, secundum Judæorum Traditiones*.

S. Augustini Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 22. ubi tempora Judicum spatio trecentorum viginti novem annorum definit, ab *Othoniele* scilicet usque ad *Samuelem*, omissis cum *Eusebio* decem annis *Ajalon*, quos quia Scriptura expressit, trecenti triginta novem anni Judicibus tribuendi sunt: Quibus si quadraginta annos peregrinationis Israelitarum in Deserto, septemdecim annos *Josue*, annos quadraginta *Samuelis* & *Saulis*, annos quadraginta *Davidis*, & annos quatuor *Salomonis* usque ad fabricam Templi addideris, conflunt anni quadringenti & octoginta.

Bedæ Libro de sex Ætatibus Mundi: *Othoniel*, inquit, *annis 40. de Tribu Juda primus Israeli Judex jubente Domino constituitur. Hujus temporibus primis filii Israel servierunt Chusam Rasathaim Regi Mesopotamiæ octo annis*.

Aod annis octoginta: cujus in principiis servivit Israel Eglon Regi Moab annis 18. donec eum ipse percusso Eglon liberavit.

Debbora annis 40. cujus in initio Ducatus oppressit filios Israel Jabin Rex Chanaan viginti annis.

Gedeon annis 40. sub quo servivit Israel Madianitis, & Amalecitis 7. annis, sed Gedeon pugnante liberatus est.

Jephte Galaadites annis sex. Philistini & Ammonitæ deprimunt Israel, ex quibus Ammonitæ debellantur ab Jephte; qui in Libro Judicum ab ætate Mosis usque ad semetipsum ait supputari annos trecentos.

Objicit *Melchior Canus* Lib. 11. *De Locis Theologicis*, Cap. 5. Nihil absurdius esse, quam ut Interregnorum anni in eos redigi dicantur & contrahi, quibus sub Judicibus terra a præliis dicitur quievisse: Cum in illis interregnis aut perpetuum Judæis bellum contra inimicos fuerit, aut servitus sine Judice misera, res afflictæ, turbata omnia, nulla quies.

Respondetur, Belli quidem & servitutum tempora a pacis & quietis temporibus secernenda esse: Sed annorum numerum quieti terræ apposita, quietis illius initium, non autem vel ipsius quietis, vel Præfecturæ Judicum, durationem designari. Terra igitur *quievit*, idem est ac, *quiescere cœpit*. Certior vero nulla figi potest epocha, a qua Primæ sub *Othoniele* quietis terræ supputatio deducatur, quam celeberrima illa terræ quies, quam a *Josue* devictis Chananææ Regibus constitutam, & partitioni terræ præviam Spiritus Sanctus memorat, *Josue* 11. 23. & 14. 15. Superato igitur *Chusane* Mesopotamiæ Rege, qui post Chananæos illos a *Josue* profligatos primus universum Israelem bello lacessivit, quies Populo Dei reddi cœpta est, annis post priorem illam a *Josue* restitutam quadraginta: Victore deinceps *Othoniele* usque ad mortem Rempublicam administrante. Sic *Judicum* 3. 30. habetur: *Et quievit terra octoginta annis*: Non quod per tot annos Israelitis *Aod* præfuerit, (quod ab omni veri specie alienum est) sed quod *Eglone* Moabitarum Rege, cui per annos octodecim Israelitæ servierant, per *Aodem* Judicem occiso, quiescere cœperit terra anno octogesimo post priorem pacem ab *Othoniele* illi restitutam. Sic Cap. 5. 41. his verbis, *Et quievit terra quadraginta annis* similiter significatur, per *Debboram* & *Baracam* profligato *Jabine* Chananæorum Rege, qui per totos viginti annos Israelitas oppresserat, quiescere cœpisse terram anno quadragesimo post priorem quietem illi ab *Aode* redditam. Quod legitur Cap. 8. 28. *Et quievit terra in diebus Gedeonis annis quadraginta*, hunc sensum reddit: Madianitis, quibus Israelitæ septennio solido servierant, per *Gedeonem* debellatis, anno quadragesimo post quietem a *Debbora* & *Barac* Hebræorum Reipublicæ redditam, tranquillam & pacatam denuo esse cœpisse sub *Gedeonis* imperio. Videatur *Usserius* Chronologiæ Sacræ Cap. 12. & 13. ubi & annorum octodecim oppressionem Israelitarum a Philistæis ac Ammonitis, *Judicum* 10 8. narratam, & ab *Eusebio* posteriorum Judicum annis illigatam, ad *Jairis* tempora convenientius ac verius referri posse censet. Nam servitutis hujus anno decimo octavo, & ultimo, Jephte Principatum nondum adepto, Israelitis resipiscentibus, & alienigenarum Idola de finibus suis projicientibus, misertus eorum Deus fuisse legitur, *Judicum* 10. 16. Deinde, Ammonitis a *Jephte* debellatis, & viginti eorum Civitatibus expugnatis, Ammonitæ plaga magna percussi, & ab Israelitis humiliati dicuntur, *Judicum* 11. 33. Unde manifestum est ad tempora Judicum *Jairo* posteriorum octodecim illos Ammoniticæ oppressionis annos referri non posse. Denique ex dissidio illo, quod profligatis & depressis Ammonitis Ephratheos inter & *Jephte*, Cap. 12. ortum narratur, in quo Ephratæorum quadraginta duo millia ad Jordanem jugulata sunt a Galaaditis, quod *Scibboleth* pronuntiare non valerent, colligitur Israelitas tunc temporis tum Ammonitarum, tum Philistæorum jugum excussisse, pristinamque recuperasse libertatem: Alias enim communes vires armaque in hostes convertissent, non se ipsos bello civili mutuo infestassent. Etsi vero ante Ammoniticam & Philistæam oppressionem mors *Jairis* commemoretur Cap. 10. 5. 6. 7. non sequitur quod postea contigerit, sed per prolepsim narretur, ut deinceps ordine non interrupto, de causis, duratione, & fine servitutis Ammoniticæ a *Jephte* demum sublatæ simul ageretur; Cujusmodi ὕστερα πρότερα non semel in Scripturis occurrunt.

Instabis: *Jephte* cum Ammonitis congressurum illis objecisse, Israelitas habitasse in Hesebon, & viculis ejus, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per annos trecentos, ipsis Ammonitis nihil contra illos tentantibus. *Judicum* 10. 26. Cum igitur ab occupata per Israelitas Terra, anno post exitum ex Ægypto quadragesimo, usque ad hoc tempus, non plures quam ducenti sexaginta quatuor anni intercesserint, sequitur annos servitutis in annis Judicum non esse includendos, sed seorsim ab illis numerandos.

Respondetur *Jephte* de accurata numeri ratione non fuisse sollicitum, sed de jure suo tuendo contra Ammonitas. Solent autem homines, cum temporis præscriptione in possessionibus suis contra adversarios tuendis utuntur, eam potius amplificare quam diminuere. Annos itaque trecentos dixit Jephte perfecto & rotundo numero usus, quod magis ad trecentos quam ad ducentos is numerus accederet.

Objicit Auctor Eruditus Libri cui titulus est, *Antiquitas Temporum Restituta*, Cap. 8. Multas Anarchias seu Interregna præcessisse servitutes Israelitarum, a quibus eos vindicarunt Judices, adeoque seorsim ab annis Judicum esse numerandas. Probat Antecedens ex *Judicum* Cap. 2. 7. ubi de Israelitis dicitur: *Servieruntque Domino cunctis diebus ejus & Seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore & noverunt omnia opera Domini quæ fecerat cum Israel*. Seniorum autem illorum Administrationi triginta annos assignavit *Julius Africanus*, referente *Georgio Syncello* in Chronographia: Sanctus vero *Maximus* in computo annos circiter quinquaginta. Subdit Scriptura Sacra: *Omnis illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alii qui non noverant Dominum, & opera quæ fecerat cum Israel: feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini & servierunt Baalim, ac dimiserunt Dominum Deum Patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti*. A morte igitur Seniorum ad primam usque servitutem longa Anarchia intercessit. Alias quoque servitutes Interregna similia præcessisse, colligitur ex his verbis Scripturæ in eodem Capite: *Postquam autem mortuus esset Judex, revertebantur, & multo faciebant pejora quam fecerant Patres eorum sequentes Deos alienos, & servientes eis & adorantes illos*. Tempore primæ Anarchiæ, quæ *Calebi* & Seniorum mortem consecuta est, flebilis illa infelicis Levitæ contigit Historia, quæ Judicum 19. narratur, necnon illa *Michæ* & Danitarum, de qua Cap. 17. & 18. Primam illam Anarchiam describit *Josephus* Lib. 5. *Antiquitatum* Cap. 2. *Omisso deinde bello, Israelitæ omnes agriculturæ tantum operam dabant: Atque ita pace longa emolliti, voluptati magis quam honestati studebant, Disciplinæ ac Legum divinarum immemores. Qua injuria Deus commotus, per Va-*

tem

tam admonet eos non e sua sententia hosti Chananæo pervere, quam ob rem fore ut aliquando per occasionem pro intempestiva clementia crudelitatem eis reponerent. At illis tametsi territis oraculo, bellum tamen non licebat suscipere, tum quod multa e Chananæo perciperent commoda, tum quod ob luxum ad laborem non essent idonei: Depravata jam Reipublicæ forma & Auctoritate Optimatum invalida, dum nec Senatus, ut ante legitur, nec Magistratus solemnes creantur; dumque relicta cura status publici, omnes privatis tantum lucris sunt dediti. In tanta licentia perturbatio gravis incidit, ex qua mox bellum civile exortum est, &c.

Respondetur, Anarchias quidem aliquas intercessisse, quarum tempus cum Scriptura Sacra non definiat, nec nos definire audemus. Sed hujusmodi Anarchiæ illo temporis intervallo concludendæ sunt, quod terræ quieti, seu Judicibus assignatur. Prima verbi gratia Anarchia, & quæ sub illa contigerunt, nec non Seniorum post *Josue* superstitum Administratio, includitur illo quadraginta annorum spatio, quo terra dicitur quievisse ante mortam Othonielis, *Judicum* 3. 11. Id ut asseramus, cogit Scripturæ Sacræ Auctoritas, quæ constituit Epocham Quartæ Mundi Ætatis, ab Exitu nempe filiorum Israel ex Ægypto ad fabricam Templi Salomonici; a qua nobis recedere non licet, cum eumdem annorum numerum habeant Codices omnes, Hebræi, Græci, Latini, Syriaci, Arabici. Illo autem annorum numero constituto necesse est Anarchias illas, ut & servitutis annos in annis Judicum includere, seu in annis quietis, qui a parta per postremum Ducem seu Judicem quiete, ad quietem per alterum Judicem restitutam congrue numerantur, ut explicuimus.

Objicies, *Actuum* 13. 20. secundum Textum Græcum, & Syriacam Versionem legi: *Et post hæc quasi annis quadringentis & quinquaginta dedit Judices usque ad Samuel Prophetam*. Porro Judicum tempus annis quadringentis & quinquaginta ibi non definiretur, sed trecentis & quinquaginta, nisi numeri annorum in Libro Judicum expressi longius quam quadringentorum & octoginta annorum intervallum inter Exitum ex Ægypto & posita Templi fundamenta necessario postularent. Si enim illis quadringentis & quinquaginta annis Actorum addideris septemdecim annos Josue, & quadraginta peregrinationis Israelitarum in deserto, fiunt anni quingenti & septem. Ex his itaque colligitur, Annos Interregnorum & Oppressionum seorsum ab annis Judicum esse numerandos.

Respondetur annos illos quadringentos & quinquaginta in Actis Apostolorum, non ad Judicum durationem, sed ad tempus partitionis Terræ manifeste referri secundum Vulgatam Editionem Latinam, & Codices Græcos melioris notæ; quamvis numeri illius locus & ordo in aliis Editionibus varius sit ac diversus. Ita enim habet Vulgata nostra: *Et destruens Gentes septem in Terra, Chanaan, sorte distribuit eis Terram eorum, quasi post quadringentos & quinquaginta annos: Et post hæc dedit Judices usque ad Samuel Prophetam*. Quomodo & in quibusdam Manuscriptis Græcis Codicibus se scriptum invenisse *Joannes Mariana* testatur Libri pro Editione Vulgata, Cap. 15. κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ὡς μετὰ τετρακόσια καὶ πεντήκοντα ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτάς. Sic etiam habet Alexandrinum Exemplar, quod extat in Anglia majusculis literis exaratum, *Usserio* teste, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις, καὶ πεντήκοντα, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτάς. Quod ipsum quoque inter diversas illas lectiones reperitur, quas Novo Testamento Parisiis anno millesimo quingentesimo sexagesimo octavo Græce a se excuso *Robertus Stephanus* subjiciendas curavit, consentiente etiam quodam alio Codice Græco Parisiis item edito, & a *Beza* in Annotationibus ad hunc locum laudato, nec non Manuscripto altero Exemplari Novi Collegii apud Oxonienses, ut refert *Usserius*.

DISSERTATIO XVIII.

De Debbora. Utrum in numero Judicum collocanda sit?

PROPOSITIO UNICA.

Debbora vera & propria Judex Hebræorum ac Prophetissa fuit, & inter Sanctos Israeles Judices merito numeratur.

PRobatur contra *Tostatum*, *Genebrardum*, *Cajetanum*, *Serrarium*, *Cornelium a Lapide*, & alios Recentiores; primo ex Scriptura Sacra, Judicum 4. 4. *Erat autem Debbora Prophetissa uxor Lapidoth, quæ judicabat Populum in illo tempore. Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in Monte Ephraim: Ascendebantque ad eam filii Israel in omne Judicium.*

Respondent contrariæ sententiæ Patroni, *Debboram* quidem jus Populo dixisse, sed absque Principatu & Jurisdictione sive Potestate Judiciaria, nulla alia Auctoritate præter illam quam ipsi pariebant sapientia & Prophetia, Populique voluntas controversias suas ejus arbitrio judicandas permittentis: Sicut *Dejoces* initio, antequam Rex fieret, ex sola sapientia, & auctoritate hinc subsecuta Judicem apud Medos egit, ut narrat *Herodotus* Lib. 1. & sicut de occultis dubiisque rebus, iis qui eum consulerent, respondebat Samuel, 1. *Regum* 9.

Contra, Nihil vetat ut Scripturæ Sacræ verba proprie intelligantur: Cum itaque dicat de *Debbora* sicut de aliis Judicibus illam judicasse Populum, & Israelitas universos causas suas ad ejus Tribunal detulisse, ipsam proprie Judicem fuisse asserendum est. Secundo, belli, pacisque temporibus Rempublicam Hebræorum rexit, sustentavit.

Tertio, Patres *Debboram* inter Judices Israelis numerandam censuerunt. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum: *Mortuo*, inquit, *Aod cum rursus peccassent, traditi sunt Jabin Regi Chanaan viginti annis. Ejus tempore fuit Prophetissa Debbora uxor Lapidoth ex Tribu Ephraim. Cum per eam Exercitum duxisset Barac filius Beunee, ex Tribu Nephtalim, acie congressus cum Sisara Principe Exercitus Jabin, potitus est victoria. Atque hinc quidem Populo præfuit Debbora, eum judicans.*

S. Ambrosius Libro de Viduis: *Denique*, inquit, *cum Judæi Judicum regerentur arbitrio, qui virili non poterant vel æquitate regi, vel virtute defendi, bellis hinc inde ardentibus, Debboram sibi, cujus regerentur judicia, cooptarunt. Itaque multa millia virorum una Vidua, & in pace rexit, & ab hoste defendit. Multi Judices in Israel, sed nulla ante Judex femina: Multi Judices post Jesum, sed nullus Propheta. Et ideo lectum istius puto esse judicium, & gesta ejus arbitror esse descripta, ne Mulieres a virtutis officio muliebris sexus infirmitate revocentur. Vidua Populos regit; Vidua ducit Exercitus, Vidua Duces eligit, Vidua bella disponit, mandat triumphos.*

S. Hieronymus Epistola 10. ad *Furiam*, De Viduitate servanda: *Quidam imperite & Debboram inter Viduas numerant, Ducemque Barac arbitrantur Debboræ filium, cum aliud Scriptura commemoret. Nobis ad hoc nominabitur quod Prophetissa fuerit, & in ordine Judicum supputetur. Et quia dicere poterat, Quam dulcia gutturi meo eloquia tua: Super mel & favum ori meo: Apis nomen accepit, Scripturarum floribus pasta, Spiritus Sancti odore perfusa, & dulces ambrosiæ succos prophetali ore componens.* Et in prologo Commentarii in *Sophoniam* Prophetam, ait, *Debboram Judicem pariter & Prophetam, hostes Israel Barac timente superasse.*

Severus Sulpitius Libro 1. Historiæ: *Adeo*, inquit, *nihil spei in eorum Ducibus erat, ut muliebri auxilio defenderentur. Sub hac Duce vel Judice quadraginta annis Hebræi fuerunt.*

S. Augustinus Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 25. *Exortum est*, inquit, *Regnum Laurentum, ubi Saturni filius Picus Regnum primus accepit, judicante apud Hebræos femina Debbora; Sed per illam Dei Spiritus id agebat: Nam etiam Prophetissa erat, cujus Prophetia minus aperta est, quam ut possimus eam sine diuturna expositione de Christo demonstrare prolatam.*

Theodoretus Quæstione 12. in Judices: *Existimo autem*, inquit, *etiam Debboram in contumeliam virorum Prophetiæ donum adeptam esse. Nam cum ex viris nullus inveniretur dignus, qui gratiam promereretur, hoc donum Sanctissimi Spiritus est consecuta. Atque tam clare constabat eam nactam esse supernam gratiam, ut Barac absque ea progredi non auderet in aciem. Quod quidem ipsa in Cantico etiam suo dicit:* „ Defecerunt Potentes in Israel, donec surrexit Debbora Mater in „ Israel. *Declaratque contribulium quoque suorum impietatem*, &c.

Alcimus Avitus in Consolatoria de Laude Virginitatis ad *Fuscinam* Sororem.

Et memori nunc mente tenes, ut Debbora quondam
Duceret instructas post fortia classica turmas,
Et Mulier sumpto præcederet agmina signo,
Mirantes hortata viros, quos Ipsa ferocem,
Exempla verboque monens, accendit in hostem.
Quas postquam duxit Princeps animosa catervas
Impulit, accendens vegetata furoribus arma,

Barbarica cuidere manus, dissolvitur omnis
Hostilis virtus: Tum quæ se femina monstrat,
Palantes dant terga viri, latebramque petentes,
Si vivunt, vicisse putant.

Objiciunt contrariæ Sententiæ Patroni: *Jabin* & *Sisara* qui tyrannidem exercebant in Hebræos, passi non fuissent *Debboræ* Principatum: Igitur ante Bellum Chananæorum *Debbora* vere & propria Judex non fuit. Post Bellum vero *Barac* Judex erat, quem, non *Debboram*, celebrat Apostolus ad *Hebræos* 11.

Præterea, quod primum & præcipuum erat Judicis Monus, scilicet Populum defendere, & in Bello Ducem agere, *Debbora* non præstitit.

Tertio, si pro potestate superasset, imperio suo Exercitum coegisset: At contra, ex spontaneis Militibus eum coegis, *Judicum* 5. 2. 9. Neque ex omnibus quidem Tribubus: Unde liquet consilio magis quam potestate rem Populi gessisse.

Quarto, se vocat *Matrem in Israel*, non Principem, aut Dominam. Judex itaque vere & proprie non fuit.

Respondetur, *Jabinem* & *Sisaram* id vel invitos tolerasse, Deo ita volente. Nec est quod levissima rationis humanæ conjectura nos impediat ne fidem adhibeamus Scripturæ Sacræ tam diserte asserenti *Debboram* Judicem fuisse in Israel, & Sanctis Patribus Scripturæ verba in propria significatione tam concordi sententia exponentibus. *Barac* quidem Judex fuit, sed consors fuit Principatus *Debboræ*. Quidni enim duo simul Judices fuerint, sicut duo Pontifices *Sadoc* & *Abiathar*? Quamquam non absque verisimilitudine dici posset, *Debboram*, quæ ad tempus Principatum Deo auctore susceperat, ut Rempublicam Hebræorum erigeret, Populumque suum a gravissima Chananæorum servitute vindicaret, profligatis Hostibus, paceque reddita, Principatu, & judicandi Munere abstinuisse, & consilio dumtaxat *Baraco* adfuisse.

Ad secundum & tertium respondeo, Etsi Dux in Bello non fuerit, quia id minus decebat, belli tamen fuit auctor & socia, Ducemque constituit *Baracum*. Non decuit vero ab ea cogi Exercitum pro imperio, cum Ducem Exercitus ipsa non ageret, sed executionem rei *Baraco* reliquit, cui spontaneos Milites sufficienti numero ad hanc Expeditionem adhæsuros prophetico lumine prænoverat. Judicum 4. 6. *Quæ misit, & vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nephtali: Dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israel; vade, & duc Exercitum in Montem Thabor, tollesque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephtali, & de filiis Zabulon: Ego autem adducam ad te in loco Torrentis Cison, Sisaram Principem Exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua. Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: Si nolueris venire mecum, non pergam. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu Mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes. Qui, accitis Zabulon & Nephtali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu suo . . . . Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas. En ipse ductor est tuus*. Et Cap. 5. 15. *Duces Issachar fuere cum Debbora, & Barac vestigia sunt secuti.*

Ad quartum respondeo, *Debboram Matris in Israel* nomine vocatam ab amore & solicitudine boni publici, sicut Imperatores & Reges plerique *Patres Patriæ* vocati sunt, & hoc nomine magis quam imperatorio gloriabantur.

DISSERTATIO XIX.

De Voto Jephte.

REI gestæ Historia literis mandata est Judicum 11. *Factus est ergo super Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manasse, Maspha quoque Galaad, & transiens ad filios Ammon, votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino. Transivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos, quos tradidit Dominus in manus ejus . . . Revertente autem Jephte in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis & choris . . . . Qua visa, scidit vestimenta sua, & ait: Heu me, filia mea, decepisti me, & ipsa decepta es; Aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero. Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis. Dixitque ad Patrem: Hoc solum mihi præsta quod deprecor: Dimitte me ut duobus mensibus circumeam Montes, & plangam virginitatem meam, cum sodalibus meis. Cui ille respondit: Vade: Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abiisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in Montibus. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad Patrem suum, & fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increbuit in Israel, & consuetudo servata est: Ut post anni circulum conveniant in unum filiæ Israel, & plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor*. De voto illo quæritur, an legitimum fuerit, & quomodo illud impleverit *Jephte*, an filiæ cæde, an consecratione.

PROPOSITIO UNICA.

Jephte votum imprudenter emisit, crudeliter implevit in filia, non virginitatis consecratione, sed mactatione cruenta. Insignis tamen fuit Christi Domini typus.

PRobatur prima pars Propositionis. Votum illud imprudens ac illegitimum fuit, quod iis verbis conceptum est, quibus pollicebatur *Jephte* se immolaturum Deo quicquid primum occurrisset. Siquidem occurrere primum poterant animalia immunda, & inepta sacrificio, & quæ Lex arcebat ab Altari; vel homo, quem Deo immolare nefas erat: Humanas enim victimas aversatus est Deus; Illas vero diabolus exegit. Hinc *Molocho* filios suos & filias Ammonitæ devovebant; eorumque olim imitatione Israelitæ. Psalmo 105. 37. 38. *Et immolaverunt filios suos, & filias suas Dæmoniis. Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan*. Atqui votum *Jephte* iis verbis conceptum est, quibus polliceretur Deo se immolaturum quicquid primum occurrisset, absque ullo discrimine: *Si tradideris*, inquit, *filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino*. Votum ergo *Jephte* imprudens ac illegitimum fuit.

Respondent aliqui contrariæ sententiæ Patroni, licuisse cuique Deo devovere quæ sui juris erant, modo rebus oblatis congruo, Legique consentaneo. Porro Legem hominum etiam devotionem approbare: Ita tamen ut in votis simplicibus redimenda esset victima, quam Lex arceret ab Altari; in Anathemate vero nullus esset redemptioni locus, sed pecus vel homo devotus pariter cædi deberent. Id confirmari volunt ex *Levitici* 27. ubi de primo votorum genere ita sancitum est: *Homo qui votum fecerit, & spoponderit Deo animam suam, sub æstimationem dabit pretium*, &c. *Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante Sacerdotem, qui judicans utrum bonum an malum sit, statuet pretium*, &c. De secundo vero votorum genere ibidem Lex extat: *Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum, Sanctum Sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.*

Verum illa de hominibus Anathemata in hostibus tantum, non in aliis locum habuisse, Auctores illi non advertunt. Exempla extant Numerorum 21. 2. 3. *At Israel voto se Domino obligans, ait: Si tradideris Populum istum in manu mea, delebo Urbes ejus. Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subversis Urbibus ejus; & vocavit nomen loci illius Horma, id est Anathema*: Et Josue 6. 17. *Tradidit vobis Dominus civitatem* (Jericho.) *Sitque civitas hæc Anathema, & omnia quæ in ea sunt, Domino*. Homines autem, & præcipue filios a parentibus, Deo in holocaustum offerri potuisse, ac interfici, Lex nusquam innuit, immo id prohibet ac damnat. *Deuteronomii* 12. 31. ubi Israelitis vetat ne Chananæorum ritus & mores imitentur. *Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas aversatur Dominus fecerunt Diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: Nec addas quidquam, nec minuas*. Ideo primogenitos redimi Deus jussit. *Exodi* 13. 13. Et immola-

molationem *Isaaci*, quam *Abrahamo* imperaverat, prohibuit, sola Patriarchæ obedientia contentus; multo minus ergo votivum hujusmodi sacrificium ipsi gratum erat. Porro *Jephte* non solum Deo devovit ut Anathema quicquid ipsi post victoriam occurreret, sed vovit se illud oblaturum Domino in holocaustum, neque exceptionem aliquam adhibuit; Immo homines quoque voto suo illum comprehendisse, verba ipsius indicant: *Quicumque*, inquit, *primus fuerit egressus de foribus domus mea, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino*. In occursum autem Victorum pergere proprie dicuntur homines, non pecudes.

Probatur secundo ex Auctore antiquo Carminum contra *Marcionem*, sub *Tertulliani* nomine editorum, Libro 3. ubi de *Jephte* scribit:

Hic quia, quæ non vult Dominus, promiserat amens,
Occurrit primo charum sibi pectore pignus
Nulli sperata cecidit quod forte repente,
Promissum ut staret, solvit pia jussa parentis:
Peccavit votum violenta morte ceperunt
Immanis timor, orbata solatia vita,
Pro scelere obtinuit famam, pro crimine laudem.

Ex S. *Ambrosio* Libro 3. *De officiis*, Cap. 12. *Neque unquam*, inquit, *adducar ut credam non incaute Principem promisisse Jephte, ut immolaret Deo quicquid sibi revertenti intra limen domus suæ occurreret, cum & ipsum voti pœnituerit sui, postquam filia occurrit sibi. Denique conscidit vestimenta sua, & dixit:* „Heu me, filia mea, decepisti me, impedimentum in oculis meis, in stimulum dolorum facta mihi. *Qui licet pio metu ac formidine acerbitatem duræ solutionis impleverit, tamen luctuum annuum etiam posteris deplorandum statuit ac dereliquit. Dura promissio, acerbior solutio, quam necesse habuit lugere etiam ipse qui fecit. Denique factum est præceptum & decretum in Israel ex* „*diebus in dies*: Ambulabunt, *inquit*, filiæ Populi Israel, lugentes filiam Jephte Galaaditæ quatuor diebus in anno. *Non possum accusare virum, qui necesse habuit implere quæ voverat: Sed tamen miserabilis necessitas, quæ solvitur parricidio. Melius est non vovere, quam vovere id, quod sibi, cui promittitur, nolit exsolvi. Denique in Isaac habemus exemplum, pro quo arietem Deus statuit immolari sibi. Non semper igitur promissa solvenda omnia sunt.*

Ex S. *Hieronymo* Libro 1. contra Jovinianum, *A plerisque*, inquit, *Hebræorum reprehenditur Jephte voti* „*temerarii, quia dixerit*: Si tradens tradideris filios Ammon in manibus meis, quicumque exierit de domo mea in occursum mihi cum reverti cœpero in pace a filiis Ammon, erit Domino, & offeram illum in holocaustum. *Si canis, inquiunt, si asinus occurrisset, quid faceret? Ex quo volunt Dei dispensatione esse factum, ut qui improspecte voverat, errorem votorum in filia morte sentiret*. Et Commentar. in Caput 7. Jeremiæ: *Quod si Jephte obtulit filiam suam virginem Deo, non sacrificium placet, sed animus offerentis. Neque enim si canis, aut asinus, aut immundum quodlibet animal primum occurrisset patri a cæde hostium revertenti, Deo illud offerre debuerat*. Et in Cap. 6. *Michææ*: „Numquid (ait) dabo primogenitum meum pro scelere meo? *Sicuti Rex Moab fecisse describitur*: Aut fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? *Quod fecit Jephte, pro temeritate voti offerens filiam*.

„Ex S. *Augustino Quæstione* 49. *in Judices*. De filia Jephte, *inquit*, quod eam pater in holocaustoma obtulit Deo; quoniam in Bello voverat, si vicisset, eum seu holocaustoma oblaturum, qui sibi de domo exiens occurrisset; quod cum vovisset, vicit: & occurrente sibi filia, quod voverat reddidit; solet esse magna & ad dijudicandum difficillima quæstio; quibusdam quid sibi hoc velit nosse cupientibus & pie quærentibus: quibusdam vero qui Scripturis his Sanctis imperita impietate adversantur, hoc maxime in crimen vocantibus, quod Legis & Prophetarum Deus etiam humanis Sacrificiis fuerit delectatus. Quorum calumniis sic primitus respondemus, ut Deum Legis & Prophetarum, atque ut expressius dicam, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob nec illa sacrificia delectaverint ubi pecorum holocausta offerebantur; sed quod significativa fuerint, & quædam umbræ futurorum, res ipsas nobis quæ his sacrificiis significabantur commendare voluisse: Fuisse autem etiam illam utilem causam cur illa mutarentur, nec modo juberentur, immo prohiberentur offerri, ne vere secundum carnalem affectum talibus Deum delectari putaremus. Sed utrum etiam humanis sacrificiis significari futura opportuerit, merito quæritur: Non quod mortes hominum quandoque moriturorum in hac causa exhorrescere & formidare deberemus, si illi qui hæc de se fieri gratanter acciperent, in æternam remunerationem commendarentur Deo: Sed si hoc verum esset, hoc genus Sacrificiorum Deo non displiceret. Displicere autem Deo satis evidenter eadem Scriptura testatur. Nam cum omnia primogenita sibi dicari, & sua esse voluerit, atque præceperit; redimi tamen a se voluit primogenita hominum, ne immolandos Deo crederent filios suos, quos natos primitus suscepissent. Deinde hoc apertius ita loquitur, quod humana holocausta sic Deus improbet, ut prohibeat, detestans ea in aliis gentibus, & Populo suo præcipiens ne audeat imitari: *Si autem*, inquit, *exterminaverit Dominus Deus tuus gentes, in quas tu intras hæreditare terram eorum a conspectu tuo, & hæreditabis eos, & habitabis in terra eorum; attende tibi ipsi ne exquiras sequi eos, postquam exterminati fuerint a facie tua, ne exquiras Deos eorum dicens, Quemadmodum faciunt gentes Diis suis, faciam & ego. Non facies ita Domino Deo tuo. Abominamenta enim quæ Dominus odit, fecerunt Diis suis; quoniam & filios suos & filias suas comburunt igni Diis suis*. „Quid evidentius ostendi potest his Sanctæ Scripturæ testimoniis, ut alia hujuscemodi omittam, quam Deum a quo hæc Scriptura humano generi contributa est, non solum non diligere, verum etiam odisse talia sacrificia, in quibus homines immolantur? Illa plane diligit & coronat, cum quisque justus iniquitatem patiens usque ad mortem pro veritate decertat, vel ab inimicis, quos pro justitia offendit, occiditur, retribuens eis bona pro malis, id est, pro odio dilectionem ..... Sed non sic Jephte de filia fecit holocaustoma Domino; sed sicut præceptum fuerat pecora offerri, & prohibitum fuerat homines immolari: magis hoc illi simile videtur quod fecit Abraham, quod Dominus specialiter fieri præcepit, non generali Lege ut talia sibi sacrificia fierent aliquando mandavit, immo etiam fieri omnino prohibuit. Distat itaque hoc quod Jephte fecit a facto Abrahæ, quoniam ipse jussus obtulit filium; Iste autem fecit quod & Lege vetabatur; & nullo speciali jubebatur imperio. Deinde non solum in sua Lege, postea, verum etiam tunc Deus in ipso Abrahæ filio talibus sacrificiis quam non delectaretur, ostendit; cum Patrem cujus fidem jubendo probaverat, a filii tamen interfectione prohibuit, ac arietem, quo Sacrificium licite secundum Veterum congruam temporibus consuetudinem compleretur, apposuit. Si autem hoc quemquam movet, quomodo pie crediderit Abraham Deum Sacrificiis talibus delectari, si hæc illicite offeruntur Deo; & ideo putat recte credidisse etiam Jephte quod tale Sacrificium Deo posset esse acceptum: Primo consideret, aliud esse ultro vovere, aliud jubenti obtemperare. Non enim si aliquid præter morem in domo a Domino institutum servo jubetur, atque id laudabili obedientia facit, ideo non est plectendus, si hoc facere sponte præmiserit. Deinde habebat quod crederet Abraham, ut propter divinum imperium non parceret filio, non credens Deum tales victimas libenter accipere, sed hoc eum propterea jussisse, ut resuscitaret occisum, & hinc aliquid tanquam Deus sapiens demonstraret. Nam hoc de illo etiam in Epistola legitur, quæ inscribitur ad Hebræos, & fides ejus quia hoc de Deo crediderit, quod posset filium ejus suscitare laudatur. Iste vero & Deo non jubente neque poscente, & contra legitimum ejus preceptum, ultro Sacrificium vovit humanum. Sic enim scriptum est: *Et vovit Jephte votum Domino, & dixit: Si traditione tradideris mihi filios Ammon in manu mea, & erit quicumque exierit de januis domus meæ in obviam mihi, in revertendo me in pace a filiis Ammon, & erit, Domino offeram eum holocaustoma*. „Non utique his verbis pecus aliquod vovit, quod secundum Legem Holocaustoma posset offerre. Neque enim est aut fuit consuetudinis, ut redeuntibus cum victoria de bello Ducibus pecora occurrerent. Quantum autem attinet ad muta animalia, canes solent dominis blando famulatu alludentes currere in obviam, de quibus ille in suo voto cogitare non posset, ne in injuriam Dei aliquid, non solum illicitum, verum etiam contemptibile, & secundum Legem immundum vovisse videretur. Nec ait: Quodcumque exierit de januis domus meæ in obviam mihi, offeram illud holocaustoma; sed ait, *Quicumque exierit, offeram eum*. Ubi proculdubio

„ nihil aliud quam hominam cogitavit . . . . . Qoia
„ argo de isto Jephte facto in neutram partem fanten-
„ tiam Scriptura Dei protolir, nt noster intallectus in
„ judicando axercaretur, possemus jam diaera Deo dis-
„ plicuisse tala vocum, & ad illam perductum asse vin-
„ dictam, ut Patri potissimum filia unica occurreret,
„ quod si sperasser atque voluissat, non aontinuo, nt
„ aam vidit, scidisset vestimanta sua, & dixisset: *Heu*
„ *me, filia mea, impedisti me, in offendiculum facta es*
„ *in oculis meis*. Deinde sexaginta dierum tam longa
„ dilatione data filiæ suæ Dominus ab Unicæ aarissi-
„ mæ neca aom eum non prohibuerit, sicut prohibuit
„ Abraham, donec perficiendo quod voverat, seipsum
„ percuteret orbitare gravissima, Deum autem nequa-
„ quam hominis immolatione placaret: Et ideo huju-
„ scemodi Patri pœnam fuissa retributam, na impuni-
„ tum talis voti relinquaretur exemplum, ut aut ma-
„ gnum aliquid sa vovere Deo putareot homines, cum
„ victimas homanas voverent, & quod ast horribilius,
„ filiorom; aut non vera, sed potius simulata eadem
„ vota essent, aum velut exemplo Abrahæ sperarent
„ qui vovissent, Deum prohibiturum talia vota com-
„ pleri.

Theodoretus Quæstiona 20. in *Judices*, cujos titulos est, *Quamobrem permisit Dominus Deus mactari filiam Jephte?* Respondet: *Stolida nimium erat Jephte pollicitatio, Animadvertere enim debebat, ut fieri poterat, canem vel asinum illi primum occurrere posse, quæ tamen ex Lege immunda sunt animalia. Dominus igitur Deus per illum erudiens cæteros, ut prudentes & discrete promissiones suas emittant, cædem hanc non cohibuit. Quod tamen hujusmodi victimas damnet, testis est Beatus David clamans:* Et immolaveruot filios suos & filias suas
Ps. 105. „ Dæmoniis: Et effuderunt sanguinem innocentam, san-
„ guinem filiorum suorum & filiarum, qnas sacrificave-
„ runt sculptilibus Chanaam. *Ipse quoque Dominus Deus*
Ezech. 16. 56. „ *per Ezechielem Prophetam ait*: Et accepisti filios tuos,
„ & filias tuas, quos genuisti mihi, & obtolisti illos
„ amatoribus tuis: Huc supra omoam fornicationem
„ tuam. *Atque ut indicaret impietatis excessum, addi-*
„ *dit;* Quod non cogitaram, nec ascenderat in cor-
Gen. 22. „ meum. *Quin etiam Abrahæ dilectionem erga Deum cum exercere vellet, præcepit ut sacrificaret filium: Cumque ipsius Justi demonstrasset animum, ne mactaretur, inhibuit. Reliqua declarant ipsius Jephte imperfectionem. Nam cum promisisset se oblaturum in sacrificium quicquid primum occurreret, ut vidit filiam hoc fecisse, & vestem scidit, & acerbe deflevit, eique spatia primum ad lugendum concesse, tunc eam immolavit. Lon-*
Judic. 11. „ *ge autem illo melior filia*: Si enim, *inquit*, de ma
„ os tuum apetuisti ad Dominum, fac mihi sicut axiit
„ ab ore tuo, pro ao quod tibi fecit Dominus ultio-
„ nam da hostibus tuis, de filiis Ammon. *Ut ergo doceret Dominus Deus, quæ paste emittenda sint erga eum promissiones, immolationem non compescuit.*

Com his Patribus sentit *S. Thomas Secunda Secundæ, Quæstione* 88. *Articulo* 2. In Responsione ad secundam Objectionem. *Quædam sunt* (inquit) *quæ in omnem eventum sunt bona, sicut opera virtutis, & alia bona, quæ possunt absolute cadere sub voto. Quædam vero in omnem eventum sunt mala, sicut ea quæ secundum se sunt peccata: Et hæc nullo modo possunt sub voto cadere. Quædam vero sunt quidem in se considerata bona; (& secundum hoc possunt cadere sub voto;) possunt tamen habere malum eventum, in quo non sunt observanda. Et sic accidit in voto Jephte, qui, ut dicitur Ju-*
„ *dicum* 11. Votum vovit Domino dicens: Si tradide-
„ ris filios Ammon in manus meas, quicunque primus
„ egressus fuerit da foribus domus meæ, mihique oc-
„ currerit savartanti in pace, eum offeram holocaustum
„ Domino. *Hoc autem poterat malum eventum habere, si occurreret ei aliquod animal non immolandum, sicut asinus, vel homo: Quod etiam accidit. Unde Hieronymus dicit: In vovendo fuit stultus; quia discretionem non habuit, & in reddendo impius.* Apud *S. Hieronymum* non occorrit quod ipsi tribuit *S. Thomas*.

Secunda pars Propositionis probatur: Crudeliter occiditur innocens, crudelius filius a patre, quecnnqne supponatur voti religio. Implere enim non licet, quod vovara illicitum ast. *Jephte* ergo votum arudeliter implavit in filia. Unde factum ejus à *S. Ambrosio*, loco supra laudato, parricidium vocatur. *Miserabilis*, inquit, *necessitas, quæ solvitur parricidio. Melius est non vovere, quam vovere id, quod sibi, cui promittitur, nolit exsolvi.*

Probatur tertia pars Propositionis. Cum filia *Jephte* post duos menses reversa esset ad Patrem, *fecit ei sicut voverat*. Atqui non vovetat consacrationem victimæ, & immolationem spiritualem quæ tum Inusitata erat, & qoæ a Deipara Virgine *Maria* doxit initium; sed realem & aruentam. Voverat enim se oblarurum in *holocaustum* quod ipsi primom occurrisset, id est, mactaturum, & in Dei honorem totum igne consumpturum. Votom itaque *Jephte* implevit in filia, non consecratione dumtaxat virginitatis, sed mactatione cruenta. Præterea, si spiritualiter dumtaxat immolanda fuisset puella, *Jephte* ubi filiam vidit, non protupisset in miserabiles ajulatus, nec vestimenta sua scidisset; nec Virgo postulasset bimestra rempus ad plangendam cum sodalibus virginitatam snam, quam toto vitæ decursu plangere potuisset. Nec atiam quotannis convenissent filiæ Israel ad planctum solemnem super filia *Jephte* quatuor diarum spatio, nisi vere fuisset immolata & mactata.

Probatur secundo aa *Josepho* Lib. 5. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. 10. *Jephte*, inquit, *fortunatior militiæ quam domi. Redeunti enim obviam, facta est filia Virgo, præter quam nullos alios liberos habuit. Ingemuit pater, ictus dolore nimio: Deinde conquestus de opportuno officio, indicavit victimam esse Deo destinatam. At illa non illibenter accepit gratulatoriam se fore pro victoria patris, & civium libertate hostiam. Unum rogavit, ut sibi liceret juventutem suam cum æqualibus per bimestre tempus deplorare, atque ita voto patrem solvere. Quo impetrato, ad præfinitum terminum pater mactatam holocaustoma obtulit, neque legitimum, neque Deo gratum Sacrum faciens, nec quidquam pensi habens quid fama de hoc facto locutura esset.*

Probatur tertio ex laudatis *Ss. Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Theodoreti, & Thomæ* testimoniis, quibus addendus est insignis *S. Joannis Chrysostomi* locus, Homilia 14. ad Populum Antiochenum: *Jephte* (inquit) *Deo pollicitus se primum sibi occursurum post Belli victoriam jugulaturum, in filiæ necem incidit. Filiolam enim primam sibi occurrentem immolavit, & Deus non prohibuit. Et novi quidem quod Infidelium multi crudelitatem & inhumanitatem nobis improperant propter hoc Sacrificium: Ego vero multa providentia & clementia demonstratione permissionem in hoc Sacrificio factam esse dicerem: Et quod generis nostri curam gerens, cædem illam non prohibuit. Si enim post votum & promissionem illam Sacrificium prohibuisset, multi etiam post Jephte Deum sperantes non suscepturum, multa vovissent hujusmodi vota, & sensim progredientes in filiorum necem incidissent: Nunc vero illud opere permittens impleri, posteros omnes prohibuit. Et quod hoc sit verum, postquam Jephtæ filiola fuit jugulata, ut sempiterna memoria calamitas esset, nec malum oblivioni traderetur, apud Judæos Lex est lata, Virgines illo tempore convenientes quadraginta diebus commissam cædem deplorare, ut cædis memoriam renovantes, posteros omnes prudentiores faciant, & discant quod de mente Dei non erat ut hoc fieret: Neque enim lugere & plorare Virgines permisisset. Et quod non conjectura sit quod dicitur, finis demonstravit. Post illud enim Sacrificium, nemo tale Deo votum vovit, propterea hoc non prohibuit: Quod autem ipse mandavit in Isaac, vetuit: Per ambo demonstrans, quod non gaudet hujusmodi Sacrificiis.*

Probatur quarto aa Auctore *Quæstionum & Responsionum ad Orthodoxos* apud *S. Justinum Martyrem*, Quæst. 99. *Diabolus vero*, inquit, *ubi votum ita indefinite conceptum esse accepit, machinatus est Jephte per insidias transgressionis nectere laqueum: Et filiam ejus unicam commovit, ut cum cithara e domo ad occurrendum patri prodiret: Quo filiæ Jephta parcendo, voti religionem violare cogeretur. Sed enim ne insidiis quidem ita structis, laqueoque posito, Diabolo venatio conatusque sunt successit; quod antiquius filiæ salute & vita voti reddendi Jephte habuerit sacramentum. Permisit autem Deus illam in sacrificio victimam offerri, non quod humano delectaretur sanguine, verum ut homines posteri documentum haberent, ne unquam vota sua Deo indefinite nuncuparent. Multa enim absurda sunt per hujuscemodi generale votum cavenda, quæ ne acciderent providens Deus, permisit ut Jephte filia victima Sacrificii fieret. Quod sane quidem minime delectus aut instituti principaliter fuit, neque Jephte ipsius, sed fortassis quodammodo eventus, qui votum indefinitum est consecutus.*

Objicies: votum singolari Spiritus Sancti impulsu emissum lagitimum ast, nec temerariom, imprudens, & arudele dicendum: Atqui *Jephte* votum illud suum emisit singulari Spiritus Sancti impulsu: Legitimum ergo ac pinm fuit.

Probatur Minor ax Scripturæ Sacræ verbis: *Factus est ergo super Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad, & Manasse, Maspha quoque Galaad, & inde*

tran-

transiens ad filios Ammon, votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino. Transivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos; quos tradidit Dominus in manus ejus. Tam insignis victoria de Hostibus Israelitis statim post votum reportata, illud fuisse Deo gratum probat.

Confirmatur ax Apostolo ad Hebræos 11. 32. 33. Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & Prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones. Atqui Jephte non recenseretur inter sanctos, si fuisset in voto nuncupando imprudens, in reddendo crudelis: ejus itaque votum legitimum fuit, pietatemque suam illud implendo probavit. Quamobrem S. Hier. hunc locum Apostoli spectans Ep. 24. ad Julianum, ait: Jephte obtulit filiam virginem, & ideirco in enumeratione Sanctorum ab Apostolo ponitur. Et Auctor Quæstionum & Responsionum ad Orthodoxos, apud S. Justinum, Quæst. 99. Quapropter, inquit, cum Jephte pietatis erga Deum suæ observationem filia sua pro hostia mactanda declaraverit, non immerito memoria ejus in Justorum nomenclaturam est inserta. S. etiam Isidorus Hispalensis, seu quisquis est Auctor Libri De Vita & Morte Sanctorum, Cap. 30. Jephte votum velut pium commendat. Jephte, inquit, felix in præliis, fidelis in promissis, affectum pietatis exsuperans tolerantia mentis, rediens ex Hostibus triumphator, ne pollueretur labe perjurii, pollicitam sponsionem complevit, ac filiam, quæ prima victori occurrerat, immolavit.

Denique Scriptura Sacra votum, factumque Jephte nullibi improbat: Cur ergo illud improbemus ae damnemus?

Respondetur ad primum argumentum, Spiritum Domini, qui factus dicitur super Jephte, fuisse Spiritum fortitudinis ac roboris quo Hostes debellaret, non Spiritum consilii ac pietatis, quo prudens legitimumque votum nuncuparet. Donum itaque Dei fuisse heroicam illam fortitudinem, qua in Ammonitas insiluit, ipsosque debellavit, Scriptura Sacra significat; non autem votum fuisse ax afflatu Spiritus Sancti conceptum ac impetum. Unde S. Aug. Q. 49. in Judices, ait: Utrum autem quia postea quam dictum est, „ Factus est super Jephte „ Spiritus Domini, ea secuta sunt ut votum illud voveret, atque Hostes vinceret, & quod voverat redderet, Spiritui Domini omnia deputanda sint, ut perinde habeatur & hoc Sacrificium, tanquam id Dominus sicut Abrahæ fieri jussERit, non facile dixerim: cum utique de Gedron possit hæc afferri differentia, quia post peccatum quod fecit, quando fecit Ephod, post quod universus Populus fornicatus est, nulla est ejus commemorata prosperitas: postea vero quam Jephte votum vovit, illa est insignis ejus victoria consecuta, propter quam adipiscendam voverat, & qua adepta quod voverat solvit. Rursus enim considerandum est, quia Gedron, & si non postea quam fecit Ephod, tamen postea quam tentavit Dominum, quod utique peccatum est, magna strage Hostibus cæsis atque superatis Populo acquisivit salutem. Sic enim scriptum est: „ Et dixit Gedeon ad Dominum, Non irascatur indignatio tua in me, & loquar adhuc semel „ & tentabo adhuc semel in vellere, &c. Iram quippe Dei metuebat, quia noverat tentando se peccare quod Deus in Lege sua manifestissime prohibet. Hoc tamen peccatum ejus & mirabile signi evidentia & magna victoria prosperitas liberationisque Populi consecuta est. Jam enim Deus statuerat afflicto Populo subvenire, atque hujus Ducis quem ad hoc opus assumpserat, utebatur animo non solum fideli & pio, verum etiam subdeficiente & delinquente, & ad prænuntianda quæ volebat, & complenda quæ dixerat. Sicut ergo Gedeonem a peccato penitus excusari non posse quod ex auro prædæ fabricatus sit Ephod, post quod fornicatus est omnis Israel, & factum est domui ejus in scandalum, vel quod Dominum tentavit petendo signum in vellere; censet S. Augustinus, quamvis de eo dicatur Judicum 6. Spiritus Domini induit Gedron, ut hostes nimirum facile debellaret; ita de Jephte votum emittente & implente dicendum: Non enim per istos tantum, qui etiamsi peccaverunt, inter justos tamen narrantur, sed etiam per ipsum Saulem omni modo reprobatum, multa Deus Populo suo præstitit, in quem insilivit etiam Spiritus Dei, & prophetavit; non cum juste ageret, sed cum in virum Sanctum David, innocentemque sæviret. Agit enim Spiritus Domini & per bonos & per malos, & per scientes & per nescientes, quod agendum novit & statuit: qui etiam per Caipham acerrimum Domini persecutorem, nescientem quid dixerit, insignem protulit Prophetiam, quod oportet Christum mori pro gente. Quis enim egit, nisi Spiritus Domini, curans prænuntiare ventura, ut Judici Gedeon tentare volenti Dominum, & non credenti quod ei fuerat per manum ejus de salute Populi jam locutus, hoc potissimum de vellere prius compluto, postmodum sicco, & de area primum sicca, postea rigata veniret in mentem? Ut quod subdefecit a fide, infirmitati ejus delictoque deputetur; quod vero etiam tali ejus animo ad hoc quod generi humano significari oportebat, usus est Deus, ad ejus intelligatur misericordiam & mirabilem providentiam pertinere. Et infra: Seu ergo per scientes, seu per nescientes, præfigurationem prædicationemque futurorum Spiritus Domini propheticis temporibus operatus est: nec ideo peccata eorum dicendum est non fuisse peccata; quia & Deus, qui & malis nostris bene uti novit, etiam ipsis eorum peccatis usus est ad significanda quæ voluit. Proinde si propterea peccatum non fuit, sive cujuslibet necis humanæ, sive etiam parricidale Sacrificium vel vovere, vel reddere, quia magnum aliquid & spiritale significavit, frustra Deus talia prohibuit, & se odisse testatus est; quoniam & illa quæ fieri jussit, utique ad aliquam significationem rerum spiritualium magnarumque referuntur. Cur ergo illa prohiberet, quandoquidem poterant propter eamdem veram earumdem significationem, propter quam & ista licite fiebant, nihilominus licite fieri: Nisi quia nec tale aliquid significantia, quale expedit credere, humana Deo Sacrificia placuerunt, quando non pro justitia quisque ab inimicis, quia recte vivere voluit aut peccare noluit, interimitur, sed homo ab homine tanquam electa hostia more pecoris immolatur?

Ad confirmationem respondeo, Jephte & alios ab Apostolo inter Sanctos recenseri, non quod nusquam peccaverint, omniaque facta ipsorum laudanda sint; sed quia fidei merito conspicui, in justitia & sanctitate defuncti sunt, & repromissiones adepti. Hanc Responsionem suggerit S. Augustinus, & exemplo Gedeonis confirmat. Sed primo, inquit, illud quod ex Epistola, quæ ad Hebræos est, commemoravi, inter illos laudabiles viros qui ibidem recoluntur, non solum est Jephte, verum etiam Gedron, de quo similiter Scriptura dicit: „ Spiri„ tus Domini confortavit Gedeon; & tamen ejus factum, quod de illo auro prædæ operatus est Ephod, & fornicatus est post illud omnis Israel, & factum est domui Gedron in scandalum, non solum laudare non possumus, verum etiam quia Scriptura hic apertissime judicavit, reprobare minime dubitamus: nec tamen ex hoc alla fit injuria Spiritui Domini, qui eum confortavit, ut Hostes Populi ejus tanta facilitate superaret. Cur ergo inter illos commemoratur, qui per fidem vicerunt regna, operantes justitiam, nisi quia Sancta Scriptura, quorum fidem atque justitiam veraciter laudat, non hinc impeditur eorum etiam peccata, si quæ novit, & oportere judicat, notare veraciter?.... Nec tamen frustra inter fideles & operantes justitiam, propter bonam fidelemque vitam, in qua eum credendum est esse defunctum, tale meruit testimonium.

Ad loca S. Hieronymi, aliorumque Auctorum Ecclesiasticorum in objectione laudata, respondeo, Illos in Jephte laudare animum voventis, seu rationem quæ ipsum movit ad vovendum, scilicet fidem ac religionem, non vero votum ipsum spectatum ex parte objecti & circumstantiarum, quæ ipsum contaminarunt. Non aliam fuisse S. Hieronymi mentem probant loca inter probationes Propositionis allata. Hanc Responsionem confirmat S. Augustinus loco mox laudato. Sed alia quæstio est, inquit, de animo voventis, alia de providentia Dei qualicumque animo ejus optime utentis. Quamobrem si Spiritus Domini qui factus est super Jephte, ut hoc voveret omnino præcepit, quod quidem Scriptura non aperuit; tamen si hoc ille præcepit, cujus non licet jussa contemnere, non solum insipientia culpanda non est, verum etiam laudanda obedientia est. Hoc enim etiamsi se homo ipse interimat, quod utique humana voluntate atque consilio facere nefas est, perfecto intelligendum est obedienter fieri potius quam scelerate, si divinitus jussum est. Si autem Jephte humanum secutus errorem, humanum Sacrificium vovendum putavit, ejus quidem peccatum de unica filia jure punitum est, quod etiam ipse verbis suis satis videtur ostendere, ubi ait: „ Heu „ me, filia mea, impedisti me, in offendiculum facta „ es in oculis meis: disciffis etiam vestimentis suis. Verumtamen hic ejus error habet aliquam laudem fidei, qua Deum timuit, ut quod voverat redderet, nec divini in se judicii sententiam declinavit, sive sperans Deum prohibiturum, sicut fecit Abrahæ, sive ejus voluntatem

ratem non prohibentis intellectam facere potius quam contemnere statuens.

Hanc responsionem calculo suo probat *Sanctus Thomas* Secuoda Secundę, Quęstione 88. Articulo 2. ad secundum: *Præmittitur tamen ibidem*, inquit, *quod factus est super eum Spiritus Domini; quia fides & devotio ipsius, ex quo motus est ad vovendum, fuit a Spiritu Sancto. Propter quod ponitur in catalogo Sanctorum, & propter victoriam quam obtinuit, & quia probabile est eum pœnituisse de facto iniquo, quod tamen aliquod bonum figurabat.* Et Commenterio in Epistolam ad Hebręos, idem *S. Thomas* (sive quisquis elius est Auctor) ait: *In facto Jephte fuit aliquid a Spiritu Sancto, scilicet motus ad vovendum in generali, quod scilicet immolaret quidquid occurreret sibi immolabile: aliquid autem ex proprio suo spiritu, scilicet quod immolavit quod non debuit, & in hoc peccavit, sed post pœnituit.*

Ad postremum respondeo, Scripturam Sacram de voto & facto *Jephte* in neutram partem sententiam protulisse, ut noster intellectus in judicando exerceretur; sed justitia & Lege Dei consulta æstimandum reliquisse. Lex autem Dei & ipsa Scripture hoc Sacrificiorum genus Deo displicere satis evidenter testetur. Hæc Responsio *S. Augustini* est.

Objicies: Non est verisimile *Jephte*, prudentem hominem, sermonem non habuisse de voto suo cum *Phinees* Summo Sacerdote, ejusque Sapientibus in Lege: nullus autem horum ipsi Auctor fuisset ut filiam innocentem mactaret. Pręterea, petiit illa bimestre tempus ut plangeret, non mortem, sed virginitatem suam. Denique, ubi dixit Sacer Historicus, *Expletisque duobus mensibus reversa est ad patrem suum, & fecit ei sicut voverat*, subdit, *Quæ non noverat virum*: id est, virginitatem perpetuo servabat. *Jephte* igitur votum non implevit in filia ipsam more pecoris mactando, sed virginitatem ejus Deo consecrando. Quod ipsa votum ratum habuit, seque Deo lubentissime devovit. Unde *S. Ambrosius* loco supra laudato ait: *Redit ad patrem, quasi ad votum rediret, & voluntate propria cunctantem impulit, fecitque arbitratu spontaneo, ut quod erat impietatis fortuitum, fieret pietatis Sacrificium.*

Respondetur, *Jephte* consilium e Sapientibus non petiisse circa executionem voti sui, quia humanum & militarem secutus errorem, minime dubitavit, quin illud implere deberet; vel Sapientes, si quos interrogavit, satis peritos Legis non fuisse, ut huic Quæstioni, quod rectum erat, responderent. In Chaldaica Paraphrasi legitur: *Et non consuluit Phinees Sacerdotem: & si consuluisset Phinees Sacerdotem, redemisset eam pecuniis.* Petiit autem illa bimestre tempus ad plangendam virginitatem suam, id est, virginalem ætatem, quod scilicet eo tempore quo tristis erat & indecora virginitas, sterilitasque, ob spem Messiæ e Judæis nasciturі, moritura esset nullo relicto hærede. Quod autem subdit Sacer Historicus, *Quæ non noverat Virum*, circumstantia est ad substantiam voti minime pertinens, quæ tamen tacenda non fuit; sive ut paterni juris adhuc fuisse significaretur; sive ut ratio redderetur cur inducias ad plangendam virginitatem suam a Patre postulasset; sive ob mysterium, quia ipsa Ecclesiæ, quemadmodum *Jephte* Christi figuram gerebat.

Jephte Christi Domini typus. *S. Augustinum* ea de re differentem audiamus, & probata manebit postrema pars Propositionis oostrę. *Admonet nos*, inquit, *& urget quodam modo iste Sanctarum Scripturarum locus cogitare quemdam potentem virtute. Talis enim dicitur Jephte, quod nomen interpretatur, Aperiens. Dominus autem Christus, sicut indicat Evangelium, Discipulis suis aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas. Hunc Jephte fratres ejus reprobaverunt, & de paterna domo expulerunt, objicientes ei quod esset filius fornicariæ, tanquam ipsi essent de uxore legitima nati. Hoc etiam egerunt adversus Dominum Principes Sacerdotum, & Scribæ, & Pharisæi, qui de Legis observatione gloriari videbantur, tamquam ille solveret Legem, & ideo veluti non esset legitimus filius. Et quamquam de Sancta quidem Virgine corpus assumpserat; tamen ejus Mater quantum ad Gentem pertinet, etiam illa Judaica Synagoga dici potest. Revolvat qui voluerit Propheticos Libros, & videat quoties & quanta verbi severitate atque indignatione Domini, illa Gens velut impudica mulier de suis fornicationibus arguatur.... Sed numquid non ex eadem Gente Israel etiam illi nati erant Sacerdotes, & Scribæ, & Pharisæi, quos in eis diximus fuisse præfiguratos, qui Jephte, tanquam isti Dominum Christum, veluti non legitimum filium persecuti expulerunt? Sed in eo similitudo adumbrata est, quod isti, ut dixi, veluti Legis observatores, eum qui contra Præcepta Legis facere videbatur, tamquam legitimi non legitimum, jure sibi visi sunt ejecisse. Secundum hoc enim plebs illa dicta est fornicari, quod Legis Præcepta non servans, tamquam viro non exhibebat fidem. Sic autem scriptum est de Jephte.* Et creverunt filii uxoris, & ejecerunt Jephte. *Jud. 2. 2.* *Verbum quod positum est*, creverunt, *significat in figura, prævaluerunt: Quod in Judæis impletum est, qui prævaluerunt infirmitati Christi, quia ita voluit, ut ab eis quæ oportebat Passione perferret, sicut hoc idem significans Jacob prævaluit Angelo, cum quo ut idipsum portenderet, luctabatur. Dixerunt ergo ad Jephte:* „Non „ hereditabis in domo Patris nostri, quoniam filius mulie„ ris fornicariæ tu. *Tamquam diceretur quod Evangelium loquitur: non est iste homo a Deo qui sic solvit Sabbatum. Se autem velut jactantes legitimos filios Domino dixerunt: Non ex fornicatione non sumus nati, unum Patrem habemus Deum.* „Et fugit Jephte a facie fra„ trum suorum, & habitavit io terra Tob. *Fugit quoniam se quantus esset abscondit: fugit quoniam eos sævientes latuit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* *Jo. 8. 41. 1. Cor. 2. 8.* *Fugit, quoniam morientis infirmitatem viderunt, virtutem autem resurgentis non viderunt. Habitavit autem in terra bona, vel ut expressius dicamus, opima. Id autem interpretatur Tob: ubi mihi videtur intelligenda ejus a mortuis Resurrectio. Nam quæ terra magis opima, quam terrenum corpus excellentia immortalitatis & incorruptionis indutum? Quod autem dicitur de Jephte, quia postea quam fugiens a facie fratrum suorum habitavit in Terra Tob, colligebantur ad eum viri latrones, & obambulabant cum ipso: Quamquam & ante Passionem objectum fuerit Domino, quod cum Publicanis & Peccatoribus manducaret, quando respondit, Non esse necessarium sanis medicum, sed ægrotis; & inter iniquos deputatus est, quando inter Latrones crucifixus est, & unum ex eis de Cruce in Paradisum transtulit: tamen postea quam resurrexit, & esse cœpit in terra Tob, collecti sunt ad illum scelerati homines propter remissionem peccatorum, qui cum illo ambulabant, quia secundum ejus præcepta vivebant. Neque hoc fieri desinit usque nunc, & deinceps quo usque ad eum confugiunt mali, ut justificet impios qui ad eum convertuntur, & discant iniqui vias ejus.* *Matt. 9. 11. Isai. 53. 12. Luc. 23. 33*

Jam illud, quod hi qui abjecerant Jephte, (erat enim Galaadites) conversi sunt ad eum, & quæsiverunt eum, per quem liberarentur ab inimicis suis; quam clara præfiguratione significat, quod hi qui abjecerunt Christum, ad eum rursus conversi in illo reperiunt salutem. Sive illi intelliguntur quos Petrus Apostolus, cum de ipso scelere arguisset, sicut in Actibus Apostolorum legitur, & hortatus esset ut ad eum converterentur, quem fuerant persecuti, compuncti sunt corde, & ab eo, quem a se alienaverant, desideraverunt salutem: (Quid est autem liberari ab inimicis nisi a peccatis? Sic enim illis ait: Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi, & remittentur vobis peccata vestra:) Sive illa potius significetur, quæ in fine speratur vocatio gentis Israel. Magis quippe ipsa videtur apparere in eo, quod dicitur: Et factum est post dies: *Quod utique post tempus significat: & per hoc insinuat non illud intelligendum quod recenti Domini Passione est, sed quod postea futurum est. Quo videtur etiam id pertinere, quod Seniores Galaad venerunt ad Jephte, ut per ætatem senilem posteriora & novissima tempora accipienda sint. Interpretatur autem Galaad, Abjiciens, sive revelatio: quorum utrumque satis apta huic rei congruit, quia primo Dominum Christum abjecerunt, eisque postea revelabitur.* *Act. 1. 38.*

Quod vero contra filios Ammon Dux quærebatur Jephte, quibus victis liberarentur, qui eo Duce adversus illos bellare cupiebant, quoniam interpretatur Ammon Filius Populi mei, sive Populus mœroris; profecto aut illi significantur inimici, qui ex ipsa Gente perseverantes in infidelitate prædicti sunt; aut omnino omnes gehennæ prædestinati, ubi erit eis fletus & stridor dentium, tamquam Populo mœroris. Quanquam Populus mœroris, etiam Diabolus & Angeli ejus non inconvenienter intelliguntur; sive quia æternam miseriam eis, quos decipiunt, acquirunt, sive quia & ipsi æternæ miseriæ deputati sunt.

Eleganter sane ad exprimendam multo evidentius Prophetiam Jephte respondit Senioribus Galaad: „Nonne „ vos hodio habuistis me, & ejecistis me de domo Pa„ tris mei, & emisistis me a vobis? Et quid est quod „ venistis, quando tribulati estis? *Tale aliquid figuratum est in Joseph, quem fratres vendentes abjecerunt, & cum fame tribularentur, ad ejus opem misericordiamque conversi sunt. Hic vero multo amplius elucet significatio futurorum, quod non ipsi prorsus fratres; qui ejecerunt*

Jephte,

Jephte, ad eum venerunt, sed Galaad Seniores pro universo illo Populo eidem supplicantes. Sicut eadem Gens dicitur Israel, sive in eis qui tunc fuerunt, Christumque reprobaverunt, sive in eis qui ad ejus opem postea reversi sunt. Populo enim dicitur inimico, sive in majoribus sive in posteris suis longa odia trahente atque servanti, tandemque conversa in eis qui tunc convertendi sunt: „ Nonne vos odio habuistis me, & ejecistis me de domo Patris mei? *Hoc enim eis visum est, qui persecuti sunt, quod ejecerunt Christum de domo David, in qua Regni ejus non erit finis.*

Et dixerunt Seniores Galaad ad Jephte: Non sic modo venimus ad te. *Tanquam dicerent Judei conversi ad Christum: Tunc venimus ut persequeremur, modo venimus ut sequamur. Profitentur etiam adversus inimicos eum futurum sibi caput. Respondet ille, si eorum vicerit inimicos, quod erit eis in Principem: Quod Gedeon noluit, cum id Israelitæ voluissent. Respondit quippe illis, Princeps vester Dominus erit . . . . Sed quia Jephte illam figurabat qui verus est Rex, quod etiam in titulo scriptum fuit, Qui Cruci ejus affixus est, quem Pilatus delere vel emendare non ausus est, ideo credendum est esse dictum:* Ero vobis in Principem. *Illi*

1.Cor.11.3. „ *autem dixerant:* Eris nobis in Caput; *Quoniam Caput*
Ephes.5.23. *viri Christus, & ipse est Caput corporis Ecclesiæ. Denique posteaquam eos liberavit Jephte ab omnibus inimicis, non eis factus est Rex, ut intelligeremus, illud quod dictum est, ad Prophetiam potius pertinuisse de Christo, quam ad ipsam proprie Jephte.*

Jam vero quod postea quam eis idem Jephte Dux constitutus est, misit nuntios ad Hostes prius verba pacis portantes, illud ostenditur quod ait Apostolus, in quo

Rom.12.18. *Christus loquebatur: Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Verba porro ipsa quæ mandavit Jephte, omnia pertractare nimis longum est festinantibus nobis: videntur tamen mihi sic intelligenda, quantum attinet ad significationem futurorum, ut in eis advertatur doctrina Christi, admonens nos quemadmodum sit ambulandum, hoc est vivendum inter eos, qui non secundum propositum vocati sunt. Novit enim Dominus qui sunt ejus. Jam vero quod cum esset debellaturus inimicos, factus est super eum Spiritus Domini, significatur Spiritus Sanctus impertitus membris Christi.* Quod autem pertransiit Galaad, & Manasse, & transiit speculam Galaad, & a specula Galaad ad filios Ammon, proficientia significantur membra Christi ad victoriam de inimicis reportandam. *Galaad quippe interpretatur Abjiciens, Manasse necessitas. Transeundi sunt ergo a proficientibus abjicientes, id est contemnentes: Transeunda & necessitas; ne forte cum transierit, qui proficit, contemnentes, cedat sequentibus. Transeunda etiam specula Galaad, quoniam Galaad etiam Revelatio interpretatur. Est autem specula altitudo ad prospiciendum, vel despiciendum, id est, desuper aspiciendum.*

2.Cor.12.7. *Specula itaque Galaad congruenter mihi videtur significare superbiam revelationis. Unde dicit Apostolus: Et in magnitudine revelationum ne extollar. Ergo & ipsa transeunda est, id est, non est in ea manendum propter cadendi periculum. His pertransitis facile superantur inimici, quod significat dicendo: Et ab specula Galaad transiit ad filios Ammon.*

„ Et vovit Jephte votum, & dixit: Si traditione „ tradiderit mihi filios Ammon in manu mea; & erit „ quicumque exierit de januis domus meæ in obviam „ mihi in revertendo me in pace a filiis Ammon, & „ erit Domino, & offeram eum holocaustoma. *Quemlibet in hoc loco cogitaverit Jephte secundum cogitationem humanam, non videtur unicam filiam cogitasse, alioquin non* „ *diceret, cum illam cerneret occurrisse:* Heu me, filia „ mea, impedisti me, in offensionem facta es in ocu„ lis meis. Impedisti, *enim ita dictum est, tanquam ad hoc se impeditum judicaverit, ne illud quod cogitarat impleret. Sed quem potuit cogitare primitus occurrentem, qui filios alios non habebat? An conjugem cogitavit, & hoc ut fieret Deus noluit, & ut non relinqueret impunitum, ne quis deinceps id auderet: & ut magna providentia in hoc quoque ipso quod accidit? Sacramentum Ecclesiæ figuraret, In utroque igitur prophetia cooptata est, & in eo quod vovens cogitavit, conjux Christi Ec-*

Genes.2.24. *clesia est. Propterea relinquet homo patrem & matrem,*
Ephes.5.32. *& adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est [inquit Apostolus] ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Sed quia hujus Jephte conjux virgo esse non potuit, in eo quod filia potius occurrit, & inulta non remansit, prohibitum sacrificium voventis audacia, & virginitas Ecclesiæ figurata est . . . . Holocaustoma ergo erit Ecclesia, quam virginem castam Beatus Apostolus appellat, quando in resurrectione mortuorum fiet in universa, quod scriptum est,*

absorpta est mors in victoria. Tunc tradet Regnum Deo 1.Cor.15.
& Patri. Quod Regnum ipsa Ecclesia est, Rex ipse cujus figuram vovens ille gerebat. Sed quoniam tunc fiet cum completa fuerit sexta ætas seculi, ideo sexaginta dierum a virginitate dilatio postulata est. Ex omnibus quippe ætatibus ecclesia congregatur . . . per quas sex ætates, tanquam per sexaginta dies flevit sancta virgo Ecclesia virginalia sua. Quia licet virginalia, tamen fuerant peccata deflenda, propter quæ universa ipsa Virgo toto orbe diffusa quotidie dicit, Dimitte nobis debita nostra. Eosdem autem sexaginta dies duos menses maluit appellare, quantum existimo, propter duos homines; unum per quem mors, alterum per quem resurrectio mortuorum, propter quod etiam duo Testamenta dicuntur.

„ *Quod* vero factum est in præceptum in Israel, ex „ diebus in dies conveniebant lamentari filiam Jephte „ quatuor dies in anno: *Non puto significare aliquid post impletum holocaustoma, quod erit in vitam æternam; sed præterita tempora Ecclesiæ, in quibus erant Beati lugentes. Quatriduo autem figurata est ejus universitas, propter quatuor partes orbis, per quas longe lateque diffusa est. Ad Historiæ vero proprietatem non arbitror hoc decrevisse Israelitas, nisi quia intelligebant in ea re judicium Dei magis ad percutiendum Patrem fuisse depromptum, ne tale vovere Sacrificium deinceps ullus auderet. Nam quare luctus & lamentatio decerneretur, si votum illud lætitiæ fuit? Sic autem & illud quod Populus Ephraim postea ab eodem Jephte debellatus est, ad judicium Dei, quod erit in fine, referendum est, sicut ipse Dominus dicit, Eos qui noluerunt me regnare sibi, adducite, & interficite coram me.*

DISSERTATIO XX.

De Samsonis Pœnitentia & Morte.

PROPOSITIO UNICA.

Samson Scorti Gazæi consuetudinem, & Dalilæ meretricios amores, Pœnitentiæ lacrymis, & morte fortiter ac sancte appetita expiavit. In eoque egregium Christi typum suspicimus.

I. DE *Samsonis* peccatis, quam de Pœnitentia prius agendum. Primum ejus crimen indicatur Judicum 16. 1. *Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam.* Licet enim quidam *Samsonem* excusent, nec ullam cum ista meretrice consuetudinem illum habuisse contendant, sed aliorum negotiorum causa ad eam divertisse; tamen Scripturæ verba, quæ ipsum ad meretricem ingressum ferunt, honeste rem exprimunt inhonestam. Hæc enim phrasis solemnis est Scripturæ ad significandam rem uxoriam vel meretriciam. Sic Genesis 15. *Ecce conclusit me Dominus, ne parerem; ingredere ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios.* Genesis 38. *Et accepta uxore ingressus est ad eam, quæ concepit, & peperit filium. Et Judas videns Thamarem* in bivio itineris sedentem, suspicatus esse meretricem, *Ingrediens ad eam, ait* &c. 2. Regum 3. 8. *Quare ingressus es ad concubinam patris mei?* Cap. 16. 22. *Absalon ingressus est ad concubinam patris sui.* Idem constat ex titulo Ps. 50. qui sic inscribitur: *Psalmus David, cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bersabee.* Scripturæ igitur phrasis probat *Samsonem* scorti Gazæi consuetudine se contaminasse.

II. Alterum *Samsonis* crimen fuit amor impudicus *Dalilæ* de qua Judicum 16. 4. *Post hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila. Veneruntque ad eam Principes Philisthinorum, atque dixerunt: Decipe eam, & disce ab illa in quo habeat tantam fortitudinem, & quo modo eum superare valeamus, & vinctum affligere. Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argenteos.* Hanc autem etsi quidam Patres uxorem fuisse *Samsonis* existimaverint, ut *Severus Sulpitius* in *Historia Sacra*, *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 17. de variis *S. Matthæi* locis, *S. Ephrem* Sermone adversus improbas mulieres, Auctor Libri *De Promissionibus Dei*, sub nomine *S. Prosperi* Aquitani editi: Verisimilius tamen & Historiæ Sacræ magis consonum videtur, Meretricem fuisse. Philisthæorum namque Primores ad eam cum fiducia venerunt, & primo statim congressu de proditione egerunt,

merce-

mercede proposita. Nemo certe facile credet ipsos cum uxore ita fuisse acturos tanti præsertim viri, qui & fortitudinis gloria, & auctoritate apud Israelitas Princeps esset. Secundo, si maritus *Dalila* fuisset *Samson*, quomodo aliquis locus in domo ipsi fuisset occlusus in quo insidiæ parari, & milites abscondi possent? Quomodo nullum ibi ex Gente sua famulum habuit, qui latentes insidias aperiret? Tertio, Dalilam in domum suam abduxisset *Samson*, si ipsi conjugali vinculo fuisset adstricta, non ad eam ventitasset. Quarto, meretricium indicant ingenium illius mulierculæ blanditiæ, *Quæ dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo inclinare caput*. Meretriciam indolem pariter prodit effrons illa insolentia, qua detonsum *Samsonem cœpit abigere & a se repellere*, ut Scriptura loquitur. Quinto, *Josephus* Libro 5. *Antiquitatum*, Cap. 10. *Dalilam* meretricem vocat. *Samson* inquit, *a patriis institutis desciscere, & in peregrinos mores degenerare incœpit, quod ei omnium malorum fuit principium. Cum enim meretricem quamdam Palæstinam adamasset nomine Dalelen, consuetudine ejus delectabatur*, &c. Sexto, *S. Hieronymus*, Epistola 126. ad Evagrium, *Samson quoque*, inquit, *amator meretricis & pauperis Dalilæ multo plures Hostium mortuus quam vivus occidit, ut Christi exprimeret passionem*. Septimo, *S. Ambrosius* Epistola 24. Lib. 3. quæ est ad Vigilium: *Parum fida*, inquit, *expetivit alienigenæ uxoris prima connubia, qui debuisset cavere vel postea, mulieris fornicariæ copulam non declinavit: Et cum eam diligeret, tentandi se causam dolis hostilibus præstitit*. Idem *S. Ambrosius*, seu quisquis est Auctor alterius Apologiæ pro Davide: *Samson*, inquit, *validus, & fortis leonem suffocavit, sed amorem suum suffocare non potuit: Vincula solvit Hostium, sed suarum non solvit nexus cupiditatum: Messes incendit alienas, & unius ipse Mulieris accensus igniculo messem suæ virtutis amisit*.

III. Quod vero *Samson* Pœnitentia, & morte fortiter & sancte pro Dei honore vindicando, Populique sui liberatione, oppetita, peccata eluerit, probatur ex Apostolo ipsum inter Sanctos numerante & laudante in Epistola ad *Hebræos* Cap. 11. 32. 33. *Deficiet me tempus*, inquit, *enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & Prophetis. Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones*.

Secundo, probatur ex *S. Epiphanio* Hæresi 30. quæ est Ebionitarum. *Clemens*, inquit, *Eliam, Davidem, & Samsonem, omnesque Prophetas commendat: Ebionitæ detestantur*.

Tertio, ex *S. Paulino* Epist. 23. asserente *Samsonem*, corpore licet cæcum, oculos mentis habuisse incolumes. *Quamobrem*, inquit, *non solum morte Samsonis commori disco Hostibus meis, hoc est, mortificando carnem meam simul interficere peccatum, ut superstite spiritu victor salutis triumphem . . . . Sed & cæcitate Samsonis, qua corporis tantum captus oculis spiritales non amisit, illuminor ad intellectum bonum, ut exemplo illius sciam quos magis debeam oculos habere. Non enim invocasset ille vir Dominum in sua virtutis auxilium, nisi mentis oculos habuisset incolumes, quibus lumen est Christus, in cujus lumine videbimus lumen*.

Quarto, ex *Bachiario* in Epistola ad *Januarium*, De recipiendis Lapsis ubi *Samsonem* velut Martyrem prædicat. *In fine*, inquit, *obitus sui sub Martyrii passione, majorem inimicorum numerum prostravisse, quam ante, quando Nazaræus, hoc est immaculatus fuerat, reperitur*.

Quinto, ex *S. Ambrosio*, qui morientem *Samsonem* magnis laudibus exornat, Epist. 24. *In morte*, inquit, *se ipsum vicit, & insuperabilem gessit animum, ut contemneret & quasi pro nihilo haberet vitæ finem omnibus formidolosum. Virtutis igitur fuit, quod victoriorum numero diem clausit, nec captivum exitum, sed triumphalem invenit . . . . . Cadaveribus Hostium humatus est, proprio tectus triumpho, clarum insigne relinquens posteris, eo quod Populum, quem captivum invenerat, viginti annis in libertate judicio suo rexit, & sepultus in patrio solo, libertatis heredem dimisit*.

IV. Objicies: Ille mortuus est impœnitens immo & desperans, qui mortem sibi ipsi intulit. Sed *Samson* mortem sibi ipsi intulit: Igitur obiit impœnitens.

Respondeo, distinguo majorem: Si id fecerit directe, & propriam necem intendens, concedo: Si id præstiterit indirecte, & Hostium cædem per se intendens, mortem autem suam certo & ineluctabili eventu inde futuram pati fortiter eligens, nego. Rursus distinguo: Qui mortem sibi ipsi intulit humani furoris aut desperationis impetu, concedo: Sancti Spiritus impulsu, nego. Porro *Samson* Spiritu Sancto impellente columnas domus concussit, domumque evertit qua se oppressum iri certo prævidebat, ut Dei, & Israelitici Populi hostes iisdem ruinis involveret. Hæc Responsio est *S. Augustini* pluribus in locis, scilicet Lib. 1. *De Civitate Dei*, Cap. 21. *Nec Samson*, inquit, *aliter excusatur, quod se ipsum cum Hostibus ruina domus oppresserit; nisi quia Spiritus latenter hoc jusserat, qui per illum Miracula faciebat*. Et Cap. 26. ejusdem Libri. *Sed quædam*, inquiunt, *Sanctæ feminæ tempore persecutionis ut insectatores suæ pudicitiæ devitarent, in rapturum atque necaturum se flumen projecerunt, eoque modo defunctæ sunt, earumque Martyria in Ecclesia Catholica veneratione celeberrima frequentantur. De his nihil temere audeo judicare. Utrum enim Ecclesiæ aliquibus fide dignis testificationibus, ut earum memoriam sic honoret, divina persuadeat Auctoritas, nescio: Et fieri potest ut ita sit. Quid si enim hoc fecerunt non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ, nec errantes, sed obedientes: Sicut de Samsone aliud nobis fas non est credere? Cum autem Deus jubet, seque jubere sine ullis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimen vocet? Quis obsequium pietatis accuset?* Et Libro 1. *contra Gaudentium*, Cap. 31. *Quod cum inimicis occidit seipsum* (SAMSON) *quando super se atque illos evertit domum: Mortem, quam nec ab eis fuerat perpessurus, communem voluit cum illis habere, quam nec posset evadere. Quando quidem non sua sponte fecit, sed hoc Spiritui Dei tribuendum est, qui usus est eo ut faceret, quando illi adfuit, quod facere non poterat, quando idem Spiritus defuit. Sicut Abrahæ factum, quando filium voluit immolare, quod Deo jubente fuit obedientia, Deo non jubente quid fuit nisi dementia?* Dei autem impulsu heroicum illud facinus aggressum *Samsonem*, probat oratio qua divinum auxilium ad illud exequendum invocavit: *At ille*, inquit Scriptura, *invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, ut ulciscar me de Hostibus meis, & pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam. Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram læva tenens, ait: Moriatur anima mea cum Philisthiim. Concussisque fortiter columnis cecidit domus super omnes Principes, & cæteram multitudinem, quæ ibi erat: Multoque plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat*.

Objicies, Revelatione *Sanctæ Mechtildis* Lib. 5. Cap. 6. ubi dicitur, Deum voluisse hominibus esse ignotum quid liberalitas sua præstiterit Animabus *Samsonis, Salomonis, & Origenis*. Dubia est igitur *Samsonis* salus.

Respondetur, Nullius apud Theologos auctoritatis esse privatas hujusmodi revelationes, maxime cum Scripturæ Sacræ adversantur. At ex Scriptura Sacra, *Epistola ad Hebræos* 11. certum est Sanctum esse *Samsonem*. Deinde in hisce Revelationibus alia sunt absurda & inepta: Unde nec Revelationum nomine dignæ sunt, & *Sanctæ Mechtildis* nomini falso adscriptæ, judice Cardinali *Baronio* ad annum sexcentesimum quartum Tom. 8. Annalium.

V. Superest ut *Samsonem* Christi typum fuisse ostendamus. *Samson* matre sterili natus est: Christus Jesus Virgine Matre. *Samsonis* matri *apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es, & absque liberis, sed concipies, & paries filium; Cave ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quicquam comedas*. Mariæ Virgini dixit Angelus: *Ecce concipies in utero & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum*. Pergit Angelus ad *Samsonis* Matrem: *Erit enim Nazaræus Dei*. De Jesu dicitur Matthæi 2. 23. *Et veniens habitavit in Civitate quæ vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur*. Angelus ait de Samsone: *Ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorum*. Angelus de Christo Jesu ait Matthæi 1. 21. *Ipse enim salvum faciet Populum suum a peccatis eorum*. Manue *Samsonis* patri de filii ortu dubitanti visus est Angelus: *Josepho* patri Jesu putatitio castissimæ Conjugis pudicitiam suspectam habenti, Angelus pariter apparuit. De *Samsone* scriptum est: *Crevitque puer, & benedixit ei Dominus:* De Christo Jesu scriptum est Lucæ 2. 40. *Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia: Et gratia Dei erat in illo*. Et Matthæi 3. 16. *Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se*. Samson, interprete S. Hieronymo, *Solem* significat: Christus Sol Justitiæ, de quo Malachiæ 4. 2. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ*

Samson egregius Christi typus.

stitia

ficit. Uxorem Philistæam duxit *Samson*, eique ænigma suum aperuit: Christus Ecclesiam ex Gentibus collectam sibi conjunxit, eique ænigmate Sapientiæ suæ, & Mysteria Divinitatis, triginta juvenibus honoratis Philistæorum ignota patefecit: *Sapientiam*, inquam, *Dei absconditam in Mysterio, quam nemo Principum hujus sæculi novit.* Uxor *Samsonis* commissa sibi e Sponso secreta Popularibus suis revelavit, ut duplicem vestem consequerentur: Ecclesia Mysteria Christi Gentibus prædicando declaravit, ut duplicem vestem gratiam scilicet & gloriam, eorum confessione obtinerent. *Samson* ad uxorem invisendam veniens leonem interfecit, in cujus ore post aliquot dies favum mellis reperit: Jesus Ecclesiam constituens Mundum vicit. *Confidite*, inquit, *ego vici Mundum.* Atque hic ipse Mundus prius ferox, a Christo domitus, suave ipsius jugum suscepit, melleamque Evangelii dulcedinem degustavit. Vel, ipsum Samsonis problema pertinet ad Christum, interprete *S. Augustino* Sermone 364. novissimæ Editionis. *Quæstio ipsa*, inquit, *quæ continet*, De edente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo: *Quid aliud significat, quam Christum a mortuis resurgentem? De edente utique, id est, de morte quæ cuncta devorat atque consumit, exivit cibus ille qui dixit*: Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. *Quem humana exacerbavit iniquitas, & cui aceti & fellis amaritudinem propinavit, ab eo plebs Gentium vitæ dulcedinem conversa suscepit. At sic de mortui Leonis ore, id est, de Christi morte, qui accubans dormivit ut leo, apum, id est Christianorum processit examen. Quod autem dicit*: Non invenissetis Parabolam meam, nisi arassetis in vitula mea: *Vitula hæc Ecclesia est, quæ fidei Mysteria, Trinitatis, Resurrectionis, Judicii pariter & Regni, in fines terræ per Apostolorum & Sanctorum doctrinam ac prædicationem vulgavit, & intelligentibus atque cognoscentibus æternæ vitæ præmia repromisit.* Iratus est *Samson*, quia duxit sodalis ejus uxorem ejus. *Sodalis iste omnium Hæreticorum figuram gessit. Nam Hæretici, qui Ecclesiam diviserunt, uxorem Domini sui ducere & abducere voluerunt. De Ecclesia enim & de Evangeliis exierunt, qui per impietatis adulterium Ecclesiam, id est, Christi corpus in partem suam conantur invadere. Unde fidelis ille servus & amicus dominicæ Sponsæ loquitur dicens*: „ Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. *Et depravati Sodalis tangit fidelis zelo & increpatione personam*: Et timeo, *inquit*, ne „ sicut Serpens Evam seduxit, ita & sensus vestri cor-
2. Cor. 11. „ rumpantur a veritate quæ est in Christo Jesu. *Qui autem sunt Sodales, id est, Hæretici deserto rei, qui Sponsam Domini invadere voluerunt, nisi Donatus, Arius, Manichæus, & cætera vasa erroris & perditionis? Videamus igitur Mysticus iste Samson quid fecerit offensus in uxore ab alieno. Cepit enim vulpes, id est adulterantes Sodales, de quibus dicitur in Canticis Canticorum*: Capite nobis vulpes pusillas, exterminantes vineas. *Quid est*, Capite? *Id est, comprehendite, convincite, confutate; ne exterminentur Ecclesiastica vinea. Quid est aliud vulpes capere, nisi Hæreticos Divinæ Legis auctoritate revincere, & Sanctarum Scripturarum testimoniis velut quibusdam vinculis alligare atque constringere? Vulpes cepit, ligatis ignem caudis apponit. Quid sibi volunt caudæ vulpium colligatæ? Caudæ vulpium quid sunt, nisi posteriora Hæreticorum, qui prima habent blanda & deceptoria; ligata, id est damnata, & ignem in fine trahentia; ut eorum fructus & opera consumant, qui suis seductionibus adquiescunt?* De *Samsone* Sacer Historicus ait Judicum 15. 18. *Sitiensque valde clamavit ad Dominum*, &c. De Christo moriente *S. Joannes* Cap. 19. 28. *Postea sciens Jesus, quia omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura*, dixit: *Sitio.* Samson Gazæ dormivit ad mediam noctem; tum experrectus apprehendit ambas portæ Civitatis fores, impositasque humeris tulit ad verticem Montis: Jesus de somno mortis excitatus, ex illius potestate exivit. Unde *David* Psalmo 57. 21. ait: *Domini, Domini exitus mortis.* Et *S. Petrus* (ut Actuum 2. 24. refertur), *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.* Samson portas civitatis, quibus ad meretricem intravit, abstulit, & in Montem levavit. *Quid est hoc?* inquit S. Augustinus. *Infernum & amorem mulieris, utrumque Scriptura conjungit. Inferni imaginem tenebat domus meretricis. Recte pro inferis ponitur: Quia neminem repellit, & omnem intrantem ad se trahit. Agnoscimus hoc loco Redemptoris nostri opera, postquam Synagoga, ad quam venerat, a se per Diabolum separata est, postea quam declaravit eum, id est, in loco Calvariæ crucifixit, ad inferna descendit; & inimici custodiebant locum dormientis, id est sepulcrum, & capere volebant quem videre non poterant. Ille autem dormiebat ibi. Quod dictum est*, Media nocte surrexit; *Hoc significat quia in secreto surrexit. Aperte enim passus est; solis autem discipulis, & certis quibuscumque, cum surrexit, manifestatus est. Ergo quod intravit, omnes viderunt; quod surrexit, pauci cognoverunt, tenuerunt, & palpaverunt. Tollit tamen portas civitatis, id est aufert portas inferni. Quid est portas inferni tollere, nisi mortis imperium removere? Recipiebat enim, & non remittebat. Quid autem facit Dominus noster Jesus Christus? Ablatis portis mortis, ascendit in cacumen Montis. Novimus enim eum & resurrexisse, & in Cœlos ascendisse.* Samson a Philistæis illusus, typus est Christi in passione sua a Judæis & Gentibus ludibrio habiti. *Samson* inter duas columnas manus expansas habens, Christum repræsentat expansas in Cruce manus habentem. Samson heroicæ fortitudinis opus impleturus Deum invocat: Christus salutem nostram procuraturus Patrem orat. *Samson* moriens Templum Dagonis evertit: Christus Idololatriam destruxit. *Samson multo plures interfecit moriens, quam vivus occiderat*: Christus peccatum, mortem, mundum, dæmonem morte sua devicit, *Expolians que Principatus & Potestates traduxit, palam triumphans illos in semetipso.* Samson Israelitas in libertatem asseruit: Christus Fideles suos a servitute peccati, & Dæmonis liberavit, atque Legis etiam Mosaicæ jugo exemit.

DISSERTATIO XXI.

De Libro Judicum.

LIbrum Judicum inter Canonicos primi ordinis habuit semper Ecclesia: Ex eo desumptum esse constat Cap. 13. 5. quod per Prophetas dictum scripsit *S. Matthæus* Cap. 2. *Quoniam Nazaræus vocabitur.* Ejus Auctor incertus. Quidam singulos Judices gesta sua hoc in Libro scripsisse senserunt. Quæ certe minus probabilis est opinio, cum stylus tenorque Operis Auctoris unitatem prodat: Nec verisimile sit *Samsonem* ea de se scribere potuisse, quæ toto Cap. 16. leguntur. Auctor Synopseos *De Vita & Morte Prophetarum* adscriptæ *S. Dorotheo*, scriptum fuisse ait in Tabernaculo a Scribis Sacris. Quidam *Ezechiæ*, alii *Esdræ* illum tribuunt: Sed *Esdra* & *Ezechia* vetustiorem probant ejus verba in Psalmis, & in secundo Regum expressa. *Samueli* adscribunt *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 4. *Originum*, Cap. 2. Thalmudici Scriptores, Cap. 1. *Baba Batra*, & *R. Moses Kimchi* Davidis frater. Verum cum id nullo argumento probent, præstat rem in medio relinquere, & asserere illum esse incerti Auctoris & temporis. Unum dumtaxat certo videtur asserendum sequenti Propositione.

PROPOSITIO UNICA.

Librum Judicum recentiorem esse, & post Captivitatem decem Tribuum scriptum, quidam falso suspicantur.

MAjorem enimvero illius antiquitatem probant quædam in *Psalmis* & Libro 2. Regum ex eo delibata; ut illud Psalmi 67. *Deus cum egredereris in conspectu Populi tui, cum pertransires in deserto, terra mota est, etenim cœli distillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel.* Desumptum est ex Judicum 5. 4. *Domine cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, cœlique ac nubes distillaverunt aquis.* Psalm. 96. 5. dicitur: *Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini, a facie Domini omnis terra.* Id verbis illis *Judicum* loco mox laudato geminum est: *Montes fluxerunt a facie Domini; & Sinai a facie Domini Dei Israel.* Libro 2. Regum 11. 21. scriptum est: *Quis percussit Abimelech filium Jerobaal? Nonne mulier misit super eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes?* Id ex *Judicum* 9. 53. haustum est, ubi legitur: *Et ecce una mulier fragmen molæ desuper jaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.* Liber itaque Judicum Auctorem habet captivitate decem Tribuum antiquiorem.

Objiciunt verba illa Judicum 18. 30. 31. *Posueruntque sibi sculptile, & Jonathan filium Gersam filii Moysi, ac filios ejus Sacerdotes in Tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ. Mansitque apud eos Idolum Michæ omni tempore, quo fuit Domus Dei in Silo. In diebus illis non erat Rex in Israel.* Ex quibus colli-

gunt, jam ereatos fuisse Reges in Israel, & Tribus decem captivas a *Salmanazare* abductas fuisse, cum hæc scriberentur.

Respondetur, His verbis evidenter indicari captivitatem quæ contigit antequam Reges Israelitis Deus præfecisset: Illam nempe qua plurimi tum ex Tribu *Dan*, cum ex aliis Tribubus abducti sunt e Philistæis, cum Arca de Silo eblata est, ut in prælium adversus hostes produceretur, & ab ipsis Philistæis capta sub *Heli* Pontifice, 1. Regum 4. De qua Psalmo 77. 60. 61. *Et repulit Tabernaculum Silo, Tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus; & tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici*. Tunc temporis & *Micha* Idolum, & Sacerdos ejus sublatus est, & a Philistæis etiam captus. Sane Idolum illud non fuisse in Tribu *Dan* usque ad *Salmanazarem* inde constat, quod *Samuel* Propheta & Judex, quod David Rex piissimus & potentissimus, *Josaphat*, *Aza*, *Ezechias* religiosissimi Principes id passi non fuissent. Denique si in Tribu *Dan* fuisset Idolum *Michæ* Regum temporibus, *Jeroboam* Vitulos suos aureos ibi non collocasset: Satis enim fuisset Idolum *Michæ* ad Populum Hierosolymis in *Dan* abstrahendum.

Objiciunt, eo in Libro mentionem fieri Jerusalem, quod nomen illi civitati posteriori ævo inditum est, adeoque hunc Librum esse recentiorem. Atque illo argumento usus est *Theodoretus* Quæstione 2. in Judices. *Porro*, inquit, *Librum hunc posterius scriptum fuisse arbitror, argumentum ex eo capiens, quod Historia civitatem vocet Jerusalem, quod nomen illi postea inditum est, cum Jebus antea diceretur*.

Respondetur, Temporibus *Judicum* hanc Urbem ita nominatam probabiliter dici posse, aut certe tempore *Samuelis*: Vel ab *Esdra* priscum nomen cum recentiori fuisse commutatum. Ut ut est, ante Captivitatem decem Tribuum hoc nomine vocabatur illa Civitas. Nullius itaque roboris est quod inde petitur argumentum.

DISSERTATIO XXII.

De Historia Ruth. Quo tempore contigerit. Et an plures Boozi admittendi sint?

Historiam RUTH *In diebus unius Judicis* contigisse Scriptura docet *Ruth* 1. v. 1. Sub quo vero Judice, incertum. Illam ad tempus *Heli* referunt *Josephus*, *Zonaras*, & Auctor *Historiæ Scholasticæ*. Sed hæc sententia stare non potest, cum generationum tempora nimis coarctet. Principatui enim *Heli* tribuuntur anni quadraginta (1. Regum 4. 18.) *Samuelis* & *Saulis* Præfecturæ totidem anni (*Actuum* 13. 21.) Fames, (quam cœpisse supponamus initio Principatus *Heli*,) duravit decem annos: (*Ruth*. 1. 4.) quibus exactis *Booz* Rutham duxerit. Ita ab ortu *Obed* avi *Davidis* ad ipsius *Davidis* ortum anni dumtaxat triginta novem intercessissent; quod incredibile est, maxime cum *David* fratrum suorum natu minimus esset (1. *Regum* 16. 10. 11.) & *Isai* Senex esset in diebus *Saulis* (1. *Regum* 17. 12.) Alii, ut *Lyranus*, hanc Historiam referunt ad tempora *Abesan* Judicis, quem alio nomine *Boozum* appellatum fuisse fingunt. Sed obstat primo ratio temporis: Tunc enim fuisset *Booz* annorum circiter ducentorum septuaginta duorum. Nam *Abesan* Judex creatus est anno ducentesimo septuagesimo secundo ab excidio Jericho. (*Josue* 6.) quo tempore, vel paulo post *Salmon* duxit *Rahab*, ex eaque genuit *Booz*. Secundo, quod *Abesan* habuit triginta filios, quos inter nullus *Obed* memoratur. Tertio, hunc Judicem *Booz* appellatum fuisse gratis asseritur. Alii sub *Gedeone* vel sub *Abimelecho* hæc gesta volunt: Conjugium vero *Booz* cum *Ruth* sub ejus successore *Thola*, ut *Salianus*, & *Cornelius a Lapide*. Nonnulli sub *Barac*, ut *Tostatus* & *Tornielius*. Quidam sub *Ahod*, ut Hebræi in *Seder Olam*, vel *Samgaro* potius, ut *Usserio* placet. Verum id ea sententia fert incommodi, quod quatuor generationes a *Salmone* usque ad *Davidem* numeratæ illud temporis intervallum implere non possint. Cum enim ineunte anno ab Exitu ex Ægypto quadringentesimo octogesimo, & Regni *Salomonis* quarto, jacta Templi fundamenta fuerint, (1. *Regum* 6. 1.) demptis inde quadraginta annis in Deserto peractis, annis septuaginta vitæ *Davidis*, & tribus Regni *Salomonis*, reliqui erunt ab ingressu in Terram ad nativitatem *Davidis* anni trecenti sexaginta sex. Ponamus itaque *Rahab* vicenariam fuisse cum in Chananæam ingressi sunt Israelitæ, & post quadraginta deinde annos *Boozum* peperisse, sequitur ipsam annos sexaginta duos natam fuisse cum *Boozum* peperit; *Boozum* vero annum centesimum secundum egisse, cum genuit *Obed*; hunc anno ætatis undecimo supra centesimum genuisse *Jesse*; & hunc æque affecta ætate & decrepita senectute genuisse *Davidem*, ut fatetur *Usserius*. Absurdum porro est tam tardas in una eademque familia ponere generationes, iis prope temporibus, quibus dies annorum hominis septuaginta anni: Si autem in potentatibus octoginta anni, amplius eorum labor & dolor. Ad miraculum autem & quidem quater in eadem familia iteratum quidam absque fundamento confugiunt.

Alii ut hæc vitent incommoda, tres *Boozos* comminiscuntur, quorum duo propter nominum similitudinem exciderint, aut sub communi nomine fuerint comprehensi. Quemadmodum *Jechonias* in Genealogia Christi secundum *Matthæum* pro duabus personis ponitur patre scilicet ac filio, ut docet *S. Augustinus* Libro 2. *De Consensu Evangelistarum*, Capit. 4. Verum hæc hypothesis nullo Scripturæ testimonio nititur, quæ & *Ruth*, 4. 20. 21. & 1. *Paralipomenon* 2. 11. 12. & *Matthæi* 1. 5. & *Lucæ* 3. 32. easdem generationes recensens, unius *Boozi* constanter meminit. Et *Matthæi* 1. 17. omnes generationes inter *Abrahamum* & *Davidem* quatuordecim fuisse dicuntur. At si tres *Boozi* admittantur, sexdecim generationes statuendæ sunt.

Solidior ergo conjectura videtur, nonnullas generationes hic forte prætermissas mysterii causa, quod nobis absconditum Deus esse voluit. Quod si hæc conjectura non placeat, ignorantiam nostram humiliter fateri satius ducimus in re obscurissime, & quæ neque ex Scriptura, neque ex Traditione explicari potest, quam audacter ariolari.

II. Liber *Ruth* pars est & velut Appendix Libri *Judicum*, secundum Hebræos. In unum enim Librum utramque compingunt Historiam, ut testantur *Origenes* apud *Eusebium* Lib. 6. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 25. & *S. Hieronymus* in Prologo Galeato. Æque incerti Auctoris est ac Liber Judicum, plerisque ad *Esdram*, nonnullis ad *Ezechiam*, quibusdam ad Scribas Tabernaculi, aliis ad *Samuelem* illum referentibus.

III. Scriptus est hic Liber, ut Christus, quem velut scopum & finem tota Scriptura Sacra respicit ex *Juda* natus ostendatur secundum Vaticinium *Jacob* eidem *Judæ* filio suo benedicentis, *Genesis* 49. 10. Ideo hic texitur Genealogia Judæ Patriarchæ a *Phares* filio ejus usque ad *Davidem*, ex cujus domo & familia Christus natus est: Ruth. 4. 18. 19. 20. 21. 22. *Hæ sunt generationes Phares: Phares genuit Esron, Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Isai, Isai genuit David*: Quæ verba describens *S. Matthæus* in Genealogia Christi, addit *Boozum genuisse Obed ex Ruth*, ut alienigenæ mulieris insertionem in Populum Dei, & in Christi Jesu Genealogiam, insigne præludium vocationis Gentium, & Ecclesiæ a Christo Domino ex iis colligendæ esse indicaret, ut observant *S. Ambrosius* in Caput 3. *S. Lucæ* & Libro 3. *De Fide*, Cap. 5. *S. Hieronymus* in Cap. 1. *S. Matthæi*, & *Theodoretus Quæstione* 1. *in Ruth*, his concepta verbis: *Cur scripta est de Ruth Historia?* Ad quam respondet: *Primum propter Christum Dominum. Ex ea enim ortus est secundum carnem. Et ideo divinus quoque Matthæus conscribens Genealogiam virtute quidem insignes ac celebres prætermisit Mulieres, Saram & Rebeccam, & alias: Thamar autem & Raab meminit, & Ruth, & uxoris Uriæ, doceat quod propter omnes homines unigenitus Dei Filius, homo factus est, & Judæos, & alias Gentes, & Peccatores, & Justos*.

SCHOLION.

„ Mosaica Lege proximo defuncti vel fratri copula
„ deferebatur ejus uxoris, ut semen fratris vel proxi-
„ mi resuscitaret. Unde quod Ruth, licet ipsa alieni-
„ gene; tamen quia maritam habueret ex Judæis qui
„ reliquerat superstitem proximum, eamque colligen-
„ tem manipulos suæ messis quibus alebat & se & so-
„ crum, Booz vidit, & amavit: Non aliter eam ac-
„ cepit uxorem, nisi calceamentum ejus ante solvisset,
„ cui uxor debebatur ex Lege. *Historia simplex, sed*
alta mysteria, aliud enim gerebatur, aliud figurabatur.
„ Nam si secundum literam sensum torqueamus, pro-
„ pe quidam pudor & horror in verbo est, si ad com-
„ mixtionis corporeæ consuetudinem sententiam intelle-
„ ctumque referamus. *Designabatur autem futurus ex Ju-*
dæis, quibus Christus secundum carnem, qui proximè

S. Ambrosius Lib. 3. De Fide, cap. 10.

fui,

fui, hoc est populi mortui semen doctrina cœlestis semine
suscitaret, cui calceamentum nuptiale Ecclesiæ copulan-
Exod.3.5. da præscripta Legis spiritalia deferebant. Non Moyses
Jesue 5.16. „ sponsus; illi enim dicitur, Solve calceamentum pe-
„ dum tuorum: Non Jesus Nave filius sponsus; nam
Joan.3.29. „ & ipsi dicitur, Solve calceamentum pedum tuorum;
ne ex similitudine nominis sponsus Ecclesiæ crederetur.
Non alius sponsus, sed solus Christus est sponsus, de
Joan.1.27. quo dixit Joannes: Qui habet sponsam, sponsus est.
Illic igitur calceamentum solvitur, huic solvi non po-
„ test, sicut dixit Joannes: Non sum dignus sol-
„ vere corrigiam calceamenti ejus. Solus ergo Christus
est sponsus, cui illa veniens ex gentibus sponsa, ante
inops atque jejuna, sed jam Christi messe dives, in-
nuebat: quæ manipulos fœcundæ segetis, verbique reli-
quias gremio legat mentis interno; ut exhaustam illam
viduam morte filii, atque inopem defuncti filii matrem
novis pascat alimentis, non relinquens destitutam vi-
duam, & novos quærens. Solus ergo Christus est spon-
sus, qui nec Synagogæ ipsi manipulos suæ messis invi-
deat. Utinam se non ipsa excluderet! Habuit quos per
se colligeret: Sed quia populus ejus est mortuus, quasi
filio egena defuncto, per Ecclesiam manipulos, quibus vi-
veret, colligebat, quos venientes in exultatione, porta-
„ bunt, sicut scriptum est: Venientes autem venient
Ps.125.61. „ cum exultatione, portantes manipulos suos.

DISSERTATIO XXIII.

De Samuelis Apparitione Sauli facta, cum Pythonissam Mulierem consuluit.

Historia refertur 1. Regum 28. *Congregati sunt Philisthiim, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: Congregavit autem & Saul universum Israel, & venit in Gelboe. Et vidit Saul castra Philisthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis. Consuluitque Dominum, & non respondit ei neque per somnia, neque per Sacerdotes, neque per prophetas. Dixitque Saul servis suis: Quærite mihi mulierem habentem Pythonem, & vadam ad eam & sciscitabor per illam. Et dixerunt servi ejus ad eum: Est mulier Pythonem habens in Endor. Mutavit ergo habitum suum vestitusque est aliis vestimentis & abiit ipse, & duo viri cum eo, veneruntque ad Mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in Pythone, & suscita mihi quem dixero tibi. Et ait Mulier ad eum: Ecce tu nosti quanta fecerit Saul, & quo modo eraserit Magos & Ariolos de terra: Quare ergo insidiaris animæ meæ ut occidar? Et juravit ei Saul in Domino dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem. Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait, Samuelem mihi suscita. Cum autem vidisset Mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul. Dixitque ei Rex: Noli timere, quid vidisti? Et ait Mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra. Dixitque ei: Qualis est forma ejus? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quod Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terra, & adoravit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: Siquidem Philisthiim pugnant adversum me, & Deus recessit a me, & exaudire me noluit, neque in manu Prophetarum, neque per somnia; Vocavi ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, & transierit ad Æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus, sicut locutus est in manu mea, & scindet Regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David. Quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris ejus in Amalec. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim: Cras autem tu & filii tui mecum eritis: Sed & castra Israel tradet Dominus in manu Philisthiim.*

Quæstio est eruditorum hominum Dissertationibus a primis Ecclesiæ sæculis acriter agitata, utrum Pythonissa veram *Samuelis* Animam incantationibus suis evocaverit, an vero Phantasma aliquod *Samuelis* a Dæmone suppositum, ut *Saulem*, Deo permittente, deciperet. *Origenes* Samuelis animam *Sauli* vere apparuisse asserit Commentario in 1. *Regum* Cap. 28. & a Pythonissa ex inferis evocatam. *S. Methodius* Martyr, & *S. Eustathius* Antiochenus Episcopus *Origenis* opinionem singularibus Libris confutarunt. *Methodii* Liber periit injuria temporum: Librum *Eustathii* de *Engastrimytho* contra *Origenem* adidit *Allatius* vir doctissimus. Cæteri

Patres, vel *Origenis* vel *Eustathii* sententiæ suffragantur. *Theodoretus Quæstione 63. in Librum 1. Regum* censet Deum figura *Samuelis*, ut libuit, efformata, vel per Angelum sub illa forma *Sauli* respondisse. Quidam Patres, & Auctores plerique Ecclesiastici, censent verum quidem Samuelem *Sauli* visum, ipsi futuram cladem prædixisse: non tamen magicis Pythonissæ artibus evocatam Prophetæ Animam, sed Dei voluntate & imperio. Quid nobis de hacce Quæstione videatur, sequens Propositio explicabit.

PROPOSITIO UNICA.

Saul Pythonissam consulens, a vero Samuele suam suorumque proximam cladem didicit: Quamquam sancta Prophetæ Anima Pythonicis artibus evocata non fuerit, sed Dei providentia & imperio. Probabilis nihilominus eorum sententia, qui Dæmonem sub Samuelis Phantasmate apparuisse & Sauli respondisse censent.

Probatur prima pars Propositionis: Scripturæ Sacræ verba in propria & simplici significatione sunt accipienda & exponenda, nisi sequatur absurdum contra fidem, aut caritatem Dei vel proximi. At Scriptura Sacra 1. *Regum* 28. Cap. sexies eum, qui *Sauli* Pythonissam consulenti visus est, *Samuelem* vocat; & ex eo quod verus *Samuel* existimetur nihil sequitur absurdi contra fidem, aut caritatem Dei vel proximi. Asserendum ergo est verum *Samuelem* visum esse *Sauli* Pythonissam consulenti, eique proximam cladem prænunciasse.

Probatur Minor ex Scripturæ Sacræ verbis: *Et intellexit Saul quod Samuel esset; & inclinavit se super faciem suam in terra & adoravit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietasti me ut suscitarer? . . . Ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te? . . . . Statimque Saul cecidit porrectus in terram: Extimuerat enim verba Samuelis.*

Confirmatur ex Capite 46. *Ecclesiastici*, ubi Scriptura *Samuelem* commendans ait: *Et post hoc dormivit & notum fecit Regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltavit vocem suam de terra in Prophetia delere impietatem Gentis.* Idem ille *Samuel* qui dormivit, seu qui defunctus est, notum fecit Regi finem vitæ suæ. Cui porro Regi, nisi *Sauli*? Quando vero, nisi cum Pythonissam adiit & consuluit; ab eoque præter maleficæ mulieris expectationem, & nondum absolutis artis Diabolicæ ritibus, terribile illud oraculum audivit: *Cras tu, & filii tui, mecum eritis.* Et quomodo exaltavit vocem suam de terra in Prophetia, nisi cum visus est Pythonissæ ascendere de terra, & dixit Mulier, *Deos vidi ascendentes de terra?* Denique de impietate Gentis Israeliticæ per Philistæos plectenda prophetavit, cum dixit Sauli: *Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim:* Hinc *S. Thomas I. p. Quæstione 89. Articulo 8. ad Secundum*; asserendum esse ait, verum *Samuelem* apparuisse *Sauli*, si liber *Ecclesiastici* inter Canonicas Scripturas recipiatur, sicut omnino recipiendus est. *Quod Mortui*, inquit, *viventibus appareant qualitercumque, vel contingit per specialem Dei dispensationem, ut Animæ mortuorum rebus viventium intersint: & est inter divina Miracula computandum; Vel hujusmodi operationes fiunt per operationes Angelorum bonorum vel malorum, etiam ignorantibus Mortuis, sicut etiam vivi ignorantes aliis viventibus apparent in somnis, ut Augustinus dicit. Unde & de Samuele dici potest quod ipse apparuit per revelationem divinam, secundum hoc quod dicitur Ecclesiastici 46. quod* „ Dormivit & notum fecit Regi finem vitæ suæ. *Vel illa apparitio fuit procurata per Dæmones: si tamen Ecclesiastici Auctoritas non recipiatur, propter hoc quod inter Canonicas Scripturas apud Hebræos non habetur.*

Probatur secundo ex *S. Justino* Martyre in Dialogo cum Tryphone Judæo, p. 333. *Animas*, inquit, *superstites manere, etiam ex demonstraverim, quod & Samuelis Animam ventriloqua Pythonissa ita ut Saul petierat, evocavit.* Petierat autem *Saul* ut verus *Samuel* evocaretur, non Dæmon sub phantasmate & spectro *Samuelis*: quod si factum esset, inde non probaretur Animæ immortalitas. Non assentimur tamen *S. Justino*, quatenus asserit sanctam illam Animam Pythonissæ malis artibus evocatam, & *omnes Animas virorum justorum & Prophetarum sub potestatem ejusmodi Virtutum cadere, qualem & in Ventriloqua illa fuisse, rebus ipsis declaratur.*

Tertio probatur ex *Origene* Commentario in Lib. 1.

Regum Cap. 28. Pmbas autem *Samuelem vere esse eductum* his argumentis: Primo, quod *Spiritus Sanctus, a quo Divinas Literas scriptas esse credimus*, dicat: *Et vidit Mulier Samuelem; & clamavit voce magna, dicens*, &c. Deinde quod *Saul* cognoverit illum esse *Samuelem*, & procubuerit in terram supes faciem suam, & adoraverit. Tom quod Sacer Auctor *Samuelem*, non Dæmonem cum *Saule* collocutum testetur. Secundo, quod ille qui *Sauli* apparuit futura ipsi prædixerit, scilicet mortem imminentem, proximam cladem, & Israalis treditionem in manus elienigenarum, translationem Regni ad *Davidem*, eo quod *Saul* voluntasam Domini in *Amalec* non fuerit axecutus. *Demonium vero Regnum David negait habere tempertum, quod a Deo decretum eras.* Nec scire potest *Regem Chrismate Prophetico declaratum, Saulem eras e vita migraturum, & filios ejus una cum eo.* Absurdum antem non asse eit *Origenes*, Samuelem epud inferos fuisse, indeque asecndisse, cum elii Petriarchę, & Prophetę Justique omnes Vateris Testementi, & ipse Christus Jesus aos ex Limbo educturus, illuc descenderit. Sed, inquit, inferius quidem erant loco, non erant inferius voluntate. Idem asserit *Origenes* Tom. 27. in Joannem.

Pmbatus quarto, ax *S. Ambrosio* io Cap. 1. S. Lucæ: „ Alius est, *inquit*, Spiritus vitæ hujus, elius gratię: Ille nascendo sumit exordium, moriendo defectum: Iste oon tempotibus, non ætatibus coercatus, oon obitu eatinguitur, non alvo matris aecluditur. Deoique & Sancta Maria plena Sancto Spiritu prophetavit: & Elisæus mortuus defunctum cadaver hominis tactu sui corporis suscitavit: & Samuel post mortam secundum Scripturæ testimonium, future non tacuit.

Pmbatus quinto, ex *S. Augustino* Libro *De Cura pro Mortuis gerenda*, Cap. 15. „ Mitti quoque ad vivos, *inquit*, eliquos ea mortois, sicut e contrario Paulus ea vivis in Paradisum raptus est, Divina Scriptura testatur. Nam Samuel Propheta defunctus vivo Sauli etiam Regi futura prædixir: quamvis nonnulli non ipsum fuissa qui potuisset magicis artibus avocari, sed aliquem Spiritum tam malis operibus congruentam illius existiment similitudinem figurasse: Cum Liber Ecclesiasticus, quem Jesus filius Sirach scripsisse traditur, & propter eloquii nonnullam similitudioam Salomonis pronuntiatur, contineat in laude Patrum, quod Samuel etiam mortuus prophetaverit. Sed si huie Libro ea Habræorum (quia in eorum non est) Canone contradicitur: Quid de Moyse dicturi sumus, qui certe & in Deuteronomio mortuus, & in Evangelio cum Elie qui mortuus non est legitur appetuisse viventibus?

Probatur sexto, ex *Severo Sulpitio* Libro 1. Historiæ Sacrę: *Saul*, inquis, *per mulierem, cujus viscera Spiritus erroris impleverat, Samuelem evocatam consuluit.*

Probatur saptimo, ex *S. Zenone* Veronensi, seu alio antiquo Auctore Sermonis De Resurrectiona: „ Samuel, *inquit*, egregius ille Secerdos mortis jam Lege dispunctus, Sauli Regi desideranti sine embiguitate, non tantum suam præsentiam eahibet, sed etiam ad consulte respondet, liberiusque canit mortuus, quam canere consueverat vivus. Uode libet exclamare: Profectus potius est, quam mortuus.

Probatur octevo, ex antiquo Auctore Carminum contra *Marcionem*, sub *Tertulliani* nomine edisorum, Libro 3.

Mirificus Samuel, cui Reges ungere primum,
Peaceptum dare Chrisma, vivos ostendere Christos,
Talibus in vita spatio laudabilis exit,
Ut quoque post requiem prophetica jura teneret.

Probatur nono, ex *S. Thoma Secunda Secunda, Quastione centesima septuagesima quarta, Articulo 5. ad quartum*, ubi quamvis probabilem essa innuat opinionem negantium verum *Samuelem* apparuisse *Sauli* probabiliorem tamen censet contrariam sententiam, quam priore loco proponit, & cui se adherere significat: „ Samuel, *inquit*, nondum pervenerat ad statum beatitudinis. Unde ersi voluntate Dei ipsa Anima Samuelis Sauli eventum belli prænuntievit, Deo sibi hoc reveleote, pertinet ad rationem Prophetię. Non autam est eadem ratio de Sanctis qui sunt modo in patria. Nec obstat quod arte Dæmonuro hoc dicitur factum: quia etsi Dæmones Animam alicujus Sancti evocare non possunt, neque cogere ad aliquid agendum, potest tamen hoc fieri divina virtute; ut dum Dæmon consulitur, ipse Deus per suum Nuntium veritatem eountiet. Sicut per Eliam veritatem respondit Nuoiis Regis qui mittebantur ad consulendum Deum Accaron, ut habetur Reg. 1. Quamvis atiam dici possit, quod non fuerit Anima Samuelis, sed Dæmon ex persona ejus loquens: quem Sapiens Samuelem nominet, & ejus prænuntiationem propheticam, secundum opinionem Saulis & adstantium qui ita opinabantur.

Probatus secunda pars propositionis, scilicet Prophetę Animam Pythonicis artibus evocaram non fuisse; aa *S. Pionio* Presbytero & Martyre contra Judæos ita differente, ut refert *Simeon Metaphrastes* in ejus Vita: „ Quomodo potuit impius Dæmon, qui in illius Mulieris veotre loquebatur, Sancti Prophetæ Animam, io sinu Abrahæ quiescentem, in hanc vitam revocate? Quod enim infetius est, superioris imperio paret. Non igitur, ut isti suspicantur, Samuel fuit ab illa Mulieta Pythonem habente in hanc vitam revocatus. Sed ita se sa res habet: Angeli desertores sequuotur eos qui a Deo deficiunt, & omoibus maleficis, & magis, & præstigiatoribus, & vetibus inserviunt Angali Diabolici. Idque mirum non ast, cum ipsa Satanas, ut ait Apostolus, trensfigutat sa in Angelum lucia. Quamobrem Mioistros ejus speciem Ministrorum justitiæ suscipere est consentaneum. Alioqoin quomodo Antichristus Christi personam indueret? Non igitur Samuelem in henc lucem reduait Mulier illa Venttiloque, sed tartarei Dæmones Samuelia personem atque similitudinem induentes, sa sa Mulieri Ventriloquæ, & Sauli, qui a Deo desecates, conspicuos præhuerunt.

Probatur secundo, aa *Tertulliano* Lib. *De Anima*, Cap. 57. „ Ecce hodie, *inquit* ejusdem Simonis Hæreticos tante præsumptio ertis extollit, ut atiam Prophetarum animas ab inferis movere se spondeent. Es credo quia mendacio possunt. Nec anim Pythonico tunc Spiritui minus licoit Animam Samuelis effingere, post Deum mortuos consulente Saule. Absit elioqoi ut Animam cujuslibet Sancti, oedum Prophetæ, a Dæmonio credamus aatractam, edocti quod ipse Satanas transfiguratur in Angelum lucis, etiam Deum sa asseveraturus in fine, signaque portentosiora editurus, adevertendos, si fieri possit, electos. Dubitavit si forte tunc, Prophetam se Dei asseverare, & utique Sauli in quo jam ipse morabatur? Ne putes alium fuissa qui phantasma administrabat, alium qui commendabat: sed eumdem Spiritum in Pseudo propbatida, & in Apostata facile mentiri, quod fecerat, credi, per quem Saulis thesaurus illic erat ubi & cor ipsius, ubi scilicet Deus non erat. Et ideo per quem visurum se credidit, vidit: quia per quem vidit, & credidit. Assentimur *Pionio Martyri* & Tersulliano, quateous negant *Samuelis* Animam e Dæmone fuissa extractam, seu præstigiis Pythonissæ evocatam, ooo quatenus veram *Samuelis* Animam *Sauli* appatuisse negant, & totum id a Dęmone falaciter gestum esse censent.

Probatur tertio, ea *S. Eustathio* Antiocheno Episcopo in Dissertatione De Engastrimytho contra Origenem, „ Quæ, qualisqua erat, *inquit*, hæc furiis agitata Anus, ut Samuelem a mortuis avocaturam promitteret? Et sane dignitatis iosignibus omissis, fatendum ast eam non potuisse Propheticam Animam avocaru, sed nec alterius ullius omnino . . . Quippe in potestate Dæmonum non sunt, sive Spiritus, siva Animæ, sed in solius Dei manu, qui omnium Rector omnibus iroperat. Quare ab inferis animas revocandi accersandique facultas soli Divioæ Naturæ tribuenda est . . . Manifestum itaqua ast, nullibi omnino Sacrarum Literarum seriem affirmasse, per Mulierem illam Engastrimythom Samuelem evocatum fuisse. Sed illa quidem in primis per incitantem ipsam Dæmonem dicit, illum evocandum, deinde & Deos ascandantes videre gloriata, fraudulenter signa hominis tradabat, ut ax insidiis occuparet. Et demens Saul aa his quæ audierat, intelleais quod ille ipsa asset Samuel, An ergo fides adhibenda sit vel a Dęmone vexato Sauli, quasi veram exactamque cognitionem haberet, vel Dæmoni da semat gloriose loquenti, promittentique ab inferis Justotum Animas educturum inter nos ipsos dijudicemus.

Probatur quarto, aa *S. Basilio* in Cap. 8. *Isaie*. Tanturo enim abest ut *Samuelis* Animam Pythonissę incantationibus evocatam senserit (quod ex Epistola 80. ed *Eustathium* Medicum in mendo cubanta, & male versa nonnulli colligunt,) ut nec verum *Samuelem* visum esse *Sauli* asseruerit, sed Dæmonem habitum & personam *Samuelis* indotum. *Dæmones*, inquit, *qua sententia ac decreto Dei constituta erant, jamque palam evulgata, sapeaumero annuntiaverunt his, qui facile in fraudem illiciuntur, sicuti fuit Pythonicus ille Spiritus, quem consuluit Saul per Divinatricem, futuram stragem annuntiavit ministerio Dæmonum. Erant enim Dæmones qui se ipsos transformarent in habitum & personam Samuelis, qui quod audiissent sententiam*

eande-

condemnationis adversus Saulem prolatam; quæ a Deo prodierat, exponunt & promulgant uti propriam.

Probatur quinto ex S. *Greg. Niss.* Ep. ad *Theodos.* Episc. „ Quibusdam, *inquit*, ante nos placuit, veram arbitrati Præstigiatricis illius in Samuele Animarum evocationem, atque ad opinionis suæ patrocinium, ejusmodi rationem quamdam afferunt. Quod cum propter Saulis rejectionem tristitia affectus esset Samuel, semperque Deo proponeret, Saulem præstigias ventriloquorum, quibus homines in fraudem illiciebant, de Populo erasisse, ideoque ægre ferret Propheta, quod a se rejecto placari nollet, permisisse Deum (inquiunt) ut per hujusmodi magicas artes Prophetæ Anima avocaretur, ut videret Samuel falsa se Deo in ipsius defensionem allegasse; cum aut diceret infensum ventriloquis atque hostem fuisse, qui tum temporis, dum Oraculum consulit, in causa fuerat ut ejus Anima evocaretur. Ego vero dum mihi in mentem venit Evangelicum illud Chaos, quod in medio malorum bonorumque firmatum est, inquit Patriarcha, vel potius Patriarchæ Dominus, ita ut neque possint damnati ad Sanctorum quietem ascendere, neque Sancti ad improborum cœtum penetrare: veras esse sententias ejusmodi non admitto: utpote qui solum verum credere Evangelium sum edoctus. Quando igitur magnus inter Sanctos erat Samuel, res autem mala est magia & incantatio, cum tantis Samuel in deliciis versaretur, neque volentem eum, neque invitum profundum illum hiatum, versus impios, & chaos impervium arbitror trajecisse. Nam invitus quidem id non sustinuisset, quod hiatum Dæmon pertransire non posset, atque ex medio Beatorum cœtu Virum Sanctum alio transferre: volens autem id non fecisset, quod neque cum improbis commisceri vellet, neque posset.“ Hucusque nobis suffragatur *S. Greg. Nissen.* Deinceps vero nobis adversatur, & cum *Eustathio Antiocheno* sentit, Dæmonem qui Ventriloquæ insidebat, *Samuelis* personam induisse, ut *Sauli* imponeret: „ Postquam enim dixit illa se Deos ascendentes videre, & virum erectum amictum pallio, quo pacto stabilient, quod ad Historiam attinet, qui servi sunt literæ? Si enim vere Samuel est ille qui visus est, plane igitur veri sunt etiam Dii, qui a Venefica sunt visi: nam & Dæmonia Deos, dicit Scriptura, *Omnes enim Dii gentium dæmonia*. Num igitur cum Dæmonibus erit & Anima Samuelis? Absit. Verum illud quod semper Veneficæ obsequebatur, Dæmonium assumpsit secum & alia Dæmonia, ut cum Mulierem falleret, tum eum qui ab ipsa fallebatur, Saulem: atque effecit quidem ut Dæmonia Dii a Ventriloqua censerentur; ipsum autem illa se specie induit quæ requirebatur, & voces illius simulavit, & quantum licebat verisimili assequi conjectura ex iis quæ apparebant, conformato in speciem Prophetiæ responso, quæ ea consequenti eventure putabantur, denuntiavit. Porro se ipsum volens nolens arguit Dæmon veritate prolata, dum dixit: *Cras tu & Jonathas mecum*. Si enim vere Samuel erat, quomodo fieri poterat, ut is qui omnium scelerum reus erat, cum illo esset? Verum hinc liquet Samuelis loco Dæmonium illud improbum visum, cum secum futurum Saulem dixit, mentitum non esse. Etsi autem Scriptura dicat etiam, *Samuel hoc dixit*, ne commoveant hæc verba peritum lectorem, sed addunum existimet, qui putabatur esse Samuel. Hanc enim consuetudinem esse Scripturæ comperimus, ut sæpe veræ rei loco id quod apparet enarret, ut in Historia Balaam nunc quidem dicente ipso: *Audiam quid loquatur in me Deus:* Deinde vero cum novisset Balaam, quod placeret Deo ut non malediceret ne Israeli nequaquam abiit, sicut consuetum ei erat, in occursum auspiciis. Qui enim inconsideratus fuerit, ibi quoque verum Deum cum Balaam colloqui arbitrabitur. Sane quidem quod subjicitur argumento est, eum qui Balaamo putabatur, Deum sic appellasse Scripturam, non eum qui vere Deus esset. Sic igitur hic quoque is qui Samuel esse videbatur, verba veri Samuelis simulabat: dum ingeniose Dæmon, ex iis quæ probabile erant eventura, Prophetiam imitaretur.

Probatur sexto, ex S. *Hieronymo* scribente, Pythonissam visam esse evocasse Animam *Samuelis*, quasi dicat, non revera id ab ipsa factum. Sic enim in Cap. 7. Isaiæ: *Plerique putant Saulem signum accepisse de terra, & de profundo inferni, quando Samuelem per incantationes & artes magicas visus est suscitasse.* Et in Caput 13. *Ezechielis*, loquens de Pseudo-prophetissis Dæmoniaco Spiritu inspiratis, ait: *Has autem dicunt Hebræi maleficiis artibus eruditas per Necromantias & Pythicum spiritum; qualis fuit illa quæ visa est suscitasse Animam Samuelis*. Et in Capit. 6. S. Matthæi: *In Samuelis phantasmate Pythonissæ loquitur ad Saulem: Cras eris mecum*.

Probatur septimo, ex *S. Cyrillo Alexandrino* Lib. 6. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, ubi cum absurdum esse præmisisset, Sanctorum Animas Spiritibus nequam subjectas esse, & invitas sequi eos quocumque illi voluerint, cum Deo Sanctorum protectori velut fidele depositum sint commendatæ, subdit: *Deliramenta igitur sunt hæc, imo vero stupor immanis, putare Prophetæ Animam revera frigidis scelestissimæ Muliercula carminibus ex attributis sibi sedibus esse detractam*. Propositis deinde Scripturæ Sacræ verbis de *Saule* & Pythonissa ait: *Itaque ad Mulierem Necromantiæ operam dantem pergit. Deinde, inquit: Excita mihi Samuelem; non quod ei vis carminum vel magicæ artis esset, ut Sancti Viri Animam evocare posset: Sed quod semper divinantes hujusmodi voce utuntur. Audivi autem eos occultis quibusdam verbis illicere Dæmonia, & aqua incantanda, simulacra & umbras, & tanquam in speculo formas quasdam conspicari, Dæmoniis videlicet eorum figuras apte fingentibus, qui evocari dicuntur. Itaque dixit „ primum illa Mulier:* Video Deos ascendentes e terra: *Deinde:* „ Et vidit, *inquit*, mulier Samuelem. *Nihil vero prohibet umbram visam fuisse atque simulacrum persimili Beato Samueli figura Dæmoniorum opera efformatam. Quod si quis putet evocatam revera fuisse Prophetæ Animam, & mulieris verbis tribuerit veritatem; ergo quia eadem dixit, Deos a terra ascendentes se vidisse, non divinandi consuetudini condonet falsitatem, sed revera Deos esse putet quosdam ejusmodi ordinis, qui existunt terra; cum ille, qui secundum naturam Deus est, unus sit ac solus*. Objicienti autem *Palladio*, Eum qui apparuit, futura prædixisse sciscitante *Saule*: Non esse autem in Spiritibus impuris veritatem, *S. Cyrillus* respondet: *Irritantibus ac sæpe offendentibus revelat futura Deus, interdum etiam per quos minime conveniat, insonantibus humano animo Sanctis Angelis ea quæ si ii didicerint, qui curiose sciscitantur, admodum intabescent: eaque prænotione veluti quibusdam iræ ac pœnarum sibi imminentium primitiis torquebantur*.

Probatur octavo, ex *Theodoreto Quæstione* 23. *in Lib.* 1. *Regum*, his concepta verbis: *Quomodo intelligere oportet de Ventriloqua?* Ad quam sic respondet: „ Nonnulli dicunt eam vere retulisse Samuelem. Nonnulli autem hoc quidem refellerunt; dixerunt autem quemdam Dæmonem Populi deceptorem ostendisse figuram Samuelis, & dixisse quæ sæpe audierat dicentem Samuelem, ignorasse autem tempus mortis Saulis. Ego autem primum quidem existimo esse nefarium & impium. Nec enim credo mulieres Necromanticas vel quamlibet reducere Animam: tantum abest ut Prophetæ, & tanti Prophetæ. Est enim perspicuum quod in aliquo alio loco degunt Animæ, expectantes resurrectionem corporum. Quare valde impium est credere Ventriloquas habere vim tantam. Secundum autem est amentiæ potius quam impietatis. Tentantes enim evertere impiam illam opinionem, existimaverunt falsam fuisse prædictionem, & ideo eam attribuerunt mendacii magistris Dæmonibus. Ego autem legens Librum Paralipomenon, inveni eum sic dixisse qui scripsit Historiam. *Et mortuus est Saul in suis iniquitatibus, in quibus prævaricatus est Domino secundum eloquium Domini: Propterea quod ipsum non observavit, & quod interrogavit Saul in Ventriloqua ut exquireret. Et respondit ei Samuel Propheta: Et non exquisivit in Domino, & occidit eum*. Hinc est ergo perspicuum, quod ipse Deus universorum efformata, ut voluit, specie Samuelis, protulit sententiam, cum hoc non potuisset facere Ventriloqua, sed Deus qui etiam per adversarios sententiam protulit. Audimus enim eum dicentem: *Et si abierit ad Pseudoprophetam, ego Dominus respondebo ei*. Ita etiam per Balaam benedixit Populo, & per impium Vatem prædixit futura, & orbis terræ prænuntiavit salutem, non execrando eloquente Spiritu, sed Sanctissimo Spiritu operante. *Licet autem veram prædictionem fuisse censeat* Theodoretus, *verum tamen* Samuelem *apparuisse negat*. Vera ergo fuit prædictio, *inquit*, fuit enim divina; non per Samuelem, ut arbitror facta. Nam illa quidem dixit quam viderat figuram, Saul autem ex figura conjecit esse Samuelem. Historia autem eum qui visus est nominat Samuelem, propterea quod ille sic crediderit. Ita etiam Angelos qui Abrahæ apparuerunt, & illorum Dominum, viros nominavit, quandoquidem id arbitratus Patriarcha mensam apposuit. Sic etiam eos qui non sunt Dii, Deos nominat etiam Dominus noster qui est super omnes Deos. Ita etiam hic eum qui visus est in figura Samuelis, sive Angelum, sive spectrum Samuelis figuram præ se ferens, Samuelem vocavit, ut fideliter accepta sententia gemens excederet e vita.

Secundam Versionem 70. Interpretum.

Pro-

Probatur nono, ex *Philastrio* Brixiensi Episcopo Lib. *de Hæresibus*, Cap. 26. „ Alia, *inquit*, est Heresis de „ Pythonissa, qua cooperientes vestimentis mulierem, „ ab ea quędam responsa sperabant posse consequi: unde & ajunt, Pythonissam illam B. Samuelis Animam „ ab inferis excitasse: atque inde maxime credi posse homines usque hodie plurimi suspicantur, quæque dixerat Regi Sauli superstiti Propheta Beatissimus, ea etiam in executione, quasi ei iterum responsa dixisse, „ cognoscitur vera. Cumque plurimi huic acquiescere „ mendacio malint, in perpetuum descendunt interitum; „ cum Propheta dicat: *Justorum animæ in manu Domini, & non tanget eas mors*. Quomodo itaque *anima* „ *impia piam sanctamque Animam & Prophetam maxime poterat ab inferis excitare?*

Probatur decimo, ex *Procopio Gazæo* in Cap. 28. Libri 1. Regum. *Quidam*, inquit, *dicunt Samuelem vere revocatum esse. Cæterum quid magis impium est, quam si dicamus, Dæmones incantamentis curiosorum in Animas potestatem habere, in quas, quoad homines vixerunt, potestatem nullam habuerunt? Igitur vel Spiritus impostor formam Samuelis simulat, & illa dicit, quæ sæpe numero ex Samuele audivit, tempus quidem Saulinæ mortis ignorans: Vel Angelus Dei, sicuti voluit, formam Samuelis adscripsit, Domino sententiam per contrarium efferente, qui inquit*, „ Si accesserit Pseudo-propheta, ego Dominus respondebo ei. *Sic per Balaam Spiritu Dei in ipso operante, benedixit Populo, & orbis salutem prædixit. Atqui nunc etiam effecit ut appareret forma Samuelis, quam Scriptura Samuelem appellavit. Sic Angelos etiam, qui Abrahamo apparuerunt, & Dominum eorum, viros appellavit. Viros enim se videre Patriarcha existimabat, quare mensam eis apponebat. Sic qui Dii non sunt, Deos appellat Scriptura, quemadmodum nunc etiam Samuelem; ut Saul, cui hoc videbatur, sententiam ex eo audiret, & cum gemitu e vita excederet. Etenim si hanc ob causam quod nomen ipsius exprimitur, Samuelem fuisse putabimus, oportebit illos etiam, quod Deos se vidisse dicit, veros Deos putare, cum tamen unus tantum natura Deus existat. Nonnulli tamen dicunt, ea vera quidem Samuelem apparuisse; sed Deo hanc Animam revocante, non saga. Scriptura enim tantum dicit hanc vidisse Samuelem, non autem revocasse. Solent autem in necromanticis Dæmonum fraudibus umbrosas species videre. Hoc autem quod vocem edit, species Dæmonis est. Objicere aliquis possit ignorantiam mortis Saulis: non enim postero die, sed diebus aliquot interjectis videtur obiisse. Nisi dicamus, per diem crastinum interitum imminentem significari. Aut certe scriptura per anticipationem res Davidis & Amalechi recensuit ante Saulis obitum: quemadmodum dicere possent, qui revera Samuelem dicunt apparuisse, aut per divinam virtutem speciem non dissimilem*. Et in Cap. 10. Lib. 1. Paralipomenon: *Item de Ventriloqua. Respondit enim ei* (*inquit*) *Samuel Propheta. Manifestum est, Deo ita pronuntiante id factum esse, quod Saul per præstigias quæsivit. Talem igitur visionem Samuelem appellavit scriptura, ex quo cognoscere futura cupivit Saul: sive quidam Angelus formam illam ostenderit, sive Deus per Animam Prophetæ Ventriloquæ res futuras aperuerit, quemadmodum Pharaoni fertilitatem, & Nebucodonosori successionem Imperiorum Mundi*. In Capit. vero 8. *Isaiæ*, ait, Dæmonem, *assumpta Samuelis persona*, tanquam propria Decreta narrasse, quæ de *Saule* rata erant, Deique sententia publicata.

Probatur undecimo, ex *Anastasio Sinaita* Quęstione 39. in qua *Theodoreti* Sententiam suam facit, iisdemque pene verbis exprimit.

Probatur denique, ex Auctore Quæstionum ad Orthodoxos sub *Sancti Justini Martyris* nomine editarum, Quæstione 52. ex Auctore Quæstionum Veteris & Novi Testamenti inter *S. Augustini* Opera extantium, Quæstione 26. & ex *S. Isidoro Hispalensi* Lib. 8. *Originum*, Cap. 9. dicente: *Quid plura? Si credere fas est de Pythonissa, ut Prophetæ Samuelis Animam de inferni abditis evocaret, & vivorum præsentaret conspectibus, si tamen Animam Prophetæ fuisse credamus, & non aliquam phantasticam illusionem Satanæ fallacia factam*. His adde *Rupertum* Abbatem Lib. 2. in Lib. 1. *Reg.* Cap. 17. & *Joannem Saresberiensem* Lib. 2. *Polycratici*, Cap. 27.

Probatur tertia pars Propositionis: Ea Sententia probabilis est, quam veterum Patrum pars maxima propugnat argumentis non contemnendis: atqui veterum Patrum pars maxima negat verum *Samuelem* visum *Sauli* Pythonissam consulenti, scilicet Tertullianus, SS. Basilius Magnus & Gregorius Nyssenus, Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Philastrius, Procopius, Gazæus, Anastasius Sinaita, & Isidorus Hispalensis: Nec eorum argumenta contemnenda sunt, ut ex eorum Propositione tunc patebit. Itaque probabilis est Sententia negans verum *Samuelem* visum esse *Sauli* Pythonissam consulenti, propugnansque Dæmonem *Samuelis* personam induisse, & *Sauli* respondisse: his autem nituntur argumentis.

Primum, quod Dæmon nullam Animam, hominum præsertim Sanctorum, evocandi potestatem habeat. Quod eorum argumentum adversus eos quidem validum est, qui *Samuelis* Animam a Pythonissa magicis artibus evocatam censent, sed eos non ferit qui Dei Providentia, & imperio censent eductam.

Quamquam nec absurdum est, ut *Pythonissa*, vel Dæmon, permittente Deo, Animam justi evocaverit. Audiatur *S. Aug.* ea de re *Simpliciano* respondens Libro 2. *De diversis Quæstionibus*, ab ipso propositis, Quęstione 4. *Item quæris utrum Spiritus immundus, qui erat in Pythonissa potuerit agere ut Samuel a Saule videretur & loqueretur cum eo. Sed multo majoris miraculi est quod ipse satanas Princeps omnium immundorum spirituum petiit loqui cum Deo, & petere tentandum Job justissimum virum, qui etiam tentandos Apostolos petiit. Aut si hoc non ideo habet difficilem Quæstionem, quia per quam voluerit creaturam, cui voluerit creaturæ, ubique præsens Veritas loquitur, nec propterea magni meriti est cui loquitur Deus: interest enim quid loquatur, quia & Imperator multis innocentibus non loquitur, quibus providentissime consulit ad salutem; & cum multis nocentibus loquitur quos jubet interfici: si ergo hinc propterea nulla quæstio est, nulla sit quæstio quomodo etiam immundus spiritus cum anima sancti Viri loqui potuerit. Omnibus enim Sanctis Deus creator & Sanctificator longe utique major est. Quod si hoc movet quod licuerit maligno spiritui excitare Animam justi & tanquam de abditis Mortuorum receptaculis evocare; nonne magis mirandum est quod satanas ipsum Dominum assumpsit, & constituit super pinnam Templi? Quolibet enim modo fecerit, ille etiam modus quo Samueli factum est ut excitaretur, similiter latet. Nisi forte quis dixerit, faciliorem Diabolo fuisse licentiam ad Dominum vivum unde voluit assumendum, & ubi voluit constituendum, quam ad Samuelis defuncti Spiritum a suis sedibus excitandum. Quod si illud in Evangelio nos ideo non perturbat, quia Dominus voluit atque permisit nulla diminutione suæ potestatis & divinitatis id fieri; sicut ab ipsis Judæis quamquam perversis atque immundis & facta Diaboli facientibus & teneri se, & vinciri, & illudi, & crucifigi, atque interfici passus est: non est absurdum credere ex aliqua dispensatione Divinæ voluntatis permissum fuisse, ut non invitus, nec dominante atque subjugante magica potentia, sed volens, atque obtemperans occultæ dispensationi Dei, quæ & Pythonissam illam & Saulem latebat, consentiret Spiritus Prophetæ sancti ostendi se adspectibus Regis, divina eum sententia percussurus. Cur enim Anima boni hominis, a malis vivis evocata si venerit, amittere videatur dignitatem suam cum & vivi plerumque boni vocati ad malos veniant, & agant cum eis quod officium postulat æquitatis, servato atque inconcusso decore virtutis suæ, & illorum vitiis pro eorum præsentium vel usu, vel necessitate tractatis?*

Alterum argumentum est, quod prædictio illa falsa sit, *Cras tu & filii tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthiim*. Hoc enim die proxime sequenti non evenit. Quæcumque scilicet in Scriptura narrantur a profectione *Saulis* in Endor ad ejus mortem, unius diei spatio peragi non potuere, sed quinque ut minimum dierum intervallum postulant. Rerum gestarum dierumque seriem describit *Leo Allatius* in Syntagmate *De Engastrimytho* Cap. 17. Prima die congregant Philistæi agmina ad bellum contra Israel (1. *Regum* 28. 1.) & castrametati sunt in Sunam. Ex altera parte *Saul* congregata Israelitica manu in Gelboe castrametatus est. *Vers.* 5. Ubi vidisset hostium copias, *Saul* expavit, & consuluit Dominum, qui non respondit ei, neque per somnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas. *Vers.* 6. Ideo reversus ad malas artes, quas prius de medio tulerat, a servis suis Pythonissam inquirit, quam cum comperisset, sed in Endor commorantem, mutatis vestimentis cum duobus servis iter ingreditur. Nocte Endor appellit, & Pythonissam alloquitur. (*Vers.* 7. 8.) Achis *David* Custodem Capitis sui creat. Minis Philisthæum dimittitur *Vers.* 29. Nocte proxima responso *Samuelis*, seu Dæmonis, qui *Samuelem* se simulabat, *Saul* accepto, jacet in Terra perterritus, & tota nocte illa non capit cibum (*Vers.* 20.) Eadem nocte *David* surrexit ut quemadmodum

in

in mandatis habueret, ab *Achie* summo mane proficisceretur. *Capit.* 29. *V.* 11. Secundo die summo mane mulier de periculo vitæ *Saulis* solicita ipsum exorat, ut cibum capiat. Capto quiavit (*Cap.* 28. *V.* 22. 23. 24.) Tertio da *David* adhuc in via Siceleg: quæ Urbs succensa eb Amalecitis, qui omnibus captivis ductis, atiam uenribus *David*, pergunt itinere sun (*Cap.* 30. *V.* 1. *& seq.*) Quarto die *David* venit in Siceleg, invenitque illam succensam (*Cap.* 30. *V.* 3.) Confortatus a Domino persecutus est hostes cum sexcentis viris usque ad torrentem Besor, quem ubi pertransiit cum quadringentis, (quippe cæteri labore fracti substiterant) a viro Ægyptio sare mortuo, qui tribus diebus & tribus noctibus panem non comederat, neque biberat aquam, cibo propinato, refocillato, hostium tabernacula didicit, in quos impetu facto eos maxime clede effecit. (*Cap.* 30.) Quinto dia *David* in pugne ed vesperam perseverat. Amalecitis fere internecione delatis prædam reanperat & uxores. (*Cap.* 30. 17. *& seq.*) Venit in Siceleg, unde misit dnne de præda Senioribus Juda proximis fuit. (*Cap.* 30. 26.) Hoc die Philistæi pugnarunt udvarsus Israel, & Israel cecidit interfectus in Monte Gelboe. (*Cap.* 31. 1.) Et percussus est *Saul*, & tres filii ajus. (*Ibidem*, vers. 2.) Prædictio argo falsa fuit, *Cras, tu & filii tui mecum eritis*. At Anima Prophetica non potest falsa prædicere nequa mentiri: Illa ergo prædictio non fuit *Samuelis*, nequa alterius cujuspiam divinioris naturæ, sed Dæmonis.

Prætetea hæc prædictio, *Ceas tu, & filii tui mecum*, as alin capita falsa erit, si vero *Samueli* tribuatur. Nam *Saul* reprobus non erat futurus cum *Samuele* in loco quietis, nec æternam salutem consequi debebat.

Huic nihilominus argumento respondetur, Adverbium *Cras*, in Sacris Literis non semper diem crastinum, & qui jam currentem proxime accipiet, notare, sed sæpius tem imminentem, & tempus futurum significare ut *S. Hieronymus*, *Theodoretus*, & *Procopius* observent. Unius *S. Hieronymi* verba axhibeo in *S. Matthæi* Caput seatum: *Cras in Scripturis futurum tempus intelligitur decente Jacob: Exaudiet me cras justitia mea. Et ubi Altare extruitur a duabus Tribubus Ruben & Gad, & dimidia Tribu Manasse, & e cuncto Israele ad eos legatio mittitur, eum Phinees Pontifici respondisset, Ideirco se Altare fecisse, ne cras filiis suis colendi Deum possessio denegaretur: Et multa istiusmodi in Veteri reperiec Testamento.* Prætaree, quæ de rebus *Davidis* narrantur in Scriptura, non eo ordine quo gesta sunt enarrantur, sed dicta sunt per anticipationem; & mors *Saulis a Samuele* prædicta, die post ejus Vaticinium proximo accidit. Ita respondet *Theodoretus* Quæstiona 63. in Lib. 1. Regum. *Patet ergo*, inquit, *Saulem, cum Hebræi & alienigena castrametati*
„ *essent, exquisivisse Ventriloquam*. Vidit enim, *inquit*,
„ castra elianigenerum, & timuit, & axpavit cor ejus
„ valde. *Cum autem abiisses ad Ventriloquum, & a Deo accepisset sententiam, statim cecidit, cum neque noctu comedisset, quando clam relicto Exercitu, Ventriloquam suscitatnens accessit, usque per totum diem illum. Mulieris demum hortatu cœnavit, & noctu pervenit ad*
„ *Exercitum. Hoc enim docuit Historia*: Et epposuit
„ coram Saul & corem pueris suis, & comederunt &
„ surgentes abierunt nocte ille. *Deinde orta luce com-*
„ *missum est prælium. Vera ergo fuit prædictio*, Crasti-
„ no die tu morieris, & Jonathan filius tuus tecum,
„ & castre Israelis debit Dominus in manus alienige-
„ narum. *Eorum autem nihil prædixerat Samuel cum esset superstes, sed solius Regni privationem: Jonathæ autem nullam fecerat mentionem. Hic antem & ipsius, & Joaathæ prædixit interitum, & stragem Populi, & victoriam alienigenarum. Sed suspicantur plures intercessisse dies, & Scriptorem juxta morem Scripturæ narrationem Belli resumpsisse. Et nolunt considerare, quod cum Samuelis quoque mortem antea dixisset Historiographus, dixit rursus post multas narrationes*: Et Samuel est mortnus, & planxit eum totus Israel: Et sepeliunt aum in Armathaim Civitate ajus. *Repetiit autem hanc narrationem, ut, sicut dixi, narraret de Ventriloqua. Ita etiam de bello repetiit, ut doceret quomodo Satrapæ alienigenarum prohibuerunt, ne David simul cum eis descenderet in aciem: Et quomodo cum venisset* Ceilam, *eam invenit eversam, & quod persecutus Amalecites, eos expugnavit, & præter paucos omnes prostravit, & prædam omnem reduxit, tam suam, quam illorum. Cum ergo hanc implesset narrationem, repetiit institutam orationem de bello alienigenarum, & docuit quomodo Jonathan & Saul fuerunt interempti. Temporis autem fert*
„ *testimonium & e. Libri Regnorum initium*. Factum
„ ast, *inquit*, postquam mortuus est Saul, & David
„ reversus est percutiens Amalec, & sedit David in
„ Secela duos dies. Et factum ast die tertio, & ec-
„ ce vir vanit ae castris Populi, qui arat cum San-
„ le, & vastes ejus erant laceratę, & terra super ca-
„ put ejus. *Cæterum existimo necessariam rursus summatim verba ipsa perstringere. Cum cogeretur Exercitus alienigenarum, viderunt Satrapæ Davidem cum Anchus, & ægre ferentes persuaserunt ut David dimitteret tanquam hostem. Reversus autem invenit vastatam Ceilam: Statim ergo profectus, inventos spoliis inhiantes Amalecitas vi superavit, & una cum fuis opes illorum reportavit. Hic gestis, Saul relictis castris abiit ad Ventriloquam. Accepta autem sententia, postquam cum domo cœnavit, per totam noctem iter fecit, mane autem pervenit ad Exercitum: Deinde commisso prælio fuit interfectus. Vera ergo fuit prædictio. Fuit enim divina.*

Quod entem *Samuel* dixit Seuli, *Ceas tu, & filii tui mecum eritis; τὸ mecum* non refertur ad æqualitatam salicitatis, sed ad patem conditionem mortis. Audiatur *S. Augustinus Lib.* 2. *Quæstionum ad Simplicianum*, *Quæstione* 4. Jam vero, *inquit*, si illud mo-
„ vat, quomodo & a maligno Spiritu Sauli vara præ-
„ dicta sunt? Potest & illud mirum videri, quomo-
„ do Dæmonas agnovarint Christum, quam Judæi
„ non agnoscebant. Cum enim vult Deus etiem per
„ infimos infernosque Spiritus aliquam vera cognosce-
„ ra, temporalie dumtaxat atqua ad istem mortalite-
„ tem pertinentia, facile est, & non incongruum,
„ ut omnipotens & justus ad eorum pœnem, quibus
„ ista prædicuntur, ut malum quod ais pendet ante-
„ quam veniat prænoscendo patiantur, occulto appe-
„ ratu Ministeriorum suorum etiam Spiritibus telibus
„ aliquid divinitatis impertiat, ut quod audiunt ab
„ Angelis, prenuntient hominibus. Tantum antem au- *Act.* 16. 17
„ diunt, quantum omnium Dominus atqua Modera-
„ tor vel jubet vel sinit. Unda etiam Spiritus Pytho-
„ nis in Actibus Apostolorum adtestatur Paulo Aposto-
„ lo, & Evangelistæ asse conatur. Miscent tamen isti
„ fallacias, & varum quod nosse potuarint, non do-
„ cendi, magis quam decipiendi fine prænuntiant.
„ Et forte hoc ast, quod cum illa Imago Samuelis
„ Saulem prædiceret moriturum, dieit atiam secum
„ futurum: quod utique falsum ast. Magno quippe
„ intervallo post mortem separari bonos e malis in
„ Evangelio legimus, cum Dominus inter superbum
„ illum divitem, cum jem apud inferos tormenta pa-
„ teretur, & illum qui ad eius januam ulcerosus ja-
„ cebat, jam in requia constitutum, magnum Chaos
„ interjectum esse testatur. Aut si propterea Sa-
„ mual Sauli dixit, *Mecum eris*, ut non ad æquali-
„ tetem salicitatis, sed ad parem conditionem mor-
„ tis referatur, quod utatque homo fuerit, & uter-
„ que mori potuerit, jamque mortuus mortem vi-
„ vo prænuntiabat; perspicit, quantum opinor, Pru-
„ dentie tua, secundum utrumque intellectum habe-
„ re exitum illam lectionem, qui non sit contre fi-
„ dem.

Tertium argumentum petunt ex eo quod agnito *Samuele* Saul *inclinavit se super faciem suam, & adoravit illum*. At vera *Samuelis* Anima nunquam e Rege passa fuisset se adorari.

Huic tamen argumento facile respondetur, Adorationis nomine letriæ cultum ibi non exprimi, sed supplicem dumtaxat observantiam, quæ viris dignitate vel sanctimonia eecellentibus, eo ritu apud Habræos axhibebatur. Sic 1. Regum 25. *Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & procidit coram David super faciem suam, & adoravit super terram, & cecidit ad pedes ejus*. Sic David Saulem adorasse dicitur 1. Regum 24. *Et respexit Saul post se, & inclinans se David pronus in terram adoravit*. 3. Regum 1. 16. *Inclinavit se Bethsabee & adoravit Regem. V.* 23. *Et nuntiaverunt Regi, dicentes: Adest Nathan Propheta. Cumque introisset in conspectu Regis, & adorasset eum pronus in terram, dixit Nathan*, &c. *V.* 31. *Summissoque Bethsabee in terram vultu adoravit Regem*. 4. Regum 4. 37. de Sunamitide coram *Eliseo* procumbente dicitur: *Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & adoravit super terram*.

Hæc igitur Argumenta, *S. Eustathii Antiocheni*, *Gregorii Nysseni*, & aliorum negantium verum *Samuelem* Sauli visum, speciosa quidem sed insolubilia non sunt, imo facilis ast ad illa Responsio. Nac tamen graviora sunt ac magis convincantia *Origenis* Argumenta. Præcipuum illud ast quod Scriptura Sacra anm qui *Sauli* appa-

apparuit Samuelem sexies appellet, non spectrum vel imagine Samuelis.

Sed facile respondent alterius opinionis Vindices, Multa in Scripturis Sacris dici juxta opinionem temporis quo gesta referuntur, & non juxta id quod veritas continebat. Sic *Ananias* apud *Jeremiam* dicitur Propheta, non qui esset, sed qui crederetur. Et *S. Joseph* in Evangelio Pater Domini: *Ecce pater tuus & ego* (inquit S. Virgo Deipara) *dolentes quærebamus te*. Sic 1. *ad Corinthios* 8. S. Paulus ait: *Si quidem sunt Dii multi & Domini multi*. Sic de Prophetis *Baalis*,
Sap. 3. qui tamen falsi erant Prophetę, ait Scriptura 3. Regum 18. *Et prophetabant quousque præteriit vespera*. Quia ergo imago, quæ *Sauli* apparuit, *Samuelem* Prophetam referebat, & Pythonissę ac Sauli *Samuel* videbatur, potuit *Samuelis* nomine a Scriptore Sacro designari. Sane, inquiunt, non magis concluditur verum fuisse *Samuelem* ex eo quod ita nominetur, quam recte colligeretur fuisse verum corpus *Samuelis* redivivum, verumque pallium, ex eo quod Pythonissa respondit Sauli: *Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio*. Aut veros fuisse Deos, qui de terra visi sunt ascendisse, quia Mulier Sauli dixit: *Deos vidi ascendentes de terra*. Hinc *S. Eustathius* Antiochenus contra Origenem: *Mulier evocavitne Samuelem una cum corpore; an figura umbræ tantum imagine obvolutum? Si incorporeum illum evocavit, non ergo Samuelem, sed Spiritus formam suscitavit; ex anima enim & corpore compositus ipse est Samuel, homo ex utrisque proportione quadam constat. Si vero una cum toto corpore virum evocavit, quomodo non vidit illum Saul? Quippe si oculatus testis ipse vidisset, non interrogasset mulierem ac si non videret, illa ipsa verba enuntians*, Quid vidisti? *Itaque si oculorum effugit obtutum, absque dubio & corporis expers erat. Si corporis expers figura apparebat, ut quid Pythomantis oppositum dicebat:* Vidisse *quidem* hominem rectum e terra salientem, pallio, *uti prius ab eo fieri consueverat*, amictum? *Res itaque ipsæ, Origenes, cum tuis sermonibus pugnant. Et Saul ipse, cum nihil omnino aspexisset, tamquam de phantasmate invisibili sermonem habens, interrogabat, inquiens*, Quid vidisti? *Illa porro ac si hominem intuita fuisset, clamavit*: Virum stantem, ascendentem de terra: *Ut autem illi suaderet hominem esse, notas illius enarrat, suadens*: Et hic pallio amictus .... *Si igitur animam tantum evocatam, non ipso corpore hominem decernis, quod etiam si volueris, Scripturæ series non concedet, tibimetipsi pugnantia, contrariaque loqui non percipis? Hocque tibi aliquis opponeret: Quare non dixit Mulier*, Propheticam Animam vidi: *sed oppositum*, Virum erectum? *& eandem, quam inunis rationem, quare Scriptura non ita effata est*, Vidit Mulier Dæmonium, quod fingebat se esse Samuelem? *Hac utique ratione ego tibi opponens obiicerem: Quare evocata Anima non dixit, Animam se vidisse, si res ita se haberet, quin contrarium*, Hominem, & hunc erectum, *quod habitudinis corporeæ, illiusque certæ signum est? ... Quid igitur quispiam hic dicere posset? Si vir ille prodiens ipso emergeret corpore, nonne eum Saul vidisset, neque ab illo quis is esset, quasi cæcitate perculsus, conaretur perdiscere? Igitur res ipsa clamat, eum hominem non fuisse, sed umbram, ut videtur, obscuram & fallacem, neque enim oculos fugisset. Et si opinaris, Origenes, Animam Samuelis illic fuisse, quare umbra illa involuta diploide apparebat? Manifestum equidem est vestes corporibus potius quam animabus convenire.*

Ea de re disserentem *S. Augustinum* audire juvat *Lib.* 2. De diversis Quęstionibus ad Simplicianum, *Quæstione* 4. Quamquam, *inquit*, in hoc facto potest esse alius facilior exitus & expeditior intellectus, ut non vere Spiritum Samuelis excitatum a requie sua credamus, sed aliquod Phantasma, & imaginariam illusionem Diaboli machinationibus factam, quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sicut omnia quæ pinguntur atque finguntur ex aliqua materia metalli aut ligni, vel cujusque rei aptæ ad opera hujusmodi quęque etiam videntur in somnis, & omnes fere imagines, earum rerum quarum imagines sunt, appellari nominibus solent. Quis est enim qui hominem pictum dubitet vocare hominem? Quandoquidem & singulorum quorumcumque picturam cum aspicimus, propria quoque nomina incunctanter adhibemus: Velut cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus: Ille Cicero est, ille Sallustius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma; cum aliud nihil sint quam pictę imagines. Unde Cherubim cum sint cœlestes Potestates, ficta tamen ex metallo, quod imperavit Deus, super Arcam Testamenti, magnæ rei significandæ gratia, non aliud quam Cherubim illa quoque figmenta vocitantur. Item quisquis videt somnium, non dicit, Vidi imaginem Augustini aut Simpliciani; sed Vidi Augustinum aut Simplicianum: Cum eo tempore, quo tale aliquid vidit, nos ignoraremus: usque adeo manifestum est, non ipsos homines, sed imagines eorum videri. Et Pharao spicas se dixit vidisse in somnis, & boves, non spicarum aut boum imagines. Si igitur liquido constat nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari, non mirum est quod Scriptura dicit Samuelem visum; etiamsi forte imago Samuelis apparuit, machinamento ejus qui transfigurat se velut Angelum lucis, & Ministros suos velut Ministros justitiæ.

Utramque ergo opinionem *S. Augustinus* probabilem hic judicavit, diligentiori tamen inquisitioni non pręscribens. Perspicit, *inquit*, quantum opinor, Prudentia tua, secundum utrumque intellectum habere exitum illam lectionem, qui non sit contra fidem: Nisi forte profundiore & perplexiore inquisitione, quæ vel virium meatum, vel temporis excedit angustias, inveniatur ad liquidum vel posse Animam humanam, cum ex hac vita emigraverit, magicis carminibus evocatam virorum apparere conspectibus, etiam corporis lineamenta gestantem, ut non solum videri valeat, sed & agnosci. Et si potest, utrum etiam Justi Anima non quidem cogatur magicis sacris, sed dignetur ostendi occultioribus imperiis summæ Legis obtemperans; Ut si fieri non posse claruerit, non uterque sensus in hujus Scripturę tractatione atque expositione admittatur, sed illo excluso, imaginaria simulatio Samuelis diabolico ritu facta intelligatur. Sed quoniam sive illud fieri possit, sive non possit, tamen fallacia Satanę atque imaginum simulandarum callida operatio decipiendis humanis sensibus multiformis invigilat, pedetentim quidem, ne inquisitionibus diligentioribus præscribamus, sed tamen potius existimemos tale aliquid factum maligno Pythonissæ illius ministerio, quando nobis aliquid amplius excogitare atque explicare non datur.

Tandem tamen *S. Augustinus* auctoritate *Ecclesiastici* impulsus, in eam sententiam inclinavit, quæ verum *Samuelem* visum esse *Sauli* Pythonissam consulenti asserit. Qua auctoritate & nos pręsertim movemur, ut hanc sententiam alteri præponamus. *S. Augustini* locus est Libro *De Octo Dulcitii Quæstionibus*, *Quæstione* 6. *ubi repetitis iis, quæ ad Simplicianum* ea de Quæstione scripserat, sic absolvit: *Sed quam non frustra dixerim, pedetentim nos in hac re gesta simulatam Samuelis imaginem maligno Pythonissæ ministerio præsentatam existimare debere, ne inquisitionibus diligentioribus præscribamus, mea posterior inquisitio declaravit, quando inveni in Libro Ecclesiastico, ubi Patres laudantur ex ordine, ipsum Samuelem sic fuisse laudatum, ut prophetasse etiam mortuus diceretur. Sed si & huic Libro ex Hebræorum, quia in eorum non est, Canone contradicitur: Quid de Moyse dicturi sumus, qui certe & in Deuteronomio mortuus, & in Evangelio cum Elia qui mortuus non est, legitur apparuisse viventibus?*

DISSERTATIO XXV.

De Psalmis Davidicis.

QUÆSTIO I.

Utrum David sit unicus omnium Psalmorum Auctor.

NIcolaitę, Gnostici, & Manichæi, teste *Philastrio*, *Davidem* Christi Prophetam fuisse, & divinarum Scripturarum Auctorem pertinaciter negarunt. *Paulus Samosatenus Psalmos in honorem Domini nostri Jesu Christi cani solitos, quasi novellos & a recentioribus hominibus compositos abolevit. Mulieres autem magno Paschæ die in Magna Ecclesia Psalmos quosdam canere ad sui ipsius laudem instituit, quod quidem audientibus horrorem merito incusserit*: ut testantur

rat Antiochenæ Synodi adversus illum congregatæ Patres, apud *Eusebium* Lib. 7. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 30. Editionis *Valesii*. Quidam etiam de grege Anabaptistarum eundem errorem propugnarunt. De Psalmorum vero Auctore non eadem est Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum sententia. Quidam Psalmos omnes *Davidis* non esse asserunt, sed eorum quorum inscribuntur nominibus. Alii unicum omnium Psalmorum Auctorem *Davidem* agnoscunt. Primam sententiam propugnant Auctor Synopseos Scripturæ Sacræ *S. Athanasio* attributæ, *S. Hilarius* In Prologo Psalmorum, *S. Hieronymus* Epistola 134. ad *Sophronium*, & Epistola 139. ad *Cyprianum*. Posteriorem sententiam tuentur *S. Joannes Chrysostomus*, Homilia in Psalmum 50. *S. Ambrosius* Præfatione in Psalmos, *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 14. *Theodoretus*, *Cassiodorus*, & *Euthymius* in Prologis Libri Psalmorum, & *Philastrius* Hæresi 79. ubi eos qui huic opinioni adversantur inter Hæreticos numerare non dubitat.

PROPOSITIO I.

Liber Psalmorum genuinus est & antiquissimus. An unius sit Auctoris, incertum. Partem certe maximam Davidi tribuendam esse constat.

PRobatur prima pars Propositionis. Liber ille Scripturæ genuinus est & antiquus, cujus plures versiculos describunt Prophetæ, aliique Scriptores Canonici, & quem Christus & Apostoli ut sacrum laudant, ex eoque testimonia proferunt: Atqui Prophetæ, aliique Scriptores Sacri versiculos integros ex Libro Psalmorum describunt, ex eoque testimonia deprompserunt, Christus, & Apostoli. Psalmorum itaque Liber genuinus est & antiquus.

Probatur Minor. Totus Psalmus decimus septimus describitur capite vigesimo secundo Libri secundi *Regum*. Psalmi nonagesimus quintus & centesimus quartus reperiuntur, & in unum conjuncti leguntur Lib. 1. *Paralipomenon*, Capite decimo sexto, ut observat etiam *Origenes* in Prologo Commentarii in Canticum Canticorum, & in Epistola ad Africanum. Initium Psalmi primi descripsit *Jeremias* Cap. 17. his verbis: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride; & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum*. Illud Isaiæ 38. 18. *Quoniam non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te*; descriptum est ex Psalmi sexti versu sexto: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* Illud Libri 2. Regum 22. 43. *Delebo eos ut pulverem terræ, quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam*, geminum est huic versui Psalmi decimi septimi: *Et comminuam eos ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum delebo eos*. Proverbiorum 16. 5. legitur: *Initium viæ bonæ facere justitiam, accepta est autem apud Deum magis quam immolare hostias*: Quod desumptum est ex Psalmo 50. 18. *Quoniam si voluisses Sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus*. Illud Isaiæ 52. 10. *Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri*; manavit ex Psalmi nonagesimi septimi versiculis 1. & 3. *Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus. Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri*. Illud *Jeremiæ* Threnorum 5. 19. *Tu autem Domine in æternum permanebis, Solium tuum in generationem & generationem*, acceptum est ex his Psalmi 101. 13. *Tu autem Domine in æternum permanes, & memoriale tuum in generationem & generationem*. Illud Threnorum 3. 6. *In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos*; expressum est ex hoc Psalmi centesimi quadragesimi secundi commate; *Collocavit me in obscuris, sicut mortuos sæculi*. Illud Amos 9. 2. *Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in cælum, inde detraham eos*; germanum est illius e Psalmo centesimo quadragesimo secundo: *Si ascendero in cælum, tu illic es; Si descendero in infernum, ades*. Verba Psalmi 77. 2. *Aperiam in Parabolis os meum, loquar Propositiones ab initio*; laudantur a *S. Matthæo* Cap. 13. 35. *Ut impleretur, inquit, quod dictum erat per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, eructabo absconditа a constitutione Mundi*. Testimonium item ex Psalmo 21. desumptum pariter Propheticum appellat Cap. 27. 35. *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*. Christus ipse apud *S. Lucam* Evangelii 24. 44. *Necesse est*, inquit, *impleri omnia quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me*. S. Petrus Actuum 1. 20. *Scriptum est enim in Libro Psalmorum: Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea, & Episcopatum ejus accipiat alter*. Capite sequenti quatuor e Psalmo decimo quinto versiculos profert, Cap. 4. 25. duos e Psalmo secundo, Cap. 13. 33. unum ex eodem. *S. Paulus* ad Romanos 11. 9. testimonium profert ex Psalmo sexagesimo octavo; & ad Hebræos 3. Psalmum nonagesimum quartum laudat in hunc modum: *Quapropter sicut dicit Spiritus Sanctus: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me Patres vestri, probaverunt, & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas, sicut juravi in ira mea: si introibunt in requiem meam.*

Confirmatur ex Ethnicorum suffragiis, qui nonnulla e Psalmis in Libros suos transtulerunt. Illud enim Psalmi 4. 7. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*; & illud Psalmi 35. 10. *In lumine tuo videbimus lumen*, expressit *Plato* his verbis: *Nec enim uti reliqua disciplinarum genera solent, ulla penitus exprimi verborum significatione potest; Sed tantum post longam cum eo vitæ consuetudinem, repente lumen aliquod, sic tanquam exiliente igne succensum, ubi semel in animum incidit, se ipso deinceps alitur & glíscit*. Hanc observationem *Eusebio* debemus Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. *Psalm.* 103. hæc leguntur: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! Omnia in sapientia fecisti: Impleta est terra possessione tua. Omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore. Dante te illis, colligent: Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Avertente autem te faciem, turbabuntur: Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur. Emittes Spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ*. Quæ *Numenius* in Opere suo *De Bono* sic expressit: *Id apud nos in confesso maneat, de quo prorsus qui audiat nemo merito dubitare possit, Deum primum & ab omni opere vacare, & Regem esse Universi: Artificem vero Deum, cælum permeando, cuncta moderari. Et sane commeatus noster atque apparatus omnis ipsius beneficium est, dum certa progressione, huc Mens ad eos omnes transmittitur, quos in ejus communionem vocari pro suo cujusque gradu & conditione fas sit. Itaque dum in quemque nostrum conversus intuetur Deus, tum enimvero sua corporibus vita, suus vigor inest, quod immissis divinitus radiis foveantur. Sin autem ad sui ipsius contemplationem oculos converterit, tum res inferiores extinguit subito, Mens autem ipsa non vivere modo, sed etiam beata admodum vivere*. Hanc observationem debemus *Eusebio* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 18. *Aristoteles ut Lunari*
„ *orbe Providentiam definiret, ex illo Psalmo hausit*, Do-
„ mine in Cœlo misericordia tua, & veritas tua usque
„ ad nubes. *Neque enim ante Domini adventum Propheticorum adhuc Mysteriorum aperiebatur sententia*, (inquit *Eusebius Lib.* 13. *Præparationis Evangelicæ* Cap. 13.) *Philopatridos* Auctor, qui sub *Luciani* larva delitescit, hæc verba Psalmi 103. 3. *Extendens cælum sicut pellem*, suffuratus est. *Fidem habe*, inquit, *documentis, quibus ad Religionem Christianam tu me erudisti, siquidem vitam æternam concupiscis: Si cælum tanquam pellem expandit*. Illud Psalmi quinquagesimi, *Quoniam si voluisses, Sacrificium dedissem utique; holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus .... Tunc acceptabis Sacrificium justitiæ*; Thuriorum Legislator *Charondas* imitatus est, cum ait, (apud *Porphyrium* Libro 2. De Abstinentia) *Dii non gaudent improborum Sacrificiis & impensis, sed justis & rectis bonorum virorum institutis*.

Secunda pars Propositionis probatur: Id Theologo incertum est, quod neque ex Scriptura, neque ex Traditione, neque ulla ratione in iis fundata, vel Ecclesiæ judicio, quod iis duobus prioribus mediis innititur, probari potest: Sed unum esse Psalmorum omnium Auctorem, neque ex Scriptura Sacra, neque ex Traditione, neque humana ratione in iis fundata, neque ex Ecclesiæ judicio ac definitione, quæ duobus illis prioribus mediis innititur, probari potest: Id igitur incertum est.

Minor evidens est de Scriptura Sacra, & Ecclesiæ judicio, siquidem nullus Scripturæ locus, nullum Concilium, nulla Constitutio Pontificia ab Ecclesia recepta proferri potest, quibus Psalmi omnes uni & eidem Auctori vindicentur. De ratione in Scriptura fundata idem esto judicium. Ubi enim fundamentum deficit, consequens est ut & illud deficiat quod ei superstrueretur. De Traditione vero eadem Minor probatur. Illud ex Traditione probari non potest, circa quod Patres in diversas abiere Sententias. Illud enim solum vere Catholicum dicimus, quod semper, ubique, & ab omnibus traditum est, ut ait *Vincentius* Lirinensis in Commonitorio. Atqui de Psalmorum Auctore variæ sunt & discrepantes Patrum Sententiæ. Ex Traditione igitur probari non potest unum esse & eumdem Psalmorum omnium Auctorem.

Probatur Minor. *S. Hilarius* Psalmos omnes unius Auctoris esse negat, Præfatione in Psalmos. „ Varias esse, *inquit*, plurimorum de Psalmorum Libro opiniones, ex Libris ipsis, quos scriptos reliquere, compertum habemus. Nam aliqui Hebræorum eos in quinque Libros volunt esse divisos: Ut sit usque in quadragesimum Psalmum Liber primus, & a quadragesimo usque ad septuagesimum primum Liber secundus, & usque ad octogesimum octavum Liber tertius, & usque in centesimum quintum Liber quartus; ob quod hi omnes Psalmi in consummatione sua habent, *Fiat*, *fiat*. Concludatur deinde in centesimo quinquagesimo Liber quintus. Alii vero ita scribendos Psalmos existimaverunt, PSALMI DAVID: Quo titulo intelligi volunt eos omnes a David fuisse conscriptos. Sed nos secundum Apostolicam Auctoritatem Librum Psalmorum & nuncupamus, & scribimus. Ita enim in Actis Apostolorum scriptum meminimus: Scriptum est enim in Libro Psalmorum: *Fiat domus ejus deserta, & Episcopatum ejus accipiat alter*. Ergo neque secundum quosdam Hebræos, quinque Libri, neque secundum plurimorum simplicitatem, Psalmi David dicendi sunt, sed secundum Apostolicam Auctoritatem, Liber Psalmorum esse noscendus est. Sunt autem plures eorumdem Psalmorum Scriptores. Nam aliquibus David Auctor præscribitur; in aliquibus, Salomon; in aliquibus, Asaph; in aliquibus, Idithun; in aliquibus, filiorum Core; in aliquo, Moysi. Ex quo absurdum est, Psalmos David dicere vel nominare, cum ibi Auctores eorum ipsis inscriptionum titulis commendantur.

S. Hieronymum eadem Sententia suffragatorem habuit Epistola 134. ad *Sophronium* data. „ Psalmos omnes, *inquit*, eorum testamur Auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph, & Idithun, filiorum Core, Eman Ezraitæ, Moysi, & Salomonis, & reliquorum, quos Esdras primo Volumine comprehendit. *Et Epistola* 139. *ad* Cyprianum *data*: Moyses, *inquit*, non solum nobis quinque reliquit Libros, Genesim, Exodum, Leviticum, Numeros, & Deuteronomium, sed undecim quoque Psalmos, ab octogesimo nono, cujus principium est, *Domine refugium factus es nobis*, usque ad nonagesimum nonum, qui inscribitur, *Psalmus in confessione* . . . Sciamus quoque errare eos, qui omnes Psalmos David arbitrantur, & non eorum quorum nominibus inscripti sunt.

Hujus est etiam Sententiæ Athanasianæ Synopseos Auctor. „ Tametsi, *inquit*, hic Psalmorum Liber solius habeat Davidis inscriptionem, multorum tamen aliorum quoque in illo sunt Psalmi, utpote Asaph, Idithun, filiorum Core, Aggæi, Zachariæ, & Eman Ezraitæ. Sunt etiam nonnulli, qui communiter ab omnibus semel sunt dicti, quotquot videlicet Halleluja habent. Itaque Esdras omnes hosce Psalmos, a quibuscumque dictos, uno complexus est Libro; qui quidem, quasi communes sint Psalmi omnium quos continet, Psalmorum Liber vocatur. Soli vero Davidi inscribitur, propterea quod ille primus spiritum psallendi a Deo accepit, primusque Psalmos composuit & scripsit: & prædictos Psalmistas ipse ex Sacerdotibus selegit ac instituit.

Ejusdem Sententiæ vindex laudatur *S. Augustinus* Adnotatione in Titulum Psalmi 1. in qua hæc leguntur: *Non enim omnes Psalmi a David editi sunt: Ipse enim David ex omni Populo quatuor Principes Spiritu Sancto mundatos elegit, quorum nomina sunt, Asaph, Eman, Idithun, & Ethan, ut in quemcumque Divinus Spiritus intrasset, Hymnum Deo caneret. David ergo solus novem Psalmos ore proprio cecinit. Reliqui autem ab illis quatuor Principibus, juxta titulorum inscriptionem, sunt dicti*. Verum hæc Adnotatio *S. Augustini* non est, cum nec in omnibus MSS. reperiatur, neque de Psalmorum Auctore cum *S. Augustini* opinione consentiat, Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 14. ut postea videbimus. Tum etiam quia novem tantum Psalmos *Davidis* nomine inscriptos supponere videtur hujus Adnotationis Auctor, cum *S. Augustinus* multo plures in suo Commentario agnoscat.

Parum tamen firmum est, quod ex Psalmorum titulis petitur argumentum ad Auctorum diversitatem probandam. Primo, quia tituli humana tantum, non divina auctoritate sunt instructi; utpote qui nec a *Davide*, nec ab alio Sacro Scriptore compositi fuerint, sed a privatis hominibus, iisque interdum parum antiquis appositi. Id vel unus probat Psalmi nonagesimi titulus; qui cum ab Hebræis Codicibus & a *S. Augustini* Commentario absit, suam ipse prodit novitatem, quæ & *S. Hieronymi*, *Theodoreti*, & *Euthymii* testimonio confirmatur, asserentium hunc Psalmum titulo carere. Adde quod *S. Augustinus* Psalmorum octogesimi noni & nonagesimi quinti titulos literaliter sumptos explodit: *Theodoretus* vero Psalmorum sexagesimi quarti, & centesimi trigesimi sexti titulos undequaque improbat. Præterea, nonnulli Psalmi *Filiis Core* adscribuntur: At unius ejusdemque Psalmi tres fuisse Auctores, non est verisimile, ut observat *R. Kimchi*. Sic Psalmus septuagesimus sextus *Asaphi*, & *Idithuni* nomen præfert.

Laudatis Patribus favere videtur illud primi Paralipomenon 25. 3. *De filiis Asaph, Zacchur, & Joseph, & Nathania, & Azarela filii Asaph, sub manu Asaph, prophetantis juxta Regem. Porro Idithun, Godolias, Sori, Jeseias, & Hasabias, & Mathatias, sex sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum*. Verum ea his verbis colligi negarent alii, Psalmos ab his Cantoribus compositos fuisse; sed tantum Cantores illos Psalmis quos *David* condiderat, modos adhibuisse; eosque ad varia instrumenta Musica aptasse. Sic intelligendum & illud 2. Paralipomenon 29. 30. *Præcepitque Ezechias, & Principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph Videntis*.

SS. Hilarii & *Hieronymi* Sententiæ favent magis Psalmorum quorumdam argumenta, quæ *Davidis* temporibus non conveniunt, sed potius tempori Babylonicæ Captivitatis, aut reditus Populi ex eadem Captivitate. Talis est Psalmus centesimus trigesimus sextus *Jeremiæ* nomine inscriptus: *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, cum recordaremur Sion*. Talis sexagesimus quartus, hoc lemma præferens: *Canticum Jeremiæ & Ezechielis Populo transmigrationis, cum inciperet exire*; Et his verbis incipiens: *Te decet hymnus Deus in Sion: Et tibi reddetur votum in Jerusalem*. Mala apud Chaldæos tolerata queri videtur Psalmus septuagesimus. *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum: In justitia tua libera me & eripe me*. Tales sunt septuagesimus tertius: *Ut quid Deus repulisti in finem? Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ*. Septuagesimus octavus: *Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt Templum sanctum tuum, posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam*. Psalmum vigesimum quintum supra centesimum post solutam captivitatem editum suadere videtur initium ejus ac series: *In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati*. Ad eadem tempora pertinere videtur Psalmus centesimus undecimus, cui titulus est, *Reversionis Aggæi & Zachariæ*. Quin & Psalmos reliquos sequentes in gratiam reditus Israelitarum e Babylonico Exilio in patriam editos, nonnulli sunt arbitrati.

Nihilominus, *S. Joannes Chrysostomus* Psalmos omnes *Davidi* tribuit Homilia in Psalmum quinquagesimum. *Neque enim*, inquit, *omnes Psalmi de Davide dicti sunt. Nam omnes quidem ab eo dicti sunt, sed non omnes de eo. Non enim suas tantummodo calamitates commemoravit, sed alienas etiam miserias tragica* „ *oratione complexus est: Velut cum ait Psal.* 136. Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus; *cuivis perspicuum hunc Psalmum de eo minime dictum fuisse. Nam nec in Babyloniam abiit, nec Barbarorum regionem vidit, nec in aliena terra consedit & lacrymas fudit: Verum Judæorum calamitates exponit. Rursum cum ait*, Foderunt manus meas, &c. *non peculiares suos dolores recensuit; sed Crucem, ac Sacrificium illud, quod salutis nostri generis causa factum est, universo terrarum orbi prædicabat. Itaque nunc sua, nunc aliena narrat*.

S. Ambrosius Psalmos pariter omnes *Davidi* tribuisse videtur Præfatione in Psalmi 1. Enarrationem. „ Licet, *inquit*, omnis Scriptura Divina Dei gratiam spiret,

„ præ-

„ præcipue tamen dulcis Psalmorum Liber . . . . Da-
„ vid principaliter ad hoc munus electus est; ut quod
„ in aliis rarum præeminare reliquo opere videtur,
„ in hoc juge & continnum resulgeret . . . . De vir-
„ tute autem Prophetiæ quid loquar ? Quod alii an-
„ nuntiaverunt per ænigmata, huic soli palam atque
„ aperte videtur esse promissum, ut Dominus Jesus ex
„ ejus semine nasceretur, sicut dixit ad eum Domi-
„ nus : De fructu ventris tui ponam super sedem
„ tuam. In Psalmis itaqua nobis non solum nascitur
„ Jesus : sed etiam salutarem illam suscipit corporis
„ Passionem, quiescit, resurgit, ascendit in cœlum,
„ sedet ad dexteram Patris. Id quod nemo præsum-
„ pserat hominum dicere, hoc solus hic propheta an-
„ nuntiavit, postea ipse Dominus in Evangelio præ-
„ dicavit . . . . . . Quid est quod non tibi occurrat
„ Psalmos legenti ? In his lego canticum pro Dile-
„ cto, & sacræ desiderio caritatis inflammor : In
„ his torcularia divini Mysterii recognosco : In his
„ revelationum gratiam, resurrectionis recenseo testi-
„ monia, repromissionis munera : In his disco vita-
„ re peccatum, dedisco erubescere pœnitentiam de-
„ lictorum. Tantus Rex, tantus Propheta suo me
„ provocavit exemplo, ut aut commissum studeam
„ extenuare peccatum, aut non commissum cavere.
„ Quid igitur Psalmus, nisi virtutum est organum,
„ quod Sancti Spiritus plectro pangens Propheta ve-
„ nerabilis, cœlestis sonitus fecit in terris dulcedi-
„ nem resultare ? . . . . . Merito igitur tanti Mi-
„ nistrum muneris Dominus laudans, ait : Inveni
„ David secundum cor meum . . . . . . Docuit er-
„ go David intus nos canere oportere, intus psallere,
„ *&c.*

Eamdem sententiam propugnat *S. Augustinus* Lib.
„ *17. De Civitate Dei*, *Cap.* 14. Procurrente igitur,
„ *inquit*, per tempora Civitate Dei, primo in umbra
„ futuri, in terrena scilicet Jerusalem regnavit Da-
„ vid. Erat autem David vir in Canticis eruditus,
„ qui harmoniam musicam non vulgari voluptate, sed
„ fideli voluntate dilexerit, eaque Deo suo, qui verus
„ est Deus, mystica rei magnæ figuratione servierit.
„ Diversorum enim sonorum rationabilis moderatusque
„ concentus concordi varietate compactam bene ordi-
„ natæ Civitatis insinuat unitatem. Denique omnis
„ fere Prophetia ejus in Psalmis est, quos centum
„ quinquaginta Liber continet, quem Psalmorum vo-
„ camus. In quibus nonnulli volunt, eos solos factos
„ esse a David, qui ejus nomine inscripti sunt. Sunt
„ autem, qui putant non ab eo factos, nisi qui præ-
Matth. 12. 43. „ notantur, Ipsius David : Qui vero habent in titu-
„ lis, *Ipsi David*, ab aliis factos personæ ipsius fuisse
„ coaptatos. Quę opinio voce Evangelica Salvatoris
3. Reg. 15. „ ipsius refutatur, ubi ait, quod ipse David in Spiritu
„ Christum dixerit esse Dominum suum : Quoniam
„ Psalmus centesimus nonus sic incipit; *Dixit Dominus
Domino meo : Sede a dextris meis, donec ponam ini-
micos tuos scabellum pedum tuorum*. Et certe idem
„ Psalmus non habet in titulo, *Ipsius David*; Sed *Ipsi
„ David*, sicut plurimi. Mihi autem credibilius vi-
„ dentur existimare qui omnes illos centum & quin-
„ quaginta Psalmos ejus Operi tribuunt, eumque ali-
„ quos prænotasse etiam nominibus aliorum, aliquid
„ quod ad rem pertineat figurantibus, cæteros autem
„ nullius hominis nomen in titulis habere voluisse : Sic-
„ ut ei varietatis hujus dispositionem, quamvis late-
„ brosam, non tamen inanem Dominus inspiravit.
„ Nec movere debet ad hoc non credendum, quod
„ nonnullorum nomina Prophetarum, qui longe post
„ David Regis tempora fuerunt, quibusdam Psalmis
„ in eo Libro leguntur inscripta ; & quę ibi dicuntur
„ velut ab eis dici videntur. Neque enim non potuit
„ Propheticus Spiritus prophetanti Regi David hæc
„ etiam futurorum Prophetarum omnia revelare, ut
„ aliquid quod eorum personæ conveniret, prophetice
„ cantaretur ; sicut Rex Josias exorturus & regnaturus
„ post annos amplius quam trecentos cuidam Prophe-
„ tæ, qui etiam facta ejus futura prædixit, eum suo
„ nomine revelatus est.

Theodoretus Præfatione in Psalmos, eidem sententiæ
Ps. 109. 1. „ subscribit. Mihi quidem, *inquit*, præ cæteris divi-
„ nis oraculis optabile fuit magni Davidis Prophetiam
„ interpretari : Quandoquidem Religionis alumni, tum
„ qui Urbes, tum qui agros incolunt, præcipuam
„ operam huic parti navant omnes. *Et infra, ubi non-
„ nulla præmisit de Moyse, subdit* : Sic etiam divinus
„ David qui primus post hunc Prophetiam conscripsit,
„ & beneficiorum universorum jam olim collatorum
„ meminit, & longis post sæculis futura præmonstrat.

„ Non solum autem verbis utitur hominis vaticinan-
„ tis, sed etiam admonentis & Legislatoris : Et mo-
„ do moralem doctrinam affert, modo dogmaticam.
„ Et Judæorum interdum calamitates deplorat : Inter-
„ dum Gentium salutem præcinit. Passim vero Do-
„ mini nostri Jesu Christi tum Passionem, tum Re-
„ surrectionem vaticinatur : Et Prædictionis varietate
„ iis qui attendere volunt plurimum affert voluptatis.
„ Psalmos autem non omnes ipsius David quidam esse
„ dixerunt, sed quosdam aliorum. Unde & inscriptio-
„ nes sic interpretati, alios Idithun adscripserunt,
„ alios Etham, nonnullos filiis Core, & aliquos
„ Asaph, quos etiam Prophetas fuisse ab Historia Pa-
„ ralipomenon didicerant. Ego autem de his sane ni-
„ hil affirmo. Quid enim mea refert, sive hujus omnes,
„ sive illorum aliqui sint, cum constet Divini Spiritus
„ afflatu universos esse conscriptos : Etenim non igno-
„ ramus & divinum Davidem Prophetam fuisse, &
„ illos itidem Prophetas in Paralipomenon Historia nun-
„ cupari. Prophetę autem est linguam præbere mini-
„ stram gratię Sancti Spiritus, ut legitur in Psalmis :
„ *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*. Vin-
„ cat tamen plurium sententia. Plures enim Scriptores
„ Davidis asserunt esse.

Eandem sententiam calculo suo comprobat *Cassiodo-
rus* in Prologo Psalmorum, Cap. 2. *In primo Libro Pa-
ralipomenon legitur*, inquit, *cum Propheta David devota
Domino ætate senuisset, quatuor millia hominum ex Israe-
litico Populo delegisse : Qui Psalmos, quos ipse Domini
aspiratione protulerat, organis, citharis, tympanis, cym-
balis, tubis propriaque voce in magna jucunditate su-
pernæ gratiæ personarent . . . . Ex quo numero indita
nomina frequenter in titulis invenimus, ut Idithun,
Asaph, filii Core, & his similia. Non quod ipsi (ut
quidam volunt,) Auctores fuere Psalmorum : sed quo-
niam præpositi artificibus, administratores eorum rerum
probabiles extiterunt : ut honorem de tali commemora-
tione sumerent, quod officio sancto devotis mentibus ser-
viebant : Maxime quia & nomina eorum intellectus re-
rum congruos radicare noscuntur. Non enim supradicti
viri ad Psalmos faciendos electi sunt ; sed eos congre-
gatos tantum legimus ad canendum. Psalmigraphos au-
tem fuisse, Historia nulla testatur : Et præsumptuosum
est dicere, quod nulla possit auctoritate firmari. Psalmos
autem ad solum Prophetam David pertinere, certis de-
claratur indiciis. Denique in Apocalypsi volens opus istud
intelligi, solius meminit David, dicens :* Hæc dicit San-
„ ctus & Verus, qui habet clavem David, qui ape-
„ rit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. *In Evan-
„ gelio quoque Pharisæis Dominus dicit* : Quomodo ergo
„ David in Spiritu vocat eum Dominum dicens :
„ Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis ?
*Unde probatur universos Psalmos non multorum existe-
re, sed tantum ipsius, quem a Domino constat esse no-
minatum. Usus quoque Ecclesiæ Catholicæ Spiritus San-
cti inspiratione generaliter & immobiliter tenet, ut
quicumque coram cantandus fuerit, qui diverso no-
mina prænotantur, lector aliud prædicare non audeat,
nisi Psalmos David. Quod etiam secutus Pater Au-
gustinus, dicit, congruenter omnes Psalmos esse Davi-
dicos.*

Fatendum tamen est non multum esse roboris in
isto argumento, quod ea more nominandi *Davidicum
Psalterium* petitur; Id enim non probat Psalmos o-
mnes esse *Davidis*, sed Libri Psalmorum partem ma-
ximam : Sicut Epistolarum *Ciceronis* Volumen illi tri-
buitur, etsi aliorum plurimorum Epistolis constat, quia
ejus est Epistolarum maxima pars. Deinde *S. Petrus*
in Actis Apostolorum, Cap. 1. 20. *Origenes*, *S. Hi-
larius*, *S. Gregorius Nazianzenus*, *S. Cyrillus Hierosoly-
mitanus*, *Concilium Laodicenum*, *S. Epiphanius*, *S. Hie-
ronymus*, *Innocentius I.* *S. Joannes Damascenus*, *Nice-
phorus* Patriarcha Constantinopolitanus Psalterium non
Psalmos Davidis, *sed Librum Psalmorum* appellant.
Usus tamen Ecclesiæ obtinuit ut *Psalterium Davidi-
cum* appelletur, vel *Psalmi Davidis*, ut a Melitone,
ab Auctore Synopseos Athanasianę, a *S. Augustino*, a
Concilio Carthaginensi 3. Canone 47. & a Concilio
Tridentino vocantur ; a majori (ut dixi) parte. Un-
de Athanasianæ Synopseos Auctor, & *S. Hieronymus* in
Prologo Galeato, communem usum, ac morem lo-
quendi secuti, *Psalmos Davidis*, seu *Davidicum Psal-
terium* appellant, quamvis sentiant Psalmos omnes non
esse *Davidis*.

Euthymius Præfatione in Psalmos, postquam eorum
opinionem recensuit, qui Psalmos non solius esse Da-
vid opinantur, subdit : *Alii vero, quibus ego consentio,
asserunt Psalmos omnes a David fuisse compositos. Et*

quemadmodum octogesimum octavum Psalmum qui Moysi inscribitur, dicunt Moysis non esse; quia si ejus esset, ob illius antiquitatem primus in ordine legeretur, aut saltem haberetur inter Libros Mosis, sicuti habentur ejus Cantica; ita etiam existimandum esse asserunt de aliis Psalmis, qui aliorum inscriptiones pre se ferre videntur, quod scilicet ab alio compositi non sint quam a Beato Davide. Eadem etiam dicunt de duobus Psalmis, qui Salomonis inscriptionem habent: Quod scilicet, si essent Salomonis, aut in extrema ordine collocari debuerant, aut in Libris Regum, aut Paralipomenon interseri, aut saltem alicubi de eis memoria haberi, eo modo quo caeterorum omnium ejus Operum ratio habita est. Caeterum inscriptiones Idithun, filiorum Core, Asaph, Eman, & Ethan, hoc tantum volunt significare, quod his viris, quos Beatus David elegerat ex Tribu Levi in Duces ac Principes Chororum, quasque instituerat ut variis organis Deum laudarent, unusquisque Psalmorum, juxta nominum inscriptionem, privatim ad psallendum sit traditus: cum alii Psalmi ab universis Cantoribus, atque in commune canerentur. Illi igitur qui privatim ab aliqua eorum decantati sunt, Cantoris sui inscriptionem retulerunt.

Adversus hanc posteriorem opinionem objicitur, Psalmum septoagesimum primum in hacce clausula desinere, *Defecerunt Laudes David filii Jesse:* Quibus verbis significatur, superiores Psalmos esse *Davidis*, sequentes vero aliorum. Similis objectio petitur ea his verbis, quæ Capite vigesimotertio Libri secundi *Regum* Psalmum *Davidis* decimumseptimum Capite præcedenti descriptum excipiunt: *Hac autem sunt verba David novissima*. Non ergo plures quam septemdecim Psalmos *David* edidit.

Verum facile retundontur objectiones illæ: Licet enim Psalmus septuagesimus primus postremus omnium a *Davide* fuerit edutus, cum Regnum *Salomoni* filio jam jam moriturus traderet, in Psalmorum tamen serie hoc ordine collocatus est, immo extra ordinem. Nullam enim in collectione Psalmorum habitam esse temporis rationem, viris eruditis persuasum est, sed eo modo a Sapientibus post Captivitatem dispositos fuisse, quo a sanctis viris reperti fuot, fortuito nempe & tumultuariu, cum Ethnici antea, dum rerum potirentur, conquisitos cremassent, & funditus abolere tentassent. Hæc *Philastrii* Briaiensis Episcopi conjectura est Hæresi 126. *Qui interpretati sunt studiosissime*, inquit, *hoc dixerunt, quod sape existente Captivitate in Judaorum Populo a Gentilibus propter Idololatriam, (quia eum illic colebant Judai & Idola) inque his etiam Scriptura divina inquirebantur & comburebantur a Gentibus: Si quis autem abscondisset de Psalmis aliquid existente pace, postmodum requirebantur a paucis sanctis eadem divina Scriptura: Cumque invenirentur, accipientes postea qui erant illo tempore Sapientes, (quia non erant Propheta jam, sed Sacerdotes timore detenti) juxta quod accipiebant a quibusdam, ita exponebant & textum Psalmorum, & ita ordine exponi jubebant*. Hæc *Philastrii* conjectura ea *S. Hilario* confirmatur in Prologo Psalmorum dicente: *Esdras, ut antiqua traditiones ferunt, Psalmos incompositos, & pro Auctorum ac temporum diversitate dispersos, in Volumen unum collegit ac etulit*.

Secuoda objectio hand majori negotio diluitue. Nam clausula ipsa Psalmi septuagesimi primi, cujus antea meminimus, probat *Davidem* in decimo septimo loquendi finem non fecisse. Sed majoris ponderis est Christi Domini testimonium, qui Psalmum centesimumnonum ut *Davidicum* laudavit (*Matthai* 22. 41.) Illa itaque adnotatio, quæ Cap. 23. Libri 2. Regum Psalmum *Davidis* decimum septimum, Capite præcedenti descriptum eacipit, *Hac autem sunt verba David novissima*, non ad antecedentia, sed ad sequentia pertinet; ad illa scilicet: *Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam. Dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, Dominator hominum, justus Dominator in timore Dei. Sicut lux Aurora oriente Sole, mane absque nubibus rutilat, & sicut pluviis germinat herba de terra. Nec tanta est Domus mea apud Deum, ut pactum aeternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: Nec est quidquam ex ea quod non germinet. Pravaricatores autem quasi spina evellentur universe, qua non tolluntur manibus. Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensa comburentur usque ad nihilum. Hac sunt*, inquam, *verba David novissima*.

Tertia pars Propositionis probatur imprimis ex Libro 2. Regum Cap. 22. ubi Psalmus 17. describitur, ipsique præmittuntur hæc verba: *Locutus est autem David Domino verba carminis hujus, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul*. Et Cap. 23. vocatur *Egregius Psaltes Israel*, per quem *Spiritus Domini locutus est*. Item ea Libro 2. Paralipomenon, Cap. 7. 6. *Sacerdotes autem stabant in officiis suis, & Levita in organis carminum Domini, qua fecit David Rex ad laudandum Dominum: Quoniam in aeternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas*. Psalmus centesimusquintus speciatim designatur, qui sic incipit: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia ejus*. Cujus meminit & Caput quintum ejusdem Libri v. 13. & vigesimum v. 21. & Liber primus *Esdra*, Cap. 3. v. 10. 11. *Fundato igitur*, inquit, *a caementariis Templo Domini, steterunt Sacerdotes in ornatu suo cum tubis: Et Levita filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David Regis Israel. Et concinebant in hymnis & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia ejus super Israel*. Item ex Ecclesiastici 47. 10. 11. 12. ubi de *Davide* dicitur: *De omni corde suo laudavit Dominum . . . . . & stare fecit Cantores contra Altare, & in sono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vita, ut laudarent Nomen Sanctum Domini, & amplificarent mane Dei sanctitatem*. 2. Macchabæorum 2. 13. *Inferebantur autem in Descriptionibus & Commentariis Nehemia hac eadem: & ut construens Bibliothecam congregavit de regionibus Libros, & Prophetarum, & David*. Quibus Psalmi a *Davide* editi significeotur, & eo quidem numero ut justum Librum conficiant.

Probatur rursus ea Oraculo Christi Domini Matthæi 22. 43. 44. *Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* Quæ Psalmi centesiminoni verba snot Marci 12. 36. & Lucæ 20. 41. *Davidi* pariter attributa, imo in hoc posteriori loco non onus ille Psalmus, sed Psalmorum Liber *Davidi* tribui viderur, quod saltem probat, partem hojus Libri maximam esse Davidis: *Et ipse David dicit in Libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis*, &c.

Probatur tertio ex *S. Petro*, qoi publice ad Judæos sermonem habens de Jesu Christo Salvatore oostro, Actuum 2. ejus Resurrectionem & Ascensionem in
Psalmis 15. 109. & 131. probat, eosque *Davidi* tri- Ps. 15.
buit. *David enim dicit in eum: Providebam Dominum
in conspectu meo semper: Quoniam a dextris est mihi ne
commovear: Propter hoc latatum est cor meum, & exultavit
lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe.
Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec
dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi
fecisti vias vita, & replebis me jucunditate cum
facie tua. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de
Patriarcha David, quoniam defunctus est, & sepultus . . .* Ps. 131.
*Propheta igitur cum esset, & sciret quia jurejurando juravisset
illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem
ejus: Providens locutus est de Resurrectione Christi,
Quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus
vidit corruptionem*. Et infra: *Non enim David ascendit
in caelum: Dixit autem ipse: Dixit Dominus Do-* Ps. 109.
*mino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos
tuos scabellum pedum tuorum*. Discipuli Christi una
cum Ss. Apostolis *Petro* & *Joanne* Actuum 4. 24. 25.
*Unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt:
Domine, tu es qui fecisti caelum, & terram, mare, &
omnia qua in eis sunt: Qui Spiritu Sancto per os Pa-
tris nostri David, pueri tui, dixisti: Quare fremuerunt* Psalm. 2.
*gentes, & Populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges
terra, & Principes convenerunt in unum adversus
Dominum, & adversus Christum ejus*. Quæ Psalmi secuodi verba sunt. *S. Paulus* Epistolæ ad Romanos Cap. 11. Psalmum seaagesimumoctavum *Davidi* tribuit, ex eo testimonium proferens: *Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne videant: Et dorsum eorum semper incurva*. Et ad Hebræos 4. 3. 5. 7. Psalmum oonagesimumquartum ceu Davidicom laudat: *Ingredienur enim in requiem, qui credidimus: Quemadmodum dixit: Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam . . . . Iterum terminat diem quemdam, Hodie in David dicendo, post tantum temporis: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*.

PRO-

PROPOSITIO II.

Centum quinquaginta Psalmos dumtaxat continet Psalmorum Liber, adeoque Psalmus Idiographus merito rejicitur.

PRobatur ex Hebræis Codicibus universis, ex plerisque Græcis, & Latinis Vulgatæ Editionis omnibus, a quibus abest; ex Ecclesiæ auctoritate, quę hunc in Psalterio nusquam habuit; & ex Patribus, qui Psalmorum Librum interpretati, hunc prætermiserunt ut spurium. Citatur quidam in supposititia *Mariæ Cassobolensis* ad *S. Ignatium* Epistola, & a *S. Joanne Chrysostomo* Homilia 17. ad Populum Antiochenum, & in Conflictu *Arnobii & Serapionis*, & in Synopsi *S. Athanasio* adscripta. Sed horum Auctorum testimonium Canonicam Auctoritatem huic Psalmo conferre non potest, Hebraica Veritate, & melioris notæ Codicibus tam Græcis quam Latinis repugnantibus, Patribusque cæteris invitis, & Ecclesia contradicente, quæ centum quinquaginta Psalmos dumtaxat recipit.

PROPOSITIO III.

Hebraica Psalmorum in quinque Libros divisio respuenda est, ut Neotericorum Hebræorum inventum.

PRobatur ex ipso Apostolorum, Patrum, & Ecclesiæ usu, unicum Psalmorum Librum agnoscentium. Qua de re *S. Hilarius* in Prologo Psalmorum ait: *Nos secundum Apostolicam Auctoritatem, Librum Psalmorum & nuncupamus, & scribimus.* Et *S. Hieronymus* Epistola 134. *Scio*, inquit, *quosdam putare Psalterium in quinque Libros esse divisum, ut ubicumque apud Septuaginta Interpretes scriptum est, γένοιτο, γένοιτο, id est, Fiat, fiat, finis Librorum sit, pro quo in Hebræo legitur, Amen, Amen. Nos autem Hebræorum auctoritatem secuti, & maxime Apostolorum, qui semper in Novo Testamento Psalmorum librum nominant, unum asserimus Psalmorum Volumen.... Si enim Amen in fine tantummodo Librorum poneretur, & non interdum aut in exordio, aut in calce sermonis sive sententiæ, numquam Salvator in Evangelio loqueretur, Amen amen dico vobis: Nec Pauli Epistolæ in medio illud opere continerent. Moyses quoque, & Jeremias, & cæteri hunc in modum multos haberent Libros, qui in mediis Voluminibus suis Amen interserunt. Sed & numerus viginti duorum Librorum Hebraicorum & mysterium ejusdem numeri commutabitur. Nam & titulus ipse Hebraicus* Sepher Theillim, *quod interpretatur*, Volumen Hymnorum, *Apostolicæ Auctoritati congruens, non plures Libros, sed unum Volumen ostendit.* Ab Hebræis quibusdam Christo posterioribus divisionem illam Psalterii in quinque Libros excogitatam, colligitur ex *S. Hilario*, & ex *S. Epiphanio*, Libro *De Mensuris & Ponderibus*. Sed in omnes Codices Hebræos invectam non fuisse, constat ex *S. Hieronymo*, & ex Codice Sacrorum Bibliorum Hebraico Memmianæ Bibliothecæ, aliisque optimæ Notæ MSS.

PROPOSITIO IV.

Psalmi oratione Poeticis numeris adstricta scripti sunt: Quo Metri genere, incertum.

PRobatur ex Patrum consensu. Sic enim *S. Cyrillus Hierosolymitanus*, Catechesi 4. ubi de Libris Sacris disserens, ait: *Scripti autem versibus sunt quinque, Job, Liber Psalmorum, Proverbia, Ecclesiastes, & Cantica Canticorum.*

Ita *S. Gregorius Nazianzenus* in Carmine ad *Seleucum*:

Tum quinque versu conditos Libros habes;
Job cui palæstra plurima cingunt caput:
Et mentis ægræ pharmacum Psalmos sacros:
Salomonis etiam tres Libros, Parœmias,
Ecclesiasten, Canticorum Cantica.

S. Epiphanius, Libro *de Mensuris & Ponderibus*, Cap. 4. *Sequuntur* (inquit) *quinque alii Libri qui versibus constant, Job, Psalterium, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, Canticum Canticorum.*

Eusebius Libro 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 5. De Hebræis sic loquitur: *Habent illi quoque Opera sua versuum numeris comprehensa, cujusmodi est magnum illud Mosis Carmen, Psalmusque Davidis centesimus decimus octavus, quod utrumque eo versuum, quod Heroicum Græci vocant, genere continetur. Quippe Hexametris syllabarum sexdecim ambo constare dicunt. Reliqua vero Carminum apud eos genera, ex trimetris ac tetrametris versibus, pro linguæ suæ proprietate, constare perhibentur. Et dictionem illi quidem habent eam disserendi vim ac solertiam includentem.*

S. Hieronymus Epistola 103. ad Paulinum: *David Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo Psalterio ab inferis excitat resurgentem.*

Idem Præfatione in Chronicon Eusebii. *Quid*, inquit, *Psalterio canorius, quod in morem nostri Flacci, & Græci Pindari, nunc Jambo currit, nunc Alcaico personat, nunc Sapphico tumet, nunc semipede ingreditur?* Et Præfatione in Job: *Quod si cui videtur incredulum metra scilicet esse apud Hebræos, & in modum nostri Flacci Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme Scripturæ Cantica comprehendi, legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit.*

Scaliger Animadversionibus in Chronicon Eusebii, *S. Hieronymum* censoria virgula notat, negatque in Psalterio ullum Canticum esse metricis Legibus adstrictum: aut in Hebraico Idiomate ullam metri speciem concipi posse, *quia id natura Sermonis non patitur*. Scaligerum Viri Eruditi pro meritis castigarunt, inter alios *Pfeifferus*. Quid Hebraici idiomatis natura pateretur, *Josepho* certe notum erat. Is autem *Moysis* Canticum *Hexametro versu compositum* asserit. *Scaligero* præivit *Julianus Apostata*, cujus hæc verba sunt apud *S. Cyrillum Alexandrinum* Lib. 7. adversus illum edito: *At Reipublicæ Leges, & forma Judiciorum, ac Civitatum administratio, & honestus in disciplinis progressus, & liberalium artium exercitatio non fuit apud Hebræos nisi misera & barbarica: tametsi nequaquam ille Eusebius velit apud ipsos esse quædam Hexametra; contendatque Logicam esse quamdam disciplinam apud Hebræos, cujus nomen a Græcis audivit.*

Antiquos & Doctissimos Patres *Juliano* & *Scaligero* opponimus, & inter cęteros minime prætermittendum *S. Augustinum* Epistola centesima prima, alias centesima trigesima prima ad *Memorium* Episcopum: *Quibus* (inquit) *numeris consistant versus Davidis, non scripsi, quia nescio. Neque enim ex Hebræa lingua, quam ignoro, potuit etiam numeros Interpres exprimere, ne metri necessitate ab interpretandi veritate amplius, quam ratio sententiarum sinebat, digredi cogeretur. Certis tamen eos constare numeris, credo illis qui eam linguam probe callent. Amavit enim Vir ille Sanctus Musicam piam, & in ea studia nos magis ipse quam ullus alius Auctor accendit.* Unus e Veteribus in diversam sententiam abiisse videtur *S. Gregorius Nyssenus* Tractatu 1. in Psalmos: *Verum*, inquit, *neque hoc convenit citra considerationem prætercurrere, nempe has nostras melodias non esse factas eo modo quo externorum & a nostra disciplina alienorum Carmina condita sunt: non melos & modulus in dictionum sonora serie & connexione non consistit, quemadmodum apud illos videre licet, quibus rithmus conficitur ex accentuum apta compositione, tono in sonis nunc depresso, nunc breviato, nunc elevato nunc producto; sed non exornatum nec exquisitum divinis verbis innectendo melos, interpretari vult per melodiam sensum dictorum certa quadam compositione, tono vocis sensum verbis insitum, quoad fieri potest, revelante.* Verum sic explicari potest & *S. Gregorius Nyssenus*, ut Hebraicam Poesim Græcæ & Latinæ similem esse negaverit, non ut nullam apud Hebræos Poeticam, nullosque Libros Sacros numeris & modulis adstrictos, præsertim vero Psalmos *Davidis*, agnoverit.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Propheticis Oraculis Christum & Ecclesiam in Libro Psalmorum spectantibus.

PROPOSITIO UNICA.

Plurima sunt, & quidem clarissima, de Christo & Ecclesia in Libro Psalmorum Vaticinia.

I. PRobatur imprimis ex Psalmo secundo, cujus hęc verba ad Christum pertinere manifestum est:

Do-

Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Hæc ad Messiam dicta esse veteres Judæi palam confessi sunt, ut constat ex Libro Thalmudis *Sucah*, Capit. 5. ex *R. Selomoh Jarchi*, & ex *Beresith Rabba*, ex *R. Aben Ezra*, ex *R. Davide Kimchi*, *R. Simeone in Jelcat*, ex *Tryphone* apud *S. Justinum*, & *Midrasch Thehillim*. Sed & Muhammedani in Jesum speciatim Psalmum hunc convenire docent, teste *Muhammedo Ebn Jacob Alfiruzabadio*, in Lexico quod *Camus*, sive *Oceanum* inscripsit. Hunc etiam Psalmum ad Christum Jesum retulerunt Apostoli & Discipuli Christi, Deum sic orantes Actuum 4. 24. & seq. *Domine qui Spiritu Sancto per os Patris nostri David pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adstiterunt Reges, & Principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Convenerunt enim vere in Civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & Populis Israel, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.* Sic *S. Paulus* ad Judæos Pisidas publice sermonem habens, ut refertur Actuum 13. 32. 33. *Nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus implevit filiis nostris, resuscitans Jesum: sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et ad Hebræos Cap. 1. 4. 5. de Christo scribit: *Tanto melior Angelis factus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et* Cap. 5. 5. *Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Sane Davidem terram ad extremos usque fines in suam potestatem redegisse, nemo Judæorum tam pertinax est qui asserere audeat. In Christo autem Jesu id impletum, ejusque spirituale Regnum ad extremos usque Mundi fines porrectum, diffusa per totum orbem Ecclesia, evidens est. Hinc *Tertullianus Libro adversus Judæos*, Capit. 12. *Aspice* (inquit) *universas Nationes de voragine erroris humani exinde emergentes ad Dominum Deum Creatorem, & ad Deum Christum ejus. Et si audes, nega prophetatum, statim tibi promissio Patris occurrit in Psalmis dicens „ Filius meus es tu, ego hodie genui te. „ Pete a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, „ & possessionem tuam terminos terræ. Nec poteris tum magis David filium dicere, quam Christum; aut terminos terræ David potius promissos, qui intra unicam Judæam regnavit, quam Christo, qui totum jam orbem Evangelii sui fide cepit, sicut per Isaiam dicit: „ Ecce dedi te in dispositionem generis mei, in lucem „ gentium, aperire oculos cæcorum, atque errantium, „ exsolvere de vinculis vinctos, id est de delictis liberare, & de domo carceris, id est mortis, sedentes in „ tenebris, ignorantia scilicet.* Lege & *Eusebium* Libro 4. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 16. ubi hujus Psalmi Prophetiam nec in *Davide*, nec in aliquo ex illius Nepotibus Judaicæ Gentis, sed in solo Jesu Christo impletam ostendit, totumque Caput concludit his verbis: *Sed attende quemadmodum unum & eumdem nominatim Christum simul & Filium Dei, qui ab hominibus sit circumveniendus, & fortem Gentes accepturus, & fines terræ possessurus, Sacra Litera futurum canant, duobus signis illius inter homines dispensationem significantes, & conspiratione adversus illum future, & Gentium sub eumdem subjectione.* Legatur & *Theodoretus* in hujus Psalmi interpretatione. *In secundo Psalmo* (inquit) *Christi Domini humanos cruciatus, regnumque prædicit: necnon Gentium vocationem vaticinatur, Judæorum incredulitatem deploret. Hoc enim,* Quare fremuerunt gentes, *lugentis est atque accusantis dementiam. Ad interpretationem vero hujus loci longo verborum anfractu non opus est nobis, cum divinus Petrus*
Act. 4. *Apostolorum Princeps in Actibus eum enucleavit, atque Herodem & Pontium Pilatum, & Principes Sacerdotum, & Scribas, & Reges, ac Potestates nominavit. Hic enim e Romanorum Imperatore ut Provinciam gubernaret, missus fuerat, ille vero Judæorum Tetrarcha tunc temporis erat: & hic quidem ex Judæis subditos habebat, ille vero ex Gentibus Milites: Sed tamen cum in unum convenissent, ac Domini necem machinati essent, vana & inania consultaverunt, quippe qui oblivione obscurare quem ipsi crucifixerent non potuerint. Cum enim tertia die resurrexisset, totius terræ positus est. Valde autem congruenter & merito prorsus hæc verba,* meditati sunt inania, *populi personæ accommodavit. Judæi namque hoc pravum consilium contra Salvatorem inierunt: & testis est sacrorum Evangeliorum vox, docens quod „* Abeuntes Pharisæi consilium ceperunt Marc. 3.
„ quomodo illum perderent. *Et Caiphas clamans.* Ex-
„ pedit ut unus homo moriatur, & non tota Gens Joan. 1.
„ pereat. *Illud vero,* fremuerunt, *in persona gentium positum, facit ut intelligatur, cum Judæi ad Pilatum Jesum ut quemdam tyrannum adduxissent, ac sæpius illum occidendum esse dixissent, mortis sententiam invitum illum pronuntiasse, veritum, ut verisimile est, ne si eum dimisisset, inde ab aliquibus accusatio contra ipsum caperetur.*

Probatur secunda ex Psalmo tertio, quo Resurrectio Christi prænuntiatur his verbis: *Ego dormivi, & soporatus sum, & exsurrexi, quia Dominus suscepit me.* In quæ sic disserit *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 18. *An forte quisquam ita desipit, ut credat velut aliquid magnum nobis indicare voluisse Prophetam, quod dormierit, & resurrexerit, nisi somnus iste mors esset, & evigilatio resurrectio, quam de Christo sic oportuit prophetari?* Idem Christi Mysterium Psalmo 15. prædicitur his verbis: *Propter hoc lætatum est cor meum & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo; delectationes in dextera tua usque in finem.* Quod Vaticinium Christo Jesu convenire *S. Petrus* ostendit *Actuum* 2. 24. & seq. *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam a dextris est mihi, ne commovear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in Spe. Quoniam non derelinques Animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, & replebis me jucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David: quoniam defunctus est & sepultus; & sepulcrum ejus apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quia jurejurando jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus, providens locutus est de Resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Hunc Jesum resuscitavit Deus; cujus omnes nos testes sumus.* Et Act. 13. *Quod autem suscitavit eum a mortuis, amplius jam non reversurum in corruptionem ita dixit: Quia dabo vobis Sancta David fidelia; ideoque & alias dicit: Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. David enim in sua generatione cum administrasset voluntati Dei, dormivit, & appositus est ad Patres suos, & vidit corruptionem. Quem vero Deus suscitavit a mortuis, non vidit corruptionem.*

Probatur tertio, ex Psalmo octavo, in quo nec verba ad Christum pertinere manifestum est: *Quid est homo, quod memor es ejus? Aut filius hominis quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab Angelis; gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum: omnia subjecisti sub pedibus ejus.* Hæc enim Christo Jesu S. Paulus accommodat Epistolæ ad Hebræos 2. 8. *In eo enim*, inquit, *quod omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum. Nunc autem nec videmus omnia subjecta ei. Eum autem qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum: ut Gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.* Et primæ ad Corinthios 15. 26. *Omnia subjecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit Caput supra omnem Ecclesiam.* Frustra sunt autem Judæi, qui hunc Psalmum ad *Adamum* referendum contendunt. *Adamus* enim filius hominis dici non potuit, qui non hominem, sed Deum Patrem habuit: *Qui fuit Dei* (Luc. 3. 38.) Cum Christus e contrario hoc sibi nomen assumpserit. Præterea, hæc verba, *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*, significant & eum prius extitisse qui minutus est, quod Adamo non convenit, & ex celsiori meliorique statu in humiliorem ac deteriorem descendisse: Quorum utrumque in Christum egregie quadrat, qui Deo Patri coæternus, *Semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus*, & post passionem gloria & honore coronatus. *Adamus*, in animalia solum & fruges terræ imperium habuit, non in cœlum aut astra; at Christo *Data est omnis potestas in cælo & in terra* (Matt. 28. 18.) Denique hæc ejusdem Psalmi verba: *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem*, sibi adscripsit Christus, *Matthæi* 21. 16.

Probatur quarto, ex Psalmo vigesimo primo, quo Passio & Mors Christi, & vocatio Gentium per Christum parta prænuntiantur. Nec enim *Davidi*, nec

alii

alii cuiquam præter *Jesum*, hæc conveniunt? *Deus Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?... Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & objectio plebis. Omnes videntes me deriserunt me; locuti sunt labiis & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum: Salvum faciat eum, quoniam vult eum... Quoniam circumdederunt me canes multi: Consilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas, & pedes meos: Dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem: Narrabo nomen tuum fratribus meis: In medio Ecclesiæ laudabo te... Reminiscentur & convertentur ad Dominum universi fines terræ: & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium: Quoniam Domini est Regnum, & ipse dominabitur Gentium.* Cum hoc Psalmo Evangelium *S. Matthæi* qui contulerit Cap. 27. hæc in Christo impleta fatebitur. *Postquam autem crucifixerunt eum* (inquit) *diviserunt vestimenta ejus sortem mittentes. Ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: Salva temetipsum: Si Filius Dei es, descende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & Senioribus dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: Si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: Confidit in Deo, liberet nunc, si vult, eum, dixit enim: Quia Filius Dei sum... Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens: Eli, Eli, Lammasabactani? Hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me:* Hanc Prophetiam in solo Jesu impletam probant *S. Justinus* Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, & Apologia 2. pro Christiana Religione, *Tertullianus* Libro contra Judæos, Cap. 21. & Cap. 13. *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 17. Illam etiam Vaticinii Davidici partem, *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te*, Christi Jesu propriam esse docet *S. Paulus* in Epistola ad *Hebræos* Cap. 2. 11. 12. *Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te.* Quod denique ait, *Reminiscentur & convertentur ad Dominum universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium*, &c. in Davidem aut Davidis ætatem quadrare non potest, sed vocationem Gentium ad fidem, cultum, & obedientiam Christi spectat. Unde *S. Augustinus* loco mox laudato ait: *Hæc non jam transacta credimus, sed præsentia contuemur: & sicut in eodem Psalmo tanto ante leguntur prædicta, ita jam exhibita toto terrarum orbe cernuntur.*

Nec vero impediunt hæc verba ejusdem Psal. quin Christo congruat: *Longe a salute mea verba delictorum meorum. Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi.* Hæc enim verba Christo conveniunt ratione membrorum, non ratione sui. Deus enim, *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit: ut nos efficeremur justitia Dei in ipso:* inquit *S. Paulus* 2. ad *Corinthios* 5. 21. *Et Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum*, ut idem docet ad *Galatas* 3. 13. Itaque (inquit Theodoretus) *Quemadmodum cum sit fons justitiæ, nostrum peccatum accepit, cumque sit benedictionis pelagus, maledictionem nobis imminentem suscepit, & crucem sustinuit opprobrium despiciens, sic & pro nobis verba fecit. Si enim nobis constitutam disciplinam sponte subiit: Disciplina enim pacis nostræ super eum, ut ait Propheta: Multo magis pro nobis verbis ex persona*
„ *nostra usus est, & exclamat:* Longe a salute mea verba delictorum meorum. *Ne respicias* (*inquit*) *in delicta naturæ, sed concede salutem propter meos cruciatus. Et quandoquidem crucem more humano ferens,*
„ *sæpius precatus est in Passionis tempore*, Pater, di-
„ *cens*, si fieri potest, transeat a me calix iste, *& mæ-*
„ *rore affectus dicebat:* Tristis est anima mea usque ad
„ mortem; *merito & Psalmus hæc prædicens ait:* Deus
„ meus clamabo per diem ad te, & non exaudies, & no-
„ cte, & non ad insipientiam mihi. Adde quod hæc Versio, *verba delictorum meorum*, non immediate expressa est ex Hebræo, sed ex Septuaginta Interpretibus. Secundum vim autem & proprietatem Hebraicæ vocis vertendum esset, *Rugitus mei*, ut verterunt *Aquila* & *S. Hieronymus*; vel, *Clamoris mei*, ut *Theodotion*, & Chaldæus Paraphrastes; aut, *Precationis meæ*, ut Sexta Editio.

Probatur quinto, ex Psalmo trigesimo nono, in quo hæc ad Christum pertinent: *Sacrificium & oblationem noluisti; Aures autem perfecisti mihi. Holocaustum & pro peccato non postulasti; Tunc dixi: Ecce venio. In capite Libri scriptum est de me ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & Legem tuam in medio cordis mei. Annunciavi justitiam tuam in Ecclesia magna: Ecce labia mea non prohibebo, Domine tu scisti: Justitiam tuam non abscondi in corde meo: Veritatem tuam & Salutare tuum dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam a concilio multo.* Sacrificiorum & Cæremoniarum veterum, Legisque Mosaicæ abrogationem per Christum Novæ Legislatorem clarissime prænuntiatam videas. Item prædicationem Christi, quem Joel *Doctorem justitiæ*, Isaias *Præceptorem Gentium* appellat, de quo *Matthæi* 7. 8. dicitur: *Erat enim docens eos, sicut potestatem habens.* In capite Libri de ipso scriptum est, id est, initio Geneseos, ubi prædicitur, Semen mulieris, Christum scilicet, Serpentis caput contriturum: Vel, *in involucro* seu *volumine Libri*, ut vertunt *Aquila* & *Symmachus*. In toto nempe Veteri Testamento Prophetiæ plurimæ de Christo continentur, ut ipse profitetur apud *S. Lucam*, Cap. 24. 44. dicens: *Necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in Lege Mosis, & Prophetis, & Psalmis de me.* Hæc tandem verba: *Ego autem mendicus sum & pauper*, Christo potius conveniunt quam Davidi. Matthæi 8. 20. *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos. Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* De quo & Apostolus 2. ad Corinthios 8. 9. *Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.* Hunc Psalmum Christo convenire docet idem Apostolus ad *Hebræos* scribens. Cap. 10. 4. 5. & seq. *Impossibile enim est*, inquit, *sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens Mundum dicit: Hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: Holocaustomata & pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio: In capite Libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Superius dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundum Legem offeruntur, tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: Aufert primum, ut sequens statuat.*

Probatur sexto, ex Psalmo quadragesimo quarto, ex quo S. Paulus ad *Hebræos* 1. 8. hæc ad Christum Jesum referri docet: *Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi; Virga æquitatis, virga Regni tui. Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis.* Item hæc verba: *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: Propterea benedixit te Deus in æternum.* Id agnovit Chaldæus Interpres hac Paraphrasi locum istum illustrans: *Pulchritudo tua, Rex Messia, superat filios hominum.* De eodem Psalmo sic censet Aben Ezra: *Iste Psalmus dicitur de Davide, aut de Messia.* Illum ad Messiam pariter referunt *Kimchius*, *Kabuevakius*, *Meirus Aramo*, aliique Rabbini. Ad Davidem vel ad Salomonem ne referantur, hæc verba prohibent, quibus Deus dicitur in vocandi casu is ad quem verba fiunt: *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi.* Nec ad Deum Patrem referri possunt, uti referebat ineptissime Judæus quidam, cujus meminit *Origenes*, cum in eum quadrare non possint ista verba, *Speciosus forma præ filiis hominum; diffusa est gratia in labiis tuis... Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: Propterea unxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis:* Quæ Jesu Christo præclare conveniunt, Spiritus Sancti gratia delibuto, pleno gratiæ, & veritatis: Qui & de se ait Isaiæ 61. 1. *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me.* Convenire etiam *Salomoni* Pacifico hæc verba non possunt: *Accingere gladio tuo super femur tuum, Potentissime... Sagittæ tuæ acutæ; Populi sub te cadent in corda inimicorum Regis.* Christo autem tropice conveniunt, de quo & Isaiæ 11. 4. 5. *Percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium; & erit justitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus.* Et 41. 2. *Quis suscitavit ab Oriente Justum, vocavit eum ut sequeretur se? Dabit in conspectu ejus Gentes, & Reges obtinebit: Quasi pulverem gladio ejus, sicut stipulam vento raptam arcui ejus.* Neque etiam *Davidi* aut *Salomoni* conveniunt ista: *Propterea Populi confitebuntur tibi in æternum, & in sæculum sæculi.* Hæc denique: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram*, in Salomonem non quadrant, cujus filii terræ universæ non præfuerunt, imo nec totı Judææ, cujus

maai-

maximam partem *Roboam* amisit, & duabus tantum Tribubus jura dedit. Ecclesiæ vero conveniunt, sicut & illa: *Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate . . . . . Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus*. Huic filii promittuntur pro Patribus, Episcopi scilicet spiritali principatu toto orbe donandi. *S. Augustinus* Commentario in Psalmos: *Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi*. Non ergo *Salomonis* cum Regis Ægypti filia carnale Matrimonium, sed Christi cum Ecclesia spiritale connubium hoc Psalmo celebratur. Legatur *Origenes* Libro 1. contra Celsum & *Eusebius* Libro 4. Demonstrationis Evangelicæ, Capit. 15. ubi hæc præsertim verba: *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi: Virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ, præ consortibus tuis*, Christo vindicat. *Inspice igitur*, inquit, *Deumne in his alloquatur plenissime, an non: Nempe tu*, inquit, *Deus, pro eo quod est, o Deus, Sedes tua in sæculum sæculi extat, & virga directionis, virga regni tui: Et quoniam tu ipse Deus dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, & Christum te præ omnibus constituit. Sed longe his clarius Scriptura Hebræorum idem demonstrat, quam Aquila accuratissime interpretatus, his verbis edidit: Sedes tua, o Deus, in sæculum & ultra: Sceptrum directionis, sceptrum Regni tui: Dilexisti quod justum est, & odisti impietatem: Propterea ob hanc ipsam causam, unxit te, o Deus, ille, qui tuus quoque est Deus: Ut sit & qui ungitur Deus, & qui ungit, qui quidem sit omnium Deus. Hoc autem si qui Hebraicam linguam diligentius attenderit, plane admodum constabit. Nam in prima denominatione, ubi Aquila, Sedes tua, o Deus, interpretatus est: Qui plane pro eo quod est Deus, o Deus, enuntiavit, ipsum Hebraicum habet Eloim. Porro hic itidem in illo, Propterea unxit te, o Deus, ipsum Eloim intelligitur, quod vocativum casum, o Deus, significat. Pro recto vero nominis casu, ubi dictum est, Propterea unxit te Deus, Deus tuus, ipsum Hebraicum habet Eloach, admodum accurate atque exquisite: Ut sit ipsum quidem Eloim vocativo casu significans, o Deus: Ipsum vero Eloach recto casu, Deus: Ut hæc sit exquisitissima interpretatio, quæ habet: Propterea, unxit te, o Deus, Deus tuus. Clarissime igitur in his Deum alloquens oraculum ait, Ipsum unctum esse a Deo, oleo exultationis præ omnibus, qui unquam ejusdem cum ipso participes fuerint appellationis. Habes igitur in his planissime Deum qui ungitur, & Christus efficitur, non unguenta composito, neque ab hominibus ad id dignitatis provectum, ac ne eadem quidem cum cæteris hominibus ratione. Porro hic idem est & Dilectus Dei, & ejusdem Proles, & Sacerdos æternus, & Confessor Patris dictus. Sed quis hic tandem erit, nisi primum genitum Dei Verbum, qui in principio apud Deum, Deus erat; Qui per totam divinam Scripturam prædicatur ut Deus?*

Idem observat *S. Hieronymus* Epistola 140. ad *Principiam* Virginem, totumque Psalmum de Christo & Ecclesia explicat. Inscribi notat, *Canticum pro dilecto*, de quo scilicet Isaias canit Cap. 5. *Cantabo Canticum Dilecto vineæ*. Et de quo Pater Æternus, Matthæi 17. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*.

Legatur & *S. Augustinus* tum in Commentario hujus Psalmi, tum Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 16. ubi hæc habet: *Quis non hic Christum, quem prædicamus, & in quem credimus quamlibet sit tardus, agnoscat? Cum audiat Deum, cujus sedes est in sæcula sæculorum & unctum a Deo, utique sicut ungit Deus, non visibili, sed spiritali atque intelligibili chrismate. Quis enim tam rudis est in hac Religione, vel tam surdus adversus ejus famam longe lateque diffusam, ut Christum a chrismate, hoc est ab unctione appellatum esse non noverit? Agnito autem Rege Christo, jam cætera quæ hic tropice dicta sunt, quomodo sit speciosus forma præ filiis hominum, quadam tanto magis amanda atque miranda, quanto minus corporea pulchritudine, quis gladius ejus, quæ sagittæ, & cætera ista modo non proprie, sed tropice posita, jam subditus ei qui regnat, propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam, inquirat ex otio. Deinde aspiciat ejus Ecclesiam, tanto viro suo spiritali connubio & divino amore conjunctam; de qua dicitur:* Astitit Regina a dextris tuis, *&c. Non opinor quemquam ita desipere, ut hic aliquam muliérculam prædicari credat, atque describi: Conjugem videlicet illius cui dictum est:* Sedes tua, Deus, in sæcula sæ„culorum: Virga directionis, virga regni tui. Dile„xisti justitiam, & odio habuisti iniquitatem: Propte„rea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo exultationis „præ participibus tuis: *Christum utique præ Christianis. Hi sunt enim participes ejus, ex quorum in omnibus Gentibus unitate atque concordia fit ista Regina, sicut in alio Psalmo de illa dicitur*, Civitas Regis Magni. *Cum igitur huic Reginæ, Civitati Dei, tanto ante dictum sit per Prophetiam, quod jam videmus impletum*, Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii, con„stitues eos Principes super omnem terram. *Ex filiis quippe ejus per omnem terram sunt Præpositi & Patres ejus, cum confiteantur ei Populi concurrentes ad eam cum confessione laudis æternæ in sæculum sæculi: Proculdubio quicquid hic tropicis locutionibus subobscure dictum est, quoquo modo intelligatur, debet his rebus manifestissimis convenire*. Vide ejusdem Sancti Doctoris Librum *De unitate Ecclesiæ*, Cap. 8. Lege & *Theodoretum* in istius Psalmi interpretatione.

Probatur septimo ex Psalmo sexagesimo octavo, cujus Vaticinia Christo addicere compulsus est vi veritatis *Aben Ezra*: In Juda proditore exitum habuisse hæc verba, *Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea, & Episcopatum ejus accipiat alter*, docet S. Petrus Actuum 1. 16. 20. *Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Jesum . . . . . Scriptum est enim in Libro Psalmorum: Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: Et Episcopatum ejus accipiat alter*. Sibi hæc vindicat Christus Jesus Joannis 15. 25. *Oderunt me gratis*. Ad eum hæc spectare idem Evangelista testatur Cap. 2. 17. *Zelus domus tuæ comedit me*. Hæc verba, *Fiat habitatio eorum deserta*, Christus Jesus usurpat Matthæi 23. 38. & Scribis ac Pharisæis Evangelio suo repugnantibus id mali eventurum prædicit. *Davidem* Christi adversariis hæc imprecatum scribit *S. Paulus* ad Romanos Cap. 11. 9. *Fiat mensa eorum in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva*. Ad unum denique Christum hæc pertinent: *Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*. Quod in Passione ejus impletum constat ex Matthæi 27. 34. 48. *Et dederunt*, inquit, *ei vinum bibere cum felle mixtum: Et cum gustasset, noluit bibere . . . . . Et continuo currens unus ex eis, acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere*. Idem narratur *Marci* 16. 23. 36. *Lucæ* 23. 36. & *Joannis* 19. 28. 29. 30. Quamobrem merito reprehensus est a Quinta Synodo Oecumenica *Theodorus Mopsuestenus*, qui hæc a *Davide* fuisse dicta de se ipso contendebat, quia scilicet tanta passus est ab adversariis ut præ tristitia & ira insuaves illi essent amarique cibi: Ab Apostolis autem & Evangelistis fuisse usurpata e re nata, & argumentis quæ tractabant accommodata, utpote ipsis consentanea, non vero quod ea haberent pro Vaticiniis. Siquidem verisimile non est rerum adeo diversarum prædictiones in unum eumdemque Psalmum fuisse congestas. Sed in promptu est Responsio, res illas diversas ad unum eumdemque scopum spectare, proindeque in unum Psalmum fuisse merito congestas.

Objicies versus 27. 28. 29. 30. 32. 33. quibus Judæis optatur pernicies, prohibere ne de Christo qui pro ipsis oravit, ut dicitur *Lucæ* 23. 34. Psalmus iste intelligatur.

Respondetur cum *S. Augustino*, hæc verba: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum: Obscurentur oculi eorum ne videant: Fiat commoratio eorum deserta*, &c. non esse *optantis, sed prophetantis, non ut fiat, sed quia fiet*. Præterea, Christus in genere tantum oravit pro persecutoribus, imprecationes autem illæ ad reprobos & obduratos referuntur. Et a Davide Spiritu Sancto afflato, Christique typum gerente prolatæ sunt, non studio vindictæ, sed zelo justitiæ: Sic tamen ut ea quæ Hierosolymorum eversionem spectat, in ipsos etiam justos redundaverit utpote cum impiis permixtos.

At (inquies) Psalmus ille Sion salvam faciendam, & ædificandas Civitates Juda vaticinatur v. 40. quæ tamen post Christi Passionem eversæ sunt.

Respondetur, Ecclesiam per Sion intelligi, & Civitates Juda singularia Templa designare, quæ post Christi Passionem ad ejus cultum extructa sunt, seu potius Templa viva, id est, Gentes in Ecclesiam aggregandas:

das:

das: Unde subdit Propheta: *Et semen servorum ejus possidebit eam, & qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea.*

Objicies hæc verba: *Et dederunt in escam meam fel*, Christum non spectare; siquidem *S. Matthæus* fellis potui Christo dati meminit, non escæ.

Respondetur, Escæ nomine omne esculentum & poculentum intelligi, ut ex *Alemano* patet dicente, *Deos nectar edere*. Adde quod *Tertullianus* Libro Adversus Judæos, Cap. 10. legit, *Miserunt in potum meum fel*.

Probatur octavo ex Psalmo septuagesimo primo, qui *Salomonis* nomine inscriptus est, in quo plura sunt, quæ *Salomoni* accommodari nullatenus valeant, Christo autem apprime conveniant, cujus ortum temporibus ipsis antiquiorem Prophetæ prædicant, quem rori comparant, quo regnante justitiam & pacem orituras, & totum orbem ipsum adoraturum, ejusque imperio subditum iri vaticinentur. In Salomonem certe ista non quadrant Oracula: *Permanebit cum Sole & ante Lunam, in generatione & generationem. Descendet sicut pluvia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis, donec auferatur Luna. Et dominabitur a Mari usque ad Mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis & Insulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba Dona adducent. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei. Ante Solem permanet nomen ejus: Et benedicentur in ipso omnes Tribus terræ, omnes Gentes magnificabunt eum.* Hunc autem Psalmum ad Christum pertinere, non solum Christiani Doctores demonstrent, sed ipsi etiam Judæi fateri coguntur, ut constat ex Chaldæo Paraphraste, ex *Midrasch Thehillim*, ex Libro *Siphre*, RR. *Salomoh Jarchi*, *Aben Ezra*, *Davide Kimchi*, & *Saadia Gaon*. Lege *S. Hilarium*, & *S. Augustinum* in Commentariis hujus Psalmi, & Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 8. ubi *Salomonem* typum Christi fuisse, docet & Scripturam Sanctam, etiam rebus gestis prophetantem quodam modo in eo figuram delineare futurorum. Nam præter Libros Divinæ Historiæ, ubi regnasse narratur, Psalmus etiam septuagesimus primus titulo nominis ejus inscriptus est: *In quo tam multa dicuntur, quæ omnino ei convenire non possunt, Domino autem Christo aptissima perspicuitate conveniunt, ut evidenter appareat, quod in illo figura qualiscumque adumbrata sit, in isto autem ipsa veritas præsentata. Notum est enim quibus terminis Regnum conclusum fuerit Salomonis: Et tamen in eo Psalmo legitur ut alia taceam: Dominabitur a Mari usque ad Mare, & a flumine usque ad terminos orbis terræ: Quod in Christo videmus impleri. A flumine quippe dominandi sumpsit exordium, ubi baptizatus a Joanne, eodem monstrante cœpit agnosci a discipulis, qui eum non solum Magistrum, verum etiam Dominum appellaverunt.*

Probatur nono ex Psalmo octogesimo octavo, in quo plurima sunt quæ *Davidi* nequeunt aptari, Christo vero egregie congruunt. Illud in primis, *Et ponam in Mari manum ejus*, id est, Mare illius Imperio subjiciam. Quamvis enim gentes Maris accolas ditioni suæ David subjecerit, nunquam tamen trans littora Imperii sui fines dilatavit. Christo vero id convenire constat ex Zachariæ 11. 10. *Potestas ejus a Mari usque ad Mare, & a fluminibus usque ad fines terræ.* Hæc etiam verba Psalmi: *Et ego Primogenitum ponam illum, excelsum præ Regibus terræ*, ad Davidem referri commode non possunt, qui nec Primogenitus fuit, nec aliis Regibus, puta Assyriorum Rege, excelsior & potentior. At Christi proprii sunt hi characteres, qui *Primogenitus est in multis fratribus, Primogenitus omnis creaturæ, Primogenitus ex mortuis, In omnibus primatum tenens*, (ut docet *S. Paulus* Epistolæ ad Romanos Cap. 8. 29. & 1. ad *Colossenses* 15. 18.) *Rex Regum, & Dominus Dominantium; Primogenitus Mortuorum, & princeps Regum terræ:* (ut ait S. Joannes *Apocalypsis* 19. 16. & 1. 5.) Hæc etiam Psalmi nostri verba Christo egregie congruunt: *Ipse invocabit me: Pater meus es tu:* Quæ gemina sunt illis Psalmi 2. 7. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et 109. 3. *Ex utero ante Luciferum genui te.* Huic denique Patris Æterni divinæ voci Christum Jesum filium suum de cœlo proclamantis: *Hic est filius meus dilectus* (Matthæi 3. 17. & 17. 5.) In eodem Psalmo legimus: *Et ponam in sæculum sæculi semen ejus & thronum ejus sicut dies cœli ... Semel juravi in Sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit: Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis.* Hæc Davidi non conveniunt, cujus posteri regnare desierunt in *Jechonia* & *Sedecia*; Sed Christo Jesu, de quo Angelus ita vaticinatur apud *S. Lucam* Cap. 1. Evangelii v. 32. *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Psalmi hujus Vaticiniis Messiam prænuntiatum fatentur Judæi in *Beresith Rabba*, & in *Veelle Semoth Rabba*, & in *Midrasch Cantici Canticorum*. Id etiam concedunt *R. Selomoh* & *Aben Ezra*. Legatur *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 9. ubi hujus Psalmi Vaticinia expendens illis recensitis subdit: *Quæ omnia de Domino Jesu intelliguntur sub nomine David propter formam servi quam de semine David idem Mediator assumpsit ex Virgine.* Subdit Psalmes: *Usquequo Domine avertis in finem? Exardescet sicut ignis ira tua? Memorare quæ mea substantia: Numquid enim vane constituisti omnes filios hominum? Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem: Eruet animam suam de manu inferi?* Quæ precotio Prophetia Christi est. Nam hic *Finis intelligendum est ultimum tempus, quando in Christum Jesum etiam illa gens est creditura, ante quem finem illa fieri oportebat, quæ superius ærumnosa deflevit* .... Memorare quæ est mea substantia. *Nihil hic melius quam ipse Jesus intelligitur, substantia Populi ejus, ex quo natura est carnis ejus.* Non enim vane, *inquit*, constituisti omnes filios hominum. *Nisi enim esset unus filius hominis substantia Israel, per quem filium hominis liberarentur multi filii hominum, vane utique constituti essent omnes filii hominum. Nunc vero omnis quidem humana natura per peccatum primi hominis in vanitatem de veritate collapsa est, propter quod dicit*

„ *alius Psalmus*, Homo vanitati similis factus est, dies Ps. 143. 4.
„ ejus sicut umbra prætereunt: *Sed non vane Deus constituit omnes filios hominum; Quia & multos a vanitate liberat per Mediatorem Jesum, & quos liberandos non esse præscivit, ad utilitatem liberandorum, & comparationem duarum inter se a contrario Civitatum, non utique vane in totius rationalis creaturæ pulcherrima atque*
„ *justissima ordinatione constituit. Deinde sequitur:* Quis Rom. 9. 9.
„ est homo, qui vivet, & non videbit mortem: eruet
„ animam suam de manu inferi? *Quis est iste, nisi substantia illa Israel ex semine David, Christus Jesus?*
„ *De quo dicit Apostolus*, Quod surgens a mortuis,
„ jam non moritur, & mors ei ultra non dominabi-
„ tur. *Sic enim vivet, & non videbit mortem, ut tamen mortuus fuerit, sed animam suam eruerit de manu inferi, quo propter quorumdam solvenda inferni vincla descenderat: Eruerit autem potestate illa de qua in Evan-*
„ *gelio dicit*, Potestatem habeo ponendi animam meam, Joan. 10. 18.
„ & potestatem habeo iterum sumendi eam.

Probatur decimo, ex Psalmo nonagesimo sexto, cujus hæc Verba v. 8. *Adorate eum omnes Angeli ejus*, Regni Christi prænuntia esse docet *S. Paulus* in Epistola ad *Hebræos*, Cap. 1. 6. *Et cum iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

Probatur undecimo, ex Psalmo centesimo nono, quo Christi divinitas, generatio æterna, regia dignitas, Sacerdotium, victoriæ ac triumphi præcinuntur. Divinitas quidem, & æterna generatio exprimuntur his verbis: *Dixit Dominus Domino meo. Sede a dextris meis. .... Ex utero ante Luciferum genui te.* Regia dignitas istis commendatur: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: Dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum.* Sacerdotium hoc commate prædicitur: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Victoriæ ipsius ac triumphi reliquis Psalmi versibus prædicuntur. Hunc Psalmum ad Messiam pertinere, tam certum olim & indubitatum fuit apud Judæos, ut Christus & Apostoli hæc Oracula, vel in Sermonibus publice ad ipsos habitis, vel in Epistolis usurpantes, neminem repugnantem habuerint, sive qui negare fuerit ausus, hæc Vaticinia Messiam spectare. Matthæi 22. 41. & seq. *Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei: David. Ait illis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Et nemo poterat ei respondere verbum: Neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.* S. Petrus Actuum 2. 34. *Non enim David ascendit in cœlum; Dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissime sciat*

ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum quem vos crucifixistis. His autem auditis, compuncti sunt corde: Et dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Sanctus *Paulus* 1. ad *Corinthios* 15. 25. & ad Hebræos Cap. 1. 13. Cap. 5. 6. VI. 20. VII. 1. hunc Psalmum de Christo intelligi docet. Porro (ut recte ratiocinatur Eruditus Auctor) haud quaquam probabile est Apostolos tantum sibi fuisse permissuros, ut nobilissimo Psalmo novam & adhuc inauditam sententiam affingerent; apud Hebræos præsertim, superstitionibus deditam Gentem, & in iis quæ ad Religionem pertinerent, irritabilem, nisi id communi opinione receptum, ac vulgo creditum scivissent. Quocirca veteres Judæi de Messia hunc Psalmum intellexerunt, ut constet ex Chaldæo Paraphraste, ex *R. Mose Hadarsan*, *R. Saadia Gaone* in Danielem, *R. Isaaco Ben Aramah*, ex *Midrasch Thehillim*, & ex ipso Thalmude in *Sanh*, Cap. 5. Frustra autem Judæorum nonnulli post Christi & Apostolorum tempora, hunc Psalmum ad *Abrahamum*, aut ad *Davidem*, aut ad *Salomonem*, aut ad *Ezechiam*, aut ad *Zorobabelem* retulerunt. Nec enim Abrahamo convenire possent ista: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis*, præsertim secundum Judæorum opinionem, qui Patriarcham illum ad Gehennæ fores excubare censent, ut Judæos omnes illuc pro sceleribus suis detrudendos ab ingressu tartari arceat. Nec etiam ista congruunt Abrahamo, aut Davidi, aut Salomoni, aut Ezechiæ, aut Zorobabeli: *Ex utero ante Luciferum genui te. Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Nec Salomonem, Ezechiam, aut Zorobabelem, David, cujus est Psalmus, Dominos suos appellasset. Nec pacifico Salomoni conveniunt versus secundus, sextus & septimus, qui bellatorem describunt.

Judæi quidam hunc Psalmum uni e Cantoribus Davidis tribuunt, & Versum hunc, *Dixit Dominus Domino meo*, id sibi velle contendunt: David Dominus meus dixit Salomoni Domino meo: Illum vero, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, votum Cantoris hujus esse ajunt, qui Regnum diuturnum *Salomoni* adprecetur, eandem nempe vocem Hebræis Principem & Sacerdotem significare: τὸ *in æternum* haud semper infinitum tempus, sed diuturnum quandoque exprimere. Denique pro, *secundum ordinem Melchisedec*, vertendum fuisse, *secundum verbum Regi meo justo*, hoc est, Davidi e Deo dictum. Verum non Cantoris alicujus, sed ipsius *Davidis* Psalmum hunc esse veteres Judæi agnoverunt, ut ex Jesu Christi & Apostolorum testimoniis constat, illum *Davidi* tribuentium. Id agnovit & *Trypho*, ut colligitur ex Dialogo S. Justini Martyris. Quamvis autem vox eadem quæ Sacerdotem sonat Hebræis, interdum Principem significet, ut 2. Regum 8. 18. Job 12. 19. adjuncta tamen *Melchisedeci* mentio hanc eam significatione accipi vetat. *Melchisedech* enim non Regio Jure, sed Sacerdotali, panem & vinum obtulit, Abrahæ benedixit, ab eoque decimas accepit. Alia afferuntur adversus illas recentiorum Judæorum cavillationes e Viris Eruditis, sed nihil afferunt luculentius quam similes reliquorum Scriptorum Sacrorum locutiones, paresque sententias, ubi de Messia loquuntur. Quam germana sunt hæc, *Dixit Dominus Domino meo*, & illa Ecclesiastici 51. 14. *Invocavi Dominum Patrem Domini mei?* Ista, *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion*, & illa Isaiæ 2. 12. *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt Populi multi, & dicent: Venite, & ascendamus ad montem Domini, & ad Domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulavimus in semitis ejus: Quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jerusalem?* Quam præclare consentiunt istud, *Ex utero ante Luciferum genui te*: Et illud Psalmi 2. 7. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*: Et illud Proverbiorum 8. 22. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi & ego jam concepta eram; necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes gravi mole constiterant: Ante colles ergo parturiebar*, &c. De illius Psalmi sensu legendi *S. Justinus* in Dialogo cum Tryphone pag. 250. & *Tertullianus* Lib. 5. *Contra Marcionem*, Cap. 9. ubi Judæos de *Ezechia* Rege illum perperam interpretari, illaque Vaticinia in solum Christum quadrare probant: *S. Joannes Chrysostomus* in ipsius Psalmi Expositione, ubi ostendit, illum nec *Abrahamo*, nec *Davidi*, nec *Zorobabeli*, nec Populo, sed uni Christo Jesu convenire: *S. Hilarius* in Commentario, *S. Hieronymus* in Commentario Cap. 22. S. Matthæi, *S. Augustinus* in Commentario *Psalmorum* & Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 17. *Theodoritus* in Interpretatione ejusdem Psalmi, & alii Interpretes in eamdem conspirantes sententiam, totumque Psalmum de Christo explicantes.

Probatur duodecimo, ex Psalmo centesimo decimo septimo in quo hæc leguntur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* Quod Oraculum de se ipso explicat Jesus Christus Matthæi 21. 42. additque: *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: Super quem vero ceciderit, conteret eum.* Et S. Petrus ad Judæos sermonem habens Actuum 4. 11. *Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli: Et non est in alio aliquo salus.* Et S. Paulus Epistolæ ad Ephesios 2. 19. 20. 21. *Ergo jam non estis hospites & advenæ: Sed estis cives Sanctorum, & domestici Dei: Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu. In quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum Sanctum in Domino: In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.* Horum germana sunt quæ de Christo prænuntiat *Isaias* Cap. 28. 16. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum: Qui crediderit, non festinet.* Et Cap. 8. 14. *Et erit vobis in sanctificationem. In lapidem autem offensionis, & in petram scandali, duabus domibus Israel; in laqueum, in ruinam habitantibus Jerusalem.* Hæc denique verba ejusdem Psalmi, *O Domine, salvum me fac, o Domine, bene prosperare; Benedictus qui venit in nomine Domini*, ad Christum Jesum esse referenda, probant similes voces quas plebs accinebat, cum Salvator noster Hierosolymam triumphi ritu ingressus est, Matth. 21. 9. *Turba autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini; Hosanna in altissimis.*

Merito itaque *Tertullianus Libro contra Praxeam*, Cap. 2. ait: *Sed & omnes pene Psalmi Christi personam sustinent, Filium ad Patrem, id est, Christum ad Deum verba facientem repræsentant.*

Merito *S. Hilarius* Prologo in Psalmos: *Non est*, inquit, *ambigendum ea, quæ in Psalmis dicta sunt, secundum Evangelicam Prædicationem intelligi oportere: Ut ex quacumque licet persona Prophetæ Spiritus sit locutus, tamen totum illud ad cognationem adventus Domini nostri Jesu Christi, & corporationis, & passionis, & regni, & resurrectionis nostræ gloriam virtutemque referatur . . . . Sunt enim universa allegoricis & typicis contexta virtutibus: Per quæ omnia unigeniti Dei Filii in corpore & gignendi, & patiendi, & moriendi, & resurgendi, & in æternum, conglorificatis sibi qui in eum crediderint, regnandi, & cæteros judicandi sacramenta panduntur.* Addit, Psalmorum Librum nisi per fidem adventus Christi intelligi non posse. Quo spectat illud *S. Joannis* Apocalypsis 3. 7. *Hæc dicit Sanctus & Verus; qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. CLAVEM porro David habet, quia per hanc, quæ in illo expleta est, Prophetiam, aperiet quod nemo præcludet; & contra expleta in eo Prophetiæ fide abnegata, claudet, quod nemo possit aperire. Nullus enim nisi illo in quo hæc prophetata & expleta sunt, clavem intelligentiæ hujus impertiet.* Quamobrem idem Apostolus Cap. 5. scribit: *Et vidi in dextero sedentis supra thronum, Librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire Librum, & solvere signacula ejus? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram, aperire Librum, neque respicere illum. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire Librum, nec videre eum. Et unus de Senioribus dixit mihi: Ne fleveris: Ecce vicit Leo de Tribu Juda, radix David, aperire Librum, & solvere septem signacula ejus.* Hinc Christus post Resurrectionem, Lucæ 24. 44. ait: *Necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.*

Merito *S. Hieronymus*, Epistola ad Paulinum: *David Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat.*

Merito *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 15. *Nunc jam*, inquit, *expectari a me video, ut hoc loco Libri hujus aperiam quid in Psalmis David de Domino Jesu Christo vel ejus Ecclesia prophetaverit. Ego autem ut hoc non ita faciam, sicut videtur ipsa* expo-

spectatio postulare, copia, quam inopia, magis impedior; Omnia enim ponere vitandæ prolixitatis causa prohibeor. Vereor autem ne cum aliqua elegero, multis, qui eaenoverunt, videar magis necessaria præterisse. Deinde quia testimonium quod profertur, de contextione totius Psalmi debet habere suffragium, ut certe nihil sit quod ei refragetur, si non omnia suffragantur: ne more centonum ad rem quam volumus tanquam versiculos, decerpere videamur, velut de grandi carmine, quod non de re illa, sed de alia longeque diversa reperiatur esse conscriptum. Hoc autem ut in quocumque Psalmo possit ostendi, exponendus est totus: Quod quanti operis sit, & aliorum, & nostra Volumina, in quibus hoc fecimus, satis indicant. Legat ergo illa, qui voluerit, & potuerit. Inveniet quot & quanta Rex David, idemque Propheta de Christo & ejus Ecclesia prophetaverit, de Rege scilicet & Civitate quam condidit.

SCHOLION I.

His recentiorum quorumdam Interpretum refellitur temeritas, qui Psalmos ab Antiquis de Christo Jesu explicatos, de Christo ab Ecclesia semper intellectos, in alium sensum trahunt, & vim Prophetiarum elevare non verentur, *Hugone Grotio* duce. Apostolum audiant Timotheum suum his verbis compellantem:
1. Tim. 6. *O Timothee depositum custodi, devita profanas vocum novitates.* Quid est depositum? *Id est, quod tibi creditum est, non quod a te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti; rem non ingenii, sed doctrinæ, non usurpationis privatæ, sed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non a te prolatam; in qua non auctor debes*
Vincentius Lirinensis in Commen. 1. Cap. 27. Tom. 3. *esse, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens . . . . a Timothee, o Sacerdos, a Doctor, si te divinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina esto spiritalis Tabernaculi Beseleel, pretiosas divini dogmatis gemmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendorem, gratiam, venustatem. Intelligatur te exponente illustrius, quod antea obscurius credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur, quod ante vetustas non intellectum venerabatur: Eadem tamen quæ didicisti doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.*

SCHOLION II.

Quam salutaris sit lectio & meditatio Psalmorum exponit S. Nicetius Trevirensis Episcopus in Tractatu *de*
Spicilegii Acheriani. *Psalmodiæ bona, Cap. 1. Tom. 3.* Quid, *inquit*, in his Psalmis
„ non invenies, quod faciat ad utilitatem & ædifica-
„ tionem, ad consolationem humani generis, condi-
„ tionis, sexus, ætatis? Habet in Psalmis infans quid
„ lactet, puer quid laudet, adolescens quid corri-
„ gar, juvenis quid sequatur, senior quid precetur.
„ Discit femina pudicitiam, pupilli inveniunt pa-
„ trem, viduæ judicem, pauperes perspectorem, ad-
„ venæ custodem. Audiunt Reges & Judices quid ti-
„ meant: Psalmus tristes consolatur, lætos temperat,
„ iratos mitigat, pauperes recreat, divites ut se agno-
„ scant admonet, & ne superbiant increpat; omnibus
„ omnino suscipientibus se aptam medicinam contribuit
„ Psalmus, nec peccatores despicit, sed remedium eis
„ per pœnitentiam lacrymosam salubriter ingerit.
„ Dominus itaque Deus noster per David servum
„ suum confecit potionem, quæ dulcis esset gustu per
„ cantationem, & efficax ad curanda vulnera pecca-
„ torum per suam virtutem. Suaviter enim Psalmus
„ auditur cum canitur, penetrat animum cum dele-
„ ctat; facile Psalmi memoria retinentur, si frequen-
„ ter psallantur; & quod Legis austeritas ab humanis
„ mentibus extorquere non poterat, hi per dulcedinem
„ cantionis excludunt. Nam quicquid Prophetæ, quic-
„ quid Evangelia ipsa præcipiunt, in his carmini-
„ bus suavi meditantium dulcedine continetur. Deus
„ ostenditur ut timeatur, simulacra ridentur, justitia
„ ingeritur, iniquitas prohibetur, misericordia lauda-
„ tur, incredulitas abdicatur, veritas requiritur, men-
„ dacia damnantur, dolus accusatur, innocentia collau-
„ datur, superbia dejicitur, humilitas sublimatur,
„ pœnitentia prædicatur, pax sequenda depromitur.
„ Contra inimicos protectio postulatur, vindicta pro-
„ mittitur, spes certa nutritur; & quod his est omni-
„ bus excellentius in Psalmis Christi Sacramenta can-
„ tantur. Nam & generatio ejus exprimitur, & re-
„ jectio plebis impiæ, & Gentium hæreditas nomi-
„ natur, virtutes Domini cantantur. Passio veneran-
„ da depingitur, Resurrectio gloriosa monstratur, Se-
„ des quoque ad dexteram mirabiliter depingitur. De-
„ inde igneus Domini manifestatur adventus, terribile
„ de vivis & mortuis Judicium panditur. Quid plura?
„ Etiam Spiritus creantis emissio, & terræ renovatio
„ revelatur, post quæ erit in gloria Domini sempiter-
„ num justorum Regnum, peccatorum perenne suppli-
„ cium. Hæc sunt Cantica Dei, quæ canit Catholica
„ Ecclesia Dei.

DISSERTATIO XXV.

De Libris Samuelis, sive primo & secundo Regum.

PROPOSITIO I.

Libri Samuelis, sive primus & secundus Regum, genuini sunt & antiqui. Eorum Auctor haud omnino certus: Probabiliter censetur a Samuele, Nathan, & Gad Prophetis esse scriptos, ita ut pars maxima Samuelem Auctorem habuerit, reliqua Nathanem, & Gadum.

PRobatur Propositionis prima pars. Genuini illi sunt & antiqui Scripturæ Sacræ Libri, quibus testimonium perhibent alii ejusdem Scripturæ Libri, Traditio, Concilia, & Ecclesiæ Catholicæ consensus, necnon Scriptores exotici; Sed Libris Samuelis, sive primo & secundo Regum, testimonium perhibent alii ejusdem Scripturæ Libri, Traditio, Concilia, Ecclesiæ consensus, Scriptores exotici; itaque genuini sunt & antiqui.

Probatur Minor. His enim quæ 1. *Regum* Cap. 26. leguntur, *Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit*, gemina sunt ista Sapientiæ 16. 13. *Tu enim es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:* & Tobiæ 13. 2. *Quoniam flagellas, & salvas, deducis ad inferos, & reducis.* Istud 1. Regum 2. 8. *Suscitat de pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem, ut sedeat cum Principibus, & solium gloriæ teneat:* simile est Versibus 7. & 8. Psalmi centesimi duodecimi: *Suscitans a terra inopem, & de stercore erigens pauperem: Ut collocet eum cum Principibus, cum Principibus Populi sui.* De *Samuele* dicitur Ecclesiastici 46. 22. *Et ante tempus finis vitæ suæ, & sæculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi, pecunias, & usque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusavit illum homo.* Id ex primi Regum Cap. 12. 3. 4. 5. derivatum est, ubi *Samuel* ad universum Israel ait: *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi: & contemnam illud hodie, restituamque vobis. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam. Dixitque ad eos: Testis est Dominus adversum vos, & testis Christus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis.* Ecclesiastici 47. 3. 4. de *Davide* dicitur: *Cum leonibus lusit quasi cum agnis; & in ursis similiter fecit, sicut in agnis ovium, in juventute sua. Numquid non occidit Gigantem, & abstulit opprobrium de gente?* Id ex primi Regum 17. Capite sumptum est, ubi *David* his verbis allocutus *Saulem* dicitur: *Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis: & persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi consurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos. Nam & leonem & ursum interfeci ego servus tuus: Erit igitur & Philisthæus hic incircumcisus, quasi unus ex eis. Nunc vadam & auferam opprobrium Populi. . . . Prævaluitque David adversum Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæum interfecit.* Quod *Ecclesiastis* 4. 17. & *Oseæ* 6. 6. *habetur, Melior est obedientia, quam victimæ*; ex primi Regum 15. 22. derivatum est, ubi *Samuel* ait: *Numquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quam victimæ: & auscultare magis, quam offerre adipem arietum . . . .* 2. Regum 7. Deum dixisse *Davidi* Per *Nathanem* Prophetam memoratur: *Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi*

in filium: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amavi a facie mea. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum usque in aeternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus jugiter. Horum germana sunt illa Psalmi octogesimioctavi: *In aeternum servabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in saeculum saeculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies caeli. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam; & in judiciis meis non ambulaverint: Si justitias meas profanaverint, & mandata mea non custodierint: Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo; neque nocebo in veritate mea: Neque profanabo testamentum meum, & quae procedunt de labiis meis, non faciam irrita. Semel juravi in sancto meo, si David mentiar, semen ejus in aeternum manebit: Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in aeternum, & testis in caelo fidelis.* Legitur Ezechielis 17. 32. *Nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus:* & 33. 11. *Vivo ego, dicit Dominus Deus: Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, & vivat.* Id derivatum est ex secundi Regum 14. 14. ubi Mulier Thecuitis ad Davidem: *Omnes* (inquit) *morimur, & quasi aquae dilabimur in terram, quae non revertuntur: Nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abjectus est.* Primi Libri Paralipomenon magna pars ex duobus prioribus Libris Regum expressa est.

Hos etiam Sacros esse & Canonicos ex traditione constat, ex testimoniis Patrum & Conciliorum, qui Librorum Sacrorum Canonem repraesentarunt, ex totius Ecclesiae Catholicae consensu. Profani denique Scriptores nonnulli, scilicet *Eupolemus* apud *Eusebium* Lib. 9. *Praeparationis Evangelicae*, Cap. 30. & *Nicolaus Damascenus* apud *Josephum* Lib. 7. *Antiquitatum*, Cap. 6. ea de *Samuele*, *Saule*, & *Davide* memorant, quae ex duobus prioribus Libris Regum derivata verisimile est.

Secunda Pars Propositionis probatur: Scriptura enim, Traditio, Ecclesia, horum Librorum Auctorem expresse non designant: & post Samuelem exaratos colligi potest ex Libri 1. Capite nono, versu 9. *Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.* Quod praeterea Capite 7. 15. legitur: *Judicabat quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitae suae*, ab alio quam a Samuele scriptum videri potest.

Probatur tertia pars ex primi Paralipomenon 29. 29. *Gesta autem David priora, & novissima, scripta sunt in Libro Samuelis Videntis, & in Libro Nathan Prophetae, atque in Volumine Gad Videntis: Universique regni ejus, & fortitudinis, & temporum, quae transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis Regnis terrarum.* Hoc loco nixi Thalmudistae, & *R. Moses Kimchi* viginti quatuor priora Libri primi Capita *Samueli* tribuunt; reliqua, quibus res post *Samuelis* obitum gestae narrantur, *Nathani* & *Gado* Prophetis. Idem censet *S. Isidorus Hispalensis* Libro 6. *Originum*, Cap. 2. Posteriorum tamen Capitum *Davidem* facit Auctorem. Verum non constat an *Liber Samuelis, & Liber Nathan Prophetae*, & *Volumen Gad Videntis*, sint ipsi Libri Regum primus & secundus, an singulares quidam & distincti Commentarii, ex quibus horum Librorum innominatus Auctor *Samuelis*, *Saulis*, & *Davidis* Historiam Sacram compilaverit & adornaverit. Quae *Theodoreti* sententia est Praefatione in Libros Regum. *Plurimi* (inquit) *fuerunt Prophetae, quorum Libros quidem non invenimus, nomina autem didicimus ex Historia Paralipomenon. Horum unusquisque consueverat scribere quaecumque contingebat fieri suo tempore. Atque inde est quod primus Regnorum, & apud Hebraeos, & apud Syros, nominatur Prophetia Samuelis . . . Qui ergo Regnorum Libros scripserunt, ex scriptis illis accepta occasione, post plurimum tempus scripserunt.* Idem censet *Diodorus Tarsensis*, adeoque clausulam illam: (*Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns*,) adjectam fuisse ab eo, qui Sacram illam Historiam collegit ex Libris, quibus singuli Prophetae gesta suis temporibus scripserant.

Qui Libros illos *Samuele* posteriores esse volunt, adducunt ad hujus confirmationem sententiae illud capitis quinti Libri primi: *Propter hanc causam non calcant Sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur Templum ejus, super limen Dagon in Azoto, usque in hodiernum diem.* Quae notatio temporis repetitur Cap. 27. & 30. ejusdem Libri, & Capite sexto Libri secundi. Sed hoc argumentum non est magni ponderis. Non enim valde longum requiritur temporis spatium ut haec locutio usurpari possit. Nam *S. Matthaeus* res tempore non multum dissitas narrans, eam adhibet, Cap. 27. 8. *Propter hoc vocatus est* (inquit) *ager ille Haceldama, hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.* Quae autem de *Dagonis* Idolo narrantur Capite quinto Libri primi, *Samuele* adolescente contigerunt: Si autem hunc Librum *Samuel* scripserit, illum scripsit senex, ac proinde satis longum intervallum temporis intercessit, ut merito hanc loquendi formulam usurpare potuerit, *Usque in hodiernum diem:* quam itidem *Nathan* & *Gad* Prophetae, Auctores reliquorum Capitum, a vigesimoquinto Libri primi, & totius Libri secundi adhibuerint. Sed planior videtur Responsio, Hanc temporis notationem adhibitam ab incerto & innominato Auctore, qui ex Commentariis *Samuelis*, *Nathanis*, & *Gadi* Prophetarum, Sacram hanc Historiam adornavit.

Objicit Auctor Tractatus *Theologico-Politici* adversus horum Librorum auctoritatem antilogias quasdam, quae Opus non solum ex variis Auctoribus, sed absque delectu & judicio compilatum arguant. Libri enim primi Cap. 16. *David* in Aula *Saulis* accitus dicitur, ut Regem malo Spiritu vexatum citharae modulis recrearet. Capite vero 17. 55. 56. 57. 58. *Davidem* ex alia causa *Sauli* innotuisse narratur, ex singulari nimirum certamine cum *Goliatho* Gigante. *Eo autem tempore*, inquit, *quo viderat Saul David egredientem contra Philisthaeum, ait ad Abner Principem Militiae: De qua stirpe descendit hic Adolescens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, Rex, si novi. Et ait Rex, Interroga tu cujus filius sit iste Puer. Cumque regressus esset David percusso Philisthaeo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthaei habentem in manu. Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, o Adolescens? Dixitque David: Filius servi tui Isai Bethlehemitae ego sum.* Quomodo nunc ignotus *Sauli*, quem *Saul* dilexerat, & Armigerum suum fecerat?

Respondetur, Davidem primum quidem vocatum in Aulam ut cithara psalleret coram *Saule* malo Spiritu vexato; sed postea recrudescente bello Philisthaeorum adversus Israelitas, cum licentia Regis ad patrem rediisse ut gregem pasceret, cum tres illius fratres natu majores militiae nomen dedissent; ad quos in castra missus deinde est a patre, & conserta cum *Goliatho* pugna, magis innotuit *Sauli*, Citharoedi & Armigeri olim sui immemori, utpote quem viderat, & cithara psallentem audierat mentis impos, & malo spiritu agitatus, & quidem aliter (ut credere par est) indutum & ornatum, quam cum ad fratres in castra e pascuis missus esset. Rem ita gestam satis innuit Sacer Scriptor. Nam postquam dixit: *Quandocumque Spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & levius habebat. Recedebat enim ab eo Spiritus malus:* Capite sequenti Philisthaeorum bellum describens, cum de *Davide* iterum acturus esset, narrationem sic exorditur: *David autem erat filius viri Ephrataei, de quo supra dictum est, de Bethlehem Juda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandaevus inter viros. Abierunt autem tres filii ejus majores post Saul in praelium . . . . David autem erat minimus. Tribus ergo majoribus secutis Saulem, abiit David, & reversus est a Saul, ut pasceret gregem Patris sui in Bethlehem . . . . Dixit autem Isai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polentae, & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos*, &c. Adde totam illam pericopem decimiseptimi Capitis a Versu 54. ad 58. inclusive apud Septuaginta non haberi, nisi in unico MS. Alexandrino, in caeteris omnibus Codicibus desiderari: Unde suspicari quis posset olim ab Hebraeis Codicibus pariter abfuisse. At exemplaria quibus utebatur Ecclesia *Theodoreti* tempore, eadem habuisse quae modo *Hebraeus* Textus, MS. Alexandrinum τῶν LXX. Vulgatae nostrae Latinae Codices omnes, Chaldaica Paraphrasis, Syriaca & Arabica Versiones habent, fidem facit *Theodoretus* Quaestione 43. in primum Regum. Interrogat enim, *Quomodo Saul ignoravit David?* & respondet; *Duorum alterum est intelligendum; Vel quod furore percitus non sentiebat eum pulsantem citharam: Vel quod invidia eum turbavit, ut non exacte sciret undenam esset.*

Objicit secundo idem Auctor, septimum & decimumtertium primi Libri Capita inter se pugnare. Nam Capite septimo V. 13. dicitur: *Et humiliati sunt Philisthiim, nec appofuerunt ultra ut venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthaeos*

cunctis

cunctis diebus Samuelis. Capite vero decimo tertio bellicus Philistæorum adversus Israelitas apparatus, ingens Hebræorum terror, & angustiæ tantæ describuntur, ut Philistæis ad triginta millia curruum, & sex millia Equitum, prætee gregarios Milites innumeros in Machmas congregatis, sexcenti dumtaxat viri starent cum *Saule*, & quidem inermes. *Cum enim venisset dies prælii, non est inventus ensis & lancea in manu totius Populi, qui erat cum Saulo & Jonatha, excepto Saul, & Jonatha filio ejus*.

Respondetur, Dictionem *altra*, in Scriptura Sacra, non sempee tempus perpetuum, imo ne diuturoum quidem, sed exiguum quandoque intervallum significare. Quod itaque Capita septimo legitue: *Nec apposuerunt ultra ut venirent in terminos Israel*, perinde est ac si scripsisset Historicus Sacer: per aliquod tampus in fines Israaliticæ terræ non irruperunt. Quod autem subjungit, factam esse manum Domini super Philistæos cunctis diebus Samuelis, verissimum ast. Quotiescumque enim adversus Israelitas aciem instrueerunt, supeestite *samuele*, toties ab ais fuere profligati. Et Capite 14. legimus, in illis Israelitici Populi angustiis, in illa animorum abjectiona, & armorum inopia, quæ Capite præcedenti describitur, *Jonatham* solo armigero comite, in hostile præsidium tanto impetu irruisse; ut viginti Militibus cæsis, reliqui Principis magnanimitete pertarriti in castra evaderent, omnia pavore implentes. Tum Deo urgenta, Philistæos arma in sa vertentes, mutuis mucronibus attritos fuisse, reliquos in fugam datos. Id ubi novit *Saul*, aucto Exercitu aciem contra Philistæos direxisse, ipsosque percossisse a Machmis usque ad Ajalon, & magna clade affecisse.

PROPOSITIO II.

Insignes de Christo Prophetias duo priores Libri Regum continent.

QUæ enim 1. *Regum* 16. De *saulis* reprobatione, & Regni translatione ad *Davidem*, & quæ Capit. tertio & quarto de translatione Sacerdotii a domo *Heli* ad *Samuelem* nerrantur, figuræ sunt *Rerum mutationis* olim futuræ, *quod attinet ad duo Testamenta, Vetus & Novum: ubi Sacerdotium Regnumque mutatum est per Sacerdotem, eumdemque Regem novum ac sempiternum, qui est Christus Jesus. Nam & Heli sacerdote reprobato substitutus in Dei Ministerium Samuel, simul officia functus Sacerdotis, & Judicis, & Saule abjecto Rex David fundatus in Regno, hoc quod dico figuraverunt*. Ita *S. Augustinus* Libro 17. de *Civitate Dei*, Cap. 4. Id evidentius axprimit Propheta ad *Helè* a Deo missus, cujus verba Capite secundo leguntue. His enim Sacerdotii Aarònici mutatio portanditue. Unde Aaron primus Veteris Testamenti Sacerdos designatur his verbis: *Hæc dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus sum domui Patris tui, cum essent in Ægypto, in domo Pharaonis? Et elegi eum ex omnibus Tribubus Israel mihi in Sacerdotem? . . . . . Quare calce abjecistis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in Templo? . . . . Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua, & domus Patris tui ministraret in conspectu meo, usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc a me*. Quis Patrum Heli statim post liberationam populi ab Ægyptiaca servitute ad Sacerdotium electus est, nisi Aaron? *De hujus ergo stirpe isto loco dixit futuram fuisse, ut non essent ulterius Sacerdotes: quod jam videmus impletum. Vigiles fides, præsto sint res, cernuntur, tenentur, & videre volentium oculis ingeruntur*. „ Ecce, *inquit*, dies veniunt, & præcidam brachium tuum & brachium domus patris tui, & non erit Senex in domo tua omnibus diebus. *Ecce dies qui prænuntiati sunt, jam venerunt. Nullus Sacerdos est secundum ordinem Aaron: & quicumque ex ejus genere est homo, cum videt Sacrificium Christianorum tota orbe pollere, sibi autem honorem illum magnum esse subtractum, deficiunt oculi ejus, & defluit anima ejus tabe mœroris*. Varba sunt *S. Augustini* Libro 17. *de Civitate Dei*, Capit. 5. Mutatio ergo & translatio Sacerdotii de Domo *Heli*, signum fuit traoslationem Sacerdotii Aaronici portendens, per Christum Jasum faciendam; & ad Vatus Testamentum proprie, figurete vero pertinebat ad Novum *Prophetia factis etiam ipsa, non verbis*; id scilicet facto significans, quod verbo ad *Helè* Secerdotem dictum ast per Prophetam. Subdit Deus: *Et suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam meam faciet; & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus. Futurum est autem ut quicumque remanserit de domo tua, veniat ut oretur pro eo, dicatque: Dimitte me obsecro ad unam partem Sacerdotalem ut comedam bucellam panis*. Sacerdos ille fidelis olim a Deo suscitandus est Christus Jesus, Novi Testamenti verus Sacerdos: Domus fidelis ipsi ędificanda, est Ecclesia, quę coram ipso ambulabit, id est, ajus Legi obtemperabit cunctis diebus. Reliquiæ autam Israelitici populi per gratiam Christi salvandæ ut prædixit *Isaias* Cap. 10. 21. & explicuit Apostolus ad *Romanos* 11. 5. in Christum credent, & Ecclesiæ adjungentur, ut oretur pro eis; & Sacrificii Christianorum participes erunt; Sacrificii scilicet, non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech, in pana expressi, de quo dicit Sacerdos ipse, Joannis 6. 52. *Panis quem ego dabo caro mea est pro Mundi vita*: ita hanc Prophetiam explicat *S. Augustinus* loco mox laudato.

Anna Mater *Samuelis*, quæ prius fuit sterilis & posteriore fœcunditate lætata est, typus fuit Ecclesiæ & Religionis Christianæ, cujus nomine propheticum Canticum addidit, quod legitur Capite secundo Libri primi Regum. *Exultavit*, inquit, *cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo*. „ Vere exaltatum, quia non in se, sed in Domino Deo suo. *Dilatatum est os meum super inimicos meos*: quia & in angustiis pressurarum Sermo Dei non est alligatus, nec in præconibus alligatis. *Lætata sum in salutari tuo*. Christus est iste Jesus, quem Simeon, sicut in Evangelio legitur, senex amplectens parvum, agnoscens magnum: *Nunc dimittis*, inquit, *Domine, servum tuum in pace, quoniam viderunt oculi mei salutare tuum*. Dicat itaque Ecclesia: *Lætata sum in salutari tuo. Non est Sanctus ut est Dominus*; tamquam sanctus & sanctificans, justus & justificans. *Neque enim est alius extra te*: quia nemo fit nisi abs te“. *Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes. Recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum Dominus est*. „ Ipse vos scit, & ubi nemo nescit: quoniam *Qui existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit*. Hæc dicuntue adversariis Civitatis Dei ad Babyloniam pertinentibus, de sua virtute præsumentibus, in se, non in Domino gloriantibus: ex quibus sunt etiam carnales Israelitę, terreoę Jerusalem cives terrigenæ; qui ut dicit Apostolus, *Ignorantes Dei justitiam*, id est, quam dat homini Deus qui solus est justus & justificans, & *suam volentes constituere*; id est, velut a se sibi partam, non ab illo impertitam, *Justitiæ Dei non sunt subjecti*, utique quia superbi, de suo putantes, non de Dei, posse placere se Deo, qui est Deus scientiarum, atque ideo & arbiter conscientiarum, ibi videns cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt, si hominum sunt, & ab illo non sunt. *Et ipsi præparantur cogitationes*: sive, ut vertunt LXX. Interpretes: *& præparans adinventiones suas*. „ Quas adinventiones putamus, nisi ut superbi cadant, & humiles surgant? Unde subdit: *Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore*. Infirmatus est arcus, id est, intentio eorum qui tam potantes sibi videntur, ut sine Dei dono atque adjutorio, humana sufficientia Divina possint implere Mandata & præcioguntur virtute, quorum interna vox est, *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: repleti prius pro panibus se locaverant, & famelici saturati sunt*; sive ut vertunt Septuaginta: *Pleni panibus minorati sunt, & esurientes transierunt terram*. „ Qui sunt intelligendi pleni panibus, nisi ipsi Israelitæ, quibus credita sunt eloquia Dei, in quibus tamen terrena sapiunt, & ideo ee majoribus minores facti sunt; & ad eum statum nunc sunt redacti ut misera serviant servitute, operas suas locantes ut panem lucrentur: Gentes autem, quibus Lex illa non erat data, posteaquam per novum Testamentum ad eloquia illa venerunt, multum esuriendo terram transierunt; quia in eis non terrena, sed cœlestia sapuerunt: *donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est*. Septuaginta vertunt: *Quia sterilis peperit septem*. Numero septenario universę Ecclesiæ significatur perfectio. Propter quod & Joannes Apostolus ad septem scribit Ecclesias, eo modo se ostendens ad unius plenitudinem scribere; & in Proverbiis Salomonis hoc antea præfigurans, *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem*. Prov. 9. 1. Sterilis enim erat in omnibus Gentibus Dei Civitas, antequam iste fœtus, quem cernimus, oriretur. Cernimus etiam, quæ multa in filiis erat, nunc infirmatam Jerusalem ter-

„ terrenam. Quoniam quicumque filii liberę in ea erant, „ virtus ejus erant: nunc vero ibi quoniam Litera est, „ & Spiritus non est, amissa virtute infirmata est, „ *Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos,* „ *& reducit*. Mortificavit illam quæ multos filios ha„ buerat, & vivificavit sterilem illam quæ peperit plu„ rimos. Vel Christianos mortificat, eosdemque vivi-
Coloss. 3. 3. „ ficat. Quibus enim dicit Apostolus: *Mortui enim* „ *estis*, hos salubriter mortificat Deus. Quibus ait: „ *Et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*, „ eosdem ipsos vivificat Deus, *Deducit ad inferos, &* „ *reducit*. Hoc in capite nostro potius videmus im„ pletum. Nam cum *proprio Filio suo non pepercit* „ Deus; *sed pro nobis omnibus tradidit eum*, isto modo „ utique mortificavit eum. Et quia resuscitavit eum a „ mortuis, eumdem rursus vivificavit. *Et quia in*
Ps. 15. 10. „ Prophetia vox ejus agnoscitur, *Non derelinques ani*„ *mam meam in inferno*, eumdem deduxit ad inferos, „ & reduxit. Hac ejus paupertate ditati sumus: *Do*„ *minus enim pauperem facit, & ditat: humiliat,* „ *& sublevat*; utique superbos humiliat, & humiles „ exaltat. Quod enim alibi legitur, *Deus superbis re*„ *sistit, humilibus autem dat gratiam*; hoc totus habet „ sermo hujus, cujus nomen interpretatur, *Gratia*
Jacobi 4. 6. „ *ejus*, hoc est, *Anna*. Quod adjungitur: *Suscitat de* „ *pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem*, de „ nullo melius intelligitur, quam de illo, qui *Propter* „ *nos egenus factus est, cum dives esset, ut illius ino*„ *pia divites essemus*. Ipsum enim de terra suscitavit „ tam cito, ut caro ejus non videret corruptionem;
2. Cor. 8. 9. „ nec mirum si tanta operetur: *Domini sunt cardines* „ *terræ, & posuit super eos orbem*, quem nimirum „ propter electos condidit." Sed cardines terræ, Apostoli sunt, orbis novi, scilicet Ecclesiæ fundamenta, eorumque in sacro Ministerio successores Episcopi, iidem Animabus quarum ipsis a Deo cura imposita est, & superiores, & inferiores; superiores, ut ipsas regant auctoritate; inferiores, ut ipsas ferant & sustentent compatiente caritate; ideoque Dei vocatione orbi illi spiritali præpositi, sacrum Munus gerant, *non principandi superbia, sed consulendi misericordia*. Sequitur in Cantico: *Pedes Sanctorum suorum servabit, & impii in tenebris conticescent, quia non in fortitudine sua roborabitur vir*. Pedes Sanctorum sunt affectus cordium, quos servat Deus gratia sua, ne in terra ambulantes ut proximorum salutem procurent luto, & pulvere inquinentur. Vel, Sanctorum affectus servat gratia sanctæ humilitatis, ut quicquid in se boni agnoscunt, totum id ad Deum omnium bonorum largitorem & fontem referant, nec silentium servent, sed in gratiarum actiones jugiter effundantur, secundum illud Isaiæ: *Qui reminiscimini Dominum, ne taceatis, & ne detis silentium ei*. Atque ita ab impiis & ingratis sejunguntur, qui in tenebris conticescunt, ignorantes, *Quia non in fortitudine sua roborabitur vir*: & quod per alium Prophetam dicit Dominus: *Non*
Jer. 9. 23. 24. *glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur fortis, qui gloriatur, scire & nosse me*. „ Non enim parva ex parte intelligit & scit „ Dominum, qui intelligit & scit etiam hoc e Do„ mino sibi dari, ut intelligat & sciat Dominum. *Do*„ *minum formidabunt adversarii ejus, & super ipsos in* „ *cælis tonabit*; cum ad vivos & mortuos judicandos „ veniet. Per nubes suas tonuit, quos Spiritu Sancto, „ cum in cœlum ascendisset, implevit, hoc est per „ Apostolos, sed *fulgura in pluviam fecit*". Ingratæ dumtaxat vineæ comminatur, mandaturum se nubi-
Isai. 5. 6. bus desuper *ne pluant super eam imbrem*: sed in extremo Judicio sola fulmina in adversarios suos jaculabitur, ut ipsos atterat in æternum. *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui*. Tunc enim cœlesti Ierusalem, non habenti maculam neque rugam, Ecclesiæ primitivorum ex electis omnibus collectæ, jamque gloriosæ, Christus in æternum imperabit, cum evacuaverit omnem Principatum & Potestatem; cum inimicos omnes sub pedibus posuerit; cum novissima destructa fuerit inimica mors; cum Regnum Deo & Patri tradiderit: cum ratione Corporis sui mystici subjectus erit ei qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus, ut ait Apostolus. De Messia id intellexit Chaldæus Paraphrastes: *Dominus*, inquit, *faciet ultionem de Magog, & de Exercitu Gentium raptorum, qui venerunt ex finibus terræ; & dabit fortitudinem Regi suo, & multiplicabit Regnum Messiæ sui*. Lege S. Augustinum Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 4. ubi Canticum Annæ explicat; cujus verba sæpe mutuati sumus, & cum ipso concludimus: *Hæc Anna prophetavit, Samuelis Mater, sancti viri, multumque laudati. In quo quidem tunc figurata est mutatio veteris Sacerdotii, & nunc impleta, quando infirmata est, quæ multa erat in filiis, ut novum haberet in Christo Sacerdotium sterilis, quæ peperit plurimos*.

Denique ad Christum pertinet, quod Deus *Davidi* per *Nathanem* Prophetam significat 2. Reg. 7. *Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipse ædificabit Domum Nomini meo, & stabiliam thronum Regni ejus usque in sempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium... Et fidelis erit domus tua, & Regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam: & thronus tuus erit firmus jugiter*. Salomonem his verbis prædictum non esse, sed Christum, cujus *Salomon* typus fuit, *S. Augustinus* asserit. *Salomon* enim vivente patre suo regnare cœpit: hic autem prænuntiatur filius *David* post ejus mortem suscitandus. *Quamlibet enim longo interposito tempore Jesus Christus veniret, proculdubio post mortem Regis David, cui sic est promissus, eum venire oportebat, qui ædificaret domum Deo, non de lignis & lapidibus, sed de hominibus, qualem illum ædificare gaudemus. Huic enim domui dicit Apostolus, hoc est, fidelibus Christi: Templum Dei sanctum est, quod estis vos*. Verba sunt *S. Aug.* Lib. 17. *De Civ. Dei*, Cap. 8. Hæc etiam verba, *Fidelis erit domus tua*, domum *Davidis* non spectant, sed Ecclesiam Christi. Domum enim *Davidis* post ejus mortem regnante *Salomone* quis fidelem dixerit, Mulieribus alienigenis colentibus falsos Deos plenam, quæ & ipsum Regem ad Idolorum suorum cultum pellexerunt? Regnum etiam *Salomonis* æternum non fuit, sed post ejus mortem duas in partes scissum & distractum. Hæc ergo Prophetia pertinet ad Christum, *cujus Regni non est finis*. Nec movere nos debet quod adjungitur: *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum*. Id enim de *Salomone* proprie, de Christo typice dictum est, non in se ipso, sed in membris spectato. *Non enim Christi ipsius, quod est Caput Ecclesiæ, possunt inveniri ulla peccata, quæ opus esset humanis correptionibus, servata misericordia divinitus coerceri; sed in ejus corpore ac membris, quod Populus ejus est*. Ideo in Libris Regum iniquitas ejus dicitur, in Psalmo autem octogesimo octavo, filiorum ejus: *Ut intelligamus de ipso dici quodam modo, quod de ejus corpore dicitur*. Ita *S. Augustinus* Lib. 17. *de Civit. Dei*, Capite nono.

His adde *Davidem*, cujus præsertim his in Libris scripta est Historia, Christi Jesu Salvatoris nostri typum, & spirantem veluti Prophetiam extitisse. In Scriptura passim *Davidis* nomine Christus, Christi nomine *David* designatur. Sic *Samuel* Propheta quærens *Davidem*, ut eum Regem ungeret, 1. Reg. 16. 6. *Num coram Domino est Christus ejus?* David erat pulcher aspectu: Christus *speciosus forma præ filiis hominum*. David ursos & leones interficiebat, voce sua & cantu *Saulem* infirmum curabat, Dæmonem fugabat: Christus *pertransiit benefaciendo & sanando omnes*, ac solo verbo Dæmones ejiciens. David vitam humilem egit cum Pastoribus & gregibus, donec a Deo manifestatus est *Samueli*: Christus pluribus annis vitam absconditam egit, in domo *Josephi* & *Mariæ* delitescens, donec Deus eum in Jordane *Joanni Baptistæ* & Mundo revelavit, dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. David ad fratres missus contra *Goliathum* Gigantem pugnavit, eumque debellavit: Christus ad homines missus, quos fratres vocare dignatur, Diaboli imperium destruxit. David Populum jugo Philisthæorum exemit: Christus humanum genus in libertatem filiorum Dei restituit. Davidem variis laboribus & angustiis exercuit Deus prius quam eum ad Regiam dignitatem eveheret: Christus humiliatus est, multosque labores, ac demum dira tormenta, & mortem crudelissimam passus, antequam in gloriam suam intraret, omnemque potestatem in cœlo & in terra sibi datam promulgaret. David panes propositionis jure quasi Sacerdotali comedit: Christus Sacerdotalem ac Regiam Potestatem in se conjunxit, suique Corporis Sacramentum in pane instituit. David Arcam a Philisthæis prius captam de domo *Abinadab* Hierosolymam reduxit: Christus Ecclesiam, fracta diaboli potestate, certis sedibus constituit. Davidem persecuti sunt perduelles filii: Christum Regem, Patremque suum homines ingrati. David coram Achis Rege stultus habitus est: Christus ab Herode quasi insanus despectus. David *Absalonem* fugiens, Montem Olivarum ascendit nudis pedibus, & lugens: Christus in eumdem Montem ascendit, ut

ab

ut ab hostibus caperetur; ibique tristis fuit usque ad mortem. *David* planxit *Saulem*, & Absalonem: Christus super Jerusalem lacrymas fudit, & pro inimicis ac persecutoribus Patrem oravit. *Davidis* denique humilitas, mansuetudo, patientia, caritas, Christi mansuetudinem, patientiam, humilitatem, caritatem, apprime delinearunt.

DISSERTATIO XXVI.

De Initiis Regni Salomonis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Salomonis Ætate cum Regnum iniit.

HEbræi *Salomonem* anno ætatis duodecimo Regnum iniisse tradunt, & quia ex hac Chronologia sequitur ipsi anno ætatis undecimo natum esse filium *Roboamum*, asserere non dubitant, ipsum anno decimo ætatis cum *Naama* Ammonitide conjunctum, liberis operam dare cœpisse. Eam opinionem secutus est Interpolator Epistolæ *S. Ignatii* ad Magnesios, in qua hæc leguntur, (quæ tamen in genuina *S. Ignatii* Epistola ex Mediceo Codice descripta, & in Latina Versione ab *Usserio* ex Codice Anglicano edita non extant:) *Porro Salomon & Josias: Ille quidem duodecimo ætatis anno; hic vero octo natus annos, Regni gubernaculis admotus est*. Idem legitur in Pseudepigraphis Constitutionibus Apostolicis Libro 2. Cap. 1. Idem ex *Eupolemo* refert *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 30. *Davidem, postquam annos quadraginta regnasset, Imperium Salomoni filio annos duodecim nato, coram Helio Sacerdotum Principe, ac Tribunis duodecim tradidisse*. Eamdem sententiam approbat *S. Hieronymus* Commentario in Isaiæ Cap. 3. *Salomon*, inquit, *duodecim erat annorum, quando suscepit Imperium: Et quia habebat Sapientiam, propterea non est appellatus juvenis*. Et Epistola 132. ad Vitalem: *Si enim*, inquit, *duodecimo anno Salomon super Israel accepit imperium, & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, filiusque ejus Roboam, cum quadragesimum & primum annum ageret ætatis, patri successit in Regnum: Perspicuum est undecim annorum fuisse Salomonem, sive decem, quia decem menses a conceptu usque ad partum sibi mater vindicat. Rursum Achaz filius Jonathan, cum viginti esset annorum, Rex constitutus est super duas Tribus, id est, Judam & Benjamin, regnavitque annis sexdecim: Quo mortuo, Ezechias, cum vigesimum & quintum annum ageret ætatis, Patri successit in Regnum. Ex quo intelligitur, Achaz quoque undecimo, sive duodecimo anno, Ezechiam filium procreasse. Et si quidem in Historiis aliter haberent Septuaginta Interpretes, aliter Hebraica Veritas, confugere poteramus ad solita præsidia, & arcem linguæ tenere vernaculæ: Nunc vero cum & ipsum Authenticum, & cæteri Interpretes pari auctoritate consentiant, non in scriptura, sed in sensu est difficultas. Quis enim crederet mortalium, ut undecim annorum puer generaret filium? Multa alia dicuntur in Scripturis, quæ videntur incredibilia & tamen vera sunt. Neque enim valet natura contra naturæ Dominum*. Id autem non esse incredibile, probat exemplo muliercolæ cujusdam, quam audivit ex puero decenni concepisse, cujus simplicitate ad libidinem suam abutebatur. Suffragatur *S. Isidorus*, sive quisquis est auctor Libri de *Vita & Morte Sanctorum*, Cap. 34. ubi de Salomone ait: *Quadraginta annis regnavit, quinquaginta & duobus vitam peregit*. Ex quo sequitur eum duodecennem Regnum iniisse. Eidem sententiæ subscribunt *Cedrenus* & *Zonaras*.

PROPOSITIO UNICA.

Annum ætatis circiter vigesimum Salomon attigerat cum Regnum iniit.

PRobatur tribus argumentis. Primo, quia jam uxorem duxerat, ex eaque genuerat *Roboamum*. Hic enim cum post quadraginta annos ei in Regnum successit, annum attigerat quadragesimum primum ætatis, ut dicitur 3. Regum 14. 21. & 2. Paralipomenon 12. 13. *Quadraginta & unius anni erat Roboam, cum regnare cœpisset*. Uno itaque anno antequam pater regnaret, in lucem editus est. Porro quod Hebræi commenti sunt, *Salomonem* genuisse *Roboamum* anno ætatis decimo, incredibile est. Quis enim sibi persuadeat puerum impuberem patrem extitisse? Quis pubertatem miraculo acceleratam fingat, ut anno decimo nanri maturus esset? Quis *Davidem* Regem sanctum & prudentem credat nuptiarum decennis filii auctorem, *Nathan* Prophetam harum conciliatorem vel approbatorem extitisse, contra jus omne naturæ, & publicam honestatem?

Secundo, *David* morti proximus, cum suprema mandata *Salomoni* daret, ipsum vocavit virum sapientem, 3. Regum Capit. 2. 9. *Vir autem sapiens es, ut scias quæ facies ei*. Nemo autem puerum duodecennem virum sapientem serio vocaverit, quantavis morum maturitate polleat.

Tertio: *Cum jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur Deos alienos... Tunc ædificavit fanum Chamos Idolo Moab, in Monte qui est contra Jerusalem, & Moloch Idolo filiorum Ammon. Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant Diis suis*. Annos itaque vixit ut minimum sexaginta. Cum itaque quadraginta annos regnaverit (3. *Regum* 11. 42.) consequens est Regnum iniisse anno ætatis circiter vigesimo. At si anno duodecimo ætatis regnare cœperit, sequitur via fuisse quadraginta quinque annorum quando dicitur senex, quod videtur absurdum: nisi fingatur *Salomonem* pluribus annis forte regnasse Patre adhuc superstite, deinde quadraginta annis ab obitu Patris imperasse: quod innuit *S. Hieronymus* Epistola supra laudata. *Ad summam*, inquit, *illud dici potest, quod in Regno David Salomon, cum duodecim esset annorum, Regnum Patris obtinuerit: & postea, quia Scriptura reliquit incertum, vixerit David regnante jam filio aliquot annos, qui sibi, & non Salomoni imputentur. Mortuo autem Patre, post filius regnaverit annis quadraginta quos sine parente regnavit. Atque ita & initium Regni Salomonis, & tempus quo solus ipse regnavit, ab Historia demonstratum. Nec tamen omnes annos vitæ illius quinquaginta tantum & duorum annorum circulis contineri*. Verum cum *Davidi* quadraginta annos Scriptura tribuat, ejus annos imminuere nefas est, ut *Salomoni* imputentur. Non est itaque probabilis illa conjectura, quam *S. Hieronymus*, inquirendo potius, quam definiendo, profert.

Denique nullo solido fondamento nititur, quod ut certum supponunt Hebræi, & qui cum ipsis opinantur, *Salomonem* anno duodecimo ætatis regnare cœpisse. Quod enim ait Scriptura *Davidem* paulo ante quam Regnum *Salomoni* deferret, de illo dixisse 1. Paralipomenon 29. 1. *Salomonem filium meum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum*, de tenera & delicata educatione, rerumque gerendarum inscitia, quæ in vigesimum annum cadit, non de puerili ætate intelligendum est. Unde *puer* hic idem est quod *juvenis*. Sic *Isaac*, quando ad Sacrificium ductus est, Genesis 22. 5. *Josephus* cum stetit coram Pharaone, Genesis 41. 12. *David* pugnam cum *Goliath* Gigante conserturus, 1. Regum 17. 33. *Absalon* in *Davidem* perduellis, ducensque Exercitum ut ipsum opprimeret, 2. Regum 18. 5. pueri vocantur; qui tamen singuli vicenariis longe majores erant. Neque nullius momenti est *Josephi* silentium, qui *Salomonem* nec duodecimo ætatis anno regnare cœpisse, nec undecimo patrem extitisse scribit. Quamquam in numero annorum *Salomonis* toto cœlo, *Josephus* aberraverit, ut suo loco observabimus. Versio quidem Septuaginta Interpretum in MS. Alexandrino 3. Reg. 11. 9. *Salomonem* in Throno David Patris sui sedisse habet, *cum esset filius annorum duodecim*.

Sed hæc temporis nota cum absit ab Hebræo Textu, & ab aliis omnibus MSS. Versionis 70. Interpretum, maxime Vaticano, a Latina Versione Vulgata, a Paraphrasi Chaldaica, & a Versione Syriaca, & Arabica, penitus repudianda est.

S. Hieronymus, aliique Auctores Ecclesiastici, Traditionem Hebræorum indiscussam secuti sunt, non autem ex propria sententia asseruerunt *Salomonem* anno ætatis duodecimo Regnum iniisse, & anno undecimo vel decimo *Roboamum* genuisse. Hypothetice & ex aliena sententia locutum *S. Hieronymum*, verba ipsius probant. *Si enim duodecimo anno Salomon super Israel accepit Imperium, & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, filiusque ejus Roboam, cum quadragesimum & primum annum ageret ætatis, Patri successit in Regnum: perspicuum est undecim annorum fuisse Salomonem, sive decem, quia decem menses a conceptu usque ad partum Mater sibi vindicat*. Et infra: *In rebus obscuris*, inquit, *diversas ponimus opiniones; ut non tam*

scri-

scribere, quam loqui tibi coram videamur. Cæterum Apostolus interminabiles genealogias & Judaicas fabulas prohibens, de istiusmodi mihi videtur interdicere Quæstionibus. Quid enim prodest hærere in litera, & vel Scripturis errorem, vel annorum seriem calumniari, cum manifestissime legatur : Litera occidit, Spiritus autem vivificat? *Relege omnes & Veteris & novi Testamenti Libros : Et tantam annorum reperies dissonantiam, & numerum inter Judam & Israel, id est, inter Regnum utrumque confusum; ut hujuscemodi hærere Quæstionibus non tam studiosi quam otiosi hominis esse videatur.*

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrum Salomon Regni sui Exordia cæde Adoniæ Fratris, & Abiatharis Sacerdotis exauctoratione, absque crimine funestaverit?

PROPOSITIO UNICA.

Salomon fratrem Adoniam juste capitis damnavit, Abiatharem Sacerdotem merito exauctoravit.

PRobatur prima pars Propositionis. Qui tyrannidem affectent, a Rege, aut supremo Principe morti addici possunt : Atqui tyrannidem affectabat *Adonias*, & *Salomonem* Regem legitimum e Solio deturbare moliebatur : Ipsum itaque *Salomon* juste morti addixit.

Probatur Minor. Cum enim *Betsabee* pro eo ad *Salomonem* supplex accessisset, *Abisag* Sunamitidem, quæ *Davidi* conjuncta fuerat ut senem foveret, ipsi postulatura uxorem, compertum habuit *Salomon* ipsum res novas moliri, nec a prioris conjurationis ambitioso consilio, quod vivente adhuc *Davide* foras eruperat (3. *Regum* 1.) destitisse. Unde *Salomon* Matri respondit, (3. Regum 11. 22. 23. 24.) *Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? Postula ei & Regnum. Ipse est enim frater meus major me, & habet Abiathar Sacerdotem, & Joab filium Sarviæ.* (In more enim fuisse videtur apud Hebræos, ut Regum Viduæ nemini nisi Regi in Matrimonium darentur.) *Juravit itaque Rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, & collocavit me super Solium David Patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias. Misitque Rex Salomon per manum Banajæ filii Jojadæ, qui interfecit eum, & mortuus est.*

Secundo, Judicium illud capitale *Salomonis* in *Adoniam* fratrem Scriptura Sacra nullibi accusat vel improbat.

Tertio, *Theodoretus* illius æquitatem agnoscit Quæstione 7. in Librum 3. Regum. *Diversa sunt* (inquit) *hominum vitæ genera. Nam alii quidem summam exercent Philosophiam. Alii autem virtutem, quæ dicitur politica aut civilis. Alii vero Regiam aut Imperatoriam. Oportet ergo unumquemque dijudicare ex vitæ ratione quam sequitur. Non est itaque a Salomone exigenda Prophetica, neque Apostolica perfectio, sed ea quæ convenit Regibus. Sciebat autem ipsum Oniam* (sive Adoniam) *affectare tyrannidem. Conatus enim erat Regnum arripere. In priori ergo quod aggressus erat audaci facinore ei ignoverat, & salvum futurum eum promiserat dummodo modeste se gereret. Postquam autem petiit Patris conjugem, non ei quidem concessit postulatum, quod viam struerat ad tyrannidem : Sed Regni prospiciens tranquillitati, eum jussit interfici.*

Pars altera Propositionis probatur : Qui conscius fuerat conjurationis *Adoniæ*, ipsiusque partes contra *Salomonem* legitimum Regem auctoritate sua juverat, merito est exauctoratus Sacerdotio : Imo capitali pœna dignus erat. Atqui *Abiathar* Sacerdos conjurationis *Adoniæ* in *Salomonem* legitimum Regem conscius erat, ejusque partes auctoritate sua juverat (3. *Regum* Cap. 1. 7.) Juste igitur Sacerdotio exauctoratus est a *Salomone*. Imo ipsum capitis damnare poterat *Salomon*, sed sententiam clementia laudabiliter temperavit ob reverentiam Sacerdotii, & vetera *Abiatharis* in *Davidem* officia. Hunc autem exauctorando, judicium Dei occasione data executus est, qui Pontificatum a familia *Ithamari* in pœnam peccati *Heli* & filiorum ad primævam *Eleazari* stirpem, ex qua erat *Sadoc*, transferri decreverat.

Probatur Minor, ex 3. Regum 11. 26. 27. *Abiathar quoque Sacerdoti dixit Rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum; Equidem vir mortis es, sed hodie te non interficiam, quia portasti Arcam Domini Dei coram David Patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus in quibus laboravit Pater meus. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini quem locutus est super domum Domini in Silo.*

Confirmatur ex *Theodoreto* Quæstione 9. in 3. Regum. *Erat*, inquit ipse, *quoque obnoxius crimini tyrannidis: ut qui opem tulisset Oniæ, sive Adoniæ. Sed divinæ quoque prædictionis administer fuit Salomon. Heli enim & per celeberrimum Samuelem, & per alium Prophetam prædixit Deus generis ignominiam. Hoc autem Historia quoque ostendit.* Scripturæ verba non alme laudate in probationem affert *Theodoretus*.

Objicies : *Adonias* veniam affectatæ tyrannidis vivente patre, a *Salomone* obtinuerat : Inique ergo videtur egisse *Salomon*, eum ipsum interfici jussit ob conjurationem antea condonatam.

Præterea, Jus suum persequebatur *Adonias* : Regnum enim ipsi primogeniti jure debebatur. Unde *Betsabeam* sic alloquitur : *Tu scis quia meum erat Regnum.* Nemo porro juste interficiat aliquem ob eam causam quod rem suam repetat.

Respondetur ad primum, *Adoniam* veniam a *Salomone* non impetrasse nisi conditionatam, ea scilicet lege ut nihil novi moliretur, nec ambitu suo & fastu novarum suspicionum ansam præberet, quæ læsæ Majestatis crimen ita condonatum excitant. Cum enim *Adonias* timens *Salomonem*, ad cornu Altaris confugisset dicens, *Juret mihi Rex Salomon hodie, quod non interficiat servum suum gladio* ; Respondit Salomon : *Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus ejus in terram : Sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur.* At novam conjurationem cum *Joabo* & *Abiathare* contra *Salomonem* fecit *Adonias* post mortem *Davidis*. Quod ex 3. *Regum* Cap. 2. 28. 29. colligitur, ubi narrata *Adoniæ* morte & *Abiatharis* Pontificis exauctoratione, & exilio subdit Sacer Historicus : *Venit autem Nuntius ad Salomonem quod Joab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset* : (Id est accepit *Joab* id in Aula vulgari :) *Fugit ergo Joab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu Altaris. Nuntiatumque est Regi Salomoni quod fugisset Joab in Tabernaculum Domini, & esset juxta Altare.* At nisi fuisset conjurationis reus, maleque sibi conscius, non fugisset. Nova itaque conjuratio contra *Salomonem* facta est ab *Adonia*, *Joabo*, & *Abiathare*, quam prodidit perspicacissimo & sagacissimo *Salomoni* petitio facta ab *Adonia* per *Betsabeam*, *Abisag* Sunamitidis uxoris *David* in conjugem.

Respondetur ad secundum, Etsi jus ad Regnum habuisset *Adonias*, eo merito privatum fuisse a Patre, quod eo vivente Regiam Potestatem usurpasset. Unde Regno in *Salomonem* fratrem paterna sententia, & Comitiorum Regni translato, non potuit in *Salomonem* conjurare, quin fieret Majestatis reus. Id eleganter expressit *S. Ambrosius* in priore *Davidis Apologia* Capit. 6. *David eo usque pervenit, ut cum Adoniam filium Regnum sibi usurpare comperisset, & fervere conventus, non eum qui præripere gestiebat, sed eum qui expectaret, eligeret.*

Respondetur secundo, *Adoniam*, quamvis Primogenitum, nullum jus ad Regnum habuisse, quia Regni successio ex Patris etiam voluntate pendebat. Unde *Roboamus* multis filiis potens, *Abiam*, non primogenitum, sed quartum, & ex tertia uxore susceptum, Regem constituit, quia sapientior erat, & potentior cæteris fratribus suis numero viginti septem (2. *Paralipomenon* 11. 22. 23.)

Denique *Dei* electione, in cujus manu sunt omnium jura Regnorum, *Salomon* Rex constitutus erat. Nero enim jam *Adonia*, dixerat Dominus *Davidi* per *Nathan* Prophetam, (2. Regum 7. 12.) *Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipse ædificabit Domum Nomini meo, & stabiliam thronum Regni ejus usque in sempiternum.* Nec vero divina dispositione collatum *Salomoni* Regnum *Adonias* ignoravit, cum *Betsabee* dixerit : *Sed translatum est Regnum, & factum est fratris mei : A Domino enim constitutum est ei.* Id autem noscens *Adonias*, non potuit absque perduellionis crimine Regnum ambire, adeoque juste a *Salomone* occidi jussus est.

Finis Quartæ Mundi Ætatis.

HISTO-

HISTORIA ECCLESIASTICA
VETERIS TESTAMENTI.
QUINTA MUNDI ÆTAS,
A FUNDATIONE TEMPLI SALOMONICI
AD CAPTIVITATEM BABYLONICAM,
ANNOS CCCCXXIV. MENSES III. ET DIES VIII.
COMPLEXA,
HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Regibus Juda & Israel, eorumque Rebus Gestis, ut in Historia Sacra narrantur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Salomone.

Ædificatio Templi a Salomone.

I. Uartum jam eonnm regnabat *Salomon*, Sapieatia, divitiis, felicitate Regum nemini comparaodus, cnm Templi fundamenta jecit. Tempus tanti operis inchoati Scriptura Sacra consignat 3. *Regum* Cap. 6. *Factum est ergo quadringentesimo & octogesimo unno egressionis filiorum Isael de Terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus) Regni Salomonis super Israel, ædificari cœpit Domus Domino.* Et 2. Paralipomenon 3. *Cœpit autem ædificare mense secundo, anno quarto Regni sui.* Zin mensis secundus anni sacri, partim Aprili nostro, partim Majo respondens. Absolutum est septennii spatio cum sex mensibus, ut constat ex 3. *Regum* 6. 39.

Structuræ locus editissimus, in vertice Montis *Moria*, in area *Ornan* Jebusæi, quam emerat David 2. *Paralipomenon* 3. 1. Materia Templi, lapides exquisitissimi, dolati atque perfecti, ligna cedrina, abiegna, olivarum, æs, argentum, aurumque purissimum. Malleus & securis, & omne ferramentum in eo non sunt audita, cum ædificaretur: Providente Deo, ut invenirentur ejusmodi sua sponte nati lapides, ut ad eos compingendos nullo ferro esset opus, sed supra omnem artem ædificandi apte inter se conjungerentur, ut ait *Theodoretus* Quæstione 23. in 3. Regum: Seu potius præparatis antea latomorum, & fabrorum arte & industria lapidibus ac lignis.

II. Forma Templi seu exterior, seu interior, digna tam sapiente tamque potente Architecto, describitur 1. *Regum* 6. 2. *Paralipomenon* 3. & *Ezechielis* 41. De qua etiam legendi *Josephus* Libro 8. Antiquitatum, Cap. 2. *Theodoretus* quæstione 24. in 3. Regum, *Beda* Libro De Templo, & ex recentioribus *Arias Montanus*, in Apparatu Regiorum Bibliorum, *Villalpandus* in Ezechielem, *Ribera* Lib. 1. De Templo, *Torniellus & Salianus* in Annalibus Sacris Veteris Testementi, & ex Heterodoxis *Ludovicus Capellus*. Partes Templi interiores duæ, ad formam Tabernaculi, quod Templum veluti portatile fuerat. Prima simpliciter vocabatur *Sancta*, in qua erant Altare thymiamatis, mensę decem aureæ Panum propositionis, totidemque candelabra aurea. Pars hæc quæ & Templi nomen retinebat, longa erat quadraginta cubitos, lata viginti. Pars altera vocabatur *Sanctum Sanctorum*, æqualis longitudinis & altitudinis viginti cubitorum, muro & velo intermedio separata a *Sanctis*, obscurior etiam intrinsecus, nec lucem solarem admittens. In ea erat Arca, ejusque aditus uni patebat Pontifici semel in anno, in Festo Expiationis. Vocabatur etiam Oraculum, quia inde reddebantur responsa Summo Sacerdoti Deum per *Urim* & *Thummim* consulenti. Pars exterior Templi *Atrium* appellata, idque multiplex, scilicet 1. Atrium Sacerdotum, seu interius, in quo Altare holocaustorum, Mare æneum, id est, labrum amplissimum ex ære, capiens aquæ batos bis mille, sive ter mille metretas & reliqua quæ ad usum Sacerdotum, & Levitarum ministeria spectabant 2. Atrium Populi, seu Atrium exterius, quo viri & feminæ Israelitæ ad divinum cultum congregabantur. Addunt aliqui & Atrium Gentium: Singula sua peribolis distincta, triplicique porticuum ordine, exedris, castellis, portis, gradibus, quibus ex uno ascendebatur in aliud. Ante vestibulum Templi columnæ duæ æreæ æquales, una a dextris, quam vocavit *Jachin*: altera a sinistris, quam appellavit *Booz* (utroque nomine firmitatem significante.) De quarum altitudine pugnantia in speciem loca 3. *Regum* 7. 2. *Paralipomenon* 3. & *Jeremiæ* ultimo, conciliata vide apud Interpretes. In circuitu Templi exedræ, gazophylacia, pastophoria extructa erant, in quibus morari consueverant Sacerdotes in ordine vicis suæ, sicut & Levitæ, tum illo tempore quo ministeriis Templi vacabant. Pavimenta, parietes, tectum, capitella, tessellato opere, laminis aureis, tegulis æneis, cælaturis, gemmis pretiosissimis admiranda. Ædificium totum artificio, symmetria, architectura, humanam industriam longe superavit. Ambitus fuit cubitorum sacrorum duorum millium. Singula latera cubitorum quingentorum, quatuor columnarum ordinibus splendida. Vasa, candelabra, pateræ, phialæ, canthari, lances, crateres, acerræ, vestes sacrę, numero & magnificentia pene incredibili. Opifices ea Judęis & Gentibus conducti eo numero, ut vel hinc maxime constet cum Salomonis potentia, & opulentia, tum Ædificii magnitudo & gloria. Ex Israelitis triginta millia numerantur, qui per vices laboraturi in Libanum mittebantur, decem millia per singulos menses, ita ut duobus mensibus in domibus suis manerent, rem familiarem curaturi. His Prępositus erat *Adoniram*. Bajulorum, ex Gabaonitis utique & aliis Proselytis, septuaginta millia: Latomorum lapides in monte expolientium, octoginta millia. Pręfecti operum ter mille & sexcenti, quos inter primi ordinis fuere ter mille & trecenti. Incomparabilis vero celebratur industria *Hirami* Tyrii, cujus mater Israelitis ex filiabus *Dan*, ut dicitur 2. *Paralipomenon* 2. At 3. Regum 7. dicitur filius mulieris viduæ de Tribu *Nephtali*. Sive quod civitas *Dan* in ambitu Tribus Nephtali sita esset, sive quod primum mulieris Matrimonium fuisset cum viro ea Tribu Nephtalitide.

III. Templum anno undecimo Regni *Salomonis*, Mense octavo, qui *Bul* dictus est, absolutum. Anno sequenti, qui Jubilęus fuit, quartum Mundi millenarium aperiens, Dedicatio Templi solemni ritu a *Salomone* celebrata est, Arca in Sanctum Sanctorum per Sacerdotes illata, innumerisque Sacrificiis Deo oblatis. Tempus Dedicationis fuit Mensis *Ethanim*, Anni septimus, quo & ad Solemnitatem Tabernaculorum celebran- *Templi Dedicatio*

lebrandam Populus universus Hierosolymam conveniebat. An Dedicatio Altaris & Templi decima quinta die Mensis, qui erat ex Lege sacer Festo Tabernaculorum, inchoata sit, ita ut Festum utrumque simul celebraretur, ut censet *Tostatus*, an die octavo dicti Mensis, ita ut utrique Solemnitati seorsim septem dies attributi sint, disputatur, variantibus Interpretum opinionibus circa sensum illius loci 2. Paralipomenon 7. 8. 9. *Fecit ergo Salomon Solemnitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo . . . . . Fecitque die octavo Collectam, eo quod dedicasset Altare septem diebus, & Solemnitatem celebrasset diebus septem. Igitur in die vigesimo tertio Mensis septimi dimisit Populos ad Tabernacula sua*. Secunda tamen sententia probabilior, immo penitus certa mihi videtur ea 3. Regum 8. 65. *Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, & omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad Rivum Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus. Et in die octava dimisit Populos*. Atque hæc *Theodoreti* sententia est Quæstione 30. in 3. Regum. *In Festo* (inquit) *Tabernaculorum convocavit Populum. Festos igitur celebrarunt quatuordecim dies, septem quidem Dedicationis, septem vero Scenopegia, seu Tabernaculorum. Octavum ergo diem vocat eum, qui secutus est septem dies ultimos*. Oblata in Sacrificium boum viginti duo millia, & ovium centum viginti millia, Rex ferventissima oratione Deum invocat, utroque genu in terram flexo, expansisque in cœlum manibus, ut sibi, Populoque Israel propitius sit, orantesque in Templo exaudiat. Deinde Populo benedicit. Dedicationem Miracula duo celebriorem effecerunt. 1. Dei apparitio in nebula, propter quam Sacerdotes stare, & Ministeria sua obire non poterant. 2. Ignis e cœlo delapsus, qui holocausta & victimas consumpsit. (3. *Regum* 8. & 2. *Paralipomenon*. 7.)

Salomonis Ædificia.

IV. Absolutis sacris Ædificiis, *Salomon* tredecim annis in Regiæ suæ structura occupatus est, cujus tres partes insignes, 1. Domus Regis, 2. Domus Reginæ, 3. Domus saltus Libani, a columnarum cedrinarum multitudine sic nuncupata. Regia Salomonis in Monte Sion extructa est, e regione Templi. Porro inter Montem Moria, in quo Templum conditum erat, & Montem Sion, in quo Regia, profunda vallis sive vorago interjacebat, *Mello* dicta, per quam eluvies aquarum e Civitate in Torrentem Cedron effluebat. Hæc vallis ex utraque parte ad firmanda tum Templi, tum Muri Sionitici fundamenta magnis molibus aggeribusque substructa est, tum a *Davide*, 2. Regum Cap. 5. 9. tum a *Salomone*, qui etiam pontem erexisse creditur, per quem a Regia in Templum transitus esset. Alii Arcem quamdam seu Turrim muniendæ & in officio continendæ Civitati ibi conditam putant, & quidem Populi sumptibus: Quæ res seditioni post aliquot annos occasionem dedit. (3. *Regum* 9. 15. & 11. 27.)

Salomoni Deus apparuit.

V. Post vigesimum ædificationis annum, magnificentissimis ædificiis omni ex parte absolutis, *Salomoni* vigesimum quartum Regni sui annum agenti Deus iterum apparuit. Ipsius vota sibi accepta esse, Templumque se sanctificasse testatus est. Stabile Regnum, perpetuum Templi honorem ei promisit, modo Rex & Populus in cultu Dei, & legis divinæ observantia fideles & constantes essent. Alioqui & Israeli, & ipsi Templo reprobationem, despectionem, ac tristia quæque comminatus est. *Si autem aversione aversi fueritis vos & filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & cæremonias meas quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis Deos alienos, & adoraveritis eos: Auferam Israel de superficie terræ, quam dedi eis: & Templum quod sanctificavi nomini meo, projiciam a conspectu meo, eritque Israel in proverbium, & in fabulam cunctis Populis. Et domus hæc erit in exemplum: Omnis qui transierit per eam, stupebit, & sibilabit, & dicet: Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic? Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit Patres eorum de Terra Ægypti, & secuti sunt Deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: Idcirco induxit super eos omne malum hoc*. (3. Regum 9. & 2. Paralipomenon 7.) Quibus minis ac verbis indicare Deus voluit, omnia quæ ad externi cultus apparatum pertinent, per se grata Majestati suæ non esse, sed ob internam dumtaxat cultorum pietatem ac devotionem. *Fide enim, Spe, & Caritate colitur Deus* (inquit *S. Augustinus* in Enchiridio.)

Salomonis Classis.

VI. Sub idem tempus, *Hyramo* Tyri Regi, in compensationem subsidiorum quæ contulerat ad Templi Regiæque ædificationem, *Salomon* viginti Urbes in Galilæa dedit, certo (ut credere par est) annorum numero usufruendas: Quas tamen ille sprevit, moxque restituit. Urbes etiam nonnullas condidit *Salomon*: Amorrhæorum, Hethæorum, Pherezæorum, Hevæorum, & Jebusæorum reliquias, quas Israelitæ exterminare non valuerant, tributarias fecit. Classes instruxit in *Ophir* & in *Tharsis* transmittendas, quæ magnam vim auri, argenti, gemmarum pretiosarum, lignorum thyinorum, eboris, &c. singulis annis advehebant. Ita tamen ut singulæ tres annos in conficienda navigatione explerent, sed annis singulis una rediret. Sic enim Versus 13. Capitis decimi Libri 3. Regum cum Versu 22. conciliatur. Porro cum *Ophyra* sit duplex, Arabica & Indica, Ophiram *Salomonis* doctiores Interpretes Taprobanam Indiæ Orientalis Insulam, auri, gemmarum, eborisque feracissimam intelligunt, quo directa erat facilisque ea Asiongaber Sinus Arabici Portu navigatio, in qua triennium insumebatur: Cum in Arabicam Ophiram longe breviori temporis spatio navigari potuisset; nec ex ea tamen eboris ingens copia advecta esset, cum in ea nulli sint elephanti. *Tharsis* quo *Salomon* & *Hyramus* Rex Tyri, Classem semel per tres annos transmittebant, non est Hispanica Carthago seu *Tartessus*, ut *Pineda*, aliique Hispani ingeniosa vanitate commenti sunt, neque Africana; neque *Tharsus* Ciliciæ, Provinciæ minoris Asiæ, Primaria civitas, in quam non ex *Asiongabero* Maris Rubri, sed ex *Joppe* Maris Mediterranei Portu adornata fuisset navigatio. Sed Oceani Indici insula, Taprobanæ sive Ophiræ proxima. Ita *Theodoretus Quæstionibus* 33. & 36. *in* 3. *Regum*. Classis Ophirea sexcenta sexaginta sex auri talenta per annos singulos afferebat Salomoni, excepto eo quod afferebant vectigalium Præpositi, negotiatores, & omnes Reges Arabiæ, Ducesque terræ (3. *Regum* 10. 14.)

Salomonis potentia & fama

VII. Uti Sapientia, sic & opibus *Salomon* cæteros mortalium prætergressus, nominis sui famam longe lateque propagavit, insignis Messiæ typus, donec per voluptates effeminatus, fœdissimis maculis gloriam suam obscuravit. 3. Regum 10. 23. *Magnificatus est Rex Salomon* (inquit Scriptura) *super omnes Reges terræ, divitiis & sapientia. Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus*. Tantæ potentiæ ac Sapientiæ fama *Reginam Saba* excivit, ut Hierosolymam cum magno comitatu veniret, *Salomonis* gloriam & magnificentiam spectatura; prudentiam propositis ænigmatibus, hoc est, difficillimis Quæstionibus probatura. An autem Æthiopiæ, an Arabiæ felicis Regina esset, in Dissertationibus expendemus. Ut ut est, Heroina illa Sapientiæ lumina, Regiæ elegantiam, Sacrificiorum magnificentiam, mensarum apparatum, servorum disciplinam admirata, ac pene stupore correpta, in has voces exclamavit: *Verus est sermo quem audivi in Terra mea super sermonibus tuis & super sapientia tua, & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probavi quod media pars mihi nuntiata non fuerit. Major est sapientia tua & Opera tua, quam rumor quem audivi. Beati viri tui, & beati servi tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, & posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternum, & constituit te Regem ut faceres Judicium & Justitiam*. (3. *Regum* 10.) Hæc effata, ut animi sensum testaretur, muneribus Principe dignis cumulat, centum & viginti auri talentis, gemmarum pretiosissimarum copia, aromatum tanta vi, quanta nunquam in Judæa visa. Balsami plantam, cujus ferax est Palæstina, illius Reginæ munificentiæ acceptam ferri, Auctor est Josephus. Rex mutuis muneribus gratum animum testatus est, ipsique præterea dedit *omnia quæ voluit, & petivit ab eo*. (3. Regum 10. 13.)

Salomonis lapsus.

VIII. Quo major fuit sapientia *Salomonis* & gloria, eo fœdior ac gravior ejus lapsus extitit. Tot enim tantisque bonis elatus, voluptati frœna laxavit; factus feminarum mancipium. Præter filiam Pharaonis, multas alienigenas duxit, Moabitidas, Ammonitidas, Idumæas, Sidonias, Hetheas, contra præceptum Legis, hujusmodi cum disparis cultus feminis connubia expresse prohibentis, ob evidens idololatriæ periculum, Exodi 34. 16. *Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: Certissime enim avertent corda vestra, ut sequamini Deos earum*. Inaudito exemplo septingentas circiter uxores Reginarum nomine & cultu insignes, & trecentas concubinas habuit, quibus cum insana libidine adhæreret, ad ipsarum etiam Idola

defecit,

defecit, Fanaque falsis Numinibus ereait. *Astarthæ* imprimis, id est, *Veneri* Deæ Sidoniorum, *Molocho* Deo Ammonitarum, & *Chammoso* Deo Moabitarum. Unicum de tot thalamis filium suscepit *Roboamum*, & filias duas, duorum Præfectorum uxores, quarum meminit Historia Sacre 3. *Regum* 4. 11. 15. Conjiciunt nonnulli, Salomonem complures liberos in honorem *Molochi* igne consumpsisse. Lascivum Regem præpropere senectus invaserat, jamque ad vitæ finem vergebat, cum ipsi Deus, sive specie eliqua terribili apparens, sive per Prophetam, defectionis pœnam, distractionem Regni, quæ sub filio panlo post secuta est, non tantum illi denuntiavit, verum etiam hostes infensissimos adversus ipsum suscitavit. *Adad* enim Idumæus, Regio sanguine oriundus, & Ægypti Regi affinitate conjunctus, paternam Provinciam a *Davide* debellatam invasit. *Razon* quidam Syrus e Ducibus *Adarezeris* Regis Soba olim e *Davide* victi, latrociniis vires adeptus, Damescum obtinuit. *Jeroboam* filius *Nabath*, Ephrazus, vir fortis & potens, in *Salomonem* rebellavit, Regnique post mortem illius consequendi spe ax Veticinio Prophetico etectus, in Ægyptum fuit ad *Sesacum* Regem, ut *Salomonis* iram declinaret, seque meliori fortunæ sarvaret. (3. *Regum* Cap. 11.)

Mors Salomonis. IX. Inter hæc calamitatis publicæ præludia, mortuus est *Salomon*, eum annos quadraginta regnasset. (3. *Regum* 11. 42.) De illius pœnitentia & salute nihil eeplicita tradit Scripture Saera. Veriæ sunt de illa Patrum & eruditorum hominum opiniones: Nostram in Dissertationibus epetiemus. Libros Sacros scripsit,

Ejus Libri. *Proverbia*, *Ecclesiasten*, & *Canticum Canticorum*. Alios ipsum edidisse de rebus physicis, colligi videtur ax 3. *Regum* Cap. 4. 33. nec non etiam Libros Carminum, Vers. 32. *Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas; & fuerunt carmina ejus quinque & mille. Et disputavit super lignis, a cedro qua est in Libano, usque ad hyssopum, qua egreditur de pariete, & disseruit de jumentis & volucribus, & reptilibus, & piscibus.* Salomonis nomioi ab impiis hominibus supposita sunt *Clavicula* & *Annulus Salomonis*, aliaque Opera Magica. Ejus laudes ac vituperium, *Ecclesiastici* 47. leguntur. Ubi enim de *Davide* sermonem fecit: „ Post ipsum *inquit*, surrexit filius sensatus, &
„ propter illum dejecit omnem potentiam inimicorum.
„ Salomon imperavit in diebus pacis, eui subjecit Deus
„ omnes hostes, ut conderet domum in nomine suo,
„ & pararet sanctitatem in sempiternum; quemadmo-
„ dum eruditus es in juventute tua, & impletus es
„ quasi flumen sapientia, & terram retexit anima tua.
„ Et replesti in comperationibus ænigmata: Ad insu-
„ las longe divulgatum est nomen tuum, & dilectus
„ es in pece tua. In Cantilenis, & Proverbiis, &
„ comparationibus, & interpretationibus miratæ sunt
„ terræ, & in nomine Domini Dei, cui est cognomen
„ Deus Israel. Collegisti quasi eurichalcum aurum,
„ & ut plumbum complesti argentum. Inclinasti fe-
„ mora tua mulieribus: Potestatem habuisti in corpo-
„ re tuo: Dedisti meculam in gloria tua, & profa-
„ nasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos
„ tuos, & incitari stultitiam tuam, ut feceres Impe-
„ rium bipartitum, & ex Ephraim imperare imperium
„ durum. Deus autem non derelinquet misericordiam
„ suam, & non corrumpet, nec delebit opera sua, ne-
„ qua perdet e stirpe nepotes Electi sui, & semen ejus
„ qui diligit Dominum, non corrumpet. Dedit autem
„ reliquum Jacob, & David de ipsa stirpe. Et finem
„ habuit Salomon cum patribus suis.

X. Regnante *Salomone*, Synagogæ Judaicæ Sacris præerat *Sadoc* Pontifea, eui successit *Achimaas* Regia gener.

ARTICULUS II.

De Roboamo, Abia, & Asa Regibus Juda: Jeroboamo, Nadab, Baasa, Ela, Zambri, & Amri, Regibus Israelis.

Roboamus Rex Juda. I. SAlomoni successit *Roboamus* ajus filius, annum ætatis quadragesimum primum agens. Toto Israele, ad constituendum eum Regem Sichimam conveniente, Populi nomine rogatus a *Jeroboamo*, ut durissimum tributorum jugum sibi a *Salomone* impositum minueret, relicto Seniorum consilio, ee Juniorum sententia dure

Decem Tribuum defectio. ee minaciter respondens, decem Tribus a se alienavit, quæ *Jeroboamo* primo Israelis Regi paruerunt a duabus dumtaxat Tribubus, *Juda* scilicet ac *Benjamin*, in ipsius *Roboami* fide manentibus. *Aduram*, qui præerat tributis, a *Roboamo* ad se missum, eum lapidibus obruissent Israelitæ, Rex sibi, Regnoque consulturus, delectis ex utreque Tribu centum octoginta milla militibus, bellum adversus decem Tribus gerere decrevit: Sed a Deo per Prophetam *Semeiam* monitus ne contra fratres pugnaret, nec Dei voluntati, eujus arbitrio hæc defectio contigerat in pœnam peccatorum *Salomonis*, resisteret, a cœpto destitit. Tum ditionis suæ Urbes vallis mœnibusque einait, & congesta armorum, annonæque copia, illis filios suos præfecit. Sacerdotibus & Levitis universis, plurimisque ae singulis Tribubus, quibus constans evitæ Religionis studium *Roboamo* Regi adjunctis, Regnum Juda per tres annos firmatum est, quibus Rex Populusque in Dei cultu & obsequio permanserune. (3. *Regum* 12. & 2. *Paralipomenon* 11.) Post hæc Judæi in idololatriam prolapsi, & in omnem libidinem, etiam præposteram, cæterasque Gentium abominationes effusi sunt. Eainde *Roboam* divinæ prohibitionis immemor perpetuum adversus Jeroboamum bellum gessit. Sic enim intelligendum illud 3. Regum 14. v. 30. *Fuitque bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.* Roboami Regis ac Judæorum perfidiam Deus castigavit, evocato in Judæam cum ingentibus copiis *Sesace* Ægypti Rage, cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus Equitum, innumerisque Peditum copiis, ee Ægypto, Libya, Troglodytide, & Æthiopia. Munitissimis Regni Juda civitatibus captis, Hierosolymam usque pervenit Ægyptius. Ibi Rex & Principes Juda prædicatione *Semeia* Prophetæ ad resipiscentiam, divinæque justitiæ agnitionem perducti, liberationis quidem promissionem e Deo acceperunt, ita tamen ue Victori servire ee tribute solvere cogerentur. *Verumtamen* (inquit) *servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ, & servitutis Regni terrarum.* Recessit itaqua *Sesac* Hierosolymis, thesauris Templi & Domus Regis direptis, necnon clypeis aureis, quos fecerat Salomon, pro quibus æneos *Roboam* substituit. (3. *Regum* 14. 25. 26. & 2. *Paralipomenon* 12.) Obiit *Roboam* anno ætatis quinquagesimo octavo, cum annis septemdecim regnasset. *Fecit autem omne malum, & non præparavit cor suum ut quæreret Dominum.* (2. Paralipomenon 12. 14) Uxores decem & octo, concubinas sexaginta duxerat mulierosus Princeps, ex üsque viginti & octo filios, & sexaginta filias susceperat. Ejus res gestas scripserunt *Semeia*, & *Addo* Prophetæ. (2. Paralipomenon 12. 15.)

II. *Roboamo* in Regno *Juda* successit *Abia*, ejus filius ex *Maacha* uxore dilectissima, *Absalomi* filia, ut *Abia Rex Juda.*
ait Scriptura, id est, nepte, filia *Urielis de Gabaa*, (ut dicitur 2. Paralipomenon 13. 2.) Cui *Urieli Thamar* unica *Absalomi* filia nupsit. Fuit autem Abia vir bello acer, sed paternis flagitiis infamis (3. *Regum* 15. 3.) In *Jeroboamum* Regem Israelis bellum gessit, Deique confisus auxilio, uno prælio cæcidit hostium quinquies centena millia: Deinde victoriam persecutus, *Bethelem*, *Jesanam*, *Ephronem*, munitissimas Regni Israelitici civitates, aliaque oppida in potestatem redegit. Tribus annis, & quidem incompleris, regnavit: Ejus quippe Regni initium octavodecimo anno Regni *Jeroboam* notat Scriptura, 3. *Regum* 15. 1. Quatuordecim uxores habuit, ee quibus duos filios & sexdecim filias procreavit. Eo regnante floruit *Addo* Propheta, a quo res ejus conscriptæ. (2. *Paralipomenon* 31.)

III. Post *Abiam*, Judæorum Imperium obtinuit *Asa* *Asa Rex*
ejus filius, patre melior, anno vigesimo *Jeroboami* Re- *Juda.*
gis Israel, ut habetur 3. *Reg.* 15. 9. Decennium pacis continuum Deus ipsi largitus est: Quo tempore publicam Idololatriam sustulit, *Subvertit Altaria peregrini cultus, & Excelsa, & confregit statuas, lucosque succidit; & præcepit Juda ut quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret Legem, & universa Mandata: & abstulit de cunctis Urbibus Juda Aras & Fana. Et abstulit effeminatos de Terra.* Insuper & *Maacham* matrem suam Secrorum *Priapi* Antistitam exauctoravit, subvertit specum pudendis Sacris consecratam, confractumque Idolum turpissimum combussit in Torrente Cedron. (3. *Regum* 15. & 2. *Paralipomenon* 14.) Mater Asæ *Maacha* filia Absalom. Mater *Abia Maacha* pariter vocabatur, eaque Absalomi pariter filia. An igitur eadem mulier *Abia* & *Asa* Regum, patris & filii mater? An *Abias* matrem duxit uxorem? Dicendum itaque vel diversas fuisse mulieres ejusdem cognominis, diversisque parentibus etiam cognominibus natas, ut respondet *Tostatus*: Vel *Maacham* dici *Asa* matrem, id est, eviam, sicut & patris nomen

Locorum Scriptura in speciem pugnantium conciliatio. 3. Reg. 15. 2. 10.

 ad

ad avum significendum Interdum usurpatur. Quæ verisimilior est aliorum tesponsio. Pugnare videntur *3. Regum* Cap. 15. 14. & 2. *Paralipomenon* 14. 2. Priori anim loco de *Asa* Rege Juda dicitur: *Excelsa autem non abstulit*. Posteriori varo loco de eodam legitur: *Et subvertit Altaria peregrini cultus, & Excelsa*. Duo loci in speciem pugnantes interpretibus facila conciliari vidantur, distinguendo duplicis genaris Excelsa: Quædam in quibus verus Deus ex indulgentia & toleiantia (ut ita loquar) colebarur: Alia Idolorum cultui consecreta, & profanis superstitiosisque Saerificiis contaminata. Hæc sustulit *Asa*, sicut & Altaria peregrini eulrus: Illa toleravit. Qua in re etsi peccaverit, non tamen impius in Deum fuit. Unde post hæc verba, *Excelsa autem non abstulit*; continuo subdit Sacer Historicus: *Verumtamen cor Asa perfectum erat verum Domino cunctis diebus suis; & intulit ea quæ sanctificaverat pater suus, & voverat, in Domum Domini, argentum, & aurum, & vasa*. Quod repetitur, 2. *Paralipomenon* 15. 17. Favat *Theodoretus* Quæstione 47. in 3. Regum: *Idolorum quidem* (inquit) *Templa diruit, & lucos radicitus excidit: Quæ autem Deo in Excelsis dedicata erant Altaria reliquit*. A rebus divinis ad politicas descendens, Civitares Judaici Regni contra hostes munivit. *Zaram* Æthiopum Regem, qui cum decies centenis millibus Militum, & curribus trecentis in Judæam irruperat, Dei nomine invocato, in Valle Sephata prope Maresem oppidum in fugam dedit, hostesque Geraram usque persecutus, ad internecionem fudit: Palæstinorum Oppida circa Geraram percussit, diripuit, ob societatem utique Belli, & quod illorum incolæ *Æthiopes* & *Libyes* ax Africa contra Judæos excivissent. (2. *Paralipomenon* Cap. 14. & Cap. 16. 8.) *Asa* victori occurrit *Azarias* Propheta, multoque tampore Israelem futurum; *Absque Deo vero, & absque Sacerdote, Doctore, & absque Lege* prædicens, totoque illo temporis intervallo bellis lacessitum iri, Judæos bono animo & in Deum grato esse jussit. Verbis Prophetæ confirmatus *Asa*, majori studio testeurandæ Religioni, & Idololatriæ reliquiis in omni ditione sua abolandis incubuit. Plurimi ex Regno Israelis, præsertimque ex Tribubus *Ephraim*, *Manasse*, & *Simeonis* ad Eum se receperunt. Judæi cum pio Rege Hierosolymit congregati anno Regni illius decimoquinto, Mense tertio, de manubiis & præda Æthiopica bovas septingentos, & arietum septem millia Deo in grati animi significationam immolarunt, solemni juramento divinæ Legis observantiam polliciti, pœna atiam capitis in eos qui a sincero Dei cultu deficerent, constituta. (2. *Paralipomenon* 15.)

Asa Bella.

Summam prosperitatem *Asa* Regi Juda iovidebat *Baasa* Rax Israal. Quamobrem, ad impediendum suorum ad Judæos commaarum, occuparam *Ramam* vallis ac moro munire aggressus ast anno trigesimo sexto Regni *Asa*. Illa id prohibere constituens, auro & argento quod in Templi Ærario, Regisque Thesauris racondebatur, manum injecit, quo *Benadab* Syriæ Damascenæ Ragem sibi conciliaret, æmulique Regis molitiones frustraretur. *Benadab* missis copiis suis contra Civitates Israelis, percussit *Ahion*, & *Dan*, & *Abelmain*, & universas Urbes *Nephtali* muniras. Unda *Baasa* ab ædificanda seu munienda Rama destitit. *Asa* vero ex lapidibus & lignis ab eo comportatis *Gaboa* & *Maspha* ædificavit. Hunc ob imploratum Syriæ Regis auxilium corripuit *Hananus* Propheta. Rex reprehensionis impatiens Hominam Dei in vincula conjecit, & plurimos a Populo, id forsan ægre farentes, interfecit. Ex eo rempore *Asa* Bellis continuis lacessitur, & podagra cruciatus mortuus est anno quadragesimo primo Regni sui. Tria peccata in ipso norat atque reprehendit Scriptura. Primum, quod fiduciam habuerit in Rege Syriæ, & non in Domino, cujus præsentissimum auxilium contra Æthiopes & Libyes multo pluries fuerat axpertus, carnalique prudantiæ & politicæ obsecutus Ethnicorum hominum fœdus saero auro pactus sit. Secundum, quod Prophetam indigni fœderis pœnas prædicentem compedibus arctaverit, multosque de Populo foom illud facinus palam improbantes oppresserit. Tertium, quod pedum dolore tortus, in infirmitate sua non quæsiverit Dominum, sed in Medicorum arte fiduciam omnem collocaverit. (3. *Regum* 15. & 2. *Paralipomenon* 16.) Censet autem *Theodoretus* Quæstiona 48. in 3. Regum, *Aut eos qui incantationibus utuntur ac veneficiis, vocatos esse Medicos; vel quod solum crediderit Medicis, in Deum spem non habens. Nam qui vera pietate sunt præditi, utuntur Medicis tanquam Dei ministris: Sciunt tamen quod nihil potest ars Medicorum Deo nolente, sed tantum potest quantum ipse vult.*

Asa ob imploratum Syriæ Regis auxilium correptus. Tria in Asa peccatum.

IV. Ragni Israelitici distractio sub *Roboamo* facta est, in Comitiis Sichimę habitis, cum de inaugurando Rege, seu mittendo in possessionam ageretur. Occasionem dedit *Roboami* imprudentia, & pertinacia in spernendis senum consiliis, qui remissionam tributorum, quam Populus urgebat, novo Regi suadebant, ut unius dici obsequio firmum ac diuturnum consequererut imperium .... Caput defectionis decem Tribuum tum a Rege, tum a Religione Judaica, fuit *Jeroboamus* Ephraimita, servus olim *Salomonis*, ab eoque super tributa universæ domus *Joseph* constitutus. Regnum illi prædixerat *Ahias* Silonites Propheta, cum ipsi in via occurrens, prehenso novo, quo induebatur, pallio, in duodecim illud laceravit fragmenta, quorum dena *Jeroboamo* tradidit, dicens: *Ecce ego scindam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus. Porro una Tribus remanebit ei propter servum meum David, & Jerusalem Civitatem, quam elegi ex omnibus Tribubus Israel: Eo quod dereliquerit me, & adoraverit Astarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moab, & Moloch Deum filiorum Ammon; & non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, & præcepta mea, & judicia, sicut David Pater ejus. Nec auferam omne regnum de manu ejus, sed Ducem ponam eum cunctis diebus vitę suæ, propter David servum meum, quem elegi .... Auferam autem Regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem Tribus: Filio autem ejus dabo Tribum unam: Ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem Civitate, quam elegi ut esset Nomen meum ibi. Te autem assumam, & regnabis super omnia, quæ desiderat anima tua, erisque Rex super Israel. Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit David servus meus: Ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificavi David domum, & tradam tibi Israel.* (3. Regum 11.) Decem iteque Tribus a *Roboamo* deficientibus, Regnum sibi ab illis oblatum *Jeroboam* occupevit. Sic unum Imperium in duo Regna distractum est, quorum alterum *Juda* dictum ax Tribu *Juda*, & maxima parte *Benjaminis* accedentibus Levitis: Alterum *Israelis Ephraim*, *Domus Israel*, ex decem reliquis Tribubus, & parta Benjaminis. Initio Regni sui *Sichemum* ædificavit, a Rege *Abimelecho* olim dirutam: Inde *Phanuelem* Civitatem axtruxit: *Therse* domum Regiem suam collocavit. Porro ut Gentam sibi Regnumque firmeret, divinis promissis parum fidens, veritusque na Israelitæ Religionis causa ad Templum Hierosolymitanum confluentes, simul ad Regem Juda paulatim deficerent, scelesto consilio sacrilegaque Politica, Schisma in Religione fecit, novaque Sacrorum specia eos ab Hierosolymit adeundis avertit, duobus Vitulis aureis ad cultum erectis, uno in *Bethel*, altero in *Dan*. Id ex Ægyptiorum Superstitione acceptum, quos inter versatus fuerat *Jeroboamus*. Fana in Excelsis aacitata, constitutum Altare, novi creati Sacerdotes, non de Tribu Levitica, sad de vili plebecula promiscue assumpti, nova etiam instituta Solemnitas Mense octavo, quintadecima die Mensis, ad similitudinem Solemnitatis Tabernaculorum, quam Judæi Mense saptimo, ex Legis præscripto celebrabant. Sacrilegum ipse Sacerdotium axercuit super Altare, quod axstruxerat in Bethel, ascendens, ut adoleret incensum, & Vitulis aureis immolaret. (3. Regum 12.) Dum id præstat, Judæus Propheta (*Jadonem* Josephus vocat) a Deo missus, Altare profanum axecratur; & *Davidis* stirpe nasciturum olim puerum, *Josiam* nomine, qui prædicit, qui in hoc ipso Altari Excelsorum Sacerdores mactabit, & mortuorum ossa concremabit; in signum quod hęc Dei nomine denuntiat, scindendum Altare, & cinerem qui in eo ast, effusum iri significat. His verbis irritatus Rex impius & infidelis, manu protensa, Sacrum Vatem comprehendi jubet: Sed ita manus ipsi confestim axarescit, ut eam retrahere non valeat. Mox Altari in partes discisso, victimarum cinis dissipatur. *Jeroboamus* prodigio perculsus, Hominem Dei obtestetur ut pristinum manui suæ vigorem ac motum precibus a Deo imperret. Id ubi obtinuit, hospitium, prandium, munera ipsi offert. Renuit Vir Dei, sibi a Deo vetitum causatus, na quicquam eo in loco alimenti sumeret, nec per aamdem viam reverteretur. (Quod in axecrationam Idololatrię & Schismatis, & in figuram Ecclesiasticæ Censurę factum observant Interpretes.) Postmodum ab alio Propheta, vero quidem, sed hac in occasione mendaci & divinum Oraculum fingente, deceptus, cum apud ipsum diversatus cœnavisset, a leone in via correptus interfici-

Israelitici.

Regni exordia.

Jeroboamus Rex primus Israelis.

Jeroboamus Auctor Schismatis in Judaica Religione.

Jeroboamus a Propheta corripitur. Miracula in execrationem impietatis illius a Deo edita.

Propheta alaone interfectus.

ficitur, illæso, cui iafidebat asino, cadavere etiam intacto, ut innotefcat Dei instinctu id egisse, hac pœna venialem Prophetæ inobedientiam punientis. Unde & citca ejus cadaver excubias agit ferox bellua, donec fenior Propheta, qui mendacio suo illum deceperat, in Civitatem illud inferat, sapulcroque suo condat (3.Regum 13.) De utroque Propheta *S. Augustinus* Lib. *De Cura pro mortuis gerenda*, Cap. 7. scribit: *Hactenus voluit Dominus servum suum plectere, qui non sua contumacia spreverat præceptum ejus implere, sed aliena decipiente fallacia obedire se credidit, quando non obedivit. Neque enim putandum est ita fuisse interemptum morsu bestia, ut ad supplicium tartareum ejus deinde anima raperetur, quandoquidem ipsum ejus corpus idem leo, qui occiderat, custodivit, jumento etiam quo vehebatur illaso, & simul cum illa immani fera intrepida præsentia ad sui Domini funus adstante. Quo mirabili signo apparet Hominem Dei correctum potius temporaliter usque ad mortem, quam punitum esse post mortem. De qua re Apostolus, cum propter quosdam offensos commemorasset infirmitates mortesque multorum:* „ Si enim nos
1.Cor.11. 31.32.
„ ipsos, *inquit*, judicaremus, a Domino non judicare„ mur. Cum judicamur antem, a Domino corripi„ mur, ne cum Mundo damnemur. *Eum sane ipse qui deceperat in monumento proprio satis honorifice sepelivit, seque sepeliendum juxta ossa ejus curavit: ita sperans parci quoque posse ossibus suis, cum veniret tempus quando secundum illius Hominis Dei Prophetiam Josias*
4. Reg. 22. 16.
Rex Juda in illa Terra multorum eruit ossa Mortuorum, eisdemque ossibus sacrilega Altaria, quæ sculptilibus constituta fuerant, funestavit. Pepercit quippe illi Monumento ubi jacebat Propheta, qui ante annos amplius quam trecentos ista prædixerat, & propter ipsum nec illius, qui eum seduxerat, sepultura violata est. Affectu namque illo, quo nemo unquam carnem suam odio habet, providerat cadaveri suo, qui occiderat mendacio animam suam. Ex hoc igitur quod carnem suam quisque naturaliter diligit, & illi pœna fuit addiscere, non eum futurum in sepulcro patrum suorum; & huic curæ prospicere, ut parceretur ossibus suis, si juxta eum jaceret, cujus sepulcrum nemo violaret.

** Uxorem Jeroboami Ano vocant 70. Interpretes, & Sesaci Regis Ægypti filiam fuisse docent.*

Quod in Hebræo & in Vulgata non habetur.

Abia Silonitæ Vaticinium contra Jeroboam & Regnum Israelis.

Ad saniorem mentem non rediit *Jeroboam*, quam ob rem ipsi pœna impietatis primum denuntiata est per *Ahiam* Silonitem Prophetam, qui ejus oxori, * de filio suo *Abia* ægrotante illum consulenti, mox puerum moriturum, domum *Jeroboami* funditus evertendam, totamque illius posteritatem gladio ultore delendam, denuntiat: diræ mortis comitem futuram infamiam, ita ut sepultura careant; a canibus vel avibus devorentur: Regnum a Jeroboamo ejusque familia brevi ad alium Regem transferendum: denique Israelem, id est decem Tribus in captivitatem abducendas & ventilandas trans flumen, quia fecerunt sibi lucos ut irritarent Dominum, & tradendas hostibus propter peccata *Jeroboam*, qui peccavit, & peccare fecit Israel. Quamobrem ejus peccatum omnium Regum, qui ipsum præcesserunt, peccatis gravius a Propheta dicitur 3. *Reg.* 14. Regni Israelitici eversio, decemque Tribuum in Assyriam deportatio ab *Ahia Silonite* prædicta, impleta est cum *Salmanasar* Rex Assyriorum Samariam post triennalem obsidionem cepit, *Anno nono Osee Regis*, quem *vinctum misit in carcerem, & transtulit Israel in Assyrios. Posuitque eos in Hala & in Habor, juxta fluvium Gozan, in Civitatibus Medorum* (4. *Reg.* 17. 4. 5. 6.) A primo Idololatriæ *Jeroboami* exercitio in Bethel, & divini in eam judicii denuntiatione publica, arcessendum est initium trecentorum & nonaginta annorum iniquitatis Israelis, de quibus *Ezechiel* Cap. 4. 5. Jeroboami peccatum Salomonis peccato gravius, quia non fragilitate, sed malitia peccavit; non mulierum victus illecebris in Idololatriam lapsus est, ut Salomon, sed ipsa sacrilegæ Politices vestramentis novam Religionis speciem excogitavit, ut Regnum sibi firmaret: non exemplo solum nocuit ut *Salomon*, sed Edictis Hierosolymitanum iter ad verum Deum in Templo, secundum Legem, colendum prohibentibus. *Et excogitato consilio* (inquit Sacer Historicus 3. Regum 12. 28.) *fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: ecce Dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.* Vere igitur de ipso *Ahias* Propheta dixit: *Operatus es mala super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti Deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projecisti post corpus tuum.* (3. Regum 14. 9.) Hic locum habent præclara illa verba *Lactantii* Lib. 5. *Divinorum Institutionum*, Cap. 6. *Et quoniam mores ac vitia Regis imitari genus obsequii judicatur, abjecerunt omnes pietatem, ne exprobrare scelus Regi viderentur, si pie viverent. Sic assidua imitatione corrupti, divinum fas reliquerunt.* Obiit *Jeroboam* percussus a Domino pro merito impietatis, cum annis viginti duobus, nec tamen completis regnasset. (3. *Regum* 14. 20. & 2. *Paralipom.* 13. 20.)

Mors Jeroboami.

Nadab Rex Israel.

V. *Jeroboamo* patri in Regno successit *Nadab* ejus filius, paternæ malitiæ æmulus, *anno secundo Asa* Regis Juda; *Gebbethonem* Philistæorum obsidens, a *Baasa* interfectus est *anno tertio Asa Regis Juda*. Cum itaque Scriptura eum super Israel regnasse dicit duobus annis, annos incompletos intellige, (3. *Regum* 15. 25. 26. 27. 28.)

Baasa Rex Israel.

VI. Cæso *Nadab*, Thronum Israelis conscendit *Baasa*, anno tertio *Asa* Regis Juda, (3. Regum 15. 28.) totamque *Jeroboami* stirpem delevit, secundum *Ahiæ* Silonitis Vaticinium. Bellum cum *Asa* Rege continuum habuit. (1. *Regum* 15. 29. 30. 32.) *Anno trigesimo sexto Regni ejus*, ascendens contra Judam, occupavit *Ramam*, quam Muro circumdabat, donec urgente *Benadabo* Rege Syriæ, *Asæ* fœderato, cœptas munitiones intermittere, imo penitus deserere coactus est. (2. *Paralipomenon* 15.) Hic difficultas non levis occurrit in numero annorum. Quomodo enim *Baasa* Regnum Juda infestasse dicit Sacer Historicus anno *Asæ* trigesimo sexto, cum ipse *Baasa* anno tertio *Asa* regnare cœperit, & viginti quatuor annis dumtaxat, iisque incompletis regnaverit? (ut habetur 3. *Regum* 15. 28. 33.) Adeoque anno *Asa* vigesimo sexto obierit. Communis maximeque commoda Responsio est, Auctorem Libri 2. *Paralipomenon* annum trigesimum sextum designare, non *Asa* ipsius, sed *Regni Asa*, sive Regni Juda, cui præerat *Asa*. Totidem enim anni a divisione Regni sub *Roboamo* numerantur, scilicet septemdecim *Roboami*, tres *Abiæ*, & sexdecim *Asæ* cujus anno decimo sexto ascendit *Baasa* adversus Judam. Hæc autem numerandi ratio nihil habet absurdi, aut novi, cum hujusmodi Epocha sit ad memoriam insignis. Simili ratione *Absalon* dicitur a patre *Davide* petiisse commeatum proficiscendi Hebronem, ut redderet vota sua anno quadragesimo, (2. *Regum* 15. 7.) Quæ tamen postulatio non contigit anno quadragesimo Regni *Davidis*, (nam trigesimus tantum agebatur;) sed quadragesimo a prima inauguratione ipsius per *Samuelem* facta, quæ totis decem annis Regni possessionem initam antecesserat. *Baasa* in via *Jeroboami* ambulanti, & in Idololatria perseveranti, crimen palam exprobravit *Jehu* Propheta, ipsique & stirpi ejus excidium denuntiavit, quale ipse intulerat stirpi *Jeroboami* (3. *Reg.* 16. 1. 2. 3. 4.) Quamobrem Sanctum Prophetam Rex impius occidit. (3. *Regum* 16.) Obiit ipse, cum annis viginti tribus regnasset. Thronum enim conscenderat anno tertio Regni *Asa Regis* Juda.

Difficultas circa Chronologiam Sacram solvitur.

Jehu Prophetæ contra Baasam ejusque stirpem Vaticinium.

Ela Rex Israel.

VII. Ipsi autem successit in Regno Israelis *Ela* ejus filius, anno vigesimo sexto *Asa*, (3. *Regum* 16. 8.) regnavitque super Israel duobus annis incompletis. Bibentem ac temulentum in domo *Arsa* Præfecti Thersæ oppressit *Zambri*, servus perduellis: totamque *Baasa* familiam extinxit, juxta Vaticinium *Jehu*, anno vigesimo septimo *Asa* Regis Juda. (3. *Regum* 16. 9. 10. 11. 12.)

Zambri Rex Israel.

VIII. Mox Regnum invasit infamis Parricida, & tyrannidem exercuit diebus septem. Post quos *Amri* Princeps Militiæ, ab exercitu Israelitico, qui iterum ad Gebbethonem Philistæorum Castra habebat, Rex electus, Tyrannum in Regia, quæ Thersæ erat, obsessum compulit, ut desperata salute, se suosque una cum Palatio combureret. (3. *Reg.* 16. 15. 16. 17. 18.) Quamvis autem Populo post mortem *Zambri* in duas factiones distracto, magna pars *Thebni* filium *Gineth* sequeretur, prævaluit tamen *Amri*, & mortuo post quatuor annos Æmulo, solus regnare cœpit anno trigesimo primo *Asa* Regis Juda. (3. *Reg.* 16. 21. 22. 23.) Cum *Therso* regnasset sex annis, Regni sedem transtulit Samariam, quam urbem ædificavit in Monte, quem emit a *Somer* duobus talentis argenti. (3. *Regum* 16. 24.) Obiit, cum duodecim annis regnasset, Princeps omnium qui ante ipsum imperarunt nequissimus, & Samariæ sepultus, *Achabo* filio relicto, Regni pariter & impietatis herede. (2. *Regum* 16. 28.)

Amri Rex Israel.

Samaria condita.

ARTICULUS III.

De Josaphato, Joramo, Ochosia, & Athalia Regibus Juda: Achabo, Ochosia, Joramo, & Jehu Regibus Israel.

Josaphat Rex Juda.

ASam Regem Juda *Josaphatus* filius excepit, anno quarto Achab Regis Israel, ætatis trigesimo quin-

pissimus. An excelsa abstulerit? pugnantes in speciem Scripturæ loci conciliantur.

quinto, 3. *Regum* 22.41. & 2. *Paralipomenon* 20. 35.) pietate ac zelo patri non modo non impar, sed superior. Imposito Urbibus ditionis suæ præsidio, instandæ Religioni diligenter incubuit, tutus rerum suarum prosperitatem, Regniqua felicitatem haud diu duraturam, nisi illa ad Dei cultum stabiliendum ac propagandum uteretur. 2. Paralipomenon 17. 5. 6. *Confirmavitque Dominus Regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Josaphat: factaque sunt ei infinita divitiæ, & multa gloria. Cumque sumpsisset cor ejus audaciam, propter vias Domini, etiam Excelsa, & lucos de Juda abstulit.* His repugnara videtur illud 3. Regum 22. 44. *Verumtamen Excelsa non abstulit: adhuc enim Populus sacrificabat, & adolebat incensum in Excelsis.* Et illud 2. Paralipomenon 20. 32. 33. *Et ambulavit in via Patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino. Verumtamen Excelsa non abstulit, & adhuc Populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum Patrum suorum.* Hæc loca in speciem pugnantia Interpretes vulgo conciliant, distinguendo duplicis generis Excelsa, alia Idolis consecrara, alia unius veri Dei Sacrificiis frequentare. Prima (inquiunt) radicitus axscidit *Josaphatus*, postrema ex indulgentia & œconomia toleravit, ut da *Asa* illius patre Articulo superiori diximus. Quæ Responsio *Theodoreti* suffragio confirmatur Quæstione 12. in Librum 3. *Regum*. Minime tamen spernenda est Virorum quorumdam Eruditorum conjectura, qui & Capite 17. Libri 2. *Paralipomenon* 5. 6. legendum putant, *Et non abstulit*, atqua ita vertendum fuisse, ut hic locus cum aliis conveniat. Olim in Hebræo fuisse *Velo*, id est, *Et non*, quod facile in *Veod*, id est, *Et adhuc*, vel *Etiam*, mutarum ast. Sensum esse, *Josaphatum*, quamquam multo cæteris audentiorem, ausum non esse amovere Excelsa. Vida quæ in Dissertatione Anticritica contra *P. Frassenum* Artic. 14. ea de re scripsi. Eruditis illis Viris favere dixi verba illa *Paralipomenon* 2. Cap. 20. 33. *Verumtamen Excelsa non abstulit, & adhuc Populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum Patrum suorum.* Hæc enim spectare videntur Excelsa illa, in quibus populus sacrificabat & adolebat incensum, non Deo patrum suorum, id est, Deo vero, sed Idolis. Præterea Excelsa illa non abstulit *Josaphat*, quæ ad *Ezechiam* & *Josiam* usqua servata sunt, qui aa funditus avertit. Hęc autem fuisse profana & Idolis dicata, constat ex 4. Reg. Cap. 23. *Excelsa quoque* (inquit) *quæ erant in Jerusalem, ad dexteram partem montis offensionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Israel Astaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchoa abominationi filiorum Ammon, polluit Rex. Et contrivit Statuas & succidit Lucos, replevitque loca eorum ossibus mortuorum. Insuper & Altare quod erat in Bethel, & Excelsum quod fecerat Jeroboam filius Nabath, qui peccare fecit Israel: & Altare illud & Excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam Lucum.* Illa ergo Excelsa, & Lucos *Josaphat* non destruxerat. Idem colligi viderur ex Cap. 18. ubi de *Ezechia* Rege dicitur: *Ipse dissipavit Excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum.* Excelsa quæ destruxit *Ezechias*, profana erant; igitur Excelsa profana & Idolis dicata non abstulerat *Josaphat*. Hanc ob causam Ecclesiastici 49. ubi memoria *Josiæ* celebratur, deque ipso dicitur: *Et tulit abominationes impietatis*; nomen *Josaphat* in albo piorum Regum non recensetur; quinimo dicit Scriptora: *Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt. Nam reliquerant Legem Altissimi Reges Juda, & contempserunt timorem Dei.*

Anno Regni sui tertio, *Josaphat* Princeps, Sacerdotes, Levitasque selectos in Urbes totius Regni sui misit, qui populum erudirent, Legemque Domini in omnium pectora transcriberent. (2. *Paralipom.* 17. 7.) *Deus* zelo gratificatus, pium Regem vicinis Regibus ac Gentibus venerabilem ac formidabilem fecit. Philistæi & Arabes ei tributum ultro pependere virtutis intuitu, metuque potentiæ. In illius enim Exercitu undecies centena & sexaginta millia virorum bellatorum, & stationariorum Militum numerebantur, exceptis iis, quos in præsidiis constituerat. (2. *Paralipomenon* 56.)

Josaphat affinitatem cum Achab contrahit. A Jehu Propheta corripitur.

Affinitate cum *Achabo* Rege impio Israelis contracta, liberorum conjugio, *Athalia* scilicet *Achabi* filiæ & *Jorami* filii ipsius *Josaphat*, junctoque fœdere, magno comitatu Samariam adit, & ad oppugnationem *Ramoth Galaadis*, Urbis Syriæ, ab ipso invitatur: cui obsecundans, magnum vitę discrimen in illa Expeditione subiit, ax quo invocato Dei auxilio avasit. (2. *Paralipomenon* 18.) *Josaphata* Hierosolymam revertenti occurrit *Jehu* filius *Hanani*, Propheta ejusdem nominis cognominique cum illo, qui *Baasa* Regi Israelis ante sexaginta pene annos axitium prędixerat: Regi improperat quod impio *Achab* prębuerit auxilium, & cum hominibus Deo invisis amicitia conjunctus sit. Severa animadversione dignum facinus Dominum condonare denuntiat intuitu bonorum operum, pietatis ac zeli, cujus in evertendis idolis & lucis specimen præbuit. Admonitus Religiosissimus Princeps pœnitentiam novis pietatis operibus, ardentioriqua pro Dei gloria studio testatus est. Totum Regnum suum lustrans, populum ad veri Dei cultum reduxit. Judicum atiam subsellia constituit oppidatim, virosque pios & sapientes illi Muneri, gravi cum admonitione præfecit. *Videte* (ait) *quid faciatis: non enim hominis exercetis Judicium, sed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.* Constituit atiam Hierosolymis Sacerdotes, Levitas, & Principes familiarum, qui Sacris Judiciis præessent, eos hunc in modum adhortatus: *Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto; omnem causam quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in Urbibus suis inter cognationem & cognationem, ubicumque quæstio est de Lege, de Mandato, de Cæremoniis, de Justificationibus: ostendite eis ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros.* (2. Paralipomenon 19.)

Jam egit: Bona ejus opera.

Victoriam de hostibus Josaphatæ Deo impetrat.

Dum Religioni ac Justitiæ restaurandæ curas omnes suas consecrat *Josaphatus*, nuntiatur Moabitas, Ammonitas, Idumæos, & Syros cum ingenti axercitu adesse, mox in Judæam irrupturos. Pius Rex fusis ad Deum precibus, indictoque Jejunio, prçsidium omne in Deo constituit. *Jahaziel* Levites & Propheta certam *Josaphato* & Judaico Exercitui auguratur a Deo victoriam. Fide magis quam armis reportata de hostibus fuit. Nam dum Cantores Domini in fronte Exercitus laudes Dei celebrant, inter se commissi Barbari præliantur, Ammonitæ & Moabitæ in Idumęos, tum illi in semetipsos arma vertunt, mutuisque cadunt vulneribus. *Josaphat*, cum Exercitu spoliis onusto, quarto die, psalteriis, citharis, tubisque præcinentibus, triumphantis ritu Hierosolymam revertitur, ac in Templum se confert, Deo victorię tam insignis auctori gratias acturus. (2. *Paralipomenon* 20.)

Classis Josaphati perit ob pactum cum Ochozia Achabi Regis Israel filio initum.

Post hæc, Classem instruxit *Josaphatus*, quę *Ophiram* proficisceretur inquirendi auri causa. In hujus Expeditionis societatem admitti postulat *Ochozias* Achabi filius. Pactum cum impio Principe primum respuit, Propheticæ objurgationis memor: demum importunis precibus cedens, navibus communi sumptu paratis, socium admittit. Quam ob rem *Josaphatum* reprehendit *Eliezer* Propheta, classemque in ipso portu *Asiongaber*, antequam solvat, periturem denuntiat (3. *Regum* 22. 49. 50. & 2. *Paralipomenon* 20. 35. 36. 37.) *Josaphat* jam senex, Regni & familię suæ rebus componendis intentus, reliquis filiis multa munera, annuos reditus, & Civitates munitas distribuit; *Joramum* vero natu maximum, cui antea vicariam potestatem communicaverat, cum ad bellum Syriacum proficisceretur, Regni secum consortem constituit, *Jorami* Israelitici Regis anno quinto. Post quadriennium obiit *Josaphatus* anno ætatis sexagesimo, Imperii vigesimo quinto incompleto; & Hierosolymis cum patribus suis sepultus est. (3. *Regum* 22. 51. & 2. *Paralipomenon* 21. 1. 2. 3.)

Mors Josaphati.

Joram Rex Juda impiissimus.

II. *Josaphato* itaque pio Regi in Regno Judæ successit filius nequissimus *Joramus* ętatis anno trigesimo secundo. Is *Athaliam* conjugem, *Achabi* Regis Israel & *Jezabelis* filiam, habuit impietatis & crudelitatis magistram: qua instigante, Regnum a cęde sex fratrum & aliquorum Procerum auspicatus est, & vitulinam Regum Israel superstitionem est amplexus: imo & peregrinam Idololatriam in Regnum Juda, Excelsis in honorem Baal dedicatis, palam introduxit. Tantam impietatem Deus inultam non reliquit. Idumæi, qui a *Davide* olim subacti, tamdiu Judaico Imperio paruerant, excusso jugo, alium sibi Regem constituerunt. *Lobna* munitissima Judęę civitas defectionem imitata ast. Philistęi & Arabes in Judæam effusi, campestremque regionem deprædati, Regiam subinde diripuerunt, captis *Jorami* uxoribus, filiisque, & mox interfectis, solo superstite *Joachaz*, qui & *Ochozias*, nato minimo. Ad hæc, dolore viscerum insanabili percussus & toto biennio dire vexatus, longa consumptus tabe, animam cum visce-

Lites Elię ad Joramum Regem quando scriptę, incertum.

visceribus pone regressit. Hanc ipsi cladem, infamemque plagam denuntievit *Elias* Prophetn, Literis ad ipsum scripeis. Ante annos novem reptus in cœlum fuerat Elias, cum illius literæ ad *Joramum* ellatæ sunt. An ante Reptum illas scripserit Sanctissimus Prophera, & *Elisæo* sotte reliquerit, suo tempore mittendes, an vero ea loco quietis in quem post reptum receptus est felicis æternitatis candidatus, per Angelum missæ sint, & a quo redditæ *Joramo* Regi, incertum. Hierosolymis quidem sepultus est, sed neque Majorum tumulo, nec Regio funere. [2. *Paralipomenon* 21.] Annis octo in Jerusalem regnesse dicitur (*Ibidem*, v. 20.) Qui numerus difficultata non caret. Regnandi enim initium fecit post mortem *Josaphati* patris, [3. *Regum* 22. 51.] Alibi tamen, scilicet 4. *Regum* 8. 16. Regni ipsius initium consignatur *Anno quinto Joram filii Achab Regis Israel*, & *Josaphat Regis Juda*. At annus quintus *Jorami* Regis Israel coincidit cum anno *Josaphati* vigesimo secundo, non quinto. Denique *Joram* Rex Israel Regni habenas capessivit *Anno secundo Joram filii Josaphat Regis Juda*, ut dicitor 4. *Regum* 1. 16. Quomodo vero annus primus Jorami Regis Israel coincidit cum anno secundo *Jorami* Regis Jude, filii *Josaphat*, si annus quintus *Jorami* Israelitici Regis coincidit cum anno quinto *Josaphati*, qui viginti quinque annis regnavit? Nulla felicior conciliandi ratio est, quam si *Joramo* Regi Juda tria regnendi principia tribuantur. Primum tanquam Proregi declareto, anno decimo septimo *Josaphati* patris, quando patre ad bellum Syriacum profecto, ipse vicaria potestate Regnum administravit, donec pater rediret. Et quia *Achab* Rex Israel, excepto Samariæ *Josaphata*, cum in procinctu Syriacæ illius Expeditionis esset, *Joramum* filium in consortium Regni pariter allegit, ideo annus primus *Jorami* Regis Israel coincidit cum anno secundo *Jorami* filii *Josaphat* Regis Juda. Deinde cum jam senex esset *Josaphatus*, suæque familiæ rebus componendis intenderet, *Joramum* filium Regni consortem constituit, successoremque declaravit, & ex asse hæredem, civitatibus, pensionibus muneribusque aliis filiis datis, anno quinto *Jorami* Regis Israel, & vigesimo secundo ipsius *Josaphati*, qui nihilominus annus ejusdem quintus dicitur 4. *Regum* 8. 16. annos scilicet illius numerando ab Expeditione Syriaca, junctis cum *Achabo* copiis, suscepte, in qua e supremo discrimine, singulari Dei beneficio servatus est. Cujus in memoriam annos Regni sui inde numerari voluit, ut conjiciunt Interpretes. Ab hoc autem termino anni octo numerantur, quibus *Joramus* Rex Jude regnasse dicitur, 2. *Paralipomenon* 21. 20. Demum *Josaphato* patre defuncto, solus regnavit, 3. *Regum* 22. 5. *Dormivitque Josaphat cum patribus suis... Regnavitque Joram filius ejus pro eo*.

Ochozias Rex Juda impius.

III. *Joramo* Regi Juda successit *Ochozias*, quem Hebraizantes mutetis punctis *Achaziam* vocant, Scriptura vero 2. *Paralipomenon* 21. etiam *Joachaz*. Hic patris impietatem imitatus, impenbæque matris *Athalię* & Domus *Achabi* nefatiis consiliis auscultens, cultus Baalitici promotorem ac fautorem se prębuit. Cum avunculo suo *Joramo* Israelis Rege adversus *Hazaelem* Syriæ Regem Expeditione suscepta; post infelicem certaminis exitum, cum illum in Jezrehel ex vulneribus decumbentem inviseret, a *Jehu* in familiem *Achabi* irruente simul oppressus est, cum Principibus Juda, & Nepotibus, qui in ipsius erant comitatu. Ejus cadaver Hierosolymam delatum, in Majorum sepulcro conditum est, funusque regio more curatum. Is memoriæ *Josaphati* tributus honos. [4. *Regum* 9. & 2. *Paralipomenon* 22.] Locus cædis *Ochozię* diversimode designatur. Quarto enim Regum Capita nono v. 27. dicitur: *Et percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est juxta Jeblaam: Qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi*. Secundi autem Paralipomenon vigesimo secundo vers. 9. de *Jehu* dicitur, *Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se occidit*. Quę loce conciliantur facillime, si Samariam ibi sumi dicamus pro Provincia, non pro Urbe. Vulneratum itaque in curru, cum Mageddunem Samaritidis regionis Urbem in dimidie Tribu Manasse cis Jordanem fugisset, ibique latitaret, a *Jehu* ibidem occisum objisse.

A Jehu occiditur.

Scripturę loci in speciem pugnantes de loco cædis Ochozię, & ejus ætate conciliantur.

Gravior difficultas occurrit circa ipsius *Ochozię* Judæorum Regis ætatem. Quarti enim Regum Capit. 8. Vers. 26. dicitur *Viginti duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem*. At 2. *Paralipomenon* 22. 2. dicitur: *Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem*. Qui posterior locus non solum cum priori pugnat, sed etiam cum 4. *Regum* 8. 17. & 2. *Paralipomenon* 21. 5. & 20. ubi legitur, *Joramum* patrem *Ochozię* Regis Juda triginta duorum annorum fuisse, cum regnare cœpit, & octo annis regnasse. Ex quo sequitur ipsum annos dumtaxat quadraginta vixisse. Si ergo *Ochozias*, qui ipsi proxime successit, quadraginta duorum annorum fuit, cum regnare cœpit, necesse est illum biennio patre suo seniorem extitisse. Auctor Quæstionum in Libros Paralipomenon apud *S. Hieronymum*, ab hac difficultate se expedit dicendo, *Joramum* ex quadraginta illis annis, quibus vixit, regnasse viginti octo, nimirum octo antequam fratres occideret, viginti vero in tribulatione & languore, qui additi ætati viginti duorum annorum *Ochozię* summam quadraginta duorum annorum conficiunt eidem tributam Libro 2. Paralipomenon. Sed hęc responsio difficultatem non solvit: Tum quia Scriptura Sacra constanter asserit *Joramum* regnasse octo annis, & ex his duos dumtaxat in languore egisse, nec ulibi vel leviter indicat illum annis viginti & octo regnasse. Tum quia, si viginti & octo annis regnasset, anno ætatis duodecimo regnare cœpisset, quod Scripturę Sacræ æque repugnat, asserenti, illum fuisse triginta duorum annorum cum Regnum iniit: Vel sexaginta, non quadraginta tantum annis vitę illius curriculum definitum fuisset; quod non minus adversetur eidem Scripturę. Pręterea si Scripturę Sacrę viginti annos Regno *Jorami* subtractos, *Ochozię* tribuere voluisset, eos certe non vitę, sed Regno ipsius *Ochozię* addidisset: [In Chronologia enim anni Regni, non vitę Regum numerantur). At unus dumtaxat annus, nec quidem completus *Ochozię* Regno tribuitur. Denique ex collatione annorum Regni, obitusque *Jorami* Regis Israel, & *Jorami* Regis Juda, atque *Ochozię* ejus filii, constat duodecimum & ultimum *Jorami* Regis Israel fuisse etiam octavum ultimumque *Jorami* Regis Juda, ac pariter primum simul ac novissimum *Ochozię*, qui una cum *Joramo* Rege Israelis occisus est: Adeo ut ejus annus Chronologiam Sacram non augeat, ut *Richardus Victorinus* in *Concord. Temp.* aliique Eruditi Interpretes observant. Nulla igitur planior ac melior difficultatis hujus solutio est ea, quam Cardinalis *Cajetanus*, *Tornielius*, *Salianus*, *Spondanus*, *Capelus*, *Petavius*, *Usserius*, aliique Viri Eruditi afferunt, mendum in notas numerorum irrepsisse secundi Paralipomenon vigesimo secundo, & pro elementis *Caph-Beth*, id est 22. in antiquioribus Codicibus positis, scribas expressisse *Mem-Beth*, hoc est, 42. quæ mutatio proclivis est. Unde in Sixtina Editione Septuaginta Interpretum habetur illo Paralipomenon loco *Ochoziam* fuisse viginti annorum cum regnare cœpit, & in aliis Codicibus legi ἐτῶν εἴκοσι καὶ δύο, *Nobilius* in Scholio monet. Ita etiam habent MSS. Oxoniense, & Cantabrigiense. In Bibliis etiam Syriacis, quibus a primęvis temporibus Ecclesia Antiochena usa est, ex ipso Hebręo fonte immediate traductis, nec non in Arabica Versione, viginti duorum annorum fuisse dicitur *Ochozias* cum regnare cœpit, sicut in Hebręo Textu, omnibusque Versionibus & ipsa Vulgata Latina legitur 4. Regum 8. 26. Ita Syriace 2. Paralipomenon 22. *Natus erat annis viginti duobus Ahasia cum inauguratus est Regno, & anno uno regnavit in Jerusalem*. Ita Arabica: *Itaque cum regnasset Ahazia filius Jorami Regis Juda, dum annum ageret vigesimum secundum (Regnavit autem in Jerusalem anno uno....) ambulavit in viis domus Achabi*.

Naaman Syrus ad Elisæum venit a lepra sanandus.

Ochozia regnente, *Naaman* Princeps Militię Regis Syrię, vir fortis & dives, ad *Elisæum* Prophetam a lepra sanandus, Israelitidis cujusdam puellę impulsu, venit. Diu ad Prophetę januam expectanti, nomine Viri Dei denuntiatur ut corpus septies in Jordane abluat: si a lepra mundatum iri. Ægre tulit *Naaman* quod se aspectu dignum Propheta non putasset; nec impositione manuum & Nominis Dei Israel invocatione sanitatem sibi restituisset. Servorum tamen suasu *Descendit, & lavit in Jordane septies, juxta sermonem Viri Dei, & restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, & mundatus est*. Sanatus ad *Elisæum* cum toto comitatu revertitur, Deum Israelis solum verum Deum esse profitetur, illi uni se oblaturum Sacrificia sanctissime vovet, onus duorum burdonum de Terra quam Prophetę calcabant, ad erigendum Altare ex devotione singulari in Syriam secum deferri postulet, larga munera *Elisæo* offert. Negat, etiam juratus, Propheta se quicquam ex illis accepturum. Rogat *Naaman*, ut Regem Syrię in Templo *Remmon* adorantem pro more sustentare, eoque adorante, corpus inclinare sibi liceat; quod Prophete concedit his verbis: *Vade in pace*. Syrorum Ducem insecutus *Giezi* famulus *Elisæi*, ex decem talentis argenti quę obtulerat, unum sibi

popo-

popofcit, duo accipit, cum veftibus duplicibus. Munus extorfit mendacio, fe miffum dicens a Propheta, qui pro duobus hofpitibus filiis Prophetarum hæc poftularet. Factum neganti, lepram, qua *Naamanem* purgaverat, *Elifeus* inflixit, in nepotes etiam transfundendam (4. *Reg.* 5.) *Giezi* Simoniacorum typum, & lepram ipfi adhęrentem fimoniacę labis figuram, facri commentantur Interpretes. In *Naamane* Gentilis Populi fpectandam imaginem proponunt, qui veteris erroris colluvionem falutari Baptifmate, quafi lepram in Jordane deterfit. Lege *Tertullianum* Lib. 4. *adverfus Marcionem* Cap. 9. *S. Ambrofium* Libro *De initiandis*, Cap. 3. *Lib.* 1. *De Sacramentis*, Cap. 5. & Libro 2. Cap. 3. & *Libro* 4. in *Evangelium S. Lucæ*, P. 1347. noviffimę Editionis PP. Benedictinorum S. Germani Parifienfis, & Sermonem inter Auguftinianos olim 208. De Tempore, nunc 44. in Appendice, a Doctiffimis PP. Benedictinis S. *Cæfario Arelatenfi* reftitutum. Porro de *Naamane* Syro in Differtationibus iterum agemus. De illo Chriftus Lucę 4. 27. *Multi Leprofi erant in Ifrael fub Elifæo Propheta, & nemo eorum mundatus eft nifi Naaman Syrus.*

Athalia Regnum Judæ occupavit.

IV. *Athalia* filia *Achabi* Regis Ifrael (cujus tamen avus *Amri* patris loco numeratur 4. *Regum* 8. 26.) Vidua *Jorami* Judæorum Regis, Regnum *Ochoziæ* filii morte vacuum occupavit, impietatis & crudelitatis monftrum: Impietatis, qua *Baalis* cultum promovit; crudelitatis, qua Regium omne genus extinxit. Unus a *Davidico* femine hanc cladem evafit, *Joas Ochoziæ* filius, anniculus puer, quem amita *Jofaba*, conjux *Jojadæ* Pontificis, immani Avię fubductum in Templo educavit. Cum ibi fexennio delituiffet, tempus opportunum vifum eft Regnum hęredi legitimo vindicandi.

Joafi Regis Inauguratio.

Jojadas Pontifex, qui *Amariæ* fucceflerat, afcitis Centurionibus & Militibus pactoque cum eis fœdere, *Joafum* in Templi medium productum Regem ritu folemni inauguravit, & a Populo tyrannidis *Athaliæ* impatienti agnofci, falutari curavit.

Athaliæ cædes.

Tubarum ftrepitu ad Regiam delato, *Athalia* proruit in Templum, popularem motum fedatura. Hanc extra Templi fepta educi, ac interfici jubet Pontifex. Furia illa fublata, quę fex annis folidis tyrannidem exercuerat, *Jojadæ* fœdus inter Dominum, & inter Regem & Populum inftaurat, Templum Baal deftruitur, evertuntur Aræ, Idola confringuntur, *Mathan* Baalis Sacrificus ante ejus Aram ceu victima mactatur. (4. *Regum* 11. & 2. *Paralipomenon* 22. & 23.)

Acab Rex Ifrael impiiffimus.

V. *Amri* impio patri in Regno Ifraelitico fucceffit pejor filius *Achab* anno trigefimo octavo *Afa* Regis Juda. *Jezabelem* filiam *Ethbaal* Regis Sidoniorum in matrimonium duxit, cujus inftinctu *Baali* Aram Lucofque confecravit. [3. *Regum* 16.] *Benadabum* Syrię Regem, Samariam, femel iterumque obfidentem, magna clade affectum in fugam dedit, deinde ad deditionem compulit. Superbum impiumque Regem, qui blafphemiis Deum Ifraelis appetiverat, Deum Montium, & non Deum Vallium effe dicens, & contra quem Deus pro Ifraelitis pugnaverat, honorifice excepit *Achab*, & fœdere icto dimifit. Quam ob rem ipfi *Achab* pœna a Deo per Prophetam denuntiata eft. [3. *Regum* 20.] *Achabi* Regis & Ifraelitarum prava ejus exempla fequentium impietati, qui fcilicet vel Idolorum cultui fe totos mancipaverant, vel in duas partes claudicantes, Deum & *Baal* fimul coli poffe putabant, palam fe oppofuit *Elias Thesbites*, Propheta, ex Civitate Galaad oriundus. Ejus miracula regnante *Achabo* hęc pręcipua recenfentur.

Elias Propheta. Ejus miracula.

Primum, quod Cœlum per triennium & femeftre occluferit, ne rorem aut pluviam nifi pro ejus arbitrio fuppeditaret, quo factum ut fames tota triennio & femeftri in Samaria graffata fit, juxta illius Vaticinium. [3. *Regum* 17. 1. 2.]

Secundum, quod pluviam & fertilitatem poft illud temporis intervallum precibus impetraverit, ac prædixerit, cum nullum in Cœlo futuræ pluvię indicium appareret. [3. *Regum* 18. 41. & feq.]

Tertium, panis & carnium a corvis, Deo pręcipiente, fubminiftratio fingulis diebus, mane & vefpere, quandiu delitefcens fedit ad Torrentem *Carith*, ex quo potum fumebat. (3. *Regum* 17. 3. 4. 5. 6.)

Quartum, farinę & olei mirabilis multiplicatio in vafculis Viduæ Sareptanæ, ad quam Prophetam fuum pafcendum miferat Deus, quamdiu duravit fterilitas. Invenit illam *Elias* ad portam Civitatis duo ligna colligentem, ut ex reliqua farina & oleo panem fibi ac filiolo faceret. Juffit illi Vir Dei ut fibi primum fubcinericium panem pararet. Animę Sanctæ obfecuta eft Anima Religiofa, de qua Chriftus Lucæ 4. 25. *In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Ifrael, quando claufum eft Cœlum annis tribus, & menfibus fex, cum facta effet fames magna in omni terra; & ad nullam illarum miffus eft Elias, nifi in Sarepta Sidoniæ ad Mulierem Viduam.* Mulier illa typum gerebat Ecclefiæ; *& quia duo ligna Crucem faciunt, quærebat moritura, unde femper effet victura* [inquit *S. Auguftinus* Sermone 11. *De Scripturis.*]

Quintum *Eliæ* Miraculum eft filii ejufdem Viduæ a morte ad vitam revocatio, primum, quod nunquam factum legatur, hujus generis Miraculum. Modus Miraculi typicus. Propheta enim *expandit fe, atque menfus eft fuper puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus, revertatur obfecro, anima pueri hujus in vifcera ejus.* (3. Regum 17.) Actio Prophetæ fe fuper pueri corpus coarctantis, Myfterium Incarnationis fignificat, quo Dei Filius naturam humanam affumens, fe hominibus coaptavit, ut efficeret corpus humilitatis noftræ conforme corpori gloriæ fuę. *Elias* jacens fubter fe pueri cadaver frigidum fuo calore fuccendit: fimiliter & Chriftus Mundum, a cujus calore non eft jam qui fe abfcondat. Infufflavit ille tertio jacenti, ut trina confeffio infunderetur credenti. Trina enim infufflatio Myfterium Sanctiffimę Trinitatis fignificat. Sic fufcitatus eft mortuus: Sic a morte perpetua juftificatur impius. Hæc fere funt Auctoris *De Prædictionibus & Promiffionibus Dei*, inter *S. Profperi* Opera, Parte 2. Cap. 31. Lege & Sermonem S. Cęfarii Arelatenfis *De Elia*, inter Auguftinianos 40. Appendicis in Editione noviffima PP. Benedictinorum.

Sextum *Eliæ* Miraculum, eft ignis cœlitus delapfi impetratio, quo holocauftum Altari novo in Monte Carmeli impofitum, & ligna aqua perfufa, & lapides, & pulvis, & aqua circa Altare fluens, foffamque circum pofitam replens, confumpta funt, quadringentis & quinquaginta *Baalis* Sacerdotibus, qui conditionem acceperant ut ille Deus effet, qui per ignem exaudiret, fruftra falfum Numen fuum invocantibus, & magna vociferatione inclamantibus, ut ignem de Cœlo eliceret. Hoc miraculo Ifraelitæ attoniti, proftrato corpore Deum verum agnofcentes, hunc unicum ac verum effe Deum conclamant. Mox *Elia* jubente, *Baalis* Sacerdotes comprehenfi, ad Torrentem *Cifon* omnes ad unum jugulantur. (3. *Regum* 18.)

Septimum *Eliæ* Miraculum, eft jejunium quadraginta dierum fupra naturæ vires toleratum, poftquam fubcinericio pane ab Angelo allato recreatus fuiffet, cum *Jezabelem* fugiens, terroreque correptus, in deferto obdormiviffet fub umbra juniperi. Cujus in cibi fortitudine grandem viam confecit, ambulans quadraginta diebus & quadraginta noctibus ufque ad Montem Dei Horeb. (3. *Regum* 19.) Poft varios errores, ut folent profugi, pervenit ad Montem Sanctum Propheta. Unde non mirum quod quadraginta dies eo in itinere confumpferit, quod quatuor aut quinque diebus alias confici potuiffet. Panis ille cœlitus allatus, Euchariftiæ figura, vel divini Dogmatis, *Cujus peftus forinfecus quidem rudis, fed medullitus ineffabiliter confortativus & dulcis* [inquit *S. Bernardus* Sermone 94. *De Diverfis.*]

Octavum Miraculum eft apparitio Dei in fibilo auræ tenuis, cum e fpelunca Dei juffu egreffus, in Monte ftaret coram Domino: *Et ecce Dominus tranfit, & fpiritus grandis & fortis fubvertens montes & conterens petras ante Dominum: Non in fpiritu Dominus, & poft fpiritum commotio: Non in commotione Dominus, & poft commotionem ignis: Non in igne Dominus, & poft ignem fibilus auræ tenuis.* [3. Regum 19.] Myftica illa Vifio documento fuit *Eliæ*, Zelo vehementiffimi contra divinæ Legis violatores modum adhibendum intuitu divinæ lenitatis, ac patientiæ. *Sedet enim illa in throno Spiritus ejus mitiffimi & manfuetiffimi, qui non turbine glomeratur, non nubilo livet, fed eft teneræ ferenitatis, apertus & fimplex, quem tertio vidit Helias. Nam ubi Deus, ibidem & alumna ejus, patientia fcilicet*; [inquit *Tertullianus* Libro *De Patientia*, Capit. 15.] Lege & *Theodoretum* Quæftione 59. in 3. Regum. Tunc *Eliæ* fignificavit Deus, fibi fervata *Septem millia virorum in Ifrael, quorum genua non funt curvata ante Baal.* Tunc & mandatum accepit a Deo revertendi Damafcum, ibique ungendi *Hazael* Regem Syriæ, & *Jehu* Regem Ifrael. (*Ibidem*) Quæftionem movet *Theodoretus*, quomodo id impleverit *Elias*, qui folum *Elifæum* Prophetam inauguravit; non vero *Hazael* & *Jehu* Reges? Hunc enim ab uno difcipulorum fuorum ungi juffit Elifæus [4. *Regum* 9. 6.] Refpondet *Theodoretus* Quæftione 60. in 3. Regum: *Si Prophetam unxit* ELIAS, *& ipfum fpirituali gratia impertiit, eo etiam unxit alios. Etenim*

Eli-

Elisaus spirituali per eum accepta gratia, attulit illis charismа, & spirituali gratia eos impertiit.

Achab vineam Nabothi invadit, ipse Jezabelis mandatis oppresso.

Achabus Nabothi vineam concupiscens Regiæ contiguam, pluries ipsum urget, ut eam pretio distrahat, vel cum alia vinea commutet. Negat ille, patriam hereditatem alteri cedere nefas existimans. Repulsam passus *Achabus* ex dolore & ira decumbit æger. *Jezabel* ejus uxor *Nabothum* falsis testibus oppressum lapidari curat, & *Achabum* in vineę possessionem mittit. Ad illam properantem Dei jussu corripit *Elias*, ipsique, necnon ejus posteritati, & *Jezabeli* excidium denunciat. *Hæc dicit Dominus:* (inquit) *Occidisti insuper & possedisti. In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. Et ait Achab ad Eliam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venumdatus sis ut faceres malum in conspectu Domini. Et ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & ultimum in Israel . . . . . Sed & de Jezabel locutus est Dominus, dicens: Canes comedent Jezabel in agro Jezrael. Si mortuus fuerit Achab in Civitate, comedent eum canes: Si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli.* His exterrefactus *Achab scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque, & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite.* Hac humiliatione placatus Deus, supplicium ad tempus distulit, non abstulit. *Nonne vidisti* (inquit ad Eliam) *humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus* (3. Regum 21.)

Elias excidium Achabi & Jezabeli vaticinatur.

An vera fuerit Achabi pœnitentia?

An vera sinceraque fuerit *Achabi* Pœnitentia, queritur? Veram fuisse respondeo, sed imperfectam, utpote ex mero timore pœnę, non ex amore justitię profectam. Veram fuisse ratione humiliationis, & confessionis, non ratione conversionis: adeoque valuisse ad dilationem pœnę, non ad remissionem culpę. Primam Propositionis hujus partem Scriptura probat. Item *Tertullianus* Libro 4. *adversus Marcionem*, Cap. 10. *Proinde*, inquit, *& Achab Regem, Maritum Jezabel, reum Idololatriæ &, sanguinis Nabothe, veniam meruisse pœnitentiæ nomine.* S. Ambrosius Libro *De Nabuthe*, Cap. 17. *Quomodo*, inquit, *dicimus quia valet apud Dominum Pœnitentia? Ecce Rex commotus est ante faciem Domini, & ibat plorans, & conscidit vestimenta sua, & operuit se cilicio, & erat indutus sacco ex illo die quo interfecit Nabuthen Jezraelitam; ita ut Deum misericordia commoveret, & mutaret sententiam. Ergo aut pœnitentia non valuit, aut infirmit Dominum misericordem, aut Oraculum falsum est. Nam Achab & victus est, & occisus. Sed considera quia Jezabel habebat uxorem, cujus inflammabatur arbitrio, quæ convertit cor ejus, & nimiis sacrilegiis execrabilem fecit; & hunc ergo ejus pœnitentia revocavit affectum; Dominus autem non potest mutabilis æstimari, sed confessionis immemori non putavit esse servandum, quod promiserat confitenti.* S. Joannes Chrysostomus Sermone 68. Tom. 5. Edit. G. L. Paris. Frontonis Ducæi: *Et quid ait Eliæ Deus? (Vidisti quemadmodum incesserit plorans & tristis Achab coram me? Non faciam secundum malitiam ejus. Papæ! Dominus servi fit advocatus, & apud hominem Deus homini patrocinatur. Noli existimare, inquit, sine causa me illi pepercisse: Mutavit mores, & iram meam mutavi atque mitigavi. Ne vero falsus Propheta censearis, (siquidem vera pronunciasti,) nisi mores mutasset, ea passurus erat, quæ sententia minabatur. Verum iste mores mutavit, & iram meam ego mitigavi . . . . . Et ait Deus ad Eliam: Vidisti quemadmodum incesserit Achab plorans & tristis? Non faciam secundum iram meam. Vides ploratu peccata deleri.* S. Hieronymus Epistola 30. de Achabi Pœnitentia sic loquitur: *O felix pœnitentia, quæ ad se Dei traxit oculos! Quæ furentem sententiam Dei confesso errore mutavit.*

Alteram vero Propositionis Partem probat *Achabi* in ipsa humiliatione sua affectus. Nec enim Idololatriam abolevit, nec impiam *Jezabelem* corripuit, nec vineam *Nabotho* restituit: Qui primi pœnitentię fructus esse debuerant. Hinc S. ipse *Ambrosius* Enerratione in Psalmum 37. *In Ipso perfido Achab gemitus invenisset gratiam, nisi manens invidia cumulasset offensam. Non enim perfunctorius gemitus prædicatur; sed qui habet conversionem: scriptum est enim: Si conversus ingemueris, salvus eris.* S. Gregorius Magnus Homilie 10. in Ezechielem: *Sic Achab Rex iniquus a Propheta reprehensus, cum contra se divinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœrore deprehensus est, ita ut*

„*Propheta suo Dominus diceret:* Nonne vidisti humi-
„ liatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus
„ est mei causa, non inducam malum in diebus ejus.
In quibus Domini verbis pensandum est, quomodo et & in Electis suis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Dominum, si sic et & in Reprobo pœnitentia placuit, qui timebat perdere præsens sæculum? Aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis qui placent, si hæc ad tempus placuit & in illo qui displicebat? Sed sciendum, quia nullus hæc pro amore omnipotentis Domini ex toto corde agere prævalet, nisi is cujus animum Spiritus Sanctus assumpserit.

Michæas Propheta ab Achabo interrogatus vaticinatur. In carcerem ab impio Rege mittitur.

Achabus inito cum *Josaphato* Rege Juda fœdere, bellum Syris illaturus, de belli eventu Pseudo prophetas primum quadringentos consulit, qui fausta omnia & imprimis expugnationem *Ramoth Galaad* sociis Regibus ominantur: Deinde suadente *Josaphato*, *Michæam* filium *Jemla*, Prophetam Domini interrogat. *Michæas* hic alter est ab eo qui inter Minores Prophetas sextus numeratur; imo illum pręcessit annis centum quinquaginta. Hic sub *Josaphat* & *Achab*: Ille sub *Joatham* & *Achaz*: Hic in Israel; ille in Juda prophetavit. *Achabo* primum ironice respondet Michæas: *Ascende, & vade prospere, & tradet eam in manus tuas.* Tum a Rege adjuratus ut non loquatur nisi quod verum est in nomine Domini, Exercitus cladem, *Achabo* exitium prædicit. *Vidi* (inquit) *cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes Pastorem; & ait Dominus: Non habent isti Dominum: Revertatur unusquisque in domum suam in pace . . . . Propterea audi sermonem Domini. Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem Exercitum cæli assistentem ei a dextris, & a sinistris; & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? . . . . Et dixit unus verba hujuscemodi, & alius aliter. Egressus est autem Spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: Egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus Spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum. Michæa* alapam impingit *Sedecias* Pseudopropheta. Virum Dei in carcerem conjici jubet Rex impius, siti & fame vexandum, donec e pręlio victor revertatur. (3. *Regum* 22. & 2. *Paralipomenon* 18.)

Deus Achabum non decepit, nec mendacio cooperatus est. Scripturæ verba explicantur.

Ex Prophetę verbis nemo colligat Deum, qui prima & summa veritas est, nec fallere potest, aut falli, homines impios in errorem inducere, aut cooperari mendacio quo decipiantur. Nam Dęmonem mendacium Pseudoprophetis inspirare, sicque *Achabum* Regem decipere, in pœnam scelerum ipsius, Deus permisit: Sed *Achab* ipse non decepit, nec Pseudoprophetarum mendacio cooperatus est. Qua de re *S. Augustinus* Libro Quęstionum octoginta trium, Quęstione 53. ait: *Deus quidem per se ipsum neminem decipit; est enim Pater Veritatis (quoniam & Spiritus veritatis: Dignis tamen digna distribuens, hoc quoque pertinet ad justitiam & veritatem) utitur animis pro meritis & dignitatibus, quæ sunt in gradibus eorum, ut si quisquam dignus est decipi, non solum per se ipsum eum non decipiat, sed neque per talem hominem, qui jam congruenter diligit, & custodire persistit,* Sit in ore vestro, Est est, Non non: *Neque per Angelum cui non convenit personæ fallacia: Sed aut per talem hominem, qui nondum se hujusmodi cupiditatibus exuit, aut per talem Angelum, qui pro suæ voluntatis perversitate vel ad vindictam peccatorum, vel ad exercitationem purgationemque eorum qui secundum Deum renascuntur, in infimis naturæ gradibus ordinatus est. Legimus enim deceptum Regem falso vaticinio Pseudoprophetarum; & ita legimus, ut neque sine divino judicio factum inveniamus, quoniam dignus erat ille sic decipi, neque per eum Angelum, quem deceptionis officium suscipere non deceret; sed per Angelum erroris, qui sibi ultro tales partes imponi cum lætitia postulavit.* 3. Reg. 22. 8.

Theodoretus Quæst. 58. in 3. *Regum* Vaticinium illud *Michæa* sic interpretatur. *Hæc est quædam Prosopopeja, seu ficta persona, quæ docet divinam permissionem. Non enim verus Deus, & magister veritatis jussit ut deciperetur Achab, qui dixit per Prophetam:* Si vere il-
„ li ad Deum, revertatur unusquisque ad locum suum
„ in pace. *Per hæc ergo docuit Propheta, quod Spiritus deceptionis, impiis hominibus utens tamquam instrumentis, falso promittit victoriam. Hoc autem fit Deo permittente. Nam cum prohibere posset, non prohibuit, quoniam indignus erat Achab, cujus Deus curam gereret.*

S. Gregorius Ma[illegible] Lib. 2. *Moralium*, Cap. 16.

Achab

Achab Rex ex præcedentibus peccatis dignus erat, ut tali debuisset deceptione damnari: Quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta justitia licentia malignis Spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant.

Mors Achab.

Achabus in prælio ad *Ramoth Galaad*, licet dissimulato habitu, juxta *Michææ* Vaticinium occisus est, & Samariæ sepultus. (3. *Regum* 22. 37.) Ex curru, dum ad Samariæ piscinam abluitur, *Achabi* sanguis defluens, a canibus lingitur, quemadmodum *Elias* prædixerat. At (inquies) quomodo impletum est Vaticinium illud *Eliæ* 3. Regum 21. 24. *Si mortuus fuerit Achab in Civitate, comedent eum canes: Si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli:* Siquidem *Achab* in agro occisus est, nec tamen cadaver ejus a volucribus cœli comessum est, sed Samariam delatum, ibique sepultum? Respondetur, *τὸ Achab*, in nominandi casu ibi accipiendum non esse, sed in dandi, ut constat ex Hebræo, 70. Interpretibus, Chaldaica Paraphrasi & Versionibus Orientalibus, quasi dicat, qui mortuus fuerit *ipsi Achab*, seu aliquis de familia *Achab*, insepultus jacebit, canibusque aut volucribus cœli vorandus projicietur. Textum Hebraicum ita reddit Sanctes Pagninus: *Eum qui mortuus fuerit de Achab in Civitate, comedent canes; & qui mortuus in agro, comedent volucres cœli.* Ita Septuaginta Interpretes. Τὸν τεθνηκότα τοῦ Αχαὰβ ἐν τῇ πόλει φάγονται οἱ κύνες, καὶ τὸν τεθνηκότα αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ φάγονται τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. Chaldaica Paraphrasis: *Eum qui mortuus fuerit Achabo in Urbe, comedent canes, &c.* Versio Syriaca: *Morientem Achabo in civitate, devorabunt canes: & morientem ei in deserto devorabunt volucres cœli.* Versio Arabica: *Quicumque morietur in solitudine, hunc devorabunt volucres cœli.* Id autem Vaticinium in *Joramo* filio *Achabi* impletum est, qui a *Jehu* inter scapulas sagitta transfixus, corruit in curru suo, *Dixitque Jehu ad Badacer Ducem, Tolle, projice eum in agro Naboth Jezraelitæ: Memini enim quando ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem hujus, quod Dominus onus hoc levaverit super eum dicens: Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum, juxta verbum Domini.* (4. Regum 9.) Lege dissertationem nostram Anticriticam contra *P. Frassenum*, Articulo 13.

Abdias Dispensator Regis pietas.

In Aula *Achabi*, quamvis corruptissima, vir erat Religione ac Dei timore insignis *Abdias* nomine, Regiæ Domus Dispensator. Is centum Prophetas persecutioni & furori impiæ *Jezabelis* subduxit, & in speluncis absconditos pavit. (3. *Regum* 18.)

Ochozias Rex Israel.

VI. *Achabo* in Regno Israelis successit *Ochozias* ejus filius. Is Moabitas, qui defecerant, dum ad obsequium reducere satagit, per cœnaculi clathrum prolapsus, contusoque corpore laborans, de sanitate recuperanda *Beelzebub* Accaronitarum Deum per Nuntios consulit. *Elias*, Deo jubente, Nuntiis occurrens, ipsos increpat mortemque jam imminentem *Ochoziæ* denuntiat. Rex duos Præfectos Quinquagenis cum ipsorum cohorte successive amandavit qui Prophetam ad se vel invitum adducerent. Quos *Elias* igne cœlesti consumpsit. Clade ad *Ochoziam* delata, Dux alter cum sua cohorte missus, ad Prophetam supplex accessit, pœnamque deprecatus est. Hunc, Angelo monente, securus *Elias*, Regem ex hac infirmitate brevi moriturum significat. (4. *Regum* 1.) Obiit postquam biennium partim cum patre, partim solus in Regni administratione exegisset. Illud enim numerandum est ab anno decimo septimo *Josaphati*, quo tempore *Achab* vigesimum primum Regni annum cœpit, ipsumque *Ochoziam* filium suum in Regni consortium assumpsit. [3. *Reg.* 22. 52.)

Elias Ochoziæ mortem ob impietatem denuntiat.

Joram Rex Israel.

VII. *Ochozia* absque prole defuncto successit in Regno Israelis frater ipsius *Joram*, Achabo patre & *Jezabeli* matri impietate quidem inferior, (Statuas enim *Baal* a patre conflatas & erectas sustulit,) impietatem tamen *Jeroboam* in vitulorum cultu & schismate imitatus. Sub Regni illius initiis, *Elias* curru igneo in cœlum sublatus est, *Elisæo* spectante, quem duplicis spiritus, prophetiæ scilicet ac miraculorum, & pallii heredem reliquit. (4. *Reg.* 11.) *Elia* Raptus, Christi in cœlos ascendentis typus, ex *S. Gregorio M. Homilia 29. in Evangelia*, & *S. Bernardo Serm. De Ascensione*. Elogium *Eliæ* scripsit *Sirachides* Ecclesiastici 48. *Surrexit Elias Propheta quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat, &c. Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere Tribus Jacob. Beati sunt qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt.* Moabitas violati fœderis reos, bello aggressus est *Joramus*, Josaphato Rege Juda, & Rege Idumæorum ipsius tributario, in Militiæ societatem ascitis. Fœderatorum Regum Exercitibus præ aquarum penuria in deserto Idumææ pene deficientibus, *Elisæus* in gratiam *Josaphati* Regis Juda aquam a Deo impetravit, & victoriam prædixit. Rex Moab Exercitu suo profligato, civitatibus dirutis, vastatis agris, fructiferis arboribus succisis, fontibus obturatis, ipsa Regni Metropoli obsessa & pene expugnata, cum irrito conatu in hostes irrupisset, filium suum primogenitum Diis suis placandis, hostili Exercitu spectante, in mœnibus holocaustum obtulit. Israelitæ impium facinus execrati, obsidione soluta, discesserunt. (4. *Reg.* 3.)

Elisæi Miracula.

Joramo regnante, Prophetiis & Miraculis claruit *Elisæus* 1. Jordanis aquas pallio divisit. 2. Jerichuntinis aquis salubritatem, terræ fertilitatem conciliavit, sale in fontem injecto. (4. *Reg.* 2.) Civitatem sterilem, *S. Ambrosius*, sive alius Auctor Sermonum olim ipsi tributorum, Ecclesiæ gentium typum gessisse interpretatur. *Quæ ante adventum Christi aquarum vitio, hoc est, sacrilegio Gentilium Populorum sterilitatem sustinens, Deo filios procreare non potuit. At ubi venit Christus, velut vas fictile assumens corpus humanum, sanavit aquarum vitia, hoc est resecavit sacrilegia Populorum: & statim Ecclesia quæ erat sterilis, cœpit esse fœcunda. Unde &* „ *Apostolus dicit:* Lætare sterilis, quæ non paris, erum- „ pe & exclama quæ non parturis: Quia multi filii de- „ sertæ magis quam ejus quæ habet virum. *Plures enim filios ex ea Ecclesia, quæ erat sterilis, procreavit, quam Synagoga, quæ erat fœcunda, susceperit. Aspersi autem sale qui sint, qui attulerunt medicinam, facile cognoscemus. Dicit Dominus ad Apostolos:* Vos estis sal terræ. *Ergo si Apostoli salibus comparati sunt, recte figura completur. Sicut tunc effusi de vasculo sales condierunt aquas; ita & nunc missi a Salvatore Apostoli Populos condiunt universos, ut ablata sterilitate vitiorum, prolem incipiant germinare virtutum.*

Galat. 4. ex Isaia 54.

Sermone 2. De Elisæo Propheta in Appendice operum S. Ambrosii.

Tertium *Elisæi* Miraculum, est Bethelitarum puerorum 42. ipsi illudentium, calvitiemque ipsi objicientium, a duobus ursis ex proximo nemore evocatis discerptio. (4. *Reg.* 2.) qua de re *Tertullianus* *Libro* 2. *Adversus Marcionem*, Cap. 15. *Immisit & pueris ursos, sed irreverentibus in Prophetam . . . . Nolite reprehendere Judicem, sed convincite malum Judicem. Nam etsi patrum delicta ex filiis exigebat; duritia Populi talia remedia compulerat, ut vel posteritatibus suis prospicientes, Legi divinæ obedirent. Quis enim non magis filiorum salutem quam suam curet? Sed & si benedictio Patrum semini quoque eorum destinabatur sine ullo adhuc merito ejus; cur non & reatus Patrum in filios quoque redundaret?* Lege & Sermonem inter Augustinianos olim 204. De Tempore, nunc 41. Appendicis, quem ad *S. Cæsarium* Arelatensem pertinere conjiciunt Doctissimi PP. Benedictini Parisiensis Editionis novissimæ Curatores.

Quartum *Elisæi* Miraculum, est aquæ fœderatis Exercitibus & Regibus Judæ, Israelis, & Idumæorum, in Idumææ deserto, cum adversus Moabitas progrederentur, impetratio. (4. *Regum* 3.)

Quintum Miraculum est olei in vasis viduæ pauperculæ, ære alieno oppressæ multiplicatio, quo vendito debita solveret, liberosque de reliquo aleret. (4. *Reg.* 4.) Hujus mulieris maritum fuisse *Abdiam* Domus *Achabi* dispensatorem, qui centum Prophetas in duabus speluncis abdidit, pavitque, fervente *Jezabelis* persecutione, & ex eorum cura æs alienum contraxisse, perperam quidam conjecerunt, referente *Theodoreto Quæstione* 14. in 4. *Regum*. Vidua illa typum Ecclesiæ gerebat, quæ debitum grave contraxerat, non solidorum, sed peccatorum, quibus se Diabolo obnoxiam fecerat. *Sed postea quam Viduam istam verus Redemptor Christus Dominus visitavit, ab omnibus debitis liberam fecit. Unde enim illa Vidua liberata sit, videamus. Unde, nisi de augmento olei? In oleo misericordia intelligitur. Ergo Viduæ illi ideo debitum creverat, quia oleum misericordiæ peccando perdiderat. Defecit oleum, & debitum crevit: crevit oleum, & periit debitum: creverat cupiditas, & periit caritas; redit caritas, & perit iniquitas. Veniente vero Elisæo Christo Domino, Vidua, hoc est, Ecclesia, per augmentum olei, id est, donum gratiæ & misericordiæ, vel caritatis pinguedine, de peccatorum debito liberatur.* Vicini a quibus vasa mutuata est, Populum Gentium figurabant. *Quæ vasa vacua exhibebantur, ut oleum misericordiæ accipere mererentur. Quia omnes Gentes, antequam donum gratiæ consequantur, fide, & caritate, & bonis operibus vacuæ esse probantur. Denique omnes qui ad salutarem Baptismum consequendum Ecclesiæ offeruntur, & Chrisma, & oleum benedictionis accipiunt; at jam non vasa vacua,*

eus, sed Deo plena, & Templum Dei esse mereantur. Ita *S. Cæsarius* Arelatensis Sermone inter Augustinianos olim 206. De Tempore, nunc 42. Appendicis.

Sextum *Elisæi* Miraculum, est filii Sunamitidis hospitæ suæ, quem ipsius *Elisæi* precibus impetraverat, resurrectio, cujus Historia Incarnationis Filii Dei, & Redemptionis generis humani magnum Mysterium adumbratum est. (4. Regum 4.) *Mulier illa sterilis erat, sed orante Elisæo genuit filium. Sic & Ecclesia, antequam Christus veniret, sterilis fuit. Et sicut illa, orante Elisæo, genuit filium; ita & Ecclesia, veniente ad se Christo, genuit Populum Christianum. Sed filius Mulieris illius, dum Elisæus absens esset, mortuus est: Sic & filius Ecclesiæ, hoc est, Populus Gentium, antequam Christus veniret, peccatis mortuus erat. Descendente de Monte Elisæo, filius Viduæ huic vitæ redditur; descendente de cælo Christo, filius Ecclesiæ, id est, Populus Gentium suscitatur.* Misit *Elisæus* famulum eum baculo suo. Famulus ille typus erat *Moysis*. Misit enim eum Deus cum baculo in Ægyptum; *Sed baculus sine Christo flagellare Ægyptum potuit; de originali vero vel actuali peccato*
Heb. 7. 19. *liberare vel resuscitare non potuit.* Nihil enim ad perfectum adduxit Lex. *Opus erat, ut qui baculum miserat, ipse descenderet. Baculus sine Elisæo nihil valebat; Quia crux sine Christo nihil poterat. Venit ergo Beatus Elisæus, & ascendit in cœnaculum; quia venturus erat Christus, & ascensurus Crucis patibulum. Inclinavit se Elisæus, ut puerum resuscitaret: Humiliavit se Christus, ut Mundum in peccatis jacentem erigeret. Misit Elisæus oculos super oculos, manus super manus. Quod Elisæus in puero præfiguravit, hoc in toto genere humano Chri-*
Philipp. 2. 8. „ *stus implevit. Audi Apostolum dicentem:* Humilia-
„ vit semetipsum, factus obediens usque ad mortem. *Quia parvuli eramus, parvulum se fecit; quia mortui jacebamus, pius se Medicus inclinavit: Quia nemo potest jacentem erigere, si se noluerit inclinare. Quod autem puer oscitavit septies, septiformis gratia Sancti Spiritus ostenditur, quæ humano generi ut resuscitetur, in adventu Christi tribuitur. De ipso Spiritu dicit Aposto-*
Rom. 8. 9. „ *lus:* Si quis Spiritum Christi non habet, hic non
„ est ejus. *Ipsum etiam Spiritum Dominus dedit Disci-*
Joan. 20. 22. „ *pulis, quando insufflavit & dixit:* Accipite Spiritum
„ Sanctum. *Os enim quodam modo super os posuit, quando insufflando Spiritum dedit.* Ita *S. Cæsarius Arelatensis* Sermone superius laudato.

Idem Mysterium *S. Augustinus* eodem modo explicaverat Sermone 26. alias 11. *De verbis Apostoli*, ubi de Christo sic loquitur: *Sed ipse misit & Legem: Per servum suum Legem, per se ipsum Gratiam. Attende Elisæum in magno altoque Mysterio, tamquam Prophetam, agendo prænuntiantem, non solum loquendo. Mortuus erat filius Hospitæ ipsius. Quid significabat mortuus puer nisi Adam? Nuntiatum est Sancto Prophetæ, gerenti in prophetia typum Domini nostri Jesu Christi: Misit per servum baculum suum, & ait illi: Vade, pone super puerum mortuum. Perrexit ille tamquam servus obediens. Sciebat Propheta quid faceret. Posuit baculum*
Galat. 3. 21. „ *supra mortuum, non surrexit.* Si enim data esset Lex
„ quæ posset vivificare, omnino ex Lege esset justitia.
Phil. 2. 7. *Non ergo potuit Lex vivificare. Venit ipse grandis ad*
Phil. 3. 21. *parvulum, Salvator ad salvandum, vivus ad mortuum: Venit Ipse. Et quid fecit? Juvenilia membra contraxit, tamquam seipsum exinaniens, ut formam servi acciperet. Juvenilia ergo membra contraxit, parvum se parvo coaptavit, ut efficeret corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ. Itaque in typo Christi prophetico expresso suscitatus est mortuus, tamquam justificatus est impius.* Lege eundem *Lib. 12. contra Faustum Manichæum* Cap. 24. & *S. Gregor.* Lib. 9. *Moralium*, Cap. 22.

Septimum *Elisæi* Miraculum, est expulsio veneni & amaritudinis a pulmento per modicæ farinæ injectionem. (4. *Regum* 4.)

Octavum Miraculum, est ingentis hominum multitudinis ex paucis panibus hordeaceis exsaturatio. (4. *Reg.* 4.)

Nonum Miraculum, est *Naamanis* Principis Militiæ Regis Syriæ a lepra curatio (4. *Regum* 5.) de qua diximus supra Articulo 3. §. 3. & lepræ ipsius ad *Giezi* famulum transmissio. (*ibidem.*)

Decimum Miraculum, est securis in Jordanem delapsæ, injecto post eam ligno ad ascendendum ex aqua & supernatandum impulsio (4. *Reg.* 5.) Quo in Miraculo Christi & Crucis ejus Mysteria adumbrata Patres observant.

Tertullianus *Libro adversus Judæos*, Cap. 13. *Quid manifestius hujus ligni sacramento? Quod duritia hujus sæculi mersa in profundo erroris, & a ligno Christi, id est, Passionis ejus, in Baptismo liberatur, ut quod perierat olim per lignum in Adam, id restitueretur per lignum Christi.*

S. Augustinus *Libro 12. contra Faustum*, Cap. 35. *Cum securibus ligna cæderentur, de ligno ferrum exiliens, in profundum fluminis versum est, atque in lignum, desuper ab Elisæo projectum, mersum est. Ita cum impios Judæos per corpus operata præsentia Christi tamquam infructuosas arbores cæderet, quia de illo Joannes dixerat, Ecce securis ad radicem arboris posita est? Ab eis interveniente passione spiritus corpus ipsum deseruit, in inferni profunda descendit: Quo in sepultura desuper posito, tamquam ad manubrium suum spiritu redeunte surrexit.*

Theodoretus *Quæst. 19. in 4. Regum*: *Admirabiliter omnino Propheta sursum eduxit ferrum. Injecto enim ligno effecit ut ferrum supernataret. Hoc autem cursus præfiguravit Servatoris nostri dispensationem. Quomodo enim lignum quidem, quod est levissimum, fuit demersum, ferrum autem, quod gravissimum, supernatavit: Ita divinæ naturæ descensus effecit, ut humana natura ascenderet.*

Undecimum *Elisæi* Miraculum, est omnium Regis Syriæ consiliorum *Joramo* Regi Israelis revelatio. (4. *Regum* 6.) Nec non ostensio cœlestis Exercitus Urbem *Dothaim* protegentis ministro suo facta sub figura curruum & equorum igneorum. (4. *Regum* 6. 16. 17.)

Duodecimum, est Militum Regis Syriæ, qui ad ipsum capiendum missi erant, excæcatio, & illuminatio cum in Samariam ducti essent. Ubi Israelitarum copiis circumclusi deleri facile potuissent, ni Propheta ferrum avertisset; solum in hostes bello victos sæviendum, illis autem parcendum esse docens, qui ignari, & divina virtute atque Miraculo hostium manibus traderentur. 4. Regum 6. *Non percuties* (inquit) *Neque enim cepisti eos gladio & arcu tuo, ut percutias: Sed pone panem & aquam coram eis, ut comedant, & bibant, & vadant ad Dominum suum.*

Decimumtertium *Elisæi* miraculum, est prædictio abundantiæ frumenti in Samaria, die crastino futuræ, cum ad eam rerum inopiam redacta esset ut asini caput octogenis argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum, quo pro sale uti necessitas cogebat, (ut censet *Theodoretus* Quæstione 21. in 4. *Regum*) quinis argenteis veniret; jamque mulieres filiorum suorum carnes diræ fami sublevandæ coquerent, (4. *Regum* 6. & 7.) Ducum uni de vaticinii veritate dubitanti mors ab *Elisæo* in pœnam incredulitatis denuntiata. (*Ibidem.*)

Decimumquartum Miraculum, est Samariæ liberatio cum a Syrorum Exercitu obsessa esset, ad easque quas diximus, angustias redacta. Syri scilicet subito terrore correpti, sibi equorum, curruum, & Exercitus numerosissimi sonitum audire visi, soluta obsidione aufugerunt, commeatu, divitiisque post se relictis. Quibus ab obsessis direptis, frumentum ad Samariæ portam allatum eo, quo Propheta prædixerat, pretio venditum est. (4. *Regum* 7.)

Decimumquintum Miraculum, est septennis famis prædictio in terra Israelis, qua durante Sunamitis Prophetæ Hospita eo auctore in Terra Philisthiim peregrinata est, & reversa universos agrorum redditus a *Joramo* Rege Israel recepit. (4. *Regum* 8.)

Decimumsextum Miraculum, est prædictio sanitatis simul & mortis *Benadab* Regis Syriæ, de cujus infirmitate ab *Hazaele* ejus ministro consulebatur. Sanitatem quidem Regi prædixit Propheta, spectata morbi illius, qui lethalis non erat, qualitate. Mortem vero ipsi denuntiavit, spectata ipsius *Hazaelis* malitia, qui illum suffocavit, ut citius Regnum obtineret, quod ipsi a Deo fuerat auguratus Elisæus, (4. *Reg.* 8.) Lege *Theodoretum Quæstione 24. in 4. Regum.*

Cum *Ramoth Galaad* a Syrorum Exercitu obsidione premeretur, *Elisæus* illuc misit unum ex filiis Prophetarum, qui *Jehu* militiæ Ducem in Israelitarum Regem inungeret, & Dei mandatum de *Achabi* Domo exscindenda illi significaret. Rex ab Exercitu salutatus, expeditis copiis ex Urbe proruit recto versus Jezrahelem itinere. *Joramum* Regem Israelis obviam prodeuntem Mors Jorami.
interfecit, cadavere in agrum *Nabothi* Jezrahelitæ projecto, ut *Eliæ* Vaticinium impleretur. (4. *Reg.* 9.) Duodecim annis Israeli imperavit *Joramus* (4. *Regum* 3. 1.)

VIII. *Joramo* Israelis, & *Ochozia* Judæ Regibus in- Jehu Rex Israel Achabi domum exscindit, & cultum Baal abolet.
terfectis *Jehu Jezabelem Jorami* matrem, *Achabi* Viduam, e fenestra prospicientem deturbari imperat. In quam ab equis prius calcatam irruentes canes, secundum *Eliæ* Vaticinium, prædam devorant, nihil præter calvariam, & manuum pedumque extrema relinquentes. Mox septuaginta *Achabi* filii, qui Samariæ educabantur, novi Regis jussu a medio tolluntur, capitibus per cives amputatis. Ad quam Urbem cum Rex *Jehu*

postmodum tenderet, obvios quadraginta *Ochoziæ* cognatos neci dedit, sicque totam *Achabi* stirpem radicitus delevit. Tum assumpto secum in currum *Jonadab* filio *Rechabi*, a quo celebre ac pium Rechabitarum institutum, Samariam veniens, omnes omnino Sacerdotes *Baal*, impie simulata falsum Numen colendi voluntate, ad solemne sacrificium vocatos e medio sustulit: Idoloque comminuto & cremato Templum *Baal* funditus dirutum in latrinas convertit. Hæredes Regni ad quartam usque generationem *Jehu* promisit Deus in obedientiæ præmium. (4. *Regum* 10.) Cultu tamen *Baalis* abolito, a *Jeroboami* Vitulis aureis non recessit: sed illius jam inveteratæ apud Israelitas Idololatriæ, annis quibus regnavit viginti & octo, patronus astitit. (4. *Regum* 10.) De quo *S. Augustinus* Libro *contra Mendacium*, Cap. 2. Priscillianistas refellens, qui exemplo *Jehu* ad occultandam Religionem adhiberi posse mendacium contendebant: *Illum vero Jehu mendacio impio & sacrificio sacrilego occidendos impios & sacrilegos inquirentem non imitarentur, nec si de illo qualis fuisset, eadem Scriptura tacuisset. Cum vero scriptum sit eum rectum cor non habuisse cum Deo; quid ei profuit, quod pro nulla obedientia, quam de domo Achab omnino delenda, pro cupiditate suæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem transitoriam Regni temporalis accepit?*

Impia Jehu simulatio.

ARTICULUS IV.

De Joasa, Amasia, & Ozia Regibus Juda: Joachazo, Joaso, Jeroboamo II. Zacharia, Selluma, Manahemo, & Phaceja Regibus Israel.

Joas Rex Juda sarta tecta Templi curat.

I. JOas filius *Ochoziæ* Regis Juda septennis erat, cum regnare cœpit in Jerusalem. Annus ejus primus cum anno septimo *Jehu* Israelitæ concurrit. Quadraginta annis regnavit, anni tamen quadragesimi paucis tantum diebus delibatis. Pie justeque imperavit, quamdiu *Jojada* Pontifice Præceptore & administro usus est. Anno Regni sui vigesimo tertio Sacerdotes ea collecta virilim pecunia, sarta tecta Templi ab *Athalia* neglecti & vastati instaurare jussit. In hoc opus omnem pecuniam, sive quam ex Lege *Moysi* inferre tenebantur in Templum quotquot ex Populo Dei vigesimum annum attigissent, seu votivam & sponte oblatam, decrevit impendi. Jam ante biennium id Rex edixerat, ut tradit Chronicon Hebræorum, sed negligentia Sacerdotum novum Edictum postulabat, quo Rex anno Regni sui 23. prohibuit Sacerdotibus, ne sacræ pecuniæ collectioni, & instaurationi Templi se immiscerent, & constituto præ Templi foribus gazophylacio, omnem pecuniam in illud conjici jussit, quæ a Scriba Regis & Pontifice, vel Quæstore, quem Pontifex designabat, quotidie effusa, Præfectis Fabricæ Templi, ob notam probitatem ac fidem nulli rationi reddendæ obnoxiis dabatur, artificibus distribuenda. Ex reliqua pecunia sacra vasa conflata sunt. Defuncto *Jojada* Pontifice anno ætatis trigesimo supra centesimum, *Joas* Aulicorum adulatione delinitus, eorumque pravis consiliis acquiescens, Templum, quod nuper instauraverat, deseruit, & in lucis Idola coluit. *Zacharias* Sacerdos, filius *Jojadæ* Pontificis, Spiritu Domini afflatus, Regis Populique impietatem reprehendit. Sacerdotalem & Propheticum zelum non tulit Rex impius, Sanctumque Virum in Atrio Templi lapidibus obrui jussit. *Zacharias* ille alter est ab eo, qui inter Minores Prophetas undecimus est, & qui sub *Dario Hystaspis* floruit. An sit idem cum illo cujus meminit Christus *Matthæi* 23. 35. & quem a Judæis occisum dicit inter Templum & Altare, Quæstio est inter Sacros Interpretes dudum controversa. Eumdem non esse id suadet, quod ille a *Joaso* Rege occisus, filius *Jojadæ* Pontificis fuerit: ille vero a Christo commendatus, filius fuerit *Barachiæ*. Sed de hoc alias.

Joas Idola coluit. A Zacharia Propheta filio Jojadæ Pontificis correptus, sanctum Vatem occidit.

Anno post cædem *Zachariæ*, copiæ *Hazaelis* Regis Syriæ in Judæam irruperunt, & Getho Urbe capta, Hierosolymam versus contendebant. Malum aversurus *Joas*, profanis manibus Sacro Ærario injectis, thesaurum omnem, quo pacem redimeret, ablatum, Victori in prædam tradidit. Nec multo post servi ipsius conjuratione facta, *Zachariæ* cædem ulti, in lecto decumbentem trucidarunt, ineunte anno Regni ipsius quadragesimo. (4. *Regum* 12. & 2. *Paralipomenon* 24.)

Mors Joasi Regis.

II. *Joaso* in Regno Judæ successit *Amasias* ejus filius, annos natus viginti quinque. Regnare cœpit anno secundo *Joas* filii *Joachaz* Regis Israel desinente, & viginti annos regnavit. (4. *Regum* 14. 1. 2.) In Regno confirmatus, patris sui percussores e medio sustulit, parcens ipsorum liberis juxta Legem a Deo per Moysem datam. Exercitum trecentis hominum millibus validum, in Idumæos duxit. Centum millia ex Regno Israelis in auxilium accita centum talentorum anticipata solutione his adjungere decreverat: sed a Propheta quodam admonitus ne Militibus Deo exosis uteretur, iis dimissis, Idumæos in Valle Salinarum aggressus, decem millia hostium percussit, parique numero captos de rupe præcipites egit. Dei, qui tam insignem victoriam concesserat, immemor, Idola inter hostium spolia direpta colere non erubuit, Prophetam redarguentem conviciis & minis excepit. Deinde *Joasum* Israelitarum Regem ad bellum provocans, collatis ad *Betsamen* signis, superatur, capitur, Hierosolymam ducitur. Urbis mœnibus ad quadringentorum cubitorum longitudinem dirutis, Templi Regiæque thesauros abstulit Rex Israel, nec nisi obsidibus datis, Samariam reversus est. Cladi illi suæ quindecim annis superstes vixit potius quam præfuit *Amasias*. Demum valida suorum conjuratione oppressus, cum frustra fugam versus *Lachim* civitatem arripuisset, ibi trucidatus est anno Regni sui vigesimo. (4. *Regum* 14. & 2. *Paralipomenon* 25.)

Amasias Rex Juda.

III. Paterni Regni hæres fuit *Ozias* sive *Azarias* filius *Amasiæ*, a Populo Rex constitutus anno ætatis decimosexto. Parentis primos potius quam ultimos annos æmulatus, Deum sincere coluit, ejusque præceptis obsecutus est, *Zachariæ* Prophetæ, alterius ab eo qui inter Minores Prophetas undecimus est, consilio potissimum usus. Hunc Prophetam filium fuisse posthumum illius *Zachariæ*, qui jussu *Joas* Regis lapidatus est, Hebræi tradunt, referente *S. Hieronymo*. Oziæ Regi omnia bello ac pace prospera fuere, quamdiu fidelis Deo fuit. Philistæos, Arabes, Ammonitas debellavit; *Ælath* ad Mare Rubrum ditioni suæ adjecit: Munitissimas civitates, Geth, Jabniam, & Azotum significavit: Oppidis in Terra hostili extructis, Judæorum colonias eo deduxit: Hierosolymam novis propugnaculis firmavit. In ejus Exercitu trecenti & septem millia quingenti Milites sub duobus millibus sexcentis Ducibus fortissimis numerabantur. Accessit œconomicæ rei felicitas, & proventuum ex vineis & armentis amplitudo. Nomen ejus longe lateque celebrabatur, & Ægyptiis, aliisque circum Gentibus manandum erat, cum felicitate sua intumescens, Regio Sceptro minime contentus, Sacerdotale Officium usurpavit. *Ingressus enim Templum Domini adolere voluit incensum super Altare thymiamatis*. Ejus conatibus intercedit *Azarias* Pontifex, totusque cum eo Sacerdotum octoginta sacratus cœtus. *Non est tui* (inquiunt) *officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi Ministerium: Egredere de Sanctuario, ne contempseris: Quia non reputabitur in gloriam hoc a Domino Deo*. Admonitus Rex ab incœpto non destitit, sed acceram tenens ut thus adoleret, Sacerdotibus minas intentabat, cum lepra subito correptus est, Temploque a Sacerdotibus expulsus, mali turpitudine pudorem ac terrorem incutiente egressum maturavit, ac vitæ reliquum privatis in ædibus misera traduxit, hominum contubernio prohibitus. Regni administrationem ejus nomine suscepit *Joatham* ejus filius, ut Scriptura docet his verbis: *Porro Joatham filius ejus rexit Domum Regis, & judicabat Populum terræ*. E vita migravit anno Regni quinquagesimo secundo. (4. *Regum* 14. 2. *Paralipomenon* 26.) *Oziæ* exemplo Reges, cæterique Laici docentur ne temere sacra Jura usurpent, & quæ ad solos pertinent Sacerdotes, sibi arrogare præsumant. Qua in re *Marciani* Imperatoris modestiam oppositam *Oziæ* temeritati laudat *Facundus Hermianensis* Lib. 12. Cap. 3. *Sciens igitur modestissimus Princeps Oziæ Regi non impune cessisse quia sacrificare præsumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis Sacerdoti, multo magis sibi impune cedere non posse cognovit, vel quæ jam de Fide Christiana rite fuerant constituta discutere, quod nullatenus licet, vel novos constituere Canones, quod nonnisi multis & in unum congregatis primi Ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans, & sua contentus officio, Ecclesiasticorum Canonum executor esse voluit, non conditor, non exactor*.

Ozias Rex Juda.

Ozias Sacerdotale officium temere usurpat.

Lepra a Deo percutitur.

Ozia regnante claruit Evangelicus Propheta *Isaias*, qui & illius gesta conscripsit. (2. *Paralipomenon* 26. 22.) Propheticum munus obire perrexit regnantibus *Joatham*, *Achaz*, & *Ezechia*. (Isaiæ 1.)

Isaias & Amos Prophetæ.

Paulo post *Isaiæ* vocationem, ad Propheticum Munus

in

in Regno Israelitico obeundum missus est *Amos* Thekuanorum Pastorum unus, biennio ante terræ motum, qui *Ozia* Regis Juda, & Jaroboami 2. Regis Israel tamporibus contigit, (*Amos* 1. 1. *Zecharia* 14. 5.)

Eclipses Solis memoranda.

Anno vigesimo *Oziæ*, Periodi Julianæ 3923. Junii 24. in Fastivitate Pentecostes, Ecclipsis Solis facta est digitorum circiter decem: altera digitorum fere 12. undecimo post anno, Periodi Julianæ 3934. *Ezechia* 31. Novembris 8. in diebus festi Tabernaculorum: & tertia plusquam undecim digitorum anno sequente, Maii 5. In festo Azymorum. Quo forte spectat secundum sensum literalam Vaticinium illud Amos 8. 8. 9. *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: Occidet Sol in Meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis: & convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum.*

Joachaz Rex Israel.

IV. *Jehu* in Regno Isreallitico successit *Joachaz* ejus filius anno vigesimo tertio *Joasi* Regis Juda, vitulinæ superstitionis studiosissimus, propter quam Israelitę ab *Hazaele* Rege Syriæ afflicti, & attriti sunt, adeo ut ex immensa bellatorum multitudina vix quinquaginta equites, decem currus, & decem millia peditum superessent. Reliquos diversis certaminibus hostilis furos abstulerat. Tot malis oppressus *Joachaz* ad Deum confugit, qui *Salvatorem* dedit Israeli, *Joam* scilicet ejus filium, quem anno decimo quinto Imperii in Regni belliqua consortium assumpsit. Id enim postulat Chronologiæ ratio: siquidem *Joachaz* regnara cœpit anno vigesimo tartio *Joas* filii *Ochozia* Regis Juda, & tegnavit in Samaria saptemdacim annis, nempe ad annum usque quadragesimum Joas. (4. *Regum* 13. 1.) At *Joas* Rea Israel regnare cœpit anno trigesimo septimo *Joas* Regis Juda. (4. *Reg.* 13. 10.) Triennium itaque cum patre regnavit.

Joas Rex Israel.

V. *Joas* filius *Joachazi*, paternæ & avitæ impiatatis æmulator, patre nihilominus felicior fuit. *Benadabum* Syriæ Regem, *Hazaelis* filium, tribus præliis vicit, quemadmodum *Elisæus* dato signo jaculi quo Rea tesram ter percussit, ipsi prædixerat; captasqua ab *Hazaele* Urbes recepit. Cum id prædixit *Elisæus*, ea ægrotabat infirmitate, qua & mortuus ast, annis centum expletis. Injectum fortuito in ejus sapulcrum hominis mortui cadaver, ossium Prophetæ contactu tevixit. (4. *Reg.* 13.) Cujus alogium *Ecclesiastici* 48. 13. 14. 15.

Mors Elisæi Prophetæ. Cadaveris ejus contactu, mortuus suscitatur.

Sirachides scripsit: *Elias quidem* (inquit) *in turbine tectus est, & in Elisæo completus est spiritus ejus: in diebus suis non pertimuit Principem, & potentia nemo vicit illum. Nec superavit illum verbum aliquod, & mortuum prophetavit corpus ejus. In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.* Ex hoc Miraculo sacrarum Reliquiarum venerationem religiosam contra *Vigilantium* probat *S. Hieronymus* Epist. 53. *Si non sunt honorandæ Reliquiæ Martyrum*, inquit, *quomodo legimus*: Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus? *Si ossa mortuorum polluunt contingentes, quomodo Elisæus mortuus mortuum suscitavit, & dedit vitam corpus, quod, juxta Vigilantium, jacebat immundum?* Eodem spectant illa *S. Cyrilli Jerosolymitani* Catech. 18. Illuminatorum: *Elisæus vivens effecit resurre-*

Psal. 115.

ctionem per animam suam: ut autem non solum Anima Sanctorum honoretur, credaturque quod etiam in corporibus mortuorum inest virtus seu potentia, jacens in sepulcro Elisæi mortuus, mortuumque corpus Prophetæ attingens, vivificatus est: atque ita mortuum corpus Prophetæ perficit opus animæ, & mortuum jacensque vitam præbuit defuncto, exhibensque alteri vitam, ipsum nihilominus mortuum permansit. Qua de causa? Ne si resurrexisset Elisæus, factum id soli animæ adscriberetur, & ut demonstraretur quod absente etiam anima, inest virtus quædam ejusmodi corporibus Sanctorum, propter tot annorum inhabitationes animarum justarum in illis, quorum ministerio usa sunt. Mortuus est *Joas* Rax Israel anno decimo quinto *Amasiæ* Regis Juda, sive decimo tartio a morte patris, cum regnasset annos saadecim, incluso triannio quo patris collega fuerat, (4. *Reg.* 13. 10. & 14. 23.)

Jeroboamus II. Rex Israel. Gravis circa annos Regni ejus difficultas.

VI. *Jeroboamus* Secundus hujus nominis Israelitarum Rex, *Joasi filius*, regnare cœpit anno decimo quinto *Amasiæ* filii *Joas* Regis Juda, & per annus quadraginta & unum Regnum Israelis obtinuit. Per hunc Deus sarvavit Israalam, recuperata illi Damasco, & Ematha, quæ olim ad Tribum Juda pertinuerant, & antiquo illius termino ab aditu Emath usque ad Mare solitudinis, secundum Vaticinium Jonæ Prophetæ, (4. *Regum* 15.) Non recessit ab impietate Jeroboami Primi.

Jona 1.

Floruit autem *Jonas* Propheta regnantibus *Joasa*, & *Jeroboamo* Ragibus Israel. Eidem *Jeroboamo* prædixit *Amos*, futurum ei pro uxore scortum, tinctum iri liberorum ejus sanguine humum, ipsi vero in profana tellure moriendum, patria capta, abductis alio subditis, Amos 7. 17. *Hæc dixit Dominus: Uxor tua in Civitata fornicabitur: & filii tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israel captivus migrabit de Terra sua.* Quod paucos post annos impletum Historia Sacra testatus. Eodem regnante Propheticum obiit Ministerium *Osee*, quod ad *Ezechiæ* Regis Judę tempora productum est.

Circa annos *Jeroboami* occurrit in Chronologia Sacra difficultas non levis. Nam 4. *Regum* 14. 23. *Jeroboam* regnasse dicitur *Anno decimo quinto Amasiæ Regis Juda*. Capite vero 15. 1. *Azarias* sive *Ozias* filius *Amasiæ* Regis Juda regnassa dicitus *Anno vigesimo septimo Jeroboam Regis Israel*. Porro cum *Amasias* nonnisi quatuordecim aut quindecim annis cum *Jeroboamo* regnaverit, ut constat aa Capite 14. 2. 17. inda sequitur *Amasiæ* filium *Oziam* anno vigesimo septimo *Jeroboami* Regnum non inchoasse, sed potius anno decimo quinto aut decimo sexto. Deinde cum *Zacharias* filius *Jeroboami* regnare cœperit *Anno trigesimo octavo Azariæ* sive *Oziæ* Regis Juda, (4. *Reg.* 15. 8.) consequens est *Jeroboamum* non quadraginta & unum annos dumtaxat, sed quinquaginta duos regnasse, quatuordecim nempe cum *Amasia*, triginta & octo cum *Ozia*.

Duplicem huic difficultati Responsionem adhibent Chronologi. Quidam supponunt *Jeroboamum* cum patre *Joasa* duodecim annis regnasse: verum cum hac in hypothesi annus ipsius quadragesimus primus, etsi post mortem demum patris numaratus, non cadat in annum trigesimum octavum *Ozia*, sed in vigesimum saxtum; constituendum esse censent Interregnum annorum fere duodecim post mortam *Jeroboami* ad initia *Zachariæ* filii ejus. Alii vero *Oziam* annos duodecim sub tutoribus fuisse arbitrantur, nec Regnum suo nomine administrare cœpisse ante annum *Jeroboami* vigesimum septimum: deinde Interregnum post *Jeroboami* mortem ad annos viginti tres producunt. Responsio prior magis commoda videtur.

VII. *Jeroboamo* itaque post annorum circiter duodecim Interregnum successit ejus filius *Zacharias*, impietate partibus non impar, & Samariæ regnavit sex mensibus (4. *Reg.* 15. 9.). In ipso a *Sellumo* filio Jabes occiso posteritas *Jehu* defecit, quarta nimirum generatione, sicuti Deus prędixerat, (4. *Reg.* 10. 31.) Tunc etiam Vaticinium *Amos* 7. 9. implatum est: *Et demolientur Excelsa Idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur: & consurgam super domum Jeroboam in gladio.* *Zacharias Rex Israel.*

VIII. Menstruum fuit *Sellumo* Regnum, quod parricidio obtinuerat anno trigesimo nono *Oziæ* Regis Juda. Occisus est a *Manahemo* filio *Gadi*. (4. *Reg.* 15. 13. 14.)

IX. Is Regnum assecutus, *Thapsam* ejus Tyrannidi resistentem, omnesque fines ejus vastavit, Mulieres omnes pręgnantes interfecit ac discidit. Tunc *Phul* Assyriorum Rea in Terram Isreel irrupit, cui *Manahem* dedit mille talenta argenti, ut ei esset adjumento, Regnumque ejus firmaret. Id tributum ut solverat, argenti siclos quinquaginta a divitibus quibusque viritim exegit. Pacifice regnare cœpit anno trigesimo nono *Oziæ* Regis Juda desinente, & decem annos regnavit. *Sellum & Manahem Reges Israel.*

X. Ipsum excepit in Samariteno Regno *Phaceja* ejus filius, anno quinquagesimo *Oziæ* Regis Juda, cumque biennio regnasset, conjurationa *Phacee* filii *Romeliæ* sublatus est. *Phaceja Rex Israel.*

ARTICULUS V.

De Joatham, Achaz, & Ezechia Regibus Juda: Phacee, & Osee Regibus Israel.

I. OZiæ defuncto successit *Joatham* ejus filius annos natus viginti quinque, anno secundo *Phacee* Regis Israel. Paternæ pietatis æmulator, ejus exemplo eruditus, a sacrarum rerum contactu abstinuit. Bellicę fortitudinis gloria, operumque magnificentia illustris fuit. Ammonitas bello domuit, illisque tributum centum talantorum argenti, & decies milla cororum tritici, totidemque hordei, in triennium imperavit. Toleravit Excelsa, in quibus Populus immolabat. Postremis illius annis *Razin* Rex Syriæ, & *Phacee* Rea Israelis Judææ fines depopulari cœperunt. Obiit *Joatham* anno ætatis quadragesimo primo, cum annos sexdecim regnasset. (4. *Regum* 15. & 2. *Paralipomenon* 28.) Sub eo & duobus ejus Successoribus Propheticum Munus obierunt *Isaias*, *Osee* & *Michæas*. *Joatham Rex Juda.*

II. Post *Joatham* regnavit *Achaz* ejus filius, viginti *Achaz Rex Juda.*

anno-

annorum Juvenis, Regibus Israel impietate similis, *Baalis* cultor, ad omnem superstitionem projectus, adeo ut filios suos ritu Gentium igne lustraret. Regem Populumque imminens a *Razino* Syriæ, & *Phacee* Israelitarum Regibus excidium metuentes Deus per *Isaiam* Prophetam consolatur; ipsis liberationem hostiumque interitum denunciat. Liberationis signum dat promissionem de Virgine *Emmanuelem* sive *Messiam* paritura. *Isaiæ* 7. 14. *Razin* Rex Syriæ & *Phacee* Rex Israel junctis viribus Hierosolymam oppugnarunt; sed uti prædixerat *Isaias*, expugnare non valuerunt, 4. *Reg.* 16. Divinis Beneficiis nihilo melior factus *Achaz*, *Razini* Syriæ Regi, & *Phacee* Regi Israel, ob scelera castigandus a Deo traditur. Syrus magna clade Judæis illata, optimaque præda potitus, *Achazum* Regem *Damascum* abduxit. Rex vero Israelis commissis cum Judaico Exercitu signis centum & viginti millia cecidit, ducenta millia mulierum, puerorum, puellarum Samariam deportavit addicenda miseræ servituti, nisi *Oded* Propheta Domini Victores divinæ indignationis metu ad reddendam fratribus libertatem, eosque Hierichuntem reducendos inflexisset. Sed Idumæi magnam Judæorum stragem ediderunt, ingentemque prædam egerunt. Philistæi quoque in campestres & meridianas Civitates Juda impetu facto, plurimas occuparunt. Judæos enim destituerat Dominus propter *Achazi* Regis impietatem. Ad eas angustias redactus *Achaz*, cum ad Deum confugere, ipsumque placare deberet, *Teglathphalasarem* Assyriorum Regem in auxilium accivit, sacro ærario, regiisque thesauris exhaustis, ut ipsum ad ferendas suppetias muneribus illiceret. *Achazo* auscultans Assyrus, *Razinem* Syriæ Regem bello adoritur, *Damascum* Regni Metropolim expugnat, diruit, incolas Cyrenem deportat, Regem interficit. Sic *Isaiæ* & *Amos* Prophetiæ impletæ sunt, qui Damasceni Regni excidium longe ante prædixerant, (*Isaia* 7. 16. 8. 4. 9. 2. *Amos* 1. 4. 5.) Ita Regnum Damascenum in *Rezone* cœptum, in *Razine* finitum est: quod per decem generationes continuatum fuisse *Nicolaus Damascenus* asserit, referente *Josepho* Lib. 7. *Antiquitatum* Cap. 6. Assyriorum Regi *Damascum* usque obviam progressus *Achaz* ut Victori gratularetur, formam profani Altaris, quod ibi viderat Diis Syris consecratum, misit ad *Uriam* Sacerdotem alterum (ut videtur) ab eo quem *testem fidelem* prædicat *Isaias* Cap. 8. 2. ut illi consimile Hierosolymis construeret: in quo reversus ipse Sacrificia obtulit, omniaque holocausta Populi offerri mandavit, Altari æneo longius amoto, cælatisque basibus, & latere ipsis innixo, sublatis, Marique de bobus æneis in pavimentum deturbato. *Musach* etiam *Sabbathi*, seu

4. *Reg.* 16. 22.

suggestum unde Sacerdotes & Levitæ Legem Populo singulis Sabbatis legebant; vel tectum ubi quiescebant diebus Sabbati extra tempus vicis suæ; vel transitum quemdam sub tecto positum, qua intrabant in Templum die Sabbati; seu Solium in quo Rex sedebat in Templo diebus Sabbati, extra Sanctum, sustulit; & *ingressum Regis exterius*, id est, portam exteriorem qua ingrediebatur in Templum, *convertit in Templum Domini*, id est, a Regia in ipsum Sanctuarium aditum sibi aperuit. Vel, *Transtulit in Templo*, Græce ἐπέστρεψεν ἐν οἴκῳ *propter Regem Assyriorum*, id est, in aliam partem Templi vertit, in gratiam Regis Assyriorum, ne Rex aut Sacerdotes ingredientes tergum obverterent Assyriæ, eoque Regem Assyriorum minus revereri viderentur. Vel, Templum Dei clausit, ejusque aditum muro circumdedit: secundum Hebræum, *Circuire fecit Domum Domini*, ut patriæ Religionis desertione, & Assyriacæ Idololatriæ æmulatione Regem Assyriorum magis promereretur. Qui postremus sensus planior videtur, & Sacro Textui *Paralipom.* 2. Cap. 28. 24. 25. convenientior, ubi legitur: *Direptis itaque Achaz omnibus vasis Domus Dei, atque confractis, clausit januas Templi Dei, & fecit sibi Altaria in universis angulis Jerusalem. In omnibus quoque Urbibus Juda extruxit Aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.* Obiit *Achaz* Regum Juda impiissimus anno ætatis trigesimo sexto, Regni decimo sexto, indignus habitus cujus corpus Regum sepulcris conderetur. (4. *Regum* 16. & 2. *Paralip.* 28.)

Ezechias Rex Juda piissimus. Gravis circa ejus ætatem difficultas.

III. Impio patri *Achazo* religiosissimus filius *Ezechias* successit, annos vigintiquinque natus. An undecim dumtaxat aut duodecim annis patre junior, quem anno ætatis trigesimo sexto obiisse ex Scripturæ Sacræ constat? Hac difficultate quidam permoti, *Ezechiam* legalem, non naturalem *Achazi* filium fuisse commenti sunt: alii ad divinum Miraculum, aut naturæ vires insolitas referunt quod a patre duodecenni genitus sit; hujusque Responsionis auctorem habent *S. Hieronymum* Epistola ad *Vitalem*. Alii *Achazum* diutius vixisse fingunt, & hæc verba, *Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset*, (4. Regum 16. 2.) de initio Regni *Joatham* patris ejus intelligi volunt, id est, viginti annorum fuisse *Achaz* cum regnare cœpit *Joatham* ejus parens. Alii annos imperfectos *Achaz* a Scriptore Sacro omissos volunt, atque ita decimo quarto circiter paternæ ætatis anno genitum *Ezechiam*. Alii errorem in numeris incurie ex scriptoris lacunam forte Codicis Hebræi explere volentis irrepsisse, & in Codices reliquos propagatum suspicantur. Ignorantiam hac in re meam, ut in aliis multis, fateri malim, quam temere aliquid asserere. Annus primus *Ezechiæ* cum anno tertio *Osee* Regis Israel occurrit. (4. *Regum* 18. 1.) Ac cum *Osee* initium, Cap. 18. 1. referatur ad annum duodecimum *Achaz*, qui regnavit annos sexdecim, difficile videtur explicatu, quomodo annus *Ezechiæ* primus coincidat cum anno *Osee* tertio, & non potius cum quinto: propterea quidam Chronologi, quos inter *Calvisius*, *Ezechiam* biennium regnasse cum patre arbitrantur. At hæc solutio minus probabilis est: illum enim ne unum quidem annum integrum cum patre regnasse, argumentum illud fuerit, quod *Anno primo Regni sui, mense primo*, (anni utique, non Regni, ut ex Hebræo, ex Versione Septuaginta Interpretum, ac Syriaca, & Arabica patet) *aperuit valvas Domus Domini*, (2. Paralipomenon 29. 3.) quas pater impius occluserat. (Capit. 28. 24.) Unde liquet, patre jam defuncto, Dei cultum restituere cœpisse *Ezechiam* anno primo Regni sui, cujus partem primam cum patre exegerat, ad finem vergente. Alii itaque melius respondent, hos annos superabundantes exhauriri, si duodecimus annus *Achaz* habeatur pro finito, ejusque anno decimo tertio ineunte ad Regnum pervenerit *Osee*: hujus vero anno tertio completo regnare cœperit *Ezechias*, postremo *Achazi* patris anno incipiente.

Anno itaque primo Regni sui, mense primo, *Abib* scilicet, *Ezechias* apertis Templi foribus, Sacerdotes & Levitas in Plateam Orientalem congregatos ad expiationem Templi hortatus est: quod ubi diebus octo absolvissent, objectis in Torrentem Cedron sordibus, victimas secundum Legis præscriptum immolarunt, præsente Rege & Principibus Civitatis. (2. *Paralipomenon* 29.) Quia vero Pascha celebrari Mense primo non poterat, cum Sacerdotes ad sufficientem numerum sanctificati non fuissent, & Populus nondum Hierosolymam congregatus esset, indictum est Pascha in mensem secundum, juxta Legem, *Numerorum* 9. 10. 11. Edicto igitur promulgato per universum Israel a *Bersabea* usque *Dan*, ut venirent, & facerent Phase Domino Deo Israel in Jerusalem, non solum Tribus Juda, Benjamin, & Levi, sed etiam ex Tribubus *Aser*, Manasse, & Zabulon nonnulli, (Reliquis Israelitis pii Regis invitationem deridentibus) Hierosolymam congregati sunt, destructisque profanis Altaribus, & omnibus idololatriæ Monumentis in Torrentem Cedron projectis, Agnum Paschale immolarunt quarta decima die secundi Mensis, & septem dies Azymorum celebrarunt, Sacrificia Eucharistica immolantes, & Deum Patrum suorum laudantes. Illud vero singulare est, quod multi a legalibus immunditiis nondum ritu legitimo purgati, ad esum agni Paschalis admissi sunt, quod erratum, propter sinceram ipsorum conversionem ad Deum, orante *Ezechia*, Deus ipsis ignovit. Septem Azymorum diebus, septem alii communi voto additi, frequentibusque Sacrificiis celebrati. Solemnis adeo Celebritas a diebus *Salomonis* peracta Hierosolymis non fuerat. (2. *Paralipom.* 30.)

Ezechias Religionem instaurat.

Cum Sacerdotes & Levitæ Populo benedixissent, Israelitæ omnes qui Solemnitati adfuerant, Divinæ Legis zelo succensi, fregerunt simulacra, succiderunt lucos, demoliti sunt Excelsa, Altaria profana destruxerunt, non solum in Regno Juda, sed etiam in finibus Tribuum *Ephraim* & *Manasse*. *Ezechias* vero serpentem Æneum, olim Hebræis salubrem, tunc autem lethiferum, siquidem ipsi thus adolebant, dejecit & confregit, vocavitque *Nohestam*, quasi diceret: *Æs est, præterea nihil*. (Lib. 4. *Regum* 18.) Mox Sacerdotibus & Levitis per vices constitutis, subministratisque ex Regio Ærario sumptibus ad juge Sacrificium, Rex omnium fructuum decimas Sacris Ministris dari jussit, horreaque in Domo Domini fieri curavit, in quibus decimæ, primitiæ, votivæque ac spontaneæ oblationes Levitico generi servarentur, (2. *Paralipomenon* 31.)

Ezechiæ bella.

Non minori solertia rem bellicam administravit, quam divinum cultum promovit *Ezechias*. Philistæos multis cladibus affecit, Jugum Regis Assyriæ excussit,

quod

quod pater ejus susceperat, illique tributa negavit. Quam ob rem Sennacherib irruptione facta in Judæam, Civitates munitissimas occupavit. Cumque totum belli impetum contra Jerusalem versurus esset, obturari curavit *Ezechias* fontes omnes extra Urbem positos, & alveum aquæ in medio Terræ fluentem, ut hostes aqua deficeret: Mœnibus etiam & propugnaculis instauratis, omnique armorum genere parato, cives bono animo esse jussit, ac in Deo confidere, pro ipsis pugnaturo. (2. *Paralipomenon* 33.) Ab obsidione Hierosolymorum aversus est *Sennacherib*, Ægyptiorum auxiliares copias Judæis mittentium formidine, & in Ægyptum arma vertit, necnon in Æthiopes Ægyptiis fœderatos, magnamque cladem utrique genti intulit, quam prædixerat *Isaias* Capite 20. Ab Ægyptiaca Expeditione reversus *Sennacherib*, celerem de Judæis victoriam sibi pollicetur. Quam ob rem transmisso in Judæam Exercitu, *Lachis* obsidet. (2. *Paralipomenon* 32. 9.) Legationem de pace huc ad ipsum mittit *Ezechias*, eamque trecentis argenti & triginta talentis auri redimit: Quibus solvendis sacrum profanumque exhaurit Ærarium. Accepta pecunia hostilem animum non exuit Rex Assyriorum, formidolosum Exercitum Hierosolymorum Mœnibus admovet: superbas, horrendisque in Deum blasphemiis featentes Epistolas ad *Ezechiam* Regem scribit, deditionem imperat. Duces portis insultant, minacibus, blasphemisque pariter verbis velitari. His auditis *Ezechias* dolore percitus, scissis vestibus, indutus cilicio, ad Templum se confert, Assyrii Regis literas coram Domino expandit, ferventissimis precibus divinum præsidium implorat. *Isaias* Propheta Regem certiorem facit, Deum Civitatem asserturum, neque Regem Assyriorum eam expugnaturum, sed cum dedecore reversurum. Prophetæ Regisque precibus annuens Deus, Angeli opera centum octoginta Assyriorum millia in Castris interfecit. Tanta strage confusus *Sennacherib* in Terram suam reversus est, & consedit Ninive. Ubi paulo post a filiis occisus est, eum in Templo *Nesroch* falsum Numen adoraret. (*Isaiæ* 36. 37. 4. *Regum* 18. & 19. 2. *Paralipomenon* 32. *Ecclesiastici* 48.)

Clades Sennacherib Regis Assyriorum.

Interim *Ezechias* ex lethali ulcere decumbens, morte sibi per *Isaiam* Prophetam denuntiata, fusis ad Deum precibus, & lacrymis, sanitatem, & vitæ Regnique prorogationem in quindecim annos obtinuit. Signum vero salutis recuperandæ *Ezechiæ* roganti a Deo indultum, fuit mirabilis illa umbræ solaris per decem gradus retrogressio in horologio *Achaz*. (*Isaiæ* 38. 4. *Regum* 20. 2. *Paralipomenon* 32.) Nec tamen umbram tantum, ut quidam voluerunt, sed ipsum Solem retrogradum, & hunc diem multis horis solito longiorem fuisse, in Dissertationibus ostendemus. *Flevit autem Ezechias fletu magno, propter promissionem Domini ad David, quam videbat in sua morte perituram. Eo enim tempore Ezechias filios non habebat: Nam post mortem ejus Manasses, cum duodecim esset annorum, regnare cœpit in Judæa. Ex quo perspicuum est post tertium annum concessæ vitæ Manassem esse generatum. Ergo iste omnis fletus est, quod desperabat Christum de suo semine nasciturum*, (inquit *S. Hieronymus* Commentario in Cap. 38. *Isaiæ*.) Quod autem massam ficuum super vulnus ejus poni jussit Propheta, observandum est, *Aquilam, Symmachum, & Theodotionem* Ezechiæ morbum *ulcus* interpretari, ut & Latinum Interpretem. (4. *Regum* 20. 7.) Ulceribus autem contraria putantur vel sumpta in cibo vel apposita corpori, quæcumque sunt dulcia. *Ergo ut Dei potentia monstraretur, per res noxias & adversas sanitas restituta est.* Alii non ulcus, sed *apostema* suspicantur, & Hebræo verbo significari volunt. *Et juxta artem Medicorum omnis saniei siccioribus ficis atque contusis, in cutis superficiem provocatur: Ac per hoc non spernendam esse Medicinam, quæ usu constet & experimento: Quia & hanc fecerit Deus.* Observatio est *S. Hieronymi* ibidem.

Morbus Ezechiæ. Prodigiosa Solis Retrocessio.

Recepta sanitate, Rex Canticum Deo in gratiarum actionem cecinit. (*Isaiæ* 38.) Quamvis autem post cædem *Sennacherib* hæc Historia in Libris Regum & Paralipomenon referatur, ante mortem illius eam contigisse certum est, sub finem anni decimi quarti Regni *Ezechiæ*. Unde *Isaias* Regem ægrotantem his verbis allocutus est: *Hæc dicit Dominus Deus David patris tui; Audivi orationem tuam, & vidi lachrymas tuas; & ecce sanavi te, die tertio ascendes Templum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos; Sed & de manu Regis Assyriorum liberabo te, & civitatem hanc, & protegam urbem istam propter me, & propter David servum meum.* (4. Reg. 20. Isaiæ 38.)

Merodach Baladan Rex Babyloniorum, quem Patrem fuisse *Nabuchodonosor* Hebræi autumant, missa ad *Ezechiam* honorifica Legatione, Regiisque muneribus, ipsi de salute, & prodigiis in ejus gratiam divinitus editis gratulatur. Hinc elatus animo *Ezechias*, quicquid in Regias thesaurisque suis pretiosum est, Babyloniis Oratoribus ostentat. Fastum Regis Deus per *Isaiam* Prophetam redarguit ipsique denuntiat imminentem, propter illud peccatum, posteris ejus Babyloniis calamitatem. *Ecce dies venient*, inquit, *& auferentur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: Non remanebit quidquam, ait Dominus. Sed & de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt Eunuchi in Palatio Regis Babyloniæ.* (4. Regum 20. Isaiæ 39.) Dei sententiam humiliter excepit Rex pius, Deo gratias agens quod sibi parceret, pœna in posteros translata. Aliud tunc fuisse Regnum Babyloniorum a Regno Assyriorum recte monet *S. Hieronymus*. Illud enim tenebat *Assaradon* filius *Sennacherib*: illud vero *Merodach Baladan*. Præterea, Samariam, id est, decem Tribus cepere Assyrii: Judam autem & Jerusalem postea legimus cepisse Chaldæos, quorum Rex *Nabuchodonosor* fuit.

Ezechias ob thesaurorum ostentationem a Propheta correptus.

Obiit *Ezechias* anno Imperii vigesimo nono, ipsique universus Juda, & omnes habitatores Jerusalem solemni ritu parentarunt. (2. *Paralipomenon* 32.) Sanctitas ejus his verbis commendatur Ecclesiastici 48. 25. *Fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaias Propheta Magnus & fidelis in conspectu Dei.* Et Cap. 49. 5. *Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt.*

Ezechiæ obitus.

Ad *Ezechiæ* Regis ætatem Historia *Tobiæ* pertinet, de qua in Dissertationibus.

Historia Tobiæ.

IV. *Phaceja* sublato, Regnum Israeliticum invasit *Phacee* filius *Romeliæ*, anno quinquagesimo secundo *Oziæ* Regis Juda, & regnavit viginti annis. (4. *Regum* 15. 27.) Ejus tempore *Theglathphalasar* in Israelitas arma vertens, totam Galaaditidem, Galilæam, & Nephtalitidem vastavit, tresque Tribus in Assyriam deportavit. (4. Regum 15. 29. & 1. Paralipomenon 5. 25. 26.) *Reliquerunt autem Deum patrum suorum: & fornicati sunt post Deos Populorum Terræ, quos abstulit Deus coram eis. Et suscitavit Deus Israel spiritum Phul Regis Assyriorum, & spiritum Theglathphalasar Regis Assur; & transtulit Ruben & Gad, & dimidiam Tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, usque ad diem hanc.* Sublatus est *Phacee* conjuratione *Osee* filii *Ela*, qui Regnum Israel usurpavit.

Phacee Rex Israel.

V. Regnare cœpit *Osee* Regum Israel ultimus *vigesimo anno Joatham* Regis Juda, (4. *Reg.* 30.) id est, anno quarto, *Achaz* filii *Joatham*: Sed quia nullam adhuc *Achazi* mentionem fecerat Historicus Sacer, a Regno *Joathami* ineunte notationem temporis deducendam esse censuit, licet annis tantum sexdecim eum regnavisse moneat ibidem Versu 33. Deinde vero initio Capitis decimi septimi ait: *Anno duodecimo Achaz Regis Juda regnavit Osee filius Ela in Samaria super Israel novem annis.* Quod quidem dupliciter accipi potest: Ut vel a primo suo exordio usque ad illud tempus novem annis ille regnaverit: vel ab illo tempore, usque ad ipsius simul & Regni Israelitici exitum. Horum enim utrumque verum est. Nam & ab anno vigesimo ex quo regnare cœperat *Joatham* Rex Juda, usque ad finem anni duodecimi *Achaz* anni novem numerantur, & a fine duodecimi *Achaz* usque ad finem *Osee* totidem alii. *Osee* igitur duplex Regni initium tribuunt Chronographi Sacri. Prius turbulentum; cum hoc tempore sub Assyriorum dominatu vix Regium nomen usurpare auderet: Novum & splendidius alterum, ad finem anni *Achaz* duodecimi, cum nimirum vel æmulos suos penitus oppressisset, vel in gratiam Assyriorum rediisset, tributi pactione. Anno *Osee* nono, *Ezechiæ* sexto, *Salmanassar* Rex Assyriorum, cum *Sennacherib* minime confundendus, (ut confundunt Hebræi,) Samaria expugnata, totoque Regno in suam potestatem redacto, Israelitas transtulit in *Assyriam*: *Posuitque eos in Hala & in Habor, juxta fluvium Gozan, in Civitatibus Medorum.* (4. Regum 17. 6.) *Hala* sive *Chalach*, ut pronuntiant Hebræi, est Ptolomæi *Calachena* ad Aquilonem Assyriæ. *Chabor* eidem est *Mons Chaboras*, inter *Mediam & Assyriam*. A quo Monte ad Mare *Caspium* euntibus medio fere spatio occurrit *Gauzania* Urbs, id est *Gozan*, inter duos *Cyri* alveos, quam regioni & fluvio proximo nomen dedisse verisimile est, antequam ibi locorum Persæ dominarentur, a quibus *Cyrus* dici cœpit iste amnis, ut vicinus alter *Cambyses*, in gratiam *Cyri*, & *Cambysis*. Pro *Media* 1. Paralipomenon

Osee Regum Israel ultimus.

Chronologica circa annos Regni ipsius difficultas.

Regni Israel recessio, & Assyria Israelitarum captivitas.

5. 26.

5. 26. est *Ara*. Nempe Media etiam Græcis alio nomine *Aria*; & Medi *Arii* appellantur, teste *Herodoto* in *Polymnia*: Hic Regni Israelitici finis. Duratio Israelitiçe Captivitatis perpetua, secus ac Judaicæ Captivitatis in Babylonia, quç postea contigit. Quenquem plurimos ex Israelitis reduces factos esse in Judæam, cum duæ Tribus ex Captivitete Babylonica reductæ sunt, coustat ex *Isaia* Cap. 11. 12. & *Jeremia* 4. 1. Constat atiam nonnullos ex viliore plebe ab Assyriis in patria relictos, ut ab *Isaia* prædictum fuerat, Cepit. 17. 3. 4. 5 6. & *Amos* 3. 12. Isreelitici Regni Excidium, & deportationem Tribuum Assyriacem inflixit Deus ob impietatem & Idulolatriem Israelit a *Jeroboamo* cœptam, & ad hæc usque tempora continuetam. [4. *Reg.* 17. 7. 8. & *seq.*] Hanc eledem *Jeroboamo* primo Regi Istael prædixeret *Abias* Silonites Propheta. [3. *Regum* 14. 15. 16.] De aedem Veticinium

Prophetarum Vaticinia de decem Tribuum deportatione S. Stephanus cum Amoso conciliatur.

adiderat *Amos* Cap. 5. 27. his verbis: *Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus Exercituum nomen ejus*. Protomertyr *S. Stephanus* Prophatiam illam proferens *Actuum* 7. 43. pro his verbis, *traus Damascum*, explicationis gratia dicit, *trans Babylonem*. Quasi diceret, non solum extra patriæ fines, quelis est *Damasus* Terræ Sanctæ limes, sed & ultra Babyloniam deportabimini, in regionem magis dissitem, axtra Tarræ pene vestræ notitiam, sine spe redeundi. Ante *Amos* Prophetæ tempora *Hazael* Rex Syriæ megnis cladibus Regnum decem Tribuum affecerat, plurimisque interemptis, alios, ut credere par est, captivos *Damascum* Syriç Metropolim abduxeret. (4. *Reg.* 10. 32. 33.) Mejorem vero calamitetem iis denunciet *Amos*, fore ut brevi *ultra Damascum* longius deportentur. Quam autem longe, eum non definivisset, *S. Stephanus* definivit, & axplicationis ergo dixit, *trans Babylonem*, in fines Mediæ, quod & eventus comprobaverat, & Historia Sacra testatur, 4. *Regum* 17. 6. Vaticinium *Amos* iu ellum sensum verti posse, Viri Eruditi observant, nempe, *Migrare vos faciam longinquius quam deportata sit Damascus*. Cum

Samuel Petitus & Vissius Dissert. De Decem Tribubus Israelis, Cap. 1.

Razias Syrorum Rege, enjus Metropolis erat Damascus, *Phacee* Rax Israel conjuraverat ad Regni Judaici, Domusque *Davidis* excidium. [2. *Paralip.* 28. 6. 7. 8.] Uterque Deum sensint vindicem. Nam *Theglatphalasar* Rax Assyriorum, interfecto *Razine*, Regnu Syrorum averso, *Damasco* diruta, Damascenos deportevit. [4. *Reg.* 16. 9.] Deinde belli impetu in *Phacee* verso, Tribubus reliquis calamitatem prædicit *Amos*, fore scilicet ut deportentur ulterius quam deportati sint *Damasceni*. Hi autem transleti sunt *Cyrenem*. [4. Reg. 16. 9.] juxta Prophetiam *Amos* Cap. 1. 5. siva sit ea *Ptolemæi* Κυρήνη Interpretibus *Cyrae*, Mediæ Urbe Mediterranea, ut conjicit *Bochartus*: Sive Albaniæ pars ubi Κύρος fluvius ab aidam *Ptolemeo* memoratus, ut *Grotio* visum: Sive Babyloniæ Civitas, quæ Ptolomæo *Chiriphe* appellatur, quod *Samuel Petitus* censet: Quamobrem recte & ed mentem *Amos* *S. Stephanus* dicit Israelitas fuisse *trans Babylonem* deporteros longius, scilicat quam deportati essent Damasceni, secundum Vaticinium *Amos*.

Regni Israelitici excidium post annos sexaginta quinque futurum prædixit Isaias.

Unde hæc epocha ducenda?

Israelitici Regni excidium non tentum prædixit *Isaias*, sed & tempus illius designavit, Cap. 7. 8. *Adhuc sexaginta & quinque anni, & definet Ephraim esse Populus*. Difficultes est unde sit arcessendum Epochæ illius initium. Certum namque est ab eo tempore quo hanc Prophetiam edidit *Isaias*, scilicet a *diebus Achaz*, ad decem Tribuum deportetionem, annos non plures viginti tribus effluxisse. *Achaz* enim sexdecim dumtaxet annos regnevit, quibus si annos sex *Ezechiæ* addiderit, [Anno enim illius sexto facta deportatio est; summe annorom viginti trium resultat.

Missa *Gratii* eriolationa, qui errorem essa iu Textu Hebraicu, in Vulgeta, in Versionibus omnibus audacter asserit, & pro *sex & quinque*, irrepsisse *sexagintaquinque*: Respondetur primu, hujus Epochç initium arcessendum essa ab eo tempore quo Prophetiem de Regni Israelitici, excidio edideret *Amos*. Sic eutem istorum ennorum summa colligitur. Prophetavit *Amos* anno vigesimu quintu Regis *Oziæ*, biennio ante terrç motum [*Amos* 1. 1.] qui incidit in ennum *Oziæ* vigesimum-septimum. Jam si eb anno *Oziç* vigesimo-quinto numeres, supererunt ex annis *Oziæ*, qui annis quinquaginta duobus segnevit ax anni viginti septem. His adde quindecim annos *Jonatham*, sedecim *Achaz*, & sex *Ezechiæ*, resultabit summa annorum sexeginta quinque. Sic ab iste difficultate vulgo se expediunt Interpretes Hebræis præeuntibus, quos *S. Hieronymus* sequitur.

Respondetur secundo, sexaginta-quinque illorum annorum initium duci posse a morte *Jeroboami* 2. Quç ed eversionem Israelitici Regni primus gradus fuit. Qui enim *Zachariæ* Jeroboami filio, cujus semestre dumtaxet, nec ebsque emulis imperium fuit, successerunt, non tam Reges fuere quam Tyranni, qui Regnum male partum, nec melius administratum fçde ac infeliciter amiserunt: Quorum tumultuaria dominatio Reipublicæ ad exitium vergentis triste præsaginm fuit. Sic autem colligitur annorum ille numerus ab *Isaia* notetus. Mortuus est *Jeroboam* anno Regni quadragesimo-primo, id est, decimo-quinm *Oziæ*. Supersunt ergo anni *Oziæ* triginta-septem. Nam annis quinquaginte-duobus regnavit. Anno *Joatham* vigesimo, id est, quartu post ejus mortem, *Osee* filius *Ela* Regnum Israelis usurpavit. (4. *Reg.* 15. 30.) Anno *Osea* nono capte Semerie, & deportatus Israel est. Ex annis porro triginta septem *Oziæ* reliquis, novemdecim *Joatham*, & novem *Osee*, resultat summa eunorum saxagintaquinque ab *Isaia* designata. Sterit autem Regnum Israelis annis ducentis quinquaginta sex.

Novi Coloni in Samaria ab Assyriorum Rege constituti.

Post Israelitici Regni excidium, & decem Tribuum deportationem, Rex Assyriorum novos colonos de *Babylone*, de *Catha*, de *Avath*, & *Emath*, & de *Sepharvaim* in civitatibus Samariç pro Israalitis collocavit. Id eb *Asserhadaus*, siva *Asor-Haddane*, qui & *Asenaphar* appellatus est, factum constat ax 1. *Esdræ* 4. 2. 10. Novi coloni eum Deum Israelis non colerent, a leonibus infestari sunt: Qua de re certior factus Rex Assyriorum, unum ex Isreelitis Sacerdotibus a Samaria deportatis ad illos remisit, qui Ritum colendi Deum Israel ipsos edoceret. Illi vero eum Dei cultu vitulina Superstitione inquinato Idolorum suorum cultum pertinecissime retinueruut. (4. *Reg.* 17.) Hçc perpetui dissidii Judços inter & Samaritanos prima origo fuit.

ARTICULUS V.

De Manasse, Amone, & Josia Regibus Juda.

Manasses Rex Juda. Ejus impietas, captivitas, pænitentia, restitutio in Regnum.

I. MAnasses Religiosissimi Regis *Ezechiæ* degener filius, anno çtatis duodecimu regnere cœpit. Hic pessimorum Regum peccara unus commisit universa, nihilque reliquum fecit quo Dei Legem violare, cultumque posset evertere. Excelse reparevit, quæ diruerat *Ezechias*, lucos plantavit, Arat *Baal* erexit, Sidera Numinis vice veneratus est, illisque erexit Alterie in duobus Atriis Templi. Idolum quoqua luci, id ast, quod in lucis colabatur, in Templo Domini collocavit. Quodnam illud fuerit Idolum, incertum. Telluris fuisse, *Grotius* conjicit, quæ sub *Cybeles* nomine a Phrygibus aliisque Gentibus adorata est, ejusque simulacta in lucis posita. Unde *Ovidius Metamorphos.* 7.

Templa Deum Matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto nemorosis abdita silvis.

Sic *Castrum Nemus* Terræ dicatum a Germanis *Tacitus* docet Libro *De Moribus Germanorum*. Ne quid vero extremæ impietati deesset, filium suum per ignem treduxit *Manasses*, ariolos, pythones, augures, aruspices, magorum, incantaturum, veneficorum omna genus consuluit. Regis examplo & Edictis Popolus in idololatriam prolapsus est. Non solum in Deum impius, sed in homines crudelis, Hierosolymam cçdibus innumeris suuastavit. Sacerdotes, & Levitas aspernatus, Prophetarum etiam consiliis, obiurgationibusque contemptis in illos sæviit, & inter alios *Isaiam* Regio genere, & centum circiter annorum senio venerandum, ut Veteres tradunt (*Tertullianus* Lib. *De Patientia*, Cap. 14. *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 24. *Theodoretus Quæst.* 54. *in* 4. *Regum &c.*) lignea serra crudelissime dissecari jussit. Regem tot criminum reum Deus flagellis amendavit. Cum enim *Assaradinus* Bebyloniorum simul & Assyriorum Imperator Exercitum in Judæem immisisset, captus est *Manasses*, injectisque vinculis Babylonem eductus. Tum calamitate sapientior factus, precibus, lacrymis, pœnitentia Deum placevit. Quo propitio ac favente, post aliquot annos a *Saosduchino* Assaradini successore libertati ac Regno restirutus, cultum Dei, quem pessumdederat, restituit, profanis Aris dirutis, Idolisque destructis: Popolom etiam exemplo suo seductum ad avitæ Religionis, divinæque Legis observantiam reduxit. Annis quinquaginta quinque regnavit, inclusis annis Captivitatis suæ. (4. *Reg.* 21, 2. *Paralipomenon* 33.)

Apo-

Apocripha est quæ circumfertur, & ad calcem Bibliorum edita est, *Manassis Oratio*.

Amon Rex Juda.

II. *Manassi* filius ejus *Amon* successit, paternæ impietatis æmulator, non pœnitentiæ. Cunctis Idolis quæ *Manasses* fuerat fabricatus, immolavit atque servivit. A Deo desertus, uti Deum deseruerat, suorum conjuratione in Palatio cæsus est, ætatis anno vigesimo quarto, cum duos annos regnasset. (4. *Regum* 21. 2. *Paralipomenon* 33.) Duodecim annos Amoni tribuit *Eusebius*, falso allegans 70. Interpretum Versionem, ut post *Georgium Syncellum* observavit *Scaliger*.

Josias Rex Juda piissimus, omnia Idololatria & impietatis evertit Monumenta, Religionem instaurat.

III. *Josias* octennis puer in paterno Solio a Populo constitutus, Davidicæ Religionis et pietatis extitit æmulator. Anno ætatis suæ decimo sexto, Regni octavo, de cultu Dei restituendo & promovendo serio cogitare cœpit. Anno duodecimo Excelsa, Lucos, profanas Ares, Idola destruxit, succidit, contrivit, & super sacrificiorum tumulos fragmenta dispersit. Illorum autem ossa combussit in Altaribus Idolorum. Hierosolyma, aliisque Urbibus ita purgatis, sarta tecta Templi restaurari jussit anno Regni sui decimo octavo. Dum *Helcias* Pontifex destinatam operi pecuniam Regiis Ministris traderet, Artificibus distribuendam, Librum Legis Domini autographum invenit, & per *Sapham* Scribam ad Regem misit. *Josias* Libri lectione perculsus, *Oldam* Prophetissam consuluit, quæ Regni excidium ob idololatriam Populi a Deo decretum, sed post mortem Regis dilatum vaticinata est. Tum Rex Sacerdotibus, Levitis, omnibusque subditis in Templum congregatis, Librum Legis publice legi jubet, fœdus inter Deum & Populum redintegrat, Legis observantiam sanctissime pollicetur, eamque Populo persuadet. Secundum hæc, *Helciæ* Pontifici, & secundi ordinis Sacerdotibus, & Janitoribus dat in mandatis, ut vasa omnia falsorum Numinum cultui olim consecrata, omniaque Idololatriæ instrumenta de Templo Domini projiciant: ea extra Hierosolymam comburant, in convalle Cedron, cum Luco, & cineres partim in Bethel efferant, partim super sepulcra vulgi spergant. Delet etiam Aruspices, quos Reges Juda constituerant ad sacrificandum in Excelsis, & Sacrificulos Baalis, Solis, & Lunæ, ac Siderum. Ædiculas quoque effeminatorum, seu catemitorum, pro quibus mulieres tentoria texebant, quasi domunculas Luci, ut Venerem vel Priapum aversa libidine ibi colerent, e Templo tollit. Excelsa contaminat, necnon *Tophete* in Convalle filii *Ennon*, ut nemo filios suos per ignem Idolo *Moloch* deinceps consecraret: Aras ad portam Urbis erectas evertit: Sacerdotes Excelsorum exauctorat: Equos Soli a Regibus Juda consacratos in introitu Templi removet, & currum Solis comburit: Solo æquat Altaria quæ *Manasses* in duobus Atriis Templi extexerat, necnon Excelsa quæ erant in Jerusalem ad dexteram partem Montis Offensionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Israel *Astaroth* Idolo Sidoniorum, & *Chamos* Moabitarum, & *Melchom* Ammonitarum, & contrivit statuas, & succidit lucos, injectisque Mortuorum ossibus polluit. Illa pene collapsa, & antiquitate obsoleta neglexerat *Ezechias*, aut forte seditionis popularis metu plene destruere non valuerat: Vel post *Ezechiæ* Regis obitum ea excitaverat *Manasses*, non omnino everterat, satis esse arbitratus, si inde tolleret Idola, Populumque eo convenire ad cultum superstitiosum prohiberet. *Amon* autem ejus filius falsorum Numinum cultum illic restitueret, novis simulacris erectis. Quæ Idololatriæ monumenta Rex Sanctus *Josias* funditus evertit. Altare insuper & Excelsum olim a *Jeroboamo* in *Bethel* erectum in pulverem redegit. Cumque ibi sepulcra conspexisset, educta inde mortuorum ossa super Altare combussit, sicut ante annos trecentos quinquaginta de eo fuerat prædictum (3. *Reg.* 13. 2.) Illius dumtaxat Prophetæ sepulcro pepercit, qui hæc fuerat vaticinatus. Idem in omnibus Samariæ civitatibus cum præstitisset, Hierosolymam reversus est. Ibi solemnem Paschatis celebrationem secundum præscriptum Legis Populo imperavit, de quo Scriptura testatur, Non esse factum *Phase* tale a diebus Judicum, & Regum Israel & Juda. Hæc anno decimo octavo Regni *Josiæ* gesta sunt. Quamvis autem pietate studioque suo in rebus Religionis promovendis Deum promeritus sit *Josias*, immota tamen in Judaicam Gentem stetit irati Numinis Sententia propter immanitatem *Manassis*, quam secuta fuerat. Infeliciter occisus est in Expeditione adversus *Nechaonem* Ægypti Regem inconsulto Deo suscepta, cum ille Judæis bellum non inferret, sed contra Regem Assyriæ ascenderet, *Charcamas* ad flumen *Euphratis* oppugnaturus. Hierosolymis cum piis Regibus sepultum *Josiam* ingenti luctu Judæi prosecuti sunt, & publica Lamentatio de illius morte etiam in futurum instituta est, quasi cum Josia tota res Judaica corruisset. Annis triginta & uno regnavit *Josias*, de quo Sacra Historia 4. Regum 23. 25. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua, juxta omnem Legem Moysi: Neque post eum surrexit similis illi.* Et Syrachides Ecclesiastici 49. *Memoria Josiæ in compositionem odoris facta opus pigmentarii. In omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut Musica in convivio vini. Ipse est directus divinitus in pœnitentiam Gentis, & tulit abominationem impietatis. Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem. Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt.* Quæ de *Josia* diximus, excerpta sunt ex 4. *Regum* 22. & 23. & 2. *Paralipomenon* 34. & 35. *Josia* regnante ad Propheticum munus obeundum a Deo vocatus est *Jeremias*, anno Regni ejus decimo tertio. His etiam temporibus claruit *Sophonias*.

ARTICULUS VII.

De Joachazo, Joakimo, Joakino seu Jechonia, & Sedechia Regibus Juda.

Joachaz Rex Juda.

I. POst mortem *Josiæ* Populus *Joachazum* ejus filium, a paterna pietate degenerem, in solium extulit. Breve illi fuit Imperii tempus. *Nechao* scilicet Rex Ægypti post tres menses ab Assyriaca Expeditione reversus, Hierosolyma capta, & tributo centum talentorum argenti, & talenti auri Judææ imposito, captivum Regem secum abduxit in Ægyptum, ubi mortuus est. (4. *Reg.* 23. 2. *Paralip.* 36.)

Joakim Rex Juda.

II. Abducto *Joachaz*, fratrem ejus *Eliakim* Regem constituit, ejus nomine in *Joackim* commutato. *Jeremias* Dei mandato in domum novi Regis descendens, tum ipsum, tum Aulicos, Populumque ad pœnitentiam hortatus est, *Sellumi* sive *Joachazi* in Ægyptum deportati mortem prædicens, necnon ipsius *Joakimi* & *Jekoniæ* Babylonicam Captivitatem. (*Jerem.* 22.) Paulo post idem Propheta Deo jubente stans in Templi Atrio, Populum ex omnibus Judææ civitatibus in Domum Domini venientem, in Festo Tabernaculorum, ad pœnitentiam hortatur, perseverantibus in peccatis Judicium Dei denuncians, terribilibus hisce verbis conceptum: *Dabo domum istam sicut Silo, & Urbem hanc dabo in maledictionem cunctis Gentibus terræ.* Unde comprehensus a Sacerdotibus Legis, & Doctoribus, totoque Populo, qui tum in Atrio erat, capitalis criminis accusatur: Sed publico Principum & Seniorum Populi judicio absolvitur. *Urias* quoque filius *Semei*, de Cariathiarim, contra Jerusalem & Terram Juda prophetavit secundum verba *Jeremiæ*, quem Rex *Joakim* percussit gladio, & cadaver ejus in sepulcra vulgi ignobilis projecit. (*Jerem.* 26.) *Uriæ* nece nequaquam territus *Jeremias*, Excidium Hierosolymorum a *Nabuchodonosore*, & Babylonicam Judæorum Captivitatem septuaginta annis duraturam prædixit; deinde ipsum Babyloniorum Regnum exscindendum, & Terram Chaldæorum vastandam. (*Jerem.* 25.) Unde autem petendum sit septuaginta illorum annorum initium, in Dissertationibus sequentis Ætatis expendemus. Ipso anno quo hæc vaticinatus est *Jeremias*, quarto scilicet *Joakimi* ineunte, seu tertio completo, *Nabuchodonosor* Rex Babylonis annum primum Imperii agens Hierosolymam expugnavit, & *Joakimum* vinctum catenis Babylonem abducturus erat; sed pactis conditionibus servitutis eum domi reliquit: Qui tributum illi solvit tribus annis. (4. *Reg.* 24. 2. *Paralipom.* 26.) Tunc *Nabuchodonosor* partem vasorum Domus Dei asportavit in Terram Sennaar in Templum Dei sui, scilicet *Beli*: Et

Jeremias vaticinatur.

Asphenez Eunuchorum suorum Præfecto præcepit ut exportaret e filiis Israelis, tum ex semine Regio, tum ex Proceribus, pueros formæ elegantia & ingenii vi ac perspicacia præstantes, omnique sapientia, & disciplina instructos, qui Regi in Palatio ministrarent, postquam literas & linguam Chaldæorum per triennium essent edocti. Inter quos præcipui fuerunt *Daniel*, qui Belthassar, *Ananias*, qui Sidrech, *Misael*, qui Misach, & *Azarias*, qui Abdenego, mutato nomine a Præfecto, est appellatus. (*Daniel.* 1.)

Anno quinto *Joakimi* completo, *Baruch* Jeremiæ Scriba Volumen sermonum Domini ex illius ore exceptum, cum is carcere detineretur, legit in introitu portæ Domus Domini, audiente omni populo, qui Hierosolymam ex civitatibus Judæ venerat. De quo Principes certiores facti *Barukum* advocant, legentem audiunt, & metu

metu Regis ut ipse & *Jeremias* delitescant, admonent. *Joakim* Rex audita parte Voluminis, illud scapello prius laceratum in ignem projecit: tum utrumque Prophetam comprehendi jussit, sed abscondit eos Dominus ne a satellitibus invenirentur. Jussit autem Deus *Jeremiæ* ut in novo Volumine scriberet sermones omnes, in priori descriptos, quod Rex impius flammis tradiderat, in ipsumque, & ejus Regnum divinam hanc sententiam denuntiaret: *Tu combussisti Volumen illud dicens: Quare scripsisti in eo annuncians? Festinans veniet Rex Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessare faciet ex illa hominem & jumentum. Propterea hæc dicit Dominus contra Joakim Regem Juda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: & cadaver ejus projicietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem. Et visitabo contra eum, & contra semen ejus, & contra servos ejus iniquitates suas: Et adducam super eos, & super habitatores Jerusalem, & super viros Juda, omne malum quod locutus sum ad eos & non audierunt.* Hæc leguntur *Jerem.* 36. *Joakimus* postquam triennio in fide quam *Nabuchodonosori* dederat, permansisset, contra eum rebellavit. Quamobrem *Nabuchodonosor*, anno septimo Regni sui, immisso in eum Exercitu ex turmis Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum, & Ammonitarum conflato, Judæam vastavit, deportatis in captivitatem ter mille & viginti tribus Judæis. Tandem *Joakimus* a Chaldæis captus & interfectus est anno undecimo Regni sui, & asini sepultura sepultus, juxta *Jeremiæ* vaticinium. Ejus nimirum cadaver tractum, & extra portas Hierosolymorum projectum; licet habito respectu ad communem naturæ legem, dormivisse dicatur cum patribus suis. (4. *Reg.* 25. *Jerem.* 22. 18. 19. 26. 30. 52. 28. & 2. *Paralipom.* 26.) In ejus cadavere quædam nefariæ superstitionis signa inventa Sacra Historia innuit.

Joakimus a Chaldæis captus & interfectus.

III. *Joakimo* successit *Joakin*, sive *Jechonias* paternæ impietatis hæres, anno octavo, non quidem ætatis, si quidem annorum erat octodecim cum regnare cœpisset, ut dicitur 4. *Regum* 24. 18. sed Babylonicæ Captivitatis. (2. *Paralipomenon* 36. 9.) Octavus enim numerabatur annus a captis anno *Joakimi* quarto Hierosolymis, quo tempore patri successit in Regno *Jechonias*. Hæc duo loca nisi ita concilientur, dicendum erit cum *Cajetano*, *Cano*, & *Mariana*, mendum esse 2. *Paralipomenon* 36. 9. & pro *octo*, legendum *decem & octo*: Puero enim octenni non convenit quod de ipso dicit Sacer Historicus, illum fecisse malum in conspectu Domini, ut fecerat pater ipsius, & uxores habuisse, quæ simul cum illo sunt deportatæ. Cum trimestri & decem diebus Hierosolymis regnasset, *Nabuchodonosor* Rex Babylonis Urbem obsidione cinxit, eamque & *Jechoniam* ipsum deditione cepit. Regem itaque, Regis Matrem, & Uxores, Proceres, præcipuum Militiæ ac Reipublicæ robur, virorum octodecim millia, in quibus fuere *Mardochæus* & *Ezechiel*, Babylonem deportavit, senioribus tantum, & infimæ sortis hominibus Hierosolymis relictis. Omnes etiam thesauros Templi & Regiæ diripuit, & vasa aurea concidit, quæ *Salomon* Rex ad ornatum Templi & Sacrum Ministerium obtulerat. Annos triginta septem in carcere Babylonin vinctus mansit *Jechonias*, donec *Evilmerodach* Successor *Nabuchodonosoris* ipsum a carcere eduxit, & inter Reges clientelares, qui Babylone versabantur, primum constituit, anno transmigrationis ejus septimo supra trigesimum. (4. *Reg.* 24. & 25.) Cæterum quamvis filios in captivitate genuerit *Jechonias*, scilicet *Asir*, *Salathiel*, *Melchiram*, *Phadaia*, *Senneser*, & *Jecemiam*, *Samam*, & *Nadabiam*. (1. Paralipom. 3. 17. 18.) Nemo tamen illorum ipsi in Regnum successit, ut Judicium Dei contra hunc a *Jeremia* denunciatum impleretur. Jeremiæ 22. 30. *Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: Nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super Solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.*

Jechonias Rex Juda. Ejus deportatio Babylonem.

IV. In *Jechoniæ* locum *Nabuchodonosor* Regem constituit *Matthaniam* ejus Patruum, *Josiæ* filium, eique nomen imposuit *Sedekiæ*. Sedekiam alterum *Jechoniæ* fratrem superstitem non fuisse verisimile est, cum inter deportatos a *Nabuchodonosore* nulla ejus mentio habeatur. Post *Jechoniæ* & captivorum reliquorum deportationem *Sedekias* Elasam & Gamariam Babylonem misit ad *Nabuchodonosorem*: Per quos & *Jeremias* Epistolam scripsit ad Seniores, Sacerdotes, Prophetas, & omnem Populum, quem traduxerat *Nabuchodonosor* de Jerosalem in Babylonem. In ea ipsos admonet de officio in captivitate, ut orent pro civitate ad quam transmigrarunt, a falsis Prophetis sibi caveant, promissam a Deo post annos septuaginta liberationem expectent. Jeremiæ 29. *Quærite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: Quia in pace illius erit pax vobis. Non vos seducant Prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrum, & Divini vestri... Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.* Calamitatem *Sedekiæ* Regis, & reliquorum qui in Judæa relicti fuerant, prædicit, simulque *Achabi* filii *Coliæ*, & *Sedeciæ* filii *Maasiæ*, Pseudoprophetarum funestum exitium. (*Ibidem.*)

Sedechias Regum Juda postremus.

Anno quarto *Sedekiæ*, Mense quinto, *Hananias* Pseudopropheta *Jechoniam* & omnes deportatos post biennium e Babylonia reducendos prædixit, & omnia vasa Domus Domini Hierosolymam remittenda. Cui opponente se *Jeremia*, catenam collo ejus detractam ille fregit, addens ita fracturum esse Deum jugum *Nabuchodonosoris* intra biennium, e collo omnium Gentium. *Jeremias* loco lignearum catenarum Jugum ferreum a Deo impositum iri collo cunctarum gentium istarum pronuntiat, ut serviant Regi Babylonis: & *Hananiæ* Pseudoprophetæ necem intra annum Dei nomine comminatur. (*Jerem.* 28.)

Hananias Pseudopropheta.

Eodem anno *Sarajas Princeps Prophetiæ* (ut habet Vulgata) sive *Princeps Munerum*. Ἄρχων δώρων ut verterunt 70. Interpretes, id est, Comes Sacrarum largitionum, cum *Sedekia* Rege Babylonem perrexit, (ut in Latina Editione legimus) seu a *Sedekia* Rege, secundum 70. Versionem παρὰ Σεδεκίου, ad Regem scilicet Babylonis Legatus missus est. Unde Chaldæus eodem sensu: *In Legatione Sedekiæ.* (Apud *Jerem.* Cap. 51. 59.) *Jeremias* Vaticinia de Excidio Babylonico in Libro descripta Regio tradidit Oratori, Babylone primum legenda, tum in Euphratem projicienda, dicendo: *Sic submergetur Babylon, & non consurget a facie afflictionis, quam ego adduco super eam, & dissolvetur.* (Ibidem.) Eodem tempore *Baruch* Propheta Scriba *Jeremiæ* Babylonem profectus, Librum suum scripsit, legitque coram *Jechonia* filio *Joakim*, Regis Juda *Anno quinto, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jerusalem, & succenderunt eam igne.* (Cap. 1. Baruch 2.) Ab initio captivitatis annos se numerare indicat Propheta his verbis, Ἐν τῷ καιρῷ id est, illa tempestate qua Chaldæi ceperunt Jerusalem, ut nomen καιρὸς non ad punctum temporis, sed ad totum captivitatis tempus referatur. Eo autem temporis tractu & capta Civitas est, & igne succensa, non quidem ante annum quintum captivitatis, sed post sexennium, anno scilicet undecimo *Sedekiæ*. Et quidem *Baruchum* ante Urbis vastationem & incendium Prophetiam illam suam scripsisse & legisse ex eo recte probat *Maldonatus*, quod Templum & Altare adhuc stabant, ut dicitur Versu 10. adhuc erant Sacerdotes in Jerusalem, ut dicitur Versu 7. adhuc erant vasa quæ fecerat *Sedekias*, cum priora a Nabuchodonosore ablata fuissent, ut dicitur Versu 8. Adde quod si post Urbis Excidium hoc accidisset, non legisset *Baruch* Librum suum *Jechoniæ*, sed *Sedechiæ*. Censet *Grotius* Prophetam quidem, seu (ut ipse loquitur) hujus Libri Scriptorem, Annum quintum post deportatum *Jechoniam* hic intellexisse, sed illud de Hierosolymorum incendio ab alio aliquo fuisse additum, qui existimavit *Baruchum* nunquam ivisse in Babyloniam ante deportationem quæ *Sedekia* regnante contigit. Verum audaciorem Responsionem non probo. Tolerabilior *Junii* conjectura, qui ignem Urbi admotum putat, cum regnante *Jechonia* capta est, sed statim restinctum incendium, & urbem servatam, cum ille se, Regnumque *Nabuchodonosori* tradidisset.

Sedekia ad Regem Babylonis Legatio. Jeremias Babylonis Excidium prædicit.

Baruch Propheta.

Anno Regni *Sedekiæ* nono, Mense decimo, decima die mensis, *Nabuchodonosor* Rex Babylonis & omnis ejus Exercitus Castra juxta Hierosolymam posuerunt, propugnacula contra eam circumquaque exstruentes. *Pharao* copias ex Ægypto in auxilium *Sedekiæ* summisit. Illis occursuri Chaldæi, obsidionem tantisper intermiserunt. Tunc *Nabuchodonosor* ex his qui ante obsidionem se dediderant, seu quos ille ceperat, octingentos triginta duos Babylonem deportari curavit. (*Jeremiæ* 52. 29.) Anno decimo *Sedekiæ* Hierosolymitanam obsidionem redintegravit *Nabuchodonosor*, fugato *Pharaonis* Exercitu, circa decimum quintum diem tertii Mensis, diebus videlicet trecentis nonaginta ante captam Urbem, cujus Excidium, totiusque Populi transmigrationem, & *Jeremias*, propterea vexatus, & pluries in carcerem missus, & *Ezechiel*, verbis typisque prædixerunt. (*Jeremiæ* 27. 28. *Ezechielis* 4. 12. 24.

Excidium Hierosolymorum a Nabuchodonosore.

Anno *Sedekiæ* undecimo desinente, Mense quarto, nona die Mensis, cum invaluisset fames Hierosolymis, perrupta est Civitas, & a Chaldæis occupata,

Sedekiæ Regis & Populi Babylonica deportatio, & captivitas.

Se-

Sedekias Rex, & omnes bellatores noctu aufugerunt. Verum Chaldæorum copiæ *Sedekiam* in planitie Jericho assecutæ, eum Reblatham ad Regem Babylonis deduxerunt; ubi exprobrata ipsi perfidia, filios ejus coram eo trucidari jussit, ipsum vero obcæcatum vinctumque Babylonem deportavit, in carcere periturum. (4. *Regum* 25. *Jeremiæ* 52.) Mense quinto, septima die Mensis, *Nebuzardan* Babylonici Princeps Exercitus a *Nabuchodonosore* missus Hierosolymam, Templum, Regiam, domos universas concremavit, Urbis Mœnia circumquaque diruit, reliquum vulgi quod in Civitate remanserat, & eos qui ad Regem Babyloniæ transfugerant, una cum omnibus vasis & instrumentis Templi, aureis, argenteis, æneis in Babyloniam transtulit. *Serajas* Sacerdos Primarius, & *Sephonias* Sacerdos secundi ordinis, tres Vestibuli custodes, Primoresque alii, cum sexaginta civibus, Reblatham ad *Nabuchodonosorem* adducti, jussu illius occisi sunt. (4. *Regum* 25. 2. *Paralipomenon* 36. *Jeremiæ* 52.) Templum destructum est anno *Nabuchodonosoris* decimo nono, Mundi ter millesimo trecentesimo sexagesimo, Olympiadis 48. anno primo ineunte, anno postquam a *Salomone* condi cœptum est quadringentesimo vigesimoquinto per tres Menses & dies octo inchoatum. Calculum ampliat *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 10. scribens, Incensum esse Templum annis ex quo exstructum fuerat elapsis quadringentis septuaginta, mensibus sex, & diebus decem. Facta est generalis illa transmigratio ab initio Regni *Davidis* anno quadringentesimo sexagesimo octavo, a decem Tribuum distractione trecentesimo octogesimo octavo, ab Israelitici Regni excidio centesimo trigesimo quarto. Tenuioris dumtaxat fortunæ homines, colendis agris vineisque reliquit *Nabuchodonosor*, quibus præfecit *Godoliam*. Ipso vero cum pluribus aliis Judæis, Chaldæisque ab *Ismaele* Ammonita occiso, ut narrat *Jeremias* Cap. 41. *Jochanan* & omnes copiarum Præfecti, qui *Nabuchodonosoris* manus effugerant, & reliquum vulgus, juxta Bethleem considentes, Chaldæorum metu de fuga in Ægyptum cogitant. Sed prius *Jeremiam* frequentes adeunt, Dei voluntatem exploraturi. Huic optionem dederat *Nabuzardan* Babylonicæ Militiæ Princeps, in Judæa apud suos manendi, aut Babylonem commeandi. (*Jeremiæ* 40.) Post decem dies Divinum Responsum refert Propheta: Ipsos Dei præsidio tutos fore a Rege Babylonis, si in Judæa maneant; sin vero abeant in Ægyptum, omnes ibi gladio, fame, aut peste perituros. (*Jerem.* 42.) Verum qui ita affecti erant ut Prophetam audirent, ejusque consilium sequerentur, si secundum ipsorum cupiditatem respondisset, ejus salubribus consiliis, Deique imperio posthabitis, profecti sunt in Ægyptum, *Jeremia* & *Baruch* comitantibus, qui populum, divinæ licet voluntati rebellem, afflante Deo, sunt secuti, ut ipsum ab Ægyptiaca Idololatria sanctissimis adhortationibus cohiberent, vel in eam prolapsum arguerent, divinaque Judicia illi denuntiarent, Regem scilicet Babylonis Terram Ægypti vastaturum, & Templa Deorum Ægypti incendio deleturum: *Pharaonem Ephree*, (alias *Ophræ* sive *Vaphrem*) Regem Ægypti in manus inimicorum suorum tradendum, nec fortem ejus feliciorem fore forte *Sedekiæ*; Judæos denique universos in Ægyptum transfugas, & Ægyptiacæ Idololatriæ sordibus contaminatos, (ad quam mulieres, Lunæ sub nomine *Reginæ cœli* placentas & libamine offerentes, viros quoque pertraxerant) gladio & fame consumendos. (*Jerem.* 43. 44.) Quinquennio post deportationem *Sedekiæ*, anno *Nabuchodonosoris* vigesimo tertio, *Nabuzardan* reliquias Judæorum Babylonem deportavit, homines septingentos quadragintaquinque. (*Jerem.* 52. 30.)

CAPUT II.

Historia Regum Juda, & Israel ut ab Hebræis interpolata.

Error Josephi. I. DE Templi structore *Davidem* præcepisse *Salomoni* supremis mandatis, referens *Josephus*, ita scribit Libro 7. *Antiquitatum*, Cap. 9. *Postquam autem absolutum fuerit Templum, jussit Arcem in eo reponi, cæteramque sacram supellectilem, cujus receptacula jampridem Templum debuerat extrui, nisi Patres mandatum Dei neglexissent, qui præceperat ut quamprimum hostilem Terram occupassent, Templum illi ædificarent.* Id manifeste cum Scriptura Sacra pugnat, in qua nullum hujusmodi præceptum Patribus datum legitur. Nec voluntatis Dei fuit, ut ante tempus *Salomonis* ipsi Templum ædificaretur. Unde dicebat *David* (2. Regum 7. 5.) *Numquid, tu ædificabis mihi Domum ad habitandum?* Et mox: *Numquid loquens locutus sum ad unam de Tribubus Israel, cui præcepi, ut pasceret Populum meum Israel dicens: Quare non ædificasti mihi domum cedrinam?* Et 3. Regum 8. 16. *A die qua eduxi Populum meum Israel de Ægypto, non elegi Civitatem de universis Tribubus Israel, ut ædificaretur Domus, & esset nomen meum ibi: Sed elegi David ut esset super Populum meum Israel: Voluitque David pater meus ædificare Domum nomini Dei Israel; & ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare Domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans. Verumtamen tu non ædificabis mihi Domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit Domum nomini meo. Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: Stetique pro David patre meo, & sedi super Thronum Israel sicut locutus est Dominus: & ædificavi Domum nomini Domini Dei Israel & constitui ibi locum Arcæ.* Hæc autem omnino pugnant cum illis Josephi: *Præceperat ut quamprimum hostilem Terram occupassent, Templum illi ædificarent.*

Chronologia Josephi Scripturæ Sacræ repugnans. II. *Josephus* de Templi fabrica scribit Lib. 8. Antiquitatum, Cap. 2. *Exorsus est Salomon fabricam hanc anno Regni sui quarto, secundo Mense, quem Macedones Artemisium vocant, Jar vero Hebræi, annis quingentis nonaginta duobus postquam Israelitæ Ægypto excesserunt.* Idque confirmat Libro 10. Antiquitatum, Cap. 11. *Incensum est autem Templum* (inquit) *annis, ex quo extructum fuerat, elapsis quadringentis septuaginta, Mensibus sex, & diebus decem additis, exactis a transmigratione ex Ægypto mille sexaginta duobus, Mensibus sex, & diebus decem.* Quod si ex posteriori isto numero subtrahas eum quo Templum stetisse scribit *Josephus*, sequitur id condi cœptum anno ab egressu Israelitarum ex Ægypto quingentesimo nonagesimo secundo. At hæc *Josephi* Chronologia repugnat Scripturæ Sacræ, Templi fundationem expresse consignanti quadringentesimo & octogesimo anno ab exitu Israelitarum ex Ægypto, (3. Regum 4. 6.) *Factum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra Ægypti, in anno quarto, Mense Zio, (ipse est Mensis secundus,) Regni Salomonis super Israel, ædificari cœpit domus Domino.* Quem numerum uniformiter habent omnes Hebræi Codices, Versio Septuaginta Interpretum, Chaldaica Paraphrasis, Versionesque Syriaca, Arabica. Quamobrem non sunt audiendi *Melchior Canus* Lib. 11. *Locorum Theologicorum*, & *Serarius*, viri cæteroquin eruditi, qui *Josephum* Sacro Textui hoc in loco anteponere non verentur, & Sacros Codices hic in numero annorum vitiatos esse absque ullo fundamento asserunt: Nec felicior est eorum conjectura, quam sequitur etiam Auctor Nuperus *Antiquitatis temporum Restitutæ*, Cap. 9. qui Historicum Sacrum suo calculo comprehendisse tantum annos Principum, prætermissis Interregnis, ariolantur. Eoque minus admittenda est recentis illius Auctoris Chronologia, quod neque cum Scripturæ, neque cum *Josephi* calculo consentiat, sed utrique repugnet. Templum enim ædificari cœptum asserit anno ab Exitu Israelitarum ex Ægypto quingentesimo octogesimo.

Errores Josephi circa dimensiones & vasa Templi. III. *Josephus* Libro 8. Antiquitatum, Capite 2. Templi Salomonici mensuram cum Templi *Zorobabelis* mensura sæpe confundit. *Hujus Ædificii altitudo* (inquit) *fuit cubitorum sexaginta, & totidem longitudo, latitudo vero viginti.* Id Scripturæ Sacræ repugnat 3. Regum 6. 2. *Domus autem quam ædificabat Rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.* Subdit Josephus: *Super hoc autem erat aliud Ædificium pari mensura, ita ut tota altitudo Templi centum viginti cubitis constaret.* Sacræ Scripturæ exemplis id repugnat, ex quibus constat, superioribus ædificii partibus sive columnis, detrahendum esse de altitudine inferiorum. Quod etiam ratio Architecturæ, & exempla ex natura petita confirmant. Altitudinem autem centum viginti cubitorum soli Porticui, seu Turri, quæ ante frontem Templi extructa erat, Scriptura Sacra tribuit, non toti Templo. (2. Paralipomenon 3. 4.) *Porticum vero ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta mensuram latitudinis Domus, cubitorum viginti: Porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.* Sacram Templi supellectilem *Josephus* incredibiliter multiplicat. Phialas & pateras aureas vigesies mille, argentearum quadraginta millia, candelabrorum aureorum decem millia; cantharorum vinariorum octoginta millia:

phialarum aureorum, rursus decem millia; argenteorum viginti millia; lancium aureorum octoginta millia, duplum vero argentearum, craterarum aurearum ad similam oleo subigendam, sexaginta millia, & duplum argentearum, mensurarum aurearum viginti millia, & quadraginta millia argentearum; acerrarum aurearum, quibus odoramenta in Templum inferri solebant, viginti millia, & aliorum quibus deferebantur ignes, quinquaginta millia, instrumentorum musicorum ex electro quadringenta millia; tubarum, quales Moyses præscripsit, ducenta millia enumerat. *Josephi* in hujusmodi numero suspecta fides, cum Scriptura candelabra aurea decem dumtaxat, phialas aureas nonnisi centum memoret, cæteraque vasa, cantharos vinarios, crateras aureas, lances, acerras, &c. ad tot millia multiplicata non fuisse ex phialarum numero colligatur. (a. *Paralipomenon* 4.)

Josephi & aliorum errores circa Reginam Saba.

IV. Reginam Saba, quam *Nicaalen* vocat, Ægypto imperasse perperam scribit *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum* Cap. 2. & trecentis triginta Regibus, qui post *Mineum Memphis* conditorem Pharaones dicti sunt, successisse credit. Falso asserit, post Salomonis socerum neminem Ægyptiorum Regum *Pharaonis* nomine fuisse vocatum. Refellitur ex Scriptura Sacra 4. *Regum* 23. 34. 35. *Isaiæ* 30. 2. 3. *Jeremiæ* 43. 9. & 44. 30. *Ezechielis* 30. & 31. Rabbinicam officinam olent, quæ de *Salomone* & Regina Saba narrat *Cedrenus* his verbis: *Regina Saba, quæ a Græcis Sibylla dicta fuit, audita ejus fama Hierosolymam advenit, ut proposita quæstione, de sapientiam ejus periculum faceret. Postquam coram Salomone est quæ voluit locuta, isque ei omnia sermone composita & elegantissima interpretatione dissolvit; denuo eum sic tentavit. Formosos pueros, & formosas puellas eodem vestitu & ornatu instructos coram eo constituit, petiitque ut inter sexum internosceret. Ita omnes lavare faciem jussit, itaque discrimen sexus deprehendit, tum mares fortiter atque valide facies tergerent, femellæ leniter & timide.* Idem narrat *Michael Glycas* in Annalibus.

Fabula de Regina Saba.

Multo magis fabulosum est, quod *Petrus Comestor* „ memorat, Reginam Saba rescripsisse *Salomoni*, quod „ ei coram indicare timuit, Se vidisse in domo Saltus „ lignum quoddam, in quo suspendendus erat quidam, „ pro cujus morte Regnum Judæorum periret, & cer„ tis indiciis illud Regi indicavit. Quod timens Salo„ mon, in profundissimis terræ visceribus occultavit il„ lud, cujus virtute aqua mota sanavit ægrotos, in „ Probatica scilicet Piscina. Idque lignum fuisse Cru„ cis Dominicæ creditur (inquit *Comestor*). Addit quidem Capit. 81. Historiæ Evangelicæ, *Hoc non esse authenticum*; sed addendum rursus erat id commentum esse ineptissimum.

Ejusdem furfuris est, quod Rerum Æthiopicarum Scriptores asserunt, Reginam Saba ex Salomone concepisse filium, qui primum *Melich*, sive *Meiloe*, deinde *David* nuncupatus sit, & Abyssinorum Imperio initium dederit. Hunc apud se in Æthiopia usque ad vigesimum ætatis annum educatum, *Nicaalen* Reginam ad *Salomonem* ejus patrem remisisse, ut ab eo scientiam & sapientiam disceret, quem per literas obsecravit, ut eum coram Arca fœderis Regem Æthiopiæ consecraret. *Salomonem* hunc in Lege, aliisque disciplinis abunde edoctum, & Regia unctione delibutum, ad Matrem remisisse cum *Azaria* Principe Sacerdotum, filio *Sadoc*, qui Tabulas Legis in Æthiopiam secum abstulit, cum similes alias in earum locum substituisset. Quæ etsi referant & approbent *Franciscus Alvares* in Historia Æthiopica, Cap. 36. *Damianus a Goez* Libro *De Fide & Moribus Æthiopum*, ex Relatione *Zagazabo* Imperatoris Æthiopum Legati, *Joannes Barrios* Decade 3. Lib. 4. Cap. 2. *Genebrardus* Lib. 1. Chronographiæ P. 121. & *Malvenda* Libro 6. *De Antichristo* Cap. 28. nihilominus fabulosa sunt. Ex priscis Scriptoribus, qui de *Salomone* & Regina Saba tam multa tradiderunt, ne unus quidem est, qui hac de re verbum fecerit, non Scriptores Sacri, non Rabbini, non *Josephus* Judaicarum rerum avidissimus amplificator, non denique ullus alius, cui fides adhiberi possit e viris cordatis. Nullatenus etiam verisimile est, Heroinem, cujus summum pietatis & sapientiæ studium prædicatur, & quam Christus in Judicio surrecturam contra Judæos asserit, se *Salomoni* prostituisse, & *Salomonem* ipsum tum adhuc Deo hominibusque probatissimum ientæ Hospitæ pudicitiam tentasse ac violasse. Multo minus verisimile est, Æthiopes Regem spurium, & in externa gente quæsitum suscepisse, tolerasse, præsertim cum jus creandi Reges penes Sacerdotes esset. Denique quod de furtu tabularum Legis ab Azaria, earumque in Æthiopiam translatione commenti sunt, fabula est risu potius quam seria refutatione digna. De genere tamen Salomonis se propagatos, Æthiopum Abyssinorum Imperatores gloriantur, antiquæ fabulæ blanda vanitate decepti. In publicis enim Edictis & Epistolis nemo illorum est qui ambitiosos illos titulos non inscribat: *David columna fidei, natus ex stirpe Juda, filius David, filius Salomonis.*

Fabula de pœnitentia Salomonis

V. De *Salomonis* pœnitentia multa fabulantur Hebræi, Eum nempe quinquies per plateas Jerusalem pœnitentiæ causa trahi voluisse, & cum quinque virgis seu virgarum manipulis venisse in Templum, ibique a Legis Peritis postulasse ut verberaretur; sed illis renuentibus manum mittere in Christum Domini, a seipso acriter flagellatum fuisse, Regnoque se abdicasse. Id legitur apud *Bedam* in fine Tomi 7. in fragmento quodam, cui titulus est, *De Salomone Judicium*, quod Venerabilis Patris nomini suppositum, & in ejus Opera intrusum crediderim. Addunt Rabbini, *Salomonem* scipione nixum, ostiatim mendicasse, & in circulis & compitis Hierosolymorum clamasse: *Ego Salomon fui olim Rex super Israel.*

Josephus Scripturæ S. contrarius circa tempus Regni Salomonis

VI. *Josephus* Libro 8. *Antiquitatum* Cap. 3. scribit: *Salomon autem jam admodum senex moritur, cum regnasset annis octoginta, vixissetque nonaginta quatuor.* Id diserte repugnat Scripturæ Sacræ, quæ annis dumtaxat quadraginta *Salomonem* regnasse asserit 3. Regum 11. 42. *Dies autem, quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.* Quod repetitur 2. *Paralipomenon* 11. 31. Josephum nihilominus conciliare cum Scriptura S. conatur nuperus Auctor *Antiquitatis Temporum Restitutæ*, Petrum Comestorem secutus; ait nempe Scripturam eos tantum annos numerasse, quibus *Salomon* pie vixit, *Josephum* autem omnes. *Theodoretus* laudat hujus conciliationis Auctorem, sed falso. Utramque enim Chronologiam, Scripturæ Sacræ & *Josephi* commemorat quidem *Theodoretus Quæstione* 38. *in* 3. *Regum*, sed nec *Josephi* calculos sequitur, nec ejus cum Textu Sacro conciliationem tentat. *Regnavit autem* (inquit) *juxta Scripturam quidem annos quadraginta: juxta Josephum autem, octoginta. Decessit autem, ut ille ait, annorum quatuor & nonaginta.* Quam vero ab illa *Josephi* Chronologia fuerit alienus *Theodoretus*, constat ex ejusdem *Quæstione* 21. *in* 2. *Regum*, ubi hæc habet: *Salomon autem neque eam vitæ habuit longitudinem, quam alii homines: neque pervenit ad senectutem patris.* Cum ergo David septuagenarius obierit, *Salomonem* nonaginta, & quatuor annos vixisse non sensit *Theodoretus*, sed infra septuagesimum annum obiisse.

Libri incantationum Salomoni a Josepho falso tributi.

VII. *Josephus* Libro 8. *Antiquitatum Judaic.* Cap. 2. de Libris *Salomonis* sic loquitur: *Incantationes composuit quibus morbi pelluntur, & Conjurationum modos scriptos reliquit, quibus cedentes Dæmones ita fugantur, ut in posterum numquam reverti audeant: Atque hoc sanationis genus nunc usque plurimum apud nostrates pollet. Vidi enim ex Popularibus meis quemdam Eleazarum, in præsentia Vespasiani & filiorum, & Tribunorum, reliquorumque Militum, multos arreptitios percurantem. Modus vero curationis erat hic. Admoto naribus Dæmoniaci annulo, sub cujus sigillo inclusa erat radicis species a Salomone indicata, ad ejus olfactum per nasum extrahebatur Dæmonium: & collapso mox homine, adjurabat id, ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inventas recitans. Volens dein Eleazarus his qui aderant ostendere suæ artis efficaciam, non longe inde ponebat poculum aut pelubrum aqua plenum: Imperabatque Dæmonio ex homine exeunti, ut his subversis, signum daret spectantibus, quod reliquisset hominem. Quo facto nemini dubium erat, quanta fuisset Salomonis scientia & sapientia.* Hæc superstitionem & magiam olere nemo non sentit, qui aliquid sapit. An incantationes hujusmodi *Salomonis* fuerint, ab eoque jam Idolorum cultu depravato adinventæ, an ejus nomine e perditis hominibus suppositæ, incertum. Posterius illud verisimilius est. Probabile tamen existimant nonnulli, *Salomonem* Exorcismos scripsisse, quibus Dæmonia in nomine Domini Dei Israel ejicerentur, eosque in usu fuisse apud Hebræos usque ad mortem Christi; eoque verba illa Salvatoris nostri referunt: *Si ego in Belsebub ejicio Dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt?*

Multiplex error Josephi notatur in Historia Prophetæ, qui a leone in via occisus est.

VIII. De Propheta Seniore, qui Prophetam Judæum ab execratione Bethelici Altaris, & *Jeroboami* revertentem in Urbem reduxit, & hospitio ac prandio excepit, ita scribit *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 3. *Erat in ea Urbe malus quidam Pseudopropheta, quem Jeroboamus in honore habebat, seductus ab illo*

omnia

omnie ad gratiam loqueme. Hic tum detumbebat, quod esset senio languidus, cumque audisset a filiis de adventu Prophetæ a Hierosolymis, & prodigiis per eum patratis, & quod Jeroboamus emortuam dexteram ad illius preces sanam recepisset; veritus ne Rex de hospite melius quam de se opinaretur, mandavit filiis ut e vestigio asinum stratum ad iter sibi expedirent. Quibus impigre jussa executis, conscenso jumento, per vestigia Prophetæ properabat. Quem assecutus interquiescentem sub quercu patula & umbrosa, primo salutavit: Deinde expostulavit cum eo, quod non ad se divertisset, hospitalitate fruiturus. Quo referente, vetitum se a Deo, ne apud quemquam in ea Urbe cibum sumeret: Certe apud me (inquit) licuit sumere. Nam ego quoque Propheta sum, ejusdem cujus tu, cultor Numinis: Et nunc ipsius jussu venio, te ad nos adducturus, & prandio hospitali excepturus. Tum Vates mentienti credens revertitur. Adhuc autem illis prandentibus, & familiari sermone se oblectantibus, Deus apparuit Jadoni, pœnam inobedientia, pœnæque modum denuntians. Fore enim ut in itinere a leone discerpatur, nec in paternum monumentum inferatur. Hæc autem Deo volente contigisse opinor, quo minus apud Jeroboamum Jadonis verba fidem invenirent, de mendacio suspecti. Nam redeunti Hierosolymam leo factus obviam detractum de jumento necavit, nihil læso asino, imo & illum & Prophetæ cadaver servabat accubans, donec viatores quidam rem visam Pseudoprophetæ renuntiaverunt. Tum ille filiis in hæc missis, corpus ejus in Urbem reportavit, inibique magnifice sepelivit, monitis filiis ut se quoque post mortem in idem monumentum inferrent. Vera enim esse quæcumque ille præcecinisset de Urbe illa, & Altari, & Sacerdotibus, ac Pseudoprophetis: Ad se autem nullam post mortem injuriam perventuram, propter communem cum illo sepulturam confuso ossium discrimine. Post justa funebria Prophetæ reddita, & injuncta filiis Mandata, cum esset vir malus & impius, Jeroboamum adiit: Et quid ita (inquit) istius fatui turbatus es sermonibus? Illo vero de Altari, & sua ipsius manu referente, ac vere Hominem Dei Vatemque optimum vocitante, cœpit hanc ejus opinionem malitiose labefactare, & probabilibus rationibus rei veritatem offuscare. Ajebat enim præ lassitudine manum ejus obtorpuisse, dum Altari inferre victimas, ac deinde post quietem pristinum vigorem recepisse. Altare quoque recentis etiam tum structuræ, quod tot ac tantarum victimarum molem non ferret, disruptum concidisse. Postremo Vatis mortem indicat, a leone esse necatum: Adeo nihil divinum nec in vita, nec in morte ejus fuisse. His dictis, Regi persuasit, & mentem ejus a Deo & justis ac piis operibus in totum aversam in extremam impietatem præcipitavit.

Multi sunt in hac *Josephi* narratione errores. Primus est, quod Senem illum, qui Judæum Prophetam hospitio excepit, *Pseudoprophetam* vocet, quem Scriptura simpliciter *Prophetam* appellat, (*3. Regum* 13. 11. 20. 26. 29.) Eodem ipsum nomine cohonestat *S. Augustinus* Libro *De Cura pro Mortuis gerenda*, Cap. 7. quamvis eum mentiendo & fallendo Judæum Prophetam graviter peccasse fateatur. *Pseudoprophetam* quidem dicit *S. Hieronymus* in Cap. 3. *Sophoniæ*, sed *Josephi* verbis utitur, re eo in loco indiscussa. Addit siquidem per Parenthesim (*Sic enim locum istum exponens Josephus interpretatus est.*) Verum Dei Israel Prophetam fuisse in hoc solum falsum, quod alterum fefellerit, divinum oraculum ementitus, censet *Theodoretus* Quæstione 43. in 3. Regum: *Quidam autem alius Propheta*, inquit, *quem quidam existimant Pseudoprophetam, blandis & fallacibus verbis ei persuasit ut cibum sumeret. Ego autem existimo, alium quoque fuisse Dei Prophetam. Falsis autem verbis usum esse apud hominem Dei, non ut eum læderet, sed ut benedictionem ab eo acciperet. Hoc enim docet Historia.*
„ *Non enim dixit absolute, quod* Propheta & senex
„ habitabat in Bethel, *sed quod* alius Propheta senex
„ habitabat in Bethel. *Ostendit autem eum fuisse Prophetam, & non Pseudoprophetam, quod & Deus per ipsum prædixerit Homini Dei id quod erat eventurum, & quod præterea crediderit ea quæ prædicta fuerant de Josia, & quod filiis suis mandavit, ut cum decessisset, se cum ejus corpore sepelirent .... Deinde subjunxit Historiographus:* Et mentitus est ei. *In his equidem hoc peccasse dico Senem Prophetam, & in hoc tantum esse Pseudoprophetam, ut qui divinas voces finxerit. Non tamen existimo hominem usum esse aliqua malitia: Sed potius propter desiderium benedictionis, mendacio illivisse sermonem.*

Secundus error *Josephi* est, quod Prophetam illum adulatorem facit, & omnia *Jeroboamo* ad gratiam loquentem. Ambitiosum insuper & invidum, ut qui vereretur ne Rex de hospite melius quam de se sentiret. Quæ cum nullum habeant in Scriptura fundamentum, ut propria figmenta *Josephi* merito rejiciuntur. In his tamen figmentis adornandis *Josephi* prudentiam merito quis desideret. Quid enim huic vel invidiæ vel ambitioni serviebat, quod Hominem Dei in Urbem ad sumendum cibum revocabat? Num propterea ejus apud Regem existimationem minuebat? Num propterea eum *Jeroboamo* invisum reddebat, quod ejus hospitio uti noluisset, in istius autem domum cibi causa divertisset, cum in novum Oraculum propositi sui mutationem posset refundere?

Tertius error *Josephi* est, quod *Jeroboamum* a Vate illo Bethelico seductum dicat, cum ex Scriptura Sacra manifestum sit impium idololatriæ consilium ab ipsomet *Jeroboamo* fuisse excogitatum, cum diu deliberasset qua ratione posset firmare sibi Regnum, & impedire ne Populus ad *Roboamum* Regem rediret 3. Regum 12. *Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur Regnum ad Domum David, si ascenderit Populus iste ut faciat sacrificia in Domo Domini in Jerusalem: Et convertetur cor Populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: Ecce Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan.*

Quartus error *Josephi* est, quod dicat, illis prandentibus Deum apparuisse *Jaddoni*, eique inobedientiæ suæ pœnam denuntiasse: Cum Scriptura per Bethelicum Prophetam id ipsi denunciatum testetur 3. Regum 13. *Cumque sederent ad mensam*, inquit, *factus est sermo Domini ad Prophetam, qui reduxerat eum. Et exclamavit ad Virum Dei, qui venerat de Juda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus, & reversus es & comedisti panem, & bibisti aquam, in loco in quo præcepit tibi ne comederes panem, nec biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulcrum patrum tuorum.* Ex quo Scripturæ Sacræ loco recte colligit *Theodoretus*, Bethelicum illum Vatem temere Pseudoprophetam appellari. *Cum igitur Prophetam illum appellet Divina Scriptura, doceatque Deum per illum adversum alterum Prophetam sententiam tulisse, temerarium arbitror Pseudoprophetam illum vocare. Quam enim ob causam, ut alterum non punivit Deus, si utique Pseudoprophetam sciebat illum esse, atque adversus Prophetam malitia usum esse? Fortasse enim & ejus scopum intuens Deus, veniam dedit mendacio.*

Quintus error *Josephi* est, quod Judæo Propheta denuntiatum dicat, fore ut in itinere a leone discerperetur, cum denuntiatio pœnæ in Scriptura expressa leonis non meminerit, sed solum habeat: *Non inferetur cadaver tuum in sepulcrum patrum tuorum.*

Sextus error *Josephi* est, quod hæc contigisse scribat Deo volente, ne *Jadonis* verba apud *Jeroboamum* fidem invenirent, de mendacio suspecti. Quasi Deus miraculo fecerit, ut gravius peccaret, & in peccatis obfirmaretur *Jeroboamus*. Longe melius *Theodoretus* loco supra laudato: *Ego autem arbitror ad confirmandum factam de Altari prædictionem accidisse hoc supplicium. Neque enim fieri poterat ut tanti viri lateret narratio, quæ sufficiebat ad incutiendum terrorem audientibus. Si enim cibus sumptus præter Dei mandatum, idque non voluptate, sed fraude Viro Justo tantum intulit supplicium: Quales luent pœnas, qui Deum quidem reliquerunt, qui ipsos fecit, adorant autem simulacra rationis expertium animalium? Deus autem eum honoravit etiam post decessum. Nam occisorem ei induxit custodem, hac quidem ratione honorans ut Prophetam, illa vero puniens tanquam transgressorem, & eos qui tunc erant, & qui nunc sunt, deterrens, ut ne parva quidem Dei Mandata despiciant.*

Septimus error *Josephi* est, quod Vatem illum, post justa funebria Judæo Prophetæ reddita, *Jeroboamum* adiisse scribat, eique dixisse: *Et quid ita istius fatui turbatus es sermonibus?* Et Miraculorum ad ejus Prophetiam confirmandam, & *Jeroboami* impietatem execrandam atque puniendam patratorum fidem elevasse, & asseruisse nihil divinum in ejus vita vel morte apparuisse. Hæc autem esse falsissima, non solum Scripturæ Sacræ silentium, sed & ipsa demonstrat Historia. Quomodo enim Miraculorum fidem elevasset: quorum testis occulatus fuerat cum omnibus Aulæ suæ Proceribus, ac toto Populo Jeroboamus? Quomodo fatuum vocasset Prophetam, quem post mortem *Virum*

Dei

Dei vocat, quem ut *fratrem* plangit, quocum in eodem sepulcro corpus suum condi pietatis affectu postulat, cujus denique Oracula olim implenda certissime asserit ac prædicat? Quomodo nihil divinum in ejus vita vel in morte visum esse dixisset, qui Miracula in civitate vulgata noverat. 3. Regum 13. *Et ecce viri transeuntes viderunt cadaver projectum in via, & leonem stantem juxta cadaver. Et venerunt, & divulgaverunt in civitate, in qua Propheta ille senex habitabat. Quod cum audisset Propheta ille qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit juxta verbum Domini quod locutus est ei. Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, & ille abiisset, invenit cadaver ejus projectum in via, & asinum, & leonem stantes juxta cadaver: Non comedit leo de cadavere, nec læsit asinum. Tulit ergo Propheta cadaver viri Dei, & posuit illud super asinum, & reversus intulit in Civitatem Prophetæ senis ut plangeret eum. Et posuit cadaver ejus in sepulcro suo, & planxerunt eum: Heu, heu, mi frater. Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulcro, in quo Vir Dei sepultus est, juxta ossa ejus ponite ossa mea. Profecto enim veniet sermo, quem prædixit in sermone Domini contra Altare quod est in Bethel, & contra omnia fana Excelsorum, quæ sunt in Urbibus Samariæ.*

Hebræorum aliorumque fabula de Elia.

IX. *Eliam* Sacerdotem fuisse, ipsumque *Phinees* filium *Eleazari* filii *Aaron*, Hebræi fabulantur. Sacerdotem nullibi vocat Scriptura, nec ex Levitica Tribu ortum innuit. Inter *Phineem* & *Azariam*, qui temporibus *Eliæ* Pontifex erat, Pontificatum gesserunt *Abisue*, *Boccus*, & *Ozi*, ipsius *Phinees* posteri, *Heli* ex familia Ithamaris, *Achitob*, *Achimelech*, *Abiathar*, *Sadoc*, & *Achimaas*, ut constat ex Scriptura Sacra, & *Josepho*. Nec ratio temporum patitur ut *Phinees* Achabi tempore vixerit. Denique *Phinees* & *Eliam* distinctos homines fuisse, hunc Prophetam, illum Sacerdotem, ex Scriptura constat, (*Numerorum* 25. 7. 1. *Paralipomenon* 6. 3. *Regum* 17. *Ecclesiastici* 45. & 48.)

X. Hebræorum pariter aut similium fabulatorum ingenium sapiunt, quæ a *Pseudo-Dorotheo*, *Pseudo-Epiphanio*, & *Simeone Metaphraste* de *Elia* referuntur in ejus Vita: *Cum nasciturus esset Elias pater ejus Sabacha vidit illum ab Angelis albicantibus salutari, & igne tamquam fasciis involvi, & flamma ignis veluti cibo ali: Et Hierosolymam profectus, rem istam indicavit, dictumque illi est in Oraculo, ne timeret; fore enim ut puer nasciturus in luce habitaret, & quæ diceret, firmam sententiam haberent, judicaretque Israelem in gladio & igne.*

3. Regum 13. 26.

XI. Rabbini de certamine *Eliæ* cum Sacerdotibus *Baal* differentes, ubi Scriptura de illis ait: *Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt; & invocabant nomen Baal de mane usque ad meridiem:* Fabulantur bovem hunc fugisse a Baalitis ad *Eliam*, quasi-qui dedignaretur immolari *Baal*, velletque ab *Elia* immolari Deo vero: Ut hoc prodigio adverteret Populus, *Baal* non esse Deum, & ad Deum verum, quem colebat *Elias*, rediret. Commentum illud Textus sacer explodit, cum bovem illum a Baalitis mactatum testatur: *Dixit ergo Elias Prophetis Baal: Eligite vobis bovem unum, facite primi, quia vos plures estis; & invocate nomina Deorum vestrorum, ignemque non supponatis. Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt:* Id est, illum immolarunt.

XII. Quæ de *Elia* Monachatu, & *Carmelitis* in Veteri Testamento ab *Elia* institutis, sub *Joannis Hierosolymitani* nomine circumferuntur, nullam apud Eruditos fidem obtinent. Id tamen non prohibet quin *Eliam* & *Elisæum* velut parentes suos & Patronos pie colant Fratres Carmelitæ; siquidem cœlibatu, paupertate, & austeritate vitæ specimen quoddam ac typum vitæ Monasticæ post Christum instituendæ exhibuerunt & expresserunt. Quo sensu *S. Hieronymus* Epistola 13. scribit: *Nos autem habeamus propositi nostri Principes, Paulos, Antonios, Julianos, Hilariones, Macarios; & ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noster Princeps Elias, noster Elisæus, nostri Duces Filii Prophetarum, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Jordanis.* Et Epistola 4. *Filii Prophetarum, quos Monachos in Veteri Testamento legimus, ædificabant sibi casulas prope fluenta Jordanis, & turbis Urbium derelictis, polenta, & herbis agrestibus victitabant.*

Fabula Hebræorum de Jona & ejus patria.

XIII. Hebræi, teste *S. Hieronymo*, Præfatione in *Jonam*, tradunt *Jonam* Prophetam esse filium Viduæ Sareptanæ, quem *Elias* mortuum suscitavit, Matre postea dicente ad eum: *Nunc cognovi quia vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo est verum:* & ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum. *Amathi* enim in nostra lingua *Veritatem* sonat; & ex eo quod verum *Elias* locutus est, ille qui suscitatus est, *Filius* esse dicitur *veritatis*. Hac fabula nihil insulsius. *Jonas* enim Gethæus fuit, non Sareptanus; Hebræus, non Sidonius, ut constat ex 4. *Regum* 25. & *Jonæ* 1. 9. & *Amathi*, cujus filius dicitur, proprium viri nomen est, non commune.

Hebræorum fabula de Elia & Elisæo.

XIV. Zonam pelliceam *Eliæ*, de qua 4. *Reg.* 1. 8. fuisse ea pelle illius arietis, quem pro *Isaac* immolavit *Abraham*, R. *Eliezer* Cap. 31. fabulatur.

XV. Ex Rabbinorum officinis prodiit fabula, quam *Pseudo-Epiphanius* de *Elisæo* narrat: Eo die quo natus est *Elisæus*, Vitulum aureum a *Jeroboamo* conflatum vocem edidisse tam sonoram, ut audiretur Hierosolymis, qua significabatur illo die natum esse infantem, qui Vitulos aureos cæteraque Idola everteret.

Josephi errores in Nabothi Historia.

XVI. *Nabothi* Historiam 3. *Regum* Capite 21. scriptam interpolavit *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 7. *Nabothum* Urbis *Azari* civem facit, qui Urbis *Jezrahel* civis erat. Vineam in agrum & rus commutat. Tres falsos testes contra *Nabothum* subornatos ait: Scriptura duos tantum. *Nabothi* cadaver a canibus absumptum scribit: Scriptura solum ait canes illius sanguinem linxisse. Scribit *Josephus*, quod *Achabus*, *ubi ad se venientem Eliam vidit, turpe ratus objurgari, prior fassus erratum, ad satisfaciendum ipsius arbitratu se obtulit. Tum Vates prædixit, eo loco ubi Nabothi cadaver a canibus absumptum est, fundendum & Regis & Reginæ sanguinem:* Contra vero Scriptura docet *Achabum* nonnisi post objurgationem *Eliæ*, quam verbis blandioribus mulire conatus est, dicendo, *Num invenisti me inimicum tibi?* & post divinæ sententiæ in ipsum, & totam ejus domum denuntiationem, ad pœnitentiam se composuisse. Quod vero ad satisfaciendum pro arbitrio Prophetæ se obtulerit, Scriptura ne leviter quidem innuit. 3. Reg. 21. 27. *Itaque cum audisset Achab sermones istos*, (nempe objurgationem & Vaticinium Eliæ) *scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque, & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite.*

Errores Josephi in Historia Syriacæ expeditionis Josaphat & Achabi.

XVII. *Josephus* de Syriaca Expeditione *Josaphati* & *Achabi* scribens Libro 8. *Antiquitatum*, Cap. 10. cum Scriptura Sacra 3. *Regum* Cap. 22. non convenit. *Michæam* de illius Expeditionis exitu prius interrogatum fuisse ab *Achabo* scribit, quam Pseudoprophetas hunc interrogasset, jamque in carcerem missum, quod malum eventum prædiceret. Scriptura Sacra nonnisi post tristе Vaticinium in carcerem missum testatur, V. 26. 27. Scribit ibidem *Josephus* de *Sedecia* uno ex Pseudoprophetis: *Sedecias quidam unus ex Pseudoprophetis in medium progreditur, negans curandum quid Michæus garriat. Nihil enim veri eum prædicere, argumento esse prædictionem Eliæ, qui sine dubio melius quam iste futura cerneret. Illum enim prædixisse, apud Jezrahelem in Nabothi suburbano lambendum a canibus Regis sanguinem, quemadmodum lambissent cruorem Nabothi opera ipsius lapidati a Populo. Perspicuum igitur esse istum mentiri qui longe præstantiori Prophetæ non vereatur contrarium dicere, quod periturus sit Rex ab hinc die tertia: Sed mox fore evidentius etiam quam verax sit, aut afflatus divino Spiritu. Percussus (inquit) a me in fortem, arefaciat mihi dextram, sicut Jadon fecit Jeroboamo, cum comprehendi eum Prophetam jussisset. Puto enim te audivisse quod hoc ita factum sit, & cum dicto inflixit ei alapam. Cumque nihil ei mali propter hoc accideret, securus jam Achabus non amplius dubitavit copias contra Syrum ducere. Vincebat enim fati vis.* Hæc ex suo ingenio *Josephus*. Non ita vero Scriptura, quæ hæc tantum habet: *Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit: Me ne ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi? Et ait Michæas: Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum intra cubiculum ut abscondaris. Et ait Rex Israel: Tollite Michæam, & maneat apud Amon Principem civitatis, & apud Joas filium Amelec, & dicite eis: Hæc dicit Rex: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiæ, donec revertar in pace. Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus.* Josephus ait, Deum significasse *Michææ*, solum *Achabum* in prælio casurum, additque Syros a mane usque ad vesperam pugnantes, vincentesque, neminem præter ipsum occidisse. Id vero silente Scriptura, incredibile esse nemo non videt. *Rex quidem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis*

bitis

bitit contra minorem & majorem quempiam, nisi contra Regem Israel solum. (3. Ragum 22. 31.) Sed ex his verbis colligi non potest, eam fuisse Regis Syrię mentem ut cædem Israelitarum prohiberet: Neque enim ad Regem sine aliquorum propugnantium cæde perveniri poteret; sed omnie voluit ed illum unum aut capiandum, aut interficiendum referri. Denique *Josephus* ait, Regium currum *Achabi* cruore fœdatum in *fonte Jezrahel* lotum fuisse, ubi canes ajus sanguinem linxerunt. Scriptura vero id factum uarrat *in piscina Samaria*, quæ juara Samariam Urbem erat, in Tribu Ephraim; fons eutem Jezrahel in Tribu Issachar. Mittu quod Militem, qui *Achabum* casu interfecit, & ex *Adodi* famulis esse, & *Amanum* vocari, *Josephus* divinavit.

Historia Sacra de aquis Jericho ab Elisao sanatis interpolata.

XVIII. Sacram Historiam da aquis Jerichuntinis eb *Elisao* sanatis scriptam 4. *Regam* 2. Josephus interpolavit Libro 5. *De Bello Judaico*, Cap. 4. *Ad ipsam vero* Jerico, inquit, *largissimus fons est, rigandisque arvie uberrimus. Hunc fontem aliquando ferunt non solum terra atque lignorum fructus, sed etiam feminarum portum obtundere solitum, cunctaque paritec morbo ac peste corrumpere. Postea vero munsuevisse, contraque salaberrimum ac feracissimum esse factum ab Elisao Prophera, qui Elia notus fuerat, atque successerat. Receptus enim hospitio ab Jerichuntinis habitatoribus, quod humaniores eos expertue erat, ipsos & omnem illam regionem perpetua gratia remuneratus est: Progressusque ad fontem, lagenam fictilem salis plenam in profluentem aquam misit. Junta deinde ad Cœlum dextram tendens, fontique immergens blanda libamina, ipsum quidem precabatur ut fluenta leniret, ac dulciores aquarum venae aperires: Deum vero ut fœcundioribus auris flumina temperaret, orabnt; tamque ubertatem fructuum, quam successionem prolis daret indigenis, nec eos genitrix filiorum aqua deficeret, quoad justi manerent. Ad hasprecee ex disciplina manibue quoque multa operatus, fontem immutavit; & qui mutea causa erat his orbitatis ac fumis, idem victus ac fœcunditatis auctor est effectus*. Terræ sterilitatem Seripsusa commemorat; sterilitatem feminarum de suo addit *Josephus*, imo & pestilentiam. *Elisæum* precatum esse fontem, & manibus multa circa illum ex disciplina upesatum mentitur, ut sa Romanorum, aliorumque Ethuicorum auribus eccommodet. Longe aliter Sesiptura: *Dixerunt quoque viri civitatie nd Elisaum: Ecce habitutio civitatie hujae optima est, sicut tu ipse Domine perspicis: Sed aqua pessimæ sunt, & Terra sterilis. At ille ait: Afferte mihi vas novum & mittite in illud sal. Quod cum attulissent, egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hac dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque sterilitas. Sanata sunt ergo aqua usque in diem hanc, juxta verbum Elisai, quod locutus est.*

4. Reg. 2.

Error Josephi circa Viduam, cujus oleum multiplicavit Elisæus.

XIX. Viduam pauperculam, in cujus gratiam oleum multiplicavit *Elisæus*, quo ipsa debita solveret, 4. *Regum* 4. *Josephus* Lib. 9. Antiquitatum, Capit. 2. uxorem fuisse *Obedia* sive *Abdia*, qui *Achabi* Dispensator fuetit, asserit. Hunc scilicet *Jezabele* in Prophetas sæviente, centum ex eorum numero servesse; quos ut alese clam posset, multum æris elieni contsaxeret: Illo vero defuncto, creditores & ipsam, & filios, in servitutem rapere voluissa. Istud Hebræorum figmentum est. Muliesem illam fuisse *de Uxoribus Prophetarum*, docet Scriptura (4. *Regam* 4. 1.) At *Abdias* ille domus Achabi Præpositus, Prophete uon fuit sed Prophetarum amicus & patronus. Præterea verisimile uon est, *Abdiam* virum potentem & divitem, intima Regis gratia & familiaritate ornatum, ingens æs alienum contraxisse, & uxorem ec filios in extrema paupertate reliquisse, ob tennem alimoniam panis & aquæ centum Prophetis subministratem. (3. *Regum* 18. 13.) *Josephus* ait, durum creditorem matrem & filios in servitutem rapere voluisse. Scriptura vero duos tantum filios tullere ad serviendum sibi, non mancipiorum more, sed mercenariorum: *Et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi.*

Hebræorum fabula de septenni fame quam prædixit Elisæus.

XX. De septenni fame, quæ juxta *Elisæi* Vaticinium 4. *Regum* 8. 1. in Terra Israel grassata est, fabulatur R. *David Kimchi*, Israelitas anno primo comedisse fructus, quos habebant in domibus suis collectos ex annis præcedentibus: Anno secundo fructus superioris anni: Anno tertio animalia munda, & Lege permisse: Anno quarto immunda, ut equos, asinos, camelos, &c. Anno quinto reptilia: Anno sexto filios suos & filias: Anno septimo carnes brachiorum suorum. Quod eb *Isaia* prædictum volunt, Capit. 9. eo. *Unusquisque carnem brachii sui vorabit*: Cum tamen multo post famem illam tempore vaticinatus fuerit *Isaias*, aliusque sit illorum verborum sensus. Figmenta illa Hebraica prolixe refellit *Tostatus Quæstion.* 8. *in Capit. 8. Libri quarti Regum*. Famem illam septem annorum eandem esse efferit R. *Salomon* cum illa quam *Joel* Propheta prænunciavit his verbis Cap. 1. Vers. 4. *Residuum eruca comedit locusta, & residuum locusta comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo*. Verum id falsum esse probatur, primo quia *Joel* Propheta post *Elisæum* floruit. Hic enim tempore *Josaphat* Regis Juda & *Joram* filii ejus, & elterius *Joram* filii *Achab* Regis Israel: Ille vero temporibus *Ozia*, *Joatham*, *Achaz* & *Ezechia* Regum Juda, & *Jeroboam filii Joas* Regis Israel: sub quibus & *Osee*, post quem apud Hebręos ponitur, prophetavit, ut observat *S. Hieronymus* Epistola 122. quæ est Pręfatio in *Joelem*, & Commantario in Cap. 1. *Joelis*. Secundo, fames a *Joele* prænunciata duas tantum Tribus affligit, scilicet *Judam* & *Benjamin*. Unde Propheta Capit. 1. 9. *Periit Sacrificium & libatio de domo Domini, luxerunt Sacerdotes Ministri Domini. Depopulata est regio, luxit humus: Quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum*. Et Capit. 2. 5. *Canite tuba in Sion, sanctificate jejunium . . . . Inter vestibulum & Altare plorabunt Sacerdotes Ministri Domini, &c.* Quæ ed Regnum *Juda*, non ad Regnum Israel, iu quo non esat Templum Domini, pertinere manifestum est. Idque confirmat *S. Hieronymus* Epistola mox laudata scribens: *In hoc Propheta omne quod dicitur, ad Tribum Juda & ad Jerusalem pertinere credendum est, & nullam omnino Israelis, id est, decem Tribuum fieri mentionem*. At fames, quam Sunamitidi pręnuntiavit *Elisæus* in Israelis Regno præcipue grassata est; extra cujus fines ut peregrinaretur, auctor ipsi fuit Propheta, 4. Regum 8. 1. *Elisæus autem locutus est ad Mulierem, cujus vivere fecerat filium dicens: Surge, & vade tu, & domus tua, & peregrinare ubicumque reperetis: Vocavit enim Dominus famem, & veniet super terram septem annis. Qua surrexit, & fecit juxta verbum Hominis Dei, & vadens cum domo sua peregrinata est in Terra Philistiim diebus multis.*

XXI. Totam *Naamani* Principis Militiæ Regis Syrię Historiam 4. *Regum* Cap. 5. descriptam, silentio *Josephus* involvit. *Josephi silentium de Historia Naaman's*

XXII. De mortuo contactu corporis *Elisæi* defuncti suscitato scribit hunc in modum *Josephus* Libro 9. Capit. 9. *Contigit autem aliquando ut latrones occisi a se viatoris cadaver in monumentum ejus abderent, quod mox revixit a contactu Prophetæ corporis*. At latrones & homicidas fuissa viros illos, qui cadaver in Prophetæ sepulcrum projecerunt, Scriptura uon ait, sed latronum metu, mortuum, cui juste fulvabant, in obvium Elisæi sepulcrum projecisse. (4. Regum 13. 21.) *Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in sepulcro Elisai. Quod cum tetigisset ossa Elisæi, revixit homo, & stetit super pedes suos*. Virum illum statim post resurrectionem suam mortuum concidisse falso tradunt Hebræi: Subita enim illa mors Miraculi fidem elevasset. Cum itaque Deus suo ipse consilio repugnare non possit, verisimile non est quod e Mortuis redivivo statim eripuerit, vitaos Miraculo restitutam. *Josephi, & Hebræorum aliorum errores circa mortuum contactu corporis Elisæi suscitatum.*

XXIII. De *Amasia* Rege Juda scribit *Josephus* Libro 9. *Antiquit.* Capit. 10. *Decreverat contra Amalecitarum, & Idumæorum, atque Gabilitarum Gentes Exercitum ducere, cum interveniens Propheta dimittere Israelitas consuluit*. Scriptura vero Sacra celebrem illam *Amasia* Expeditionem contra solos Idumæos, susceptam testetur. (2. *Paralipom.* 25. 11. 14. 19.) *Errores Josephi in Historia Amasiæ Regis & Joas Regis Israel.*

XXIV. *Joasum* Regem Israel, cum *Amasiam* cepit, & Hierosolymam victor ingressus est, muros Urbis ed trecentorum cubitorum spatium diruisse scribit, curruque triumphali per id interstitium invectum. (Lib. 9. *Antiquitatum*, Capit. 10.) Scriptura Sacra, sive Textum Hebraicum, sive Versiones omnes consulamus. Mœnia ad quadringentos cubitos a *Joaso* diruta testatur. 4. Regum 14. 13. *Amasiam vero Regem Juda . . . . cepit Joas Rex Israel in Bethsames, & adduxit eum in Jerusalem: Et interrupit Murum Jerusalem, a porta Ephraim usque ad portam anguli, quadringentis cubitis.*

XXV. De Expeditione *Amasia* Regis Juda contra Idumęos, in qua Judęi decem milia hostium e rupe quadam in præceps egerunt, ita fabulantur Hebræi apud *Hebræorum fabula.*

S. Hie-

S. Hieronymum : *Cum præcipitarentur illæ decem millia, illa Idola quæ secum habebant, responsum dederunt, ideo illos interfectos, quia in cultu eorum negligentes fuissent. Videns ergo Amasias Idola responsa dare, & a ruina eripi, hoc errore deceptus adoravit ea.* Id plane improbabile, nulloque testimonio fultum. Idola a ruina non sunt erepta, sed ea cum præda abstulit *Amasias*, quæ occasio illi fuit idololatriæ. Præterea, Deum permisisse ut Idola Idumæorum responsa tunc ederent, nemo sibi facile persuadebit, qui noverit Deum statim per Prophetam increpuisse *Amasiam*, quod cultum exhibuisset Diis impotentibus & infirmis, qui Populum suum ab excidio liberare non potuerant. 2. Paralipomenon 25. 14. 15. 16. *Amasias vero post cædem Idumæorum, & allatos Deos filiorum Seir, statuit illos in Deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum. Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum Prophetam qui diceret ei: Cur adorasti Deos qui non liberaverunt Populum suum de manu tua? Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius Regis es? Quiesce, ne interficiam te. Discedensque Propheta: Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquievisti consilio meo.*

Fabula de Ozia Rege Juda.

XXVI. Rabbinorum venam sapit, quod *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 5. in Caput 6. *Isaiæ*, & *Procopius* in eumdem locum aiunt *Oziam* Regem, quamquam Legis præcepto extra castra leprosus pelli jubebatur, Hierosolyma tamen secedere recusantem, totam Urbem præsentia sua pollutam impuramque reddidisse. Propterea tacuisse Dominum, Prophetas suos alloqui minime dignatum, sed eorum doctrina indignos arbitratum, qui eamdem cum homine impuro Civitatem incolerent. Id ex Scriptura Sacra facile refellitur, quæ *Oziam* lepra correptum Sacerdotibus ipsum expellentibus e Templo sponte paruisse, & in domo separata ad mortem usque mansisse, testatur, utique extra Urbem, ut Chaldæus Paraphrastes, & *Josephus* explicant: Filiumque *Joathamum* ejus nomine Rempublicam administrasse. (2. Paralipom. 26. 21.) *Sed & ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sensisset illico plagam Domini. Fuit igitur Ozias Rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitavit in domo separata, sive in domo libera seorsum*, (ut dicitur 4. Reg. 15. 5.) *plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porro Joatham filius ejus rexit Domum Regis, & judicabat Populum Terræ.*

Josephus Lib. 9. Cap. 11.

XXVII. Lepræ, qua percussus est *Ozias*, alia prodigia *Josephus* addit, de quibus altum est in Scriptura Sacra silentium. *Et ecce tibi* (inquit) *terra vehementer concutitur, fissoque superne Templo, radius Solis os Regis improbum ferit, quod e vestigio lepra contactum est. Accessit huic & aliud prodigium, quod eodem terræ motu ante Urbem, in loco qui dicitur Eroge, dimidium Montis ad Occidentem vergentis revulsum, per quatuor stadia volutum, objectu demum Orientalis Montis constitit, obstructa via publica, & oppressis ruina hortis Regiis.* Terræ motum *Ozia* regnante contigisse, constat ex *Amos* Cap. 1. 1. sed quo tempore præcise contigerit, ex nullo Scripturæ Sacræ loco certo colligi potest. Quod ad illud tempus sit referendus, quo lepra percussus est Rex *Ozias*, non solum incertum est, sed falsum videtur. Contigit enim vivente adhuc & regnante *Jeroboamo* filio *Joas* Regis Israel. At mortuus erat *Jeroboam* filius *Joas*, biennio antequam *Joatham* nasceretur. Nam Jeroboam anno vigesimo sexto *Oziæ* mortuus est; *Joatham* autem ejusdem anno vigesimo-octavo natus: Cum ergo *Joatham* gerendæ Reipublicæ capax esset, quo tempore lepra percussus est *Ozias* terræ motus ad id temporis referendus minime videtur. Statim ortam lepram in fronte *Oziæ* coram Sacerdotibus, in domo Domini, ad Altare thymiamatis scriptura testatur. (2. *Paralipom.* 26. 20.) Radium Solis os Regis ferientem *Josephus* excogitavit. Dimidium Montis eo motu revulsum, per quatuor stadia volutum, eaque ruina Regios hortos obrutos fuisse, unus *Josephus* asserit. Quod *Zacharias* Propheta longe postea prædixit, & quod vel ad Machabæorum tempora, vel ad tempus Excidii Hierosolymitani, vel ad ultimum Christi Judicis adventum, Sacri referunt Interpretes, & figurato sensu explicant, *Josephus* transtulit ad terræ motum, qui *Ozia* regnante contigit, quia apud *Zachariam* fit mentio illius terræ motus, & pavor fugaque hominum similis futuræ prænuntiatur pavori & fugæ Judæorum *Ozia* regnante, cum terra motu stupendo & terribili concussa est. Zachariæ 14. 4. 5. *Et stabunt pedes ejus in die illa super Montem Olivarum, qui est contra Jerusalem ad Orientem: & scindetur Mons Olivarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem prærupto grandi valde, & separabitur medium Montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem. Et fugietis ad vallem Montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum: & fugietis, sicut fugistis a facie terræ motus in diebus Oziæ Regis Juda: & veniet Dominus Deus meus, omnesque Sancti ejus cum eo.*

Error Josephi in Historia Achaz Regis Juda.

XXVIII. *Josephus* de *Achazo* Rege Juda scribit Libro 9. Cap. 12. Ipsum Aras Hierosolymis erexisse, & in eis Idolis sacrificasse, *quibus etiam proprium filium holocaustum obtulit ritu Chananæorum.* At Scriptura non dicit *Achazum* filios suos mactasse, & combussisse, sed tantum consecrasse idolis, & per ignem transtulisse ac lustrasse. (4. Regum 16. 3.) *Insuper & filium suum consecravit, transferens per ignem secundum Idola Gentium.* (Et 2. Paralipom. 28. 3.) *Et lustravit filios suos in igne, juxta ritum Gentium.* Quod ita explicat *Theodoretus* Interrogatione 47. in Librum 4. Regum: *Josephus quidem dicit, ipsum unum ex filiis suis obtulisse holocaustum Baali. Ego autem existimo id quod dicitur, tacite significare genus erroris, quod ad nos usque pervenit. Vidi enim in aliquibus Civitatibus semel in anno accendi rogos in plateis, & trans eos saltare aliquos, non solum pueros, sed etiam viros. Infantes autem per flammam ferri a matribus. Videbatur autem istud quædam esse expiatio & purgatio. Existimo autem hoc quoque fuisse Achaz peccatum.*

Hebræorum fabula de Sennacherib, & Exercitus illius excidio.

XXIX. Hebræi de centum octoginta-quinque millibus Assyriorum in Castris *Sennacherib* ab Angelo excisis fabulantur, eorum corpora ab Angelo in cineres redacta, ne aerem fœtore corrumperent, armis ac vestibus illæsis, ut Judæis spolia colligerent. Idque prænuntiatum volunt ab *Isaia*, Cap. 10. 16. *Propter hoc mittet dominator Dominus Exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: & subtus gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis.* Quæ verba *S. Hieronymus* in Commentario explicans, hanc Hebræorum fabulam commemorat. *Quia ista fecisti*, inquit, *& locutus es quæ supra notavi, propterea mittet Dominus Angelum suum, & una nocte centum octoginta quinque millia de tuo morientur exercitu, ita ut potentissimi quique, quos pingues appellat, redigantur in tenuitatem: Et, sicut Hebræi tradunt, illæsis vestibus, Assyriorum corpora occulto crementur ardore.* Verum Assyriorum corpora igne consumpta, & in cineres redacta non fuisse, colligitur ex 4. Regum 19. 35. 36. *Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora Mortuorum, & recedens abiit.* De nece *Sennacherib* sic iidem Hebræi apud S. Hieronymum: *Cum in Templo Dei sui quereretur deprecans, cur se non audivisset, qui etiam filios suos Adramelech & Sarasar ipsi offerret, si hoc illi ratum duceret; illi hoc audientes post tot clades, ruinas, & ignominias, timentes ab eo interfici, interficiunt eum.* Nihil hujusmodi in Scriptura Sacra, aut apud *Josephum* legitur.

Hebræorum fabula de Ezechia Rege Juda.

XXX. *Ezechiam* Babyloniorum Legatis Tabulas Legis, quæ in Sancto Sanctorum servabantur, etiam ostendisse, *R. Salomon* asserit, referente *Nicolao De Lyra*: Quod verisimile non est, cum in Sancta Sanctorum aditus nedum Regi non pateret, imo nec Sacerdoribus, sed soli Pontifici semel in anno, in festo Expiationis. *S. Hieronymus* ex Hebræorum sententia scribit, *Ezechiam* non solum thesauros suos, atque Palatii, sed & Templi, Babyloniis ostendisse. Verum probabile non videtur quod Rex imprimis Religiosus Templum violaverit, Ethnicis in illud introductis contra præceptum Legis. Id certe *Isaias* Propheta non tulisset, Regemque tanti piaculi reum acerbe reprehendisset, ut conjicere quisque potest ex *Jeremiæ* Lamentationum 1. 10. simile malum lugente: *Manum suam*, inquit, *misit hostis ad omnia desiderabilia ejus: Quia vidit Gentes ingressas Sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in Ecclesiam tuam.* Sane *Ezechiam* Babyloniis ostentasse quicquid in domo sua, in thesauris, & in potestate sua erat, Scriptura Sacra testatur; Templum, & sacrum thesaurum illis ostensum non ait. Neque enim illa in Regis erant potestate. (4. Regum 20. 13.) *Lætatus est autem in adventu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua. Venit autem Isaias Propheta ad Regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? Aut unde venerunt*

ad

ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque sunt in domo mea viderunt: Nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis. Quæ cum *Isaiæ* 39. 2. 3. 4. conferenda.

XXXI. Sanctum Regem *Ezechiam* perperam accusant Hebræi, quod denuntiata ipsi ab *Isaia* Propheta posterorum calamitate, dixerit: *Bonus sermo Domini, quem locutus es; sit pax & veritas in diebus meis.* (4. Regum 20. 19.) Ipsum (inquam) accusant, quod *Moysen* non sit imitatus Deum orando ut parceret Populo, aut eum deleret de Libro vitæ; sed pro sua oraverit, Populi calamitatem parum curans. Id autem displicuisse Domino, ideoque Prophetam ad Populum conversum, ipsum consolari dicendo: *Consolamini, consolamini, Popule meus, dicit Deus vester.* Ita refert *S. Hieronymus* in Caput 39. *Isaiæ*. Verum *Ezechiam* Scriptura Sacra ab Hebræorum calumniis vindicat 2. *Paralipom.* 32. 26. dicens: *Humiliatusque est postea eo quod exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quam habitatores Jerusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiæ.* Eumdem vindicat *Josephus* Libro 10. Cap. 3. *Ezechias* (inquit) *contristatus hac prædictione*, ait, *se quidem malle Gentem suam in eam calamitatem non incidere; sed quando aliter visum sit Deo, precari ut ipse saltem possit in pace, quod reliquum est vitæ, exigere.* Vindicat denique *S. Ambrosius* Lib. 1. *De Jacob & Vita Beata*, Cap. 8. *Denique*, inquit, *Justus dixit*: Bonum verbum quod locutus est Dominus. *Et dixit*: Fiat pax & fides in diebus meis. *Non utique justus iste Ezechias in filios deflexisse ærumnam Captivitatis gratulabatur: Sed voluntati Domini obviare non poterat; & ideo mandata ejus æquanimiter suscipiebat ut servulus. Accedit illud, quod æstimare poterat posse & in Captivitate meritum eminere virtutis.*

4. Reg. 10. 19.

XXXII. Ex Hebræorum lacunis proculdubio haustum est, quod Auctor *Operis imperfecti in Matthæum* olim sub *S. Chrysostomi* nomine editi *Homilia* 1. refert. *Cum*, inquit, *ægrotasset Ezechias in tempore quodam, & venisset ad eum Isaias Propheta visitandum, vocavit Ezechias filium suum Manassen, & cœpit ei mandare quod debeat Deum timere, quomodo regere Regnum, & alia multa. Et dixit ad eum Isaias: Vere quia non descendunt verba tua in cor ejus, sed & me ipsum oportet per manum ejus interfici. Quod audiens Ezechias volebat filium suum interficere, dicens: Quia melius est me sine filio mori, quam talem filium relinquere, qui & Deum exasperet, & Sanctos ejus persequatur. Tenuit autem eum vix Isaias Propheta dicens: Irritum faciat Deus consilium tuum hoc; videns Ezechiæ Religionem, quia plus amabat Deum quam filium suum.*

Manassis Regis Historia ab Hebræis interpolata.

XXXIII. De *Manassis* Regis Captivitate & liberatione hæc leguntur 2. Paralipom. 33. *Igitur Manasses seduxit Judam, & habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus a facie filiorum Israel. Locutusque est Dominus ad eum, & ad Populum illius, & attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis Principes Exercitus Regis Assyriorum: Ceperuntque Manassen, & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem, qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusque est eum, & obsecravit intente; & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Jerusalem in Regnum suum, & cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus.* Hanc historiam inani pondaque fabula interpolarunt Hebræi, quæ refertur in Libro *Traditionum Hebraicarum* in *Paralipomena* apud *S. Hieronymum* his verbis: *Dum in Babylonem ductus fuisset Manasses, & in vase æneo perforato missus, admoto igni, invocavit omnia nomina Idolorum, quæ colebat; & cum non fuisset ab eis exauditus, neque liberatus, recordatum fuisse quod a patre crebro audierat:*

Deuter. 4. „ Cum invocaveris me in tribulatione, & conversus „ fueris, exaudiam te, *ut in Deuteronomio scribitur: Exauditum esse a Domino, & liberatum, & reductum in Regnum suum, & in modum Habacuk reductum, sicut ille deductus fuerat in Babylonem.* Ex eadem officina videntur prodiisse quæ apud Auctorem Operis Imperfecti in *Matthæum* leguntur Homilia 1. *Cum multa*, inquit, *gessisset impie hic Manasses, adduxit super eum Deus Principes virtutis Regis Assur, & comprehenderunt Manassen in vinculis, & ligaverunt eum in compedibus, & perduxerunt eum in Babylonem; & erat ligatus & catenatus in domo carceris, & dabatur ei panis hordeaceus ad mensuram, modicus, & aqua cum aceto modica ad mensuram, ut viveret tantum, & erat constrictus in doloribus valde. Et ideo cum vehementer affligeretur, quæsivit faciem Domini Dei sui, & oravit Deum qui omnibus adstat, & exaudivit Dominus vocem ejus & misertus est ei. Et facta est circa eum flamma ignis, & liquefacta sunt omnia vincula ejus. Liberavitque Dominus Manassen ex omni tribulatione ejus, & reversus est in Jerusalem in Regnum suum . . . . . .* Oratio *Manassis*, Apocrypha, meritoque ex Canone Librorum sacrorum expuncta.

XXXIV. *Josiæ* gesta percensens *Josephus* Lib. 10. Antiquitatum Cap. 5. scribit, Ipsum constituisse *certos Magistratus, & morum Censores, qui privata quoque negotia sic disponerent, ut in omnibus non minorem justitiæ quam vitæ ipsius rationem haberent.* Id Scriptura Sacra non tradit nec 4. *Regum* 22. 23. nec 2. *Paralipomenon* 34. 35. ubi *Josiæ* Regis gesta fuse persequitur. Censorum Institutionem Romanorum æmulatione in Rempublicam Hebræorum traduxit *Josephus*, ingenio suo nimium indulgens. Ejusdem Regis mortem commemorans *Josephus* Cap. 6. scribit: *Josias autem verbis Ægyptii nihil movebatur, sed perseverabat in ea sententia, ut per suam Ditionem volenti ducere, transitum pernegaret, fato opinor ad hanc arrogantiam urgentem hominem, ut occasionem adversus eum inveniret. Dum enim aciem instruens curru ab uno cornu ad alterum vehitur, Ægyptius quidam sagitta ictu bellandi studium exemit. Saucius enim & cruciatum non ferens, jusso Exercitu deflectere, Hierosolyma revertitur, ubi ex eo vulnere est mortuus.* Hac in narratione multipliciter peccat *Josephus*: Primo, quod Sanctum Regem, tot præconiis in Scriptura ornatum, arrogantiæ insimulet: Secundo, quod fatum inducat quo homines ad perniciosa & infausta consilia ineluctabili quadam necessitate pertrahuntur: Tertio, quod Hierosolymis mortuum scribat *Josiam*, quem in *Mageddo* loco pugnæ mortuum Scriptura testatur 4. Regum 23. 29. 30. *In diebus ejus ascendit Pharao Nechao Rex Ægypti contra Regem Assyriorum, ad flumen Euphratem; & abiit Josias Rex in occursum ejus; & occisus est in Mageddo, cum vidisset eum. Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo; & pertulerunt eum Jerusalem, & sepelierunt eum in sepulcro suo.*

Errores Josephi in Josiæ Regis Historia.

XXXV. *Josephus* de *Joakino* seu *Jechonia* loquens Libro 10. *Antiquitatum*, Cap. 9. perperam ipsum *Joakimum* vocat. Sed turpius aberrat, cum illum *natura bonum & justum* fuisse scribit, de quo Scriptura 4. *Regum* 24. 9. ait: *Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.* De quo Dominus Jeremiæ 22. 24. 28. *Vivo ego dicit Dominus: Quia si fuerit Jechonias filius Joachim Regis Juda, annulus in manu dextra mea, inde evellam eum. . . Numquid vas fictile atque contritum vir iste Jechonias? Numquid vas absque omni voluptate?*

Error Josephi in Historia Jechoniæ.

XXXVI. *Josephus* enarrata *Sedeciæ* clade & Hierosolymorum excidio Cap. 11. ejusdem Libri subdit: *Atque hic fuit Davidici generis Regum exitus, qui unus & viginti regnaverunt deinceps, idque temporis spatium quingentos & quindecim annos continet, & menses insuper sex cum diebus decem, annumeratis viginti annis primi Regis Saulis, qui fuit Tribus alterius.* Duo & viginti Reges in *Davidis* Solio regnarunt. Prætermisit Josephus *Athaliam*, quæ prætermitti non debet, ut constet annorum numerus, quibus super Solium *Davidis* regnatum est. Sed ne hac quidem ratione constat *Josephi* calculus, comprehensis & *Saulis* annis qui ex alia Tribu fuit, ut ex sequenti schemate patet.

Error Josephi in Chronologia Regum Juda.

1. *Saul* regnavit 20. annis. . . . (*Ex Josepho.*)
2. *David* annis 40. . . . (III. *Regum* 2. 2. & 1. *Paralipomenon* xxix. 27.)
3. *Salomon* annis 40. (III. *Regum* xi. 42. & 2. *Paralipomenon* ix. 30.)
4. *Roboam* annis 17. (III. *Regum* xiv. 21. & 2. *Paralipomenon* xii. 13.)
5. *Abias* annis 3. (III. *Regum* xv. 2. & 2. *Paralipomenon* xiii. 2.)
6. *Asa* annis 41. (III. *Regum* xv. 10. & 2. *Paralipomenon* xvi. 41.)
7. *Josaphat* annis 25. (III. *Regum* xxii. 42. & 2. *Paralipomenon* xx. 31.)
8. *Joram* annis 8. (IV. *Regum* viii. 17. & 2. *Paralipomenon* xxi. 5.)
9. *Ochozias* anno 1. (IV. *Regum* viii. 26. & 2. *Paralipomenon* xxii. 2.)

10. *Athalia* annis 6. (IV. *Regum* XI. 3. & 2. *Paralipomenon* XXII. 12.)

11. *Joas* anni 40. (IV. *Regum* XII. 1. & 2. *Paralipomenon* XXIV. 1.)

12. *Amasias* annis 29. (IV. *Regum* XIV. 2. & 2. *Paralipomenon* XXV. 1.)

13. *Ozias* annis 52. (IV. *Regum* XV. 2. & 2. *Paralipomenon* XXVI. 3.)

14. *Joathan* annis 16. (IV. *Regum* XV. 33. & 2. *Paralipomenon* XXVII. 1.)

15. *Achaz* annis 16. (IV. *Regum* XVI. 2. & 2. *Paralipomenon* XXVIII. 1.)

16. *Ezechias* annis 29. (IV. *Regum* XVIII. 2. & 2. *Paralipomenon* XXIX. 1.)

17. *Manasses* annis 55. (IV. *Regum* XXI. 1. & 2. *Paralipomenon* XXXIII. 1.)

18. *Amon* annis 2. (IV. *Regum* XXI. 19. & 2. *Paralipomenon* XXXIII. 21.)

19. *Josias* annis 31. (IV. *Regum* XXII. 1. & 2. *Paralipomenon* XXXIV. 1.)

20. *Joakaz* mensibus 3. (IV. *Regum* XXIII. 31. & 2. *Paralipomenon* XXXVI. 2.)

21. *Joakim* annis 11. (IV. *Regum* XXIII. 36. 1. & 2. *Paralipomenon* XXXVI. 5.)

22. *Joakin* sive *Jechonias* mensibus 3. ac diebus 10. (IV. *Regum* XXIV. 8. & 2. *Paralipomenon* XXXVI. 9.)

23. *Sedekias* annis 11. (IV. *Regum* XXIV. 18. & 2. *Paralipomenon* XXXVI. 11.)

Resultat summa annorum 493. mensium 6. dierum 10. cum *Josephus* quingentos & quindecim annos numeret.

CAPUT III.

De Historia Regum Juda & Israel ut ab Ethnicis Scriptoribus interpolata vel confirmata.

Davidis & Salomonis Historia ab Eupolemo partim confirmata, partim interpolata.

I. EUpolemus, quem *Josephus Libro* 1. *Contra Apionem* inter eos Gentium Scriptores numerat, qui de rebus Judaicis non multum a veritate aberrarunt: Quibus, inquit, venia danda est, quod Codices Hebraicos non essent assecuti, in suo quoddam *De Elia Prophetia* Opere ab *Eusebio* laudato Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 30. scripsit: *Davidem, postquam annos quadraginta regnasset, Imperium Salomoni filio annos duodecim nato, coram Helia Sacerdotum Principe, ac Tribunis duodecim, cum auro, argento, ære, lapidibus, lignisque omnibus cupressinis ac cedrinis tradidisse. Salomonem vero, cum defuncto Patre Regnum capessisset, ad Vaphrem Ægypti Regem eam, quæ sequitur, Epistolam scripsisse.*

SALOMON REX VAPHRÆ

Ægypti Regni Amico Paterno, salutem.

Epistola supposita.

Noveris me summi Numinis beneficio Regnum a Davide Patre accepisse, a quo Templum Deo cœli terrarumque Molitori ædificare jussus fuerim, simulque abs te per Literas petere, uti ad me ex Regni tui hominibus fabrisque mittas, qui suam mihi operam navent, donec, uti par est, cuncta prout jussus ego sum, accurate perfecero.

Sequitur *Vaphris* Responsum.

VAPHRES REX SALOMONI

Regi Magno salutem.

Literas tuas simul atque perlegi, cum ingentem animo cepi lætitiam, tum genialem cum universo Exercitu populoque meo diem egi, quod a Viro optimo, tantoque Numini probatissimo Regnum acceperis. Quod autem a nobis homines fabrosque postulas, eorum octoginta millia ad te misi, quorum etiam natale tibi solum indicare juvat. Ex Sebrithide Præfectura, decem millia; ex Mendesia & Sebennitide viginti millia; ex Busiritide, Leontopolitide, & Bathribitide circiter triginta millia numerantur. Superest ut iis quæcumque opus fuerint abunde suppeditari cures, partim ne quid inter eos turbarum excitetur, partim ut ædificatione perfecta salvi ad suos incolumesque revertantur.

Sequitur Cap. 33. *Salomonis* Epistola ad *Suronem* (*Hiramum* intellige) Regem Tyri.

SALOMON REX SURONI

Tyri, Sidonis, ac Phœniciæ Regi, Amico paterno salutem.

Noveris me Summi Numinis beneficio Regnum a Davide Patre accepisse, a quo Templum Deo cœli terrarumque Molitori ædificare jussus fuerim, simulque abs te per Literas petere, uti ad me ex Regni tui hominibus fabrisque mittas, qui suam nobis operam navent, donec divinum illud opus, prout jussus ego sum, accurate perfecero. Cæterum in Galilæam, Samariam, Moabitidem, Ammonitidem, & Galaaditidem scripsi, uti ex Regionibus illis quæcumque opus fuerint, iis affatim suppetant; nempe in singulos menses corerum tritici decem millia, qui singuli artabas sex continent; itemque corerum vini decem millia, qui singuli metra decem efficiunt, oleum autem ac cætera ex Judæa, hostias vero quarum ipsi carnibus vescantur, ex Arabia suppeditari jussi.

Sequitur Cap. 34. *Suronis* Responsum.

SURON SALOMONI REGI MAGNO salutem.

Benedictus Deus Terræ ac Cœli Conditor, qui Virum optimum ac Parentis optimi filium elegerit. Literas tuas simul atque perlegi, summam animo voluptatem cepi, Deoque gratias egi, quod Regnum capessisses. Quod autem a nobis homines operasque poscis, Tyriorum ac Phœnicum octoginta millia ad te misi, atque inter cæteros, Architectum patria quidem Tyrium, sed Matre Judæa, eademque ex Davidis Tribu natum: Qui tibi, quæcumque ex eo quæsieris quæ cœli hujus ambitu continentur, si modo ad Architecturam pertinebunt, eorum scienter edisseret omnia; tum etiam facile perficiet. Quod superest, partium tuarum erit ad locorum Præfectos scribere, uti huic tantæ hominum multitudini quæcumque necessaria fuerint, diligenter abundeque provideant. Has Epistolas confictas esse nemo non videt qui sagacitate aliqua præditus sit. 1. Eadem est ad Regem Ægypti & ad Regem Tyri Epistola. 2. *Pharaa Vaphres* longe posterior est *Salomone*: Ægypto enim imperabat temporibus *Sedekiæ* & Babylonicæ Captivitatis, ut constat ex *Jeremia* 44. 30. ubi *Ephree* vocatur. *Herodotus* Lib. 2. *Apries* appellat. 3. Initio Regni sui, & antequam Templi fundamenta jaceret, *Salomon affinitate conjunctus est Pharaoni Regi Ægypti: Accepit namque filiam ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret ædificans domum suam & domum Domini, & murum Jerusalem per circuitum.* (3. Regum 3.) Quomodo igitur ad Socerum suum hunc in modum scripsit? *Noveris me summi Numinis beneficio Regnum a Davide patre accepisse*: Quasi id ipsi ignotum esset? 4. Artifices ad fabricam Templi ex Ægypto accersitos, in Sacra Historia non legimus, sed *de omni Israel*, & de Regno Tyri & Sidonis. 5. *Vaphres* Rex Ægypti octoginta millia fabrorum ad *Salomonem* mittere se scribit, eorumque patriam indicare, & tamen in illa enumeratione sexaginta millia dumtaxat inveniuntur, scilicet decem millia ex Sebrithide Præfectura, ex Mendesia & Sebennitide viginti millia, ex aliis Provinciis triginta millia. 6. Rex Tyri temporibus *Salomonis* non *Suron*, sed *Hiramus*, ut constat ex *Menandro Ephesio*, & ex *Dione* rerum Phœniciarum Scriptore, apud *Josephum Libro* 1. *contra Apionem*, & *Libro* 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. 7. Numerus operariorum bis in literis expressus cum Scriptura Sacra non quadrat, quæ octoginta millia latomorum, Præfectos operum ter mille & sexcentos, & bajulorum septuaginta millia enumerat, omnes ex Proselytis Israel, & triginta millia selectorum virorum ex omni Israel, quos mittebat *Salomon* ad Libanum decem millia per menses singulos vicissim; ita ut duobus mensibus essent in domibus suis. Phœnicum numerum Scriptura non exprimit. Si fides habeatur Epistolis illis ex *Eupolemo* descriptis, centum sexaginta millia Ægyptiorum simul & Phœnicum adhibita fuerunt ad fabricam Templi, quibus si Proselyti & Israelitæ ad numerum centum octoginta millium ex 3. *Reg.* 5. & 2. *Paralipom.* 2. addantur, fiet numerus trecentorum quadraginta millium hominum, præter Præpositos operum ter mille & sexcentos. Qui numerus ad hujusmodi fabricam superfluus ac pene incredibilis videtur. 8. Literæ ad *Hiramum* Regem Tyri a *Salomone* scriptæ, prout referuntur 3. *Reg.* 5. & plenius 2. *Paralipom.* 2. illarum quæ ex *Eupolemo* sunt descriptæ suppositionem arguunt. (3. Reg. 5.) *Misit autem Salomon ad Hiram, dicens: Tu scis volun-*

voluntatem David Patris mei, & quia non potuerit ædificare Domum Nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum: & non est Satan, neque occursus malus. Quamobrem cogito ædificare Templum Nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit Domum Nomini meo. Præcipe igitur ut præcidant mihi servi tui cedros de Libano, & servi mei sint cum servis tuis: Mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris: Scis enim quomodo non est in Populo meo vir qui noverit ligna cædere sicut Sidonii: Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valde, & ait: Benedictus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super Populum hunc plurimum. Et misit Hiram ad Salomonem dicens: Audivi quæcumque mandasti mihi: Ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis. Servi mei deponent ea de Libano ad Mare: & ego componam ea ratibus in Mari, usque ad locum quem significaveris mihi; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea; præbebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ.

2. Paralipomenon 2. Misit quoque ad Iram Regem Tyri dicens: Sicut egisti cum David patre meo, & misisti ei ligna cedrina, ut ædificaret sibi domum, in qua & habitavit: Sic fac mecum ut ædificem Domum Nomini Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocautomata mane & vespere, Sabbatis quoque & Neomeniis, & Solemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israeli. Domus enim quam ædificare cupio, magna est: Magnus est enim Deus noster super omnes Deos. Quis ergo poterit prævalere ut ædificet ei dignam domum? Si cælum, & cæli cælorum capere eum nequeunt: Quantus ego sum, ut possim ædificare ei domum? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum coram illo. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro & argento, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cælaturas, cum his artificibus quos mecum habeo in Judæa, & Jerusalem, quos præparavit David pater meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano. Scio enim quod servi tui noverint cædere ligna de Libano, & erunt servi mei cum servis tuis, ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio ædificare, magna est nimis & inclyta. Præterea operariis, qui cæsuri sunt ligna, servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia.

Dixit autem Hiram Rex Tyri per literas quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus Populum suum, idcirco te regnare fecit super eum. Et addidit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cælum & terram, qui dedit David Regi filium sapientem & eruditum, & sensatum atque prudentem, ut ædificaret Domum Domino, & Palatium sibi. Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum Hiram, patrem meum, filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro & argento, ære & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho, & bysso & coccino; & qui scit cælare omnem sculpturam, & adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est, cum artificibus tuis, & cum artificibus Domini mei David patris tui. Triticum ergo & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es, Domine mi, mitte servis tuis. Nos autem cædemus ligna de Libano quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per Mare in Joppe; tuum autem erit transferre ea in Jerusalem.

Dius Phœnicum Historicus de Salomone testimonium.

II. Dius Rerum Phœniciarum Scriptor, referente Josepho Lib. 1. contra Apionem, & Lib. 8. Antiquitatum, Cap. 2. dicit, Salomonem Hierosolymorum Regem ænigmata ad Hiramum misisse, & ab eo solutionem poposcisse; addito ut qui non posset dirimere, pecuniam solventi persolveret. Hiramum autem assentientem, cum non posset solvere, multa pecunia mulctatum esse. Deinde Abdemonum virum Tyrium Quæstiones propositas solvisse, aliasque proposuisse; quas cum Salomon non solveret, pecunias rursus Hiramo rependit.

Herodotus meminit expeditionis Sesach Regis Ægypti adversus Judæos.

III. Expeditionis Sesak Regis Ægypti adversus Judæos anno quinto Regni Roboam, de qua Liber 2. Paralipomenon Cap. 12. meminit Herodotus Libro 2. Historiæ, ut Josephus agnoscit Libro 8. Antiquitatum, Cap. 5. Hanc, inquit, contumeliam Deus per Sesacum Ægyptiorum Regem ultus est, cujus res gestas Herodotus per errorem Sesostri adscribit. Hic enim Sesacus anno quinto Roboami Regni numerosissimum Exercitum contra illum adduxit..... Meminit autem hujus Expeditionis etiam Halicarnassensis Herodotus, in nomine tantum errans; & quod pervasis multis aliis Gentibus etiam Palæstinam Syriam subjugarit, hominibus non expectata vi deditionem facientibus: Apparet autem satis quod nostram Gentem dicere velit ab Ægyptio subactam. Narrat enim hunc columnas reliquisse apud eos, qui priusquam Martem experirentur, deditionem fecissent, in quibus pudenda muliebria insculpta fuerint. Roboamus autem is fuit Rex noster, qui Urbem, antequam oppugnaretur, dedidit. Sesak idem cum Sezonchi primo vigesimæ secundæ Dynastiæ Regum Ægyptiorum secundum Manethonem, non cum Sesostri qui longe ante Bellum Trojanum floruit, ut constat ex ipso Herodoto Libro 2. Aristotele Libro 7. Politicorum, Dicæarcho apud Scholiastem Apollonii Libro 4. v. 275. Diodoro Siculo Libro 1. Strabone Libro 17. Josepho Libro 1. contra Apionem, Eusebio in Chronico, &c.

Juliani Apostatæ de igne in Eliæ sacrificia cœlitus delapso testimonium.

IV. Julianus Apostata apud S. Cyrillum Lib. 10. ad Mosis atque Eliæ Sacrificia ignem cœlitus delapsum testatur. Vos, inquit, ea quæ Deus ab initio quidem est abominatus cum per Mosem, tum per Prophetas, sectamini: Sed victimas Aræ admovere, & sacrificare desistitis. Ignis enim non descendit, quemadmodum Mosis tempore, qui victimas consumat. Semel hoc sub Mose factum est, & sub Elia Thesbite iterum, longo post tempore.

Menander Historiæ Phœnicum Scriptor meminit summæ ac diuturnæ siccitatis, quæ Eliæ temporibus contigit.

V. Menander in suis de Rebus Phœnicum Commentariis meminit summæ illius siccitatis, quæ Elia florente contigit, regnante apud Tyrios Ithobalo, eamque indictis supplicationibus depulsam, magnamque vim tonitruum & imbrium secutam testatur. (Apud Josephum Libro 8. Antiquitatum, Cap. 7.)

Fabulæ Græcorum ex Historia Jonæ derivatæ.

VI. Ex Libro & Historia Jonæ, fabulæ quædam Græcorum manarunt; id scilicet quod de Hercule finxere: Illum ad liberandam Hesionem, in os & alvum canis Tritonis, sive canis Carchariæ, qui ad eam depascendam mittebatur a Neptuno, insiluisse, triduumque in ejus visceribus latuisse, neque hinc aliud ipsi accessisse incommodi, quam capillorum aliquot defluvium, ut narrant Lycophron, & Lycophronis Interpres Isacius Tzetzes, Sextus Empiricus, & Phavorinus. Hoc vero discrimen adiisse eam, compage navis, qua vehebatur soluta, refert Æneas Gazæus in Dialogo De Immortalitate Animarum. Qua de re S. Cyrillus Alexandrinus Commentario in Jonam hæc habet: Respondemus vero præter opinionem, & rationem, & supra consuetudinem merito haberi posse quod accidit. Sed si Deus præclari hujus Miraculi auctor dicatur, quis erit qui ultra dubitet? Divino enim Numine nihil potentius, a quo rerum natura nullo negotio in quod ipse voluerit transmutatur, & nihil est quod nutui ipsius ineffabili repugnet.... Natura enim rerum est Creatoris arbitrium. Veruntamen & illud sciendum, Græcos in fabulis a se compositis narrare, Herculem Alcmenæ & Jovis filium devoratum quidem a ceto, redditum tamen, ab insita pisci calore capite dumtaxat pilis denudato. Historiæ meminit Lycophron; Ait enim de ipso:

Leonis trinum noctium, quem aliquando maxillis,
Tritonis aspere dentatus canis marinus comprehendit.

Verum nos ex illorum figmentis divinorum Mysteriorum probationem ac fidem non petimus: Sed eorum opportuno mentionem injicimus, ut incredulos redarguamus, quando hujusmodi narrationes etiam apud ipsas solita narrari historia non aspernabiles reddit. Nonnulli etiam Arionis historiam a Nautis in Mare missi, & a Delphino, quem cantu delinivit, excepti, & Corinthum delati, ex Jonæ historia detortam existimant.

Eupolemus & Alexander Polyhistor Joachimi Regis Juda, & Jeremiæ Prophetæ meminerunt.

VII. Joachimi Regis Juda, & Jeremiæ Prophetæ meminit Alexander Polyhistor ex Eupolemo hoc fragmentum referens, apud Eusebium Lib. 9. Præparationis Evangelicæ, Cap. 39. Tum Joakimum, inquit, Regnum cepisse, cujus tempore Jeremias Propheta Oracula sua ediderit. Quippe hunc a Deo missum, Judæos, interim dum Idolo cuidam aureo (Baalem vocabant) Sacrificium facerent, deprehendisse, quibus impendentem calamitatem prædixerit. Ac Joakimum quidem vivum illum ac spirantem cremare voluisse: At contra denuntiasse Prophetam, hoc eos lignorum genere Babylonis opsonia curaturos, & canales ad derivandas Tigris & Euphratis undas fossuros esse, postea quam eorum in manus ac potestatem venissent. Itaque Nabuchodonosorum Babyloniorum Regem, ubi rem quemodo ab Jeremia prænuntiata

furat, rescivisset, Aštibarem Medorum Regem, uti hujus Encedítionis forius esse vellet, obsecrasse; cunjunctoque Babyloniorum ac Medorum Exercitu, qui prætet decem currunm millia, peditum octugima supra centum, us aquituro viginti millibus conslaret, primum quidem Samarium, Galilæam, Sesthopolim, & Judæos Galaaditidem incolentes delevissu: Mox vero ipsam quoque Hierosolymam, Joachimumque Regem vivum cepisse, & quicquid in Templu auri, argenti, arisque fuit, detractum Babylonem misisse, præter Arcam, & inclusas in ea Tabulas: banc enim penes Jeremiam remansisse.

Berosus Babylonicæ Judæorum Captivitatis meminit. VIII. Babylonicæ Judæorum Captivitatis sub *Nabuchodonosore* meminit *Berosus* a *Josepho* laudatus Libro 10. *Antiquitatum*, Capit. 11. *Josephi locum Eusebius* inseruit Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Capite 40.

C A P U T IV.

De Historia Exotica Quintæ Mundi Ætatis.

A R T I C U L U S I.

De Rebus Ægyptiacis.

Ægypti Reges. I. SAlemonis temporibus regnabat in Ægypto *Sesonchis*, quem in 22. Regum Ægyptiorum Dynastia, quæ *Bubastitarum* est, primum collocant *Manetho* & *Julius Africanus* apud *Georgium Syncellum*. Hic ille *Sesacus* est *Roboamo* infestus, 3. *Reg.* 14. & 2. *Paralipomenon* 12. *Sesachim* Septuaginta Interpretes appellant. *22. Dynastia Bubastitarum.* Annis quinquaginta novem regnasse *Manetho* testatur. Ipsi Successorem subjungit *Osorthonem*, cui annos quindecim Regni tribuit. Huic *Tucellothin* annis tredecim. Novem Reges hac in Dynastia recenset *Julius Africanus*, sed trium dumtaxat nota nomina. *23. Dynastia Regum Tanitarum.* Sequitur vigesima tertia Dynastia, Regum Tanitarum. Quatuor in ea Reges a *Manethone* & *Julio Africano* numerantur, adscriptis Regni annis; scilicet *Petubates*, cujus initia ad annum quartum *Joas* Regis Juda referuntur, annis quadraginta: *Osorchon* ab Ægyptiis *Hercules* vocatus, annis octo. *Psemmus* annis decem, *Zoth* annis triginta & uno.

24. Dynastia Saitarum. II. *Oziæ* Regis Juda temporibus regnabat in Ægypto *Bocchoris*, quem in Dynastia vigesima quarta *Saitarum* unum conscribunt *Manetho*, *Julius Africanus*, & *Georgius Syncellus*, atque annos Regni tribuunt quadraginta quatuor. *Gnephactum* nihilominus ejus patrem ante ipsum regnasse constat ex *Diodoro Siculo*, Lib. 1. *Thechnatem* illum vocat *Plutarchus* Libro *De Iside*, narratque, quod cum in Arabes expeditionem faceret, morarenturque impedimenta, cibo obvio suaviter usus, cepit super toro profundum somnum: inde *Menem* execratus est, & Sacerdotibus approbantibus execrationem in columna incidi jussit. Columna hæc, in qua execratio in *Menem* Regem, qui primus Ægyptius a tenui, & opum pecuniæque non indigente victus ratione deduxisset, Thebis posita fuit in Templo Jovis: hæcque in causa fuit ne honores *Meni* in posterum perdurarent, teste *Diodoro Siculo*. Patrem Bocchoridis, *Neochabim* vocat *Alexis* apud *Athenæum* Libro 10. patrisque & filii frugalitatem commendat. *Bocchoris* sapientiæ & justitiæ laude excelluit, quam obscuravit avaritia. *Leges Bocchoridis.* De commerciis has Leges a *Bocchoride* latas refert *Diodorus Siculus* Lib. 1. p. 71. 1. *Ut si quis pecuniis mutuo acceptis absque syngrapha se debere neget, interposito juramento absolvatur a debito.* 2. *Ut per interventum syngraphæ fænerantes, ultra duplum per usuram sortem non augeant.* 3. *Ut de obæratorum facultatibus dumtaxat usura exigantur, sed corpus nullo modo in nexum ducatur.* Hanc Legem *Solon* Athenas invexisse videtur, quam *Sisactiam*, id est, *onerum excussionem* appellavit, qua cives universos ab ære alieno, in corporis nexum credito liberavit, ut *Diodorus Siculus* observat; plerosque Legum latores vituperio dignos significans, quod vetuerint ob fœnus pignori capere arma, aratrum, aliaque operi faciundo necessaria, sed eos qui illis uti debebant nectendos permiserint. Regnante in Ægypto *Bocchoride*, agnum locutum fabulantur.

III. *Bocchoridi* Regnum eripuit *Sabbacon* Rex Æthiopum sive Arabum Mari Rubro vicinorum, illumque vivum combussit, ut *Africanus*, *Eusebius*, & *Georgius Syncellus* testantur. *25. Dynastia Sabbacon.* In vigesima quinta Dynastia primus *Sabbacon* recensetur, & duodecim annis regnasse fertur. Annos quinquaginta quatuor illum Ægyptiis imperasse scribit *Herodotus*. Successit ipsi filius ejus *Sevechus*, & annis duodecim regnavit. Hic idem ast cum *Sua*, cujus auxilium contra *Salmanassarem* Assyriorum Regem imploravit *Osee* Rex ultimus Israelis. (4. *Regum* 17. 4.) *Sua* sive *Sevechus* Successorem reliquit *Taracum*, quem annos viginti regnasse scribit *Eusebius*. Hunc Regem Æthiopiæ pariter fuisse testatur *Isaias*, Cap. 37. 9. Hunc in belli societatem contra *Sennacherib* Regem Assyriorum *Ezechias* vocavit. (4. *Regum* 19. 9. & *Isaiæ* 30. 2.) *Taraco* defuncto, *Sabbacon* qui in Æthiopiam secesserat relicto filiis Ægypti Regno, in Ægyptum regressus, sub initium *Manassis* Regis Juda, *Nechaonem* 1. *Saitarum* in Ægypto Regem profligavit, occidit. Ante *Nechaonem* illum *Nechepsus*, & *Stephinates* in vigesima sexta Dynastia a *Manethone* & *Julio Africano* describuntur. Post *Nechaonem* Primum Δωδεκαρχία in Ægyptum ast introducta, sive Duodecim Virorum Principatus communi consilio Regnum administrantium. Quisque suum Nomum, sive suam Præfecturam moderabatur. Habito *Memphi* Senatu, mutuæ concordiæ fideique Leges conscriptæ. Commune Monumentum reliquerunt Labyrinthum paulo supra stagnum Mœridis, maxime Urbem versus quæ dicitur Crocodilorum, quem se aspexisse fama majorem testatur *Herodotus* Libro 2. Capit. 147. & 148. Ibi sepultos fuisse *Diodorus Siculus* auctor ast Libro 1. pag. 59. & 60. Dominationis annos quindecim ipsis tribuit. Horum unus erat *Psammitichus* Saitarum Princeps. *Dodecarchiæ* hujus initio, quæ in *Manassis* Regis Juda tempora incidit, editum ferunt Oraculum: *Qui in Templo Vulcani ærea phiala libasset, eum totius Ægypti Regno potiturum.* Stato tempore cum in Templo *Vulcani* sanctificassent, & ultimo die festo libaturi essent, porrexit eis Pontifex aureas phialas, quibus libare consueverant, aberrans numeros, duodecim videlicet viris undecim phialas. *Psammitichus*, qui postremus eorum stabat, cum non haberet phialam, detractam sibi æream galeam tenuit, libavitque. Apud cæteros Principes Oraculi memores propterea in suspicionem veniens, in Palustria relegatus est, ne reliquæ Ægypti administrationi se immisceret.

Sevechus sive Sua.

Taracus.

Nechao primus.

Dodecarchia in Ægypto.

Psammitichus. IV. *Psammitichus* injuriæ impatiens, icto cum Jonibus & Caribus fœdere Ægyptum universam Imperio suo subjecit, quod felix fuit ac diuturnum, annorum scilicet quinquaginta quatuor, secundum *Herodotum* & *Africanum*. Horum viginti novem in obsidione *Azoti*, quæ Palæstinæ Urbs est, consumpsit, quam demum expugnavit. Nulla Urbs diuturniorem sustinuit obsidionem (inquit *Herodotus* Libro secundo Capite 157.)

Nechao secundus. V. *Psammitichus* filium habuit Regni Successorem, cui nomen *Nechaoni* hujus nominis secundo. *Nechao* bellicosus Princeps anno Regni sui octavo Phœniciæ & Syriæ bellum intulit, & ad Euphratem usque progressus, *Charcamas* expugnavit, urbem Babylonicæ ditionis. Missis ad *Josiam* Regem Juda sibi ex adverso cum Exercitu occurrentem nuntiis, ait: *Quid mihi & tibi est, Rex Juda? Non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire præcepit: desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te. Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei: verum perrexit ut dimicaret in campo Megeddo.* (2. Paralipomenon 35. 20. 21. 22.) Hujus Expeditionis meminit *Herodotus* Libro 2. Capit. 159. *Terrestre acie*, inquit, *congressus cum Syris in Magdolo, victoria potitus est, & post prælium, Cadyti, magna Syriæ urbe.* Fossam seu alveum, quæ Nilum cum Mari Rubro jungeret, primus aggressus est, longitudinis quidem quatuor dierum navigationis; latitudinis, ut per eam duæ possent simul agi triremes. In ea fodienda centum viginti millia Ægyptiorum perierunt. In medio opere *Nechao* destitit, hoc interpellatus Oraculo, eum id opus barbaro, id est, extraneo homini præmunire. Is *Darius* Persa, qui fossam secundo loco depressit, ut refert *Herodotus*. *Joachazum* Regem Juda *Josiæ* filium *Nechao* captivum duxit in Ægyptum, & tributo Judæis imposito, *Joakimum* Hierosolymis Regem constituit. (4. *Regum* 23. 33. 34.) Post quadriennium, *Nabuchodonosor* filius *Nabopollassari* Regis Chaldæorum, a patre in consortium Imperii assumptus, *Nechaonem* debellavit, ipsique abstulit quicquid ejus ditionis fuerat a Rhinocorura usque ad Euphratem. (4. *Regum* 24. 7. & *Jeremiæ* 46.) Sex annos Regni *Nechaoni* tribuit *Africanus*, septemdecim *Herodotus*.

VI. Post

...thus . . . VI. Post *Nechaonem* Ægyptiis imperavit *Psammuthis* alter, sive *Psammis* ejus filius, facta in Æthiopiam Expeditione celebris. Sax annis regnavit, ut *Herodotus* & Africanus testantur.

Apries seu Ephree ab Amasi Solio exturbatus & interfectus. VII. En vita functo Regnum obtinuit *Apries* aius filius, 70. Interpretibus *Vapres*, Latino interpreti *Jeremiæ* 44. 39. *Ephree* . Bellum Sidoni intulit, & cum Tyriis pugna navali dimicavit. Ad ipsum Jerusalem ab Assyriis capta Judæorum reliqui confugerunt. Ipsius axitium vaticinatus ast *Jeremias* Cap. 44. 30. *Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree Regem Ægypti in manu inimicorum eius, & in manu quærentium animam illius: Sicut tradidi Sedeciam Regem Juda in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis inimici sui, & quærantis animam ejus.* Traditus revera est in manus *Amasis*, cui Ægyptii Regnum detulara, cum ab *Aprie* defecissent. *Fertur Apries ea fuisse persuasione, ut nullus neque Deorum, neque hominum posset sibi adimere Regnum.* Et tamen eum *Amasi* congressus, prælio fugatus est, vivusque capius, & ab Ægyptiis strangulatus. (Ex *Herodoto* Libro 2. Cap. 164.) Hunc *Draconem magnum* ob superbiam Deus vocat Ezechielis 29. 3. *Ecce ego ad te Pharao Rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluvius, & ego feci memetipsum. Et ponam fræuum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & universi pisces tui squamis tuis adhærebunt. Et projiciam te in desertum: & omnes pisces fluminis tui. Super faciem terræ cades, & non colligeris, neque congregaberis. Bestiis terræ & volatilibus cœli dedi te ad devorandum. Et scient omnes habitatores Ægypti quia Ego Dominus: Pro eo quod fuisti baculus arundineus domui Israel.* Huic Regi annos Imperii undeviginti tribuit *Julius Africanus*, vigintiquinque *Herodotus*.

ARTICULUS II.

De Rebus Assyriorum, & Medorum.

Assyriorum Reges. I. *Salomonis* temporibus Assyriis impesabat *Eupales*, cujus annus Regni trigesimus cum primo *Salomonis* concurrit. Hic in *Georgii Syncelli* laterculo non comparet, ejus loco ponitur *Empacmes*. In laterculo *Eusebii* annos trigintaocto regnasse dicitus *Eupales*. Post hunc regnasse scribuntus *Laosthenes* annis quadraginta-quinque, *Pyritides* triginta, *Ophratons* viginti, *Ophrateues* quinquaginta, *Ocraxapes* quadragintaduobus. Pro his postremis in laterculo *Syncalli* habentus *Ephecheres*, cui anni quinquagintadun, & *Acraganes*, cui dun supra quadraginta tribuuntur. *Ocraxapes* Sardanapali pater in Historia Sacra *Phul* vocatur, qui *Manahen* Regem Israel tributarium fecit, 4. Regum 15. 19. *Castorem Rhodium* secutus est *Eusebius*: Ille vero *Ctesiam Gnidium*, qui *Catalogo Regum a Nino & Semiramida usque ad Artaxernem* Historiam suam clausit, talla *Photio Cod.* 72. Post hos Reges sequitur *Sardanapalus*, qui & *Tonos Concoleros*, Assyriotum Rax trigesimus sentus secundum *Eusebium*, trigesimus secundum *Diodorum Siculum*, quadragesimus primus secundum *Syncellum*. Annis viginti regnavit. *Sardanapalus illavitiis multo quam nomine ipse deformior*, ut ait *Cicero* Libro 3. *De Republica*, omnes suos majores luxuria atqua ignavia supergressus ast. Nam præter quam quod a nemine extra familiam conspiciebatus, vitam quoque duxit muliebrem. Inter concubinarum enim greges sa volutans, purpusam lanasqua mollissimas tractare, stola muliebri induit; faciem & totum corpus fuco, alitsqua scortorum lenociniis componere quavis delicata maliere lascivius. Feminaam quoqua vocem imitari; nec tantum cibo & potu ad voluptates accommodatissimo uti, sed utsoqua saxu ad veneseas oblectationes propudiosissima abuti. *Arbacis* Medi, copiarum, quæ singulis annis ex Media Ninivam mittebantur, Præfecti, & *Belesis* Chaldæorum seu Babyloniorom Ducis conjuratione oppressus est. Illi Medos Babylonios, & Arabes ad defectionem pertraxare. *Sardanapalus* muliebrem animum ad tempus exuens, ter collatis signis hostes vicit. Sed mox ad genium redians, Bactrianis ad *Arbacem* deficientibus, *Ninivem* sa recipere compulsus est, castris ab hosta expugnatis, magnaque suorum strage edita. Rega in Urbe obsasso, multæ Provinciæ ad hostes defecere. *Sardanapalus* Regoum in maximo discrimina versari videns, tres filios, totidamque filias magna cum gaza in Paphlagoniam mittit ad *Cottam* Præfectum ipsi addictissimum, & ad obsidionam tolerandam sa comparat, donec auxiliares copiæ e Provinciis adveniant. Vatus oraculum ferebat, A nullo posse capi *Ninivem*, *nisi fluvius Urbi prius hostis evaderet*. Id Urbem omnino inexpugnandam *Sardanapalo* persuadabat. Protracta per biennium obsidione, inanes hostium insultus vidabantus. Tertio demum anno *Euphrates* continuis imbribus eacrescens, *Ninives* partem inundavit, & murum ad stadia viginti dejecit. Tum vero finem habere Oraculum, fluviumqua manifeste Urbi hostem esse Rex judicans, spem salutis abjecit. Itaque na in hostium manus perveniret, rogo ingenti in Regia axtructo, & se & Reginam, cum Concubinis, Eunuchis, & divitiis omnibus incendio absumpsit. Ita refert *Diodorus Siculus* Libro 2. *Sardanapalus* duas in Cilicia Urbes, Anchialem & Tarsum uno die condidisse dicitus. *Anchiali* Monumentum suit fœdi illius Regis, lapidea imagine ornatum hominis conferentis dextræ manus digitos; ac si crepitum digitis editusus asset, cum hac Inscriptione Literis Assysiis axarata: *Sardanapalus Anacyndaraxæ filius Anchialem & Tarsum una diaædificavit. Tu autem, hospes, ede, bibe, lude: Cætera enim ne hujus sunt digna:* Id ast, ne hujus quidem digitorum crepitationis digna sunt. *Sardanapali monumentum.* Hoc Epitaphium *Sardanapalus* ipse sibi composuit, *Diodoro Siculo* taste. Illud ax *Clitarcho* refert *Athenæus* Libro 12. Legitur, & apud *Strabonem* Libro 14. & *Arrianum* Libro 2. *De gestis Alexandri*. Epitaphium *Sardanapali* Versibus axpressit *Choerilus* Poeta. Hos Versus ax *Chrysippo* profert *Strabo* lib. 14.

Cum te mortalem noris, præsentibus axple
Deliciis animum: Post mortem nulla voluptas.
Namque & ego, cinis ecce, Nini Rex Maximus olim.
Hæc habeo, quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit: At illa jacent multa & præclara relicta.

Hoc Epitaphium Philosophi tum Stoici tum Paripatetici deriserunt. *Cicero* Lib. 2. *De Finibus* ipsum his verbis sugillat: *Corporis autem voluptas, si etiam præterita delectat, non intelligo cur Aristoteles Sardanapali Epigramma tantopera derideat, in quo ille Rex Assyriæ glorietur, se omnes secum libidinum voluptates abstulissa.* Et Lib. 5. Tusculanarum Quæstionum: *Sardanapali*, inquit, *opulentissimi Assyriæ Regis error agnoscitur, qui incidi jussit in busto*, Hæc habeo quæ edi, *&c. Quid aliud (inquit Aristoteles) in bovis, non in Regis sepulcro inscriberes? Hæc habera se mortuum dicit, quæ ne vivus quidem diutius habebat, quam fruebatur.*

Assyriorum Imperium ad Medos devolutum. Extincto *Sardanapalo*, conjurati per collapsam muri partem ingressi, *Ninivem* caperunt, & *Arbacem* Regem salutarunt. Is Urbem non diruit, ut *Diodorus* & *Strabo* Libro 16. asserunt, (Scriptura Sacra repugnante,) sed Imperium ad Medos transtulit. Sic Assyriorum Imperium destructum est. Quot annis steterit, non omnino constat. *Ctesias* annos illi tribuit mille & trecentos; *Diodorus Siculus* annos plus milla quadringentos, Lib. 2. p. 115. At idem paulo ante, scilicet pag 109. scribit: *Sardanapali tampore Assyriorum Imperium, cum annos mille trecentos sexaginta, (ut Ctesias Gnidius Libro 2. tradit) duravissat, ad Medos devolutum est.* Agathias Libro 2. testatur *Diodorum scripsisse, ax Ctesia, Assyriorum Imperium destructum fuisse paulo amplius annis mille trecentis sex elapsis, ex quo Ninus ibi summam rerum obtinuerat.* Ita vero Syncellus: *Diodorus ad verbum sic scribit: Eorum Imperium duravit annos supra mille trecentos juxta Ctesiam.* Huic lectioni consentiunt Trogus Pompejus & Justinus: *Imperium* (inquit) *Assyrii mille trecentis annis tenuera.* Ad hunc numerum accedit *S. Augustinus*, annos mille trecentos & quinque hujus Imperii numerans *Lib.* 18. *De Civitate Dei*, Cap. 20. *Herodotus* Assyrios superiorem Asiam annis quingentis & viginti a Nini initio obtinuisse ait Lib. 1. Cap. 95. *Castor* ipsi tribuit annos mille ducentos octoginta, *Eusebius* mille ducentos quadraginta, *Velleius Paterculus* annos mille trecentos septuaginta, *Syncellus* annos mille quadringentos sexaginta. Hæc mutatio contigit, *Ariphronis* noni Atheniensium *Archontis* tempore, *Joram* filio *Josaphat* apud Judæos regnante.

II. *Arbaces*, Straboni *Orbacus*, Vallejo Patesculo *Pharnaces* dictus, Medis suis ab Assyriorum jugo liberatis αὐτονομίαν reddidit, id est ipsis permisit ut Reipublicæ more suis Legibus viverent. Quamdiu hæc αὐτονομίαν dusaverit, incertum. Post Anarchiam illam *Dejoces* Rax a Medis electus ast annis ante *Cyri* initium cen-

tum

Dejoces Rex Medorum ejusque successores.

tum quinquaginta, ut auctor est *Herodotus* Libro 1. quem secuti sunt *Dionysius Halicarnasseus*, & *Appianus Alexandrinus*, in Romanarum suarum Historiarum exordio. *Dejoces* Medorum Imperium usque ad Halym fluvium propagavit. Regnavit annis quinquaginta quatuor, secundum *Herodotum*. Successit ipsi *Phraortes* ejus filius, qui annis viginti duobus regnavit. Hunc excipiens *Cyaxares* filius, annis quadraginta Regnum obtinuit. Adversus Assyrios, Scythas, & Lydos bellum gessit. Lydis imperabat *Halyattes* Crœsi pater. Sexto anno belli Medos inter & Lydos gesti ineunte, cum utrimque æquo Marte certaretur, Ecclypsis Solis facta est, quam futuram Thales *Milesius* prædixerat. Uterque Exercitus diem videns in noctem verti, a pugna destitit. Deinde pax inter utrumque Regem conciliata est. *Ariana Halyattis* filia *Astyagi Cyaxaris* filio in Matrimonium collocata. *Mandanem* unicam filiam *Cambysi* Persarum Regi collocavit *Astyages*, patre *Cyaxare* adhuc superstite. Ex *Cambyse* & *Mandane* natus est *Cyrus*, ut *Herodotus* & *Xenophon* testantur. Mortuo Cyaxare, Medis imperavit *Astyages*, annis triginta quinque. (Ex *Herodoto* Libro 1. Cap. 130.) Hic *Cyrum* nepotem ab *Harpago* occidi jussit. *Harpagus* bubulco tradidit in desertis montibus exponendum. Filium mortuum forte pepererat uxor bubulci, quem *Cyri* loco exponendum marito dedit, ipsum vero *Cyrum* aluit. Re postea ab *Astyage* cognita, cum puer a sociis per ludum Rex electus viri cujusdam primarii filium virgis cædi jussisset, *Astyages Harpagum* ad cœnam invitatum proprii filii carnibus pavit. Tum interrogatis Magis, qui *Cyrum* Medis imperaturum augurati fuerant, quod ex *Mandanis* Matris illius utero vitem prodire somniasset *Astyages*, quæ Asiam universam occuparet, iisque respondentibus, Somnium Regis, prædictionemque suam jam impletam fuisse, puero a Sociis Rege appellato, nec illum deinceps regnaturum, illum in Persidem remisit ad parentes. Ab iis Regio more educatur ac institutus, jamque vir factus, Persis ad defectionem a Medorum Imperio sollicitatis, *Harpagi* consilio & ope *Astyagem* Regno exuit. Ita narrat *Herodotus* Libro 1. *Xenophon Astyagem* Regia dignitate & auctoritate ornatum obiisse scribit, Regnumque filio *Cyaxari* reliquisse, cum *Cyrus* adhuc esset puerulus. Præterea de *Cyri* puerili educatione longe aliter scribit *Xenophon*. Non enim a bubulco rusticos inter educatum, sed a patre & avo in Regia Persarum more Principis institutum. Cui potius fidem adhibebimus? *Herodoto* magis credendum quam *Xenophonti*, qui *Cyropædiam* scripsit *non ad Historiæ fidem*, *sed ad effigiem justi Imperii*, ut observat *Cicero* Epistolarum ad *Quintum* fratrem Lib. 1. Epistola prima. Certe *Astyagi* filium non fuisse, sed unicam filiam *Mandanem*, adeoque *Cyaxarem* illum *Xenophontis* fictitium esse, constat ex ceteris Scriptoribus. *Astyagem* Regum Medorum ultimum *Ctesias*, *Diodorus Siculus*, *Eusebius*, & *Georgius Syncellus* summo consensu asserunt, quamvis in Regum serie, numero, nominibus, annisque plurimum differant ab *Herodoto*. Diodorus enim ex *Ctesia* decem Reges Medorum recenset, eoque ordine regnasse scribit, *Arbacem* annis viginti octo, *Madaucen* Arbacis filium annis quinquaginta, *Sosarmum* annis triginta, *Articam* annis quinquaginta, *Arbianem* annis vigintiduobus, *Artæum* annis quadraginta, *Artynem* annis vigintiduobus, *Astibarnam* annis quadraginta, *Astibarnem* & *Apandam* qui & *Astyages*, quibus nulla regnandi tempora assignat. *Eusebius*, nec *Ctesiam*, nec *Herodotum* secutus, ex utroque duplicem octo Regum Dynastiam composuit, prioribus quatuor *Ctesiæ* Regibus quatuor *Herodoteos* subjungens hoc ordine: *Arbaces* annis viginti octo, *Sosarmus* triginta, *Medidus* (Is est Ctesiæ *Madauces*) triginta, *Cardiceas* (hic est Ctesiæ *Articas*) tredecim; *Dejoces* quinquaginta quatuor; *Phraortes* viginti quatuor; *Cyaxares* triginta duobus; *Astyages* triginta & octo. *Eusebii* laterculum exscripsit *Syncellus*. Hos Medorum Regum Indices, annosque dubiæ esse fidei merito asserit *Marshamus* in Canone Chronico, Sæculo 17. p. 525. *Herodotum* itaque Historiæ patrem sequi præstat, & cum eo quatuor dumtaxat Medorum Reges agnoscere, quorum ultimus fuerit *Astyages* a *Cyro* debellatus, ac Medorum Imperio annos centum quinquaginta dumtaxat tribuere. *Appianus Alexandrinus* in Præfatione Histor. Rom. *Herodoti* calculo subscribit. *Assyriorum* (inquit) *Medorum & Persarum*, *trium maximorum Imperiorum tempora simul congesta*, *usque ad Alexandrum Philippi filium*, *non annos quidem nongentos attingunt*. Assyriorum Imperio annos quingentos & viginti tribuit cum *Herodoto*; Medorum, centum & quinquaginta; Persarum, ducentos & triginta a primo Olympiadis quinquagesimæ quintæ ad secundum Olympiadis centesimæ duodecimæ, quo *Darius* ab *Alexandro* victus est. *Herodotum* etiam secutus est *Dionysius Halicarnassensis* Libro 1. *Assyriorum Imperium* (inquit) *quod antiquum fuit*, *& ad tempora fabulosa productum*, *non magnam Asiæ partem obtinuit: Medicum autem*, *cum illud Assyriorum sustulisset*, *& majore potentia auctum esset non longo tempore duravit*, *sed quarta generatione eversum est*.

Cyri educatio.

Astyages Medorum Rex ultimus.

Quatuor dumtaxat Medorum Reges.

III. Interim dum Medorum Imperium assurgeret, Assyrii Jugum servitutis ab ipsis impositum statim excusserunt, novumque Regnum Ninive excitarunt, auctore *Nino* Juniore, ut colligitur ex fragmento *Castoris Rhodii* apud *Eusebium* in Chronico Græco. Hunc *Thilgamum* Ælianus appellat Lib. 12. Historiæ Animalium, Cap. 21. Sacra Historia *Teglatphalassar* 4. *Regum* 15. 29. & 16. 7. & 2. *Paralipomenon* 28. 20. *Thelgatphalnasar*. Hic magnam cladem Israelitis intulit regnante Phacee Rege Israel, multisque eorum Civitatibus occupatis, tres Tribus in Assyriam deportavit. (4. *Reg.* 15. 29.) Ab *Achaz* Rege Juda in belli societatem contra *Rezinem* Syriæ Regem vocatus, Damascum vastavit. Damascenos Cyrenem transtulit, *Rezinem* interfecit. (4. *Regum* 16. 7. 8. 9.) Annos undeviginti regnavit, ut ex *Castore Rhodio* refert *Eusebius*. Post hunc Regnum obtinuit *Salmanassar*, qui Regnum Israelis destruxit, & decem Tribus in Assyriam transtulit. (4. *Regum* 16. 6. & 18. 9. 10. 11.) Huic successit *Sennacherib*, *Sargon* etiam appellatus *Isaiæ* 20. 1. qui munitissimis Regni Juda Civitatibus occupatis, *Ezechiæ* Regi gravissimum tributum indixit, totamque Judæorum Gentem exterminasset, nisi Deus per Angelum suum centum octoginta quinque millia Assyriorum in ejus castris una nocte occidisset. Ninivem ab illa expeditione reversus, ab *Adramelech* & *Sarasar* filiis suis in Templo *Nesroch* occisus est. (4. *Regum* 19.) Ipsi successit *Asarhaddon*, filiorum minimus, qui & *Esarchaddon*. Hic deficiente Babyloniorum Stirpe Regia post octo annorum Interregnum, Babyloniæ Regnum occupavit, illudque per annos tredecim obtinuit, ut ex Canone Regum Ptolomaico discimus. Post *Asarhaddonem* sive *Esarthaddonem*, Assyriis simul & Babyloniis imperavit *Saosduchinus* annis viginti, ut constat ex *Ptolomæi* Canone .... Huic in utroque Regno successit *Chynaladanas*, qui annis viginti duobus rerum potitus est, ut docet idem *Ptolomæus*. Hunc Alexander Polyhistor *Saracum* appellat. *Nabopolassarus* Babylonius præfectus Exercitui, inito fœdere cum *Astyage Cyaxaris* Medorum Regis filio, junctaque affinitate, Ninivem Assyriorum Metropolim, & in ea *Chynaladanum* expugnavit, ut ex *Alexandri Polyhistoris* fragmento a *Georgio Syncello* relato colligitur. Eversam Ninivem *Josia* regnante scribit *S. Hieronymus* in Proœmio Commentariorum in *Jonam* Prophetam. Istud Ninives Excidium & Assyriaci destructionem Imperii prædixerant *Isaias* Capit. 10. *Nahum* Capit. 1. 2. 3. Cujus jam peractæ descriptionem elegantem lege *Ezechielis* 31.

Novum Assyriorum Regnum Ninive excitatur.

Assyriorum Reges postremi.

Assyriaci Regni, & Ninivis Excidium.

ARTICULUS III.

De Rebus Chaldæorum sive Babyloniorum.

Babyloniæ Regni exordia.

I. Regnante apud Judæos *Joathama*, Chaldæi Medicæ dominationis pertæsi, excusso jugo, Babyloniæ Regnum excitarunt, *Nabonassarum* Regem crearunt, anno Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo sexagesimo septimo, Olympiadis octavæ anno secundo, Urbis conditæ secundum *Varronem* anno septimo, annis ante Æram Christi vulgarem septingentis quadraginta sex, primo die Mensis Ægyptiaci *Thot*, die videlicet Februarii vigesima sexta. Inde celebris illa Epocha incipit, quæ *Æra Nabonassari* nuncupatur ex *Ptolomæi* Canone, & ex *Censorino* Libro *De Die Natali*, Capit. 21. De hac vide *Sethum Calvisium* in Isagoge Chronologica Capit. 11. *Petavium* Lib. 9. *De Doctrina Temporum*, Cap. 51. & 52. & ante hos *Scaligerum* in Canone *Isagogico*. Annos quatuordecim Babylone regnavit *Nabonassar*. Ipsi successit *Nadins*, & annis duobus regnavit. Post hunc Regnum obtinuerunt *Chozirus & Porus* annis quinque. Hos excepit *Ilulæus*, qui totidem annis imperavit. Successorem habuit *Mardokempadum* quem *Merodach Baladan* Isaiæ 39. 1. nuncupatum Viri

Eru-

Eruditi suspicantur, eum qui ad *Ezechiam* Regem Juda Legatos misit. (4. Regum 20.) *Mardokempado*, postquam duodecim annos in Babylonia regnasset, succedens *Arkianus* annis quinque regnavit. Post hunc duorum annorum Interregnum fuit. Postea regnarunt *Belithus* annis duobus; *Apronadius* annis sex; *Rigebelus* anno uno; *Mesessimordakus* annis quatuor. Post hujus mortem octo annis absque Rege Babylonia fuit, quibus elapsis, Regnum tredecim annis obtinuit *Jeari-edinus*, sive *Assar-adinus*, quem Scriptura Sacra *Assarbaddonem* vocat, qui Babylonium & Assyriacum Regnum antea divisa conjunxit, Colonias Samariam, *Manassem* Regem Juda Babylonem deduxit. *Jeari-edino* sive *Assar-adino* succedens *Soasduchinus*, aliis *Soasduchæus* annis viginti, aut novem secundum alios, utrumque Regnum administravit. *Soasduchinum* sequutus *Chyniladanus* regnavit annis viginti duobus, secundum alios quatuordecim. Ista constant ex Canone Ptolomaico Babyloniorum Regum.

Nabopolassar Nabuchodonosoris Magni pater.

II. *Chyniladano* successit *Nabopolassar*, seu *Nabuchodonosor* Primus, pater *Nabuchodonosoris Magni* qui annis viginti uno Babyloniæ regnavit, secundum alios viginti quinque. Hunc esse *Sardanapalum* falso arbitratus est *Alexander Polyhistor*, ut Excerpta Eusebiana docent; cum *Nabonassarus*, qui centum viginti quatuor annis *Nabopolassarum* antecessit, posterior sit *Sardanapalo* annis centum triginta circiter. Anno Regni sui vigesimo *Nabuchodonosorem* filium in consortium Regni assumpsit *Nabopolassarus*, eumque cum ingenti Exercitu misit adversus perduellem Satrapam, quem Ægypto, Cœlesyriæ, ac Phœniciæ, domitis a se regionibus præfecerat, anno tertio *Joakimi* Regis Juda desinente, seu anno quarto ineunte ut constat ex *Danielis* 1. 1. ubi hæc leguntur: *Anno tertio Regni Joakimi Regis Juda, venit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam, & tradidit Dominus in manu ejus Joakim Regem Juda, &c.* Item ex Jeremiæ 25. 1. *Verbum quod factum est ad Jeremiam de omni Populo Juda, in anno quarto Joakim filii Josiæ Regis Juda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor Regis Babylonis.)* Idem ex 4. *Regum* 24. 12. colligitur. *Nabopolassaro* post annum defuncto, *Nabuchodonosor* solus regnavit, ut docet Fragmentum *Berosi Libro* 3. *Chaldaicarum Originum*, quod posteritati servarunt *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. 11. & Lib. 1. contra *Apionem*, & *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 11. *Nabopolassarus pater illius audita Satrapæ defectione, quem Ægypto, Cœlesyriæ, ac Phœniciæ præfecerat; cum par labori amplius non esset, Nabuchodonosorem filium cum parte copiarum adversus illum proficisci jubet. Is contra rebellem acie commissa, victor totum illum tractum cum auctore defectionis in potestatem recepit. Per idem tempus Nabopolassarus Babylone moritur, cum regnasset annis uno & viginti. Quo accepto nuncio, Nabuchodonosor rebus in Ægypto, ac reliqua omni Regione compositis, captivisque e Phœnicia, Syria, & Ægypto, cum omni suo Exercitu ac præda cuidam amicorum traditis, cum mandato ut in Babyloniam deportaret, ipse cum paucis Babylonem per solitudinem properato advolat.* Istum *Berosi* locum a *Josepho* descriptum ita restituit ac vertit *Petavius* Lib. 9. *De Doctrina Temporum*, Cap. 61. *Jeremias*, & Sacra Regum Historia Regni *Nabuchodonosoris* epocham ducunt ab Expeditione ejus in Syriam & Judæam vivente patre suscepta; *Berosus* autem in tertio Chaldaicæ suæ Historiæ Libro, *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 11. & Ptolomæus in Regum Babyloniorum Canone, annos ejus ab obitu Patris numerant, a quo tres & quadraginta Imperii annos ipsi tribuunt.

Reges Nabuchodonosoris Epocha.

Daniel vero licet *Nabuchodonosorem*, cum primam adversus Judæos Expeditionem susciperet anno tertio *Joakimi*, *Regem Babyloniæ* propter Regni cum patre tum vivente consortium appellet, (*Cap.* 1. 1.) Annorum tamen Regni ejus numerum more Chaldæorum, apud quos agebat, ab obitu patris deducit, *anno* illius *secundo* somnium ipsius a se expositum significans, (*Cap.* 2. 1. 30.) & tamen jam tres anni Captivitatis elapsi fuerant, quibus privatim in Literis & Lingua Chaldæorum institutus est, prius quam staret in conspectu Regis, ut dicitur Cap. 1. 4. 5. adeoque & tertius erat annus Regni *Nabuchodonosoris*, ex quo in Regni consortium a patre *Nabopolassaro* assumptus fuerat. Hæc observare operæ pretium est. Cætera quæ ad *Nabuchodonosorem* & Successores Babyloniorum Reges; pertinent, non sunt hujus Ætatis.

Chaldæorum Religio, Doctrina, & Mores.

III. De Chaldæorum Religione, doctrina, moribus hæc accipe ex *Diodoro Siculo Libro* 2. *p.* 115. *& sequentibus*. „Chaldæi Babyloniorum vetustissimi eum „in Republica ordinem tenent, quem Ægypti Sacerdotes sibi vendicant. Deorum enim cultui addicti, per omne vitæ tempus philosophantur, & præcipuam ex Astrologia gloriam nanciscuntur. Interim divinationis magnopere studiosi, res futuras prædicunt, & vel expiamentis, vel Sacrificiis, vel incantationibus quibusdam averruncationes malorum, bonorumque effectiones producere conantur. Auguralis etiam divinationis peritiam habent, somniaque & prodigia interpretantur. Nec insolenter aruspicinam factitantes, vera exacte prædicere existimantur. At horum omnium doctrinam non eo modo, quo Græci his studiis dediti, percipiunt. Apud Chaldæos enim per generis seu familiæ traditionem hæc Philosophia obtingit, filiusque a patre illam accipit, ab aliis interim publicis Muneribus omnino liber .... Cæterum Chaldæi Mundi quidem naturam sempiternam esse perhibent, quæ neque certum Principii ortum habeat, neque corruptionem ullo deinceps tempore admittat: Sed ordinem hunc & ornatum Universi a divina quadam providentia exitisse; quæque nunc in cœlo fiunt singula, non casu aut sua quadam sponte, sed determinato ac firmiter rato Deorum judicio perfici. Ex longa igitur Siderum observatione, & exacta motuum atque virium cujusque cognitione, qua universis præstant mortalibus, multa hominibus eventura prædicunt. Maximam vero considerationem & singularem motus efficacitatem esse in quinque Stellis, quos alii planetas, ipsi Interpretes nominant, quod Deorum benevolentiam hominibus Interpretum loco enuncient ..... His Stellas triginta substituunt, quos Deos vocant consiliarios, quorum dimidia pars loca infra terram inspiciat: altera supra terram res mortalium, & quæ in cœlo fiunt, contempletur: Decemque intervallo dierum unum a supernis ad infernos veluti Stellarum nuntium ablegari, & ab inferioribus ad superiores vicissim unum ..... Deos Principes numerant duodecim: Singulis mensem, & de duodecim Zodiaci signis unum attribuunt .... Extra Zodiacum porro viginti quatuor definiunt Stellas, quarum duodecim borealem, duodecim Australem sibi regionem vindicent. Inter has, quę apparent, viventibus deputant, quę latent, vita functis congregatas existimant; & has omnium rerum Judices appellant. Infra hęc jam dicta omnia Lunam ferri dictitant, quę ob parvitatem terræ proxima, exiguo tempore, non ob velocitatem cursus, sed circuli brevitatem iter suum conficiat. De Solis autem defectionibus infirmissimas afferunt demonstrationes, quas nec prædicere, nec ad certum redigere tempus audent. De terra quoque peculiares omnino sententias proferunt, dum scaphæ similem, cavamque esse affirmant .... Numerum annorum quibus Mundi se considerationi vacasse collegium Chaldæorum asseverat, haud facile credideris. Nam ad Expeditionem Alexandri in Asiam quadringenta & septuaginta duo millia numerant, ex quo sidera observari cœptum sit.

ARTICULUS IV.

De Rebus Tyriorum.

Tyri Reges.

TYrum annis ducentis quadraginta ante extructionem Templi Salomonici conditam Auctor est *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. Tyriorum Regum nomina ante *Abibalum* ignoramus. *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem*, & Lib. 8. *Antiquit.* Cap. 2. ex *Menandro Ephesio*, qui Tyrorum Regum Historiam literis prodidit, refert, *Abibalo* defuncto successisse in Regnum filium ejus *Hiromum*, qui vixit annos quinquaginta tres, regnavit annos triginta quatuor.

Josephi & Menandri Ephesii vitiosus calculus.

Vitiosum esse *Josephi* & *Menandri Ephesii* calculum sic demonstrat *Petavius* Lib. 9. *De Doctrina Temporum*, Cap. 62. Refert Scriptura 2. *Regum* Cap. 5. *Davidem*, postquam mortuus est *Isboseth*, toto Israelitico Regno potitum, statim Jebusęorum Arcem expugnasse, ibique domicilium Regni sui collocasse; ac tum *Hiromum* Regem Tyri Nuncios ad *Davidem* misisse, & ligna cedrina, artificesque lapidum ad parietes, a quibus *Davidi* Palatium extructum est. Idem narrat Libro 1. *Paralipomenon* Cap. 14. 1. Acta sunt hæc anno saltem *Davidis* nono, hoc est, primo circiter labente Monarchiæ paulo post *Isbosethi* necem. At idem ille Tyri Rex *Hiromus Davidi* superstes non modo *Salomonem* in magnificis illis designandis operibus adjuvit; sed etiam post

vigesi-

vigesimum *Salomonis* annum mutuis inter se donis Reges amice certarunt. (3. *Regum* 9. 10. 2. *Paralipomenon* 8.) Ab anno *Davidis* nono ad vigesimum-primum *Salomonis* anni sunt solidi quinquaginta-duo. Totidem ergo saltem *Hiromus* in Regno explevit. Hic, *Menandro* teste, latum spatium aggessit Urbi, & columnam auream posuit in Jovis Templo. Ex sylvoso Monte Libano ligna cedrina excidit, ad faciendа Templorum tegmina; & Templa vetera demolitus, extruxit nova: Delubrum dedicavit tam *Herculi* quam *Astartæ*. Titiceis, ignoto Populo, bellum intulit, quod tributa non solverent. *Hiromo* successit *Baleazarus* ejus filius, qui vixit annis quadraginta tribus, & septem regnavit. Hunc excepit *Abdastratus* ejus filius. Vixit annis viginti novem, regnavit novem. Hic a Nutricis suæ filiis quatuor occisus est, quorum primus regnavit annos duodecim. Inde *Astartas Delæastarti* filius annis duodecim regnavit, annis quinquaginta quatuor vixit. Post cujus obitum frater ejus *Aseryinas* Regnum novem annis obtinuit, & cum annis quinquaginta quatuor vixisset, a fratre *Phelete* interfectus est, qui regnavit annis octo, & cum quinquagenarius esset, occisus est ab *Ithobale Astartæ* Sacerdote: *Ithobalas* ille annos Regni triginta duos, vitæ sexaginta & octo numeravit. Hic *Ethbaal* ille, cujus filiam *Jezabelem* Rex Israel *Achab* uxorem duxit. (3. *Regum* 16. 31.) Idque *Josephus* etiam testatur Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 7. Sunt tamen qui *Ethbaal* illum *Achabi* socerum & *Jezabelis* patrem, alium ab *Ithobale* Tyri Rege esse contendant, quod Scriptura 3. *Regum* 16. *Ethbaal* patrem *Jezabelis* Regem Sidoniorum, non Regem Tyri appellet: Alios autem Sidonis, alios Tyri Reges extitisse, ut ex *Jeremiæ* Cap. 25. 21. colligere sibi videntur: *Et cunctis Regibus Tyri, & universis Regibus Sidonis, & Regibus terræ Insularum, qui sunt trans Mare.* Et Cap. 27. 2. 3. *Fac tibi vincula, & catenas, & pones eas in collo tuo. Et mittes eas ad Regem Edom, & ad Regem Moab, & ad Regem filiorum Amon, & ad Regem Tyri, & ad Regem Sidonis.* Id confirmant ex *Strabone* Libro 16. scribente: *Aradii olim per se Reges habuerunt, sicut & quælibet alia Urbs Phœnicum.* Contra vero *Hiromo* Regi Tyri, & Successoribus, non solum Tyrios, sed & Sidonios subditos fuisse, colligitur ex 3. *Reg.* 5. 6. ubi *Salomon* ad ipsum scripsisse dicitur his verbis: *Præcipe igitur ut præcidant mihi servi tui cedros de Libano, & servi mei sint cum servis tuis .... Scis enim quomodo non est in Populo meo vir qui noverit ligna cædere sicut Sidonii.* Et 2. Paralipomenon 22. 4. *Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonii & Tyrii deportaverunt ad David.* Idem constat ex *Eupolemo* apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, & ex *Josepho* locis supra laudatis.

Iidem Tyri Sidonisque Reges.

Ithobale successit filius ejus *Badezorus*, qui vixit annis quadraginta quinque, sexennio vero regnavit. Post ipsum annis decem regnavit filius ejus *Matgenas*, obiit anno ætatis trigesimo secundo. Excepit hunc *Pygmalion* frater *Didonis*, regnavitque annis quadraginta septem, vixit quinquaginta sex. De posterioribus Tyri Regibus Ætate sequenti dicemus.

ARTICULUS V.

De Rebus Græcorum.

Athenis Archontes perpetui. Smyrna condita.

I. SAlomone Regnum ineunte, Atheniensis Respublica ab Archontibus perpetuis regebatur. Corinthiis, Lacedæmoniis, Argivis, Spartanis Reges præerant. Sub *Salomonis* Regis initia *Smyrna* Urbs condita est e Cumæis in Hermæi Sinus recessu. Ab uxore Smirnæ nomen illi *Theseus* imposuit, referente *Herodoto* in Vita Homeri. Ephesios & Smyrnæos olim una habitasse, ita ut Ephesus etiam Smyrnæ nomen gesserit, & ipsos Ephesios *Callinus* Poeta Smirnæos appellaverit, auctor est *Strabo* Libro 14. *Smyrnam* autem fuisse *Amazonem*, quæ Ephesum tenuit, & ab ea nomen & hominibus & Urbi factum esse. Locum vero quemdam Ephesi Smyrnam vocatum fuisse, cujus mentionem fecerit *Hipponax*. Discessione vero ab Ephesiis facta, Smyrnæos eo profectos esse ubi nunc Smyrna est, quem tum Leleges tenebant locum: Quibus ejectis, veterem condiderunt Smyrnam, ab ea quæ nunc est stadiis circiter viginti dissitam. A Cumæis primum, deinde ab Æolensibus, tandem ab Jonibus Colophone erumpentibus occupata est, ut *Pausanias* in *Achaicis*, & *Herodotus* Lib. 1. testantur.

Ætas & patria Homeri incerta.

II. His temporibus *Hesiodus*, & *Homerus* Poetæ in Græcia floruisse putantur. *Homerum* centum sexaginta octo annis post eversionem Trojæ natum scribit *Herodotus*. At ea de re inter veteres Auctores non convenit, quorum discrepantes sententias *Tatianus*, & *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum* commemorant. *Crates* dixit illum floruisse ante reditum Heraclidarum intra annos octoginta post bellum Trojanum. *Eratosthenes* post annum centesimum e Troja capta. *Aristarchus*, circa Jonicam migrationem, id est, post annum centesimum quadragesimum a casu Trojæ. *Philocorus*, post Jonicam migrationem, sub *Archippo* Atheniensium Archonte, annis centum octoginta post excidium Trojæ. *Apollodorus* annos numerat centum post migrationem Jonicam, ut sint anni ducenti quinquaginta post Trojam captam. *Euthymenes* dicit eum floruisse cum *Hesiodo*, natum fuisse Chio, sub *Acasto*, circa annum ducentesimum post captam Trojam. Ejusdem sententiæ fuit *Archemachus*. *Theopompus* 43. Rerum Philippicarum refert *Homerum* fuisse quingentis annis post eos qui in Ilio militarunt. *Euphorion* in Opere *De Aliadibus*, dicit eum fuisse tempore *Gygis*, qui cœpit regnare 18. Olympiade. *Sosibius Lacon* in *Descriptione Temporum* redigit *Homerum* in octavum annum Regni *Charilli Polydecti*. Regnabat ille apud Lacædemones annos sexaginta-quatuor: Post quem filius *Nicander* annis triginta-novem: In trigesimo ejus anno dicunt fuisse institutam primam Olympiadem; adeo ut esset *Homerus* nonaginta annis antequam instituta essent Olympia. Alii dicunt *Homerum* fuisse paulo ante Olympiadas, id est, annis quadringentis & septem post casum Trojæ. Marmor Arundellianum sub *Diogneto* Athenarum Rege *Homerum* ponit, annis post Trojanam cladem trecentis & duobus, anno Æræ Atticæ sexcentesimo septuagesimo sexto, Periodi Julianæ ter millesimo octingentesimo septimo. *Melesigenes* antea vocabatur ille Græcorum Poetarum Princeps, quod prope *Meletem* fluvium apud Smyrnæos natus esset: Postea vero e cæcitatis calamitate *Homerus* dictus est. Ita quidem *Herodotus*, & *Pausanias* in *Achaicis*. (At aliæ civitates ambitiose *Homerum* sibi vendicant. *Homerum* (inquit *Cicero* in Oratione pro Archia) *Colophonii civem esse dicunt suum; Chii suum vendicant; Salaminii repetunt; Smyrnæi vero suum esse confirmant: Itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter se atque contendunt.* Qua de re istud *M. Varronis* Epigramma apud *Aulum Gellium* Lib. 3. Cap. 11.

> *Septem Urbes certant de stirpe insignis Homeri,*
> *Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ.*

Auctor Agonis *Hesiodi* & *Homeri* testatur, *Hadriano* Imperatore *Pythiam* sciscitanti undenam esset *Homerus*, & quibus parentibus natus, Oraculum respondisse:

> *Ignotam a me quæris generationem, & terram patriam*
> *Ambrosiæ Sirenis: Sede Ithacensis est:*
> *Telemachus illi pater, & Nestoria Epicaste mater,*
> *Quæ peperit hominum longe sapientissimum.*

Lucianus Sententiarum diversitatem irridens, fingit *Homerum* in Elysiis sibi respondisse, se Babylonium esse, & a civibus suis non *Homerum* sed *Tigranem* vocatum: postea vero, cum obses esset apud Græcos, nomen mutasse. Apion *Grammaticus*, teste *Plinio* Lib. 30. Cap. 2. ait se evocasse umbras ad interrogandum *Homerum*, qua patria, quibusque parentibus genitus esset, non tamen ausum profiteri quid sibi respondisset. Quæstio ista ex earum genere est quæ minori cum detrimento ignorantur, quam disceptantur, judice *Seneca* Epistola 89. *Quatuor millia librorum* (inquit) *Dydimus Grammaticus scripsit: Miser si tam multa supervacua legisset. In his Libris de patria Homeri quæritur; in his de Æneæ matre vera; in his libidinosior Anacreon, an Ebriosior vixerit? In his an Sappho publica fuerit, & alia, quæ erant dediscenda, si scires.* De *Homeri* patria curiosum magis quam utilem Tractatum edidit *Leo Allatius*, vir cæteroquin Scriptis aliis doctissimis de Ecclesia benemeritus. Non solum statuit, sed divinis honoribus apud Smyrnæos, Chios, Argivos donatus est *Homerus*, ut testantur *Cicero Oratione pro Archia Poeta*, *Strabo* Lib. 14. *Ælianus Variæ Historiæ* Libro 9. Cap. 15. *Aulus Gellius* Libro 3. Cap. 11. & Auctor *Agonis Hesiodi & Homeri*. Docet etiam *Ælianus* *Ptolomæum Philopatorem* Templum *Homero* Alexandriæ extruxisse, & circa ejus decore sedentis simulacrum posuisse civitates, quæ *Homerum* sibi ven-

vendicabant, Chii in ejus honorem quinquennales Ludos celebrabant, quibus illius carmina recitabantur, sicut & Athenis in quinquennali *Panathenæorum* festo. *Homeri* Poemata varias in partes dissecta, & sub diversis titulis a veteribus Rhapsodis recitari solita, *Solon* in unum Poematis corpus colligi ac disponi, jussit teste *Diogene Laertio* in *Solonis* Vita. *Pisistratus* ea in *Iliadem* & *Odysseam* digessit, ut referunt *Cicero* Lib. 3. *De Oratore*, & *Ælianus* loco supra laudato. *Homero* Poeta nullus felicior extitit, sive Operis fortuna, sive materia æstimetur. *Alexander Magnus*, inter spolia *Darii* Persarum Regis, unguentorum scrinio capto, quod erat auro gemmisque ac margaritis pretiosum, varios ejus usus amicis demonstrantibus, (quando tædebat unguenti Bellatorem & militari pulvere gloriose sordidum.) *Imo hercle*, inquit, *Librorum Homeri custodiæ detur*: Ut pretiosissimum humani animi opus quam maxime diviti Operi servaretur. Ille enim *Iliadem virtutis bellicæ viaticum* appellavit, eamque ab *Aristotele* correctam, cum pugione sub pulvino semper repositam habebat. Referunt *Plinius* Lib. 7. Cap. 29. & *Plutarchus* in Vita *Alexandri*. Narrat idem in Apophthegmatibus, *Alcibiadem* ad ludum literarium aliquando venientem, Iliadem a Magistro poposcisse: Qui cum se nihil Homericum habere diceret, colapho ei impacto transiit. *Cassander* Rex Macedoniæ, ut refert *Carystius* ab *Athenæo* laudatus Lib. 5. adeo fuit *Homeri* studiosus, ut carmina plurima memoriter haberet, & tum Iliadem, tum Odysseam propria manu descriptam. Notum est illud *Dionis Chrysostomi* de *Homero* Judicium: *Homerus & medius & ultimus & primus, omni puero, & viro, & seni legendus tantum ex se prebens, quantum unusquisque capere potest*. Quod certe de Scripturæ Divinæ Libris, quam de Poeticis illis lucubrationibus, quas idem Auctor ægrorum somniis comparat, aptius diceretur. *Plato* a sua Republica exulare voluit *Homerum*. Eumdem *Longinus* in Tractatu *De Sublimi*, & *Philostrathus* reprehendunt, quod Diis & Heroibus indigna facinora, cupiditatesque tribuerit. Qua de re eleganter *Cicero* Libro 1. Tuscul. Quæstion. *Humana*, inquit, *ad Deos transferebat, divina mallem ad nos*. Quam Oratoris sententiam laudans *S. Augustinus* Lib. 4. *De Civitate Dei* Cap. 26. ait: *Merito displicuit viro gravi divinorum criminum Poeta confictor*.

Uter antiquior, Hesiodus, an Homerus?

III. Uter antiquior fuerit *Hesiodus*, an *Homerus*, Quæstio est apud Auctores controversa. Nullum Scriptum inveniri, de quo constet quod sit *Homeri* carminibus antiquius, *Josephus* asserit Lib. 1. contra Apionem. *Homerus primus doctrinarum & antiquitatis parens a Plinio* vocatur Lib. 25. Cap. 2. *Philocorus* & *Xenophanes* Hesiodum majorem natu fecerunt, *Accius* Poeta & *Ephorus* Historicus minorem, ut refert *Aulus Gellius* Libro 3. Cap. 11. *Vellejus Paterculus* Lib. 1. *Hesiodum* annis circiter centum & viginti *Homero* antiquiorem fuisse scripsit. *M. Varro* coævos probavit ex Epigrammate quod in Tripode inscriptum est, qui in Monte *Helicone* ab *Hesiodo* positus dicitur, *Aulo Gellio* referente. Idem sentit *Herodotus* Lib. 1s. Cap. 53. *Solon* in septem Sapientum Convivio, apud *Plutarchum*, refert *Hesiodum* apud Locros, de imminuta hospitis filiæ pudicitia immerito suspectum, a puellæ fratribus apud Locrensa Nemejum ex insidiis trucidatum fuisse, ejusque cadaver in Mare projectum a Delphinorum grege ad Rhium & Molycriam deportatum. A Locris, qui tunc forte apud Rhium conventum solemnem agebant *Hesiodi* recens interfecti cadaver agnitum. Illos protinus hominis gloria permotos, cædis auctores ab *Hesiodi* cane proditos in Mare vivos præcipitasse, eorumque domum diruisse: *Hesiodum* autem ad *Nemejum* sepultum esse. De *Hesiodi* Operibus legi potest *Pausanias* Lib. 9. Pater *Hesiodi* Cumanus erat, sed Cuma Æolica profectus, in Bœotiam commigravit. Ibi genitus est *Hesiodus* in pago cui *Ascra* nomen.

Olympiorum Agonum institutio.

Lycurgus Lacedæmoniorum Legislator.

IV. *Ochozia* apud Judæos regnante, *Iphitus*, *Lycurgus*, & *Cleosthenes* Olympios Agones instituerunt, vel potius instaurarunt & perpetuos esse sanxerunt, anno Æræ Atticæ sexcentesimo nonagesimo nono, Periodi Julianæ ter millesimo octingentesimo trigesimo. *Iphitus* Elidensium Rex fuit. *Lycurgus* Rex Spartanorum, *Polydectæ* fratri succedens, menses octo dumtaxat regnavit. Nato enim *Charilao Polydectæ* filio posthumo, Regnum abdicavit, puerique tutelam suscepit, delusa Matre quæ abortum meditata fuerat, & proponere ausa fuerat, modo ipsi *Lycurgo* nuberet. A *Leonida* Reginæ matris fratre aliisque propinquis objecta per speciem convitii spe regnandi, Regiam ipsam tutelam deposuit, & peregrinationem in Cretam, Joniam, & Ægyptum suscepit, ut mores hominum, populorumque Leges, Ritus, & Sacra pernosceret. Post decem annos in Græciam reversus, Lacedæmoniis Leges condidit, quibus ut auctoritatem conciliaret, *Apollinis Delphici* Oraculo confirmatas vulgavit. Ita referunt *Plutarchus* in Vita Lycurgi, *Strabo* Lib. 10. *Herodotus* Lib. 1. *Cicero* Libro 1. De Divinatione, *Polyænus* Libro 1. Strategematum, *Trogus Pompejus*, & ex eo *Justinus* Lib. 3. Historiæ. Ingratos cives expertus est *Lycurgus*: Sæpe enim lapidibus petitus, aliquando furore publico ejectus, etiam privatus oculo, ad ultimum ipsa patria pulsus est, quod nimiam auri & argenti possessionem, luxumque severe prohibuisset. (Ex *Pausania* in Laconicis, *Valerio Maximo* Lib. 5. Cap. 3. *Æliano* Variæ Historiæ Lib. 13. Cap. 23. & *Plutarcho* in Vita *Lycurgi*.) Ut vero Legibus suis æternitatem daret, jurejurando Lacedæmonios obligavit, nihil eos in hujusmodi Legibus mutaturos, priusquam reverteretur, seque ad Oraculum Delphicum proficisci simulans, consulturum quid addendum mutandumque videretur, profectus est Cretam, ibique perpetuum exilium egit, ossaque sua in Mare abjici moriens jussit, ne relatis Lacedæmonem, solutos se Spartani jurisjurandi religione in dissolvendis Legibus arbitrarentur. (Ex *Trogo Pompejo* & *Justino* Libro 3.)

Olympiadum Epocha.

V. Quia vero de Olympiadum initiis dicere cœpimus, operæ pretium est observare, Olympiadum Epocham esse duplicem, veram & vulgarem. Vera illa est, quæ ab *Iphiti* institutione prima est, seu ab eo tempore quo *Iphitus* Ludos Olympios instauravit. Vulgaris est ea quæ ab eo tempore petitur, quo in vulgarem Chronologorum usum Olympiades receptæ sunt. Sic prima Olympias est vigesima octava Iphitæa, illa scilicet qua *Corœbus Eleus* stadio vicit, ab ætate anni ter millesimi nongentesimi trigesimi octavi Periodi Julianæ, ante Christianam Æram vulgarem septingentesimi septuagesimi sexti, anni Mundi ter millesimi ducentesimi vigesimi octavi, anni *Oziæ* Regis Juda trigesimi quinti, *Æschylo* Athenis regnante, anno Æræ Atticæ octingentesimo septimo numeranda est. Primam illam Græcorum Chronologorum Olympiadem esse Iphitæam 28. ostendit *Julius Africanus* in Græcis Eusebianis *Scaligeri*, ex *Aristodemi Elei*, & *Polybii* Scriptis. Idemque ex *Phlegontis Tralliani* fragmento *De Olympiis* confirmatur. Hic apud Ethnicos Auctores temporis illud intervallum definit, quod a Varrone *Mythicum* nominatur, quod in eo multa fabulosa referantur: incipit illud quod dicitur *Historicum*, quia res in eo gestæ veris Historiis continentur. Tetraeterica Olympiadum computatio in usum Chronologicum assumi cœpit annis amplius sexcentis postquam *Iphitus* Olympicos Agones instauravit. Primus omnium *Timæus* id præstitit in Historia Ptolomæi Philadelphi temporibus conscripta, ut constat ex *Polybio*, in Excerptis Valesianis, & ex *Suida*. Post *Timæum* floruit *Eratosthenes* sub *Ptolomæo Evergeta*, & *Canones Temporum* adornavit, ut *Dionysius Halicarnassensis* Lib. 1. & *Plinius* Libro 4. Cap. 5. testantur: Atque ab illis demum temporibus Olympiades ad usum Historiæ & Chronologiæ vulgo assumptæ sunt.

Phydon Rex Argivorum.

VI. *Iphito* Olympiorum instauratori æqualis fuit *Phidon* Rex Argivorum, quem mensuras & pondera Peloponnensis primum instituisse, & Monetam Æginæ cudi jussisse, testantur *Herodotus* Libro 6. Cap. 127. *Ephorus* apud *Strabonem* Lib. 8. *Eusebius*, & *Georgius Syncellus* in Chronicis, & Marmor Arundellianum.

Regni Macedonici exordia.

VII. *Phidonis* frater fuit *Caranus*, Macedonici Regni conditor vulgo existimatus. (Ex *Trogo Pompejo*, & *Justino* Libro 7. Cap. 1. *Tito Livio*, *Vellejo Paterculo*, *Pausania*, *Dexippo*, *Eusebio*, *Georgio Syncello*.)

Regum Macedoniæ successio.

At *Herodotus* Macedonici Regni conditorem *Perdiccam* facit Lib. 8. Cap. 139. Reges novem ante *Alexandrum* hujus nominis Primum *Dexippus*, *Eusebius*, & *Georgius Syncellus* numerant; scilicet *Caranum*, *Cœnum*, *Tyrimmam*, *Perdiccam*, *Argæum*, *Philippum*, *Æropum*, *Alcetam*, *Amyntham*, quibus *Alexander I.* successit. *Herodotus* vero sex Reges dumtaxat ante *Alexandrum* illum recenset. *Ab hoc autem Perdicca*, inquit, *hunc in modum Alexander oriundus est: Amynthæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ, pater Alcetæ fuit Æropus, Æropi Philippus, Philippi Argæus, hujus Perdiccas, qui paravit Imperium. Ita Amynthæ fuit Alexander filius*. Caranus, Cœnus, Tyrimmas, *Herodoto* judice ex Laterculo Macedonum Regum expungendi. *Solinus* Cap. 15. *Perdiccam* successisse dicit *Carano*, sed illum nihilominus *Primum Regem* nominatum. In Temenidarum Genealogia, quam ex Satyro profert *Theophylus Antiochenus*, Perdiccas abnepos Carani censetur. *Ex Aristomacho*, inquit, *ortus est Temenus*;

nus; ex hoc Crisus; ex hoc Maron; ex hoc Thestius; ex hoc Acheus; ex hoc Aristomidas; ex hoc Carannus; ex hoc Cœnus; ex hoc Tyrimmas; ex hoc Perdiccas; ex hoc Argeus; ex hoc Philippus; ex hoc Æropus; ex hoc Alcetas; ex hoc Amyntas. Ea ista Genaalogia *Carannus*, *Cœnus*, & *Tyrimmas* in Macedoniorum Regum laterculom perperam asciti videntur. *Perdicca* initia ad annum Periodi *Juliana* quater millesimum primum, atque adeo ad tampora *Ezechia* Regis Juda referuntur. Regnavit anois quadragiota & octo, *Argeus* annis triginta duobus, *Philippus* annis trigiota quioque, *Æropus* anois qoadragiota tribus, *Alcetas* annis viginti octo, *Amyntas* annis quadraginta novam, *Alexander* annis quadraginta tribus. Sequitur in laterculo *Perdiccas* alter, qui regnassa dicitor annis vigiotitribus; *Archelaus*, quatuotdecim; *Orestes*, tribus; *Archelaus* alter, quatuor; *Amyntas* alter, uno; *Pausanias*, uno; *Amyntas Tertius*, quioqua; *Argaus Secundus*, duobus. *Amyntas Quartus*, duodecim; *Alexander Secundus*, uno; *Ptolomaus*, quatuor; *Perdiccas Tertius*, sex; *Philippus*, viginti quatuor; *Alexander Magnus*, duodecim.

Colonia ab Archia Corinthio Syracusas ducta.

VIII. Aooo Pariodi Julianæ ter millesimo nongentasimo quadragesimo quinto Æræ Atticæ octiogentesimo decimo quarto, & quatto Olympiadis secuodæ, *Archias* Corinthius Coloniam deduxit Syracusas, aooo vigesimo primo *Aeschili* Regis, ut ax Asundelliano Marmore colligitur. A novis Colonis primo occupata eit iosula *Ortigia*, & in ea Urbs coodita. Post aonos septuaginta *Acra* a Syracusanis cooditæ sunt; & *Casmena*, anois circiter vigioti post *Acras*. Urbis celeberrimę descriptionem aleganrem legere est apud *Ciceronem* Libro 4. *in Verrem*. Lega & *Pausaniam* Libro 1. & *Strabonem* Lib. 5.

Bellum Messeniacum primum.

IX. Aono secuodo Olympiadis nonę Lacedęmooii Messeoiis bellum iotulerunt, quod anoos amplius viginti inter otramque Gentam axarsit. Spartaoarom Virginum violationem in solemni Messeniorum Sacrificio, & *Telecli* Lacedęmoniorum Regis cędem, bellum istud accendissa ajebant Lacedæmonii; contra varo *Messenii* asserebaot, Primoribus suis ad Templum venientibus iosidias a *Teleclo* factas, ot qui disposuerit adolescentes io morem Virginum ornatos, cum pugiooibus, qui *Messeniorum* Primores illos sedentes ea improviso adorirentur. Tum Messenios ad vim arcendam accurrisse, & cum *Teleclum* ipsum, tum juvenes illos saxum dissimulaotes intarfecisse. Ita *Pausanias* in *Messenicis*. Ejus belli maminit & *Strabo* Lib. 8. & *Trogus Pompejus* ac *Justinus* Lib. 3.

Archontes Athenis decennales.

X. *Joathami* Regis Juda temporibus, Atheoienses Archontas suos, sive Pretores, antea perpetuos, deceonali potestate conteotos esse voluerunt, teste *Pausania* in *Messenicis*. Primos Archon decennalis *Charops* fuit, *Æschili* filius. Iisdem circiter temporibus, Lacadæmoniorum Regum potestas iollitutis *Ephoris* a *Theopompo* Rege temperata est.

Ephori apud Lacedæmones instituti.

Annous arat hic Magistratus, & Popolaris. Quioque numero ex Popolo aligebaotor. Gravioribus negotiis pręeraot. Primi Ephori nomioa Anni io Fastis atqua Aonalibus signabantur, ut Consulom nominibus apud Romaoos. Quamobrem Ephoros illa Ἐπώνυμος dicebator. Primus Lacedęmoniorum Ephorus fuit *Elatus*. Uxori exprobranti quod Regnum potastata imminotum filiis relioqueret, respondit Theopompus: *Minime vero; trado enim diutnenius*. Da his *Plutarchus* in Vita *Lycurgi*, & io Libello ad Principem indoctum, *Aristoteles* Lib. a. Politicorum Cap. 8. *Pausanias* in Laconicis, *Cicero* Lib. 3. de Legibus, *Valerius Maximus* Lib. 4. Cap. 2.

Bellum Thyreaticum.

XI. Regnante apud Lacedęmooios *Theopompo*, bellum inter Argivos & Lacedęmonios gestum est de Thyteatum finibus, *Thyreaticum* iode nominatum. Inter utramqoe Gentam convaotum ast, ut utrinqua discedenta Exercitu, viri treceoti dimicarent, eorumque regio foret, qui bello superiores asseot. Ex sexcentis pugnantibus, tres dumtaaat superstites fuere: *Alcinor* & *Chronius* Argivi, qui pręcipiti cursu, quasi victoriam nuociatori Argos cooteoderunt: Ex Lacedęmooiis unus *Othryades*, qui spoliatis Argivis, eorum arma ad suorum castia deferens, ax eorum scutis Trophęum erexit, & sanguine suis ex vulocribus manaote id inscripsit: *Jovi. Tropheali. Lacedæmonii. De Argivis*. Cum varo duo illi superstites Argivi litem integrarent, Amphictyones victoriam Lacedęmoniis adjudicarunt. De his *Pausanias* in Laconicis & Argolicis; *Plutarchus* in Parallelis; *Herodotus* Lib. 1. *Stobæus* Sermone *De Fortitudine*, & *Eusebius* ad anoum quartum Olympiadis 14.

XII. Olympiadis 23. anno sacundo, Archontes annui Athenis alecti, & novem Magistratuum Imperiom constitutum ast, ut ait *Eusebius* in Chronico.

Atheniensium Archontes annui.

Archon digoitata cæteris aoteibat, ejosqua nomioe signabantur Anni, uode *Eponymus* dicebatur, testa *Pausania* in Laconycis. Primus Archon annuus fuit *Creon*. Secundom Archootem eraot *Thesmothetæ* sax, quorum monus erat Legum curam gerere, easqua quotanois amendare, ut ex *Æschine* ootavit *Harpocration*. Sequebatur Βασιλεὺς *Rex*. Ita vocabatur Magistratus qui Mysteriorum antam gerebat, Pompisque & Sacrificiis præerat, ut doaet Scholiastes *Aristophanis* sub finem Acharnansium. *Polemarchus*, Magistratoum postremus, causas peregrinorum iudicabat, qui atsi inter Athenienses degerent, jus tamen civitatis non habebant. De his *Julius Pollux* Lib. 8. Cap. 25. & 24.

Bellum Messeniacum secundum.

Ejusdem Olympiadis anno quarto Bellum Messeniacum secundum consignandum ast, de quo proliae *Pausanias* Lib. 4. Lacedæmonii Messanios profligarunt: captaqoe post annos undecim obsidionis *Eira*, Massenia potiti suot.

Chalcedon condita.

XIII. Olympiadis vigesimæ sextę aooo secundo, *Chalcedon* Urbs in Bithyoia condita ast a Megareosibus, ut docet *Eusebius* io Chronico. A *Chalcide* amne propioquo nomeo accepit, ut *Stephanus Byzantinus* testatur. Olympiadis trigesimę aono tertio Byzaotiom Thraciæ oppidum conditum notat *Eusebius*. Argivorom coloniam suissa scripsit *Hesychius*: Atheniensiom *Ammianus*; Milesiorum *Vellejus Paterculus*; Megarensium *Marcianus Periegetes*. Byzaotii conditorem *Byzantem* Megarensium Ducem suisse docet *Eustathius* in Dionysii Periegesim. *Hæmum* Thraciæ Regem a *Byzante* singulari certamioa victum suissa, legimus in *Esychii* Libro *De Rebus Patriis Constantinopoleos*. Postea, cum Scytharum Rex Byzaorium obsideret, *Phidalea Byzantis* oxor sarpentes in vascula conjactos sagittarum instar amisit io hostes, & plurimis hoc modo iotertectis, Urbem absante marito servavit. Idem refert *Joannes Tzetzes* Chiliada 2. Hist. 9. Iis, qui (condita jam a Megarensibus Chalcedone) Byzantium condideront, *Apollo* mandasse dicitur, ut *e regione cæcorum* Urbem extruerent, cæcorum oomina Megarenses designaos, qui, cum priores ad ista loca oavigasseot, omisso ulteriori litore, in quo tanta esset commoditas, deterios solum occuparont. Ita narrant *Strabo* Lib. 7. & *Cornelius Tacitus* Lib. 12. Annalium.

Thales Milesius nascitur.

XIV. Olympiadis trigesimæ qointæ anno primo Mileti in Jonia natus ast *Thales*, *a patria Milesius* appellatus, Physicorum Philosophorum primus, ut ex *Apollodori* Chronico refert *Laertius* in ajus Vita, & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. contra *Julianum*. Ipsum e Phœnicia genus duxisse, quamvis Mileti natus sit, docet *Herodotus* Lib. 1. quod a *Clemente Alexandrino* Lib. 1. *Stromatum* observatom ast: *Quin etiam* (inquit) *Thales*, *ut referunt Leander & Herodotus erat Phœnix*.

Draco Atheniensium Legislator.

XV. Olympiadis trigesimæ nonæ anno primo *Draco* Atheniensibus Leges tulit, ut testantur *Tatianus* Oratione adversus Grecos, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum, *Eusebius* in Chronico, & *Suidas*. Neque est ulla apud Grecos tabula poblica his Legibus antiquior, (ioqoit *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem*).

Draconis Leges acerbæ.

Draconis Leges non dio in honore fuerunt propter acerbitatam. Peccatis anim omnibos uoom supplicium, capitale scilicet, constituit. Adeo ut & qui otii damnarentur, & qui olus aut poma surriperent, morte molestarentur, non secus ac sacrilegi atque homicidę. Hinc *Demades* postea scita dixit: *Draconem Leges sanguine, non atramento scripsisse*.

Lex contra otiosos.

Refart *Plutarchus* in Vita *Solonis*, Legem da otiosis capite plectendis aa Ægypto a *Solone* advectam asse, scribuot *Herodotus* Lib. 2. Cap. 177. & *Diodorus Siculus* Lib. 1. At *Draconi*, non *Soloni*, Lex ista ab aliis tribuitur. Nequa tamen de pœna illa satis convenit intar Auctores. Reclamat scilicet *Julius Pollux* Lib. 8. Cap. 6. *Juxta Draconem* (inquit) *otii pœna erat infamia: Juxta Solonem, tertio reus otii infamis erat*. Et *Laertius* in Vita Solonis ax Lysia refert, *Draconem* Legem scripsisse his verbis: *Otiosi nomen deferre cuivis liceat*. Areopagitis tamen *Solon* negotium dedit, *Ut viderent unde quisque viveret, & in otiosos animadverterent*, ut refert *Plutarchus*. Legem da homicidiis ad pecudes ipsas *Draco* extendit, statuens, *Ut animalia* bruta atiam ipsa quę mortis fuissent cuiquam io caosa, cędis tenereotur. Quod ex Mosaica Lege da bove cornupeta sumptum est. Imo ad ioanimata Legem de homicidiis atiam pertioere voluit, ot ax *Pausania* in *Eliacis* colligitur. *Cum Theagenis statua*, inquit, *hominem subito casu oppressisset, ejus filii statuam de cade postularunt; & Thasii eam in Mare abjecerunt ex Lege Draconis, qui cum Leges scriberet, sanxit, Urbo*

agro-

agroque exterminanda etiam inanimata, si quid forte eorum corruens hominem interemisset. Rogatus *Draco*, cur delicta pene omnia capitis supplicio plectenda sanxisset, respondit: *Se existimare exigua peccata morte digna: Sed pro magnis se non habere majus supplicium.* Ita refert *Plutarchus*. Peccata scilicet omnia æqualia censebat *Draco*, quæ Stoicorum doctrina postea fuit.

Massilia a Græcis condita. XVI. Olympiade quadragesimaquinta, regnante apud Judæos *Sedekia*, annis ante Christum paulo minus sexcentis, *Massilia* Urbs Galliæ Narbonensis, portu & emporio celeberrima, a Phocæensibus condita est, teste *Solino*, Cap. 8. Phocæenses autem cum Phocensibus Auctores nonnulli, etiam ex Veteribus, perperam confundunt. Illi ab Urbe Joniæ *Phocæa*; hi a *Phocide* Regione, cujus Metropolis erat *Delphi*, denominantur, ut constet ex *Stephano Byzantio* Libro *De Urbibus & Populis*. Messiliem Phocæensium esse Coloniam docent *Strabo* Lib. 4. *Pomponius Mela* Lib. 2. Cap. 5. *Athenæus* Lib. 13. & alii. Ex *Aristotele* Libro *De Republica Massiliensium* hanc historiam refert postremo laudatus Auctor. *Phocæenses Jonias Mercatores Massiliam condidisse: Euxenum inter illos Nannia ejus ora Principis fuisse hospitem. Is, cum essent filia præparatæ Nuptiæ, Euxenum invitat ad convivium. Sic porro fieri Nuptiæ consueverant. Post cœnam Virgo intrabat, temperatamque phialam porrigebat cui vellet ex adstantibus procis: Cui tradidisset, is Sponsus erat. Accedit tum Virgo nomine Petta, & sive casu, sive ob quamdam aliam causam, phialam affert. Ita cum accidisset, & pater Deorum providentia contigisse crederet, lubens filiam despondit: Mutato vir nomine Aristoxenam illam vocavit, & oblitus patriæ, una cum illa vitam exegit. Protis quidem Euxeni fuit & Aristoxenæ filius. Ab eo gens propagata nunc Massiliæ Protiadæ appellatus.* Conditam a *Proto* Massiliam scribit *Plutarchus* in Vita *Solonis* Cap. 3. *Justinus* ex Trogo Pompejo *Protia* vocat Lib. 43. Cap. 3. Filiamque *Nanni* Segobrigiorum Regis, *Gyptis* nomine, ipsi traditam uxorem narrat, cum ipsi, omissis omnibus, aquam inter epulas, more gentis virgo Princeps porrexisset. Condita Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu velut in angulo Maris. Sed Ligures incrementis Urbis invidentes, Græcos assiduis bellis fatigarunt. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut victis hostibus, in captivis agris multas colonias constituerent. *Ab his igitur Galli, & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbarie, & agrorum cultus & Urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc & olivam serere consueverunt: Adeoque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur.* Mortuo Rege *Nanno*, a quo locus acceptus condendæ Urbis fuerat, cum Regno filius ejus *Comanus* successisset, successit Regulus quidam, *Quandoque Massiliam exitio finitimis Populis futuram, opprimendamque in ipsa orta, ne mox validior ipsum obrueret.* Subnexuit & aliam fabulam, *Canem aliquando partu gravidam locum a Pastore precario petiisse, in quo pareret: Quo obtento, iterata petiisse ut sibi eodem in loco educare catulos liceret: Ad postremum adultis catulis, fultam domestico præsidio, proprietatem loci sibi vindicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini viderentur, quandoque Dominos regionum futuros.* His incitatus Rex, insidias Messiliensibus struit. Iraque solemni [a] Floraliorum die multos fortes ac strenuos viros hospitii jure in urbem misit; plures scirpis latentes, frondibusque supertectos induci vehiculis jubet; & ipse cum exercitu in proximis Montibus delitescit; ut cum nocte a Messiliensibus apertæ portę forent, tempestive ad insidias adesset; Urbemque somno ac vino sepultam armatis invaderet. Sed has insidias Mulier quædam Regis cognata prodit, quæ adulterare cum Græco adolescente solita, in amplexu juvenis miserata formæ ejus, insidias aperit, periculumque declinare jubet. Ille rem statim ad Magistratum defert: Atque ita patefactis insidiis, cuncti Ligures comprehenduntur latentesque de scirpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, insidianti Regi insidiæ tenduntur. Cæsa fuor cum ipso Rege hostium septem millia. *Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic Urbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene instituta, non temporum necessitate, sed recte faciendi consuetudine servantur.* Ita *Justinus* loco supra laudato. Ingenuarum literarum studia adeo Massiliæ floruerunt, ut Romani pro Atheniensi peregrinatione Messiliensem amplecterentur; ac *tantum Græcarum literarum studium apud Gallos excitarunt* Massilienses, *ut contractuum quoque formulas græce conscriberent.* Ita refert *Strabo* Lib. 4. Respublica Massiliensium per Optimates administrabatur, Concilio 600. . . . . virorum, quos ab honore perpetuo *Timucos* appellabant. Huic Concilio quindecim Viri præerant, occurrentium negotiorum ordinarii Judices. Ex his rursum tres præsidebant maxime potestata. Nullus *Timuchi* dignitatem consequebatur, cui nulli essent liberi, aut cujus stirps per tres ætates inter cives non duravisset. Legibus Jonicis utebantur. *Dianam Ephesiam & Apollinem Delphicum* olim colebant. Romani *Dianæ* simulacrum a Messiliensibus amicis suis acceptum in Aventino dedicarunt. *Frugalitatis ac modestiæ Massiliensium non minimum est argumentum, quod apud eos maxima dos est centum aurei, & altra quinque in vestitum, ac totidem in ornatum aureum insumere non licet.* Verba sunt *Strabonis* loco supra laudato. *Massiliæ societate & viribus fultam aliquando legimus Romam* (inquit *Ammianus Marcellinus* Lib. 15. Cap. 11.) Massiliensium Rempublicam egregie laudat *Cicero* pluribus in locis, præsertim vero in Oratione pro L. V. Flacco. *Neque vero te*, inquit, *Massilia prætereo, quæ L. Flaccum Militem, Quæstoremque cognosti: Cujus ego Civitatis disciplinam atque gravitatem, non solum Græciæ, sed haud scio an cunctis Gentibus anteponendam jure dicam. Quæ tam procul a Græcorum omnium regionibus, disciplinis, linguaque divisa, cum in ultimis terris cincta Gallorum Gentibus, barbariæ fluctibus alluatur, sic Optimatum consilio gubernatur, ut omnes ejus instituta laudare facilius possint, quam æmulari.* Denique de Massiliensibus hæc habet *Valerius Maximus* Lib. 2. *Massilienses ad hoc tempus usurpant disciplinæ gravitatem prisci Moris observantia, caritate Populi Romani præcipue conspicui, qui tres in eodem manumissiones rescindi permittunt, si ter ab eodem deceptum Dominum cognoverint: Quarto errori subveniendum non putant: Quia sua jam culpa injuriam accepit, qui ei se toties objecit. Eadem Civitas severitatis custos acerrima est, nullum aditum in scenam Mimis dando, quorum argumenta majore ex parte stuprorum continent actus: Ne talia spectandi consuetudo & imitandi licentiam sumat. Omnibus autem, qui per aliquam Religionis simulationem alimenta inertiæ quærunt, clausas portas habet, & mendacem, & fucosam Superstitionem submovendam esse existimant.*

Cylonis piaculum: Athenarum expiatio ab Epimenide. XVII. Olympiadis quadragesimæsextæ anno secundo, Athenas *Cylonis* piaculo contaminatas, (de quo *Thucydides* Lib. 1. *Herodotus* Lib. 5. Cap. 71. & *Plutarchus* in *Solone*) expiari visum est ex *Phythiæ* responso, cum cives pestilentia, nocturnisque spectris vexarentur. Itaque *Niceæ* filio *Nicerati* cum nave in Cretam misso, *Epimenidem* acciverunt; qui cum venisset, Urbem lustravit hunc in modum: Oves nigras & albas in Areopagum duxit: illinc eas quo vellent, ire permisit; eis qui sequebantur præcipiens, ut ubi quæque recubuisset, ibi mactaretur τῷ προσήκοντι Θεῷ, *Deo cui conveniret.* Atque pestilentiam ita desiisse ferunt. Hinc factum ut in Atheniensium vicis *Aræ nullo inscripta nomine* sint erectæ, memoriam ejusdem placationis ferentes. *S. Paulus* Actuum 17. ait se Athenis vidisse *Aram* inscriptam, *Ignoto Deo*. Cujus inscriptionis causam affert *S. Isidorus Pelusiota* Lib. 4. *Epistola* 69. *Ajunt, pestem occupasse Atheniensium Civitatem. Cum igitur Deos Lege sancitos coluissent, nihil inde utilitatis perceperunt. Quare cum cogitatio ipsos subiisset fieri posse ut Deus esset aliquis, quem ipsi, utpote incognitum,* *Aræ apud Athenienses Ignoto Deo unde erectæ.* *sine honore & cultu reliquissent, qui ob sui contemptum pestem immisisset, Templum extruxerant, & Aram cui inscripserunt*, ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ. *Cumque Illi hostias immolassent, sanati sunt.* Lucianus in *Philopatride* bis meminit τῷ ἐν Ἀθήναις Ἀγνώστῳ. *Suidas* in *Timæum* ait: *Athenis ignotorum etiam Deorum Aræ statuuntur*, Pausanias in *Eliaci*, ait Jovis, Olympii Altari adjecere Aram Ἀγνώστων Θεῶν. S. Hieronymus Commentario in Epistolam ad Titum, Aræ illius Inscriptionem hanc fuisse dicit: *Diis Asiæ, & Europæ, & Africæ, Diis ignotis & peregrinis.* Athenienses præterea, *Epimenide* suadente, fecerunt *Contumeliæ* fanum, & *Impudentiæ*, teste *Cicerone*, Libro 2. De Legibus. Quod quidem vitiosum (inquit) *Virtutes enim, non vitia consecrare decet.* *Epimenides* ille quem *Clinias Cretensis* apud *Platonem* Lib. 1. De legibus, *Virum divinum* prædicat; quem *divinandi peritissimum*, & *Diis amicissimum* Laertius; *Inclytum fatiloquum & Poetam* Apulejus, *Florid.* Lib. 2. quem *Virum Deo charum, & in rebus sacris præcellentem sapientia, tum fanatica tum Mystica*, Plutarchus in *Solone* appellat; quem ætatis illius homines Nimphæ *Baltæ* filium dicebant, & *Novum Curetem*; quem nonnulli in numero septem Sapientum recensebant, expuncto *Periandro*, quem de

[a] Festus dies erat in honorem Deæ Floræ apud Græcos & Romanos institutus.

Massiliensium Respublica.

præteritis quidem, ac obscuris vaticinatum ait *Aristoteles* Lib. 3. *Rhetoricorum*, Cap. 17. quem *Cicero Lib.* 1. *De Divinatione* inter Vates numerat, qui concitatione quadam animi, & per furorem futura præsenserunt atque prædixerunt: Illa (inquam) ipse est, quem Apostolus ad *Titum* scribens Cap. 1. Vers. 12. Cretensium Prophetam appellat: *Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum Propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.*

Solon Atheniensium Legislator.

XVIII. Olympiadis 46. anno tertio, regnante apud Judæos *Sedekia*, Magistratum apud Athenienses gessit *Solon*, septem Sapientum unus, eisque Leges conscripsit, teste *Sosicrate*, & *Diogene Laertio*, in ejus Vita. Atheniensis Reipublicæ statum ea tempestate *Plutarchus* in *Solonis* Vita describit. *Quia vero* (inquit) *flagrabat ea tempestate pauperum cum divitibus in inæqualitate dissensio, Civitas prorsus in lubrico versabatur. Una autem superesse ratio videbatur ad salutem & quietem, si res delata ad dominatum essent. Totus erat enim Populus ære alieno a divitibus oppressus. Nam aut illis arabant, sextantem fructuum pensitantes, unde sextontuli & capite censi vocabantur: Aut versuram facientes, corporis nexu duci a creditoribus poterant, quorum partim serviebant ibi, partim extra patriam venundabantur. Multi etiam liberos suos distrahere compellebantur, (neque enim vetebat Lex) & Urbem propter fœneratorum crudelitatem deserere. Ibi maxima & validissima pars coitione facta sese mutuo cohortati sunt ne ea tolerarent, sed unum caperent Ducem virum fidum, eosque qui intra diem judicatum non tulissent, eximerent, agrum dividerent, atque in totum Reipublicæ statum inverterent. Hi qui inter Athenienses maxime sani erant, advertentes Solonem præcipue vacare crimine, neque opulentorum in injuriis socium esse, neque necessitatibus implicatum inopum, oraverunt eum ut Rempublicam capesseret, & componeret controversias civium. Phanias Lesbius ipsum dicit Solonem ad servandam Rempublicam dolo utramque partem circumvenisse, atque ostendisse occulte egenis Legem Agrariam, pactorum firmitatem pecuniosis* . . . . . *Creatus fuit secundum Philombrotum Archon, simulque concordiæ Arbiter, & Legislator. Fuit autem pergratus divitibus, ut locuples: ut probus, pauperibus.* Vox etiam dicitur ejus, quam antea emiserat, in ore Populi fuisse: *Æqualitatem certaminis auctorem non esse*: Eamque tam locupletibus placuisse, quam inopibus: Quod æqualitatem hi mensura & numero se assecuturos confiderent, illi dignitate & virtute. Summa fuit *Solonis* in gerenda Republica, Legibusque condendis moderatio. Nam *ubi res tolerabilis erat, ibi nihil correxit, vel movit, veritus ne si Rempublicam undequaque miscuisset & confudisset, viribus deficeretur ad eam denuo stabiliendam, & optima ratione temperandam.* At quæ suadendo sperabat se apud obsecundantes, & vim adhibendo obtenturum apud tolerantes, ea egit una vim & justitiam copulans. Quare postea rogatus qua ratione optimas Leges Atheniensibus scripsisset: *Optimas* (inquit) *quas accepturi illi erant.* Æris alieni condonationem, emollita nominis invidia, *Novas Tabulas* appellavit. Hoc fuit in Actis ejus primum. *Siquidem tulit ut reliqua remitterentur, & ne quis fœneraret deinceps in corpus.*

Civium Atheniensium classes & census.

Cum Magistratus omnes penes locupletes relinquere statueret, reliqua autem munia Reipublicæ, quorum plebs hucusque particeps non fuerat, facere promiscua, censum civium egit. Ac quorum facultates aridorum simul & liquidorum fructuum mensuras quingentas redderent, hos primæ classis fecit, vocavitque *Pentacosiomedimnos*. Secundæ classis eos, qui equum alere, aut trecentas valerent efficere: atque hos *Ordinem Equestrem* nuncupavit. *Zeugitæ*, quasi *Opifices*, tertiæ classis cives dicti, quibus modus utriusque generis simul erat ducentarum. Reliqui omnes appellati *Thetes*, id est, *Capite censi*. His nullum Magistratum permisit, sed concessit suffragium in concione, & calculum in Judiciis. *Legibus scribendis implicatioribus & multum contentis, vim amplificavit subselliorum. Cum enim dirimi per Leges non possent lites, evenit ut nunquam opus non haberent Judicibus, ad quos, sicut Legum quodammodo Dominos, controversias omnes deferrent.* Cum Populum ex æris alieni remissione inflatum ferocientemque videret, præter Areopagum, alteram Curiam conscripsit, legitque ea singulis quatuor Tribubus Centenos Viros, qui ut Decretum facerent ante Concionem, sanxit; *neque quicquam, nisi ex Senatusconsulto Populus rogaretur.* Supremum Senatum *omnium arbitrum & custodem constituit Legum.* Plurimi Areopagitarum Curiam ad *Solonem* auctorem referunt, sed eam antiquiorem esse, ex Tabula *Solonis* 12. probat *Plutarchus*.

Solonis Leges singulares.

Ex cæteris Solonis Legibus illa est imprimis singularis & nova, quæ eum notat *infamia*, qui neutram partem in seditione secutus fuisset. Indignum enim optimo cive existimabat, publicis incommodis, patriæque malis non moveri; officii vero ejus esse, justioribus ac melioribus partibus se adjungere, eumque his periculo se committere potius, quam rebus suis in tuto collocatis expectare unde stet victoria.

Notat infamia eum qui in seditione neutram partem secutus fuerit.

Lex Solonis de matrimonio puellarum Orbarum ac divitum.

Absurda & ridicula videtur Lex illa, quæ puellæ orbæ ac diviti permittit ut corporis sui copiam faciat proximis viri, si ille sit impotens. Consilium ejus in ea condenda Lege fuit, ut avaritiæ & improbitatis pœnas darent viri, qui impotentiæ suæ conscii, pecuniæ tamen cupiditate puellas illas ducebant, *ob Legis privilegium vim Naturæ inferentes*. Hanc etiam Legem eatenus tolerandam censet *Plutarchus*, quod non quemlibet velit ea viri necessariis admittat orba, *quo proles de familia sit & de stirpe ejus*. Id ex Mosaica Lege *Solonem* sumpsisse manifestum est.

Lex Solonis ex Mosaica Lege accepta.

Cæteris conjugiis dotes detraxit, sponsamque præter tres stolas, & suppellectilem parvi pretii, afferre quicquam vetuit. *Neque enim meritorium aut venale volebat esse fœdus Nuptiarum, sed liberorum causa, & gratiæ atque amicitiæ virum inter & mulierem consociari.*

Solon maledicere defunctis vetat Lege lata.

Commendatur item Lex *Solonis*, quæ maledicta vetat in defunctos congerere. *Est enim putare eos qui decesserunt sanctos, pium: Abstinere ab iis qui non extant, justum; & civile, odii tollere æternitatem. In vivum contumelias effundere in Sacris Judiciis, Curiis, & Ludis interdixit. Mulctam pendendam privato tres drachmas, binas alteras Ærario præscripsit. Nam ira nusquam moderari, illiberale putavit & effrænæ, ubique arduum, nonnullis etiam impossibile. Debet vero ad id quod effici potest Lex accommodari, dummodo intendat cum fructu paucos, & non multos incassum punire.*

Lex Solonis de Testamentis.

Jam probatur Lex ejus testamentaria. Etenim antea non erat jus testamentum condendi, sed familiæ defuncti pecuniæ & hæreditas relinquenda erant. Hic liberum fecit, non extantibus liberis, cui visum esset, sua donandi, amicitiamque propinquitati, & gratiam prætulit necessitati, pecuniamque mancipium fecit possessorum. Nec indefinite tamen citra delectum dare indulsit: Sed si non per morbum vel medicamentum, nec vinculis, vel vi adstrictus, vel uxoris inductus esset blanditiis.

Leges Solonis de officiis parentum & filiorum, & de artificiis.

Traduxit ad artificia cives, tulitque Legem, *Ne filius Parentem, qui non ipsum docuisset artem, cogeretur alere* . . . . . *Curiæ præcepit Areopagitarum, quonam se quisque tueretur quæstu observare, atque in otiosos animadvertere.* Ad alendos parentes non adstrinxit eos, qui ex meretricibus essent procreati, quod solius voluptatis, non liberorum gratia, Parentes eorum commixti essent, filiisque reddidissent *probrosam nativitatem*.

Solonis Leges de Mulieribus.

Has de Mulieribus Leges tulit, plerisque viris sapientibus non probatas. Adulteram interficere deprehendenti permisit: Sin vero liberam feminam rapuerit quis, eique vim intulerit, huic centum drachmarum indixit mulctam. Si lenocinetur, viginti drachmarum. Præterea, filias aut sorores vendere prohibuit, nisi in stupro deprehensas. Pecuniæ inopia, quæ tunc temporis apud Athenienses erat, Solonem impulit ut gravissima crimina mulctis pecuniariis emendaret.

Leges suas omnes in centum annos sanxit. Relatæ fuerunt in axes, vel tabulas quadratas ligneas, quas *Axonas* dixere, thecis inclusas aliquanto longioribus, quam largioribus, in quibus vertebantur. Appellabantur, auctore Aristotele, *Cyrbes*. Aliqui volunt eas, in quibus Sacra & Sacrificia sunt descripta, proprie *Cyrbes*, cæteras *Axonas* fuisse appellatas. Senatus ad Legum *Solonis* observantiam solemni se juramento obstrinxit. Singuli vero Thesmothetæ peculiari Sacramento, si quam violassent Legem, auream statuam paris sibi ponderis se Delphis dicaturos. Hæc ex *Plutarcho* in *Solone* discimus.

Septem Græciæ Sapientes.

XIX. Iisdem pene temporibus septem Græciæ Sapientes floruere, quos *Plato* in *Protagora* hoc ordine recenset: *Thales Milesius, Pittacus Mitylenæus, Bias Prienæus, Solon Atheniensis, Cleobulus Lydius, Myson Chenæus, & Chilon Lacedæmonius. Hi omnes Laconica breviloquentia studiosi fuerunt, & ex communi consensu verba brevia memorabilia ab unoquoque dicta, Sapientiæ primitias, Apollini Delphico dedicarunt, quæ Templo inscripta ab omnibus celebrantur*: *NOSCE TE IPSUM* . . . . . *NE QUID NIMIS* . . . . *MODUS OPTIMUS* . . . *SPONDE, NOXA PRÆSTO EST* . . . *OMNES HOMINES MALI: VEL: PLURIMI HOMINUM MALI* . . . *OMNIA VINCIT DILIGENS MEDITATIO* . . . . *NOSCE OCCASIONEM* . . .

Eorum sententiæ.

Cui autem quæque Sententia tribuenda sit non consentiunt Auctores, ut docet *Clemens Alexandrinus* Lib. 1.

Stroma-

Stromatum, pag. 300. Cum Scytha quidam *Anacharsis* nomine Græciam Sapientiæ studio peragraret, Chenis occurrit *Mysoni*. *Hic nihil aliud noverat quam familiam recte administrare, terram perite colere, cum uxore caste vivere, liberos liberaliter educare. Sufficit hoc Scytha, nec Sapientiam verbosam sibi quærendam putavit, cum invenisset opera, in quorum contemplatione aliquandiu defixus hæsit: cumque jam satis perspexisset singula, Myson illi dixit: Hæc sunt, mi Anacharsi, quorum causa (nescio quam vere) homines me Sapientem vocant. Quod si his Sapientis nomen mereor, non video quis non Sapiens dici debeat. Anacharsis utrumque in homine Græco valde miratus est, & abundantiam operum, & paucitatem verborum.* Refert *Maximus Tyrius* Dissertatione 15. *Chilon Lacedæmonius* dixit: *Providentiam rerum futurarum, ratiocinatione comprehensibilem, esse viri virtutem.* THALES MILESIUS Græcorum Philosophorum primus defectionem Solis prædixit: *Solemque docuit deficere, quando Luna ad lineam infra eum fertur, quæ est natura terrestri. Idque in speculis cerni, subjiei Soli discum Lunæ. Principium rerum esse dixit Aquam. Mentem Mundi statuit Deum.* Sectæ Jonicæ Princeps fuit. Hæc ejus celebratur Sententia: *Validissima omnium est necessitas: omnia enim ei subsunt.* Cum in Ægypto Philosophiæ operam dedisset, Miletum rediit ætate jam grandior. Hæc discimus ex *Plutarcho* Lib. *de Placitis Philosophorum*. Loco *Mysonis Chenæi* quidam *Periandrum Corinthium* inter Septem Sapientes numerant (ex *Diogene Laertio*.) Lege *S. Augustinum* Libro 18. *de Civitate Dei*, Capit. 25. *Biantis* honorifice meminit *Cicero* Paradoxo 1. *Sæpe laudabo* (inquit) *Sapientem illum Biantem, qui numeratur in septem: cujus cum patriam Prienam cepisset hostis, cæterique ita fugerent, ut multa de suis rebus asportarent, cum esset admonitus a quodam, ut idem ipse faceret: ego vero inquit facio. Nam OMNIA MEA MECUM PORTO. Ille hæc ludibria fortunæ ne sua quidem putavit.* Pittaci Mitylenæi dictum *Plutarchus* memorat in *Symposio*. Orta enim disputatione coram *Myrsilo* Tyranno, *quodnam* esset animalium omnium pessimum, respondit: *pessimam ferarum esse Tyrannum; de cicuribus, Adulatorem.* Adversus Phrynonem dimicaturus propter controversias finium quæ erant inter Atticos & Mitylenæos, rete in eum conjecto ipsum impedivit, & occidit, ut referunt *Strabo* Lib. 13. *Plyænus* Lib. 1. Strategematum, & *Plutarchus* Libro *de Herodoti Malignitate*. Cum Mitylenæi magna ei dona offerrent, conjecta hasta id dumtaxat agri petiit, quo cuspis pertigisset. Unde loco nomen factum, *Pittacium*, ut referunt *Herodotus* ibidem, & *Valerius Maximus* Lib. 6. Capit. 5. Tritici molendi exercitium *Pittaco* fuisse testatur *Clearchus* apud *Laertium*. Et *Plutarchus* in Symposio *Thaletem* inducit ita loquentem: *Ego cum in Lesbum venissem, audivi hospitam sic cantantem ad pistrinum: mole pistrinum, mole: Nam & Pittacus molit, Rex magnæ Mitylenæ.* Meminit & *Clemens Alexandrinus* in Pædagogo: *Pittacus ille Mitylenæorum Rex molere solebat, operoso atque exercitio.* Sed & *Pittacum* de laude Molæ scripsisse docet *Ælianus* Lib. 5. *Var. Hist.* Cap. 4.

Plutarch. Lib. 2. De Plac. Philos. c. 34. Idem Lib. 3. c. 3. & 7.

ARTICULUS VI.

De Rebus Romanorum.

Æra Urbis Romæ conditæ.

I. ÆRa Urbis conditæ varie ab Auctoribus assignatur. *M. Portius Cato* ex Tabulis Censoriis, & ex Fastis Capitolinis investigato Urbis Natali, statuit Romam conditam anno ab Excidio Trojæ quadringentesimo trigesimo secundo, Olympiadis sextæ anno quarto, vel (ut *Dionysius Halicarnassensis* numerat) anno primo Olympiadis septimæ. Tribuitque Romanis Regibus *Romulo* ad Regifugium & ad creatos Consules, annos ducentos quadraginta tres. Hunc calculum approbant *Polybius* & *Solinus*; *M. Terrentius Varro* Catonianam Epocham anno uno antevertit. Ex characteribus enim Astronomicis, ope *L. Tarrutii Firmani*, Mathematici insignis, a *Cicerone* laudati Lib. 2. *de Divinatione*, statuit Urbem conditam anno tertio Olympiadis sextæ, annos Urbi ab incunabulis ad Regifugium tribuens ducentos quadraginta quatuor. Hunc *Varronis* calculum secuti sunt *Cicero*, *Augustus*, aliique Imperatores in suis Secularibus Ludis, *Vellejus Paterculus*, *Plinius*, *Plutarchus*, *Tacitus*, *Censorinus*, *Josephus*, *Eusebius*. Alii Urbis Natales conjiciunt in annum primum Olympiadis octavæ, auctore *Q. Fabio Pictore*, Historico Romano antiquissimo. Æram illam *Fabianam* probatam volunt a *Diodoro Siculo*, *Tito Livio*, & *Julio Africano*. Æra Varroniana toto quinquennio *Fabiana* anterior est. Longe tardius Romam conditam *S. Augustinus* existimavit, *Achaz* scilicet vel *Ezechia* Regum Juda temporibus, cum Populus Israel haberet in Terra Promissionis annos septingentos decem & octo. (Libro 18. *de Civitate Dei*, Cap. 22.) At *Joatham* regnante, anno ejus sexto, secundum *Varronem*; vel septimo, secundum *Catonem*; vel undecimo, juxta *Fabium Pictorem*, Roma condita est in Festo Palilitio, 11. Kalend. Maji. *Propertius* Lib. 4.

Urbi Festus erat, dixere Palilia Patres,
Hic primus cœpit Mœnibus esse dies.

Palilitia a *Pale* Dea pabuli, aliis *Parilia a pariendo*, ut observat *Festus*.

Romulus Urbis conditor, & Rex primus.

II. Roma nomen accepit a *Romulo* conditore, qui recens conditam Urbem fraterno *Remi* sanguine fœdavit, Centumviralem Senatum instituit. *Patres* ab honore, *Patricii* progenies eorum appellati. Bellum a Cæninensibus, Crustuminis, Antemnatibus, & Sabinis sustinuit, ob Raptum Virginum, quas ad conjugium Romani abduxerant. *Titus Tatius* Sabinorum Rex erat. Ad Sabinos primum, tum ad Romanos inclinante victoria, Sabinæ Mulieres, quarum ex injuria bellum ortum erat, pacem a parentibus virisque rogarunt, impetrarunt. Fœdus inter utramque Gentem firmatum, consociatum Regnum. Imperium omne Romam collatum est. Ut tamen Sabinis aliquid daretur, Quirites a Curibus appellati. Populo in triginta Curias diviso, Sabinarum Mulierum Urbis Primoribus nuptarum nomina honoris gratia ipsis imposita. Bellum deinde contra Fidenates & Vejentes prospere gestum. Cum ad Exercitum recensendum concionem in campo haberet, orta subito tempestas cum magno fragore tonitribusque tam denso Romulum operuit nimbo, ut conspectum ejus concioni abstulerit. A Senatoribus, quibus invisus erat, obtruncatum, ejusque corpus discerptum, fama fuit. Hanc *Proculus Julius* dissipavit, Populo persuadens *Romulum* in cœlos raptum, immortalitate donatum, ac inter Deos relatum sibi visum esse. Annos septem & triginta regnavit. Hæc ex *Livio* Lib. 1. *Dionysio Halicarnassensi*, *Aurelio Victore*, *Floro*, & *Plutarcho*, in Vita *Romuli*, excerpta sunt. Sub *Quirini* nomine consecratus est; unde *Virgilius* Æneidos 1.

——— *Remo cum fratre Quirinus*
Jura dabunt.

Quę verba *Servius* ita commentatur: *Romulus Quirinus ideo dictus, vel quod hasta utebatur, quæ Sabinorum lingua Curis dicitur: vel κοίρανος quo Græce Rex dicitur: vel propter generis nobilitatem: Mars enim cum sævit, Gradivus dicitur; cum tranquillus est, Quirinus. Ita in Urbe duo ejus Templa sunt; unum Quirini; intra Urbem, quasi Custodis, & tranquilli; aliud in Appia via extra Urbem, prope portam, quasi Bellatoris, vel Gradivi.* De *Romuli* Apotheosi lege *S. Augustinum* Lib. 3. *de Civ. Dei*, Cap. 15. ubi ex ipsis Historię Romanæ Scriptoribus, & *Cicerone* probat, ejus inter Deos receptionem commentitiam existimatam.

Interregnum post Romuli mortem.

Numa Pompilius Rex 2. Romanorum & Legislator.

III. Post *Romuli* mortem, annum Interregnum fuit, Senatoribus alternis imperantibus. Rex tandem a Romanis ex Sabinorum Gente creatus est *Numa Pompilius*. Is Romam antea commigraverat, sed Curibus degebat, celebri Sabinorum Urbe, unde se Romani una cum receptis Sabinis *Quirites* nominaverunt. Leges Novæ Urbi condidit, inde forsan *Numa* cognominatus, ἀπὸ τῦ νόμου, ut *Servius* observat. Ferocem Populum armorum desuetudine mitigandum ratus, *Janum* indicem pacis, bellique fecit: apertus ut in armis esse civitatem; clausus, pacatos circum omnes Populos significaret. Clauso eo, cum finitimorum animos societate ac fœderibus junxisset, positis externorum periculorum curis, ne luxuriarentur otio animi, quos metus hostium disciplinaque militaris continuerat, Deorum metum injiciendum ratus est: *Qui cum descendere ad animos sine aliquo commento miraculi non posset, simulat sibi cum Dea Egeria congressus nocturnos esse: ejus se monitu, quæ acceptissima Diis essent, Sacra instituere, Sacerdotes suos cuique Deorum præficere* (inquit *Titus Livius*.) Flaminem *Jovi* assiduum creavit, alterum *Martis*, tertium *Quirino*. Virgines *Vestæ* legit, eisque stipendium de publico statuit. Creato Pontifice *Numa Marcio*, ei Sacrorum omnium Ritus præscripsit, ejusque scitis publica omnia privataque Sacra subjecit. Annum ad cursum Lunę in duodecim Menses descripsit: Nefastos Dies, Fastosque fecit. Romuleum annum decem dumtaxat mensium fuisse, *Numam* vero duos menses addidisse, testantur *Ovidius* Lib. 1. & 3. Fastorum, *Solinus* Cap. 3. *Macrobius* Lib. 1. *Saturnal.* Cap. 12. & 13.

Cen-

Censorinus Libro *de Die Natali*, Cap. 20. Verumtamen vetusti duo Annalium Scriptores, *Licinius Macer* & *Lucius Fenestella*, Annum Romanum statim initio Urbis duodecim Mensium fuisse tradiderunt, *Censorino* teste. Quorum sententiam secutus *Plutarchus*, in Vita *Numæ*, Mensium dumtaxat ordinem ab eo transpositum scripsit: Januario scilicet, qui sub *Romulo* fuerat undecimus, primum locum datum; Februario, qui duodecimus, secundum; Martio, qui primus, tertium. Eamdem opinionem amplexi sunt *Scaliger* Libro 2. *De Emendatione temporum*, & *Lydiatus* Tractatu *De variis Annorum formis*. Numam cum *Pythagora Lacedæmonio*, qui Olympiis cursu victor fuit 16. Olympiade consuetudinem aliquam habuisse *Plutarchus* in Vita *Numæ* testatur. Hæc causa esse potuit, cur *Pythagoreus* dictus sit. Quod cum posteri non recte caperent, *Numam* Pythagoræ Philosophi Auditorem fuisse perperam asseruerunt, cum centum post annos & amplius, regnante Romæ *Servio Tullio*, floruerit. Ita *Titus Livius* Lib. 1. & *Cicero* Lib. 4. *Tuscul. Quæst.* & 2. *De Oratore*, Nummos æreos Romę regnante *Numa*, signatos fuisse, & ab eo nomen accepisse putarunt *S. Epiphanius* Libro *De Ponderibus & Mensuris*, versus finem, *S. Isidorus* Lib. 16. *Originum*, Cap. 17. & *Suidas* hujus opinionis auctorem laudans *Suetonium Tranquillum*. Alii *Nummum* ex Grçco νόμισμα, & νόμος derivatum censent. *Aristoteles* 5. Ethic. *Numisma ex eo nomen habet, quia non natura, sed lege est*, ὅτι ὀ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. Græcam numismatis & nummi originem pariter asserit *Julius Pollux* Libro 9. Annos tres & quadraginta regnavit *Numa*: de quo legi possunt *T. Livius* Libro 1. *Dionysius Halicarnassensis & Plutarchus* in ejus Vita. *Libri Numæ post ejus mortem combusti.* Libros *Numæ* quibus Sacrorum causæ reddebantur, cum post ejus mortem a *Terentio* quodam inventi fuissent, & ad Senatum delati, Patrum Conscriptorum decreto combustos, testantur *Varro* Libro 1. De Cultu Deorum, *Livius* Lib. 40. *Valerius Maximus* Lib. 1. Cap. 1. *Plinius* Lib. 13. Cap. 42. *Lactantius* Lib. 1. Cap. 22. & *S. Augustinus* Libro 8. *De Civitate Dei*, Cap. 34. ubi scribit: *Numam Pompilium curiositate illicita ad ea Dæmonum pervenisse secreta*, quæ literis mandavit. *Senatus autem, cum Religiones formidaret damnare majorum, & ideo Numæ assentiri cogeretur; illos tamen Libros tam perniciosos esse judicavit, ut nec obrui rursus juberet, ne humana curiositas multo vehementius rem jam proditam quæreret, sed flammis aboleri nefanda Monumenta: ut quia jam necesse esse existimabant Sacra illa facere, tolerabilius erraretur causis eorum ignoratis, quam cognitis Civitas turbaretur.* Et Cap. 35. *Nam & ipse Numa, ad quem nullus Dei Propheta, nullus Sanctus Angelus mittebatur, hydromantiam facere compulsus est, ut in aqua videret Imagines Deorum, vel potius ludificationes Dæmonum, a quibus audiret, quid in Sacris constituere atque observare deberet. Quod genus divinationis idem Varro a Persis dicit allatum, quo & ipsum Numam, & postea Pythagoram Philosophum usum fuisse commemorat: ubi adhibito sanguine etiam Inferos perhibet sciscitari, & νεκρομαντείαν Græce dicit vocari..... His artibus didicit Sacra illa Pompilius, quorum Sacrorum facta prodidit, causas obruit; ita timuit & ipse quod didicit: quarum causarum proditos Libros Senatus incendit.... Quod ergo aquam egesserit, id est, exportaverit Numa Pompilius, unde hydromantiam faceret, ideo Nympham Ægeriam conjugem dicitur habuisse, quemadmodum in supradicto Libro Varronis exponitur. Ita enim solent res gestæ adspersione mendaciorum in fabulas verti.*

Tullus Hostilius Rex 3. Romanorum. IV. *Numa* morte ad Interregnum res rediit. Inde *Tullum Hostilium*, nepotem *Hostilii*, cujus clara pugna adversus Sabinos fuerat, Regem esse Populus jussit. Patres auctores facti. Hic senescere civitatem otio ratus, undique materiam excitandi belli quærebat. *Bellum inter Albanos & Romanos.* Forte evenit ut agrestes Romani ex Albano agro, Albani ex Romano prædas invicem agerent. Id bello cognatas inter Gentes occasionem dedit, quod trium *Horatiorum* fratrum a Romanis, & totidem *Curatiorum* ab Albanis partibus, condicto certamine finitum est. Consertis manibus, duo Romani super alium alius, vulneratis tribus Albanis expirantes corruerunt. Qui supererat *Horatius*, quamvis integer, quia tribus impar erat fugam simulat, & duos per intervalla, ut vulnerum dolor patiebatur, insequentes interficit. Tum in tertium irruens, *Duos*, inquit, *fratrum Manibus dedi: tertium causæ belli hujusce, ut Romanus Albano imperet, dabo.* Victori *Horatio* Soror Virgo, uni ex Curiatiis desponsa, obvia fuit, cognitoque super humeros fratris paludamento Sponsi, solvit crines, & flebiliter nomine Sponsum mortuum appellat. Indignatione commotus *Horatius* stricto gladio, simul verbis increpans, transfigit puellam. *Abi hinc cum immaturo amore ad Sponsum*, inquit, *oblita fratrum mortuorum, vivique, oblita patriæ. Sic eat quæcumque Romana lugebit hostem.* Atrox visum id facinus Patribus, Plebique. In jus raptus *Horatius*, & Duumvirum judicio damnatus, auctore *Tullo* Rege, clemente Legis interprete, cum provocasset, rogante patre a Populo absolutus est, admiratione magis virtutis quam jure causæ, ut ait *T. Livius*. Lege *S. Augustinum* Libro 3. *De Civitate Dei*, Cap. 14. quod inscribitur, *De impietate Belli quod Albanis Romani intulerunt, & de victoria dominandi libidine adepta*. Bellum deinde Fidenatibus & Vejentibus illatum. Albani in belli societatem vocati. *Mettius Fuffetius* Dux Albanorum aciem in collem subduxit, ut fortunam belli sequeretur. *Tullus* Romanorum Rex, victis Fidenatibus *Mettium* violatę fidei, ruptique fœderis reum inter duos currus alligari, & equis in diversa concitatis discerpi jussit. Mox Alba diruta, opes Urbis, Populumque Romam transtulit. Albam quadringentis annis *Livius*, alii quingentis stetisse volunt. Versa post hæc in Sabinos arma. Pugna atrox ad *Silvam malitiosam* fuit: Sabini profligati, *Tullus Hostilius* cum annos duos supra triginta regnasset, fulminis ictu periit. Multis vero persuasum est, eum oppressum fuisse insidiis *Anci Marcii*, ut qui procelloso die, cum Rex domi Sacra faceret, Regiam ingressus sit, ibique *Tullo* cum uxore ac liberis interfecto, domum ipsam incenderit. Vide *Dionysium Halicarnassensem* Lib. 3.

V. Post *Tullum Hostilium*, quartus a *Romulo* regnavit *Ancus Marcius*, Numæ ex filia nepos. Medium ipsi erat ingenium, & *Numæ* & *Romuli* memor. Bellum priscis Latinis indixit solemni ritu, ac tum primum instituto. Politorio, aliisque Latii Urbibus expugnatis, multitudinem omnem Romam traduxit: & cum circa Palatinum sedem veteres Romani, Sabini Capitolium atque Arcem, Cœlium Montem Albani implessent; Aventinum novæ multitudini datum. Janiculum, Ponte Sublicio in Tiberi facto Urbi conjunxit. Nec Urbs tantum hoc Rege crevit, sed etiam ager finesque. Silva Mesia Vejentibus adempta: Usque ad Mare Imperium prolatum, & in ore Tiberis *Ostia* urbs condita: Salinæ circa factæ, egregieque rebus bello gestis, *Ædes Jovis Feretrii* amplificata. Regnavit *Ancus* annos quatuor & viginti. Hæc ex *Livio*, *Dionysio Halicarnassensi*, aliisque Romanæ Historiæ Scriptoribus excerpta. *Ancus Marcius Rex 4. Romanorum.*

VI. *Anco* successit *Tarquinius Priscus*, qui Aquilæ volatu carpento illius insidentis, pileumque ejus capiti detrahentis, rursumque imponentis, ab uxore Auguriorum perita ad sperandum Imperium olim inflammatus, primus illud ambitiose postulasse, & orationem dicitur habuisse ad conciliandos plebis animos compositam. *Tarquinius Priscus Rex 5. Romanorum.* *Virum, cætera egregium, secuta, quam in petendo habuerat, etiam regnantem ambitio est* (inquit T. Livius.) *Nec minus Regni sui firmandi, quam augendæ Reipublicæ memor, centum in Patres legit, qui deinde minorum Gentium sunt appellati. Factio haud dubia Regis, cujus beneficio in Curiam venerant.* De Latinis, Sabinisque triumphavit. Auguriorum superstitioni plurimum tribuit. Cum enim *Accius Nævius* belli Sabini tempore auguratus fuisset, *Tarquinium* Regem novacula cotem discissurum, idque illud haud cunctanter fecisset, Statua *Accio* posita est velato capite, juxta cotem ipsam, in perpetuum rei monumentum. Exindeque *Auguriis, Sacerdotioque Augurum tantus honos accessit, ut nihil belli domique postea nisi auspicato gereretur: Concilia populi, Exercitus vocati, summa rerum, ubi aves non admisissent, dirimerentur.* Puero in Regia *Tarquinii* dormienti cui *Servio Tullio* nomen fuit, caput flamma circumdatum visum est. Regina *Tanaquil* prodigii testis, *Tarquinium* conjugem ad puerum adoptandum impulit. *Vide en tu puerum hunc*, inquit, *quem tam humili cultu educamus? Scire licet hunc lumen quondam rebus nostris dubiis futurum, præsidiumque Regiæ afflictæ. Proinde materiam ingentis publice privatimque decoris, omni indulgentia nostra nutriamus.* Puer eruditus iis artibus, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur, evasit vere indolis Regię, filiamque ei suam Rex despondit. Hęc adoptio *Anci Marcii* Regis filios in *Tarquinium* commovit, indigne ferentes servum serva natum Regno destinari, quo *Tarquinii* tutoris sui fraude pulsi fuerant. Eorum itaque insidiis occisus est *Tarquinius*, cum annos octo & triginta regnasset. Paulo ante Captivitatem Babylonicam regnare cœperat, anno secundo quadragesimæprimæ Olympiadis, cum *Josiæ* Regis Juda trigesimo concurrentis. Quæ de ipso diximus, ex *Tito Livio* Lib. 1. sunt excerpta. De eodem legi possunt *Dionysius Halicarnassensis*, & alii Romanæ Historiæ Scriptores.

IN HI-

IN HISTORIAM SACRAM QUINTÆ MUNDI ÆTATIS, DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

DE TEMPLO SALOMONIS.

Utrum a ruditate & moribus Gentium originem traxerit?

JOANNIS *Marchami in Canone Chronico* pag. 34. & 210. & *Joannis Spenceri* Lib. 3. *De Legibus Hebræorum Ritualibus*, *dissertatione* 6. nova & singularis opinio huic Dissertationi occasionem dedit. Asserunt enim Viri illi Eruditi, Templum *Salomonis* a ruditate Gentium originem traxisse. Et *Marshamus* quidem id pressius & quasi obiter exequitur: *Spencerus* vero prolixa & eleganti Dissertatione speciosum illud commentum adstruere nititur, cui sequentem propositionem opponimus.

PROPOSITIO UNICA.

Templi Salomonici origo ad Ægyptiacam Superstitionem, vel ruditatem Gentium referenda non est; sed ad Dei Optimi Maximi consilium, afflatum, auctoritatem, Davidisque & Salomonis pietatem.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra 2. *Regum* Cap. 7. ubi narratur quomodo *David* indignum æstimaverit Dei Majestate, indecorumque iis beneficiis quibus se Deo Optimo Maximo obstrictum palam profitebatur, ut Arca Dei in tentorio posita esset, dum ipse in domo cedrina habitaret: Atque ita Regiæ suæ intuitu, quam Deo favente ædificaverat, ad Ædem magnificam Deo cœli terræque supremo Domino, & Regi Regum fabricandam & dicandam excitatus est. Huiusmodi autem consilium a Dei afflatu proficisci *Nathan* Propheta declaravit. Neque id ut Ægyptiacæ Superstitionis reliquias condonavit, sed ut eximiæ pietatis affectum probavit. Et tantum abest ut profanorum Templorum intuitu, quæ Israelitæ olim in Ægypto viderant, Deus Gentium ruditati, sæculique moribus se accommodans, Templi fabricam concesserit; ut contra nihil se de tali Æde locutum significet, quo tempore Ægyptiacorum Templorum, si quæ essent, memoria apud Majores eorum recens erat. *Factum est autem cum sedisset Rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis, dixit ad Nathan Prophetam: Videsne quod ego habitem in domo cedrina, & Arca Dei posita sit in medio pellium? Dixitque Nathan ad Regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac: Quia Dominus tecum est. Factum est autem in illa nocte; & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens: Vade, & loquere ad servum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis mihi Domum ad habitandum? Neque enim habitavi in Domo ex die illa qua eduxi filios Israel de Terra Ægypti, usque in diem hanc: Sed ambulabam in Tabernaculo & in Tentorio. Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad unam de Tribubus Israel, cui præcepi ut pasceret Populum meum Israel, dicens: Quare non ædificastis mihi Domum cedrinam? Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus Exercituum: Ego te tuli de pascuis sequentem greges, ut esses Dux super Populum meum Israel: Et fui tecum in omnibus ubicumque ambulasti, & interfeci universos inimicos tuos a facie tua: Fecique tibi nomen grande juxta nomen Magnorum qui sunt in terra. Et ponam locum Populo meo Israel, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur amplius: Nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sicut prius, ex die qua constitui judices super Populum meum Israel: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. Prædicitque tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus. Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipse ædificabit Domum Nomini meo, & stabiliam thronum Regni ejus usque in sempiternum.* Pietatem *Davidis* de Templo ædificando cogitantis non solum Deus commendat, verum etiam amplius promissionibus munerat: & in numero benedictionum, quibus filium ejus *Salomonem* cumulabit, hanc velut principem recenset, quod divinæ Majestati suæ Templum sit ædificaturus. Non ergo ad Ægyptiacam Superstitionem, vel ruditatem Gentium referenda est origo Templi Salomonici, sed ad Dei Optimi Maximi consilium, afflatum, auctoritatem, & ad *Davidis* ac *Salomonis* pietatem.

Confirmatur ex 1. *Paralipomenon* Cap. 22. ubi de *Davide* dicitur: *Vocavitque Salomonem filium suum, & præcepit ei ut ædificaret Domum Domino Deo Israel. Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem Domum Nomini Domini Dei mei, sed factus est sermo Domini ad me dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: Non poteris ædificare Domum Nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: Faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Israel cunctis diebus ejus. Ipse ædificabit Domum Nomini meo, & ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in Patrem. Firmaboque solium Regni ejus super Israel in æternum: Nunc ergo, fili mi, sit Dominus tecum, & ædifica Domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te .... Præcepit quoque David cunctis Principibus Israel ut adjuvarent Salomonem filium suum. Cernitis, inquiens, quod Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, & subjecta sit terra coram Domino, & coram Populo ejus. Præbete igitur corda vestra & animas vestras, ut quæratis Dominum Deum vestrum. & consurgite, & ædificate Sanctuarium Domino Deo, ut introducatur Arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata, in Domum quæ ædificatur Nomini Domini.* Quid in toto illo *Davidis* Regis sermone pietatem non sapit? Num aliquem ad Ægyptiacam Superstitionem, ad ruditatem Gentium, ad profanos sæculi mores respectum exprimit? Nonne Deo placuisse significat ut *Salomon* ipsi Domum ædificaret? *David* Rex & Propheta Sanctissimus *Salomoni* filio suo jubet ut sacrum illud opus secundum voluntatem Dei perficiat, divina illi promissa & beneficia proponit, quibus ad id exequendum excitetur: Principes Israel acceptorum pariter beneficiorum memoria instigat & permovet ut *Salomonem* in fabrica Templi adjuvent. Tantum abest ut eos Ægyptiacæ Superstitionis æmulatione, vel ruditatis Gentium, profanorumve sæculi morum imitatione, & quadam veluti contagione id præstituros dicat; ut potius hoc opere Deum quæri, Deo immortali corda præberi asserat. Denique finem exponens ob quem ædificatio Templi ab ipso suscepta sit, & *Salomoni* filio servata, non ait id factum ut sæculi moribus conformarentur, sed ut Arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata in ea deponerentur ac servarentur.

Confirmatur secundo, ex Literis Salomonis ad *Hiramum* Regem Tyri scribentis. (3. Reg. 5.) *Tu scis volun-*

voluntatem David Patris mei, & quia non potuerit ædificare Domum Nomini Dei sui propter Bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus mihi per circuitum: & non est satan, neque occursus malus. Quamobrem cogito ædificare Templum Nomini Dei mei, sicut locutus est Dominus David Patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit Domum Nomini meo.

Confirmatur tertio, ex Cap. 8. ejusdem Libri, ubi Templi Dedicatio describitur: *Factum est autem, cum exissent Sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit Domum Domini, & non poterant Sacerdotes stare, & ministrare propter nebulam: Impleverat enim gloria Domini Domum Domini. Tunc ait Salomon: Dominus dixit ut habitaret in nebula. Ædificans ædificavi Domum in habitaculum tuum, firmissimum Solium tuum in sempiternum. Convertitque Rex faciem suam & benedixit omni Ecclesiæ Israel: Omnis enim Ecclesia Israel stabat. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit dicens: A die qua eduxi Populum meum Israel de Ægypto, non elegi civitatem de universis Tribubus Israel ut ædificaretur Domus, & esset Nomen meum ibi: Sed elegi David ut esset super Populum meum Israel: Voluitque David pater meus ædificare Domum Nomini Domini Dei Israel, & ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare Domum Nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans. Verumtamen tu non ædificabis mihi Domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis ipse ædificabit Domum Nomini meo. Confirmavit Dominus sermonem suum quem locutus est: Stetique pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est mihi Dominus: & ædificavi Domum Nomini Domini Dei Israel: Et constitui ibi locum Arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum Patribus nostris, quando egressi sunt de Terra Ægypti.* Confer cum 2. *Paralipomenon Cap.* 6. & Cap. 7. quo postremo loco dicitur: *Cumque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de cælo, & devoravit holocausta & victimas: & Majestas Domini implevit Domum. Nec poterant Sacerdotes ingredi Templum Domini, eo quod implesset Majestas Domini Templum Domini. Sed & omnes filii Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super Domum: & corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.* Bonam fuisse ac Deo gratam *Davidis* voluntatem de Templo Nomini Domini ædificando, Spiritus Sanctus testatur. Deo placuisse ut operis executio servaretur *Salomoni*. Absoluta Templi fabrica, cum Dedicatio solemni ritu celebraretur, Deum immortalem editis Miraculis significasse quam sibi acceptum esset Sacrum opus: Ignem quippe de cœlo delapsum holocausta & victimas consumpsisse, & Nebulam Dei Majestatis indicem Templum implevisse, qua se in hac Æde singulari quadam ratione præsentem esse testatus est, ut Populi sui Sacrificia precesque susciperet, suaque beneficia in Templo isto orantibus conferret. An, quæso, ab Ægyptiaca Superstitione, & ruditate Gentium profectum Opus ita Deus approbasset, ac Miraculis illustrasset?

Templum Salomonis Christi & Ecclesiæ figura.

Probatur secundo. Ædes quam ædificari Deus jussit ut Christi & Ecclesiæ figura & Prophetia sensibilis esset, ab Ægyptiaca superstitione, ac Gentium ruditate non ducit originem: Sed Templum *Salomonis* Deus ædificari voluit ut esset figura & sensibilis quædam prophetia Christi & Ecclesiæ: Illius igitur origo ad Ægyptiacam Superstitionem & ruditatem Gentium inconsulto refertur.

Minor Propositio *S. Augustini* verbis probatur Libro *De Symbolo ad Catechumenos*, Cap. 5. *Templum habet Deus: Nam & Salomon Rex & Propheta jussus est ædificare Templum Deo . . . . Et unde ædificavit? De lignis & lapidibus: Quia dignatus est Deus facere sibi per servum suum Domum in terra, ubi rogaretur, ubi memoraretur. Unde dixit Beatus Stephanus:* Salomon ædificavit illi Domum, sed Altissimus non in

Act. 7. 47. & 48.

manufactis Templis inhabitat. *Si ergo corpora nostra Templum sunt Spiritus Sancti, qualis Deus est, qui ædificavit Templum Spiritui Sancto? Sed Deus. Si enim Templum Spiritus Sancti sunt corpora nostra, ille Spiritui Sancto ædificavit templum, qui & corpora nostra.* Et in Psalmum 137. explicans illa verba, *Adorabo ad Templum Sanctum tuum*, ait: *Ipsa congregatio Angelorum Templum Dei est . . . . Ecclesia deorsum, & Ecclesia sursum. Ecclesia deorsum in omnibus Fidelibus: Ecclesia sursum in omnibus Angelis.* Et in Psalmum 44. *Templum Regis ipsa Ecclesia, intrat in Templum ipsa Ecclesia. Unde constituitur Templum? De hominibus qui intrant in Templum. Lapides vivi qui sunt, nisi Fideles Dei? . . . . Templum Regis in unitate est: Templum Regis non est ruinosum, non discissum, non divisum. Junctura lapidum viventium, caritas est . . Templum suum Deus ubique collocavit, fundamenta Prophetarum & Apostolorum ubique firmavit.* Et in Psalmum 64. explicans illa verba, *Replebimur in bonis Domus tuæ, Sanctum est Templum tuum, mirabile in æquitate;* hæc habet: *Ista sunt bona Domus illius. Non dixit, Templum Sanctum tuum mirabile in columnis, mirabile in marmoribus, mirabile in tectis auratis, sed mirabile in justitia. Habes foris oculos unde videas marmora & aurum. Intus est oculus unde videatur pulchritudo justitiæ . . . Et ipsum Templum, fratres, nolite præter vos cogitare. Amate justitiam, & vos estis Templum Dei . . . . Ille unus vir qui assumitur in Templum Dei, & plures sunt, & unus est. Ex unius persona dixit: Exaudi Deus orationem meam; & quia ipse unus ex pluribus constat, modo ait: Exaudi nos Deus Salvator noster.* Ibidem loquens de Civitate Jerusalem, ait: *Civitas ergo quædam illa terrena cujusdam Civitatis æternæ in Cælis umbram gerebat: At ubi cœpit illa quæ significabatur, evidentius prædicari, umbra, quæ significabatur, dejecta est: Propterea ibi modo Templum non est, quod fabricatum fuerat in imaginem futuri corporis Domini. Tenemus lucem, umbra transivit.* Denique Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 48. *Hæc autem Domus*, inquit, *ad Novum pertinens Testamentum, tanto utique majoris est gloriæ, quanto meliores sunt lapides vivi, quibus credentibus renovatisque construitur. Sed ideo per instaurationem Templi illius significata est, quia ipsa renovatio illius ædificii significat eloquio prophetico alterum Testamentum, quod appellatur Novum. Quod ergo Deus dixit per memoratum Prophetam,* Et dabo pacem in lo-

Aggæi 2. 10.

co isto: *Per significantem locum ille qui eo significatur, intelligendus est: Ut quia illo loco instaurato significata est Ecclesia, quæ fuerat ædificanda per Christum, nihil aliud accipiatur, quod dictum est:* Dabo pacem in loco isto, *nisi dabo pacem in loco quem significat locus iste. Quoniam omnia significantia videntur quodam modo earum rerum, quas significant, sustinere personas: Sicut dictum est ab Apostolo,* Petra erat Christus; *quoniam petra illa, de qua hoc dictum est, significabat utique Christum. Major est itaque gloria Domus hujus Novi Testamenti, quam domus prioris Veteris Testamenti; & tunc apparebit major, cum dedicabitur. Tunc enim* Veniet Desideratus cunctis Gentibus, *Sicut legitur in Hebræo. Nam prius ejus adventus nondum erat desideratus omnibus Gentibus. Non enim quem deberent desiderare sciebant, in quem non crediderant. Tunc etiam secundum Septuaginta Interpretes, (Quia & ipse Propheticus sensus est,)* venient quæ electa sunt Domini de cunctis Gentibus. *Tunc enim vere non venient, nisi electa, de quibus dicit Apostolus.* Sicut elegit nos in ipso ante Mundi constitutionem. *Ipse quippe Architectus, qui dixit:* Multi vocati, pauci autem electi. *Non de his, qui vocati sic venerunt, ut de convivio projicerentur, sed de electis demonstraturus est ædificatam Domum, quæ nullam deinceps formidabit ruinam. Nunc autem quando & hi replent Ecclesias, quos tamquam in area ventilatio separabit, non apparet tanta gloria Domus hujus, quanta tunc apparebit, quando quisquis ibi erit, semper erit.*

Aggæi 2. 8.

Ephes. 1. 4.

Matt. 22. 14.

Et Præfatione in Psalmum 126. *Salomon ædificaverat Templum Domino, in typo quidem & in figura futuræ Ecclesiæ, & corporis Domini: Unde dicit in Evangelio:* Solvite Templum hoc, & in triduo excitabo illud. *Quia ergo ipse ædificaverat illud Templum, ædificavit sibi Templum verus Salomon Dominus noster Jesus Christus, verus Pacificus . . . . De quo dicit Apostolus:* Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum. *Ipse est verus Pacificus, qui duos parietes e diverso venientes in se copulavit, quibus factus est Lapis angularis, venienti populo ex Circumcisione, credentium, & venienti populo ex præputio Gentium & ipsorum credentium; fecit unam Ecclesiam de duobus populis, factus est illis lapis angularis, & ideo vere Pacificus. Quia ergo ille verus Salomon; Salomon autem ille filius David de Muliere Bersabee, Rex Israel, figuram gestabat hujus Pacifici, quando Templum ædificavit: Ideo ne illum putes Salomonem qui ædificavit domum Deo, alium Salomonem tibi ostendens Scriptura sic cœpit in Psalmo:* „ Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædifi-

Ps. 126.

Ps. 126.

„ cant

cant eam. *Dominus ergo ædificat domum, Dominus Jesus Christus ædificat domum suam . . . . Quæ autem Domus Dei; & ipsa Civitas. Domus enim Dei Populus Dei; quia domus Dei templum Dei. Et quid dicit Apostolus?* Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.
1.Cor. 3.17. *Omnes autem Fideles, quæ est Domus Dei, non solum qui modo sunt, sed & qui ante nos fuerunt, & qui post nos futuri sunt, adhuc qui nasci habent in rebus humanis usque in finem sæculi, congregati in unum Fideles innumerabiles, sed domino numerati, de quibus dicit Apostolus,*
2.Timoth. 3. 19. Novit Dominus qui sunt ejus: *Grana illa quæ modo gemunt inter paleas, quæ massam unam facturæ sunt, quando area in fine fuerit ventilata. Omnis ergo numerus Fidelium Sanctorum, ex hominibus commutandorum, ut fiant æquales Angelis Dei, adjuncti etiam ipsi Angelis, qui modo non peregrinantur, sed expectant nos quando a peregrinatione redeamus, omnes simul unam Domum Dei faciunt, & unam Civitatem. Ipsa est Jerusalem.*

Confirmatur ex Theodoreto *Quæstione* 1. *in Lib.* 1. *Paralipomenon*, dicente: *Non ipse* (DAVID) *sed ejus filius Templum ædificavit. Nam quoniam Christus, secundum carnem quidem Davidis filius, ut Deus autem Dominus & herus Davidis erat ædificaturus Ecclesias, quæ sunt in toto orbe terrarum, non sivit Davidem ædificare Templum Judaicum: Sed jussit illius filium hoc facere, cujus appellatio præfigurabat pacem nostri Servatoris. Salomon enim interpretatur Pacificus: & Dominus noster Pax appellatur. Testis est Beatus Paulus clamans: Ipse est Pax nostra, qui fecit utraque unum.*

Ephes. 2. Confirmatur secundo, ex Venerabili *Beda Lib.* 2. *De Tabernaculo*, Cap. 1. *Tabernaculum* (inquit) *a Moyse factum in solitudine, sicut & Templum quod fecit Salomon in Jerusalem, statum sanctæ universalis Ecclesiæ designat, quæ partim jam cum Domino regnat in cœlis, partim in præsenti adhuc vita decedentibus ac succedentibus sibi membris suis peregrinatur a Domino. Et quidem in utriusque constructione Domus hæc principalis solet esse distantia figurarum, quod Tabernaculum præsentis ædificium Ecclesiæ, quæ quotidie in laboribus exercetur: Templum futuræ requiem designat, quæ quotidiana animarum hinc post labores exeuntium receptione perficitur: Quia nimirum Tabernaculum Moyses cum Populo Dei in via adhuc positus, qua ad Terram repromissionis pergebat, condidit: Salomon autem Templum in Jerusalem, quæ interpretatur Visio pacis: Quoniam hic quidem Ecclesia in labore & ærumna vitæ labentis, in siti & esurie Regni perennis ædificatur: Illic autem in visione ac perceptione veræ pacis consummatur. Unde bene in Templi constructione dictum est, quod* Malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in eo, *cum ædificaretur, præparatis extra Jerusalem cunctis lapidibus ac lignis, atque in positionem ordinis sui decenter aptata esse; quæ ibi facillime suo quæque loco reddita, aut cæmento necterentur aut clavis: Quia videlicet in pace supernæ beatitudinis non est tribulationibus nostra examinanda fides, aut vita probanda: Sed quæ in præsenti jam sæculo castigata, & cœlestibus erat sedibus regulariter aptata, ibi glutino & vinculis mutuæ caritatis, ne perpetuo dissolvi queat, in conspectu etiam sui conditoris ac Regis ad invicem copulanda. Nam cum in hac vita multitudinis credentium fiat cor & anima una, & sint illis omnia communia, quid nisi lapides vivi in ædificium futuræ domus Domini quadrantur, qui hinc inde translati absque ullius labore surditatis, suis quique ordinibus inferantur, & sibimet alterutrum, copula divinæ simul & propriæ dilectionis junguntur: Item figura utriusque Sanctuarii potest ita generaliter distingui. Opus Tabernaculi tempus Synagogæ, hoc est, antiquæ Dei plebis: Opus vero Templi Ecclesiam, id est, illam electorum multitudinem, quæ post Incarnationem Dominicam ad vitam venit, significet. Quoniam videlicet Tabernaculum Moyses cum sola Hebræorum plebe consummavit: Templum vero Salomon collecta Proselytorum multitudine perfecit, adjuvante etiam Tyrio Rege, cum Artificibus suis, qui neque natura Judæi, neque professione fuerunt. Constat quia priori Dei Populo non nisi ex ipsa eorum Gente præfuerunt: At vero Ecclesiæ Rectores primi quidem fuere de Hebræis: Verum mox crescente ea ac dilatata per orbem, etiam de Gentibus structores ejus sunt exorti; adeo ut ipse etiam Evangelista Lucas, & Timotheus, ac Titus, Viri Apostolici, devotione Gentium ad Præsulatum ejus pervenerint. Verum si diligentius singula inspiciamus, utriusque Domus ædificatio totius Ecclesiæ præsentis statum mystice describit, quæ ab initio mundanæ conditionis usque ad ultimum, qui in fine sæculi nasciturus est Electum, semper ædificari non desinit; & futuræ quoque gloriam vitæ, quæ nunc ex parte sentitur, sed post hujus terminum sæculi, in omnibus suis membris in æternum fruitura est, mirabili figurarum veritate depingit. Unde nos aliqua de Tabernaculo, Domino opitulante, dicturi, primum Ipsum invocantes, humili etiam prece deposcimus revelari oculos cordis nostri, ut considerare queamus mirabilia de Lege ejus: & in pretiosorum decore metallorum ac vestimentorum, intelligamus ornatum nobis morum, fide ac devotione fulgentium, esse commendatum. Neque enim nobis aliter sermo ille Apostolicus potest convenire, quo* 1. Cor. 6.
ait: Vos enim estis Templum Dei vivi; *sicut dicit Deus:* Quoniam inhabitabo in illis, & inter eos ambulabo: *& quod Joannes audivit vocem magnam de Throno dicentem:* Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: *quam si ornatum Tabernaculi sive Templi materialem religioso mundi cordis & corporis cultu imitemur.* Legatur ejusdem Venerabilis Doctoris Liber *De Templo Salomonis*. Levit. 26. Apoc. 21.

Confirmatur tertio, ex *Angelomo* Luxoviensi Monacho, Auctore Ecclesiastico noni sæculi, *Stromatis* in Lib. 3. *Regum* Cap. 5. *Domus Domini, quam ædificavit Rex Salomon in Jerusalem, in figuram facta est Sanctæ universalis Ecclesiæ, quæ a primo Electo usque ad ultimum qui in fine Mundi nasciturus est, quotidie per gratiam Regis pacifici, sui videlicet Redemptoris ædificatur: Quæ partim adhuc peregrinatur ab illo in terris, partim evasis peregrinandi ærumnis, cum illo jam regnat in cœlis: Ubi peracto ultimo Judicio, tota est regnatura cum illo. Ad hanc Domum pertinent electi Angeli, quorum nobis similitudo in futura vita promittitur . . . . Ad hanc pertinet ipse Mediator Dei & hominum, Homo Christus Jesus, ipso attestante, cum ait:* Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. *Quod exponens Evangelista subjunxit:* Hoc autem dicebat de Templo corporis sui. *Dicit Apostolus de nobis:* Nescitis quia Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Si ergo ille Templum Dei per assumptam humanitatem factus est, & nos Templum Dei per inhabitantem Spiritum ejus in nobis efficimur: Constat utique quia figuram omnium nostrum, & ipsius videlicet Domini & membrorum ejus, quæ nos sumus, Templum illud materiale tenuit: Sed ipsius tanquam lapidis angularis singulariter electi & pretiosi, in fundamento fundati: Nostri autem tanquam lapidum vivorum super ædificatorum super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, hoc est, super ipsum Dominum, &c.* Hæc ex Libro Venerabilis *Bedæ De Templo Salomonis*, Cap. 1. *Angelomus* exscripsit. Joan. 2. 1. Cor. 6.

Objicit *Spencerus*, Summam Templorum antiquitatem probare Templum *Salomonis* a Gentium ruditate & usu traductum. Ethnicos scilicet Deos suos in Ædibus quibusdam sacris Templorum nomine donatis coluisse, diu antequam *Salomonis* Templum, aut *Moysis* Tabernaculum strueretur. Id ex Sacris Scripturis probari Levitici 26. 30. *Destruam Excelsa vestra, & simulacra confringam.* Item Numerorum 33. 52. *Disperdite cunctos habitatores Terræ illius: Confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia Excelsa vastate.* Vocabulum Hebræum, quod Vulgatus Interpres *titulos* transfert, Chaldæus *Domum adorationis* seu *Templum* interpretatus est. Id confirmat ex *Josepho Lib.* 4. *Antiquitatum*, p. 120. ubi Deum sic Israelitas alloquentem introducit: *Præterea Lucos, & Aras, & Templa, quotquot habent, ad unum tolli jubeo, ferroque & flammis ita deleri, ut memoria eorum omnis aboleatur.* Hæc *Josephi* verba cum Legislatoris mente congruere probat *Spencerus*, ex eo quod Scriptura Sacra vix unquam veteris alicujus Numinis aut Idoli meminit, quin & alicubi domum aut Templum illius, *Beth* Hebraice dictum memoret. Occurrit enim *Beth-Peor*, Deuteronomii 34. 6. *Beth-Dagon*, 1. Regum 5. 2. *Beth-Ashtaroth*, 1. Regum 31. 10. *Beth-Baal-Berith*, Judicum 9. 4. *Beth-Baal*, 3. Regum 16. 32. *Beth-Nisroch*, 4. Regum 19. 3. 7. *Beth-Baal-Mehon*, Josue 13. 17. Addit *Spencerus* cum *Marshamo*, Ægyptios primos fuisse Templorum fundatores, quod testimonio *Herodoti* probant, in *Euterpe Cap.* 4. scribentis: *Dicunt Ægyptios duodecim Deorum cognomina primos instituisse, & ab illis Græcos fuisse mutuatos. Illos etiam primos Diis & Aras & simulacra, & Templa statuisse.* Idem asserit *Lucianus Lib. De Dea Syria* scribens: *Primi homines Ægyptii dicuntur, & Deorum notitiam accepisse, & Templa condidisse.* Ibidem Templum Deæ Syriæ plerosque dicere a *Deucalione* structum. Ægyptii (referente *Julio Firmico* Lib. De Errore Profanarum Religionum) *Josepho post mortem, patrio suæ Gentis instituto Templa fecerunt.* Refert etiam *Artapanus*, cum Ægyptii gran- Spenceri objectio.

grandine & terræ motu affligerentur, *Domos quidem universas, & Templorum pleraque corruisse*. Lysimachus apud *Josephum* Lib. 1. contra *Apionem*, Mosem & comites ejus conviciari studens, eos *ubique Deorum & Templa & Aras, in quas nempe inciderent, evertisse* dicit. Hebræi Veteres locum illum, *Et in Deos eorum fecit Dominus Judicia*, de Templis in Ægypto tunc temporis eversis interpretati sunt, referente *S. Hieronymo Epistola ad Fabiolam, Mansione* 1. Macrobius Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. 9. e *Xenone* tradit, *Janum* (qui *Deorum Deus*, hoc est, primus & antiquissimus a Veteribus credebatur) *in Italia primum Diis Templa fecisse, & Ritus instituisse Sacrorum*. Arnobius Lib. 6. *Adversus Gentes* Templorum originem *Salomone* antiquiorem agnoscit. *Si quæris*, inquit, *audire quis prior fuerit fabricator; aut Phoroneus Ægyptius, aut Merops tibi fuisse monstrabitur: Aut, ut tradit in admirandis Varro, Jovis progenies Æacus*. Ex quibus omnibus colligit *Spencerus*, Templum a Gentium ruditate derivatum fuisse, & Deum Judæis (utpote cultus alibi recepti formam impotenter expetentibus) Templum indulsisse.

Responsio. Respondetur, Certum quidem esse ex Scriptura Sacra, profanas Gentes Templa falsis Numinibus dicata habuisse, antequam Templum vero Deo a *Salomone* extrueretur: Sed pariter certum non esse quod Mosaico Tabernaculo fuerint antiquiora. Titulorum & Excelsorum nomine in Pentateucho Templa significari probandum incumbit Viro Erudito. Lucos falsis Numinibus dicatos, Altaria, seu quævis Monumenta illis consecrata, his nominibus significari probabilius est. At veri Dei cultores, ex quo Deus coli cœpit, Altaria ipsi erexerunt, titulos etiam posuerunt, ut *Jacobi* probat exemplum, Genesis 28. *Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pavensque, Quam terribilis est, inquit, locus iste! Non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli. Surgens ergo Jacob mane, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper. Appellavitque nomen Urbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. Vovit etiam votum dicens: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo . . . Erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei*. Id æmulatus diabolus Dei simia, & divinorum honorum prædo, deceptis a se hominibus persuasit ut Altaria, Titulosque illi sub falsorum Deorum nominibus erigerent, consecrarent, quorum nomina suis etiam Urbibus imposuerunt. *Josephus* Deum Israelitas alloquentem introducit, ut ipsi placet, mentionemque Templorum ab immortali Deo factam supponit, ex temporum posteriorum usu ac moribus existimans jam tunc Idololatras Templa habuisse. *Herodotus* & *Lucianus* hæsitanter & ex incertis opinionibus Templorum originem ad Ægyptios referunt, ut indicant illa verba, *Dicunt, dicuntur: & Lucianus* ipse de suæ Deæ Syriæ Templo scribit: *Complures igitur Deucalionem Scytham Templum hoc consecrasse tradunt, eum puta Deucalionem, cujus temporibus aquarum Diluvium fuit*. Idem asserit *Appollonius Lib.* 3. Porro *Noachum* nomine *Deucalionis* ipsos intellexisse, parum perspicax est qui non videt. Quæ de Templis Ægyptiorum Veterum ab *Artapano*, & *Julio Firmico* dicuntur, Scriptoribus ab illa Antiquitate tot sæculorum serie remotis, non magni sunt momenti. *Macrobii* & *Arnobii* testimonia confirmant quam incerta sit Origo Templorum . . . Sed etsi demus Gentium Templa Salomonico esse antiquiora, imo & nonnulla prius condita fuisse quam *Mosis* Tabernaculum strueretur, non sequitur Templum *Salomonis* a Gentium ruditate derivatum fuisse, & Deum Judæis cultus alibi recepti formam impotenter expetentibus illud indulsisse. Quin imo sequitur potius, Deum Tabernaculi primum, deinde Templi fabricam præcepisse, ut Populum suum electum ab Idololatria averteret, ut eum in unius veræ Religionis societate contineret, dum in uno loco dumtaxat veri Dei Nomini cultuique dicato Sacrificia offerre legitime posset: Ut denique umbris illis ac typis Ecclesiam significaret, delinearet.

Spenceri objectio altera. Objicit *Spencerus*, Ipsam formalem Templi notionem & conceptum argumento esse, Gentium ruditatem, eique consentaneam Hebræorum imbecillitatem Templo extruendo causam præbuisse. Quid enim Deus in Templo manufacto habitaret, nisi ut se accommodaret ad Populi puerilis & increduli desiderium, qui Deum in proximo agentem, & rebus precibusque suis modo sensibili præsentem postulasse videatur, ex Ethnicorum utique moribus & studiis, qui Templa sua hinc vel maxime æstimarunt, quod eorum ope Deos semper in propinquo haberent, & si usus postularet, facile & familiariter adeundos? Unde *Arnobius Lib.* 6. Ethnicum sic loquentem introducit: *Non idcirco attribuimus Diis Templa, tanquam humidos ab his imbres, ventos, pluvias, aut Soles arceamus; sed ut eos possimus coram & cominus contueri, affari de proximo, & cum præsentibus quodammodo venerationum colloquia miscere; sub axe enim nudo, & sub ætherео tegmine invocati si fuerint, nihil audiunt: & nisi de proximo admoveantur his preces, tanquam nihil dicatur, obstructi atque immobiles flebunt*. Hinc etiam *Cæcilius* Ethnicus apud *Minutium Felicem* ait: *Intende Templis ac Delubris Deorum, quibus Romana Civitas & protegitur, & ornatur: Magis sunt augusta Numinibus incolis, præsentibus, inquilinis, quam cultus insignibus & muneribus opulenta*.

Responsio. Addit *Spencerus*, Ipsa Scripturæ de Templo loquentis verba causam opinandi præbere, Deum ob Gentium consuetudinem Templum Judæis concessisse. Quamvis enim Scriptura Templum *Dei domum* & habitaculum multoties dixerit, & Deum in illo habitare locis bene multis asseruerit; aliis tamen, Dei in Templo habitationem in dubium vocavit, nonnullis aperte denegavit. (3. Regum 8. 27.) *Ergone putandum est quod vere Deus habitet super terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis Domus hæc quam ædificavi?* (Et Isaiæ 66. 1.) *Hæc dicit Dominus: Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Quæ est ista domus quam ædificabitis mihi? Et quis est iste locus quietis meæ?* (Et Actuum 7. 47.) *Salomon autem ædificavit illi Domum. Sed non Excelsus in manufactis Templis habitat*.

Responsio. Respondetur, *Davidem*, *Salomonem*, & fideles quosvis Israelitas ab illa Gentium profanarum ruditate & errore fuisse alienissimos, quo Deos suos ita Templis alligatos credebant, ut alibi obstructas aures ad eorum vota haberent; neque sub axe nudo, aut sub æthereo tegmine invocati audirent ac præsto essent, ut loquitur Ethnicus ille apud *Arnobium*. Noverant enim Antediluvianos Patriarchas, noverant *Noachum*, *Abrahamum*, *Isaacum*, *Jacobum*, *Mosen*, Deo extra Templum & Tabernaculum preces, vota, Sacrificia obtulisse, & Religionis officia in omni loco implevisse. Noverant *Davidem* ad Deum in cœlis habitantem oculos animumque convertisse: Deum ubique præsentem credebant, adorabant in cœlo, in extremis Maris: Ubique succurrere omnibus invocantibus eum in veritate, respicere in orationem humilium, nec spernere preces eorum: Oculos Domini in Justos respicere, & aures benignas ac faciles illorum precibus Optimum Deum præbere. Unde *David* septies in die laudem Deo dicebat, media nocte surgebat ut illum oraret: in strato lectuloque suo preces ex contrito corde cum lacrymis fundebat. *Salomon* vero nonne Sapientiam a Deo postulavit & impetravit antequam Templum condidisset? Non itaque ex ruditate illa & errore Gentium, sed ex Dei afflatu & jussu, qui piam illam ædificandi Templi voluntatem *Davidi* & ipsi *Salomoni* dedit, atque confirmavit, arcessenda Templi origo est. Scriptura quidem Sacra Deum in Templo manufacto habitare negat ex necessitate & indigentia; aut quasi Templi angustiis includatur aut distringatur ejus Majestas. Quod Ethnici de suis Numinibus opinabantur, eorum potentiam & gratiam Sacris Ædibus, & statuis obligatam credentes. Quo spectant verba illa *Arnobii* Lib. 6. *Nonne prima & maxima contumelia est, habitationibus Deos habere districtos?* Hunc etiam sensum *Minutius Felix* rejicit: *Quod simulacrum* (inquit) *Deo fingam, cum, si recte existimes, sit Dei homo ipse simulacrum? Templum quod ei exstruam, cum totus hic Mundus, ejus opera fabricatus, eum capere non possit? Et cum homo latius maneam, intra unam ædiculam vim tantæ Majestatis includam?* Hunc priscorum Ethnicorum errorem excludit Scriptura locis a *Spencero* laudatis; ut constat ex verbis illis Apostoli in Areopago prædicantis: *Deus, qui fecit Mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia*. Verum non negat Scriptura, imo diserte docet, Deum qui ubique præsens est, singulari quadam ratione in Templo ejus Majestati consecrato præsentem esse, ex dignatione, & propensissima erga homines ipsius cultui devotos voluntate, ut eorum preces exaudiat, ipsis in omnibus necessitatibus & periculis præsentissimam opem ferat, suisque gratiis ac beneficiis illos cumulet. Unde *Moyses* Deuteronomii 4. 5. 7. *Nec est*, inquit, *alia Natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis*

obse-

obsecrationibus nostris. Et *Salomon* solemnem Templi dedicationem peragens, ut habetur 3. Regum Cap. 8. Deum quidem Templi septis inclusum & circumscriptum non esse profitetur; sed tamen in Templo Nomini illius dicato singulari quadam ratione præsentem esse, quatenus in Templo, aut contra Templum orantes benigne exaudit. Denique Templum condidit *Salomon*, ut in illud Populus Dei ad Deum colendum & orandum conveniret, non quasi ejus potentia & gratia sacræ huic Ædi alligata esset. Unde non solum *de Templo sancto suo*, sed de Cœlo, illum Populi sui preces exauditurum profitetur. *Ergone putandum est quod vere Deus habitet super terram? Si enim cælum, & cæli cælorum te capere non possunt, quanto magis Domus hæc quam ædificavi? Sed respice ad orationem servi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: Audi hymnum & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie: Ut sint oculi tui aperti super Domum hanc nocte ac die: Super Domum, de qua dixisti: Erit nomen meum ibi: Ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus: Ut exaudias deprecationem servi tui, & Populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cælo; & cum exaudieris, propitius eris. Si peccaverit homo in proximum suum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur adstrictus, & venerit propter juramentum coram Altari tuo in Domum tuam, tu exaudies in cælo; & facies, & judicabis servos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput ejus, justificansque Justum, & retribuens ei secundum justitiam suam. Si fugerit Populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes Nomini tuo venerint, & oraverint, & deprecati te fuerint in Domo hac; exaudi in cælo, & dimitte peccatum Populi tui Israel, & reduces eos in Terram quam dedisti Patribus eorum. Si clausum fuerit cælum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto pœnitentiam egerint Nomini tuo, & a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam; Exaudi eos in cælo, & dimitte peccata servorum tuorum, & Populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam super terram tuam, quam dedisti Populo tuo in possessionem. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus, portas obsidens omnis plaga, universa infirmitas cuncta devoratio & imprecatio, quæ acciderit omni homini de Populo tuo Israel: Si quis cognoverit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in Domo hac, tu exaudies in cælo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor ejus (Quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.) Ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti Patribus nostris. Insuper & Alienigena, qui non est de Populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum . . . . . & oraverit in hoc loco, tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus invocaverit te Alienigena: Ut discant universi Populi terrarum Nomen tuum timere, sicut Populus tuus Israel, & probent, quia Nomen tuum invocatum est super Domum hanc, quam ædificavi. Si egressus fuerit Populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegisti, & contra Domum quam ædificavi Nomini tuo, & exaudies in cælo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum. Quod si peccaverint tibi (Non est enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope, & egerint pœnitentiam in corde suo in loco captivitatis, & conversi deprecati fuerint in captivitate sua dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus; & reversi fuerint ad te in universo corde suo . . . & oraverint te contra viam Terræ suæ, quam dedisti Patribus eorum, & civitatis quam elegisti, & Templi quod ædificavi Nomini tuo: Exaudies in cælo, in firmamento Solii tui orationes eorum, & preces eorum, & facies Judicium eorum, & propitiaberis Populo tuo qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te, & dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis. Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de Terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ. Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem Servi tui, & Populi tui Israel, & exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te.*

Objectio tertia Spenceri.

Objicit Spencerus, Israelitas non Dei jussu, sed animi sui inductione, & plane sponte Templum fabricasse, neque Deum eorum propositum ratum aut acceptum habuisse: Idque colligit ex verbis Salomonis (3. Regum 5.) *Ego cogito ædificare Templum Nomini Dei mei, sicut locutus est Dominus David Patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super Solium tuum, ipse ædificabit Domum Nomini meo.* Consentaneum itaque esse opinari, Gentium aliarum, Ægypti præcipue mores, hujusmodi studiis ac desideriis occasionem præbuisse, adeoque Templi originem a Gentium ruditate & usu non male deduci.

Responsio.

Respondetur, Dei afflatu, consilio, auctoritate, non arbitratu dumtaxat suo, *Davidem* & *Salomonem* illam extruendi Templi provinciam suscepisse; Istam voluntatem, & illius executionem fuisse Deo gratam & acceptam, idque multis momentis a nobis probatum. Et locus ipse a *Spencero* laudatus id liquido probat. Qui enim decernit ædificare Templum sicut locutus est Dominus non suo utique dumtaxat arbitratu, sed Dei afflatu & auctoritate fabricam illius suscipit: Sed *Salomon* Templum ædificare decrevit, sicut locutus erat Dominus ad *Davidem*: Non igitur proprio arbitratu, cui dederint occasionem profanarum Gentium, præsertim Ægyptiorum mores, sed Dei afflatu, nutu, auctoritate, sacram illam fabricam suscepit. Quam temere vero asseritur Deo non fuisse gratam, quam Deus approbavit, laudavit, nec solum verbis gratam sibi esse significavit, dicens Davidi: *Quod cogitasti in corde tuo ædificare Domum Nomini meo, bene fecisti hoc ipsum mente tractans*: Sed & miraculis insignibus confirmavit? Præterea jam olim Deus mandatum Populo Judaico per *Moysem* dederat de Sacrificiis offerendis in loco, quam Divina sua Majestas designasset ac elegisset, Deuteronomii 12. 13. *Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris: Sed in eo quem elegerit Dominus, in una Tribuum tuarum, offeres hostias, & facies quæcumque præcipio tibi.* Et vers. 26. *Quæ autem sanctificaveris & voveris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus: & offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super Altare Domini Dei tui.* Locus autem quem elegit Dominus est Jerusalem Civitas Sancti, Mons Sion, Templum ibi a *Salomone* conditum, ut passim in prophetis, aliisque Libris Sacris habetur. Psalmo 78. *Sed elegit Tribum Juda, Montem Sion quem dilexit.* Id a *Moyse* prædictum agnoscunt Hebræi: E quibus *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 4. de *Davide* sic loquitur: *Decrevit exædificare Deo Templum quemadmodum Moyses prædixerat.* Idem asserunt *Maimonides in Præcept. Affirm.* 20. & Thalmudici *Gemar. Sanhedr. Cap.* 2. §. 6.

Objectio quarta Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Gentilium Templa ab ultima pene rerum suarum memoria supra Heroum suorum loculos & sepulcra erecta fuisse, ut fuse probavit *Eusebius* Lib. 2. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 6. cui titulus est: *Sepulcra Mortuorum esse, quæ Deorum Templa nominantur.* Et *S. Cyrillus Alexandrinus Lib.* 10. *contra Julianum* exemplis bene multis indicat, celeberrima Gentium Templa fuisse sepulcra vel monumenta mortuorum. Idem ante illos docuerat *Clemens Alexandrinus* ab utroque laudatus in Cohortatione ad Gentes. Quibus consona sunt illa *Arnobii* Lib. 6. *Multa ex hic Templa, quæ tholis sunt aureis, & sublimibus elata fastigiis, Auctorum conscriptionibus comprobatur contegere cineres atque ossa, & functorum esse corporum sepulcros. Ex eo nonne patet & promptum est, aut pro Diis immortalibus Mortuos vos colere, aut inexpiabilem fieri Numinibus contumeliam, quorum Delubra & Templa Mortuorum superlata sunt bustis?* His etiam consona sunt illa *Prudentii* verba Lib. 1. contra *Symmachum*:

Et tot Templa Deum Roma, quot in Urbe Sepulcra
Heroum, numerare licet.

Cum itaque Gentes antiquiores Heroibus suis haud ita pridem divinitate donatis cultum exhiberent, ipsa Religionis Ethnicæ principia sentire suadent Templa a ruditate Gentium initia traxisse.

Responsio.

Respondetur, quod etsi Templa falsis Numinibus consecrata, & ad mortuorum hominum cultum super eorum tumulos extructa e ruditate Gentium originem traxerint, inde tamen absurde colligi quod Templum a *Salomone* Deo vivo & immortali extructum & consecratum, ex Gentium ruditate & superstitione originem habuerit: Imo sequitur excitatum esse, ut Populus Dei a Gentilium moribus averteretur, ac Templi sanctitatem ea sanctitate Numinis quod colebat, & Religionis qua eum colebat, puritate æstimaret. Moresque suos ad divinæ Legis & sanctimoniæ normam ita componerent Israelitæ, ut ipsi Templa Dei fieri mererentur.

Objectio quinta Spenceri. Objicit *Spencerus*, Templum quatenus habitaculum Deo Sacrum tam multa ruditatis antiquæ monumenta mentibus nostris objicere, ut Gentium ruditas Templo originem dedisse facile censeatur. Nam qui primi Templum, aut habitaculum Deo posuere, credidisse videntur, illum aut honorem, aut quietem, aut tegumentum ad cœli injuriam propulsandam desiderare. 2. Qui hujusmodi habitacula primi statuerunt, eo animo fecisse videntur, ut Deum tamquam præsentem adire, effari de proximo, & quasi coram & cominus intueri possent: Persuasi scilicet semotam a rebus humanis Dei in cœlo habitantis curam, & preces nisi in Ipso Numinis habitaculo effusas, nunquam exaudiri. 3. Qui Templum pro habitaculo divino primi fabricarunt, de naturæ divinæ sanctitate & excellentia plane singulari parum pro dignitate cogitasse videntur. Nam domicilium manu fabrili & e vili materie factum, nullum cum Dei natura & sanctitate consensum colit. 4. Primi Templorum Auctores Divinitatem septis quibusdam contineri, & illius vim & præsentiam Templi parietibus includi posse censuerunt. At Judæos non minus crasse de Deo judicasse, e Prophetæ verbis intelligitur:
Isai. 66. 1. *Cœlum Sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum; Quæ est ista Domus quam ædificabitis mihi? Et quis est iste locus quietis meæ?* Quæ verba *S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 1. contra Julianum* elegante Paraphrasi sic illuminavit: *Ædificarat Hierosolymis celeberrimum illud Templum Salomon Sapientissimus, quo mirifice lætabantur Judæorum Populi, dum in illo circumscriptum habitare universorum Deum. Tardi enim ac rudes cum essent ad intelligendum quæ de Deo dicebantur, cumque Jerusalem Dei urbem esse putarent, in ea sola Ipsum habitare contendebant, propterea quod Davidis ore dictum esset:* Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei. *Quare cum exiliter de Deo sentirent, illos, urguit hic verbis:* Quam domum ædificabitis mihi, cui sedes cœlum, terra autem scabellum? *Oportebat enim clare ostendere iis, qui naturam illius circumscribi, ac coerceri locis arbitrabantur, & illum esse ubique, nec ulla re capi, sed potius ire per omnia, & cœlum ipso plenum esse, terram item plenam.*

Responsio. Respondetur, Etsi Judæorum quidam ita crasse de Deo judicarint, *Davidi* tamen, *Salomoni*, Prophetis ac spiritalibus Israelitis, absque temeritate & impietate affingi non posse tam inepta deliria, quod scilicet Templum Deo necessarium esse crediderint, ne hyemalia sentiret frigora, aut Solibus torreretur æstivis, aut pluvialibus nimbis perflueretur, aut ventorum turbinibus vexaretur, ut Gentiles de Diis suis somniasse indicat *Arnobius Lib. 6.* Aut quod opinati sint *David & Salomon* Deum exaudire non posse nisi eos qui in Templo orarent; & magis rudes atque cæci fuerint *Demonacte*, qui (ut refert *Lucianus* in ejus Vita) quopiam ex amicis dicente: *Abeamus, o Demonax, in Æsculapii Templum, pro filii salute oraturi*, respondit: *Vehementer surdum existimas Æsculapium, si nec istinc nos orantes exaudire potest*: Aut quod *David*, *Salomon*, Prophetæ, spiritales Israelitæ, de Naturæ Divinæ sanctitate & excellentia parum pro dignitate cogitaverint, vimque summi Numinis & præsentiam Templi parietibus includi posse censuerint; minusque perspicaces fuerint quam *Heraclitus* Ethnicus, ad *Hermodorum* scribens: *O rudes homines, docete nos, quis sit ille Deus, qui in Templis concluditur . . . . O indocti, non scitis, quod Deus manufactus non sit, neque a principio fundamentum suum habeat, aut circumferentiam? Universus Mundus ejus Templum est, animalibus, plantis, & stellis variegatus.* Qua fronte Sapientissimo & tunc Religiosissimo *Salomoni*, crassæ illæ & absurdæ Gentium, aut forte carnalium etiam Judæorum opiniones tribui possent, cum Deum Templo, imo cœlo & terra, totoque orbe capi & circumscribi non posse palam profiteretur; & de cœlo preces Illum invocantium exaudire? (3. *Regum* 8. & 2. *Paralipomenon* 6.) Cum etiam *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum Judaicarum*, Salomonem Templum Dedicantem sic orare faciat: *Tu quidem sempiternam Domum habes, Domine, nec ignoramus Te tibi ipsi hanc universi molem condidisse, quæ cœlo, aere, terra, & mari constat: Quam totam imples, nec tamen ab ea caperis. Hoc vero Templum ideo Nomini tuo adornavimus, ut in hoc sacrificiis ac precibus in cœlum missis tibi propitio litaremus, certo persuasi quod & hic ades & nusquam interim abes. Cum enim omnia videas, audias omnia, nihil obstabit hæc Ædes, quominus ubicumque Te dignum est habitet, a nemine alienus, & omnibus proximus, præcipue his qui te desiderant nocte dieque, præsens ac propitius.* Et rursus: *Supplex oro, ut aliquid de tuo Spiritu ad hoc Templum incolendum deducas, ut nobis appareat in terris quoque te degere. Alioquin tibi parvum est domicilium universum hoc cœli convexum, nedum hoc qualecumque Templum.* Esto vero carnales Judæi ita crasse de Deo judicaverint, ut illum Templi septis circumscriptum arbitrarentur: An ita desipiendum est ut *Davidem & Salomonem* hanc Templi extruendi provinciam suscepisse dicamus, ad palpandum carnales illos Judæos, quos vel hac ratione in tam crassa & absurda opinione fovendos pervidissent: & Deum operis eo fine & ea occasione suscepti executionem verbis & miraculis approbasse?

Objicit *Spencerus*, Templi magnificentiam Gentium ruditati, & vulgari Hebræorum ingenio originem suam debuisse. Gentilium enim Templa (Salomonis multo vetustiora) ea amplitudine, splendore, & structuræ elegantia inclaruere, quod ad eorum magnificentiam adaugendam, materie cum opere, natura cum arte, certasse videantur. Hujus rei testem esse *Diodorum Siculum, Lib. 1.* ubi perantiquum illum Ægypti Deum *Osirin* memorans, ait: *Multi tradunt eum posuisse Jovi & Junoni Templum magnitudine & sumptu nobile: Fana insuper duo Jovi aurea, majus cœlesti, minus ei quem Ammonem vocant, ipsum dedicasse ferunt.* Idem Auctor post paucas paginas quatuor Templorum meminit, ab antiquissimis Ægypti Regibus Heliopoli extructorum, quorum unum stadiorum tredecim circuitum, & quadraginta quoque cubitorum altitudinem habuit. *Cui magnificentia par erat rerum ibi consecratarum* ornatus, tum impensis admirandus, tum manuum opere exquisite elaboratus. Refert etiam *Herodotus Lib. 1.* de fano quodam inferiore ad magnificum *Jovis Beli* Templum pertinente, aurea supellectile tam illustri, quod Chaldæi *octingentorum talentorum auri opus æstimaverint*. Eusebius etiam Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 4. Ægyptiorum, Phœnicum, & Græcorum ante tempora Trojana florentium mores referens, *Templa magnifica, omnique signorum ac donariorum genere ad eximium speciem ornata, apud omnes in usu esse* memorat. Nisi itaque testibus hisce fidem omnem detrahendam censeamus, necesse videtur existimare, magnifica Gentilium Templa Salomonicum antiquitate superasse, & eorum magnificentiam Templi illius dignitati, & apparatui splendidissimo causam & occasionem præbuisse.

Responsio. Respondetur, Ut ut se res habeat de Templorum apud Gentes magnificentia ante Salomonis tempora, falsum esse quod eorum pulchritudo, elegantia, splendor, opulentia, Templi Salomonici Magnificentiæ occasionem dederit. Hæc enim in *Davidis & Salomonis* pietatem, de Dei majestate ut par est sentientium, omnino refundenda est. Templa magnifica Diis suis excitarunt Gentiles, quod Deorum excellentiam pretiosissima quæque decere persuasum haberent. Unde illa *Ovidii*:

> *Nos quoque Templa juvant, quamvis antiqua probemus.*
> *Aurea: Majestas convenit ista Deo.*

Cum itaque *David & Salomon* Dei Optimi Maximi Majestatem summam, infinitam, immensam, perfectissimam, omnipotentissimam, sanctissimam esse firmissime crederent, utpote qui sit primum rerum omnium principium & finis ultimus, operæ pretium existimarunt Templum Ipsi magnificentissimum & augustissimum extruere & consecrare, quod ejus magnitudinem testaretur. Unde *Salomon* ad Regem Tyri *Hiramum* scribebat (2. Paralipomenon 2.) *Domus quam ædificare cupio, magna est: Magnus est enim Deus noster super omnes Deos. Quis ergo poterit prævalere ut ædificet ei dignam Domum? Si cœlum & cœli cœlorum capere eum nequeunt: Quantus ego sum ut possim? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum coram illo.* Deum præcipua & singulari quadam ratione Israelitici Populi Regem esse, *David*, *Salomon*, omnesque spirituales Israelitæ persuasum habebant, & aliis persuadere totis viribus nitebantur. Propterea Templum Palatii Regii formam habuit, in quo omnia ad pompam & splendorem magnificentissime composita. Unde *R. Schem Tob* hæc expendens, ubi varia Altaria & Conclavia, Excubitores, Ministros, tibicines, suffimenta, Regiæ Mensæ apparatum, purpuratos Aulicos, Regium Conclave, Soliumque ob oculos posuit, subdit: *Atque hæc omnia ea spectabant ut intelligeret vulgus Regem, nempe Dominum Exercituum inter nos versatum esse. Est enim Ille Rex Magnus, omnibusque Gentibus metuendus*. Hanc *Salomonis* fuisse mentem verba ejus probant (3. *Reg.* Cap. 8. 13.) *Ædificans ædificavi Domum in habitaculum tuum firmissimum Solium tuum in sempiternum.*

Hanc

Hanc etiam spiritualium omnium Israelitarum fuisse mentem, probat illud *Jeremiæ* Cap. 17. *Solium gloriæ altitudinis a principio locus sanctificationis nostræ*. Illa præterea Templi magnificentia, virtutum omnium apparatum & splendorem significabat, quibus Deus in nostra dedicandus est mente, in nostro consecrandus pectore. Ecclesię denique pulchritudinem & gloriam adumbrabat.

Objectio septima Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Templum *Salomonis* in Monte conditum fuisse. Id vero ex Gentium rudiorum usu profectum, qui Templa sua in locis editis ædificabant. Hinc illud Jeremiæ 3. 23. *Vere mendaces erant colles, & multitudo Montium; vere in Domino Deo nostro salus Israel*. In Montibus Luci sacri ac Templa condita passim leguntur in Historiis, & apud Poetas, Geographosque. Templum *Jovis Labrudensis* in Monte Cariæ apud Labrada vicum *Strabo* memorat Lib. 14. Montem sublimem *Veneri* sacrum ad Pedalium Promontorium (*Ibidem*.) Templum *Dianæ Pergææ*, in loco excelso, in Pamphylia: & in Rhodo Insula Templum *Jovis Atabyrii* in Monte Arabyri altissimo, cui etiam *Isidis* Templum addit *Appianus* in Mitridaticis. (*Ibidem*) Idem *Strabo* Lib. 6. *Apollinis Delphici* Templum locat in Monte, Lib. 8. *Veneris* Templum in summo Corinthi vertice, & Lib. 7. *Apollinis* Templum in colle eidem Numini sacro, ad Actium Epiri oppidum. Mons Meros in India *Jovi* sacer refertur *Mela* Lib. 3. Cap. 7. In Græcia pręcipue mos obtinuit Templa in Montibus exstruendi. Isque Gentilium antiquiorum dogmatis apprime convenit, qui summa Montium fastigia Deo alicui dicata esse, & singulare quoddam cum cœlestibus commercium habere credebant. Hinc illa *Virg. Lib. 4. Æneid.*

——— *Atque hunc frondente vertice collem,*
Quis Deus incertum est, habitat Deus.

Ad hunc Antiquitatis delusę morem & errorem alludunt forte verba Psalmi 95. *Quoniam in manu ejus sunt omnes fines terræ, & altitudines Montium ipsius sunt*. Quę sic explicat *Theodoretus* in Commentario: *Ipsius sunt etiam Montium cacumina, licet Dæmones stolidis hominibus millies persuaserint, ut in illis sibi Templa erigerent*.

Responsio.

Respondetur, Nullo veteris Historiæ testimonio probari quod Templa illa in Montibus ab Ethnicis ædificata Salomonaico antiquiora fuerint, quamvis forte Diis suis interdum Sacrificia in Montibus obtulerint, vel Numen aliquod in iis residere commenti sint. Verisimilitudine non caret, *Diabolum* Dei simiam Gentibus persuasisse ut sibi Templa sub falsorum Deorum nominibus in Montibus erigerent Dei æmulatione, cujus Templum in Monte conditum erat. Ut ut est, Templi loco mos Gentium rudiorum occasionem non administravit, sed Angeli populum pestilentia percutientis & cædentis apparitio juxta aream *Areuna* Jebuzęi in Monte Moria *Davidi* facta, in qua *David* Altare Domino erexit jubente *Gad* Propheta, & Sacrificia obtulit, quibus placatus Deus, cohibuit pestilentiam. Videns autem Rex Sanctus quod exaudivisset eum Deus *in igne de cœlo super Altare holocausti*, dixit: *Hæc est domus Dei, & hoc Altare in holocaustum Israel*. Hoc

1. Paralip. 21. & 22.

(inquam) in loco a Deo per Angelum, & per ignis cœlestis immissionem super victimas designato *Salomon* Templum ędificavit, ut habetur 2. Paralipomenon Capit. 3. 1. *Et cœpit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem in Monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco quem paraverat David in area Ornam Jebusæi*. Adde, Montem illum *Isaaci* oblatione celebrem fuisse. (*Genes.* 22.) Pręterea, si *Salomon* Templum in monte extruxisset ut se Gentium ruditati accommodaret, Populique mori indulgeret, non solum Montem, sed Montem totius Terræ Sanctæ celsissimum ad fundandum Templum elegisset. At Mons Sion non erat totius Palæstinę celsissimus. Nam Mons Hermon, Montem Sionis adeo celsitudine superabat, ut *Psalmo* 133. Ros Hermon descendere dicatur in Montem Sion. Denique satis est nobis Deum voluisse ut sibi Templum in Monte Sion extrueretur, & eum locum elegisse: cur elegerit, nostrum non est curiosius indagare, ratio penes ipsum est. Alioqui & rationes assignentur cur Christus in Monte Tabor trasfiguratus fuerit, in Montem secesserit oraturus, in monte Sermonem illum celeberrimum habuerit, quem totius Evangelii Breviarium jure dixerimus. (*Matt.* 5. & *Luca* 6.) Cur in Monte Calvariæ crucifixus sit, & morte sua opus Redemptionis nostrę consummaverit: cur e Monte Oliveti in Cœlos gloriosus ascenderit. An Servatorem nostrum Gentium ruditati & sæculi moribus hęc indulsisse *Spencerus* asseret, & conjecturis solo eloquentiæ fuco splendidis persuadere se posse confidet?

Objectio octava Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Oraculum in Tabernaculi & Templi recessu positum, & Responsa inde data, sæculi mori & infirmitati, tanquam causæ & origini suæ tribuenda. Gentes enim Oracula, & Templa Responsis divinis illustria diu ante *Mosis* ætatem habuisse. Unde *Herodotus* Ægyptios omnium mortalium primos in Templis

In Euterpe.

Oracula quæsiisse, & ab iis illam divinandi rationem ad Græcos derivatam asserit, ac *Mycerinum* Ægypti Regem, qui *Mosem* antecessit, *vim magnam pecuniarum in Deorum Oracula & responsa insumpsisse ut populi erga se benevolentiam provocaret*.

Responsio.

Respondetur, *Herodoto*, aut profanis aliis Historicis, in Rebus Ægyptiacis *Mose* antiquioribus fidem leviter adhibendam non esse; cum ex certis documentis eas non tradiderint, nullusque fuerit Ægyptiacæ Historiæ Scriptor nisi multis post *Mosem* sęculis. Quamvis ergo & apud Ægyptios & apud Græcos, Oracula perpetuo quasi fœdere Templis conjuncta fuerint, verisimile est nullum Dæmonis Oraculum Tabernaculo Mosaico fuisse antiquius: Sed nequissimum illum Dei & hominum Inimicum, ut vidit Deum Optimum Maximum solemni quodam ritu sua dantem Oracula in Tabernaculo Mosaico, sua etiam in Templis æmula operatione instituisse, ut cœcos homines deluderet. Denique Deus & ex Tabernaculi & ex Templi adyto dedit Oracula, ut voluntatem suam Israelitis manifestaret, eosque ab Idololatria magis ac magis averteret, non ut profanarum Gentium moribus suos ritus accommodaret. Hanc rationem affert *Origenes Lib. 3. contra Celsum*, cur Deus Prophetas apud Judæos excitaverit. *Quomodo* (inquit) *ostendent nobis isti, qui stultitiam Judæis atque Christianis objiciunt, potuisse Judæorum Gentem consistere sine ulla promissionum præscientia: & cum circumvicinæ Gentes singulo in suorum Numinum fana peterent Oracula, hos solos qui contemptum externorum Numinum didicerant, ut non Deorum, sed Dæmonum, nimirum Prophetarum voce moniti omnes Gentium Deos esse dæmonia: neminem habuisse qui Divinæ mentis Interpretem se professus a vanis illis retraheret eos, qui alioqui noscendorum futurorum cupidine deferri vissent ad cultos ob aliis dæmones? Considera igitur an non necesse fuerit eos domi habere meliorum Vatum copiam, qui externos contemnebant cum suis Numinibus*.

Objectio nona Spenceri.

Objicit *Spencerus*. Templi situm respectu plagæ cœlorum, ex Gentium ruditate & moribus originem habuisse. Ita enim Templum situm erat, ut ejus Sacrarium versus Occidentem, & frons aut vestibulum versus Orientem dirigeretur: contra quam Christianorum mos est, in quorum Sacris Ædibus Altare versus Orientem, vestibulum versus Occidentem, collocari solent. Templi situm jam dictum colligi ex Ezechielis 8. 16. *Et introduxit me in Atrium domus Domini interius; & ecce in ostio Templi Domini inter Vestibulum & Altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum Solis*. E quibus verbis apertum est, Templi vestibulum vel ingressum, solis surgentis regionem respexisse: nam aliter non poterant Idololatræ illi terga in Templum, & ora in Orientem simul convertere. Id confirmatur *Maimonidis* testimonio in *More Nevochim* P. 3. cap. 45. Templorum autem apud Ethnicos hunc etiam situm fuisse testantur *Porphyrius*, *de Antro Nymph. Dionysius Trax Lib. 3. Diares*, *Hygenus Lib. 1. de Agrorum limitibus constituendis*, *Clemens Alexandrinus Lib. 7. Stromatum*.

Responsio.

Respondetur, incertum esse an Ethnicorum Templa sic sita essent ante Salomonicum Templum, & *Mosis* Tabernaculum. Gentium Templa pene omnia adytis sive sacrariis ad Orientem conversis olim extructa fuisse, docet *Vitruvius Lib. 3. de Architectura*, *Cap.* 5. cujus hęc sunt verba: *Ædes Sacræ Deorum Immortalium sic erunt constituendæ, ut signum quod erit in cella collocatum spectet ad vespertinam cœli regionem: Ut qui adierint ad Aram immolantes, aut Sacrificia facientes, spectent ad partem cœli Orientis, & simulacrum quod erit in Æde: & ita vota suscipientes contueantur Ædem, & Orientem cœli: Ipsaque simulacra videantur contueri ex Oriente supplicantes & sacrificantes: quod Aras omnes Deorum necesse esse videatur ad Orientem spectare*. Quamobrem longe verisimilius est Deum Tabernaculi Templique sui adyta ad Occidentem collocari voluisse, ut Israelitas a Gentilium moribus, qui solem ad Orientem adorare solebant, avocaret, quam ut Gentium ruditati se accommodaret. *Theodoreti* doctissimi Patris ea mens est, *Quæstione 23. in 3. Reg.* ubi de Templo *Salomonis* ait: *Versum autem erat non ad Orientem, ut qui precabantur non adorarent Solem Orientem, sed Dominum Solis*. Quod totidem verbis repetit *Anastasius Sinaita in Responsione ad Quæstionem* 44.

Ob-

Objectio Marshami. Objicit *Marshamus*, Templum *Salomonis* ad Templorum formam structum esse, quę pridem in Ægypto viderant Israelitæ, qualia delineat *Strabo* Lib. 17. *Geographiæ*, his verbis: *Templorum structura talis est. In Fani ingressu pavimentum est latitudine jugeri, aut paulo minus, longitudine tripla aut quadrupla: Unde Callimacho* Δρόμος *Cursus dicitur. Postea magnum* Πρόπυλον, *Vestibulum, & ubi processeris, aliud Vestibulum, rursusque aliud. Post Vestibulo, Templum Atrium habens magnum & eximium. Delubrum vero mediocre. Simulacrum aut nullum, aut non ad hominis, sed alicujus bestiæ formam effictum.* Templi itaque Ægyptii quatuor fuere partes. Αὐθόςρωτος, Προπύλαιον, Μρόναος και ὁ Ναός. Non absimile erat Sanctuarium a *Mose* Dei jussu constructum, & Templum deinde Salomonis ad eamdem formam ædificatum. Ubi observare licet Atrium non unum, deinde Sanctum, denique Sanctum Sanctorum, suis singula valis distincta. Ezechiel etiam
Ezech. 42. in sui Templi descriptione memorat *Pavimentum stratum lapide* (id est) Αὐτόςρωτον *Atrii exterioris ubi erat Porticus juncta Porticus triplici.*

Responsio. Respondetur, Quod etsi aliqua formæ similitudo inter Ægyptiorum Templa, prout a *Strabone* describuntur, & Templum Hierosolymitanum intercesserit, non tamen illa hujus exemplar fuisse inde colligendum est. Nullo enim momento probari potest, ea quæ a Geographorum Principe in Ægypto visa sunt, Hierosolymitanum antiquitate superasse. Imo vero cum Hierosolymitani Templi fama non in vicinis solum, sed & remotioribus Gentibus celebris fuerit ac pervagata, ut patet ex 3. Regum 8. 41. & 42. verisimile est Gentes exteras Templa sua ad præstantissimi istius exemplaris formam extruxisse. Sane Deus pium *Davidis & Salomonis* propositum de Templo construendo approbans, non ex peregrinis operibus, aut Architectorum peritia, propriove ingenio, illos typum sibi formare passus est, sed sua ipse Sapientia omnium artifice structuram omnem delineavit, ut constat ex 1. Paralipomenon 28. 11. 12. 19. *Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem Porticus, & Templi, & Cellariorum, & Cœnaculi, & Cubiculorum in adytis, & domus propitiationis.... Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me ut intelligerem universa opera exemplaris.* Confirmatur testimonio *Theodoreti* Quæstione 28. in 3. Regum. *Est ergo perspicuum* (inquit) *quod sicut magno Mosi ostendit Deus exemplum Tabernaculi, & dixit ei:*
„ Facies omnia secundum exemplum quod tibi ostensum est in monte: *Ita etiam B. Davidem docuit gratia Spiritus formam ædificii. Ipse autem hoc ostendit filio. Est autem notandum quod Dominum appellavit Sanctissimum Spiritum. Nam cum dixisset Scriptor* „ Quod
„ dedit ei exemplum omnium quæ erant in Spiritu
„ cum ipso, *paulo post adjecit*: Omnia in Scriptura ex
„ manu Domini dedit David.

S. Joannis Chrysostomi locus explicatur. Objiciunt *Marshamus* & *Spenserus* locum *S. Joannis Chrysostomi Sermone* 31. *in diem Natalem Christi*, ubi ait: *Quo tempore ab Ægyptiacis turbis, & barbara Pharaonis tyrannide, Hebræorum populum Deus liberavit; videns ipsos impietatis adhuc secum reliquias habere, eousque omnibus sub sensum cadentibus ad insaniam usque addictos, Templorumque magnitudinis ac pulchritudinis admiratione duci, Templum ipsis exædificari præcipit, quod non modo materia magnificentia atque artis varietate, sed & structuræ forma, cætera omnia quæ ubique terrarum erant, Templa obscuraret..... Et quemadmodum pater liberorum suorum indulgenter amans, filium profligatis, perniciosis, lascivis hominibus usum, nimioque luxu dissolutum, ad se longo temporis intervallo recipiens, tuto & cum dignitate in majori rerum abundantia constitueret, ne in angustias aliquas conjectus, priorum recordatione, atque etiam cupiditate corripiatur: ita Deus Judæos ad res sensibiles cum stupore propensos videns, in hisce ipsis rebus præstantissimum aliquid effecit, ne unquam postea Ægyptiorum, aut eorum quæ apud Ægyptios experti fuerant, cupiditate caperentur.* Templum igitur e Gentium ruditate, & Ægyptiorum moribus ortum traxit, judice *S. Joanne Chrysostomo*.

Respondetur, Ea in Quæstione singularem esse *Sancti Joannis Chrysostomi* opinionem, a qua discedere cogimur, salva quæ tanto Nomini debetur reverentia, cum repugnantem habeat Scripturam, nec aliorum Patrum consensu fulciatur. A Scriptura porro quam longe abeat in Concione illa populari, patet, cum Templum non eo primum tempore sit extructum, *quo populum ab Ægyptiacis turbis, & barbara Pharaonis tyrannide Deus liberavit*, & quo *impietatis Ægyptiacæ reliquiæ* quædam illi adhærebant, sed multis exinde sæculis. Nec tamen ad formam Ægyptiacorum Templorum Salomonicum extructum, sed ad mundi exemplar, *S. Chrysostom.* docet.
„ Templumque (*inquit*) ipsis statuit ad Mundi exem-
„ plar, totiusque Universi; tam quod sensu, quam quod
„ solo intellectu percipi potest. Sicut enim terra est,
„ & cœlum, & medium sapimenti instar hoc firma-
„ mentum: ita & illud quoque fieri jussit. Duasque in
„ partes divisit hoc Templum, & ad medium obtento ve-
„ lo, eam partem quæ extra velum erat, omnibus in-
„ grediendi potestatem fecit: ad alteram vero illam in-
„ teriorem nemini, præter quam Summo Sacerdoti adi-
„ tum atque intuitum patere permisit. Cæterum quod
„ hæc non nostra conjectura sit, sed quod Templum
„ revera totius Mundi ad exemplum extructum fuerit,
„ audi quid Paulus de Christo in Cœlum ascendente lo-
„ quens dicat: Non enim in manufacta Sancta introivit *Hebr. 7. 2.*
„ Christus exemplaria verorum, ostendens, quod quæ
„ apud nos sunt, verorum sint simulacra. Quod porro
„ velum dirimerat Sancta Sanctorum a Sanctis extra po-
„ sitis, sicut hoc cœlum quę super se sita sunt, ab om-
„ nibus quę apud nos sunt, disjungit: Audi quomodo
„ etiam hoc, obscurius tamen indicaverit, cum cœlum
„ velum appellat. De spe namque referens, quod sicut *Hebr. 6. 19.*
„ anchoram ipsam animæ habeamus tutam ac firmam,
„ deinde subjungit: Et incedentem usque ad interiora
„ velaminis; ubi Præcursor pro nobis introivit Jesus
„ supra cœlum sursum.... Vides quomodo cœlum ve-
„ lamen appellaverit?

DISSERTATIO II.

De Regina Saba, quę Salomonis auditura Sapientiam, Hierosolymam venit.

DE Regina *Saba* Quæstio duplex disceptari solet, prima de ejus patria, altera de illius Religione. Quod patriam spectat, quidam Regnum ejus in Arabia, alii in Æthiopia collocant. Suis utraque sententia nititur momentis. Prior rationibus, altera Veterum testimonio se tuetur. Religionem quod attinet, quæritur utrum in Idololatria permanserit, an ad veri Dei cultum conversa fuerit?

PROPOSITIO I.

Reginam Saba ex Æthiopia venisse ad Sapientiam Salomonis audiendam probabilius videtur, quam ex Arabia.

PRobatur primo, ex verbis Christi, Matthæi 12. 42. *Regina Austri surget in Judicio cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit a finibus terræ audire Sapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hic.* At si venisset ex Arabia, non diceretur a finibus terræ venisse, cum Arabia Judææ finitima esset. Non itaque Saba Arabica hic intelligenda est, sed Saba Æthiopica, quæ Terra longinqua dicitur Jeremiæ 6. 20. *Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suaveolentem de terra longinqua?* Et Joelis 3. 8. *Et vendam filios vestros, & filias vestras in manibus filiorum Juda, & venundabunt eos Sabæis Genti longinquę, quia Dominus locutus est.* Præterea Arabia Felix non est Australis, sed potius Orientalis respectu Hierosolymorum & Terræ Sanctæ.

Probatur secundo ex *Josepho* Libro 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. ubi *Ægypti & Æthiopiæ Reginam* vocat incomparabilem illam Heroinam, quæ ad *Salomonem* venit, sapientiæ illius fama permota. Hujus Regni Metropolis erat *Meroe* olim *Saba* nuncupata, donec *Cambyses* Persarum Rex de sororis suæ nomine *Meroen* appellavit, ut observat idem *Josephus* Lib. 2. Cap. 5. At Urbem a *Cambyse* conditam, & de nomine Matris ab eo appellatam ait *Diodorus Siculus* Lib. 1. Ibi multis sæculis feminæ imperarunt sub *Candaces* nomine, ut constat ex Actis Apostolorum Cap. 8. 27. ex *Plinio* Lib. 6. Cap. 29. ex *Strabone* Lib. 17. & *Dione* in *Augusto*. Unde ad Sabęos Æthiopes, sive Meroitas referri videntur illa *Claudiani* in *Eutropium* Lib. 1.

—— Medis, levibusque Sabæis
Imperat hic sexus, Reginarumque sub armis
Barbariæ pars magna jacet.

Probatur tertio testimonio Patrum. *Origenis Hom.* 2. *in Canticum Canticorum* dicentis, Historiam Reginę Saba *in totum convenire ad personam Ecclesiæ, quæ ex Gentibus venit ad Christum, ut ipse Dominus in Evangeliis Reginæ hujus faceret mentionem, dicens, Eam venisse a finibus terræ, ut audiret Sapientiam Salomonis. Austri autem Reginam dicit eam, pro eo quod*

Æthio-

Æthiopia in Austri partibus sit, & a finibus terræ, quasi in ultimo posita. Invenitur autem hujus ipsius Reginæ Josephum in Historia facere mentionem . . . Refert autem quod non solum Æthiopiæ, sed & Ægypti Regnum tenuerit.

S. Gregorii Nazianzeni Orat. 40. in Sanctum Baptisma. „ Ecquando (inquit) enim laborem susceperis, quantum Æthiopum Regina, quæ ab extremis terræ finibus perrexit, ut Salomonis Sapientiam audiret? Et ecce plusquam Salomon hic . . . . Ne viæ longinquitatem reformides, nec Maris spatia, „ nec ignem, si adhibeatur, neque aliud quodcumque impedimentum, quo Gratiam consequaris.

S. Gregorii Nysseni Homilia 7. in Cantica: „ Æthiopissæ autem Mysterium, quemadmodum relicto „ Regno Æthiopum, & transmisso tanto quod intercedebat spatio, properat ad Salomonem propter laudem Sapientiæ, gemmis, & auro, unguentisque pretiosis Regem honorifice prosequens, manifestum fuerit animum advertenti ad quem Evangelicum aspicit Miraculum. Quis enim nescit, quod quæ ex Idololatria ab initio est ex gentibus Ecclesia, prius quam fieret Ecclesiæ, longo interjecto ignorationis intervallo, procul habitabat a vera cognitione? Sed quando apparuit Gratia Dei, & illuxit Sapientiæ, & Lux vera ad eos qui sedebant in tenebris & umbra, misit radium, tunc Israele lucem claudente oculos, & seipsum abducente a bonorum participatione, veniunt Æthiopes ii qui ad fidem accedunt ex Gentibus, & qui aliquando longe erant, prope accedunt, nigrore abluto aqua mystica: Adeo ut Æthiopia porrexerit manus Deo, quod obtulerit dona Regi, pietatis aromata, & aurum Dei cognitionis & gemmas præceptorum, virtutum operationis.

S. Cyrilli Alexandrini Lib. 5. Commentariorum in Isaiam, Tom. 4. ad illa verba Capitis 60. *Venient omnes ex Saba ferentes aurum, & thus*, &c. ubi ait: „ Saba regio est ultra Terram Arabum prope Mare Rubrum, ex qua Saba Æthiopum Regina, „ temporibus Salomonis accessit Jerusalem. Fertilissima est regio thure, auro, & lapidibus pretiosis. Venient igitur, inquit, fructum parientes in gloriam, „ & adducentes thus, & aurum, ac lapides, sive bonorum operum suavem fragrantiam, & splendorem sub intelligentiam cadentem, divitiasque spirituales.

Theodoreti Quæstione 33. in 3. Regum, his concepta verbis: *Quænam est Gens Saba?* Ad quam respondet: „ ÆTHIOPICA. Sitos autem eos dicit esse „ citra Mare Indicum. Nominant autem eos Homeritas. Sunt autem e regione Auxumitarum. Inter hos autem illos medium est Mare. Eorum Regina fuit
Luc. 11. „ admirabilis illa Mulier, cujus studium laudavit Christus in Sacris Evangeliis. Nam cum audivisset quæ vulgo jactebantur de Sapientia Salomonis, contempsit viam multorum dierum, & laborem existimavit, se lucrum, &c. Et Quæstione 22. in Numeros: *Septam igitur appellavit Æthiopissam. Siquidem Saba Gens*
Luc. 11. *est Æthiopica. Evangelista enim ait*: Regina Æthiopum surget, & condemnabit generationem istam. *Regnorum autem Historia nuncupavit eam Reginam Saba. Cum Saba Gens Homeritarum appellatur, quibus vicini sunt Madianitæ.* Reginam austri in Evangelio nuncupatam, *Theodoretus* Reginam Æthiopum intellexit. *Theodoreto* subscribit *Procopius* in 3. *Regum*.

S. Hieronymi Commentario in Cap. 3. Joelis: *Sabaim* (inquit) *Gens trans Indiam dicitur; de qua fuit & Regina Saba, quæ venit Sapientiam audire Salomo-*
Isai. 45. *nis; De quibus & Isaias loquitur*: Et Sabaim viri excelsi ad te transibunt: *Unde & thus venire perhibetur, dicente* Virgilio:

Centumque Sabæo
Thure calent Aræ.

Licet quidam Sabæos Arabes suspicentur. Et Lib. 17. Commentariorum in *Isaiam* ad Caput 60. Regionem Saba ultra Arabiam positam testatur. „ Post divitias „ Maris, *inquit*, & fortitudinem Gentium greges „ quoque camelorum & dromedarii Madian & Epha „ promittuntur Jerusalem: Qui omnes venient de Saba portantes aurum & thus; & quod his majus est, „ annuntiantes Domini salutare . . . . . Madian & Epha regiones sunt trans Arabiam fertiles camelorum, „ omnisque Provincia appellatur Sabe. Unde fuit & „ Saba Regina, quæ venit Sapientiam audire Salomonis: Et ipsa deferens aurum & thus, Pacifico Regi „ multa deportans, & ab eo majore suscipiens.

Auctoris Sermonis in Dedicatione Ecclesiæ, alias 253. De Tempore inter Augustinianos, nunc 231. Appendicis qui de Ecclesia sic loquitur: Hæc est illa „ Regina, quæ venit a partibus Æthiopiæ audire Sapientiam Salomonis. Sed hæc non tam ex una regione, quam ex universis Mundi partibus Reges „ paritura convenit, sicut etiam Evangelista commemorat: *Regina Austri venit a finibus terræ audire* Matth. 12.
Sapientiam Salomonis. Venit Ecclesia ad Redemptorem & Emditorem suum; ut de stultitia erroris do- 42.
ctrinam perciperet veritatis . . . . . Ergo in figura „ Reginæ hujus Ecclesia venit ex Gentibus, & a finibus terræ, imponens finem cupiditatibus vitiisque „ terrenis, ut audiret Sapientiam Salomonis, id est, „ veri Pacifici Domini nostri Jesu Christi, qui fecit „ utraque unum, solvens inimicitias inter Deum & „ hominem in carne sua.

Quarto, nonnullius momenti est Abyssinorum Æthiopum traditio multis licet deformata fabulis. Celebrem enim illam Heminam Reginam suam fuisse gloriantur, & Abyssinorum Imperator se *Regem de Sabaim, unde fuit Regina Saba*, inscribit; ut constat ex Epistolis ab ipso datis tum ad Regem Lusitaniæ anno MDXXI. tum ad Romanum Pontificem anno MDXXIV. quas Latinitate donatas refert *Paulus Jovius*.

Objiciunt *Pineda*, *Salianus*, *Bochartus*, & alii, vocem *Saba* quoties per *schin* scribitur, ad Arabiam Felicem pertinere; (*Genesis* 10. 7. *Job.* 1. *Isaie* 43. 60. *Psalmo* 71. vers. 10.) Cum vero scribitur per *samech*, significare Sabam Æthiopicam. Atqui 3. *Regum* 10. & 2. *Paralipomenon* 9. *Saba* cujus hæc Heroina Regina dicitur, scribitur per *schin*, non vero per *samech*. Regio itaque Arabica est.

Secundo, Scriptura testatur, nunquam talia, neque tam multa aromata advecta fuisse in Jerusalem, quanta a Regine Saba allata sunt. Illam etiam Salomonis vim ingentem auri obtulisse. 3. *Regum* 10. „ Sed & „ Regina Saba, audita fama Salomonis, in nomine „ Domini venit tentare eum in ænigmatibus. Et ingressa Jerusalem multo cum comitatu, & divitiis, „ camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad Regem Salomonem, & locuta est ei universa quæ habebat in corde „ suo. Et docuit eam Salomon omnia verba quę proposuerat. Non fuit sermo qui posset Regem latere, „ & non responderet ei . . . Dedit ergo Regi centum „ talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas „ pretiosas. Non sunt allata ultra aromata tam multa, quam ea quæ dedit Regina Saba Regi Salomoni. At Arabia thuris aliorumque aromatum ferax „ est, ex *Diodoro Siculo*, *Lib.* 3. *Cap.* 3. *Plinio Lib.* 12. „ *Cap.* 14. *Tibullo* ita canente:

Urantur pia thura focis, urantur odores:
Quos tener e terra divite mittit Arabs.

Et *Virgilio*:

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.

Balsamum etiam, quod huic acceptum Reginę fert *Josephus*, Æthiopica planta non est, sed Arabica, ut testantur *Agatharcides*, *Strabo*, *Diodorus*, &c. Præ cæteris etiam regionibus aurifera est Arabia, ut probat illud Psalmi 71. *Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ.*

Respondemr, Linguę Hebraicę peritos non convenire quod *Saba* per *schin* semper ad Arabiam pertineat. *Genebrardus* in *Psalmum* 71. & alii Commentatores contendunt, *Sceba* per *schin*, significare Æthiopię regionem Sabæam. *Pineda* ipse Commentario in *Job.* Cap. 1. & Lib. 5. *De rebus Salomonis*, Cap. 6. §. 4. ait, non magnopere curandum discrimen horum nominum iisdem fere literis & permutabilibus constantium, et potius ex subjecta materia, & aliis circumstantiis conjecturam sumendam, qua de regione sermo sit, quam ex nudo ipso vocum discrimine. Simile quid notat *Malvenda* noster Lib. 6. de Antichristo, Cap. 28. ubi quærit, cur nomen Reginæ Saba Hebraice per *schin* scribatur, si ex Æthiopia venerit, cum *Saba* per *schin* significet Arabiam Felicem? & respondet: Id factum propter literarum utriusque nominis similem sonum, & propter locorum viciniam. Nam ut vocabula una tantum similisque litera distinguit, ita & regiones ipsas angustissimum dumtaxat fretum terminat Maris Erythræi: Siquidem inter Felicem Arabiam & Æthiopiam non interjacent nisi strictæ fauces Sinus Arabici.

Ad secundum respondetur, Æthiopiam esse pariter aromatum feracissimam, ut testantur *Strabo* Lib. 16. *Solinus* Cap. 33. *Philostratus in Vita Apollonii*, *Lib.* 6. *Cap.* 1. Nec verum est quod *Herodotus & Plinius* scribunt, thus sole in Arabia nasci: nam & in India oriri ubertim *Theophrastus* affirmat Lib. 4. *De Historia Plantarum*, Capit. 5. quod jam experientia compertum est, Nec in Arabia solum, sed etiam in

Ægy-

Ægypto nasci balsamum, *Dioscorides* & alii testantur; & *Josephus* qui Reginam Saba ex Æthiopia venisse scribit, balsami radicem in Judæam illam intulisse Auctor est. Æthiopiam quoque auriferam esse testantur *Herodotus* Lib. 3. & *Diodorus Siculus* Libro etiam tertio. Et tanta quidem est Æthiopibus auri copia, ut suos antiquitus reos compedibus aureis onerarent, testibus eodem *Herodoto*, & *Pomponio Mela* Lib. 3. Cap. 10. *Solino* Cap. 33. *Plutarcho* in *Erotico*, & *Heliodoro* Lib. 8. *Æthiopicorum*, Capit. 24. Quo spectat illud *Tertulliani* 2. Libro *De Cultu Feminarum*, Cap. 10. *Quamquam & aurum ipsum, cujus vos gloria occupat, cuidam genti ad vincula servire ferunt Gentilium literæ*. Et Lib. 1. Cap. 6. *Apud Barbaros quosdam, quia vernaculum est aurum, & copiosum, auro vinctos in ergastulis habent, & divitiis malos onerant, tanto locupletiores, quanto nocentiores.*

PROPOSITIO II.

Probabile est Reginam Saba ad veri Dei cognitionem cultumque conversam fuisse.

ID enim probabiliter colligitur ex 3. *Regum* Cap. 10. ubi fama Sapientiæ Salomonis *in nomine Domini* excitata dicitur ut Hierosolymam veniret, periculum ejus factura: Eaque cognita benedixisse Deo Israelis. *Sed & Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus . . . Videns autem omnem sapientiam Salomonis, & domum quam ædificaverat, & cibos mensæ ejus, & habitacula servorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta quæ offerebat in Domo Domini: Non habebat ultra spiritum; dixitque ad Regem: Verus est sermo, quem audivi in terra mea super sermonibus tuis, & super sapientia tua; & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni & vidi oculis meis, & probavi quod media pars mihi nunciata non fuerit: Major est sapientia & opera tua, quam rumor quem audivi. Beati viri tui, & beati servi tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. SIT DOMINUS DEUS TUUS BENEDICTUS, CUI COMPLACUISTI, ET POSUIT TE SUPER THRONUM ISRAEL, EO QUOD DILEXERIT DOMINUS ISRAEL IN SEMPITERNUM, UT FACERES JUDICIUM ET JUSTITIAM.*

Huic sententiæ magnum pondus addit auctoritas *Theodoreti*, qui Reginam Saba in eorum ponit numero, qui sine Lege sunt justificati. *Quæstione* 33. *in Lib.* 3. *Regum*, ubi de Regina Saba loquens, hæc habet: *Per Salomonem laudavit Legislatorem sapientiæ.* „ Sit, *enim inquit*, Dominus Deus tuus benedictus, „ qui voluit te dare super Thronum Israelis, ut sta„ tuas eum in æternum; & posuit te Regem super „ ipsos, ut facias judicium in justitia & in judiciis „ ejus. *Ego autem sum recordatus Doctrinæ Apostolicæ, quæ eos laudavit, qui sine Lege sunt justificati.* „ Quan-
Rom. 2. „ do enim, *inquit*, Gentes quæ Legem non habent, „ natura quæ Legis sunt faciunt, ipsi Legem non ha„ bentes, sibi sunt Lex. *Ipsa enim cum esset alienigena, & neque divinam accepisset Legem, neque Propheticam percepisset agriculturam, contenta fuit Lege Naturæ, & admirata fuit justitiam, & justum commendavit judicium, & per Eum qui sapientiæ donum accepit, laudavit Datorem sapientiæ.*

Eadem propositio confirmatur ex *S. Paulino* Epistola I. *Habens*, inquit, *non Legem littera, sed fidem Legis in tabulis cordis, barbara natione, non animo; & in aperta peregrina, sed in occulto Judæa, currebat ut bonum scientiæ qua carebat hauriret; Sanctorum fieri civis optabat; & Christum in Salomonem mirata, verum Reginæ cœlestis affectum in imagine mystica Ecclesiæ impleverat.* His germana sunt quæ habet *S. Isidorus Hispalensis in* 3. *Regum*, Capit. 5. Addit duntaxat, quod *Non solum præmio cœlestis Resurrectionis beata, sed etiam Potestate Apostolica de Judæis adulteris judicandis in ipso ore Judicis digna censetur.* Eadem habet *Angelomus*, *Stromatis in* 3. *Regum*, Cap. 10.

Regina Saba typus Ecclesiæ. Ut at est, hæc Regina typus fuit Ecclesiæ, ut diserte explicat *Origenes* Homilia 2. in Canticum Canticorum. *Venit ergo & hæc*, inquit, *imo secundum figuram ejus, Ecclesia venit ex Gentibus audire Sapientiam Salomonis veri, & veri Pacifici Domini nostri Jesu Christi. Venit & hæc primo quidem tentans eum per ænigmata & quæstiones, quæ ei prius insolubiles videbantur; Atque ab eo de agnitione Verbi Dei, & de creatione Mundi, de immortalitate Animæ, & Judicio futuro, quod apud eam, & apud Doctores ejus, Gentiles dumt Philosophos, incertum semper ant dubium manebat, absolvitur. Venit ergo in Jerusalem, ad Visionem pacis, cum multitudine & virtute multa. Non enim cum una sola Gente, ut prius Synagoga, solos habuit Hebræos: sed cum totius Mundi Gentibus venit, deferens etiam munera digna Christo, odoramentorum sign suavitates, opera scilicet bona, quæ ad Deum per odorem suavitatis ascendunt. Sed & auro venit repleta, sensibilibus sine dubio & rationalibus disciplinis, quas fidem adhuc ex communi & scholari eruditione collegerat. Detulit etiam lapidem pretiosum, quem ornatum morum possumus intelligere. Cum hoc ergo apparatu intrat ad Pacificum Regem Christum: & ipsi aperit cor suum, in Confessione & Pœnitentia scilicet præcedentium delictorum; & locuta est ei omnia quæ erant in corde suo. Propter quod & Christus, qui est pax nostra, enuntiavit ei omnia verba ejus: & non est verbum quod omiserit Rex, & non enuntiaverit ei. Denique cum jam tempus Passionis appinquaret, sic dicitur ad eam, id est, ad electos Di-*
„ *scipulos suos*: Jam non dicam vos servos, sed ami- Joan. 15.
„ cos: Quia servus nescit quid faciat Dominus ejus.
„ Ego autem ita feci vobis omnia quæcumque au-
„ divi a Patre meo. *Sic ergo impletur quod dixit: Quia non fuerit verbum quod non enuntiaverit Pacificus Dominus Reginæ Saba, id est, Ecclesiæ ex Gentibus congregatæ. Quod si intuearis Ecclesiæ statum & dispensationes ejus, ordinationesque ejus consideres: tunc advertes quomodo Regina mirata sit omnem prudentiam Salomonis. Simul & require, cur non dixerit omnem sapientiam, sed omnem prudentiam Salomonis: Quoniam quidem eruditi viri prudentiam de humanis negotiis, sapientiam divinis intelligi volunt. Idcirco fortassis & Ecclesia nunc interim Christi prudentiam miratur, dum in terris est, & inter homines conversatur. Cum autem venerit quod perfectum est, & de terris translata fuerit ad cœlum, tunc videbit omnem sapientiam ejus, cum jam non per speciem, non per ænigmata, sed facie ad faciem de singulis quibusque perspiciet. Vidit autem & domum quam ædificavit, sine dubio Incarnationis ejus Mysteria. Vidit & cibos Salomonis; illos*
„ *puto de quibus dicebat*: Meus cibus est, ut faciam Joan. 4.
„ voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus
„ ejus. *Vidit & sedem puerorum ejus: Ecclesiasticum puto ordinem dicit, qui in Episcopatus vel Presbyterii sedibus habetur. Vidit & ordinationes sive stationes Ministrorum ejus: Diaconorum, ut mihi videtur, Ordinem memorat, astantium divino Ministerio. Sed & vestes ejus vidit, illas credo, quibus induit eos, de quibus*
„ *dicitur*: Quicumque autem in Christo baptizati e- Galat. 5.
„ stis, Christum induistis. *Sed & vini fusores ejus ceterum dici Doctores, qui verbum Dei & doctrinam quasi vinum Populis miscent, quod auditorum corda lætificet. Vidit & holocausta ejus; orationum sine dubio supplicationumque Mysteria. Hæc ergo ubi vidit in domo Regis pacifici, imo Christi, Nigra hæc & formosa, obstupuit, & ait ad Eum: Verus est sermo quem audivi in Terra mea de verbo tuo & de prudentia tua. Propter enim verbum tuum, quod agnovi verum esse verbum, veni ad te. Omnia etenim verba quæ mihi dicebantur, & quæ audiebam, cum essem in Terra mea, a Doctoribus scilicet sæculi & Philosophis, non erant vera: istud solum verum verbum, quod est in te.*

SCHOLION.

„ Cum pervenerit Ecclesia sive quælibet Anima san- Vetus Auctor Sermonis inter Augustinianos, olim 253. De Tempore, nunc in Append. 231.
„ cta, [Cujus Regina Saba typus fuit] in æternam
„ Jerusalem, & ingressa fuerit beatam requiem & glo-
„ riam cœlestium promissorum, multo plura & ma-
„ gnificentiora perspiciet, quam ei sunt in hac terra
„ per Sacra Eloquia, per Prophetas atque Apostolos
„ nuntiata. Nunc enim tanquam in speculo & in æ-
„ nigmate; tunc autem oculis suis videbit, id est, fa-
„ cie ad faciem. Tunc beata Anima inter stupendas
„ Remuneratoris sui constituta divitias, Reginæ hujus
„ verbis uti ad Deum poterit: *Verus est sermo quem*
„ *audivi in terra mea super sermonibus tuis & super*
„ *sapientia tua . . . Major est sapientia & opera tua,*
„ *quam rumor quem audivi.* Et revera id quod parat
„ Deus diligentibus se, fide non comprehenditur, spe
„ non attingitur, caritate non capitur, desideria &
„ vota transgreditur: acquiri potest, æstimari non po-
„ test. Habebit de perceptione fructum, non habebit
„ de satietate fastidium.

DIS-

DISSERTATIO III.

De Æterna sorte Salomonis.

SCripturæ Sacræ Interpretes pro suo quisque studio *Salomonem* in electorum album referunt, vel in reproborum numero collocant. Nec desunt utrique sententiæ probabilia quædam argumenta: Sed non ea sunt quæ ad assensum cogant, & quibus probabilis etiam responsio adhiberi non possit. Unde sors æterna *Salomonis* unum ex divinæ providentiæ arcanis plerisque videtur, quæ scrutari curiosius non oporteat.

PROPOSITIO UNICA.

Sors æterna Salomonis incerta est.

I. ILlius enimvero sors æterna respectu hominum in terris mortalem vitam agentium incerta est, cujus salus, aut damnatio æterna, ex nullo Scripturæ Sacræ loco certo probari potest; neque ex Traditione, aut communi consensu Patrum, vel Ecclesiæ judicio: Atqui *Salomonis* æterna salus vel damnatio, nullo Scripturæ Sacræ loco certo probari potest; neque ex Traditione, aut communi consensu Patrum, vel Ecclesiæ judicio: Itaque sors æterna *Salomonis* incerta est.

Causa Salomonis ex Scriptura Sacra in utramque partem disceptatur. A Scriptura Sacra ut incipiamus, qui saluti *Salomonis* patrocinantur, ajunt, Librum *Ecclesiastis*, quem sub vitæ finem edidit, pœnitentis dolorem & gemitus exprimere his verbis, Cap. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*. Id confirmari volunt ex his *Proverbiorum* 24. secundum Versionem 70. Interpretum. *Novissime ego egi pœnitentiam, respexi ut eligerem disciplinam*. Et Cap. 30. *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum: Non didici sapientiam, & non novi scientiam Sanctorum*. Quæ verba, inquiunt, procul dubio *Salomonis* sunt pœnitentis, & præteritam suam stultitiam nempe libidinem & idololatriam lugentis.

II. Verum contrariæ sententiæ Vindices respondent, Falso supponi quod Librum *Ecclesiastis*, & *Proverbiorum* sub vitæ finem *Salomon* ediderit, tum quia Capit. 2. *Ecclesiastis* ait: *Sapientia quoque perseveravit mecum*. Quæ verba *Salomoni* in libidinem effuso, & in idololatriam lapso non conveniunt: Tum etiam quia *Ecclesiastici* 47. Sirachides lapsum *Salomonis* post ejus Libros commemorat. *Salomon*, inquit, *imperavit in diebus pacis, cui subjecit Deus omnes hostes, ut conderet Domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: Quemadmodum eruditus es in juventute tua, & impletus es, quasi flumen, sapientia, & terram retexit anima tua . . . . . in Cantilenis, & Proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus miratæ sunt terræ, & in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel . . . . Et inclinasti femora tua mulieribus: Potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua*, &c. Quod igitur in Proverbiis ait, secundum Versionem τῶν Septuaginta, *Novissime egi pœnitentiam*, ex propria persona non dixit, ut & alia quæ in ejus Libris, aliorumque Scriptorum Canonicorum leguntur plurima, quæ vel ex persona peccatorum, vel pœnitentium, vel Justorum, vel Christi, vel Ecclesiæ ab iis dicta, quivis in Scripturæ Sacræ lectione non penitus hospes & peregrinus intelligit. Adde, magis congruere Textui Hebræo Vulgatam Versionem Latinam, quæ sic habet: *Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam*. Nulla etiam pœnitentiæ mentio in Chaldaica Paraphrasi: *Et vidi ego*, inquit, *& posui cor meum, & vidi, & suscepi disciplinam*. Nulla in Syriaca Versione: *Id ego vidi*, inquit, *& reposui in corde meo, & eruditionem accepi*. Non est etiam certum, an hæc verba Capitis 30. *Stultissimus sum virorum*, &c. sint *Salomonis*, an alterius cujuspiam a Deo afflati hominis. Dubitandi rationem præbent hæc verba, quæ velut inscriptionis locum tenent: *Verba Congregantis, filii Vomentis*, quibus respondentia in Hebræo nomina esse propria, *Agur* & *Jace*, Viri Eruditi censent. Unde sic legi volunt: *Verba Agur filii Jace, ad Ithiel & Vchal*. Cujus *Aguris* Sententias ob argumenti similitudinem Parabolis *Salomonis* adtexuerint *Viri Ezechiæ Regis Juda*, (Proverb. 25. 1.) Id est, qui *Ezechiæ* Regi a Commentariis erant. Et quamvis ipsius *Salomonis* sint, qui mysticum nomen sibi sumpserit, non ideo pœnitentiam ejus probant, aut stultitiam personalium peccatorum *Salomonis* significant, sed errorem & ignorantiam quibus homo in statu naturæ corruptæ obnoxius est, adeoque rebus arduis & spiritualibus explicandis impar, nisi cœlitus illuminetur, & verbo Dei doceatur. Quia igitur *Salomon* sapiens ex se non erat, sed Dei dono, cujus perenne beneficium esse agnoscebat, ne in tenebras & insipientiam naturæ corruptæ congenitam delaberetur, ex modestia & humilitate ait: *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum. Non didici sapientiam, & non novi scientiam Sanctorum. Quis ascendit in cœlum, atque descendit? Quis continuit spiritum in manibus suis? Quis colligavit aquas quasi in vestimento? Quis suscitavit omnes terminos terræ? Quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus si nosti? Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax*. Sic *Amos* Cap. 7. Vers. 14. ait: *Non sum Propheta, & non sum filius Prophetæ; sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros*. Et Apostolus ad *Ephesios* 3. 8. se *omnium Sanctorum*, id est Christianorum *minimum* profitetur. Quæ voces modestiæ sunt & humilitatis, qua agnoscunt Viri Sancti quid ex se ipsis sint, quid ex gratia Dei. Ita de *Salomone* dicendum, se stultissimum virorum proclamante, quo tempore sapientissimus erat.

III. Divinas promissiones in medium proferunt *Salomonis* Patroni, eam præsertim quæ *Davidi* ejus parenti a Deo facta est, ut 2. *Regum* 7. 14. refertur: *Ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in filium: Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi a facie mea*.

At contrariæ Sententiæ Vindices respondent, Hoc loco solam transmissionem Regni ad *Salomonis* posteros, non salutem æternam *Salomonis* ipsius contineri; ut sit sensus, Aliis quidem pœnis castigandum *Salomonem* ejusque filios, ac nepotes, non autem privatione Regni, instar *Saulis*. Huic loco lucem affert ille 1. Paralipomenon 17. 11. *Cumque impleveris dies tuos ut vadas ad Patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, & stabiliam Regnum ejus. Ipse ædificabit mihi Domum; & firmabo Solium ejus usque in æternum. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit. Et statuam eum in domo mea, & in Regno meo usque in sempiternum: & thronus ejus erit firmissimus in perpetuum*. Quæ promissio impleta est, cum adversus Salomonem in alienigenarum amores, & idololatriam lapsum suscitavit Deus fortissimos hostes, *Adad Idumæum de semine Regio, Razon filium Eliada*, Regem Damasci, & *Jeroboam*, cui *Abias* Silonites Propheta occurrens, scisso in duodecim partes pallio novo, ait: *Tolle tibi decem scissuras: Hæc enim dicit Dominus Deus Israel. Ecce ego scindam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus. Una porro Tribus remanebit ei propter servum meum David, & Jerusalem civitatem quam elegi ex omnibus Tribubus Israel: eo quod dereliquerit me, & adoraverit Astarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moab, & Moloch Deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, & præcepta mea, & judicia, sicut David pater ejus. Nec auferam omne Regnum de manu ejus, sed Ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ propter David servum meum, quem elegi, qui custodivit mandata mea & præcepta mea. Auferam autem Regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem Tribus: Filio autem ejus dabo Tribum unam, ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem civitate, quam elegi ut nomen meum esset ibi*. De misericordia itaque temporali, non de spiritali & æterna, id est de Regno, non de gratia & de gloria æterna, intelligenda est illa Dei promissio *Salomoni* facta, sive *Davidi* in gratiam Salomonis: *Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi a facie mea*.

IV. Pro *Salomonis* etiam salute ab ejus Patronis afferuntur illa verba 3. Regum 11. 43. *Dormivitque Salomon cum Patribus suis, & sepultus est in civitate David Patris sui*. Ex quibus verbis *Barchiarius* Auctor Ecclesiasticus V. Sæculi, in Epistola ad Januarium, *De recipiendis Lapsis*, colligit *Salomonem* alienum a venia non fuisse: *Veniam*, inquit *ex hoc consecutum esse agnoscimus, quia cum solutus fuisset a corpore, sepultum illum inter Regum Israelitarum corpora Scriptura commemorat. Quod tamen alibi peccatoribus Regibus* abne-

abnegatum esse cognoscimus, qui usque in finem vitæ suæ in propositi perversitate manserunt. Et ideo quia inter Reges justos meruit sepeliri, non fuit alienus a venia. Veniam autem sine pœnitentia non potuit promereri.

Sed respondent adversæ Sententię Vindices, Hac loquendi formula, *Dormivit cum patribus suis*, nihil aliud significari, quam naturali placidaque morte obiisse *Salomonem*; idemque dici de aliis Regibus impiis, & de quorum salute dubitatur. Nam de *Roboam* dicitur 3. Regum 14. 31. *Dormivit cum patribus suis, sepultusque est in Civitate David:* De quo tamen scriptum est 2. Paralipomenon 12. 14. *Fecit autem malum, & non præparavit cor suum ut quæreret Dominum.* Item de *Abia* filio *Roboam* dicitur 3. Regum 15. 8. *Et dormivit Abias cum patribus suis, & sepelierunt eum in Civitate David*: De quo tamen ibidem scriptum est Vers. 3. *Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: Nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.* De *Amasia dicitur* 2. Paralipomenon 25. 28. *Sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David*: De quo tamen Vers. 14. scriptum est: *Amasias vero post cædem Idumæorum, & allatos Deos filiorum Seir, statuit illos in Deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.* Et propter Idololatriam in manus hostium volente Deo traditus est. (*V.* 20.) Nec ejus pœnitentia legitur. Quamvis itaque multi Reges impii, nempe *Joram* filius Josaphat, *Ochozias*, *Joas*, *Achaz*, in Sepulcris Regum Juda sepulti cum piis Regibus non fuerint, inde colligi non debet, omnes, quorum corpora in eadem Sepulcra illata sunt, salutem æternam esse consecutos. Sicut nec omnes qui in piorum Regum Sepulcris non sunt conditi, æternam damnationem incurrerunt: Alioqui *Manasses* Rex pœnitens in reproborum numerum recensendus esset: Quia sepultus est in *domo sua*, ut habetur 2. *Paralipomenon* 33. 20. Quod igitur in Civitate David *Salomon* sit sepultus, is honos non ejus sanctitati, aut pœnitentiæ, sed *Davidis* patris ejus memoriæ habitus est. Sicut *Ochoziam* Regem Juda, filium *Joram* & *Athaliæ*, impietatis Domus *Achab* æmulatorem & hæredem, a *Jehu*, quem ad excidium Domus Achab Deus elegerat, interfectum, quamvis honore sepulturæ indignum, *sepelierunt, eo quod esset filius Josaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo.*

V. Patroni *Salomonis* hæc verba 2. *Paralipomenon* 11. 17. ejus saluti suffragari putant: *Et roboraverunt Regnum Juda, & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: Ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantum tribus.* Viæ igitur *Salomonis* perinde ac *Davidis* probantur. Id enim Scriptura Sacra non diceret, si postremam ætatem in Idololatria totam egisset, in eaque defunctus esset.

Respondent contrarię sententię Vindices, *Roboamum* & Populum Juda in viis Salomonis prioribus ambulasse annis tantum tribus: Ejus itaque viæ, antequam mulierum alienigenarum amoribus irretitus, ad earum Idola defecisset, cum viis *Davidis* comparantur, & pariter laudantur, non vię posteriores, seu vitæ finis. Sicut cum dicitur de *Ammone* Rege Juda, 4. Regum 21. 20. 21. 22. *Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus. Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: Servivitque immunditiis quibus servierat pater ejus, & adoravit eas, & dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulavit in via Domini:* Respectus habetur ad vias priores *Manassis*, non ad posteriores; ad impietatem ejus & Idololatriam, non ad pœnitentiam.

VI. Contra vero qui saluti *Salomonis* adversantur, opponunt, solere Scripturam Sacram, recensitis aliquorum hominum peccatis, eorum commemorare pœnitentiam, si ad meliorem frugem redierint. Sic *Davidis* peccatum & pœnitentiam literis proditam 2. *Regum* 11. 12. *Psalmo* 50. &c. & *Ecclesiastici* 47. Sic *Manassis* impietatem & conversionem ad Deum describi Lib. 2. *Paralipomenon* Cap. 33. *Salomonis* vero libidinem & idololatriam narrari 3. *Regum Cap.* 11. & *Ecclesiastici* Cap. 47. Pœnitentiam nullibi legi. Immo Dei ultionem super liberos ejus incubuisse ob illius peccata, significat Sirachides. *Inclinasti femora tua mulieribus. . . . Dedisti maculam in gloria tua, & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam, ut faceres Imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare Imperium durum.*

Respondent Patroni *Salomonis*, certam esse multorum Veteris Testamenti hominum Pœnitentiam, quæ tamen explicite ac diserte in Scriptura Sacra non memoratur, ut *Adami*, *Lothi*, *Samsonis*. Pœnitentiam *Salomonis* probabilius colligi ex Scriptura, quam negari. Rerum a *Salomone* gestarum plurimas oblivione sepultas esse, quia singulari aliquo Libro conscriptæ erant, qui quidem periit. Indicatur autem (3. Regum 11. 41.) *Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & Sapientia ejus: Ecce universa scripta sunt in Libro verborum dierum Salomonis.* Intercidisse etiam aliorum Scriptorum monumenta de rebus gestis *Salomonis*, de quibus 2. Paralipomenon 9. 29. *Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in Libris Abiæ Silonitis, in Visione quoque Addo Videntis contra Jeroboam filium Nabat.* In his porro Libris verisimile esse descriptam accuratius *Salomonis* Pœnitentiam, quæ in Scriptura Sacra, quam habemus, obscurius indicatur.

VII. Objiciunt qui *Salomonis* salutem desperatam esse censent: Quos peccatorum sincere pœnitet, illi quantum in ipsis est, peccandi occasiones aliis datas auferunt. At *Salomon* peccandi occasiones populo datas non abstulit: Idola quippe & fana eorum a se erecta non evertit; Siquidem hæc ad *Josiæ* pii Regis tempora permanserunt. De quo scriptum est 4. Regum 23. 13. *Excelsa quoque, quæ erant in Jerusalem ad dexteram partem Montis Offensionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Israel Astaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit Rex. Et contrivit statuas, & succidit lucos: Replevitque loca eorum ossibus mortuorum.*

In omne latus se vertunt Patroni *Salomonis*, ut istius vim argumenti quadamtenus infringant. Respondent scilicet, *Salomonem* Fana illa & Idola forte evertisse, sed vel ab *Ammon*, vel ab aliis impiis Regibus instaurata fuisse in iisdem fundamentis: Quo factum est ut antiquum nomen Excelsorum *Salomonis* servaverint. Et hæc funditus diruisse *Josiam*. Vel *Salomonem* Templa quidem & Idola evertisse, sed non complanasse fundamentis tenus. Ruinas itaque & parietinas dumtaxat mansisse, cum peccati *Salomonis*, tum pœnitentiæ testes. Illas *Ezechiam* Regem Sanctum intactas reliquisse, quod criminis occasionem præbere nemini viderentur; *Josiam* vero divinæ gloriæ zelo, & singulari pietatis ardore commotum, infames illas antiquæ superstitionis & impietatis reliquias funditus delevisse. Addunt, causas esse potuisse legitimas, cur *Salomon* Excelsa illa & Templa Idolorum non everterit; quia vel illa clausit, vel alios in usus convertit. Excelsa illa, quę ædificaverat *Salomon*, ab aliis Regibus, & quidem Sanctis, qui ante *Josiam* vixerunt, eversa non fuisse, præsertim ab *Ezechia:* Cui tamen crimini non datur, quod illa non everterit. Immo pietas illius commendatur 4. Regum Cap. 18. 3. 4. 5. & Ecclesiastici 48. 25. *Manassen* Regem acta pœnitentia pie obiisse; & tamen Idolorum Altaria ab ipso erecta usque ad *Josiæ* tempora mansisse, de quo scriptum est 4. Regum 23. 12. *Altaria quoque, quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant Reges Juda, & Altaria quæ fecerat Manasses in duobus Atriis Templi Domini, destruxit Rex; & cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in Torrentem Cedron.* Si quę igitur probabilis ratio ad *Ezechiæ* & *Manassis* excusationem affertur, eamdem vel alteram non minoris ponderis, pro Salomone afferri posse.

VIII. Si Patrum testimoniis causa *Salomonis* agatur, æque dubia manebit ejus salus: Cum alii ipsi patrocinentur, alii adversentur. Inter *Salomonis* patronos laudantur.

Salomonis causa Patrum testimoniis libraca. Patres Salomoni propitii.

S. Irenæus Libro 4. *Adversus Hæreses* Cap. 45. Quasi *Salomonem* æque ac *Davidem* inter eos recenseat, *Quibus curatio & remissio peccatorum mors Domini fuit.* Locus tamen ille *S. Irenæi* non expresse favet *Salomoni*. Ostendit scilicet eo in Capite *S. Irenæus*, Deum Antiquorum peccata in Scripturis corripuisse, quod probat exemplis *Davidis* & *Salomonis*. Addit, Christum descendisse ad Inferos, ut evangelizaret illis qui in eum crediderant: Adventum suum illis remissionem peccatorum attulisse. Credidisse autem in eum omnes qui sperabant in eum; id est, *Qui Adventum ejus prænunciaverunt, Justi, & Prophetæ, & Patriarchæ: Quibus similiter ut nobis remisit peccata, quæ non oportet nos imputare his, si quominus contemnimus gratiam Dei. Quemadmodum enim illi non imputant nobis incontinentias nostras, quas operati sumus prius quam Christus in nobis manifestaretur. Sic & nos non est justum imputare ante adventum Christi his qui peccaverunt. Omnes enim homines egent gloria Dei. Justificantur autem non a semetipsis, sed a Domini adventu, qui intendunt in lumen ejus. In nostram autem correptionem conscriptos esse actus eorum, ut sciremus primum quidem quoniam unus est Deus noster & illorum, cui non placeant pec-*

peccata, etiamsi a clarie fiant: Deinde ut abstineamus a malis. Si enim hi qui præcesserunt nos in charismatibus Veteres, propter quos nondum Filius Dei passus erat, delinquentes in aliquo, & concupiscentiæ carnis servientes, tali affecti sunt ignominia: Quid passuri sunt qui nunc sunt, qui contempserunt adventum Domini, & deservierunt voluptatibus suis? Et illis quidem curatio & remissio peccatorum mors Domini fuit. Propter eos vero qui nunc peccant, Christus jam non morietur . . . Non debemus ergo (inquit ille Senior) superbi esse, neque reprehendere Veteres: Sed ipsi timere, ne forte post agnitionem Christi, agentes aliquid quod non placeat Deo, remissionem ultra non habeamus delictorum, sed excludamur a Regno ejus. Licet ergo *Salomonis* longo ente intervallo meminerit *S. Irenæus*, disertis verbis illum non numerat inter eos, quibus mors Domini curatio & remissio peccatorum fuit.

Apertius favent Salomoni *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi 2. Illuminatorum. *Cernis*, inquit, *quod Pœnitentibus datur salus? Et Salomon ceciderat: Sed quid inquit? POSTEA EGO POENITENTIAM EGI.*

„ S. Hilarius *in Psalmum* 52. Et ne (*inquit*) per Aaron, David, & Salomonem, pluresque ejusmodi, bonitatis Dei exempla percurram, quibus increpitis demutationum offensis, ob fidei tamen meritum adfuit venia proclivis: Conscius Dominus infirmitatis humanæ, cum Apostolis dixisset: *Omnes vos scandalum patiemini in nocte hac*; (Matth. 26.) & Beato Petro ter, non tam ad denuntiationem damnatæ negationis, sed quia per timorem carnis demutabilis homo, id quod negaturus esset admonito, neganti quidem claves tamen Regni Cœlorum non ademit. *Et in Psalmum* 126. Salomonem *Sanctum vocat*. Volunt plures (*inquit*) Sanctum Salomonem ædificationi Civitatis & Templi studentem, in eo ipso molitionis suæ tempore eversionem civitatis, & Templi, quod conderet, prophetasse.

„ *S. Epiphanius* Hæresi 42. quæ est Marcionitarum, ubi inter Marcionis errores refert quod dixerit, ad Inferos usque descendisse Dominum, ut & Caino, & Core, ac Dathani, & Abironi, nec non Esau, ac Nationibus omnibus, quibus Judæorum Deus fuerat ignotus, salutem afferret. Abelem vero, Enochum, Noemum, Abraam, Isaacum, Jacobum, Moysen, Davidem, ac Salomonem illic relictos; quoniam Judæorum Deum, inquiunt, agnoverunt, qui universitatis conditor ac fabricator est, ejusque Leges & instituta secuti sunt: Ac non se potius alteri illi Deo, qui videri oculis nequit, addixerunt. *Eamdem itaque* Salomonis *æternam sortem esse sensit* S. Epiphanius, *ac* Abeli, Enochi, Noe, Abraami, Isaaci, Jacobi, Moysis, & Davidis *quos a Christo ex Limbo liberatos, & æternam gloriam consecutos esse certum est*.

S. Ambrosius, seu alius Auctor *Apologiæ* 2. *Pro Davide*, inter ejus Opera & sub ejus nomine editæ Cap. 3. ubi *Samsonis*, *Davidis*, *& Salomonis* lapsus refert, Pœnitentiam prædicat, & Justos vocat. „ Si David infirmus (*inquit*) tu fortis es? Si Salomon lapsus est, tu immobilis? Si Paulus primus peccatorum, tu potes primus esse Sanctorum? Ergo si erraverunt Justi, erraverunt tanquam homines: Sed peccatum suum tamquam Justi agnoverunt.

„ Bacchiarius *in Epistola ad* Januarium *De recipiendis Lapsis*, Salomon ille mirabilis (*inquit*) qui meruit Assistrici Dei, hoc est, Sapientiæ copulari, in alienigenarum mulierum incurrit amplexus, & vinculo libidinis illaqueatus, sacrilegii errore se polluit, quia simulacrum Chamos Moabitico Idolo fabricavit. Sed qui per Prophetam culpam erroris agnovit, numquid misericordiæ cœlestis extorris est? Ac forsitan dicas: Nunquam eum in Canone lego pœnituisse, neque misericordiam consecutum. Audi ergo frater: Pœnitentia ejus quæ non inscribitur publicis Legibus, fortasse acceptabilior judicatur, qui non ad faciem Populi, sed in secreto conscientiæ, Deo teste pœnituit. Veniam autem eum esse consecutum ex hoc agnoscimus, quia cum solutus fuisset a corpore, sepultum illum inter Regum Israelitarum corpora Scriptura commemorat: Quod tamen alibi peccatoribus Regibus abnegatum esse cognoscimus, qui usque in finem vitæ suæ in propositi perversitate manserunt.

S. Hieronymus Epistola 9. *Ad Salvinam*, *De servanda Viduitate*, Salomonem Davidi supparem tam in peccato quam in pœnitentia facit. *Si David amicus Domini, & Salomon amabilis ejus, victi sunt quasi homines, ut & ruina nobis ad cautionem & pœnitudine ad salutem exempla praberent; Quis in lubrica via lapsum non metuet?* Et *Lib.* 13. *Commentar. in Ezechielem*, ad Cap. 43. ait Templum *Salomonis* tanto esse inferius illo quod *Ezechieli* ostensum est, *Ut non solum cultores ejus & Æditui, sed & ipse fabricator ejus Salomon peccaverit, & offenderit Deum, licet postea egerit pœnitentiam, scribens Proverbia, in quibus ait: Novissime ego egi pœnitentiam, & respexi ut eligerem disciplinam.* Et in Cap. 2. *Ecclesiastis*, ad illa verba, *Magnificavi opera mea*, sic loquentem inducit Salomonem: *In quamcumque voluptatem me cupido traxisset, insaniis ferebar & preceps; putabamque hunc esse fructum laborum meorum, si ipse in libidine luxuriaque consumerer. Tandem in me reversus, & quasi de gravi somno evigilans, aspexi ad manus meas, & opera mea plena vanitate, plena sordibus, plena spiritu erroris intuitus sum. Nihil enim quod in Mundo putatur bonum, bonum potui reperire. Reputans igitur quæ essent sapientiæ bona, & quæ stultitiæ mala, consequenter in laudem illius hominis erupi, qui post vitia se restaurans, virtutum possit esse sectator.*

Post Patres laudatos suffragium etiam pro *Salomone* ferret *Tichonius* Vir Eruditus, cujus (etsi Donatistæ) Regulas pro Scripturæ Sacræ intelligentia passim approbando *S. Augustinus* suas fecit. Is igitur Regula 3. quæ est *De Promissis & Lege*, hæc habet: *Quid dicimus de Salomone? Cum Deo est, an post Idololatriam reprobatus est? Si cum Deo dixerimus, impunitatem spondebimus Idolorum cultoribus. Non enim dicit Scriptura pœnitentiam egisse Salomonem, aut recepisse sapientiam. Si autem reprobatum dixerimus, occurrit vox Dei quæ dicit, Nec terræ quidem Regnum auferre Salomoni propter David; sicut scriptum est in Libro Regum . . . . Quid enim prodest David si propter eum filius ejus Regnum terræ consequeretur, cœleste perditurus? Quo manifestum est cum Deo esse Salomonem, cui Regnum quidem terræ ablatum non est propter David.*

IX. Inter eos qui *Salomonis* salutem desperatam esse censent, laudantur Patres eruditione, sanctitate, antiquitate aliis non impares. *Patres saluti Salomonis adversi.*

S. Cyprianus Epist. 6. ad *Rogatianum* & cæteros Confessores, quos ad perseverantiam adhortatur. *Parum est* (inquit) *adipisci aliquid potuisse, plus est quod adeptus es posse servare. Sicut & fides ipsa, & nativitas salutaris, non accepta, sed custodita vivificat. Nec statim consecutio, sed consummatio hominem Deo servat. Dominus hoc magisterio suo docuit, dicens:* „ Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. *Puta hoc illum & Confessori suo dicere: Ecce Confessor factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Salomon denique, & Saul, & cæteri multi, quamdiu in viis Domini ambulaverunt, datam sibi gratiam tenere potuerunt: Recedente ab iis Disciplina Dominica, recessit & Gratia.* Et Lib. *De Unitate Ecclesiæ*, hæc habet: *Quisquis ille Confessor est, Salomone major, aut melior, aut Deo charior non est. Qui tamen quamdiu in viis Domini ambulavit, tamdiu gratiam, quam de Domino fuerat consecutus, obtinuit; Postquam dereliquit Domini viam, perdidit & gratiam Domini, sicut scriptum est: Et excitavit Dominus Satanam ipsi Salomoni. Et ideo scriptum est: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Quod utique Dominus non minaretur, auferri posse coronam justitiæ, nisi quia recedente justitia, recedat necesse est & corona.*

S. Joannes Chrysostomus Sermone De Pœnitentia: *Quis* (inquit) *scleratior Manasse? Et hunc Pœnitentia revocavit. Pœnituit Deum quod Saulem elegerit. Quapropter? Nisi quia idem Pœnitentiam ignoravit: Quis sapientior Salomone? Sed nesciens Pœnitentiam, perdidit Gratiam.* Verum ingenue fatendum est, *S. Chrysostomum* modo in partem *Salomoni* propitiam, in adversam modo propendere, prout exemplum ex alterutra opinione desumptum ad moralia quæ tractat argumenta flecti potest. Unde Homilia contra Concubinarios ait: *Dicite aliquem qui hanc servitutem tulerit aliquando, & deinde liberatus ad libertatem bonam recurrerit. Etenim Salomon cum sæcularium rerum concupiscentia teneretur, magnas eas & admirandas putabat, omnem, ut ita dicam, oblectationis & refrigerii viam sectando: At ubi inde ad se reversus, & quasi ex umbrosa quadam abysso ad lumen veræ Sapientiæ respicere valuit; tunc sublimem illam & cœlo dignam emisit vocem:* VANITAS VANITATUM, ET OMNIA VANITAS.

S. Augustinus Libro 22. *contra Faustum*, Cap. 81. *Salomonem* non solum in Idololatriam lapsum, sed plane demersum asserit, adeoque ex naufragio non avasisse significat. „De Salomone autem quid dicam (*inquit*) nisi quia gravius ipsius fidelis & Sanctæ Scripturæ testimonio redarguitur, quam petulantibus, & nugacibus Fausti conviciis? Illa enim de illo, & quid boni potius habuisset, & quid mali faciendo, bonum in quo primum fuerat, reliquisset, vereciter fideliterque locuta est: Ista autem oculis clausis, vel potius extinctis non quo lumine manifestante ducebatur, ibat; sed quo malevolentia præcipitante ferebatur, irruebat. Hoc ipso enim magis insinuaverunt Sancti Libri religiosis lectoribus & electoribus suis, quam caste habuerint sancti viri plures uxores. Quod Salomon, qui eas non illo modo, sed magis ad libidinem quam ad propaginem habuit, improbatus est & reprehensus his verbis, ut appellaretur Amator Mulierum, & inde ad profundum Idololatriæ lapsus atque demersus, eadem varitata, personam nullius acceptansa proderetur.

„*Et Cap.* 88. Jam da Salomone quid dicam? Quem vehementer arguit Sancta Scriptura atque condemnat, nihilque de Pœnitentia ajus vel indulgentia Dei omnino commemorat. Nec mihi prorsus occurrit, quid saltem in allegoria boni significet hæc ajus flanda subversio, nisi forte quis dicat, Mulieres alienigenas, quarum amore axaeserat, significara Ecclesias alectas de Gentibus. Posset hoc fortasse non absurde intelligi, si illæ propter Salomonem desererent Deos suos, & colerent Deum ajus. Cum vero ipse proptar illas offendit Deum suum, & coluit Deos earum, non est quid inde boni conjectare possimus: Nec tamen nihil arbitror significare, sed malum, sicut de uxore, filiabusque Loth diximus. Apparet enim in persona hujus Salomonis & mira axcellentia, & mira subversio. Quod igitur in illo diversis tamporibus extitit, prius bonum & posterius malum, hoc in Ecclesia in isto adhuc sæculo simul uno tempore ostenditur. Nam bono illius bonos Ecclesiæ: malo autem illius malos Ecclesiæ significatos puto.

Et Lib. 3. *de Doctrina Christiana*, Cap. 21. de *Davide* loquens, & cum illius peccato *Salomonis* peccatum comparans, ait: „In isto viro immoderatæ hujus libidinis non permansio, sed transitus fuit. Propterea atiam ab arguente Propheta illa illicitus appetitus hospes vocatus est. Non enim dixit eum Regi suo, sed hospiti suo vicini pauperis ovem ad epulandum axhibuisse. At vero in ejus filio Salomone, non quasi hospes trensitum habuit, sed Regnum ista libido possedit. De quo Scriptura non tacuit, culpans eum fuisse Amatorem Mulierum. Cujus tamen initia desiderio sapientiæ flagraveeant; quam cum amore spiritali adeptus esset, amore carnali amisit.

Et Lib. 17. *de Civitate Dei*, Cap. 20. *Salomen* (inquit) *bonis initiis maloe exitue habuit. Quippe secundæ res, quæ Sapientum animos fatigant, magis huic obfuerunt, quam profuit ipsa Sapientia, etiam nunc & deinceps memorabilis, & tunc longe lateque laudata.*

Et narrationa in Psalmum 126. *Salomon erat tempore suo filius David, Magnue ille, per quem multa sancta præcepta, & salubria monita, & divina sacramenta Spiritus Sanctus in Divinis Literis opeeatue est. Nam ipse Salomon mulierum amator fuit, & reprobatus est a Deo, & usque adeo laqueus illi fuit illa cupiditas, ut a mulieribus etiam Idolis sacrificare cogeretur, sicut de illo Scriptura testis est. Sed si illo cadente, quæ per illum dicta sunt, delerentur, judicaretur quia ipse dixerat, non per illum dicta erant. Optime igitur etiam hoc egit misericordia Dei & Spiritus ejus, ut quicquid boni per Salomonem dictum est, Deo tribueretur: Peccatum autem hominis hominis.* Quo loco dilnienr & argumentum illud, quod Patroni *Salomonis* pro eo afferunt, credibile non esse quod Librorum Canonicorum Auctor aliquis perierit.

Auctor Libri *de Prædictionibus & Promissionibus Dei*, Inter Opera *S. Prosperi* editi, P. 2. Cap. 27. nigrum in *Salomonem* calculum mittit. *Salomon* (inquit) *elatus, in senio fornicatus mente & corpore, Domino ipsum deserente, male obiit: Metuendum exemplum posteris relinquens, ne felicitate hujus vita turbati Christum deserant, qui est suorum æterna felicitas.*

S. Gregorius Magnus Lib. 2. *Moralium in Job* Cap. 2. ex circumstantia nocturni temporis, æternæ damnationis mortem in Juda, Divite avaro, *Salomone* & Sodomitis colligit. *A qualitate quoque temporis* (inquit) *finis exprimitur actionis: Sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Judas exiisse perhibetur, cum egrediente illo ab Evangelista dicitur:* Erat autem nox. *Joan.* 13. *Hinc enim & iniquo Diviti dicitur:* Hac nocte repetent animam tuam abs te. *Luc.* 12. *Anima quippe quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quod Salomon, qui Sapientiam non perseveraturus accipit, in somnis hanc & nocte accepisse describitur.* 3. *Reg.* 3. *Hinc est, quod Angeli ad Abraham meridie veniunt,* *Genes.* 18. *punituri autem Sodomam, ad eam vespere venisse memorantur.* *Genes.* 19.

Venerabilis Beda Quæst. 29. *in Libros Regum*, explicans locum illum 4. *Regum* 23. ubi dicitur *Josias* polluisse & omnino delevisse *Excelsa, quæ ædificaverat Salomon Astaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos, offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon* .... hæc habet: *Palam ostenditur, quod utinam non ostenderetur: Quia videlicet Salomon de admissa Idololatria scelere nunquam perfecte pœnituit. Nam si fructus pœnitentiæ dignos faceret, satageret ante omnia, ut Idola quæ ædificaverat, de Civitate Sancta tollerentur: & non in scandalum stultorum, quæ ipse cum fuisset Sapientissimus erronea fecerat, quasi sapienter ac recte facta reliquerat.*

Objiciunt Hispani in Gratiam *Salomonis* plumbeos Libros Granatenses Arabica scriptos, quos a Sancto *Jacobo*, aut ab ejus Discipulis exaratos credunt, in quibus testimonium extat axpressum de Pœnitentia *Salomonis* his varbis: *Et flevit scelus fletu vehementi, & condonatum est illi: & obiit fidelis & securus.*

Verum *Salomonis* Adversarii, & cordati quique hæc merito rejiciunt: Dolentque Hispanos pluribus præclaris Monumentis, quibus Ecclesiastica Antiquitas illustrari posset, in Ecclasiarum illius Regni Tabulariis, aut Bibliothecarum pulvere neglectis, Pseudepigrapha Monumenta Eruditorum Hominum Genti venditare vella: Quasi in tanta doctrinarum luca, in tanta Criticorum fraquentia, fucum facere facile etiam nunc esset.

DISSERTATIO IV.

Da Libris Salomonis.

ARTICULUS I.

De numero Librorum Salomonis, eorumque auctoritate.

PROPOSITIO UNICA.

Tres dumtaxat Libros Salomonis Ecclesiasticus Canon recipit, Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum.

PRobatur primo ax *Melitone* Sardiano Episcopo *Epistola ad Onesimum*, apud *Eusebium* Lib. 4. *Historia Ecclesiastica* Cap. 26. ubi Veteris Tastamenti Libros recensens, ait: *Ego igitur cum in Orientem profectus essem, & ad locum ipsum pervenissem, in quo hæc & prædicata, & gesta olim fuerunt, Veteris Testamenti Libros diligenter didici, eorumque indicem infra subjectum ad te misi. Est autem ejusmodi. Mosis Libri quinque Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jesus Nave, Judices, Ruth, Regnorum Libri quatuor, Paralipomenon duo, Psalmi Davidis, SALOMONIS PROVERBIA, QUÆ ET SAPIENTIA, ECCLESIASTES, CANTICUM CANTICORUM, &c.*

Secundo, ex *Origene* in Expositione primi Psalmi, quem locum descripsit *Eusebius* Lib. 6. *Historiæ Ecclesiastica* Cap. 21. 25. ubi Veteris Testamenti Libros enumerans: *Decimus tertius* (inquit) *Proverbia Salomonis: Hebrais Misloth.* 14. *Ecclesiastes, Hebrais Coheleth.* 15. *Canticum Canticorum, Hebrais Sirhasirim.*

Tertio ex *Homilia* 12. *S. Basilii in principium proverbiorum*, ubi hæc habet: *Tres omnino sacros a Salomone Tractatus novimus exiisse. Hunc impiite Proverbiorum, & Ecclesiasten, & Cantica Canticorum. Quolibet autem propriam retinente materiam, cuncti ad hominum scripti sunt utilitatem. Imprimis Proverbiorum Liber instructio morum est quædam, necnon animi perturbationum correctio; denique vitæ in universum documentum, frequentes ac breves eorum quæ sunt agenda continens præceptiones. Ecclesiastes vero physiologiam attingit,*

git, nobisque in hac vita vanitatem palam ostendit: ut in iis qua cito prætereunt minime sit homini invigilandum, neque animi cura in rebus vanis sellocanda. Cantica Canticorum animæ perfectionis modum demonstrans. Sponsi namque ac Sponsa concordiam continent, hoc est, Animæ cum Deo Verbo familiaritatem.

Quarto ex *S. Gregorio Nysseno Homilia 1. in Canticum Canticorum:* ubi eum præmisisset, *Salomonem* Christi typum fuisse, subdit: „ Is usus hoc Salomone tanquam instrumento per illum nobis loquitur, primum quidem in Proverbiis, deinde in Ecclesiaste, & postea in proposita Philosophia Cantici Canticorum, via & ordine rationi ostendens ascensum qui tendit ad perfectum.... Aliter erudiunt Proverbia, & aliter disserit Ecclesiastes: & quæ per Canticum Canticorum traditur Philosophia, utrumque superant dogmatum sublimitate: nam quæ per Proverbia datur doctrina, ad eum qui est adhuc infans verba facit, convenienter ætati adaptans admonitionem.... Adjungit illam quæ est in Ecclesiaste Philosophiam, ut qui per proverbialem institutionem satis introduxisset ad desiderium virtutum, & cum in eo Libro reprehendisset hominum ad id quod apparet habitudinem, & vanum esse dixisset quicquid est instabile & transiens, dicens: *Quicquid venit est vanitas:* cuilibet quod sensu comprehenditur, præfert naturalem animæ nostræ motionem ad pulchritudinem quę non cadit sub aspectum. Et cum sic eos expurgasset ab habitudine quæ est ad id quod apparet, tunc per Canticum Canticorum mystice introduxit cogitationem ad divina adyta: In quibus id quidem quod inscribitur, est apparatus nuptialis: Id autem quod intelligitur, humanę animę cum Deo contemperatio.

Quinto ex *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad *Seleucum:*

Salomonis etiam tres Libros, Parœmias,
Ecclesiasten, Canticorum Cantica.

Sexto ex *S. Hilario* Prędatione in Psalmos, ubi inter Libros Veteris Testamenti 13. 14. & 15. numerat, *Salomonis Proverbia, Ecclesiasten, Canticum Canticorum.*

Septimo ex Concilio Laodiceno Canone ultimo eosdem Libros inter Scripturas Sacras numeranti, & *Salomoni* adscribente.

Octavo ex *S. Hieronymo* in Prologo Galeato. „ Tertius ordo (*inquit*) Hagiographa possidet. Et primus Liber incipit a Job. Secundus a David, quem quinque incisionibus, & uno Psalmorum Volumine comprehendunt. Tertius est Salomon tres Libros habens: Proverbia, quæ illi Mislæ, id est, Parabolas appellant. Quartus, Ecclesiasten, id est, Coheleth. Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo Sir-hassirim prænotant". Et Epistola ad Paulinum: „ Salomon Pacificus & Amabilis Domini, mores corrigit, (*in Proverbiis*) Naturam docet (*in Ecclesiaste*) Ecclesiam jungit & Christum, Sanctarumque Nuptiarum dulce canit Epithalamium, (*in Canticis Canticor.* ") Et Prędatione in Libros Salomonis: „ Tridui Opus (*inquit*) Nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis Voluminum, Misle, quas Hebræi Parabolas, Vulgata autem Editio Proverbia vocat: Coheleth, quem Græce Ecclesiasten, Latine Concionatorem possumus dicere: Sir-hassirim, quod in nostra Lingua vertitur Canticum Canticorum.

Et in Cap. 1. *Ecclesiastis*, ubi observavit, *Salomonem*, tribus nominibus vocatum fuisse; *Salomonem*, id est, *Pacificum*; & *Idida*, hoc est *Dilectum Domini*; & *Coheleth*, id est, *Ecclesiasten*, subdit: *Is itaque juxta numerum vocabulorum, tria Volumina edidit; Proverbia, Ecclesiasten, & Cantica Canticorum. In Proverbiis parvulum docens, & quasi de officiis per sententias erudiens. Unde & ad filium ejus sermo crebro repetitur. In Ecclesiaste vero maturæ virum ætatis instituens: Ne quidquam in Mundi rebus putes esse perpetuum, sed caduca & brevia universa qua cernimus. Ad extremum jam consummatum virum, & calcato sæculo præparatum, in Cantico Canticorum Sponsi jungit amplexibus. Nisi enim prius reliquerimus vitia, & pompis sæculi renunciantes, expeditos nos Adventum Christi paraverimus, non possumus dicere:* Osculetur me osculo oris sui. *Haud procul ab hoc ordine doctrinarum & Philosophi Sectatores suos erudiunt: Ut primum Ethicam doceant, deinde Physicam interpretentur, & quem in his profecisse perspexerint, ad Theologiam usque perducant. Necnon & hoc diligentius attendendum, quod per hos tres Libros Auctoris diversus est titulus.* „ *In Proverbiis enim notatur:* PROVERBIA Salomonis filii David Regis Israel. *In Ecclesiaste vero:* VERBA ECCLESIASTÆ filii David Regis Jerusalem. *In Cantico autem Canticorum, nec filius David, nec Rex Jerusalem præscribitur, sed tantum* CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS. *Sicut enim proverbia quasi rudis institutio ad duodecim Tribus, & ad totum pertinent Israel, & quomodo contemptus Mundi nonnisi Metropolitis convenit, hoc est, habitatoribus Jerusalem: ita Canticum Canticorum ad eos proprie facit mentionem, qui tantum superna desiderant. At incipientes & proficientes, & paterna dignitas, & Regni proprii merita indicatur auctoritas. Ad perfectos vero, ubi non timore eruditur discipulus, sed amore filius, proprium nomen sufficit, & æqualis Magister est, & nescit esse se Regem.*

Nono ex *Sancto Aug.* Lib. 2. *de Doctrina Christiana* Cap. 8. ubi explicans quibus Libris *Canon Scripturarum* continetur, recenset *Salomonis tres, Proverbiorum, Cantica Canticorum, & Ecclesiasten.* Et Libro 17. *de Civitate Dei*, Cap. 20. *de Salomone* sic loquitur: *Prophetasse etiam ipse reperitur in suis Libris, qui tres recepti sunt in Auctoritatem Canonicam, Proverbia, Ecclesiastes, & Canticum Canticorum.*

Decimo ex *Theodoreto* Prędatione in Canticum Canticorum. „ Illud etiam, *inquit*, præfari necessarium est, tria Salomonis esse Volumina, Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum. Ac Proverbia quidem utilem de moribus disciplinam complecti. Ecclesiasten autem eorum quæ sensibus percipiuntur, naturam indicare, vitæque præsentis docere vanitatem: ut ea fluxa & fragilia cognoscentes, tamquam fugacia ac prætereuntia spernamus, & quæ futura sunt, ut firma atque æterna & permanentia concupiscamus. Canticum Canticorum mysticam Sponsæ & Sponsi necessitudinem & conjunctionem continere. Ut universa Doctrina Salomonis sit veluti scala quædam, quæ tribus gradibus constet, morali, naturali, & mystico. Principio igitur qui ad pie recteque vivendi disciplinam accedit, necesse est ut bonis affectionibus Animam purget. Atque ita deinceps fugacem rerum prætereuntium, quæ sensu jucundę videntur, vanitatem despiciat: & inde postremo sublimis avolet ad Sponsum perpetua bona pollicentem amandum & complectendum. Idcirco tertio etiam loco hic constitutus est Liber, ut ratione & via ad perfectionem contendamus.

Undecimo ex *S. Joanne Damasceno* Libro 4. *de Fide Orthodoxa*, Cap. 18. *Tertius porro Librorum quinquernio*, inquit, *versibus constat, nempe Liber Job, Psalterium, Proverbia Salomonis, ejusdem Ecclesiastes, & Cantica Canticorum.*

Objicies, *Salomonis* quinque Libros ab *Innocentio I.* in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, & ab Ecclesiæ Africanæ Patribus in Concilio Carthaginensi 3. Can. 47. numerari. *Sapientiæ* Librum nomine *Salomonis* laudari ab Auctore Libri 2. *de Symbolo ad Cathecumenos* apud *S. Aug.* Cap. 2. imo & a *S. Cypriano* Libro *de Mortalitate*, a *S. Basilio* Libro 5. *contra Eunomium*, & a *S. Ambrosio* passim.

Respondetur: Libros *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici*, *Salomoni* ab Ecclesiasticis Scriptoribus interdum tributos *propter quamdam eloquii similitudinem. Nam Salomonis non esse nihil dubitant quique doctiores*, (inquit S. *Aug.* in *Speculo*, & Lib. 2. *de Doctrina Christiana*, Cap. 8. Libro 17. *de Civ. Dei*, Cap. 20.) Ex æquivocatione forte factum est, ut Liber *Sapientiæ Salomoni* tribueretur, quod ab antiquis *Proverbia* vocarentur *Sapientia Salomonis*. Sic enim *Melito* supra laudatus: *Salomonis proverbia, quæ & Sapientia.* Sic *Hegesippus*, *S. Irenæus*, & alii, teste *Eusebio* Lib. 4. *Histor. Ecclesiast.* cap. 22. „ Non solum autem ipse, sed etiam Irenęus, & omnes Antiqui, Proverbia Salomonis vocare solent Sapientiam omnium virtutum Præcepta continentem. Sed & S. *Cyprianus* Lib. 3. *Testimoniorum ad Quirinum*, c. 16. & 56. *Proverbia* laudat nomine *Sapientiæ Salomonis.*

ARTICULUS II.

De Libro Proverbiorum.

I. Hic Liber in primævo Canone tum Synagogæ, tum Ecclesiæ, divinæ semper auctoritatis habitus est. Unus e Christianis *Theodorus Mopsuestenus* asserere non dubitavit, *Salomonem* Proverbia humana tantum sapientia dictasse, neque Prophetiæ gratiam, ut ea scriberet, accepisse; quod in Synodo Quinta Oecumenica refertur, & damnatur. Quo ab errore non longe abit *Grotius* in Cap. 1. Proverbiorum. *Videtur*, inquit, *hic Liber esse* Ἐκλογὴ *selectio optimarum Sententiarum, ex plurimis, qui ante Salomonem fue-*

forre Scriptoribus, quales Ἐκλογὰς multi Imperatorum Constantinopolitanorum conscribi in suos usus fecere.

PROPOSITIO I.

Salomon Proverbia scripsit Sapientia divinitus infusa, & Spiritu Sancto afflatus.

PRobatur ex 3. Regum Cap. 4. 29. *Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in litore maris. Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & erat sapientior cunctis hominibus: Sapientior Ethan Ezrehita, & Heman, & Chalcol, & Dorda filiis Mahol; & erat nominatus in universis Gentibus per circuitum. Locutus est quoque Salomon tria millia Parabolas, & fuerunt Carmina ejus quinque & mille.* Locutus est Parabolas, sive scripsit Proverbia, ea sapientia quam ipsi dederat Deus, quæ humana utique non erat, sed divinitus inspirata.

Probatur secundo ex Ecclesiæ auctoritate, quæ ab Apostolorum temporibus hunc semper Librum ut Canonicum habuit, adeoque & ad illius Auctorem pertinere existimavit illud *S. Petri* Epistola 2. Cap. 1. 21. *Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines.* Unde *Theodori Mopsuesteni* blasphemiam in Synodo V. Oecumenica Collatione 5. execrata est, qui scripserat: *Salomonem Proverbia & Ecclesiasten ex sua persona ad aliorum utilitatem composuisse, cum Prophetiæ quidem gratiam non accepisset, prudentiæ vero gratiam quæ evidenter altera est præter illam, secundum Bea-*
2. Cor. 12. *ti Pauli vocem.*

Probatur tertio, ex *S. Augustino* lib. 17. *de Civitate Dei*, Cap. 20. ubi aliqua de Christo & Ecclesia in Libro *Proverbiorum* a *Salomone* prophetice scripta esse docet. „ *Tamen*, inquit, *quod in Proverbiis legitur, Viros impios dicere:* Abscondamus in terra virum justum injuste, absorbeamus vero eum tanquam infernus viventem, & auferamus ejus memoriam de terra, possessionem ejus pretiosam apprehendamus; *non ita obscurum est, ut de Christo & possessione ejus Ecclesia sine laboriosa expositione non possit intelligi. Tale quippe aliquid etiam Dominus ipse Jesus per Evangelicam*
Matth. 22. 38. *Parabolam ostendit dixisse malos colonos:* „ Hic est Hæres, venite, occidamus eum, & nostra erit hæreditas. *Itemque illud in eodem Libro, quod jam ante perstrinximus, cum ageremus de sterili quæ peperit septem, nonnisi de Christo & Ecclesia mox ut fuerit pronuntiatum consuevit intelligi ab eis, qui Christum Sapien-*
Prov. 9. 1. &c. *tiam Dei esse noverunt.* „ Sapientia ædificavit sibi domum, & suffulsit columnas septem; immolavit suas victimas, miscuit in cratere vinum suum, & paravit mensam suam. Misit servos suos convocans cum excellenti prædicatione ad craterem, dicens: Quis est insipiens? Divertat ad me. Et inopibus sensu dixit: Venite, manducate de meis panibus, & bibite vinum quod miscui vobis. *Hic certe agnoscimus Dei Sapientiam, hoc est, Verbum Patri coæternum, in utero virginali domum sibi ædificasse corpus humanum, & huic tanquam capiti membra, Ecclesiam subjunxisse, Martyrum victimas immolasse, Mensam in vino & panibus præparasse, ubi apparet etiam Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech; insipientes & inopes*
1. Cor. 17. *sensu vocasse, quia, sicut dicit Apostolus:* Infirma hujus Mundi elegit, ut confunderet fortia. *Quibus tamen*
Prov. 9. 6. *infirmis quod sequitur dicit:* „ Derelinquite insipientiam, ut vivatis; & quærite prudentiam ut habeatis vitam. *Participem autem fieri Mensæ illius, ipsum est incipere habere vitam. Nam & in alio Libro*
Eccles. 8. 15. *qui vocatur Ecclesiastes, ubi ait:* Non est bonum homini nisi quod manducabit & bibet, *quid credibilius dicere intelligitur, quam quod ad participationem Mensæ hujus pertinet, quam Sacerdos ipse Mediator Testamenti Novi exhibet secundum ordinem Melchisedech de Corpore & Sanguine suo? Id enim Sacrificium successit omnibus illis Sacrificiis Veteris Testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri: propter quod etiam vocem il-*
Ps. 39. 7. *lam in Psalmo trigesimo & nono ejusdem Mediatoris per Prophetiam loquentis agnoscimus:* Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi. *Quia pro illis omnibus Sacrificiis & oblationibus corpus ejus offertur, & participantibus ministratur.*

PROPOSITIO II.

Liber Proverbiorum non est Ecloga optimarum Sententiarum, ex plurimis qui ante Salomonem floruerint scriptoribus.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra, quæ *Salomonem* Proverbiorum Auctorem, non Compilatorem duntaxat fuisse testatur. (3. Regum 4. 32.) *Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas.* (Et Proverbiorum 1.) *Parabolę Salomonis filii David, Regis Israel.* Item in fronte c. 10. *parabolæ Salomonis.* Et c. 25. 1. *Hæ quoque parabolæ Salomonis, quas transtulerunt Viri Ezechiæ Regis Juda.* Et Ecclesiastis 12. 9. *Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarravit quæ fecerat; & investigans composuit parabolas multas.*

Probatur secundo ex ætate *Salomonis*, qui Gentilium Sapientibus longe antiquior fuit, siquidem septem Sapientes temporibus *Cyri* floruerunt, & ante Olympiades vix ullum Eruditum nomen in Græcia auditum est. At longe ante primam Olympiadem regnavit *Salomon*, tempore scilicet *Menelai*, qui Trojanis temporibus fuit, a quibus quadringentos septem annos ad primam Olympiadem numerat *Clemens Alexandrinus Lib. 1. Stromatum*. Liber itaque Proverbiorum non est Ecloga optimarum Sententiarum ex plurimis qui ante *Salomonem* floruerint Scriptoribus.

Imo vero ex Libro Proverbiorum exquisitas Sententias in Libros suos derivarunt Scriptores Ethnici. Quod legitur Cap. 13. 20. *Qui cum Sapientibus graditur, Sapiens erit: Amicus stultorum similis efficietur;* Theognis expressit:

Sæpe bonis junctus disces bona: Si comiteris
Sæpe malos, perdes quod tibi mentis erat.

Illud Cap. 14. 30. *Putredo ossium invidia*, Menander mutuatus est:

Invidia vero, quod malorum pessimum est,
Tabem creavit, & creabit, & creat,
Vera satelles animi corrupti impia.

Illud Cap. 15. 8. *Victimæ impiorum abominabiles Domino: Vota Justorum placabilia:* Plato in *Alcibiadem* suum derivavit. *Neque enim existimo* (inquit) *tale Diis esse ingenium, ut donis ducantur, quomodo solent mali creditores; sed & nos rem stultam dicimus, cum per eam rem volumus esse Lacedæmoniis superiores. Res enim esset dura, si ad dona & victimas nostras spectarent Dii, & non ad Animam, id est, an quis justus sanctusque sit. Imo vero, ut ego arbitror, multo magis illi respiciunt, quam speciosos ludos & sacrificia, multa quidem Diis, frequenter vero etiam hominibus hallucinatis fieri solita, quæ facile quotannis exhibere possunt tam Civitates quam privati. At Dii, ut qui non sint donis inescabiles, contemnunt talia, ut ait Deus, & Deorum Propheta. Videtur ergo apud Deos & apud homines mente præditos justitia, & prudentia maximum obtinere honorem.*

Illud Cap. 19. 4. *Divitiæ addunt amicos plurimos;* expressit Sophocles, *Aleadis*:

Divitię amicos comparant mortalibus.

Quod in eodem Cap. 5. 8. legitur: *Qui possessor est mentis, diligit animam suam:* Aristoteles expressit 9. *Moralium* ad *Nicomachum*, Cap. 8. *Virum bonum* (inquit) *oportet sui esse amantem: nam & sibi, & aliis proderit recte faciens. Virum autem malum non oportet esse sui amantem: nam & se, & alios lædet, pravis affectibus obsequens. In malo igitur homine dissonat quæ facere debet, & quæ facit: At vir bonus quæ debet facere, ea & facit. Mens enim quævis eligit id quod ipsi optimum est.*

Illud ejusdem Cap. 5. 13. *Dolor patris filius stultus*, expressit *Euripides* in *Oenomao*:

Ambiguus animi cernere haud valeo satis,
An sit propago liberum mortalibus,
An sterilis ævi vita fortunatior.
Conspicio miseros nulla queis proles domi est:
Sed nec parentum major est felicitas:
Nam dira pestis moribus proles malis.

Illud Cap. 22. 2. *Dives & pauper obviaverunt sibi*, imitatus est *Sophocles* in *Ajace*:

Plebs nuda tamen, tolle potentes,
Haud præsidii satis ipsa sibi est:
Modicus validi, validusque iterum
Modici se se sustentant ope,
Sed non possunt mentes stupidæ
Tam provida dicta doceri.

Illud

Illud Capit. 23. 27. *Fovea euim profunda est Meretrix*, eapressit *Anaxilaus* de *Phryue* Meretrice loquans:

At Charybdin nonne Phryne longe post se posthumat?

Qua Naviculaterem absorpsit totum eum uavi sua.

Illud Proverbiorum 10. 7. *Memoria Justi eum laudibus, & nomen impierum putrefcet*: Plato traostulit io Librum fonm 7. De Legibus: *E Civibus* (inquit) *qui finem vivendi fecerint, eos si modo corpore vel auime praclare se gesserint, Legibusque paruerint, laudibus celebrari verum fuerit. Quidni ante? At dum adhuc vivunt, hoc eos laudatiauum & cautuum prosequi, minus fecurum, omninoque prius quam decurso quis tota vita spatio, laudabili eam exitu terminaverit. Atque hac omnia nobis ex aquo tam maribus quam feminis, qui modo eximia probitate fuerimus, communia sunt.* Ita refert *Eusebius* Lib. 12. *Peaparationis Evaugelica*, Cap. 24.

Illud Cap. 28. 20. *Qui festinat ditari*, *non erit innocens*; ita *Menander* expressit:

Nemo & repente dives & justus fuit.

Illud Proverbiorum 30. 8. *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi*, expressit *Plato* Raipublicæ tertio. *Ergo alia quædam* (inquit) *ni fallor, reperimus, quæ ne in civitatem furtim uuquam & occulte fubeant, ab ejus Moderatoribus omni provisione cavendum erit. Quænam illa? Opes, inquam, & inopia: Quod illa quidem luxum, ignaviam, rerumque uovarum molitionem invehaut; hac vero prater factiones illiberalitatem simul atque malitiam. Malitia autem nomine indignum omne facinus continetur.* (Apud *Eusebium* Lib. 12. *Præparationis Evangelica*, Capit. 35.) Id *Alexis* Comicus & *Heratius* in fua etiam Carmina transtularunt.

Terram commotum iri *per servum cum regnaverit*, Proverbiorum 30. 22. dicitur. Id vero eapressit *Menander*:

Servire, serve, ei metua qui servus fuit:
Jugo absolutei femet non norunt boves.

P R O P O S I T I O III.

Quamvis Proverbiorum Liber fecundum omnes suas partes sit Canonica Auctoritatis, ejusque maximam partem Salomonis esse cujus nomine inscribitur, certissimum sit; non tamen certa constat, an duo postrema Capita Salomonem habeaut Auctorem.

PRima & facunda pars Propositionis fatis probatæ funt fuperius; Ecclesiæ namque & Synagogæ Canoo, Librique inscriptio duplicem illam confirmant veritatem. In unum quidem Librum a *Salomone* redactæ non fuere Sacræ illæ Parabolæ, fed sparsim scriptæ plaræque vel dictitatæ, variisqua compilationibus in Librum unum collectę. Unde initio Cap. 25. legitur: *Ha quoque Parabola Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechia Regis Juda*: Hoc est, Ministri qui erant a Commentariis; videlicet *Eliacim* filius illi Halcię, *Sebna* Scriba, & *Joahe* filius Asaph. Versio 70. Interpretum sic habet: *Ha sunt disciplina Salomonis indistincta, quas descripserunt Amici Ezechię Regis Judæa*. Namo autem cordatus non videt qoam inepte ex hoc loco concludat *Teologico-Politici* Tractatus damnandus Auctor, Proverbia hæc fuissa collecta tempore fecundi Templi, vel certe *Josia* Regis.

Paulo speciosior est, fed tameu lavissima *Grotii* conjectura, qoi ex his verbis Capit. 24. 23. *Hac quoque Sapientibus*, colligit fequentes Sentantias e Sapientum Libris adjectas fuisse post *Salomonem* ante *Ezechiæ* tempora; ac si sensus sit: *Hac quoque Sapientum*. Illius enim conjecturæ vanitatem detegunt Versiones feptuaginta Interpeetum, *Aquila*, *Theodotienis*, & *Symmachi*, supplentium vaebum *dica*, quod in Vulgata nostra fubiotelligitur: *ταυτα δὲ λεγω υμιν τοις σοφοις Hac autem dica vobis Sapientibus*. Hunc fensum confirmat Chaldaica Parapheasis, quę sic habet: *Hac quoque Sapientibus dica*: *Accipere personam in judicio, non est bonum*: & Versio Syriaca, quę sic Latine redditur: *Hac Sapientibus dica*: *Rationem habere personarum in judicio, non est bonum.*

Major ast dubitandi ratio, an *Salomon* duorum postremorum Capitum Auctor fuerit. Alterius esse Auctoris qoibusdam Interpretibos videtur, ob illa verba, quę in fronte trigesimi Capitis leguntur: *Verba congregantis, filii Vomentis*; & illa quę initio postremi Capitis: *Verba Lamuelis Regis: Visio, qua erudivit eum Mater sua*. Priorem namque locum ita reddi debuisse fecundum Hebræum Textum, Viri in hoc literarum genere eruditi plerique omnes observant. *Verba Agur filii Jake: prophetiam dixit vir ad Ithiel, & Uchal*. Quod Chaldaica Paraphrasis & Syriaca versio confirmant. *Agur* itaqua harum quæ fequuntur, sententiarum Auctorem fuissa censent. Hunc Sapientem inter Hebræos Magisteum tempore *Salomonis* floruisse vult *Aben-Ezra*. Alii noman *Agur* proprium non esse putant, fed appellativum, cujus significatio *Salomoni* conveniat, qui Sapientiam fuam in hunc Librum congregavit; collegit, filio *David* qui & ipse Sapientiam effudit. Unde ait Psalmo 44. *Eructavit cor meum verbum bonum*. Ideoque latinum Ioterpretem horum nominum significationem consulto expressisse his verbis: *Verba congregantis, filii Vomentis*. Unde & *R. Nathon* in *Avoth*, & *R. Levi Ben Gerson* censent *Agurem* ipsum fuisse *Salomonem*. At quomodo hæc verba *Salomoni* conveniunt quæ ab *Agure* proferuntur? *Stultissimus sum virorum, & Sapientia hominum non est mecum: Non didici Sapientiam, & non novi scientiam Sanctorum*. Hæc ex modestia dixisse *Salomonem* respoodebuot. Verum nonne ęque modestus erat cum Librum scripsit *Ecclesiastis*? Io quo tameo de se ait Cap. 1. 16. *Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes Sapientia qui fuerunt antè me in Jerusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.*

De *Lamuele* æque dissentiunt Interpretes. *Grotius*, & alii *Ezechiam* essa putant, a Matre *Abia*, Zachariæ viri haud dubie Sapientis filia aruditum. Alii *Salomonem* intelligunt, qui *Lamuel* a matre *Bethsabea* fuerit appellatus. Ita *R. Nathan* in *Avoth*, aliiqua plures. A Matre aotem fua Muliere sapienta & forti optimis præceptis institutum fuisse *Salomonem*, colligunt ea Cap. 4. *Proverbiorum*, 3. 4. ubi ait: *Nam & ego filius fui Patris mei tenellus, & unigenitus coram Matre mea & docebat me atqua dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum; custodi peacepta mea, & vives*. Apud Septuaginta Interpretes *Lamuelis* nomen oon habetur. Sed hunc fansum reddit eorum Varsio: *Verba mea dicta funt a Deo Regis admonitia quem erudivit Mater sua*. Syrus noman illud mutilatum exhibet hunc in modum: *Sermones Muel Regis Propheta quem erudiens Mater sua, dixit ad eum*. *R. Aben-Ezra* Salomonem appellatum fuisse putat *Lamuelem*, ut Deum cum illo esse significaretur. Nam *Lemmo El*, unde *Lamuel* idem est ac, *Cum illo Deus*. Ad quod forte alluserit *Nathan* Prophata 3. *Regum* 1. 37. cum *Salomoni* bene precatur: *Quomodo fuit Dominus cum Domino meo Rege, sic sit cum Salomone*. Ex his omnibus patet, nihil certo pronuntiari posse de Auctore postramorum duorum Capitum Libri Proverbiorum, fed folis conjecturis asse locum quas Lectoris judicio permitto, dummodo certum habeat, hæc duo postrema Capita non minus esse canonica & divina, quam reliquum Librum.

A R T I C U L U S III.

De Libro Ecclesiastis.

L*Ibrum Ecclesiastis* in primo Canonicorum Librorum ordine femper habuit Ecclesia, ut constat ea iis Patribus, Conciliis, & Pontificibus, qui Sacrorum Librorum Indices scripserunt, Melitone, Origene, Auctore Synopseos Scripturæ Sacræ, S. Athanasii nomine ioscriptæ, Concilio Laodiceno, S. Gregorio Nazianzano, Cyrillo Hierosolymitano, SS. Hilario, Epiphanio, Hieronymo, Augostino, Innocentio I. Concilio Carthaginensi 3. Gelasio 1. in Synodo Romana, S. Joanoa Damasceno, Eugenio IV. & Tridentina Synodo. Soli illi Hæretici Anonymi, apud *Philastrium*, hunc Librum ea Canona leguntur expunxisse. De illius Auctore Thalmudistę, & fæpe audacior *Grotius* nobiscum non conveniunt. Illi enim in *Baba Bathra* Cap. 1. illum tribuunt *Ezechia* Regi. Hic vero *Zorobabeli*, sive selectis ab eo Magistris, qui ut verba Sapientum colligerent, ac in unum corpus fub persona *Salomonis* congarerent, Mandatum ab *ipso* habuarint.

PROPOSITIO I.

Contra Canonicam Ecclesiastis Auctoritatem nulla militant ponderis alicujus Argumenta.

Quod enim objici posset, videri hujus Libri Auctorem negare creaturas esse bonas, & opera Dei quasi vana & noxia calumniari his verbis: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*; levissimum est, cum nomine vanitatis mutabilitas & corruptibilitas hic significetur. Creaturæ autem omnes mutationi obnoxiæ sunt, & corruptioni, quæcumque in usum hominis veniunt. Ac vapori fumi similes sunt, si cum Deo præsertim comparentur: Quamvis absolute & secundum se bonæ sint. Sic hanc sententiam explicat *S. Hieronymus* in commentariis: *Si cuncta*, inquit, *quæ fecit Deus, sunt valde bona, quomodo omnia vanitas, & non solum vanitas, verum etiam vanitas vanitatum? Ut sicut in Cantico Canticorum inter omnia carmina excellens carmen ostenditur: Ita in vanitate vanitatum vanitatis magnitudo demonstretur. Tale quid & in Psalmo scriptum est*, Verumtamen universa vanitas, omnis

Exodi 44. homo vivens. *Si homo vivens vanitas est: Ergo mortuus vanitas vanitatum. Legimus in Exodo, Glorificatum vultum Moysis in tantum ut filii Israel in eum aspicere non possent. Quam gloriam Paulus Apostolus ad comparationem Evangelicæ gloriæ dicit esse, non gloriam.*

2. Cor. 3. „ Nam nec glorificatum est, *inquit*, quod glorificatum „ fuit in hac parte, propter excellentem gloriam. *Possumus igitur & nos in hunc modum cælum, terram, maria, & omnia quæ in hoc circulo continentur bona quidem per se dicere, sed ad Deum comparata esse pro nihilo. Et quomodo si igniculum lucernæ videns, contentus essem ejus lumine, & postea orto Sole non cernerem quod lucebat: Stellarum quoque lumina jubare viderem Solis abscondi: Ita respiciens elementa & rerum multiplicem varietatem, admiror quidem operum magnitudinem, recogitans autem omnia pertransire, & Mundum suo fine senescere, solumque Deum illud semper esse quod fuerit, compellor dicere, non semel, sed bis:* Vanitas vanitatum, omnia vanitas . . . . *Caducum itaque nonnihil in hoc verbo vanitatis ostenditur*. Quæ

Rom. 1. „ enim videntur, *ut ait Apostolus*, temporalia sunt, „ quæ autem non videntur, æterna. *Sive quia* Vanitati creatura subjecta est, & ingemiscit, & parturit, & præstolatur revelationem filiorum Dei: *Et*,

1. Cor. 13. „ Nunc ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. *Tamdiu enim omnia vana sunt, donec veniat quod perfectum est.*

Gravioris ponderis non est quod objiciunt contra Divinam Libri illius Auctoritatem: Illum Epicureis favere, homines ad vitam belluarum more transigendam & ad fruendas voluptates, quæ ex gustu, aliisque corporeis sensibus percipiuntur incitare; quasi sit unicus ille hominis finis: Immortalitatem Animæ in dubium revocare. Capit. 2. 23. *Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis?* Cap. 3. *Omnis homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.* Vers. 19. *idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio: Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: Similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius: Cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum: De terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum? Et deprehendi nihil esse melius quam lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?* Cap. 5. 17. *Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub Sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: & hæc est pars illius.* Cap. 8. 15. *Laudavi igitur lætitiam, quod non esset homini bonum sub Sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo.* Cap. 9. 5. *Viventes enim sciunt se esse morituros; Mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem: Quia oblivioni tradita est memoria eorum.* Vers. 7. & sequentibus: *Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum . . . . Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Perfruere vita cum uxore tua quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub Sole omni tempore vanitatis tuæ. Hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub Sole. Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: Quia nec opus nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud Inferos, quo tu properas.* Objectio (inquam) ex his locis petita nullius est momenti: cum hæc ex sua sententia *Salomon* non proferat, sed ex persona stultorum & impiorum hominum pleraque proponat. De finibus enim bonorum & malorum hoc in Libro disserit . . . . . Varias opiniones profert, discutit, falsas & erroneas repudiat, veras & pias adstruit, confirmat: Disquisitiones de Dei arcanis temerarias & exitiales esse docet: Divinæ Providentiæ nostra omnia, nosque ipsos permittere nos debere. Deum timendum, a quo datus est, & ad quem redit hominis Animus, dum corpus in terram solvitur: & qui homines de omnibus operibus, sive bonis, sive malis judicaturus est. Capit. 4. 17. & Capit. 5. Vers. 1. & sequentibus: *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua ut audias. Multo enim melior est obedientia, quam stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram: Idcirco sint pauci sermones tui. Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia. Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio. Sed quodcumque voveris, redde. Multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: Neque dicas coram Angelo: Non est providentia; ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum. Ubi multa sunt somnia, plurima sunt vanitates, & sermones innumeri: Tu vero Deum time.* Cap. 7. 1. 26. 28. 29. 30. *Quid necesse est homini majora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut umbra præterit? . . . . Lustravi universa animo meo, ut scirem & considerarem, & quærerem sapientiam & rationem; & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium . . . Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem, quam adhuc quærit anima mea, & non inveni . . . . Solummodo inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis ut sapiens est? & quis cognovit solutionem Verbi?* Cap. 8. 2. 3. 4. 5. 17. *Ego os Regis observo, & præcepta juramenti Dei. Ne festines recedere a facie ejus, neque permaneas in opere malo: Quia omne quod voluerit, faciet: & sermo illius potestate plenus est; Nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis? Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali? . . . Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem distinctionem quæ versatur in terra . . . . . Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum quæ fiunt sub Sole, & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat . . . .* Cap. 9. 1. *Omnia hæc tractavi in corde meo, ut curiose intelligerem: Sunt Justi atque Sapientes; & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Cap. 11. 5. *Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis: sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.* Vers. 9. *Et scito quod pro omnibus his adducet te Deus in Judicium.* Cap. 12. 7. *Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent . . . . & revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Quibus verbis Animorum immortalitas adstruitur. Denique ex duabus postremis Libri sententiis, quibus totius disputationis finem fecit, exploratum est, quid de hominis officiis & fine ac de futura vita, *Ecclesiastes* senserit. *Finem*, inquit, *loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & Mandata ejus observa. Hoc est enim omnis homo: & cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.* Vel, si ex sua sententia, non ex impiorum persona locutum *Ecclesiasten* quis contendat iis locis quæ objiciuntur, facile conciliabuntur cum his quæ mox prolata sunt, dicendo illum de usu modesto & legitimo bonorum temporalium, quod *donum Dei est*, non de illorum fruitione intelligendum esse: & spiritalem præterea sensum sub cortice literæ sæpe latere. Unum etiam dixisse interitum hominis & jumentorum, & æquam utriusque conditionem secundum corpus, non secundum animam. Pro Animæ nostræ salute laborandum in hac vita, & operandum bonum, dum tempus habe-

bemus, quia post mortam nullus est meriti locus, sed præmii vel supplicii.

Confirmatur prima Responsio, quæ probabilior & communior est ax *S. Gregorio Magno*, Lib. 4. *Dialogorum*, Capit. 4. „ Salomonis, *inquit*, Liber in quo hæc scripta sunt, Ecclesiastes appellatus est. Ecclesiastes autem proprie Concionator dicitur. In Concione varo sententia promitur, per quam tumultuosæ turbæ seditio comprimatur. Et cum multi diversa sentiunt, per Concionantis rationem ad unam sententiam perducuntur. Hic igitur Liber idcirco Concionaror dicitur, quia Salomon in ea quasi tumultuantis turbæ suscepit sensum; ut ea per inquisitionam dicat quæ fortasse per tentationem imperita mens sentiat. Nam quot sententias quasi per inquisitionem movet, quasi tot in se personas diversorum suscipit. Sed Concionaror verax valut aatensa manu omnium tumltus sedat, eosque ad unam sententiam revocat, cum in ejusdem Libri termino ait: *Finem loquendi omnes pariter audiamus; Deum time, & mandata ejus observa: Hoc est enim omnis homo*. Si enim in Libro eodem per locutionem suam multorum personas non susceperat, cur ad audiendum loquendi finem secum pariter omnes admonebat? Qui igitur in fine Libri dicit: *Omnes pariter audiamus*; Ipse sibi testis est, quia in se multorum personas suscipiens, quasi solus locutus non est. Unde & alia sunt, quæ in Libro eodem per inquisitionem moventur, atque alia quæ per rationem satisfaciunt. Alia quæ ex tentati profert animo, atqua adhoc hujus Mundi delectationibus dediti; alia vero in quibus ea quæ rationis sunt disserit, ut animum a delectationa compescat. Ibi namque ait:
Ecclef. 5. *Hoc itaque mihi visum est bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo*. Et longe inferius subjungit: *Melius est ire ad domum luctus*
Ecclef. 7. *quam ad domum convivii*. Si enim bonum est manducare & bibere, melius videbatur ad domum convivii pergere, quam ad domum luctus. Ex qua re ostenditur, quia illud ex infirmantium persona intulit, hoc vero rationis definitione subjunxit. Nam ipsas protinus rationis causas edisserit, & de domo
Cap. 7. luctus quæ sit utilitas ostendit, dicens: *In illo enim finis cunctorum hominum, & vivens cogitat quid futurum sit*. Rursum illic scriptum ast: *Lætare juvenis in adolescentia tuo*. Et paulo post subditur, *Adolescentia enim & voluptas vana sunt*. Qui dum hoc postmodum vanum esse redarguit, quod prius admonuisse videbatur, patenter indicat, quia illa quasi ea desiderio carnali verba intulit, hæc vero ex judicii veritate subjunxit. Sicut ergo delectationam prius carnalium axprimens, curis postpositis denuntiat bonum esse manducare & bibere, quod tamen postmodum ax judicii ratione reprehendit, cum esse melius dicit ire ad domum luctus, quam ad domum convivii; & sicut lætari debere juvenam in adolescentia sua, quasi ea deliberatione carnalium proponit, & tamen postmodum per definitionem sententiæ adolescentiam & voluptatem vana esse redarguit: Ita etiam Concionator noster, velut ex mente infirmantium humanæ suspicionis sententiam
Cap. 3. proponit, dum dicit: *Unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: Similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumentis amplius*. Qui tamen ex definitione rationis suam postmodum sen-
Cap. 6. tentiam profert, dicens: *Quid habet amplius Sapiens a stulto, & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est vita?* Qui igitur dixit: *Nihil habet homo jumentis amplius*; Ipse rursum definit, quia habet aliquid Sapiens non solum amplius a jumento, sed etiam ab homine stulto, videlicat ut pergat illuc ubi est vita. Quibus verbis primum indicat, quia hic hominum vita non est, quam esse alibi testatur. Habet ergo homo hoc amplius jumentis, quia illa post mortem non vivunt; hic vero tunc vivere inchoat, cum per mortem carnis hanc visibilem vi-
Cap. 7. tam consummat. Qui etiam longe inferius dicit: *Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare. Quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud Inferos, quo tu properas. Quomodo ergo unus interitus est hominis & jumenti, & æqua utriusque conditio?* Aut quomodo nihil habet homo jumentis amplius, cum jumenta post mortem carnis non vivunt; hominum vero spiritus pro malis suis operibus post mortem carnis ad Inferos deducti nec in ipsa morte moriuntur? Sed in utraque tam dispari sententia demonstratur, quia Concionator verax & illud ea tentationa carnali intulit, & hoc postmodum ex spiritali veritate definivit. „ Id tandem agnovere prisci Hebræorum Rabbini, qui cum de Libro *Ecclesiastis* rejiciendo, propter ea quæ in objectionibus continentur, aliquando deliberassent, ab eo consilio absterriti sunt, eum initium & finem Legi consentire observassent, ut refertur in Tractatu Thalmudico Sabbathi, Cap. 2. & a *Maimonide* in *More Nevochim*, & *Aben-Ezra*. Quod & *S. Hieronymus* confirmat in Cap. 12. *Ecclesiastis*.

Responsionem utramqua *S. Hieronymus* approbat, Commentario in Cap. 12. tum eorum qui *Ecclesiasten* alieno loqui nomine existimant, cum homines incitat ad fruendas voluptates, quæ gustu, aliisque sensibus corporeis percipiuntur, & prosopopejam facere more Rhetorum & Poetarum; quasi dicat: *Hæc aliquis loquatur Epicurus, & Aristippus, & Cyrenaici, & cæteræ pecudes Philosophorum: Ego autem mecum diligenter retractans, invenio non, ut quidam æstimant male, omnia fortuito geri, & variam in rebus humanis fortunam ludere, sed cuncta judicio Dei fieri*. Tum eorum etiam opinionem *S. Hieronymus* approbat, qui *Ecclesiasten* non ea alienus, sed ea sua persona loqui censent: Ut horum verborum, *Vade, comede in lætitia panem tuum, &c.* hic sit sensus: *Quia didicisti quod morte omnia finiantur, & in Inferno non sit pænitentia, nec aliquis ad virtutes recursus: Dum in isto sæculo es, festina, contende agere pænitentiam: Dum habes tempus, labora. Libenter enim suscipit Deus pænitentiam. Aliter. Simpliciter intellectum prodest, juxta illud:* Sive manducetis, sive bibatis, sive aliquid faciatis, omnia in nomine Domini facite. *Et in alio* 1. Cor. 10.
loco: Cum consilio vinum bibe. *Non enim habet veram lætitiam & esse bonum, qui creaturis supra bo-* Prov. 31.
num abutitur. Melius autem est sic sentire. Cujus placuerunt opera coram Deo, nequaquam indigere poterit vero pane & vino, quod calcatum est de vinea Soreck. Eccl. 1.
„ *Dato nobis itaque præcepto quod dicit:* Desiderasti sapientiam, serva mandata, & Dominus ministrabit tibi eam: *& servemus mandata, & panem & vinum spiritualia invenire poterimus . . . Porro quod in 70. Interpretibus dicitur*, Veni, comede in lætitia Joan. 7.
panem tuum, & bibe in corde bono vinum tuum: *ejus Ecclesiastæ vox est, qui in Evangelio loquitur*: Qui sitit, veniat ad me, & bibat. *Et in Proverbiis*: Prov. 9.
Venite, comedite panes meos, & bibite vinum mecum.

Pium similiter sensum habet locus ille Cap. 3. 12. *Et cognovi quod non esset melius nisi lætari, & facere bene in vita sua. Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum est Dei*. Hæc, inquam, sententia rectum & pium sensum habet, etiamsi *Ecclesiastes* illam suo nomine protulerit. Id liquet ex Commentario quo hanc *S. Hieronymus* illustrat. *Propterea*, inquit, *colonus & hospes Mundi homo datus est, ut brevi vita sua fruatur tempore, & spe prolixioris ætatis abscissa, cuncta quæ possidet quasi ad alia profecturus aspiciat; & quod potest, bene faciat in vita sua: Nec frustra ob congregandas opes cogitationibus torqueatur. Neque se putet plus de suo labore lucrari posse quam cibum & potum, & si quid de opibus suis in bonis operibus expenderit, hoc solum donum Dei est. En quibus non* (ut quidam æstimant) *ad luxuriam, & delicias, & desperationem, secundum illud Isaiæ*: Manducemus & bibamus, cras enim mo- Isai. 20.
riemur: *instar animalium provocamur: Sed secundum Apostolum*: Habentes victum & vestitum, his con- 1. Tim. 6.
tenti simus; *& quicquid supra habere possumus, in pauperibus nutriendis, & egentium largitione consumamus. Porro quia caro Domini verus est cibus, & sanguis verus est potus, juxta ἀναγωγήν, hoc solum habemus in præsenti sæculo bonum, si vescamur carne ejus, cruoreque potemur, non solum in Mysterio, sed etiam in Scripturarum lectione. Verus enim cibus & potus, qui ex verbo Dei sumitur, scientia Scripturarum est*.

PROPOSITIO II.

Nec Ezechiæ, cum Thalmudistis; nec Zorobabeli, cum Grotio; sed Salomoni, cum Ecclesia, Liber Ecclesiastis adscribendus est.

PRobatur Propositio ex initio Libri: *Verba Ecclesiastæ, filii David, Regis Jerusalem*. Quæ nec *Ezechiæ* proprie, nec *Zorobabeli* conveniunt. Nec enim *Ezechias* David filius, nec *Zorobabel* Rex Hierosolymorum fuit. Ea quidem ratione filius *David* dici

 potuit

potuit *Ezechias*, quatenus ex stirpe *David* progenitus. Unde 2. *Paralipomenon* 29. dicitur: *Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.* Hac etiam significatione communi Christus *Filius David* appellatur, quia genus ejus ex *Davide* per *Mariam* Virginem ductum est. Sed cum *Ezechias* filius *Achaz* fuerit, ac appellatus sit, eique commune fuerit cum aliis Regibus Juda ut *Davidis* filius, id est, ex *Davidis* genere propagatus diceretur: Verisimile non est illum hanc Inscriptionem Libro a se edito præfixurum, *Verba Ecclesiastæ filii David, Regis Jerusalem*: Quæ non magis ipsum notasset Auctorem, quam alium Regem Juda. Sed quamvis hæc inscriptio ad *Ezechiam* flecti utcumque posset, ipsi tamen ista non conveniunt, uti nec Zorobabeli: *Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes Sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem*. De *Ezechia* certe dici non potest, quod *Salomonem* Sapientia præcesserit. Nec etiam *Ezechiæ* hæc aptari possunt: *Et proposui in animo meo quærere & investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub Sole*. Nec illa Cap. 7. 26. *Lustravi universa animo meo, ut scirem & considerarem, & quærerem Sapientiam, & rationem, &c.* Nec ista Cap. 2. 4. & seq. *Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas, feci hortos & pomaria, & conservi ea cuncti generis arboribus: & extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium. Possedi servos & ancillas, multamque familiam habui: Armenta quoque & magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem; & coacervavi mihi argentum & aurum, & substantias Regum, ac Provinciarum: Feci mihi Cantores, & Cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & urceos in ministerio ad vina fundenda, & supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Jerusalem: Sapientia quoque perseveravit mecum*. Hæc autem apprime conveniunt *Salomoni*, ad quem hæc Dei verba leguntur, 3. Regum 3. 12. 13. *Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi: Divitias scilicet & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in Regibus cunctis retro diebus*. De quo etiam scriptum est (3. Regum 4. 30. 31. 33. 34.) *Et præcedebat Sapientia Salomonis Sapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum, & erat sapientior cunctis hominibus. Locutus est quoque Salomon tria millia Parabolas; & fuerunt carmina ejus quinque & mille. Et disputavit super lignis, a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete; & disseruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus. Et veniebant de cunctis Populis ad audiendam Sapientiam Salomonis, & ab universis Regibus terræ, qui audiebant Sapientiam ejus.*

Frustra vero quis objiciat, *Ezechiæ* Regis divitias magnificis verbis describi 2. *Paralipomenon* 32. 27. & seq. & de eo dici 4. *Regum* 18. 5. Similem illi non fuisse de Regibus Juda. Neque enim opibus omnes qui ante ipsum Hierosolymis regnaverunt supergressus dicitur *Ezechias*, quod de se *Ecclesiastes* ait: Nec similem habuisse negatur in opibus, felicitate, sapientia, celebritate nominis, sed in religionis dumtaxat pietatisque studio. *Ipse dissipavit Excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque Serpentem Æneum, quem fecerat Moyses: Siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum .... In Domino Deo Israel speravit: Itaque post eum non fuit similis ei de cunctis Regibus Juda; sed neque in his qui ante eum fuerunt; & adhæsit Domino, & non recessit a vestigiis ejus, fecitque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moysi. Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis ad quæ procedebat, sapienter se agebat.*

Salomoni denique, non *Ezechiæ* conveniunt verba illa *Ecclesiastis*, Cap. 12. 9. 10. *Cumque esset Sapientissimus Ecclesiastes, docuit Populum, & enarravit quæ fecerat; & investigans composuit Parabolas multas. Quæsivit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos*. Libros enim scripsit *Salomon*, Parabolas composuit: Nihil autem simile *Ezechiæ* Sacra tribuit Historia.

Probatur secundo ex summo Veterum consensu, qui Librum *Ecclesiastis* Salomoni tribuunt, scilicet *Melitonis*, *Origenis*, *SS. Gregorii Taumaturgi*, *Gregorii Nysseni*, *Hieronymi*, *Augustini*, Ecclesiæ Africanæ in Concilio Carthaginensi III. *Innocentii* I. *Gelasii* I. in Synodo Romana, *S. Joannis Damasceni*, &c. omniumque Sacrorum Interpretum ex Ecclesiæ Catholicæ gremio concordibus suffragiis. Quibus temulenti *Lutheri* petulantissima Censura configitur, in *Serm. conviv. De Libris Veteris & Novi Testamenti* impudenter effutientis; *Ecclesiastes Liber non est plenus; multa habet abrupta; neque ocreis, neque calcaribus indutus est; hoc est, nullam habet perfectam Sententiam. Equitat in arundine longa, sicut & ego, dum eram in Monasterio.*

Objicit *Grotius*, in *Ecclesiaste* occurrere vocabula, quæ non alibi quam in *Daniele*, *Esdra*, & Chaldæis Interpretibus reperiuntur, adeoque post Captivitatem Babylonicam hunc Librum scriptum esse. Videri porro a *Zorobabele*, aut illius jussu, e Sapientum verbis in unum codicem collectis compositum: Idque significari Cap. 12. 11. his verbis: *Verba Sapientum sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per Magistrorum consilium data sunt a Pastore uno*. Juxta Hebræum vertendum esse *Grotius* putat: *Auctores Collectionum dati sunt a Pastore uno*: Id est, qui hæc colligerent, ac sub persona *Salomonis* in unum corpus congererent, mandatum habuere ab *uno Pastore*, id est, *Zorobabele*, qui ob res tenues Judæorum, & Persici imperii reverentiam, Regem se dicere non ausus, quamquam inter suos pro Rege habebatur, nomen usurpavit modestius *Pastoris*. *Grotii objectionibus respondetur.*

Respondet *Calovius in Antigrotio*, Quatuor dumtaxat vocabula *Grotium* annotasse, quæ Chaldaica esse ait: Ex quibus tamen duo esse mere Hebraica fatentur Hebræi, & Linguæ Hebraicæ periti: Alia duo Hebraica etiam esse, quamvis eorum significatio ex Chaldaica, aut Arabica Linguis cognatis petatur. Quamvis autem in Chaldaicis aut Arabicis scriptionibus aliqua vocabula inveniantur, quæ in Libro *Ecclesiastis* extant, & in aliis forte Scripturæ Sacræ Libris non leguntur, quia eorum adhibendorum nulla data est occasio: Minime consequens est voces illas vernaculas ac gentilitias Hebræis non fuisse, & Libri illius Auctorem non fuisse Captivitate Babylonica antiquiorem. Non enim ex voculis aliquot, quarum inter affinia idiomata facilis communicatio esse potest; sed ex stylo, locutionibus, & peregrinarum dictionum numero, liber aliquis ab alterius patriæ aut linguæ homine conscriptus judicatur, quam sit ille, cujus nomine inscriptus est, & cui vulgo adscribitur. Adde, verisimile esse Sapientissimum *Salomonem* Chaldaicæ etiam & Arabicæ Linguæ fuisse peritum.

Porro inanis est *Grotii* conjectura, qui Auctores Collectionum ab uno Pastore, id est, a *Zorobabele* datos ex undecimo Cap. 12. commate sibi videtur extundere. De Collectionum enim Auctoribus, quatenus id nomen Scriptores significat, qui sapientum & doctorum hominum sententias colligunt, & in unum corpus congerunt, nec Hebræus Textus, nec ulla Versionum antiquarum aliquid habet: Uniusque Pastoris nomine non *Zorobabelem*, sed *Moysen* intellexit Chaldæus Paraphrastes. Textum Hebræum ita reddit Sanctes Pagninus: *Auctores Congregationum dati sunt a Pastore uno*. Auctores Congregationum non sunt Gnomarum Collectores, sed qui Cœtibus Ecclesiæ præsunt. Versio 70. Interpretum sic habet: *Sermones Sapientum tamquam stimuli, & quasi clavi plantati. Qui a Conciliis dati sunt a Pastore uno*: οἱ παρὰ τῶν συναγμάτων, &c. Ita Chaldaica Paraphrasis: *Verba Sapientum assimilantur stimulis & ligonibus, quæ impellunt ad docendam scientiam indigentes scientia, sicut docet stimulus bovem, & Magistri Sanhedrim ductores viarum, & sermonum qui dati sunt per manum Mosis Prophetæ, qui pavit solus Populum domus Israel in deserto manna & cupediis*. Ita Versio Syriaca: *Verba Sapientum sunt velut acules, & velut clavi infixi. Præpositi hominibus dati sunt ab uno Pastore*. Ita Versio Arabica: *Dicta Sapientum sunt veluti stimuli boum, & velut clavi igniti: Dicta (inquam) quæ tradiderunt e vestigiis operum suorum ab uno Pastore, & ex iis augmentum sunt consecuti*. Vulgata Versio: *Quæ per Magistrorum consilium data sunt a Pastore uno*: Deo scilicet, cujus oves pascuæ sumus. Hunc locum *S. Hieronymi* Commentarius illustrat. *Sapientiam qua prævenit Salomon omne hominum genus, nunc quoque in fine Opusculi profitetur, quod non fuerit Veteris Legis institutione contentus, sed in profundas se ultro demerserit Quæstiones, & ad docendum Populum Proverbia & Parabolas composuerit, aliud in medulla habentes, aliud in superficie pollicentes... Super hæc addidit, causas naturasque rerum se voluisse cognoscere, & Dei dispositionem & providentiam: Quare unumquodque vel quo modo factum sit scire voluisse... Ne videretur post Legem Dei temerarius subito præceptor erumpere, & sibi* *Inanis Grotii conjectura.*

vendi-

vendicaet doctrinam, quam Moyses non tam sua sponte, quam Deo irascente primum, deinde inspirante susceperet: Dicit sua verba esse Sapientum, quæ in similitudinem stimulorum corrigant delinquentes, & pigros mortalium gressus aculeo pungente commoveant: Sicque sint firma quasi clavi in altum solidumque defixi: Nec auctoritate unius, sed consilio atque consensu Magistrorum omnium proferantur. Et ne contemneretur humana sapientia, ait eam ab uno Pastore concessam: Id est, licet plurimi doceant, tamen doctrinæ Auctor unus est Dominus. Facit hic locus adversus eos, qui alium Legis Veteris, alium Evangelii existimant Deum, quod unus Pastor concilium Prudentium instruxerit. Prudentes autem tam Prophetæ sunt, quam Apostoli. Simul & hoc notandum est, quod dicantur verba Sapientum pungere, non palpare, nec molli manu attrahere lasciviam, sed errantibus & tardis pœnitentiæ dolores & vulnus infigere. Si cujus igitur sermo non pungit, sed oblectationem facit audientibus, iste non est sermo Sapientis. Verba quippe Sapientum ut stimuli. Quæ quoniam ad conversionem provocant delinquentem, & firma sunt, & a Concilio Sanctorum data, atque ab uno Pastore concessa, & solida radice fundata sunt.

Objiciet quispiam, illud Ecclesiastis 8. 2. *Ego os Regis observo*, non convenire *Salomoni*, qui Rex fuit, nec ullum ipse Regem observandum habuit.

Respondetur primo, nomine Regis Deum ibi significari, quem Reges ipsi colere & observare debent, ejusque præceptis parere; de quo idem Ecclesiastes Cap. 2. *Quid est homo, ut possit sequi Regem Factorem suum?* Hujus Responsionis Auctorem habemus *S. Hieronymum* in Commentario. *Ego puto* (inquit) *de illo Rege nunc dici*, „*de quo David ait:* Domine in virtute tua lætabitur Rex. *Et in alio loco, ut Patris & Filii Regnum unum significet, Scriptura commemorat:* Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam Filio Regis. Non *enim* judicat Pater quemquam, sed omne judicium dedit Filio. *Qui Rex Filius Dei, Patris Regis est Filius. Hujus itaque Filii custodienda præcepta sunt, hujus voluntati parendum. Et hoc est quod in Tobiæ Libro scribitur:* Mysterium Regis abscondere bonum. *Et præcipue monet ne tractemus quare Deus unumquodque præceperit, sed quodcumque viderit esse mandatum, hoc pia mens hominis implere festinet: Et sit in Lege Domini voluntas ejus.*

Respondetur secundo, Legendum videri in Imperativo, *Os Regis observa*, & his verbis præcipi juxta Apostolum, *Regibus & Potestatibus obsequendum*, ut docet *S. Hieronymus*. Sic enim 70. Interpretes: στόμα βασιλέως φύλαξον. Ita Paraphrasis Chaldaica: *Custodi os tuum super sententia Regis, ut observes quod jusserit tibi*. Ita Syriaca, & Arabica: *Os Regis observa*.

De *Ecclesiastis* argumento, & Auctore, *S. Augustinus* Lib. 20. *de Civitate Dei*, Cap. 3. hæc habet, quæ ad Grotii sententiam luculentius refellendam, hic describere non inutile fuerit: *Nempe Salomon Sapientissimus Rex Israel, qui regnavit in Jerusalem, Librum qui vocatur ECCLESIASTES, & a Judæis quoque habetur* „*in Sacrarum Canone Literarum, sic exorsus est:* Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes; Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quæ homini abundantia in omni labore suo quo laborat sub Sole? *Et cum ex hac sententia connecteret cætera, commemorans ærumnas, erroresque vitæ hujus, & vanescentes interea temporum lapsus, ubi nihil solidum, nihil stabile retinetur; in ea rerum vanitate sub Sole, illud etiam deplorat quodam modo, quod cum sit abundantia Sapientiæ super insipientiam, sicut abundantia lucis super tenebras, Sapientisque oculi sint in capite ipsius, & stultus in tenebris ambulet; unus tamen incursus incurrat omnibus, utique in hac vita quæ sub Sole agitur: Significans videlicet ea mala, quæ bonis & malis videmus esse communia. Dicit etiam illud, quod & boni patiantur mala tanquam mali sint, & mali tanquam boni sint, adipiscantur bona, ita loquens:* Est, *inquit*, vanitas, quæ facta est super terram; quia sunt Justi, super quos venit sicut factum impiorum; & sunt impii, super quos venit sicut factum Justorum. Dixi quoniam hoc quoque vanitas. *In hac vanitate, cui quantum satis visum est, intimanda, totum istum Librum vir Sapientissimus deputavit; non utique ob aliud, nisi ut eam vitam desideremus, quæ vanitatem non habet sub hoc Sole, sed veritatem sub illo qui fecit hunc Solem. In hac ergo vanitate, numquid nisi justo Dei rectoque judicio similis eidem vanitati factus vanesceret homo? In diebus tamen vanitatis suæ interest plurimum, utrum resistat, an obtemperet veritati, & utrum sit expers veræ pietatis, an particeps: Non propter vitæ hujus vel bona acquirenda, vel mala vitanda vanescendo transeuntia; sed propter futurum judicium, per quod erunt & bonis bona, & malis mala, sine fine mansura. Denique iste* „*Sapiens hunc Librum sic conclusit, ut diceret:* Deum time, & mandata ejus custodi, quia hoc est omnis homo: Quia omne hoc opus Deus adducet in judicium, in omni despecto, sive bonum, sive malum. *Quid brevius, verius, salubriusve dici potuit?* Deum, *inquit*, time, & mandata ejus custodi; quia hoc est omnis homo. *Quicumque enim est, hoc est custos utique mandatorum Dei: Quoniam qui hoc non est, nihil est. Non enim ad veritatis imaginem reformatur, remanens in similitudine vanitatis.* Quia omne hoc opus, *id est, quod ab homine fit in hac vita*, sive bonum, sive malum, Deus adducet in Judicium, in omni despecto, *id est in omni etiam, qui contemptibilis hic videtur, & ideo nec videtur: Quoniam Deus & ipsum videt, nec eum despicit, nec cum judicat prætermittit.*"

PROPOSITIO III.

Scriptores Ethnici ex Libro Ecclesiastis nonnulla hauserunt.

PRopositionem probant exempla. *Ecclesiastis* Cap. 1. Vers. 4. dicitur: *Generatio præterit, & generatio advenit*. Id expresserunt *Aristoteles* 4. *Physicorum*, Cap. 4. *Ajunt enim* (inquit) *in orbem esse res humanas*. Et Seneca: *In orbem nexa sunt omnia, fugiunt, & sequuntur*. Ait Ecclesiastes Cap. 4. 2. *Et laudavi magis mortuos quam viventes: & feliciorem utroque judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub Sole fiunt*. Id *Theognis* expressit Versibus quorum hic sensus est:

Optima fore homini natum non esse, nec unquam
Aspexisse diem, flammiferumque jubar:
Altera jam genitum demitti protinus Orco,
Et pressum multa mergere corpus humo.

Quod Cap. 4. *Ecclesiastis* Vers. 9. legitur: *Melius est ergo duos esse simul quam unum*; expressit *Homerus* Iliad. 10. & ex eo *Aristoteles*:

—σύν τε δύ' ἐρχομένω
Cum duo sunt una.

Quod legitur *Ecclesiastis* Cap. 5. Vers. 7. *Excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii*; Id *Seneca* sic expressit:

Quicquid a vobis minor extimescit,
Major hoc vobis Dominus minatur:
Omne sub Regno graviore Regnum est.

Eodem Cap. v. 18. legitur: *Et omni homini, cui dedit Deus divitias atque substantiam potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: Hoc est donum Dei*. Id sic expressit *Horatius*:

Di tibi divitias dederunt, artemque fruendi.

Quod legitur *Ecclesiastis* Cap. 7. 2. *Melior est dies mortis die nativitatis*: Id expressit *Euripides* in *Cresphonte*, Versibus quos ita redditos Latine profert *Grotius*:

Nam nos decebat celebre cum cœtu modo
Lugere genitum, tanta qui intraret mala:
At qui labores morte finisset graves,
Hunc laude amicos, atque lætitia exsequi.

Quod eodem Capite legitur Vers. 21. *Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet*: Id sic expressit *Seneca* Lib. 1. *De Clementia*, Cap. 6. *Peccavimus omnes, alii gravia, alii levia, alii ex destinato, alii forte impulsi, aut aliena nequitia ablati; alii in bonis consiliis parum fortiter stetimus, & innocentiam inviti ac retinentes perdidimus. Nec delinquimus tantum, sed usque ad extremum ævi delinquemus. Etiam si quis tam bene purgavit animum ut nihil obturbare eum amplius possit ac fallere, ad innocentiam tamen peccando pervenit*. Et Lib. 3. *De Ira*, Cap. 20. *Omnes mali sumus*.

Quod legitur Vers. 1. ejusdem Capitis: *Quid necesse est homini majora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suæ, & tempore, quod velut umbra præterit?* Id sic expressit *Horatius* Carminum Libro 1. *Ode* 9. & 11.

Quid sit futurum cras, fuge quærere; &
Quem fors dierumcumque dabit, lucro

Appone:
Tu ne quæsieris scire, nefas, quem mihi,
quem tibi
Finem Dii dederint.

Quod legitur *Ecclesiastis* Cap. 8. 11. *Etenim quia non profertur cito contra malos Sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.* Id expressit *Theodectes* carminibus, quæ Latinæ hunc in modum reddita leguntur apud *Grotium:*

Si pœna superum non daret culpæ diem;
Pietate nulla, sed metu sola Deos
Pars magna colerent; pœna nunc longe sita
Omnis suo permisit ingenio frui:
Sed deprehensi postea in piaculis,
Utcumque sero, quod fas est, pœnas luent.

Quod legitur *Ecclesiastes* Cap. 9. 2. *Eo quod universa æque eveniant justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti.* Id expressit *Horatius* his Versibus:

——— *Nec pietas moram*
Rugis & instanti senectæ
Afferet, indomitæque morti:
Non si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrymabilem
Plutona tauris.

Quod Legitur *Ecclesiastis* 11. 7. *Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem;* Id *Euripides* expressit in *Hippolito:*

O lucide æther, Solis e purum jubar,
Quam dulce vos conspicere!

ARTICULUS IV.

De Cantico Canticorum.

Canticum Canticorum, ita nuncupatum ob excellentiam, nihil aliud esse quam descriptionem amorum *Salomonis* & Amicæ ipsius *Abisag* Sulamitis, vel filiæ *Pharaonis*; nihilque in eo Libro divini esse, sed profanam voluptatem totum spirare, sentiunt Anabaptistæ, Anonymorum quorumdam Hæreticorum, quos *Theodoretus* Præfatione Commentarii sui, & *Philastrius* Hæresi 131. commemorant, errorem renovantes. Cum his sensit *Castalio*. Nec ab eo errore multum abest *Grotius* in Annotationibus ad Cap. 1. hujus Libri scribens: *Carmen hoc vocatur Hebrais* Excellentissimum Carmen, *ob multas elegantias, quæ in alium sermonem translatæ, non idem sapiunt. Est autem ὀαριστὺς garritus conjugum inter se, inter Salomonem & filiam Regis Ægypti, interloquentibus etiam choris duobus tum Juvenum, tum Virginum, qui in proximis thalamo locis excubabant. Nuptiarum arcana sub honestis verborum involucris hic latent: Quæ etiam causa est, cur Hebræi Veteres hunc Librum legi noluerint, nisi a jam conjugio proximis. Creditur autem Salomon, quo magis perennaret hoc scriptum, ea arte id composuisse, ut sine multa distortione allegoriæ seu latentes sensus in eo inveniri possent, quæ Dei amorem adversus Populum Israeliticum exprimerent: Quod & sensit & ostendit Chaldæus hic Paraphrastes: Nec aliter accepit Maimonides. Ille autem amor typus cum fuerit amoris Christi erga Ecclesiam, Christiani ingenia sua ad applicanda ad eam rem hujus Carminis verba exercuerunt laudabili studio. Nam & Apostoli Christi cum Ecclesia conjunctionem Matrimonio comparaverant. Ephes.* 5. 32. 2. *Cor.* 2. *Apoc.* 19. 7. 9.

Auctorem hujus Libri quod spectat, hunc *Ezechiæ* Regi, ejusque familiaribus adscribunt Thalmudistæ in *Bava Bathra*. Ab *Isaia* Propheta ex Canticis *Salomonis* exceptum *R. Moses Kimchi*, & alii facile conjiciunt. Hebræi Veteres & Rabbini recentiores, Ecclesiæque Patres & Interpretes universi, qui *Cantici Canticorum*, & Auctoris illius meminerant, illum tribuunt *Salomoni*, cui certe illum adjudicat Inscriptio, cum in Hebraico Exemplari, tum in 70. Interpretum Editione. Atque ad *Salomonis* ætatem pertinere confirmant illa Cap. 3. Vers. 7. *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.* Vers. 9. *Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum.* Vers. 2. *Egredimini & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in Diademate quo coronavit illum Mater sua.* Ad equos ex Ægypto ad *Salomonem* adductos alludit comma illud Cap. 1. *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te, Amica mea.*

PROPOSITIO UNICA.

Canticum Canticorum amatorium carmen esse in gratiam filiæ Pharaonis a Salomone conditum, & nihil aliud quam garritum conjugum, lenesque amantium sub noctem susurros exprimere, impie asserunt cum Veteribus Hæreticis Anabaptistæ, Castalio & Grotius. Sacrum enim Epithalamium est Nuptiarum Christi & Ecclesiæ, divino afflatu a Salomone conscriptum.

Luculentissimis argumentis hæc Propositio probatur. Primo, quod absque impietate dici non possit, Ecclesiam, quæ a Spiritu Sancto regitur, & quæ Virgo castissima est Christo conjuncta, in Librorum Sacrorum Canonem, quos eodem Spiritu afflante scriptos credit, Canticum retulisse profanos amores, & carnalium Nuptiarum arcana exprimens. Secundo, quod multa hoc in Cantico habeantur, quæ *Salomoni* & Sponsæ Ægyptii Regis filiæ non conveniunt. *Salomoni* certe non convenit, quod *Rex* esset ac *Pastor*: Quod Sponsæ suæ *frater*: Quod *seipsum candidum & rubicundum, electum ex millibus, Florem campi, & Lilium convallium* deprædicet: Quod effecerit *accubitu suo*, ut *Nardus* Sponsæ daret odorem suum: Quod *ferculum suum media caritate constraverit*. Non convenit etiam tanti Regis Sponsæ, quod facta sit *Custos vinearum*: Quod *oves paverit juxta tabernacula Pastorum*: Quod *Filia sit Principis & Vinitoris*: Quod in cellam vinariam introducta sit a Rege: Quod a Vigilibus seu Excubitoribus, qui custodiebant civitatem, spoliata sit, percussa, vulnerata; ut Sponsa de se ait Cap. 5. 7. *Invenerunt me custodes qui circumeunt civitatem; percusserunt me, & vulneraverunt me: Tulerunt pallium meum mihi custodes murorum*. Item quod sit, *Terribilis ut castrorum acies ordinata*. Tertio, Pulchritudo Sponsæ, si humano more spectaretur, insignis esset deformitas: Quod nimirum caput habeat instar *Carmeli*, nasum sicut *turrim Libani*, oculos instar *piscinæ*, dentes sicut *greges ovium quæ ascenderunt de lavacro*, &c. Quod argumento est neque corpoream pulchritudinem eo in Libro describi, nec profanos amores exprimi. Quarto, Puellas Principes magnis Regibus desponsas non decet ut amorem suum obviis quibusque aperiant; ut post Sponsum currant, etiam noctu, per plateas & vicos civitatis: quod eum foris stantem in somnis alloquantur: quod pulsantem ad fores negligant; quod surgant ipsæ ad ostium Sponso aperiendum, &c. Quinto, Canticum Canticorum esse Christi & Ecclesiæ Epithalamium afflante Spiritu Sancto a *Salomone* conscriptum, docent antiqui Patres, & Interpretes omnes Catholici, ut revocari non possit in dubium, quin hic sit Ecclesiæ Catholicæ sensus.

Ita *Origenes* Homilia 1. in Canticum Canticorum: *Epithalamium* (inquit) *Libellus, id est, Nuptiale Carmen, in modum mihi videtur dramatis a Salomone conscriptus: Quem cecinit instar nubentis Sponsæ, & erga Sponsum suum, qui est Sermo Dei, cœlesti amore flagrantis. Adamavit enim Eum sive Anima, quæ ad imaginem ejus creata est, sive Ecclesia. Sed & magnificus hic ipse atque perfectus Sponsus, quibus verbis usus sit ad conjunctam sibi Animam, vel Ecclesiam, hæc ipsa Scriptura nos docet ..... Sed primo scire nos oportet, quoniam sicut puerilis ætas non movetur ad amorem passibilium, ita nec ad capiendum quidem verba hæc parvula & infantilis interioris hominis ætas admittitur, illorum scilicet qui lacte a Christo aluntur, non cibo forti, & qui nunc primum rationabiles & sine dolo lac concupiscunt. In verbis enim Cantici Canticorum ille cibus est, de quo dicit Apostolus: Perfectorum autem est solidus cibus: & tales requirit auditores, qui pro possibilitate sumendi, exercitatos habeant sensus ad discretionem boni & mali. Et quidem parvuli, quos diximus, si veniant ad hæc loca, potest fieri,* Heb. 5. *ut nihil quidem ex hac Scriptura proficiant, nec tamen valde lædantur, vel ipsa quæ scripta sunt legentes, vel quæ ad explicationem eorum dicenda sunt recensentes. Si vero aliquis accesserit, qui secundum carnem tantummodo vir est, huic tali non parum ex hac Scriptura discriminis periculique nascetur. Audire enim pure & castis auribus amoris nomina nesciens, ab interiori homine ad exteriorem & carnalem virum omnem deflectet auditum, & a spiritu convertetur ad carnem ... Ob hoc ergo moneo & consilium do omni qui nondum carnis & sanguinis molestiis caret, neque ab affectu naturæ materialis abscedit, ut a lectione Libelli hujus, eorumque quæ in eo dicentur, penitus*

tempe-

cemperet. Ajunt enim, observari etiam apud Hebræos, quod nisi quis ad ætatem perfectam maturamque pervenerit, Libellum hunc ne quidem in manibus tenere permittatur. Sed & illud ab eis accepimus. Quandoquidem moris est apud eos, omnes Scripturas a Doctoribus & a Sapientibus dari pueris: simul & eas quas δευτερώσεις appellant: Ad ultimum quatuor ista reservari, id est, principium Geneseos, in quo Mundi creatura describitur; & Ezechielis Prophetæ principia, in quibus de Cherubim refertur: & finem in quo Templi ædificatio continetur: & hunc Cantici Canticorum Librum. Et infra, postquam de amore sive caritate multa præmisit: *Hunc ergo amorem*, inquit, *loquitur præsens Scriptura, quo erga Verbum Dei Anima beata uritur & inflammatur: & illud Epithalamii Carmen per Spiritum canit, quo Ecclesia Sponso cœlesti Christo conjungitur ac sociatur, desiderans misceri ei per Verbum: ut concipiat ex eo, & salvari possit per hanc castam filiorum generationem, cum permanserint in fide & societate cum sobrietate, utpote concepti ex semine quidem Verbi Dei, editi vero genitique vel ab immaculata Ecclesia, vel ab Anima nihil corporeum, nihil materiale requirente; sed solo Verbi Dei amore flagrante.*

Quærit deinde *Origenes* rationem cur *Cum tria Volumina Ecclesia Dei a Salomone scripta susceperit: Primus ex ipsis Proverbiorum Liber positus sit; secundus is qui Ecclesiastes appellatur: tertio vero in loco Cantici Canticorum Volumen habeatur.* Respondet, Generales Disciplinas, quibus ad veram scientiam pervenitur, tres a Græcis distingui, Ethicam, Physicam, & Theoreticam sive Inspectivam. Hanc scientiarum divisionem Græcorum Sapientes a *Salomone* sumpsisse, *utpote qui ætate & tempore longe ante ipsos prior, eam per Dei Spiritum didicisset.... Salomon ergo tres istas generales Disciplinas, id est, Moralem, Naturalem, & Inspectivam, distinguere ab invicem ac secernere volens, tribus eas Libellis edidit: suo quoque ordine singulis consequenter aptatis. Primo ergo in Proverbiis Moralem docuit, succinctis, ut decuit, brevibusque sententiis vitæ instituta componens. Secundam vero, quæ Naturalis appellatur, comprehendit in Ecclesiaste: in quo multa de rebus naturalibus disserens, & inania ac vana ab utilibus necessariisque secernens, relinquendam vanitatem monet, & utilia rectaque sectanda..... Inspectivam quoque in hoc Libello tradidit, qui habetur in manibus, id est in Cantico Canticorum: in quo amorem cœlestium, divinorumque desiderium incutit Animæ, sub specie Sponsæ ac Sponsi, caritatis, & amoris viis perveniendum censens ad consortium Dei.... Ideo novissimum locum tenet hic Liber, ut tunc ad eum veniatur, cum & moribus quis fuerit defæcatis, & rerum corruptibilium atque incorruptibilium scientiam distinctionemque didicerit: per quæ in nullo possit ex his figuris, quibus Sponsæ ad Sponsum cœlestis, id est, Animæ perfectæ amor ad Verbum Dei describitur ac formatur, offendere. Præmissis namque his, quibus purificatur Anima per actus ac mores, & in rerum discretionem naturalium perducitur, competenter ad dogmatica venitur, & ad mystica, atque ad Divinitatis contemplationem sincero & spirituali amore conscenditur.*

Ita *S. Gregorius Nyssenus* Homilia 1. in Cantica: *Per Canticum Canticorum mystice introduxit cogitationem ad divina adyta: in quibus id quidem quod inscribitur, est apparatus nuptialis: id autem quod intelligitur, est humanæ Animæ cum Deo contemperatio. Propterea is est Sponsus, qui in Proverbiis nominatur Filius, & Sapientia locum tenet Sponsæ, ut Deo homo desponsetur casta Virgo, & Deo agglutinatus fiat unus spiritus, per contemperationem cum eo quod est ab interitu alienum & impatibile, de gravi carne effectus pura intelligentia. Cum ergo sit quæ loquitur Sapientia, dilige quantum potes ex toto corde, & totis viribus concupisce quantum potes capere. Addo autem audacter hic quoque verbis: Ama.*

Ita Auctor Synopsis Scripturæ Sacræ apud S. Athanasium: *Et hunc Librum Salomon conscripsit. Totus autem ille ad finem usque mystice cum allegoria ænigmatica conscriptus est. Sensus enim dogmatum illius non est manifestus, sed in arcano absconditus...... Canticum Canticorum non habet propheticam, neque præcedentem aliquam significationem de Christo. Sed quem alii prænuntierunt venturum, hunc jam veluti præsentem, & carne jam indutum ostendit. Propterea & tamquam in Nuptiis Verbi & Carnis, Epithalamium Canticum hoc Canticorum canit. Et aliæ quidem Scripturæ de Servatore dicunt, & interea & alia quædam conjungunt. Hic vero Liber Conjugium tantum Verbi & Carnis canit.... Est autem totus hic Liber plenus Dialogorum Veteris Populi ad Verbum, & summatim humani generis ad Verbum, & Ecclesiæ ex Gentibus ad idem, & rursus Verbi ad eamdem, & ad genus humanum. Deinde Gentium ad Jerusalem, & Jerusalem de Ecclesia ex Gentibus, & de se ipsa Dialogus. Postea & ministrantium Angelorum ad homines vocatos prædicatio.*

Ita *S. Hieronymus* in Epistola ad Paulinum: *Salomon Pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet. Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit Epithalamium.*

Ita *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 20. *Jam vero Canticum Canticorum spiritalis quædam sanctarum est voluptas mentium, in conjugio illius Regis & Reginæ Civitatis, quod est Christus & Ecclesia. Sed hæc voluptas allegoricis tegminibus involuta est, ut desideretur ardentius, nudeturque jucundius, & appareat Sponsus, cui dicitur in eodem Cantico:* Æquitas dilexit te, *& Sponsa quæ ibi audit:* Caritas in deliciis tuis. Cant. 1. 3. Cant. 7. 6.

Et in Speculo: *Restat ille Liber Salomonis, cujus inscriptio est, Canticum Canticorum. Sed de illo in hoc Opus quid transferre possumus, cum totus amores sanctos Christi & Ecclesiæ figurata locutione commendet, & prophetica pronuntiet altitudine? Nisi quod in eo, quamvis sit ad intelligendum difficillimus, possumus tamen facile advertere, quantum sit divina illa & divinitus inspirata caritas appetenda, quantique pendenda. Quandoquidem non ibi semel dictum, sed alio atque alio loco iterum ac tertio repetitur:* „ Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis Dilectam, donec ipsa velit. Adjuro vos, filiæ Jerusalem; in virtutibus & viribus agri, si levaveritis Caritatem quoadusque velit. *Ecclesia quippe, in qua utique sumus, his verbis exhortatur filias suas, hoc est, se ipsam in plurimis constitutam. Ipsa est ager Dei fructuosissimus, cujus virtutes & vires magnæ sunt, ad quas amando Christum Martyres pervenerunt. Nam quo usque vult ille Dilecta sua in hac interim vita Caritatem levari, nisi quo usque ipse docuit verbo, & suo est hortatus exemplo, dicens: Majorem hac Caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis: & quod dixit efficiens?* Jo. 15. 13.

Ita *Theodoretus* Præfatione Commentarii in Canticum Canticorum. „ Quia (*inquit*) plerique ex iis qui „ Canticum Canticorum calumniantur, ac spiritalem „ esse Librum negant, fabulas quasdam ne aniculis „ quidem delirantibus dignas contexunt: alii nimirum „ quod Sapiens Salomon de se ipso, deque Pharaonis „ filia conscripserit: Nonnulli autem ejusdem classis „ Auctores pro Pharaonis filia Sponsam esse Abisai Sunamitidem confinxerunt: Quidam vero prudentius „ considerantes, sermonem hunc Regium appellarunt, „ ut Sponsæ nomine Populus, Sponsi autem Rex intelligatur: Operæ pretium nos facturos puto, si interpretationis initio prius falsas ac perniciosas istorum „ opiniones confutemus: deinde verum ac dilucidum „ Scriptoris propositum ostendamus. Atqui debebant „ isti, se longe vel Sapientia vel Spiritu præstantiores „ agnoscere Sanctos Patres, qui Librum hunc inter „ Divinas Scripturas collocarunt, eumque ut Spiritu „ refertum comprobantes, Ecclesia dignum censuerunt. „ Neque enim si aliter sensissent, Sanctarum Scripturarum numero intemperantiæ ac libidinis argumentum adscripsissent. Sed quid necesse est Patrum auctoritatem adhibere, cum ipsius Divini Spiritus uti „ liceat testimonio? Nam cum Sacra Volumina partim a Manasse, qui omnes, qui ante & post ipsum „ fuerunt, scelere atque impietate superavit, combusta „ essent: partim Captivitatis tempore, Templo a Babylonis incenso, eversaque Civitate, Populo in servitutem abducto, penitus interiissent: Beatus Vir „ Esdras, excellenti virtute præditus, & Spiritu Sancto plenus, ut res ipsa declarat, multis post annis, „ cum Populus esset revocatus, necessarias nobis ac „ salutiferas Scripturas restituit: nec solum Mosis Libros, sed & Josue, & Judicum, & Regum Historiam, & strenui Job Monumenta, & Ecclesiæ lætitiam Sacros Davidis Cantus, & sexdecim Prophetas, & Sapientis Salomonis tum Proverbia, tum „ Ecclesiasten, tum Cantica Canticorum. Si igitur „ Esdras nullo adjutus Exemplari, sed Divino Spiritu „ afflatus, hæc ad omnium hominum utilitatem conscripsit, qui fieri potest, optimi viri, ut Liber hic „ argumentum illud contineat quod affirmatis? Impudica enim scripta non a Spiritu Divino, sed diabolico proficiscuntur..... Impudicitiæ autem argumentum sententia vestra complectitur Canticum Canti-

„ co-

eorum. Caroitis ergo quo maledicta vestra perveniunt! Contumelia qua Librum afficitis, tendit in Spiritum Sanctum. Hujus enim gratia repletus Beatus Esdras Librum amissum renovavit. Quod eum Beati Patres non ignorarent, eum in Sacrarum Scripturarum numerum retulerunt. Quin etiam multi ex Veteribus illum Commentariis & interpretationibus illustrarunt, & qui deinceps non sunt interpretati, ejus tamen Sententiis Scripta sua decorarunt. Nec solum Eusebius Palæstinus, & Origenes Ægyptius, & Martyrii corona redimitus Cyprianus Carthaginensis, & his antiquiores, Apostolisqua propinquiores: Verum etiam qui post in Ecclesiis excelluere, Magnus ille Basilius Proverbiorum principium exponens, & uterque Gregorius, quorum alter sanguine, alter amicitia Basilio conjunctus fuit, & fortis ille pietatis propugnator Diodorus, & Joannes, qui ad hunc usque diem doctrinæ fluentis irrigat universum orbem terrarum, & qui postea fuere, Librum hunc omnes spiritalem esse censuerunt. Quæ enim ita se habeant, consideremus an æquum sit, ut tot tantisque viris despectis, contemptoque ipso Spiritu Sancto, proprias opiniones consectemur, non audien-
Sap. 9. 14. tes eum qui præclare dicit, *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentia ipsorum*: & Beatum
Rom. 1. 21. Paulum de quibusdam ita loquentem: *Evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor*
Act. 5. 24. *ipsorum*. Nos igitur cum Beato Petro ita clamemus: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*. Dicamus item ad illos: An justum sit in conspectu Dei, vos potius audire, quam Deum, judicate: Nos enim non possumus, quæ vidimus per Spiritum Sanctum, & audivimus, non loqui. Verum ne nobis tantum consulere, adversarios autem negligere videamur, age, unde morbi occasionem arripuerint, vestigemus, & curationem ipsis, quod fieri potest, ex Sacris Scripturis depromamus. Legentes, ut arbitror, hoc Volumen, animadvertentesque in eo unguenta, & oscula, & *fœmora*, & ventrem, & umbilicum, & genas, & oculos, & labia, & mala, & nardum, & statem, & myrrham, & his similia, cum propriam Divinæ Scripturæ consuetudinem ignorarent, noluerunt ingredi, & literæ velum transilire, atque intus spiritum intueri, ac revelata facie gloriam Domini contemplari: Sed quæ dicta sunt, carnaliter intelligentes, in hanc blasphemiam prolapsi sunt. Oportebat autem eos considerare, hunc esse etiam in veteri Testamento Divinæ Scripturæ morem, ut multa figurate dicat, & sub aliis vocabulis alia significet. " Id ubi probavit, ostenditque Deum cum Judæorum Gente tamquam cum Muliere colloquentem *Ezechielis* 16. 2. atque iisdem usum vocabulis membrorum, quibus de hac Sponsa scribens usus est *Salomon*; Quæ tamen non carnaliter, sed spiritualiter intelliguntur: In hunc modum concludit: *A Veteri igitur ad Novam Sponsam accedentes, hac ratione Canticum Canticorum interpretemur, rejectisque falsis ac perniciosis opinionibus, Sanctos imitemur Patres, atque unam Sponsam cum uno Sponso colloquentem agnoscamus; & qui sit Sponsus, quæque sit Sponsa, a Sanctis discamus Apostolis. Id enim docet nos & divinissimus Paulus, ita scri-*
2. Cor. 11. *bens*: Despondi enim vos uni viro, Virginem castam exhibere Christo. *Sponsam ex multis conflatam dicit. Nam* despondi, *inquit, non te, sed vos, hoc est, Animas pias, & in virtute perfectas.* Sponsam *enim Divina Scriptura, Ecclesiam intelligit;* Sponsum *autem Christum appellat.* Id confirmat *Theodoretus* ex *Joannis* 3. 29. & *Matthæi* 9. 15. Sponsam igitur Ecclesiam, Sponsum Christum intelligendum docet. *Adolescentulas vero, qua Sponsam sequuntur, Animas tardiores, qua Sponsæ virtutem nondum sunt imitatæ, nec perfectionem consecutæ. Quamobrem sequuntur quidem Sponsum, sed Sponsæ non appellantur. Habet præterea Textus & alios quosdam cum Sponso versantes, quos sive Angelos quispiam dixerit, Domini mandatis obsequentes, & Sponsam exornantes: Sive Prophetas hæc multa ante pronunciantes, sive Apostolos Angelica & ipsos mere Domini nutibus inservientes a veritatis scopo non aberrabit. Mihi vero magis placet Angelos intelligere.*

Cum his Patribus sentiunt *Venerabilis Beda* Lib. 2. in Canticum Canticorum, Cap. 1. *S. Isidorus Hispalensis*, Auctor Commentarii in hunc Librum venerando *Cassiodori* nomini olim suppositi, aliique Patres & Ecclesiastici Interpretes. Ita inter alios *S. Bernardus* Sermone 1. in Canticum Canticorum: *Salomon divinitus inspiratus, Christi & Ecclesiæ laudes, & Sacri Amoris gratiam, & æterni connubii cecinit Sacramenta: Simulque expressit sancta desiderium Animæ; & Epithalamii Carmen exultans in Spiritu jucundo composuit eloquio, figurato tamen. Nimirum velabat & ipse instar Moysi faciem suam non minus forsitan in hac parte fulgentem, eo quod illo adhuc in tempore nemo aut rarus erat, qui revelata facie gloriam istam speculari sufficeret. Igitur pro sui excellentia reor Nuptiale hoc Carmen hujusmodi titulo præsignatum, ut merito* CANTICA CANTICORUM *singulariter appellerur, sicut is quoque cui canitur, singulariter est dictus* REX REGUM ET DOMINUS DOMINANTIUM . . . . *Istiusmodi Canticum sola unctio docet, sola addiscit experientia. Experti recognoscant, inexperti inardescant desiderio non tam cognoscendi quam experiendi. Non est enim strepitus oris, sed jubilus cordis, non sonus labiorum, sed motus gaudiorum, voluntatum, non vocum consonantia. Non auditur foris, nec enim in publico personat: Sola quæ cantat audit, & cui cantatur, id est, Sponsa & Sponsus. Est quippe Nuptiale Carmen exprimens castos jucundosque complexus Animorum, morum concordiam, affectuumque consentaneam in alterutrum caritatem. Cæterum non est illud cantare seu audire Animæ puerilis & neophytæ adhuc, & recens conversæ de sæculo; sed provectæ jam & eruditæ Mentis: Quæ suis nimirum profectibus, Deo promovente in tantum jam creverit, quatenus ad perfectam ætatem, & ad nubiles quodammodo pervenerit annos, dico meritorum, non temporum facta Nuptiis Cælestis Sponsi idonea.*

Ex hoc divino Epithalamio *Theocritus*, a quo alii Poetæ Epithalamii componendi leges didicerunt, multa in sua *Idyllia* derivavit, præsertim in 15. & 18.

Objiciunt istius Libri Impugnatores, Dei nomen in Cantico Canticorum nusquam extare; adeoque non esse divinum, & Spiritu Sancto afflante conscriptum.

Respondetur, Nec in Libro *Esther*, qualem habent Hebræi, Dei nomen haberi, qui tamen Spiritus Sancti opus esse creditur. Libri Sacri *αὐθεντίαν* non ex Dei nomine, sed ex Dei revelantis auctoritate, & Ecclesiæ testimonio pendere. Sub aliis nominibus Epithalamio accommodatis Deum latere nimirum *Sponsi*, *Fratris*, *Amici*, *Dilecti*, quæ ad amorem exprimendum & excitandum aptiora sunt, quam nomina Majestatis ac potestatis.

DISSERTATIO V.

De Jeroboami & X. Tribuum Defectione a Cultu Dei.

Defectionis illius Historia scripta est 3. *Regum* Cap. 12. *Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur Regnum ad domum David, si ascenderit Populus iste ut faciat Sacrificia in Domo Domini in Jerusalem; & convertetur cor Populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: Ecce Dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan; & factum est verbum hoc in peccatum: Ibat enim Populus ad adorandum Vitulum usque in Dan. Et fecit fana in Excelsis, & Sacerdotes de extremis Populi, qui non erant de filiis Levi. Constituitque diem solemnem in Mense octavo, quintadecima die Mensis, in similitudinem Solemnitatis quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens Altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret Vitulis quos fabricatus fuerat: Constituitque in Bethel Sacerdotes Excelsorum, quæ fecerat. Et ascendit super Altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die Mensis octavi, quem finxerat de corde suo; & fecit Solemnitatem filiis Israel, & ascendit super Altare, ut adoleret incensum.*

De Vitulis illis *Jeroboami* quæritur. 1. Utrum Dei veri symbola fuerint, in iisque verum Deum Israelitæ coluerint; an vero ipsis stupidorum animalium figuris divinos honores detulerint? 2. Cur *Jeroboam* Vitulorum figuram præ cæteris proposuerit? Circa primam Quæstionem, *Monceus* in Tractatu *De Vitulo Aureo*, contendit *Jeroboamum* Vitulos aureos ut veri Dei signa Israelitis proposuisse, nec ipsum Regem, & Israelitas adorasse figuras illas stupidorum animalium, sed in illis Israelis Deum coluisse. His momentis nititur: Primo, quod neque hoc ausurus fuisset *Jeroboam*, neque Populus adeo lubenter in ipsius sententiam descendisset. Secundo, quod Prophetæ Israelis, qui *Jeroboamum* sequebantur, Deum Israelis professi sint, ut ille Bethelensis 3. *Regum* 13. & illi Prophetæ, quos *Achab* & *Josaphat* consuluerunt 3. *Regum* 22. Tertio, quod *Elias* notet Israelem *in duas* tantum, non in tres partes *claudi-*

claudicasse; nempe in *partes Domini*, & io *partes Baalis*, nullis relictis partibus Vitulis, eorumque Sectatoribus, cum eos haud dubie in partibus Domini haberet. (3. *Regum* 18. 21.) Circa elteram Quęstionem, idem *Monceus* existimat *Jeroboamum* Vitulos aureos effinxisse, & Israelitis proposuisse ad similitudinem Cherubim Tabernaculi & Templi, ot illorum desiderium Populo adimeret. Unde & Solemnitatem Judaicæ similem statuit, quod figuræ illæ sive symbole ad eamdem Religionem pertinerent. Hee retione *Jeroboamum* ab Idololatria excusat, hæreseos tantum & schismatis reum facit. *Grotius* in Annotationibus ad Lib. 3. *Regum* Cap. 12. ait, *Jeroboamum* Vitulos aoreos in Bethel & Dan ereaisse, qnia volebat Deum coli in ea figure, quæ *Josepho* Dei Ministro, unde ortus erat *Jeroboamus*, dicata olim fuerat, & quæ io Cherubinis partem faciebat pręcipuam: Ut vel illo aspectu Populus retineretur in veneratione posteritatis *Josephi*, faciliusque crederet eis Regnum deberi, qui orti essent ab eo, cujus maxima fuerent in omoes Israelitas beneficie. Sic Julia domus *Ænee* laudes per omnes Poetas cani voluit, ut eo lenius ferret Populus Imperinm illud velut fatis datum. Eorum sententiam sequitur *Grotius*, qui *Josephi* memoriem ab Ægyptiis io bobus cultam volunt, totamque febulam *Apidis & Serapidis* ad hanc originem referunt. Quadn se *Vossius* fole dissetit Lib. 1. *De Origine & Progressu Idololatriæ*. Cujus vestigiis insistit *Spencerus* Dissertatione 5. *De Origine Arcæ & Cherubinorum*. Singulares horum Auctorom sententias brevitet refellemus, & communem Sacrorum Interpretum stabiliemus duplici Propositione.

PROPOSITIO I.

Vituli Aurei a Jeroboamo conflati, & in Bethel & Dan erecti, non erant veri Dei symbola, sed Idola: Nec veram Deum in illis, sed ipsae stupidorum animalium figuras Jeroboamus & Israelitæ colebant & adorabant: Qui proinde ab Idololatria nulla ratione excusari possunt.

PRopositionis veritas ex Scriptura Sacra perspecta & explorata est. Nam eodem modo *Jeroboam* de suis Vitulis aureis locutus est 3. *Regum* 12. quo modo Israelitæ de Vitulo Aaronis Exodi 32. 4. *Hi sunt Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti*. At figuram ipsam Vituli ex auro conflatam ab *Aarone*, non Deum in illa Israelitas coluisse, constat. Fecisse enim sibi *Deos aureos*, & *peccatum maximum*, quod utique Idololatriæ crimen est, commisisse dicuntur; & a *S. Paulo* Idololatræ eppellantur 1. ad Corinthios 10. 7. *Neque Idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit Populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*. Præterea, Populus Vitulos edorasse dicitur, non Deum, Israel in vitulis; & *Jeroboam* dicitur immolasse Vitulis, non vero Deo, cujus essent symbola. (3. Regum 12. 30.) *Et factum est verbum hoc in peccatum: Ibat enim Populus ad adorandum Vitulum usque in Dan*. (Vers. 32.) *Et ascendens Altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret Vitulis quos fabricatus fuerat*. Tertio, constituit *Sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi*. At si Deum Israelis in Vitulis eureis adorandum proposuisset, operam dedisset, ut ejus cultus per Ministros a Lege præscriptos procuraretur, quo minus a Moseicis Institutis descivisse viderentur. Quarto, *Jeroboam* dicitur fecisse sibi Deos alienos & conflatiles, (3. Regum 14.) *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quia exaltavi te de medio Populi, & dedi te Ducem super Populum meum Israel: & scidi Regnum Domus David, & dedi illud tibi; & non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo .... Sed operatus es mala super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi Deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares; me autem projecisti post corpus tuum: Idcirco ego inducam mala super domum Jeroboam, &c*. Quinto, *Jeroboam* objectis Dei Sacerdotibus, sibi constituisse dicitur Sacerdotes Dæmoniorum & Vitulorum. Dæmonia igitur, non Deum verum colebat in Vitulis. (2. *Paralipomenon* Cap. 11. 13. 14. 15.) *Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in universo Israel, venerunt ad eum* (Roboamum scilicet) *de cunctis sedibus suis, relinquentes suburbana & possessiones suas, & transeuntes ad Judam, & Jerusalem: Eo quod abjecisset eos Jeroboam, & posteri ejus, ne Sacerdotio Domini fungerentur. Qui constituit sibi Sacerdotes Excelsorum, & Dæmoniorum, Vitulorumque quos fecerat*.

Sexto, *Abia* Rex Juda contra *Jeroboamum* pugnaturus, & ad ipsum, ac Exercitum Israeliticum verba faciens, ait *Jeroboamum* ipsis Vitulos aureos fecisse in Deos; & Sacerdotes instituisse eorum qui non sunt Dii, secundum morem profanarum Gentium. (2. Paralipomenon 13. 8. 9.) *Nunc ergo vos dicitis, quod resistere possitis Regno Domini, quod possidet per filios David, habetisque grandem Populi multitudinem, atque Vitulos aureos, quos fecit vobis Jeroboam in Deos. Et ejecistis Sacerdotes Domini filios Aaron atque Levitas; & fecistis vobis Sacerdotes sicut omnes Populi terrarum: Quicumque venerit, & initiaverit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit Sacerdos eorum qui non sunt Dii. Noster autem Dominus, Deus est, quem non relinquimus*.

Levissima porro sunt *Moncei* argumenta. Id (inquit) non ausus esset *Jeroboam*, Vitulos nimirum colere & Idola, nec Populus adeo lubenter io ipsius sententiam descendisset. Hanc objectionem nemo cordatus non ridebit. Ubi enim Scriptura Sacra diserte aliquid testetur, humani ingenii conjecturæ conticescant ac cedant necesse est. At (inquit) Prophetæ Israelis, qui *Jeroboamum* sequebantur, Deum verum profitebantur. Du vetis Prophetis id concesserim, qualis fuit ille Bethelensis, ignavos quidem & mendea, a Deo tamen afflatus & fidelis. (3. *Regum* 13. 20. 21. 26. 29. 30. 31. 32.) Sed ille Vitulos aureos *Jeroboami* non colebat, ut colligitur ex his Scripturæ Sacræ verbis: *Dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulcro, in quo Vir Dei sepultus est: Juxta ossa ejus ponite ossa mea. Profecto enim veniet sermo quem prædixit in sermone Domini contra Altare quod est in Bethel, & contra omnia Fana Excelsorum, quæ sunt in Urbibus Samariæ*. Sic *Elias*, *Elisæus*, *Michæas*, centum illi Prophetæ, quos *Abdias* Dispensator Domus *Achab* abscondit in speluncis, & pavit grassante *Jezabelis* persecutione, Prophetæ erant Domini, & Regibus Israelis parebant, excepto Vitulorum & eliorom Idolorum cultu, atque Ritibus omnibus superstitiosis, profanis, schismaticis, a Lege Dei alienis, quos non solum execrabantur, sed palam execrandos Populo, ipisque Regibus prædicabant. Prophetæ illi quadringenti quos *Achab* consuluit antequem Expeditionem adversus Ramoth Galaad susciperet, (3. *Regum* 20.) falsi erant Prophetæ, unde *Josaphat* ipsos consulere nolens, ait ad Achab: *Non est hic Propheta Domini quispiam ut interrogemus per eum?* Illi erant de quibus eit Michæas: *Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum*. Non mirum proinde quod Vitulos adoraverint, qui ex illorum ordine fuisse videntur, quos *Prophetas Baal, & Prophetas Lucorum, qui comedebant de mensa Jezabelis*, Scriptura vocat. (3. *Regum* 18. 19.)

Quamvis porro *Elias* ad Populum Israelis dixerit: *Usquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: Si autem Baal, sequimini illum:* Id non probat eos, qui Vitulos aureos colebant, partes Domini secutos fuisse, Deumque verum in illis quasi symbolis coluisse. Sed cum *Baalis* cultus prævaluisset, Vitulorum cultus præ eo neglectus videbatur. Quamobrem illius hoc in loco non meminit *Elias*. Cęterum non duas tantum, sed tres partes in Israele Scriptura distinguit, primam eorum qui sequebantur *Baal*: alteram eorum qui genua non curvaverant ante *Baal*, sed verum Deum colebant, ut Prophetæ, & alii de quibus Deus loquitur 3. Regum 19. *Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os quod non adoravit eum osculans manus*. Tertiam eorum, qui in *peccatis Jeroboam adhærebant*, ut dicitur 3. *Regum* 3. 3. 4. *Regum* 10. 29. 31. & alibi passim: Qui nimirum Vitulos aureos in Bethel & in Dan erectos colebant. De quibus Osee 8. 4. 5. *Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi Idola, ut interirent: Projectus est Vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos: Usquequo non poterunt emundari? Quia ex Israel & ipse est. Artifex fecit illum, & non est Deus; quoniam in aranearum telas erit Vitulus Samariæ*. Cap. 10. 5. 8. *Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ .... Et disperdentur Excelsa Idoli, peccatum Israel*, Cap. 13. *Feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem Idolorum, factura artificum totum est. Hic ipsi dicunt: Immolate homines Vitulos adorantes*. Denique totum tempus quo Israel Vitulis a *Jeroboamo* in Bethel & Dan erectis adhæsit, spectat Vaticinium illud *Azariæ* Prophetæ, 2. *Paralipomenon* Cap. 15. 3. *Transibunt autem multi dies in Israel absque*

Deo

Deo vero, & absque Sacerdote Doctore, & absque Lege. Deum itaque Israelis in Vitulis non colebant Reges & Populus decem Tribuum.

Confirmatur Propositio nostra SS. Patrum suffragiis 1. S. *Hieronymi* Commentario in *Osee* Capit. 4. *Fornicatæ sunt & decem Tribus cum Idolis Jeroboam filii Nabath; & reliquerunt Dominum Deum suum, non custodiendo quæ jusserat dicens: Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli servies.* Et in Cap. 5. *Cœpit,* inquit, *Ephraim, id est, Jeroboam abire post Idola, & Deum derelinquere. Ipse enim aureos fabricatus est Vitulos.* Et in Cap. 6. *Quid enim horribilius, quam decem Tribus ad Idolorum cultum repente transgressas? Unde ad Metropolim earum dicitur: Aufer Vitulum tuum Samaria, in qua primus fornicatus est Ephraim, id est, Jeroboam de Tribu Ephraim, & illo fornicante contaminatus Israel est, Populus videlicet Samariæ: Qui magna ex parte commune Israelis nomen obtinuit.* Idem in Cap. 7. *Multa sæpe Israel Idololatriæ accepit vulnera, & maxime illud, quando in eremo Vituli conflaverunt caput, atque dixerunt:* Isti sunt Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. *Et cum omni arte tractarem ut miserabilis Populus curaretur, subito emersit Jeroboam de Tribu Ephraim, qui Vitulos aureos faceret; & malitia Samariæ revelata est, sequentis Regem impium: Operati sunt enim & Rex & Populus mendacium, hoc est, Idolum. Sicut enim contrarium est simulacrum Deo, ita mendacium veritati.* Ibidem illud comma explicans: *Quievit paululum Civitas a commixtione fermenti, donec fermentaretur totum. Dies Regis nostri, &c.* hæc habet: *Paululum Israel & Samariæ Civitas conquievit recepto in se erroris ardore, donec tota massa fermento similis fieret, & cresceret, atque erumperet: Ac Populus intumesceret clamaret ad fores Jeroboam Regis, & diceret: Hic est dies Jeroboam Regis nostri .... Hunc celebramus, hunc canimus; In hoc exultamus, & ludimus; in hoc Vitulos aureos adoramus .... Cum Rex cœperit clamare Populum, & dicere: Dies iste Regis nostri est; & Principes quasi temulentos & fanaticos nescire quid dicerent; extendit manum suam illusoribus, copulavit offensam his qui ei vanis laudibus illudebant. Qui illusores, cum insidiaretur eis Rex suus, & eos a Deo suo abduceret, præbuerant ei quasi clibanum cor suum, ut eos succenderet, & Idololatriæ flammis ardere faceret .... Quid plura? Omnes quasi clibanus Idololatriæ igne calefacti sunt, & devorarunt Judices suos, ut qui bonus esse potuerat per naturam, & Religionis Domini recordari, videns & principes & Populum Vitulis subditos, & illos putare Deos, etiam ipse a scelere devoraretur. Denique omnes Reges ceciderunt Israel, & ambulaverunt in viis Jeroboam filii Nabath, qui peccare fecit Israel; & nullus inventus est qui desertis Idolis reverteretur ad Deum.* Et infra, ad illa verba: *Væ eis quoniam recesserunt a me,* hæc habet: *Vastabuntur igitur & miseri erunt, & semper timentes ac formidantes: Quia prævaricati sunt in Deum, adorantes Vitulos aureos, relinquentes eum qui redemit eos de Ægyptia servitute, & eduxit in excelso brachio; Ipsi vero locuti sunt contra Dominum mendacia, dicentes de Idolis:* Hi sunt Dii tui, Israel, qui eduxerunt te de Terra Ægypti: *& non clamaverunt ad Dominum in corde suo, sed in Idololatriæ fornicationibus volutabantur.* Et in Cap. 8. *Aruspicum telis recte Samariæ Vitulus comparatur: Quem eo tempore, pro pretii magnitudine, quia aureus erat, Populus adorabat. Hoc quod supra dixerat:* Argentum suum, & aurum suum fecerunt sibi Idola, ut interirent: *Nunc exponit manifestius:* Projectus est vitulus tuus, Samaria: Iratus est furor meus in eos: *Vel in Vitulos, quia duos fecerant, vel in Samariæ Habitatores, qui eos adorabant.* In Cap. 10. *In Bethaven, id est Bethel, vaccas aureas coluerunt habitatores Samariæ: Quas cum irrisione non vitulos sexus masculini, sed vaccas, id est feminas appellavit: Ut videlicet Israel non solum Deos vitulos, sed Deas vaccas coleret. Et ut ostenderet vaccas Bethaven unum in Bethel Vitulum fecerendum, non intulit: Luxit super eis Populus, sed, super eo, id est, Vitulo aureo.*

S. *Augustini* Libro 17. *De Civitate Dei,* Cap. 22. *Rex* inquit, *Israel Jeroboam mente perversa non credens Deo, quem veracem promisso sibi regno datoque probaverat, timuit ne veniendo ad Templum Dei, quod erat in Jerusalem, quo secundum divinam Legem sacrificandi causa universa illi Genti veniendum fuit, seduceretur ab eo Populus, & stirpi David tanquam Regio semini redderetur: & instituit Idololatriam in Regno suo, & Populum Dei secum simulacrorum cultu obstrictum nefanda impietate decepit.*

Theodoreti, Quæstione 42. in 3. Regum, ubi cum præmisisset, *Jeroboamum* duas juvencas aureas in finibus Regni posuisse, ut ad illas confluentes Israelitæ Hierosolymam Judaici Regni Metropolim non irent, subdit: *Expulit autem & Sacerdotes, & Levitas, qui in decem Tribubus habitabant; & juvencarum Sacerdotes plebejos quoslibet elegit. Quod quidem solum fecit convenienter rationi. Non oportebat enim Dei Sacerdotes, Deos qui non sunt, colere.*

PROPOSITIO II.

Jeroboam Vitulos Aureos non effinxit, nec Israelitis proposuit in similitudinem Cherubim Tabernaculi vel Templi, neque in Josephi Patriarchæ memoriam: Sed ad imitationem Ægyptiacæ Superstitionis.

PRobatur prima pars: Si enim *Jeroboam* Vitulis suis conflatilibus patriam Religionem imitari voluit, cur sicut Pseudo-Cherubim assumebat, non ita Arcam, non Propitiatorium, Dei Sedem, ubi potissimum Dei Majestas fundendis oraculis effulgebat? Cur non Tabernaculum, aut certe Templum aliquod, Hierosolymitani instar erigebat? Deinde, si Vituli illi erant ad imitationem Cherubim expressi, cur eos sacro & multo plausibiliori, atque in Religione & Scripturis usitatissimo Cherubim nomine non appellabat? Id enim nomen ad fucum Populo faciendum aptius videbatur. Cur ex *Aaronis* familia Sacerdotes non eligebat, aut cur eos e Regno suo ablegabat, & nomen dignitatemque Sacerdotii infimo cuique tribuebat? Cur si Vituli Cherub sacri erant, tot locis in Scriptura Sacra Dii alieni vocantur? Cur eos coluit, adoravit, iisque Sacrificia obtulit, cum in Lege veteri nemo unquam audiverit ulla Cherubinis Tabernaculi Mosaici vel Templi Salomonici Sacrificia offerri consuevisse; vel propositos fuisse ut adorationis objectum? Unde *Tertullianus Libro 2. Adversus Marcionem,* Cap. 22. *Sic & Cherubim & Seraphim aurea in Arca figuratum exemplum, certe simplex ornamentum, accommodata suggestui, longe diversas habendo causas ab Idololatriæ conditione, ob quam similitudo prohibetur, non videntur similitudinum prohibitarum Legi refragari, non in eo similitudinis statu deprehensa, ob quem similitudo prohibetur.* Præterea Cherubim Tabernaculi, & Templi non erant figuræ Vitulorum, sed multiformia simulacra, in quibus forma hominis eminebat, ut ostensum est Dissertatione 3. in 4. Mundi Ætatem, Articulo 3. §. 3. Num. 11. Non est ergo verisimile *Jeroboam* Vitulos Aureos conflasse & proposuisse Israelitis ad similitudinem Cherubim Templi.

Probatur secunda pars Propositionis: Qui enim *Jeroboamum* in *Josephi* memoriam Vitulos aureos conflasse asserunt, ea nituntur conjectura, quod *Josephum* sub bovis symbolo coluerint Ægyptii, & sub *Serapidis* nomine. At id non solum incertum, sed minus verisimile est. Primo, quia *Josephi* memoria apud Ægyptios brevi intercidit. Mox enim, ut *Exodi* 1. 8. dicitur, *Surrexit Rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph,* quique nulla ejus, nec posterorum habita ratione, gravissimam in eos tyrannidem exercuit. Secundo, quia valde incertum est an *Serapidis* cultus apud Ægyptios tam antiquæ sit originis. Recentiorem esse probat *Herodoti* silentium, qui de Diis Ægyptiorum cum fuse scripserit, ne *Serapidem* quidem nominat: Neque Ægyptiaci istius Nominis Scriptores alii ante *Alexandri Magni* tempora meminerunt. Et plerique ex Ponto in Ægyptum advectum scribunt *Ptolomæo Lagi* regnante, idque colligunt ex *Tacito* Libro 4. Historiarum, & ex *Clemente Alexandrino* in Protreptico. *Serapidem* in locis circa Pontum jam olim notum fuisse, constat ex *Polybio*, *Serapidis* fanum in ora Propontidis describente, Lib. 4. Historiæ. At *Serapidis* in Ægypto nulla mentio, antequam ex Urbe Pontica Synope adveheretur. Contrarium quidem ex *Tacito* se eruere putant *Vossius* & *Spencerus*, qui scripserit: *Templum pro magnitudine Urbis extructum loco, cui nomen Rhacotis. Fuerat illic Sacellum Serapidi, atque Isidi antiquitus sacratum.* Ex quibus hujus Numinis in Ægypto vetustas videtur aperte adstrui. Sed pugnantia scripsisse *Tacitum* observat *Bochartus*. Narraverat enim *Tacitus* paulo ante, *Ptolomæum*, cum Alexandriæ recens conditæ Templa & Religiones adderet, per somnium fuisse monitum, ut fidissimis amicorum in Pontum missis, ejus effigiem inde advehi curaret: visumque suum Sacerdotibus Ægyptiis aperuisse

Quos cum Ponti reperisset, & rerum externarum parum gnaros, *Timotheum Atheniensem*, e gente Eumolpiderum, quænam illa superstitio, quod numen esset, interrogasse. Neque ipsi *Timotheo* id aliter fuisse compertum, quam per eos qui in Pontum meassent. Tum Legatos & munera Sinopensium Regi *Scydrothemidi* misisse *Ptolomæum*. Quo cunctante multis de caussis, rem tandem exacto triennio ægre fuisse confectam; cujus Historiæ veritas tota concidit, si Sacellum jam antiquitus habuerit *Serapis* in eo ipso Alexandriæ loco, in quo templum postea conditum. Neque enim Ægyptii ignorassent, *Serapis* quale sit Numen: Neque opus habuissent, exteros ea de re consulere, aut illius ex Ponto effigiem tanto molimine accersere: Neque eo facto Rex *Ptolomæus* novas Alexandriæ Religiones addidisset. Prætereæ, bos *Apidis* quidem symbolum fuit, non autem *Serapidis*, si *Macrobium* audiamus, qui *Serapidis* imaginem ita describit Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. 21. *Simulacro signum tricipitis animantis adjungunt, quod exprimit medio, eodemque maximo, capite Leonis effigiem. Dextera parte caput canis exoritur, mansueta specie blandientis: Pars vero læva cervicis rapacis lupa capite finitur: Easque formas animalium draco connectit volumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrum.* Minus ergo verisimile est quod *Josephus* Patriarcha sub nomine *Serapidis*, et bovis symbolo cultus ab Ægyptiis fuerit; aut etiam sub nomine *Apidis*. Ac proinde nullius est momenti conjectura, quæ hac hypothesi nititur, Eruditorum Virorum, qui *Jeroboamum* Vitulos aureos in *Josephi* memoriam erexisse & proposuisse volunt. Adde, nullum esse in Scriptura Sacra vel apud SS. Patres locum, quo probetur erectos fuisse a *Jeroboamo* Vitulos aureos ut monumenta politicæ dignitatis *in Tribu Josephi*; Sed plurima esse eaque expressa, quibus probatur ipsos erectos fuisse ut Religionis objecta, & ut Deos adoratione & Sacrificiis prosequendos.

Probatur tertia pars: Eadem fuisse videtur origo Vitulorum aureorum *Jeroboami*, ac Vituli Aaronis: Atqui Vitulus *Aaronis* ad imitationem Ægyptiacæ Superstitionis conflatus, & Populo Judaico propositus ad cultum est: Idem igitur esto judicium de *Jeroboami* Vitulis.

Major inde probabilis efficitur, quod de suis Vitulis iisdem verbis locutus sit Jeroboam 3. *Regum* 12. 28. quibus Israelitæ de Vitulo *Aaronis*, Exodi 32. 4. *Hi sunt Dii tui, Israel, qui eduxerunt te de Terra Ægypti*. Minor vero constat ex *S. Stephano* Actuum 7. 39. 40. *Aversi sunt*, inquit, *cordibus suis in Ægyptum, dicentes Aaroni; Fac nobis Deos qui præeant nobis.*

Id confirmatur ex *S. Hieronymo* Commentario in Cap. 4. *Oseæ* Prophetæ. Mater, *inquit*, vocatur Populi
„ frequentia, & omnis turba Nationis Hebrææ, ad
„ quam loquitur: Filii autem vel singuli ex Populo,
„ vel per oppida villasque dispersi . . . . Ipsa Dei re-
„ pulit Legem, & ideo Sacerdotium perdidit in æter-
„ num, colens Vitulos aureos in Dan & Bethel; &
„ quia oblita est Legis Dei, & penitus Ægyptiis se
„ Idolis mancipavit, idcirco & Dominus obliviscetur
„ filiorum ejus, tradens eos æternæ captivitati. *Et in-*
„ *fra*: Est autem Bethel, quæ prius vocabatur Domus
„ Dei: At postquam Vituli in ea positi sunt, appel-
„ lata est Bethaven, id est, Domus inutilis, & Do-
„ mus Idoli: quod nos, ut in Hebræo legitur, ex-
„ pressimus. Videtur autem mihi idcirco & Populus
„ Israel in solitudine fecisse sibi caput Vituli, quod
„ coleret, & Jeroboam filius Nabath Vitulos aureos
„ fabricatus: Ut quod in Ægypto didicerant, Ἄπιν
„ καὶ Μνεῦιν qui sub figura boum coluntur, esse Deos,
„ hoc in sua superstitione servarent. *Et in Cap.* 7. Un-
„ de Principes eorum qui infelicem Populum decepe-
„ runt, cadent gladio propter furorem linguæ suæ, quod
„ Vitulos aureos Deos appellare sunt ausi: Ut hoc fa-
„ cerent in Terra repromissionis, quod in Ægypto di-
„ dicerant, colentes Apim Ægyptium, & omnia eo-
„ rum portenta venerantes: Ita enim & in solitudine,
„ quando egressi sunt de Ægypto, Dominum subsanna-
„ verunt, dicentes: Ipsi sunt Dii tui, Israel. Et in
„ *Cap.* 8. *illa verba*: *Projectus* est Vitulus tuus, Sa-
„ maria, iratus est furor meus in eos . . . . Quia ex
„ Israel & ipse est: Artifex fecit illum, & non est
„ Deus; *hæc illustrat Commentario*: Et quia dixerat,
„ *Projice Vitulum tuum Samaria*: Exponit quis sit iste
„ Vitulus: Quia ex Israel & ipse est: Non ab aliis,
„ ait, vitulum Gentibus accepistis, ut Baal & Asta-
„ roth a Sidoniis, ut Chamos a Moabitis, ut Moloch
„ ab Ammonitis: Sed vos ipsi, & Rex vester Jero-
„ boam, quod in Ægypto didiceratis, fecistis in Israel.
„ *Et infra*: Ideo autem & veterum iniquitatum re-
„ cordabitur, & peccata pristina visitabit: Qui in Æ-
„ gypto sunt universi, vel auxilia postulantes, vel eos-
„ dem colentes Deos, in quibus prius erraverunt, Ἄ-
„ πιν & Μνεῦιν.

DISSERTATIO VI.

De Elia Propheta. Quomodo Christi Domini typus fuerit? Et an ejusdem ad judicandos Vivos & Mortuos Venturi Præcursor futurus sit.

I. Insignem Christi typum in *Elia Thesbyte* Propheta Israelitico Populo Deus exhibuit. Utriusque parallelum instituit *S. Cæsarius Arelatensis*, Sermone *De Elia*, olim inter Augustinianos *De Tempore* ducen-
„ tesimo primo, nunc 41. in Appendice. *Beatus Elias*,
„ *inquit*, typum habuit Domini Salvatoris. Sicut enim
„ Elias a Judæis persecutionem passus est: Ita & ve-
„ rus Elias Dominus noster ab ipsis Judæis reprobatus
„ est, & contemptus. Elias reliquit Gentem suam:
„ Christus deseruit Synagogam. Elias abiit in Deser-
„ tum: Christus venit in Mundum. Elias in Deserto
„ corvis ministrantibus pascebatur: Christus in Deserto
„ Mundi hujus Gentium fide reficitur. Corvi enim il-
„ li qui Beato Eliæ jubente Domino ministrabant,
„ Gentium Populum figurabant. Propterea & de Gen-
„ tium Ecclesia dicitur: *Nigra sum & formosa* . . . .
„ Vere Ecclesia Gentium corvis similis erat, quando
„ viventem Dominum contemnebat; & ante acceptam
„ gratiam, velut morticinis cadaveribus, Idolis mini-
„ strabat . . Venit Elias ad Viduam; quia Christus
„ venturus erat ad Ecclesiam. *Illa* exierat ut aqua se
„ lavaret, & ligna colligeret . . . In ligno Crucis My-
„ sterium, in aqua ostenditur Baptismatis Sacramen-
„ tum . . . Ideo duo ligna colligebat, quia in typo
„ Eliæ Christum excipiebat. Duo ligna volebat colli-
„ gere, quia Crucis Mysterium desiderabat agnoscere.
„ Crux enim Domini Salvatoris duobus lignis aptata
„ est. Ideo duo ligna colligebat Vidua illa, quia in
„ illum qui in duobus lignis pependit, creditura erat
„ Ecclesia. Dicit ergo Vidua illa: *Colligo duo ligna,*
„ *ut faciam cibum mihi, & filio meo: & manducabi-*
„ *mus, & moriemur*. Nemo in Christum crucifixum
„ credere merebitur, nisi huic sæculo moriatur. Nam
„ quicumque Corpus Christi digne manducare voluerit,
„ necesse est ut moriatur præteritis, & vivat futuris.
„ . . . . Filius Viduæ defunctus jacebat, quia & filius
„ Ecclesiæ, id est, Populus Gentium multis peccatis,
„ & criminibus mortuus est. Orante Elia filius Vi-
„ duæ suscitatur: Veniente Christo filius Ecclesiæ, id
„ est, Populus Christianus, de carcere mortis reduci-
„ tur. Elias inclinatur in oratione, & vivificatur Vi-
„ duæ filius: Christus procumbit in Passione, & susci-
„ tatur Populus Christianus. Quod tribus vicibus E-
„ lias inclinetur, Mysterium Trinitatis ostenditur. Vi-
„ duæ enim filium, id est, Populum Gentium, nec so-
„ lus Pater sine Filio, nec Pater & Filius sine Spiri-
„ tu Sancto, sed tota Trinitas suscitavit. Denique
„ hoc etiam in Sacramento Baptismatis demonstratur,
„ dum tertia vice vetus homo mergitur, ut novus sur-
„ gere mereatur . . . . . Elias oravit, & Sacrificium
„ obtulit: Christus pro universo Mundo se ipsum im-
„ maculatum Sacrificium tradidit. Elias oravit in Mon-
„ te Carmeli: Christus in Monte Oliveti. Elias ora-
„ vit ut pluvia in terram veniret: Christus ut in cor-
„ dibus humanis gratia divina descenderet. Quod au-
„ tem dixit Elias ad puerum suum, *Vade, & conside-*
„ *ra septies*: Septiformem Sancti Spiritus gratiam,
„ quæ danda erat Ecclesiæ, designabat. Et quia ipse
„ dixit se vidisse nubeculam parvulam ascendentem de
„ Mari, carnem Christi figurabat, quæ in Mari Mun-
„ di istius nascitura erat. Quamobrem, ne forte ali-
„ quis dubitet, nubem illam vestigium hominis ha-
„ buisse, dixit: Illius utique hominis qui dixit. Quem
„ dicunt esse homines Filium Hominis? Sicut ergo
„ orante Elia, post tres annos & sex menses pluvia
„ de cœlo descendit: Ita & in Adventu Salvatoris
„ tribus annis & sex mensibus, quibus prædicare di-
„ gnatus est, pluvia verbi Dei totum Mundum felici-
„ ter irrigavit. Et sicut tunc in adventu Eliæ omnes
„ Sacerdotes Idolorum interfecti sunt & deleti: Ita
„ & in adventu veri Eliæ, id est, Domini nostri Je-
„ su Christi, observatio sacrilega Paganorum destructa
„ est . . . . . Denique sicut Dominus, postea quam
„ multas virtutes exercuit, postea quam passus est, re-
„ surrexit & ascendit in cœlum: Ita & Elias post mi-
„ rabilia quæ per eum Deus fecit, igneo curru eleva-

„ tus in cœlum. Elias in raptu pallium *Elisæo* discipulo demisit, duplicisque spiritus sui reliquit heredem: Christus in cœlum ascendens, dona dedit hominibus, & post Ascensionem Spiritum Sanctum ad illos misit, ac virtute ex alto induit. De priori Dissertationis parte hæc sufficiant. De posteriori nunc disserendum.

PROPOSITIO UNICA.

Elias cum Enocho Præcursor Christi ad Judicium venturi futurus est.

PRopositionis hujus veritas *Malachiæ* Prophetæ probatur Oraculo, Cap. 4. 5. Deum ita loquentem inducentis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: Ne forte veniam, & percutiam terram anathemate.* De *Joanne Baptista*, qui venit *in Virtute & Spiritu Eliæ*, Præcursore primi Adventus Christi, locum illum perperam explicant Catholici quidam Interpretes, & plures ex Protestantium grege. Secundum enim Christi Adventum ad Judicium manifeste designant illa verba, *Antequam veniat dies Domini magnus & horribilis*. Item illa, *Ne forte veniam, & percutiam terram anathemate*; quæ primo Christi Adventui non conveniunt; uti nec primum illud comma ejusdem Capitis: *Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus Exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen.* De *Elia* etiam ipso, non de *Joanne* hunc locum esse intelligendum confirmant 70. Interpretes, quorum Versio sic habet: *Et ecce ego mittam vobis Eliam Thesbitem, antequam veniat dies Domini magna & illustris.* Cui consentit Arabica. De ultimo etiam Judicio locum hunc intellexerunt Chaldæus Paraphrastes, & Syrus Interpres; adeoque & *Elia* nomine Thesbytem Prophetam, non *Joannem Baptistam* Christi in primo Adventu Præcursorem. Ita Chaldaica Paraphrasis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, ante adventum diei qui venturus est a conspectu Domini, magnus & terribilis.* Ita Syriaca Versio: *Ecce missurus sum vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & formidandus.*

Confirmatur secundo, ex *Ecclesiastici* Cap. 48. ubi Siracides *Eliam* Prophetam commendans his eum verbis inter alia compellat: *Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in Judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere Tribus Jacob.* Quæ de *Joanne Baptista* nemo cordatus intellexerit.

Confirmatur tertio, ex Oraculo Christi *Matth.* 17. 10. duplicem Adventum suum, & utriusque Anteambulones distinguentis, *Joannem* qui mysticus est Elias primi; verum *Eliam Thesbitem*, Prophetam, secundi Adventus Præcursorem. *Et interrogaverunt eum Discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oporteat primum venire? At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt.*

Ita *Malachiæ* Vaticinium interpretati sunt non Hebræorum tantum Magistri, sed Ecclesiæ Patres. *S. Justinus Martyr* Dialogo cum *Tryphone Judæo*, p. 268. ubi Judæum illum sic loquentem inducit: *Omnes nos Christum hominem ex hominibus nasciturum, & qui illum inungat, Eliam venturum præstolamur. Quod si hic appareat Christus esse, hominem ex hominibus genitum esse omnino scire oportet: Ex eo autem quod Elias non venerit, neque hunc Christum esse censeo.* Tum S. *Justinus* Tryphonem hunc in modum interrogat: *Annon Eliam Verbum per Malachiam adventurum esse dicit, ante magnam & terribilem illam Domini diem?* Respondet Trypho: *Maxime.* Tum S. Justinus: *Si ergo ratio cogat fateri, duos futuros Christi Adventus Prophetatum responsis prædictum esse; alterum cum passioni subditus, & inhonoratus, & informis apparebit; alterum cum gloriosus & Judex omnium aderit: Annon terribilis & magni illius diei, hoc est, secundi Adventus ejus Eliam Præcursorem fore, Verbum Dei prænuntiasse intelligemus? Maxime*, respondet Trypho. Tum Justinus: *Dominus sane noster hoc ipsum in doctrinis quoque suis futurum tradidit, cum dixit etiam Eliam venturum. Atque nos id fore scimus, cum cœlitus in gloria adveniet Dominus Jesus Christus: Cujus etiam prioris Apparitionis præco præcessit, qui in Elia fuerat spiritus, in Joanne generis vestri Propheta, postquam nullus alius apud vos Propheta apparuit.*

Tertullianus Libro *De Anima*, Cap. 35. *Elias autem non ex decessione vitæ, sed ex translatione venturus est; nec corpori restituendus, de quo non est exemptus; sed Mundo reddendus, de quo est translatus; non ex postliminio vitæ, sed ex supplemento prophetiæ; idem & ipse, & sui nominis, & sui hominis.* Et Cap. 50. *Translatus est Enoch & Elias, nec mors eorum reperta est, dilata scilicet. Cæterum morituri reservantur, ut Antichristum sanguine suo extinguant.*

S. Hippolytus Martyr Oratione de Antichristo: *Prior Christi Adventus Præcursorem habuit Joannem Baptistam: Posterior vero qua venturus est in gloria, Enoch & Eliam exhibebit, ad denunciandum per universum Mundum adventum Antichristi, hoc est, mille ducentos sexaginta dies, amictos saccis: Facientque signa & prodigia, ut vel hac ratione flectant & convertant homines ad pœnitentiam. Quod si quis velit eis nocere, ignis egredietur ex ore ipsorum, & devorabit hostes eorum. Hi potestatem habent claudendi cœlum, ne pluat diebus adventus Antichristi; & aquas convertendi in sanguinem, ac percutiendi terram omni plaga, quotiescumque voluerint. 1. Cumque prædicaverint hæc omnia, occumbent gladio, interfecti a Diabolo.* De *Enoch* & *Elia* interpretatur Oraculum illud Apocalypsis 11. *Et Civitatem Sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus: & dabo duobus Testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, induti saccis. Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. Et si quis voluerit eis nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus Prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint. Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abysso, faciet adversus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis Civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de Tribubus, & Populis & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur, & munera mittent invicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos qui habitabant super terram. Et post dies tres & dimidium, spiritus vitæ a Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube: & viderunt illos inimici eorum.* Quo Oraculo *Enochi* & *Eliæ* adventus temporibus Antichristi, eorumque Prædicatio, Miracula, Martyrium, anticipata Resurrectio, & Assumptio in cœlum non obscure prædicuntur.

S. Joannes Chrysostomus Homilia 48. in Matthæum. *Divina* (inquit) *Scriptura duos Adventus Christi testantur, quorum alter jam factus est, alter vero futurus est . . . . Sed Prophetæ quoque utriusque mentionem faciunt, & secundi, cui Præcursorem Eliam asserunt futurum. Primi enim Joannes fuit Præcursor, quem etiam Eliam Christus appellabat, non quia Elias esset, sed quoniam ministerium Eliæ faciebat: Nam sicut ille secundi Adventus Præcursor erit, sic primi fuit Joannes. Sed Scribæ ista confundentes, & Populum pervertentes, secundi Adventus solammodo recordabantur, & dicebant*
„ *ad plebem*: Si Christus hic esset, Elias venisset.
„ *Quapropter Discipuli quoque dicunt*: Quare igitur
„ Scribæ Eliam oportere prius venire asserunt? *Hac de*
„ *causa Pharisæi miserunt ad Joannem, ac interrogabant*, Elias es tu? *Nullam prioris Adventus mentionem facientes. Quam solutionem attulit Christus, quia scilicet Elias quidem tunc veniet, scilicet ante secundum meum Adventum: & nunc jam Elias venit, ipsum Joannem ita vocans. Si vero Thesbitem quæritis, veniet.*
„ *Idem dicebat*: Elias quidem veniet, & restituet om-
„ nia. *Quænam omnia? Quæcumque Malachias Prophe-*
„ *ta dicebat*. Mittam enim vobis Eliam Thesbitem, *Secundum*
„ *ait*, qui restituet cor patris ad filium, ne veniens *Versionem*
„ percutiam terram penitus. *Videe exactam diligentiam* *70. Interpretum.*
Propheticæ prædicationis. Nam quoniam propter Ministerii similitudinem Joannes quoque poterat Elias nominari, ne confusio fiat, patriam adscripsit, Eliam Thesbitem appellans. Joannes enim non erat Thesbites. Aliud etiam signum addit, dicens: Ne percutiam terram penitus; *Secundum atque terribilem illum adventum significant:*

ficant :

ficans: *Non enim ad feriendam terram primo venit.* Non veni, *ait*, ut Mundum judicem; sed ut salvem. *Quod dixit, ut expresse significaret, ante illum Adventum, quo Judicium exercetur, Thesbitem esse venturum. Causam quoque cur venturus sit docuit. Quænam vero causa est? Ut Judæis credere in Christum persuadeat, ne omnes illo adveniente penitus perdantur: Quam rem ipse in memoriam reducens, inquit:* Et restituet omnia, *incredulitatem videlicet Judæorum, qui tunc erunt residui, ad fidem convertet. Exquisitissime autem dictum est: Qui restituet cor patris ad filium. Judæorum enim filii Apostoli erant, ad quorum dogmata patrum, id est Judæorum generis, mentem convertet.*

S. Ambrosius Lib. 1. *Commentar. in Evang. S. Lucæ*, ubi *Eliam* cum *S. Joanne Baptista* comparat: *In deserto Elias* (inquit) *in deserto Joannes: Ille corvis pascebatur, hic dumis; & calcata omni voluptatis illecebra, parcimoniam prætulit, luxumque contempsit: ille Achab Regis gratiam non quæsivit, hic sprevit Herodis: Ille Jordanem divisit, hic ad lavacrum salutare convertit: Hic cum Domino versatur in terris: Ille cum Domino apparet in gloria: Hic prioris, ille sequentis Domini Præcursor Adventus.* Et in Psalmum 45. *Nam & bestia illa Antichristus ex Abysso ascendit, ut adversus Eliam atque Enoch, qui propter testimonium Domini Jesu terris sunt redditi, prælietur, ut legimus in Joannis Apocalypsi.* Eidem sententiæ suffragatur *Hilarius Diaconus* in *Commentar. Epist.* 1. *ad Corinthios*, ad Cap. 4. inter *S. Ambrosii* Opera.

S. Hieronymus in Cap. 10. S. Matthæi. *Sunt qui propterea Joannem Eliam vocari putant, quod quomodo in secundo Salvatoris Adventu juxta Malachiam præcessurus est Elias, & venturum Judicem nunciaturus; sic Joannes in primo Adventu fecerit, & uterque sit Nuncius vel primi Adventus Domini, vel secundi:* Et in Cap. 17. *Traditio Pharisæorum est, juxta Malachiam Prophetam, qui est novissimus in duodecim, quod Elias veniat ante Adventum Salvatoris, & reducat cor patrum ad filios, & filiorum ad patres, & restituat omnia in antiquum statum.* Mox Christi Verba, *Elias quidem venturus est, & restituet omnia*, in hunc sensum exponit: *Ipse qui venturus est in secundo Salvatoris Adventu juxta corporis fidem, nunc per Joannem venit in virtute & spiritu.*

S. Augustinus Libro 20. *De Civitate Dei*, Cap. 29. Oraculum *Malachiæ* expendens, hæc habet: *Cum autem admonuisset, ut meminissent Legis Moysi: Quoniam prævidebat multo adhuc tempore, non eam spiritualiter, „ sicut oportuerat, accepturos, continuo subjecit:* Et ecce ego mittam vobis Eliam Thesbitem, antequam veniat dies Domini magnus & illustris, qui conver-
Malach.4. „ tet cor patris ad filium, & cor hominis ad proximum suum, ne forte veniens percutiam terram penitus. *Per hunc Eliam magnum mirabilemque Prophetam exposita sibi Lege, ultimo tempore ante Judicium, Judæos in Christum verum, id est, in Christum nostrum esse credituros, celeberrimum est in sermonibus cordibusque Fidelium. Ipse quippe ante Adventum Judicis Salvatoris non immerito speratur esse venturus: Quia etiam nunc vivere non immerito creditur. Curru namque igneo raptus est de rebus humanis, quod evidentissime Sancta Scriptura testatur. Cum venerit ergo, exponendo Legem „ spiritualiter, quam nunc Judæi carnaliter sapiunt,* con-„ vertet cor patris ad filios, *id est, cor patrum ad fi-*
4.Reg.2.11. *lios: Singularem quippe pro numero plurali, Interpretes Septuaginta posuerunt. Et est sensus, Ut etiam filii sic intelligant Legem, id est Judæi, quemadmodum Patres eam intellexerunt, id est Prophetæ, in quibus erat & ipse Moyses.*

S. Cyrillus Alexandrinus Commentario in *Malachiæ* Cap. 4. *Argumentum mansuetudinis & tolerantiæ Dei, quod Elias Thesbites quoque nobis prius olim offulsurus est, qui omnibus mortalibus affuturum Judicem prænunties .... Quoniam autem multis peccatis obstricti sumus, utiliter præcedit divinus Propheta, homines per terras in concordiam reducens, ut omnes in unitatem fidei congregati, & a perversorum operum studiis quiescentes, quod bonum est efficere velint, atque ita veniente Judice salventur. Prius igitur venit Beatus Baptista Joannes in spiritu & virtute Eliæ. Sed quemad- „ modum ipse prædicabat,* Parate viam Domini, rectas „ facite semitas Dei nostri: *Ita & divinus Elias vicinum jam tunc prædicabit, & jam jam affuturum, ut judicet orbem in justitia.*

Theodoretus Commentario in *Malachiæ* Cap. 4. de Judæis loquens ait: *Deinde cum sciret eos neque Legi obtemperaturos, neque Eum in Mundum venientem recepturos esse, sed in crucem acturos, inexplicabili misericordia utens, Eliam rursus illis se missurum pollicetur Præconem salutis, & ait:* „ Ecce mitto vobis Eliam „ Thesbitem. *Tum indicans tempus, adjecit:* Ante- „ quam veniat dies Domini magnus & illustris. *Diem „ secundi Adventus dixit, & ea docet quæ magnus „ Elias facturus sit, cum venerit.* Qui convertet cor „ patris ad filium, & cor hominis ad proximum suum. „ *Et ut indicet quo fine Elias prior venerit, adjecit:* „ Ne forte veniens percutiam terram penitus. *Ne enim* (inquit) *vos omnes in infidelitate deprehensos in perpetua supplicia relegem, prius veniat Elias, & meum Adventum vos edocebit, & vobis, o Judæi, inducet in animum, ut sine dubitatione cum Gentium Fidelibus conjungamini, & in unam redigamini meam Ecclesiam. Patres autem vocat Judæos, quod priores vocati fuerint: Filios vero Gentes, quod post vos salvi facti sunt. Quoniam ergo nos hoc tempore Judæos adhortamur ad pietatem, illi contra nunquam nostris monitis obtemperant, salutem nostram æmulantes, me- „ rito dixit,* Eliam patris cor ad filium conversurum. *Hos enim adducet ut nostram communionem amplectantur.* Et in Cap. 12. *Danielis:* Præmisso *Malachiæ* Oraculo, ait, *Docet nos, quemadmodum Antichristo illa audente, apparebit magnus Elias, Judæis Domini prædicans adventum, & multos convertet.*

S. Gregorius Magnus Homilia 7. in Evangelia. *Ad „ Zachariam* (inquit) *de Joanne Angelus:* Ipse præ- „ cedet ante illum in spiritu & Virtute Eliæ. *Qui idcirco venturus in spiritu & virtute Eliæ dicitur: Quia sicut Elias secundum Domini Adventum præveniet, ita Joannes prævenit primum. Sicut ille Præcursor venturus est Judicis, ita iste Præcursor est factus Redemptoris.*

Propositionem nostram calculis quoque suis confirmant *S. Ephrem Syrus* Sermone De Antichristo, *S. Prosper*, seu alius Auctor Libri qui inscribitur, *Dimidium Temporis*, Cap. 13. 15. 16. inter illius Opera editi, *S. Joannes Damascenus* Lib. 4. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 27. *Alcuinus* Lib. 3. *De Trinitate*, Cap. 19. *Rabanus Maurus* Opusculo *De Antichristo*, Venerabilis *Beda* Libro *De Ratione Temporum*, Cap. 68. & in allegoricis Expositionibus in 1. *Regum* Cap. 11. Auctor Sermonis *De Montibus Sina & Sion*, inter Opera *S. Cypriani*, Auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum*, apud *S. Isidorum*, *Primasius*, *Andreas Cæsareensis*, *Aretas*, *Victorinus*, *Ambrosius*, *Autpertus*, *Haymo Halberstatensis*, *Strabus* Monachus, *Rupertus Abbas*, in Cap. 11. Apocalypsis, & omnis recentiorum Interpretum Catholicæ Apostolicæ & Romanæ Communionis chorus: Ut Propositio nostra doctrina Traditionis jure meritoque dici debeat. Quam *Grotius* Annotationibus in Cap. 17. *S. Matthæi*, aliique *Heterodoxi* frustra rejiciunt, nullo freti Argumento.

DISSERTATIO VII.

De Naamane Syro. Utrum Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, & ipse Idoli cultum simulare voluerit: Idque ipsi concesserit Elisæus?

PROPOSITIO UNICA.

Naaman Syrus ita affectus non fuit, ut Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, Idoli cultum externo ritu simulare voluerit: Nec id ipsi concessit Elisæus.

PRobatur ex Scriptura Sacra 4. *Regum* Capit. 5. Nulla enim ratio est cur id suspicemur de viro, qui Deum Israelis palam profitebatur, & qui firmum propositum habuit nullum Deum falsum colendi, cum in patriam reversus esset, sed unum Deum Israelis, & ex pietatis affectu onus duorum mulorum de Terra Judææ, quasi sanctificata, in Syriam abstulit, ut super eam Altare vero Deo erigeret. Id porro de *Naamane* Syro Historia Sacra commemorat. *Reversusque* (inquit) *ad Virum Dei* (ELISÆUM) *cum universo comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Vere scio quod non sit alius Deus in universa terra, nisi tantum in Israel .... Dixitque Naaman .... Obsecro, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: Non enim faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimam Diis alienis, nisi Domino.* Quem locum expendens *Theodoretus* Quæstione 19. in 4. Regum, hæc habet: *Vir ille admirabilis, cre-*

deus vel ipsam Terram Israelis esse sanctificatam, rogavit, ut duo onera mulorum ex ea acciperet; ut super eam Domino Deo soli afferret Lege constituta Sacrificia.

Neque rogavit Prophetam ut Idoli cultum simulare sibi liceret, quod execrandum esse noverat, siquidem Naturæ Lex mendacium, sacrilegum præsertim, fugiendum esse docet, simulationemque in Dei cultu abominabilem esse; cum ne homines quidem simulatos amicos, & cum suis inimicis fœderatos admittant aut patiantur; & Deum non solum in spiritu & veritate adorandum, & toto corde diligendum; sed etiam externo cultu prosequendum, ac divinos honores, nempe adorationem, Sacrificium, &c. soli vero Deo exhibendos: Sed id unum rogavit, ut suo fungi Munere in Aula Regis Syriæ sibi liceret, Eumque coram Idolo procumbentem in Templo Remmon sustentare, ut alibi sustentare solebat, eundem proinde corporis situm cum Rege habens: cum incedente incedens, stans cum stante, cum procumbente sive corpus incurvante, aut genua flectente, procumbens, se incurvans, aut genua flectens: Qui postremus corporis situs adorationis late sumpto nomine significatur. Id sibi ignosci, id est permitti rogat *Naaman*; quia ex officii necessitate ad fanum Idoli Regem comitari cogebatur, & impiis cæremoniis cum ipso interesse, quamvis Deum verum palam coleret atque a cultu Remmon plane esset alienus, quod Regi, cæterisque notum erat. Id unum *Naameni* concessit *Elisæus*, seu ea quadam conscientiæ delicatæ teneritudine & religione metuentem, ne forte Deum offenderet, ut Doctor optimus, & spiritalis Pater bono animo esse jussit, scrupulumque discussit. Hic verborum illorum sensus 4. Regum 5. 17. 18. 19. *Hoc autem solum est de quo depreceris Dominum pro servo tuo, quando ingredietur Dominus Deus meus Templum Remmon, ut adoret, & illo innitente super manum meam, adoravero in Templum Remmon adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re. Qui dixit ei: Vade in Pace.* Petitionem *Naamanis* hac illustrat Paraphrasi *Theodoretus*, Quæstione 19. in 4. Regum. *Necesse est*, inquit, *mihi, ut simul cum Rege, cum adorare vult, eam ad Deum falso nominatum. Verum ego, cum ingressus fuero, verum Deum adorabo, supplex petens ut veniam consequar, quoniam propter Regiam necessitatem cogor ingredi ad Deum falso nominatum. Hoc enim significavit, cum dixit*, De verbo hoc propitius mihi erit Dominus servo tuo. *Hæc autem verba accusant turbam Judaicam, quod cum & Legem haberent, & Prophetas, & Sacerdotes & miracula viderent, & signa divina, cultum Idolorum pratulerint Dei cultui.* Legatur Dissertatio nostra contra Helcefeitas, in Panoplia adversus Hæreses secundi Sæculi.

Certe *Naamanem* spectatorem dumtaxat, non ministrum, cooperatorem, aut participem Idololatriæ fuisse, ex eo conficio, quod alia prorsus causa a Sacrificio & a cultu Idoli illum conjungeret Regi sacrificanti, & adoranti in Templo *Remmon*, scilicet officium Regi exhibendum, quod nullam ea se relationem habebat ad superstitiosos Ethnicismi ritus: Id egregie *Tertullianus* explicat Libro *De Idololatria*, Cap. 16. & 17. *Sim vocatus*, inquit, *nec ad sacrificii sit titulus officii & operæ meæ expunctio, quantum sibi libet. Utinam quantum sibi quidem, nec videre possemus quæ facere nobis nefas est. Sed quoniam ita Malus circumdedit Sæculum Idololatria, licebit adesse in quibusdam, quæ nos homini, non Idolo officiosos habent. Plane ad Sacerdotium, & Sacrificium vocatus, non ibo, proprium enim Idoli officium est; sed neque consilio, neque sumptu, aliave opera in ejusmodi fungar. Si propter Sacrificium vocatus adsistam, ero particeps Idololatriæ. Si me alia causa conjungit Sacrificanti, ero tantum spectator Sacrificii. Cæterum quid facient servi vel liberti fideles, item Officiales, sacrificantibus Dominis, vel Patronis, vel Præsidibus adhærentes? Sed si merum quis sacrificanti tradiderit, imo si verbo quoque aliquo Sacrificia necessario adjuverit, minister habebitur Idololatriæ. Hujus regulæ memores etiam Magistratibus & Potestatibus officium possumus reddere secundum Patriarchas, & cæteros Majores, qui Regibus Idololatris usque ad finem Idololatriæ apparuerunt. Hinc proxime disputatio oborta est: An servus Dei alicujus dignitatis aut Potestatis administrationem capiat, si ab omni specie Idololatriæ intactum se, aut gratia aliqua, aut astutia etiam præstare possit. Secundum quod & Joseph, & Daniel mundi ab Idololatria, & Dignitatem & Potestatem administraverunt in ornamento Præfecturæ totius Ægypti, sive Babyloniæ. Cedamus itaque succedere alicui posse, ut in quoquo honore in solo honoris nomine incedat, neque sacrificet, neque Sacrificiis auctoritatem suam accommodet, non Hostias locet, non curas Templorum deleget, non vectigalia eorum procuret, non spectacula edat de suo, aut de publico, aut edendis præsit; nil solemne pronuntiet vel edicat, ne juret quidem, &c.*

DISSERTATIO VIII.

De Retrocessione Solis Ezechia regnante.

An Solaris umbræ tantum, an Solis ipsius retrocessione Miraculum explicari possit?

HUjus Miraculi Historia legitur 4. *Regum* 20. 2. *Paralipomenon* 32. & *Isaia* 39. Priori loco sic narratur: *Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertia Templum Domini? Cui ait Isaias: Hoc erit signum a Domino, quod facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias: Facile est umbram crescere decem lineis: Nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus. Invocavit itaque Isaias Propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam descenderat in Horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.* Quæritur, Utrum solaris umbræ tantum, an Solis ipsius facta sit retrocessio, & totius Universi cursus immutatus? Primum asserit, alterum negat *Grotius* Annotationibus in Librum 4. *Regum*, præeuntibus Vatablo, Aria Montano, Luca Burgensi, Sanche, &c. *Erat*, inquit, *gnomon constans semicirculo, in cujus cavo erat globus, in quem cadens umbra respondebat cæsuris factis in semicirculo ad numerum, ut ajunt, 28. Eæ cæsuræ hic vocantur gradus. Per earum decem retroacta est umbra. Eam umbram Solem vocat Isaias 38. 8. quia a Sole fieri solebat. Nihil autem opus erat universi cursum immutari tantum signi causa. Simili figura fenestræ Solis nomine appellantur.* (*Jeremiæ* 15. 9.)

PROPOSITIO UNICA.

Non solaris tantum umbræ in Horologio Achaz, sive in gradibus Ædium ipsius reductio, sed Solis ipsius retrocessio Ezechiæ data in signum est: Eoque Miraculo omnes cœlestes orbes una cum Sole retroacti, Horæque plurimæ nocti detractæ, diei additæ sunt. Quot vero, incertum.

PRopositionem probat Scripturæ Sacræ testimonium (2. *Paralipomenon* 32. 31.) Miraculum enim illud Babyloniis notum fuisse refert, Regemque Babyloniæ Legatos ad *Ezechiam* misisse, qui de signi illius admirabilis eventu interrogarent, eique de sanitate præter naturæ ordinem restituta, nomine suo gratularentur. At si solaris dumtaxat umbra decem gradibus in Horologio *Achaz* retrocessisset, non Sol ipse, nec in solito Universi cursu aliquid fuisset immutatum, Babylonii, qui Astrologiæ peritia excellebant, Miraculum illud statim non animadvertissent. Ita porro de *Ezechia* loquitur *Paralipomenon* Sacer Auctor: *Attamen in Legatione Principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quæ erant in corde ejus*, Idem probat *Isaiæ* testimonium, Cap. 38. non Solis tantum umbram in Horologio *Achaz*, sed Solem ipsum retrogrado motu decem lineis conversum asserentis, quod secundum literæ proprium sensum intelligi nihil vetat. *Hoc autem tibi erit signum a Domino, quia faciet Dominus verbum hoc quod locutus est. Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas descenderat in Horologio Achaz in Sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est Sol decem lineis per gradus quos descenderat.*

Confirmatur ex Cap. 48. *Ecclesiastici*, ubi Sirachides *Ezechiam* laudans ait Vers. 26. *In diebus ipsius retro rediit Sol, & addidit Regi vitam.*

Probatur secundo, ex *S. Dionysio* Epistola 7. ad *S. Polycarpum*, ubi de *Apollophane* Sophista ita scribit: *Scire debebat Apollophanes, cum Sapiens esset, nihil umquam cœlestis ordinis ac motus immutari ullo modo potuisse sine instinctu Auctoris sui, a quo & ut esset, accepit, & cujus potentia conservatur, qui, secundum*

Sri-

Scriptura testimonium, cuncta perficit ac mutat. Cur igitur non colit eum, quem hinc quoque veraciter cognoscimus esse omnium Deum, admiranda ejus, a qua cuncta subsistunt, admirabilem potestatem? Quandoquidem ab ipso Sol & Luna, potentia statuque mirabili, simul cum hac rerum universitate, ad omnimodam immobilitatem redacta sint, necnon ad integri diei spatium, in iisdem universa Signis constiterint: vel, quod amplius est, etiam cunctis orbibus primariis, qui caeteros complexu suo continent, more suo gyrantibus, ea quae illorum complexu continebantur, non una in orbem circumlata sint: quin & alius quidam dies continuatione fere triplo longior effectus, & totis viginti horis, universum aequali omnino temporis spatio, motu contrario supra quam admirandis retrogradationibus retrogressum ac eversum sit: vel ipse Sol cursu suo quinqueformem istum motum ad decem horas contractum, denuo gradu retrogrado, aliis item decem horis novam quamdam semitam ineunda, repetierit: quod utique Babylonios jure merito consternavit, & eos Ezechiae, tanquam Deo supposi, similive, atque hominibus praestantiori, sine pugna subegit. Omitto quae in Aegypto magnifice gesta sunt, atque alia quaedam signa, quae alibi divinitus patrata sunt: Haec tantum memoro, quae sunt obvia, caelestiaque, & per universum orbem ab omnibus celebrata. Sed omnino dicet Apollophanes, ista minime vera esse; attamen id vel maxime sacris Persarum Monumentis celebratur; atque etiamnum Magi triplicis Mythrae sive Solis memoriam recolunt. Decem horarum spatio factam esse admirabilem illam Solis retrocessionem, ita ut dies ille triginta duas horas duraverit, ab ortu nempe Solis ad ejus occasum, *S. Dionysius* censet, ejusque Scholiastes *S. Maximus* ad eam Epistolam. *Ab Oriente*, inquit, *ad eum usque locum, in quo Sol tum inventus est, quando editum est istud signum, decem horae praeterierant, & iterum decem, dum illinc iter reflexit ad Orientem, & duodecim inde usque ad Occidentem.* Persas, qui Solem *Mythram* vocant, mirabilem illius Diei extensionem Ritibus, quos propter memoriam triplicati Solis observabant, significasse, idem *S. Dionysius* notat. Tot illi Diei horas tribuunt plerique Interpretes, a quibus recedit vir eruditus *Andreas Masius* Commentario in *Josue* Cap. 10. „ Ille (inquit) *Ezechiae* aegrotantis dies, plerisque omnibus Interpretibus videtur horas triginta duas habuisse. Si enim Sol ad decimam lineam jam tum pervenerat, hoc est, horas decem diei confecerat, cum inde reciprocaretur, ac totidem horis sensim primam repetivit lineam: a qua deinde rursus ad decimam, in partem anticam: & tandem ab hac ad duodecimam, hoc est, ad ultimam, atque ad occasum progressus est, plane horas triginta duas ultro citroque commeando consumpsit. Verum ego certe non video, cur dare illis debeamus quod a se ipsi sumunt, illa Solis reciprocatione, qua ab linea decima ad primam revocabatur, decem solidas horas esse consumptas. Potuit enim, ita jubente architecto Deo, temporis minimo, aut etiam nullo momento transilire, ac deinde a prima linea sensim ad duodecimam alias horas duodecim conficere: sicque totus ille Dies horis viginti duabus fuerit absolutus “. Alii quinque tantum horis solito longiorem hunc Diem fuisse censent. Singulos quippe gradus seu lineas in Horologio *Achaz* singulas tantum semihoras indicasse. Nam cum optio *Ezechiae* data sit, ut aut progressum umbrae, aut regressum ad decem lineas eligeret; erat sine dubio talis descriptio linearum, & talis jam situs Solis, ut utrumque & fieri & spectari posset. At dies in Palaestina nunquam ad viginti horas crescit.

Probatur tertio Propositio nostra ex *S. Gregorio Nazianzeno*, Diem illum *Ezechiae* Miraculo auctum agnoscente, *Oratione 19. in Laudem Patris*, ubi de sanitate divinitus illi restituta sic loquitur: *Quae quidem res Miraculo illo, quod in Ezechia editum est, meo quidem judicio nequaquam inferior haberi debet: quem, cum in morbum incidisset, & preces adhibuisset, Deus vitae incremento donavit; idque per retroactam (pro eo atque is qui salutem acceperat, postulaverat) graduum umbram indicavit; Regem scilicet gratia simul & Signo honorans, atque per diei augmentum, dierum augmentum confirmans.* At diei augmentum nullum fuisset, si umbra dumtaxat Solis in Horologio *Achaz*, non Sol ipse in coelo retrocessisset, cujus conversione ac motu dies efficitur.

Probatur quarto ex *S. Hieronymo*, Commentario in Caput 38. Isaiae. *Datur autem Signum*, inquit, *ut Sol decem gradibus revertatur, quos nos, juxta Symmachum, in lineas, & Horologium vertimus: qui gradus intelligit in lineis, ut manifestiorem sensum legentibus faceret. Sive ita extructi erant gradus arte Mechanica, ut per singulos umbra descendens horarum spatio terminaret. Quod Signum & praesentis temporis, & futuri typus erat: ut quomodo Sol reverteretur ad exordium sui, ita & Ezechiae vita ad decteros annos rediret: Nobisque in Hebdomade & ogdoade viventibus, per Resurrectionem Christi, vitae spatia protelentur.*

Probatur quinto ex *S. Augustino* Lib. 21. *De Civitate Dei*, Cap. 8. *Quid ita dispositum*, inquit, *ab Auctore Naturae caeli & terrae, quemadmodum cursus ordinatissimus Siderum? Quid tam ratis legibus fixisque firmatum? Et tamen quando ille voluit, qui summo regit imperio ac potestate quod condidit, Stella prae caeteris magnitudine atque splendore notissima, colorem, magnitudinem, figuram, & (quod est mirabilius) sui cursus ordinem legemque mutavit. Turbavit profecto tunc, si ulli jam fuerant Canones Astrologorum, quos velut inenarrabili computatione de praeteritis ac futuris Astrorum motibus conscriptos habent, quos Canones sequendo ausi sunt dicere hoc quod de Lucifero contigit, nec antea, nec postea contigisse. Nos autem in Divinis Libris legimus, etiam Solem ipsum & stetisse, cum hoc a Domino Deo petivisset vir sanctus Jesus Nave, donec coeptum praelium victoria termineret: & retrorsum rediisse, ut Regi Ezechiae, quindecim anni ad vivendum additi hoc etiam prodigio promissioni Dei significaremus adjuncto. Sed ista quoque Miracula, quae meritis sunt concessa Sanctorum, quando credunt isti facta, magicis artibus tribuunt. Unde illud est quod superius commemoravi dixisse Virgilium:*

Sistere aquam fluviis, & vertere Sidera retro. Æneid. 4.

Nam & fluvium stetisse superius, inferiusque fluxisse, cum Populus Dei ductore supra memorato Jesu Nave viam carperet, & Elia Propheta transeunte, ac postea discipulo ejus Elisaeo, id esse factum in Sacris Literis legimus; & retro versum maximum Sidus, regnante Ezechia, modo commemoravimus.

Probatur sexto, ex Auctore Librorum *De Mirabilibus Sacrae Scripturae*, inter *S. Augustini* Opera editorum Lib. 2. Cap. 28. „ Dum (*inquit*) Isaias duas Prophetias sibimet invicem contrarias eadem hora protulisset, necesse erat ut alteram quae facienda esset, signi ostensione firmaret. Unde Rex ut quod dicebatur indubitanter crederet, Solis in ortum ab occasu per decem horas cursum recidivo Deus tramite retorquet, quatenus inde veluti mane iterum festinare inciperet, qui diei rursus, exceptis duabus horis, spatium consummasset. Per quas duas horas, ut multi aestimant, celeri cursu de occasu in ortum revertitur, ut dies integra rursum sine interveniente nocte in ortu innovaretur, ut scilicet dies duos, etiam in hac vice, in una luce concluderet. Quomodo & sub Jesu filio Nun, in illo praedicto bello moram fecisse, indubitanter & hac vice reverti Luna minime dubitatur, quatenus nequidquam in Cyclorum cursibus conturbaretur. Propter quod & Maris ipsa vicissitudo impedita fuisse non denegatur, ut de caetero convenienter, qualiter quotidie fieri solet, cum Lunae cursibus comitaretur. Naturam enim in hac reversione convenit Solem non mutasse, sed sui Conditoris in omnibus naturaliter praecepto obedire. Sicut enim lucere & calere naturae suae insitum Sol possidet: ita quidquid praeciperet Dominica Jussio, seu currere, seu stare, seu recurrere, naturaliter habet. Convenienter autem tale Signum Regi in mortis expectatione posito aptissimum evenit, quod Dominus per Solem fieri taliter, congrua dispensatione disposuit. Quoniam sicut Sol in procinctu occasus sui positus, in diei initium reducitur: sic Rex in mortis expectatione constitutus, quasi ad incipientis vitae gaudia revocatur.

Probatur septimo ex *Theodoreto Quaest. 52. in 4. Reg.* ubi de Signo *Ezechiae* divinitus dato sic loquitur „: Solis autem Miraculum pervasit universum orbem terrae. Omnibus enim fuit cognitum Solem retrocessisse. Quamobrem Rex Babyloniorum, cum & interitum rescivisset, & quae in Sole admirabiliter facta erant didicisset, misit & Legatos & dona ad Regem Judaeorum; & quos solebant abducere in captivitatem, eos tanquam praestantiores honorarunt. Ita eos reddidit insignes Deus quem coluerunt.

Probatur octavo: Horologia in quibus umbra sola retrocedat, humana arte & industria fieri posse ubivis locorum, demonstrant viri Gnomonices periti, videlicet, si ita erigantur plana, ut altitudinem poli habeant minorem quam gradum 23. $\frac{1}{2}$. Unde ubi ea est altitudo, scilicet inter Aequatorem, & alterutrum

Tro-

Tropicorum, Cancri scilicet aut Capricorni, naturaliter id accidit. Neque id mirum. Nam sicut pro ratione situs, alię regiones umbras habent deatras, aliæ sinistras; unde illud *Lucani:*

Ignotum vobis, Arabes, venistis in orbem,
Umbras micati nemorum non ire finistrus.

Ita & in certi loci positione, certoque Solis respectu fieri potest, ut umbra nunc Sole progrediente progredi, nunc Sole se gyraore regredi videatur. *Ezechia* autem non aliqoid quod naturaliter, aut humana arte vel industria fieri posset, sed portentum præter ordinem legesque naturæ editum, ejusque vires superens, datum in signum est.

Objiciunt primo, Scripturam Sacram 4. *Regum* c. 20. umbræ tantum, non Solis ipsius retrocessionem per decem lineas commemorare, id certe non omissuram, si tantum Miraculum editum fuisset.

Confirmatur ea *S. Cyrillo Alexandrino* Commentarii in *Isaiam*, *Libro* 3. *Tom.* 4. *p.* 496. ubi solius umbræ retrocessione Miraculum eaplicat. *Dicunt autem* (inquit) *Achazum Ezechiæ patrem, in domo sua, velut machina & arte quadam, gradus quosdam confici curavisse, qui velut horas numerarent, & cursum Solis decursu umbrę in illis facta metirentur. Quod igitur remigraturus in vitam esset Ezechias, planum fecit Deus, retrogrediente Solis umbra, & die ad insitatam horarum mensuram proluta. Nihil vero est omnino, quod ab universorum Domino non possit effici, imo quicquid voluerit, praclare perficit, si vel solum innuerit.*

Respondetur, Quod in uno Scripturæ loco minus explicatum est, in aliis disertis verbis eapressum esse, scilicet 2. *Paralipomenon* 32. 31. *Isaia* 38. *Ecclesiastici* 48. 26. Solem scilicet, non umbram tantum Solis retrocessisse. Eadem est *S. Cyrilli* sententia, quam explicat in eodem Libro, p. 590. *Non hoc solum* (inquit) *admiratione perculsit Babyloniam, quod ægrotarit Ezechias, & rursus ad bonam valetudinem redierit, sed illud omnium magnum & ingens vere signum. Ineffabili & divino nutu Sol jussus est recurrere, & retrogredi, ut & umbra decem gradus redierit. Babyloniorum & Chaldæorum cognomine Sophi, id est, Sapientes, cum se jactitent in cursu Solis, & stellarum ortu, & occasu cognoscendo subtiliter doctos, hanc retroversionem, ut videtur, & diei ejus insolitam magnitudinem non ignorarunt. Est autem & illud probabile, divulgatam fuisse per universam terram signi virtutem, & ad confirmationem promissi divini, quod Ezechiæ factum est, fuisse datum.... Itaque venerunt Legati, his divinis ac rationem excedentibus signis, admirante Merodach Ezechiæ justitiam.*

Objiciunt secundo, Portentum istud factum diei non *in cœlo*, sed *super terram*, nempe Judæam, vulgari Scripturæ more. (2. *Paralipom.* 27. 31.) Igitur in solaris umbræ dumtaxat, non in Solis ipsius retrocessione Miraculum editum est.

Respondetur, Quamvis retrocessio Solis in cœlo contigerit momento sensus hominum fugiente ac prætervolante, diuturniorem tamen Solis moram supra Horizontem, diei que augmentum ad terram spectasse: maxime cum in signum vitæ a Deo prorogatę *Ezechiæ* Regi Miraculum illud editum esset. Unde Legati a Rege Babyloniæ missi dicuntur ad Ezechiam, *Ut interrogarent de portento quod acciderat super terram.*

Objiciunt tertio: Si Solis retrocessio facta esset, nihil opus fuisset Babylone mitti Legatos, qui de portento interrogarent; quia rei gestæ fides mortalium neminem latuisset.

Respondetur, Babyloniæ Regem Oratores non misisse, qui de facto interrogarent, quod ipsi observaverant vel in suis Horologiis, vel ex prolixitate diei; sed de causa eventi admirabilis, quam supra naturæ sphęram esse agnoscebant.

Objiciunt quarto: Si Solis retrocessio contigisset, profanorum Scriptorum aliquis illius meminisset.

Respondetur, Satis esse quod illud Miraculum Sacra Scriptura commemoret, cujus major est ac firmior veritas, quam humanæ cujusvis Historiæ auctoritas. Admirabilis illius defectus Solis, qui Christo patiente contigit, vix aliquem profanorum Sctiprorum meminisse præter *Phlegontem* Hadriani Imperatoris libertum; nec jure tamen in dubium revocari. Plurima Veterum scripta naufragium passa. Non solum ea silentio, imo neque ex repugnantia profanorum Auctorum præjudicari debere vel posse adversus Sacras utriusque Testamenti Historias. Nihil opus esse extraneorum seu Ethnicorum Scriptorum testimonio ut fides concilietur factis & Miraculis, quæ Spiritu Sancto dictante, a sanctis Dei hominibus scriptis prodita sunt. Ut enim cum *Tertulliano* loquamur Libro *De Præscriptionibus Hæreticorum*, Capit. 13. *Quis servus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico Domini sui sperat? Quis Miles ab infœderatis, ne dicam ab hostibus Regibus, donativum & stipendium captat, nisi plane desertor, & transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra tectum suum drachmam requirebat. Etiam pulsator ille vicini januam tundebat. Etiam Vidua illa non inimicum, licet durum, Judicem interpellabat. Nemo inde instrui potest, unde destruitur. Nemo ab eo illuminatur, a quo contenebratur. Quæramus ergo in nostro, & a nostris, & de nostro: Idque dumtaxat quod salva Regula fidei potest in quæstionem devenire.* Denique ea Historia retrocessionis Solis regnante *Ezechia*, conficta & interpolata videtur illa Ægyptiorum narratio, quam scriptis prodidit *Herodotus* Libro 2. Capit. 142. *Intra decem millia, trecentosque & quadraginta annos, quater Solem præter consuetudinem fuisse ortum. Bis quidem illinc exortum, ubi nunc occidit: Bis autem unde nunc oritur, illic occidisse.*

Objiciunt, Omnes Ephemerides & Tabulas Astronomicas eversum iri, si retrocessio Solis facta esset.

Respondetur, Ephemerides nondum eo tempore conscriptas videri. Scripti certe hoc in genere tam antiqui nulla extat memoria. Deinde vix ad calculos totius anni perturbandos valuisset quinque aut decem horarum ad unum diem adjectio.

DISSERTATIO IX.

De Consensu Librorum Regum & Paralipomenon, cum SS. Matthæo & Luca in Genealogiis Regum Juda.

PROPOSITIO UNICA.

Libri Regum & Paralipomenon in Genealogiis Regum Juda ab Evangelio non dissentiunt.

HAnc Propositionem probat utriusque Testamenti scriptio Spiritu Sancto Auctore, qui pugnantia loqui non potest. Unde certo tenendum est nullam esse inter Scriptores Sacros dissonantiam; & loca Scripturæ, quæ pugnantia in speciem videntur, conciliari posse, quamvis ratio conciliandi nobis non sit ita perspecta, nullam ut difficultatem circa illa patiamur. Secundo, Propositionis hujus veritas patebit ex Objectionum solutione.

Prima est, Quod Regum & Paralipomenon Libri doceant, Joram genuisse Ochoziam: Ochoziam genuisse Joasum: Joasum genuisse Amasiam: denique Amasiam genuisse Oziam (4. *Regum* 8. 24. & 11. 2. 1. *Paralipomenon* 3. 11. 12. 2. *Paralipomenon* 26. 1.) At *Matthæi* 1. 8. dicitur: *Joram genuit Oziam*; Ochozias, Joas, Amasias, in hac serie Genealogica prętermittuntur.

Secunda est, Quod Libri *Regum* & *Paralipomenon*. *Josium* quatuor dumtaxat filios habuisse tradant, Johanan, qui & Joachaz; Joakim qui & Eliakim; Sedekiam qui & Mattanias, & Sellum. Joakimi vero filius fuit Jechonias, non Josiæ. (4. *Regum* 24. 25 1. *Paralipomenon* 3. 15. 16. 2. *Paralipomenon* 34. 31. *Jeremiæ* 22. 11. 12.) At *Matthæi* 1. 11. dicitur: *Josias autem genuit Jechoniam*. Constat etiam ex 2. *Paralipomenon* 34. 28. & 35. 24. *Josiam* diu ante Captivitatem Babylonicam occubuisse: & tamen Cap. 1. *S. Matthæi* dicitur genuisse *Jechoniam & fratres ejus in transmigratione Babylonis.*

Tertia est, Quod Paralipomenon Historia & Chronologia doceant *Salathielem* a *Jechonia* genitum in Captivitate Babylonica: cum tamen *Matthæi* 1. dicatur: *Et post transmigrationem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel.*

Quarta est, Quod *Zorobabel* filius fuerit Pedajæ, non Salathielis. (1. *Paralipomenon* 3. 17. 18. 19.) At *Matthæi* 1. dicitur: *Salathiel genuit Zorobabel.*

Quinta est, Quod Zorobabelis filios tantum duos recenseat Liber 1. *Paralipomenon* Cap. 1. *Mosallam* & *Hananiam*, & *Salomith* Sororem eorum, nulla mentione facta *Abiud*, cujus tamen meminit *S. Matthæus* cap. 1. his verbis: *Zorobabel autem genuit Abiud.*

Sexta, Quod *Salathiel* filius fuerit *Jechoniæ* secundum Paralipomenon Historiam, & *S. Matthæum*; at secundum *S. Lucam* filius fuerit *Neri*.

Ad primam Objectionem respondetur, *Oziam* apud *S. Matthæum* genitum dici a *Joramo*, quamvis *Amasiæ*, non *Jorami* filius fuerit, quia *Jorami* fuit abnepos. Ut enim nepotes dicuntur filii apud Hebræos, sic avi & proavi patres appellantur, qui censeri possunt illos genuisse, generatione videlicet mediata, qua revera ab illis genus ducunt. Sic Christus a *S. Matthæo* dicitur *Filius David*, *filius Abraham*. Sic mortales omnes *Filii Adam* vocantur, Sic *Elisabeth* Lucæ 1. esse di-

citur

citur *ex filiabus Aaron*. Sic Mulier, quam liberavit Christus ab infirmitate, qua annis decem & octo laboraverat, *Lucæ* 13. 16. dicitur *Filia Abrahæ*. Sic Judæi *Joannis* 8. 39. de se ipsis ajunt: *Pater noster Abraham est*. Jus denique Romanum liberorum nomine non filios solum & nepotes, sed & pronepotes, & abnepotes complectitur. Ideo autem tres Reges in Christi Genealogia *S. Matthæus* prætermisit, quia Spiritui Sancto, cujus fuit Amanuensis, constitutum erat omnes illas generationes in certas tessaradecades referre. Unde seriem illam Genealogicam ita concludit Vers. 17. *Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David generationes quatuordecim; & a David usque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim; & a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim*. Cum autem in secunda serie septemdecim generationes reperirentur, aliquæ fuerunt prætermittendæ, & quidem tres, ut numerus ille constaret. Cur autem potius prætermissi sint *Ochozias*, *Joas*, & *Amasias*, quam alii, ratio hæc omnium maxime probabilis est, quod Deus maledictionem peculiarem effundendam super Domum *Achab* bis pronuntiasset, (3. *Regum* 21. 22. & 4. *Regum* 9. 8. & seq.) quicquid videlicet *Achabi* esset, excisum iri *usque ad mingentem ad parietem*. Quam maledictionem hic ratam esse voluit Deus, tres illos Reges *Achabi* posteros (*Ochozias* enim a *Jorama ex Athalia* filia *Achabi* genitus fuit) prorsus expungendo ex Genealogia Christi. Quamvis enim actu regnaverint, ob maledictionem tamen illam singularem censentur quasi capite minuti non regnasse. Sic Tribus *Dan* Apocalypsis Cap. 7. in *Signatorum* serie prætermissa est, quia jam olim a Dei cultu defecerat, & se cum Gentibus permiscuerat, (*Judicum* 18.) Hanc Responsionem auctoritate sua confirmant *SS. Hilarius & Hieronymus*. Ille *Cap. 1. in Matthæum* ita scribens: *Ab Abraham usque ad David quatuordecim generationes enumeratæ sunt; & a David usque ad transmigrationem Babylonis: cum in Regnorum Libris decem & septem deprehendantur. Sed in hoc non mendacii aut negligentiæ vitium est. Tres enim ratione præterita sunt. Nam Joram genuit Ochoziam, Ochozias vero genuit Joram, Joas deinde Amasiam, Amasias autem Oziam. Et in Matthæo Joras Oziam genuisse scribitur, cum quartus ab eo sit. Hoc ita, quia ex gentili fœmina Joras Ochoziam genuit, ex Achab scilicet qui Jezabel habuit uxorem. Denique per Prophetam, non nisi quarta generatione, in Throno Regni Israelis, quemquam de Domo Achab esse sessurum dicitur. Purgata igitur labe familiæ Gentilis, tribusque præteritis jam Regulis, in quarto generationum consequentium ordo numeratur, & usque ad Mariam generationes quatuordecim esse scribuntur, cum in numero decem & septem reperiantur, nullus error esse poterit scientibus, non eam solum esse Domino nostro Jesu Christo originem, quæ cœpit ex Maria: Sed in procreatione corporeæ Nativitatis æternam significantiam comprehendi*. Ista vero, scilicet *S. Hieronymus* Commentario in *S. Matthæi* Cap. 1. hæc habet: *Cernis ergo quod secundum fidem Historiæ tres Reges in medio fuerint, quos hic Evangelista prætermisit: Joram quippe non genuit Oziam, sed Ochoziam, & reliquos quos enumeravimus. Verum quia Evangelistæ propositum erat tres tessaradecades in diverso temporum statu ponere, & Joram generi se miscuerat impiissimæ Jezabel, idcirco usque ad tertiam generationem ejus memoria tollitur, ne in Sanctæ Nativitatis ordine poneretur*.

At (inquies) cur ob eamdem maledictionem non sunt etiam prætermissi reliqui ab *Achabo* mediate quoque progeniti, videlicet *Ozias*, & alii? Respondetur, Iram Dei & maledictionem in punienda sobole ob parentum peccata, ad tertiam saltem vel quartam generationem pertinere, secundum Legem Exodi 20. 5. *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me*. Ultra quartam itaque generationem maledictio illa in posteros *Achabi* non est extensa; sicut nec benedictio a Deo effusa in posteros *Jehu* ob executionem divini Judicii contra Domum Achab (4. *Regum* 10. 30.) ultra quartam generationem progressa est. Non mirum ergo quod tres tantum generationes, non plures, in serie Regum ex *Achabi* genere ortorum prætermiserit *S. Matthæus* Christi Genealogiam texens.

Adversus communem illam & maxime probabilem Responsionem erit qui objiciat, *Ochoziam* in Scriptura Sacra non dici nepotem *Achabi* ex filia, sed potius nepotem *Amri* Regis Israelitarum, cujus filia vocatur *Athalia*, non vero Achabi. (4. *Regum* 8. 26.) Tres ergo illi Reges a *S. Matthæo* non sunt expuncti, eo quod essent ex genere *Achab*, & maledictionis illi denuntiatæ participes.

Respondetur, *Athaliam* vocari filiam *Amri*, hoc est, neptem, ex Hebræorum consuetudine & usu loquendi, quamvis fuerit filia *Achabi*, qui erat filius *Amri*. Certe *filia Achabi* non semel vocatur. (4. *Regum* 8. 18. 19. 27.) Nec *Jehu* Ochoziam occidi jussisset, cum maledictionem divinam super Domum *Achab* executus est, (4. *Regum* 9. 27.) nisi fuisset ex posteritate *Achabi*. Addunt aliqui, eam potius dici *filiam Amri*, quam *Achab*, ob execrandam *Achabi* memoriam, ne proles aliqua ipsi superstes videretur. Sed hæc ratio nullius est momenti, siquidem in eo ipso Capite 8. Libri 4. *Regum*, ubi de *Ochozia* dicitur Vers. 26. *Nomen matris ejus Athalia filia Amri Regis Israel*: De *Jorama* patre *Ochoziæ* Vers. 18. dicitur: *Ambulavitque in viis Regum Israel, sicut ambulaverat Domus Achab: Filia enim Achab erat uxor ejus*. Et de ipsomet *Ochozia* Vers. 27. *Et ambulavit in viis Domus Achab . . . . Gener enim Domus Achab fuit*.

Ad secundam Objectionem respondetur, In Genealogia Christi apud *S. Matthæum* duos esse *Jechonias*, unum ante transmigrationem Babylonis, alterum in ipsa transmigratione genitum. Prior est ipse *Joakim* filius *Josiæ*, qui & *Eliakim* vocatur. Posterior filius fuit *Joakimi*, pater *Salathielis*. Itaque *Joakim* binomium fuisse verisimile est, & *Jechoniam* etiam appellatum, quod in Historia Sacra & ipsa Regum Juda serie non infrequens, cum *Sedekias* nomen etiam obtinuerit *Mattaniæ*, & *Ozias* nomen *Azariæ*. Sic distincto *Jechonia* patre, qui alias *Joakim*, a *Jechonia* filio, qui alias *Joachin*, suus utrique tessaradecadi constat numerus, quarum alterutra alioqui imminuta esset. Sic etiam cum Historia Sacra facile conciliabitur, quod de Jechoniæ fratribus in Christi Genealogia *S. Matthæus* addit. Nam *Joakim* seu *Jechonias* pater fratres habuit, non *Joachin* seu *Jechonias* filius: Alioqui *Nabuchodonosor*, qui hunc solio dejecit, & Babylonem abduxit, aliquem ex ejus fratribus, potius quam *Sedekiam* ejus Patruum Regem creasset; Quod tamen factum legimus 4. *Regum* 24. 17. Hæc Responsio magnis Nominibus nititur, scilicet *S. Epiphanii*, qui *Jechoniam* duplicem agnoscit, unum *Josiæ*, alterum ipsius *Jechoniæ* filium, *Josiæ* nepotem. Unum nomen excidisse censet in textu *S. Matthæi*, atque ita restituendum: *Jechonias autem genuit Jechoniam: Jechonias autem genuit Salathiel*. Pro quo *Maldonatus* supplendum censet: *Joakim autem genuit Jechoniam: Jechonias autem genuit Salathiel*. Posteriorem tamen *Jechoniam* cum *Sedekia* perperam confundit *S. Epiphanius*, & priorem *Jechoniam* eumdem esse cum *Sellum*, eumque etiam *Amasiam* nominatum falso asserit: aliaque in paucis lineis committit errata, quæ notat *Petavius Animadvers.* in *S. Epiphanium*. Locus autem *Epiphanii Hæresi* 6. sic habet: *Josias genuit Jechoniam . . . Ab hoc Jechonia ejusdem nominis alter genitus est . . . Nec est, quod ea de re quisquam dubitet, miretur vero magis accuratam a nobis initam rationem, & hoc loco in studiosorum gratiam utiliter explicatum, qui castigatiora Exemplaria consulere eruditionis causa voluerunt. Non enim diffido quin cum animi sui fructu candide in iis quæ a nobis proposita sunt acquiescere cogantur, simulque vocem illam lucei faciant, quæ ab imperitis quibusdam Emendatoribus est propter ambiguitatem ex Evangelio sublata. Nam cum generationes omnes Matthæus tripartito distribuerit, & ab Abrahamo ad Davidem usque 14. enumeret, superior utraque series integra reperitur, neque quicquam ad numerum deest, qui ad Jechoniam ordine pertexitur. At tertia demum series 13. duntaxat non 14. generationum nomina complectitur, quod a nonnullis commissum est; qui cum Jechonias duos conjunctim esse scriptos cernerent, arbitrati sunt eandem vocem prapostere in ea serie repetitam. Verum ejusdem ista repetitio minime fuit; sed numerandi ordo perspicuus. Siquidem Jechoniæ filio de parente nomen impositum est. At isti elegantiæ vindices, dum unum nomen expungunt, per summam ignorantiam causæ propositum pervertunt. Atque & nominum 14. collegium, quod ibidem ostenditur, uno detracto numerarunt, & multiplicem unius ad alterum rationem habitudinemque sustulerunt*. At emendatione Textui *S. Matthæi* opus esse non persuadet *Sancti Epiphanii* auctoritas, cum recepta lectio vetustissima sit, ut ex omnium pene Codicum Græcorum ac Latinorum summo consensu, & ex antiquorum Patrum Scriptis constat: Eaque lectione servata, numerus integer in utraque tessaradecade reperiatur: & evidens sit ex intervallo Captivitatis Babylonicæ interjecto, alium esse *Jechoniam*, qui post Captivitatem Babylonicam genuit *Salathielem*, a priori *Jechonia Josiæ* filio. Ad primam ergo tessaradecadem pertinet *Jechonias* filius Josiæ; ad tertiam tessara-

saradecadem *Jechonias* alter hujus filius, *Josiæ* nepos, pater *Salathielis*, ut observat etiam *Cajetanus* noster *Commentat. in Evang. S. Matthæi*.

Nititur hæc Responsio *S. Ambrosii* auctoritate Libro 3. in Evangelium S. Lucæ §. 46. *Quod vero*, inquit, *post Jechoniam duodecim generationes enumerasse videtur Evangelista, si diligenter advertas, hic quoque quatuordecim generationum poteris invenire rationem. Duodecim enim usque ad Joseph numerantur, non usque ad Christum. Tertius decimus est Christus. Sed nihil refert utrum in duabus generationibus, an in una mendacium sit. Tamen ne hic quidem cæcum aliquem scopulum aut naufragium inveniet veritatis. Duos Joachim, hoc est, duos Jechonias fuisse Historia indicat: Unum ante transmigrationem, alterum in ipsa transmigratione generatum, id est, patrem & filium. Ergo pater inter generationes superiores est computatus, qui successit Josiæ: Filius inter posteriores, qui successit patri, id est nepos Josiæ.*

4. Reg. 23. *Sic enim scriptum est*: „ Et imperavit Pharao super
34. & 36. „ Israel, Joachim filio Josiæ regnante in Judæa pro
4. Reg. 24. „ patre suo; & convertit nomen Joachim in regnan-
5. & seq. „ do, & undecim annos regnavit in Jerusalem. *Quibus subjecit*: Et reliqua verborum Joachim, & omnia quæ fecit, nonne scripta sunt in Libro verborum, & in diebus eorum qui regnaverunt in Judæa? Et dormivit Joachim cum Patribus suis, & regnavit Joachim filius ejus pro eo. Filius decem & octo annorum erat Joachim; & cum regnaret, tribus mensibus regnavit in Jerusalem: Nomen matris ejus Mesola . . . . . & omnia quæ fecit sub oculis Domini pater ejus & ipse fecit; & in diebus ejus ascendit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Jerusalem. *Vides igitur quod alius fuerit Josiæ filius, alius nepos: Filius ille cui Hieremias nomen imposuit; nepos iste qui patris vocatus est nomine. Et bene Sanctus Matthæus a Propheta voluit discrepare; ut non Joachim, sed Jechoniam nominaret . . . . . Non igitur suppressit alterum Evangelista, sed utrumque significavit; quod uterque Jechonias dictus sit. Ita addito juniore Jechonia, generationes quatuordecim computantur.*

Eamdem Responsionem confirmat *S. Hieronymus* Commentario in Cap. 1. S. Matthæi. *Si voluerimus*, inquit, *Jechoniam in fine primæ tessaradecadis ponere, in sequenti non erunt quatuordecim, sed tredecim. Sciamus igitur Jechoniam priorem ipsum esse quem & Joakim. Secundum autem, filium, non patrem; quorum prior per k, & m, sequens per ch, & n, scribitur: Quod Scriptorum vitio, & longitudine temporum apud Græcos Latinosque confusum est.*

Hæc autem Responsio probabilior est & minus coacta illa *S. Augustini*, Libro 2. *De Consensu Evangelistarum*, Cap. 4. asserentis eundem *Jechoniam* bis in Genealogia nominatum in fine unius, & initio alterius tessaradecadis. *Cum*, inquit, *quater denas generationes tribus distinxisset articulis, dicens, ab Abraham usque ad David generationes esse quatuordecim, & a David usque ad transmigrationem Babylonis alias quatuordecim, totidem alias usque ad Nativitatem Christi: Non tamen eas duxit in summam ut diceret: Fiunt omnes quadragintaduæ. Unus quippe in illis progeneratoribus bis numeratur, id est Jechonias, a quo facta est quædam in extraneas Gentes deflexio, quando in Babyloniam transmigratum est. Ubi autem ordo a rectitudine flectitur, atque ut eat in diversum, tanquam angulum facit; illud quod in angulo est, bis numeratur, in fine scilicet prioris ordinis, & in capite ipsius deflexionis. Et hoc ipsum jam præsignabat Christum a Circumcisione ad Præputium, tanquam ab Jerusalem ad Babyloniam, quodammodo migraturum, & hinc atque hinc utrisque in se credentibus tanquam lapidem angularem futurum. Hæc tunc in figura præparabat Deus rebus in veritate venturis. Nam & ipse Jechonias, ubi angulus iste præsignatus est, interpretatur, Præparatio Dei.*

Ait autem S. Matthæus, *Josiam genuisse Jechoniam in transmigratione Babylonis*, id est, circa transmigrationem. Vox enim Græca ἐπὶ notat quidem tempus quo res gesta est, non tamen stricte, sed interdum cum latitudine. Sic Genes. 2. 2. dicitur: *Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat*. Cum tamen illud perfecerit ante diem septimam, quæ quieti destinata fuit, quod Deus in illa ab operibus suis quieverit. Sic Marci 2. 26. de *Davide* dicitur: *Introivit in Domum Dei sub Abiathar Principe Sacerdotum, & Panes Propositionis manducavit*: Id est, circa Pontificatum *Abiatharis*. Id enim sub *Achimelech* Pontifice *Abiatharis* patre contigit. Sic Lucæ 3. 2. *Factum* dicitur *verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in Deserto, sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha*. Cum tamen eo tempore solus *Caiphas* Pontificatu Maximo fungeretur, *Annas* autem antea Pontificatum gessisset, summæque eo tempore esset auctoritatis ob generis claritatem, ob dignitatis præteritæ splendorem, & ob affinitatem cum *Caipha*, cujus erat socer. Cum ergo sub tempora transmigrationis, id est, nutante jam statu Populi Judaici, & imminente deportatione Babylonica, utpote inter quam & *Josiam* nulli alii Reges intercessere ab ea immunes, recte dicere potuit S. Matthæus, *Josiam genuisse Jechoniam & fratres ejus*, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας *in transmigratione*. Responderi etiam potest, Hæc verba, *In transmigratione Babylonis* non referri ad τὸ *genuit*, quasi *Josias* genuerit in Captivitate Babylonica; sed referri ad filios genitos, quasi dicat: *Josias genuit Jechoniam & fratres ejus, qui fuerunt in transmigratione Babylonis*. Hoc est, quod e recentioribus Interpretibus quidam subtiliter dixerunt: Transmigrationem non statui *ut mensuram generationis*, cum ante illam genuerit Josias, *sed ut mensuram genitorum*, quod *Jechonia* & fratribus ejus viventibus acciderit, illique captivi Babylonem pariter deportati sint.

Ad tertiam Objectionem respondetur, Nomen *transmigrationis* duplici sensu ac significatione accipi posse; primo, quatenus designat solum actum transmigrationis Judæorum Babylonem; vel quatenus significat præterea totum tempus Babylonicæ Captivitatis. Si posteriori sensu sumatur, recte dicitur *Salathiel* in transmigratione genitus; Si priori, vere dicitur genitus *post transmigrationem Babylonis*. Et hoc sensu vocem illam *S. Matthæus* usurpavit. Alii id aliter exprimunt: *Salathielem* a *Jechonia* genitum post transmigrationem inchoatam, non consummatam. Ejus autem generatio non est referenda ad priora Captivitatis tempora, quibus *Jechonias* vinctus, & dure admodum in carcere habitus est a *Nabuchodonosore*; sed ad posteriora, quibus ab *Evilmerodacho* ejus filio e carcere eductus, regio cultu in Aula Babylonica vixit, ut refert Historia Sacra (4. *Regum* Cap. 25.) *Factum est vero in anno trigesimo septimo transmigrationis Joachin Regis Juda, Mense duodecimo, vigesimaseptima die Mensis: Sublevavit Evilmerodac Rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Joachin Regis Juda de carcere. Et locutus est ei benigne: & posuit thronum ejus super thronum Regum, qui erant cum eo in Babylone. Et mutavit vestes ejus quas habuerat in carcere, & comedebat panem semper in conspectu ejus cunctis diebus vitæ suæ. Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei a Rege per singulos dies omnibus diebus vitæ suæ*. Quod testatur etiam *Jeremias* Capit. 52. *His inquam temporibus Jechonias* genuit *Salathiel*.

Ad quartam Objectionem respondetur, cum *Tostato* & *Cajetano* nostro, *Zorobabelem*, de quo in Paralipomenis alium esse ab eo qui filius *Salathielis* a *S. Matthæo* dicitur. Quippe cum illa *Pedajæ* filius, non *Salathielis* vocetur. Hic vero & apud *Esdram*, *Nehemiam*, *Aggæum*, nusquam *Pedajæ*, semper *Salathielis filius*, ut a SS. Evangelistis *Matthæo* & *Luca* dicatur. Alii quoque liberi diversas personas arguunt. *Zorobabel* enim apud *S. Matthæum* genuisse dicitur *Abiud*: Ille vero de quo in Paralipomenis genuit *Mosollam*, & *Hananiam*, nullus inter filios ejus *Abiud* nominatur. Priorem itaque *Zorobabelem* alium esse Regii quidem generis, sed ab Ethnarcha plane distinctum. Respondent alii, valde esse probabile, *Salathiele*, qui *Jechoniæ* primogenitus fuit absque liberis defuncto, *Pedajam* fratrem pro jure leviratus, ducta ejus uxore, semen ei suscitasse. Atque hinc factum, ut *Zorobabel Salathielis*, non *Pedajæ* filius appelletur (*Esdræ* Cap. 3. 2. *Aggæi* 1. 1. *Matthæi* 1. 12. *Lucæ* 3. 27.) Verum hæc mera conjectura est, nullo argumento fulta. Respondent alii, *Zorobabelis* patrem fuisse binominem, *Pedajam* scilicet, ac *Salathielem* appellatum. Similiter *Abiud* alio nomine *Mosollam* dictum, vel *Hananiam*.

Ex quo patet Responsio ad quintam Objectionem. Quæ nihilominus dilui aliter potest, dicendo cum aliis, *Zorobabelem* præter filios, quorum nomina Libro 1. Paralipomenon recensentur, adhuc alios habuisse, & inter alios *Abiud* a *S. Matthæo* memoratum. Vel *Hasubah* aut *Ohel* posteritatem, quæ in Paralipomenis prætermissa est, ab Evangelista recenseri. Cum autem series genealogica *Abiud* a Scriptore Sacro Paralipomenon observata non fuerit, ratio hæc probabilis reddi potest, Quod Genealogia a *S. Matthæo* contexta, & ad *Josephum* per *Abiud* deducta, fuerit quidem hominum *Davidis* familiæ progenitorum, sed obscurorum

admodum

admodum, & ex singulari Dei dispensatione ad statum privatum & ad conditionem vilem & abjectam redactorum. Et quia ista declinatio in *Abiud* facta est, inde forte contigit ut Auctor Sacer Paralipomenon, nec *Abiud*, nec posterorum ejus, Majorum *Josephi*, obscuram prorsus vitam agentium meminerit; sed illos recensuerit, qui tum temporis in majori dignitate constituti erant, & quorum nomen clarius ac celebrius erat. Genealogiam porro Majorum *Josephi* per *Abiud* & posteros *S. Matthæum* descripsisse ex Tabulis Genealogicis Judæorum, dirigente Spiritu Sancto, probabile est. Has enim Genealogias summa diligentia Judæi conscribebant, & asservabant, eorum in primis qui ex Tribu Juda, vel ex Tribu Levi erant oriundi. Ex Tribu Levi, ne Sacerdotium quisquam ab ex Tribu alienus invaderet. Ex Tribu Juda, ob Messiam ex illa nasciturum. Et quia promissio generalis de Messia ex Judaica Tribu nascituro postmodum restricta fuit ad domum & familiam *Davidis* Regis, verisimillimum est, posterorum *Davidis* quorumcumque majorem habitam fuisse rationem, quam aliorum, ut constaret, qui e *Davide*, qua linea, & quo gradu descenderent. Neque vero gratis asseritur illud de Tabulis Genealogicis studiose conscriptis & asservatis, sed in Scripture Sacra fundamentum habet 1. *Esdræ* 2. 59. *Et hi qui ascenderunt de Themala, Thelarsa, Cherub, & Adon, & Emer; & non potuerunt indicare domum Patrum suorum & semen suum, utrum ex Israel essent.* Item vers. 61. & 62. *Et de filiis Sacerdotum: Filii Habia, filii Accos, filii Berzellai . . . Hi quæsierunt Scripturam Genealogiæ suæ, & non invenerunt, & ejecti sunt de Sacerdotio.* Quod & 2. *Esdræ* 7. 64. repetitur. Et *Nehemias* censum Populi acturus, id Tabularum Genealogicarum beneficio exequitur, ut ex eodem Capite compertum est. Idem confirmatur ex *Julio Africano* apud *Eusebium* Lib. 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 7. ubi testatur, *Herodem* in ejusmodi Genealogias studiose inquisivisse, & omni conatu eas abolere satagisse, ne quisquam Judæorum eum nobilitate generis superare videretur, & genus suum ad Patriarchas referre posset. Plures tamen Genealogicas familiarum suarum Tabulas ex publicis Archivis descri-
„ psitte. Ceterum, (*inquit Africanus*) cum ad id
„ usque temporis in Tabulariis publicis descriptæ es-
„ sent origines tam familiarum Hebraicarum, quam
„ eorum qui ad Proselytos, id est, advenas, genus
„ suum referebant, verbi gratia ad Achior Amanirem,
„ eosque qui ex Ægypto simul cum Israelitis egressi,
„ per Matrimonia eum ipsis permixti fuerant. Hero-
„ des priscas illas Israelitarum familias nihil ad se per-
„ tinere intelligens, ignobilitatis suæ conscientia stimu-
„ latus, omnia illa veterum familiarum Monumenta
„ concremavit: Ratus se tum demum Nobilem visum
„ iri, cum nemo esset qui ex publicis Monumentis
„ originem generis sui, vel ad Patriarchas, vel ad
„ Proselytos, vel ad permixtos Israelitis peregrinos,
„ qui Γειώρας dicuntur, posset referre. Pauci tamen
„ antiquitatis studiosi privatos stirpis suæ Commenta-
„ rios, vel quod nomina ipsa memoriter callerent, vel
„ ex Archivis descriptos penes se habentes, in primis
„ gloriabantur, quod avitæ nobilitatis memoriam con-
„ servassent. Ex quorum numero erant hi, de quibus
„ supra dixi ob propinquitatem generis qua Servatori
„ nostro juncti erant, δεσπόσυνοι appellati. Qui e Na-
„ zaris & Cochaba Judææ vicis in varias regiones dis-
„ persi, supradictam generis seriam, ex Ephemeridum
„ Libro quam poterant fidelissima exposuerunt.

Ad Objectionem sextam respondetur, Duos fuisse *Salathieles*, unum filium *Jechoniæ*, alterum filium *Neri*, illum ex linea *Salomonis*, istum ex linea *Nathanis*; illius meminisse *S. Matthæum* cum Auctore Paralipomenon, istius *S. Lucam*. Et certe cum longe alii fuerint *Salathielis* Majores ad *Davidem* usque apud *S. Lucam*, quam *Salathielis* apud *S. Matthæum*, probabilius est utrumque Evangelistam diversarum personarum mentionem facere.

Respondent alii, secuti conjecturam & auctoritatem *Philonis*, Jechoniam binominem fuisse, & vocatum etiam *Neri*; hoc scilicet nomine insignitum fuisse e Populo postquam exaltari cœpit caput ejus ab Evilmerodacho, (4. *Regum* 25.) eo quod lucerna *Davidis* quasi extincta in eo tum velut reaccensa fuerit. Sed cum alii *Jechoniæ* parentes, alii *Neri* ab utroque Evangelista recenseantur, diversos fuisse probabilius est.

DISSERTATIO X.

De Prophetis qui temporibus Regum Juda & Israel claruerunt, & Prophetias suas scripto tradiderunt ante Captivitatem Babylonicam.

ARTICULUS I.

De Osee.

I. OSee Prophetarum omnium antiquior, ex Tribu *Issachar* oriundus, si *Pseudo-Epiphanio*, & *Pseudo-Dorotheo* in vitis Prophetarum credatur, oppido *Bethsemes*, non *Belemoth* ut mendose scripserunt; Patre *Beeri*, non illius *Beeræ*, cujus mentio habetur 1. *Paralipom.* 5. ut censent Hebræi: Nam præterquam quod diversa sunt utriusque nomina, cum *Osee* pater *Beeri*, alter *Beera* vocetur, hic Princeps fuit *Tribus Ruben*, ut constat ex Paralipomenis, illa ex Tribu *Issachar*, ut Sanctus etiam *Hieronymus* testatur Cap. 1. Commentarii. Prophetico Munere functus est *in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, Ezechiæ Regum Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas Regis Israel.* Vaticinatus est ante & post Captivitatem Israel, quam & futuram denuntiavit, & luxit ingruentem, & præteritam ad emendationem Judæ commemoravit. Primum omnium Prophetarum, non solum qui Minores, verum & qui Majores appellantur, futura prædixisse, colligitur ex illis verbis Cap. 1. Vers. 2. *Principium loquendi Domino in Osee.* Ipsius Prophetæ nomen *Salvatorem* significat. Agit personam Dei, Synagogam in adulterio deprehensam, id est, Idolorum cultu contaminatam objurgantis, punientis, repudiantis, aliamque sponsam assumentis. Synagogæ excidium, & Ecclesiæ vocationem prædicit, factisque etiam repræsentat. Meretricem uxorem accipere jussus, quam castam efficeret, legitimorumque filiorum parentem. Idololatriam, aliaque Israelitarum scelera vehementer coarguit. Famem & Captivitatem Israeli prædicit. Samariæ & Vituli, quem colebat, destructionem a *Nabuchodonosore* vaticinatur. Israelam hortatur ad pœnitentiam, conversis bona plurima pollicetur.

Osee genus & ætas.

Prophetia summa.

II. De Christo & Ecclesia fudit oracula, scriptisque commendavit. Ad Ecclesiam pertinet istud Cap. 3. *Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultra nominis eorum. Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ; & arcum & gladium, & bellum conteram de terra; & dormire eos faciam fiducialiter. Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego Dominus . . . Et miserebor ejus quæ fuit absque misericordia. Et dicam non Populo meo: Populus meus es tu; & ipse dicet: Deus meus es tu.* An, quæso, expressius prædici potuit Idololatriæ per Christum abolitio; novi fœderis institutio, ad quod Gentes per bestias agri, volucres cœli, & reptilia terræ significatæ, ut patet ex Actis Apostolorum 11. 5. vocantur, utriusque Populi, Judaici & Gentilis in unam Ecclesiam coalitio, & cohabitatio pacifica: Ecclesiæ denique in gratia & fide Evangelii desponsatio æternum duratura? unde *S. Hieronymus* in Commentario hujus loci: *Ergo* (inquit) *in Adventu Domini Salvatoris, post resurrectionis ejus triumphos, & Ascensum ad Patrem, duo parietes angulari Lapide copulati sunt ab eo qui fecit utrumque unum. . . . Et vocavit eam quæ dicebatur, Absque misericordia, misericordiam consecutam, ut eum qui dicebatur, Non Populus meus, Populum suum: pacatisque omnibus, arcus & gladius conteretur ac bellum. Non enim erunt necessaria instrumenta pugnantium, cum qui pugnent defuerint. Jungetur Israel Gentibus, & implebitur illud Deuteronomii: Lætamini Gentes cum Populo ejus. Notus enim in Judæa Deus: In Israel magnum nomen ejus, & factus est in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion; hoc est, in Ecclesia: In qua confregit potentias arcuum, scutum, gladium, & bellum. Quibus fractis atque contritis, dormient Credentes fiducialiter, & sub uno Pastore requiescent, sive sperabunt in his quæ oculus non vidit, & auris non audivit, & in cor hominis, non ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Et infra: *Ista Meretrix, quæ primum voto Sponsi in æternos fuerat juncta complexus, ut numquam a vinculo recederet maritali; quia recessit, & in Æ-*

Osee Vaticinia de Christo & Ecclesia.

Deut. 32. Psal. 75.

gypte fornicata est, rursum per Legem assumitur: Quam quia præterit, Prophetis quasi Sponsi Sodalibus, qui ad se missi fuerant, interfectis: novissime venit Dei Filius Dominus Jesus: Quo crucifixo, & a mortuis resurgente, desponsatur, nequaquam in Legis justitia, sed in fide gratiæ Evangelii: Ut cum cognoverit Unigenitum, cognoscat & Patrem . . . Qui in fide fuerit desponsatus, & crediderit Evangelio, statim sciet, quia ipse sit Deus, credens in eum quem prius negaverat.

III. Ad Christum etiam & Ecclesiam pertinet illud Cap. 1. 10. *Et erit in loco ubi dicetur eis: Non Populus meus vos. Dicetur eis: Filii Dei viventis.* Hoc testimonium Propheticum de vocatione Populi Gentium, qui prius non pertinebat ad Deum, etiam Apostoli intellexerunt. Hunc scilicet locum ita intellexit *S. Paulus* ad Romanos 9. 26. *Quos & vocavit nos* (inquit) *non solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus, sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et erit: In loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: Ibi vocabuntur Filii Dei vivi.* Et quia ipse quoque Populus Gentium spiritaliter est in filiis *Abrahæ*, ac per hoc recte dicitur *Israel*, propterea subdit Propheta: *Et congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter, & ponent sibimet caput unum, & ascendent de terra.* Hoc si adhuc velimus exponere, eloquii prophetici obtundetur sapor.
Ephes. 2. Recolatur tamen Lapis ille angularis, & duo illi parietes, unus ex Judæis, alter ex Gentibus; ille nomine filiorum Juda, iste nomine filiorum Israel, eidem uni principatui suo in idipsum innitentes, & ascendentes agnoscantur a terra. Illos autem carnales Israelitas, qui nunc nolunt credere in Christum, postea credituros, id est filios eorum, idem Propheta testatur, Cap. 3. 4. *Quia dies multos sedebunt filii Israel sine Rege, & sine Principe, & sine Sacrificio, & sine Altari, & sine Ephod, & sine Theraphim.* Quis non videat hunc esse nunc Judæorum statum? Sed quid adjungat, audiamus. *Et post hæc revertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David Regem suum; & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus, in novissimo dierum.* Nihil est illa Prophetia manifestius, cum David Regis nomine significatus intel-
Rom. 1. 3. ligatur Christus, *Qui factus est*, sicut dicit Apostolus, *ex semine David secundum carnem*. Sic *Osee* Oracula *S. Augustinus* explicat Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 28.

IV. De Christi Resurrectione tertia die futura, & de nostro per ipsum ad vitam gratiæ reditu, vaticinatur *Osee* Cap. 6. 3. *Vivificabit nos* (inquit) *post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum: Quasi diluculum præparatus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ.* Quem locum *S. Hieronymus* hoc illustrat Commentario: *Percutit ergo Dominus, & curat nos, quia quem diligit corripit, & castigat omnem filium quem recipit; & non solum curat, sed vivificat post duos dies: & die tertio resurgens ab Inferis, omne hominum secum suscitat genus. Cumque percussos curaverit, & curatos vivificaverit, & vivificatos suscitaverit, tunc vivemus in conspectu ejus, qui, illo absente, mortui jacebamus. Viventes autem in conspectu ejus, sciemus eum, & omni studio sectabimur, ut cognoscamus Dominum, quo tertia die resurgente, surreximus . . . Et veniet nobis quasi imber temporaneus, & serotinus terræ. Nos Christum recipimus temporaneum, quando fidei in nobis jacta sunt fundamenta, & suscipiemus eum imbrem serotinum, quando maturis segetibus fruges cupiemus æternas, & in dominica horrea recondemur.*

V. De Messiæ adventu rursus vaticinatus est Cap. 10. 12. *Seminate vobis in justitia, & metite in ore misericordiæ, innovate vobis novale: Tempus autem requirendi Dominum cum venerit, qui docebit vos justitiam.* Quod in Christo Jesu impletum est. *Finis enim Legis, Christus, ad justitiam omni credenti*; ait Apostolus *Rom.* 10. 4.

Osee Vaticinium de Christi fuga in Ægyptum, ejusque reditu a Judæorum cavillis vindicatur.

VI. Celeberrimum est illud *Osee* de fuga Christi in Ægyptum, ejusque reditu Vaticinium Cap. 11. 1. *Ex Ægypto vocavi Filium meum.* Quod ad Christum Jesum pertinere, in eoque impletum esse, *S. Matthæus* docet Cap. 2. Evangelii sui, ubi de *Joseph* Sponso Deiparæ Virginis, Christique Nutritio sic loquitur: *Qui consurgens accepit Puerum, & Matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum, & erat ibi usque ad obitum Herodis: Ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam, dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.*

Objiciunt Judæi Oraculum illud *Osee* ad Christum perperam referri. Prophetam enim loqui manifeste de Populo Israelitico, qui *Filius* a Deo vocatur ob fœdus peculiare cum Israelitica Gente initum. Sermonem tantum esse eo loci de beneficio Israelitis a Deo collato in eorum eductione ex Ægypto. Antecedentia & consequentia Vaticinium illud ad Populum Israel determinare. *Sicut mane transit, pertransiit Rex Israel: Quia Puer Israel, & dilexi eum: & ex Ægypto vocavi Filium meum . . . Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis, & nescierunt quod curarem eos . . . Non revertetur in Terram Ægypti, & Assur ipse Rex ejus, quoniam noluerunt converti.* De actu præterito & antegresso tempora Prophetæ hic agi volunt, non de actu futuro, & subsequente: *Vocavi*, loquit, non, *Vocabo*. Absurdum videri, Christum in Ægyptum fugisse, & illic fuisse usque ad obitum *Herodis*, ut impleretur quod dictum est a Domino per Prophetam: *Ex Ægypte vocavi Filium meum*, cum illud nec ad ingressum, nec ad moram in Ægypto, sed ad egressum potius ex Ægypto pertineat. Septuaginta Interpretes diserte hoc Vaticinium ad Populum Israeliticum referre. ὅτι νήπιος Ἰσραήλ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα αὐτόν, καὶ ἐξ Αἰγύπτου μετεκάλεσα τὰ τέκνα αὐτοῦ. *Quia parvulus Israel, & ego dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filios ejus.* Ad Israelitas etiam id refert Targum Jonathanis: *Quando puer erat Israel, diligebam eum, & ex Ægypto vocavi eos filios. Misi Prophetas meos ut erudirent eos, sed ipsi illorum conspectum refugerunt, Idolis sacrificantes, & simulacris adolentes aromata. Atque ego per Angelum missum a facie mea deduxi Israel per congruam viam, & portavi eos ferme in brachiis, licet nescirent a facie mea misericordiam super ipsos extare.* Ita & Versio Syriaca: *Quia dum puer esset Israel, dilexi eum, & inde ab Ægypto vocavi eum filium meum.* Ita Versio Arabica: *Quoniam Israel, eo quo parvulus erat, ego dilexi, & ex Ægypto vocavi filios ejus.*

Respondetur, Oraculum illud *Osee* & ad Populum Israeliticum, & ad Christum ex mente Prophetæ, & sensu Spiritus Sancti referri; ad illum ut typum, ad hunc ut antitypum. Sicut illud 2. Regum 7. *De Salomone* dictum: *Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium*; ad Christum, cujus typus *Salomon* fuit, ab Apostolo refertur, ad Hebræos 1. 5. & quod de Agno Paschali dictum est, *Exodi* 52. 46. ad Christum, cujus Agnus Paschalis typus erat, etiam referendum *S. Joannes* docet Evangelii sui Cap. 19. 36. Sic etiam quæ de *Sara* & *Agar* & *Isaac* & *Ismaele* in Scripturis Sacris Veteris Testamenti historice dicta sunt, ad Mysteria Novi Testamenti, quorum typus erant, a Spiritu Sancto referuntur. Ita respondet *S. Hieronymus* Commentario in *Osee* Cap. 11. Pro eo, *inquit*, quod nos diximus: *Ex Ægypto vocavi Filium meum:* Septuaginta transtulerunt: *Ex Ægypto vocavi filios ejus:* Quod in Hebraico non habetur: Nullique dubium est, Matthæum de hoc loco sumpsisse testimonium juxta Hebraicam Veritatem. Ergo qui detrahunt nostræ Translationi, videant Scripturam, de qua Evangelista hoc Testimonium sumpserit, & interpretatus est in Domino Salvatore, quando de Ægypto reductus est in Terram Israel: & eum invenire non quiverint, desinant rugare frontem, adducere supercilia, crispare nares, digitis concrepare. Hunc locum in septimo Volumine Julianus Augustus, quod adversum nos, id est, Christianos evomuit, calumniatur, & dicit: Quod de Israel scriptum est, Mattheus Evangelista ad Christum transtulit, ut simplicitati eorum, qui de Gentibus crediderant, illuderet. Cui nos breviter eespondebimus: Primum, Matthæum Evangelium Hebræis literis edidisse, quod non poterant legere nisi hi qui ex Hebræis erant: Ergo non propterea fecit, ut illuderet Ethnicis. Sin autem Hebræis illudere voluit, aut stultus, aut imperitus fuit: Stultus, si apertum finxit mendacium: Imperitus, si non intellexit de quo hæc dicerentur. Stultitiam ipsum Volumen excusat, quod prudenter ordinateque compositum est: Imperitum non possumus dicere, quem ex aliis testimoniis Scripturarum scientiam Legis habuisse cognoscimus. Superest ut illud dicamus, quod ee quæ τυπικῶς præcedunt in aliis, juxta veritatem & adimpletionem referantur ad Christum: Quod Apostolum in duobus Montibus Sina & Sion, & in Sara & Agar fecisse cognovimus. Neque enim non est Sina Mons, & non est Sion; non fuit Sara, & non fuit Agar, quia hæc Apostolus Paulus ad duo retulit Testamenta. Sic igitur hoc quod scriptum est: *Parvulus Israel, & dilexi eum; & ex Ægypto vocavi filium meum*: Dici-

„ tur

„ tur quidem de Populo Israel qui vocatur ex Ægy- „ pto, qui diligitur, qui eo tempore post errorem Ido- „ lolatriæ quasi infans & parvulus est vocatus; sed „ perfecte refertur ad Christum. Nam & Isaac in ty- „ po Christi fuit, quod futuræ mortis ligna sibi ipsi „ portaverit; & Jacob, quia Liam dolentem oculos, „ & Rachel pulchram habuerit uxorem. In Lia quę „ major erat, cœcitatem intelligimus Synagogę: In „ Rachel pulchritudinem Ecclesię, & tamen qui ex „ parte typi fuerunt Domini Salvatoris, non omnia „ quę fecisse narrentur, in typo ejus fecisse credendi „ sunt. Typus enim partem indicat. Quod si totum „ pręcedat in typo, jam non est typus, sed Historiæ „ veritas appellata est. Cum itaque & de Israele, & de Christo qui potiori titulo Dei Filius est, genitus quippe in illo *hodie* ęternitatis; & antonomastice *Dilectus in quo Patri complacuit*, Vaticinium illud intelligatur, potuit Propheta verbo pręteriti temporis, *Vocavi*, non minus ac verbo futuri uti; maxime cum solemne sit Prophetis futura quasi jam pręterita enuntiare, ut norunt qui in illorum lectione non penitus sunt hospites & peregrini. Unde illa Rabbinorum Regula: *Linguam Propheticam loqui de futuro tamquam de præterito, & dictum Dei haberi pro facto.* Nec refert, quod Septuaginta illud Vaticinium ad solum Israelem referant, idemque faciant Chaldęus Paraphrastes, & Interpretes Syrus & Arabs: Hebraicę namque veritatis major est apud nos & contra Judęos auctoritas, quam exprimit Latina Versio Vulgata; & quam *S. Matthæus* Hebraice & ipse scribens, sequtus, & Spiritus Sancti afflatu interpretatus est. Evocatio denique Christi ex Ægypto, fugam ejus in Ægyptum, & moram ibidem connotat. Cum ex Ægypto non possit evocari qui Bethlemi natus est, nisi illuc secesserit. Cum itaque *S. Matthæus*, Christum fugisse in Ægyptum tradat, ibique moram fecisse testetur *Usque ad obitum Herodis*, quo mortuo, *Joseph*, monente Angelo, *accepit Puerum, & Matrem ejus, & venit in Terram Israel*, id factum esse aperte notavit, *Ut impleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.*

Fuere qui *S. Matthæum*, non *Osee*, *sed Balaami* Vaticinium respexisse opinati sint; *Numerorum* 24. 8. his verbis conceptum: *Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est Rhinocerotis.* Ita *Eusebius* Lib. 9. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 3. & 4. & *S. Hieronymus* Commentario in Cap. 2. *Matthæi* ad illa verba: *Ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum:* Quæ sic illustrat: *Respondeant, qui Hebræorum Voluminum denegant veritatem, ubi hoc in septuaginta legatur Interpretibus. Quod cum non invenerint, nos eis dicemus, in Osee Propheta scriptum, sicut & Exemplaria probare possunt, quæ nuper edidimus. Possumus autem locum istum & aliter consolari, propter contentiosos, quorum consuetudinem Paulus Apostolus habere se denegat, & Ecclesiam Christi: & testimonium proferimus ex Numeris, dicente Balaam: Deus ex Ægypto vocavit eum: Gloria ejus sicut unicornis.* Sed verisimile non est *S. Matthæum* locum illum Numerorum spectasse: Primo quia verba *S. Matthæi* cum *Balaami* verbis minus conveniunt, quam cum verbis *Osee*. Secundo quia *Balaam* cum elogio Prophetæ simpliciter non laudasset. Tertio quia Populo Israelitico ita conveniunt illa *Balaami* verba, ut accommodari Christo non possint, sicut nec locus parallelus Capitis 23. 22. Vaticinium autem *Osee* & Israelitico Populo, & Christo Jesu aptissime convenit, ut explicuimus.

VII. De Christi ad inferos descensu & Resurrectione insigne illud Vaticinium edidit *Osee*, Cap. 13. 14. *Ero mors tua, o mors; morsus tuus ero, Inferne.* Quod oraculum de Christi Resurrectione, quæ resurrectionis nostræ, tum corporum tum animarum causa est, Apostolus interpretatur 1. ad Corinthios 15. 54. 55. 56. 57. *Cum autem*, inquit, *mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est: Virtus vero peccati Lex. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.*

ARTICULUS II.

De Joele.

Joelis genus & ætas.

JOel filius *Phatuel*, cujus incerta Tribus, quamvis Rubenitam *Pseudo-Epiphanius* faciat, *Osee* coævus fuit, ut *S. Hieronymus* censet Pręfatione in 12. Prophetas, & Pręfatione in *Joel*. Nam in Hebraicis Codicibus Prophetię *Osee* subnexa est Prophetia *Joelis*. Quibuscumque autem Prophetarum Libris temporis nota præfixa non est, hi ad ea tempora sunt referendi, quæ in Libro Prophetiæ proxime præcedentis adnotata sunt. *In quibus autem tempus non præfertur in titulo* (inquit S. Hieronymus) *sub iis Regibus prophetasse* sunt censendi, *sub quibus & hi, qui ante eos habent titulos, prophetaverunt.* Idem asserit *Theodoretus* præfatione in *Joelem*, additque ex ejus Prophetia colligi, eo tempore futura prædixisse, quo mirificus *Osee* vaticinatus est. *Eadem enim* (inquit) *& ipse prædicit, Assyriorum & Babyloniorum incursum, Captivitatem & servitutem Israelis, reditumque ex Captivitate. Prædicit etiam quæ post reversionem acciderunt.* Verum deceptus est *Theodoretus*, Pater alioquin doctissimus & accuratissimus.

Joel non prophetavit ad decem Tribus.

Non enim ad decem Tribus, sed ad Juda & Jerusalem *Joelis* Prophetia edita est, ut *S. Hieronymus* „ observat Commentario in Cap. 1. Quomodo (*inquit*) in Osee Propheta sub nomine Ephraim ad de- „ cem Tribus confertur Vaticinium, quæ vel Samaria, „ vel Israel sæpe memorantur: Sic in Joel, qui juxta „ Hebræos secundus est, omne quod dicitur ad Tribum „ Juda, & ad Jerusalem pertinere credendum est, & „ nullam omnino Israelis, id est decem Tribuum in „ hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus pro- „ phetavit, eadem debemus accipere, quæ & in Osee „ legimus: In diebus Ozię, Joathan, & Achaz, & „ Ezechiæ Regum Juda, & in diebus Jeroboam filii „ Joas Regis Israel: *Judæ certe, non Israeli, Hierosolymis, non Samariæ ista conveniunt:* Accingite vos, „ & plangite, Sacerdotes, ululate Ministri Altaris .... „ Quoniam interiit in Domo Dei vestri Sacrificium „ & Libatio. Sanctificate jejunium, vocate cœtum, „ congregate Senes, omnes habitatores terræ in Domum Dei vestri ...... Canite tuba in Sion, „ ululate in Monte Sancto meo ..... Canite tuba in Sion, sanctificate jejunium, vocate Cœtum .... Inter vestibulum & Altare plorabunt Sa- „ cerdotes Ministri Domini .... In diebus illis, & „ in tempore illo, cum convertero captivitatem Juda & „ Jerusalem .... Et Dominus de Sion rugiet, & de „ Jerusalem dabit vocem suam .... Ægyptus in de- „ solationem erit, & Idumæa in desertum perditionis, „ pro eo quod inique egerint in filios Juda, &c.

Joel. 1.

Joel. 2. & 3.

Diram famem Judæis iminentem *Joel* prædixit, aliam certe ab ea quæ per septem annos Judæam vexavit, *Jorami* temporibus. Illa enim naturæ vitio exorta: Quæ vero a *Joele* prædicta hostili devastatione invecta est.

Summa Prophetiæ Joelis.

2. Quatuor plagas contra Juda vaticinatur, sed quatuor hostes potentissimos, a quibus affligendus est, sub symbolis erucæ, locustæ, bruchi, & rubiginis. Eruca Assyrios significat, Babylonios atque Chaldæos, qui de uno climate procedentes, Israelis pariter & Judæ Terras vastarunt. Locusta Medos & Perses, qui subverso Chaldæorum Imperio Judæos habuere captivos. Bruchus Macedonas, & omnes *Alexandri Magni* Successores, maximeque *Antiochum Epiphanem*, qui instar bruchi sedit in Judęa & omnes priorum Regum reliquias devoravit. Rubigo Imperium Romanorum, qui Templo & urbi Hierosolymorum excidium intulere. Sic Hebræi Vaticinium illud explicant: *Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.* Quam eorum interpretationem probat *S. Hieronymus*. 3. Sub typo Excidii Hierosolymitani & vastationis totius Judææ, *Joel* excidium orbis & Judicium ultimum pręfigurat. 4. Sacerdotes ad planctum, jejunium, & orationem hortatur, quibus iram Dei placent. 5. De Christo & Ecclesia vaticinatur.

Vaticinia Joelis de Christo & Ecclesia. De Missione Spiritus Sancti.

II. Christum designat illud *Joelis* Vaticinium Cap. 2. 23. 27. 28. *Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro: Quia dedit vobis Doctorem Justitiæ ... Et scietis quia in medio Israel ego sum; & ego Dominus Deus vester, & non est amplius; & non confundetur Populus meus in æternum. Et erit post hæc: Effundam Spiritum meum super omnem carnem; & prophetabunt, filii vestri, & filiæ vestræ: Senes vestri somnia somniabunt, & Juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum.* Quę de Christo sine dubio sunt intelligenda, quem

Luc. 19. *Matth. 5. 15.* *Grotius refellitur.*

Pater æternus Doctorem Justitiæ nobis dedit, dicens: *Hic est Filius meus dilectus: Ipsum audite.* Et qui a Joanne baptizandus, cum ille cunctaretur, dixit: *Sine modo: Sic enim decet nos implere omnem Justitiam.* Et qui postquam devicta morte, & hominum redemptione consummata, in Cœlum ascendit, Spiritum Sanctum, cum variorum charismatum donis in Apostolos, & Discipulos effudit. De Christo, & de Spiritus Sancti ab ipso Missione hæc intelligenda esse docet *S. Petrus*, Actuum 2. 15. 16. 17. 18. Cujus interpretationem, ut par est, amplectuntur Patres omnes, & tota qua late patet Ecclesia Catholica. Et ex Judæis *R. Saadias Gaon in Libro Fidei*, & *R. Machir in pulvere Aromatico*, aliique Rabbinorum eruditissimi hæc ad Messiæ tempora pertinere fatentur. Frustra ergo, ut temere *Grotius* hoc Oraculum ad *Isaiam* refert, qui Doctor Justitiæ fuerit designatus, & cujus temporibus Prophetæ & Prophetides extiterint. Amplius enim vero & uberius cœlestis Gratiæ donum, & Sancti Spiritus effusionem largiorem Deus apud *Joelem* pollicetur, quam priscis temporibus hominum generi concesserat; quod *Isaiæ* ævo non contigit, sed post adventum Christi, de quo *S. Petrus* Actuum 2. *Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus Sancti accepta a Patre, effudit hunc quem vos videtis, & auditis.* Et *S. Paulus* ad Titum 3. 4. 5. *Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum.* Ad salutem, per Christum partam, & ad spiritalem Jerusalem, scilicet Ecclesiam, extra quam nemo salutem illam obtinet, hoc *Joelis* Oraculum pertinere quis non videat? Cap. 2. 32. *Et erit: omnis qui invocaverit Nomen Domini, salvus erit: Quia in Monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio sicut dixit Dominus, & in residuis quos Dominus vocaverit.* Ecclesiam perenni Christi præsentia ornatam, Sanctam, Baptismo a Christo instituto quasi jugi fonte conspicuam, & Gentes quæ per spinas indigitantur proluentem, ac irrigantem, designat idem Propheta Cap. 3. 17. 18. *Et scietis quia ego Dominus Deus vester, habitans in Sion Monte Sancto meo; & erit Jerusalem Sancta, & alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa: Stillabunt Montes dulcedinem, & colles fluent lacte; & per omnes rivos Juda ibunt aquæ, & fons de Domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum.*

Vaticinia de secundo Christi adventu.

De secundo Christi adventu ad homines universos, vivos & mortuos judicandos, extant insignia ejusdem Prophetæ Vaticinia, Cap. 2. *Canite tuba in Sion, ululate in Monte Sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia prope est, dies tenebrarum, & caliginis, dies nubis & turbinis . . Ante faciem ejus ignis vorans, & post eum exurens flamma ... A facie ejus contremuit Terra, moti sunt Cœli; Sol & Luna obtenebrati sunt, & Stellæ retraxerunt splendorem suum . . . Magnus dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum? . . . . Et dabo prodigia in cœlo & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem; antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Cap. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in Vallem Josaphat; & disceptabo cum eis ibi super Populo meo, & hæreditate mea Israel, quos disperserunt in Nationibus, & terram meam diviserunt ...... Consurgant, & ascendant Gentes in Vallem Josaphat: Quia ibi sedebo ut judicem omnes Gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturavit messis: Venite & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. Populi in Valle concisionis. Sol & Luna obtenebrati sunt, & Stellæ retraxerunt splendorem suum. Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam; & movebuntur cœli, & terra; & Dominus spes Populi sui, & fortitudo filiorum Israel.*

ARTICULUS III.

De Amoso.

Amosi genus, ætas, Martyrium.

I. AMos Pastor seu Armentarius Thecuita, ex Tribu Juda, ut *Eusebius* & *Ss. Hieronymus* ac *Cyrillus Alexandrinus* docent, non ex Tribu Zabulon ut *Pseudo-Epiphanius* asserit, *Oziæ* Regis Juda, & *Jeroboam* Regis Israel temporibus vaticinia edidit, biennio ante terræ motum, ut ipse testatur initio Prophetiæ suæ. Eum terræ motum & Hebræi Scriptores, & *S. Hieronymus*, necnon *Josephus* Lib. 9. *Antiquitatum*, Cap. 2. ad illud tempus referunt, quo Rex *Osias*, ob attentata Munera Sacerdotalia, lepra percussus est: Sed repugnat Chronologia Sacra, quæ *Joathan Oziæ* filium, tunc administrandi Regni capacem per ætatem fuisse docet, cum pater lepra percussus in domo separata extra Urbem degere compulsus est. *Jeroboamum* vero, quo regnante contigit insignis ille terræ motus, obiisse ante nativitatem *Joathanis*. Crebras Amoso ab impio Bethelis Sacerdote *Amasia* inflictas plagas, cum Idolorum cultum summa libertate carperet, mortem denique ipsi ab *Amasiæ* filio illatam, elisis clava temporibus, narrant *Pseudo-Epiphanius* & *Pseudo-Dorotheus*, & Martyrologium Romanum ad diem 31. Martii. De vocatione sua, & persecutione *Amasiæ*, hæc ipse habet Cap. 7. *Misit Amasias Sacerdos Bethel ad Jeroboam Regem Israel, dicens: Rebellavit contra te Amos . . . Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Israel captivus migrabit de terra sua. Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere & fuge in terram Juda, & comede ibi panem, & prophetabis ibi; & in Bethel non adjicies ultra ut prophetes, quia sanctificatio Regis est, & Domus Regni est. Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum Propheta, & non sum filius Prophetæ, sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros; & tulit me Dominus cum sequerer gregem, & dixit Dominus ad me: Vade, propheta ad Populum meum Israel.*

Amosi testimonia posteriorum ætate Scriptoribus Sacris usurpata.

Ex *Amoso* Propheta testimonium profert Auctor Sacer Libri *Tobiæ*, Cap. 2. 5. 6. *Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu & tremore, memorans illum sermonem, quem dixit Dominus per Amos Prophetam: Dies Festi vestri convertentur in lamentationem & luctum.* Sic autem habet *Amos*, Cap. 8. 10. *Et convertam Festivitates vestras in luctum, & omnia Cantica vestra in planctum.* Ejusdem Oraculum profert *S. Stephanus* Actuum 7. 43. *Scriptum est in Libro Prophetarum: Numquid victimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & Sidus Dei vestri Remphan, figuras quas fecistis adorare eas.* Ipsa verba sunt *Amosi* Cap. v. 25. 26. Hæc autem summa Prophetiæ *Amos*.

Prophetiæ summa.

Ultionem Dei in Syros, Damasci nomine, quæ Syriæ Metropolis erat, designatos, in Philistæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, ac Moabitas vaticinatur. Quos super tribus sceleribus, & super quatuor non convertet, id est, propter multa scelera non parcet. Sub typo vaccarum pinguium in Optimates Samariæ invehitur. Quorum idololatriam & sævitiam in pauperes coarguit. Incursionem *Sennacherib* Regis Assyriorum in Israelitas cum ingenti Exercitu, sub typo locustæ herbam germinantem devorantis, prædicit: *Nabuchodonosor* vero sub typo ignis, qui devoravit abyssum multam, id est, cunctas Urbes Judææ: & comedit simul partem, id est, Templum Domini succendit. Captivitatem etiam sub figura trullæ cæmentarii vaticinatur: Se vidisse dicens Dominum stantem super murum cum trulla, qua murum Jerusalem illiniebat & incrustabat, projicientem trullam, & deserentem murum, id est, protectionem suam singularem auferentem ab Israel, Jeroboam occidendum, & Populum abducendum in captivitatem, clarius prædicit. Sub parabola uncini pomorum, finem Regni Israelis denuntiat, ab Assyriis nimirum carpendos & deportandos Israelitas, sicut uncino poma ex arbore decerpuntur, & excutiuntur. Dominum denique missurum famem in terram: *Non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.*

Amosi Vaticinium de Christo & Ecclesia contra Grotium vindicatur.

II. De Christo & Ecclesia splendidum edidit Vaticinium *Amos* Cap. 9. 11. *In die illa* (inquit) *suscitabo Tabernaculum David, quod cecidit; & reædificabo aperturas murorum ejus, & ea quæ corruerunt, instaurabo, & reædificabo illud sicut in diebus antiquis.* Quod Vaticinium de Christo & vocandis ab ipso Gentibus interpretatur S. Jacobus *Actuum* 15. 14. dicens in Concilio Hierosolymitano: *Simon narravit quemadmodum primum Deus visitavit sumere ex gentibus Populum nomini suo. Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est: Post hæc revertar, & reædificabo Tabernaculum David, quod decidit, & diruta ejus reædificabo, & erigam illud: ut requirant cæteri hominum Dominum, & omnes Gentes super quas invocatum est Nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.* Ipsi Judæi in Libro Thalmudico *Sanhedrim*, Cap. ultimo, memoratum hic Tabernaculum David Messiam esse volunt. Temere itaque *Grotius* Tabernaculum illud David, cujus instaurationem prædicit Propheta, *Domum Davidis in Zorobabele* & *Urbem Hierosolymam* interpretatur. Verum de terrena Jerusalem, & carnalibus Judæis hæc non intelligi probant verba sequentia: *Ut possideant reliquias Idumææ, & omnes Nationes, eo quod invocatum sit Nomen meum super eos; dicit Dominus*

faciens

faciens hac. Nec enim Zorobabelis temporibus, nec sequenti ætate, omues Nationes Judaico Imperio subditę fuerunt, imo in alienam Judaica ipsa Gens ditionem trausiit. Idem probat Versus ultimus ejusdem Capitis, & totius Vaticinii conclusio: *Et plantabo eos super humum suam: & non evellam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus*. At Judaica Gens sedibus suis ita depulsa, & exterminata est, ut nullem unquam longiori, & infeliciori axilio damnatam in Historiis legamus. Accedit ad istius interpretationis confirmationem Patrum Auctoritas, quibus essurgere *Grotius* debuisset.

S. Hieronymi in hunc locum: *Ubi*, inquit, *Apostolorum præcedit Auctoritas, maxime Petri & Jacobi, quos columnas Ecclesia Vas electionis vocat: ibi omnis variæ explanationis tollenda suspicio est, & quod a tantis viris expositum, hoc sequendum*. Mox prolato *Sancti Jacobi* in Actis Apostolorum testimonio, subdit: *Hoc igitur Tabernaculum David, quod ceciderat: (Ciciderat autem in his qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet super nos malum: quos Dominus cribro suo concusserat & probaverat, & quorum aream Majestatis suæ purgaverat ventilabro, & quicumque peccatores fuerant, interfecit gladio:) Nunc juxta consuetudinem Scripturarum, post tormenta, post pœnas, prospera & læta promittens, suscitaturum esse se dicit; & in Resurrectione Domini omnia restituturum: ut quod in Synagogis ceciderat, surgat in Ecclesiis; & possideant credentes reliquias Idumææ, & omnes Nationes: Ut quicquid reliquum fuerit de Regno sanguinario, atque terreno, in cælestia Regna mutetur, & omnes Gentes quæ oblitæ sunt Dominum, convertantur & revertantur ad eum..... Et in hoc Propheta, & in cæteris quæcumque de ædificatione Jerusalem & Templi, & rerum omnium beatitudine prædicantur, Judæi in ultimo tempore vana sibi expectatione promittunt, & carnaliter implenda commemorant; nos autem qui non occidentem Literam, sed Spiritum sequimur vivificantem, jam in Ecclesia convincimus expleta, & quotidie impleri in singulis, qui ruentes per peccatum reædificantur per pœnitentiam.*

S. Augustini Libr. 18. *De Civitate Dei*, Capit. 28. ubi illud *Amosi* Prophetæ Oraculum ad Christum & Ecclesiam pertinere docet: nec non illud Capitis 4. 12. 13. secundum Versionem 70. Interpretum, quam tunc sequebatur Ecclesia: *Præparare ut invoces Deum tuum, Israel. Quia ecce ego firmans tonitruum, & creans Spiritum, & annuntians in homines Christum suum*. Pro quo Vulgata nostra habet: *Præparare in occursum Dei tui, Israel. Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum*, Chaldaica Paraphrasis: *Adorna te, ut suscipias doctrinam Legis Dei tui Israel. Ecce namque fit conspicuus qui plasmavit Montes, & creavit ventum, ut annuntiet hominibus quanta sint ejus opera, & ut præparet lumen Justis quasi lumen matutinum.*

Theodoreti Commentariu in hunc locum *Amosi* Prophetę, eam interpretationem refellentis, quam *Grotius* amplectitur. *Hæc quidam*, inquit, *de Zorobabel acceperunt, ei convenire existimantes, quod genus suum ex David traheret. Nec animadvertere voluerunt, Zorobabel, cum brevi tempore præfuisset, e vita excessisse: Prophetiam autem æternorum bonorum promissionem continere, & omnes Gentes cognituras Deum, quorum nihil Zorobabelis gestis congruere invenimus. At Dominus noster Jesus Christus, quantum ad carnem pertinet, genus ducens a David, Davidi factam promissionem complevit*. „ *Nam* Verbum caro factum est, & „ habitavit in nobis, *accepto ex David Tabernaculo*. *Convenienter igitur propheticus sermo David Tabernaculum reædificandum dicit, non in breve tempus, sed in æternum. Talia enim etiam erga B. David Dei promissa fuerunt*. „ Et ponam in sæculum sæculi semen ejus; & „ thronum ejus sicut dies Cœli. *Et rursus*: Usque in „ æternum præparabo semen tuum. Et ædificabo in ge- „ nerationem & generationem Sedem tuam. *Hanc eamdem promissionem per B. quoque Amos renovat universorum Dominus, polliceturque item Gentibus donum cognitionis Dei. Nam Davidico*, inquit, *Tabernaculo reædificato, cæteri homines me requirent, omnesque Gentes super quas invocatum est Nomen meum.... Quoniam vero non omnes spirituales promissiones attendere poterant, etiam bonorum corporeorum largitionem promittit.*

Jean. 1. — Psalm. 88.

Interpretationi quidem *Grotii* favet *Sanctus Cyrillus Alexandrinus*, ita tamen ut istius Oraculi *interior ac verior sensus ad Christum pertinuerit. Postquam enim revixit, & Tabernaculum ejus in mortem collapsum (hoc est carnem) de Terra Deus & Pater excitavit, tunc humana omnia in antiquam formam dignitatemque excitata ac restituta sunt, & res nostræ omnes quæ prostratæ jacebant, faciem novam induerunt*. „ Si qua enim „ in Christo nova Creatura, *juxta Scripturam. Una quippe cum eo resuscitati sumus. Et mors quidem omnium Tabernacula evertit, Deus autem & Pater in Christo reædificavit. Atque istud nobis non definito annorum numero, sed diebus sæculi manebit. Bonum enim incorruptionis amittere nequibimus, nec de cætero mors de solutis in Christo triumphabit. Tunc & reliqui homines post eos qui ex Israel crediderunt, veteri illo & profano errore deserto, eum qui natura ac vero Deus est, cognoverunt.* 2. Cor. 5.

ARTICULUS IV.

De Abdia.

I. ABdiam, cujus incertæ Patriæ Tribusque, quamvis Sichimitam fuisse *Pseudo-Epiphanius*, & *Pseudo-Dorotheus* asserant, Hebræi plerique *Achabi* Regis Israel ætate floruisse tradunt, atque hunc ipsum esse *Abdiam* Regiæ Domus Dispensatorem, qui cum *Jezabel* interficeret Prophetas Domini, tulit centum Prophetas, & abscondit eos, ac pane & aqua sustentavit. (3. Regum 18. 4.) Quinquagenarium hunc esse ajunt *Pseudo-Epiphanius* & *Pseudo-Dorotheus*, *qui ab Ochozia ad Eliam* missus, duobus jam igne cœlesti absumptis, similem pœnam pietate sua effugit, deductoque ad Regem Propheta, ei demum comes adhæsit. *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum*, & *Eusebius* in Chronico, *Eliæ* coævum faciunt. Alii ad *Jeremiæ* & *Ezechielis* ætatem detrudunt, his freti verbis Vers. 11. *In die cum stares adversus eum, quando capiebant alieni Exercitum ejus, & extranei ingrediebantur portas ejus, & super Jerusalem mittebant sortem: Tu quoque eras quasi unus ex eis*. Et Vers. 13. *Neque ingredieris portam Populi mei in die ruinæ eorum*. Et Vers. 15. 16. *Quoniam juxta est dies Domini super omnes Gentes: sicut fecisti, fiet tibi: Retributionem tuam convertet in caput tuum. Quomodo enim bibistis super Montem Sanctum meum, bibent omnes Gentes jugiter*. Sed quamvis ad Chaldæorum incursionem & Hierosolymorum excidium hæc pertinere concedemus, quis nescit de rebus futuris, tanquam præteritæ essent, Prophetas loqui solere? Id itaque non cogit ut a communi sententia discedamus, quæ *SS. Hieronymi*, *Cyrilli Alexandrini*, & *Theodoreti* auctoritate nititur, & confirmatur ex ordine quo *Abdiam* collocarunt prisci Canonis Librorum Sacrorum Auctores, inter *Amosum* & *Jonam*. Probabilius itaque nobis videtur, ipsum *Oseæ*, *Joelis*, & *Amosi*, necnon *Isaiæ*, æqualem fuisse, & sub iisdem Regibus Prophetiam suam edidisse. Unde *Jeremias* Cap. 49. & *Ezechiel* Cap. 25. ab eo multa mutuantur, & iisdem pene verbis exprimunt ea, quæ Idumæa ipsorum tempore a *Nabuchodonosore* passa est, iis valde similia quę olim a *Sennecherib* passa erat. Quam cladem, exitiumque Judæorum, ac Israelitarum in eos dominationem Abdias vaticinatur. *Ætas Abdiæ.*

II. De Christo & Ecclesia vaticinatus est *Abdias* his verbis: *Et in Monte Sion erit salvatio, & erit Sanctus; & possidebit Domus Jacob eos qui se possederant.... Et ascendent Salvatores in Montem Sion judicare Montem Esau, & erit Domino Regnum*. Messiæ hoc Vaticinium adscribit *Maimonides*. Jesus Christus & ejus Apostoli, Salvatorum nomine a Prophete designantur. Sion, unde Nova Lex proficisci, & ubi Ecclesia fundari debuit, Ecclesiam ipsam significat; Esau, Ecclesiæ perduelles, qui Christum Regem agnituri sunt. *Abdiæ* Oraculum in Christo Jesu impletum Evangelistæ confirmant. Matthæi 1. 21. *Josepho* ait *Angelus*: *Vocabis nomen ejus Jesum: Ipse enim salvum faciet Populum suum a peccatis eorum*. Lucæ 1. 33. *Et regnabit in Domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Quod Oraculum Amosi *Sanctus Hieronymus* præclaro hoc illustrat Commentario: „ Destructis, *inquit*, carnis operibus, & terreno Imperio desolato, erit in Ecclesia salvatio eorum, „ qui a Matre non exierint. Et in ipsa morabitur „ Sanctus; de quo in Isaia dicitur: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth: Quia & „ qui sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes. Et possidebit Domus supplantatoris Jacob eos „ qui se hæreditate possederant, de persecutoribus faciens Christianos, & ipsos Idumæos in Ecclesiæ fi- „ dem recipiens. Domus autem Esau vertetur in sti- *Abdiæ Vaticinia de Christo & Ecclesia.*

„ pu-

„ pulam. Et quo modo ignis viciniam culmos non valet sustinere: Ita disputationem Jacob, quæ ignita est sermone Domini, (Eloquia enim Domini igne examinata) & flammam Joseph, Domus Esau sustinere non poterit: sed ad primam congressionem sophismata eorum vertentur in nihilum. Et devorabuntur in salutem suam; juxta illud quod in benedictione Isaac dicitur ad Esau: *Dominum tuum illum feci, & omnes fratres tuos subjeci ei servos: Fratrique tuo servies.* Et non erunt reliquiæ Domus Esau, quando omnia Christo genu flectent, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & subjicientur ei universa, ut sit Deus omnia in omnibus. Quia vero Esau super fundamentum Christi vitio suo extruxerat fœnum, ligna & stipulam: Idcirco domus Jacob & Joseph in ignem vertetur & flammam, imitans Dominum suum, qui dicit: *Ego sum Deus ignis consumens*: Ut devoratis paleis peccatorum, frumentum purum in horrea congregetur“. Et pluribus interjectis subdit: „ His autem gestis ascendent Salvatores, vel qui salvati fuerint, de reliquiis Populi Judaici, in Montem Sion, ut judicent & ulciscantur Montem Esau. Quo modo lumen Dominus lucem appellat Apostolos, & dicit: *Vos estis Lux Mundi*; & ipsa Petra Petro donavit ut petra sit: Pastor quoque bonus illis Pastorum largitus est nomina: & quodcumque dicitur de eo, servis tribuit ut dicantur: Sic ipse Salvator Apostolos suos voluit esse Salvatores; Qui ascendere speculam Montis Ecclesiæ, & deponentes superbiam Judaicam, universorumque Montium, qui adversus scientiam Dei erigebantur, Regnum Domino paraverunt.

Genes. 27.

Deut. 4.

Eam interpretationem confirmat & *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 31. „ Si Idumæam, *inquit*, modo locutionis, quo intelligitur a parte totum, accipiamus positam esse pro Gentibus: de Christo agnoscere possumus, quod ait inter cetera: *In Monte autem Sion erit salus, & erit Sanctum*“. Et paulo post in fine ipsius Prophetiæ: „ *Et ascendent*, inquit, *resalvati ex Monte Sion, ut defendant Montem Esau, & erit Domino Regnum*. Apparet quippe id esse completum, cum resalvati ex Monte Sion, id est, ex Judæa credentes in Christum, qui præcipue agnoscuntur Apostoli, ascenderunt, ut defenderent Montem Esau. Quomodo defenderent, nisi per Evangelii prædicationem, salvos faciendo eos qui crediderunt, ut eruerentur de potestate tenebrarum, & transferrentur in Regnum Dei, quod consequenter expressit addendo, *Et erit Domino Regnum*. Mons enim Sion Judæam significat, ubi futura prædicta est salus, & Sanctum, quod est Christus Jesus. Mons vero Esau Idumæa est, per quam significata est Ecclesia Gentium, quam defenderunt, sicut exposui, resalvati ex Monte Sion, ut esset Domino Regnum. Hoc obscurum erat, antequam fieret; sed factum quis non fidelis agnoscat?

Eidem interpretationi subscribit *Theodoretus*, hæc verba, *In Monte Sion erit salus, & erit Sanctum*, sic explicans: „ Reducam enim eos ex Captivitate, & Sanctum Templum reædificabo. Una autem prænunciat exhibitam omnibus in Sion salutem, indeque in omnem orbem terrarum profusam sanctificationem per Crucem salutarem.

ARTICULUS V.

De Jona Propheta.

Jonæ Patria, Genus, ætas, Missio Ninivam.

I. J*Onas*, non Viduæ Sareptanæ filius, ut comminiscuntur Hebræi, sed filius *Amathi*, de *Get-Opher* oriundus fuit, ut Scriptura Sacra tradit (4. *Regum* 14. 25.) Est autem *Get-Opher* oppidum non longe a Sephori, quæ Diocæsarea appellatur, versus Tiberiadem in Tribu *Zabulonis*, ubi & *Jonæ* sepulcrum sua ætate ostensum *Sanct. Hieronymus* testatur. Coævus fuit *Osee*, *Joeli*, *Amoso*, *Abdiæ*, *Isaiæ*. Partam a *Jerobeamo* filio *Joæ* Regis Israel de Syris victoriam prædixit, ut habetur 4. *Regum* Capit. 14. 25. *Ipse restituit terminos Israel ab introitu Emath, usque ad Mare solitudinis, juxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per servum suum Jonam filium Amathi, Prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher.* A Deo ad Ninivitas missus, ut eversionem Urbis infra quadraginta dies eventuram prædicaret, navigio fugit in Tharsis a facie Domini. Orta tempestate, jactis sortibus deprehensus, missus est in Mare, absorptus a pisce, ex cujus ventre, ubi tribus diebus ac noctibus fuit, preces fudit ad Deum, post quas ipsum in litus monstrum evomuit. Rursus ad Ninivitas missus, eversionem Civitatis amplissimæ prædixit. At illis ad Deum conversis, & Rege, quem *Phul* patrem *Sardanapali* fuisse Viri Eruditi conjiciunt, publicam ac generalem pœnitentiam atque jejunium ad Deum placandum indicente, Deus Civitati ac Populo pepercit. *Jonas*, quod Prophetiam suam eventu frustratam videret, mœstus, & præ mœrore mortem optans, correptus a Deo est, proposito hederæ exemplo: de qua arefacta dolebat vehementius, quamvis eam nec sevisset, neque coluisset. Indeque edoctus est quam immerito doleret Deum Civitati maximæ pepercisse, in qua erant plus quam centum viginti millia hominum, qui non peccaverant. Hæc Historiæ summa, quæ in Libro *Jonæ* Prophetæ describitur. Quam Librum *Jonæ* genuinum *Tobias*, & Libri *Tobiæ* Auctor agnovit, cujus Cap. 14. legimus: *In hora autem mortis suæ vocavit ad se Tobiam filium suum, & septem juvenes filios ejus, nepotes suos, dixitque eis: Prope erit interitus Niniveæ, non enim excidit verbum Domini.* Græcus Textus sic ad verbum reddendus: *Vade in Mediam, fili, quia quæcumque de Ninive dixit Jonas, futurum nempe ut evertatur, credo esse eventura.* Et revera (inquit *S. Hieronymus* Præfatione in Jonam) *Quantum ad Historias tam Hebræas quam Græcas pertinet, & maxime Herodotum, legimus Ninivem, regnante apud Hebræos Josia, & Astyage Rege Medorum, fuisse subversam. Ex quo intelligimus, primo tempore ad Jonæ prædicationem, acta pœnitentia, Ninivitas veniam consecutos: postea vero in pristinis vitiis perseverantes, Dei in se provocasse sententiam.* Ideo autem *Jonam* Prophetam ad Ninivitas misit Deus, ut suam erga Gentes bonitatem ac misericordiam demonstraret, seque non modo Judæorum, sed & Gentium salutem curare, ut observat *Theodoretus* in Prologo Commentarii in Jonam. „ Sic etiam (*inquit*) Beatum Jonam Deus universorum Ninivitis Prophetam creavit. Urbs autem hæc olim maxime fuit, in qua etiam Regis Assyriorum Regia stetit. Quoniam enim unigenitum Dei Verbum per humanam naturam apparitururn erat hominibus, & cunctas Gentes divinæ notionis lumine illustraturum, Gentibus etiam ante Incarnationem divinam suam providentiam patefacit: ut ex antecedentibus futura confirmet, & omnes edoceat, non se Judæorum Deum solum esse, sed etiam Gentium, atque ut Veteris & novi Testamenti cognationem ostendat. Etenim si ante Incarnationem nullam de Gentibus curam suscepisset, alium Deum illum suspicari Judæi potuissent, ut qui contraria illi faceret, qui Legem dedisset, cum Judæos hic tantum curaret, ille vero omnes homines.

Jonæ Liber genuinus.

Cur Jonas ad Ninivitas missus fuit.

II. Nullum de Christo Vaticinium in Libro *Jonæ* legitur, quia insignis Christi typus ipse fuit & spirans quædam prophetia, ut Salvator ipse docet Matthæi 12. 39. 40. 41. *Generatio mala, & adultera signum quærit; & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Viri Ninivitæ surgent in Judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quam Jonas hic.* Hinc *S. Hieronymus* Epistola ad Paulinum: „ Jonas (*inquit*) Columba pulcherrima, naufragio suo Passionem Domini præfigurans, Mundum ad Pœnitentiam revocat, & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nuntiat“. Et præfatione in Jonam: „ Ceterum non ignoramus, Chromati Papa Venerabilis, sudoris esse vel maximi totum Prophetam referre ad intelligentiam Salvatoris, quod fugerit, quod dormierit, quod præcipitatus in Mare sit, quod susceptus a ceto, quod ejectus in litus pœnitentiam prædicarit: quod contristatus ob salutem Urbis innumeræ, cucurbitæ sit delectatus umbraculo: quod reprehensus a Deo cur majorem curam habuerit herbæ virentis, & extemplo aridæ, quam tantæ hominum multitudinis, & cætera quæ in ipso Volumine explanare nitemur. Et tamen ut totum Prophetæ sensum brevi Præfatione comprehendam: nullus melior typi sui interpres erit, quam ipse qui inspiravit Prophetas, & futuræ veritatis in servis suis lineas ante signavit. Loquitur ergo ad Judæos sui sermonis incredulos, & Christum Dei Filium nescientes: *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, & ecce plus quam Jonas hic.* Condemnetur ergo generatio Judæorum credente Mundo, & Ninive agente pœnitentiam, Israel incredulus perit. Illi habent Libros, nos Librorum Dominum: Illi tenent Prophe-

Jonas Christi typus & spirans Prophetia.

„ tas,

„ tas, nos intelligentiam Prophetarum: *Illos occidit litera*, nos vivificet spiritus. Ita *S. Augustinus* Libro 18. De Civitate Dei, Cap. 30. Jonas Propheta oon tam sermone Christum, quam sua quadam Passione prophetavit; profecto apertius, quam si ejus mortem & resurrectionem voce clamaret. Ut quid enim exceptus est ventre belluino, & die tertio redditus, nisi ut significaret Christum de profundo inferni die tertio rediturum? *Ita* S. Cyrillus Alexandrinus *Præfatione Commentarii in Jonam*: Non singula quæ typis insunt, ad spiritales considerationes apta sunt. Sed si persona afferatur alicujus, imaginem quamdam Christi nobis subjicientis, humana merito præteribimus, solisque necessariis immorabimur, undique eunquirentes quę ad scopum rei propositæ conducere possint. Eodem modo in Juna se res habet. Christi namque Mysterium nobis forma quadam ante oculos ponit. Verumtamen oon umnia quę illi contigerunt ad hoc accommodata & necessaria intelligi queant. Verbi gratia, missus est prædicare Ninivitis, fugere tamen a facie Dei conatus est; & cernitur ad legationem tergiversari. Missus est etiam a Deo & Patre Filius prædicarurus Gentibus, ad quod Ministerium se impigrum & alacrem præbuir, nec fugere quæsivit a facie Dei. Hortabatur vectores Propheta his verbis: *Tollite me, & mittite in Mare, & quiescet Mare a vobis*. Et a cetu absurptus, deinde redditus est die tertiu. Postmodum abiit Ninivem, & Munus impositum explevit. Cepit autem dolorem non modicum, ubi Deus Ninivitarum misertus est. Christus etiam volens mortem sustinuit, mansitque in corde terrę dies tres & noctes totidem, & revixit, ac deinde in Galilæam se contulit, promulgandique Evangelii inter Gentes ioitium facere jussit. At vero cum propter pœnitentiam salvatos cemeret, nun quemadmodum Jonas tristitiam concepit. Quod cum ita sit, si non secundum umnia Historiæ hujus sermonem ad spiritualis considerationis finem torqueamus, nemu nobis vitiu adscribat.

ARTICULUS VI.

De Michaea Propheta.

Michaea genus, patria, ætas. I. MIcheas inter duodecim Minores Prophetas sextus secundum Hebręos & Vulgatam Editionem Latinam, non ille *filius Jemla* fuit, qui temporibus *Achab* & *Josaphat* Regum vaticinatus est, & ab *Achabo* in carcerem missus, ut habetur 3. *Regum* Cap. 22. sed Morasthites. *Propheta summa.* Erat autem *Morasthi* viculus non grandis juxta Eleutheropolim Palęstinæ Urbem, ut *Eusebius* & *S. Hieronymus* testantur. Coævus fuit *Osee*, *Joeli*, *Amoso*, *Isaia*, & sub *Joatham*, *Achaz*, & *Ezechia* Regibus Juda vaticinatus est, contra Samariam & Jerusalem, id est, contra Regnum utrumque, Israeliticum & Judaicum. *Mich. 1.* *Micheam* ex alto pręcipitatum a *Joramo* filio *Achab* Regis Juda scribit *Pseudo-Epiphanius* Lib. de Viris Prophetarum, cum nec *Achab*, nec *Joramus* Reges Juda fuerint, sed Israel, nec *Achabi* & *Jorami* temporibus vixerit *Michaas Morasthites*, sed alter ille *filius Jemla*, quocum ipsum perperam confundit. Illustre testimonium ipsi præbet *Jeremias* Cap. 26. 18. *Michaas de Morasthi fuit Propheta in diebus Ezechiæ Regis Juda, & ait ad omnem Populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus Exercituum: Sion quasi ager arabitur;* *Mich. 3.* *& Jerusalem in acervum lapidum erit; & Mons Domus in excelsa silvarum. Numquid morte condemnavit eam Ezechias Rex Juda, & omnis Juda?* In Idololatriam aliaque scelera Judæorum, & Israelitarum invehitur *Michaas*, propter quæ utriusque captivitatem, his per Assyrios, illis per Chaldęos prænuntiat. Propter peccata Principum, Sacerdotum, Prophetarum, & Judicum, delendam Hierosolymam prædicat. Principum, qui carnem Populi comedebant, qui Sion ędificabant in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitate, id est, qui plebem opprimebant iniquis tributis, exactionibus, usuris, fraudibus, & ex male partis divitiis ac sanguine pauperum Palatia ædificabant, & pretiosa supellectili instruebant. Judicum, qui acceptis muneribus pervertebant judicia. Sacerdotum, qui spe lucri docebant. Prophetarum, qui peccatoribus, a quibus aliquid emolumenti sperabant, fœde adulabantur.

Michea Vaticinia de Christo & Ecclesia vindicantur. II. De Christo & Ecclesia præclare vaticinatus est *Michaas* Cap. 4. *Et erit: In novissimo dierum erit Mons Domus Domini præparatus in vertice Montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum Populi, & properabunt Gentes multæ, & dicent: Venite ascendamus ad Montem Domini, & ad Domum Dei Jacob; & docebit nos de viis suis & ibimus in semitis ejus: Quia de Sion egredietur Lex, & verbum Domini de Jerusalem: Et judicabit inter Populos multos, & corripiet Gentes fortes usque in longinquum; & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: Non sumet gens adversus gentem gladium, & non discent ultra belligerare. Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: Quia os Domini Exercituum locutum est. Quia omnes Populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultra. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem; & eam, quam ejeceram colligam, & quam afflixeram: & ponam claudicantem in reliquias, & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam; & regnabit Dominus super eos in Monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum. Et tu Turris gregis nebulosa filia Sion, usque ad te veniet; & veniet potestas prima, Regnum filia Jerusalem. Nunc quare mœrore contraheris? Numquid Rex non est tibi, aut Consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem? Dole, & satage filia Sion quasi parturiens. Quia nunc egredieris de Civitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.* Hęc gemina sunt *Isaiæ* Oraculo Cap. 2. & iisdem pene verbis expressa. Eaque Christu Jesu convenire manifestum est, qui Gentibus ad fidem vocatis longe lateque in Ecclesia dominatur: Qui Legem Novam condidit, Hierosolymis prędicari cœptam, indeque in orbe universo promulgatam: qui toto orbe in pace composito natus est; cujus in ortu Angeli pacem annuntiarunt hominibus bonę voluntatis: Qui pacificavit per sanguinem Crucis sive quæ in cœlis, sive quæ in terris sunt. Qui a mortuis redivivus, pacem Discipulis reliquit antequam in cœlos ascenderet: Qui *pax nostra* est, & *facit utraque unum*, ut ait Apostolus: Qui & claudicantem Synagogam, & Gentes ejectas, in unam Ecclesiam congregavit, sub qua ceu *vite vera* fideles populi requiescunt: qui Mons est super vertices Montium, *Moysen* scilicet ac Prophetas, qui de illo vaticinati sunt, exaltatus a Patre, qui *Dedit illi nomen quod est super omne nomen*: cujus Ecclesia *Domus est Dei* Jacob, *Columna & firmamentum veritatis*. Qui *Jesus* vocatus est, quod universum hominum genus redempturus esset, ut Angelus ait: *Et vocabis nomen ejus JESUM; Ipse enim salvum faciet Populum suum a peccatis eorum*. *Matth. 1.* De quo & *S. Petrus* Epist. 1. Cap. 1. 18. 19. *Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternę traditionis, sed pretioso Sanguine quasi Agni immaculati Christi, & incontaminati*: De quo Angelus apud *Lucam* Cap. 1. 33. *Et regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Qui Bethleemi natus est, ubi *Turris gregis*. Qui judicat inter populos, qui salute digni sunt, & qui indigni. *Pater* enim *omne judicium dedit Filio*. Quamobrem ipsi Hebræi Christum hic a *Michaea* prædictum fatentur. Sic *Beresith Rabba*, sic *R. Selmoh Jarchi*, sic *Aben-Ezra*, *Grotio* perspicaciores, qui Vaticinium illud *Michaea* sumptum quidem ait ex antiquiore Prophetia *Isaiæ*, non ad significandam rem eamdem, sed parem. *Nam Isaias*, inquit, *hæc dixerat de Regno Ezechiæ pleno sanctitatis, justitiæ, ac felicitatis. Michaas vero eadem dixit de temporibus post reditum ex Babylone*. *Grotius confellitur.* Illud *Grotii* commentum *SS. Hieronymi* & *Cyrilli Alexandrini* auctoritate præclarisque Commentariis refellitur. Hoc enim *Michaæ* Oraculum de Christo & Ecclesia intelligendum docent, sicut & *S. Aug.* Lib. 18. *de Civit. Dei*, cap. 30. Sed priscis omnibus Interpretibus luculentius Judaicam illam interpretationem confutat *Theodoretus*, quam & Christiani quidam Doctores ejus ætate amplexi fuerant, & quam ævo recentiori *Grotius* magna fiducia proposuit. *At Judæi* (inquit Theodoretus) *hæc ita intelligere volunt: Sed hanc ajunt esse Babylonici reditus prædictionem. Et quidem nihil mirum est illos, stupidi cum sint hoc modo intelligere: Nam aliis eorum ineptiis convenit hæc etiam circa Prophetiam istam hallucinatio. Quod autem quidem etiam Doctores pietatis eamdem interpretationem in sua Scripta inseruerint, id vero non ferendum mihi, nec venia dignum videtur. Quænam enim Gentes aut vicinæ, aut longius dissitæ, in Judæorum Templum post reditum accurrerunt ad Leges eorum accipiendas, & verbum illinc exiens amplexandum? Inter quasnam vero Gentes Populosve plurimos, verbum hoc judicavit eorum malefacta reprehendens? Sed & illa etiam quæ* sub-

subsequuntur aperte illius interpretationis falsitatem coarguunt. Nam post reditum a Babylone, ut his etiam placet, qui sic interpretati sunt, & Gog & Magog, cum plurimis Gentibus in Judæos irruerunt; & finitimi omnes continenter cum eis bella gesserunt, hinc quidem Idumæi, & Ammonitæ, & Moabitæ; illinc vero Allophyli & Samaritæ, & non multa post Macedonica illis clades obtigerunt, quas Macchabæorum Historia continet. Hoc autem loco Propheticus sermo altissimam „ *pacem promittit*. Concident enim gladios suos in „ aratra, & hastas suas in falces, & ultra non tollet „ gens contra gentem gladium, & nequaquam discent „ belligerare. Et requiescet unusquisque sub vite sua, „ & unusquisque sub ficu sua, & non erit qui exterreat. *Et verborum veritatem asserens dicentis auctoritatem auditoribus planam facit*. Os enim Domini „ omnipotentis locutum est hæc. Tunc nimirum, tunc „ omnes Populi ibunt unusquisque viam suam: Nos „ autem ibimus in Nomine Domini Dei nostri in æternum & ultra. *Quod igitur nihil ex his ad Judæos accommodari possit, eos ipsi testantur. Hi enim de Jerusalem ejecti, orbis terrarum facti sunt inquilini, dispersi & errabundi, consentaneum Legi Ministerium exequi non valentes. Propheticus vero sermo promittit eos qui crediderint in Nomine Domini ituros in æternum & ultra. Quod autem secuturum post Domini adventum tempus hæc præsignificent, eos ipsa iterum plane loquentes testimonium præbent. Nam ante constitutum Romanum Imperium, crebri inter se Gentium motus fiebant, quia singulis Nationibus divisa erant Regna. At Principatu omni ad Romanos translato, & singularum Gentium Regnis sub Salvatoris nostri adventum deletis, summa pax toto orbe terrarum dominata est .... His* „ *subdit*: In diebus illis, & in tempore illo, congre„ gabo eam quæ contrita est, & quæ ejecta fuerat, „ suscipiam, & quos repuleram. Et ponam contritam „ in reliquias, & repulsam in gentem fortem. *Et do*„ *cens aperte se non de Judæis hæc dicere, apposuit*: „ Et regnabit Dominus super eos in Monte, ex hoc „ nunc & usque in sæculum. *Si nimirum Judæorum Regnum in Sion permansit, & assidue æterna Dei procuratione potiuntur, jure Judæi hanc sibi Prophetiam vindicant, & qui hæc sicut illi accipiunt, cum illis consentiunt. At si Judæorum olim Regnum extinctum est, proculque ab Jerusalem habitantes in servitute agunt, Deique procuratione spoliati sunt, & ungari desinant Judæi, & Ecclesiæ Doctores veritati adstipulentur.*

Vaticinium aliud Michææ de Christo vindicatur.

III. Ad Christum etiam pertinet Oraculum illud *Michææ* Cap. 5. 2. 3. 4. 5. *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: Ex te mihi egredietur: qui sit Dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet; & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel. Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate Nominis Dei sui, & convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ. Et erit iste Pax.*

Oraculum istud in Christo Jesu impletum est. Is enim natus est Bethleemi, quam Messiæ fore patriam veteres Judæi ex isto *Michææ* Vaticinio intellexerunt ac probarunt. Matthæi 2. *Cum ergo natus esset JESUS in Bethleem Judæ, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam, dicentes: Ubi est qui natus est Rex Judæorum? ... Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas Populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Judæ: Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu, Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda: Ex te enim exiet Dux, qui regat Populum meum Israel.* Et Joannis 7. 42. *Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethleem castello, ubi erat David, venit Christus?*

Joan. 1.

Ejus generatio ex Deo Patre æterna est. *In principio enim erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum.* Et ipse de se ait: *Antequam Abraham fieret, Ego sum.* Et, *Ego principium, qui & loquor vobis.* Et de seipso ait ad Patrem, Joannis 17. *Clarifica me, tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui, priusquam Mundus esset, apud te.* Sed nihilominus in tempore natus est de muliere per partum, homo factus, hominesque fratres vocare dignatus. Judaicam autem Religionem stare dedit usque ad tempus vocationis Gentium, quo & reliquiæ Israel per gratiam salvæ factæ sunt, & Apostoli atque Discipuli conversi sunt ad Prophetarum & Patriarcharum fidem, qui Christum venturum annuntiaverant: Illudque Psalmi 44. Vaticinium impletum est: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii*, &c. Stetit autem, cum hominibus scilicet conversatus, quos pavit in fortitudine Domini, qui seipsum bonum Pastorem prædicat: *Ego sum*, inquit, *Pastor bonus*. Nec solum pavit oves, sed & servavit in nomine Dei. Unde ipse ait ad Patrem (Joannis 17.) *Pater Sancte, serva eos in Nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. Quando eram cum eis, ego servabam eos in nomine tuo: Quos dedisti mihi custodivi, & nullus ex his periit.* Magnificatus est, usque ad terminos terræ, cum Evangelium prædicatum est in universo Mundo, juxta quod Apostolis jusserat, dicens: *Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Et, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ipse* denique *est pax nostra*, ut ait Apostolus Prophetæ consentiens. Illud *Michææ* Vaticinium de Messia intellexerunt Paraphrastes Chaldæus *Jonathan*, Auctores Thalmudis in Libro *Sanhedrim*, Cap. ultimo, & in Libro *De Paschate*, Cap. 10. item Auctores *Midrasch Thehillim*, & *R. Selomoh*, & *R. David Kimchi*. Judæorum tamen plerique alii de *Zorobabele* hoc Vaticinium explicant, eique interpretationi favent *S. Joannes Chrysostomus*, *Theophylactus*, *Euthymius*. Hanc novissime amplexus est *Grotius* Annotationibus in Michæam. *Natus*, inquit, *ex Bethleemo Zorobabel recte dicitur, quod ex Davidis familia esset, quæ orta Bethleemo. Et egressus ejus ab initio a diebus æternitatis.* Id est, *Origo Zorobabeli ab olim, a temporibus longis. Originem trahit a domo illustri antiquitus, & per quingentos annos regnatrice. Quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.* Id est, *illico postquam reversi fuerint, Dei fama ex isto beneficio longe lateque propagabitur per terras omnes. Et erit iste pax: Id est, Et erunt tunc res prosperæ.* Verum hanc interpretationem contortam esse & coactam quis non videat? Non magis enim ex Bethleemo ortus dici potuit *Zorobabel*, quod ibi natus sit *David*, quam Jerosolymis, ubi tot Reges ipsius *Zorobabelis* Decessores procreati sunt, aut ex *Babylone*, ubi ipse natus est. Nec verisimile videtur Prophetam eo Vaticinio quo *Zorobabelis* Imperium & res gerendas prædixisset, *Davidis* patriam, non ipsius *Zorobabelis* notare voluisse. Nusquam etiam in Scriptura Sacra invenietur, hanc locutionem, aut similem, *ab initio, a diebus æternitatis*, quingentorum dumtaxat annorum intervallum significare, non vero infinitam æternitatis durationem. Conferatur hic locus cum *Proverbiorum* 8. 23. ubi Æterna Sapientia, quæ Christus est, de seipsa ait: *Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis, antequam terra fieret.* Denique *Zorobabeli* non convenit pars illa Vaticinii, quod fama ejus per orbem universum propagata sit, & quod fuerit ipse pax; cum Chutæi Samaritæ calumniis suis & accusationibus, ædificationem Templi interturbaverint, & *Nehemiæ* temporibus *Sanaballat* & *Tobias*, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii, Judæos Muros Jerusalem ædificantes hostiliter aggressi sint: Adeo ut Judaicæ Juventutis media pars faceret opus, & media parata esset ad bellum (1. *Esdræ* 4. 2.) Macchabaicis etiam temporibus Judæi bellis atrocissimis vexati sunt. A Romanis tandem debellati, cæsi, finibusque suis exterminati fuere. *Theodoreti* auctoritate ac ratiocinio *Grotii* commentum penitus obteritur, Commentario in *Michæa* Cap. 5. ubi Prophetæ Oraculum sic illustrat: *Ne respicias exiguum numerum incolarum, o Bethleem. Causam enim habes quare illustris habenda sis, qualem nulla totius orbis Urbs. Nam in te secundum carnem, nascetur, qui ante* „ *sæcula ex Patre est genitus*, cujus egressus ab ini„ tio. *Hoc vero Evangelii procemio simile est*: In prin„ cipio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, „ & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud „ Deum. *Est etiam simile iis quæ a Deo per David* „ *dicuntur*, Ex utero ante Luciferum genui te. *Hic igitur qui ante sæcula, qui in principio apud Deum, Deus verbum, & qui hinc exitus habet ab initio, in te*, inquit, *secundum carnem nativitatem capiet; te quæ minima ex millibus Juda existis, splendidam & illustrem efficiens ..... Hoc vero Judæi etiam nostris temporibus ad Zorobabel accommodare ausi sunt, aperte veritatem oppugnantes. Neque erubescunt, cum audiunt quod ejus egressus ab initio a diebus sæculi. At Zorobabel post Captivitatem Babylone natus fuit, & a loco nomen sumpsit. Veteres autem Judæi non similiter ut isti hanc Prophetiam intellexerunt: Qui multis annis post Zorobabel ab Herode interrogati ubi nasceretur Christus, hoc ei testimonium protulerunt. Hinc igitur patet*, per-

Marc. 16. 15. Matth. 28. 18. 19. Ephes. 2. 14.

Grotius refellitur.

perverse Judæos nostra ætatis in hujus Prophetiæ interpretatione versari. Sed horum infania relicta, ad ea qua „ *consequuntur explananda pergamus*. Propterea dabis „ eos usque ad tempus parientis. Pariet, & reliquiæ „ fratrum ejus revertentur ad filios Israel. *Ec usque*, inquit, *tolerabis*, *& curam tuam Judæis imparties*, *quoad pariens pepererit. Ecclesiam vero designat, de qua* „ *& Isaias clamat*, Lætare sterilis, quæ non paris:
Isai. 54. „ Erumpe & clama quæ non parturis, quia multi filii desertæ, magis quem ejus quæ habet virum. *Qui autem*, inquit, *ex hac nascentur, conjungentur cum iis qui ex Israel credunt. Ex Israel enim divinus Apostolorum chorus extitit, & qui post eos electi sunt a Domino septuaginta Discipuli, & qui post Resurrectionem in unum congregati fuerunt centum viginti, & quingenti quibus simul congregatis Dominus visus fuit; & tria millia, & quinque millia, quos piscator Petrus piscatus fuit; multaque millia de quibus divinus Jacobus dixit*
Act. 21. „ *Paulo Divinissimo*: Vides, frater, quot millia sunt „ in Judæis qui crediderunt. *Una igitur hinc & illinc Ecclesia efficitur, & in his ex Bethleem natus Domi-* „ *nus stabit*. Et videbit, & pascet gregem suum in „ fortitudine Dominus, in gloria Nominis Dei sui „ erunt: Quia nunc magnificabitur usque ad terminos „ terræ. *Et vero videre est sacrosanctam Dei Ecclesiam dominico Nomine gloriari, Deique Nomen ubique terra marique laudibus celebrari. Quorum nihil demonstrabunt Judæi factum fuisse ante adventum Domini & Salvatoris Passionem, & Gentium vocationem. Quoniam autem longis post temporibus hac futura erant, ex iis qua illo tempore eventura erant, prædictionis fidem facit. Ut enim cognoscatis*, inquit, *quam vera Vaticinia mea sint, eorum pignus habete præsentia. Bellum enim vobis inferentem Assyrium perdam, & pacem vobis altissimam faciam*.

Respondetur Objectionibus Judæorum. IV. Objiciunt Judæi in hoc *Michææ* Vaticinio designari Ducem & Pastorem, qui vindicaturus esset Israelem ab Assyriis, & reducturus Populum ex Captivitate, quod Jesus Nazarenus non præstitit. Secundo Prophetam de eo agere, qui pascere debebat Israelem *in fortitudine Domini, in sublimitate Nominis Dei sui*. Adeoque vel ad Jesum Nazarenum id non pertinere, vel illum non esse Deum, sed Deo subditum. Tertio, Prophetam loqui de eo, qui futurus esset *Dominator in Israel*. Jesum vero Nazarenum Judæis dominatum non fuisse, sed Judæos potius aut Judæorum Principes illi imperasse.

Respondetur ad primum, Comma illud de liberatione Israelis ab Assyriis, ad *Zorobabelis* quidem tempora spectare, sed hinc perperam colligi, præcedentia Vaticinii commata ad eumdem *Zorobabelem*, non ad Messiam pertinere. Ex his scilicet quæ proximo tempore eventura erant, fidem fecit prædictionis eorum, quæ longis post temporibus, post Christi Jesu scilicet adventum & passionem erant adimplenda. Hanc Responsionem suppeditat *Theodoretus*.

Respondetur secundo, Liberationem ab Assyrio mystice intelligendam Ecclesiæ vindicationem a spiritualibus hostibus. Prophetis nimirum solemne est spiritualia Dei beneficia, officia, spirituales hostes, & liberationem ab illorum incursibus, typicis & symbolicis verbis ac figuris exprimere. Comma illud Prophetici Oraculi sic exponit S. Hieronymus. *Quando venerit Diabolus super terram regionemque credentium, & eorum quos pascet Dominus in fortitudine, & in sublimitate Nominis Dei sui, & eos calcaverit tribulationibus variis, & domos animarum nostrarum, id est, corpora quasi superbus ascenderit atque depresserit, & tamen nihil nos a Christi caritate separaverit: Tunc Christi pax, sive ipse Christus erit in nobis, & dicetur de Sancto: Nihil proderit inimicus in eo*.

Psal. 88. Respondetur ad secundum, Jesum Nazarenum, bonum Pastorem, qui dedit animam suam pro ovibus suis, Israelem pavisse in fortitudine Domini, in sublimitate Nominis Dei sui, in cujus doctrina, virtute, miraculis, actionibus, passionibus, & gloria passionem consecuta, fortitudo Dei, & Majestas Nominis ejus tanto splendore emicuit, ut stuporem etiam acerrimis illius hostibus incusserit. Deum autem esse, ut sacer Vates docet, æternam ejus generationem his verbis exprimens: *Egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*: & nihilominus Deo subditum esse secundum statum exinanitionis, & formam servi, quam assumpsit, sive secundum officium Mediatoris, quod œconomice suscepit. Unde ait Joannis 20. 17. *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum*. Cum tamen de illo vere dixerit sanctus Petrus: *Tu es Christus Filius Dei vivi*. Et S. Thomas, *Dominus meus, & Deus meus*.

Ad tertium respondetur, Regnum Christi Jesu spirituale fuisse & internum, quale illud Messiæ a Prophetis describitur, non carnale & externum. Unde Regnum suum de hoc Mundo non esse professus est. Et tamen Rex appellatur. (*Matth.* 2. 2. *Matth.* 16. 17. *& seq. Matth.* 21. 4. 5. *& Joann.* 12. 15. *Matth.* 25. 31. *& seq. Matth.* 27. 2. *& seq. Luc.* 1. 32. 33. *Luc.* 19. 37. 38. *Luc.* 22. 29. 30. *Joann.* 1. 49. 12. 13. 17. 1. 2. 18. 36. 37. &c.) Ergo igitur dominio externo Judæi Jesu Nazareno dominati sint; ipse tamen dominio interno & spirituali Israeli dominatus est; Israeli (inquam) secundum carnem; dominio potentiæ, illum virga ferrea coercendo; Israeli vero secundum promissionem, dominio gratiæ, illum Pastoris instar suavissima regendo.

Respondetur secundo, Judæos Christo Jesu dominatos qua homini, qua servi forma induto, secundum quam subditus esse dignatus est: Quibus tamen ut Deus, dominabatur. Neque vero ullam in Christum etiam ut hominem potestatem habuere, nisi desuper traditam: Nec Herodes, vel Pilatus quicquam in ipsum statuere, nisi *qua manus Dei & consilium ejus* decreverant. Atque in ipso etiam exinanitionis statu summæ suæ potestatis ac Imperii præclara dat documenta, dum ejus Nativitas ab Angelo annuntiatur, a multitudine Militiæ cœlestis prædicatur: Dum Magos ab Oriente vocat, & Stella duce ad cunas suas venerabundos adducit: Dum pannis involutus conturbat *Herodem* & omnem Hierosolymam cum illo: Dum ventis & mari, morbis, morti imperat, naturæque Dominum illustribus miraculis se probat: Dum vendentes & ementes ejicit e Templo, mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit: Dum asinam & pullum ejus solvi & ad se adduci jubet, ac Hierosolymam Regis instar triumphali apparatu ingreditur: Dum turbam ad ipsum capiendum emissam uno verbo prosternit: Dum eo patiente Sol deficit, terra concutitur, velum Templi scinditur, petræ finduntur, monumenta aperiuntur, & Sancti plerique surgunt ex illis redivivi.
Denique tunc dominabitur Israeli, cum *plenitudo Gen-* Isai. 59. 20.
tium introierit, & sic omnis Israel salvus fiet, sicut Rom. 11. 25.
scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat 26. 27.
impietatem a Jacob. Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum.

V. Objicit *Bodinus*, Lib. 5. *De abditis Rerum sublimium Arcanis*, Jesum Christum Nazarethi natum esse; hinc Nathanaelem Philippo nuntianti, Jesum Nazarenum eum esse quem Moses & Prophetæ prædixerant, respondisse: *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Respondetur Objectioni Bodini. Joan. 1. 45. 46.
Jesum ipsum cum Paulum de Cœlo vocavit, se ipsum Nazarenum non Bethleemitem dixisse: *Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris*. Passim Jesum Nazarenum a Judæis, ab Evangelistis, ab Apostolis appellari: Adeoque *Michææ* Oraculum de Duce & Pastore Israelis Bethleemi nascituro, ad Christum Jesum non pertinere. Act. 22. 8.

Respondetur, Jesum Nazarenum appellatum ad significandum locum educationis, non nativitatis. Ut enim notat *Eustathius* in Homeri Odysseam 10. *Patria Urbs est quædam, in qua quis post ortum educatus est. Adeo ut qui talis non sit, sed post ortum patria sit privatus, in Urbe hujusmodi inciderit, neque tam tam habeat patriam, ac illam quæ ipsum deinceps aluit*. Sic *Augusto Cæsari* cognomen *Thurino* fuisse narrat Suetonius, *in memoriam Majorum originis*. Idem Libro *De Illustribus Grammaticis*, Cap. 16. *Quintum Cæcilium Epirotam*, Tusculi natum, cognomen accepisse notat, non e loco ortus sed a loco originis. Cum igitur parentes Jesu Nazareni essent, & Nazarethi degerent, non mirum quod hinc nomen traxerit Christus Jesus, quamvis Bethleemi natus, ut constat ex Propheta, & Evangelistis.

Michæas cum S. Matthæo Evangelista conciliatur. VI. Quæritur qua ratione *Michæas* cum *S. Matthæo* Evangelista concilietur, cum ille vocet *Bethleem Ephrata*; iste *Terram Juda*. Ille parvulam esse affirmet, dicens: *Parvulus es in millibus Juda*: Iste parvam esse neget, dicens: *Nequaquam minima es in Principibus Juda*; Ille dicat: *Ex te egredietur, qui sit Dominator in Israel*; Iste: *Ex te exiet Dux, qui regat Populum meum Israel*.

Respondetur primo, *S. Matthæum* Prophetæ sensum verbis suis expressisse, non vero Vaticinium illius iisdem verbis retulisse. Quod Sacris Novi Testamenti Scriptoribus solemne est, nec ab optimo interpretandi genere alienum, ut *S. Hieronymus* probat in Epistola ad *Pammachium*. Quamvis ergo inter *Matthæum & Michæam* dissensus in verbis quibusdam esse videatur, idem tamen est utriusque sensus, eademque dictorum substantia. Nam *Bethleem Ephrata* vocatur a Sacro Vate,

Vete, ex nomine Conditoris sui, ut colligitur ex 1. Paralipomenon 4. 4. *Isti sunt filii Hur primogeniti Ephrata Patris Bethleem*. Id nomen antiquum Bethleemi. Genesis 35. 19. *Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via qua ducit Ephratam, hac est Bethleem*. Et Genesis 48. 7. ait Jacob: *Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in terra Chanaan, in ipso itinere . . . . & ingrediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephrata, qua alio nomine appellatur Bethleem*. Dicitur autem ab Evangelista *Terra Juda*, id est sita in portione Tribus Juda, ut distinguetur ab alia Urbe cognomine, sita in Galilæa, & in portione Tribus Zabulon, de qua *Josue* Cap. 19. 15. Eoque expressius significatur Messiam ex Tribu Juda nasci debuisse, & revera natum fuisse. Sic etiam Bethleemum distinguit *S. Joannes* Cap. 7. 42. *Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethleem Castello, ubi erat David, venit Christus?*

Quamvis porro enuntiatio Prophetæ explicite affirmative, Evangelistæ negativa; implicite tamen & æquivalenter enuntiatio *Michea* negativa est non minus quam *S. Matthæi*, & idem utriusque sensus, si adversativa particula in posteriori parte Oraculi Prophetici intelligatur, hoc modo: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulae es in millibus Juda:* In oculis scilicet ac opinione hominum, in quibus Urbes ex magnitudine, ambitu, munitionibus, Populi frequentia, opibus, ornatu, splendore, deliciis celebres sunt. *Ex te tamen mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel*, id est, minime tamen parve es, minime despicienda, aut primariis & populosissimis Civitatibus Tribus Juda postponenda, quia Messiæ ortu nobilitanda & illustranda es. Non desunt autem in Scripturis Sacris exempla adversativæ particulæ similiter prætermissę, & tamen intellectę, ut Psal. 118. 141. *Adolescentulus sum ego & contemptus: Justificationes tuas non sum oblitus:* Id est licet adolescens, & ab hostibus despectus, Legis tamen tuæ non obliviscar. Et *Joannis* Cap. 9. 30. *In hoc mirabile est quia vos nescitis, unde sit, & aperuit oculos meos*. Quod his verbis æquivalet, *& tamen aperuit oculos meos*. Aliter hic nodus solvi potest dicendo, Intellexisse *S. Matthæum* optimum Prophetæ Interpretem, verba illius interrogationem continere quæ more omnium Gentium tantumdem valeat ac negatio hoc modo: *Tune Bethleem Ephrata, parvula es in millibus*, sive in Urbibus *Juda? Imo vero ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israel*, id est, Messias. Hæc responsio *S. Isidori Hispalensis* auctoritate, & Bibliorum Gothicorum antiquissimorum, quæ in Ecclesia Toletana servantur, lectione nititur, quæ sic habent: *Et tu Bethleem Ephrata, numquid parvula es?* Necnon Syriacę Versionis Latine ita redditæ in Bibliis Polyglottis: *Tu vero Bethleem oppidum, num parvum es ut censearis inter Myriadas Juda? Ex te prodibit Princeps, qui præsit Israeli, cujus exitus a principio est, a diebus æternis*. Quod per interrogationem expressit Syrus Interpres, Arabs per negationem reddidit: *Et tu o Bethleem domus Ephrata, nequaquam ita parva es, ut non sis in millibus Juda*, &c. Eumdemque *Michea* locum nonnulli patres negative efferunt ex Versione 70. Interpretum. (Quamvis *S. Hieronymus*, *S. Augustinus*, *S. Cyrillus*, *Theodoretus*, & alii in eorum Editione illud absque negatione legerint, ut nunc habetur) Sic *Tertullianus Libro adversus Judæos* Cap. 13. *Origenes Lib. 1. contra Celsum*, p. 39. Edit. Cantabrig. *S. Cyprianus Lib. 2. Testimoniorum adversus Judæos*, Cap. 12. Ut ut se res habet, eadem mens est Prophetæ, quę Evangelistæ, Bethleemo videlicet ortum Christi asserere, & ob id summum decus quod ei inde accessurum erat, prout revera in plenitudine temporum accessit, contra carnalem illorum opinionem, qui illam ob exiguum pomerii ambitum, & exiguum incolarum numerum contemnebant. Nec spernenda *Erasmi* interpretatio *Annotationibus* in Cap. 2. *S. Matthæi*: Prophetam prædixisse, Bethleemum, etsi humilem prius, omnium tamen Urbium Tribus & Gentis Judaicę nobilissimam ac felicissimam fore. Evangelistam vero, quod a Prophete dictum erat explicuisse, perinde ac si dixisset: Nunc impletum est, o Bethleem, quod a Propheta de te prędictum: Non enim jam minima es, ut olim, sed maxima, quia in te natus est Christus Jesus. Hanc Responsionem confirmat Paraphrasis Chaldaica *Jonathanis* in Cap. 5. Michęæ: *Et tu, Bethleem Ephrata, quasi minima fuisti adeo ut computaveris inter millia domus Juda, ex te coram me prodibit Christus, ut sit dominatum exerceat in Israel, cujus nomen dictum est ab æternitate, a diebus sæculi*. In reliquis eumdem esse Prophetę & Evangelistæ sensum manifestum est, etsi verba nonnihil diversa sint.

Respondetur secundo cum *S. Hieronymo*, Commentario in Cap. 5. Michææ, *S. Matthæum volentem arguere Scribarum & Sacerdotum erga Divinæ Scripturæ lectionem negligentiam, sic etiam posuisse ut ab eis dictum est*; Id est, S. Evangelistam Historicum agere, nec referre Prophetæ verba: sed Sacerdotum & Scribarum, ut eorum oscitantiam vel ignorantiam notet.

VII. Ad Christum & Ecclesiam sub typo Sion & Hierusalem designatam rursus pertinent illa *Michea* Prophetæ Oracula, Cap. 7. *Ego autem ad Dominum aspiciam, & expectabo Deum Salvatorem meum: Audiet me Deus meus. Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: Consurgam cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat judicium meum: Educet me in lucem, videbo justitiam ejus. Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: Nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. Dies ut ædificentur maceriæ tuæ. In die illa longe fiet Lex. In die illa & usque ad te veniet de Assur, & usque ad Civitates munitas; & a Civitatibus munitis usque ad flumen. & ad Mare de Mari, & ad Montem de Monte*. Christus Jesus Domini & Salvatoris nomine indicatur, quem futurum expectationem Gentium Jacob olim prædixerat; *Genes.* 49. 10. Ecclesia Gentium æmulæ Synagogæ, sibi ob veterem Idololatriam insultanti, cum fiducia respondet, frustra illam de casu seu erroribus Gentium adversus Gentes lætari atque ipsis casum exprobrare; Siquidem Messias ipsas de tenebris educet in *lucem*, & lux earum erit. Porro Christum Lucem esse, & a Prophetis atque Evangelistis vocari, sibique nomen illud tribuere, res notior est, quam ut probatione egeat. Addit se visurum *Justitiam* ejus. *Justitiæ* autem *sempiternæ* nomine Christum a *Daniele*, & *Justi* vocabulo passim ab *Isaia* significatum nemo nescit. Synagoga quæ gentibus impotentius insultabat, nunc operta confusione est, nunc *conculcata ut lutum platearum*, Judaica Gente exule & palabunda, excisa Hierosolyma, Templo diruto, *Lege* & antiquis Sacrificiis abrogatis, & *longe factis*. *Maceriæ* tamen ejus *ædificata sunt*, cum Judæi ad Christum conversi in unam cum Gentibus in Eumdem credentibus coaluerunt Ecclesiam. Ad Ecclesiam porro Gentes ex orbe universo confluxerunt. Quod aliis Prophetarum Oraculis pariter prædictum, ubique prędicato Evangelio impletum est. Subdit Sacer Vates: *Pasce Populum tuum in virga tua, gregem hæreditatis tuæ*. Quæ Christo bono Pastori conveniunt. Cujus Miracula his verbis prædicuntur: *Secundum dies egressionis tuæ de Terra Ægypti ostendam ei Mirabilia*. Gentium sub Christi jugum reductionem sequentibus versibus describit Prophete: *Videbunt Gentes, & confundentur super omni fortitudine sua. Ponent manum super os, aures eorum surdæ erunt. Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te*. Finis denique adventus Christi, scilicet iniquitatum humani generis expiatio, his sententiis exprimitur: *Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? Non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est. Revertetur & miserebitur nostri: Deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum Maris omnia peccata nostra*.

ARTICULUS VII.

De Isaia Propheta.

I. Isaias, cujus nomen *Salus Domini* exponitur, filius fuit *Amos*, (ut ipse initio suæ Prophetiæ declarat.) Non illius qui inter duodecim Prophetas tertius est, sed alterius cognominis, ut monent *S. Hieronymus* in Cap. 1. Isaiæ, & in Proœmio Commentariorum in Amos, *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 27. *S. Cyrillus* Præfatione Expositionis in Amos, & *Procopius* in *Isaia* Cap. 1. Rejicienda ergo *Clementis Alexandrini* sententia Lib. 1. Stromatum scribentis: *Sub Ozia vaticinatur Amos, & filius ejus Isaias*. Qua in re & *Pseudo-Epiphanius* erravit Lib. *De Vitis Prophetarum*. Patrem tamen *Isaiæ* Prophetam fuisse Rabbinis quibusdam, & *S. Hieronymo* visum est, qui *Isaiæ* 37. 2. vertit: *Ezechias misit Eliacim ad Isaiam filium Amos Prophetam*. Et Isaiæ 38. 1. *Intravit ad eum Isaias filius Amos Propheta*. Ubi observet, *Isaiam*, *quia ipse de se scribebat historiam, non se appellasse Prophetam*,

Aliud Michææ Prophetæ Oraculum de Christo & Ecclesia.

Isaiæ genus, ætas, Martyrium.

sed

sed filium Propheta. At Hebræus Taxtus, Versio Septuaginta Interpretum, & Vulgata Varsio Latina utrobiqua habent: *Ad Isaiam filium Amos, Prophetam.* Item: *Isaias filius Amos Propheta*. Nobilitata generis conspicuus suit *Isaias*, & Regia stirpe ortus, ex *Amosa* scilicet *Amasia* Regis fretre, ut Hebræi tradunt: Qui & socerum fuisse ajunt *Manassis* Regis Juda. Eloquentia cæteris Prophetis antecellit, ut *S. Hieronymus* notat in Præfatione ad Paulam & Eustochium: *De Isaia sciendum* (inquit) *quod in sermone suo disertus sit; quippe ut vir nobilis & urbana eloquentia, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Unde accidit ut præ cæteris, florem sermonis ejus Translatio non potuerit conservare*. Vaticinatus est in Jerusalem & Judæa, decem Tribubus nondum in Captiviretem abductis, sub quatuor Juda Regibus, *Ozia*, *Joathane*, *Achazo*, & *Ezechia*, ut ipse testatur in fronta Libri sui: *Visio Isaiæ, filii Amos, quam vidit super Judam & Jerusalem, in diebus Oziæ, Jaathan, Achaz & Ezechiæ Regum Juda*. Ab impio Rege *Manasse*, qui ejus monita & increpationes ferre non potesat, per summam crudelitatem serra lignea dissectum, communis est Hebræorum Traditio confiemata suffragiis *S. Justini Martyris* in Dialogo cum Tryphone Judæo, *Tertulliani* in Scorpiaco, *S. Ambrosii* Commentasio in Lucæ Cap. 20. *S. Hieronymi* in fina Libri 15. Commentar. in Isaiam, & *S. Augustini* Libm 18. *De Civitate Dei*, Cap. 24. Ad *Isaiæ* Martyrium refertur illud ex Epistola ad Hebræos Cap. 11. 37. *Secti sunt*. Oziæ Regis Historiam *Isaiam* scripsissa constat ex 2. *Paralip*. Cap. 26. 22. Libri quidam ejus nomina falso inscripti fuere, ut Apocryphum illud, cujus meminit *Origenes in Cap.* 23. *S. Matthæi*, & in *Epistola ad Julium Africanum*, & *Anabaticus Isaiæ*, cujus meminere *S. Epiphanius* in Hæresi *Archonticorum* Cap. 2. & Hæresi *Hieraciticarum*, Cap. 3. & *S. Hieronymus* Commentario in Isaiæ, Cap. 64. *Isaias Propheta magnus & fidelis in conspectu Dei prædicatus Ecclesiastici* Cap. 48. 25.

Isaiæ Scripta.

Auctor Tractatus Theologico-Politici refellitur.

II. Auctor impius *Tractatus Theologico-Politici*, asserere non dubitavit, Librum Vaticinorum *Isaiæ*, quem Ecclesia ut Canonicum habet, genuinum non esse *Isaiæ* Opus, sed tantum compilationem fragmentorum Libri ejus, quæ ut forstulit, hinc inde collecta, potissimum vero ea Chronicis Regum Juda & Israel, in id Volumen quod Ecclesia legit, compacta sunt. His varo nititur conjecturis.

Primo, *Isaiæ* Prophetiam a Capite feato incipere, ubi se ad id usque tempus tacuisse air: *In anno, quo mortuus est Rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum . . . . . Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me. Et dixit: Vade, & dices Papulo huic*, &c.

Secundo, ait *Oziæ* Regis temporibus non convenire quod Cap. 1. 7. 8. de vastatione & excidio Hierosolymorum dicitur: Illud igitur non ast Libri Isaiæ initium.

Objicit tertio, *Isaiam* res gestas *Oziæ* Regis Juda literis prodidisse, ut docet Liber 2. *Paralipomenou*, Cap. 26. In hoc aotem Libro quem habemus, nec Acta *Oziæ* describuntur, nec ulla habentur Vaticinia, quæ sub *Ozia* edita fuisse constet.

Objicit quatto, *Isaiam* etiam sub *Manasse* Rege vaticinatum: & tamen hoc in Libro nullum extare Vaticinium Manassis tamporibus editum.

Objicit quinto, Disturbato ac pervarso ordine digastas esse prædictiones quæ hoc in Libro habentur.

III. Verum leves ac futiles este illas Theologico-Politici Dissertatoris conjecturas, nemo non videt cordatus & eruditus. Ad primam responderut, Prophetam non dicere, se ad hanc usque diem penitus obmutuisse, & sibi tum primum vaticinandi munus a Deo suissa damandatum, sed de hoc tantum visu Domini super solium axcelsum sedentis, & Seraphim ipsius faciem & pedes alis suis valantiom, diutius quam deceret, siluisse, ajusqua vulgandi Mandatum a Deo accepisse.

Ad secundam respondetur, Hierosolymorum aacidium & vastitatem ab *Isaia* prophetice, non historice commemoratam: Prædictio autem rei futuræ, quocumque tempore, aatequam avenerit, fiari potest.

Ad tertiam respondetur, *Oziæ* Regis Historiam ab *Isaia* peculiari Libro ab ajus Prophatia distincto fuissa conscriptam. Qui quidem Liber, cum Canonicus non esset, injuria tamporum axcidit; Vaticinia vero sub *Ozia* Rege edita, in eo Libm, quem habemus, axtare plurima, quæ scilicet prioribus quinque Capitibus habentur.

Ad quartam respondetur, incertum asse, quod Rabbini asserunt, *Isaiam* sub *Manasse* suissa vaticinatum, cum ipse sub quatuor duntaat Regibus edita a se Vaticinia testetur. Si quæ argo sub *Manasse* prædiait, aa scriptis non prodidir.

Ad quintam denique respondetur, Stylum Propheticum ab Historico longe diversum esse, nec eodem ordine contextam esse Visionum Prophetis objectatum, & Vaticiniotum ab ipsis aditorum sesiem, quo rerum gestatum narrationes in Annalibus & Historiis sibi cohærent, ut non humana arte, sed afflatu & instinctu cœlesti edita videantur.

Summa Vaticiniorum Isa.

IV. Sub *Ozia* Rege vaticinatus est *Isaias* Jodicium & desertionem Judæorum, sub eleganti parabola vineæ sterilis in direptionem traditæ. Quam maledictionem & vastitatem ob avaritiam ipsorum in coacervandis possessionibus, ob ebrietatem, contemptum sciantiæ Dei, & corruptalam Judiciorum, ipsos incursutos prænuntiat. (Cap. 5.) Sub *Achaz* Rege Juda, obsessis a *Rasin* Rege Syriæ, & *Phacee* Rege Israel Hierosolymis, prædiair illos non expugnatutos Civitatem, & *Achazo* Regi liberationis futuræ signum dedir Virginem parituram. (Cap. 7.) Eidem prædixit finem Regnorum Israel & Syriæ: quod Vaticinium implerum est regnante *Assaradone* filio *Sennacherib*. Fortitudinem Damasci, & spolia Samariæ a Rege Assyriorum auferenda prædixit, antequam puer sciret vocare patrem suum, & matrem suam: Quod paulo post evenit, cum *Theglatphalasar* ab *Achazo* Rege, ut suppetias ipsi adversus hostes ferret, rogatus, ascendit Damascum, vastavit eam, incolas ejus *Cyrenem* deportavit, & *Rasin* Syriæ Regem interfecit, ut narratur (4. *Regum Cap.* 16.) Ingentem ac truculentam Babyloniorum vastationam a Medis prædiait, (Cap. 13. & 14.) Quod Vaticinium inter tempora *Sennacherib* Assyrii, & *Nabuchodonosor* Chaldæi impletum ast. Tunc enim Medi præpolluere sub *Dejoce*, aliisque Regibus, quorum *Herodotus* & *Ctesias* mentionem faciunt. Moabitarum ruinam Cap. 15. & 16. prænuntiat, quæ ad tempora *Salmanasaris* pertinet, sicut & Damasci aacidium, Cap. 17. prænuntiatum. Ad aadem ferma tempora pertinent clades Ægyptiis & Æthiopibus illatæ, de qoibus edita Vaticinia leguntur, (Cap. 18. 19. 20.) Ut enim aa *Herodoto* Libro 2. discimus, *Sennacheribo* Assyriorum Regi coævus fuit *Sethon* Vulcani Sacerdos Rex Ægypti, cui *Sennacherib* ipse bellum intulit. *Sethone* mortuo divisa ast Ægyptus in Reges duodecim, quorum unus fuit *Psammiticus*. Is in paludes ab Ægyptiis relegatus, collecta factione, & Jonum ac Carum, qui Mare infestum habuesant, ope adjutus, undecim Reges alios vicit, atque interfecit. Jussus autem a Deo est *Isaias* nudus & calceatus incedere, ut Ægyptios & Æthiopes in Captivitatem ab Assysiis abducendos facto illo insolito significaret. Solebant enim sic incedere, qui captivi deportabantur, sola interula induti, detracta per victores meliori veste. Id mandatum *Isaiæ* datum est anno quo *Thartan* a *Sennacherib* Rege Assyriosum, qui & *Sargon* vocabatur, præmissus, Azotum eapugnavir. (*Isaia* 20.) Tristia quoque vaticinatur *Isaias* contra Populos, qui Assyriorum partes secoti, in illis, non in Deo spes reposuerant, scilicet Idumæos, qui habitabant in Desarto Sur, sive Etham ad ipsam oram Arabici Sinus. Item contra Dumathæos ab *Ismaele* ortos, & contra Arabes Persææ *Cethuræ* posteros. (*Isai. Cap.* 21.) Cladem Hierosolymis a *Salmanasar* & *Sennacherib* inferendam prædicit Cap. 22. Tyri vastitatem ad annos septuaginta prænuntiat: Quod non multo post implatum est, cum Rea Assyriorum *Salmanasar*, subacta Samaria, Tyriis bellum intulisset. (*Isai.* 23.) Pissimo Regi *Ezechiæ* auailium a Deo contra Assyrios spopondit, & lethali morbo decumbenti ipsi vitæ regnique prorogationem in decimum-quintum annum, & liberationem de maon Assyriorum denuntiavit, signo dato, mirabili scilicat solaris umbræ deductione, & Solis ipsius retrocessione. (*Isai.* 38.) Tandem *Ezechiam*, quod thesauros suos Babylonis Oratoribus superbe ostentasset, eorum in Babylonem ablationem, & filiorum futurem Captivitatem prædiait, cum nondum haberet filium. (*Isai.* 39.) De *Cyro* Persarum Rege nominatim, deque victoriis ab ipso reportandis ejus Imperio, & rastituenda per ipsum Judæis libertate, multo ante vaticinatus est, quam *Cyrus* nasceretur. (*Isai.* 45.)

Isaia de Christo & Ecclesia Vaticinia.

V. Quamvis *Isaias* ad præsentem interdum respiciat Historiam, & post Babyloniæ Captivitatem reditum Populi significet in Judæam: *Tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Christi est: Ut non tam Propheta dicendus sit, quam Evangelista. Ita enim universa Christi Ecclesiæque Mysteria ad liquidum prosecutus*

est,

est, at non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Verba sunt *S. Hieronymi* in Præfatione ad *Paulam* & *Eustochium*. De quo & *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 29. ait: *Isaias inter illa quæ arguit iniqua, & justa præcepit, & peccatori Populo mala futura prædixit, etiam de Christo & Ecclesia, hoc est, de Rege, & ea quam condidit Civitate, multo plura quam cæteri prophetavit: ita ut a quibusdam Evangelista, quam Propheta potius diceretur.* De eodem *S. Cyrillus Alexandrinus* in Prologo Commentariorum ait: *Ubique redemptionis per Christum mentionem injicit, atque subsequentibus temporibus a societate & contubernio Dei exterminandum Israelem, successuram vero Gentium multitudinem, per fidem in Christo justificatam. Quare mihi videtur Beatus Propheta Isaias non sola Prophetiæ gratia plurimum exornatus, sed & decoribus Apostoli. Est enim hic Propheta simul & Apostolus: & in hac scriptione sua habebit sermones, Evangelicæ Prædicationis splendore non carentes.* De eodem *Theodoretus* in Prologo Commentariorum: *Divini quidem omnes Prophetæ non ea solum prænuntiarunt, quæ Israeli eventura erant, sed de Gentium etiam salute vaticinati sunt, & Domini adventum præmonstrarunt. Omnium vero maxime divinissima Isaiæ vaticinatio ista concredita est. Nam aperte omnia prædicit, & prognatam ex Abraham & David Benedictionem, & Salvatoris Nativitatem ex Virgine, & patrata omnium generum Miracula, fontesque curationum, & Judæorum invidiam atque rabiem, & Passionem, & Mortem, & Resurrectionem ex mortuis, & Ascensionem in cælos, & Apostolorum delectum, & salutem omnium Gentium.*

VI. De Christo, de pace per ipsum orbi conferenda, de Legis Evangelicæ promulgatione, & Ecclesiæ institutione perspicuum est *Isaiæ* Vaticinium, Cap. 2. *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes. Et ibunt Populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: Quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit Gentes, & arguet Populos multos: & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium. Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini . . . Et incurvabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus solus in die illa: & Idola penitus conterentur: & introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terræ, a facie formidinis Domini, & a gloria Majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram.* Messiæ Regnum hoc Oraculo designari Hebræi ipsi agnoscunt, præsertim *R. D. Kimchi*, & *Aben-Ezra* in *Michæam*, apud quem hoc Vaticinium iisdem fere verbis repertum legere est. Id vero in Christo Jesu impletum superius ostendimus, cum de *Michææ* Prophetia ageremus. Hic enimvero Mons est, ad quem Gentes omnes confluxere: Hic hominum Doctor, Novæ Legis Conditor, quæ Hierosolymis promulgari cœpit, Auctor nostræ cum Deo reconciliationis & pacis, Lux vera homines in via salutis dirigens; a Deo Patre post Passionem exaltatus, ita ut destructa Idololatria, Gentibus ad fidem Nominis ejus conversis, Ipsumque adorantibus longe lateque dominetur.

VII. Ad Christum pertinet Oraculum illud Capitis 4. *In die illa erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his qui salvati fuerint de Israel. Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem, Sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu judicii, & spiritu ardoris.* Germen Domini vel ipse Christus est, de quo idem Propheta: *Aperiatur terra* (inquit) *& germinet Salvatorem*: Vel germen Nominis Christiani, quo exorto, & terra fructum suum dante, exultatio erit iis qui salvati fuerint de Israel: De quibus idem Propheta: *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma essemus, & similes Gomorrhæ fuissemus.* Non omnem porro Israel, sed reliquias Populi Sion salvas fore prædicit, Apostolos scilicet, ac eos qui per Apostolos crediderunt; de quibus dictum est Lucæ 10. *Gaudete quoniam nomina vestra scripta sunt in cælis*: & qui *Sancti* nascentis Ecclesiæ temporibus vocabantur. Tunc autem Israelis reliquiæ per gratiam Christi salutem consecutæ sunt, cum Dominus sordes illarum Baptismate abluit, Sanguinisque sui virtute illas emundavit ab omni peccato. Lavit autem illas in spiritu Judicii, & spiritu ardoris: De quo Joannes Baptista ajebat, (Matth. 3.) *Ego baptizo vos aqua: Qui autem post me venit, ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne.* Homo enim aquam tantum tribuit, Deus autem Spiritum Sanctum; Quo & sordes, & sanguis abluuntur, id est, leviora & graviora peccata purgantur. De Christo hunc locum explicat Chaldaica Paraphrasis Jonathanis, quæ sic habet: *In tempore illo erit Christus Domini in gaudium & gloriam; & factores Legis in magnificentiam, & in laudem, his qui liberati fuerint de Israel. Et qui relictus fuerit, revertetur ad Sion, & factor Legis sustentabitur in Jerusalem. Sanctus vocabitur omnis qui scriptus fuerit ad vitam æternam: Videbit consolationem Jerusalem.*

VIII. Ortum Christi ex Virgine vaticinatur *Isaias* Cap. 7. ubi obsessa a Regibus Syriæ & Israel Jerusalem, impio *Achazo* Regi Juda signum a Deo ex incredulitate & hypocrisi petere nolenti ait: *Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.* De significatione Hebraicæ dictionis, *Alma*, frustra cavillantur Judæi, eaque notari puellam quamcumque, sive nuptam, sive innuptam contendunt. Vox enim illa puellam significat, quæ virginitatem adhibita custodia servaverit, ad eamque custodiendam abstinuerit publico. *Alma* (inquam) idem est quod *Abscondita*, seu *Virgo, quæ nunquam virorum patuerit aspectibus; sed magna parentum diligentia custodita sit.* Atque ad Virginem significandam in Scriptura Sacra semper ea vox adhibetur. Unde *Genes.* 24.43. *Rebeccæ* etiam tum Virgini, & Exodi 2.8. *Mariæ* sorori *Moysis*, quæ Virgo erat, id nomen tribuit. Et *Aquila* ad illum Geneseos locum, ubi nomen *Alma* Rebeccæ tribuitur, vertit, *Absconditam*. Eamdemque significationem huic inesse nomini docet *R. David Kimchi* in Libro *Radicum*. Et nunquam ad mulierem nuptam significandam, sed ad Virginem junioris ætatis, sive in annis adolescentiæ, aut certe jam nubilem, designandam usurpatur, ut notat *S. Hieronymus* Hebraicæ linguæ peritissimus in Commentario hujus loci, & in Traditionibus Hebraicis. Quin etiam lingua Punica, quæ Hebraicæ propago est, Virginem *Alma* appellari testatur. Leve est quod objiciunt Judæi, vocem *Alma* in *Cantico Canticorum* adolescentulas, non virgines significare. Quippe amatoriis rebus virgines adhibere fuisse indecorum. Item *Proverbiorum* 30.18.19. puellam notare quæ virilem congressum experta sit, ubi *Viam viri in virgine se penitus ignorare* Salomon ait. *Aquilam* denique, *Theodotionem* & *Symmachum*, in hoc *Isaiæ* Vaticinio vertisse νεᾶνιδα, non παρθένον, *Adolescentulam*, non *Virginem*. Hæc (inquam) levia sunt. Innuptos enim pueros sponsum, puellas innuptas sponsam olim comitari solitos ad Nuptias, & carminibus cantionibusque prosequi solitos, testes sunt *Theocritus* in *Helenæ* Epithalamio, *Aristænetus* in Narratione Amorum *Acontii* & *Cydippes*, & *Catullus* in Epithalamio *Juliæ* & *Manlii*. Ethnicos porro ex Cantico Canticorum *Salomonis* Epithalamiorum modum formamque sumpsisse, docet *Origenes Homilia* 1. *in Cantica*. Quapropter adolescentulas illas quarum fit mentio in sacro illo Epithalamio, Virgines fuisse credendum est. Unde seorsum a Reginis & Concubinis recensentur. Cap. 6.7. *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus.* Quod spectat locum Proverbiorum, significat *Salomon* difficile esse virginis clam a viro corruptæ vestigia deprehendere, cum innumeræ sint feminarum artes, quibus turpitudinem suam abscondunt, innumeræ etiam artes juvenum, quibus virginum animos pelliciunt & fallunt. Dictio itaque *Alma* significatum suum ibi retinet, ac *virginem* indicat, seu puellam viro quidem maturam, sed tamen innuptam. Nec alio sensu nomen istud sumi probant sequentia *Salomonis* verba: *Talis est via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.* Id enim unum sibi vult *Salomon*, tanta arte virginem suam cum amatoribus familiaritatem celare, ut via majore mulier adultera usu perita uti possit. *Aquila* & *Theodotion* Proselyti, & *Symmachus Ebionita*, cum *Mariæ* Jesu Matris virginitatem derogarent, non mirum quod νεᾶνιδα non παρθένον in hoc *Isaiæ* Oraculo transtulerint, *Adolescentulam*, non *Virginem*, ut voce significationis ancipitis fucum facerent, & locum ex quo palmare argumentum a Christianis peti sentiebant, Versione sua elevarent. His vero Septuaginta Interpretum auctoritatem opponimus, qui verterunt, ἰδοὺ, παρ-

παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται υἱόν, nec non Latinę Versionis, Paraphrasis Chaldaicæ, Versionum Syriacę, Arabicę quę pariter habent: *Ecce Virgo concipiet*. Præterea conceptum Virginis tamquam signum proponit Propheta, id est, tamquam rem novam, inusitatam, naturæ vires superantem, quæ sola Dei, omnipotentia fieri, ab eoque uno expectari possit. At novum non est & inusitatum, naturæque leges & vires superans, quod puella admisso viro & delibata virginitate concipiat & pariat. Virginem itaque illibata virginitate concipientem & parientem intellexit *Isaias*. Hujus argumenti pondere Judæos premunt *S. Justinus Martyr* in Dialogo cum Tryphone, *Tertullianus Libro Adversus Judæos* Cap. 9. *Origenes* Lib. 1. contra Celsum, *Eusebius* Lib. 7. *Demonstrationis Evangelicæ*, *SS. Basilius*, *Hieronymus*, *Cyrillus Alexandrinus* Commentat. in Cap. 7. Isaiæ. Denique *S. Matthæus* in Christo Jesu, quem *Maria* integra & illibata virginitate ex Spiritu Sancto concepit, hoc Vaticinium impletum docet, Cap. 1. Vers. 18. & sequentibus: *Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata Mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Joseph autem vir ejus cum esset justus, & nollet eum traducere, voluit occulte dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum: Ipse enim salvum faciet Populum suum a peccatis eorum. Hoc autem factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel. Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Et vocavit nomen ejus Jesum.*

Ad Christum quoque pertinet oraculum illud Capitis 8. *Sume tibi Librum grandem, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, cito prædare. Et adhibui mihi testes fideles, Uriam Sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ: & accessi ad Prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus: Accelera spolia detrahere: Festina prædari. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum.* Prophetissę nomine *Maria* Virgo significatur, quæ Spiritu sancto impleta divinum illud Canticum, *Magnificat anima mea Dominum*, protulit, aitque: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna qui potens est*. Ad eam spiritu accessit *Isaias*; ejus conceptus ac partus Mysterium animo prævisum ac præcognitum, in Libro jussu Dei descripsit: Ejusque Filium Christum Jesum in ipsa infantia prædam Damasci & Samariæ Regi Assyriorum, hoc est, Gentes typicis nominibus significatas, Dæmoni, typico etiam nomine designato, erepturum vaticinatur. Quod in adoratione Christi a Magis, ac Gentium in iisdem vocatione completum est, ut Patres summo consensu explicant. Prȩclarus est ea de re *Tertulliani* locus *Libro 3. Adversus Marcionem*, Cap. 12. *Ante est enim inspicias ætatis demonstrationem, an hominem jam Christum exhibere possit, nedum Imperatorem. Scilicet vagitu ad arma esset convocaturus infans; & signa belli, non tuba, sed crepitacillo daturus: Nec ex equo, vel de curru, vel de muro; sed de nutricis aut gerulæ suæ collo sive dorso hostem destinaturus . . . . . Enimvero si nusquam hoc natura concedit, ante militare quam vivere; ante virtutem Damasci sumere, quam patris & matris vocabulum nosse, sequitur ut figurata pronuntiatio videatur . . . Moneant Orientales illi Magi, in infantia Christum recentem auro & thure munerantes; & acceperit Infans virtutem Damasci sine prælio & armis . . . De illo autem tunc auri munere etiam David*: Et dabitur illi ex auro Arabiæ. *Et rursus*: Reges Arabum & Saba munera afferent illi. *Nam & Magos Reges habuit fere Oriens, & Damascus Arabiæ retro deputabatur antequam transcripta esset in Syrophœnicen ex distinctione Syriarum; cujus tunc virtutem Christus accepit, accipiendo insignia ejus, aurum scilicet & odores. Spolia autem Samariæ ipsos Magos: Qui cum illum cognovissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent quasi Deum & Regem, sub testimonio indicis & ducis stellæ, spolia sunt facti Samariæ, id est Idololatriæ, credentes videlicet in Christum*. Facessat ergo carnalis Judæorum interpretatio, qui uxorem Isaiæ *Librum grandem* appellari volunt: *Stylum hominis*, eam partem quæ honeste nominari non potest: Scriptionem horum nominum: *Accelera spolia detrahere, festina prædari*: congressum cum uxore quo procrearetur filius ita vocandus. Illud enimvero Vaticinium de filio *Isaiæ* intelligi vetat Chronologia Sacra. Annum siquidem decimum sextum saltem attigisset ante Samariæ destructionem: cum hæc sub annum tertium vel quartum Regis *Achaz* dicta videantur: Proindeque Prophetiæ veritas non constaret, nimirum spolia Samarię & fortitudinem Damasci ablatum iri a Rege Assyriorum, antequam puer ille Patrem & matrem vocare posset. Secundo, quia vel ipso cogitatu fœdum est, quod Propheta coram testibus ad uxorem accesserit filium procreaturus. Tertio, quod *Isaiæ* filio non conveniant, sed Messiæ soli, res istis nominibus significatæ. Quarto, quod de eodem Puero, quem a Virgine conceptum iri vaticinatus est *Isaias* superiori Capite, hic etiam locus intelligatur, ut constat ex illis verbis Versus octavi: *Et erit extensio alarum ejus implens latitudinem terræ tuæ, o Emmanuel*. Quinto, quod hæc verba Vers. 14. de Christo intelligantur: *Et erit vobis in sanctificationem: In lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel: in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem*. Id enim in Christo impletum constat ex ipsius Christi verbis Matth. 21. 42. 44. *Numquid legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? . . . Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur: Super quem vero ceciderit, conteret eum*. Ex verbis *Simeonis* ad *Mariam* Matrem *Jesu*, Luc. 2. 34. *Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur*. Item ex Epistola ad *Romanos* Cap. 9. 31. 32. 33. *Israel vero sectando Legem justitiæ, in Legem justitiæ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali; & omnis qui credit in eum, non confundetur*. Primę denique Epistolæ *S. Petri*, Cap. 2. 4. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum; & qui crediderit in eum, non confundetur*. Legi potest Dissertatio nostra 27. in Historiam Ecclesiasticam Sęculi 1. qua refellitur Ebionitarum Hęresis: In qua hęc duo *Isaiæ* Oracula plenius a Judęorum cavillis vindicavi.

IX. Christo convenit quod legitur *Isaiæ* 9. 1. Vaticinium: *Primo tempore alleviata est terra Zabulon, & Terra Nephtali, & novissimo aggravata est via Maris trans Jordanem Galilææ Gentium. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis*. Quod in Christo impletum *S. Matthæus*, Cap. 4. Evangelii sui testatur: *Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, secessit in Galilæam; & relicta Civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephtali. Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam: Terra Zabulon, & Terra Nephtali, via Maris trans Jordanem Galilææ Gentium: Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, & sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis*. E Galilæa scilicet Christus Apostolos primarios vocavit, *Petrum*, & *Andream*, *Jacobum*, & *Joannem*, *Matthæum*, & *Philippum*: Imo Apostoli omnes *Viri Galilæi* in Scripturis appellantur. In Galilæa miraculorum suorum partem maximam edidit; & inter alia primum Salvatoris Miraculum editum est in Nuptiis in Cana Galilææ. Lege *Eusebium* Lib. 9. *Demonstrationis Evangelicæ*, ubi hoc Vaticinium vindicat, pag. 438.

Vaticinium clarissimum de Christi Nativitate & ejus Imperio eodem Capite Vers. 6. & sequentibus habetur: *Parvulus natus est nobis, & Filius datus est nobis, & factus est Principatus super humerum ejus; & vocabitur Nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis: Super solium David, & super Regnum ejus sedebit: Ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, amodo & usque in sempiternum: Zelus Domini Exercituum faciet hoc. Verbum misit Dominus in Jacob, & cecidit in Israel*. Quę nec *Ezechiæ* Regi, nec *Isaiæ* filio, nec ulli omnino homini pręterquam Christo Jesu conveniunt, qui vere Deus & Homo est, cui data est a Patre omnis Potestas in cœlo & in Terra: Qui Crucem Regni sui insigne humeris gestavit: Qui æternam pacem hominum generi peperit; cujus Imperium sempiternum est. De Christo hunc locum intellexit

Chal-

Chaldæus Paraphrastes: *Dixit Propheta Domui David: Quoniam parvulus natus est nobis, Filius datus est nobis: & suscepit Legem super se ut servaret eam; & vocabitur Nomen ejus a facie Admirabilis consilii Deus, vir permaneus in æternum, CHRISTUS, cujus pax multiplicatur super nos in diebus ejus.*

X. Da Christo secundum sensum literalem pariter intelliguntur illa 11. Capitis Oracula: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Et requiescet super eum Spiritus Domini; Spiritus consilii, & fortitudinis, Spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini. Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet: Sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ; & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit justitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: Vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos...... In die illa, Radix Jesse, qui stat in signum Populorum, ipsum Gentes deprecabuntur, & erit sepulcrum ejus gloriosum.* Virga de radice Jesse, Sancta *Maria* Virgo est, quæ nullum habuit sibi fruticem cohærentem, de qua supra dixit Propheta: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium:* Flos Christus Jesus, qui dicit in Cantico Canticorum: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Qui & *Nazaræus* propterea vocatus est. Super hunc igitur florem, qui de trunco & radice Jesse per *Mariam* Virginem repente surrexit, Spiritus Domini requievit, quia: *In ipso complacuit omnem plenitudinem Divinitatis habitare corporaliter*; ut ait Apostolus *ad Colossenses* 1. 19. & 2. 9. Unde *S. Matth.* Cap. 12. 17. 18. 19. 20. 21. de Christo *Jesu* interpretatur quod *Isaias* Cap. 42. promit Oraculum huic affine: *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit anima mea. Ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium; & in Nomine ejus gentes sperabunt.* In ipso requievit Spiritus Domini, id est, æterna habitatione permansit, juxta illud Sancti Præcursoris testimonium, Joannis Cap. 1. 32. *Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum: Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* Nullam in judicio rationem habuit personarum, Scribarum, Pharisæorum, Principum Populi vitia corripiens. Quibus ipsum per Discipulos suos adeuntibus, & dicentibus:
Matth. 22. 16. 18. *Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: Non enim respicis personam hominum.* Respondit, *Quid me tentatis, hypocritæ?* Pauperes & mansuetos beatos prædicavit; seque missum ut illis evangelizaret, declaravit. (*Luca* 4. 18.) Ipsos Ecclesiæ persecutores deposita feritate in Ecclesia cum Apostolis & Discipulis habitare fecit, quos misit *sicut oves in medio luporum.* Post Passionem & mortem sepultus, corruptionem expertus non est, sed a mortuis tertia die redivivus, gloria & honore coronatus est. Unde sepulcrum ejus gloriosum fore prædicitur. Ad hæc Gentes sub Crucis suæ signo collectas, & non tantum subditas, sed supplices habet Christus Jesus. Unde Apostolus *ad Romanos* 15. 12. illud *Isaiæ* Christo convenire declarat: *Erit radix Jesse, & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.* Denique Antichristum virtute sua extinguet. Hic antonomastice *Impius* est, quem spiritu labiorum suorum interfecturus prædicitur. Propheticum illud Oraculum confirmat Apostolus 2. *ad Thessalonicenses*, Cap. 2. 7. *Tunc revelabitur ille Iniquus, quem Dominus interficiet Spiritu oris sui.* De Christo hunc Isaiæ locum interpretatur Chaldæus Paraphrastes *Jonathan*, qui sic habet: *Et egredietur Rex de filiis Jesse, Christus de filiis filiorum ejus ungetur... In diebus Christi Israel multiplicabitur pax in terra. Et habitabit lupus cum agno... Et erit in tempore illo filius filiorum Jesse, qui futurus est, ut stet in signum Populorum. Ipsi Regna obedient, & erit locus mansionis ejus in gloria.* Tam illustre de
Grotius refellitur. Christo Vaticinium *Ezechiæ* convenire & ad laudes ejus pertinere, frustra contendit *Grotius*. Jam enim natus erat *Ezechias*, cum Vaticinium istud ederetur. Siquidem hæc *Achazo* regnante scripta, constat ex Capite septimo. Regnavit autem *Achaz* annos sexdecim: Cui cum successit *Ezechias*, annum agebat vigesimumquintum. Porro si jam natus erat, cum hoc Vaticinium editum est, qua ratione de ipso quasi nondum nato prædici potuit: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet?* Dici etiam de *Ezechia* non potest, *Quod requieverit super eum Spiritus Domini*, seu perpetuo ipsi adfuerit, ut interpretatur *Grotius*. Quis enim ipsi Spiritum Dei tunc adfuisse dixerit, cum thesauros suos, & pretiosam omnem supellectilem Legatis Regis Babylonis superbe ostentavit, quo facto divinam iram incurrit, & ab ipso *Isaia* Dei nomine ob inanem gloriam acriter reprehensus est? (2. Paralipomen. 32. 25.) *Sed non juxta Beneficia quæ acceperat, retribuit, quia elevatum est cor ejus: & facta est contra eum ira, & contra Judam & Jerusalem.* (Isai. 39. 5.) *Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini Exercituum. Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizaverunt Patres tui usque ad diem hanc in Babylonem: Non relinquetur quidquam dicit Dominus. Et de filiis tuis, qui exibunt de te quos genueris, tollent, & erunt Eunuchi in Palatio Regis Babylonis.* Tam graves autem pœnæ *Ezechiæ* denuntiatæ non fuissent, si Spiritus Domini super eum requievisset, sive ipsi perpetuo adfuisset. Spiritum fortitudinis in *Ezechia* requievisse *Grotius* ait, eumque Spiritum interpretatur, constantiam in adversis, quam tempore *Sennacherib* egregie ostenderit. At quomodo illam animi fortitudinem & constantiam *Ezechiæ* vindicare potest, cum audita *Sennacherib* adversus se suscepta Expeditione, misit ad eum nuntios in Lachis, dicens: *Peccavi, recede a me; & omne quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque Rex Assyriorum Ezechiæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in Domo Domini, & in Thesauris Regis. In tempore illo confregit Ezechias valvas Templi Domini & laminas auri, quas ipse affixerat, & dedit eas Regi Assyriorum*, (ut habetur 4. *Regum* 18.) Qua vero ratione accommodari potest *Ezechiæ* comma illud, *Percutiet terram virga oris sui, & Spiritu labiorum suorum interficiet Impium?* De precibus *Ezechiæ*, quibus confecit Assyrios, id *Grotius* interpretatur, sed contorto plane sensu. Virgam enim hic, ut alibi sæpe in Scriptura Sacra, Regiam potestatem, non humilium precum efficaciam significare fatebitur quisquis ad loca parallela convertet animum, ut Psalmo 2. 9. *Reges eos in virga ferrea.* Psalmo 44. 7. *Virga directionis, virga Regni tui.* Psalmo 109. 2. *Virgam Virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum suorum.* Qui ad *Ezechiæ* tempora pertinet quod subdit Isaias: *Habitabit lupus cum agno*, &c. Omnes istas locutiones figuratas significare altam & inconcussam pacem, quæ post *Sennacherib* tempora futura erat sub *Ezechia*, per quam etiam infirmissimi quique suum erant obtenturi sine metu rapina, *Grotius* commentatur. Sed verisimile non est, Prophetam pacem illam, quæ præ cæteris nihil eximium habuit tanta verborum ac sententiarum amplificatione celebrasse, & ad miraculum usque extulisse. Denique *Ezechiæ* non convenit, quod sepulcrum ejus sit gloriosum, & quod ipsum Gentes deprecentur. Id ita explicat *Grotius* ut idem sit ac ad *Ezechiam* concurrent multi ex Gentibus ad verum Deum conversi. At *Ezechia* regnante id factum Scriptura non testatur. In Christo vero Jesu impletum cernimus, de quo Pater Æternus Psalmo 2. 8. *Postula a me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

Christum quoque spectat illud *Isaiæ* Cap. 12. *Ecce Deus Salvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: Quia fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Quæ in se completa Christus docuit *Joannis* 7. 37. cum in novissimo die magno Festivitatis clamaret: *Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Et Cap. 4. 13. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Chaldæus Paraphrastes Versum illum, *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*, ita reddit: *Et recipietis Doctrinam Novam in gaudio ab electis Justorum.*

XI. De Christo Jesu manifestæ prædictiones extant *Isaiæ* Cap. 35. *Deus ipse veniet & salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum..., Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur:*

tur: Non transibit per eam pollutus, & hæc vobis directa via, ita ut stulti non errent per eam . . . . . Et redempti a Domino convertentur, & venient in Sion cum laude; & lætitia sempiterna super caput eorum. Id in se impletum docet Christus Jesus Joannis 11. 5. *Euntes renuntiate Joanni quæ audistis & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.*

XII. Christum Jesum, ejusque Sanctum Præcursorem *Joannem Baptistam*, suave Christi Imperium, ejusque potestatem & gloriam ponit ob oculos *Isaias* Cap. 40. *Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aspera in vias planas. Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.* Huic Prophetiæ respondet eventus, ut *S. Matthæus* explicat Evangelii sui Cap. 3. *In diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, & dicens: Pœnitentiam agite. Appropinquavit enim Regnum Cælorum. Hic est enim qui dictus est per Isaiam Prophetam, dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: Rectas facite semitas ejus.* Legatur *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, p. 428. & 429. Pergit Propheta Vers. 9. & sequentibus: *Super Montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion: Exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem: Exalta, noli timere. Dic civitatibus Juda: Ecce Deus vester: Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium ejus dominabitur: Ecce merces ejus cum eo, & opus illius coram illo. Sicut Pastor gregem suum pascet: In brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo levabit, fœtas ipse portabit.*

XIII. Vocatio Gentium præcinitur *Isaia* 41. Cap. 2. 3. 4. 5. 6. *Quis suscitavit ab Oriente Justum, vocavit eum ut sequeretur se? Dabit in conspectu ejus Gentes, & Reges obtinebit: Dabit quasi pulverem gladio ejus, sicut stipulam vento raptam arcui ejus. Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus ejus non apparebit. Quis hæc operatus est & fecit vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, primus & novissimus ego sum. Viderunt Insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquaverunt, & accesserunt.*

XIV. De Christo clara est vaticinatio, Cap. 42. *Ecce servus meus, suscipiam eum: Electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: Dedi Spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet: Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: In veritate educet judicium . . . & Legem ejus Insulæ expectabunt . . . Ego Dominus vocavi te in justitia, & apprehendi manum tuam, & servavi te. Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium: Ut aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.* Israeliticæ Genti hoc Vaticinium non convenit, ut quidam perperam existimarunt. Israelitas ibidem arguit Propheta Dei nomine ob cæcitatem & surditatem spiritualem ex eorum impietate profectam. *Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum. Quis cæcus, nisi servus meus? & surdus, nisi ad quem Nuntios misi? Quis cæcus, nisi qui venundatus est? & quis cæcus, nisi servus Domini?* Ad Israelitas igitur non pertinent hæc verba: *Et dedi te in lucem Gentium, ut aperires oculos cæcorum*, &c. Præterea, hæc verba, *Dedi te in fœdus Populi*, de Israelitis intelligi rectus sensus vetat: Alioqui hunc sensum haberent, *Dedi Populum in fœdus Populi*: Quod nugatorium & ineptum est. Denique hæc verba, *Legem ejus Insulæ expectabunt*, de Populo Israelitico dicta nullus probat eventus. Nusquam enim Israelitis paruerunt Gentes ad occasum sitæ, quæ Insularum nomine designantur. Apud 70. quidem Interpretes legitur, *Jacob puer meus suscipiam eum; Israel electus meus, assumpsit eum anima mea*, &c. Sed nomen *Jacob* & *Israel* obelo signatum est, & apud reliquos Interpretes silentio præteritum, quod in Hebræo non feratur. Unde nec apud S. Matthæum habetur. Uni itaque Christo, non Populo Israel Oraculum illud accommodari potest, ut probat *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, p. 451. & 453. Tandem Targum Jonathanis hunc locum de Messia interpretatur: *Ecce servus meus Messias, applicabo eum: Dilectus meus, in quo sibi complacuit Verbum meum; Dabo Spiritum Sanctum meum super eum, Judicium meum Populis revelabit.*

XV. Christi Nativitatem spectat illud Capitis 45. Vaticinium: *Rorate Cæli desuper, & nubes pluant Justum. Aperiatur terra, & germinet Salvatorem: & Justitia oriatur simul, ego Dominus creavi eum . . . Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator: Confusi sunt & erubuerunt omnes: Simul abierunt in confusionem fabricatores errorum. Israel salvatus est in Domino salute æterna . . . Congregamini, & venite, & accedite simul qui salvati estis ex Gentibus . . . In memetipso juravi, egredietur de ore meo justitiæ verbum, & non revertetur: Quia mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua. Ergo in Domino dicet, Meæ sunt justitiæ & imperium: Ad eum venient & confundentur omnes qui repugnant ei.*

XVI. Christum indigitant quæ Capite 49. *Isaiæ* habentur Oracula. *Audite Insulæ, & attendite Populi de longe: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei. Et posuit os meum quasi gladium acutum, in umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam. In pharetra sua abscondit me. Et dixit mihi: Servus meus es tu, Israel, quia in te gloriabor . . . Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum, & Israel non congregabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit: Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas Tribus Jacob, & fæces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ: Hæc dicit Dominus Redemptor Israel Sanctus ejus, ad contemptibilem animam, ad abominatam Gentem, ad servum dominorum: Reges videbunt & consurgent Principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israel qui elegit te. Hæc dicit Dominus: In tempore placito exaudivi te, & in die salutis Populi, et auxiliatus sum tui: & servavi te, & dedi te in fœdus Populi, ut suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas: Ut diceres his qui vincti sunt: Exite; & his qui in tenebris: Revelamini. Super vias pascentur, & in omnibus planis pascua eorum. Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & Sol: Quia Miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.* Christum ab utero Dominus vocavit, allegato ad *Josephum* Archangelo *Gabriele*, qui dixit ei de partu virginali: *Et vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim salvum faciet Populum suum a peccatis eorum.* Posuit Dominus os ejus quasi gladium acutum, ut spiritu oris sui interficeret impium. De quo gladio & ipse in Evangelio ait, (Matthæi 10. 34.) *Non veni pacem mittere, sed gladium.* De quo & *S. Joannes* Apocalypsis 1. 16. *De ore ejus gladius utraque parte acutus exibat.* Ut enim *S. Paulus* ait ad Hebræos. 4. 12. *Vivus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Christum in umbra manus suæ Deus protexit, ut carnis vilitas potentia divinitatis tegeretur, Angelo ad Virginem nuntiante: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Posuit eum sicut sagittam electam præ illis, de quibus Psalmo 44. dicitur: *Sagittæ tuæ acutæ, Populi sub te cadent*: & in pharetra sua abscondit, id est, in humano corpore, ut in eo inhabitaret omnis plenitudo Divinitatis corporaliter. Unde & supra *Deus absconditus* a Propheta vocatur. Qua sagitta & Sponsa vulnus accipiens in Cantico Canticorum, ait: *Vulnerata caritate ego sum.* Servus a Deo appellatur: Quia *cum in forma Dei esset*, accipere *formam servi* dignatus est: (*Philipp.* 2.) Israel dicitur, quia de semine Judæorum natus est. In ipso Pater gloriatur: Unde Christus *Joan.* 17. ait: *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te . . . Ego te clarificavi super terram: Opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam.* Christi officium exprimit Propheta, cum dicit missum ut reducat Jacob ad Deum, & Tribus Israel suscitet. Unde ipse de se ait (Matth. 15. 24.) *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*: Et Apostolos mittens, dixit eis: (Matth. 10. 5.) *In viam Gentium ne abieritis, & in Civitates Samaritanorum ne intraveritis: sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israel.* Datus est in lucem Gentium. Nam & *Simeon* ipsum vocavit *Lumen ad revelationem Gentium.* (Luc. 2. 32.) Et ipse de se ait (Joannis 8. 12.) *Ego sum Lux Mundi: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Uni Christo convenit ut sit *Salus usque ad extremum terræ, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.* (1. ad *Timoth.* 4. 10.) Reges & Principes surrexerunt, & adoraverunt Christum, atque etiamnum adorant, & ad finem usque Mundi adorabunt: De quo & Psalmo 71. 10. prædictum est: *Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent; Reges Arabum & Saba dona adducent; & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei.* Tempus placitum & dies salutis, de quibus *Isaias*, tempus Legis gratiæ a Christo datæ *S. Paulus* interpretatur (2. ad Corinthios 6. 1. 2.) *Adjuvantes*

autem

autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim: Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. In fœdus Populi datus est *Novi Testamenti Mediator, quod in melioribus repromissionibus sancitum est. Unus Mediator Dei & hominum; in cujus sanguine, qui aliquando erant longe, facti sunt prope. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum .... Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem.* (ad Hebræos 8. 1. Timothæi 2. 5. ad Ephesios 2.) Missus est ut suscitaret terram, quæ in Idololatriæ jacebat erroribus; & possideret hæreditates dissipatas sive desertas; quæ habitatorem non habebant Deum: Et diceret his, qui peccatorum vinculis constricti erant, *Exite*; & his qui sedebant in tenebris, & umbra mortis, *Revelamini*. Qui postquam conversi fuerint, & Christi lumen aspexerint, pascuntur in viis, & in semitis Sanctarum Scripturarum, & dicunt: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit: In loco pascuæ ibi me collocavit. Super aquam refectionis educavit me.* Qui autem in hujusmodi viis & semitis pasti fuerint, *Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos Sol, neque ullus æstus: Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.* (Apocal. 8.)

XVII. Evangelii prædicationem, spiritale Christi in Gentes Imperium, ejus Nativitatem sub radicis & surculi symbolo, ejus Passionem ac Mortem ad expianda hominum peccata voluntarie toleratam, & cum ignominia & opprobriis conjunctam, dum inter duos latrones crucifixus est, orationem pro inimicis, gloriam denique ex Passione subsecutam, qua Ecclesiam, & Fidelium multitudinem innumeram peperit, *Isaias* clarissime vaticinatur Capit. 52. & 53. *Ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Quam pulchri super Montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem; annuntiantis bonum & prædicantis salutem, dicentis Sion, Regnabit Deus tuus.* Quem locum Evangelii prædicatoribus *S. Paulus* accommodat ad Romanos 10. 15. *Quomodo vero prædicabunt, nisi mittantur? Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!* Et ad Ephesios 6. 15. *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis.* Subdit Isaias: *Gaudete, & laudate simul, deserta Jerusalem, quia consolatus est Dominus Populum suum, redemit Jerusalem. Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium: & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Sic Angelus Christum natum Pastoribus nuncians: *Ecce*, inquit, *evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni Populo: Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.* Sic beatus senex *Simeon* Christum complexus præcinit: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum; Quod parasti ante faciem omnium Populorum.* Addit Propheta: *Ecce intelliget servus meus, exaltabitur & elevabitur, & sublimis erit valde. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus ejus, & forma ejus inter filios hominum. Iste asperget Gentes multas: Super ipsum continebunt Reges os suum. Quia quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt.* Christus ut homo Dei servus, & servili forma, & paupertate apud homines inglorius & despectus, supremam gloriam consecutus est: ut enim ait Apostolus ad Philippenses 2. 8. 9. *Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen.* Aspersit Gentes multas, mundans eas sanguine suo, & in baptismate Dei consecrans servituti. *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: Quanto magis Sanguis Christi, qui per spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?* (Ad Hebræos 9. 13.) Reges & Principes præ stupore siluerunt, quorum omnis Sapientia Crucis prædicatione subversa est, & qui non habuerant Legem & Prophetas, & quibus de eo non fuerat nuntiatum, ipsi Evangelio obedierunt. Unde Apostolus ad Romanos 15. 20. 21. *Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: sed sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, intelligent.* Subjungit *Isaias* Cap. 53. *Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: Non est species ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: Despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem; & quasi absconditus vultus ejus, & despectus, unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit; & nos putavimus eum quasi leprosum, percussum a Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra; Disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit; & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. De angustia, & de judicio sublatus est: generationem ejus quis enarrabit? Quia abscissus est de terra viventium. Propter scelus Populi mei percussi eum. Et dabit impios pro sepultura, & divitem pro morte sua; Eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit, & saturabitur: In scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam. Et cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.* Quod Vaticinium veteres & recentiores quidam Judæi ad Populum Israeliticum perperam & inepte detorquent. *Judæi & Grotius refelluntur.* Dicant enim, cujus dolores Populus Israeliticus portaverit, quis ejus livore sanatus sit; an morti sit oblatus, quia voluit; an iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore ejus; an ipsum propter peccata Populi sui Deus percusserit? De *Josia* felicius non interpretatur *Abrabeniel*; cum nec volens interierit, nec ad certam mortem iverit, aut illatam silentio sustinuerit, imo eam fugere conatus sit, & prælio ad curandum vulnus excesserit, ut constat ex Libro 2. *Paralipomenon* Capit. 35. Nec ejus livore sanatos esse Judæos dici possit, nec animam suam posuerit pro peccato; neque cum sceleratis reputatus sit; neque multorum peccata tulerit; neque ob mortem obitam spolia fortium diviserit. De *Jeremia* rectius non explicant *Saadias Gaon*, & *Grotius*. Nam *Jeremiæ* livore Judaica Gens non est sanata, nec pacem ille Judæis procuravit, nec sponte morti se obtulit, & non aperuit os suum: Imo in carcerem missus a *Phassure*, indeque eductus, maximas illi calamitates vaticinabatur, de suis ipse miseriis conquerebatur, & natalem suum execrabatur. (*Jerem.* 20.) A Sacerdotibus, & Prophetis comprehensus, & supplicio proximus, mortem deprecabatur: *Verumtamen* (inquit Cap. 26. 15.) *scitote & cognoscite, quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra Civitatem istam, & habitatores ejus.* *A Sedecia* e carcere eductus, dixit illi: *Quid peccavi tibi, & servis tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris? ..... Nunc ergo obsecro audi Domine mi Rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Jonathan Scribæ, ne moriar ibi.* (Cap. 37.) Et de lacu lutoso jussu ejusdem Regis eductus, ab eoque interrogatus, dixit illi: *Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me?* (Cap. 38. 15.) *Jeremiæ* igitur illa non conveniunt: *Oblatus est, quia ipse voluit*, & *non aperuit os suum*. Denique nec illa ipsi possunt accommodari: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.* At Christo Jesu partes omnes istius Vaticinii congruunt. Ipse propter iniquitates nostras vulneratus est, & attritus est propter scelera nostra, ut factus pro nobis maledictum, nos de maledicto liberaret. Disciplina pacis nostræ super eum est. Quod enim nos pro nostris sceleribus sustinere debebamus, ille pro nobis passus est, *Pacificans per sanguinem Crucis, sive quæ in terra, sive quæ in cœlis sunt.* *Ephes. 2.* Sicut ovis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Etenim *Pascha nostrum immolatus est Christus*: *1. Cor. 5.* Quem Joannes Baptista monstrabat, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi.* Qui *Joann. 1.* & in Apocalypsi *Agnus occisus* sæpe memoratur. *Apocal. 5.* Cum enim nesciret peccatum, pro nobis peccatum factus est. Et sicut agnus, cum ducitur ad victimam, non repugnat, sic ille passus est voluntarie: Ut destrueret eum, qui mortis habebat imperium; humilians se usque ad mortem, & mortem Crucis. Hic Agnus est, *Exod. 12.*

in

in cujus typo immolabatur agnus, cujus cruor linitus
Exod. 12. in postibus, Exterminatorem fugabat Ægypti: Qui non solum sanguine suo nos redemit, sed & lanis operuit, ut algentes infidelitate calefaceret veste sua, & audiremus Apostolum nobis loquentem: *Quotquot in*
Galat. 3. *Christo baptizati estis, Christum induistis.* Hoc *Isaiæ* Vaticinium cum Eunuchus Reginæ Candacis in curru legens non intelligeret, de Jesu Christo, interprete *Philippo*, intellexit. *Accurrens autem Philippus, audivit*
Act. 8. *eum legentem Isaiam Prophetam . . . . . Locus autem Scripturæ, quem legebat, erat hic: Tanquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. In humilitate judicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus? Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? De se, an de alio aliquo? Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum.* De Christo hunc locum pariter explicat *S. Petrus* Epist. 1. Cap. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus: Qui cum malediceretur, non maledicebat: Cum pateretur, non comminabatur: Tradebat autem judicanti se injuste: Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: Ut peccatis mortui, justitiæ vivamus: Cujus livore sanati estis. Eratis enim sicut oves errantes.* De illo dicit Propheta: *Oblatus est quia ipse voluit*, qui de se ipso ait (Joannis 10. 17.) *Ego pono animam meam, et iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me: Sed ego pono eam a me ipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Ille sicut agnus coram tondente se obmutuit, qui falsis testimoniis oppressus, *Nihil respondit*. Et cum diceret illi Pilatus: *Non audis quanta*
Matth. 27. 12. 13. *adversum te dicunt testimonia? Non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer.* Cum sceleratis reputatus est, qui *Barabbæ* seditioso, latroni, & homicidæ postpositus, eoque dimisso, morte turpissima damnatus, & in medio duorum latronum crucifixus, (Marci 15. 27. 28.) *Et cum eo crucifigunt duos latrones; unum a dextris, & alium a sinistris ejus. Et impleta est Scriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.* Pro transgressoribus rogavit, qui in cruce pendens, dixit: *Pater, dimitte illis: Non enim sciunt quid*
Luc. 23. 34 *faciunt.* Solus ille iniquitatem non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus, qui dixit (Joannis 8. 46.) *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et qui passim *Justus & Sanctus* in Scripturis appellatur. Generationem ejus sive divinam & æternam ex Patre, sive humanam & temporalem ex Virgine, quis enarrabit? Nemo, pro mysterii incomprehensibilis altitudine & dignitate. Dedit impios pro sepultura sua, & divites pro morte sua; sive pessimos pro sepultura ejus, & divites pro morte ejus, ut habent 70. Interpretes: Impiorum nomine Gentium multitudo significatur, qui antea Dei hospites erant testamentorum, & sine Deo in hoc Mundo. Divitum vero nomine Judæi quorum erat testamentum, & Legislatio, & Prophetæ. Christus ergo passus est & sepultus, ut ex utroque Populo sibi Ecclesiam congregaret. Postquam mortem obiit pro hominum peccatis, videt semen longævum, omnes quibus *Dedit potestatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus, &*
Joann. 1. *ex Deo nati sunt.* Quos *in gloriam adducit*, ut *Auctor*
Hebr. 2. 10. *salutis eorum.* Quia labores pertulit gravissimos, videt Ecclesias toto orbe consurgere, & earum fide saturatur. In scientia sua, sive doctrina Evangelica cum gratia conjuncta (*Gratia enim & Veritas per Jesum Christum*
Joann. 1. *facta est*) Justus ipse multos justificat de toto orbe credentes. Nam (ut ait Apostolus ad Romanos 3.) *Justitia Dei per fidem Jesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum ... Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore: Ut sit ipse justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.* Denique Deus dispertivit illi plurimos, impleto quod alibi de Illo prænuntiatum est: *Postula a me, & dabo tibi Gentes hæ-*
Psalm. 2. *reditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Et
Coloss. 2. 14. fortium spolia divisit, *Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians Principatus & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Hoc *Isaiæ* Vaticinium *S. Justinus Martyr* Apologia 2. & Dialogo cum Tryphone, & *Origenes* Lib. 1. contra *Celsum*, in Christo impletum esse probant. *Quod* etiam ipsi vindicant *S. Hieronymus, S. Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Procopius* in Commentariis, & *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 29.

XVIII. Ad Christum rursus pertinet illud *Isaiæ* Vaticinium Cap. 55. *Inclinate aurem vestram, & venite ad me: Audite, & vivet anima vestra; & feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles;* (Sive, ut vertunt 70. Interpretes, *Sancta David fidelia.*) *Ecce testem Populis dedi eum, Ducem ac Præceptorem Gentibus. Ecce Gentem, quam nesciebas, vocabis; & gentes quæ te non cognoverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Israel, quia glorificavit te.* Pactum æternum illud esse nemo cordatus non videt, quod in Christo cum hominibus Deus pepigit: Misericordias *David* fideles, divina promissa *Davidi* facta de Messia ex ejus stirpe producturo, quæ in Christo Jesu sunt impleta. De quibus Psalmo 88. præcinit: *Misericordias Domini in æternum cantabo. In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam... Semel juravi in sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit; & thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis.* Hæc sunt *Sancta David fidelia*, quæ *S. Paulus* de Christo interpretatur, *Actuum* 13. 14. Ipsi etiam Christo *Davidis* nomen ab Isaia tributum intelligi potest, uti ab *Ezechiele* Cap. 34. dicente: *Suscitabo vobis Pastorem unum servum meum David.* Dux ac Præceptor Gentibus datus est, qui de seipso ac de doctrina sua ait (Matthæi 24. 14.) *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe in testimonium omnibus Gentibus.* Denique Gentes quæ Deum non cognoverant, a Christo vocatæ, ad eum cucurrerunt. (Coloss. 1. 5. & seq.) *Propter spem quæ reposita est vobis in cœlis, quam audistis in verbo veritatis Evangelii, quod pervenit ad vos, sicut & in universo Mundo est, & fructificat, & crescit . . . . Si tamen permanetis in fide fundati & stabiles, & immobiles a spe Evangelii quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus Minister.* Tam absurda est *Grotii* hoc *Isaiæ* Vaticinium de *Jeremia* explicantis, & de fœdere quod Deus post diluvium cum *Noe* pepigit, commentatio, ut in ea refellenda immorari nullum sit operæ pretium.

XIX. Ad Christum referuntur & illa Capitis 59. *Et timebunt qui ab Occidente nomen Domini, & qui ab ortu Solis gloriam ejus: Cum venerit quasi fluvius violentus, quem Spiritus Domini cogit; & venerit Sion Redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Jacob, dicit Dominus. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dominus, amodo & usque in sempiternum.* Quod Vaticinium Christo vindicat *S. Paulus* Epistolæ ad Romanos Cap. 11. 26. 27. *Quia* (inquit) *cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion qui eripiat, & avertat impietatem a Jacob. Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum.*

XX. Præclaræ sunt passim in *Isaiæ* Libro de Ecclesia ex Gentibus congreganda vaticinationes. *Cap.* 54.
„ Lauda sterilis, quæ non paris: Decanta laudem, &
„ hinni, quæ non pariebas; quoniam multi filii deser-
„ tæ, magis quam ejus quæ habet virum . . . . Ad
„ dexteram enim & ad lævam penetrabis; & semen
„ tuum Gentes hæreditabit, & Civitates desertas inha-
„ bitabit. Noli timere, quia non confunderis, neque
„ erubesces: Non enim te pudebit, quia confusionis
„ adolescentiæ tuæ oblivisceris, & opprobrii viduitatis
„ tuæ non recordaberis amplius: Quia dominabitur tui
„ qui fecit te, Dominus Exercituum nomen ejus; &
„ Redemptor tuus Sanctus Israel, Deus omnis terræ
„ vocabitur: Quia ut mulierem derelictam, & mœ-
„ rentem spiritu vocavit te Dominus, & uxorem ab
„ adolescentia abjectam dixit Deus tuus. Ad punctum
„ in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis
„ congregabo te. In momento indignationis abscondi
„ faciem meam parumper a te, & in misericordia
„ sempiterna misertus sum tui, dixit Redemptor tuus
„ Dominus . . . . Montes enim commovebuntur, &
„ colles contremiscent: Misericordia autem non recedet
„ a te, & fœdus pacis meæ non movebitur, dixit mi-
„ serator tuus Dominus. Paupercula, tempestate con-
„ vulsa, absque ulla consolatione: Ecce ego sternam
„ per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris,
„ & ponam jaspidem propugnacula tua, & portas
„ tuas lapides sculptos, & omnes terminos tuos lapides

„ desiderabiles: Universos filios tuos doctos a Domi-
„ no, & multitudinem pacis filiis tuis. *Confer cum*
„ *Apocalypsis* 21. 9. *& sequentibus.*
„ Et *Cap.* 60. Surge, illuminare Jerusalem: Quia
„ venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta
„ est. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo
„ Populos: Super te autem orietur Dominus, & glo-
„ ria ejus in te videbitur. Et ambulabunt Gentes in
„ lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Leva
„ in circuitu oculos tuos, & vide: Omnes isti congre-
„ gati sunt, venerunt tibi: Filii tui de longe venient,
„ & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis, & af-
„ flues, mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando con-
„ versa fuerit ad te multitudo Maris, fortitudo Gen-
„ tium venerit tibi: Inundatio camelorum operiet te,
„ dromedarii Madian & Epha: Omnes de Saba ve-
„ nient, aurum & thus deferentes, & laudem Domi-
„ no annuntiantes . . . Et ædificabunt filii peregrino-
„ rum muros tuos, & Reges eorum ministrabunt ti-
„ bi . . . Et aperientur portæ tuæ jugiter: Die ac no-
„ cte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gen-
„ tium, & Reges earum adducantur. Gens enim &
„ Regnum, quod non servierit tibi, peribit: & Gentes
„ solitudine vastabuntur . . . Et venient ad te curvi
„ filii eorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt ve-
„ stigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi,
„ & vocabunt te Civitatem Domini, Sion Sancti Israel.
„ Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non
„ erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæ-
„ culorum, gaudium in generationem & generationem;
„ & suges lac Gentium, & mamilla Regum lactabe-
„ ris; & scies quia ego Dominus salvans te & Re-
„ demptor tuus fortis Jacob . . . Et ponam visitationem
„ tuam pacem, & Præpositos tuos justitiam. Non au-
„ dietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas & con-
„ tritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos,
„ & portas tuas laudatio. Non erit tibi amplius Sol
„ ad lucendum per diem, nec splendor Lunæ illumi-
„ nabit te: Sed erit tibi Dominus in lucem sempiter-
„ nam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet
„ ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur: Quia
„ erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & com-
„ plebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus om-
„ nes justi, in perpetuum hereditabunt terram, ger-
„ men plantationis meæ, opus manus meæ ad glorifi-
„ candum. Confer cum *Apocalypsis* 21. 23. 24. 25. 26.
& 22. 5. Lege *S. Hieronymum*, *S. Cyrillum Alexandri-
num*, & *Theodoretum* in Commentariis, ubi demon-
strant hæc Oracula in Ecclesia Christi Jesu adimple-
ta esse.

XXI. Christum sonat Oraculum istud *Isaiæ* Cap. 51. *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me: Ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem: Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: Ut consolarer omnes lugentes: Ut ponerem lugentibus Sion; & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.* Istud Vaticinium in se impletum palam testatus est Christus Jesus in Nazarene Judæorum Synagoga, ut habetur *Lucæ* 4. 16. & sequentibus: *Et venit Nazareth ubi erat nutritus, & intravit secundum consuetudinem suam die Sabbati in Synagogam, & surrexit legere. Et traditus est illi Liber Isaiæ Prophetæ. Et ut revolvit Librum, invenit locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me: Propter quod unxit me; evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset Librum, reddidit Ministro, & sedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris: Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius.*

XXII. De Christi ortu & vocatione Gentium rursus vaticinatus *Isaias* Cap. 62. *Propter Sion non tacebo, & propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor Justus ejus, & Salvator ejus ut lampas accendatur. Et videbunt Gentes Justum tuum, & cuncti Reges inclytum tuum, & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit . . . Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ. Dicite filiæ Sion: Ecce Salvator tuus venit: Ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo. Et vocabunt eos, Populus Sanctus, Redempti a Domino. Tu autem vocaberis, Quæsita Civitas, & non derelicta.* Christo etiam conveniunt ista sequentis Capitis: *Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Ego qui loquor justitiam, & propugnator sum ad salvandum. Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Torcular calcavi solus, & de Gentibus non est vir mecum: Calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi. Dies enim ultionis in corde meo, Annus redemptionis meæ venit . . . . Et dixit: Verumtamen Populus meus est, filii non negantes: & factus est eis Salvator. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & Angelus faciei ejus salvavit eos: In dilectione sua, & indulgentia sua ipse redemit eos & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus sæculi.* Illi nimirum hæc conveniunt, de quo vaticinatus est *Jacob* Genesis 49. 11. *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.* De quo *S. Joannes* Apocalypsis 19. 13. *Et vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocatur nomen ejus Verbum Dei.* De quo Psalmus 41. *Speciosus forma præ filiis hominum. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime. Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna.* Ille cui Pater omne judicium dedit, torcular calcavit solus, idest adversarias potestates contrivit, dissipavit propria virtute, nullo adjuvante, sicut uvæ conteruntur in torculari. Populum ergo suum Deus non deseruit, sed misit Magni Consilii Angelum, qui ipsum salveret ac redimeret. Versio Septuaginta Interpretum Versus 8. & 9. illius Capitis mirum in modum illustrat: *Et factus est eis in salutem ex omni tribulatione eorum: Non Legatus, neque Angelus; sed Ipse salvavit eos: Quod diligeret illos, & parceret eis, Ipse redemit eos, & suscepit illos, & exaltavit omnibus diebus sæculi.*

XXIII. De Christi tandem ortu admirabili, missisque ab eo Legatis, id est, Apostolis ad varias Gentes, ut eas ad veritatis notitiam adduceret, ac in suam Ecclesiam congregaret, intelligitur illud Vaticinium *Isaiæ* Cap. ultimo: *Vox Populi de Civitate, vox de Templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret, peperit. Antequam veniret partus ejus, peperit masculum. Quis audivit unquam tale? Et quis vidit huic simile?* Confer cum illo Apocalypsis 12. 5. *Et signum magnum apparuit in cælo. Mulier amicta Sole: & peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea.* Subdit Propheta: *Et ponam in eos signum, & mittam ex eis qui salvati fuerint, ad Gentes in Mare, in Africam, & Lydiam . . . in Italiam, & Græciam, ad Insulas longe, ad eos qui non audierunt de me: & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Domino . . . . ad Montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in Domum Domini. Et assumam ex eis in Sacerdotes & Levitas . . . . Quia sicut cæli novi & terra nova, quæ ego faciam stare coram me: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum. Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: Veniet omnis caro ut adoret coram facie mea.*

ARTICULUS VIII.

De Nahum Propheta.

Ætas Nahum Prophetæ.

I. NAhum Elcesi Galilææ viculo natus, secundum *Eusebium* & *S. Hieronymum*, non *Joathami* temporibus, ut *Josepho* Lib. 9. *Antiquitatum*, Cap. 11. visum est, neque post *Ezechielem*, jam scilicet deportato Babylonem *Joakimo*, ut scripsit *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, sed *Ezechia* regnante floruit, ut censent *S. Hieronymus* & *Theodoretus*. Decem Tribubus in Captivitatem abductis, contra Niniven vaticinatus est, eique & toti Assyriorum Imperio Excidium denuntiavit. Id Vaticinium exitum habuit *Nabopolassaro* Magni *Nabuchodonosoris* patre Babyloniæ Præfecto, qui affinitate cum *Astyage* Medorum Rege inita, junctisque cum illo viribus, sive cum *Cyaxare* ejus patre, ut *Herodotus* tradit, Niniven in eaque *Chyniladanum* postremum Assyriorum Regem, quem Alexander Polyhistor *Saracum* appellat, expugnavit: & sub ipso *Nabuchodonosore*, qui hanc Assyriaci Imperii Metropolim funditus diruit, *Pseudo-Epiphanius* & *Pseudo-Dorotheus* prædixisse

Vaticinium de Ninives excidio.

Nahu-

Nahumum volunt, fore ut exundante aqua, & ignibus erumpentibus, Ninive subverteretur: idque ita evenisse; Motu quippe terræ stagnum quo cingitur Civitas, ripas supergressum, ipsam submersisse, cum interim flamma aliunde erumpens illam depasceret. Verum id neque cum situ Ninives, quæ stagno circumfusa non fuit, neque cum fide historiæ convenit, quæ bello domitam & direptam fuisse Niniven, & Militum copiis, non aquis inundatam, & flammis hostilibus, non naturæ vi erumpentibus devastatam testatur. (Nahum 2.) *Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem . . . . In itineribus conturbati sunt, quadrigæ collisæ sunt in plateis . . . . Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: Velociter ascendent muros ejus, & præparabitur umbraculum . . . . Et Miles captivus adductus est; & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ.* (Et Cap. 3.) *Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis, & micantis gladii, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ: Nec est finis cadaverum, & corruent in corporibus suis . . . Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: Si concussæ fuerint, cadent in os comedentis. Ecce Populus tuus mulieres in medio tui: Inimicis tuis adapertione pandentur portæ terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos. Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: Intra in lutum, & calca, subigens tene laterem. Ibi comedet te ignis, peribis gladio.* Pseudo-Epiphanium & Pseudo-Dorotheum in errorem proculdubio induxerunt hæ sententiæ Nahum 2. 6. *Portæ fluviorum apertæ sunt, & Templum ad solum dirutum.* Et Cap. 3. 13. *Devorabit ignis vectes tuos.* Verum animadvertere debuissent has locutiones metaphoricas esse, & Sacris Scriptoribus, præsertim Prophetis, familiares esse hujusmodi metaphoras ex incendiorum & inundationum impetu petitas, quibus clades bellicæ exprimantur.

Nahum Vaticinium de Ecclesia. II. Ad Ecclesiam pertinet illud *Nahum* Vaticinium Cap. 1. 15. *De domo Dei tui interficiam sculptile & conflatile; Ponam sepulcrum tuum. Ecce super montes pedes evangelizantis, & annunciantis pacem: Celebra Juda Festivitates tuas, & redde vota tua: Quia non adjiciet ultra ut pertranseat in te Belial: Universus interiit.* Hæc, inquam, ad Ecclesiam secundum sensum anagogicum pertinent, maxime si Versionis 70. Interpretum ratio aliqua habeatur, qui sequentis Capitis comma primum cum istius fine connectunt, atque ita reddunt: *Ascendit insufflans in faciem tuam, eruens de tribulatione.* Quem locum *S. Augustinus* Lib. 18. *de Civitate Dei*, Cap. 31. hoc illustrat Commentario: *Quis ascenderit ab Inferis, & insufflaverit in faciem Judæ, hoc est Judæorum discipulorum Spiritum Sanctum, recolat, qui meminit Evangelium. Ad novum enim Testamentum pertinent, quorum dies Festi ita spiritaliter innovantur, ut in vetustatem transire non possint. Porro per Evangelium exterminata sculptilia & conflatilia, id est Idola deorum falsorum, & oblivioni tamquam sepulturæ tradita jam videmus: & hanc etiam in hac re Prophetiam completam esse cognoscimus.* Alius tamen est sensus historicus, ut *S. Hieronymus* explicat: *In Paralipomenon scribitur Libro, quod obsidente Sennacherib Jerusalem, in primo Mense Pascha facere non potuerunt. Cæso autem per Angelum Exercitu ejus, & fuga ac morte ejus nunciata, in secundo Mense summa festivitate Pascha diem celebrarint. Quod ergo dicit, tale est: O Juda, qui regnas in Jerusalem noli esse sollicitus, interfecta hoste tuo in Templo Dei tui. Ecce venit tibi nuntius montes collesque transcurrens, & quasi de sublimi specula procul nuncians Sennacherib mortuum: Urbem ejus Imperio liberatam. Celebra Festa, redde vota pro nece Inimici, quæ pollicitus es Deo. Nequaquam ultra pertransibit per te prævaricator & ἀποστάτης. Totus interiit, id est Exercitus, & Rex, & Imperium Assyriorum penitus conciderunt.*

ARTICULUS IX.

De Habacuc Propheta.

Habacuc genus, ætas, Vaticinia. I. HAbacuc ex Tribu levi oriundus, non Sunamitidis Mulieris filius, quem vitæ *Elisæus* restituit, (ut Hebræi veteres fabulantur) sed ille ipse qui prandium messoribus suis paratum, *Danieli* in lacum leonum misso, ab Angelo raptus, detulit, ut *S. Hieronymus*, aliique complures censent, sub *Joakim* Rege Vaticinia sua videtur edidisse, quibus Hierosolymorum per

Chaldæos vastationem & excidium proxime futurum denunciat. (Habacuc 1. 5.) *Admiramini, & obstupescite: Quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur.* (Septuaginta vertunt: *Opus ego facio*; & Symmachus: *Opus fiet in diebus vestris.*) *Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, Gentem amaram, & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, ut possideat Tabernacula non sua . . . . Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens; & congregabit quasi arenam captivitatem.* Ipsorum etiam Chaldæorum Excidium prædixit, Cap. 2.

II. Messiæ Adventum vaticinatus est *Habacuc* his verbis Capitis 2. *Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem & non mentietur. Si moram fecerit, exspecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Sed clarius in Oratione sua: *Domine opus tuum in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies: Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis . . . . . . Egressus es in salutem Populi tui: In salutem cum Christo tuo.* Quem Versum Sexta Editio ita reddebat, *S. Hieronymo* teste: ἐξῆλθες τοῦ σῶσαι τὸν λαόν σου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σου. *Existi ad servandum Populum tuum, per Jesum Christum tuum.* (Et Vers. 18.) *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jesu meo.* *Vaticinium de Christo.*
Lege *S. Augustinum Lib. 18. de Civitate Dei*, Cap. 33.

ARTICULUS X.

De Sophonia Propheta.

I. S*Ophonias filius Chusi, filii Godoliæ, filii Amariæ, filii Ezechiæ*, an Regis, an alterius, incertum, vaticinatus est temporibus *Josiæ filii Amon Regis Juda*, ut ipse initio Prophetiæ suæ testatur. Sub initia *Josiæ* propheticum munus obire cœpit, antequam prophanos & sacrilegos cultus a *Manasse* inductos *Josias* sustulisset, propter quos acerrime Judæos objurgat Capit. 1. 5. 9. *Et extendam* (inquit Dominus) *manum meam super Judam, & super omnes habitantes Jerusalem; & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina Æditutorum cum Sacerdotibus; & eos qui adorant super tecta Militiam cœli, & adorant & jurant in Domino, & jurant in Melchom . . . . Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniquitate, & dolo.* Hi porro ipsi sunt scelerati & impii Ritus, quos *Josias* sustulit anno Regni sui duodecimo, ut narratur 4. *Regum* Cap. 23. *Præcepit Rex Helciæ Pontifici, & Sacerdotibus secundi ordinis, & Janitoribus; & projecerunt de Templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in Luco, & universæ Militiæ cœli . . . Et delevit eos qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim Signis & omni Militiæ Cœli, & efferri fecit Lucum de domo Domini foras Jerusalem . . . Contaminavit quoque Tophet, quod est in convalle filii Ennon, ut nemo consecraret filium suum, aut filiam per ignem Moloch.* Vaticinia etiam edidit *Sophonias* adversus Philistæos, Moabitas, Ammonitas, Æthiopes, & Assyrios, Capit. 2. *Sophonias genus, ætas, Vaticinia.*

Sophoniæ Vaticinium de Christo & Ecclesia. II. De Christo & Ecclesia insigne fudit Oraculum Cap. 3. *Quia tunc reddam Populis labium electum, ut invocent omnes in Nomine Domini, & serviant ei humero uno. Ultra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filii dispersorum meorum deferent munus mihi . . . Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non invenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur, & accubabunt, & non erit qui exterreat. Lauda filia Sion: Jubila Israel: Lætare & exulta in omni corde filia Jerusalem. Abstulit Dominus judicium tuum, avertit inimicos tuos: Rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. In die illa dicetur Jerusalem: Noli timere, Sion: non dissolvantur manus tuæ. Dominus Deus tuus in medio tui fortis ipse salvabit: Gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude . . . . Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo: & salvabo claudicantem: & eam quæ ejecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem.* Lege *S. Hieronymum* in Commentariis, *S. Augustinum* Lib. 18. *de Civitate Dei*, Cap. 33. *S. Cyrillum Alexandrinum*, & *Theodoretum*, qui Vaticinium istud *Sophoniæ* totum quantum est ad Christum & Ecclesiam referunt.

ARTICULUS XI.

De Jeremia Propheta.

Jeremiæ genus, ætas, martyrium, memoria.

I. JEremias filius *Helcia Sacerdotis* ex *Anathot* vico tribus millibus ab Hierosolymis distante oriundus, *In matris utero sanctificatus, virginitate sua Evangelicum Virum Christi Ecclesiæ dedicavit. Vaticinari exorsus est puer: & captivitatem Urbis atque Judææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Jam decem Tribus Israel Assyrii in Medos transtulerant: Jam terras eorum coloniæ Gentium possidebant. Unde in Juda tantum, & in Benjamin prophetavit: & Civitatis suæ ruinas quadruplici planxit Alphabeto* (inquit S. *Hieronymus* Præfatione in *Jeremiam.*) Propheticum Munus obire cœpit anno *Josiæ Regis* 13. illudque continuavit sub *Joachaz*, *Joakim*, *Jechonia*, & *Sedecia*, cujus anno undecimo *Jeremiæ* Prophetia de Urbis excidio impleta est. Deinde a *Johanano* in Ægyptum abductus, ab impiis hominibus popularibus suis, quorum impietatem prophetica libertate objurgabat, lapidibus obrutus creditur, ad eumque pertinere illud Epistolæ ad Hebræos 11. 37. *Lapidati sunt:* Gregentius in Disputatione cum *Herbano* Judæo, Jaculis in cœno confixum tradit. Adhuc superstitem & cum *Elia* in fine Mundi venturum ut Gentibus prædicet, *Victorinus* scripsit in

Jerem. 1. 5.

Apocalypsim Cap. 11. Nondum scilicet impletum ait, quod *Jeremiæ* dictum est: *Et Prophetam in Gentibus dedi te.* Quod Judæis dumtaxat vaticinatus sit. *Victorinum* egregie refellit *Ambrosius Autpertus* in Commentario ejusdem Capitis *Apocalypsis*, ostenditque *Jeremiam* Prophetam etiam in Gentibus datum, siquidem in Ægyptum cum reliquiis Judæorum profectus, vaticinatus est Ægypti, Palæstinorum, Tyri, Sydonis, Gazæ, & Aschalonis, Moabitarum, Ammonitarum, Idumææ, Damasci, Cedar, Regnorumque Asor & Ælam vastationem, ipsiusque Babylonis a Regibus Medorum Excidium. Tandem Martyrium subiit, ibique sepultus est. Ejus ossa inde Alexandriam ab *Alexandro Magno* delata, tradunt Chronicon Alexandrinum, & *Joannes Moschus* in Prato Spirituali, dubia fide. Sancti *Jeremiæ* Prophetæ memoria Kalendis Maii celebratur in Martyrologiis Bedæ, Rabani, Adonis, Notkeri, VVandelberti, Usuardi, & in Romano, necnon in Menologio Græco *Basilii Porphyrogeniti* Imperatoris, & in Typico *S. Sabæ*. Laudatur a *Daniele* Cap. 9. 2. *Ego Daniel in-*

Jeremiæ Laudes.

tellexi in Libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni. Laudatur etiam ab Auctore *Paralipomenon* Lib. 2. Cap. 36. 20. 21. *Ut compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra sabbata sua: Cunctis enim diebus desolationis egit Sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni. Anno autem primo Cyri Regis Persarum ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum.* Quæ & initio Libri primi *Esdræ* repetuntur. Item a Sirachide *Ecclesiastici* Cap. 49. 8. 9. *Incenderunt electam sanctitatis Civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiæ. Nam male tractaverunt illum, qui a ventre matris consecratus est Propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare.* (Et 2. *Machabæorum* Cap. 15. 14.) *Hic est fratrum amator, & Populi Israel: Hic est qui multum orat pro Populo & universa sancta Civitate, Jeremias Propheta Dei.* Insigne de illo *Alexandri Polyhistoris* testimonium descripsit *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 39.

Jeremiæ Vaticinia [illegible] temporis ordinem in Libro ejus non sunt disposita: nulla tamen in eo est repugnantia.

II. *Jeremiæ* Vaticinia juxta temporum ordinem non sunt inter se disposita, magnaque rerum confusio ac perturbatio est, ut dudum observaverunt *Origenes* in Epistola ad Africanum, & *S. Hieronymus* in Præfatione. Quod tamen eorum fidei non derogat, cum rationem temporum Prophetæ plerumque non sequantur, ut in meditatis lucubrationibus fieri solet; sed divino motu impulsi, prout cœlesti Spiritu afflati erant, sua illa Oracula funderint, & literis commendarint, vel Amanuensibus dictaverint. Usus autem est *Jeremias* opera *Baruch* ad sua Vaticinia scribenda, ut constat ex Capite 36. Jerem. 1. 2. 4. *Factum est verbum hoc ad Jeremiam a Domino dicens: Tolle Volumen Libri, & scribes in eo omnia verba quæ locutus sum tibi adversum Israel & Judam, & adversum omnes Gentes, a die qua locutus sum ad te, ex diebus Josiæ usque ad diem hanc. Vocavit ergo Jeremias Baruch, filium Neriæ; & scripsit Baruch ex ore Jeremiæ omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum in Volumine Libri . . . . Jeremias autem tulit Volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ, Scribæ, qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones Libri, quem combusserat Joakim Rex Juda igni; & insuper additi sunt sermones multo plures quam antea fuerant.* Quacumque vero ex causa temporum ordo in *Jeremiæ* Libro confusus & perturbatus sit, sive quod dissipato & indigesto ordine a *Barucho* excepta sint, & in adversaria relata *Jeremiæ* Vaticinia, sive Librariorum incuria, aut alio quocumque casu; nulla tamen est in divino Libro rerum repugnantia, quicquid impius ac temerarius Auctor *Tractatus Theologico-Politici* effutiat.

Respondetur Objectionibus Auctoris Theologo-Politici.

Objicit primo, Capit. 37. & 38. diversas afferri causas cur *Jeremias* comprehensus sit & custodiæ traditus.

Secundo, sterilem dici *Jechoniam* Cap. 22. *Numquid vas fictile atque contritum vir iste Jechonias? Numquid vas absque omni voluptate? Quare abjecti sunt ipse & semen ejus in terram quam ignoraverunt? Terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine ejus vir qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.* Id autem repugnare Libro 4. *Regum*, cujus postremum Caput *Jechoniam* summis honoribus ab *Evilmerodacho* affectum testatur, & Libro 1. *Paralipomenon* Cap. 3. ubi octo filii *Jechoniæ* recensentur, in his *Salathiel* & *Pedajas* pater *Zorobabelis*, qui Populi Dux fuit.

Tertio, *Jeremiæ* 34. Capite dici: *Audi verbum Domini, Sedecia Rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris gladio, sed in pace morieris.* At, inquit, hæc minime conveniunt *Sedeciæ*, cujus oculi effossi sunt, postquam filiorum cædem spectavit. Sed has objectiones nullius esse momenti statim patebit.

Ad primam respondetur, Res prorsus diversas Capitibus 37. & 38. narrari. Illic quippe *Jeremias egressus de Jerusalem ut iret in Terram Benjamin, & divideret ibi possessionem in conspectu civium, cum pervenisset ad portam Benjamin*, a *Jeria* custode comprehensus est, dicente: *Ad Chaldæos profugis. Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum: Sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad Principes. Quam ob rem irati Principes contra Jeremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan Scribæ.* Hic vero *Jeremias* in vestibulum carceris jussu *Sedeciæ* eductus, cum Populo suaderet ut relicta Civitate profugeret ad Chaldæos, detrusus est in Lacum lutulentum Melchiæ. *Audivit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phassur, & Juchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem Populum, dicens; Hæc dicit Dominus: Quicumque manserit in Civitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: Qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus sospes & vivens. Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur Civitas hæc in manus Exercitus Regis Babylonis, & capiet eam. Et dixerunt Principes Regi: Rogamus ut occidatur homo iste: De industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in Civitate hac, & manus universi Populi, loquens ad eos juxta verba hæc: Siquidem homo iste non quærit pacem Populo huic, sed malum. Et dixit Rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: Nec enim fas est Regem vobis quidquam negare. Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in Lacum Melchiæ filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris; & submiserunt Jeremiam funibus in Lacum, in quo non erat aqua, sed lutum.* Cum itaque diversæ sint Historiæ quæ in his duobus Capitibus narrantur, nulla inde argui potest rerum discrepantia, & repugnantia.

Ad alteram Objectionem respondetur, *Jechoniam* appellari virum sterilem, non quod liberos non procreaverit, sed quod *Abjectus sit ipse & semen ejus, & projectus in terram quam ignorabat, & quod non fuerit de semine ejus vir qui sederet super solium David, & potestatem haberet ultra in Juda*, supremam nempe ac Regiam. Adde, alium Viris plerisque Eruditis videri *Zorobabelem*, qui Dux Populi fuit, ab eo qui *Jechoniæ* nepos.

Ad tertiam Objectionem respondetur, *Sedeciæ* filios violenta quidem morte fuisse sublatos: At *Sedeciam* ipsum, postquam oculis orbatus fuisset, in vivis relictum, tranquilla & naturali morte obiisse.

Postremi capitis Auctor non est Jeremias.

III. Postremum Caput *Jeremiæ* e duobus postremis Capitibus Libri quarti Regum totum fere depromptum est; quo partim ea narrantur, quæ jam supra narraverat *Jeremias*, partim quæ post ejus obitum evenerunt, nempe obitus ipse *Jechoniæ*. A *Barucho* Libro *Jeremiæ*

adje-

adjectum censet *Sixtus* noster *Senensis*. Alii ab *Esdra*, ut esset argumentum sequentium *Jeremiæ Threnorum* sive *Lamentationum*.

Lamentationes, germanum Opus Jeremiæ. Quarum quidem eundem Prophetam Auctorem fuisse probant styli cognatio, locutiones similes in Vaticiniorum Libro & in Lamentationibus, parva Præfatio Threnis præfixa in Septuaginta Interpretum Editione, veterum Patrum & Ecclesiæ auctoritas, unanimis omnium Interpretum consensus. Eoque pertinent verba illa Secundi *Paralipomenon* Cap. 35. 24. 25. *Universus Juda & Jerusalem luxerunt Josiam, Jeremias maxime, cujus omnes cantores atque cantatrices usque in præsentem diem Lamentationes super Josiam replicant; & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in Lamentationibus*. Quę *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 6. & *S. Hieronymus* in Proœmio Lamentationum, de ipsis, qui supersunt, *Jeremiæ Threnis* intelligere; & *R. Selomoh* aliique ex Hebræis, lugubre carmen in *Josiæ* funere a *Jeremia* editum quarto Lamentationum Capite, ajunt contineri, atque id maxime demonstrari hoc versu: *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris; cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus*.

Oratio Jeremiæ. Lamentationes claudit *Oratio Jeremiæ*, quam mirum est a *Theodoreto* in Commentariis fuisse prętermissam, cum in Hebraico Exemplari, & 70. Interpretum Editione, & Chaldaica Paraphrasi, ac Syriaca & Arabica Versionibus, & apud *S. Hieronymum*, a reliquo Lamentationum Opere minime divellatur. *Descriptiones Jeremiæ Prophetæ*, ab Auctore Libri 2. *Machabæorum* Cap. 2. laudatę, nusquam inter Libros Canonicos locum habuerunt, nec ad posteros sunt transmissę.

Jeremiæ Vaticinia de Christo & Ecclesia. IV. De Christo & Ecclesia extant illustria apud *Jeremiam* Vaticinia. Imprimis Cap. 3. 13. & sequentibus: *Assumam vos unum de Civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion. Et dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Cumque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus; Non dicent ultra: Arca Testamenti Domini: Neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius: Nec visitabitur, nec fiet ultra. In tempore illo vocabunt Jerusalem Solium Domini; & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jerusalem, & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus Juda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi Patribus vestris. Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem; hereditatem præclaram Exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis*. Quę tametsi typice facta sint sub *Zorobabele*, cum Judęi e Captivitate Babylonica redierunt regnante *Cyro* Persarum Rege, habentes Pastores, *Zorobabel* filium *Salathiel*, & *Jesum* Summum Sacerdotem filium *Josedech*, ambos pietate & ęquitate pręstantes: *Re* tamen *vera* (inquit *Theodoretus* in Commentariis) *postquam Deus & Salvator noster factus est homo, Prophetia finem accepit. Elegit enim Dominus ex Judæis, unum ex civitate, & duos ex cognatione, quos constituit Pastores secundum cor suum, sacros videlicet Apostolos. Idcirco dixit divinissimo Petro*: Simon Jona diligis me? Pasce oves meas. *Et quod Prophetiæ ea sit sententia, sequentia testantur*: „In diebus illis, & in tempore illo, vocabunt Jerusalem Solium Domini; & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jerusalem. Et non ambulabunt ultra post cogitationes cordis sui mali. *Istud non contigit post reditum e Babylone. Non enim tunc Gentes reliquerunt impietatem. At post Deum & Salvatorem nostrum hominem factum, pertulerunt divini Apostoli salutarem prædicationem in universam terram: Reliquerunt autem pristinum errorem qui illis inservierant, & adorant Deum universorum, & concurrunt omnes in Jerusalem, tanquam ad Solium divinum*. Legatur & *S. Hieronymus* in Commentario hujus loci, ubi hoc Vaticinium in Adventu Christi pariter impletum docet, quando reliquię salvę factę sunt, dicente & exponente Apostolo ad Romanos 9. *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma essemus, & quasi Gomorrha similes fuissemus*. Tunc introducti sunt in Sion, de qua scriptum est: *Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei*. Et dati sunt Pastores juxta cor ejus Apostoli & Apostolici Viri, & paverunt Credentium multitudinem, non in Judaicis cęremoniis, sed in scientia Christi atque doctrina. Et in toto orbe prędicatione Evangelii seminata, nequaquam in Arca Domini, quę custos fuit Legis Mosaicę, habent fiduciam, sed ipsi sunt Templum Dei. Atque Legis Evangelicę tempore, mystica Jerusalem, id est Ecclesia, *Solium Domini* vocatur in qua nempe cum suis Fidelibus est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Ad eam congregantur omnes Gentes in nomine Domini, vetustis erroribus abdicatis, & dicunt cum Propheta: *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua*. Iis qui ex duodecim Tribubus Evangelio crediderunt, tribuit Deus terram desiderabilem, *Hęreditatem præclaram Exercituum Gentium*, sive (ut *Theodotion* significantius transtulit) *Hęreditatem inclytam fortitudinis robustissimi Gentium*; Christum significans, qui Doctor & Dominus est universorum Gentium, suo Nomini, Passionique Credentium. Quibus pollicitus est se eos filiorum numero & loco habiturum. *Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in Nomine ejus*. *Joan. 1.*

V. Paulo adhuc expressius est illud vigesimi tertii Capitis de Christo Vaticinium: *Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris ad quas ejecero eos illuc: & convertam eos ad rura sua, & crescent, & multiplicabuntur. Et suscitabo super eos Pastores, & pascent eos: Non formidabunt ultra, & non pavebunt, & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus, & suscitabo David germen justum, & regnabit Rex, & Sapiens erit: & faciet judicium & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus, Justus noster. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Ægypti; Sed: Vivit Dominus qui eduxit & adduxit semen domus Israel de Terra Aquilonis, & de cunctis terris ad quas ejeceram eos illuc: & habitabunt in terra sua*. Quæ cum ad Messiam referant *Josephus Albo* in Libro Fundamentorum, & *R. David Kimchi*, aliique Hebræi, mirum est quod *Grotius* ad *Zorobabelem* ista retulerit in Annotationibus suis. Cujus Commentationem *Theodoreti* verbis malim refellere, quam meis. *Ista* (inquit) *typice quidem temporibus Zorobabelis, & Jesu filii Josedech evenerunt: Non tamen tota Prophetia. Multi autem insurrexerunt in eos, non modo vicini, sed etiam Macedones postea, & tandem Romani. Verum prædictio perennem & constantem gratiam pollicetur. Quocirca certum est, partem quidem temporibus eorum contigisse; partem vero temporibus sacrorum Apostolorum: His enim soli donum Spiritus Sancti habuerunt. Cui sententiæ adstipulatur consequentia*. „Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo David Orientem justum, & regnabit Rex, & intelliget: & faciet judicium & justitiam in terra. In diebus ejus salvabitur Juda, & Israel habitabit confidenter: „Et hoc est nomen quo vocabit eum Dominus, Josedec: Ipse in Prophetis. *Judæi attoniti conantur hæc imprudenter trahere ad Zorobabelem. Verum illos etiam considerare oportebat, illum non Regem fuisse, sed Ducem Populi, nec illum Josedech fuisse nominatum. Sed neque illi convenit nominis interpretatio. Significat enim id nomen, Dominus justitia nostra: Vel, juxta Syri interpretationem, Domine justifica nos. Neutrum autem convenit Zorobabeli*. Cæterum, *quia typus erat Christi Domini, & captivos e Babylone in Judæam reduxit, quemadmodum Christus mancipatos a Diabolo eduxit ad veritatem: Si quis typice ista illi adaptare volet, absurdi nihil faciet. Sciendum tamen est, quod Dominus Jesus Christus, qui ex Davide secundum carnem descendit, Oriens justus, & Dominus justitiæ prædicatur a Prophetis*. *Grotius refellitur.*

His germana sunt, quæ trigesimo-tertio Capite habet Jeremias: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus; & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel, & ad domum Juda. In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen justitię: & faciet judicium & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen, quo vocabunt eum, Dominus justus noster. Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israel. Et de Sacerdotibus & de Levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocautomata, & offerat sacrificium. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens: Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sint dies & nox in tempore suo: & pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius, qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes Ministri mei*. Hoc Vaticinium Jacobæo illi geminum est Genesis 49. *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est: & ipse erit exspectatio Gentium*. At post *Zorobabelem* (inquit *Theodoretus*) non novimus quemquam fuisse Ducem de Tribu Juda. *Reperimus tamen prophetiæ veritatem. Nam Tribus Regiæ & Sacer-*

do-

dotalis facta est commixtio. Sacerdotes autem imperaverunt usque ad Herodem alienigenam. Ideo & præsens prophetia his quæ de Davide dicuntur connectit ea quæ pertinent ad Sacerdotes. „ Et de Sacerdotibus & Levitis non interibit a facie mea vir offerens holocautomata, & adolens donum, faciens sacrificium omnibus diebus. " *Cujus prophetiæ videmus eventum. Donato enim juxta promissionem divinam Novo Testamento, donatum est etiam Sacerdotium secundum ordinem Melchisedec: & hoc qui adepti sunt, offerunt Deo jugiter Sacrificium rationale. Post hæc ait: Quemadmodum dies nox fieri non potest, nec nox dies; ita fieri non posse ut destruatur Regnum Davidicum. Atque hujus prophetiæ manifestus est exitus. Qui enim ex Davide secundum carnem ortus est Christus, non habet thronum in terris positum: Sed in eodem cum Patre sedens solio gubernat omnia. Sed & hoc ipsum dicit de Sacerdotibus & Levitis, ita ut genus illorum conferatur cum Exercitu cœlesti, & arena Maris. Verbis testimonium præbent res ipsæ. Terra namque universa, & Mare plena sunt Pontificibus & Diaconis, Levitica munere fungentibus.*

VI. Trigesimo quoque Capite Christum sub *Davidis* Regis nomine indigitat *Jeremias*, cui serviet Populus a servitute liberatus: Veteris Legis abrogationem, Novi Fœderis sanctionem, Ecclesiæ fundationem vaticinatur. *Servient Domino Deo suo* (inquit Dominus) *& David Regi suo, quem suscitabo eis .... Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miserebor, & ædificabitur Civitas in excelso suo, & Templum juxta ordinem suum fundabitur. Et egredietur de eis laus ... Et erit Dux ejus ex eo, & Princeps de medio ejus producetur, & applicabo eum, & accedet ad me: Quis enim iste est, qui applicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Dominus? Et eritis mihi in Populum, & ego ero vobis in Deum.* Horum typus (inquit S. Hieronymus) præcessit in *Zorobabel* & *Esdra*, quando reversus est Populus, & cœpta est ædificari Civitas in excelso suo, Templique observari Religio, & cetera quæ ipsius *Esdræ* volumine continentur. Plenius autem atque perfectius in Domino Salvatore, Apostolisque completum est, quando ædificata est Civitas in excelso suo, de qua scriptum est: *Non potest abscondi Civitas supra Montem posita:* „ & Templum juxta ordinem suum, cæremoniasque fundatum, ut quicquid in priori Populo fiebat carnaliter, in Ecclesia spiritualiter compleretur. Tunc egressa est laus sive gratiarum actio: Ut omnes Apostoli dicerent: *Gratia vobis & pax.* Et multiplicati sunt, & non imminuti: Ut totus orbis crederet in Dominum Salvatorem. Et glorificati sunt, ut impleretur quod scriptum est: *Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei:* Fueruntque filii ejus, hoc est Apostoli, sicut fuerunt a principio *Abraham* & *Isaac* & *Jacob*, Principes generis Israelitici. Tunc visitavit Dominus adversus omnes qui tribulaverunt Populum Dei, adversarias videlicet Potestates. Et fuit Dux ejus ex eo: Haud dubium quin Dominus & Salvator secundum carnem ex genere Israel. Et princeps de medio ejus productus est. Applicavit eum Pater ad se, & accessit ad eum, ut diceret Filius: *Ego in Patre, & Pater in me est:* Quia nullus potest sic cor suum applicare Deo, nec ita ut Filius Patri esse conjunctus. Quodque dicit: *Eritis mihi in Populum, & ero vobis in Deum:* Cernimus opere completum ex parte in Israel, & ex toto in Gentium multitudine. Hoc Vaticinium de Christo & Ecclesia pariter interpretatur *Theodoretus*.

VII. Non minus expressæ Vaticinationes de vocatione Gentium, de ortu Christi, de Veteris Legis abrogatione, & Novæ Legis promulgatione, Cap. 31. *Jeremiæ* continentur. Ad Gentium vocationem pertinent ista: *Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput Gentium: Personate, & canite, & dicite; Salva, Domine, Populum tuum, reliquias Israel. Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: Inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cœtus magnus revertentium huc.* Ortum Christi ex Virgine spectant ista: *Creavit Dominus novum super terram: Femina circumdabit Virum.* Infantium cædem ab *Herode* nato Christo perpetratam hæc præsagiunt: *Hæc dicit Dominus: Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.* Confer *Matthæi* 2. 16. & sequentibus: *Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes Pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus; Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Cum *S. Matthæus* dicat, *Jeremiæ* Vaticinium in cæde Bethleemiterum Infantium impletum fuisse, colligitur Sanctum Evangelistam, quamvis non in sensu literali, in sensu saltem mystico, non in sensu duntaxat accommodatitio, illud de hujusmodi cæde ab *Herode* perpetrata interpretatum fuisse: Ita ut luctus *Rachelis*, quæ prope Bethleem sepulta est, tam gravis, tam late personans, ut usque Rama auditus, figurate locutione dicatur; ut luctus (inquam) *Rachelis* filiorum suorum ac nepotum, Judæorum scilicet ac Beniaminiterum Captivitatem plangentis, typus fuerit luctus mulierum Bethleemitarum & finitimarum, filios suos ab *Herode* trucidatos lugentium.

Ad Veteris Legis abrogationem, Legisque Novæ promulgationem spectat istud *Jeremiæ* Oraculum in eodem Capite: *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum: Non secundum pactum quod pepigi cum Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Ægypti; pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in Populum. Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: Omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: Quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.* Divinæ legis non in tabulis lapideis, sed in piorum hominum cordibus descriptio, novi fœderis per Christum paciscendi fructus est. Unde Apostolus 2. *Corint.* 3. 3. Christianos ita compellat: *Epistola estis Christi ministrata a nobis, & scripta, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Universalis illa Dei notitia novi pariter fœderis fructus est. Unde Christus *Joannis* 6. 45. ait: *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me.* Peccatorum denique remissio per Christum, novi fœderis fructus est. Unde *S. Petrum* pro concione dixisse narrat S. Lucas *Act.* Cap. 10. 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum.* Denique *S. Paulus* Epistolæ ad Hæbræos Cap. 8. hunc *Jeremiæ* locum ad novi fœderis in Christo sanctionem refert, veteri abolito. *Nunc autem* (inquit) *melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti Mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est. Nam si illud prius culpa vacasset,* (id est nisi minus perfectum fuisset) *non utique secundi locus inquireretur. Vituperans enim eos dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Juda testamentum novum; non secundum testamentum quod feci Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem illos de Terra Ægypti: Quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: & ego neglexi eos, dicit Dominus: Quia hoc est testamentum quod disposui domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in Populum: & non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: Quoniam omnes scient me a minore usque ad majorem eorum: Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor. Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est.* Lege S. *Hieronymum* & *Theodoretum* in Commentariis Capitis 31. *Jeremiæ*. Ecclesiæ stabilitatem, & inconcussam firmitatem postremus ille Capitis ejusdem Versus designat: *Sanctum Domini non evelletur, & non destruetur ultra in perpetuum.* Hæc Hierosolymitano Templo non convenire, manifestum est.

VIII. Illud *Threnorum* 4. 20. quamvis de *Josia* secundum sensum historicum intelligatur, secundum altiorem tamen sensum & propheticum de Christo dictum est: *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris; cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.* Christus enim Jesus Dominus noster Spiritus oris nostri est, in quo vivimus, movemur, & sumus: Ex cujus sapore quicquid recte sentimus, sapimus: Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram: Qui vulneratus est pro-

propter iniquitates nostres, attritus est propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus. Sub ejus tutela in universis Gentibus versatur Ecclesia. Lege *S. Hieronymum* & *Theodoretum* in Commentariis hujus loci.

ARTICULUS XII.

De Baruch Propheta.

Quo tempore Baruch Vaticinatus sit. I. B*Aruch filius Neriæ*, Jeremiæ Discipulus & Amanuensis, quem *Josephus* Libro 10. *Antiquitatum* Cap. 11. nobilissima ortum familia, & patria lingua præclare eruditum fuisse ait, Prophetiam suam scripsit *In anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jerusalem, & succenderunt eam igni* (ut ipse testatur) Id est, annis quinque post Hierosolymitanum Excidium: Eamque *Jechoniæ* Regi prælegit, reliquisque Judæis Babylone captivis: A quibus ad *Joakimum*, Helciæ filium Sacerdotem, ac cæteros a *Nabuchodonosore* in patria relictos missa est. Succenderant quidem Chaldæi *Domum Domini, & Domum Regis, & domos Jerusalem, omnemque domum combusserant igni*, ut narratur 4. *Regum* Cap. 25. Sed tamen agricolas & vinitores, quos ad excolendam terram *Nabuzardan* Princeps Militiæ Regis Babylonis reliquerat, & in vicinia habitantes incolas, Sacerdotes etiam & Levitas cum illis superstites, verisimile est inter Templi rudera Aram aliquam tumultuario opere excitasse, statisque Festivitatum diebus convenisse, ut Deum, quo poterant modo, secundum Legem colerent, eique Sacrificia offerrent. Quod enim statis Solemnitatibus sacros conventus egerint, & Sacrificia obtulerint, *Baruchus* ipse testatur, hæc a Judæis exulibus ad Judæos in patria relictos scripta fuisse referens: *Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocautomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad Aram Domini Dei nostri . . . . Et legite Librum istum quem misimus ad vos recitari in Templo Domini, in die solemni, & in die opportuno.* Unde & Cap. 2. ita precatur Judæorum captivorum nomine: *Respice Domine de Domo sancta tua in nos.*

Baruch. 3.

Divina Libri Baruch Auctoritas. II. *Liber Baruch* a Melitone, Origene, S. Gregorio Nazianzeno, S. Epiphanio, S. Hilario, S. Hieronymo, S. Augustino, Innocentio I. Conciliis Laodiceno, Carthaginensi III. & Romano sub Gelasio I. in Sacrorum Librorum Canone non recensetur: Quia illum ut appendicem *Jeremiæ* Veteres spectarunt. *A Clemente Alexandrino* Lib. 1. Pædagogi, Cap. 10. *S. Cypriano* Lib. 2. Testimoniorum adversus Judæos, Cap. 6. *S. Hilario* Lib. 4. De Trinitate, *S. Augustino* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 33. sub *Jeremiæ* nomine laudatur. Inter Libros Canonicos recensetur a *S. Athanasio* in Epistola Festali. Ex eo ut ex Libro Sacro & Canonico testimonia proferunt *S. Basilius* Libro 4. contra Eunomium, *S. Joannes Chrysostomus* Oratione *Quod Christus sit Deus*, & *S. Ambrosius* Lib. 1. *De fide ad Gratianum*. Sub nomine *Baruchi* laudatur, & ex eo velut e Libro Sacro testimonium profertur ab *Eusebio Cæsariensi* Lib. 6. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 19. *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Librum *Baruch* inter Canonicos nominatim recenset. Item *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 10. contra Julianum, p. 334. *Addam*, inquit, *& Beatum Baruch Esaiæ verbis suffragantem. Dixit enim ipse alicubi: Hic est Deus; non æstimabitur alius ad eum. Adinvenit omnem viam scientiæ, & dedit eam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo: & post hæc super terram visus est, & cum hominibus conversatus est.* Theodoretus Librum *Baruch* suis illustravit Commentariis, & *Divinam Scripturam* vocat, in Cap. 2. Atque ad incarnationem unigeniti Filii Dei hoc illius Vaticinium etiam refert: *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* Sed Libri istius antiquitatem, & divinam auctoritatem nihil magis probat, quam *Danielis* testimonium, qui in Prophetiam suam transtulit ista ex *Baruchi* Cap. 1. *Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostræ, sicut est dies hæc, omni Juda, & habitantibus in Jerusalem; Regibus nostris, & Principibus nostris, & Sacerdotibus nostris, & Prophetis nostris, & Patribus nostris. Peccavimus ante Dominum Deum nostrum; & non credidimus diffidentes in eum.* Item illud ex *Baruchi* Cap. 2. *Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc quæ venerunt super nos; & non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrum a viis nostris pessimis; & evigilavit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: Quia justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis; & non audivimus vocem ipsius, ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram . . . Et nunc, Domine Deus Israel, qui eduxisti Populum tuum de Terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste. Peccavimus, impie egimus, inique gessimus, Domine Deus noster, in omnibus justitiis tuis . . . Aperi oculos tuos, & vide quia non secundum justitias Patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum, Domine Deus noster.* Hæc omnia *Daniel* iisdem pene verbis expressit, Cap. 9. Merito itaque *Eugenius IV.* in Decreto pro Instructione Armenorum, & Sacra Synodus Tridentina, *Librum Baruch* inter Canonicos numerarunt, illumque Ecclesia ut Sacrum & Canonicum habet.

Baruch. 3. 36.

Libri Baruch versiones. III. Hebraicum hujus Libri exemplar intercidit, solaque Versio Græca ad nos pervenit, ex qua Latina adornata est: At Græcam hanc interpretationem ex Hebraico fonte derivatam, crebri, quibus scatet, Hebraismi probant. Syriaca Epistola, quæ *Baruchi* nomine inscribitur, supposita est. Ab homine Christiano scriptam indicant ea quæ de supremo Judicio, & futuræ vitæ pœnis habet. Alicujus ex his Monachis, qui Syriæ deserta primis Ecclesiæ sæculis incoluerunt, fœtum esse Doctissimus Præsul *Huetius* conjicit.

Jeremiæ Epistola. IV. Quæ in Vulgata nostra Editione *Baruchi* Librum claudit, velut postremum illius Caput, *Jeremiæ Epistola*, non est *Baruchi*, sed ipsius *Jeremiæ* fœtus; cujus Lamentationibus subnexa est in quibusdam Septuaginta Interpretum Editionibus, & in Versione Arabica. Unde *S. Athanasius* in Epistola Festali: *Post hos numerantur Esaias, Jeremias, Baruch, Lamentationes, Epistola.* Et *S. Hilarius* Prologo Explanationis in Psalmum ait: Vaticinia *Jeremiæ* cum Threnis, & Epistola unum constituere Librum ex viginti duobus, quibus Vetus Testamentum constat. Eam quidem *S. Hieronymus* Procemio Commentariorum in *Jeremiam* ψευδεπίγραφον appellat, quod in Codice Hebraico desideraretur. At *S. Cypriani* temporibus habitam fuisse ab Ecclesia ut Sacram & Canonicam, constat ex ipso *S. Cypriano*, qui testimonium ex illa proferens Libro *De Oratione Dominica*, testem appellat Jeremiam. *Per Jeremiam quoque hæc eadem Spiritus Sanctus suggerit, & docet dicens: In sensu autem tibi debet adorari Deus.* Quod in Vulgata editione *Vers.* 5. ita exprimitur: *Adorantes, dicite in cordibus Vestris: Te oportet adorari, Domine.*

DISSERTATIO XI.

De Historia & Libro Tobiæ.

Historia Tobiæ summa. I. TObis, sive *Tobias Senior*, ex Tribu & Civitate Nephtali, quæ est in superioribus Galilææ supra Naasson oriundus, vir eximiæ in Deum fidei & pietatis, cum Ninivem a *Salmanasare* Assyriorum Rege captivus abductus esset, quo tempore capta ab illo Samaria, Israeliticum Regnum eversum est, a Lege Dei non recessit, nec a piis operibus unquam destitit, maxime vero a caritate erga captivos contribules exercenda. A *Salmanasare* clementer habitus, ejusque Oponator sive Annonæ Curator constitutus, ut Græci Codices testantur, Rages Medorum Civitatem profectus, ibi *Gabelo* egeno suo, & ex deportatis uni, decem talenta argenti mutuo dedit. Post hæc, cum *Sennacherib* filius *Salmanasaris*, fusis ab Angelo copiis, e Judæa fugiens reversus esset, odioque ac furore in Israelitas percitus, quotidie plurimos morte afficeret, *Tobias* corpora cæsorum furtim abrepta sepeliebat. Quod pietatis opus cum ipsi apud Regem crimini verteretur, aliquandiu latere coactus est, omnibus interim facultatibus spoliatus, cum Anna uxore contribule, & *Tobia* filio. Post dies quadraginta quinque occiso a filiis *Sennacherib*, successit filius ejus *Esarhaddon*, sive *Assaradon*. Is omnibus rationibus Patris sui & Ærarii sui administrationi *Achiacharum*, sive *Achiorem* præfecit, *Hananeelis* fratris *Tobiæ* filium, cujus opera & commendatione bona sua recepit. Sed brevi iterum illis exutus, & ad egestatem redactus est, ita ut *Anna* uxor ejus iret quotidie ad opus textrinum, ut labore manuum suarum sibi ac marito victum pareret, quem Deus cæcitate probabat. Porro cum *Tobias* se mori proximum crederet, filium *Tobiam* piissimis præceptis ac monitis institutum, & de eleemosynæ virtute edoctum, misit in Rages, ut pecuniam mutuo datam a *Gabelo* reciperet. Huic se socium ac ducem itineris adjunxit *Raphael* Archan-

Archangelus: Cujus consilio invadentem piscem in flumine Tigris apprehendit, & exenteravit cor ejus, fel & jecur ad madicamenta seponens ac reservans. Cum ad *Raguelem* utriusque *Tobiæ* consanguineum divertisset, *Saram* illius filiam unicam, & amplissimi patrimonii hæredem, uxorem petiit, cujus septem viros Dæmonium occiderat: & ab Angelo didicit quo fine ineundum esset conjugium, quaque utendum, servata per tres dies continentia, fusis conjunctim cum uxore ferventissimis ad Deum precibus, & combusto piscis jecore, ut abigeratur Dæmonium: Ut tertia nocte Virginem cum timore Domini accipiens, amore filiorum magis quam libidine, Sanctorum Patriarcharum benedictionem consequeretur. Nuptiis celebratis, & recepta curis *Raphaelis* a *Gabelo* pecunia, novi conjuges ad profectionem se accinxere. Cumque *Raguel* ipsis mediam partem omnium bonorum suorum inpræsentiarum tradidisset, bene illis precatus est. Parentes filiam complexi, monuerunt *Honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere*. Tobias junior cum uxore, familia, & dote locuplete ad Patrem reversus, ejus oculos felle piscis linivit, quo remedio excussit albuginem, quæ videndi facultatem impediebat. Quibus cum se Angelus notum fecisset, *Raphaelem* se esse dicans, unum ex septem qui adstant ante Dominum, cui orationes ejus obtularat, eum relicto prandio mortuos sepeliret, *Tobias* Senior in laudes Dei & gratiarum actionem effusus, de restitutione & futura felicitate Jerusalem vaticinatus est, necnon de Ecclesia cum in terris militante, tum in cœlis triumphante, cujus terrena Jerusalem typus fuit. Ad eam

Tobiæ Vaticinium de Ecclesia.

enim hoc Oraculum *Tobiæ* pertinet: Luce splendida
„ fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te. Na-
„ tiones ex longinquo ad te venient; & munera de-
„ ferentes, adorabunt in te Dominum, & terram
„ tuam in sanctificationem habebunt. Nomen enim
„ magnum invocabunt in te. Maledicti erunt qui con-
„ tempserint te, & condemnati erunt omnes qui blasphe-

Tob. 13.

„ maverint te, benedictique erunt qui ædificaverint te.
„ Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes be-
„ nedicentur, & congregabuntur ad Dominum. Beati
„ omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.
„ Anima mea benedic Dominum, quoniam libera-
„ vit Jerusalem Civitatem suam a cunctis tribulatio-
„ nibus ejus Dominus Deus noster. Beatus ero, si
„ fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem
„ Jerusalem. Portæ Jerusalem ex sapphiro & smaragdo
„ ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus
„ murorum ejus. Ex lapide candido & mundo om-
„ nes plateæ ejus sternentur: & per vicos ejus Alle-
„ luja cantabitur. Benedictus Dominus qui exaltavit
„ eam, & sit Regnum ejus in sæcula sæculorum su-
„ per eam, Amen. *Confer cum* Apocalypsis Cap. 21.

Vers. 18. & sequentibus. Vixit *Tobias* ex quo visum recepit, annis quadraginta duobus. Tunc autem sexagenarius erat. Unde vixit in totum annis duobus supra centum, ut habet Liber *Tobiæ* secundum Vulgatam Editionem. Morti proximus, *Tobiam* filium suum, & septem nepotes filios ejus ad pietatem hortatus, & Ninives eversionem, reditum Israelitarum in Judæam, & instaurationem Jerusalem, & Templi post cladem illatam a Chaldæis vaticinatus, jussit ut post mortem matris Ninive discederent. Rursus Ecclesiam spectat illud *Tobiæ* morientis Vaticinium: *Et relinquent Gentes Idola sua, & venient in Jerusalem, & inhabitabunt in ea, & gaudebunt in ea omnes Reges terræ, adorantes Regem Israel*. Quem enim alium Regem Israel omnes Reges terræ adorarunt, præter Jesum Christum? Quam Jerusalem Gentes inhabitarunt, relictis Idolis suis, præter Jerusalem mysticam, scilicet Ecclesiam Christi Jesu? De quo dictum est Psalmo 71. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ: Omnes Gentes servient ei*. Cui *Nathanael* ait Joannis 1. 49. *Rabbi tu es Filius Dei, tu es Rex Israel*. Cui turbæ triumphantis Regis in morem illum excipientes, acclamarunt: *Hosanna, Benedictus qui venit in Nomine Domini, Rex Israel* (Joannis 12. 13.) Paruit mandatis sanctissimi parentis Junior Tobias, ab ejus pietate nequaquam degener: & post obitum matris, reversus est ad soceros cum uxore, filiis & nepotibus: Annos vixit novem supra nonaginta in timore Domini. Hæc Historiæ summa, quæ *Tobiæ* Libro continetur.

Auctor Libri Tobiæ incertus.

II. Auctor Libri *Tobiæ* incertus. Partim tamen a *Tobia* patre, partim a *Tobia* filio scriptum esse probabile est. Scilicet priora Capita duodecim a patre; decimum tertium, & decimi quarti partem, qua Senioris *Tobiæ* narratur obitus, a filio; postremos autem duos Versus, quibus *Tobiæ* Junioris mors commemoratur, ab incerto Auctore adjectos. Hujus opinionis probabilitas colligitur ex Capite duodecimo, ubi *Tobiam* utrumque casus suos in Commentarios referre jubet Angelus. Ubi enim habet Vulgata nostra, *Narrate omnia mirabilia ejus*, Græcus Interpres habet γράψατε πάντα τὰ συντελεσθέντα εἰς βιβλίον. *Scribite in Libro quæcumque evenerunt*. Cui Angeli mandato viros pientissimos paruisse, verisimillimum est. Chaldaice primitus scriptus est, a *S. Hieronymo* Latinitate donatus adhibito interprete, qui hebraicis verbis reddebat, quæ legebat Chaldaice. Extant Libri *Tobiæ* Hebraicæ duæ Editiones a *Munstero* & a *Fagio* publici juris factæ: Tertiam Manuscriptam penes se habet Doctissimus Præsul *Daniel Huetius*. Cum Græca magis conveniunt, quam cum Latina Versione. Porro Græcam antiquissimam esse omnium Libri hujus Interpretationum, ex eo constat, quod ea usi sint Auctor Constitutionum quæ Apostolicæ vocantur, *S. Polycarpus* Epistola ad Philippenses, *Clemens Alexandrinus* Libro 2. *Stromatum*, aliique Patres Græci & Latini *S. Hieronymo* vetustiores. De auctoritate Libri *Tobiæ* nunc agendum.

Liber Tobiæ Chaldaice scriptus.

PROPOSITIO UNICA.

In primo quidem Librorum Sacrorum Canone Tobiæ Liber conscriptus non fuit: Ab Ecclesia tamen inter Libros Sacros & Canonicos receptus est.

PRima pars facile probatur. Nam & in Hebræorum Canone desideratur, & in Librorum Canonicorum Indice prætermissus est a *Melitone*, *Origene*, Concilio Laodiceno, *S. Athanasio* in Epistola Festali, Auctore Synopsis Scripturæ Sacræ apud *S. Athanasium*, *S. Cyrillo Hierosolymitano* Catechesi 4. *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine de veris Scripturis, *S. Epiphanio* Libro de Mensuris & Ponderibus, *S. Hilario* in Prologo Psalmorum: Qui tamen observat, Libro *Tobiæ & Judith* ab aliquibus in Canonem referri. *Quibusdam autem visum est* (inquit) *additis Tobia & Judith viginti quatuor Libros, secundum numerum Græcarum Litterarum, connumerare*. Sancto denique *Hieronymo* locis inferius adnotandis.

Partem Propositionis alteram Veterum testimonia probant, *S. Cypriani* Libro *De Opere & Eleemosynis*, ubi ait: *Loquitur in Scripturis Divinis Spiritus Sanctus, & ait: Eleemosynis & fide delicta purgantur. . . . Raphael quoque Angelus paria testatur; & ut Eleemosyna libenter ac largiter fiat, hortatur, dicens: Bona est oratio cum jejunio & eleemosyna; Quia eleemosyna a morte liberat, & ipsa purgat peccata*. Quod ex *Tobiæ* Cap. 12. 9. sumptum est. Et Lib. 3. *Testimoniorum ad Quirinum*, qui *S. Cyprianum* rogaverat ut ad suam instructionem *excerperet de Scripturis Sanctis quædam Capitula ad religiosam Sectæ nostræ disciplinam pertinentia*, idem Sanctus Antistes & Martyr ipsi morem gerens, & *quædam præcepta dominica & magisteria divina colligens, quæ esse facilia & utilia legentibus possint*, ex Libro *Tobiæ* testimonia profert Cap. 1. ubi *De bono operis & misericordia* agit. *De hoc ipso* (inquit) *apud Tobiam: Et dixi Tobiæ filio meo; Vade, & adduc quemcumque pauperem inveneris ex fratribus nostris, qui tamen in mente habeat Deum ex toto corde suo; hunc adduc, & manducabit pariter meum prandium hoc. Ecce sustineo te, fili, donec venias*. *Item illic: Omnibus diebus vitæ tuæ, fili, Deum in mentem habe, & noli præterire præcepta ejus. Justitiam fac omnibus diebus vitæ tuæ, & noli ambulare viam iniquitatis: Quoniam agente te ex veritate, erit respectus operum tuorum. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem ab ullo paupere: Ita fiet, ut nec a te avertatur facies Dei. Quomodo habueris, fili, sic fac. Si tibi fuerit copiosa substantia, plus ex illa fac eleemosynam. Si exiguum habueris, ex hoc ipso exiguum communica. Et ne timueris, cum facis eleemosynam, præmium bonum reponis tibi in diem necessitatis: Quoniam eleemosyna a morte liberat, & non patitur ire in tenebras. Munus bonum est eleemosyna omnibus qui faciunt eam coram Deo.*

S. Basilii Homilia *De Avaritia*, sententiam ex *Tobiæ* Libro depromptam *Divinum præceptum* appellantis.

S. Ambrosii Lib. 6. *in Hexaemeron*, Cap. 4. *Sunt ergo canes qui noverint latrare pro Dominis, noverint sua tecta defendere. Unde & tu disce vocem tuam exercere pro Christo, quando ovile Ecclesiæ incursant lupi graves . . . . Talis canis viator & comes Angeli est*, a

quem

quem Raphael in Libro Prophetica non otiosa sibi & Tobiæ filio adjungendum putavit; quando perrexit ut Asmodæum fugaret, firmaret copulam conjugalem. Memoris enim affectus gratia pellitur Dæmonium, stabilitur conjugium. Muta itaque specie bestia Sanctus Raphael Angelus Tobia Juvenis, quem tuendum receperat, ad relationem gratiæ eradiebat affectum. Et Libro *De Tobia*, Cap. 1. *Lecto Prophetico Libro, qui inscribitur Tobias, quamvis plene vobis virtutes S. Prophetæ Scriptura insinuaverit, tamen compendiario mihi sermone de ejus meritis recensendis & operibus apud vos utendum arbitror; ut ea quæ Scriptura historico more digressis loquitur, nos strictius comprehendamus, virtutum ejus genera velut quodam breviario colligentes.*

S. Augustini, cum Lib. 2. *De Doctrin. Christiana*, Cap. 8. ubi totum Canonem Scripturarum recensens, Tobiam in eo collocet: Tum in *Speculo*, ubi plures *De Tobiæ Libro* repræsentat sententias: & tamen in Præfatione monuerat, se ex Libris dumtaxat Canonicis hoc Opus compositurum. *De his igitur* (inquit) *quæ ita sunt posita in Literis sacris, vel jubendo, vel vetando, vel sinendo, ut etiam nunc, id est, tempore Novi Testamenti ad vitam piam exercendam moresque pertinerent, hoc Opus quod in manus sumpsi, componere aggressus sum: Ut quantum me Deus adjuvat, omnia talia de Canonicis Libris colligam; atque ut facile inspici possint, in unum tamquam Speculum congeram.* Et postquam Sententias ex *Tobiæ* Libro congessit, subdit: *Jam nunc quoniam non omnes Libri Canonici Veterisque Testamenti huic Operi nostro necessaria dederunt; neque ii qui dederunt, ex omnibus suis locis conveniebat ut darent, sed ex eis tantum ubi apertiora morum bonorum præcepta comperimus: sive ubi utilia jubentur, sive ubi contraria prohibentur: Ad Sacras Literas Evangelicas & Apostolicas transeamus.*

Librum *Tobiæ* in Canonicorum Librorum Catalogo pariter descripsere Concilium Hipponense anno trecentesimo nonagesimo tertio celebratum, Canone 38. & Carthaginense anno trecentesimo nonagesimo septimo habitum, Canone 47. *Innocentius Primus* Pontifex Maximus in Epistola ad Exuperium, *Gelasius* 1. in Synodo Romana, *Cassiodorus*, *S. Isidorus Hispalensis*, *Rabanus Maurus*, *Eugenius IV.* in Decreto, & Sacra Synodus Tridentina Sessione 4.

Objicitur primo *S. Hieronymi* testimonium in Prologo Galeato, dicentis: *Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Jesu filii Sirach Liber, & Judith, & Tobias, & Pastor, non sunt in Canone.* Et Præfatione in Libros Salomonis: *Judith, Tobiæ, & Macchabæorum Libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit.* Et in Cap. 8. Danielis: *Ubicumque medicina & sanatio necessaria est, Raphael mittitur, qui interpretatur Curatio vel Medicina Dei (si cui tamen placet Tobiæ Librum recipere.)* Et Præfatione in *Jonam* Prophetam: *Liber quoque Tobiæ, licet non habeatur in Canone; tamen quia usurpatur ab Ecclesiasticis Viris, tale quid memorat.*

Respondetur, *S. Hieronymum* de Libris Canonicis primi Ordinis ibi loqui, quos nempe *Esdras* & Synagoga Magna in Canonem Hebraicum retulerunt, & quos omnes Ecclesiæ pro Canonicis semper habuerunt: At non negat Librum *Tobiæ* ad secundum Canonem pertinere, cum & ab Hebræis inter *Hagiographa* numeratum testetur *Præfatione in Tobiam*, id est, inter Libros sacros, quos clauso & obsignato jam Canone ab *Esdra* & Viris Synagogæ Magnæ, posterorum diligentia juvante Deo reperit, & Ecclesia ut Sacros habet, legit, veneratur. *Exigitis* (inquit) *ut Librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; Librum utique Tobiæ, quem Hebræi de Catalogo Divinarum Scripturarum secantes, his quæ Hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis contra suum Canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse judicans Pharisæorum displicere judicia, & Episcoporum jussionibus deservire, institi, ut potui.*

Objicitur secundo, Plures hoc in Libro antilogias reperiri, ideoque Spiritus Sancti fœtum non esse. Scilicet *Sara* filia *Raguelis*, quam Junior *Tobias* uxorem duxit, Cap. 3. 7. habitasse dicitur *in Rages Civitate Medorum*: & nihilominus *Tobias*, cum ad locum pervenisset ubi erat *Sara*, rogavit *Raphaelem*, quem hominem adhuc putabat, ut assumptis animalibus & servis iret ad *Gabelum in Rages Civitatem Medorum*, redderetque ei chirographum suum, & reciperet ab eo pecuniam, ac ad Nuptias suas illum invitaret. (*Cap.* 9. 3. 6.) Domus itaque *Saræ* non erat in Rages, ut habetur Capite tertio.

Respondent aliqui, duas in Media fuisse Civitates, quibus idem nomen *Rages* inditum. Ajunt alii, *Saram* tertio Capite dici fuisse in Rages, non quod in ipsa Civitate fuerit, sed in loco vicino, sicut Romæ habitare dicitur qui Tusculi, vel alibi in agro Romano habitat. Alii Nuptias celebratas fingunt ruri in domo ubi *Sara* manere consueverat, de qua loquitur Cap. 3. cum ait: *Perrexit in superius cubiculum domus suæ; & tribus diebus & tribus noctibus non manducavit neque bibit*: Ex superiori paternæ domus cubiculo, villam sive domum ruralem fabricantes. Alii Vulgatam Versionem Latinam Capite tertio, quoad nomen loci dumtaxat in quo manebat *Sara*, in paterna domo, corrigendam censent ex Græca Versione omnium *Tobiæ* interpretationum antiquissima. Hanc autem habere: *In eadem die contigit filiæ Raguel Saræ in Ecbatanis Mediæ, & ipsam improperari ab ancilla Patris sui*. ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας. Idem habet Versio Syriaca; idem Editiones Hebraicæ *Munsteri* & *Fagii*; Atque ita vertisse *S. Hieronymum* ex Chaldeico verisimile esse, & *Rages* pro *Ecbatanis* incuria Scribarum irrepsisse. Ex Ecbatanis porro Medorum Metropoli *Raphaelem* Angelum in Rages, quæ *in monte Ecbatanis* sita erat, & vicino territorio nomen dabat, perrexisse ad *Gabelum*, prout ipsum rogaverat *Tobias*. Posterior hæc responsio magis placet.

Objicitur tertio, Galaaditidem, Galilæam, & Terram Nephtali a *Theglathphalasare* Assyriorum Rege expugnatam & occupatam fuisse, & universos Nephtali tribules in captivitatem abductos, ut constat ex 4. *Regum Cap.* 15. 29. & 1. Paralipomenon 5. 25. 26. Adeoque *Tobiam* falso dici Cap. 1. *Ex Tribu & Civitate Nephtali*, qui a *Salmanasare* postea regnante captivus *Niniven* cum omni Tribu sua fuerit deportatus.

Respondetur, Primam deportationem Israelitarum ex Galaaditide, Galilæa, & Terra Nephtali a *Theglathphalasare* factam adeo generalem non fuisse, ut secundæ sub *Salmanasare* locum non reliquerit. Nec mirum, cum etiam post ultimam illam deportationem, & integrum Regni Israelis excidium, plures in Terra Israel remanserint. Unde 2. Paralipomenon Cap. 34. 6. 9. narratur *Josiam* multis annis post deportationem illam generalem decem Tribuum, Urbes *Manasse*, *Simeonis*, *Ephraim*, *Nephtali*, maximam partem vastatas ab Idololatria repurgasse, & a reliquiis earum Tribuum sacrum tributum exegisse. Porro ex illa generali clade ac deportatione Israelitarum a *Salmanasare* facienda aliquos in Terra Israel remansuros, sicut post messem spicæ aliquæ passim in agris remanent, & racemi quidam in vineis, prædixerat *Isaias* Cap. 17. *Et cessabit adjutorium ab Ephraim, & Regnum a Damasco: & reliquiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus Exercituum. Et erit in die illa: Attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marcescet. Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium ejus spicas leget: & erit sicut quærens spicas in Valle Raphaim. Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: Dicit Dominus Deus Israel.* Quidni ergo & ex prima deportatione sub *Theglathphalasare* plurimi in Tribu & Civitate Nephtali remanserint?

Objicitur quarto, Librum illum Canonicum non esse, in quo plurima Angelo mendacia affinguntur: In libro porro *Tobiæ* plurima Angelo mendacia affingi: Interrogatus enim a Juniore Tobia, Unde esset? respondisse dicitur Cap. 5. *Ex filiis Israel*. Rursus interrogatus, an nosset viam quæ ducit in regionem Medorum? Respondit: *Novi, & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum*. Quærenti de qua Domo & de qua Tribu esset? Respondit: *Ego sum Azarias Ananiæ magni filius*. Quærenti *Ragueli*, Unde essent: dixerunt: *Ex tribu Nephtali sumus, ex captivitate Ninive* (ut narratur Cap. 8.) quæ cum falsa essent, & mendacia, adeoque Angelo indigna; Liber in quo illa affinguntur, non est a Spiritu Sancto dictatus.

Respondetur, Angeli *Raphaelis* responsa sub vulgarium verborum cortice sublimiorem quidem ac mysticum sensum involvisse, at nihil falsi continere. Vere enim dixit, se esse ex filiis Israel, ex Tribu Nephtali, ex captivitate Ninive: Quia Israelitarum Ninive captivorum curam gerebat singularem sibi a Deo demanda-

mandatam, & præsertim Tribus Nephtali : vel quia Israel Hebraice idem est ac *Dominus Deus* : Omnes autem Angeli sunt filii Dei dominantis, secundum illud Job 38. *Ubi eras cum me laudarent Astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei*. Vel etiam quia *Israel* idem est ac *Videns Deum*. Porro *Angeli* (inquit Christus) *semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est*. Secundo, vere ait *Raphael* se esse *Azariam Ananiæ magni Filium*, quia formam *Azariæ* assumpserat, ejusque personam gerebat. Sic *Genesis* 31. 13. Angelus ait : *Ego sum Deus Bethel*; quia loquebatur in persona Dei, ut ejus legatus. Sic *Exodi* 20. Angelus vice Dei Decalogum promulgans ait : *Ego sum Dominus Deus tuus*. Prætetea, cum Angelorum nomina ea ministerio sumantur, & *Michael* cum Dracone superbo pugnans, nomen habeat humilitatis, *Quis ut Deus?* & *Raphael* idem sit quod *Curatio Dei*, quia *Tobiæ* curavit cœcitatem; *Gabriel* idem sonet quod *Fortitudo Dei*, quia præliis Dei præest : *Azariæ* nomen *Raphael* Angelus merito usurpavit, quod significat *Adjutorium Dei* : quia unus est ex septem qui adstant ante Thronum Dei : tanquam interioris admissionis Satrapæ, & nihilominus in Ministerium extraordinarie mittitur propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Non minus apposite id nomen sibi sumpsit *Raphael*, sive a radice *Atsar*, id est, *prohibuit* derivetur, ut idem sit *Azarias*, quod *Prohibitio vel Retentio Dei* : Siquidem Asmodæum Dæmonem prohibuit, ne *Tobiæ* ac *Sara* noceret, illumque religavit in deserto superioris Ægypti : Sive a radice *Ascar*, id est, *Dives fuit*, aut a radice *Otsar*, id est *Thesaurus*, ut *Azarias* idem sit quod *Divitiæ*, vel *Thesaurus Dei* : Ipse enim thesauros sapientiæ, & beneficientiæ Dei præ se fert, eorumque Administer ac Dispensator est : Sive tandem a radice *Asro*, id est, *Beatitudo*, petatur ejus significatio, ut *Azarias* idem sit quod *Beatitudo Dei*. Beati sunt enim cœlestes illi Spiritus, ex quo in gratia conditi, Deo post creationem suam amore casto adhæserunt, & in bona voluntate, quam a Deo acceperant, eodem amplius adjuvante perseverantes, ad illam beatitudinem, unde numquam se casuros certissime scirent, pervenerunt. Nec minus vere *Ananiæ Magni filium* se dixit : Sive *Ananias* scribatur per *Cheth*, Hebraiceque sonet *Chananias*, quod idem est ac *Gratia* sive *Donum Dei*. Totum enim quod sunt Angeli, Deo acceptum referunt; adeoque *Gratiæ Dei* filii jure merito vocantur : Sive scribatur per *Ain*, *Anania*, id est *Nubes Dei* : quia Angeli sunt filii Dei invisibilis & incomprehensibilis, *Qui posuit nubem latibulum suum*. Et ipse *Raphael* quasi nube assumpti corporis se obtexit, ut cum *Tobia* familiariter ceu dux viæ, comes, & frater versaretur. Fratrum autem nomine ab hominibus fidelibus & piis vocari non dedignantur Angeli; siquidem eumdem Patrem Deum utrique agnoscunt : ad eamdem salutis hæreditatem, quam possident illi, tendunt isti, & si meruerint, sunt *Angelorum Candidati*, ut ait *Tertullianus*.

Finis quintæ Mundi Ætatis.

HISTO-

HISTORIA ECCLESIASTICA

VETERIS TESTAMENTI.

SEXTA MUNDI ÆTAS,

A CAPTIVITATE BABYLONICA

AD NATALE CHRISTI,

ANNOS DUOS SUPRA SEXCENTOS

COMPLEXA.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

HUJUS ÆTATIS HISTORIA EX LIBRIS SACRIS EXPONITUR.

ARTICULUS PRIMUS.

De Rebus Judæorum tempore Captivitatis,

Aptivitas Babylonica septuaginta annis definita fuit *Jeremiæ* 25. & 29. & *Danielis* 9. 2. De quorum exordio & fine in Dissertationibus agemus. An Sacra Volumina in Urbis excidio perierint, Quęstio est ab Eruditis disceptata, quam pariter expendemus. Judęorum ad superstitiones Gentium defectionem sive Babylone, sive in Ægypto, tempore Captivitatis, literis prodidere Prophetę ad illorum reprehensionem & correctionem superstites, Jeremias, Baruch, Ezechiel, & Daniel. (*Jeremiæ* 44. *Baruch* 6. *Ezechielis* 36. *Danielis* 9.) Miracula plurima ad fidelium solatium per id tempus a Deo patrata. *Daniel* cœlestis sapientiæ specimen dedit, castissimam *Susannam* a Senibus impudicis falso adulterii accusatam, temere a Judicibus damnatam, moxque lapidibus obruendam, in judicium reduci jubens, insontemque absolvi: & Senes libidinosos, falsique testimonii convictos interimi. (*Danielis* 12.) Anno secundo Regni *Nabuchodonosoris*, Regis Babylonis, somnium ejus de statua, capite aureo, pectore & brachiis argenteis, ęneo ventre, testaceis simul ac ferreis pedibus quatuor Monarchias significante, Babyloniorum, Persarum, Gręcorum & Romanorum, usque ad Christi Regnum ęternum, eidem Regi rei per somnium visę immemori aperuit, & interpretatus est. Quamobrem *Nabuchodonosor* Numinis vim in *Daniele* agnoscens in terram pronus Prophetam adoravit, victimasque immolari, & thus ipsi adoleri voluit. Quo divinos honores respuente, in laudem Dei Judęorum erupit: *Vere*, inquit, *Deus vester Deus Deorum est, & Dominus Regum, & revelans mysteria: Quoniam tu potuisti aperire hoc Sacramentum*. Tum *Danielem* maximis muneribus donatum, omnibus Babylonis Provinciis & Magistratibus universis Chaldęorum pręfecit. *Danielis* vero socios, *Sidrach*, *Misach* & *Abdenago*, super operas Provincię Babylonis constituit, ut ipsi gratificaretur. (*Danielis* 2.) Paulo post anno scilicet decimosexto Captivitatis, *Nabuchodonosor* rebus prosperis insolens, statuam ex auro solido, cubitorum sexaginta, in campo *Dura* Provincię Babylonis erexit, omnibus eam adorare ad tubę clangorem jussis, pœna ignis in rebelles constituta. Chaldęis obsequentibus, *Ananias*, *Misael*, & *Azarias* statuam adorare renuunt, idenque Regis Edicto in fornacem ardentem conjiciuntur. Sanctis hominibus parcit ignis. Illæsis non modo corporibus, sed & vestimentis, mediis in flammis ambulant, in Dei laudes effusi. Ex fornace erumpens ignis in sævi operis ministros vim totam exerit. Rex novitate Miraculi attonitus, se tres viros in medio ignis ambulantes, & quartum cum illis *Similem Filio Dei* intueri testatur. Quamobrem Deum Hebræorum laudat, missisque per omnes ditiones suas Edictis, virtutem illius prædicat, blasphemiamque in ipsum proferri vetat sub pœna capitis & vastitatis. *Benedictus Deus eorum*, inquit, *Sidrach* videlicet, *Misach* & *Abdenago*, *qui misit Angelum suum*, *& eruit servos suos, qui crediderunt in eum; & verbum Regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua ne servirent, & ne adorarent omnem Deum, excepto Deo suo. A me ergo positum est hoc Decretum, ut omnis Populus, Tribus & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur: Neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare..... NABUCHODONOSOR Rex, omnibus Populis, Gentibus, & Linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur. Signa & mirabilia fecit apud me Deus Excelsus. Placuit ergo mihi prædicare signa ejus, quia magna sunt; & mirabilia ejus, quia fortia; & Regnum ejus Regnum sempiternum, & Potestas ejus in generationem, & generationem.* (Danielis 3.)

Miracula tempore Captivitatis patrata.

Susanna liberatio.

Daniel Nabuchodonosoris somnium explicat.

Tres pueri in fornacem missi absque illæsi. Nabuchodonosor Miraculi sectis, Deum Hebræorum laudat, & blasphemari vetat.

II. Verumtamen cum *Nabuchodonosoris* arrogans animus eo miraculo immutatus non esset, Deus superbiam ejus edomuit terribili calamitate. In dementiam scilicet ac furorem incidens, Regno, & hominum societate pulsus est, & in solitudinem ablegatus, ubi gramine quadrupedis instar vescebatur. Eo in statu septem annorum spatio transiit, prout ipsi fuerat prædictum a *Daniele*, somnium ejus de Arbore excelsa, succidi jussa, explicante, atque admonente ut peccata sua eleemosynis redimeret: Quod deinde cœlesti voce ipsi fuerat significatum, terribiliter inclamante: *Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex: Regnum tuum transibit a te; Et ab hominibus ejicient te & cum bestiis & feris erit habitatio tua; Fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in Regno hominum, & cuicumque voluerit det illud*. Ipsi denuntiata cœlitus est terribilis sententia, cum de potentia, divitiisque suis tacitus gloriaretur, post annum a prędictione Danielis: *Post finem mensium duodecim, in Aula Babylonis deambulabat. Respondit que Rex, & ait: Nonne hæc est Babylon Magna, quam ædificavi in Domum Regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cumque sermo adhuc esset in ore Regis, vox de cœlo ruit, &c.* Quem Prophetæ locum *S. Hieronymus* expendens, hæc habet: *Fecit quidem Nabuchodonosor, juxta Danielis consilium, misericordias in pauperes, & idcirco usque ad mensem duodecimum in eum est dilata sententia. Sed quia postea ambulans in Aula Babylonis, gloriatur, & dicit:* Nonne hęc est Babylon Magna, quam ego ædificavi? *Bonum misericordiæ perdidit malo superbiæ. Ideo igitur differtur sententia, ne videatur misericordia in pauperes minime profuisse. Sed statim ut locutus est, per superbiam perdidit Regnum, quod per eleemosynas conservatum fuerat.* Quod autem cor Nabuchodonosoris ab humano mutatum dicitur, & cor feræ datum ei, & quod ipse de se ait: *Et figura mea reversa est ad me*, non significat *formam ipsum amisisse, sed mentem*, ut idem *S. Hieronymus* explicat. Suffragatur & *Theodoretus* Libro 4. in Danielem, *Expulsus autem primum est* (inquit) *propter ipsum morbum: Furore enim & rabie correptus*,

Nabuchodonosoris pœna.

Nabuchodonosor formam humanam non amisit. Quo sensu cor feræ ipsi datum.

infinita mala perpetrasset, si modo ei facultas data fuisset. Deinde etiam propter odium, quod in illum omnes habentes, cum valebat, occultare conabantur, cum vero in calamitatem incidisset, omnes ei insultabant, ob crudelitatem ipsum abominati. Et fœnum, inquit, ut bos comedit. *Proprium est enim dissipientium, non solum dicere ac facere ea, quæ ratione & ordine careant, sed omnia etiam, in quæcumque inciderint, comedere: Quod certe etiam nunc potest in iis, qui a Dæmonibus vexantur: Talia enim & faciunt, & patiuntur. Neque solum ut bos comedit fœnum,* verum etiam a rore cœli corpus ejus infectum est. *Sub dio enim agens in æstmna, eodemque corpore cum gelu & æstu confictans, necessario alium colorem accepit.* Donec capilli ejus quasi leonum magni facti sunt, & ungues ejus quasi avium. *Non detonsus enim usitato more, neque resectis unguium excrementis, necessario eamdiu ejusmodi habuit & capillos & ungues. His autem omnibus significabat neglectum ipsum, & nulli curæ alicui fuisse. Divina enim providentia destitutus, ne propinquorum quidem cura potitus est, cum tamen ipsi adessent uxor, liberi, & cognati. Sed instar feræ inculta loca peragrabat, bestiarum cibum ventri indulgens. Nam quia homo cum esset, & in honore maximo, non intellexit, sed comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis, & in sibi subiectos ferina mente & animo fuerat, merito etiam ferina & agresti vita justissime damnatus fuit.*

Nabuchodonosor sanitati, menti, restitutus, Dei potentiam prædicat.

III. Post septem annos sanitati ac menti redditus, Regnoque restitutus, Dei potentiam agnovit, prædicavit, ut ipse testatur, Danielis 4. *Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum levavi, & sensus meus redditus est mihi: Et Altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi: Quia potestas ejus potestas sempiterna, & Regnum ejus in generationem & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: Juxta voluntatem enim suam facit tam in Virtutibus cæli, quam in habitatoribus terræ; & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti? In ipso tempore sensus meus reversus est ad me, & ad honorem Regni mei, decoremque perveni; & figura mea reversa est ad me; Et Optimates mei, & Magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum; & magnificentia amplior addita est mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo & magnifico, & glorifico Regem cæli; quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in superbia potest humiliare.* Quæ verba Theodoretus expendens, ait: *Tantum utilitatis ex calamitatibus percepit Nabuchodonosor, ut Prophetæ instar de Deo & sentiat & loquatur.* De *Nabuchodonosoris* conversione & salute ambigitur. Veram sinceramque pœnitentiam ipsum egisse *S. Hieronymus* censet Epistola 7.

Utrum Nabuchodonosor pœnitentiam egerit, & salutem æternam consecutus sit?

Numquam, inquit, *est sera conversio. Latro de Cruce transiit in Paradisum: Nabuchodonosor Rex Babylonis, post efferationem corporis & cordis, & belluarum in eremo convictum, mentem recepit humanam.* Idem *S. Augustino* visum est Epist. 111. olim 122. ad *Victorianum* scribenti: *Sed ne aliquis existimet illos Dei servos, quos dicis a Barbarie interfectos, sic illam mortem evadere debuisse, quomodo tres illi viri ab ignibus, & Daniel a leonibus liberatus est; sciat illa propterea facta Miracula, ut eos verum Deum colere crederent Reges, a quibus in illo supplicia tradebantur. Hoc enim erat in occulto judicio Dei, ut illis Regibus eo modo consuleret ad salutem. Antiocho autem Regi, qui Macchabæos pœnis crudelibus interemit, noluit ita consulere, sed eorum gloriosissimis passionibus eos duri Regis acriori severitate punivit.* Eidem sententiæ favet *Theodoretus* in Commentariis. Mitto *Pseudo-Dorotheum,* & *Pseudo-Epiphanium* in Vitis Prophetarum. Favet etiam Auctor Libri *de Prædestinatione & Gratia* olim sub nomine *S. Augustini* editi, Cap. 15. ubi *Nabuchodonosorem* cum *Pharaone* comparans ait: *Unde Nabuchodonosor pœnitentiam meruit fructuosam? Nonne post innumeras impietates flagellatus pœnituit, & Regnum quod perdiderat, rursus accepit; Pharao autem ipsis flagellis est durior effectus, & periit? Hic mihi rationem reddat, qui divinum consilium nimium altum sapienti corde dijudicat, cur medicamentum unius Medici confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad salutem, nisi quia Christi bonus odor aliis est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad naturam, ambo homines erant: Quantum ad dignitatem, ambo Reges: quantum ad causam, ambo captivum Populum Dei possidentes: Quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quod unus manum Dei sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: Alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio!* At Scriptura Sacra *Nabuchodonosorem* quidem Deum agnovisse, & laudasse testatur: An vero idololatriam ejuraverit, secundum Deum vixerit, atque in justitia perseveraverit, non significat. Id certe minus verisimile est, si de *Nabuchodonosore* intelligatur locus ille Isai. 14. *Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum!* . . . . *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas Gentes? Qui dicebas in corde tuo: In cælum conscendam, super Astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in Monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci.* Hæc ad *Nabuchodonosorem,* seu *Luciferi* typum refert *S. Hieronymus* Commentario in hunc locum.

Res Judæorum sub Evilmerodacho Rege Babylonis.

Beli & Draconis Historia.

IV. *Evilmerodach* filius & successor Nabuchodonosoris *Danielem* in pretio habuit, & pro suo in Judæos studio, *Jechoniam* vinculis exemit, & inter Reges clientelares præcipuo dignatus honore est, eique annonam ac Regium cultum subministravit, quamdiu vita fuit ipsi superstes. (4. *Regum* 25.) Ad *Evilmerodachi* tempora Beli & Draconis Historia referenda videtur. Neque enim Regem, sub quo gesta sunt, quæ *Danielis* Cap. 14. narrantur, fuisse *Cyrum* arbitror, quamvis hæc opinio *S. Irenæi* Lib. 4. Cap. 21. & *Theodoreti* in Commentariis hujus Prophetæ suffragio munita sit. Belus enim nullo in honore erat apud Persas, nullaque habebant Templa, nulla Deorum simulacra, antequam a Macedonibus debellati, eorum mores hac in re imitarentur. Quin magnum illum *Xerxem* sepulcrum *Beli* funditus destruxisse testatur *Strabo* Lib. 16. Præterea *Daniel* erat conviva Regis, sub quo hæc gesta sunt. At *Cyri* convivia frequentare potuisse centenarium Prophetam minus est verisimile. Denique Rex ille Babylonius erat, non Persa. Ita autem res gesta est. *Evilmerodachus* Sacerdotum præstigiis deceptus, quasi Idolum cibo ac potu uteretur, *Danielem* interrogat, cur Babyloniorum Numen despiceret. Deum viventem se colere respondet divinus Vates. *Belum* vivere Rex reponit: Neque enim vivæ expertem esse, qui tantam ciborum copiam quotidie absumat. Hominis errorem *Daniel* videns, fieri posse negat, ut statua intrinsecus lutea & foris ærea comedat. Rex septuaginta Sacerdotes accersit, iisque mortem minatur, ni dicant quis cibos in Templum quotidie illatos consumat. Escis ex more illatis, Templum Regio sigillo obsignatur, cum prius *Daniel,* Sacerdotibus exire jussis, pavimentum cinere aspersisset, ut occultos ingredientium aditus vestigia proderent. Postero die Rex introgressus absumptos cibos reperit, *Belum* magnum esse Numen prædicat. *Daniel* dolum vestigiis prodentibus detegit, Sacrificos cum conjugibus & filiis per occulta ostiola Templum subeuntes, exhibitam annonam exhausisse. Tunc omnes Regis imperio trucidati, Templum ac Idolum Beli *Danielis* potestati derelicta, funditus eversa sunt.

Daniel in lacum leonum conjectus, ibique illæsus.

Draconem ibidem colebant Babylonii, quem injecta in os massa ex pice, adipe, & pilis confecta, *Daniel* interfecit. Babylonii conspiratione facta, *Danielem* ad mortem deposcunt, quem Rex tradere compulsus ut seditionem compesceret, in lacum leonum conjici permisit. Ibi sex dierum spatio illæsus servatus est, quamvis ferarum fames solitorum subtractione ciborum esset irritata. Miraculum aliud accessit. *Habacuc* enim Propheta ab Angelo ex Judæa Babylonem supra lacum translatus, *Danielem* prandio, quod messoribus paraverat, recreavit: Statimque patriæ ac domicilio suo ab eodem Angelo restitutus est. *Habacuc* ille *Danielis* opsonator, ipse est cujus Vaticinia habemus, qui inter Minores Prophetas octavus est, ut censent *S. Hieronymus,* Proœmio Commentarii in Habacuc, *Pseudo-Epiphanius,* & *Pseudo-Dorotheus* in Vitis Prophetarum, aliique complures. Septimo die postquam *Daniel* in lacum leonum projectus fuerat, Rex illuc venit ut Vatem sanctissimum sibique carissimum lugeret; ipsumque in medio Leonum velut mansuetorum animalium sedentem conspiciens, exclamavit: *Magnus es Domine Deus Danielis.* Eoque educto, ejus insidiatores in eamdem foveam projici jussit; qui spectante Rege subito a leonibus discerpti & devorati sunt. Tunc ait Evilmerodachus: *Paveant omnes habitantes in universa terra Deum Danielis: Quia ipse est Salvator, faciens signa & mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.* (Ex Cap. 14. *Danielis.*)

Pœna Balthassari divinitus irrogata.

V. Alterum Deus Miraculum exhibuit in pœna *Balthassari* Regi irrogata. Ille enim Proceribus, uxoribus, concubinisque suis convivium instruxisset, sacra Deo vasa, quæ Hierosolymis *Nabuchodonosor* attulerat

ſerat, & quæ in theſauris aſſervabantur, produci juſſit, profanis uſibus polluenda. Vinum ex eis temulentus hauriebat, ſuaque laudabat Numina, ſpreto Hebræorum Deo, cum derepente ex cœnaculi pariete manum prominentem videt, certa verba ſcribentem: *MANE. THECEL. PHARES.* Spectaculo perterritus, cum Magi, Chaldæi, Aruſpices, Scripturam interpretari non poſſent, ſuggerente Regina, *Danielem* vocat. Is Regi ob impias voces, quas in Deum jactarat, & ſacrorum vaſorum pollutionem, imminere denuntiat interitum, Urbi pariter & Imperio excidium. *Hæc eſt*, inquit, *interpretatio ſermonis, MANE: Numeravit Deus Regnum tuum, & complevit illud. THECEL: Appenſus es in ſtatera, & inventus es minus habens. PHARES: Diviſum eſt Regnum tuum, & datum eſt Medis & Perſis.* Rex Prophetam ſummis honoribus affecit, quos terribilis ſcripturæ Interpreti promiſerat. *Indutus eſt*, ſcilicet, *purpura, & circumdata eſt torques aurea collo ejus, & prædicatum eſt de eo quod haberet poteſtatem tertius in Regno.* (Cap. 5. *Danielis.*) Quem locum expendens S. *Hieronymus*, ait: *Accepit autem inſigne Regium, torquem & purpuram; Ut Dario, qui erat ſucceſſurus in Regnum, fieret notior, & per notitiam honoratior. Nec mirum ſi Balthaſar audiens triſtia, ſolverit præmium quod pollicitus eſt. Aut enim longo poſt tempore credidit ventura quæ dixerat: Aut dum Dei Prophetam honorat, ſperat ſe veniam conſecuturum. Quam ſi non impetravit, maius fuiſſe credendum eſt ſacrilegium in Deum, quam honorem in hominem.*

Scriptura prodigialis a Daniele explicata.

Danielis dignitas.

Res Judæorum ſub Dario Medo.

VI. *Balthaſſere* ipſa in nocte interfecto, *Darius* in Regnum ſuccedens, adminiſtrationis publicæ curam in Satrapas centum & viginti, conſilio & rerum gerendarum prudentia inſignes tranſtulit. *Danielem* autem, cum duobus aliis, univerſo præfecit Imperio, ita ut cæteri Satrapæ adminiſtrationum rationes illis reddere tenerentur. Porro *Danielem*, quem Dei Spiritus, & cœleſtis Sapientia gerendæ Reipublicæ capaciorem cæteris omnibus effecerant, Proregem conſtituere decreverat. Quamobrem invidia perciti Satrapæ, Regi perſuadent, ut Lege lata prohibeat, ne quis proximis triginta diebus alteri, ſive Deo, ſive homini, præterquam ipſius Majeſtati ſupplicet. Qui violaverit Edictum, in foveam præceps, a leonibus devorandus mittatur. *Daniel* ſolitis pietatis officiis apud Deum perſungitur, & ter in die converſis Hieroſolymam verſus oculis, in genua proſtratus eum adorat, precatur. Quamobrem accuſatus ab æmulis, *Dario* ægre conſentiente in Lacum leonum conjicitur. Die ſequenti, occluſum ſigillo ſuo antrum *Darius* reſerans, *Danielem* vocat, a Deo ſervatum incolumem illæſumque gratulatur. Inde educi jubet, Accuſatoreſque illius, cum filiis & uxoribus eorum, in lacum detrudi, ubi a leonibus confeſtim diſcerpuntur, devorantur. Rex admirabilitate rei permotus, Dei Judæorum timorem & reverentiam promulgato Edicto ſubditis ſuis imperat. *A me*, inquit, *conſtitutum eſt Decretum, ut in univerſo Imperio & Regno meo tremiſcant & paveant Deum Danielis. Ipſe eſt enim Deus vivens & æternus in ſæcula: Et Regnum ejus non diſſipabitur, & poteſtas ejus uſque in æternum. Ipſe Liberator atque Salvator, faciens ſigna & mirabilia in cœlo, & in terra, qui liberavit Danielem de lacu leonum.* (Cap. 6. *Danielis.*)

Daniel in lacum leonum iterum conjectus.

Revelatio 70. Hebdomadum facta Danieli.

VII. Anno primo *Darii Medi*, DANIELI ferventiſſimas ad Deum preces fundenti, & Judæorum captivitatem atque calamitates ob ſua, Populique peccata a Deo inflictas humiliter agnoſcenti, facta eſt revelatio Septuaginta Hebdomadum, ſuper Dei Populo & Urbe ſancta definitarum, jam inde ab exitu verbi, ſeu Edicto de inſtaurandis Hieroſolymis uſque ad Chriſtum. (*Daniel* 24. & *ſeq.*) Unde autem ducenda ſit celebris illa Septuaginta Hebdomadum epocha, in Diſſertationibus expendemus.

Edictum Cyri de Judæorum libertate & reditu.

VIII. Cum *Cyrus* Rex Perſarum Babylonios ſub jugum miſiſſet, ac totius Orientis Imperio potiretur, jamque ſeptuageſimus numeraretur Judaicæ Captivitatis annus, novo Imperatori monſtrata ſunt *Iſaiæ* de ipſo Vaticinia Cap. 44. & 45. *Qui dico Cyro: Paſtor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jeruſalem: Ædificaberis; & Templo: fundaberis. Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorſa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo: Portas æneas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum, ut ſcias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum Deus Iſrael. Propter ſervum meum Jacob, & Iſrael electum meum, & vocavi te nomine tuo: Aſſimilavi te, & non cognoviſti me.* Hæc cum legiſſet, vel audiviſſet *Cyrus*, benevolentia ſingulari erga Judæos captivos affectus eſt, & edictum pro ipſorum libertate ac reditu, Templique Hieroſolymitani inſtauratione dedit, hujus tenoris: *Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa. Quis eſt in vobis de univerſo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo, aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Iſrael; ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adjuvent eum viri de loco ſuo, & argento, & auro, & ſubſtantia, & pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt Templo Dei, quod eſt in Jeruſalem.* Quin & ſacra vaſa reſtituit tum aurea, tum argentea, quinque millia quadringenta, quæ *Nabuchodonoſor* captis Hieroſolymis abſtulerat, & in Templo *Beli* poſuerat. Hæc geſta ſunt anno primo *Cyri* Babylone imperantis. (1. *Eſdræ* 1.) Legatur & *Joſephus* Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 1.

ARTICULUS II.

De Rebus Judæorum a ſoluta Captivitate ad Machabæos.

Judæorum e captivitate Babylonica exitus.

I. IMpetrata redeundi in patriam, Templique ædificandi facultate, Judæi, Ducibus *Zorobabele*, Regia Judæ familia oriundo, & *Joſue* ſeu *Jeſu* filio *Joſedech*, Summo Pontifice, acceptiſque a Theſaurario Regis *Mithridate* vaſis ſacris, multiſque privatorum veræ Religioni faventium muneribus, profectionem adornarunt, numero capitum quadraginta duorum millium, trecentorum & ſexaginta, exceptis uxoribus, ſervis, & ancillis. C. *Eſdræ* 1. Cap 2. & Lib. 2. Cap. 7.) Sumptus ad Templum ædificandum *Cyrus* Imperator ſuppeditavit, ſed & principum familiarum Patres ſponte contulerunt ſecundum vires ſuas impenſas operis, auri ſolidos ſexaginta millia, & mille; argenti minas quinque millia, & veſtes Sacerdotales centum. In ſuam quiſque civitatem profectus eſt. Prima de rebus ſacris cura fuit. Indictus ſeptimo menſe Hieroſolymis, ſecundum Legem totius Populi Conventus. Excitatum Altare, Sacrificia Deo Liberatori oblata, Feſtum Tabernaculorum ſolemni ritu celebratum, juge Sacrificium inſtauratum eſt. Anno proxime ſequenti, Templi ſecundi ſtructuram jactis fundamentis aggrediuntur. Cujus Ædificii incunabula, qui prius Templum viderant Seniores, cum mœrore & lacrymis; qui non viderant, cum gaudio & tripudio contemplabantur. (1. *Eſdræ* cap. 3.)

Secundi Templi jacta fundamenta.

Zorobabelem Babylonii *Saſſabaſarem* appellarunt, (1. *Eſdræ* 1. 8. 11. & 5. 14. 16.) Inter eos qui in Judæam reverſi ſunt cum *Zorobabele*, numeratur *Mardochæus*, qui diu in Judæa non manſit, ſed *Suſan* Regni Perſici Metropolim rediit, cum Templi ædificationem impeditam ac retardatam poſt Cyri mortem videret.

Cyrus Templi dumtaxat inſtaurandi, non Urbis ædificandæ licentiam Judæis conceſſit. Petavius refellitur.

II. *Petavius* Libro 12. *De Doctrina Temporum*, Cap. 31. aſſerit *Cyrum* non modo reparandi Templi licentiam Judæis conceſſiſſe, verum & ædificande urbis jus iiſdem tribuiſſe. Nititur auctoritate *Iſaiæ* 44. Capite dicentis: *Qui dico Cyro: Paſtor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Hæc eſt autem voluntas Dei: Qui dico Jeruſalem: Ædificaberis, & Templo: Fundaberis.* Et Cap. 45. *Ipſe ædificabit Civitatem meam, & captivitatem meam dimittet.* Deinde Judæorum hoſtes ſcribunt ad *Cambyſem* ſucceſſorem *Cyri*, utique prius ad *Cyrum* ſcripturi, niſi Judæos ipſius conceſſione & favore Urbem inſtaurare noviſſent: *Notum ſit Regi, quia Judæi qui aſcenderunt a te ad nos, venerunt in Jeruſalem Civitatem rebellem & peſſimam, quam ædificant extruentes muros ejus, & parietes componentes.* Nititur & auctoritate *Joſephi* Lib. 9. *Antiquitatum* Cap. 1. ſcribentis: *Cyrus convocatis clarioribus apud Babylonem Judæis, ait ſe illis permittere ut proficiſcantur in patriam, Urbemque Hieroſolymam, & Dei Templum ædificent denuo.* Et paulo poſt inducit eumdem Regem ita ſcribentem ad Præfectus: *Judæis qui regionem meam habitant, permiſi, ut quicumque vellent in propriam patriam reverti, Urbem denuo conderent, & Templum Dei Hieroſolymis ædificarent, eodem quo prius loco.*

At in Edicto *Cyri* nulla fit mentio inſtaurandæ Urbis, ſed ſolius Templi, ut patet ex 1. *Eſdræ* Cap. 1. *In anno primo Cyri Regis Perſarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri Regis Perſarum: Et traduxit vo-*

vocem in omni Regno suo, etiam per Scripturam dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jerusalem, quæ est in Judæa. Quis est in vobis de universo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipso: Ascendat in Jerusalem, quæ est in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Israel; ipse est Deus qui est in Jerusalem. Permisit quidem *Cyrus* consequenter Judæis, ut domos Hierosolymis ædificarent ad habitandum, cum Templum frustra futurum esset, nisi Sacerdotes, Levitæ, Populus, ad Religionem exercendam ibi manerent; nec sub dio degere possent, sed domibus ad arcendos imbres, æstus, & frigora opus esset. Et hoc tantum sensu permisisse dici potest *Cyrus*, ut Judæi Civitatem ædificarent: Nec alio modo *Isaias* & *Josephus* intelliguntur. Verum publica ædificia, mœnia, portas, propugnacula, quæ Civitatem faciunt proprie dictam, nec *Cyrus*, nec alius post ipsum Rex Persarum, Judæis ædificare permisit, usque ad *Artaxerxem Longimanum*, qui id demum concessit anno Regni sui vigesimo. Quod autem Samaritani post *Cyri* mortem Judæus apud *Artaxerxem*, sive *Cambysem* accusarint instauratæ Urbis ac Mœnium, palam est hanc expostulationem calumniam fuisse a Judæorum hostibus instructam, qui eum domos in Urbe excitari viderent, quod pro suo jure Judæi faciebant & Mœnia Templi ædificari, invidia pressi scripserunt ad Regem, Urbem condi, & muros Urbis reparari. Unde Rex a nefariis hominibus deceptus, jussit ut Urbis ædificationem prohiberent. (1. *Esdræ* 4.) Id autem sibi non arrogasse Judæos regnente *Cyro*, aut deinceps, usque ad vigesimum *Artaxerxis Longimani* annum, constat ex fine ejusdem Capitis, ubi ædificatio Templi, non Urbis intermissa dicitur. *Tunc intermissum est opus Domus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii Regis Persarum.*

Judaica Respublica status post Captivitatem.

III. Reversis e Captivitate Babylonica Judæis, ipsorum quoquo modo instaurata Respublica est. Nunquam tamen deinceps omnimoda libertate positi sunt, sed primum Persis, tum Græcis, postremo Romanis servierunt, tributisque pendendis obnoxii fuere. Hinc illorum hostes ad *Cambysem* scribunt 1. Esdræ 4. 13. *Nunc notum sit Regi, quia si Civitas illa ædificata fuerit, & Muri ejus instaurati, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt.* Et 2. *Esdræ* 9. Regnante apud Persas *Artaxerxe Longimano*, ita Deum orat Nehemias: *Ecce nos ipsi hodie servi sumus, & Terram dedisti patribus nostris ut comederent panem ejus, & quæ bona sunt ejus, & nos ipsi servi sumus in ea. Et fruges ejus multiplicantur Regibus quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & jumentis nostris secundum voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus.* Alterum servitutis argumentum est, quod nonnisi ea Persarum Regum arbitrio Duces & Magistratus habuerint. *Zorobabelem a Cyro* Ducem Populi constitutum, constat ex 1. Esdræ 5. 14. *Vasa Templi Dei aurea & argentea protulit Cyrus Rex de Templo Babylonis: & data sunt Sassabasar, quem & Principem constituit.* Certum etiam est *Esdram* ab *Artaxerxe Longimano* potestatem accepisse visitandi Judæam & Jerusalem: ibique constituendi Magistratus. 2. Esdræ 7. 25. *Tu autem, Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue Judices & Præsides, ut judicent omni Populo qui est trans Flumen, his videlicet qui noverunt Legem Dei tui.* De *Nehemia* idem patet ex 2. Esdræ 5. 24. *A die autem illa*, inquit, *qua præceperat Rex mihi ut essem Dux in Terra Juda, ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum-secundum Artaxerxis Regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quæ Ducibus debebantur, non comedimus; Duces autem primi, qui fuerunt ante me, gravaverunt Populum*, &c.

Penes Pontifices Auctoritas summa fuit usque ad *Macchabæos*, qui sacram administrationem cum profana conjunxerunt, (*Josepho* teste Libro 11. *Antiquitatum*, Cap. 4.) A soluta captivitate usque ad *Alexandrum Magnum* Pontifices fuere, *Josue* filius *Josedech*, *Joacim*, *Eliasib*, *Joiadas*, *Jonathas*, & *Jeddoam* sive *Jaddus*: quorum successio ex scriptura Sacra, *Josepho*, & *Nicephoro Constantinopolitano* habetur. An Pontifices Ducibus, vel Duces Pontificibus, aut utrique ex æquo externarum Monarchiarum Imperatoribus subessent, incertum. Id unum constat, Pontifices, in iis quæ Religionem & Sacra spectarent, primas tenuisse.

Impedimenta ædificationi Templi opposita.

IV. Ædificationi Templi multiplex impedimentum intercessit, primo Samaritanorum apud Judæos, seu Cutheorum artes. Illi enim simularunt se sacri Ædificii cooperatores esse velle. *Ædificemus*, inquiebant, *vobiscum, quia ita ut vos, quærimus Deum vestrum.* Hos merito repulerunt *Zorobabel*, & Principes Populi, rati cum Schismaticis nullam esse communionem ineundam. *Non est vobis & nobis*, inquiunt, *ut ædificemus Domum Deo nostro, sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus Rex Persarum.* Ob repulsam exacerbati Cuthæi, vi & minis Judæorum opera impediebant, imo *Cyri* Consiliarios & Ministros pecunia corrumpebant, ut optimi Principis jussa variis modis & effugiis eluderent, cum præsertim bello Massagetico in longinquis regionibus implicitus esset. Alterum accessit impedimentum, scilicet mors *Cyri* in illa Expeditione. Tertium mox secutum est, calumniæ scilicet apud *Assuerum* & *Artaxerxem*, qui instaurationem Urbis Rescripto Regio inhibuit, ejusque rei curam ipsis Judæorum Accusatoribus demendavit. *Tunc intermissum est opus Domini* (Templi scilicet ædificatio) *in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii Regis Persarum* (1. *Esdræ* 4.)

Assuerus a quo templi ædificatio prohibita, est Cambyses.

ASSUERUM illum apud quem Judæos Cuthæi accusarunt, fuisse *Cambysem* filium *Cyri*, ejusdemque in Imperio successorem, eumdemque *Artaxerxem* vocari; *Darium* vero illum sub quo sacrum opus resumptum est, esse *Darium Histaspis*, communis est sententia, *Josephi* suffragio firmata Libro 11. *Antiq.* Cap. 3. & 4. Improbabilis ergo sententia *Scaligeri* asserentis *Assuerum* esse *Xerxem*; *Darium* vero illum esse *Darium Nothum*. *Artaxerxem* tamen ab *Assuero* distinguendum, si quis contendat, non admodum repugnabo, ut *Assuerus* sit *Cambyses*, *Artaxerxes* vero *Smerdis Magus*, qui & *Oropastes* a *Trogo Pompejo* vocatur, a *Ctesia* vero *Tanyoxarces*, qui deinde paululum immutato nomine, facile *Artaxerxes* vocari obtinuit. Attamen septuaginta Sixtinæ Editionis pro *Assuero Artaxerxem* habent: Et nonnulli Codices Cap. 4. Libri 1. Esdræ 5. 6. *In Regno autem Assueri, ipse est Artaxerxes.*

Sacrum opus sub Dario Histaspide resumptum, qui Judæis favit.

V. *Dario Histaspis* filio regnante, anno ejus secundo Prophetis *Aggæo* & *Zacharia* suadentibus, *Zorobabel* & *Josue* Pontifex magno studio ad fabricam Templi conversi, super fundamenta *Cyri* tempore posita struere, ac divinum opus urgere cœperunt, approbante Rege, qui secundum Edictum *Cyri Ecbatanis* inventum, novo ad Magistratus Cis Euphratenses Rescripto sumptus ad sacrum Ædificium, & victimas ad sacrificia de Regio Ærario suppeditari jussit, ut Hierosolymitani Sacerdotes Deum cœli pro Regis & filiorum ejus incolumitate orarent. Suspendii & publicationis bonorum pœna contra Regiæ Jussionis violatores adjecta, cum hac imprecatione: *Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia Regna, & Populum qui extenderit manum suam ut repugnet, & dissipet Domum Dei illam quæ est in Jerusalem.* (Ex Lib. 1. *Esdræ*, Cap. 5. & 6. & *Aggæi* Prophetæ Cap. 1.) Anno *Darii Histaspis* sexto die tertia mensis Adar, sexto Februarii nostri respondente, absoluta est Templi fabrica, & dedicatio magna solemnitate & lætitia peracta est, cui successit Paschalis Festi celebratio quarta-decima die Mensis primi. (*Esdræ* 1. Cap. 6.) *Darium* sub quo secundi Templi fabbrica absoluta est, fuisse *Darium Nothum* Artaxerxis Longimani successorem, non *Darium Histaspis*, contendunt *Josephus*, *Scaliger*, *Calvisius*, *Helvicus*, *Drusius*, & alii, quos in Dissertationibus refellemus. Discrimen Templi secundi maximum a prioris Salomonici gloria, saltem quoad ornatum & splendorem, si non quoad aream & latitudinem: Ex præsentia tamen Christi Jesu, *Desiderati cunctis Gentibus*, major Templi secundi quam primi gloria futura, secundum *Aggæi* Oraculum, Cap. 2. 8. 10.

Zorobabel & Jesus Josedecides, Christi typi.

VI. Insignes Christi Servatoris typi fuere *Zorobabel*, & *Jesus* filius *Josedech*. Ut enim illi Judæorum e Captivitate Babylonica redeuntium Duces fuerunt; ita Christus homines Mundi hujus captivitate liberatos in Patriam, cœlestem nempe Jerusalem deducit. Illi Templum Hierosolymitanum instaurarunt: Christus Ecclesiam ex vivis lapidibus extruxit. His Cuthæi Judæorum hostes: Christo Satanas & Mundus adversati sunt. *Jesus* filius *Josedech*, postquam indutus esset vestibus sordidis, vestes novas & mundas induit, eique cidaris est imposita: Christus post ignominiam passionis, immortalitate, gloria, & honore coronatus est. Confer *Zachariæ* Caput 3. Denique, ut ait *S. Hieronymus* in *Aggæi* Cap. 1. *Unus atque idem est Dominus noster atque Salvator, Rex, & Magnus Sacerdos; cujus typum, secundum id quod Rex erat, portabat Zorobabel, secundum id autem quod Pontifex erat, portabat cognominis ejus Jesus.*

Quo tempore contigerint Estheris & Judithæ Historia.

VII. Sub *Dario Histaspis* Historiam *Estheris* contigisse, probabilior sententia est. Qua de re in Dissertationibus agemus. Post hæc tempora *Juditha* conti-

git

git Historia sub *Xernis* Imperio, ut suo etiam loco ostendemus.

Res Judaeorum sub Artaxerxe Longimano. Esdra Profectio Hierosolymam, ibique gesta.

VIII. Anno septimo *Artaxerxis Longimani* Ragis Persarum, *Esdras* Sacerdotali genera ortus, & inter exules Judæos principe loco ob insignem Legis paritiam habitus, Hierosolymam profectus est ad Ecclasię & Reipublicæ statum in melius reformandum, Regio munitus Edicto, quod legitur *1. Esdræ* Capit. 7. Regio illo Diplomata non solum ipsi facultas data ast Judęos in Patriam reduces visitandi & docendi, sed & munera ac donaria Regis, Principum, privatorum, & vasa sacra in Ministerium Domus Dei concradita. Jusom atiam Regii Ærarii Trans-Euphratensibus Præfectis, ut ex thesaum & fisco Regio *Esdræ* Sacerdoti, Scribæ Legis Dei Cœli absque mora darent quicquid petatet, ad Domum Dei fartam tactam conservandam & ornandam, & ad sacrificia procuranda, usque ad argenti talenta centum, certamque tritici, vini, & olei mensuram, sal vam absque mensura. Notanda hæc Regii Edicti verba: *Omne quod ad Ritum Dei cœli pertinet, tribuatur diligenter in Domo Dei: Ne forte irascatur contra Regnum Regis & filiorum ejus.* Sacerdotibus, Levitis, Cantoribus, Janitoribus, Nathinæis Sacrorum Ministris ax Gabaonitarum gente propagatis, immunitas a vectigalibus & tributis concessa. Ipsi varo *Esdræ* potestas data constituendi Judices & Præsides, qui in Divinæ, & Regiæ Legis transgressoras pro criminum gravitate animadverterent. (1. *Esdræ* 8.) Profecti cum *Esdra* ea principibus Judæorum familiis mille quingenti quatuordecim viri, pręter Leviticę Tribus homines quadraginta, & Nathinæos viginti supra ducentos, pręmissis jejunio & oratione, adornata profectio. Sacerdotibus Levitisque selectis *Esdras* aurum, argentum, ac vasa Templo Dei destinata concredidit, argenti talenta sexcenta quinquaginta, auri talenta centum, vasa argentea centum, crateres auraos viginti, &c. Hierosolymam cum pervenissent, post triduum depositis in thesaum Tampli donariis, oblatisque Deo Sacrificiis, Regis Edictum Satrapis & Ducibus trans Euphratam constitutis tradiderunt, qui opibus ac præsidio pios *Esdræ* conatus, secundum *Artaxerxis* Mandata promoverunt. (1. *Esdræ* 8.) Cum autem cognovisset *Esdras* Judæos cum alienigenis connubia Lege vetita contraxisse, peccatum Populi coram Domino primum deflevit, tum iniquas pactiones dirimens, profanas uxores, ac susceptos ex eis liberos abjicere jussit. (1. *Esdræ* 9. 10.)

Nehemiæ profectio, instauratio urbis, aliaque pie gesta.

IX. Anno *Artaxerxis Longimani* vigesimo, *Nehemias*, Idem ille qui *Esdræ* Lib. 1. Cap. 2. v. 2. inter capita deportatorum, & cum aodem *Esdra* redeuntium rememoratur, (quantumvis repugnet *Scaliger*) Pincerna Regis, aum Gentem suam parum prospere Hierosolymis agere accepisset, Civitate scilicet adhuc in ruinis jacente, & hostium incursibus undequaque patente, potestatem a Rege impetravit eundi in Judęam, Urbemque instaurandi, ac mœnibus, turribus, portisque muniendi. Cum Regiis ad Provinciarum Præsides literis, & Militum præsidio profectus, opus urget, Judæorum hostibus frustra repugnantibus, quos inter aminebant *Sanaballat* Horonites, *Tobias* Ammonitas, & *Gosem* Arabs. Ædificati sunt Muri (ut *Daniel* Capit. 9. 25. prædixarat) *in angustia Temporum*: Nam *Media pars Juvenum faciebat opus; & media parata stat ad bellum, & lancea, & scuta, & arcus, & lorica, & Principes post eos in omni domo Juda, ædificantium in Muro, & portantium onera, & imponentium; Una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium . . . Completus est autem Murus quinquaginta diebus.* (2. Esdrę Cap. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.) Absoluta Murorum structura, Dedicationem eorum magna cum solemnitate instituit *Nehemias* die primo Mensis septimi (quo celebrandum erat ex præscripto Legis Festum Tubarum.) Recitatis Hymnis sacris & Psalmis, oblatisque sacrificiis (2. *Esdræ* 8. 1. 18. & 12. 27. & seq.) prælegit *Esdras* rogante Populo in platea congregato, & cum reverentia audiente, Librum Legis e gradu ligneo sive suggestu quem paraverat. Populus Legem edoctus, Festum Tabernaculorum lætus celebravit, solemnem peccatorum Confessionem & Pœnitentię contestationem edidit die vigesima quarta Mensis, fœdusque cum Deo renovavit, jurata Legis accuratiori observantia quoad certa præsertim capita, quæ negligentius observata fuerant; scilicet de alienigenis uxoribus non ducendis, de Sabbato sanctificando, & mercatu ea die impediendo, de Anno septimo, de decimis aliisque oblationibus præstandis. (2. *Esdræ* Cap. 8. 9. & 10.) Eo tempore inventus est ignis sacer, olim a Sacerdotibus jubente *Jeremia* absconditus, quem in aquam crassam mirabiliter conversum invenerunt; qua quidem aqua cum ligna & victimas superpositas Altari perfudissent, ad radius Solis accensus ast ignis magnus, quo Sacrificium consumptum ast. In perennem hujus Miraculi memoriam instituta solemnitas, post Scenopegiam quotannis celebranda. Eventum admirabile cum Rex *Artaxerxes* didicisset, locum circumsepsit, & sacrum asseivoluit. (2. *Macchab.* 1.) Hic est Vulgatæ nostræ sensus: *Considerans autem Rex, & rem diligenter examinans, fecit ei Templum ut probaret quod factum erat.* Græcus Textus habet Περιφράξας δὲ ὁ βασιλεὺς ἱερὸν ἐποίησεν. *Circumsepiens autem Rex Sacrum fecit.* Tunc etiam Tabernaculum, Arcam fœderis, & Altare thymiamatis olim a *Jeremia* in spelunca abscondita, inventa fuisse probabile est, juxta ejusdem Prophetæ Vaticinium 2. *Machabæorum* 2. 7. laudatum: *Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat: & tunc Dominus ostendet hæc.*

Usurarum remissio.

Ignis sacri inventio.

Inter cætera *Nehemiæ* pie gesta, illud singulari lauda dignum ast, quod divitibus auctor fuit ut usuras centesimas ramitterent, & fundos pignoris nexu obstrictos debitoribus restituerent: Sinumque suum excutians dixit: *Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum istud de domo sua, & de laboribus suis: Sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo. Amen.* (2. Esdræ 5.) Frequentiæ Sanctæ Civitatis consuluit, jubens ut Principes Populi, & ax reliqua multitudine decimus quisque Hierosolymis habitarent, prætar eos qui sponte illuc assent commigraturi. Functiones etiam Sacerdotum, Janitorum, Cantorum in vices ac ministeria sua distribuit, Regia auctoritate usus (2. *Esdræ* 11. 1. 23.) Sacerdotem fuisse *Nehemiam* ipsum plarique censent, negant alii cum *Eusebio*, *Sulpitio Severo*, & *S. Isidoro Hispalensi*, qui eum ex Tribu Juda fuisse censat. Decimo quidem Capite Libri *Nehemiæ*, Sacerdotes dicuntur ii, quorum nomina proxime pręmissa sunt, inter quæ primum occurrit illud *Nehemiæ*: At hæc notatio, *Hi Sacerdotes*, ad cæteros pertinat, non ad ipsum *Nehemiam*. Quod autem 2. *Macchabæorum* 1. 21. legitur: *Jussit Sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua*, mendosum est, ut ex Græco Textu constat; Ἐκέλευσε τοὺς ἱερεῖς Νεεμίας ἐπιρρᾶναι τῷ ὕδατι. Quod ita vertendum est: *Jussit Nehemias Sacerdotes aspergere ipsa aqua.*

Utrum Nehemias Sacerdos fuerit.

X. Anno *Artaxerxis Longimani* trigesimo secundo, *Nehemias* juxta condictum raversus est in Persidem. Eo absenta *Eliasib* Pontifax in gratiam *Tobiæ* Ammonitæ affinis sui Gazophylacium ingens ad latera Templi axtruxerat, Levitis, Cantoribus, aliisque Templi Ministris, decimarum & primitiarum parte fraudatis. Hunc aliosque abusus *Nehemias*, cum Regis licentia Hierosolymam redux emendavit, in Sabbati violatores, & eos qui peregrinis Matrimoniis se contaminaverant, animadvertit. (2. *Esdræ* 13.)

Judæorum lingua & characteres post captivitatem.

XI. Judæorum lingua post reditum ex Captivitate mutationem subiit. Non enim pura Chaldaica fuit, seu Aramæa vetus, cui tempora Captivitatis assueverant, sed mixta ax Hebræa vetere, quæ Syriaca dicta est, sensim linguarum peregrinarum admixtiona corrupta. Characteres etiam mutati, & pro veteribus Hebraicis Chaldaicæ literæ, quas quadratas vocant, ab *Esdra* substitutæ: Tum ut Populo Chaldaicæ litaraturæ tempore Captivitatis assueto facilior esset lectio sacrorum librorum; tum ut hoc pacto a Samaritanis tanto evidentius distinguerentur, qui vetustos characteres Hebraicos usurpabant. Ita *Eusebius* in Chronico ad annum quater millesimum septingentesimum quadragesimum, *S. Hieronymus* Prologo in 1. *Regum*, & Commentatio in *Ezechielis* 9. & in Cap. 3. Epistolæ ad Galatas. Eaque communis est Hebręorum Traditio. Lege *Valtonum Prolegomeno 3. in Biblia Polyglotta*, Num. 29. 30. & sequentibus.

ARTICULUS III.

De Rebus Judæorum a Macchabæis ad Herodem.

Jaddi Pontificatus. Res Judæorum sub Alexandro Magno.

I. NOn ax Scriptura Sacra dumtaxat, sed ax *Josepho*, hujus Epochæ pertexenda Historia est; atque ut ordine procedamus, ab *Alexandri Magni* temporibus incipiendum, cum Auctore Lib. 1. *Macchabæorum*. Olympiade 140. quo tempore *Alexander* celeberrimam illam contra Persas Expeditionem incredibili cum felicitate suscepit, Hebræorum Sacris forte & Reipublicæ præerat *Jaddus*. Hujus frater *Manosses* profano Matrimonio sum filia *Sanaballat* Cuthæi, Samarię

Præ-

Præfecti, alterius ab eo qui *Nehemiæ* temporibus Judæis infensus fuerat, contracto, Popularium suorum odium incurrit, a quibus pulsus, ad Socerum confugit.

Cum autem *Alexander* victoria ad *Issum* reportata, Syriam & Phœniciam aggrederetur, *Sanaballat* a *Dario* Persarum Rege deficiens, victorem sibi conciliavit *Alexandrum*, ab eoque impetravit, ut Templum Hierosolymitano simile in Monte *Garizim*, qui Samariæ imminet, extruere liceret, eique *Manassen* generum suum Summum Sacerdotem præficere. Hunc multos e Judæis novitatis studio secuturos, atque ita gentem in partes trahendam, viribusque debilitandam, quod in rem *Alexandri* cederet. Hinc perpetua deinceps Judæos inter & Samaritanos de vero adorationis loco discordia. Rea, Tyro & Gaza expugnatis, in Judæos arma vertit, qui auxilia ipsi in obsidione Tyri denegaverant, sacramentum quo Persarum Imperio obstricti erant, causati. Hierosolymam formidando cum Exercitu petenti, *Jaddus* Pontifex infulatus, cum Sacerdotum choro, & universo Populo albis vestibus induto, Urbe egressus, ita venerabilis visus est, ut ex equo desiliens non tantum officiose salutaret, sed & Nomen Dei, quod in fronte gestabat, aurea in lamina insculptum, adoraret. Talis speciem Viri sibi in Macedonia agenti in somnio oblatam, contra Persas victoriam prænunciasse asserens. Tum deducente Pontifice Urbem ingressus, Deo, cujus ope victoriam de Persis sperabat, hostias obtulit. *Non ad ejus cultum vera pietate conversus, sed impia vanitate cum Diis falsis eum colendum putans*, inquit *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 45. Audita que *Danielis* Prophetia, qua Greco cuidam victoria contra Persas predicitur, placatus & benevolus Genti discessit, libero patriarum Legum usu permisso, & tributorum immunitate anno septimo concessa, quo terram iis colere non licebat. Cum vero Samaritani eadem postmodum peterent, nec tamen profiteri possent se Judaici generis esse, responsum distulit. Hęc pluribus *Josephus* Lib. 11. *Antiquitatum* Cap. 8.

Res Judæorum sub Ptolomæo Lagi.

II. Distractis morte *Alexandri Magni* Asię Provinciis, *Ptolemæus Lagi* Præfectorum ejus unus Ægyptum occupat, eique Syriam adjungere cogitans, Hierosolymam dolo invadit. Urbem enim Sabbatho ingressus velut Sacrorum gratia, Judæis nihil hostile suspicantibus, nec ad defensionem ob religionem diei se comparantibus, ipsam in potestatem facile redegit: Ingentemque ex illa, & ex vicina Samaritanorum Gente multitudinem in Ægyptum deduxit; & quos fideles, ac Sacramenti præstiti observantes comperisset, in Præsidia distribuit: reliquos Civitatis Alexandrinæ jure donavit, & clementer tractavit, ut testatur *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 1. ubi & *Agatharciden Cnidium* citat, hæc de Judæis scribentem: *Est gens quæ Judæorum dicitur, Urbem incolens magnam & munitam, Hierosolyma nomine. Hanc passi sunt in Ptolomæi potestatem pervenire: Et dum propter superstitionem gravantur arma sumere, gravem Dominum receperunt.* His temporibus Summus Pontifex erat *Onias* Jaddi filius.

Onias & Simon Justus Pontifices.

Quiæ successit *Simeon* ejus filius, cognomine *Justus*, cujus Pręclarum legitur elogium Ecclesiastici 50. *Simon Oniæ filius, Sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis corroboravit Templum. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & excelsi parietes Templi. In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum, & quasi Mare adimpleti sunt supra modum. Qui curavit Gentem suam, & liberavit eam a perditione. Qui prævaluit amplificare Civitatem, qui adeptus est gloriam in conversatione Gentis: Et ingressum Domus & Atrii amplificavit. Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi Luna plena in diebus suis lucet. Et quasi Sol refulgens, sic ille effulsit in Templo Dei*, &c. Cum *Simon* parvulo filio *Onia* relicto defunctus esset, ipsi in Pontificatu successit *Eleazarus*. (Ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. & *Eusebio* in Chronico.)

Res Judæorum sub Ptolomæo Philadelpho. Eleazari Pontificatus. Græca Versio 70. Interpretum.

III. Regnante post *Ptolomæum Lagi* in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho* ejus filio, celeberrima illa Sacrorum Librorum Veteris Testamenti in Græcam Linguam Translatio facta est. *Ptolomæus* scilicet missa ad *Eleazarum* Pontificem Legatione, Septuaginta duos viros Legis divinæ & utriusque Linguæ peritissimos ab ipso obtinuit, qui ab ipso in Insula Pharo magnifice excepti, Versionem omnium Veteris Instrumenti Librorum, quos Hebræorum Canon habebat, summo consensu adornarunt. Qua de re præter personati *Aristeæ* Libellum, legendi *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. & *Philo Alexandrinus* Lib. *De Vita Mosis*, *Eusebius* Lib. 8. *Præparationis Evangelicę*, Cap. 1. 2. 3. 4. 5. Hujus auctor consilii *Ptolomæo* Regi fuisse dicitur *Demetrius Phalereus* Philosophus Atheniensis ad Bibliothecam instruendam Libros undequaque conquirens. Singulari Dei providentia hęc Versio procurata est, tum ne Judæi Hellenistæ Græcum sermonem usurpantes Librorum Sacrorum intelligentia fraudarentur, tum ut Gentiles sic ad Christi fidem preparentur. Qua de re *Eusebius* Lib. 8. *Pręparationis Evangelicæ*, Cap. 1. ita scribit: *Cum felix illud tempus instaret, quo salutaris hujus Servatoris nostri doctrinæ Lux, sub Romanis Imperatoribus in cunctos se se homines longe lateque diffunderet, adeoque præcipua tum ratio quædam postularet, ut quę de ipso extarent Oracula, nec non Hebræorum illorum Vita, ac religiosæ disciplinæ Leges, quos longe Deus ipse carissimos habuisset, cum tot eæ sæculorum intervallo patrii sermonis integumentis clausæ latuissent, cæteris tandem aliquando Nationibus, quæ postmodum in cognitionis divinæ communionem vocandæ erant, omnibus paterent: Deus ille tantorum bonorum auctor divinæ scientiæ vi futurum intuitus, singulari egit providentia, ut quæ de venturo paulo post generis humani Servatore, eodemque sanctioris erga unum præpotentem Deum Religionis omnibus sub Sole degentibus Doctore futuro, prædicta jam olim essent, ea demum accurata explicatione patefacta, & publicis in Bibliothecis collocata cunctorum in lucem venirent, immissa hac Ptolomæo Regi mente divinitus: Nimirum ut quædam quasi penus esset, unde illa postmodum in Populorum omnium usum fructumque promerentur. Enimvero quorum aliter nulla nobis unquam a Judæis, suorum nobis Oraculorum cognitionem invidentibus, copia fieret, eorum divino consilio provisam Interpretationem accepimus, atque ab illis ipsis qui plurimum apud eos cum prudentia, tum gentilitiarum quoque literarum scientia præstabant, elaboratam.*

Manasses, Onias II. & Simonis II. Pontificatus.

IV. *Eleazaro* in Pontificatu successit *Manasses* ipsius patruus, *Manassi* vero *Onias Secundus*, Simonis Justi filius, a paterna virtute degener. Hic tributum viginti talentorum, quod Decessores Ægypti Regi pro Populo pendere de suo solebant, solvere eum pre avaritia recusasset, Provinciam in maximum discrimen conjecit. Sed illud avertit *Josephus* ejus ex sorore nepos, qui in Ægyptum profectus, *Ptolomæum Evergetem* placavit soluto tributo, novisque oblatis muneribus. (Ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 3. & 4.) Post *Oniam*, Pontificatum gessit *Simon* hujus nominis secundus, ejus filius: Cujus tempore *Ptolomæus Philopator* Ægypti Rex Hierosolymam venisse dicitur, oblatisque in Templo Ritu Judaico Sacrificiis, eum in Sancta Sanctorum invitis Sacerdotibus introire vellet, insigni Miraculo repulsus, atque ob repulsam indignatus, Judæos Alexandriæ degentes atrociter vexasse. Ita Scriptor Apocriphus Libri 3. *Machabæorum* Cap. 2. Quæ *Josephus* in Libris *Judaicarum Antiquitatum* pręterit, Libro vero 2. contra *Apionem* ea tribuit *Ptolomæo Physconi*.

Onias III. Pontificatus.

V. *Simoni Secundo* in Pontificatu successit *Onias Tertius*, ad quem *Areus* Rex Spartanorum Legationem & epistolam misit, se suosque Cives Judæorum cognatos, ab *Abrahamo* communi parente (ex *Cethura* scilicet) progenitos professus. (1. *Machab.* 12. 20. & seq. & ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 5.) Alii tamen ad *Oniam Secundum* referunt, ut *Salianus*; quidam ad *Oniam Primum*, ut *Scaliger*.

Judæorum status sub Antiocho Magno, & Seleuco ejus filio, Syriæ Regibus.

VI. *Antiocho Magno* in Asia regnante, in continua vexatione tam Judæa quam Cęlesyria fuere; quod eo bellum gerente cum *Ptolomæo Philopatore*, hujusque filio *Ptolomæo Epiphane*, sive vinceret, sive vinceretur, male mulctarentur, non aliter quam Navis fluctibus utrimque oppugnata; inter prosperam & adversam fortunam *Antiochi* jactatæ. Tandem victor *Antiochus* Judæam obtinuit. Pax deinde inter utrumque Regem affinitate firmata. *Antiocho Magno* successit *Seleucus* ejus filius, Josepho *Soter*, aliis *Philopator* cognominatus. Duo Regis hujus facta referuntur Libro secundo *Machabæorum*, Cap. 3. unum laudabile, quod sumptus ad Sacrificia Templi Hierosolymitani suppeditaverit; turpe alterum, quod thesauros Templi diripere conatus sit, sed frustra. *Heliodorus* enim impietatis minister divina virtute deterritus, & ab Angelis flagellatus, ac pene exanimis relictus, vitam ægre obtinuit, *Onia* Summo Sacerdote hostiam pro ejus salute offerente. Sacrilegium Regi suggesserat *Apollonius* Cęlesyrię & Phœniciæ Præfectus, proditione *Simonis* cujusdam Benjaminitæ, qui Templi Præpositus erat, incitatus. *Josephus* Libro *De Machabæis*, non *Heliodorum*,

rum, sed ipsum *Apollonium* ad Sacrum Ærarium diripiendum missum, & visione Angelica stupefactum memorat; sed Scriptori Sacri Libri secundi *Machabæorum* major adhibenda fides. Cæterum tunc *Sancta Civitas habitasse in pace* dicitur, *& Leges optime custoditæ, propter Oniæ Pontificis pietatem, & animos odio habentes mala*. (Lib. 2. *Machabæorum* Cap. 3. 1.) Cum autem *Simon* illa calumniis pium Pontificem proscinderet, ac seditionis periculum immineret, *Apollonio* Præfecto *Simoni* favente, *Onias* ad Regem profectus est, ut *Simonem* ejus auctoritate coerceri obtineret. (2. *Machab.* 4.)

Status Reipublicæ Judaicæ sub Pseudo-Pontificibus Jasone & Menelao.

VII. *Antiocho Epiphane* in Asia, & Syria regnante, Regni ejus anno primo, *Ptolomæo* vero *Philopatore* in Ægypto, anno Regni ejus quinto, *Jason* frater *Oniæ* Summi Pontificis, corrupto immensæ pecuniæ promissione Rege *Antiocho*, Pontificatum adeptus est, piissimo fratre exauctorato: mercatus est etiam licentiam Gymnasii, seu palæstræ more Græcorum, & Lupanaris Epheborum sub ipsa Arce Sion instituendi, ac Hierosolymitanos Antiochenæ Civitatis jure donari obtinuit. Hoc pacto Hebræorum plurimos traduxit ad Instituta Gentium; adeo ut plerique etiam e Sacerdotum genere ea licentia usi, turpissimis Ludis ac Spectaculis indulgerent, Legis Mosaicæ Ritus impune negligerent, & Circumcisionis præcipue multos pœniteret, puderetque. (1. *Machab.* 1. 12. & seq. 2. *Machab.* 4. 21. & 15.) Anno sequenti, *Antiochus* in Judæam veniens, a *Jasone* Pseudo-Pontifice & Civitate magnifice susceptus est. Cum in Syriam redisset, post triennium ex quo impius Jason fratrem suum Pontificatu deturbaverat, *Menelaus Simonis* illius Benjaminitæ frater, qui in odium *Oniæ* thesauros Templi *Seleuco Philopatori* prodiderat, a *Jasone* missus ut Regi *Antiocho* pecunias ferret, trecentorum amplius quam *Jason* pendebat talentorum pactione Pontificatum obtinuit, pulso *Jasone*, & in Ammanitam regionem profugo. Sed cum pecunias Regi promissas non solveret *Menelaus*, pariter amotus est, dignitate in fratrem ejus *Lysimachum* translata. Ille interim ad omne scelus paratissimus, aurea vasa furtim e Templo ablata donavit *Andronico* Antiochiæ Præfecto, & alia Tyri, ac in vicinis Civitatibus vendidit. Quamobrem *Onias* Pontifex qui Antiochiam secesserat, ipsius impietatem coarguens, mortem pro justitia subiit, illi ab *Andronico* ipsius *Menelai* precibus illatam. (2. *Machab.* 4.) Judæi, Græciqua apud Regem de facinore nefario conquesti. Rex temperare non potuit a lacrymis, *Defuncti sobrietatem & modestiam recordatus*, & *Andronicum* purpura exutum, ac per Civitatem ignominiæ causa circumductum, eodem in loco capite plecti jussit, ubi *Onium* occiderat. (*Ibid.*) Haud multo post *Lysimachus* ob sacrilegia de *Menelai* fratris consilio in Templo commissa, in seditione populari occisus est. *Menelaus* apud Regem accusatus, non solum pecunia vitam redemit, sed & Pontificiam Dignitatem. (*Ibid.*)

VIII. *Antiocho* secundam Expeditionem in Ægyptum contra *Ptolomæos Philometorem* & *Evergetem* parante, multa ostenta in aera futurarum cladium prænuntia Hierosolymis visa sunt. Illarum initium ab impio *Jasone* ducendum, qui occupata improviso impetu, cum mille virorum manu, Sancta Civitate, cædibus impune grassatus est, quasi trophæa de hostibus, non de civibus capturus. Quo tempore, fugiente in Arcem *Menelao*, & turbata cædibus tota Civitate, Templum derelictum est, & Sacrificia intermissa, Sacerdotibus pariter fugientibus, vel latebras quærentibus. Cum dedecore nihilominus a Populo expulsus *Jason*, profugus iterum abiit in Ammanitidem. Tandem ab *Aretu* Arabum Tyranno, apud quem se receperat, in carcerem conjectus, & ea illius etiam ditione expulsus, *Fugiens de Civitate in Civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum, & execrabilis, ut patriæ & civium hostis, in Ægyptum extrusus est*. Post hæc, Lacedemonas profectus, ibi misere periit, desideratus a nemine, illiusque cadaver insepultum abjectum est. (2. *Machab.* 5.)

Antiochi Epiphanis persecutio, cladesque ab eo Judæis illatæ.

IX. *Antiochus* ab Ægyptiaca contra *Ptolomæos* Reges Expeditione irrito conatu reversus, Romanorum scilicet Legatorum minis fractus, qui denuntiaverant ut Ægypto excederet, nisi hostis Populi Romani esse vellet; rumore de morte sua Hierosolymis disseminato offensus, & efferato in Judæos animo, quos defectionem meditari suspicabatur, anno Imperii Græcorum centesimo quadragesimo tertio, Olympiadis centesimæ quinquagesimæ secundæ anno quarto, Hierosolymam hostiliter ingressus est, ingenti cum Civium strage ex omni sexu atque ætate. Cæsa sunt tridui spatio octoginta millia, capta vinctaque quadraginta millia, totidem venumdata. Neque hic substitit immanis Tyranni furor. Nam deducente *Menelao* Pseudo-Pontifice, Templum & Sanctuarium ingressus, sacra vasa sacrilegis manibus contaminavit, comminuit, dirupit, prædaque talentorum mille & octoginta a Templo ablata, Antiochiam reversus est, relictis in Judæa Præpositis crudelissimis qui Gentem vexarant & opprimerent. (1. *Machab.* 1. & 2. *Machab.* 5.) Quo postremo loco notat Sacer Historicus, Deum cladem illam Templique profanationem ob peccata Populi permisisse. *Non enim propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit. Ideoque & ipse locus particeps factus est Populi malorum: Postea autem*, inquit, *fiet socius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur*. Legatur & *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 7. & in Libello *De Machabæis*.

X. Post biennium, *Apollonius* Ærario & Tributis Præpositus, ab *Antiocho* cum viginti duorum millium armatorum Exercitu missus, Urbem subdole ingressus est, simulata pace; & promiscuas cædes edidit, Populo Sabbatum celebrante; multa Civium Capita in servitutem abduxit, tum ædificia elegantiora exussit, arcem communivit ac præsidio firmavit, per quod miseræ plebis reliquiæ quotidie vexarentur, quoties sacrorum causa Templum ascenderent. Edictum deinde Regium a Sene quodam Antiocheno, patria Atheniensi, Hierosolyma perlatum est, quo Judæi, omnesque Regis subditi, ad unum eumdemque Deorum cultum adigebantur, prohibitis Sacrificiis, Circumcisione, Sabbatorum observantia, aliisque Mosaicæ Legis Ritibus. Hæc persecutio describitur 1. *Machabæorum* 1. his verbis: *Et fugerunt habitatores Jerusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati ejus reliquerunt eam. Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo, dies festi ejus conversi sunt in luctum, Sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum. Secundum gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus, & sublimitas ejus conversa est in luctum. Et scripsit Rex Antiochus omni Regno suo, ut esset omnis Populus unus: Et relinqueret unusquisque Legem suam. Et consenserunt omnes Gentes secundum verbum Regis Antiochi: Et multi ex Israel consenserunt servituti ejus, & sacrificaverunt Idolis, & coinquinaverunt Sabbatum. Et misit Rex libros per manus nuntiorum in Jerusalem, & in omnes Civitates Juda: Ut sequerentur Leges Gentium terræ, & prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in Templo Dei, & prohiberent celebrari Sabbatum, & dies solemnes: Et jussit coinquinari Sancta, & Sanctum Populum Israel. Et jussit ædificari Aras, & Templa, & Idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia, & relinquere filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut oblivliscerentur Legem, & immutarent omnes justificationes Dei. Et quicumque non fecissent secundum verbum Regis Antiochi, morerentur*. Ad hæc, Templum Hierosolymitanum jussu Regis profanatum est, & *Jovi Olympio* dicatum, Garizitanum vero *Jovi Hospitali*. (2. Machab. 6.) *Abominandum desolationis Idolum super Altare Dei* ab *Antiocho* positum est die decimo quinto Mensis *Casleu*, vigesimo septimo Novembris nostri respondente, anno centesimo quadragesimo quinto Regni Græcorum; & die vigesima quinta ejusdem mensis ei sacrificari cœptum est. Libri Sacri combusti, Judæi ad defectionem a Fide, Legeque divina compulsi sunt. Exquisitissimis tormentorum generibus in eos qui Legem observarent, aut filios circumciderent, a Tyranno sævitum est. Duæ Mulieres de filiorum Circumcisione delatæ, cum infantibus ad ubera suspensis per Urbem prius circumductæ, deinde præcipites e Muris actæ sunt. Alii ad proximas speluncas coeuntes, & latenter diem Sabbati celebrantes, flammis succensi sunt, vim vi repellere non ausi, ne Sabbatum violasse viderentur. Sanctissimus Senex *Eleazarus* unus e Primoribus Scribarum, nec carnes manducare porcinas consentiens, nec simulatione uti, gloriosam pro Dei Lege mortem obiit, anno ætatis nonagesimo. *Salomona* quoque heroici animi femina cum septem filiis Machabæis, ob eamdem causam Antiochiæ excarnificata, Martyrii palmam tulit, cum filios ad tormenta fortiter subeunda, mortemque pro patriis Dei Legibus oppetendam adhortata esset, eorumque agonem spectasset, præsentem Tyrannum despiciens (2. *Machab.* 5. 6.) Ipsorum triumphum SS. Patres Scriptis suis celebrarunt. *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 22. *S. Joannes Chrysostomus* Homiliis 44. 49. & 50. Tom. 1. *S. Augustinus* Sermone trecentesimo primo, alias centesimo decimo De Diversis, *Prudentius*, *S. Fulgentius*, & alii: Eorumque memoriam

colit Ecclesia Kalendis Augusti. Da his etiam extat *Josephi* Libellus, *De Imperio Rationis* inscriptus, & a *S. Gregorio Nazianzeno* laudatus.

Antiochi persecutio a Daniele prædicta.

XI. Hanc *Antiochi* persecotionem prædixerat *Daniel* Cap. 8. ubi postquam quatuor Reges de gente *Alexandri Magni* surrecturos, sed ipsi fortitodine longe impares prædixit, de *Antiocho* hunc in modum vaticinatur: *De uno autem eu eis egressum est cornu modicum, & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem, & magnificatum est usque ad fortitudinem cœli, & dejecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas. Robur autem datum est ei contra juge Sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Et post Regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget Rex impudens facie, & intelligens propositiones. Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis: Et supra quam credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & Populum Sanctorum secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu ejus: Et cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: Et contra Principem Principum consurget, & sine manu conteretur.* Quæ verba S. Hieronymus in Commentario suo sic exponit: *Consurget Antiochus* Ἐπιφανὴς, *frater Seleuci, qui & Philopator appellatus est. Qui cum obses fuisset Romæ, & nesciente Senatu, per dolum cepisset Imperium, contra Ptolemæum Philometorem dimicavit, hoc est, contra Meridiem, & contra Ægyptios. Rursumque ad Orientem contra eos qui res novas in Perside moliebantur, ad extremum contra Judæos dimicans, capta Judæa ingressus est Hierosolymam, & in Templo Dei simulacrum Jovis Olympii statuit: & usque ad fortitudinem cœli, id est, filios Israel, qui Angelorum vallabantur auxilio, erexit magnificentiam suam, ita ut de Sanctis plurimos Idololatriæ subjiceret, & velut stellas cœli conculcaret pedibus suis. Atque ita factum est, ut & Meridiem, & Orientem, id est, Ægyptum & Persidem suo teneret Imperio. Quodque ait*, Usque ad Principem fortitudinis magnificatus est: *hoc significat, quod erectus sit contra Deum, & Sanctos illius persecutus sit: Et tulerit* ἐνδελεχισμόν, *id est, juge Sacrificium, quod mane offerebatur, & vespere, & polluerit atque dejecerit locum sanctificationis ejus: & hoc non sua virtute, sed propter peccata Populi. Atque ita factum est ut veritas prosterneretur in terram, & cultu Idolorum florente, Dei Religio conquiesceret.*

Idem Propheta Cap. 11. de eadem persecutione, quæ secundam *Antiochi* Expeditionem in Ægyptum secuta est, [illegible] vaticinatur: *Et venient super eum trieres, & Romani, & percutietur & revertetur, & indignabitur contra testamentum Sanctuarii. Et brachia ex eo stabunt, & pollu[illegible] Sanctuarium fortitudinis, & auferent juge Sacrificium: Et dabunt abominationem in desolationem. Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter: Populus autem sciens Deum suum, obtinebit, & faciet. Et docti in Populo docebunt plurimos: Et ruent in gladio, & in flammu, & in captivitate, & in rapina dierum. Cumque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo: Et applicabuntur eis plurimi fraudulenter. Et de Eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum: Quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet juxta voluntatem suam Rex, & elevabitur, & magnificabitur adversus omnem Deum: & adversus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur donec compleatur iracundia: Perpetrata quippe est definitio.* Quæ *S. Hieronymus* in *Antiocho* impleta interpretatur, sicut in Machabæorum Libris legimus, quod postquam eum de Ægypto pepulerunt Romani, indignabundus venerit contra testamentum Sanctuarii, id est, contra sanctam Civitatem, & Populum Dei, & ab iis invitatus sit, qui dereliquerant Legem Dei, & se Cæremoniis miscuerant Ethnicorum. Brachia autem quæ ex eo stabunt, & polluent Sanctuarium, & auferent juge Sacrificium, sunt illi, qui ab *Antiocho* missi sunt post biennium, quam Templum expoliaverat, ut tributa exigerent e Judæis, & auferrent cultum Dei, & in Templo Jerusalem *Jovis Olympii* simulacrum, & *Antiochi* statuas ponerent: quas *abominationem desolationis* vocat. Quando ablatum est holocaustum, & juge Sacrificium; tunc etiam impletum est quod ait Daniel: *Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter*. Id enim *Jasoni*, *Menelao*, & *Lysimacho* Pseudo-Pontificibus, patriæ ac Legis proditoribus, aliisque ex eorum factione apprime convenit, de quibus Machabæorum Historia. *Et docti in Populo docebunt plurimos*; *ut Eleazarus* Scriba in Lege Doctissimus: *Et ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum*. Quod in eodem *Eleazaro*, in septem fratribus Machabæis, & eorum

1. Machab. 1.

1. Machab. 6.

Matre religiosissima fortissimaque Matrona, & aliis Justis impletum est, qui pro Legis observantia flammas, & gladios, & servitutem, & rapinas, extremaque supplicia sustinuerunt. *Et sublevabuntur auxilio parvulo*, Mathatia scilicet cum quinque filiis, pro Religione & libertate adversus *Antiochi* Duces pugnantibus. Hæc autem bonis ad virtutis probationem eventura divinus Vates prædicit: *Ut conflentur, & eligantur, & dealbentur*. In Antiochum etiam optime quadrant, quæ subdit Propheta: *Et elevabitur & magnificabitur adversus omnem Deum, & adversus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur donec compleatur iracundia*. Elatus namque est in tantam superbiam adversus Deum *Antiochus*, ut in Templo Hierosolymitano simulacrum suum posuerit, & blasphemiis Deum prosciderit, & Deos etiam Gentilium violaverit: *Dianæ* Templum opulentissimum in *Elymaide* spoliare conatus, quod opere complevisset, nisi a Custodibus Templi, vicinisque Gentibus fuisset oppressus. Et nihilominus prospere egit, donec Deus Populo suo placatus est, cui ob gravia & diuturna peccata juste iratus erat. In his autem *Antichristi* typus fuit *Antiochus*, & hæc illius in Judæos persecutio figura fuit novissimæ persecutionis in Ecclesiam movendæ ab Impio illo, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui. *Hæc autem*, inquit S. Hieronymus, *sub Antiocho Epiphane in imagine præcesserunt, ut Rex sceleratissimus, qui persecutus est Populum Dei, præfiguret Antichristum, qui Christi Populum persecutus est.* Unde & in laudata *Danielis* Prophetia quædam sequuntur, quæ vix *Antiocho* possint accommodari, & ad Antichristum necessario referenda sunt, ut *S. Hieronymus* contra *Porphyrium* ostendit.

Antiochus Epiphanes Antichristi typus.

XI. Hanc persecutionem ut a suis capitibus averterent Samaritani, se Gentiles professi sunt, & ad Græcorum scelera ultro se obtulere, postulantes ut Templum in Gerizim dicaretur Jovi *Græcanico*. Eorum Epistola ad *Antiochum*, quem *Deum Illustrem* vocent, & *Antiochi* Rescriptum, leguntur apud *Josephum* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 7.

Samaritanorum Apostasia.

XIII. Hac fervente persecutione, *Onias* filius *Oniæ Tertii* Pontificis natu minimus, in Ægyptum fugit ad *Ptolemæum Philometorem*, & uxorem ejus *Cleopatram*, quorum in gratiam se insinuans struendi Templi Hierosolimitano æmuli facultatem obtinuit. Erexit autem illud non *Alexandriæ* ut Thalmudici volunt, sed *Leontopoli* in Præfectura Heliopolitana; ejusdem Templi summum se Pontificem constituit; Sacerdotes etiam & Levitas creavit, qui Sacra peragerent Ritu Judaico. Ad Schismatis sui defensionem detorquebat Oraculum illud Isaiæ 19. 18. 19. *In die illo erunt quinque Civitates in Terra Ægypti, eloquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum Exercituum: Civitas Solis vocabitur una. In die illa erit Altare Domini in medio Terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in signum, & in testimonium Domino Exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem, & propugnatorem qui liberet eos.* Legatur *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 15. & Lib. 13. Cap. 6. Schisma istud ad Excidium usque Hierosolymitanum duravit; post quod *Oniæ* Templum a *Paulino* Alexandriæ Præfecto dirutum est anno Æræ Christianæ septuagesimo primo. Steterat annos ultra ducentos.

Templum ab Onia Schismatico Sacerdote in Ægypto extructum.

XIV. Afflictæ ab impio *Antiocho* & perditissimis Apostatis Judæorum Reipublicæ, & Ecclesiæ Deus opem tulit, excitatis ad ejus defensionem & liberationem Assemonæis sive Machabæis. Horum Princeps *Mathatias* filius *Joannis*, filii *Simeonis*, Sacerdos ex filiis *Joarib*, quæ prima erat familia Sacerdotalis, ex *Eleazari* proinde, non *Ithamaris* stirpe. Pontificem fuisse Hebræi plerique putant, & Chaldæus Paraphrastes. Nos Sacerdotem dumtaxat cum Scriptura dicimus. Huic fuere quinque filii religione & fortitudine non degeneres, *Joannes*, *Simon*, *Judas*, *Eleazarus*, & *Jonathas*. *Assamonæi* dicti sunt, vel a quodam *Mathatiæ* Proavo *Assamonæo*, vel ab avo Mathatiæ *Simone*, quasi *A Simone orti*, vel a voce Hebræa *Hosmanim*, *qua principes*, seu optimates, aut Primarios Sacrorum antistites significat. *Machabæi* autem a *Juda* quinque fratrum fortissimo ac celebratissimo, cui *Machabæo* cognomen. Vel ex eo quod in vexillis eam sententiam inscriptam haberent, quæ *Exodi* 15. 11. legitur: *Mi camoca be Elim Jehova*, id est: *Quis similis tui in Diis, Domine?* Solent enim Hebræi primas literas nominum colligere, & ex iis collectis vocem fingere compendii causa.

Mathatias, ejusque filii Machabæi ad defensionem & liberationem Reipublicæ & Ecclesiæ Judaicæ divinitus excitati.

XV. *Mathatias* cum filiis, aliisque in oppidum *Modin* confugerat, ubi Sacrorum violationem, Sanctæ Civitatis vastationem, & Populi cladem ciliciis induti

Mathatiæ zelus, fortitudo, prudentia.

luge-

Mathatiæ zelus, fortitudo, prudentia.

lugebant; cum *Antiochus* Præfectum illuc misit qui ad sacrilega Gentium Sacrificia, & ad Dei Legem ejurandem ipsos cogeret. Blanditiis & promissis tentatus *Mathatias*, tantum absuit ut *Antiocho* morem gereret, ut divino zelo percitus, Judæum Idolis sacrificantem super ipsam Aram trucidaverit, & Regium Præfectum occiderit. Deinde cum filiis, aliisque piis fugit in Montes. Cum autem plerique divinæ Legis studiosi, & *Mathatiæ* clientes in solitudinem descendissent, & ab *Antiochi* copiis die Sabbati oppugnati, perire quam armata manu vim repellere maluissent, ne Sabbatum violare viderentur; *Mathatias* Legem probe interpretatus, statuit diebus etiam Sabbati pugnandum, si ab hostibus premerentur. Collecto itaque Exercitu, & Asidæis aliisque Legis Zelatoribus, Religionem ac libertatem armis tueri cœpere, incursiones in hostes egere, profanas Aras evertere, pueros, quotquot in finibus Israel incircumcisos invenerunt, secundum præscriptum Legis circumcidere. Hæc a *Mathatia* fieri cœpta anno centesimo quadragesimo quinto Regni Græcorum. Post unum Principatus annum obiit Heros Religiosissimus, cum filios ad Religionem ac Rempublicam ab hostibus vindicandam adhortatus esset. (1. *Machabæorum* 2. & *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum* Cap. 7.)

Judas Machabæus Princeps, ejus præclare gesta.

XVI. *Mathatiæ* ex ipsius parentis designatione successit *Judas Machabæus* ejus filius (si *Josepho* credamus) primogenitus, non in bellicis dumtaxat Expeditionibus & Republica gerenda, sed etiam in Pontificatu, (ut aliqui putant, sed dubia fide.) Anno primo & secundo sui Principatus, *Antiochi* Duces, *Apollonium*, *Seronem*, *Lysiam*, *Nicanorem*, & *Georgiam* cum eorum Exercitibus fudit, oratione magis quam armis: Exiguas enim copias, & male instructas habebat. Victor Templum Hierosolymitanum ab Idolis purgare, & intermissum solido triennio Sacrorum cultum instaurare decrevit, qui eodem die, quo profanatum fuerat, recurrente perfectum est, die vigesimaquinta mensis *Casleu* anno centesimo quadragesimo octavo Regni Græcorum, anno uno ante mortem *Antiochi*. (1. *Machabæorum* 3. 4. & Lib. 2. Cap. 8. & ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 9. 10. 11.) Quamquam vero biennio post *Antiochi* mortem illa Templi purificatio Lib. 2. *Machabæorum*, Cap. 10. narretur, nulla est loci utriusque antilogia: Non enim dicitur post *Antiochi* mortem contigisse, sed recapitulatio quædam est eorum quæ ante contigerant. De illa Templi purificatione vaticinatus erat *Daniel* Cap. 8. *Et audivi*, inquit, *unum de Sanctis loquentem*, & *dixit unus Sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequo visio, & juge sacrificium, & peccatum desolationis quæ facta est, & Sanctuarium, & fortitudo conculcabitur? Et dixit ei: Usque ad vesperam & mane, duo millia trecenti, & mundabitur Sanctuarium*. Quem locum *S. Hieronymus* sic explicat: *Legamus Machabæorum Libros, Josephi Historiam; ibique scriptum reperiemus, centesimo quadragesimo tertio anno a Seleuco (qui primus regnavit in Syria post Alexandrum) ingressum Antiochum Hierosolymam, universa vastasse, reversumque anno tertio, in Templo posuisse statuam Jovis, & usque ad Judam Machabæum, id est, usque ad annum centesimum quadragesimumoctavum, per annos vastitatis Jerusalem sex, contaminationis autem Templi tres, duo millia trecentos dies, & tres menses esse completos, post quos Templum purgatum est. Quidam pro duobus millibus trecentis, duo millia ducentos legunt, ne sex anni & tres menses superesse videantur . . . Quod autem infert*: Mundabitur Sanctuarium, *Judæ Machabæi significat tempora: Qui de vico Modin fratribus ac propinquis secum annitentibus, & multis de populo Judæorum, Antiochi Duces superarat juxta Emaus, quæ nunc Nicopolis dicitur. Quod audiens Antiochus, qui contra Principem Principum surrexerat, id est, Dominum dominantium, & Regem Regum, in Elimmaidde, qua regia Persarum est, Templum Dianæ spoliare cupiens, quod habebat pretiosa donaria, & ibi quoque amisso Exercitu sine manibus contritus est, id est, tristitia morbo periit. Vespere autem & mane successionem diei noctisque significat* Altaris. Dedicatio solemni ritu celebrata est, & ejusdem Festum institutum, die vigesima quinta mensis *Casleu* quotannis celebrandum: Id *Festum Luminum* fuisse nuncupatum testatur *Josephus*, quod ipsis præter spem tanta felicitas subito illuxisset. Firmissimis etiam propugnaculis Montem Sion ac Templum *Judas* communivit, & præsidiarios milites ad custodiendam ab Idumæorum insultu Bethsuram eo in Monte collocavit. (1. *Machabæorum* 4.)

Purgatio Templi a Juda Machabæo.

XVII. Præclara Judæ facinora ita vicinarum Gentium invidiam iramque concitarunt, ut Idumæi, Sidonii, Ammonitæ, Syri, Samaritani, velut ex condicto, ad Judæum nomen abolendum conspirasse viderentur. Quos *Judas*, cum fratribus *Simone* & *Jonatha*, vicit, profligavit, & multis eorum urbibus interceptis, mœnibus turribusque dirutis, profanis Aris eversis, Idolis succensis, cum Exercitu opimis spoliis gravi in Terram Judæ reversus est. 1. *Machabæorum* 5. & ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 12.

Mors Antiochi Epiphanis. Trium locorum Scripturæ circa illam conciliatio.

XVIII. Interea *Antiochus Epiphanes* dignum scelesta, impiaque vita exitum invenit, anno centesimo quadragesimonono Regni Græcorum. In mortis ejus narratione varietas quædam est Lib. 1. *Machabæorum*, Cap. 6. Lib. 2. Cap. 1. & Cap. 9. Contradictio vero nulla. Priori quidem loco legimus, *Antiochum* voluisse *Elymaidem* Civitatem in Perside nobilissimam, ditissimam, Templumque in ea locupletissimum diripere, at ab incolis cum dedecore pulsum. Civitas hæc *Persepolis dicitur* (2. *Machabæorum* 9.) Non quidem illa Persidis Regia quam ab *Alexandro Magno* combustam & deletam, ita ut nullum illius vestigium superesset, *Curtius* testatur; sed urbs aliqua Persepoleos sive Persidis; sicut & priori loco *Elymaidis* Civitas reddi debuit, non Civitas *Elimais*, ita ut *Elimais* & Persepolis regionum, non urbium sint nomina. Ita Græcus Textus Alexandrini Codicis priori loco. Ἐν Ἐλυμαῒς ἐν τῇ Περσίδι. *Susam* fuisse conjicit *Pererius*, in Elymaide Persidis Provincia sitam, ut constet ex *Danielis* 8. 2. Ibi namque fuit *Dianæ* Templum, quod *Antiochus* diripere voluit, ut docet *Plinius* Lib. 6. Cap. 27. *Eulæus fluvius*, inquit, *circuit Arcem Susorum, & Templum Dianæ, quod est illis regionibus augustissimum*. Templum *Dianæ*, ab *Antiocho* violatum *Josephus* scribit. Secundus Machabæorum Liber Cap. 1. 13. Templum *Naneæ* vocat. Nanæa, Lingua Persice veteri, *Matrem* significat: Matris autem nomen Deæ suæ ipsos tribuisse verisimile est. *Dianam Persicam* memorat *Tacitus* Annalium 3. *S. Hieronymus* in Caput 8. & 12. *Danielis*, Templum *Dianæ* in regione Elymaidis fuisse ex *Polybio* & *Diodoro Siculo* confirmat, illudque ipsum esse innuit, quod secundi *Machabæorum* Scriptor *Naneæ* Templum appellat. Ex hoc itaque Templo & Elymaidis regione cum turpi fuga elapsus *Antiochus* in Mediam digressus esset, atque in Babyloniam reverteretur, Nuntius cladis ejus Ducibus ac Exercitui in Judæa illatæ, qui recta in Persidem iverat, nec ipsum invenerat, ei circa *Ecbatana* Mediæ Metropolim occurrit. Ita conciliantur loca in speciem pugnantia (1. *Machabæorum* 6. 4. & 2. *Machabæorum* 9. 3.) Magno igitur animi mœrore percussus Antiochus, cum ob dedecus & cladem in Perside acceptam, tum ob res in Judæa deploratas, fusosque a Juda Machabæo Duces, Exercitusque suos, in morbum gravissimum incidit; cumque Judæos ad internecionem perdere meditaretur, & curru suo agitari jusso, sine intermissione iter ageret, insanabili & invisibili plaga a Deo percussus est, diro scilicet viscerum dolore, mox que e curru nimio impetu agitato cadens corpore graviter colliso, periculosius ægrotavit, ita ut ex ejus corpore vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes effluerent, ejusque fœtorem nec Exercitus, nec ipsemet ferre posset. Criminum gravitas divinæque ultionis pondus has ab ipso voces extorserunt: *Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Sed orabat scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus*: quamvis amplissimam satisfactionem polliceretur, & Judaicæ Religioni numen etiam se daturum promitteret. Ex solo enim pœnæ timore, non ex amore justitiæ pœnitentia illa proficiscebatur, quæ adeo falsa fuit. Literas etiam benevolas scripsit ad Judæos, filium illis suum commendans. Tandem diademate, regioque ornatu *Philippo* uni ex amicis, quem & universi Regni Administrum constituit tradito, & filio suo Regni hærede declarato *Homicida & blasphemus pessime percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obita vita functus est*. Babyloniæ Montes intellige, quam in regionem est reversus. Unde & se perire *in terra aliena* dixit, longe scilicet ab Antiochia Regni sui Metropoli. Sic facile conciliantur primus *Machabæorum*, Cap. 6. & secundus *Machabæorum*, Cap. 9. de genere mortis *Antiochi*. Majorem difficultatem facessit Caput primum Libri secundi, ubi Judæorum Epistolæ ad *Aristobulum* Sacerdotem *Ptolomæi* Magistrum, & Judæos in Ægypto degentes describitur, qua mortem *Antiochi* nuntiant, eumque in Perside, in Templo *Naneæ* cæsum significare videntur. *Nam*, inquiunt, *cum in Perside esset Dux ipse, & cum ipso immensus Exercitus, cecidit in Templo Naneæ, consilio deceptus Sacerdotum Naneæ. Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, &*

Lib. 9. in Danielem.

2. Mach. 9. Ibidem. 1. Machab. 6.

Amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumque proposuissent eas Sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum Fani, clauserunt templum, cum intrasset Antiochus: Apertoque occulto aditu Templi, mittentes lapides, percusserunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviserunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt. Verum ibi mortem *Antiochi* describi nego. Narratur dumtaxat magna illa clades, quæ ipsi in Perside contigit, cum *Naneæ*, sive *Dianæ* Tamplum diripere conaretur. Per dolum enim a Sacerdotibus receptus in Templum, conclususque, & amicis ejus comitibusque non tantum cæsis, sed obtruncatis, membratimque dissectis, vix ipse per occultum quemdam aditum elapsus, lapidibus quidem percussus, pessimeque habitus est, sed vivus tamen avasit. Non ergo concludendum est, eum tunc occisum fuisse, quia percussus cecidisse dicitur. Cadere enim dicitur Imperator; non modo cum in pugna occumbit, sed etiam cum prelio victus profligato cæsoque Exarcitu, vix ipsa graviter saucius mortem effugit; percussus autem dicitur, quia lapidibus petitus & vulneratus est, magnoque cum dedecore, & vitę discrimine fugatus. Unde *Daniel* Cap. 11. prædicens *Antiochum Epiphanem*, omni propemodum Ægypto occupata, & *Ptolomæo Philometore* arctissime obsesso, coactum iri a Romanis solvere obsidionem, ejusque spes omnes fallaces, conatus irritos fore, dicit eum a Romanis percutiendum: *Venient*, inquit, *super eum Trieres, & Romani, & percutietur.* Quod Vaticinium explanans *Sanctus Hieronymus*, ait: *Percussus dicitur ipse, non quod interierit; sed quod omnem arrogantiæ perdiderit magnitudinem.* Quod itaque Capite primo Libri secundi Machabæorum legitur: *Mittentes lapides percusserunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviserunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt;* significat ipsum quidem Antiochum lapidibus petitum & percussum; eos vero qui cum ipso erant, crudeliter occisos; ut illud *membratim diviserunt*, non ad Ducem, sed ad ejus comites referatur.

Rerum Judaicarum status sub Antiocho Eupatore.

XIX. Extincto *Antiocho Epiphani* filius successit ejusdem nominis, *Eupator* appellatus, admodum juvenis. Qui Lysiam supremum Regni Administrum, ac Exarcituum Ducem constituit, *Ptolomæo Macro*, qui Judæis favabat, in ordinem redacto. *Gorgias*, & *Timotheus* Duces, Judæos aggressi, a *Juda Machabæo* fusi sunt, non sine divinis prodigiis. *Lysias* cum ingenti Exercitu *Machabæos* aggressus, magnam cladem accepit, Deo pro Judæis pugnante. Cæsa uno prælio ex hostibus undecim millia peditum, & equitum milla sexcenti, cæteri in fugam versi, plures vulnerati, nudi evaserunt. *Lysias* ipse turpi fuga saluti suæ consuluit. Demum Judæos Dei sui fretos præsidio invictos esse intelligens, *Antiocho Eupatori* Auctor fuit ut pacem illis cum Religionis Legumque libero exercitio ac observantia concederet. Sequestres pacis fuere Romanorum Legati. (2. *Machabæorum* 10. 11.) Judæis tamen haud diu quiescis esse licuit: Regii namque Præfecti, & Gentes finitimæ illos lacessere non destiterunt, violata pactorum fide. *Judas* divino auxilio fretus omnes expugnavit, oppressit, profligavit, Joppitas, Jamnitas, Arabes, Idumæos, Casphin, & Ephron Civitates, Præsidium Carnion, quod inexpugnabile ab hostibus credebatur, *Timotheum* & *Gorgiam Eupatoris* Duces cum ingentibus copiis. Prælio cum *Gorgia* feliciter commisso, victor *Judas* ad pietatis officia conversus est, & Judæorum qui in acie ceciderant corpora sepelivit. Cum autem sub tunicis interfectorum inventa essent donaria Idolorum Jamniæ direpta, minime dubitavit quin ob violationem Legis, quæ ab ejusmodi præda temperare jubet, cecidissent. Attamen pie existimans eos qui contra Judaicæ Religionis hostes fortiter pugnaverant, non ex animo Idololatriæ, sed ex mera prædæ aviditate id commisisse, & delictum contritione expiasse ante pugnam: Plerosque etiam propter ignorantiam, alios propter indigentiam, ac materiæ levitatem a peccato mortali excusari potuisse: Deum cum suis rogavit, ut quod commissum fuerat delictum condonaret. Facta autem collatione, duodecim milla drachmas argenti misit Hierosolymam, ut pro *peccatis mortuorum* offerrentur Sacrificia. Quibus Judaicæ & Christianæ Ecclesiæ fides de corporum Resurrectione futura, de Purgatorio, & Animarum, quibus pœnæ temporales pro peccatis luendæ supersunt, expiatione, levamine, liberatione per orationes, eleemosynas, & Sacrificia confirmatur. *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* (2. Machabæorum 12.)

XX. Anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo, *Judas Machabæus* Arcem Hierosolymitanam oppugnavit, ut sibi tutiorem commeatum ad Tamplum faceret, illosque ab hostium infestatione liberaret. Sed *Antiochus Eupator* ab obsessis, & Judæis Apostatis instigatus, cum ingenti Exercitu Hierosolymam venit, *Lysia* copiarum omnium Duce constituto. Cujus suasu *Menelaum* Pseudo-Pontificem omnium turbarum auctorem ex Turri quinquaginta cubitis alta in subjectum cineris aggerem detrudi jussit. *Judas* variis quidem cladibus hostes affecit, quorum una *Eleazarus* ejus frater, Elephantem, quo Regem vehi existimabat, interficiens, bestiæ super se cadentis mole oppressus est, ob egregiam fortitudinem in Historia Sacra, & a SS. Patribus plurimum commendatus. Verum cum *Judas* tanto impar Exercitui se in Templi propugnaculum recepisset, divino confidens præsidio, Rex annonæ defectu, & intestini belli necessitate revocatus, *Lysia* suadente pacem Judæis concessit: Verumtamen Montis Sion mœnia, munitionesque, contra jurisjurandi fidem destruxit. (1. *Machabæorum* 6. & 2. *Machabæorum* 13.) Lege & *Josephum* Libro 12. *Antiquitatum*, Cap. 14. & 15.

Rerum Judaicarum status sub Demetrio Sotere Syriæ Rege, & Alcimo Pseudo Pontifice.

XXI. Interim *Demetrius*, *Soter* cognominatus, *Antiochi Epiphanis* ex fratre *Seleuco Philopatore* nepos, a patre pro patruo Romanis olim obses datus, audita ejusdem *Epiphanis* morte, Roma aufugit; & Tripoli primum, deinde ab Antiochenis exceptus, *Antiochum Eupatorem* & *Lysiam* necari jussit, atque hoc modo paternum Regnum recuperavit. Apud hunc *Alcimus*, Pontificatum ambiens, *Judam Machabæum*, & socios ejus *Hasidæos*, viros singularis inter Judæos pietatis, tanquam rebelles, & publicæ calamitatis auctores accusavit; ita ut ad eos opprimendos *Bacchides* primum, deinde *Nicanor* cum Exercitu mitterentur. *Alcimo* Pseudo-Pontifici facilius credentes Hasidæi, ab illo ad sexaginta trucidati sunt. *Judas* hostibus viriliter obstitit. Cujus animi magnitudinem, sociorumque virtutem *Nicanor* demiratus, cum eo fœdus iniit, & amicitiam aliquandiu coluit; adeo ut eo suadente *Judas* uxorem duxerit. Quam illorum concordiam cum Pseudo-Pontifex *Alcimus* Regi suspectam reddidisset, jussissetque Rex vinctum ad se mitti *Machabæum*, *Nicanor* opportunitatem quærens jussionem Regis exequendi, austerius agere cum Juda cœpit. *Judas* insidias declinat. *Nicanor* ex amico acerbissimus hostis, Templum se complanaturum, aut certe *Libero* consecraturum jurat, nisi *Machabæum* sibi tradant. Interim *Raziam* Seniores inter Judæorum spectatissimum, Legisque & Populi constantissimum amatorem, quem Judæi *Patrem* appellabant, *Nicanor* missa quingentorum Militum manu vinctum ad se adduci jubet, ratus se cladem maximam Judæis illaturum, si illum decepisset. Ædibus suis ab hostili cohorte circumseptis, securimque & ignem ad januas admoventibus, *Razias* se ipsum gladio transfixit, ne vivus in hostium manus incideret, atque ex ictu festinanter illato necdum mortuus, e muro se præcipitem dedit in turbas: Jamque pene exsanguis, intestina sua de ventre confosso ac prerupto profluentia utraque manu complexus, projecit in hostes, invocans Dominatorem vitę ac spiritus, ut hęc iterum illi redderet. Quod facinus Historia Sacra refert, non probat, ut *S. Augustinus* ostendit Libro 1. contra Epistolam *Gaudentii* Donatistę, Cap. 33. Paucis post diebus *Judas* suorum animos erexit, tum Oratione luculenta ex Lege & Prophetis, tum visionis divinæ narratione, qua fuerat ipse recreatus. Viderat scilicet in somnis *Oniam* III. Pontificem sanctissimum manus protendentem, & orantem pro populo Judaico, una & *Jeremiam*, de quo ad ipsum Onias: *Hic est fratrum amator, & Populi Israel. Hic est qui multum orat pro Populo, & universa sancta Civitate, Jeremias Propheta Dei.* Mox gladium aureum Judæ porrigere visus erat divinus Vates, dicens: *Accipe sanctum gladium, munus a Deo in quo dejicies adversarios Populi mei Israel.* Mox collatis signis hostilis exercitus profligatus, triginta quinque millia hostium cæsa, *Nicanor* ipse cecidit, reliquus exercitus in fugam adactus est ac dissipatus. Impii Ducis Caput, ac dexteram amputari, & ad Arcem Hierosolymitanam, e regione Templi suspendi jussit *Machabæus*, linguam etiam blasphemam præcidi, & avibus in escam dari. Insignis illa victoria Judæis a Deo concessa est anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo primo, die decimatertia mensis *Adar*, Februarii nostri vigesimaquarta, qui deinceps Judæis festus ac solemnis fuit. (1. *Machabæorum* 7. & 2. *Machabæorum* 14. 15.) Lege & *Josephum* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 17.

Razias fui cimus.

Onias III. Pontifex sanctissimus, & Jeremias Propheta, pro Populo Deum orare visi.

Judas Machabæus fœdus cum Romanis.

XXI. Cęso *Nicanore*, *Judas Machabæus* missis ad Senatum Populumque Romanum Legatis *Eupolemo* & *Jasone*, fœdus cum ipsis iniit, ut eorum metu & auctorita-

ritate *Demetrius* a Judæorum infestatione cohiberetur (1. *Machabæorum* 8.) Id *Machabæis* vitio datum a *Ruperto* Abbate Lib. 10. *De Victoria Verbi Dei*, Cap. ultimo. Ipsos tamen excusant necessitas, pia intentio, & sanctorum virorum exempla, qui cogente similiter necessitate, ubi periculum Idololatriæ & scandali aberat, fœdus cum Infidelibus ante ipsos iniverant, scilicet *Abraham*, *Isaac*, & *Jacob*, qui cum Palæstinis; *Davidis*, qui cum *Achis* Philistæo Rege, cum *Naas* Ammonita, & cum *Tolmai* Rege Gessur dextras societatis junxerunt, ut Sacra Geneseos & Regum testatur Historia. Lex vero *Deuteronomii* 7. fœdus cum Gentibus omnibus non prohibet Judæis, sed cum illis septem dumtaxat, quæ ibi nominantur, Hethæis, Gergezæis, Amorrhæis, Chananæis, Pherezæis, Hevæis, & Jebusæis. Nullus tamen fructus ad Judæos ex Romanorum societate & amicitia pervenit, Deo ita volente. *Demetrius* enim cædem *Nicanoris* vindicaturus, bellum impune redintegravit, *Bacchide* & *Alcimo* cum novo Exercitu in Judæam missis, anno Græcorum centesimo quinquagesimo secundo. Collatis signis, *Judas Machabæus* in prælio cecidit. De tanti Herois morte, Populique clade lætatus *Alcimus*, paulo post apoplexia & paralysi divinitus immissa extinctus est, cum Muros subdialis interioris Templi, & opera Prophetarum instinctu & directione suscepta & perfecta destruere moliretur. (1. *Machab.* 9.)

Jonathæ Assamonæi Principatus, & gesta.

XXIII. In *Judæ Machabæi* Principatum, Summumque Sacerdotium successit *Jonathas* ejus frater, qui collectis copiarum reliquiis, Gentem suam adversus *Bacchidem* Regis *Demetrii* Ducem strenue tutatus est. *Joannis* etiam fratris sui mortem adversus filios *Jambri* ultus, magna illorum strage. Anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo, cum *Alexander* cognomento *Veles* aut *Bala*, qui se *Antiochi Epiphanis* filium jactabat, Ptolomaidem occupasset, ibique regnare cœpisset,

Rerum Judaicarum status sub Alexandro Bala.

Demetrius Soter pacem *Jonathæ* obtulit, potestatem ei fecit conscribendi Exercitum, jussitque reddi obsides in Arce Hierosolymitana detentos. Urbem igitur ingressus *Jonathas*, munitiones instauravit ab hostibus derelictas. Interim *Alexander Jonatham* in partes suas allicere conatus est, ipsi Summi Sacerdotii functiones libere exercere permittens, purpuramque & coronam auream mittens. Oblatas ab *Alexandro* conditiones *Jonathas* accepit, spretis *Demetrii* promissis, qui anno sequenti magno prælio ab eodem *Alexandro* victus occubuit. Constans fuit *Alexandri* cum *Jonatha* & Judæis amicitia. Illius enim Nuptiis cum *Cleopatra Ptolomæi Philometoris* Regis Ægypti filia Ptolomaide celebratis adfuit *Jonathas*, magnifice ab utroque Rege exceptus, & accusatores ejus ne auditi quidem sunt. Deinde vero cum *Demetrius* filius *Demetrii Soteris*, cognomine *Nicanor*, Exercitum Duce *Apollonio* in Syriam mitteret, & *Jonathas* eum ingenti clade affecisset, Urbesque Joppem, Azotum, & Ascalonem expugnasset, *Alexander* ei cingulum aureum misit, sicut mos erat mitti cognatis Regum, & Accaronem Urbem, omnesque fines ejus dono dedit. (1. *Machabæorum* 10.) Lege & *Josephum* Lib. 13. Cap. 1. 2. 3. 4. 5. & 7.

Rerum Judaicarum status sub Demetrio Nicanore.

XXIV. Anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo, *Alexander* insidiis *Ptolomæi Philometoris* soceri sui Regno spoliatus, & in Arabiam fugatus est. Ejus caput *Zabdiel* Arabs ad *Ptolomæum* misit; qui & ipse post triduum obiit, *Ptolemæo* fratre suo, *Physcone* cognominato, Regni relicto hærede. Syriæ vero Regnum suscepit *Demetrius Nicanor*, cui *Ptolomæus* ille *Philometor* filiam suam, *Alexandro* ereptam, uxorem tradiderat. Ea opportunitate mutationis Regnorum usus *Jonathas*, consilium cepit Arcis Hierosolymorum expugnandæ. Quo audito Rex *Demetrius* ipsi per literas imperavit, ut soluta obsidione coram ad se quantocius properaret. At ille suis obsidionem urgere jussis, dedit se periculo, veniens ad Regem cum selectis Sacerdotibus & Senioribus Israel. *Demetrium* muneribus placavit, causamque suam ita apud ipsum egit, ut Rex accusatoribus ejus spretis illi Principatum Sacerdotii confirmaverit, ac principem inter amicos locum tribuerit, atque immunitatem toti Judæorum Regioni, & tribus Toparchiis ei adjectis, & Samariæ, ab omnibus tributis & decimis, quæ Regibus pendi consueverant, concesserit, cum idem *Jonathas* ei talenta trecenta promisisset. 1. *Machabæorum* 11.

Rerum Judaicarum status sub Antiocho Alexandri Balæ filio, & Tryphone.

XXV. Novis postea turbis a *Tryphone* uno ex Ducibus *Alexandri* excitatis, seditione etiam ab Antiochenis contra *Demetrium* facta, ipsi adfuit *Jonathas*, misso ad ipsum delectorum ter mille virorum Exercitu, qui pro Rege fortissime pugnantes, centum millia perduellium occiderunt, & incensa Civitate reliquos ad implorandam Regis clementiam compulerunt. Tanto beneficio *Jonathæ* Judæorumque Genti devinctus *Demetrius*, non solum ingratum se præbuit, sed & Judæos vexavit. Interim *Trypho Antiochum Alexandri Balæ* filium, qui apud *Emalhuelem* Regem Arabum educabatur, in Syriam perduxit, & debellato *Demetrio*, ac in Ciliciam fugato, Regem constituit. Hic *Antiochus* cognomento Θεὸς, ejus nominis sextus, anno Regni Græcorum centesimo sexagesimooctavo Regnum consecutus, *Jonatham* novis honoribus auctum, & super quatuor Civitates constitutum, partibus suis addixit. *Simonem* etiam *Jonathæ* fratrem Regiæ Militiæ Ducem a Tyro ad Ægyptum creavit. Cui grati animi vicem rependentes Machabæi fratres, bellum adversus *Demetrii* fautores gesserunt, & finitimas regiones Antiocho parere coegerunt. Tum renovato cum Romanis & Spartanis antiquo fœdere, de Præsidiis in Judæa excitandis, & Mœnibus Hierosolymorum restaurandis, & maxime de Arce a Civitate muro intermedio separanda, consilia inierunt. (1. *Machabæorum* 11. & 12.) Legatur & *Josephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 9.

XXVI. *Tryphon* Regnum Syriæ *Antiocho* Rege extincto invadere cogitans, *Jonatham*, quem pro sua in Regem fide nefariis consiliis obstiturum certus erat, dolo intercepit, primumque in vincula conjectum, cum duobus filiis obsidibus interfecit, anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo nono. (1. *Machabæorum* 12. & 13.) Lege *Josephum* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 10.

Simonis Assamonæi Principatus, res gesta, Judæorumque sub eo felicitas.

XXVII. Post *Jonathæ* fratris, Nepotumque cædem a perfido *Tryphone* perpetratam, qui & *Antiocho* Rege paulo post opera Chirurgorum occiso Regnum occupavit, *Simon* solus e *Mathatiæ* filiis superstes summo Populi consensu bellorum Imperium, Summumque Sacerdotium consecutus est. Ut primum autem audivit *Tryphonem* occiso pupillo Rege *Antiocho* Regnum occupasse, Tyrannum & Assamonææ familiæ, totiusque Judaicæ Gentis crudelissimum hostem execratus, fœdus renovavit cum *Demetrio Nicanore*, legitimo Syriæ Rege, qui in Asia superiori agebat, e Syria olim a *Tryphone* pulsus: Ab eoque absolutam a tributis immunitatem, & liberum Munitionum Hierosolymis, & in reliqua Judæa extructarum dominium impetravit. Gentium itaque jugum a Judæis ablatum anno Græcorum sive Seleucidarum centesimoseptuagesimo, ac deinceps Regum Syriæ amici fuere, non subditi; novaque Epocha Reipublicæ suæ libertatem testati sunt, in Tabulis Actisque publicis scribentes: *Anno Primo sub Simone Summo Sacerdote, Magno Duce & Principe Judæorum.* Porro *Simon* Gaza expugnata, & Arce *Sion* per deditionem Præsidiariorum recepta, & a contaminationibus mundata in eam solemni pompa ingressus est vigesimatertia die secundi Mensis, anno Græcorum centesimoseptuagesimoprimo, quem diem quotannis festum esse voluit. Munivit & Montem Templi, & ibi domicilium fixit. *Joannem* vero filium suum, universo Præfectum Exercitui in Gazaris degere voluit, idoneo ad propulsandos hostes propugnaculo. (1. *Machabæorum* 13.) Lege & *Josephum* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 11.

XXVIII. Summa fuit Judaicæ Gentis sub *Simonis Machabæi* Principatu felicitas, quam Historicus Sacer Lib. 1. *Machabæorum*, Cap. 14. his verbis describit: *Siluit omnis Terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæsivit bona genti suæ; & placuit illis potestas ejus, & gloria ejus omnibus diebus. Et cum omni gloria sua accepit Joppem in Portum, & fecit introitum in Insulis Maris. Et dilatavit fines gentis suæ, & obtinuit regionem. Et congregavit captivitatem multam, & dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ, & Arci, & abstulit immunditias ex ea; & non erat qui resisteret ei. Et unusquisque colebat terram suam cum pace; & Terra Juda dabat fructus suos, & ligna camporum fructum suum. Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes induebant se gloriam, & stolas belli. Et civitatibus tribuebat alimonias, & constituebat eas, ut essent vasa munitionis, quoad usque nominatum est nomen gloriæ ejus usque ad extremum terræ. Fecit pacem super terram, & lætatus est Israel lætitia magna. Et sedit unusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua; & non erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos super terram: Reges contriti sunt in diebus illis. Et confirmavit omnes humiles Populi sui, & Legem exquisivit, & abstulit omnem iniquum & malum: Sancta glorificavit, & multiplicavit vasa Sanctorum.* Sic florente Judæorum Republica, & *Simonis Assamonæi* nomine longe lateque celebrato, Spartani, & Romani Legationes ejus honorifice exceperunt, & antiqua fœdera

cum

cum Judæorum Gente renovarunt. Sed & Judæi *Simoni* & posteris ejus Principatum hæreditarium confirmarunt die decimaoctava Mensis *Elul*, id est, Augusti nostri vigesima quinta, anno centesimo septuagesimosecundo Regni Græcorum. Id in Conventu Magno Sacerdotum, & Populi, & Principum Gentis, & Seniorum regionis, id est, Synedrii Magni habito in *Asaramel*, sive in *Atrio Millo*, deliberatum est. Confirmatur autem Assamonææ familiæ Principatus & Summum Sacerdotium, *Donec consurgat Propheta fidelis*: Id est, usque ad adventum Messiæ. (1. *Machab.* 14.)

Rerum Judaicarum status sub Antiocho Sidete Syriæ Rege.

XXIX. *Demetrio Nycanore* ab *Arsace* Parthorum Rege capto, *Antiochus Sidetes* ejus frater suadente *Cleopatra* ejusdem *Nicanoris* uxore, adversus *Tryphonem* Syriæ Regnum tyrannice occupantem arma sumpsit: Judæorumque privilegiis confirmatis, novoque addito cudendæ monetæ jure, ac magnificis promissis, amicitiam *Simonis* sibi conciliavit. Adfuit illi *Simon*, & *Tryphonem* Doræ obsidenti auxiliares copias misit cum argento, & auro, vasisque seu bellicis instrumentis. *Antiochus* fretus ingentibus copiis, in quibus centum viginti millia peditum, & octo millia equitum conscripti erant, oblatum a *Simone* commeatum non solum respuit; sed magnam pecuniæ vim & Urbes quas Judæi in Palæstina, & ad oram maritimam plurimis annis tenuerant, Joppem præsertim, & Gazerem, & Arcem Sion sibi tradi postulavit, misso Hierosolymam *Athenabio*. Repulsam passus, *Cendebæum* Ducem cum Exercitu in Judæam immisit, qui circa Jamniam & Gazarem castrametatus, damna Judæis non levia intulit. Hunc vero fuderunt *Judas* & *Joannes Simonis* filii, in quos Pater onus belli refuderat. Eadem tempestate Legati ad Romanos missi rediere cum literis Senatus ad Reges & Civitates, quibus Judæos Romani Populi socios esse denuntiabat, Regibusque & Regionibus prohibebat ne Judæos impugnarent, aut eorum hostibus auxilio, transfugisve receptum præberent. Senatus Populique Romani nomine scripsit *Lucius Consul*, quem *L. Furium Philum*, a *Cicerone* & ab *Obsequente* memoratum, qui in Fastis per errorem *Publius* appellatur, Grotius existimat. (1. *Machab.* 15. & 16.) Legatus & *Josephus* Lib. 13. *Antiquitatum* Cap. 12. Anno Græcorum centesimo septuagesimoseptimo, *Simon Machabæus* a *Ptolomæo* Jerichuntinæ Regionis Præfecto in Castro *Doch* exceptus, inter hospitales epulas nefando parricidio ab eodem sublatus est, cum filiis duobus *Mathatia* & *Juda*. Nefariam cædem suasit ipsi Principatus ambitio: Quem missis ad *Antiochum Sidetem* nuntiis impetrare conatus est. Misit etiam Satellites Gazaram, qui *Joannem Simonis* filium Judaicæ Militiæ Ducem interficerent: Sed ille compertis insidiis ipsos interemit (1. *Machab.* Cap. 16. & postremo.) Vide *Josephum* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 14.

Joannes Hyrcanus Assamonæi Principatus, & gesta.

XXX. In *Simonis* patris Principatum ac Sacerdotium successit filius ejus *Joannes*, *Hyrcanus* cognominatus. Anno ipsius primo, Regni autem sui quarto, *Antiochus Sidetes* vastata Judæa Jerusalem obsidione cinxit, eoque tandem *Joannem* annonæ penuria adegit, ut pacem rogaret, arma & obsides traderet: Joppes, ac reliquarum extra Judæam Urbium vectigalibus cederet; ac pro redimendo præsidii onere quingenta talenta solveret. Hujus tamen Regis pietatem commendat *Josephus*, tum quod obsessis Hierosolymitanis ad Festum Scenopegiæ celebrandum non inducias tantum concesserit, verum etiam victimas & donaria miserit, tum quod eorum consilium repulerit, qui Gentem insociabilem, & Institutis a reliquis omnibus discretam, penitus esse delendam suadebant. *Antiochum* deinde ad Expeditionem Parthicam secutus est *Joannes Hyrcanus* cum auxiliaribus copiis. Ita *Josephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 16. ubi & *Nicolai Damasceni* testimonium profert, scribentis: *Antiochus erecto trophæo ad Lycum fluvium, ubi Indatem Parthorum Ducem profligaverat, hæsit ibi per biduum ad preces Hircani Judæi, quod in id tempus forte quædam Judæorum Festivitas incurrerat, per quam non licebat eis iter facere.* Cæso post aliquot annos *Antiocho Sidete* in prælio adversus *Phraatem* Parthorum Regem, quem *Josephus* communi Gentis hujusce Regibus nomine *Arsacem* vocat, & dimisso ad Regnum Syriæ turbandum e Captivitate Parthica *Demetrio* ejusdem *Antiochi* fratre; *Joannes Hircanus* ductu in Syriam Exercitu Urbes aliquas occupavit, inter alias *Garizim*, ubi Templum instar Hierosolymitani a *Sanaballate* ante ducentos annos in gratiam *Manassæ* ipsius generi, *Alexandro Magno* permittente extructum, funditus evertit. Debellatos insuper Idumæos ad Circumcisionem recipiendam, & ad Mosaicæ Legis observantiam compulit, ni sedibus suis exterminari vellent; haud injuria, cum Lege Mosaica tenerentur utpote posteri *Abrahami* ab *Esau* progeniti. Missis deinde Romam Legatis, fœdus cum Populo Romano renovavit *Joannes Hyrcanus*: obtinuitque, ut Actis *Antiochi Sidetis* rescissis, omnia quæ Judæis ab ipso fuerant ablata restituerentur, omniaque tributa & onera quæ imposuerat, tanquam inconsulto Senatu Romanorum sociis indicta, Senatusconsulto tollerentur. Ita *Josephus* Libro 13. *Antiquitatum* Cap. 17.

Rerum Judaicarum status sub Antiocho Cyziceno.

XXXI. Orti in Regno Syriæ motus pacem Judæis pepererunt. Nam *Demetrio Nicanori* in Regnum reduci *Ptolomæus Physcon* Ægypti Rex a Syris instigatus æmulum & hostem suscitavit, tanquam *Antiochi Sidetis* filium, *Alexandrum* cognomento *Zebinam*. Cæso *Demetrio* successit *Seleucus* ejus ex *Cleopatra* filius. Quo deinde a Matre, ambitionis iræque impotenti femina, sublato, regnavit ejus frater *Antiochus Gryphus*, a quo desertus *Alexander Zebina* ab Ægyptiis interfectus est. *Antiocho Grypho* adversatus est *Antiochus Cyzicenus*, filius *Antiochi Sidetis* ex eadem *Cleopatra*. Bellum quo se mutuo atterebant, occasionem *Joanni Hyrcano* præbuit, ut secure Judææ proventibus frueretur, & ingentem pecuniarum vim inde congereret. Videns autem *Antiocho* nihil esse ab Ægypto præsidii, sed tam ipsum quam ejus fratrem multas clades accipere ex continuis inter se præliis, utrumque facile despexit. *Samariam* itaque Urbem munitissimam expugnavit, *Antiocho Cyziceno* inane Samaritis auxilium ferente. *Scythopolim* etiam & alia quædam oppida recepit prodente *Epicrate* Antiochi Duce. Obiit *Joannes Hyrcanus* anno sui Principatus trigesimo primo, anno Regni Græcorum ducentesimo-octavo, quinque filiis relictis. Hunc Secta Pharisæum, & exorta inter illum & Pharisæos offensione ad Sadducæos defecisse testatur *Josephus*, legendus Lib. 13. *Antiquitatum* Capp. 17. & 18. *Joannis Hyrcani* gesta complectitur & quartus *Machabæorum* Liber Apocryphus. Extabat olim de iisdem Liber inscriptus, *Dies Sacerdotii Joannis*, laudatus Cap. ultimo Libri 1. *Machabæorum* Canonici, his verbis: *Et cætera sermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificii murorum quos extruxit, & rerum gestarum ejus: Ecce hæc scripta sunt in Libro dierum Sacerdotii ejus, ex quo factus est Princeps Sacerdotum post patrem suum.*

Aristobulus filius Joannis Hyrcani post mortem patris Regis nomen & insignia sumit.

XXXII. *Hyrcano* successit filiorum natu maximus *Aristobulus*, qui Pontificis & Principis appellatione non contentus, Regis nomen & insignia primus post *Sedekiam* sumpsit. Illato *Ituræis* bello, Gentem illam Ismaelitici generis debellavit, & ad Circumcisionem, exteraque Mosaicæ Legis Sacra suscipienda coegit. Crudelis in suos fuit, quamvis æquum in cæteros *Josephus* ex *Strabonis* & *Timagenis* auctoritate prædicet. Matrem enim Principatus æmulam, quam scilicet *Hircanus* pater rerum Dominam reliquerat, fame necavit: Tres fratres in vinculis tenuit; *Antigonum*, quem Regni consortem fecerat, calumniatoribus faciles aures præbens, per sicarios interfecit. Nec multo post crudelitatis pœnas luit, continuo sanguinis vomitu exhaustus, & conscientiæ stimulis misere dilaniatus, cum uno duntaxat anno regnasset. Ita *Josephus* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 19.

Alexander Jannæus Rex & Pontifex Judæorum. Ejus gesta & crudelitas.

XXXIII. Post obitum *Aristobuli*, Regina *Salome* ejus uxor, Græcis *Alexandra* dicta, filiis carcere solutis, natu maximum *Alexandrum Jannæum* Regem ac Pontificem constituit. Principatus exordia funestavit cæde fratris ex insidiis agentis. Ptolemaidem obsidione cinxit, vastatis *Zoili* Dorensium Tyranni, & Gazæorum agris, obsidionem solvere coactus est a *Ptolomæo Lathuro* Ægypti Rege, qui a *Cleopatra* Regina Matre, in *Ptolemæum Alexandrum* fratrem ejus minorem propensiori, Regno pulsus, Tyrum obtinebat. Reducto domum Exercitu, *Alexander Jannæus* fœdus cum *Ptolemæo Lathuro* percussum violavit, sollicitata clam ad bellum *Cleopatra*, quam filio infensam noverat. Fraude comperta, *Lathurus* valido cum Exercitu in Judæam irrupit, collatisque cum *Alexandro* signis, magnam ipsi cladem intulit. Triginta millia Judæorum eo in prælio desiderata. *Lathurus* tam insigni parta victoria Judæam devastans, cum in quosdam vicos pueris refertos incidisset, jussit eos promiscue jugulari, & in frusta concidi, ac in ollis coqui, ut terrore omnia impleret, ejusque Milites carnibus humanis vesci crederentur. Animum tamen non despondit *Jannæus*, sed *Ptolomæo* Cyprum reverso, *Gazam* oppugnavit, agrum undequaque populatus. Urbe capta, dataque sæviendi licentia, *Gazæi* passim trucidati, quingentis etiam Senatoribus, qui ad consulendum de re publica in *Apollinis*

Tem-

Templum convenerant, misere jugulatis. Hierosolymam reversus, Populi captivitatem ipsi exprobrantia convitium, sex millium circiter cede ultus ast. Victis deinde Arabibus, Moabitis, & Galaaditis tributa imperavit, & Amathuntem diruit. Congressus damum anm Arabum Rege *Obeda*, & pertractus in insidias, cum camelorum multitudine protrusus assat in fauces asperas & accessu difficiles juxta Gadata vicum Galaaditidis, ægre incolumis evasit, delatusque fuga Hierosolymam, civili bello per sex annos vexatus, quinquaginta millia Judeorum occidit. Quod facinus Judeorum odia ita accendit, ut reconciliationem quærenti, & roganti quid postularent, ore uno responderint: Ut de medio se ipsum tolleret. Ab *Alexandro* igitur penitus alieni, *Demetriam Eucarum* Syrię Regem in auxilium advocant: Qui castris ad Sichima positis, commissoque prælio, omnes *Alexandri* conductitios Milites, Pisidas & Cilices interemit, ipsum vero ad fugam in Montes aapessendam compulit. Tunc Judęi Regis fortunam miserati, ad eum sex millia circiter confugerunt: Quorum metu *Demetrius*, desperato belli avento retro abiit. Cujus ope destitutos Judęorum perduellium Exercitus, ab *Alexandro* debellatus est. Is enim spectatissimos fortissimosque ex iis in *Bethomu* compulsos, oppidoque capto in potestatem redactos adduxit Hierosolymam, ubi octingentos crucifigi jussit, eum prius sub eorum oculis uxores & liberos illorum jugulari mandassat: Eoque spectaculo pasci voluit crudelis Princeps, dum in editiore loco, unde prospectus patebat, cum meretricibus epularetur. *Alexander Jannaus* morbo ax largiori potatione contracto, & quartana triennio integro afflictus, nec tamen a castrensibus officiis abstinens, in Gatasanorum finibus mortuus est, Ragaba castellum, quod ultra Jordanam situm est, obsidens, cum annos vigintiseptem regnasset, ac undequinquagasimum ætatis ageret. Moriturus uxorem *Alexandram* monuit, ut apud Milites mortem ipsius tantisper celarat: Deinde postquam victria magnifice Hierosolymam reversa esset, Pharisęis nonnihil licantiæ permitteret. Posse hos plurimum apud Judęos, sive axosum aliquem aupiant lędere, sive amicum juvare. Valde anim his fidem habera vulgus, etiamsi per invidiam de quopiam male loquantur: Et cam ob causam se gentis odium incurrisse, quod id genus hominum offendisset. Suasit igitur ut ipsius cadaver illorum arbitrio permittaret, polliceretur que nihil se nisi ex illorum sententia in administrando Imperio gasturam. Sic anim fore ut & ipse magnificentius sepeliretur, & illa securius cum filiis dominaretur. Ita *Josephus*, legendus Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 20. 21. 22. & 23.

Alexandra Judæorum Regina.

XXXIV. *Alexandra* Regina ax mariti testamento rerum administrationem suscepit. Mox *Hircanum* majorem natu filium Pontificem declaravit, non tam propter ętatis pręrogativam, quam propter innatam segnitiem, & otii amorem; *Aristobulum* vero, quod ferventioris esset ingenii, & ad res novandas idoneus, privatum vivere voluit: Per novam annos Regnum administravit Mulier apud Populum gratiosa, tum ob favorem Pharisæorum, tum quod semper visa esset ęgre tulisse ea quę Maritus pręter officium fecisset. Et nomen quidem Regni penes Reginam erat, ejus autem administratio penes Pharisęos, quibus etiam plebs ab aa parere jussa est. Si quid igitur Constitutionum Pharisaicarum *Hircanus* socer abrogaverat, id totum illa restituit. Iidemque & exulibus reditum, & vinctis libertatem procurabant. Qui Regionę gratia abusi, in illos qui regnante *Alexandro* ipsis molesti fuerant, crudaliter ęvierunt, pluribus a medio sublatis. Quieta fuit sub hoc Regno Judęorum Respublica: Nisi quod a *Tigrane* Armeniæ Rege Syriam cum quingentis militum millibus invadente, & Ptolemaidam obsidente, metus erat. Verum hunc honorifica Legationa & muneribus *Alexandra* placavit. Illa postmodum difficili morbo laborante, *Aristobulus* junior filiorum ad res novas moliendas impatientem contentus animum applicuit, & viginti Castellis intra quindecim dies occupatis, Exercitum contraxit a Monte Libano & Traconitide, vicinisque Dynastiis, ut Regnum fratri eriperet. Lege *Josephum* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 24.

Hyrcanus Rex & Pontifex.

XXXV. *Hyrcano* Summo Sacerdote, post *Alexandra* Matris obitum Judæorum Rege salutato, anno tertio centesimæ septuagesimę septimæ Olympiadis, *Q. Hortensio*, & *Q. Metello Cretico* Romæ Coss. bellum ei junior frater *Aristobulus* intulit: Quod quidem cum triennio circiter exarsisset, decretorium prælium ad Jerichuntam commissum est. Plurimi ex *Hyrcani* militibus ad *Aristobulum* transfugerunt. *Hyrcanus* in Arcem confugit; reliquus Exercitus cum intra septum Templi se recepisset, brevi deditionem fecit. Tum de pace inter fratres actum. *Aristobulus* Regnum obtinuit, *Hyrcano* ad privatam vitam coacto. (Ex *Josepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 1.)

Aristobulus Rex & Pontifex.

Cujus quidem vitæ *Hyrcanum* mitis animi virum nunquam pœnituisset, nisi ipsum ad res novandas impulisset *Antipater* Idumæus, vir pecuniosus, & factiosus. Eo suadente, ad *Aretam* Arabiæ Regem confugit, ejusque auxiliis Hierosolymam obsidione cinxit.

Civile Bellum.

Sed *Aristobulus Æmilium Scaurum*, *Pompeii*, qui tunc Orientis rebus a Romanis præpositus, bellum contra *Tigranem* Armeniæ Regem gerebat, Legatum pecunia expugnavit, ut spretis *Hyrcani* promissis, Arabes ad solvendam Urbis obsidionem cogeret, ni parerent, hostes Romani Populi declarandos. Ipse vero ducto contra *Aretam* & *Hyrcanum* Exercitu, collatisque signis ad *Papyronem*, victor fuit, septem circiter hostium millibus caesis, quos inter fuit *Caphalio* frater *Antipatri*. Bellum istud civile præsentians *Onias* quidam vir justus, qui pluviam olim siccitatis tempore a Deo impetraverat, in latebras se abdidit. Hunc in castra adductum Judæi rogabant ne *Aristobulum*, ejusque partiarios diris devoveret. Id cum diu recusans cogeretur a turba, stans in medio eorum sic precatus est: *Deus universi hujus Mundi Rex, quoniam & hi, qui mecum stant, tuus sunt Populus; & qui oppugnantur, tui sacerdotes sunt, precor ut neque hos contra illos, neque illos contra hos orantes exaudias.* Post hæc vota, quidam ex Judęis viri perditi justum lapidibus obruerunt. Cujus cædis pœnas Deus a Judæis exegit.

Pompejus Hierosolymam occupat. Judæos Romani Populi vectigales facit exauctorato Aristobulo Hyrcanum restituit.

Non multo post, cum *Pompejus* ipse in Syriam venisset, *Aristobuli* & *Hyrcani* de regno certantium causam cognovit: Sententiam tamen distulit, donec *Aristobulo* spe lactato pecuniam & castella quędam extorsisset. Cunctantem, & promissa non præstantem in vincula conjecit, & Hierosolymam profectus, ac intra Urbem ab *Hyrcani* factione admissus Templum ab *Aristobuli* partibus propugnatum, post trium mensium obsidionem cepit, die Jejunii, Olympiade centesima septuagesima nona, *C. Antonio*, & *M. Tullio Cicerone* Coss. Magna Judæorum strages edita, e quibus duodecim millia cecidere. Tum *Pompejus* supplicio affectis, qui factionis principes erant, Judæos Romani Populi vectigales fecit, Pontificatum *Hyrcano* reddidit, a Templi thesauris manus abstinens: Urbes in Cœlesyria, & maritimas præsertim, Gazam, Joppem, Doram, Stratonis Turrim, Judęis ademptas, Provinciæ Syriæ jam Romanis subjectæ attribuit; *Aristobulum* vero cum filiis duobus, & filiabus totidem, vinctos Romam misit; qui deinde in Triumpho ejus Asiatico currum victoris cum liberis *Mithridatis*, aliisque Asiæ Regibus & Dynastis comitati sunt. Hæc pluribus *Josephus* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Assamonæorum animos non fregit calamitas. *Alexander Aristobuli* captivi filius collecto decem millium peditum & mille quingentorum Equitum Exercitu, & Castellis quibusdam munitis, Romanorum Præsidia, & *Hircani* factionem lacessebat. Victus autem, & ad castrorum suorum deditionem coactus est a Proconsule *Gabinio*, quem Mater *Alexandri* Romanis favens exoravit ne filium prorsus perderet. *Hyrcano* vero Hierosolymam reducto, & in Sacerdotii principatu confirmato, Judęam in quinque Conventus juridicos divisit. Ita refert *Josephus* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 10. Post hæc, *Aristobulus* Roma profugus ac in Judæam reversus, contracta octo millium armatorum manu, *Alexandrium* & Machærontem castra diruta occupavit, ac munire frustra aggressus est. Nam a Romanis victus, captusque a *Gabinio* Proconsule Romam remissus est, una cum filio *Antigono*, qui ei fugæ comes adfuerat. Liberos tamen ejus dimisit Senatus, cum ex *Gabinii* literis cognovisset id eorum Matri promissum in castrorum deditione. Interea Romanorum Copiis in Ægypto occupatis, *Alexander Aristobuli* filius multos Judæorum ad defectionem compulit, & Romanorum Præsidia oppressit; ac triginta millia Militum sub signis habens, ausus est cum *Gabinio* prælium committere, quo ex acie Judaica decem milia desiderata sunt. (Ex *Josepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 11.) *Gabinio* Proconsuli successit in Præfectura *M. Crassus*, qui contra Parthos ducens Exercitum, & Hierosolymam transiens, Templi thesaurum, a quo *Pompejus* abstinuerat, diripuit, ad talentorum decem millia, præter trabem auream, quam redimendo thesauro frustra Sacerdos *Eleazarus* tradidit. *Crasso* a Parthis interfecto, *C. Cassius Longinus* cum reliquiis Exercitus Syriam strenue propugnavit, & *Aristobuli* partes instigante *Antipatro* vexavit, plurimumque debilitavit. Superior erat itaque *Hyrcani* factio. Et licet *Julius Cæsar* occupata Roma *Aristobulum* Regem

solu-

solutum vinculis cum duabus legionibus Syriam mitteret; irritum tamen id consilium fuit. *Aristobulus* enim veneno e Pompejanarum partium hominibus propinato in itinare eatinctus est: Et filium ejus *Alexandrum*, quod arma contra Romanos non semel cepisset, *Scipio* jussu *Pompeji* Antiochiæ securi percuti curavit. (Ex *Josepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Capit. 12. & 13.)

ARTICULUS IV.

De Rebus Judæorum, ab Herode usque ad ortum Christi.

Genus Herodis.

I. ANtipater, cujus Articulo superiori sæpe meminimus, homo varius & industrius, victo & interfecto *Pompejo*, ad Cęsaris partes transiit, eique in Ægypto bellum gerenti opem ferens, & *Hyrcanum* in eadem studia trahens, in Cæsaris amicitiam se insinuavit, a quo multis honoribus affectus, & Civitate Romana, & ea, quam eligeret, Præfectura in Syria, & Judææ Procuratione donatus est. Ejus etiam commendatione *Hyrcano* Pontificiam Dignitatem Cæsar confirmavit, neglecto *Antigono*, qui patrem *Aristobulum*, & fratrem suum e medio sublatos, in odium Cæsarianarum partium allegabat. Habuit autem *Antipater* ex *Cypride*, sive *Cypro* uxore, nobili inter *Idumæos* genere orta, filios quatuor, *Phasaelum*, *Herodem*, *Josephum*, & *Pheroram*; filiem vero *Salomen*. Ex his *Phasaelum* Hierosolymis *Herodem* admodum licet juvenem *Galilææ* præposuit. (Ex *Josepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 14. 15. & 17.) Indolem suam mox prodidit *Herodes*, cum enim quemdam Latronum Ducem, *Ezechiam* nomine, cum sociis extremo supplicio affecisset, judicii capitalis potestatem, quæ penes Regem dumtaxat & Senatum erat, usurpatm, ea de re in judicium vocatus, cum armatis Stipatoribus coram Synedrio comparuit, & *Sexti Cæsaris* Syriæ Præsidis auctoritate judicium elusit. Deinde ab eodem *Sexto* Cœlesyriæ Præfectus, injuriam armata manu decreverat ulcisci, & Hierosolymam invadere, nisi patris ac fratris occursu & precibus placatus fuisset. Plura per id temporis Senatusconsulta Romæ data sunt in gratiam *Hyrcani*, Gentisque Judaicę, auctoribus *Julio* & *C. Octaviano* Cæsaribus, ut refert *Josephus* Lib. 14. *Antiquitatum*, Capit. 17. Decretum *Julii Cæsaris* sic habet: *Hyrcanum filium Alexandri, & ejus liberos Ethnarchas Judæorum esse jubeo, & Pontificatum Judęorum perpetuo retinere more patrio, esseque ipsum & filios ejus nostros socios, & in amicorum nostrorum recipi numerum. Jura quoque omnia Pontificalia habere illum, & filios decerno. Et si qua controversia exorta fuerit de Judaica Disciplina, judicium penes ipsum esse. Ad hæc nec hyberna Militi debere, nec pecunias ab eo exigi.* C. Cęsar Consul edixit, ut *Hyrcani* filii Principatum Gentis Judæorum, & donata sibi loca possideant: Ut Pontifex ille ac Ethnarcha Judæorum injuriam passis adsit: Ut ad *Hyrcanum* Judæorum Pontificem mittantur Legati acturi de Societate & amicitie, dedicarique decrevit æream tabulam hæc continentem in Capitolio, & Tyri, & Sydone, & Ascalone in Templis, inscriptam Romanis Gręcisque literis. Idem *C. Cęsar* V. Consul decimas *Hyrcano* ejusque filiis secundum morem Majorum, a Judęis solvi decrevit, illique *Joppen*, & ejus tributa & vectigalia concessit, quotannis solvenda, excepto Sabbatico, in quo neque arant, nec de arboribus fructus colligunt. Post mortem autem Cęsaris *M. Antonius*, *P. Dolabella* Coss. advocato Senatu, & introductis *Hyrcani* Legatis retulerunt de eorum postulatis, & amicitiam cum eis renoverunt, & quicquid petierunt Senatusconsulto eis decretum est. *Dolabella* etiam acceptis ab *Hyrcano* literis, scripsit per universam Asiam, & primę ejus Provinciæ Civitati Ephesiorum, hunc in modum: *Dolabella Imperator Ephesiorum Magistratibus S. P. Q. Sal. Alexander filius Theodori, Legatus Hyrcani Pontificis ac Ethnarcha Judæorum, mihi retulit de Civibus suis, quod militare non possint, eo quod neque arma gestare, neque iter facere eis fas sit diebus Sabbati, neque victum more patrio possent sibi quærere. Quamobrem ego quoque, quemadmodum alii ante me Imperatores, immunes eos volo a Militia, permittoque ut patriis utantur moribus, convenientes Sacrorum causa, sicut Leges eorum postulant, & conferentes in offerenda Templo Sacrificia.* Observandum tamen, non tam ex divinæ Legis intentione, quam ex Pharisaica Traditione, Sabbaticas ferias eo usque extensas a Judęis, ut ea die arma gestare, & pugnare pro sua, & Reipublicæ salute non possent. Sed e diverticulo in viam redeamus.

Herodis adhuc Juvenis audacia.

Senatusconsulta in gratiam Hyrcani & Judæorum Romæ data.

Herodes cum Regia Judæorum familia affinitatem contrahit.

II. *Antipatrum* veneno extinxit *Malichus* quidam *Hyrcani* familiaris. Patris necem *Herodes*, a *Cassio* & *Marco* Romanis ducibus Cœlesyrię Præfectus, ultus est *Malichi* cæde. Cum deinde *Antigonus Aristobuli* filius a *Fabio*, *Ptolomæo Mennæo* & *Maryona* Tyri Præfecto adjutus Galilæam invesisset, illum prælio vicit *Herodes*, & ex Provincia sibi demandata expulit. Quo facto magnos honores ab *Hyrcano* promeritus & consecutus est, eoque lubentius in Regiæ familię affinitatem susceptus. Desponsata enim illi erat *Mariamne* filia *Alexandri*, filii *Aristobuli*, neptis vero *Hyrcani*. Quæ tamen primos ejus amores non habuit, cum antea plebejam duxisset uxorem, *Dorem* nomine, ex qua & *Antipatrum* filiorum natu maximum susceperat. Non multo post, *M. Antonium*, post pugnam Philippicam, oppressosque *Brutum* & *Cassium*, Asia potitum, muneribus & pecunia ita sibi conciliavit, ut accusatores ejus, & fratris *Phasæli* ne audire quidem voluerit: Quin etiam eo rogante *Antonius* edictum dedit in gratiam *Hyrcani* & Judęorum, quo mores ipsorum laudat compositos & pios, & quę *C. Cassius* tributorum exigendorum causa sub hasta vendiderat Judæorum corpora, sive bona libera esse, & agros a Tyris occupatos restitui jussit. Cum deinde in Syriam venisset *Antonius*, præsente *Cleopatra* ejus amoribus jam implicita, auditis centum accusatoribus e Primoribus Judęorum adversus *Herodem* ejusque fratrem, non solum ambos absolvit, sed etiam Tetrarchas constituit. Illorum causam defendendam suscepit *Messala*, assistente etiam *Hyrcano*. Deinde mille Judęi accusationis instaurandę causa Tyrum progressi, partim trucidati, partim dissipati sunt ac fugati *Herode* auctore: Populo vero clamoribus contra ipsum agente, primos accusatores, quos in vinculis tenebat, interfici jussit *Antonius*. (Ex *Josepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Capit. 22. & 23.)

M. Antonius Herodi contra Judæos ejus accusatores favet.

Antigonus a Parthis adjutus Regnum & Sacerdotium occupat, Hyrcano exauctorato.

III. Magnum surgenti *Herodis* felicitati periculum ab *Antigono Aristobuli* filio creetum est, qui Parthos promissis mille talentis, & quingentis virginibus, in Judęam ad Regnum sibi restituendum induxit. Hierosolyma direpta, *Hyrcanus* & *Phasaelus Herodis* frater in vincula conjecti. *Antigonus* Regnum & Sacerdotium occupavit, jussitque *Hyrcano* aures amputari, ut ad Pontificatum deinceps inutilis esset. *Phasaelus* ne inimica manu caderet, eliso ad parietem capite vitam abrupit. *Herodes* cum uxorem, socrum, & necessarios reliquos Massadę deposuisset, frustra quęsito e *Malco* Arabum Dynasta auxilio in Ægyptum fugit, indeque Romam properavit, nequicquam dissuadente *Cleopatra*, nec hyberna tempestate, navigationisque difficultate, & turbato rerum Italię statu, profectionem retardantibus. Ut in Urbem appulit, narravitque *M. Antonio*, quæ in Judęa a Parthis, & *Antigono* gesta erant, miseratione mutatę fortunę, paterni hospitii memoria, industria, pecunięque pollicitatione ita permovit non *Antonium* tantum, dudum sibi faventem, sed & *Cæsarem Octavianum*, ut iis auctoribus, & *Messala* atque *Atratino* illum commendantibus, & *Antigonum* accusantibus, non solum ob vetera crimina, verum etiam quod contemptis Romanis a Parthis accepisset Imperium, idem *Herodes* Rex a Senatu declaratus sit. Cęterum dimisso Senatu, *Antonius & Cæsar medium habentes Senatum exiverunt, Consulibus, cæterisque Magistratibus deducentibus, ascenderuntque in Capitolium, sacra ibi facturi, & Senatusconsultu deposituri: Et novus Rex primo Regni sui die convivio acceptus est ab Antonio. Regium* autem *fastigium adeptus est CLXXXIV. Olympiade, C. Calvino Domitio iterum, & C. Asinio Pollione Coss.* (Ita refert *Josephus* Lib. 14. *Antiquit.* Cap. 24. 25. & 26.)

Herodes Romam ad Antonium confugit.

Rex Judæorum a Senatu creatur.

IV. Reversum Roma *Herodem* bellum cum *Antigono* toto triennio exercuit, quo *Josephus* ipsius *Herodis* frater sublatus est. Multis oppidis, castrisque expugnatis, multis cladibus *Antigoni* factioni illatis, Hierosolymam undecim Romanis Legionibus adjutus expugnavit, qua durante obsidione *Mariamnem* filiam *Alexandri*, neptem *Aristobuli* dudum sibi desponsatam uxorem ducturus, Nuptiasque celebraturus, Samariem profectus est. Clades Hierosolymorum incidit in Consulatum *M. Agrippę*, & *Canidi Galli* CLXXXV. Olympiade, mense tertio, feriis quibus solemne fiebat jejunium, eo ipso die quo Urbs ante annos viginti septem a *Pompejo* capta fuerat. Vinctus Romam ad *Antonium* ductus est *Antigonus*, quem *Herodis* ambitioni mactavit, & Antiochię securi percuti jussit. (Ex *Josepho*

Herodis bellum cum Antigono.

Antigoni clades.

Josepho Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 27. & 28. & Lib. 15. Cap. 1.) Sic finitus est *Assamonæorum* Principatus post annum centesimum vigesimum sextum. De *Antigono* postremo hujus familiæ Rege hunc *Strabonis* locum describit *Josephus* Cap. 1. Lib. 15. *Antonius Antigonum Judæum perductum Antiochiam securi subjecit, Romanorumque primus affecit Regem hoc supplicio, ratus non aliter posse adduci Judæos, ut Herodem pro illo Regem constitutum admitterent. Nam ne tormentis quidem adigi poterant ut appellatione Regis eum dignarentur. Tanta apud eos fuit prioris Regis existimatio. Quare visum est ignominiosa morte obscurare ejus memoriam, & lenire publicum Herodis odium.*

Aristobulus ultimus ex Assamonæorum stirpe Pontifex.

V. *Hyrcanum* Pontificem apud Parthos clementer habitum, ut securior ab eo esset, Hierosolymam pellexit *Herodes*; deinde precibus uxoris & socrus, tum *Cleopatra* & *Antonii* intercessionibus commotus, *Aristobulum*, ultimum præter senem *Hyrcanum* ex Assamonæis, uxoris fratrem, Pontificem creavit, exauctorato *Ananele*, quem Babylone accitum eo Munere ornaverat. Sed eumdem *Aristobulum*, anno primo Pontificatus, in piscina vicina Regiæ natantem, specie lusus aquis præfocari jussit, annos octodecim natus, quod & Populum

Herodis crudelitas.

ei favere, & socrum *Alexandram*, eo vivente, Regni in familiam suam reducendi spem non depositurem suspicaretur. Ob *Aristobuli* cædem ad dicendam causam ab *Antonio* Laodicæam vocatus, eum muneribus placavit. Hierosolymam redux, *Josephum* patruum suum, sororisque maritum occidit, quod *Mariamni* uxori secreta mandata, de ea, si vivus ipse non rediisset, interficienda, revelasset. *Alexandram* socrum in vincula conjecit, uxori ægre admodum reconciliatus est. (Ex *Josepho* Lib. 15. Capp. 2. 3. 4.

Herodis periculum, ad Cæsarem Augustum profectio. Magnanimitas.

VI. *Antonio* Actica pugna victo in summo periculo constitutus *Herodes*, ad *Cæsarem Augustum* profectionem adornavit. Antea tamen *Hyrcanum* senem octogenarium, olim Pontificem, occidit, qui spe Regni recuperandi fugam ad Arabes meditabatur, *Alexandræ* filiæ importuna suasione victus. *Mariamnem* vero uxorem, quia propter simultatem cum matre ejus & sorore degere non poterat, in Alexandrio castro cum *Alexandra* matre conclusit, commissa Quæstori suo *Josepho* & *Sohemo* Ituræo Castri custodia: Quibus etiam mandaverat, ut si forte in itinere moreretur, confestim ambas interficerent, Regnumque pro viribus liberis ejus, ac *Pheroræ* fratri conservarent. Ubi *Rhodum* appulit, posito tantum diademate, de cetero cultu regio nihil mutans, ad *Cæsaris* colloquium admissus est, animique sui magnitudinem ostendit, non ad supplicationes versus, ut in tali fortuna mos est, sed facti sui rationem intrepide reddens. Amicum enim *Antonii* se fuisse professus est, nec ejus rei se pœnitere: Posse autem *Cæsarem* experiri, num ipse fidelis & constans amicus esset. Generosa ejus oratione, & obsequii oblatione permotus *Cæsar*, Regnum ei confirmavit: Redeuntem deinde ex Ægypto *Cæsarem* cum Exercitu regia magnificentia Ptolemaide excepit, & octingentis talentis donavit. (Ex *Josepho* Lib. 15. *Antiquitatum*, Capp. 9. & 10.)

VII. Cum *Cæsar* extinctis *Antonio*, & *Cleopatra*, Ægypto potiretur, ad ipsum profectus *Herodes* magnis ab eo beneficiis ornatus est. Quadringentorum enim Gallorum *Cleopatræ* satellitium illi donavit *Cæsar*, & regionis partem ei reddidit quam illa prius occupaverat. Attribuit etiam ejus Regno Gadara, Hippon & Samariam; in maritimis Gazam, Anthedonem, Joppen, Stratonisque Turrim; quæ illi non mediocris fuit ad Regium splendorem accessio. Deducto Antiochiam *Cæsare* in Regnum reversus, domestico scelere felicitatem suam corrupit, interfecta ex iniquis suspicionibus, &

Herodis crudelitas in Mariamnem uxorem & socrum Alexandram, & amicos.

Salomes sororis suæ calumniis, *Mariamne* uxore pulcherrima & castissima, sed morosiore, & quæ sorori ejus ac matri humilitatem generis, ipsi vero [*Herodi* patris ac fratris sui necem exprobraret. Extincta *Mariamne*, in corde *Herodis* haud extinctus est ejus amor, quin etiam flagrare cœpit impotentius. Sæpe invocabat ejus nomen, sæpe etiam indecore lamentabatur, neque conviviis, compotationibus, aliisque oblectationibus lenire dolorem poterat. Sæpe Ministros vocare Mariamnem jubebat, quasi illa adhuc viveret. Vis doloris ipsum a Regni curis distraxit, gravi morbo affecit, ac de statu mentis paulisper deturbavit. Hujus ægritudinis occasione *Alexandram* socrum novas res moliri cum audivisset, eam sine mora jussit interfici. Recuperata sanitate ferocior evasit, ne ab intimis quidem amicis cruentas manus abstinens, *Costobaro* scilicet, *Lysimacho*, *Antipatro* cognomine *Gadia*, & *Dositheo*. *Costobarus* secundus erat *Salomes* sororis *Herodis* maritus, cui illa novo exemplo & antea in Gente Judaica inaudito, libellum repudii ob privata dissidia scripserat. Plures illis adjuncti fati comites, quotquot præsertim ex *Hyrcani* cognatione supererant. Pacato, ut illi videbatur, tot

Herodes Cæsari adulatur.

cædibus Imperio, quo magis *Cæsarem* promereretur, Athletica certamina quinto quoque anno in ejus honorem instituit, Amphitheatro Hierosolymis exstructo, quod a Judaicis moribus alienum erat. Cum vero Trophæis Cæsaris Theatrum ornatum esset, Judæi hominum imagines sub his latere arbitrati seditionem fecerunt, quæ plurimorum cædibus vix sedata est. Hierosolymitanis Arcibus non contentus, *Samariam*, & *Stratonis Turrim* munivit, ut totam Gentem Judaicam, ad defectionem pronam, in officio contineret, mutatisque nominibus, primam *Sebasten*, alteram *Cæsaream* appellavit. Alias etiam Arces condidit, & Præsidiarios Milites in illis collocavit ad tutelam Regni. (Ex *Josepho*, Lib. 15. *Antiquitatum*, Cap. 11.)

Herodes Judæorum odium beneficiis lenire conatur.

VIII. Pestilentia & fame per Judæam grassantibus, *Herodes*, profusis opibus, & distracta Regia suppellectile ex Ægypto nonaginta millia cororum tritici alendo Populo coemit, lenitisque plebis odiis eximiam laudem beneficentiæ ac providentiæ retulit. Nova deinde Regia in superiori Urbis parte exstructa, novam etiam uxorem duxit *Simonis Boethi* filiam. Socerum vero Pontificem creavit, exauctorato *Jesu Phabetis* filio. Apud *Cæsarem*, & *Agrippam* a *Zenodoro* & Gadarensibus quibusdam accusatus, non solum absolutus est, sed Trachonitide, aliisque Dynastiis auctus. In grati animi monumentum *Cæsaream Urbem* condidit in honorem *Cæsaris* in loco cui olim *Stratonis Turri* nomen fuerat; ibique, & in aliis etiam locis extra Judæam, Templa ipsi erexit, & Statuas dedicavit cum *Jovis*

Herodis Politica.

Olympii simulacro & mole & arte certantes. Cum autem ob hujusmodi opera Judaicæ Religionis integritati contraria grave murmur, seditioque proximum apud Judæos ortum esset, *Herodes* tertiam tributorum partem eis remisit, ut eorum animos placaret. Conventicula etiam & frequentiora convivia prohibuit, gravissimis pœnis in Edicti transgressores decretis. Plebejo sæpe cultu noctu se miscebat vulgo, Populi animos & studia exploraturus; & in eos omnes sæviebat, qui erga ipsum non bene affecti essent. Reliquam vero multitudinem jurejurando suis partibus obstringebat. Pharisæis dumtaxat *Pollionis* & *Sameæ* sectatoribus, necnon *Essæis*, quorum unus *Manahemus* nomine Regnum ipsi prædixerat, juramentum remisit. (Ex *Josepho*, Lib. 15. *Antiquitatum*, Cap. 13.) Anno Regni sui octavo novum Hierosolymis Templum, idque majus, & magnificentius quam illud *Zorobabelis*, a fundamentis extruere aggressus est, si quæ fides *Josepho*, Lib. 15. Cap. 14. & Lib. 6. *De Bello Judaico*, Capp. 6. & 16. idque spatio annorum novem & dimidii. An autem *Josepho* de hujus Templi structure credendum sit, sive an *Herodes* Templum a fundamentis revera extruxerit, Capite sequenti expendemus.

Herodis cum filiis dissidium.

IX. Contra suos ex *Mariamne* filios, tanquam altiora spirantes, a *Salome*, & *Pherora* instigatus, consilium cepit promovendi præ illis *Antipatrum* prioris uxoris filium. Hunc itaque *Cæsari* commendavit, & in *Agrippæ* comitatu Romam misit. Haud multo post, repetitis ab *Antipatro* calumniis, dictos filios apud Cæsarem, tanquam sibi insidias pararent, accusavit. Ex illis *Alexander* pro se ac fratre *Aristobulo* tanta modestia, tantoque affectu peroravit, ut *Cæsar* leves esse ac vanas *Herodis* suspiciones minime dubitaret. Reconciliavit itaque parentem filiis, ac dimidia parte metallicorum proventuum in Cypro donatum domum remisit, trecentis vicissim talentis ab eo donatus; illique potestatem fecit eligendi successorem, quem vellet ex filiis, data etiam optione dividendi Regni in singulos. (Ex *Josepho*, Lib. 16. *Antiquitatum*, Capp. 6. 7. & 8.)

Edictum Cæsaris in gratiam Judæorum.

X. Interea Judæi Asiatici & Cyrenenses a *Cæsare* obtinuerunt Edictum pro libero Legum & Rituum suorum usu, & pecuniæ mittendæ Hierosolymam facultate, his verbis præscriptum: *Cæsar Augustus Pont. Max. Tribunus potestatis ita censet: Quoniam Judæorum Gens semper fida & grata fuit Populo Romano, non nunc tantum, sed superiori etiam tempore, præcipue Patri meo Imperatori Cæsari, sub Hyrcano Pontifice: Placet mihi de communi jurati Senatus sententia Judæos uti propriis Ritibus ac Legibus, sicut utebantur tempore Hyrcani Pontificis Dei Maximi: Et Fanis eorum jus Asyli manere: Liceatque eis votivam pecuniam per certos homines mittere Hierosolymam: Neque cogi ad præstanda vadimonia Sabbatis, aut pridie Sabbatorum post horam nonam in Parasceve. Quod si quis deprehendatur fucari*

sacros Libros, aut sacram pecuniam ex locis eorum religiosis, hunc teneri sacrilegii, & bona ejus addici Ærario Romani Populi. (Refert *Josephus* Lib. 16. *Antiquitatum*, Cap. 10.)

Intestina in Herodis domo dissidia.

XI. Intestina dissidia in *Herodis* Domo recruduerunt, *Salome* sorore, & *Pherora* fratre novas suspiciones adversus *Mariamnes* filios excitantibus; ita ut *Alexander* in vincula conjiceretur, ejusque honoratiores amici quæstioni subjecti, crimen licet nullum confessi, extremo supplicio afficerentur. Juvenis Princeps multa non ex vero, sed vexandi parentis causa fassus est, quem videbat injustis suspicionibus misere excruciari. Quatuor namque Libellos a se conscriptos ei misit, negans opus esse tormentis pluribus. Structas insidias fatebatur, earumque participes esse *Pheroram*, & amicorum fidissimos. Quin & *Salomem* obrepentem noctu secum invito esse congressam, omnesque eo tendere, ut illo sublato optatam assequerentur licentiam. Ejusdem conjurationis arguebantur & *Ptolomæus* & *Sapinnius*, præ cunctis Regi fidissimi. Nec aliter quam rabie quadam occupati in se invicem efferebantur Aulæ Herodianæ Proceres, non defensione, non coargutione expectata tantisper, dum veritas pateret, judicium præveniente supplicio. Alii vinciebantur, alii necabantur, alii nihil lætius expectantes, moras ipsas quam repræsentationem malorum impatientius ferebant: ingensque mœror foedabat pristinam Regiæ felicitatem. Ne *Herodem* quidem ipsum vitæ in tali perturbatione non tædere poterat, cui quod nemini se auderet credere, pro tormento erat futuri exitus expectatio: Sæpeque illi obversabatur stricto gladio irruens filius, noctu diuque nihil aliud cogitanti, ut jam parum abesset ab insania. Verum & hac vice patri reconciliatus est *Alexander* opera *Archelai* Cappadocum Regis, cujus filiam *Glaphyram* uxorem duxerat. (Ex *Josepho*, Libro 16. *Antiquitatum*, Capp. 11. & 12.)

Herodes apud Cæsarem accusatus, ei rursus reconciliatur.

XII. A *Syllæa* Arabe apud *Cæsarem* accusatus *Herodes* ejus indignationem subiit, sed *Nicolai Damasceni*, qui pro ipso Legationem obiit singulari industria illi reconciliatus est. Filios interim suos *Alexandrum* & *Aristobulum* calumniis ab *Euricle* quodam Lacedæmonio viro perditissimo oppressos in vincula conjecit, deinde apud *Cæsarem* accusavit. Causa vero eorum, ut jusserat *Cæsar*, apud Syriæ Præsides, & Conventum Romanorum Beryti ab *Herode* summa cum vehementia, proposita, infelices illi Principes ne auditi quidem, damnati sunt, & crudelissimi Patris arbitrio relicti, cujus mandato *Sebaste* strangulati sunt. Trecentos etiam ordinum Ductores ex Militibus suis imprudenti veterani cujusdam nomine *Tyronis* libertate nominatos, tanquam filiorum complices, & conjurationis a *Tryphone* Tonsore eidem *Tyroni* per calumniam affictæ conscios, apud Populum accusavit, a quo lapidibus obruti sunt. (Ex *Josepho* Lib. 16. Capp. 17. & 18.)

Alexandrum & Aristobulum suos ex Mariamna filios necat.

Bethleemitarum infantium cædes ab Herode imperata.

XIII. *In diebus Herodis Regis*, anno pene integro ante illius Tyranni mortem, natus est JESUS CHRISTUS SALVATOR MUNDI, de cujus Natalis Epocha legi potest Dissertatio nostra I. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi primi. Cum autem Magi ad Regis Judæorum recens nati, Christi scilicet cunas, illum adoraturi cum muneribus Hierosolymam Stella duce venissent, *Herodes* a Principibus Sacerdotum & Scribis sciscitatus ubi Christus nasceretur, illisque secundum Scripturas respondentibus, *In Bethleem Juda*; eum deinde se a Magis per aliam viam in patriam reversis delusum videret, *Iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra secundum tempus quod exquisierat a Magis* (Cap. 11. *S. Matthæi*) quam *Herodis* *νηπιοκτονίαν* infideli silentio pressit *Josephus*. Eodem circiter tempore *Antipatrum* filium parricidalis sceleris præsente *Quintilio Varo* Syriæ Præside, qui *Saturnino* successerat, primum ipse, deinde per *Nicolaum Damascenum* accusatum, & multis testimoniis convictum, in vincula conjecit, remque omnem ad *Cæsarem* detulit. Interim ipse & senio confectus (septuagesimum enim annum agebat) & domus suæ malis exulceratus, in gravem ac fœdum morbum incidit, cui leniendo cum nulla remedia proficerent, doloris impatientia sibi ipsi manus inferre conatus est. Nihil tamen ex sævitia sua remisit, cadaveri licet quam homini vivo similior. Vivos enim comburi jussit *Juda* & *Matthiam* nobiles Juvenes & Legis Peritos, quorum suasu quidam Aquilam auream, quam in frontispicio Templi *Cæsari* dicaverat, Religionis Legisque zelo detraxerant. Deinde *Antipatrum*, cum fugam e carcere moliretur, interfici jussit. *Cum autem audisset Augustus, inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum jussit*

Herodes filium Antipatrum interfici jubet.

Inter Infantes Betleemitas occisus non fuit.

interfici, filium quoque ejus occisum, ait, Melius esse Herodis porcum esse quam filium. Refert *Macrobius* Lib. 2. *Saturnalium* Cap. 4. Filium illum *Herodis* inter pueros Judæos Bethleemitas a Patre interfectum, fuisse infantem recens natum, quem cum aliis sustulit, ne is foret ad quem, ex Magorum vaticinio Judæorum Regnum esset perventurum, censet *Baronius* ad Annum primum Christi. Hanc opinionem merito refellit *Casaubonus* Exercitatione secunda adversus Baronium Articulo 17. primo quod verisimile non sit, *Herodem* qui septuagenarius obiit, ante biennium genuisse filium qui bimulus cum cæteris sit occisus. Secundo, si jure miramur inexcusabile silentium *Josephi*, qui de infanticidio nihil dixit, ei admirationi multo justior erit locus, si inter cæteros unus extitit ipsius *Herodis* filius. Tertio, *Herodis* filium ejus ætatis, Bethleemi potius quam in Urbe Regia fuisse nutritum, nulla suadet ratio verisimilis. Si autem Hierosolymis nutriebatur, cur occidendis in Bethleem est annumeratus? Postremo, cædes infantium Bethleemitarum causam habuit, quia e Scripturis persuasum *Herodi* fuerat, quemdam esse Bethleemi natum infantem, qui futurus esset Rex Judææ translato ad se Regno a domo *Herodis*. Dura autem est & pene absurda conjectura, *Herodis* conjugem Bethleemi potius quam in Regia peperisse, si quidem peperit. Nec etiam verisimile est ferocissimum illum Tyrannum filios, aut suos a filiis, quos occiderat, nepotes, amore tanto fuisse prosecutum, ut natum ex se infantem propterea necari jusserit, ne priores liberi Regnum amitterent, cum præsertim Regnum in sua Domo nihilominus mansurum cognosceret. *Grotius* ad *S. Matthæi* Cap. 2. censet *Macrobium* errore quodam historias duas ejusdem temporis miscuisse: Quia non satis recte dici potest *Antipater* Herodis filius, jam provectæ ætatis, quique *Bethleemi* non fuit, inter Infantes Bethleemiticos occisus. Adde, quod *Antipater* occisus est quinto ante mortem *Herodis* die; hæc autem laniena ante aliquanto contigit, ut colligitur ex *Cap.* 2. S. Matthæi, v. 19. *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & vade in Terram Israel: Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri.* Eruditus Præsul *Daniel Huetius Demonstrat. Evangel. Proposit.* 9. Cap. 15. *Antipatri* cædem a *Macrobio* notari existimat, sic tamen ut non duas in unam confuderit historias, sed unicam historiam, eamque distinctam ac veram narraverit. Nam quod scribit, occisum eum fuisse inter pueros Bethleemitas, non sic intelligendum quasi unus fuerit ex his pueris; sed quo tempore trucidati illi sunt, eodem & hunc fuisse morte affectum. Neque hic fuit Herodianæ sævitiæ cumulus. Cum enim in extremis esset, *Salomæ* sorori, ejusque marito *Alexæ* jussit, ut Primores Judæorum, quos ob id Hierosolymis Hiericuntem, ubi decumbebat, evocatos, in Circo concluserat, statim atque ipse animam exhalasset, occidi curarent. Scilicet ut Populus Judaicus, cui magnum ex morte sua gaudium futurum sciret, luctus universalis causam haberet, sicque non absque lacrymis funus ejus efferretur. Condito testamento quo filio *Archelao* Regnum, *Antipæ* Galilæam, & *Philippo* Trachonitidem, Gauladitidem, Bathanæam & Paneadem, Tetrarchiæ nomine relinquebat, adscripta ingenti pro Cæsare, amicis, & cognatis legatorum summa, obiit ante Ferias Paschales, post detrusum Regno *Antigonum* anno trigesimo quarto; ex quo autem a Romanis Rex declaratus est anno trigesimo septimo. De cujus extremis legendus *Josephus* Lib. 17. *Antiquitatum*, Capp. 8. 9. 10.

Baronius refellitur.

Mors Herodis.

ARTICULUS IX.

De sectis Judæorum Sexta Mundi Ætate exortis.

§. I.

De Samaritanis.

POst Decem Tribuum deportationem, coloni in Samariam a *Salmanassare* Assyriorum Rege submissi, novam Religionem ex commixtione sacrorum & profanorum Rituum condiderunt Samaritanismi nomine. Deum Israelis, & Vitulos aureos *Jeroboami* colebant, illisque Sacra faciebant in Excelsis, uneque Idola ex veteri superstitione venerabantur. *Manassis* fratris *Jaddua* Summi Pontificis ad *Sanaballatum* socerum, Samariæ Præfectum defectio, Sectam celebriorem fecit. Cum

enim

enim *Sanaballat* a *Dario* primum, tum ab *Alexandro Magno* veniam impetrasset ædificandi Templum in Monte *Garizim*, æmulum Hierosolymitano, Judæorum cæremoniis ad imitationem tractis, & *Manasse* illis Sacris præfecto, repurgatus a Gentilismo Samaritanorum cultus, plures etiam, qui severiori se Judæorum disciplinę subduxerunt, sectatores habuit. Figmanta Samaritanorum ex odio & ęmulatione Judaicę Gentis, quę jam inde ab instauratione Templi secundi cœperat, ut constat ex Lib. 1. *Esdra*, Cap. 4. & ex *Josepho* Lib. 11. Cap. 4. & quę flagrabat adhuc Christi tempore, ut ax 4. *S. Joannis* Capite compertum est, huiusmodi fuare: Se *Jacob* Patriarcha ex duobus filiis oriundos gloriabantur, ax Ægypto eo translatos, sibi a *Josue* eam Terram assignaram, ubi sapulcrum *Josephi*; se possassores ab ęvo Montis benedicti; Sacerdotes suos vare Aaronicos esse. Cæterum unum Deum Israelis adorabant, Messiam expectabant, (*Joannis* 4. 25.) in Circumcisione, Sacrificiis, observationa Fastorum, damnatione Pollutionum, Purificationibusque Legalibus, cum Judæis conveniebant. *Mosis* Pentateuchum recipiebant & servabant. A Judæis vero discrepabant in loco cultus, in Scriptorum Propheticorum, cæterorumque in Canone Judaico conscriptorum rapudiatione, in Traditionum per Pharisæos invectarum rejectione. Multa Samaritanis affinxerunt Judæi odio æmulæ Gentis. 1. Quod columbę simulacrum in mamoriam Samiramidis colerent. Secundo, quod Resurrectionam negarent, quod ipsis etiam tribuunt *S. Epiphanius* Lib. 1. *Hæresi* 4. & *S. Gregorius* Lib. 1. *Moralium*, Cap. 15. 3. Quod tres Alphabeti literas non agnoverint. 4. Quod verba Genasis 1. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*, ita legarint: *In principio creavit azyma*. Quas quidem calumnias *Vualtonus* post alios refellit *Prolegomenon* 11. *in Biblia Polyglotta*.

Da Judæorum in Samaritanos odio scriptum est in *Pirke Aboth*, sive *Capitibus Patrum*, (si *R. Eleazaro* fides habenda sit) *Venisse Samaritarum* 180000. *viros contra Esdram & Nehemiam, ut impedirent eos in ædificando: Unde Excommunicationem solemnem contra ipsos Esdra, Zerubbabel, & Jehosua fulminarunt . . . . Convocarunt totum cœtum in Templum Dei, & venire fecerunt trecentos Sacerdotes, trecentos pueros qui habuerunt trecentas buccinas, & trecentos Libros Legis in manu eorum qui clangebant. Levitæ vero canebant & psallebant, & Cuthæos anathematizabant, & schammatizabant, & excommunicabant per secretum nominis Tetragrammati, & per Scripturam quæ scripta fuit in Tabulis, & per Anathema Domus Judicii superioris, & per Anathema Judicii inferioris, ne quis Israelita comederet panem Cuthæi in æternum. Unde dixerunt: Quisquis comederit carnem Cuthæi, erit sicut comedens carnem porci*. Et, *ne quisquam Cuthæum faceret Proselytum: Nec sit Cuthæis pars in Resurrectione Mortuorum, sicut dictum est: Non nobis, & vobis ædificatio domus Dei: neque in hoc sæculo neque in futuro; nec eis sit pars & hæreditas in Jerusalem*. Refert *Josephus* Lib. 12. Cap. 1. post *Alexandri Magni* mortam, *Ptolomæum Lagum* Regem Ægypti, devicta Judæa, & Samaria, magnam Judæorum & Samaritanorum turbam in Ægyptum captivam abduxisse, quos multi sponte secuti sunt, partim ubertata soli, partim *Ptolemæi* liberalitata allecti. Continuas vero inter Samaritanos & Judæos Alexandrinos fuissa rixas, utrisque pro Templo suo certantibus, dum hi victimas ad Hierosolymitanum dumtaxat, illi ad Garizitanum mittandas contendebant: Eoqua audaciæ Samaritanos progressos fuissa, ut etiam coram Rege *Ptolomæo Philometore*, & amicis ejus contra Judæos pro Templo suo contra Hierosolymitanum litigare ausi sint, idque pœna capitis constituta, causa cadarent. Victos qui pro Samaritanis certabant, jussu Regis morte mulctatos, testatur *Josephus* Lib. 13. Cap. 6.

Antiochi Epiphanis persecutione in Judæos territi ad Ethnicismum dafecerant, & Garizitanum Templum consecraverant *Jovi Hellenio*; sed post *Antiochi* mortam statim ipsos ab Idololatria recessisse, probat illa sub *Ptolomæo Philometore* cum Judæis contentio a *Josepho* nalata. Templum illud a *Joanne Hyrcano Simeonis* filio, Pontifice Judæorum cum Urbe Samaria dirutum, & solo æquatum diximus, referente *Josepho*, Libro 13. Cap. 17. *Herodes* Urbem instauravit, Templumque in ea condidit, sed in eo ut offertant Sacrificia Samaritani adduci non potuare, quæ semper celabrarunt in Altari, quod super Montem Garizim construxerant, usque ad Christum, ad quem mulier Samaritana Joannis 4. *Patres nostri in Monte hoc adoraverunt, & vos dicitis quod Hierosolymis est locus ubi adorare oportet*.

Plures Samaritanorum Sectas *S. Epiphanius* recenset, *Gorthenos*, *Essenos*, *Dositheanos*. At *Esseni* Judæorum Secta fuerunt, non Samaritanorum, ut constat aa *Josepho* & *Philone*. *Dositheanos* quod spectat, auctorem habuarunt illi *Dositheum* Apostolicorum circiter temporum Impostorem, qui se Christum essa dicabat a *Moyse* prænunciatum his verbis: *Prophetam tibi suscitabit Dominus Deus tuus ex fratribus tuis, sicut me*. Ita refe- Deuter. 18: 15.
runt *Origenes* Lib. 1. *Contra Celsum*, & Tractatu 27. in *Matthæum*; ejusdem meminit & *Tertullianus*. Illum in Sanctos Prophetas maledicum fuisse & potissimum in *Judam* unum ea 12. Patriarchis, & Resurrectionam negasse, & Mosaicum Pentatauchum adulterasse, aliosque libros fabulis plenos & erroribus consarcinasse, Auctor ast *Photius* in Bibliotheca.

Pentateuchus Samaritanus antiquissimus est ab *Eusebio Cæsariense*, *S. Hieronymo*, *S. Cyrillo Alexandrino*, *Diodoro Tarsensi*, & *Procopio Gazæo* laudatus. Textum Samaritanum *Pentateuchi* Viri quidam Eruditi conflatum volunt a *Dositheo* partim ex Hebræo Textu, partim ex Græco, & ab utroque in multis discedere observant, modo auctiorem, modo mutilum, ac mutationibus fœdum. In his *Simeon de Muis*, *Usserius*, *Seldenus*, *Bootius*, *Hotingerus*, *Buxtorfius*, *Photio* præeunte Cod. 230. ubi de *Dositheo* sic loquitur: *Octateuchum spuriis Scriptis, & omni genere miatis corruptelis adulteravit: Aliosque Libros stultitia & portentis plenos, divinisque Legibus contrarios consarcinavit*. Alii censent Samaritanos Codices & Hebræos eosdem olim fuisse, utcumque in aliquibus discrepent, eodemque charactere scriptos quem Samaritani adhuc retinent. Unde Samaritanum Pentateuchum hodieque sincerum extare probant, nec a *Dositheo* interpolatum. In his *Morinus Exercitatione in Samaritanum Pentateuchum*, *Capellus*, *Vualtonus* Prolegomenon 11. in Biblia Polyglotta. Quos lector studiosus consulere poterit. Si quæ autem diversitas occurrit, eam in lectionum varietatem omnino refundunt. De Samaritanis legi possunt *R. Benjamin* in *Itinerario* quod Hebraice & Latine edidit *Constantinus Lempereur*, & *Scaliger* Lib. 7. De Emendatione Temporum, *Heinsius* Cap. 20. Aristarchi Sacri, *Drusius* Lib. 3. *De tribus Judæorum Sectis*, & alii.

§. II.

De Sadducæis.

SAdducæis a *Sedeck*, id est, *justitia* nominatos *S. Epiphanius* asserit, hac in re doctis non probatus. Alii a *Sadoc* eorum nomen derivant, non quidem ab antiquo illo qui *Davidis* & *Salomonis* ætate vixit, ut *S. Epiphanius*; sed ab altero qui discipulus fuit *Antigoni Sochæi* elati post *Simonem justum*, cujus socius & condiscipulus fuit *Baithos*, ut auctor est *Elias* in Thisbi. *Sadoc* enim ille, & *Baithos*, a præceptore desciscentes, Legem oretenus traditam abnegarunt; neque alteri quam quod Legis scripto esset expressum, adhibendam fidem putarunt. Ea quo *Karram* seu *Karræi* & *Karraitæ*, quasi *Textuales* dicti & *Scripturarii*, id est solo Scripturæ Textui, Traditionibus rejectis, adhærentes. A *Dositheo* Samaritano propagatos *S. Epiphanius* Hæresi 14. & *S. Hieronymus* Dialogo contra Luciferianos, asserunt. Sadducęorum dogmata, moresque describit *Josephus* Lib. 2. *De Bello Judaico* Cap. 7. *Sadducæi*, inquit, *fatum omnino negant, & Deum extra omnem mali patrationem inspectionemque constituunt. Ajunt autem electioni hominum vel bonum vel malum esse propositum: Et secundum voluntatem propriam alterutrum unicuique contingere. Animarum autem generaliter vel supplicia denegant, vel honores. Et Pharisæi quidem faciles, & qui student se mutua dilectione complecti: Sadducæi vero & inter se feris moribus discrepantes, & conversatio eorum circa exteros inhumana*. Et Lib. 18. *Antiquit.* Cap. 2. *Sadducæorum opinio cum corpore extinguit simul & animas: Nec quidquam præter Legem servandum existimant. Nam de sapientia cum Præceptoribus disceptare, ad virtutem reputant. Hujus Secta pauci sunt, sed fere dignitate præcipui. Ex horum tamen sententia vix quicquam agitur. Nam quoties Magistratus licet inviti suscipiunt, Pharisæorum decretis assentiunt, ni facerent, non ferendi a plebejorum multitudine*. Mortuorum Resurrectionam, Angelos, & spiritualem omnem substantiam ipsos negasse, constat ex Actuum 23. 8. *Sadducæi enim dicunt, non esse Resurrectio-*

rectionem, neque Angelum, neque Spiritum; Pharisai autem utraque confitentur. Unde consequens est ipsos asseruisse, corporeum esse Deum, ut *Lyranus* existimat, & Spiritum Sanctum etiam abnegasse, quod illis tribuit & S. Epiphanius. *Angelos*, inquit, *repudiant, ac Spiritum Sanctum ignorant, quem nec accipere meruerant*. De illorum cum *Jesu* congressu *Matthai* 22. 25. legimus: *Accesserunt ad eum Sadducai, qui dicunt, Non esse Resurrectionem, & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres; & primus, uxore ducta, defunctus est: Et non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius usque ad septimum. Novissime autem omnium & mulier defuncta est. In Resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. In Resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: Sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo. De Resurrectione autem Mortuorum non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium*. Saddocæos Sacros omnes Libros præter Pentateuchum repudiasse, affirmant Veteres omnes, præsertim *Origenes*, *Tertullianus*, *S. Hieronymus*, *Beda*. Quod perperam negat *Scaliger*, & contrarium a *Josepho* tradi asserit. Sed tantum abest ne contrarium *Josephus* sentiat, ut is communem illam sententiam potius adstruat Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 18. *Nunc*, inquit, *indicandum est, quod multas Constitutionum a Majoribus per manus acceptas Pharisai tradiderint Populo, qua non sunt scripta inter Leges Mosaicas: & ideo Sadducai his auctoritatem abrogant dicentes, Oportere tantum eas servari qua scripta continentur*. Sadducæi igitur, auctore *Josepho*, sola hæc admittenda, observandaque dicebant, quæ essent scripta in Mosaica Lege. Quod & Lib. 18. Cap. 2. his verbis expressit: *Nec quicquam prater Legem servandum existimant*.

§. III.

De Pharisais & Scribis.

I. PHarisæorum nomen a voce Hebraica *Pharez*, quod *Separationem* significat, derivatum, quod dignitate, sanctitate, institutis, habitu, a reliquis separati viderentur. Prima illorum origo incerta. Alii a Viris Synagogæ Magnæ arcessunt, centumviginti illis, quorum Præses fertur *Esdras*. Alii a temporibus *Jonatha Machabai*, qui centum quadraginta & amplius annis ante Christi Nativitatem obiit. Ita *Josephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 9. & Lib. 18. Cap. 2. Alii a temporibus *Aristobuli* vel *Alexandri Jamnai* Judæorum Regis. Alii a tempore *Scammai* & *Hillelis Babylonii* celeberrimorum Judaicæ Gentis Magistrorum circa tempora *Herodis*. Ita *S. Hieronymus* in Caput 8. *Isaia*, ad illa verba: *Et erit in petram scandali duabus domibus Israel*. Ubi tamen ex propria mente id non asserit, sed ex fide Nazaræorum. Verum tam recentes fuisse Pharisæos asseret nemo, qui *Josepho* credere voluerit. Nulla autem satis est cur hac in re ipsi non credatur. *Pharisaorum* dogmata potissima fuere, 1. Illud de Lege orali, seu Traditionibus non scriptis, ac Mosaicis, ut contendebant. De quibus illi ad Jesum, Matt. 15. 2. *Quare discipuli tui transgrediuntur Traditionem Seniorum? Non enim lavant manus suas cum panem manducant. Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos transgredimini Mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora Patrem & matrem; &, qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri: Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam. Et irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram. Hypocrita, bene prophetavit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat: Cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum*. 2. Fatum admittebant, quod tamen liberum arbitrium, & indifferentiam ad bonum & malum non tolleret. Id constat ex *Josepho* Lib. 2. *De Bello Judaico*, Capit. 7. *Pharisai*, inquit, *certiorem legalium Rituum notitiam profitentur. Et hi primum dogma habent, ut fato & Deo universa deputent: & quidem vel agere qua justa sunt, vel negligere, secundum majorem partem esse in hominibus profitentur: Adjuvare tamen in singulis & fatum*. Et Lib. 18. *Antiquitatum*, Cap. 2. *Fato, quacumque geruntur, tribuunt, nec tamen homini voluntatis assensum adimunt, hoc temperamento Deum uti dicentes, ut cum omnia fiant ex ipsius consilio, in homine tamen sit voluntas accedendi ad virtutem aut vitium*. Et Lib. 13. Cap. 9. *Pharisai quadam, at non omnia fato tribuunt, quadam vero in sua potestate esse ajunt, ut vel fiant, vel non fiant. Esseni vero omnia in fati potestate esse affirmant, nec quicquam hominibus prater fati decretum accidere. At Sadducai fatum omnino negant, & e rebus tollunt, dicentes, Nihil fataliter evenire hominibus, & omnia in nostra ipsorum potestate esse, ut tam felicitatis nobis ipsis auctores simus, quam infortunii; si deteriora consilio secuti fuerimus*. 3. Immortalitatem Animæ Pharisæi credebant, & bonarum Animarum Metempsychosim, ut tradit *Josephus* Secta Pharisæus Lib. 18. *Antiquitatum*, Cap. 2. *Animas*, inquit, *credunt immortales, & sub terris earum judicia fieri: Tum pramia quoque contingere ex virtutis aut malitia merito: Et has perpetuis damnari carceribus, illis facilem esse ad vitam reditum*. 4. Præcepta Mosaicæ Legis varie restringebant pravis interpretationibus, ut constat ex Capp. 5. & 23. *S. Matthai*. Cæterum Saniora Saducæis sentiebant atque docebant: Unde Christus ait: *Super Cathedram Moysis sederunt Scriba & Pharisai. Quacumque ergo dixerint vobis, servate & facite*. Et S. *Paulus* Actuum 23. in jus vocatus coram Judæorum Senatu, *Sciens quia una pars esset Sadducaorum, & altera Pharisaorum, exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego Pharisaus sum, filius Pharisaorum, de spe & Resurrectione mortuorum ego judicor. Et cum hac dixisset, facta est dissensio inter Pharisaos & Sadducaos, & soluta est multitudo*.

Instituta vitæ quod attinet, omnia ad pompam externam, & simulatæ pietatis schema comparata erant. Affectabant cœlibatum, jejunium hebdomadale repetitum, decimationem universalem & supra Legis præceptum, ablutiones superstitiosas, preces & eleemosynas in publico, dilatationem phylacteriorum, & ostentationem fimbriarum. De his Christus Matthæi 23. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere. Omnia vero opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi . . . . . Va vobis Scriba & Pharisai Hypocrita: Quia clauditis Regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Va vobis, Scriba & Pharisai hypocrita: Quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: Propter hoc amplius accipietis judicium. Va vobis, Scriba & Pharisai hypocrita: Qui circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum Proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos. Va vobis, Scriba & Pharisai hypocrita, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis qua graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam, & fidem. Hac oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Va vobis, Scriba & Pharisai hypocrita: Quia mundatis quod de foris est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia. Pharisae cæce, munda prius quod intus est calicis, & paropsidis, ut fiat id quod de foris est mundum. Va vobis, Scriba & Pharisai hypocrita: Quia similes estis sepulcris dealbatis, qua a foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos a foris quidem paretis hominibus justi; intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Va vobis, Scriba & Pharisai hypocrita, qui adificatis sepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta Justorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus Patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui Prophetas occiderunt*. Quales essent mores Pharisæorum, rursus innotescit ex Parabola Pharisæi & Publicani a Christo proposita Lucæ 18. *Duo homines ascenderunt in Templum ut orarent: unus Pharisaus, & alter Publicanus. Pharisaus stans, hac apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cateri hominum; raptores, injusti, adulteri; velut etiam hic Publicanus; Jejuno bis in Sabbato. Decimas do omnium qua possideo*. Dies illi jejunii sponte suscepti qualibet Hebdomada, erant feria secunda & quinta, seu dies Lunæ & Jovis, ut recte *S. Epiphanius* & *Theo-*

Philacteria, membrana in quibus Decalogus inscriptus frontibus circum ligato. Memorolia, frontalia; Hebraice Totaphea

phy-

phylacteriis explicant, consentientibus Hebræorum Libris.

De Pharisæorum Institutis *S. Epiphanius* Hæresi 15. hæc habet: *Pharisæi severioribus se Institutis adstringebant. Quidam enim sum suas illas exercitationes adhiberent, decem vel octo, vel quatuor annorum spatio sibi præfigebant, quibus virginitatem aut castimoniam colerent; hoc tempus continuis precibus traducebant, & id certaminis frequentius instaurabant, ne ullam corporis labem contraherent, neve furtim turpe aliquod in somnis profluvium obreperet. Ergo alii tabulas ad eum usum parabant, latitudine non amplius dodrantali, in quibus post vesperam jacebant; ut si fortasse dormirent, in pavimentum prolapsi rursum se ad orandum excitarent; quo somni quod liceret, expertes ætatem transigerent. Alii collectos calculos substernebant, quorum replicatio profundiorem somnum arceret, ut vel inviti pervigiles esse consuescerent. Nec defuere qui iisdem de causis spinas subjicerent. Cæterum bis hebdomada quaque jejunare mos illis fuit, secunda videlicet ac quinta die. Ad hæc decimarum decimas dabant, primitias offerebant, tricesimas & quinquagesimas.* Tenebantur omnes Judæi ad tres decimas. Decimæ primæ præceptum extat *Num.* 18. 21. 25. Hæc præstabatur Levitis ad eorum alimoniam: Ipsi autem Levitæ hujus Decimæ Decimam præstabant Sacerdotibus. Altera Decima imperatur *Deuter.* 14. 22. & 23. quam penes se quisque retinebat, ut ibi ubi Sanctuarium erat, illa vesceretur, adhibitis ad convivium Levitis. Tertia demum, quam tertio quoque anno in Levitas & pupillos, viduasque distribuebant. (*Ibidem v.* 28. 29.) Pharisæi, quamvis ex Levitarum stirpe omnes non essent, Decimarum tamen decimas, Levitarum instar, sponte dabant. Præterea primitias, atque oblationes cæteris largiores præbebant. Hebraice *Theruma*. De his docent Rabbini morem servari solitum apud Judæos, ut qui minimum donum darent, minus sexagesima parte justæ æstimationis frugum suarum non darent: Qui autem liberaliter agere volebant, quadragesimam penderent: qui neque liberalitate insignes erant, neque tamen avari, intra hos terminos consistentes, aut ad hos, aut ad illos, prout erant affecti, propius accedebant. Primorum oblatio dicebatur *Theruma oculi boni*. Aliorum, *Theruma oculi mali*: Postremorum *Therum-Mediana*. De quibus *Josephus Scaliger* singulari Dissertatione. Pharisæos in utroque termino communes Leges excessisse docet *S. Epiphanius*; Liberalitatis, cum trigesimam partem frugum darent, aliis quadragesimam conferentibus; Parsimoniæ, quod ultra quinquagesimam numquam descenderent; cæteris sexagesimam dumtaxat dantibus, quoties parcius agere vellent. Hic verborum illorum *S. Epiphanii* sensus: *Primitias offerebant, tricesimas & quinquagesimas*. Addit S. Epiphanius: *Sed & muliebria palliola gestabant, & cum latioribus crepidis ac solearum ligulis procedere solebant*. Id verisimile non videtur. Hæc enim mollities cum Pharisaica severitate non convenit. Et quod Lege Dei expresse cautum erat, ne viro muliebri cultu, aut feminæ virili ornari fas esset, nemo sibi facile persuaserit Pharisæos, qui exquisitissimam austeritatem, & sanctimoniæ speciem ostentabant, publice violaturos: Maxime cum ea sanctitatis opinione essent inflati, ut vel solo contactu communium vestimentorum pollui se crederent, sicut refert *Abraham Zacuth* in *Juchesin*, ubi hæc sententia legitur: *Vestimenta filiorum terræ sunt conculcatio Pharisæis*. Judæos itaque *S. Epiphanio* imposuisse puto.

II. *Scribarum* nomen non Sectæ, sed ordinis & gradus fuit. Alii Politici, alii Ecclesiastici fuere. Politici fuerunt alii superiores seu Regii, qui Regibus a secretis, aut etiam Consiliis, penes quos instrumenta & Acta publica, & ratio temporum, gestorum, redituum. Alii inferiores & plebeii, qui erant Actuarii, & Notarii communes. Scribæ Sacri, seu Ecclesiastici fuerunt Doctores & Interpretes Legis, quorum erat Legem interpretari, Scripturas Populo in Templo & Synagogis prælegere, dubia solvere, obscura declarare. Unde & *Legis-periti* dicti passim in Evangelio. Scribas Populi a Scribis Legis perperam distinguit *Scaliger* in Elencho *Trihæresii* Cap. 11. & priores illos Actuarios publicos fuisse putat. Quippe Matth. 2. 4. *Herodes* cum Magorum adventum, & Christi Nativitatem inaudisset, ut quo in loco Christus nasceretur, inquireret, *Principes Sacerdotum & Scribas Populi* convocat, & eorum responsum expetit. Hi vero non alii quam Legis Interpretes & Doctores. Non enim Pragmaticos aut Actuarios de re tanta ac tam recondita consuleret, ad quam scilicet intelligendam disceptandamque non mediocris Sacrarum Literarum usus ac scientia requiretur. A Pharisæis distinctus erat Scribarum ordo. Licet enim Scribæ plerique Pharisæi, non tamen omnes: Quemadmodum inter Theologos nonnulli Regulares & arctioris vitæ Professores; non tamen omnes Theologi sunt Regulares, nec omnes Regulares Theologi. Post Captivitatem Babylonicam ortum Scribarum ordinem, quamvis a Mosaicis temporibus fuerint semper in Synagoga Viri Legis peritissimi, probabilior opinio est. Prophetis enim successere. Primus cui Scribæ nomen in Scriptura tributum, fuit *Esdras*, de quo 1. *Esdræ*, Cap. 7. 6. *Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse Scriba velox in Lege Moysi quam Dominus Deus dedit Israel*.

§. IV.

De Essæis sive Essenis.

Essæi sive *Esseni* Pharisæis recentiores, de Dei providentia, & Animarum immortalitate sane sentiebant. Vitæ Asceticæ instituto celebres fuere. Non admittebant in societatem nisi viros graves, & quorum ætas ad senectutem vergeret. Discipulos quadriennio toto probabant. Cœlibatum servabant, paucis tamen exceptis. Alienos pueros velut cognatos instituebant sub unius Magistri cura. Sabbatum cæteris Judæis scrupulosius observabant. Summa inter illos erat bonorum communio, designati communium rerum Procuratores. Candida veste utebantur, victu parco & austero, cujus sumptioni præmittebatur oratio, gratiarum actio subsequebatur. Statæ illorum preces, maxime ad ortum Solis. Artes, occupationesque variæ. Nullas tamen exercebant, ex quibus aliquid ad homines detrimenti rediret, aut pravæ cupiditates foverentur. Servus apud eos nemo, liberi omnes. Jusjurandum quasi perjurium vitabant. Vitæ theoreticæ & lectioni deditissimi, pietatis, beneficentiæ, hospitalitatis studiosissimi, solitudinis & silentii observantissimi fuere. In juvando dumtaxat, & miserando sui juris erant; in cæteris a Curatoris pendebant arbitrio; sine cujus venia vel cognatis aliquid dare nefas ducebant. Mysticum Sacræ Scripturæ sensum sectabantur: Adversa quæque æquanimiter tolerabant. Mortem, si pro Religione & pietate subeunda esset, judicabant Immortalitate meliorem. Prodidit autem eorum in omnibus negotiis animos bellum quod gestum est cum Romanis teste *Josepho*. Tunc si quidem artuum confractionibus, ignibus, ac omni tormentorum genere cruciati, ut aliquid in Legislatoris injuriam loquerentur, vel cibos Lege vetitos degustarent, ad neutrum compelli potuere; & inter exquisitissimos cruciatus subridentes, & tortoribus illudentes, animas quadam cum hilaritate reddebant. Severi erant criminum vindices. Deprehensos nempe in crimine a sua Societate pellebant, & panis etiam ac cibi communis alimonia privatos, ad herbas more pecudum decerpendas damnabant. Hæc ex *Josepho* excerpta Lib. 2. *De Bello Judaico*, Cap. 7. & Lib. 18. *Antiquitatum*, Cap. 2. necnon ex *Philone* apud *Eusebium* Lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 11. & 12. *Plinius* Lib. 5. Naturalis Historiæ Cap. 17. *Essenos* per aliquot *sæculorum millia* stetisse scribit, *Gentem æternam*, ad Judæorum antiquitatem respiciens: & vivere *sine ulla femina, omni venere abdicata*. S. Epiphanius Hæresi 19. Ossenos ab Essenis diversos fecit; & diversos plane fuisse necesse est aut certe degeneres Essenos, & qui a prioribus institutis omnino deflexerint, cum *Elxai* Pseudo-Prophetæ prava dogmata sunt amplexi.

Esseni cum *Assidæis* minime confundendi, quorum mentio 1. *Mach.* 2. 42. 7. 13. & 2. *Machab.* 14. 6. *Assidæi* namque specialem Sectam apud Judæos non constituebant, ut ex *Josepho* constat, tres dumtaxat Sectas recensente; sed commune id piorum omnium nomen erat. De Sectis vero Sadducæorum, Pharisæorum, & Essenorum, legi possunt *Serarius* Libro *De tribus Sectis Judæorum*, Scaliger in *Trihæresii Elencho*; Cardinalis *Baronius* Tom. 1. Annalium; *Casaubonus* Exercitatione 1. in *Baronium*, Capit. 9. *Drusius*, Libro de tribus Sectis Judæorum; *Petavius*, Animad. in *S. Epiphanium*, *Spanhemius* Dubiorum Evangelicorum P. 3. Dubio 28. & 29. & alii.

§. V.

§. V.

De Hemerobaptistis & Herodianis.

I. HEmerobaptistæ a quotidiano Baptismo seu lavacro appellati, cum Sadducæis Resurrectionem mortuorum negabant, in reliquis dogmatibus cum Pharisæis conveniebant. Illis peculiare erat quod hominem sine quotidiano Baptismo *vivere non posse* (probe sancteque nimirum) assererent. De his *S. Epiphanius Heresi* 17.

II. *Herodiani* ab *Herode Magno* nomen sortiti, de quibus *Matthei* 22. 16. & *Marci* 12. 13. ita delirarunt, ut *Herodem Magnum* Messiam esse dicerent, in eoque impletum celebre illud Oraculum Jacob Genesis 49. *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est*. Testes sunt *Tertullianus*, sive auctor quisquis est Supplementi Libri ipsius *De Præscriptionibus Hæreticorum*, & *S. Epiphanius, Heresi* 20. & *S. Hieronymus Dialogo adversus Luciferianos*, ubi hæc habet: *Taceo de Judaismi Hæreticis, qui ante adventum Christi Legem traditam dissipaverunt: Quod Dositheus Samaritanorum Princeps Prophetas repudiavit: Quod Sadducæi ex illius radice nascentes etiam Resurrectionem carnis negaverunt: Quod Pharisæi a Judæis diversi propter quasdam observationes superfluas, nomen quoque a dissidio susceperunt: Quod Herodiani Herodem Regem susceperé pro Christo*. At Commentario in *Matthæi* Cap. 22. *Herodianos Milites Herodis* interpretatur, seu *quos illudentes Pharisæi, quia Romanis tributa solvebant, Herodianos vocabant, & non divino cultui deditos*. Subditque: *Quidam Latinorum ridicule Herodianos putant, qui Herodem Christum esse credebant; quod nusquam omnino legimus.*

CAPUT II.

Animadversiones in Josephum circa sextæ Ætatis Historiam.

I. DE soluta Judæorum captivitate scribit *Josephus* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 1. *Epistolam ad Syriæ Satrapas Cyrus in hæc verba scripsit: Rex Cyrus Sisinnæ & Sarabasanæ S. Judæis qui regionem meam habitant, permisit, ut quicumque vellent, in propriam Patriam reversi Urbem denuo conderent, & Templum Dei Hierosolymis ædificarent eodem quo prius loco*. Quæ *Darii Hystaspis* erant, & secundo Regni ejus anno contigerunt, ut ex 2. *Esdræ* 5. & 6. certum est, ea *Cyri* anno primo tribuit, & quæ diversis temporibus gesta sunt, permiscet, atque confundit. Non enim *Cyrus* scripsit ad *Sisinnem & Sarabasanem* Syriæ & Phœnicis Præfectos, sed *Darius Hystaspis* sexdecim ab hinc annis: quos Editio Sixtina 70. Interpretum vocat *Sisinnem* Subregulum Syriæ & Phœnicis, & *Sathrabuzanem*; Vulgata vero *Thathanai* & *Starbuzanai*. 1. Esdræ 6. *Nunc ergo Tathanai Dux regionis, quæ est trans Flumen, Stharbuzanai, & Consiliarii vestri Apharsachai, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis, & dimittite fieri Templum Dei illud a Duce Judæorum, & a Senioribus eorum, ut Domum Dei illam ædificent in loco suo. Sed & a me præceptum est, quid oporteat fieri a Presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur Domus Dei, scilicet ut de arca Regis, id est, de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, studiose sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus . . . . Ego Darius statui Decretum, quod studiose impleri volo. Igitur Tathanai Dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & Consiliarii ejus, secundum quod præceperat Darius Rex, sic diligenter executi sunt.*

Scribit *Josephus* ibidem: *Mandato a Cyro accepto, duarum Tribuum Principes, Judæ & Benjamin, simulque Levitæ & Sacerdotes, prope Hierosolymam se conferunt: Multi enim maluerunt manere apud Babylonem, non sustinentes possessiones suas relinquere*. At non modo Tribuum illarum Principes, *sed omnem, cujus Deus suscitavit spiritum*, ascendisse in Jerusalem ad ædificandum Templum Domini, & omnem multitudinem captivorum, legimus 1. Esdræ 1. 5. & 2. 64. 65. 70. *Omnis multitudo quasi unus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta; exceptis servis eorum & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem. Et in ipsis Cantores atque Cantatrices ducenti . . . . Habitaverunt ergo Sacerdotes & Levitæ, & de Populo, & Cantores, & Janitores, & Nathinæi in urbibus suis, universusque Israel in Civitatibus suis.*

II. Edicti a *Dario Hystaspis* anno Regni ejus secundo dati, de Templi ædificatione promovenda, & absolvenda, impetrationem tribuit *Josephus* eloquentiæ & sapientiæ *Zorobabelis*, qui inter tres Cubicularios Regis, de quæstione illa: Quænam res sit omnium potentissima? optime disseruisset, palmamque dedisset veritati. Imo ipsum Regem voto obstrictum fuisse ait ad instaurationem Templi. (Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 4.) Id ex 3. Libro *Esdræ* Apocrypho Capp. 3. & 4. *Josephus* accepit, a quo tamen paululum discrepat. At certius est, & Scripturæ Canonicæ conformius, novum hunc instaurandi Templi conatum ab instinctu divino excitatum esse. Aggæi 1. 12. 14. *Et audivit Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedech Sacerdos Magnus, & omnes reliquiæ Populi vocem Domini Dei sui, & verba Aggæi Prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos . . . Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel, Ducis Judæ, & spiritum Jesu filii Josedech Sacerdotis Magni, & spiritum reliquorum de omni Populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in Domo Domini Exercituum Dei sui*. Et 1. Esdræ 4. & 5. *Intermissum est opus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii Regis Persarum. Prophetaverunt autem Aggæus Propheta, & Zacharias filius Addo prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jerusalem, in nomine Dei Israel. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedech, & cœperunt ædificare Templum Dei in Jerusalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos*. Neque ratio ulla erat, cur *Zorobabel* Edictum a *Dario* hac occasione impetratum Præfectos Regios celasset haud male erga se affectos, Regique molestiam creasset Edicti *Cyri* in Bibliotheca Babylonica, seu Regio Chartulario inquirendi, ut factum narratur 1. *Esdræ* Cap. 6. Voti etiam a *Dario* Rege antea nuncupati de Templo instaurando, Scriptura Canonica non meminit.

III. Omnia quæ de *Artaxerxe* commemorantur 1. *Esdræ*, & 2. *Esdræ* Capp. 1. & 2. quod ejus Edictis muniti *Esdras* & *Nehemias*, ille anno Regni ejus septimo, hic vigesimo, Hierosolymam ascenderint ad reformationem Ecclesiæ, Reipublicæ instaurationem, & sanctæ Civitatis ædificationem atque munitionem, ad *Xerxem* insigni parachronismo refert *Josephus* Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 5.

IV. Templum anno Regni *Darii* nono absolutum scribit *Josephus* Lib. 11. Cap. 4. repugnante Scriptura Sacra, quæ anno sexto Regni *Darii* Regis ædificationem Templi completam testatur, 1. Esdræ 6. 15. *Et compleverunt Domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus Regni Darii Regis*. Pro die tertio, vigesimumtertium scripsit *Josephus*, quem tamen excusatum velim ob varietatem lectionum in Græcis Codicibus. Quidam enim, ex quibus Editio Sixtina prodiit, diem vigesimumtertium adscribunt, sicut & Lib. 3. *Esdræ* Apocryphus, Cap. 7. quamvis Hebræi Codices, Græca Regia, Latina Vulgata, & Chronicon Hebræorum Cap. 30. diem tertium mensis Adar constanter retineant. Aliud in *Josepho* erratum est, tam in Textu Græco, quam in Latina *Gelenii* Versione. Mensem Adar undecimum vocat, qui duodecimus fuit Anni sacri. Præterea *Nehemiam Xerxi* Regi supplicantem inducit, ut quod deest ad fabricam Templi suppleat (*Cap.* 11.) quod tamen anno nono *Darii* Regis omni ex parte absolutum, solemnique ritu dedicatum scripserat superiori Capite. Denique *Josephus Nehemiam* Hierosolymam pervenisse scribit anno *Xerxis* vigesimoquinto, cum nec tot annos *Xerxes* regnaverit; & anno vigesimo *Artaxerxis* facultatem obtinuerit *Nehemias* eundi in Judæam, ut Muros, Turres, & Portas Hierosolymorum instauraret, statimque profectionem adornaverit, nec toto quinquennio ipsum hæsisse in via sit verisimile.

V. Mirabilem illam Ignis sacri inventionem, quam *Nehemiæ* tribuit Sacra Scriptura *Machabæorum* 1. 31. 32. *Josephus* alto silentio obruit.

VI. *Josephus* Libro *De Machabæis* scribit, *Apollonium* a *Seleuco* Magni *Antiochi* filio missum Hierosolymam ad expilandum Templum, & Visione Angelica stupefactum recessisse. At Scriptura Sacra Lib. 2. *Machabæorum* Cap. 3. 7. 8. non *Apollonium*, sed *Heliodorum* a Rege missum testatur. Nec solum Visione Angelica stupefactum, sed ab Angelis flagellatum, & semianimem relictum commemorat, v. 2. 3. & seq. *Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum Satellitibus circa ærarium præsens. Sed Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute in dissolutionem, & formidinem converterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: Isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit . . . . Alii etiam apparuerunt duo Juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu, qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes. Subito autem*

Helio-

Heliodorus concidit in terram . . . . Et ille quidem pro divinam virtutem jacebat mutus, atque omni spe & salute privatus.

VII. De morte *Antiochi Epiphanis* scribit *Josephus* Lib. 12. Cap. 13. *Demiror Polybium Megalopolitanum, qui, vir alioqui probus, ait, hunc Antiochum periisse quod conatus sit Dianæ Templi thesauros ac donaria diripere. Voluisse enim tantum, ac non etiam perfecisse sacrilegium, non videtur res digna supplicio. Quod si hæc causa Polybio digna videtur, cur Antiochus deberet capite pœnas persolvere, multo verisimilius est, ob exhaustum sacrilegiis Hierosolymitanum Templum acceleratum esse ejus interitum. Si quis tamen magis probat Polybii sententiam, cum eo nunc non libet contendere.* In his multiplex est erratum *Josephi*: Primum quod sacrilegii voluntatem supplicio dignam non esse efferat. Secundum, quod in gratiam Ethnicorum contentionis funem adversus *Polybium* movere nolit, sed permittat credere *Antiochum* ob direptum Dianæ Templum, potius quam ob violatum ac sacrilegiis exhaustum Hierosolymitanum veri Dei Templum, mala morte periisse.

VIII. Judicium desideratur in iis quæ narrat *Josephus* Lib. 13. Cap. 6. de Potestate data *Oniæ* filio *Oniæ* III. Pontificis a *Ptolemæo Philometore* Ægypti Rege & *Cleopatra* ejus uxore Templi in Præfectura Heliopolitana ædificandi instar Hierosolymitani. Regem enim & Reginam Idololatras magis solicitos facit quam *Oniam* ipsum ne Lex *Moysis* violetur, hanc ipsis Epistolam effingens: *Rex Ptolemæus, & Regina Cleopatra, Oniæ gaudium. Legimus tuas Literas in quibus postulas, ut tibi permittamus illud apud Leontopolim Præfecturæ Heliopolitanæ collapsum Templum repurgare, quod vocatur Agrestis Bubastis: Quod sane miramur, si poterit acceptum esse Deo Templum statutum in impuro loco & pleno animalibus. Sed quoniam ais, Prophetam Isaiam jam olim hoc prædixisse; permittimus tibi hoc quatenus potest salva Legis observatione fieri, ne videamur per hoc peccare in Dominum.* Hominem Ethnicum, *& quotidiana luxuria ita marcentem, ut non solum Regiæ Majestatis officia intermitteret, verum etiam sensu hominis nimia sagina careret*, ut scribit *Justinus* Libro 34. Cap. 2. adeo solicitum fuisse de Mosaicæ Legis observantia, & de offensione veri Dei vitanda, nemo sibi facile persuaserit.

IX. Templi Heliopolitani exstruendi consilium cepisse *Oniam* scribit Josephus, *fretum maxime Prophetæ Isaiæ Vaticinio, qui ante sexcentos amplius annos prænunciarat fore omnino, ut Templum aliquando Deo Maximo ædificaretur in Ægypto, idque hominis Judæi opera.* Isaiæ testimonio fœde abusus est *Onias*, idemque in alienum sensum trahit deceptus pariter *Josephus*. Locus exstat *Isaiæ* Cap. 19. v. 9. quem de conversione Ægyptiorum ad Christum Salvatorem, & de Ecclesia Christi olim in Ægypto propaganda, non de Templo materiali ab homine Judæo excitando intelligi certum est. *In die illa erit Altare Domini in media Terra Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in signum, & in testimonium Domino Exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem & Propugnatorem, qui liberet eos. Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis, & in muneribus. Et vota vovebunt Domino, & solvent.* Lætari certe non poterat *Isaias* de Templo vel Altari excitato, quo Lex Mosaica violabatur, cujus observatio Judæis sub maledictionis intaminatione præcepta fuerat. Aliud igitur Templum, aliudque Altare spectet, ut ostendit *Eusebius* Lib. 1. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 6. pag. 19. *Etenim*, inquit, *Moses Altare & Sacrificia nusquam terrarum, sed in sola Judæa, & in hujus una dumtaxat civitate constitui, lege a se posita jubet: Prophetia autem in terra Ægypti ait Altare Domino struendum, dicandumque esse, & Ægyptios ipsos non amplius Diis patriis rem sacram, sed ipsi Prophetarum Deo facturos, & quod verum Deum sint agnituri, non Mosen illic, neque alium ex Prophetis quempiam Auctorem fore, sed novum quemdam divinitus missum hominem. Porro autem translato commutatoque Altari præter Mosis constitutiones, atque decreta, necesse est penitus etiam Legis Mosis fieri mutationem. Quod si summo Deo sacrificaturi sunt Ægyptii, prorsus etiam Sacerdotii munus sunt adepturi. At Ægyptiis ad tale munus assumptis, quæ de Levitis & Aaron Successoribus a Mose sunt constituta, nulli plane usui Ægyptiis amplius esse posse perspicuum est. Tempus igitur jam tum fuerit, Legem Novam, ad ea quæ dicta sunt confirmanda ponere opus esse? Quid igitur? Temere hæc enuntiata sunt? An exitum invenit oratio? Inspice igitur si non hodie, hoc est, nostris interim ipsorum temporibus, ipsis oculis cernuntur non solum Ægyptii, verum etiam omne genus hominum qui antehac simulacris addicti erant, quousque Ægyptiorum appellatione Prophetica Prædictio significat, a multorum Deorum ac Dæmonum impio cultu liberatum, & verum Prophetarum Deum invocans & adorans. Vota autem faciunt, non pluribus amplius Dominis, sed uni soli Domino, quemadmodum sacrum prædixit Oraculum. Et huic quidem Altare incruentarum, & rationalium hostiarum, ut nova Novi Testamenti Mysteria postulant, per totum Terrarum orbem erectum est: Et cum in Ægypto, tum in reliquis Gentibus, quæ mores Ægyptiorum imitantes, superstitionis errore tenebantur, hac ipsa ætate nostra, cognitio veri Dei relucens, fidem iis, quæ a Prophetis prædicta sunt, indubitatam adjungit. Hæc autem cum reipsa interim perfici videas, nec amplius, ut quondam audita exspectari, si tempus quæras unde principium ejusmodi res acceperit, non aliud invenias quam cum Salvator noster advenit. Ipse igitur ille fuit, quem Oraculum significabat, cum diceret: Deum & Dominum universi, missurum Ægyptiis hominem, qui salvos faciat eos: Quem & Mosis Vaticinia perhibebant, ubi ait:*
„ Egredietur homo de semine ejus; & dominabitur
„ Gentibus multis. *In quibus sane Gentibus & Ægyptios numerari par est.*

X. *Alcimo* in Pontificatu *Judam Machabæum* successisse scribit *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 17. *Alcimo autem Pontifici*, inquit, *volenti demoliri veterem Adyti parietem, Sanctorum Vatum ædificium, morbus divinitus inflictus est, per quem repente voce privatus in terram procidit, & cruciatus non paucis diebus misere periit, post exactum in Sacerdotio quadriennium: Quo defuncto, Pontificatum Populus communibus suffragiis Judæ tradidit.* Josephum sequitur *Eusebius*; sed uterque a Scriptura Sacra aberrat, quæ *Judam Machabæum* ante *Alcimum* obiisse testatur 1. *Machabæorum* 9. 18. 56.

XI. De *Joanne Hyrcano* scribit *Josephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, ipsum *Aperto monumento Davidis, qui olim Regum omnium fuerat ditissimus, tria millia talentorum inde protulisse: Quibus pecuniis fretus, primus omnium cœpit externum Militem alere.* Hæc fabulas Judaicas redolent. Quis enim credat *Davidem* Regem pientissimum, thesauros ad fabricam Templi tanto studio colligentem, immensam pecuniæ vim in sepulcris condere voluisse? Aut *Salomonem*, si ad eum tot opum defossionem referendam, quis censeat, maluisse ab *Hiramo* Rege Tyri centum viginti talenta auri mutuo accipere, & viginti Galilææ oppida ipsi oppignorare, & circa extrema Regni ac vitæ suæ tempora Populum tributis premere & exhaurire, (3. *Regum*, *Cap.* 9. 10. 11. 14. & *Cap.* 12. 4.) quam thesaurum illum minuere, præsertim cum tantus fuerit, ut etiam *Herodes* idem sepulcrum scrutans, magnam vim aureorum ornamentorum inde sustulerit, ut refert idem *Josephus* vulgi fabulis nimis credens, Lib. 16. Cap. 11.

XII. De *Joanne Hyrcano* rursus scribit *Josephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, *Cap.* 18. *Tribus maximis a Deo dignum habitum honoribus, Principatu Gentis Judæorum, & Pontificatu, & Prophetia. Fruebatur enim divinis colloquiis.* Sed Prophetæ parum congruunt, quæ de ipso idem *Josephus* commemorat, e Pharisaica Secta ad Sadducæos defecisse: Et *Alexandrum* filium odio implacabili fuisse prosecutum, nec unquam in conspectum suum admisisse, quod ei Deus in somnis apparens revelasset, hunc cæteris fratribus posthabitis regnaturum. (*Cap.* 20.)

XIII. Mirum quod *Aristobulum* Judæorum Regem *natura æquum & modestum* fuisse Cap. 19. Lib. 13. *Josephus* scribat ex auctoritate *Strabonis*: Cum hunc eo crudelitatis processisse testetur, ut Matrem fame necaret in vinculis, fratrem *Antigonum* calumniis oppressum interfecerit: Pœnasque dedisse Deo vindici ob fraternam cædem; cujus conscientia has ipsi morienti voces extorsit: *Ergo non latet Deum*, inquit, *meum impium ac sceleratum facinus, quando tam cito reposcat pœnas cognati sanguinis. O corpus impudens, quousque retinebis animam, quam materni simul ac fraterni Manes flagitant? Cur non semel eam reddis, ne sic per partes opus sit libare meum sanguinem, atque ita parentare oppressis, per nefas & parricidium? Vix ea fatus erat, cum exhalavit animam, uno tantum anno in Regno exacto, cognominatus Philhellen, id est, Græcorum Amator.* Quod cognomen suspicionem etiam fecit, ipsum Græcorum potius quam Judæorum moribus vixisse, & Judaica Religione non ex sincera Pietate, sed ex mera Politica, ad Populum in officio continendum usum esse.

XIV. Judæorum intra Templum a *Pompejo* obsesso-

rum

rum pietatem laudat *Josephus* Lib. 14. Cap. 8. quod Romanorum opera & machinas, quibus erigendis Sabbato occupabantur, aggredi, disturbare, ac vertere nefas ducerent. At mera hæc erat superstitio ex Pharisaica Traditione, Legis divinę sensui repugnans, ut constat ex 1. *Machabæorum* 2. ubi *Mathatias* & amici ejus, divinæ Legis intelligentia, & pietate insignes, die Sabbati pugnandum, & repellendos frangendosque hostium insultus decreverunt. V. 40. & 41. *Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversus Gentes pro animabus nostris, & justificationibus nostris; nunc citius disperdent nos a terra. Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die Sabbatorum, pugnemus adversus eum: Et non moriemur omnes, sicut mortui sunt, fratres nostri in occultis.*

XV. De *Pompeii* in Templum expugnatum ingressu *Josephus* ibidem scribit: *Læsa est etiam non mediocriter Templi Religio, humanis antehac nec vestigiis penetrati, nec oculis . . . . Introgressus est enim in illud Pompejus, & una cum eo non pauci alii, & inspexerunt, quæ nefas est videre nisi solis Sacerdotibus.* Oblitus est *Josephus* eorum, quę de *Antiocho* scripserat Lib. 12. Capit. 7. *Spoliato igitur Templo, & ablatis vasis sacri ministerii, & inter cætera candelabris aureis, Altari aureo, Mensaque Propositionis, ac ne velis quidem relictis, quæ e cocco ac bysso constabant, evacuatis etiam thesauris reconditis, ita ut nihil omnino relinqueret, conjecit Judæos in luctum maximum . . . . In Templo quoque Ara posita, porcos mactavit, Sacrificium a Judæorum Religione alienissimum*, &c. Non solum sibi ipsi, sed & Scripturæ Sacrę repugnat 1. *Machabæorum*, Cap. 1. *Et convertit Antiochus, postquam percussit Ægyptum in centesimo, & quadragesimo tertio anno: Et ascendit ad Israel, & ascendit Hierosolymam in multitudine gravi. Et intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit Altare aureum, & candelabrum luminis, & universa vasa ejus, & Mensam Propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie Templi erat: Et comminuit omnia: Et accepit argentum & aurum, & vasa concupiscibilia: Et accepit thesauros, quos invenit . . . . Die quinta decima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, ædificavit Rex Antiochus abominandum Idolum desolationis super Altare Dei.* Cum his certe non conveniunt, quæ de *Pompejo* in Templum introgresso scribit *Josephus*, læsam esse religionem Templi, *humanis antehac nec vestigiis penetrati, nec oculis*. Pergit Judæorum Historicus, & *Pompeii* laudat pietatem quod thesaurum sacrum non attigerit. *Cumque*, inquit, *intus essent ex auro mensa, & candelabrum, & pocula, & odoramentorum magna copia; præterea in thesauris sacræ pecuniæ circiter talentorum duo millia; nihil horum pro pietate attigit, sed hic quoque sui similis fuit, & nihil commisit indignum cæteris virtutibus.* Sed *Pompeii* mentem longe aliter interpretatur *Cicero* Oratione pro L. Flacco. *Cn. Pompejus*, inquit, *captis Hierosolymis, victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc ut multa alia, sapienter quod in tam suspiciosa ac maledica civitate locum sermoni obtrectatorum non reliquit. Non enim credo, Religionem & Judæorum, & hostium, impedimento præstantissimo Imperatori, sed pudorem fuisse.*

XVI. *Antipatri* mortem commemorans *Josephus* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 19. scribit: *Hic fuit finis Antipatri viri justi ac pii, & patriæ amantissimi.* Capite vero 2. ejusdem Libri hunc *natura factiosum* dixerat, quem viri justi, pii, & amantissimi characterem esse, nemo prudens dixerit.

Novum Templum Hierosolymis Herodes non extruxit.

XVII. Quamvis *Herodes* Templum Hierosolymitanum amplificaverit, novisque porticibus ornaverit; falsum tamen est quod tradit *Josephus*, ipsum novum Templum, idque majus & magnificentius quam illud *Zorobabelis*, a fundamentis erexisse. In eo describendo multus est *Josephus* Libro 6. *De Bello Judaico*, Cap. 6. & Libro 15. *Antiquitatum*, Cap. 14. *Sublatis*, inquit, *veteribus fundamentis, & novis repositis, desuper Templum exstruebat, longitudine centum cubitorum, altitudine totidem & viginti amplius: Qui viginti cubiti aliquanto post sidentibus fundamentis decesserunt, eosque denuo addere decreverunt nostri Neronis temporibus. Constabat autem structura e lapidibus candidis firmissimis, magnitudine viginti quinque cubitorum in longum, octo in altum, latitudine vero cubitorum duodecim. Habebatque Basilicæ similitudinem; hinc & inde humilius, media sui parte excelsum, a multis stadiis conspicuum, maxime ex adversa habitantibus, aut adventantibus*, &c. Duabus maxime rationibus novi illius Templi structuram viri Eruditi impugnant.

Prima est, quod *Herodi* tot jam sumptibus exhausto, & Romanorum dominationi subjecto, in quos largitiones immensas fecisse dicitur, tanta pecunię vis non suppeteret, quanta ad Templi tam magnifici fabricam opus erat. Qui Cæsaream, Sebasten, tot Templa in honorem Cęsaris, Arcem Antoniam, novam Hierosolymis Regiam, Theatrum & Amphitheatrum, Castrum Herodium sexagesimo ab urbe stadio, alia castra, atque ædificia ab *Herode* condita, instaurata, ornata (ut passim refert *Josephus*) cogitaverit: Qui meminerit Regiam dignitatem magnis ab ipso sumptibus Romæ comparatam: Urbis ulteriorem direptionem immensa item pecunia ab illo redemptam, cum primum Regni possessionem iniit, cum eam jam *Antigonus*, ut Parthis satisfaceret, mille talentis exhausisset: Templum a *Crasso* expilatum, toties vastatam a paucis annis Provinciam, decem millia talenta, & amplius, a Romanis exacta: Partem Judæę fructuosissimam *Cleopatræ* ab *Antonio* attributam, pro qua ducenta eidem *Cleopatræ* talenta annua ad annos aliquot persolvere coactus est *Herodes*: Stipendia Exercitus, in quo triginta hominum millia militabant: Ærarium non solum exhaustum, sed quicquid erat in Regia suppellectilis, tam aureæ, quam argenteæ, ab *Herode* distractum & consumptum, ut nonaginta millia ciborum frumenti ex Ægypto compararet, Populique miseriæ grassante fame subveniret: Cæsarem octingentis talentis ab ipso donatum, omnemque ejus Exercitum tam laute ubique exceptum, in memoriam revocaverit, & reditus *Herodis* cum *Salomonis* opibus comparaverit: *Herodem* ipsum parem non fuisse sumptibus ad fabricam Novi Templi, quod Salomonici magnificentiam superaret, vel æquaret, ultro fatebitur.

Secunda ratio contra Herodiani Templi fabricam militans, petitur ex *Aggæi* Prophetæ Vaticinio, Cap. 2. qui Populum de secundi Templi vilitate, præ gloria & magnificentia Salomonici mœrentem consolatur, majoremque fore gloriam Domus istius novissimæ prædicit, quam primæ, quia corporea Messiæ desiderati cunctis Gentibus præsentia ornanda est. *Quis in vobis est derelictus*, inquit, *qui vidit Domum istam in gloria sua prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris? Et nunc confortare, Zorobabel, dicit Dominus. Et confortare, Jesu fili Josedech Sacerdos Magne, & confortare omnis Populus terræ, dicit Dominus exercituum: Et facite (quoniam ego vobiscum, dicit Dominus exercituum) verbum quod pepigi vobiscum cum egrederemini de Terra Ægypti; Et Spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere Quia hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cœlum & terram, & mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS CUNCTIS GENTIBUS: & implebo Domum istam gloria, dicit Dominus Exercituum. Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus Exercituum. Magna erit gloria Domus istius novissimæ, plus quam primæ, dicit Dominus Exercituum: Et in loco isto dabo pacem.* Templum a *Zorobabele* & *Jesu* filio *Josedech* exstructum dicitur *Domus novissima*: Posterior igitur alia non fuit ab *Herode* a fundamentis excitata. Præterea, Templum istud *Zorobabelis* præsentia, prædicatione, miraculis Christi Salvatoris gloriosum fore prædicitur, eoque nomine, non auro, argento, vel ære, extiturum Salomonico magnificentius. Stabat itaque dum Christus mortalem in terris vitam egit, proindeque non fuerat a fundamentis eversum. Tertio, Templum quod stabat Christo vivente ac prædicante, *quadraginta sex annis* ædificatum fuerat, ut dicitur *Joannis* 2. 20. Templum autem Herodianum novem annis cum dimidio absolutum scribit *Josephus* Lib. 15. *Antiquitatum*, Cap. 14. Quadriennio quidem absolutum fuerat Templum *Zorobabelis*: Sed Judæi tempora ædificationis sub Persarum Regibus numerabant, comprehensis etiam annis, quibus interruptum opus fuerat, quo majorem Jesu invidiam facerent. Computantur autem anni illi quadraginta sex vulgari opinione a primo anno *Cyri* Persico. Inde triginta anni numerantur ad Cambysen; ab hoc novem ad *Darium*, inclusis simul Magis; hinc sex ipsius *Darii*; Ita pervenitur ad annum quadragesimum sextum.

Addi possunt aliæ rationes ex Architectura desumptæ, quæ Templum illud Herodis male confictum a *Josepho* demonstrant, quas vide apud *Villalpandum* Tom. 2. in *Ezechielem* Lib. 5. Cap. 68.

At (inquit *Ribera* Commentario in Cap. 2. *Aggæi*

Pro-

Prophetæ,) tam demens non erat *Josephus* Judaici Populi Sacerdos, vir eruditus, & recentis Scriptor Historiæ, ut notissimum & imprudentissimum mendacium universis Judæis auderet obtrudere. Tantumne illi *Herodis* memoriæ favebant, ut opus insigne Patrum suorum impio Regi adscribi paterentur?

Respondet *Salianus*, Tom. 6. Annalium ad annum Mundi 4035. §. 29. perpaucos, aut potius nullos fuisse superstites, qui eum mendacii possent redarguere. Nam, ut ex Vita ejus colligi potest, *Antiquitates* scripsit *Domitiano* imperante, cujus annus primus cadit in octogesimum Christi annum, secundum calculos *Baronii*: quibus adde octodecim, quos ab Herodianæ illius fabricæ tempora ad Christum usque reliquos supponit, fiunt anni octo supra nonaginta. Deinde, ita rerum facies mutata erat atque confusa apud Judæos, eversa funditus eorum Respublica, ut Judæorum quisquiliæ, quæ supererant, *Josephi* Scripta recognoscere, aut examinare negligerent, aut etiam Græce scribentem intelligere non possent; aut subnixum Imperatorum benevolentia redarguere non auderent, cui in promptu erat ultionem de inimicis suis sumere, ut ipse in Vita sua fatetur. In *Josepho* itaque potentius fuit studium extollendæ Gentis suæ, quam ejus in *Herodem* odium, cujus etiam Nepoti *Agrippæ* charissimus erat. Quod si studium tum celebrandæ Gentis, tum Romanis Imperatoribus placendi, & scribendi quæ vulgo ab Ethnicis probari possent, eo impudentiæ *Josephum* adduxit, ut ea scriberet, quæ omnium sæculorum posteritas possit ex Sacris Literis coarguere atque convincere falsitatis; quid mirum ea scripta ab illo fuisse, quę sola scribentis auctoritas rata redderet, nec Sacrorum Librorum, aut alterius Auctoris testimonio refutari possent?

XVIII. Alia *Josephi* errata historica & chronologica prætereo passim in hujus Ætatis Historia occurrentia, sed dogmate quædam erronea sine animadversione prętereire non possum; illud imprimis, quo fortitudinis actum esse censet, sibi manus inferre. Unde *Phasaelum* hoc nomine commendat Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 25. Sed *maxime*, inquit, *miranda est Phasaeli generositas, qui ubi neci se destinatum cognovit, non tam mortem indigne ferens, quam miserabile ac turpe ducens inimici arbitratu cadere, cum manus sibi inferre non posset propter vincula, allisa ad saxum capite vitam abrupit: Quod illi tum in tali necessitate constituto visum est honestissimum, adempta Inimico potestate sæviendi in se pro libidine*. Et Libro 1. *De Bello Judaico* Cap. 11. *Phasaeli virtute prævenitus est Antigonus; qui cum nec ferri copiam, nec manus liberas haberet, ad saxum fracto capite interiit: Atque ita probato quod verus Herodis frater esset, Hyrcanusque degenerasset, viriliter moritur: dignum anteacta vita obitum assecutus*.

XIX. Fatum admittit *Josephus*, omniaque vi ac necessitate ineluctabili contingere, impie asserit Lib. 16. *Antiquitatum*, Cap. 17. ubi de nece filiorum *Herodis* agit: *Illud*, inquit, *merito dubitari possit, in Adolescentesne ea culpa conferenda, qua Patrem longo tempore exasperatum tandem in odium conjecerint immedicabile: An in ipsius duritiam, & cupiditatem tam gloriæ quam dominationis immodicam, qui nullum ferret socium, malens omnia suo arbitratu facere: An potius in fortunam, cujus potentiæ nullis humanis rationibus resistere licet, ne sapientissimis quidem. Unde persuasum habemus eam omnes humanas actiones præsanxisse, ut necessario consequantur: Eamque vim fatum vocamus, quod nihil sit quod illa non efficiat. Sed hunc sermonem ut arduum leviter attigisse sufficiet, qui & nostris studiis nonnihil tribuit, & varietatis actionum causas examinat. Quæ quidem contemplatio jam olim inclusa est Legis nostræ Voluminibus*.

Objiciet fortasse quispiam nos in toto hoc Opere *Josephum* intemperantius reprehendisse, cujus in scribendo fidem commendat *Eusebius* Lib. 3. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 9. his verbis: *Josephus Mathatiæ filius, Natione Hebræus, domo Hierosolymitanus, ex numero Sacerdotum. . . . Omnium tunc temporis Judæorum præstantissimus fuit, non modo Popularium suorum, sed etiam Romanorum judicio: Adeo ut ipse quidem in Urbe Roma statua donatus sit; Libri vero ab eo conscripti in Bibliotheca publica fuerint collocati. Scripsit autem Antiquitates quidem Judaicas viginti Libris: Historiam vero Belli Judaici, quod a Romanis sua ætate gestum est, septem Voluminibus complexus est: Quam non solum Græce, sed etiam patrio sermone a se editam testatur. Dignus omnino cui & hic & in cæteris fides habeatur*.

Fide dignum *Josephum* fateor, sed quatenus Sacris Literis non repugnat. Cum vero Scripturę Sacræ contradicit, ac in manifestos errores impingit, quod ipsi fuisse frequentissimum, passim in hac Veteris Testamenti Historia comprobavi, non solum indignus est cui fides habeatur, sed plane dignus in quem animadvertatur. Honores vero quibus a Romanis ornatus est, Historiam dumtaxat *Belli Judaici*, non vero Judaicas Antiquitates spectant. Cum enim Romani in Hebræorum literis & Historia peregrini penitus essent, judicium de fide *Josephi* in illa conscribenda ferre non poterant. Quod dixi, *Josephi* ipsius testimonio confirmatur in Epilogo *Antiquitatum*. Arguens enim mendacii *Justum Tiberiensem*, qui illorum temporum Historiam perinde ac ipse scribere instituerat, multaque alia eidem objiciens crimina, hæc ad extremum adjungit: *At non ego*, inquit, *de meis Libris perinde ac tu sum veritus. Sed ipsis Imperatoribus eos obtuli, cum res gestæ pene adhuc ante omnium oculos versarentur. Quippe conscius eram mihi servatæ ubicumque veritatis. Ac proinde cum testimonium illorum speravissem, non sum expectatione mea frustratus. Quin etiam pluribus aliis Historiam meam communicavi, quorum nonnulli bello interfuerant. Inter quos fuit Rex Agrippa, & quidem ex ejus propinquis. Titus quidem Imperator ex iis solis rerum gestarum notitiam hominibus tradi tantopere voluit, ut manu sua subscriptos publicari præceperit. Rex vero Agrippa duas & sexaginta scripsit Epistolas, quibus veritatem a me expositam esse testatur*. Hunc *Josephi* locum descripsit *Eusebius* Lib. 3. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 10.

CAPUT III.

Historia VI. Ætatis ab Ethnicis Interpolata.

Pythagoram aut Nazaratum, Pythagoræ præceptorem Græcorum quidam cum Ezechiele confuderunt.

I. EZechielem Prophetam cum *Pythagora*, vel certe cum *Nazarato* Assyrio *Pythagoræ* Præceptore, Græcorum quidam confuderunt, ut refert *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum: *Alexander autem* (inquit) *in Libro de Pythagoricis Symbolis, narrat Pythagoram Nazarati Assyrii auditorem fuisse. Hunc quidam Ezechielem fuisse putant; Haudquaquam vero est, ut infra ostendetur*. Juvenis erat *Pythagoras* cum jam senex *Ezechiel* apud Chaldæos degeret. Illuc peregrinatus, Philosophus ut testatur *Porphyrius* in ejus Vita, *Ezechielem* & *Danielem* videre potuit, & cum illis congredi. Ab ipsis, aliisque Judæis in Chaldæa captivis Mosaica dogmata, quibus philosophiam suam inspersit, ipsum accepisse verisimile est: Et imprimis mysticam illam *Tetractyn*, quam ipsum esse Dei nomen *Tetragrammaton* conjiciunt *Seldenus* Syntagmate 2. *De Diis Syris*, & *Godefridus Vvendelinus* Libro *De Pythagoræ Tetracty*.

Pythagoræ Tetractys.

Alatus Jovis currus unde exsculptus?

II. Ex Capp. 1. & 10. *Ezechielis*, ubi gloria Dei & currus Cherubim describuntur, petitum est illud Platonis: *Magnus sane Imperator in cœlo Juppiter, alatum currum agitans*: ut observat *S. Justinus Martyr* in Parænesi.

An Belesis sit ipse Daniel?

III. *Belesim* a *Diodoro Siculo* Lib. 2. memoratum *Danielem* ipsum fuisse, Viri quidam Eruditi suspicati sunt, quod *Belesis* fuerit de genere Chaldæorum, Hebræi autem e Chaldæis orti: Astrologiæ peritus & futurorum præscius fuerit *Belesis*; Daniel *eruditus omni sapientia, cautus scientia, & doctus disciplina*; & vaticinandi peritia celebris; Quod denique *Belesis* unus fuerit ex Babylonis Proceribus; fuerit & *Daniel*. Sed utrinsque repugnat ætas longo intervallo dissita. *Danielis* enim deportatio annis plusquam ducentis & sexaginta posterior fuit interitu *Sardanapali*, cujus Regnum *Arbaces* occupavit, *Belesis* opibus, consiliis, industria subnixus, ut observat Doctissimus Præsul *Daniel Huetius*.

Dan. 14.

CAPUT IV.

Historia Exotica Sextæ Mundi Ætatis.

ARTICULUS I.

De Rebus Ægyptiorum.

Amasis & Rex Ægypti.

I. ANno Babylonicæ Captivitatis circiter trigesimo, *Amasis* Ægypti Regnum *Pharaonis Apriæ*, seu *Ephreæ* cæde sibi firmavit, quod per annos quadraginta quatuor administravit, ut scribit *Herodotus*, seu per annos quinque & quinquaginta, ut *Diodorus Siculus* testatur. Hunc Regem initio ob generis obscuritatem Ægyptii contemnebant, sed illos solaria sua ad suæ reverentiam Majestatis perduxit. Erat et pelvis aurea,

in qua tum ipse, tum convivæ pedes abluere solebant. Hanc ille confregit, ea eaque fusum Nummis simulacrum in appositissimo Urbis loco reposuit. Id cum Ægyptii frequentes adirent, supplicesque venerarentur, *Amasis* illis in concionem vocatis aperuit, Simulacrum, quod divinis prosequebantur honoribus, factum esse ex pelvi, in qua Ægyptii prius pedes abluere consueverant. Itaque ajebat se perinde ac pelvim esse factum: Etsi enim antehac fuisset plebejus, tum se tamen ipsorum esse Regem, ideoque sibi honorem ac reverentiam deberi. Hunc in modum ad se traduxit Ægyptios, ita ut ei servire æquum censerent. Refert *Herodotus* Lib. 2. Cap. 172. Eamdemque Historiam *Aristoteles* indigitat Lib. 1. *Politicorum* Cap. 8. Bellum ab *Amasi* adversus Arabes gestum *Polianus* Lib. 7. commemorat. Cyprum Insulam ab ipso captam, tradit *Herodotus*. Quæ de *Amasis* felicitate & potentia scribit, jure meritum suspecta sunt falsitatis; siquidem *Nabuchodonosoris* & Successorum ejus tributarius fuit, cum circa Regni illius initia *Nabuchodonosor* Ægyptum subegisset, eumque Proregem, ut creditur, potius quam Regem reliquisset: Quod ignoravit *Herodotus*. Sacerdotes enim Ægyptii, qui ei sciscitanti de rebus Ægyptiacis respondebant, ea quæ ad laudem Gentis faciebant, tantum docuerunt; cætera quæ ad illorum ignaviam, servitutem, & tributa quæ Chaldæis pendebant, tacuerunt; ut in Notis ad Græca Chronici Eusebiani Fragmenta recte observavit *Scaliger*.

Ægypti desolatio a Nabuchodonosore.

II. *Nabuchodonosor* Ægypto potitus, tum Ægyptiorum, tum Judæorum inter illos habitantium, alios gladio cecidit, alios captivos abduxit, juxta Vaticinia Jeremiæ, Cap. 43. 8. *Et factus est sermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens: Sume lapides grandes in manu tua, & absconde eos in crypta, quæ est in muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor Regem Babylonis servum meum: Et ponam thronum ejus super lapides istos, quos abscondi; & statuet solium super eos. Veniensque percutiet Terram Ægypti; quos in mortem, in mortem; & quos in captivitatem, in captivitatem; & quos in gladium, in gladium. Et succendet ignem in delubris Deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos: & amicietur Terra Ægypti, sicut amicitur Pastor pallio suo: Et egredietur inde in pace. Et conteret statuas Domus Solis, quæ sunt in Terra Ægypti, & delubra Deorum Ægypti comburet igni.* Et Cap. 46. *Verbum quod locutus est Dominus ad Jeremiam Prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor Rex Babylonis, & percussurus Terram Ægypti. Annuntiate Ægypto, & auditum facite in Magdalo, & resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta & præpara te: Quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum sunt. Quare computavit fortis tuus? Non stetit, quoniam Dominus subvertet eum. Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum; & dicent: Surge & revertamur ad Populum nostrum, & ad Terram nativitatis nostræ, a facie gladii columbæ. Vocate nomen Pharaonis Regis Ægypti, Tumultum adduxit tempus. Vivo ego (inquit Rex, Dominus Exercituum nomen ejus) quoniam sicut Thabor in Montibus, & sicut Carmelus in Mari, veniet. Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: Quia Memphis in solitudinem erit, & deseretur, & inhabitabilis erit. Vitula elegans atque formosa Ægyptus: Stimulator ab Aquilone veniet ei. Mercenarii quoque ejus, qui versabantur in medio ejus, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt: Quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum. Vox ejus quasi æris sonabit: Quoniam cum Exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cædentes ligna. Succiderunt saltum ejus, dicit Dominus, qui supputari non potest: Multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus. Confusa est filia Ægypti, & tradita in manus Populi Aquilonis. Dixit Dominus Exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem, & super Ægyptum, & super Deos ejus, & super Reges ejus, & super Pharaonem, & super eos qui confidunt in eo. Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonosor Regis Babylonis, & in manus servorum ejus: Et post hæc habitabitur sicut diebus pristinis.* Reflorescere autem cœpit sub *Amasi* extrema tempora, *Cyro* regnante.

III. Eamdem Ægypti a *Nabuchodonosore* desolationem vaticinatus est *Ezechiel*, Cap. 29. *Factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, Nabuchodonosor Rex Babylonis servire fecit Exercitum suum servitute magna adversus Tyrum. Omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus est; & merces non est reddita ei, neque Exercitui ejus de Tyro pro servitute qua servivit mihi adversus eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor Regem Babylonis in Terra Ægypti: Et accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet spolia ejus; & erit merces Exercitui illius, & operi, quo servivit adversus eam: Dedi ei Terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.* Et Cap. 30. *Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis. Ipse & Populus ejus cum eo, fortissimi Gentium adducentur ad disperdendam Terram; & evaginabunt gladios suos super Ægyptum, & implebunt Terram interfectis: Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam Terram in manus pessimorum; & dissipabo Terram, & plenitudinem ejus manu alienorum, ego Dominus locutus sum. Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, & cessare faciam Idola de Memphis; & Dux de Terra Ægypti non erit amplius . . . . Et confortabo brachia Regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident; & scient, quia ego Dominus, cum dedero gladium meum in manu Regis Babylonis, & extenderit eum super Terram Ægypti. Et dispergam Ægyptum in Nationes, & ventilabo eos in Terras, & scient quia ego Dominus.* Legantur ejusdem Prophetæ Capp. 31. & 32.

Psammenitus Rex Ægypti.

IV. Post *Amasin*, Regnum Ægypti obtinuit ejus filius *Psammenitus*, quem *Psammacheritem* Julius Africanus vocat. Hic a *Cambyse* Persarum Rege prælio victus, primum Sceptro, quod sex dumtaxat Menses tenuerat, tum & vita privatus est. Sic Ægyptus redacta est in formam Provinciæ sub Persarum Imperio.

ARTICULUS II.

De Rebus Tyriorum.

Tyri Excidium.

I. Post Hierosolymorum cladem Tyrus a *Nabuchodonosore* Babyloniorum Rege excisa est, ut constat ex *Ezechielis* Cap. 26. 2. Anno Regni sui septimo cepisse *Nabuchodonosorem* obsidionem Tyri, *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem* testatur. *Josephum* erroris postulat *Petavius*, Lib. 9. *De Doctrina Temporum*, Cap. 63. seque convincere putat *Ezechielis* Prophetæ testimonio, qui Cap. 26. 1. scribit: *In anno undecimo* (nimirum a deportatione *Jechoniæ*) jussum se divinitus Tyro Chaldæorum, & *Nabuchodonosoris* Regis incursionem, obsidionem, vastitatemque nuntiare. Annus deportati *Jechoniæ* est *Nabuchodonosoris* Regis octavus. Undecimus igitur iniens a deportatione est decimus nonus ejusdem Regis, aut octavus decimus jam affectus. Quocirca nondum anno septimo Regni sui *Nabuchodonosorus* Tyrum aggressus erat. Annum *Ithobali* septimum, pro septimo *Nabuchodonosori* substituendum fuisse, Vir Doctissimus conjicit. Utcumque res habet, Emporium illud totius Orientis nobilissimum sub *Ithobalo* Rege a Chaldæis obsessum fuisse, constat ex Phœnicum Annalibus a *Josepho* Lib. 1. contra *Apionem* laudatis. Constat etiam ex Indica & Phœnicia *Philostrati* Historia, *Nabuchodonosorem* annis tredecim Tyrum obsedisse, regnante per id tempus *Ithobalo*. Obsidionem & excidium Urbis illius disertissime prædixit *Ezechiel*, Cap. 26. *Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Jerusalem: Euge, confractæ sunt portæ Populorum, conversa est ad me; implebor, deserta est. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te, Tyre, & ascendere faciam ad te Gentes multas, sicut ascendit Mare fluctuans. Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turres ejus, & radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidissimam petram. Siccatio sagenarum erit in medio Maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: Et erit in direptionem Gentibus. Filiæ quoque ejus, quæ sunt in agro, gladio interficientur, & scient, quia ego Dominus. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor Regem Babylonis ab Aquilone, Regem Regum, cum equis & curribus, & equitibus, & cœtu, Populoque magno. Filias tuas, quæ sunt in agro, gladio interficiet; & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro; & elevabit contra te clypeum. Et vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: A sonitu equitum, & rotarum, & curruum movebuntur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas, quasi per introitum*

Urbis

Urbis dissipata. Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: Populum tuum gladio cadet, & statua tua nobiles in terram corruent. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas, & destruent muros tuos, & domos tuas praclaras subvertent: & lapides tuos, & signa tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent. Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonitus citharaurum tuarum non audietur amplius. Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum erit, nec adificaberis ultra: Quia ego locutus sum, ait Dominus Deus .... Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: Et turbabuntur Insula in Mari eo quod nullus egrediatur ex te. (Secundum Hebræum Textum: *Ab egrediendo te*, seu *Ab exitu tuo.*) *Quia hac dicit Dominus Deus: Cum dedero te Urbem desolatam, sicut Civitates, qua non habitantur, & adduxero super te abyssum, & operuerint te aqua multa; Et detraxero te cum his, qui descendunt in lacum ad Populum sempiternum, & collocavero te in Terra novissima, sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris. Porro cum dedero gloriam in terra viventium, in nihilum redigam te, & non eris, & requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.* Tyrum a *Nabuchodonosore* penitus dirutam fuisse, ex hoc *Ezechielis* Vaticinio perspicuum est. At Cap. 29. 18. significat *Nabuchodonosori* Regi operæ diuturnæ, quam in obsidione Tyria Deo navavit, nondum persolutam esse mercedem; Cujus gratia Ægyptum illi datam. Hujus item excidii nulla in *Menandro*, aliisque totum Phœniciarum, vel Græcarum Scriptoribus mentio extat. Unde *S. Hieronymus* in hunc locum: *Graecas*, inquit, *& Phœnicum, maximeque Nicolai Damasceni, & alias Barbarorum, ajunt, se qui huic Historia contradicunt, legisse Historias, & nihil super oppugnatione a Chaldæis invenisse Tyria Civitatis, cum probare possimus multa dici in Scripturis facta, qua in Græcis Voluminibus non inveniantur. Nec debere nos eorum auctoritati acquiescere, quorum perfidiam & mendacia detestamur. Potest ergo quod dicitur.* Nec ædificaberis ultra, *sic accipi: Quod nequaquam ultra sit Reginu Populorum, nec proprium habeat imperium, quomodo habuit sub Hiram, & cateris Regibus: Sed vel Chaldais, vel Macedonibus, vel Ptolomais, & ad postremum Romanis Regibus serviens fit.* Et infra: *Tyrum fuisse Insulam, & nullum habuisse de terra introitum, in Gracis, Latinisque & barbaris Historiis legimus; sed postea a Nabuchodonosore Rege Chaldæorum, vel, ut nonnulli affirmant, ab Alexandro Rege Macedonum jactos esse aggeres, & oppugnatione, vineisque, & arietibus locum praparatum, ac de Insula factam esse Peninsulam.* S. Hieronymus aggerem *Alexandri Magni*, qui Tyrum sex mensibus obsedit & cepit, postquam *Darium* in Lycia vicisset, *Nabuchodonosori* tribuit. *Nabuchodonosor* (inquit Commentario in Cap. 29. ejusdem Prophetæ) *cum oppugnaret Tyrum, & arietes, machinas, vineasque (eo quod cincta esset Mari) muris non posset adjungere: Infinitam Exercitus multitudinem jussit saxa, & aggeres comportare, & expleto medio Mari, immo freta angustissima, vicinum litus Insula fecit continuum. Quod cum viderent Tyrii jamjamque perfectum, & percussione arietum murorum fundamenta quaterentur, quicquid pretiosum in auro, argento, vestibusque, & varia supellectili Nobilitas habuit, impositum navibus ad Insulas asportavit, ita ut capta Urbe, nihil dignum labore suo inveniret Nabuchodonosor. Et quia Dei in hac parte obedicat voluntati, post aliquos Captivitatis annos Tyria, datur ei Ægyptus.*

Duplex Tyrus distinguitur.

Duplicem Tyrum *Geographi* insigniores distinguunt, *Strabo*, *Plinius*, *Ptolomæus*, *Scylax*; scilicet *Insularem*, & *Palætyrum*. De veteri Tyro seu Palætyro, Urbe maritima, in continente posita, *Ezechielis* Prophetia intelligenda est. Id enim circumvallationes, machinæ, equitatus indicant. Hanc *Nabuchodonosor* expugnavit, diruit, subvertit, atque in perpetuam solitudinem redegit. Anteqoam vero Urbs caperetur, Tyrii patente per Mare exitu in Insulam migrarunt. Ita destructio veteris Tyri origo fuit novæ, scilicet *Insularis*, quam deinde *Alexander Magnus*, jacto aggere, ex Insula Peninsulam fecit, teste *Quinto Curtio* Lib. 4. Cap. 2. *Ithobalus*, ea in obsidione periisse videtur, secundum *Ezechielis* Oraculum, Cap. 27. *Hac dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum quasi cor Dei: idcirco ecce ego adducō super te alienos, robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientia tua, & polluent decorem tuum. Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde Maris. Numquid dicens loqueris: Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis homo, & non Deus in manu occidentium te? Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: Quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.*

II. Post *Ithobalum*, in Tyro insulari regnavit *Baal* annis decem. Post hunc, Judices constituti sunt; & judicarunt *Ecnibalus Baslachi* menses duos; *Chelbes Abdai* menses decem; *Abbarus* Pontifex Maximus menses tres. Post hos *Mytgonus*, & *Gerastratus Abdelimi* Judices fuerunt annis sex: Inter quos *Balatorus* regnavit anno uno. Post ejus mortem *Merbalus*, vocatus Babylone, regnavit annos quatuor; huic successit ex eadem Gente petitus *Iromus*, qui regnavit annos viginti. Hujus temporibus *Cyrus* Persarum Imperator erat. Hanc successionem ex Annalibus Phœnicum refert *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem*. Regum cæterorum nomina ignota sunt, præter quam *Azelmici*, sub quo Tyrus, ab *Alexandro Magno* continenti adjecta est, ex *Arriano* Lib. 2.

ARTICULUS III.

De Rebus Chaldæorum seu Babyloniorum.

Nabuchodonosoris Chaldæorum Regis potestas.

I. CHaldæorum seu Babyloniorum Imperium, sub *Nabuchodonosore* Rege florentissimum, potentissimumque fuit. Is enim Syriam, Judæam, Egyptum, Libyam, & magnam Africæ Iberiæque partem subegit. In visu Statuæ illius ingentis quæ *Nabuchodonosori* quatuor Imperia repræsentavit, eorum mutationes, Babylonicum Regnum sub capitis aurei symbolo significatur, propter antiquitatis & sapientiæ principatum, necnon ob immensas opes & felicitatem. Unde *Daniel* ipsi visum explicans ait: *Tu Rex Regum es: & Deus Cæli, Regnum & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi: & omnia in quibus habitant filii hominum, & bestia agri: Volucres quoque Cæli dedit in manu tua, & sub ditione tua universa constituit: Tu es ergo caput aureum.* Hinc *Daniel* alterum ipsi de excelsa arbore præcisa somnium explicans Cap. 4. *Tu es Rex, qui magnificatus es, & invaluisti, & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad Cælum, & potestas tua in terminos universa terra.* Et Cap. 5. *Baltassarem* sic alloquitur: *O Rex, Deus altissimus Regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor Patri tuo. Et propter magnificentiam, quam dederat ei, universi Populi, Tribus, & Lingua tremebant, & metuebant eum; Quos volebat, interficiebat; & quos volebat, percutiebat; & quos volebat, exaltabat; & quos volebat, humiliabat.* De illo Deus per os *Jeremia*, Cap. 27. 6. 7. *Et nunc itaque ego dedi omnes Terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis servi mei: Insuper & bestias agri dedi ei, ut serviant illi. Et servient ei omnes Gentes, & filio ejus, & filio filii ejus. Donec veniat tempus Terra ejus, & ipsius; & servient ei gentes multa, & Reges Magni. Gens autem & Regnum quod non servierit Nabuchodonosor Regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub jugo Regis Babylonis: In gladio, & in fame, & in peste visitabo super Gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu ejus.* De eodam *Habacuc* Cap. 1. 10. *Congregabit quasi arenam captivitatem. Et ipse de Regibus triumphabit, & Tyranni ridiculi ejus erunt: Ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.* *Dan. 11. 37.*

Babylonica Monarchia Prophetica Descriptio.

Idem Imperium *Danieli* altera visione significatum est sub Leænæ & Aquilæ symbolo, Cap. 7. 3. 4. *Et quatuor bestia grandes ascendebant de Mari diversa inter se. Prima quasi leana, & alas habebat aquila: Aspiciebam donec evulsa sunt ala ejus, & sublata est de Terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.* Quam figuram *S. Hieronymus* in Commentario sic explicat: *Regnum Babylonicum propter sævitiam & crudelitatem, sive propter luxuriam & vitam libidini servientem, non leo sed leana appellatur. Ajunt enim hi, qui de bestiarum scripsere naturis, Leanas esse ferociores, maxime si catulos nutriunt, & semper gestire ad coitum. Quod autem habebat alas aquila, superbiam significat Regni potentissimi, cujus Princeps loquitur per Isaiam:* „ Super Sidera Cœli ponam thronum meum, & ero similis Altissimo. *Unde dicitur ad eum:* „ Si alta fetaris ut aquila, inde te detraham. *Alioquin ut leo inter bestias, ita aquila inter aves regnum tenet. Sed & hoc dicendum, Aquilam multo tempore vivere, & Regnum Assyriorum multis temporibus fuisse dominatum. Quod autem evulsa sunt ala ejus, catera Regna significat, quibus prius imperabat, & volitabat in Mundo.* Et sublata est, *inquit*, de Terra: *Subverso videlicet imperio Chaldæorum. Quodque sequitur:* Et super pedes quasi homo stetit, & cor ejus datum est ei: *Si de Nebuchodonosor intelligimus, perspicuum est quod postquam perdidit Regnum, & potentia ejus ablata est,* *Isai. 14.*

cursum

rursum in pristinum statum restitutus sit, & non leonem, sed hominem se esse didicerit, & cor receperit quod emiserat. Sin autem generaliter de Regno Chaldaeorum; hoc sentiendum est, quod interfecto Baltassare, & Medis Persisque Imperio succedentibus, Babylonii, homines & humilis fragilisque naturæ se esse intellexerint. Leonis nomine *Nabuchodonosorem* indigitet Deus Jeremiæ 4. 6. 7. *Confortamini, nolite stare, quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam. Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se levavit: Egressus est de loco suo, ut ponat terram tuam in solitudinem: Civitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore.* Alæ aquilæ significant incredibilem *Nabuchodonosoris* in subigendis Populis, Imperioque dilatando celeritatem. De cujus Exercitu *Habacuc* 1. 6. 7. 8. dicitur: *Quia ecce ego suscitabo Chaldæos Gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, ut possideat tabernacula non sua. Horribilis & terribilis est: Ex semetipsa judicium, & onus ejus egredietur. Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis; & diffundentur equites ejus: Equites namque ejus de longe venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.*

Nabuchodonosoris opera.

II. Confectis bellis, ad pacis opera *Nabuchodonosor* se contulit. Ex manubiis *Beli* Templum Babylone, & alia magnifice exornavit. Urbem instauravit, extra Veterem Novam aliam construens, triplicique muro lateritio & hanc, & illam circumdans. Urbe egregie munita, portisque magnifice ornatis, ad paternam Regiam novam adjecit, supereminentem & altitudine, & omni splendore. Tantæ molis opus diebus quindecim perfectum est. *Armacalem* & *Acracanum* fluvios alio derivavit. Tum *Sippacenorum* Urbis in gratiam paludem fodit, cujus ambitus parasangas quadraginta, altitudo vero ulnas viginti obtineret. Eidem claustra imposuit, quibus patefactis, agrum illi suum irrigarent. Maris quoque Rubri eluvionem objectis repressit obicibus, ac Teredonem Urbem, adversus Arabum irruptiones excitavit. In Regia ambulacra ex lapide sublimia extulit, speciemque dedit montibus persimilem, & omnis generis arboribus consevit. *Pensilem* illum *Hortum* celebratissimum extruxit in gratiam Medicæ suæ conjugis, *Amyitis* filiæ *Astyagis*. De his *Berosus*, & *Abydenus*, quorum fragmenta extant apud *Josephum Lib.* 1. *contra Apionem*, & *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 41. *Megasthenes*, (ut narrat idem *Abydenus* apud *Eusebium*, ibidem) *Auctor est Nabuchodonosorem Herculi ipsi fortitudine atque animis præstitisse, atque in Libyam & Iberiam impetu facto, utriusque jam domitæ colonias in dextram Ponti plagam deportasse. Quibus peractis, Chaldæi ferunt, eum conscenso Palatio divinitus repente afflatum, quod sequitur oraculum effudisse: Ille ego Nabuchodonosor, o Babylonii, imminentem vobis calamitatem prænuncio, quam Persis uti averruncent, nec Belus generis vestri Auctor, nec Regina Beltis, persuadere unquam poterunt. Persicus veniet Mulus, qui Dæmonum vestrorum usus auxilio, durum cervicibus vestris jugum imponet. Atque hujus cladis auctor etiam erit Medus, quo ante Assyrii magnopere gloriabantur. O utinam, ipse, priusquam cives ita meos proderet, aut Charybdi quadam, aut profundo Pelago haustus atque absorptus periret, aut alias abreptus, in vias per solitudines erro vagaretur, ubi nullius neque urbis, neque hominis vestigium appareret, sed feræ dumtaxat libere pascantur, volucresque circumvolent, adeoque solus medios inter scopulos ac voragines jactaretur. Mihi quoque priusquam hæc ei tam nefarie mens injecta sit, feliciorem exitum sortiri liceat.* Herodotus longe senior *Megasthene*, Lib. 1. Cap. 55. refert Oraculum a *Pythia* editum *Crœso* Lydorum Regi.

Quando Rex Mulus apud Medos genitus fuerit.

Pythia ipse sic responsum interpretata est, Cap. 91. *Mulus hic est Cyrus, duarum Gentium parentibus ortus: Mater Meda erat, Astyagis filia; Pater autem Persa, Medis subjectus.* Ex phrenetico *Nabuchodonosoris* morbo, quo ob superbiam divinitus percussus, ab hominum consortio ejectus est, & ad ferarum vitam redactus, ut dicitur *Danielis* 4. figmentum istud Regis vaticinantis & imprecantis, a *Megasthene*, vel *Abydeno*, vel a Chaldæis, adornatum est. Regnavit *Nabuchodonosor* annis quadraginta tribus. (Ex Canone Ptolomaico, *Beroso*, & *Josepho*.)

Evilmerodachus.

III. *Nabuchodonosori* successit filius ejus *Evilmerodachus*, qui *Jechoniam* Regem Juda Babylonico solutum carcere, præ cæteris Principibus in Aula sua degentibus extulit, illique annonam omnibus diebus vitæ suæ decrevit, ut habetur 4. *Reg.* 25. 30. & *Jerem.* 52. 34. Propter iniquitates & libidines insidias passus, a Marito sororis suæ *Neriglissoro* peremptus est; cum paulo plus quam duobus regnasset annis, ut docent *Berosus* in 3. Rerum Chaldaicarum Libro, a *Josepho* laudatus *Lib.* 1. *Contra Apionem*, & apud *Eusebium* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 40. & *Abydenus* apud eumdem *Eusebium*, Cap. 41. ejusdem Libri.

Neriglissorus.

IV. *Neriglissorus* parricidio Regnum consecutus, quadriennio imperavit. (Ex iisdem Auctoribus, & Canone Ptolomaico.

Laborosoarchodus idem quod Balsassar.

V. *Neriglissoro* in Imperio Babylonico successit filius ejus *Laborosoarchodus*, quem Eusebius *Labassorascum* vocat. Is est quem *Daniel* Propheta *Baltassarem* appellat, *Nabuchodonosoris* filium, quia illius ex filia nepos erat. Improbitate quam ætate longe maturior, novem mensibus regnavit. Ab amicis oppressum, & fustibus enectum, tradit *Berosus* apud *Josephum* loco supra laudato. *Danielis Cap.* 5. dicitur occisus proxime nocte post convivium illud, quo mille Proceres suos excepit, & vasa domus Dei profanavit: Quo tempore immissa manus descripsit Judicium divinum impio Regi impendens, in superficie parietis, ante oculos omnium convivarum.

Pererius refellitur.

Laborosoarchodum non esse *Balsassarem* contendit Pererius, quia puerum Berosus vocat, & novem tantum mensibus regnasse scribit. *Baltassaris* vero annum tertium memoret *Daniel* Cap. 8. 1. ejusque uxores & concubinas convivio interfuisse testetur Cap. 5. 2. Respondetur, annos quatuor cum patre *Neriglissoro* regnasse *Baltassarem* adolescentem, & mortuo patre novem mensibus solum regnasse. Uxores autem & concubinas *Baltassaris* intelligi docet *Theodoretus*, quæ non legitime, sed lasciviæ causa cum illo consueverant. Quanquam & octodecim forte annorum adolescens conjugatus esse potuerit.

Nabonidus idem ac Darius Medus.

VI. *Laborosoarchodo* sive *Baltassare* perempto, *Convenientes hi qui fecerant ei insidias, communi suffragio Regnum tradidere Nabonnedo cuidam Babylonio, qui ejusdem conjurationis particeps fuit.* Verba sunt *Berosi* apud *Josephum* Libro 1. contra *Apionem*. Idem testatur *Abydenus* apud *Eusebium*, Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. penultimo. *Nabonnedus*, seu *Nabonidus* (ut vulgo vocatur) idem est ac *Darius Medus*, de quo *Daniel* Cap. 5. 30. 31. *Eadem nocte interfectus est Baltassar Rex Chaldæus. Et Darius Medus successit in Regnum annos natus sexaginta duos.* Darium Medum sic cognominatum *Theodoretus* censet, quod a patre Medo esset, quamvis Matre Chaldæa. *Daniel* initio Capitis noni hunc *Darium* vocat *filium Assueri de semine Medorum*. Assuerus hujus *Darii* pater is esse creditur, qui a Græcis *Cyaxares* vocatur. *Nabonidum* vero a patre *Cyaxare* cum copiis auxiliaribus ad *Nabuchodonosorem* missum, cum in bello præclare se gessisset, in Aula Babylonii Regis deinceps mansisse asserunt.

Pererius probandum sibi sumit Lib. 7. Commentarii in Danielem, *Nabonidum* non esse *Darium Medum*. Etenim, inquit, *Nabonidum* fuisse Babylonium, testis est *Berosus*: At *Darius* Natione Medus fuit, non Babylonius.

Respondetur, *Nabonidum* quidem a *Beroso* dici *ex Babylonia*, quia Babylone in Aula Regia diu versatus fuerat, non quod *ex eadem gente* esset, ut male vertit Latinus *Josephi* Interpres. Illa namque verba *Berosi* ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυστάσεως significant, *ex eadem conspiratione*, non ex eadem gente.

At (inquit Pererius) nunquam Babylonii in Medum externumque sceptra transferrent, præsertim cum *Nitocris* Regina *Labyniti* seu *Nabonidi* mater, jamdudum suspectam habens Medorum potentiam, Babylonem communisset, & ad resistendum se comparasset, teste *Herodoto*.

Respondetur objectionibus Pererii.

Respondetur, *Nitocridem* celebrem illam Reginam, videri *Neriglissori* conjugem, & *Baltassaris* matrem: (Utrumque enim Regem a Græcis *Labinitum* vocatur:) Hæc itaque *Neriglissoro* Imperium administrante, & *Baltassare* cum eo regnante, Babylonem munivit, & miranda illa construxit opera, de quibus *Herodotus* Lib. 1. Cap. 185. & sequentibus. Non mirum autem quod Babylonii *Dario Medo*, viro magnæ dudum apud Babylonios auctoritatis Regnum detulerint, cum Regia stirps in *Baltassare* defecisset.

Instat *Pererius*, & hunc *Darium* Regem fuisse Medorum & Persarum colligit ex Cap. 6. *Danielis*, v. 8. ubi Satrapæ & Senatores, qui *Danieli* struebant insidias, Regi dixisse perhibentur: *Nunc itaque Rex confirma sententiam: & scribe Decretum: ut non immutetur quod statutum est a Medis & Persis.* Sed & *S. Hieronymi* testimonium affert, ut probet *Darium Medum*, occupato Regno Babylonis, non ibi mansisse; sed in Mediam rediisse, & illuc *Danielem* secum adduxisse.

Respondetur, Ex *Danielis* Cap. 6. non recte colligi quod *Darius Medus* Medis & Persis imperaverit. Decernere enim potuit Rex a Medis oriundus, ut

Re-

Regum Babyloniorum Edicta more Medorum inviolabilia essent. *Scaliger* conjicit id quod Cap. 6. *Danielis* narratur, in Susiana gestum fuisse, cui Regioni *Daniel* aret Præfectus. In illa antem Prefectura Leges Medorum viguisse, ut quæ olim pars fuerit Medorum Impesii. *S. Hieronymus* testimonio *Josephi* Lib. 10. *Antiquitatam*, Cap. 12. deceptus, sansit *Darium* fuisse Regem Medorum. Sed *Berosi*, *Megasthenis* & *Abydeni* antiquorum & fidelissimorum Scriptorum, qni ex Babylonicis Archivis & Anualibus Historiam axpresserunr, quorum fragmanta nobis serverunt, & auctoritatem facnti sunt *Josephus* ipsa *Lib.* 1. *Contsa Apionem*, & *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, testimoniis fidem derogare non possumus in Babylonicarum Rerum ec Pnncipum Historie.

Urget *Peserius*, illudque Oraculum *Danielis* 2. 2. objicit: *Divisum est Regnum tuum, & datum est Medis ac Persis*.

Respondetur, Id oraculum impleri cœpisse, cum Bebyloniorum Imperium occiso *Balsassare* ad *Nabonidem*, seu *Darium Medum* virum alienigenam, a Medis scilicet oriundum, translatum ast. Tunc autem perfecte impletum fuisse, cum e *Cyre* Persarum & Medorum Rege axpugnata & subverse Babylone, Chaldei Persarum Imperio subjecti funt. Certe *Darium Medum* non Medorum, sed Cheldæorum Regem fuisse, testis est *Daniel* Cap. 9. 1. *Anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super Regnam Chaldæorum.*

Regum Babyloniorum successio aliter a Josepho tradita. Nerumo interpolata.

VII. *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 11. Regum Babyloniorum successionem aliter tradit. *Abilameradacho*, inquit, *postquam annos octodecim regnasset, defuncto, successit Niglissar filius, cumque Imperium obtinuisset annis quadraginta, vitam cum morte commutavit. Continuata deinde successione ad Labosordackum filiam ejus Regnam pervenit, apud quem cam novem tantum Menses hæsisset, post mortem ejus transiit ad Baltassarum, qui Babylonis Nebandel nominatur. Huic Bellum intulerunt Cyrus Persarum Rex, & Darius Rex Medorum: a quibus dum obsessus erat, mirabilis quadam & prodigiosa visio ei contigit ..... Non multo autem interjecto tempore, ipse & Urbs in Cyri Persarum Regis potestatem devenit. Sub Baltassare enim capta est Babylon, anno Regni ejus decimo septimo. Hic fuisse fertur posterorum Nabuchodonosoris. Darius autem, cum antiquaret Babyloniorum Imperium, adjutus a Cyro suo cognato, annum agebat sexagesimum secundum; qui fuis Astyagis filius, alio apud Græcos nomine. Hic etiam Danielem Prophetam assumptum duxit secum in Mediam*, &c. Sed corrigendus ast *Josephus* hoc in loco ex fragmento *Berosi* quod refert & sequitur *Lib.* 1. *Contra Apionem*. Hunc etiam refellit *Theodoretus* Lib. 6. in Danielem. *Josephus autem Historicus*, inquit, *Darium Astyagis filiam asserit, & Cyri avunculum: Verum Græcos Scriptores aliter ipsum appellasse, Cyaxarem quippe illum vocaverunt. Narratque, cum eodem tempore Exercitum ad Babylonem adduxisset Darius & Cyrus, ejus sororis filius, per obsidionem Urbis potitos esse, & Baltassar ab ipsis illo nocte interfectum, qua scriptas illas syllabas in pariete conspexerat. Verum non ita credendum est. Quæ enim a Beato Daniele conscripta sunt, ea nos docent, in postrema parte eorum quæ de Dario commemorantur, Danielem prospere egisse in Regno Darii, & in Regno Cyri Persæ, ostenditque aliud Darii Regnum esse, aliud Cyri. Quod si una eorum fuisset contra Babylonem cum Exercitu profectio, unam omnino Regnum fuisset: Nunc autem aliud hoc, aliud illud esse confirmat. Et in fine Prophetiæ ita Daniel ait:* Et Rex Astiages appositus est ad Patres suos, & accepit Cyrus Perses Ragnum ejus. *Non igitur eodem tempore Darius & Cyrus Regnum obtinentes Baltassar interfecerunt, verum Darius Assueri prior, Cyrus posterior regnavit. Neque etiam quæ a Josepho dicuntur, cum Græcis Historiis consentanea sunt. Nec enim in illis facile licet invenire, Cyaxarem Astyagis filium, eundem esse Darium, quem iste narrat una cum Cyro contra Babylonem cum Exercitu profectum: Ita ut omnino Josephi oratio a fide abhorreat*. Nec tamen *Darium Medum Nabuchodonosoris* ex filia nepotem asserenti *Theodoreto* subscribimus. *Baltassarem* enim *Nabuchodonosoris* filium natu minorem fuisse supponit, & consequenter, Oraculum illud Jeremiæ 27. 4. *Dedi omnem terram Regi Babylonis, ut serviat ei; & servient ipsi omnes gentes & filio ejus, & filio filii ejus*, ad *Baltassarem* & *Darium Medum* refert. Verum *Baltassarem* ipsum, non *Darium Medum* nepotem *Nabuchodonosoris* ex filia fuisse, filium vero *Neriglissori*, constat ex *Beroso*, ad cujus fragmentum a *Josepho* Libro 1. contra *Apionem* descriptum non attendit *Theodoretus*. Constat etiam ex *Daniele* Darium Medum filium fuisse *Assueri de semine Medorum*, adeoque ex stirpe Regia Babyloniorum non fuisse.

VIII. Anno *Nabonidi*, sive *Darii Medi* decimo septimo, *Cyrus* Rex Persarum, universa Asia subacta impetum fecit in Babyloniam. *Nabonidus* ubi sensit *Cyri* invasionem, occurrens ei cum Exercitu suo atque congressus, pugna victus, & cum paucis fugiens, in Urbe Borsippensium inclusus est. *Cyrus* Babyloniam aggressus, jussit ut exteriores Urbis muros suffodiendo diruerent. Quia vero non sine multo labore capi posse videbatur, *Borsippum* castra movit, *Nabonidum* expugnaturus. Cum vero *Nabonidus* obsidionem non sustinaret, sed se ipsum Victori traderet, *Cyrus* in eum usus clementia, Carmaniam ei pro habitaculo dedit, eumque ax Babylonie emisit. Ista constant ex fragmento *Berose* apud *Josephum* Lib. 1. *contra Apionem*, & ax *Abydeno* apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. penultimo. *Cyrus* cum jam longo tempore parum obsidionem promoveret, ab Euphrate ad ingentem illam paludem, quam Regine *Nitocris* olim defoderat, fossam duxit: Deinde & hujus, & alterius circa Urbis murum ab eo ductæ fossæ ostia aperiens, aqua fluminis eo derivata, pristinum ejus alveum, duorum stadiorum latitudine per Urbem tendentem, hominibus pervium reddidit. Per fluvium jam vadosum *Cyrus* cum Exercitu transiens, obseratis omnibus, quæ ad flumen aditum dabant portulis, sepeisque superatis, Urbem invasit, cum die festo agiterentur convivia. Tanta erat Urbis magnitudo, ut cum capti jam essent qui extremas ajus partes incolebant, ii qui mediam habitabant Urbem id non animadverterent. Ita referunt *Herodotus* Lib. 1. Capp. 190. & 191. & *Xenophon Institutionum* Lib. 7. Babylonis excidium prædixerat *Jeremias* Cap. 51. *Fugite*, inquit, *de medio Babylonis, & salvet unusquisque animam suam: Nolite tacere super iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis est a Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei. Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: De vino ejus biberunt Gentes, & ideo commota sunt. Subito cecidit Babylon & contrita est: Ululate super eam, tollite resinam ad dolorem ejus, si forte sanetur. Curavimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam, & eamus unusquisque in terram suam: Quoniam pervenit usque ad cælos judicium ejus, & elevatum est usque ad nubes .... Acuite sagittas, implete pharetras: Suscitavit Dominus spiritum Regum Medorum: & contra Babylonem mens ejus est ut perdat eam, quoniam ultio Domini est, ultio Templi sui ..... Sanctificate contra eam Gentes, Reges Mediæ, Duces ejus, & universos Magistratus ejus, cunctamque terram potestatis ejus. Et commovebitur terra, & conturbabitur: Quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis desertam & inhabitabilem. Cessaverunt fortes Babylonis a prælio, habitaverunt in præsidiis: Devoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula ejus, contriti sunt vectes ejus. Currens obviam currenti veniet: & nuntius obvius nuntianti; ut annuntiet Regi Babylonis, quia capta est civitas ejus a summo usque ad summum. Et vada præoccupata sunt, & paludes incensa sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tempus trituræ ejus: Adhuc modicum, & veniet tempus messionis ejus ... Et inebriabo Principes ejus, & Sapientes ejus, & Duces ejus, & Magistratus ejus, & fortes ejus: & dormient somnum sempiternum, & non expergiscentur, ait Rex, Dominus exercituum nomen ejus. Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffodietur, & portæ ejus excelsæ igni comburentur, & labores Populorum ad nihilum, & Gentium in ignem erunt, & disperibunt.*

ARTICULUS IV.

De Rebus Persarum.

Vaticinia de Regno Persarum.

I. PErsarum Imperium in Visione illa celeberrima Statuæ, quatuor Monarchias repræsentantis, quam *Daniel Nabuchodonosori* interpretatus est, ut Prophetiæ ipsius Cap. 2. legimus, pectore, & brachiis argenteis significabatur. *Et post te*, inquit, *consurget Regnum aliud minus te argenteum*. Minus Babylonio dicitur Persicum Imperium, non quale postea futurum erat. (Libro enim *Esther* 1. & 10. Cap. *Assueri* illius Persarum Regis Imperium porrectum fuisse dicitur ab India usque ad Æthiopiam super centum viginti septem Provincias, cunctasque Maris Insulas: Tanta autem nusquam

squam fuit Babylonici Imperii amplitudo.) Sed minus dicitur pro eo quo erat statu *Nabuchodonosoris* tempore; ut hic sit Prophetiæ sensus: Post te consurget aliud Regnum, quod nunc tuo minus est. Argenti autem symbolo significatum illud Imperium est, ob immensas opes *Cyri*, sequentiumque Regum. *Cyrum* enim, Asia subacta, pondo auri triginta quatuor millia invenisse, præter vasa aurea aurumque factum, & in eo folia, ac platanum, ac vitem: Eademque victoria argenti quingenta millia talentorum reportasse; & insuper craterem *Semiramidis*, cujus pondus quindecim talenta Ægyptiaca colligebat, auctor est *Plinius*, Lib. 33. Cap. 3. Sed & *Cyro* primo Persarum Imperatori thesauros absconditos se daturum Deus pollicetur Isaiæ 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & gloriosos Terræ humiliabo: Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: Ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel.*

In altera Visione quatuor bestiarum grandium de Mari ascendentium, *Danielis* 7. Persicum Imperium Ursi symbolo significatum est: *Et ecce bestia alia similis Urso in parte stetit: Et tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.* Regnum autem Persarum, inquit *S. Hieronymus* in Commentario, ob duritiam & ferocitatem Urso comparatur. *Rigidum enim & parcioris victus, in morem Lacedæmoniorum, Regnum Persarum fuit; ita ut in pulmento sale uterentur & sardamo.* Vel comparatur Urso, propter crudelitatem, & exquisitorum suppliciorum usum, ut exponit *Theodoretus*. In parte una stetisse dicitur, vel quia primum erexit se, atque invasit unam partem viciniorem, scilicet Regnum Chaldæorum, quo obtento, Imperium latius propagare facile fuit. „ Vel quia tametsi ab *Alexandro Magno* destructum diu jacuit, postea tamen Imperatorum Romanorum tempore rursus exurrexit, & stetit, „ sed in parte tantum. Non enim omne Imperium, „ quod olim habuerat, recuperavit, sed aliquam dumtaxat ipsius partem. Cum enim trium orbis partium „ esset dominationem complexum, Ægyptum & Æthiopiam amisit: Item Palæstinorum, & Phœnicum, „ Syrorumque dominationem, ademptumque ei est Asiæ „ Imperium, Pontus etiam Euxinus ab illius Sceptris „ descivit. Solam igitur Persidem, Mediam, & Assyriam, paucasque alias finitimas Nationes Imperio suo continet. “ Quæ *Theodoreti* explicatio est. Tres ordines in ore & in dentibus, tria Regna significant, Babyloniorum, Medorum, atque Persarum, quæ in unum redacta sunt Regnum, ut exponit *S. Hieronymus*: Vel tres Mundi partes, Orientem, Septemtrionem, & Meridiem, ad quas Persarum Imperium pertinebat, ut ait *Theodoretus*. Urso denique hujus Imperii symbolo dictum est: *Surge, comede carnes plurimas*: Quod *S. Hieronymus* ad illud tempus referri censet, quo sub *Assuero*, (quem 70. *Artaxerxem* vocant) ad suggestionem *Aman* Agagitæ, una die Judæi omnes jussi sunt trucidari. Unde non ait Propheta, *Devorabat eos*, sed ipsi dictum, *Surge, comede carnes plurimas*: Ut conatus tantum fuerit, & nequaquam rei exitus sit consecutus. Vel, ad *Cyrum* hujus Monarchiæ conditorem congrue etiam refertur, qui, teste *Herodoto*, insatiabili cupiditate dominandi, omnesque Gentes Imperio suo subjiciendi flagrabat.

In alia denique Visione *Danielis* Cap. 8. Persicum Imperium sub *Arietis* figura describitur: *Et levavi oculos meos, & vidi, & ecce Aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius altero atque succrescens. Postea vidi Arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: Fecitque secundum voluntatem suam, & magnificatus est.* Quam Visionem *Gabriel* Archangelus Prophetæ sic explicat: *Aries, quem vidisti habere cornua, Rex Medorum est atque Persarum.* Arieti Persicum Imperium comparatur, tanquam divitiis florens, multarumque facultatum obtinens abundantiam. Duo cornua duas familias significant, penes quas hoc Imperium fuit a *Cyro* usque ad *Alexandrum Magnum*. Prima fuit familia *Cyri*, quæ in *Cambyse* ejus filio extincta est. Altera *Darii Hystaspis*, cujus Successores ad *Alexandrum Magnum* usque imperarunt. Duæ itaque Regum Dynastiæ per *duo cornua* significantur: Et ambo quidem excelsa, excelsius autem priore posterius, Amplius enim *Dario* & *Xerxe* Sceptra tenentibus Regnum fuit. Nam *Cyrus* Pontum Euxinum & Asiam sibi subegit; *Darius* etiam Scytas Nomadas cum reliquis sibi subjectis conjunxit. *Xerxes* Europæ quoque Imperii jugum imponere conatus est. Idcirco *Daniel* duo cornua in Ariete videt, sed alterum prius, alterum posterius & excelsius priore. Contra Occidentem, Aquilonem, & Meridiem cornibus ventilabat. Omnia enim & ad Aquilonem, & ad Austrum sita sibi subjecta habebat, & itidem ea quæ ad Occidentem, usque ad ipsum Mare, & plurimas item Insulas in servitutem redegit. Simul itaque cum *Xerxe* bellum Græciæ inferente, & Cyprii, & Rhodii, & Samii, & Lesbii, & Chii, & Cyclades omnes inita societate pugnabant. Omnes bestiæ non poterant Arieti illi resistere: Id est, nullum Regnum illi Imperio resistere valebat, & nemo jugum ejus excutere poterat: Sed quodcumque aggrediebatur, illud ad exitum perducebat. Hæc *Theodoreti* explicatio est *Libro* 8. *Commentariorum in Danielem*.

II. *Cyrus* nepos *Astyagis* Medorum Regis ex *Mandane* *Persarum Reges, Cyrus.*
illius filia, & *Cambyse* Persa, Regnum Avo eripuit, & ad Persas transtulit. *Astyagem* captum clementer excepit, & Hyrcanorum Genti postea præposuit. *Astyage* victo, primum *Cyro* bellum fuit adversus *Crœsum* Lydorum Regem. Debellato *Crœso*, Lydia, ac reliqua omnis Asia, cum maritimis Græcisque Civitatibus, victoriæ præmium cessit. *Crœsum* Sardis expugnatis *Cyrus* vivum cepit. In ea expugnatione mirabile id accidit, ut, cum Persa quidam *Crœsum* sibi ignotum stricto gladio peteret, & ille præsenti clade affectus, invadentem devitare negligeret, *Crœsi* filius a puero mutus exclamaverit. *O Homo ne Crœsum occidas*. Ita referunt *Herodotus* Lib. 1. *Valerius Maximus* Lib. 5. Cap. *De Pietate in Parentes*, & *Solinus* Cap. 7. *Solon* ante aliquot annos *Crœsum* monuerat, Neminem mortalium, dum vivit, beatum esse. Beatus sibi videbatur *Crœsus*: Sed ubi a *Cyro* captus, & pyræ impositus est, *Solonis* verborum memor, ejus nomen ter inclamat. *Cyrus* clamoris & invocationis causam percontatus, se quoque hominem pari vicissitudini & calamitati obnoxium cogitans, *Crœsum* ab incendio liberavit, summoque deinceps in honore habuit, ut narrat *Herodotus*. Lydis subactis, bellum in Chaldæos transtulit *Cyrus*, & Babylone post longam obsidionem potitus est, totumque Regnum Persarum Imperio adjunxit. Bactriis etiam & Sacis sub jugum missis, postremam in Massagetas suscepit expeditionem, in qua ducenta millia Persarum cum ipso Rege trucidata sunt. Caput *Cyri* amputatum in utrem humano sanguine repletum conjici jussit Massagetarum Regina *Tamyris*, cum hac exprobratione crudelitatis: *Satia te sanguine quem sitisti, cujus insatiabilis semper fuisti*. Ita referunt *Herodotus* & *Justinus* Trogi Pompeii breviator Lib. 1. & *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 10. Imperavit *Cyrus* annis viginti novem completis (ex *Herodoto*) seu triginta inchoatis (ex *Ctesia* & *Dionysio* Rerum Persicarum Scriptoribus, ex Cicerone Lib. 1. *De Divinatione*, *Trogo*, *Justino*, *Eusebio*, *Clemente Alexandrino*, *S. Hieronymo*, *Orosio*, &c.) Quot annos regnaturus esset, Magi visum, quod in somnis habuerat, interpretati, feruntur prædixisse. Ita ex *Dionysio* refert *Cicero*, loco mox laudato. *Cum dormienti Cyro Sol ad pedes visus esset, ter eum frustra appetivit manibus, cum se convolvens Sol elaberetur & abiret. Ei Magi dixere (quod genus Sapientum habetur in Persis) ex triplici appetitione Solis triginta annos Cyrum regnaturum esse portendi: Quod ita contigit; nam ad septuagesimam pervenit, cum quadraginta annos natus regnare cœpisset.* Duplex vulgo a Chronologis Epocha *Cyri* statuitur, prima Regni Persici, altera Babylonici Imperii. Olympiadis 55. anno primo Persis regnare cœpit, ut asserunt *Diodorus Siculus* in Bibliotheca, *Thallus*, *Castor*, & *Polybius*, in Historiis, *Phlegon*, & *Julius Africanus* apud *Eusebium* Lib. 10. *Præparat. Evang.* Babylonici vero Imperii Epocha statuitur Olympiadis sexagesimæ anno tertio, *Æræ Nabonassari* anno decimo supra ducentesimum, adeoque Regni Persici vigesimosecundo ineunte, quam Epocham confirmat Canon Ptolemaicus Babyloniorum Regum, *Cyro* novem annos Babylonici Imperii tribuens... Ob solutam Judæorum Captivitatem in Scriptura *Cyrus* celebratur.

III. *Cambyses* patri *Cyro* successit. Hunc Scriptura *Cambyses.*
Sacra 1. *Esdræ* 4. *Assuerum* & *Artaxerxem* vocat. Urgente suæ *Nitetide*, filia Pharaonis *Apriæ* seu *Ephreæ* quondam Ægypti Regis instigante, bellum Ægyptiis intulit, Ægyptumque totam obtinuit, capto *Psammenitho* Rege, quem taurino cruore propinato postea extinxit. Temeraria & infelice contra Æthiopes Expeditione partem sui Exercitus maximam amisit. Sororem,

eam-

eamdemque uxorem calcibus in utero percussam occidit. Sororem non solum contra naturæ Legem, sed etiam contra mores Persarum, uxorem acceperat, Jurisperitis respondentibus: Nullam quidem se invenire Legem quæ sinat fratri nubere sororem: Quandam tamen invenire Legem qua liceat Regi Persarum facere quicquid libeat. Fratrem etiam *Smerdim* ex invidia interfecit. Cognita *Smerdis* nece, *Patizithes* Magus, quem *Cambyses* rei domesticæ Curatorem reliquerat, fratrem suum *Cambysis* fratri cognominem, formaque simillimum in solium extulit. *Cambyses* adversus perduelles Magos Exercitum ducturus dum in equum insilit, gladius vagina excidit, femurque læsit. Quo ex vulnere, ubi femoris os vitiatum est, membrumque celerrime contabuit, post viginti dies e vita migravit, cum annos septem & menses quinque regnasset, nulla prole relicta. De illius Expeditionibus, insania, crudelitate, plura docebit *Herodotus*, Lib. 3. De ipso etiam *Justinus ex Trogo Pompejo* Lib. 1. Cap. 9. Annos *Cambysis* a primo Imperii Persici anno Auctores nonnulli videntur numerasse, quod *Cyrus* Regium nomen filio tribuisset. Quamobrem annos novendecim *Cambysi* tribuit *Clemens Alexandrinus*, octodecim vero *Ctesias*.

Smerdis Magus. IV. Post *Cambysis* obitum, *Prexaspe* pernegante, *Smerdim* fratrem *Cambysis* a se fuisse interfectum, *Smerdis* Magus, se *Smerdim* Cyri filium mentitus, secutus regnavit menses septem, qui reliqui erant ad implendum octavum annum Regni *Cambysis*, omni liberalitatis genere subditos demereri studens. Quem *Smerdim* vocat Herodotus, *Mardum* Æschilus, Trogus Pompejus & Justinus *Oropasten*, Ctesias *Sphendadatem* appellavit. Comperta Magi intrusione, septem Principes conspiratione facta ipsum e medio sustulerunt, quorum unus erat *Darius Hystaspis* filius. Hos cum Magis confodit *Ammianus Marcellinus*, qui septem Magos post mortem *Cambysis* Persidis Regnum iniisse scripsit Libro 23. in liberationis ab his Principibus partæ perpetuam memoriam, annuum *Magophonia* Festum a Persis deinceps celebratum. Inter Principes convenit, ut sub ortum Solis conscensis equis, cujus equus hinnitum primus edidisset, is Persicum Imperium obtineret. Quod auspicium cum

Magophonia.

Darius Hystaspis. *Dario Hystaspis* filio Oebaris equisonis sui arte obtigisset, cæteri ex equis desilientes *Darium* adoraverunt, & Regem salutaverunt, Regnum illi a Deo decretum arbitrati. Nam & Solem Persæ unum Deum esse credebant, & equos eidem sacros habebant.

V. Principio Regni, *Darius Cyri* filiam *Atossam* in matrimonium recepit, regalibus nuptiis Regnum firmaturus, ut non tam in extraneum translatum, quam in familiam *Cyri* reversum videretur. Præter *Atossam*, quæ *Cambysi* fratri, ac deinde Mago nupserat, *Aristonam* duxit virginem, quam *Cyri* pariter filiam facit *Herodotus* & *Parmyn* filiam *Smerdis* filii *Cyri* & filiam *Otanis* Principis, quæ Magum prodiderat. Imperium in viginti Provincias divisit, singulisque singulos Satrapas præfecit, taxato quod penderetur tributo per Nationes, cum antea sola munera Regibus suis afferrent, non tributa solvere cogerentur. Ob hanc tributi exactionem, Persæ *Darium Institorem*, *Cambysem Dominum*, *Cyrum Patrem* appellabant. Talentorum quatuordecim millia quingenta & sexaginta tributi nomine *Darius* percipiebat. Illato in Græciam bello, Samum, Miletum, Cariam, Chium, Lesbyum, Tenedum, aliasque Joniæ Civitates, Insulasque cepit. Deficientibus interim Chaldæis, Babylonem expugnavit, *Zopyri* dolis adjutus, ejusque muros & portas evertit, & Babyloniorum Procerum tria millia patibulis affixit, data cæteris venia Urbem incolendi. Atque ut iidem uxores haberent, unde proles succresceret, providit. Nam feminas Babylonii rei frumentariæ consulentes strangulaverant. Itaque *Darius* vicinis undique Populis jussit, ut feminas Babylonem mitterent, pro injuncto cuique numero. (Ex *Herodoto*, Lib. 3.) Expugnata Babylone, adversus Scytas expeditionem fecit, conscripto septingentorum millium hominum Exercitu, præter Classem, quæ constabat ex Navibus sexcentis. De qua Expeditione legendus *Herodotus*, Libro 4. *Darius* injuriæ olim ab Atheniensibus illatæ memor, cujus ne unquam oblivisceretur, jusserat famulo, ut quotidie sibi parata cœna ter diceret: *Here, memento Atheniensium*, bellum rursus Græciæ intulit. Primum belli impetum sustinuit Eretria. Persæ septimo obsidionis die Urbe potiti, inde in Atticam navigaverunt, ejusque magnam partem vastaverunt: Ab Hippia Pisistrati filio demum ducti in campos Marathonios commisso prælio, ab Atheniensibus & Platæensibus *Miltiade* qui in Thracica Chersoneso dominatum obtinuerat, auspiciis Persæ profligati sunt: Sex millia quadringenti cecidere. Celebris illius prælii meminere *Herodotus* Lib. 6. *Trogi* Breviator *Justinus* Lib. 2. *Pausanias* Lib. 4. & 10. *Cornelius Nepos* in Vita Miltiadis. *Valerius Maximus* Lib. 5. Cap. 3. *Æmilius Probus* in Miltiade, *Plutarchus* initio Paralellorum, & in Vita *Aristidis*, &c. Cum majorem contra Græcos apparatum *Darius* in Asia instrueret, Ægyptii a Persis defecerunt. *Darius* Expeditionem in Ægyptios & Athenienses suscepturus, prius ex instituto Persarum Regni Successurem declaravit *Xerxem* ex *Atossa* filia *Cyri* genitum. Dum vero profectionem in Græciam adornaret, supremum diem obiit, annis imperii trigintasex expletis. (Ex *Herodoto*, Libro 7.) *Darius Hystaspis* est *Assuerus* maritus *Esther*. Qua de re infra disseremus.

Xerxes. VI. *Xerxes* secundo post mortem *Darii* Patris anno, adversus rebelles Ægyptios exercitum duxit: Quos debellatos, & in arctiorem, quam sub *Dario* fuerant, servitutem redactos, *Achemeni* fratri suo gubernandos tradidit. Expeditionem in Græciam suscepit Olympiade septuagesima quinta. Classem ejus fuisse Navium longarum mille & ducentarum, armatorum septingenta millia de Regno, & trecenta millia de auxiliis fuisse, proditum est. Inter reliquas gentes Persico Imperio subditas erant & Judæi; quos cum *Xerxe* contra Græcos militavisse, ex *Chœrilo* Poeta confirmat *Josephus* Lib. 1. *Contra Apionem*. De *Xerxe*, & ejus in Græciam Expeditione intelligitur Vaticinium illud *Danielis* Cap. 11. 2. *Ecce adhuc tres Reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimiis super omnes; & cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversum Regnum Graciæ*. Ingenti exercitui Dux defuit (inquit Justinus.) *Cæterum, si Regem spectes, divitias, non Ducem laudes: Quarum tanta copia in Regno ejus fuit, ut cum flumina multitudine consumerentur, opes tamen Regiæ superessent; ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est, in periculis timidus; sicubi metus abesset, inflatus; denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius Dominus, & montes in planum ducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam Maria Pontibus sternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat. Hujus introitus in Græciam quam terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit.* A Leonida Lacedæmoniorum Rege quatuor Græcorum millia dumtaxat ducente, trecentæ Persici Exercitus Myriades, in angustiis Thessaliæ faucibus, quæ ab aquis calidis Thermopylæ sunt dictæ, profligatæ sunt. (Ex *Herodoto*, Lib. 7. *Diodoro Siculo* Lib. 2. *Justino* Lib. 2. Cap. 11.) *Xerxes* reliquo Exercitu in Atticam traducto, Athenas, Thespias & Plateas vacuas hominibus incendit. Et quoniam ferro in homines non poterat, in ædificia igne grassatus est. Quo magis penetrabat in Græciam *Xerxes*, eo plures eum Nationes sequebantur: Melienses, Dorienses, Locri, Bœoti, Carystii, Andrii, Tenii, &c. Quibus supplementis priores jacturæ ita resarcitæ fuisse existimantur, ut non minori numero vel pedestres copiæ, vel navales ad Athenas & Salaminem promotæ fuerint, quam ad Thermopylas. Sed ubique infelix *Xerxes* navali prælio ad *Salaminem* commisso, maximam cladem accepit. Persicas Naves quingentas periisse, captasve fuisse, *Ctesias* scribit. *Artemisia* Regina Halicarnassi, quæ in auxilium *Xerxi* venerat, inter primos Duces bellum acerrime ciebat: *Quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres*: (inquit Justinus.) Adeo ut & ipse *Xerxes* hac occasione dixisse feratur: viros extitisse sibi feminas, feminas autem viros. (Ex *Herodoto*, Lib. 8.) Eurybiadis Lacedæmonii virtute, & *Themistoclis* Atheniensis consilio ac prudentia parta Græcis est Salaminia Victoria, Olympiadis 75. anno primo. De qua & *Plutarchus* in Vita *Themistoclis*, & Libello *De Gloria Atheniensium*. Xerxes ex Græcia trepidus fugit, copiarum parte *Mardonio* Duci relicta. Græci audita Regis fuga consilium ineunt Pontis interrumpendi, quem ille Abydo, veluti victor Maris fecerat; ut intercluso reditu, aut cum Exercitu deleretur; aut desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed *Themistocles*, timens ne interclusi hostes desperationem in virtutem verterent, consilium istud disturbavit: *Satis multos hostes in Græcia remanere*, dicens, *nec augeri numerum retinendo oportere*. Ita referunt *Herodotus*, Lib. 8. & *Justinus* Libro 2. Reversus in Persidem *Xerxes*, bellum cum Græcis gerere non destitit, *Mardonio* Duce. Sed fortuna Regis cum Duce mutata non est. Pugna enim ad Platæas Bœotiæ Urbem commissa, *Mardonius* victus occubuit, fugit *Artabazus* Dux Persarum alter (quamquam *Justinus Ctesiam* secutus, *Mardonium* veluti ex naufragio cum paucis profugisse scribat.) Totus Persarum Exercitus dissi-

patus

patus est. Plusquam centena millie cecidere. Castre referta Regalis opulentiæ cepta. Unde primom Græcos diviso inter se euro Persico, diviriarum luxuria cœpit. Eodem die nevalem de Persis victoriam Græci ad *Mycalem* reportarunt, Duce *Leotychida* Lacedæmonin. Moe Jonia tote, una eum Æolensibus, & Insulanis a Persis defecit. De his legi possunt *Herodotus* Lib. 9. *Diodoeus Siculus* Lib. 11. *Pausonias* in Laconicis, & Bœoticis, *Plutarchus* in Aristide, *Justinus* Lib. 2. *Cornelius Nepos* in Vita *Pausonia*. Nec multo post *Cimon* Miltiadis filius, Atheniensium Dux, Eione Thraciæ Urbe Persis erepta, in Pamphylium Mae delatus, insignes duas de Persis victorias consecutus est, navelem unam juxta Cyprum; terrestrem alteram ad Eusymedootem Pamphyliæ fluvium. Naves trecentas & quioquaginta, Persarum viginti millia cepit. Lege *Diedorum Siculum* Lib. 11. *Thucydidem* Libro 1. *Justinum* Lib. 2. *Plutarchum*, & *Cornelium Nepotem* in Vita *Cimonis*.

Xerxes Rex Persarum, serror autea Gentium, bello in Graciam infeliciter gesto, etiam suis soetemptei esse cœpit. Quippe Artabanus Præfectus ejus, deficieete quotidie Regis Majestate, in spem Regni adductus, cum septem robustissimis filiis Regiam vespere ingrediter: (Nam amicitiæ jure sempee illi patebat:) Tencidatoque Rege, voto suo obsistentes filios ejus dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe, puero admodum, fingit Regem a Dario, qui erat adolescens, quo maturius Regno potiretue, occisum, impellis Artaxerxem parricidiem parricidio vindicaee. Cum veetem ad domum Darii esset dormiens inventus quasi somnum fingens, interficitur. Dein cum enem ex Regis filiis sceleri suo superesse Artabaeus videret, metueretque de Regno certamina Peincipum, assumit in societatem consilii Bacabusum; qui præsenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, et Pater ejus accisus; ut frater falsu parricidii suspicione oppressue; et denique ipsi pararentue insidiæ. His cognitis, Artaxerxes veritus Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum Exercitum jubet, escognituens & numerum Militum, & in armis industriam singulorum. Itaque sum intse cætsros & ipse Artabanus armates assisteret, Rex simulat se brevioeem loricam habere: Jubet Artabanum secum commutare: Exuentem se ae nudatum gladio trasicit: Tum & filios ejus corripi jubet. Atque ita sgregius adolescens, & cadem Pateis, & se ab insidiis Aetabani vindicavit. Ita refert *Justieus*, Lib. 3. Capit. 1. Regnavit *Xerxes* ennis vigieti.

Megalisum vrum Ceesar.

Artaxerxes Longimanus.

VII. Successit ipsi filius *Artaxerxes*, *Longimanus* eppellatus, Princeps enimi magnitudioe ac lenitate præstans, & in Judæotum Gentem benignissimus. Contra perduelles Ægyptios, euxiliaribus Græcorom copiis fresos, primum infaosto Maste pugnavit; sed totam demum Ægyptum subegit, præter *Amyrtæum* Regem eorum qui io paludibus degebaot. Hunc enim & propter magoitudioem paludis, & quia Gens ille bellicosissima est Ægyptiorum, expugnare Persæ oon potuesuot. Classi etiam Græcorum Ægyptiis io auxilium venienti magnam cladem iotulere. Sed muteta postmodum belli fortuna, cum navali prælio ad Ciliciam commisso Græci Perses vicissent, *Artaxerxes* pacem cum Græcis componere compulsus est. Paulo post *Magabysi* defectio Persicum Imperium turbavit. Civili bello dedit occasionem *Inari* Libyæ Regis, & Græcorum quinquagiete, qui se se io elientelam *Artaxerxis* contulerant, proditorie cædes, vindictę *Amestris* Reginæ Matris permissa. De his legendi *Thucidides* Lib. 1. *Diodorue Siculus* Libro 11. & *Ctesias* in *Persicis*, Libro 57. cujus Excerpta *Photius* posteriteti servavit. Annos duos & quadragiate regnevit *Artaxerxes Longimanus*, secundum *Ctesiam*. Filium unicum legitimum ex uxore *Dumaspia* reliquit *Xerxem Secendum*: Spurios septemdecim, in quibus erant *Sogdianue*, *Ochus*, & *Arsites*.

Xerxes Secundus.

VIII. *Xerxes Secendus* filius *Aetaxerxis Longimani*, ejusdemque Successor, e *Sogdiano* interfectus est quadragesimo quinto die post Patris obitum. (*Ea Ctesia*) Annum unum Imperii eb aliquibus ipsi tributum *Diodorus Sicelus* testatus ed eonum quertum Olympiadis octogesimæ octavæ, Lib. 12.

Sogdianus.

IX. *Sogdianus*, quem Ctesias *Secundianem* vocet, breve Imperium parricidio obtinuit. Ab Ocho sobletus est postquam see menses & dies viginti regnasset.

...rius Nothus.

X. Post *Sogdianum* sive *Secundianum*, Persis imperavit *Ochus*, qui muteto nomine *Darius* appellatus est, addito a Populis *Nothi* cognomine, quod spurius esset. Uxoris *Parisatidis* consilio ac voluntati plurimum tribuebat, ex qua, antequam Reguo potiretus, *Amestrim* filiam, & *Arsacem* filium susceperat: Regnum vero adeptus, ee eadem genuit *Cyrum*, *Artostem*, *Oxendrum*, & alios tredecim liberos. A *Dario* Rege deficiunt *Arsites* frater, & *Artyphius* Megabysi filius. In *Artyphium* mittitur *Artasyras*. Is semel iterumque victus, postremo victor *Artyphium* capit. *Parysatis* Regina suadet *Artyphium* benigno vultu excipiendum esse, ut ejusdem clementiæ spe *Arsites* quoque ed arma sponte ponenda inducatur; quod & fecit. Nam *Parysatidis* lenocioiis demeotatus ed Regem venit. *Darius* Arsisem & Artyphium supplicio Cinerum sustulit, quo *Sogdianum* prius affecerat. De quo quidem supplicio canebat *Ovidius* in *Ibin*:

Utque necutorum Darii fraede Secendi,
Sic tea seccensus devoret ossa cinis.

Quęnam ejus supplicii fuerit ratio, discimus ex *Machabæorum* 2. Cap. 13. 5. 6. 7. 8. *Erat autem in eodem loco terris quinquaginta cubitorum, aggellum eudique habens cineris: Hæc prospectum habebat in præeops. Inde in cinerem dejici jussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum. Et tali lege prævaricatorum Legis contigit mori Menelaum. Et quidem satis juste: Nam quia multa erga Aram Dei delicta commisit, cujus ignis & cinis erat sanctus; ipse in cineris morte damnatus est.* A *Dario Hystaspi* id supplicii genus excogitatum scribit *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 2. quem Viri Eruditi falli putant, cum *Dario Hystaspi* tribuit, quod *Dario Notho* tribuendum est. *Medos* perduelles domuit *Darius Nothus*. Filiom suum *Cyrum Juniorem* Setrapiesum oræ metitimæ Principem coostituis, dato mendato, ut in bello contra Atbenienses gerendo Lacedæmoniis se edjungeret. Lege *Ctesiæ* Persicorum Eecerpta, *Xenophontem* Lib. 1. Hellenicorum & Lib. 1. *de Expeditione Cyri*, & *Diodorum Siculum* Lib. 13. Babylone mortuus est *Ochus*, sive *Darius Nothus*, cum annos novemdecim regnasset.

XI. Huic successit filiorum natu maximus *Arsicas* sive *Arsaces*, muteto nomine *Artaxerxes* eppellatus, qui a memoriæ felicitete singulari *Mnemonis* cognomentum obtinuit. Initio Regni fretrem *Cyrum*, interficiendi consilio comprehensum, compedibus aureis vincit. Sed moriturum jem Meter ulnis complexa, ac capillo suo circumjiciens colligansque illius collum cum suo, multis lementis & obsecrationibus veniem ipsi obtinuit, effecitque ut ad suam in Lydia & maritimis Civitatibus Præfecturam incolumis remitteretur. *Cyrus* in Lydiam reversus, vinculorum memor Græcis copiis clam coectis, & eeterno Milite veriis prætextibus undique conquisito, *Artaxerxi* fratri bellum intulit. Commisso prælio ed *Cunaxam*, locum e Babylone stadiis quingentis distantem, *Artaxerxes* e *Cyro* per ipsam loricam in pectore vulneratus est: Quod vulnus *Ctesias* ejus *Medicus* se corasse commemorat. *Cyrus* vero dum secunda pugna elatus inceutius in hostes fertur, a quodam percussus occubuit. Victor *Artaxerxes* contumeliosis modis in fratris cadaver sævit: Caput & dexteram qua percussus eb eo fuerat, ebscindens, & quasi per triumphum circumferens. De his legendi *Ctesias* in *Photii Excerptis*, *Xenophon* Lib. 1. *De Expeditione Cyri*, *Plutarchus* in *Artaxerxe*, & *Justinus* Libro 5. Capit. 11. Huic *Cyri* edversus fratrem *Artaxerxem* Expeditioni *Xenophon* aderat, cui Libros *De Expeditione Cyri* merito tribuunt Veteres, quamvis ipse *Themistogeni Syracusano* hanc Historiam tribuat *Hellenicorum* Lib. 3. Qua de re *Plutarchus* Libello *De Gloria Atheniensium* ita censet: *Ipse Xenophon sua sibi Historia fuit argumentum, scribens quomodo Exercitum duxerit, & quid præclare gesserit ibi, ac de iis compositam Historiam esse a Themistogene Syracusano; gloriam hanc alii deferens scriptionis, ut de se ipso tanquam alio scribens, facilius fidem inveniret.* Post *Cyri* casum, *Artaxerxi* nihilominus bellum edversus Græcos, tum edversus Lacedæmonios diuturnum fuit. Pex tandem arbitris Lacedæmoniis facta, quæ ab *Antalcida* Legato *Antalcidia* dicta est. Conditiones pacis fuere, ut Græcæ per Asiem Civitetes & Insulæ sub Regis Persarum ditionem redirent, inter elias *Clazomena*, *Cyprus*, &c. reliquæ liberæ essent, suisque Legibus e Græcis regerentur. Iste constent ex *Xenophonte* Lib. 5. Hellenicorum, *Diodoro Siculo* Lib. 14. & *Plutarcho* in *Artaxerxe*. Mox Perserum erme in *Evagoram* Regem Cypri conversa. Bellum ad decennii fere tempus prorogatum, pace Persis commoda finitum est. Pecis conditiones fuere, ut *Evagoras* omnibus per Cyprum urbibus cedens, & unius Salaminis dominio contentus, eonnum Persarum Regi tributum penderet, illique ed imperata præsto esset. (Ex *Diodoro Siculo* Lib. 15. *Isocrate* in *Evagora*, & *Plutarcho*

Artaxerxes Mnemon.

in

in *Artaerxe*) Cadusiis post hæc, Ægyptiisque bellum intulit *Artaxerxes*. Exercitus Duces Ægyptiaco bello fuere *Pharnabazus* & *Iphicrates*: Sed cum Ægyptios magna clade affecissent, mutuis dissidiis victoriæ fructum amisarunt. Lege *Diodorum Siculum* Libro 15. Extremis *Artaxerxis* temporibus, Persicæ res in Asia pessum iverunt. A Persis enim defecere ex Jonum Gente Lycii, Pisidæ, Pamphilii, & Cilices; & præter hos Syri ec Phœnices, cunctiqua fare Maris Asiani incolæ. *Tachos* etiam Rex Ægyptiorum, tractis in partes Lacedæmoniis, aliisque Græciæ Civitatibus, bellum Persis intulit, infelici tamen exitu. Nam eb *Agesilao* mercenariorum e Græcia Militum decem millium Duce, quem incivili scommate offenderat, & ab Ægyptiis suis defestus, sibi metuens, Sidonem Phœniciæ, indeque ed Regem Persarum fuga se recepit: ut cum *Xenophonte*, & *Plutarcho* in *Agesilao*, habent etiam *Theopompus*, & *Lycias Naucratites* in *Ægyptiacis*, eb *Athenæo* Lib. 14. Cap. 4. laudati. Obiit *Artaxerxes Mnemon* anno Imperii sui quadragesimo tertio. Severus fuit pravitatis Judiciorum vindex. *Cambysen* enim imiterus, Judices quosdam vivos excorieri, eorumque pelles circum tribunalie expandi jussit, ut Judices elii super his sedantes semper ente oculos supplicii, quod Judiciorum corruptala mererur, exemplum sibi propositum haberent. Ite refert *Diodorus Sicalus*. Artexerxi Mnemoni ax pellicibus centum quindecim filii fuere, sed tres tenium justo Matrimonio suscepit: *Darias*, *Ariarater*, (Plutarcho *Ariaspes*,) & *Ochur*. Ex his *Dariam* contra morem Parsarum, epud quos res nonnisi morte routebantur, per indulgentiam Peter Regem vivus fecit, nihil sibi ablatum existimans, quod in filium contulisset: Sinceriusque gaudium ex procreatione capturus, si insignia Majestatis suæ vivus in filio conspexisset. Sed *Darius* post nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris consilium cepit. Sceleratus, si solus parricidium cogitasset; tanto sceleratior, quod in societatem facinoris assumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Causa parricidii scelaretior ipso parricidio fuit. Occiso quippe *Cyro* frataroo bello, *Aspasiam* pellicem ajus Rex *Artaxerxes* in matrimonium receperet. Hanc patrem cedere sibi, sicut Regnum, *Darius* postulevarat: Qui pro indulgentie sua in libaros, primo facturum se dixerat: Mox pœnitentia ductus, ut honeste negaret, quod temere promisesat, Solis eam Sacerdotin præfecit, (*Dianæ* habet *Plutarchus*) quo perpetue illi ab omnibus viris pudicitie imperebatur. Hinc axecerbetus Juvenis, in jurgia primo Patris erupit: Mox facta cum fretribus conjuratione, dum patris insidias parat, deprehensus cum sociis, pœnas parricidii Diis paternæ Majestatis ultoribus dedit. Conjuges quoque omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris exsteret, interfectæ. Post hæc, *Artaxerxes* morbo ex dolore contracto decedit, Rex, quam pater felicior. Ite *Justinus* Lib. 10. Cap. 3.

Artaxerxes Ochus. XII. *Artaxerxi Mnemoni* filius successit *Artaxerxes Ochus*; qui timens parem conjurationem, Regiem cognetorum cæda, & strage Principum saplavit, nulla sanguinis, sexus, ætatis misericordie permotus, scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur, inquit *Justinus*. In his *Ocham* sororem vivam cepita defodir & Patruum eum centum emplius filiis ac nepotibus vacua aree destitutum, jaculis confixit, ut refert *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 2. Adversus Phœnices, Cypriosque perduelles bellum feliciter confecit. Ægyptum etiam universam expugnavit, Imperiique Persici jugum subire coegit, *Nectanebo* Rege in Æthiopiem pulso, anno tertio centesimæ septimæ Olympiadis, ut constat ex *Eusebii* Chronico. Lege *Diodorum Siculum* Lib. 16. *Pherendate* Ægypti Satrapa constituto, Babylonem cum Exercitu rediit, & Judæorum immensam multitudinem captivam secum abduxit; pluribus in Hircaniam ad Mare Caspium deportatis, ut ex *Julia Africano* refert *Georgius Syncellus*, & *Paulus Orosius* commemorat Lib. 31. Cap. 7. *Artaxersem Ochum* anno Regni sui vigesimo tertio ægrotantem *Bagoas* Eunuchus, Militum Tribunos, veneno sustulit, Medici ad hoc opera usus. Eunuchus ille Natione Ægyptius *Ochum* ob cæsum Apium in Expeditione Ægyptiaca, odio tam immani prosacutus est, ut non solum contumeliam Gentis neca Regis ultus fuerit; sed etiam ejus cadaver in minutas partes concisum felibus projecerit, & ejus loco aliud sepulcro Regio condiderit, atque ex ejus femoribus gladiorum manubria fecerit, ut ipsius enimum ed cædes propensum repræsentaret (Ex *Diodoro Siculo* Libro 17. *Æliano Variæ Historiæ* Lib. 6. Cap. 8. & *Severo Sulpicio Historiæ Sacra* Libro 2.)

Arses. XIII. *Artaxerxe Ocho* interfecto, *Bagoas* Eunuchus filium ejus *Arsen* netu minimum Regem constituit, simulque omnibus ejus fratribus necem intulit; ut desertus hoc modo Rex tanto plus obsequii illi præstaret. Cum eutem certis deprehendaret argumentis *Arsen* scelerum pœnas ab eo repetiturum; ipsum cum liberis, tertio Imperii anno, interemit, ut refert *Diodorus Siculus* Lib. 17.

XIV. Regia Domo sic ad solitudinem redacte, cum nemo ex ee Gente superesset, qui successionam in Regno sibi vindicaret, *Darium Arsamis* filium, *Codomanum* ante nuncupetum, ob memoriam pristinæ virtutis ad Imperium provexit. *Arsames Artaxerxis Ochi* freter erat, *Artaxerxis Mnemonis* ex concubine filius. Hic *Sisygambin* sororem in metrimonium habuit, quam *Darii* metrem fuisse *Diodorus*, *Arrianus*, & *Q. Curtius* testentur. Quamquam *Ælianus* Lib. 12. Cep. 43. ex serve genitum *Darium* referat, & *Plutarchus* in Vita *Alexandri* & Oratione. 1. & 2. *De Varia Alexandri Fortuna*, dicet *Dariam Regis servum* & *Astandam* fuisse. Astenda vero lingue Persica est Angarus seu Tabellarius Regis, ut *Suidas* & *Hesychius* interpretentur. *Bagoas* Eunuchus, senguinatie crudalitate, cui bactenus essuetus fuerat, inductus, medicate potione *Dariam* necere statuit. Sed insidiis per indicium patefactis, Rex *Bagoæ* comiter advocato poculum tradidit, & ad illud exbibendum vi hominem adegit, ut referunt *Diodorus Siculus* Lib. 17. & *Q. Curtius* Lib. 4. Cap. 6. *Darius* continuo acerboque bello eb *Alexandro Magno* Macedonum Rege lecessitus, magnis cladibus effectus est, tribusque præliis celeberrimis superatus, primo ad Granicum Phrygiæ amnem: Secundo ad *Issam* Ciliciæ Urbem, ubi castris ejus expugnetis, Matrem illius, uxorem eamdemque sororem, ec filium adhuc puerum, duasque filias cepit *Alexander*: Tertio in Gaugamelis ad flumen Bumadum, sexcentis circiter stadiis ab Arbelis. Decratoria hæc pugna fuit, qua *Darius* amisit Imperium, in Mediam fugere compulsus. Ibi *Nabarzanis* Chiliarchæ & *Bessi* Satrapæ Bactrianorum conjuratione compedibus aureis in curru vinctus, ab iisdem gladio confossus est, cum *Alexandrum* insequentam fugeret, anno Imperii sui septimo, ætatis circiter quinquagesimo. Cum eum *Polystratus* Macedo assecutus esset, animam in curru egentem, perferri hæc suo nomine ad *Alexandrum* jussit: *Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi dabitorem mori, quod in Matre liberisque suis, Regiam ejus non hostilem animum expertus, felicias hostem quam cognatos sortitus sit: Quippe Matri & liberis suis ab eodem hoste vitam datam: Sibi a cognatis ereptam, quibus & vitam & Regna dederit. Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipse victor voles. Alexandro referre se, quam solam moriens potest, gratiam: precari Superam Inferamque Numina, & Regales Deos, uti illi terrarum omnium victori contingat Imperium. Pro se jastam magis, quam gravem sepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem pertinrat, jam non suam, sed exempli, communemque omnium Regum esse causam, quam negligere, illi & indecorum, & pericalosum esse: Quippe eum in altero justitiæ ejus, in altero etiam utilitatis causa versetar. In quam rem unicum pignus fidei Regiæ dexteram se ferendam Alexandro dare.* Post hæc porrecta manu expiravit. Quæ ubi *Alexandro* nuntiate sunt, viso corpore defuncti jam indignam illo fastigio mortem prosecutus est: Corpusque Regio more sepelirt, & Majorum tumulis inferri jussit. Hæc ex *Trogo Pompejo Justinus* Lib. 15. Cap. 15. De *Darii* & *Alexandri* Gestis lege *Arrianum* Lib. 1. 2. & 3. *Diodorum Siculum* Lib. 17. *Q. Curtium* prioribus quinque Libris, & *Plutarchum* in *Alexandro*. Cum *Dario* finem accepit Persarum Imperium, cui ducentos & triginte ennos tribuit *Q. Curtius*. Quæ quidem ratio constat, si eb initio Regni *Cyri* numerentur: Si vero ab initio Imperii & a devicte Babylone, ducentis dumtaxat & octo ennis stetit.

ARTICULUS V.

De Rebus Græcorum usque ad Alexandrum Magnum.

Pisistratus Atheniensium Princeps. I. OLympiadis quinquagesimæ anno primo *Pisistratus* tyrannidem Athenis occupavit eloquentie & erte potius quam armis, ut testantur *Plutarchus* in *Solone*; *Polyænus* Lib. 1. Stratagematum, *Isocrates* in Panathenaica, *Valerius Maximus* Lib. 8. Cap. 9. Ipsi pro viribus restitit *Solon* patriæ libertatis vindex acerrimus; ed cujus consesvationem civas adhortatus est lorice clypeoque armatus. Cum vero nil proficeret,

Onomacritus Poeta. positis ante Curiam armis: *Ego*, inquit, *quantum potui, Patriæ & Legibus opem tuli*. (Ex *Plutarcho* & *Laertio in Vita Solonis*, & *Æliano Varia Historia Libro* 8. *Cap.* 16.) Eodem tempore floruit *Onomacritus* Atheniensis, cujus dicuntur esse Poemata, quæ *Orpheo* adscribuntur. (ex *Clemente Alexandrino* Lib. 1. Stromatum.)

Æsopus fabulator. II. Olympiade quinquagesima quarta, *Æsopus* insignis ille Fabularum Auctor, genere Thrax, seu (Phryx, ut aliis placet) sacrilegii a Delphis insimulatus, quasi phialam *Apollinis* furatus esset, e rupe Phædria præcipitatus periit. Cujus cædis pœnas ab Oraculo Delphico sæpius indictas *Jadmon* postea sumpsit; ut referunt *Herodotus* Lib. 2. Cap. 134. *Aristophanes* Comicus in Vespis, & ejus Scholiastes, *Plutarchus* Libro *De sera Numinis Vindicta*, & *Eusebius* in Chronico. Fabularum *Æsopi* primum Auctorem *Æsopum* non fuisse, sed *Hesiodum*, censet *Quintilianus* Lib. 5. Cap. 11.

Aristeas Proconnesius. III. Olympiade quinquagesima quinta claruit *Aristeas Proconnesius*, qui carmine Epico Historiam de Arimaspis conscripsit, monoculis hominibus, qui contra Gryphas auri custodes continuum bellum gerant. Quod ad fabulosam Historiam pertinere censet *Herodotus* Lib 4. Arimasporum tamen meminere *Pausanias* in *Atticis*, & *Plinius* Naturalis Historiæ Lib. 7. Cap. 2. *Aristeas* Arimasporum Auctor *Præstigiis nulli secundus* dicitur a *Strabone* Libro 13. quod Animam suam, quoties vellet, de corpore exire jactaret, longasque peregrinationes conficere.

Crœsus Lydorum Rex potentissimus. Eadem Olympiade *Crœsus* ultimus Lydorum Rex Aliatthæ patri successit, annisque quatuor decim regnavit, cum Græcis primum Bellum gerens, quorum plurimas in Jonia & Æolida Civitates expugnavit, a *Cyro* demum Persarum Rege victus, Regnoque privatus. Cum Ephesum obsideret, jamque *Turris* cecidisset *Proditrix* appellata, præcipuum Urbis propugnaculum, & periculum expugnationis ob oculos versaretur, *Pindarus*, qui Imperium in Urbem tenebat, consilium Ephesiis dedit, ut extensis funibus Portas Mœniaque *Dianæ* Templi columnis connecterent, atque ipsam Urbem Deæ consecrarent. Id cum fecissent, *Crœsus* in honorem Nominis Urbi quasi Anathemati pepercit, & cum Ephesiis fœdus pepigit, libertate eis servata. Ita refert *Polyænus* Libro 6. *Strategmatum*.

Eadem Olympiade vivere desiit *Stesichorus* Himeræus, Poeta Lyricus: Qui primus instituit, ut in choris cythara caneretur. Heroas contra Trojam profectos Carmine Lyrico celebravit. Ipsius cum laude meminere *Dionysius Halicarnassensis* in Judicio de L. Auctoribus Græcis, *Quintilianus Institutionum Oratoris* Lib. 10. Cap. 1. *Horatius* Lib. 4. Ode 9. & *Sinesius* Libro *De Insomniis*. Illum tanti fecit *Phalaris* Tyrannus, ut dixerit, Se multa quidem hominum millia vidisse, sed nunquam novisse *Animam illustriorem*. Crœsi quoque temporibus floruit *Ibychus* Rheginus, Poeta Lyricus, qui ex Italia Samium venerat. Cum in latrones incidisset, ab iisque jugularetur, grues supervolantes aspiciens, testes invocavit. Contigit postea ut grassatores illi, cum essent in Theatro, conspectis forte gruibus, cum risu sibi invicem insusurrarint: *Ibyci* vindices adsunt. Hæc vox ab iis, qui propius adsidebant, excepta, & ad Magistratus delata, facinoris reos prodidit, ut referunt *Plutarchus* Libro *De Garullitate*, & *Zenobius* in explicatione Proverbii, Ἰβύκου γέρανοι, id est, *Ibyci grues*. Hinc illud *Ausonii* in Monosyllabis:

Ibycus ut periit vindex fuit altivolans grus.

Philosophi temporibus Crœsi celebrati. Crœsi temporibus floruere *Thales Milesius* Olympiadis quinquagesimæ octavæ anno primo defunctus, ut ex *Sosicrate* refert *Diogenes Laertius* in ejus Vita. *Anaximander Milesius* ejusdem *Thaletis* discipulus, qui *Primus Gnomonem invenit, eumque Lacedæmone in loco captandæ umbræ idoneo constituit. Horoscopia quoque fabricatus est, quæ Solstitia & Æquinoctia ostenderent*; ut ex *Phavorini* Historia refert *Diogenes Laertius*. Quanquam gnomonis & horologii inventionem non illi, sed *Anaximeni* ejus discipulo tribuit *Plinius* Lib. 2. 76.

Theognis Poeta. *Anaximandro* coævum *Theognidem* Poetam, *Gnomarum* Auctorem, testatur *Eusebius* in Chronico. Ejus *Parenæses* turpissimas esse, pudorique & castitati contrarias, observat *Suidas* in *Lexico*.

Pherecides Syrus. IV. Circa Olympiadem quinquagesimam nonam floruit *Pherecides Syrus*, teste *Diogene Laertio* in ejus Vita. Divinum potius quam Physicum vocat *Cicero* Libro *De Divinatione*; qui e puteo haustam aquam cum bibisset, post diem tertium Terræ motum prædixit futurum, quod & evenit. Primus Philosophorum Animos hominum sempiternos esse docuit, ut refert idem Orator *Tusculanarum Quæstionum* Lib. 1. Nullo usum Præceptore, suopte ingenio Philosophum insignem evasisse, postquam arcana Phœnicum Commentaria nactus fuerat; & opinionem de Animarum transmigratione primum invexisse, testatur *Hesychius*. Discipulum habuit *Pythagoram*. Pediculari morbo obiisse, propterea quod jactitasset, se se etiamsi nulli Deo rem sacram faceret, nihilo jucundius vitam egisse, quam qui Hecatombas sacrificarent, refert *Ælianus* Libro 4. *Variæ Historiæ*, Cap. 28. Lege *Diogenem Laertium* in ejus Vita.

V. *Pythagoras Samius* anno ætatis suæ duodevigesimo ad *Thaletem*, *Anaximandrum* & *Pherecidem* discendi causa venerat. Deinde consilio *Thaletis* migraverat in Ægyptum, a *Polycrate* Samiorum Tyranno per Epistolam *Amasidi* Regi commendatus, quem *Semnesertaum* etiam appellatum fuisse verisimile est; *Semneserteo* enim regnante, *Pythagoram* in Ægypto fuisse refert *Plinius* Lib. 36. Cap. 9. Ibi vero annos viginti duos cum Sacerdotibus versatus, Astronomiæ & Geometriæ operam dedit, cunctisque eorum Sacris initiatus est, & circumcisus, ut ad adyta admissus, Mysticam Ægyptiorum Philosophiam disceret: Quo in studio *Sonchidis* Ægypti Archiprophetæ opera præcipue usus est. Inde a *Cambysis* Militibus captus, & Babylonem abductus, Magorum ibi disciplinam hausit. Brachmanas præterea Indorum Philosophos audiisse fertur. *Is ergo* (inquit *Eusebius* Lib. 10. Præparationis Evangelicæ, Cap. 4.) *cum ab aliis Astrologiam, Geometriam ab aliis, ab aliis Arithmeticam & Musicam, aliaque ab aliis didicisset, a solis Græcis auferre nihil potuit; tanta illi tum penuria sapientiæ, ac rerum omnium ignorantia laborabant. Contra peregrinus ipse artibus doctrinisque cumulatus, eruditionis omnis in Græcia fontem aperuit. Ab eo primum Philosophiæ genus propagatum est, quod ab Italia, ubi plurimum viguerat, Italicum appellarunt.* Ipsum in Italia obiisse anno quarto Olympiadis septuagesimæ scribit *Eusebius* in Chronico. Metaponti e vita migrasse tradit *Justinus* Lib. 20. Cap. 3. ejusque tantam admirationem fuisse, ut ex domo ejus Templum facerent, eumque pro Deo colerent. Ipsum Crotonienses in luxuriam effusos auctoritate sua ad usum frugalitatis revocasse, idem Historicus tradit; consecutumque esse disputationum assiduitate, *Ut Matronæ auratas vestes, cæteraque dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Junonis Ædem ipsi Deæ consecrarent, præferentes, vera ornamenta Matronarum pudicitiam, non vestes esse.* Lege *Diogenem Laertium*, & *Jamblicum* in Vita *Pythagoræ*. Plura Hebræorum dogmata in suam Philosophiam eum traduxisse, *Hermippus* a *Josepho* Lib. 2. *Contra Apionem* laudatus, & ab *Origene Lib.* 5. *Contra Celsum*, indicat. Quod ipsum etiam *Aristobulus* Judæus, apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum*, & *Eusebium* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ* confirmat. *Pythagoras.*

Iisdem, quibus *Pythagoras*, temporibus claruere *Simonides Cœus* Poeta Lyricus, cujus meminit *Aristoteles* 3. Rhetoricorum Cap. 2. *Phocylides* Mileto in Jonia oriundus: *Anacreon*, cujus exquisitum ingenium, sed mores corruptissimos, Lyrici versus superstites indicant: De quo *Athenæus* Deipnosophiæ Lib. 10. p. 429. *Impius quidem Anacreon est, qui totam suam Poesim ebrietatis laudibus & mentione contexuerit. Itaque reprehendunt multi ejus Poemata, quod totum se luxuriosæ mollique vitæ tradidit, non videntes sobrium illum inter scribendum, & temperantem: ultro temulentiam simulare, quamvis id necesse minime foret.* Ex *Horatius* Epod. 14. ad *Mæcenatem*: *Simonides; Phocylides Anacreon Poetæ.*

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Tejum,
Qui persæpe cava testudine flevit amorem,
Non elaboratum ad pedem.

His coævus fuit *Xenophanes* Colophonius, Physicus & Poeta, de quo *Diogenes Laertius*. Hunc Eleaticæ Philosophiæ parentem fuisse scribit *Eusebius* Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 4. *Xenophanes Philosophus.*

VI. Olympiade sexagesima septima, post ejectos Athenis Pisistratidas, Lex Ostracismi a *Clisthene* introducta est adversus eos qui tyrannidem affectare viderentur. Fiebat autem Ostracismus hoc modo: Civium unusquisque testæ sive ostraco inscribebat nomen ejus, qui plurimum habere vitium ad Democratiam evertendam videretur. Cui igitur plures testæ nomine ipsius inscriptæ obvenissent, is patria excedere ad annos quinque jubebatur, bonorum suorum usu illi permisso. Hujus Legis meminere *Diodorus Siculus* Lib. 11. p. 45. *Plutarchus* in Vita *Aristidis*, qui tamen Ostracismi Lege decennale exilium constitutum ait, cum quinquennale dumtaxat *Diodorus Siculus* habeat. *Clisthenem* ejectis Tyrannis Democratiam Legibus *Solonis* constitutam restituisse, testatur *Isocrates* in *Areopagitico*. *Ostracismus Athenis institutus.*

Zeno Eleates Philosophus.

VII. Olympiada septuagesima floruit *Zeno* Eleates Philosophus, *Parmenidis* auditor, cui Dialecticæ inventio attribuitur. A *Nearcho* Eleæ Tyranno, quem *Plutarchus Demylum* appellat, cruciatus, in tormentis obiit, perpessus omnia potius quam delendæ tyrannidis conscios indicaret. Cujus patientiam prædicant *Cicero* Tusculan. 2. & & Lib. 3. De Natura Deorum, *Tertullianus* Apologetici Capite ultimo: *Zeno*, inquit, *Eleates consultus a Dionysio, quidnam Philosophia præstaret? Cum respondisset, contemptum mortis, flagellis Tyranni subjectus, sententiam suam ad mortem usque signabat.* In Tyranni nomine apud *Tertullianum* error obrepsit. Pro *Dionysio* substituendum *Demylo*. De eodem Philosopho *Clemens Alexandrinus* Lib. 4. *Stromatum*, p. 496. *Zeno quoque Eleates dum cogeretur arcanum aliquod enunciare, restitit tormentis, nihil confitens, qui etiam postremo linguam erodens eam exspuit in Tyrannum, quem alii quidem Nearchum, alii vero Demylum appellant.* Lege & *Diogenem Laertium*.

Themistocles Arcon Atheniensium.

VIII. Olympiadis septuagesimæ primæ anno quarto *Archon* fuit Athenis *Themistocles*, qui consiliis suis, industria, fortitudine, patriam a Persis servavit: & postea ob nimiam potentiam ab ingratis civibus pulsus, ad *Artaxerxem Longimanum* confugit, a quo benignissime susceptus, magnisque muneribus donatus est. Tres Urbes ei stipendiarias fecit *Artaxerxes*, unam ad frumentum, alteram ad vinum, tertiam ad obsonium suppeditandum. Tunc ad familiares dixisse fertur: *O pueri, perieramus, nisi periissemus.* Refert *Plutarchus* Oratione 2. *De Fortuna vel Virtute Alexandri*. De illius morte variant Auctores. Exceptum patera tauri sanguinem hausisse, & sic mortem sibi conscivisse, fama fuit, cum patriam prodere nollet, vel quæ Regi Persarum contra illam promiserat, implere se posse desperaret. Ita *Valerius Maximus* Lib. 5. Cap. 6. Alii Magnesiæ morbo mortuum narrant, ut *Tucydides*, & *Cornelius Nepos*. Quin & *Cicero* Lib. *De Claris Oratoribus*, qui *Brutus* inscribitur: *Ut tu*, inquit, *de Coriolano, sic Clitarchus, sic Stratocles de Themistocle finxit. Nam quem Thucydides, qui & Atheniensis erat, & summo loco natus, summusque vir, & paulo ætate posterior, tantum mortuum scripsit, & in Attica clam humatum addidit, fuisse suspicionem veneno sibi conscivisse mortem: Hunc ajunt, cum taurum immolavisset, excepisse sanguinem patera, & eo poto, mortuum concidisse. Hanc enim mortem rhetorice & tragice ornare potuerunt: Illa mors vulgaris nullam præbebat materiam ad ornatum.* Memoria fuit incredibili *Themistocles*, adeo ut omnium civium nomina perciperet. „ Cum quidam „ doctus homo atque imprimis eruditus ad eum acces„ sisset, eique artem memoriæ, quæ tum primum pro„ ferebatur, pollicitus esset se traditurum, ei respon„ disse fertur, *Gratius sibi illum esse facturum, si se* „ *oblivisci quæ vellet, quam si meminisse docuisset.* Ita „ refert *Cicero* Lib. 2. *De Oratore*, subditque; Ipsum „ ita respondisse, ut intelligere possemus, nihil ex il„ lius animo, quod semel esset infusum, unquam ef„ fluere potuisse: Cum quidem ei fuerit optabilius obli„ visci posse potius, quod meminisse nollet, quam „ quod semel audisset vidissetve, meminisse.

Æschylus Poeta.

IX. *Themistocli* coævus fuit *Æschylus* Poeta Tragicus, de quo legi possunt *Aristoteles* Lib. *de Arte Poetica*, Cap. 21. *Horatius De Arte Poetica*, Vers. 279. & seq. *Plutarchus* Lib. *De modo legendorum Poetarum*, & in Symposiaco, *Dionysius Halicarnassensis* in Opusculo Critico & *Quintilianus* Lib. 10. *Institutionum Oratoris*, Cap. 1.

Sophocles Poeta, Anaxagoras, aliique Viri docti.

Æschylo suppar fuit *Sophocles* Tragicorum Princeps a *Cicerone* Lib. 2. De Divinatione, *Dionysio Halicarnassensi* in Opusculo Critico, *Quintiliano* Cap. 5. Institutionum Oratoris Cap. 5. *Aristotele* Lib. De Arte Poetica, *Virgilio*, aliisque judicatus. Ex ejus Tragœdiis plurima Christianis consona dogmatibus, quod spectat Dei cultum, virtutis amorem, horrorem vitiorum refert *Clemens Alexandrinus* passim in *Stromatibus*. Cum in certamine Tragœdiam dedisset, ancipiti sententiarum eventu diu sollicitus, aliquando tamen una sententia victor, causam mortis gaudium habuit, ut refert *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 12.

Ad eadem pene tempora pertinet *Pindarus Thebanus*, Poetarum Lyricorum Princeps, a *Dionysio Halicarnasseo*, *Quintiliano*, *Horatio* Lib. 4. Ode 2. *Longino* Lib. *De Sublimi*, & aliis laudatus.

X. Iisdem temporibus floruit *Anaxagoras* Clazomenius, Philosophus, qui Olympiadis septuagesimæoctavæ anno secundo prædixisse dicitur Syderum scientia, grandem lapidem instar duarum molarum e cœlo delapsum iri, quod interdiu contigit in Thraciæ parte ad Ægos flumen, ut referunt *Diogenes Laertius* in ejus Vita, *Plinius* Lib. 2. Cap. 58. & *Plutarchus* in *Lysandro*.

XI. Olympiade octogesima, florebat Athenis *Pericles Xanthippi* filius, ab *Anaxagora* Philosopho eruditus. *Primum se Oratorem extulit, primumque etiam monumentis & literis Oratio est cœpta mandari: Tamen ante Periclem, cujus Scripta quædam feruntur, & Thucydidem, (qui non nascentibus Athenis, sed jam adultis fuerunt) litera nulla est, quæ quidem ornatum aliquem habeat, & Oratoris esse videatur.* Verba sunt Ciceronis in *Bruto*.

Herodotus & Thucydides Historici.

XII. Iisdem temporibus florebat *Herodotus Halicarnassensis*, qui Olympiadis octogesimę-quartæ anno tertio Libros suos Athenis in Panathenæorum Panegyri recitavit, anno ætatis 42. ut notat *Vossius* Lib. *De Historicis Græcis*. Hinc ad scribendum excitatus est *Thucydides* cum *Herodotum* Libros suos recitantem audivisset, ut referunt *Marcellinus* in Vita Thucydidis, *Photius* in Bibliotheca, Cod. 60. & *Suidas*.

Euripides, & Protagoras Atheismi damnatus.

His Historicis coęvi fuere *Euripides* Poeta Tragicus, Atheniensis, & *Protagoras Abderites* Sophista. *Euripides* Anaxagoræ Auditor fuit, quem cum videret periclitari ob quędam sua dogmata, ad Tragœdias scribendas conversus est. Ejus cum laude meminere *Aristoteles* Lib. De Arte Poetica, *Aristophanes* in Ranis, *Cicero* Epist. Famil. 8. ad Tironem, *Dionysius Halicarnassensis* in *Opusculo Critico*. Lege & *Eusebium* Lib. 5. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 33.

Protagoram onerum bajulum cum vidisset *Democritus* ligni caudices plurimos portantem, & cum illo onere facile atque expedite incedentem, ubi juncturam posituramque ligni considerasset, acervum illum, & quasi orbem caudicum, funiculo brevi comprehensum; ratione quadam quasi geometrica librari, contineríque animadvertit. Itaque solertiam hominis demiratus, eum abduxit, & Philosophiam docuit. Refert *A. Gellius* Lib. 5. Cap. 3. Non solum Philosophus, sed & orator summus evasit. Rerum illustrium locos communes scripsit. Putavit id cuique esse, quod verum videatur. Atheismi ab Atheniensibus damnatus est, *Laertio* teste. *Cum enim in principio Libri sic posuisset, De Diis neque ut sint, neque ut non sint, habeo dicere*; Atheniensium jussu *Urbe atque agro est exterminatus, Librique ejus in concione combusti*. Verba sunt *Ciceronis* Lib. 1. *De Natura Deorum*. De eodem *Josephus* Lib. 2. contra *Apionem*, p. 1079. *Protagoras nisi cito fugisset, comprehensus occisus fuisset, eo quod dubium de Diis Atheniensium conscripsisse putabatur.*

Bellum Peloponnesiacum.

XIII. Bellum Peloponnesiacum inter Lacedæmonios & Athenienses, cœpit anno primo Olympiadis octogesimæ-septimæ, annis scilicet 48. post Xerxis in Gręciam transitum, ut apud *Clementem Alexandrinum* docet *Erathostenes*. Hujus Belli Historiam octo Libris accurate scripsit *Thucydides*. Annis vigintiseptem duravit, Atheniensibusque exitiale fuit, expugnatis a *Lysandro* Lacedęmonio Athenis. Eo bello flagrante vixit *Diagoras* patria Melius, Philosophus & Poeta, Democriti Discipulus, qui Deos esse negavit, & cum Athenas, capta Patria concessisset, Eleusinia sacra sugillavit tanquam virtuti contraria: Et ne ligna rapis coquendis deessent, *Herculem* suum ligneum dissecuit, & igni tradidit; ideoque impietatis ab Atheniensibus damnatus est, ut referunt *Josephus* Lib. 2. contra Apionem, *S. Epiphanius* in Ancorato, *Clemens Alexandrinus* in Protreptico, & *Athenagoras* in Apologia pro Christianis.

Diagoras impietatis damnatus, ab Atheniensibus.

Chœrilus Samius Poeta.

XIV. Olympiade nonagesimaquarta florebat *Chœrilus* Samius Poeta non ignobilis, quem *Lysander* in comitatu suo habere solebat, ut res a se gestas celebraret, teste *Plutarcho*, in *Lysandro*. Hic victoriam a Græcis de *Xerxe* reportatam carmine descripsit atque ab *Archelao* Macedonię Rege pro singulis Versibus totidem stateres aureos retulit, ut refert *Suidas*. Cavendum ne cum altero *Chœrilo* Atheniensi, Poeta Tragico confundatur. *Horatium* fefellit memoria, qui pro *Archelao* nominavit *Alexandrum*, cum *Alexandro* coęvus *Chœrilus* non fuerit.

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus, & male natis
Retulit acceptos regale Numisma Philippos.

Lib. 2. Epist. 1.

Hippocrates Medicorum Princeps.

Ejusdem Olympiadis anno primo *Hippocratem* Coum Medicorum Principem, obiisse, tradit *Soranus* in ejus Vita. Inter *Hippocratis* Epistolas extant literę ab *Artaxerxe Longimano* Persarum Rege ad *Pætum* scriptę, quibus eum rogat, ut Exercitui suo gravi peste laboranti opem ferat. *Pætus* ibidem respondet, Sequidem nihil posse, sed esse in Grecia *Hippocratem* quemdam Coum, in Arte Medica longe pręstantissimum. *Ar-*

taverat, ad *Hystanem* Hellesponti Præfectum scripsit, ut quovis stipendio pellectum *Hippocratem* ad se mitteret. *Hippocrates* respondit, Sibi Persarum opes attingere fas non esse, neque barbaros Græcorum hostes a morbis liberare.

Socrates Philosophus. XV. Iisdem temporibus florebat *Socrates Archelai* Auditor, & *Platonis* Magister, Ethicæ Philosophiæ parens. Ab *Anyto* & *Melito* impietatis accusatus, cicuta hausta extinctus est, ex Judicum Atheniensium sententia, Olympiadis nonagesimæquintæ anno primo, *Artaxerxe Mnemone* Persis imperante. De ejus vita, doctrina, & morte, lege *Diogenem Laertium*, *Diodorum Siculum* Lib. 14. *Platonem* in Phœdone, & in *Apologia Socratis*, *Ciceronem* Tusculanar. 5. *Ælianum* Variæ Historiæ Lib. 1. Cap. 16. *Tertullianum* Lib. *De Anima* Cap. 1. *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum* p. 311. & 334. Lib. 2. p. 412. & 417. Lib. 5. p. 592. & 595. *Eusebium Cæsariensem* Lib. 1. *Præparatione Evangelica*, Cap. 8. Lib. 5. Cap. 29. Lib. 6. Cap. 9. Lib. 13. Cap. 10. & Cap. 13. & Lib. 14. Cap. 5. & *S. Augustinum* Lib. 8. *De Civitate Dei*, Cap. 3. Concitatis inimicitiis, calumniosa criminatione damnatus, morte mulctatus *Socrates*. Sed eum postea illa ipsa, quæ publice damnaverat, Atheniensium Civitas publice luxit. In duos Accusatores ejus usque adeo Populi indignatione conversa, ut unus eorum oppressus vi multitudinis interiret; exilio autem voluntario atque perpetuo pœnam similem alter evaderet. Familiare Dæmonium habuisse fertur, idque de se ipso testatur in Theage: *Est enim mihi*, inquit, *quod ab ineunte ætate divina sorte accidit, signum Dæmonis. Id autem est vox, quæ ubi fuerit edita, retinet ne faciam quod sum facturus, hortatur autem numquam*. Refert *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*. Angelum Custodem singulis hominibus datum *Socrates*, & Discipulus illius *Plato* quodammodo intellexisse videntur, ut notat *Clemens Alexandrinus* Lib. 5. *Stromatum* pag. 592. ubi de *Platone* ait: *Parvorum autem, convenienter Scriptura, & minimorum Angelos Deum videntes; quinetiam nostri curationem & visitationem quæ ad nos venit per Angelos qui nobis præsunt, indicans, non veretur scribere. Postquam omnes Animæ vitam elegissent, ita ut sortitæ erant, ordine accedere ad Lachesim: Illum autem eum, quem unusquisque elegit Dæmonem, cum eo mittere vitæ Custodem, & ut adimpleat ea quæ elegerit. Fortasse autem Socrati quoque Dæmonium tale quid significabat*. Cleanthes in secundo *De Voluptate*, dicit *Socratem* ubique docere, *Eumdem esse virum justum & beatum: Eumque execrari, qui primus divisit justum ab utili, ut qui rem fecerit impiam*. Refert *Clemens Alexandrinus* 2. *Stromatum* p. 417. Hinc internam pulchritudinem, & morum honestatem a Diis precabatur, ut idem *Clemens* observat p. 594. *Servator*, inquit, *cum Deum diligere jussisset & proximum, dicit ab his duobus mandatis totam Legem pendere, & Prophetas. Hæc dogmata vulgo jactant Stoici, & ante eos in Phædro precans Socrates: O Pan, & Dii alii, date mihi ut intus sim pulcher & honestus*. Auditores a fœdis voluptatibus abducebat, ut idem *Clemens* observat p. 412. *Socrates itaque jubet ea cavere, quæ persuadent ut non esurientes comedant, & bibant non sitientes: Et pulchros aspectus, & oscula, ut quæ scorpiis & araneis gravius venenum naturaliter emittant*. Nonnemini quærenti, *Uxorem ne duceret? Neutram in partem respondit; sed tantum: Utrumlibet feceris, te pœnitebit. Alteri liberorum cupido, recte ac prudenter facturum negavit, dum neglectis rationibus iis, quibus optime liberos, si quos aliquando susciperet, educare posset, eaque prorsus cogitatione missa, unum id ageret, quemadmodum liberos susciperet. Alteri, qui quod male domi haberetur, alio migrare statueret, sanum id esse consilium negavit, quod cum suæ patriam loco relinqueret, tum suam secum efferret stultitiam, quæ non minorem sibi apud alios, quam apud suos offensionem ac molestiam crearet*. Neque vero tantum ubi consuleretur, sed etiam ultro ac sponte hoc congressionum genus expetens, egregia Oracula effudit; ut notat *Eusebius* Lib. 5. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 29. Idem Lib. 13. Cap. 10. *Socratis* verba paulo ante mortem cum Christianis Dogmatibus convenire observat. *Vos equidem Athenienses*, inquiebat, *complector ac diligo, sed tamen Deo potius quam hominibus obtemperabo, nec dum spirare quidem, eique rei vacare potero, philosophari desinam, vosque cohortari, & in quemcumque vestrum incidero, eum more meo libere ac fidenter admonere . . . Si mors aliqua veluti migratio est in alias quasdam oras, verèque sunt ea quæ dicuntur, qui e vita excesserunt, illas universos incolere: Quid jam eo beatius est, judices, si, cum ab iis, qui se Judicum numero haberi volunt, evaseris, ad eos devenire, qui vere Judices appellentur, Minoem, Rhadamantum, Æacum, Triptolemum, convenireque Heroes illos, qui justè & cum fide vixerint? Hæc peregrinatio vilisne vobis & contemnenda videri potest? Ut vero colloqui cum Orpheo, Musæo, Hesiodo, Homero liceat, quanti tandem æstimaris? Equidem sæpe mori vellem, ut ea quæ dico mihi liceret invenire. Quanta porro delectatione afficerer, cum Palamedem, cum Ajacem, cum Veteres alios judicio iniquorum circumventos atque damnatos convenirem?* &c. Quibus, inquit *Eusebius*, nostra hæc gemina: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus . . . . Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere . . . . Scire etiam, quod si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in Cœlis. Et peregrinantes a corpore, versamur cum Domino:* „ Qui etiam
„ omnibus qui in eum speraverint, suavem in *Abraha*, *Isaac*, & *Jacobi* sinu quietem, atque in cætero- *Act. 5. 29. Matth. 10. 26. 2. Cor. 5. 1.*
„ rum Prophetarum Justorumque consortio, qui Hebræos
„ inter Deo cari fuerint, sempiternæ vitæ felicitatem
„ pollicetur. Cum de *Socrate Zopyrus* Physiognomus aliena quædam & plurimum a *Socratis* instituto vitæque genere discrepantia conjecisset, eaque de causa risu ab iis, qui cum *Socrate* erant, exceptus esset; negavit Socrates *Zopyrum* falli; talem enim sese naturæ vi futurum, nisi Philosophiæ studiis naturæ vitia superasset. Refert *Alexander Aphrodisæus* apud *Eusebium* Lib. 6. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9.

Isocrates. XVI. Olympiade nonagesima nona florebat Athenis *Isocrates* Orator suavissimus, qui ejusdem Olympiadis anno tertio Panegyricam Orationem habuit.

Bellum Bœoticum. Olympiadis centesimæ anno tertio, Bœoticum bellum exarsit inter Lacedæmonios & Bœotos, de quo *Diodorus Siculus* Lib. 15. *Xenophon Hellenicorum* 5. *Plutarchus*, & *Cornelius Nepos*, in Vita *Pelopidæ*.

Plato Philosophus. XVII. *Plato* Philosophus Atheniensis anno postremo Olympiadis octogesimæ septimæ natus, *Socratis* Discipulus, *Euclidis* in Mathematicis Auditor, cum magnam sibi nominis claritatem peperisset, obiit Olympiadis centesimæ octavæ anno primo, *Ocho* Persis imperante. Lege *Dionysium Laertium* in ejus Vita. De Deo, & Animorum immortalitate, quamvis multa *Plato* scripserit cum Hebræorum, Christianorumque dogmatibus convenientia; scopum tamen tantum abest ut semper attigerit, ut in pluribus a veritate immaniter aberraverit. De doctrinæ illius consensione cum Hebræorum dogmatibus, vel dissensu ab iisdem, prolixe agit *Eusebius* L. 12. & 13. *Præparationis Evangelicæ*. Philosophorum veritatem ita sectarum esse, *ut Hebraicæ veritatis excitarent scintillam*, Clemens Alexandrinus scribit Lib. 1. *Pædagogi*, Cap. ultimo. Notum illud *Numenii* Philosophi Pythagoræi: *Quid est Plato, nisi Moses Attice loquens?* Plurimis *Platonis* Sententiis Stromata sua passim idem *Clemens Alexandrinus* intexit. *Platonem* ex *Mosis* fontibus hausisse observat etiam *S. Justinus*, Platonicus & ipse Philosophus, & quædam ex illius Scriptis profert Christianis Dogmatibus consentanea, in Cohortatione ad Græcos, & Apologia 2. pro Christiana Religione; *Platonem* tamen *omnium Hæreticorum condimentarium* appellat *Tertullianus* Lib. de Anima. *De Platone* scribit *S. August.* Lib. 8. *De Civitate Dei*, Cap. 4. *Inter Discipulos Socratis, non quidem immerito, excellentissima gloria claruit, qui omnino cæteros obscuraret Plato. Qui cum esset Atheniensis, honesto apud suos loco natus, & ingenio mirabili longe suos Condiscipulos anteiret; parum tamen putans perficiendæ Philosophiæ sufficere seipsum, ac Socraticam Disciplinam, quam longe lateque potuit peregrinatus est, quaquoversum eum alicujus nobilitate scientiæ percipiendæ fama rapiebat. Itaque & in Ægypto didicit quæcunque illic magna habebantur atque docebantur; & inde in eas Italiæ partes veniens, ubi Pythagoræorum fama celebrabatur, quicquid Italica Philosophia tunc florebat, auditis eminentioribus in ea Doctoribus facillime comprehendit. Et quia Magistrum Socratem singulariter diligebat, eum loquentem fere in omnibus sermonibus suis faciens, etiam illa quæ vel ab aliis didicerat, vel ipse quanta potuerat intelligentia viderat, cum illius lepore, & Moralibus Disputationibus temperavit. Itaque cum studium sapientiæ in actione & contemplatione versetur, unde una pars ejus activa, altera contemplativa dici potest; quarum activa ad agendam vitam, id est, ad mores instituendos pertinet, contemplativa autem ad conspiciendas naturæ causas & sincerissimam veritatem: Socrates in activa excelluisse memoratur; Pythagoras vero magis contemplativæ, quibus potuit intelligentiæ viribus institisse. Proinde Plato utramque jungendo, Philosophiam perfectisse* lauda-

laudatur, quam in tres partes distribuit: Unam Moralem, quæ maxime in actione versatur; alteram Naturalem, quæ contemplationi deputata est; tertiam Rationalem, qua verum disterminatur a falso. . . . Quid autem in his, vel de singulis partibus Plato senserit, id est, ubi finem omnium actionum, ubi causam omnium naturarum, ubi lumen omnium rationum esse cognoverit, vel crediderit, disserendo explicare, & longum esse arbitror, & temere esse affirmandum non arbitror. Cum enim Magistri sui Socratis, quem facit in suis Voluminibus disputantem, notissimum morem dissimulandæ scientiæ, vel opinionis suæ servare affectat, quia & illi ipse mos placuit; factum est ut etiam ipsius Platonis de rebus magnis Sententiæ non facile perspici possint. Capitibus sequentibus ostendit *S. Augustinus*, Platonicorum opinioni in Theologia, Physica, & Rationali Philosophia, omnium Philosophorum postponenda esse dogmata; & in Morali etiam illos obtinere principatum, & ad veritatem Fidei Christianæ propius accedere: Siquidem de Deo summo & vero senserunt, *Quod & rerum creatarum sit effector, & lumen cognoscendarum, & bonum agendarum; quod ab illo nobis sit & principium naturæ, & veritas doctrinæ, & felicitas vitæ.*

Æschines & Demosthenes Oratores.

XVIII. Olympiade centesimaoctava *Æschines* & *Demosthenes* Oratores præstantissimi Athenis florebant, qui pacis cum *Philippo* Macedonum Rege ineundæ Auctores Atheniensibus fuerunt, dum ille Thracicum & Phocicum bellum, magno Atheniensium damno urgeret. Qua de re legendi *Diodorus Siculus* Lib. 16. *Æschines Oratione contra Ctesiphontem*, & *Demosthenes Oratione de Corona*. Sed cum postea *Philippus* Byzantium obsideret, pacemque cum Atheniensibus initam violare palam videretur, *Demosthenes* ad opem Byzantinis ferendam suos Athenienses hortatus est Philippica Oratione 4. Moxque suscepta Legatione Civitates Græcas convenit, sollicitavit, & plerasque induxit, ut communibus viribus *Philippum* repellere niterentur. Vide *Plutarchum* in Vita *Demosthenis*. Prælio ad Cheroneam commisso, Athenienses, & Bœoti fœderati magnam a *Philippo* Rege Macedonum cladem acceperunt. *Demosthenes* Orator ex eo Prælio turpiter fugit abjectis armis, nil inscriptionem veritus clypei, cui aureis literis inscriptum erat: *Bona Fortuna*. Ita refert *Plutarchus*. Post hanc cladem *Isocrates* prope centenarius inedia quatriduana extinctus est, cum Athenas quartum ab hoste occupatas aspicere se posse negaret, ut testantur *Pausanias* in Atticis, *Plutarchus* in Vitis Rhetorum, *Dionysius Halicarnassensis* in Vita *Isocratis*, & *Philostratus*. Post prælium ad Cheroneam commissum, cum Athenienses *Philippi* metu Urbem diligenter muniendam curarent, *Demosthenes* Orator murorum partem privatis sumptibus refecit. Quare *Ctesiphon* aurea corona in publico Græcorum conventu donandum censuit *Demosthenem*. Id Legibus contrarium contendit *Æschines Demosthenis* æmulus. Vide *Plutarchum* in Vita *Demosthenis*. Cum *Harpalus Alexandrum* Macedonem fugiens, Athenas confugisset, ipsumque repellendum & abigendum primo censeret *Demosthenes*, ne bello minime necessario Civitas implicaretur, muneribus ab eodem corruptus, patrocinium ipsius suscepit, seu potius silentio suo illi favit. Quamobrem ab Areopagitis in judicium vocatus, & quinquaginta mulctatus talentis, carcereque damnatus, fuga sibi consuluit, & exilium impatientissime toleravit, ut refert *Plutarchus*.

ARTICULUS VI.

De Rebus Græcorum, & Macedonum Alexandro Magno imperante.

Philippus Græcorum Imperator proclamatus.

I. PHilippus Rex Macedonum, parta ad Cheroneam victoria, & injecto nobilissimis Græciæ Urbibus pavore, in publico totius Græciæ Conventu Corinthi habito, belloque adversus Persas decreto, Græciæ totius Imperator summa cum potestate creatus est. In ipso belli apparatu, dum coeuntibus auxiliis solemne Sacrificium Diis offerret, ac filiæ suæ *Cleopatræ* Nuptias simul celebraret *Philippus*, a *Pausania* Macedone nobili adolescente, cui illatam ab *Attalo* Duce nefarii stupri injuriam ulcisci neglexerat, gladio transfixus occubuit. Ab Olympiade Matre *Alexandri* immissum fuisse creditum est, nec ipsum *Alexandrum* paternæ cædis ignarum extitisse. (Ex *Diodoro Siculo* Lib. 16. *Trogo Pompejo*, & ejus Breviatore *Justino* Lib. 9. Cap. 5. 6. 7. & *Plutarcho* in Vita *Alexandri*.) Obiit *Philippus* anno ætatis quadragesimosexto, cum annos vigintiquatuor regnasset. Ne victoriis efferretur, unì ex pueris honorariis jussisse dicitur, ut quotidie antequam ullus ad illum introduceretur, illi ter proclamaret: *Philippe, homo es*. Refert *Ælianus* Lib. 12. *Variæ Historiæ* Cap. 53.

Alexander Magnus, Ejus mores.

II. *Philippo* filius successit *Alexander*, annos circiter viginti natus, & *virtute, & vitiis Patre major. Vincendi ratio utrique diversa. Hic aperte, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis. Prudentior ille consilio; hic animo magnificentior. Iram Pater dissimulare, plerumque etiam vincere; Hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini nimis uterque avidus; Sed ebrietatis diversa vitia. Patri mos erat etiam de convivio in hostem procurrere, manum conserere, periculis se temere offerre: Alexander non in hostem, sed in suos sæviebat. Quamobrem Philippum sæpe vulneratum prælia remisere: Hic amicorum interfector convivio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat: Hic in amicos Regna exercebat. Amari Pater malle, hic metui. Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honestior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis Imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius consumavit.* Hæc *Justinus* in fine Libri 9. Intra annos duodecim Europæ partem non exiguam, totamque Asiam subegit. Triplici prælio *Darium* Persarum Imperatorem vicit, ad *Granicum*, ad *Issum*, & in *Gaugamelis*. Matrem, & uxorem *Darii*, in pugna ad *Issum* captas, incredibili clementia prosecutus est. Cum eas inviseret, *Hephæstione* comite, *Darii* Mater *Hephæstionem* pro *Alexandro* venerata est. Cui mox ob errorem pudefactæ ac veniam petenti subridens *Alexander*, ait: *Bono animo esto, Mater; Nam & hic Alexander est.* Victoris clementiam & benignitatem erga captivas *Darius* suspexit, & laudibus extulit. Referunt *Diodorus Siculus* Lib. 17. & *Valerius Maximus* Lib. 14. Cap. 7. Regionibus, Regnisque subactis Reges aliquando tributarios fecit, alios exauctoravit, novosque Reges creavit. Sic *Stratonem* Sidoniorum Regem, quod magis popularium impulsu, quam sua sponte deditionem fecisset, Regno spoliavit, permisitque *Hephæstioni*, ut amicorum suorum cuipiam Regnum traderet. Elegit *Hephæstion* hospitem Sidonium, quem hoc ornaret beneficio. Recusavit Hospes, negans cuiquam fas esse Regnum capessere, nisi Regiæ Stirpis Principi. Miratus *Hephæstion* tantam animi magnitudinem cum pari probitate conjunctam, jussit ex his qui superessent ex Regia Stirpe eligeret, quem Regno dignum censeret. *Abdalomonem*, seu *Abdalonimum* quendam Hortulanum Hospes elegit, omnium quidem pauperrimum, sed inculpatæ vitæ, & longa cognatione Stirpi Regiæ conjunctum. Admitti eum protinus jussit *Alexander*, diuque contemplatus: *Corporis*, inquit, *habitus famæ generis non repugnat: Sed libet scire inopiam qua patientia tuleris. Tum ille; Utinam*, inquit, *eodem animo Regnum pati possim. Hæ manus suffecere desiderio meo: Nihil habenti, nihil defuit.* Referunt *Diodorus*, *Q. Curtius*, & *Justinus*.

Alexandri Hierosolymitana Profectio.

III. Tyro, Gazaque expugnatis, Hierosolymam infesto Exercitu *Alexander* petiit. Jamque extrema *Judæi* metuebant, dum *Jadduæ* Pontifici visio in somnis offertur, bono animo esse jubens: Exit modo obviam Regi infulatus cum supplicum Levitarum ac Popularium turba. *Alexander*, ut vidit a longinquo candidatum Populum, & Sacerdotes ante agmen in amictu byssino, Pontificemque in stola hyacinthina auro distincta, thiaram in capite gestantem cum præfixa aurea lamina insculpto Dei Nomine: *Solus ad eum accedens, adoravit Nomen illud, & salutavit Pontificem.* Judæis autem omnibus uno ore *Alexandrum* consalutantibus, & in orbem cingentibus, Syriæ Reges, & reliqui obstupuerunt, vix credentes Regem mentis compotem. Solus *Parmenio* propius accedens rogavit familiariter: Quid ita, cum ipse adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Judæorum Pontificem? At ille, *Non hunc se adorasse respondit, sed Deo, cujus Pontifex esset, honorem eum exhibuisse. Hunc enim, inquit, vidi, & antea hoc ipso habitu, cum adhuc essem in Dio Macedoniæ, qui me deliberantem quomodo Asiam possem subigere, hortatus est fortè esse animo, & sine mora Exercitum trajicere: nam suo ductu potiturum me Persarum Imperio. Quapropter quia nunc primum talem habitum vidi, agnoscens hunc & visionis memor quæ me ad hanc Expeditionem impulit; puto me non sine Numine Exercitum in Darium ducere, & brevi fore victoriæ compotem: Et sublato Persarum Imperio, cessura mihi omnia ex sententia.* Hæc locutus ad *Parmenionem*, & comiter complexus

Danielis 11. 3. surget vere Rex fortis, & dominabitur potestate multa. Et faciet quod placuerit.

xus Pontificem, deducentibus Sacerdotibus in Urbem pervenit, *Et ascendens in Templum immolavit Deo ex Sacerdotis praescripto, ac Pontifici quoque suum honorem exhibuit. Ostensoque sibi Danielis Libro, in quo Graecum quemdam Persas debellaturum significat, hunc ipsum se esse interpretatus, laetus dimisit multitudinem. Pontifice autem petente ut patriis Legibus vivere sibi liceat, utque septimo quoque anno concederetur eis tributorum immunitas, concessit omnia. Rogantibus deinde, ut eos quoque Judaeos, qui Babyloniam ac Mediam colerent, sineret uti institutis propriis, hic etiam postulatis eorum satisfacturum se est pollicitus. Et cum fecisset eis potestatem, si qui vellent, salvis suis Ritibus, sequi ejus Militiam, multi in eam Expeditionem dederunt nomina.* Ita refert *Josephus* Lib. 11. Cap. 8. Ægypto deinde suo Imperio adjuncta, *Hammonis* Libyci Oraculum adiit. Cumque illum Antistes ut *Jovis Hammonis* filium salutasset, Dei adoptione lætus, hoc se Patre censeri jussit. Quoniam vero *Hammon* arietis superne, inferne hominis specie adorabatur, *Alexander*, ut Numinis filius corniger esse voluit; pulchritudinem humanam belluino cornu deformans, ut ait *Clemens Alexandrinus*, in Protreptico. *Olympiadem Alexandro* filio festivissime rescripsisse refert ex *Varrone A. Gellius* Lib. 13. Cap. 4. Nam cum is ad Matrem ita scripsisset: *Alexander Jovis Hammonis filius Olympiadi Matri salutem dicit*: Olympias ei rescripsit in hanc sententiam: *Amabo mi fili, quiescas; neque deferas me, neque criminere adversus Junonem. Malum mihi prorsus illa magnum dabit, cum tu me Literis tuis pellicem illi esse confiteris.* In Ægypto Urbem condidit *Alexander*, quam de suo nomine *Alexandriam* vocavit, Olympiade 112. ut notat *Solinus* Cap. 35. Trajecto Euphrate per Mesopotamiam progressus, Tygrim transiit, indeque Exercitum per Assyriam duxit; ubi cum *Dario* congressus in *Gaugamelis*, ipsius Exercitum penitus profligavit. Mox Babylone, Susisque potitus, Uxios subegit, *Araxem* fluvium ponte junxit, Persepolim Militibus diripiendam concessit, Regiam Persepoleos incendit. Inde cum Ecbatanam venisset, ac thesauris *Harpalum* præfecisset, in Parthos Exercitum ducit. *Darii* Regis a *Besso* Bactrianorum Satrapa interfecti corpus ad Persas misit, ut in Regiis Mausolæis conderetur. De cæteris *Alexandri* victoriis in Bactriane, Carmania, India, ubi *Poro* Regi victo Regnum reddidit, Hircania, Gedrosia, Brachmanum Gente, &c. legendi *Diodorus Siculus* Lib. 17. *Q. Curtius*, *Arrianus*, *Justinus* & *Plutarchus* in Vita *Alexandri*.

Alexandri Victoriae.

Mors Alexandri.

IV. Obiit Babylone, morbo ex nimia compotatione apud *Medium Thessalum* contracto. Rumor vulgatus est, venenum ei ab Antipatro mixtum, quo interiit, & *Aristotelem* id *Antipatro* consuluisse, *Alexandrum* ob *Callisthenis* Philosophi necem metuentem: Quæ fide digna non censet *Arrianus*. *Plutarchus* vero affirmat veneni suspicionem, tunc neminem habuisse. Sexto demum anno *Olympiadem Alexandri* Matrem indicio ejus rei ad se delato, multos necasse, & *Jollæ* mortui, qui *Alexandro* a poculis fuerat, ossa projecisse quasi venenum miscuisset. Eam vero fabulam prorsus commentitiam fuisse inde probat, quod dissentientibus per multos dies Ducibus, corpus, cum locis fervidis & æstuosis jacuisset non curatum, veneni vestigium nullum præ se tulerit. Cum in extremis esset, Milites omnes ad salutem ultimam ipsi dicendam admisit, dextram omnibus, qui eam contingere vellent, porrexit. Cumque quærerent amici, cui relinqueret Regnum? *Potissimo*, respondit: sive, *Ei qui optimus esset*. Exemptum tamen digito annulum *Perdiccæ* tradidit. Rursus *Perdicca* interrogante, quando cœlestes honores haberi sibi vellet? Dixit, tum velle, *cum ipsi felices essent*. Suprema hæc vox fuit Regis. Obiit Olympiade centesima decima quarta. Annos duodecim regnavit ut constat ex 1. *Machabæorum* 1. 8. ex *Eratosthenis* Canonibus apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. Stromatum, ex Hebræorum Chronico, *Porphyrio* in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 124. *Juliano* in Cæsaribus, *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum* Cap. 2. *Tertulliano* Lib. Contra Judæos, Cap. 8. *S. Hieronymo* & *Theodoreto* in Cap. 11. *Danielis*. Quamquam *A. Gellius* Lib. 17. Cap. 21. annos tantum undecim; *Julius Africanus*, & *Eusebius* in Chronico annos duodecim & sex Menses *Diodorus Siculus* Lib. 17. annos totidem & menses septem, *T. Livius* Lib. 9. & 45. & *Æmilius Probus* in *Eumene*, tredecim annos Regni ipsi tribuant. Anno vero ætatis triginta duos ipsum egisse testantur *Philostratus* Lib. 2. De Vitis Sophistarum, in Herode, *Eusebius* in Chronico & Lib. 1. De Vita Constantini, *S. Hieronymus* in Danielis Cap. 8. & 9. & alii complures *Eusebii* Chronicon secuti. Ac illi triginta tres annos & Mensem unum tribuit *Justinus* Lib. 12. Cap. ultimo, *Cicero* in v. Philippica annos triginta tres. *Arrianus* Lib. 7. discrepantes Auctorum sententias de vitæ & Regni *Alexandri* duratione conciliare videtur: *Vixit*, inquit, *annos triginta duos, & tertii menses octo assecutus est: Quemadmodum tradidit Aristobulus. Regnavit vero duodecim annos, ac menses illos octo.* Cum nullo hostium unquam congressus est, quem non vicerit: Nullam Urbem obsedit, quam non expugnaverit. Nullam Gentem adiit, quam non calcarit (inquit *Justinus*.) Ex amicis *Hephæstionem* maxime dilexit, quem dum vixit, majore in honore quam quemquam aliorum habuit, & mortuo divinos honores decrevit, impenditque. Cum familiarium quispiam dixisset, *Craterum* in amore non inferiorem esse *Hephæstione*, *respondit Alexander: a Cratero Regem, ab Hephæstione Alexandrum amari*. Refert *Diodorus Siculus* Lib. 17. *Hephæstionem* aliquando cum *Cratero* rixatum *Alexander* objurgavit dicens: *Quæ tua res gesta est, si quis tibi auferat Alexandrum?* Cum aliquando Epistolam a Matre missam arcanam legeret, *& Hephæstio*, ut tum forte assidebat simpliciter una eam percurreret, non prohibuit, sed annulum ori ejus imposuit, silentium amica fide obsignans. Gentes a se domitas a fera & belluina vitæ ratione ad humaniores mores traduxit. Hircanos docuit conjugiis uti, Arachosios Agriculturam; Sogdianis persuasit ut alerent, non interficerent Patres: Persas ut venerarentur, non uxorum loco haberent matres: Scythas, ut mortuos humarent, non ante comederent: (inquit *Plutarchus* Oratione 1. *De fortuna, vel virtute Alexandri*.) Continentiæ fuit admirabilis, cujus tamen ac reliquarum virtutum gloriam vini intemperantia, *Cliti* cæde, *Callisthenis* Philosophi oppressione, divinorum honorum ambitione obscuravit. *Roxanem sibi soli duxit, amore ejus captus. Darii autem Statiram Regno & rebus. Reliquis Præsidibus tantum superior fuit pudicitia quantum fortitudine Persis. Nullam enim invitam vidit, & quas vidit, magis præteriit quam non visas: Ut cum alias fuerit humanissimus, adversus pulchritudinem formæ dumtaxat superbe se gesserit. De uxore Darii longe formosissima ne vocem quidem audire voluit formæ ejus commendatricem. Mortuam vero ita regie ornavit, itaque misericorditer deflevit, ut pudicitia ejus in tanta humanitate fidem non invenerit, injuriæque crimen ei bonitas caussaverit.* Philoxenum oræ maritimæ Præfectum, cum is scripsisset *Alexandro*, esse in Jonia puerum ætate florentem, pulchritudine summa, quæreretque per Epistolam, An hunc emi, & ad se mitti vellet; acerbe increpavit, in hanc sententiam rescribens: *Pessime hominum, cujus mihi talis flagitii conscius es, tu hujusmodi voluptates mihi objiciendo blandiaris?* Refert *Plutarchus* in Orationibus supra laudatis.

Alexandri virtutes, & vitia.

V. *Alexandri* Imperium, seu Græcorum Monarchia in statua illa *Nabuchodonosori* per somnium visa repræsentabatur ventre ac femoribus æneis, interprete *Daniele*, Cap. 11. 39. *Et Regnum tertium aliud æreum, quod imperabit universæ terræ*. Quem locum *Sanctus Hieronymus* ita commentatur: *Alexandrum significat, & Regnum Macedonum, Successorumque Alexandri. Quod recte æneum dicitur. Inter omnia enim metalla æs vocalius est, & tinnit clarius, & sonitus ejus longe lateque diffunditur: Ut non solum famam & potentiam Regni, sed & eloquentiam Græci sermonis ostenderet.* Per ventrem, *Alexandri* solius significabatur Principatus; per femora, ea quæ post ipsius obitum facta est Regni divisio, ut *Theodoretus* interpretatur. In alia vero Visione quatuor bestiarum grandium ascendentium de Mari, exhibita *Danieli*, anno primo *Balthassaris* Regis Babyloniæ, & descripta, Cap. 7. Prophetiæ ipsius, Monarchia *Alexandri* & Græcorum repræsentata est & prævsignata sub figura Pardi alati, & quadricipitis. *Post hæc*, inquit, *aspiciebam, & ecce alia quasi Pardus, & alas habebat quasi avis, quatuor super se: Et quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei.* Quem locum *S. Hieronymus* ita commentatur: *Regnum Macedonum Pardo bestia velocissimæ comparatur, quæ præceps fertur ad sanguinem, & saltu in mortem ruit. Et alas habebat quatuor: Nihil enim Alexandri victoria velocius fuit, qui ab Illyrico & Adriatico Mari usque ad Indicum Oceanum, & Gangem fluvium, non tam præliis quam victoriis percurrit, & in sex annis partem Europæ, & omnem sibi Asiam subjugavit. Quatuor autem capita, eosdem dicit Duces ejus, qui postea successores Regni extiterunt: Ptolomæum, Seleucum, Philippum, Antigonum. Quodque additur:* Et potestas data est ei: *ostendit non Alexandri fortitudinis, sed Domini voluntatis fuisse.* In alia visione eidem Prophetæ exhibita anno tertio Regni *Baltassaris*, & descripta Cap. 9. sub

Danielis Vaticinia de Alexandro M. & Monarchia Græcorum.

ſub *Hirci* figura *Alexander Magnus* adumbratur: *Ecce autem Hircus caprarum veniebat ab Occidente ſuper faciem totius terræ, & non tangebat terram. Porro Hircus habebat cornu inſigne inter oculos ſuos. Et venit uſque ad arietem illum cornutum, quem videram ſtantem ante portam, & cucurrit ad eum impetu fortitudinis ſuæ. Cumque appropinquaſſet prope Arietem, efferatus eſt in eum, & percuſſit Arietem, & comminuit duo cornua ejus, & non poterat Aries reſiſtere ei. Cumque eum miſiſſet in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare Arietem de manu ejus. Hircus autem caprarum magnus factus eſt nimis: Cumque creviſſet, factum eſt cornu magnum, & orta ſunt quatuor cornua ſubter illud per quatuor ventos cæli.* Viſionem *Danieli* explicuit Archangelus *Gabriel*, ibidem: *Aries, quem vidiſti habere cornua, Rex Medorum eſt, atque Perſarum. Porro Hircus caprarum, Rex Græcorum eſt: & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipſe eſt Rex primus* (ALEXANDER MAGNUS.) *Quod autem fracto illo ſurrexerunt quatuor pro eo: Quatuor Reges de Gente ejus conſurgent, ſed non in fortitudine ejus.* Quem locum *S. Hieronymus* hoc illuſtrat Commentario. *Aries Darius filius Arſami in quo Medorum & Perſarum Regnum deſtructum eſt. Porro Hircus caprarum qui veniebat ab Occidente, & propter nimiam velocitatem terram tangere non videbatur, Alexander eſt Rex Græcorum: Qui ſubverſis Thebis in Perſas arma corripuit, & apud Granicum Fluvium inita certamine, Darii Duces ſuperavit, & ad extremum ipſum percuſſit Arietem, & duo ejus confregit cornua, Medos atque Perſas: Miſitque eum ſub pedibus ſuis, & utrumque cornu ſuo ſubjugavit Imperio. Cornu autem grande, ipſe eſt Rex primus Alexander, quo trigeſimo ſecundo ætatis ſuæ anno mortuo in Babylone, ſurrexerunt pro eo quatuor Duces ejus, qui ſibi Imperium diviſerunt. Ægyptum enim Ptolomæus Lagi filius tenuit: Macedonas Philippus, qui & Aridæus Alexandri frater: Syriam, & Babylonem, & omnia Regna Orientis Seleucus Nicanor: Aſiæ regnavit Antigonus.* Lege & *Theodoretum* Lib. 8. in *Danielem*. Inter Duces quidem longe plures diviſum eſt *Alexandri* Imperium, ut conſtat ex *Diodoro* Lib. 18. *Q. Curtio* Lib. 10. *Juſtino* Lib. 13. Sed quatuor illi quaſi Principes fuere, quibus cæteri omnes adhærebant: & cum inter illos quatuor æmulatio & contentio de Imperio orta eſt, reliqui ad aliquem illorum ſe ſe adjunxerunt. De eodem *Alexandro* Lib. 1. *Machabæorum*, Cap. 1. legitur: *Et factum eſt, poſtquam percuſſit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egreſſus de Terra Cethim, Darium Regem Perſarum, & Medorum: Conſtituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit Reges terræ: & penetravit uſque ad fines terræ: & accepit ſpolia multitudinis Gentium: & ſiluit terra in conſpectu ejus. Et congregavit virtutem & exercitum fortem nimis: & exaltatum eſt, & elevatum cor ejus: & obtinuit regiones Gentium & Tyrannos: & facti ſunt illi in tributum. Et poſt hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur. Et vocavit pueros ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti a juventute: & diviſit illis Regnum ſuum cum adhuc viveret. Et regnavit Alexander annis duodecim, & mortuus eſt. Et obtinuerunt pueri ejus Regnum unuſquiſque in loco ſuo.* Quod ait Auctor Libri 1. Machabæorum, *Alexandrum*, cum adhuc viveret, Regnum ſuum pueris ſuis, ſive Ducibus diviſiſſe, externis Scriptoribus repugnare quiſpiam judicaverit, qui diviſionem illam a *Perdicca* poſt *Alexandri mortem*, conſilio Ducum, factam aſſerunt. *Q. Curtius* Lib. 10. Cap. 13. *Credidere quidam*, inquit, *teſtamento Alexandri diſtributas eſſe Provincias. Sed famam ejus rei, quanquam ab Auctoribus tradita eſt, vanam fuiſſe comperimus.* Verum nullum profert laudatus *Curtius* monumentum quo id falſum eſſe probet. Aliique Auctores id aſſerunt quod ipſe negat. *Alexandrum* de toto Regno Teſtamentum a ſe confectum in Rhodiorum Civitate depoſuiſſe, confirmat *Diodorus Siculus* Libro 20. ad annum quartum Olympiadis 108. Et Chronographus Alexandrinus, ex quo Collectanea Barbaro Latina a *Scaligero* edita, pag. 58. & 59. deſumpta ſunt. *Alexandri* Teſtamento eam Provinciarum inter Principes diſpoſitionem factam fuiſſe ſignificat; quam a *Perdicca*, cui Imperii poſt mortem ſuam conſtituendi poteſtatem Annulo tradito ille commiſerat, peractam, *Diodorus* Lib. 18. *Juſtinus* Lib. 13. Cap. 4. *Q. Curtius* Lib. 10. Cap. 13. *Arianus* in *Photii Bibliotheca Cod.* 92. *Dexippus* ibidem Cod. 82. & alii ſcripto prodiderunt.

Diogenes Philoſophus Cynicus. VI. *Alexandro Magno* imperante vixit *Diogenes* Philoſophus, patria Sinopenſis. Corinthi in Cranio, id eſt, ſuburbano cupreſſorum luco otium agenti cum occurriſſet *Alexander*, & ille forte apricaretur tunc ſtratus, eumque *Alexander* benigne ſalutaret, & rogaret quare haberet opus, reſpondit: *Recede pauliſper ex Sole.* Cynici in terrenis rebus ſpernendis conſtantem animum Rex demiratus, in hanc vocem erupit: *Niſi Alexander eſſem, Diogenes eſſe vellem.* Ita referunt *Diogenes Laertius* in hujus Philoſophi Vita, *Plutarchus* in Alexandro, *Valerius Maximus* Lib. 4. Cap. 3. *Dio Chryſoſtomus Oratione de Regno.* Dolium pro domo habuiſſe fertur, unde illud *Juvenalis*: *Diogenem*

Senſit Alexander, teſta cum vidit in illa
Magnum Habitatorem quanto felicior hic qui
Nil cuperet, quam qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.

Eodem anno & die mortuus eſt quo *Alexander*, ut refert *Laertius* ex *Demetrio*, cui *Plutarchus* ſubſcribit *Sympoſ. Lib. 8. Problem. 1.*

Calliſthenes Philoſophus. VII. Iiſdem temporibus floruit *Calliſthenes* Olynthius, *Ariſtotelis* diſcipulus, & ex illius conſobrina *Herone* natus, Philoſophus, Hiſtoricus, & Orator egregius, qui cum Adulatoribus *Alexandri*, divinos illi honores tribuendos contendentibus, reſtitiſſet, illius odium incurrit, & quaſi conjurationis ab *Hermolao*, aliiſque Regiis pueris contra ipſum *Alexandrum* initæ particeps inique delatus, Philoſophicæ libertatis potius pœnas dedit, quam criminis. *Calliſthenem*, poſtquam comprehenſus fuit, ſeptem menſes in vinculis cuſtoditum, ut in Concilio, præſente *Ariſtotele*, judicaretur; ac quo tempore apud Mallos & Oxydracas in India vulneratus *Alexander* fuit, ex corpore ſupra modum pingui, & morbo pediculari obiiſſe, *Chares Mitylenæus* auctor eſt. Regios Pueros, quæſtione adhibita ſe a *Calliſthene* ad facinus illud incitatos dixiſſe, *Ariſtobulus*, & *Ptolomæus Lagi* affirmant. Sed illum tortum ac deinde ſuſpenſum vitam finiviſſe, *Ptolomæus*; Compedibus vinctum in Exercitu ductum fuiſſe, ac poſtea morbo interiiſſe, *Ariſtobulus*. Adeo ne ipſi quidem Scriptores coævi, & qui tum *Alexandro* aderant, de rebus manifeſtis inter ſe conſentiunt.

Ariſtoteles. VIII. Eadem Ætate floruit *Ariſtoteles* Stagyrites, *Platonis* diſcipulus, *Alexandri Magni* Præceptor, Philoſophorum Peripateticorum Princeps, natus anno primo Olympiadis nonageſimæ nonæ, Chalcide ex morbo mortuus anno ætatis ſexageſimo tertio, anno tertio Olympiadis centeſimæ decimæ quartæ, ut ſcribit *Diogenes Laertius* in ejus vita. Annos duodecim Athenis in Lyceo docuit Scholam & Bibliothecam *Theophraſto* reliquit. *Primus omnium qui nobis noti ſunt, Ariſtoteles Bibliothecam congeſtis Libris compoſuit; idque Ægypti Reges facere docuit.* (Ex *Strabone* Lib. 13.) Non doctrinæ ſolum impugnatores, ſed & vitæ calumniatores habuit, non obſcuros alioqui Philoſophos, quos refellit *Ariſtoteles Peripateticus* Lib. 7. *De Philoſophia*, cujus fragmentum *Euſebius* deſcripſit Lib. 15. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 2. De *Ariſtotelis* vero dogmatis, quatenus a *Moſe* & *Platone* diſſidet in conſtituenda finis ultimi ratione, in Quæſtione de Providentia, de Mundi ortu, de Quinta Eſſentia, de Animorum immortalitate, de Ideis legi poteſt *Atticus Platonicus* adverſus *Ariſtotelem* diſputans, apud eumdem *Euſebium* Cap. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 13. ejuſdem Libri.

Calanus Gymnoſophiſta. IX. Apud Indos celebris erat *Calanus* Gymnoſophiſta. Is cum ſuadente *Taxille* ad *Alexandrum* veniſſet, cum in Perſide corpore eſſet infirmo, nec ad ægrotantium regulam ac diætam curari ſe pateretur, quin potius vita ſe abdicare ſtatuiſſet, prius quam graviora experiretur incommoda, & fruſtra eum a propoſito deterrere conaretur *Alexander*, tandem illo annuente, conſcenſo rogo, vivus combuſtus eſt, ut referunt *Arrianus*, Lib. 7. *Q. Curtius*, *Diodorus Siculus*, *Plutarchus*. Lege & *Strabonem* Lib. 15. *Sphines* vocabatur hic Gymnoſophiſta, ſed quod ſermone Indico *Cale* pro *Salve* ſalutans obvios compellaret, *Calanus* eſt a Græcis nominatus. Mallis expugnatis, Gymnoſophiſtas decem reſponſionum acumine & brevitate celebres cum cepiſſet *Alexander*, his Quæſtiones obſcuras propoſuit, necem minitatus primo qui minus appoſite reſpondiſſet, inde ordine reliquis, ac natu maximum Judicem Reſponſionum eſſe voluit. Primus interrogatus, *Vivoſne plures eſſe, an mortuos cenſeret? Vivos*, ait, *neque enim jam eſſe eos qui mortui ſunt.* Secundus *Terram, an Pelagus grandiores gignere belluas? Terram: Quippe hujus*, inquit, *Pelagus portio eſt.* Tertius, *Quod animal calli-* *Quæſtiones Gymnoſophiſtis ab Alexandro propoſitæ.* *diſſimum eſſet? Quod hactenus*, inquit, *homo non cognovit.* Quartus interrogatus: *Quamobrem Sabbam ad rebellionem concitaſſet? Reſponſum dedit: Quo honeſte viveret, aut male periret.* Quintus rogatus, *Diem an noctem putaret fuiſſe priorem? Diem*, ait, *uno die.* Sextus interrogatus, *Quemadmodum quis maxime ſe ef-*

ficiat

fuius charum? Respondit: *Si potentissimus, nec formidabilis esset.* Septimus rogatus: *Quemadmodum ea mortali quis Deus evadat?* Respondit: *Si quid fecerit, quod facere deurgatum sit homini.* Octavus: *De vita & morte, utra valentior?* Respondit: *Vitam eam multa tolerantem mala.* Nonus: *Quatenus hominem vivere deceat?* *Eatenus*, inquit, *dum mori quam vivere non censeat praestare.* Versus tandem ad Judicem *Alexander*, pronuntiare eum jussit senteotiam: Qui cum alium alio diaisset segnius respondisse: *Ergo tu*, inquit, *Primus moriere, qui ita decernis.* Reposuit ille: *Minime vero, Rex, nisi tu mentiaris, qui primum dixisti interfecturum te illum qui pessime respondisset.* Hos igitur muneribus honoratos *Alexander* dimisit.

SCHOLION.

ʳ De Gymnusophistis Indorum & Calano hæc habet S. Ambrosius Epist. 37. Edit. postremæ Paris. ad Simplicianum data: *Non ego de contemptu mortis libros Philosophorum depromo, aut Gymuosophistas Indorum, quorum pra ceteris Calani laudatur Responsum Alexandro, cum eum juberet sequi: Qua me, inquit, laude dignum Graciam petere postis, si possum cogi facere quod nolo? Et vere plenus auctoritatis sermo, sed magis mens plena libertatis. Denique & Epistolam scripsit CALANUS ALEXANDRO. Amici persuadent sibi manus & necessitatem inferre Madosum Philosophis, nec in somnis quidem videntes nostra opera. Corpora enim transferes de loco ad locum; animae non coges facere quod nolunt, non magis quam saxa & ligna vocem emittere. Maximus ignis viventibus corporibus dolorem inurit, & gignit corruptionem: Super hunc nos sumus; viventes enim exurimur. Non est Rex, neque Princeps, qui extorqueat nobis facere, quod non proposuimus. Nec similes sumus Gracia Philosophorum, qui verba pro rebus meditati sunt ad opinionis celebritatem: Nobis res socia verbis, & verba rebus: Res celeres, & sermones breves; in virtute nobis libertas beata est.* Subdit S. Ambrosius:
„ Præclara verba, sed verba; præclara constantia, sed „ viri; præclara Epistola, sed Philosophi. Apud nos au„ tem & puellę de mortis appetentia sublimes usque „ ad cœlum erexere virtutum gradus. Quid The„ clam, quid Agnetem, quid Pelagiam loquar, quę tumquam nobilia extulamina pullulantes, ad mortem quasi ad immortalitatem festinaverunt? Inter leones virgo exultavit, & rugientes bestias spectavit intrepida. Et „ ut nostra cum Indorum Gymnosophistis conferamus, „ quod ille verbis gloriatus est, S. Laurentius factis „ probavit, ut vivus exureretur, & flammis superstes „ diceret: Versa, manduca. Haud degener Abraha„ midarum, Machabæorum concertatus puerorum, „ quorum alii super flammas canebant: alii cum exu„ rerentur, non rogabant, ut parceretur; sed invehe„ bantur, ut amplius persecutor inflammaretur. Dissimulare videtur S. Ambrosius, quod Cicero, Valerius Maximus, Plutarchus, & alii de morte Calani prodiderunt, quem vivum in ardentem pyram conscendisse memorant. Sed cum superbiæ & ostentationi hęc mors tribuenda sit, non mirum est S. Ambrosium nullam ipsis rationem habuisse.

ARTICULUS VII.

De Alexandri Magni Successoribus.

POst *Alexandri* obitum, orta inter Pedites & Equites illius de constituendo rerum præsentium statu discordia tanta, ut ad pugnam utrique se compararent: Ita demum ex Ducum consensu res constitutæ sunt. *Aridao Alexandri* fratri, quem *Philippus* Rex ex *Philinna* Larissæa saltatrice & scorto susceperat, summa vel potius umbra Imperii commissa est, Regique declarato *Philippi* nomen est impositum. Huic adjungendus erat, & ex *Roxane* nasciturus filius, quæ jam exactu mense octavo ex *Alexandro* prægnans erat. Et quia *Aridæus* mentis satis compos non erat, *Perdiccas* Regni Procurator designatus est. Castrorum, Exercitus, & rerum cura *Meleagro* cum vel sub *Perdicca* assignata est. Equitatus amicorum nobilissima Præfectura, quam post *Hephestionem Perdicca* habuerat, *Seleuco* commissa est. Regiæ pecuniæ custodia *Crateri* est concredita. Ortis deinde inter Satrapas dissidiis, accensoque bello *Antigonum* inter & *Eumenem*, & deinde inter *Antigonum* ipsum & *Seleucum*, cui suppetias tulit *Ptolemaus Lagi*, idem *Seleucus* Babyloniam Susianam, & Mediam ditioni suæ adjunxit, & Syriæ Regnum excitavit, expugnatis etiam Bactrianis, & reliquis Gentibus usque ad Indum fluvium, quas *Alexander* debellaverat. *Antigonus*, *Demetrius*, *Ptolomaus*, *Lysimachus*, *Cassander*, *Seleucus*, aliique Satrapę, Diadema assumpserunt, & Regium nomen usurparunt, Fratre, Matre, & filiis *Alexandri Magni* jam extinctis. Sed celebriora fuere & diuturniora Regna *Seleucidarum* in Syria & *Ptolomaeorum* in Ægypto, quorum successionem breviter exponere ad Historiæ Sacræ intelligentiam operæ pretium est.

§. I.

De Seleucidarum sive Regum Syriae successione.

I. SEleucus Nicanor, sive Nicator, id est, *Victoriosus* cognominatus, unus ex *Alexandri Magni* Ducibus, duodecim post ejus obitum annis elapsis, in Babylonia, Media, Susiana, aliisque regionibus Orientalibus Regnum constituit, anno primo Olympiadis centesimæ decimæseptimę, secundum Chronicon *Eusebii*. Hinc initium ducit *Æra Seleucidarum*, a Mense *Nisan* ejusdem anni. Hanc sequuntur Auctor Libri 1. *Machabaeorum*, & *Josephus*. Annos *Regni Græcorum* vocant. A mense vero *Tisri* anni sequentis hanc Æram inchoat Auctor Libri 2. *Machabaeorum*. *Ptolomaus* Mathematicus a sequente *Thoth*; & hanc Æram Chaldæorum vocat. Arabes Æram *Dhilkarnaim*, seu, *Cornigeri* appellant, id est, *Alexandri Magni* qui se Jovis *Hammonis* filium haberi voluit. Hebræi in suo Kalendario *Æram Contractuum* nuncupant, forte quod ea in contractibus consignandis post hæc tempora uterentur. *Seleuco* adversus *Antigonum* Asiæ Regem immane bellum fuit. Prælio ad ipsum Phrygiæ oppidum commisso, *Antigoni* copiæ partim ad *Seleucum* defecerunt, partim profligatę sunt ac dissipatæ. *Antigonus* jam octogenarius occubuit, ut constat ex *Appiano* in *Syriacis*, & *Plutarcho* in Vita *Demetrii*. Antiochiam, Laudiceam, Seleuciam, Apameam, Edessam, Berœam, & Pellam Urbes condidit, in easque Judæos transtulit, jus eis civium, & municipalem ordinem æquali cum Græcis honore concedens, ut notarunt *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 3. & *Eusebius* in Chronico. Cum *Demetrio Poliorcete* bellum gessit, junctis cum *Ptolomao Lagi*, *Lysimacho*, & *Pyrrho* Rege Epiri viribus, eumque Macedoniæ Regno exuit, quod *Pyrrhus*, & *Lysimachus* inter se diviserunt. *Lysimachus* deinde *Seleuco* bellum intulit; ad quem multos ex Ducibus Præfectisque suis certatim deficere dolebat: Collatisque signis cum eo congressus, circa Phrygiam Hellesponto vicinam, magna clade accepta occubuit. *Seleucus* victoria elatus, in Macedoniam transire decrevit, Asia filio *Antiocho* commendata: Sed post menses septem a *Ptolomao Cerauno*, cujus sororem *Lysimachus* in Matrimonio habuerat, per insidias trucidatus est. Ita referunt *Pausanias* in Atticis, *Appianus* in Syriacis, *Justinus* Lib. 17. *Strabo* Lib. 13. & *Memnon* Historicus Cap. 13. apud *Photium* Cod. 224. Regnavit *Seleucus* annos triginta duos. Vixit annos septuaginta tres, secundum *Appianum*. Septuaginta & octo annos illi tribuit *Justinus*. Corpus ejus cremavit *Philetarus* Pergami Dynasta, magno auri pondere *Ptolemao Cerauno* redemptum, & cineres ad *Antiochum* ejus filium remisit: Qui in maritima Seleucia conditum honoravit delubro addito, & fano ei sacrato, quod *Nicatorium* appellatum est, ut refert *Appianus* in Syriacis. *Seleucum*, & filios ejus, nepotesque, anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuisse refert *Justinus* Lib. 15. Cap. 4. & *Ausonius* in claris Urbibus de Antiochia ita canens:

Seleucus Nicanor Asiae Rex.

——————— *Illa Seleucum*
Nuncupat, ingenitum cujus fuit anchora signum;
Qualis inusta solet generis nota certa, per omnem
Nam sobolis seriem nativa cucurrit Imago.

II. *Seleuco Nicatori* successit ejus filius *Antiochus Soter* cognominatus, qui *Stratonicen* Novercam deperiens, eam a patre uxorem obtinuerat, *Erasistrato* Medico morbum ex amore ortum detegente, ut *Appianus* in *Syriacis*, & *Julianus* in *Misopogone* testantur. Regnavit annos novemdecim, secundum *Porphyrium*, *Eusebium*, & *Severum Sulpitium*. Regnante *Antiocho Sotere*, Galli sub *Brenno*, aliisque Ducibus, in Asiam irruperunt, bellicæque fortitudinis varia ediderunt specimina, ut constat ex *Justino* Lib. 25. ex *Memnonis* Excerptis apud *Photium*, & ex *Tito Livio* Lib. 38. De horum ex Europa in Asiam transitu tredecim Libros scripsit *Demetrius Byzantius*, teste *Laertio* in

Antiochus Soter.

Deme-

Demetrius Byzantinus, teste *Laertio* in *Demetrio Phalereo*. De qua Expeditione & *Phaennis* una ætate antequam res gereretur, Oraculum dicitur adidisse.

Hostilis Gallorum Acies tunc Milite multo
Littora complebit: Transmissis fluctibus Helles
Vastabit populans Asiam. Sed Dii graviora
Intentant illis, Pelagi prope sarala sedes
Qui posuere suas.

Antigono Gonata Macedonum Regi suppetias tulerunt contra *Pyrrhum* Epiri Regem, *Antigonum* auxiliaresqua Gallorum copias *Pyrrhus* profligavit, spoliaque splendidissima Gallis detracta *Palladi* sacravit in Itoniæ Palladis Templo, quod inter Pheras & Larissam erat, cum Epigrammate, quod refertur a *Pausania* in *Atticis*, & *Plutarcho* in Vita *Pyrrhi*; & quod latina redditum sic habet:

Hos tibi Gallorum Clypeos Rex donat, Itoni,
Pyrrhus, ab audaci capta trophæa acie,
Viribus Antigoni fractis. Haud res ea mira:
Pugnaces & nunc, & prius Æacidæ.

Scuta etiam Macedonum *Pyrrhus* victor in Dodonæi Jovis Templo suspendit, ut iidem Auctores tastantur.

Zeno Citieus Philosophus. *Antiochi Soteris* tempore florebat *Zeno Citieus* Stoicorum Princeps, qui obiit anno primo Olympiadis centesimæ vigesimæ nonæ, cum octo & nonaginta annos integer & morbi expers vixisset, *Laertio* teste. Fuit hic temperantiæ fructus. Hinc Proverbium: *Zenone temperantior*. Quinquaginta & octo annos Scholæ præfuit, & summo in honore fuit non solum apud Athenienses, sed atiam apud *Antigonum Gonatam* Macedoniæ Regem. Docuit Athenis in Porticu, quam Ποικίλην Στοὰν, id ast, *Varium Porticum* appellabant, a multiplici pictura *Polygnoti*, qui eam gratuito pinxerat, cum Athenienses illum Civitate donassent. Lege *Diogenem Laertium* in *Zenonis* Vita. Divinam Providentiam statuit *Zeno*. In una Virtute positam asse vitam beatam, summumqua hominis bonum asseruit. Dolorem malum non esse docuit: Nihilque esse malum, nisi quod turpe atque vitiosum est. *Hesiodi Theogoniam* interpretatus, & omnium fabularum rationem reddere conatus est, *Cicerone* teste. Ullas passiones in Sapientem cadere negabant Stoici, ax *Zenonis* disciplina. Lege *S. Augustinum* Lib. 9. *De Civitate Dei*, Cap. 4.

Cleanthes Philosophus. *Zenoni* successit *Cleanthes*, qui adolescens quæstu hauriendæ ea puteis aquæ, pinsendæqua farinæ inopiam suam sustentabat, hisque operibus noctu vacabat, ut interdiu Philosophiæ studiis incumberet, ut refert *Diogenes Laertius*. Vitam ad annos pene centum produxit, teste *Luciano* in *Longævis*, & Scholam *Chrysippo* reliquit.

Epicurus. *Zenoni* coævus fuit *Epicurus* Philosophus, Sectæ Princeps, quæ ab ipso *Epicureorum* appellata ast. Obiit anno secundo centesimæ vigesimæ septimæ Olympiadis, Archonte Athenis *Pytharato*, cum septuaginta duos annos vixisset, ut refart *Diogenes Laertius* in ejus Vita. Dialecticæ ignarus fuit & contemptor, summum bonum in voluptate statuit; non animi, sed corporis & sensuum, ut aa Libro ejus *De Summo Bono* probat *Cicero Tusculanarum Quæstionum* 2. Omne judicium veritatis in sensibus constituit. Otiosam vitam Diis tribuit, divinam providentiam negavit, ex Atomorum motu omnia fieri asseruit, Mundosqua innumerabiles statuit variarum formarum. Naturam omnium quæ sunt dividebat in corpora & inane, quæque his accidunt. Ex *Democrito* hausit plurima. Moriturus Epistolam scripsit ad *Hermachum*, eique *Metrodori* amici sui liberos commendavit. Condito Testamento annum suum Natalem agi, & epulas Philosophorum singulis mensibus vigesimo primo Lunæ dia, in sui, & *Metrodori* memoriam calebrari jussit, ut refert *Cicero*. Legator idem Orator Lib. *De Finibus bonorum & malorum*.

Antiochus. Θεός. III. *Antiocho Soteri* successit ejus filius *Antiochus Secundus*, a Milesiis primum impia adulatione *Θεὸς* cognominatus, postquam *Timarchum* eorum Tyrannum sustulisset, ut scribit *Appianus* in Syriacis. *Iste Antiochus adversus Ptolemæum Philadelphum, qui secundus imperabat Ægyptiis, gessit bella quam plurima, & totis Babylonis atque Orientis viribus dimicavit. Volens itaque Ptolemæus Philadelphus post multos annos molestum finire certamen, filiam suam nomine Berenicem Antiocho uxorem dedit: qui de priore axore, nomine Laodice, habebat duos filios, Seleucum, qui cognominatus est Callinicus, & alterum Antiochum. Deduxitque eam (* Philadelphus pater *) usque Pelusium, & infinita auri & argenti millia dotis nomine dedit. Unde φερνοφόρος, id est, dotalis appellatus est. Antiochus autem Berenicem consortem Regni habere se dicens, & Laodicem in concubinæ locum, post multum temporis amore superatus,*

Laodicem cum liberis suis reduxit in Regiam. Quæ metuens ambigui viri animum ne Berenicem reduceret, virum per Ministros veneno interfecit: Berenicem autem cum filio, qui ex Antiocho natus erat, Icadioni & Gennæo Antiochiæ Principibus occidendam tradidit: Filiumque suum majorem Seleucum Callinicum in patris loco Regem constituit. Ita *S. Hieronymus* Commentar. in Cap. 11. *Danielis*, post *Appianum* in Syriacis. *Appianus* ambas, & *Laodicem* & *Berenicem* ejusdem *Philadelphi* filias facit. Hæc autam a *Daniele* prædicta fuerant his verbis Cap. 11. *Et post finem annorum fœderabuntur. Filiaque Regis Austri veniet ad Regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen ejus; & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam Juvenes ejus, & qui confortabant eam in temporibus.* Quibus verbis (ut *S. Hieronymus* scite interpretatur) *Daniel* significat *Berenicem* filiam Regis Austri, id ast, Ægypti, quæ maxime Australis ast, venturam ut Sponsam ad Regem Syriæ & Asiæ Antiochum, quæ Provinciæ sunt Ægypto ad Aquilonem; venturam, inquam, ad amicitiam inter duos Reges, Patrem & Maritum, nuptiali fœdere copulandam. Verum ea non obtinuit fortitudinem brachii, quia non perseveravit Regioa, Imperii Orientalis viribus subnixa. Nec stetit semen ejus: Filius quippe ejus ab Æmula occisus ast, sicut & ipsa sublata est, & qui aam adduxerant, & Rex ipse *Antiochus*, qui confortabat aam, interfecti sunt. Annos quindecim regnavit *Antiochus Θεὸς*, ut tradunt *Porphyrius*, *Eusebius*, & *Severus Sulpitius*. Huic *Antiocho* tres Chaldaicæ suæ Historiæ Libros dicavista *Berosum*, Beli apud Babylonios Sacerdotem, ait *Tatianus* in Oratione adversus Gentes. A quo *Beroso* cœlestium observationum annorum quadringentorum & octoginta apud Babylonios factarum memoriam fuisse traditam refart *Plinius* Lib. 7. Cap. 55. Quem annorum numerum si a capite *Æræ Nabonassari* deduxerimus, eorum terminus hujus *Antiochi* initium sexcennio tantum anteverterit, ut observat *Usserius* in Annalibus Sacris.

IV. *Antiocho Θεῷ* successit *Seleucus*, ajus filius ea *Laodice* natu major, *Callinicus* a victoriis (quas nullas habuisse legitur) per antiphrasim, & a barba *Pogon* cognominatus. A *Ptolemæo Evergete* Ægypti Rege, mortis *Berenices* sororis suæ ultore, bello gravi lacessitus, Syriam & Ciliciam, superioresque partes trans Euphratem, & Asiam propemodum universam amisit. Deinda eum adversus Asiæ Civitates, quæ defecerant, ingentem classam comparasset, repente orta tempestate classem naufragio amisit. Infelix casus, sed optandus *Seleuco* fuit: Siquidem Civitates, quæ odio ejus ad *Ptolemæum* defecerant, repentina animorum mutatione in naufragii misericordiam versæ, sub illius Imperium redierunt. Mox fortunæ melioris fiducia *Ptolemæo Evergete* bellum intulit: A quo victus, Antiochiam trepidus confugit. Tum datis ad *Antiochum* fratrem literis, auxilium ajus imploravit, oblata illi Asia intra fines Tauri Montis. *Antiochus* autem annorum quatuordecim adolescens, supra ætatem Regni avidus, non virilem dumtaxat, sed sceleratam sumpsit audaciam, totum fratri eripere cupiens. Unde *Hierax* est cognominatus, quia non hominis, sed accipitris indolem in alienis eripiendis præ se ferret. Interea *Ptolemæus*, cum *Antiochum* in auxilium *Seleuco* venire cognovisset, ne duobus reprimendis hostibus impar esset, in annos decem pacem cum *Seleuco* fecit. Sed pace ab hoste data, lacessitus a fratre ast, Mercenario Gallorum Exercitu adjuto. Commisso prælio, *Seleucus* Ancyræ victus est: Sed Galli arbitrati *Seleucum* cecidisse, in ipsum *Antiochum* arma verterunt, quo, stirpe Regia penitus extincta, liberius Asiam depopularentur. Quod ubi sensit *Antiochus*, pacem redimere, societatemque cum illis inire compulsus est. Ita referunt *Justinus* Lib. 27. *Strabo* Lib. 16. & *Plutarchus* Lib. Περὶ Ἀδελφίας. Cum *Antiochum Hieracem* aggressus *Eumenes* Rex Bythiniæ majorem Asiæ partam occupasset, ne tunc quidem fratres, perdito præmio propter quod bellum gerebant concordare potuerunt: Sed omisso externo hoste, in mutuum exitium bellum repararunt. In eo denuo victus *Antiochus*, primum ad *Ariamenem* Regem Cappadociæ Socerum suum, deinda ad *Ptolemæum Evergetem* confugit, a quo arctissima custodia servatus, cum opera cujusdam Meretricis, quam familiarius noverat, deceptis custodibus evasisset, fugiens a latronibus interfectus ast. *Seleucus* quoque *Callinicus* ejus frater iisdem ferme diebus equo præcipitatus interiit. (Ex *Justino* Lib. 27. Cap. 3.) Annos viginti regnavit *Seleucus Callinicus*, secundum *Eusebium* in Chronico. *Seleucus Callinicus.*

V. Illi successit filius natu major *Seleucus Ceraunus* cognominatus. Is adversus *Attalum* Pergami Regem, *Seleucus Ceraunus.*

qui omnem jam cis Taurum Asiam Imperio suo subjecerat, Expeditione suscepta, dolo ab amicis Apaturio Galata, & Nicanore appetitus, veneno in Phrygia periit, cum annis tribus non omnino completis regnasset. (Ex Polybio Lib. 4. Appiano in Syriacis, & Justino Lib. 29. Cap. 1.) Quos sequitur S. Hieronymus Commentario in Cap. 11. Danielis Versum illum 10. explicans: *Filii autem ejus provocabuntur, & congregabunt multitudinem Exercituum plurimorum.*

Antiochus Magnus. VI. Post Seleucum Ceraunum regnavit Antiochus ejus frater, Magnus postea cognominatus. Impuber erat, & quindecim dumtaxat annorum, cum Regnum adiit. Molone Mediæ Præfecto perduelli profligato, domitis Satrapis, qui Provinciis suis imminebant, traducto in Parthiam & Hircaniam adversus Arsacem Exercitu, & bellicæ virtutis specimine his in Expeditionibus edito, in Reges Ægypti Ptolemæos, Philopatorem, & Epiphanem bellum gessit, ejusque Judæam & Syriam eripuit. Variam tamen belli fortunam expertus est; cum in Asia adversus Romanos, a quibus pacem rogare, & gravissimis conditionibus recipere compulsus est, viginti obsidibus datis, & inter eos filio suo Antiocho Epiphane, magnaque vi pecuniæ ad sumptus belli resarciendos in Romanum Ærarium collata: Tum in Ægypto, ubi maximam cladem a Philopatore accepit juxta Raphiæ oppidum, & Syria cedere coactus, missis de pace Legatis, inducias in annum obtinuit. Verum bello paulo ante ejusdem Philopatoris obitum redintegrato, & in filium ejus atque Successorem Ptolomæum Epiphanem converso, quem junctis cum Philippo Macedonum Rege viribus opprimere, & e medio tollere decreverat, ut Regnum ejus inter se dividerent; a Romanis pupilli Regis tutoribus prohibitus ac repulsus est. Postea tamen nova Expeditione facta cum Scopa Duce Ptolemæi juxta Jordanis fontes congressus, eo debellato, multas Cœlesyriæ Urbes, Judæamque recepit. Ista constant ex Appiano in Syriacis, & Polybio Lib. 5. Historiæ & Lib. 15. & in Excerptis Legationibus Cap. 23. & 24. necnon ex Justino, Lib. 29. & 30. Quæ longe ante Daniel prædixerat Cap. 11. Vers. 11. 12. & seq.

Danielis Vaticinium de Antiocho Magno. *Et provocatus Rex Austri egredietur, & pugnabit adversus regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, sed non prævalebit. Convertetur enim Rex Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, sed non prævalebit.* Hæc primam Antiochi Magni in Ægyptum Expeditionem significant, interprete S. Hieronymo in Commentario illius Capitis: *Antiochus Magnus*, inquit, *venit de Babylone in Syriam, quæ eo tempore tenebatur a Ptolomæo Philopatore filio Evergetis, qui quartus regnavit in Ægypto. Cumque pugnasset adversum Duces ejus, imo proditione Theodotii obtinuisset Syriam, quæ per successionem jam a Regibus Ægypti tenebatur, in tantam venit audaciam, contempta luxuria Philopatoris, & magicis artibus quibus inservire dicebatur, ut ultro Ægyptiis bellum conaretur inferre. Et provocatus Rex Austri, &c. Ptolomæus enim cognomento Philopator amissa Syria proditione Theodotii, congregavit plurimam multitudinem, & ingressus est adversus Antiochum Magnum (quem nunc Regem Aquilonis vocat, juxta situm Ægypti & Judææ Provinciæ: Idem enim locus pro qualitate regionis, alteri ad Austrum, alteri ad Aquilonem situs est.) Initoque certamine, juxta Oppidum Raphiæ, quod in foribus Ægypti est, omnem Antiochi amisit Exercitum, & per deserta fugiens, pene captus est; Cumque cessisset Syria, ad extremum fœdere & quibusdam conditionibus pugna finita est. Et hoc est quod Scriptura nunc dicit: Dejiciet multa millia Ptolomæus Philopator, sed non prævalebit. Adversarium enim suum capere non potuit.*

Subdit Daniel Propheta: *Convertetur enim Rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo majorem quam prius: Et in fine temporum annorumque veniet properans cum Exercitu magno, & opibus nimiis. Et in temporibus illis multi consurgent adversus Regem Austri.* Quæ alteram Antiochi Magni Expeditionem in Ægyptum spectant, eodem S. Hieronymo interprete. *Antiochum Magnum*, inquit, *significat: Qui contempta Ptolomæi Philopatoris ignavia, eo quod deperiret Agathocleam Psaltriam: Fratremque ejus & ipsum Agathoclem haberet concubinum: Quem postea Ægypti Ducem constituit, incredibilem de superioribus locis Babylonis Exercitum congregavit. Et Ptolomæo Philopatore mortuo, adversum filium ejus, qui tunc quatuor annorum erat, & vocabatur Ptolomæus Ἐπιφανής rupto fœdere movit Exercitum. Tanta enim dissolutionis & superbiæ Agathocles fuit, ut subditæ prius Ægypto Provinciæ rebellarent, ipsaque Ægyptus seditionibus vexaretur. Philippus quoque Rex Macedonum, & Magnus Antiochus, pace facta, adversum Agathoclem, & Ptolomæum Epiphanem dimicarent, sub hac conditione, ut proximas Civitates Regno suo singuli de Regno Ptolomæi jungerent. Et hoc est quod nunc dicit, Multos consurgere adversus Regem Austri, Ptolomæum scilicet Epiphanem, qui erat ætate puerili.*

Pergit Daniel, ibidem: *Et veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet Urbes munitissimas; & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi ejus ad resistendum, & non erit fortitudo. Et faciet veniens super eum juxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem ejus; & stabit in Terra inclyta, & consumetur in manu ejus.* Quæ verba tertiam Antiochi Magni Expeditionem in Ægyptum spectant, ut S. Hieronymus interpretatur. *Antiochus enim*, inquit, *volens Judæam recuperare, & Syriæ Urbes plurimas, Scopam Ducem Ptolomæi juxta fontes Jordanis, ubi nunc Paneas condita est, inito certamine fugavit, & cum decem millibus armatorum obsedit clausum in Sidone. Ob quem liberandum, misit Ptolomæus Duces inclytos Eropum & Menoclem & Damoxenum. Sed obsidionem solvere non potuit; donec fame superatus Scopas manus dedit, & nudus cum Sociis dimissus est. Quodque ait:* Comportabit aggerem: *Illud significat, quod præsidium Scopæ in Arce Hierosolymorum, adnitentibus Judæis, multo tempore oppugnarit, & ceperit alias Urbes, quæ prius a Ptolomæi partibus tenebantur, Syriæ, Ciliciæ, & Lyciæ. Eo enim tempore capta sunt Aphrodisias, & Soloe, & Zephyrion, & Mallos, & Anemurum, & Selinus, & Coracesium, & Coricus, & Andriace, & Limyra, & Patara, & Xanthus, & ad extremum Ephesus: De quibus universis & Græca, & Romana narrat Historia. Quodque intulit:* Et stabit in Terra inclyta, & consumetur, sive perficietur in manu ejus: *Terram inclytam, sive (ut Septuaginta interpretati sunt) voluntatis, hoc est, quæ complaceat Deo, Judæam significat, & proprie Jerusalem, in qua honorifice susceptus, eos, qui partium Scopæ erant, persecutus est.*

Post hæc, Antiochus filiam suam Cleopatram Ptolomæo Epiphani uxorem dedit, concessa illi dotis nomine Cœlesyria, Phœnice, Judæa, atque Samaria, cum ut juvenem Regem demereretur, ac ad resistendum Romanis auxiliatorem haberet: tum ut ad Regnum Ægypti dolo invadendum & obtinendum viam sibi sterneret. (Ex Appiano in Syriacis, & Josepho Lib. 12. Judaicarum Antiquitatum.) At consilium illud posterius Antiochi inane fuit. Nam Ptolomæus Epiphanes, ejusque Duces, ab illius artibus sibi caverunt, & Cleopatra magis viri partibus & commodis, quam patris studuit. Id etiam prædixerat Daniel Capite laudato: *Et ponet*, inquit, *faciem suam ad tenendum universum Regnum ejus, & recta faciet cum eo, & filiam fœminarum dabit illi ut evertat illud; & non stabit, nec illius erit.* Quem locum S. Hieronymus sic interpretatur: *Volens Antiochus non solum Syriam, & Ciliciam, & Lyciam, & alias Provincias, quæ Ptolomæi fuerant partium, possidere, sed in Ægyptum quoque regnum suum extendere; filiam suam Cleopatram per Euclem Rhodium septimo anno Regni adolescenti despondit Ptolomæo, & tertio decimo anno tradidit; data ei dotis nomine omni Cœlesyria & Judæa. Filiam autem fœminarum per κατονομασίαν vocat; ut est illud Poeticum: Sic ore locuta est: Vocemque his auribus hausi.*

Subdit Daniel, ibidem: *Et convertet faciem suam ad Insulas, & capiet multos: Et cessare faciet Principem opprobrii sui, & opprobrium ejus convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad Imperium Terræ suæ, & impinget, & corruet, & non invenietur.* Conversis omnium in Asiam viribus suis, & navali certamine adversus plurimas Insulas dimicans, cepit Rhodum, & Samum, & Colophonem, & Phocæam, & alias plurimas Insulas, ac Civitates Græciæ expugnavit, ut refert Appianus in Syriacis, & post ipsum S. Hieronymus. Sed L. Scipio, cognominatus Asiaticus, ipsi cum Romano Exercitu occurrit, eoque debellato, & Asia, quæ cis Taurum Montem est, ei adempta, ipsum intra Taurum se continere compulit. *Victus ergo Antiochus, intra Taurum regnare jussus est, & inde fugit ad Apameam ac Susam, & ultimas Regni sui penetravit Urbes. Cumque adversum Elimæos pugnaret, cum omni est deletus Exercitu. Et hoc est quod nunc Scriptura dicit: Quod multas Insulas ceperit, & vincente Exercitu Romano Regnum Asiæ perdiderit, & opprobrium ejus conversum sit in caput ejus, & ad extre-* Hunc cum Scipione Nasica S. Hieronymus confundit.

mum

mum de Asia fugiens, reversus sit ad Imperium Terræ suæ, & impegerit, atque corruerit, & locus ejus non sit inventus.

Cum *Antiochus* gravi tributo pacis a Romanis premeretur, seu inopia pecuniæ compulsus, seu avaritia sollicitatus, adhibito Exercitu, *Jovis Beli* Templum in Elymaide noctu aggressus est, magnamque pecuniæ vim inde abstulit. Qua re prodita, finitimi Barbari absque aliorum ope eum adorti, ipsum cum omni Militia interemerunt. Id constat ex *Diodoro Siculo in Excerptis Valesii*, pag. 291. & 298. *Strabone* Lib. 16. & *Justino* Lib. 32. Qui tamen in Templi nomine ab aliis discrepat, *Didymei Jovis* Templum vocans. A Sodalibus, quos temulentus in convivio pulsaverat, occisum fuisse scribit *Aurelius Victor* Libro *De Viris Illustribus*, Cap. 54. Annos regnavit trigintasex.

Seleucus Philopator.

VII. *Antiocho Magno* successit ejus filius *Seleucus Philopator*, (*Soter* a Josepho dictus Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 3.) minsus Princeps, nec admodum potens, propter cladem quam Pater acceperat. Is fratrem *Antiochum* obsidem a Romanis recepit, dato in ejus vicem filio suo *Demetrio*. Pervenerat jam *Athenas Antiochus*, *cum Seleucus* insidiis *Heliodori* cujusdam Purpurati oppressus est, cum annos duodecim regnasset, ut testantur *Appianus* in Syriacis, *Eusebius*, & *Severus Sulpitius*. De ipso intelligitur Vaticinium istud

Danielis Vaticinium.

Danielis Cap. 11. 20. *Et stabit in loco ejus* (nempe Antiochi Magni) *vilissimus*, *& indignus decore Regio*; *& in paucis diebus conteretur*, *non in furore*, *nec in prælio*. Hæc enim verba *S. Hieronymus* sic interpretatur: *Seleucum dicit cognomento Philopatorem*, *filium Magni Antiochi*, *qui nihil dignum Syriæ*, *& Patris gessit Imperio*, *& absque ullis præliis inglorius periit*.

Antiochus Epiphanes.

VIII. Illi successit *Antiochus Epiphanes*, id est, *Illustris* sive *Nobilis*, ejus frater, aliis Ἐπιμανὴς id est, *Insanus* a fanaticis moribus appellatus (Ex *Polybio*,) qui *Attali*, & *Eumenis* opera Regnum obtinuit: legitimum hæredem frustratus *Demetrium* Seleuci filium. De persecutione ab ipso in Judæos excitata, in Libris Machabæorum descripta, & a *Daniele* prædicta, relege quæ diximus Cap. 1. Articulo 3. Adversus *Ptolomæum Philometorem* Ægypti Regem bella gessit, & prima in Ægyptum incursione magnam ejus partem occupavit. *Ptolomæus* enim *Epiphanes* moriens, duos e *Cleopatra Antiochi Magni* filia liberos reliquerat; *Ptolomæum Philometorem*, qui Patri successit, & *Ptolomæum Evergetem*. Mortua *Cleopatra*, Tutores *Philometoris* ab *Antiocho Epiphane* Syriam aliasque Provincias repetunt, quæ Ægyptiis a Syriæ Regibus ademptæ fuerant. *Antiochus* cum Exercitu in Ægyptum irrupit. Cui *Ptolomæus* cum copiis occurrit: Sed Ducum suorum perfidia superatus est. Hac clade Alexandrini ad seditionem excitati, excluso *Philometore*, ad ejus fratrem *Ptolomæum Evergetem* Regnum deferunt. *Philometor* ad *Antiochum* confugit, qui hanc occasionem cupide amplexus, Ægyptum occupavit: Et Alexandriam aggressus irrito conatu, relicto Memphi Majore *Ptolomæo*, in Syriam rediit. Interim *Philometor* cum *Antiochi* conatus & consilia subodoratus esset, *Cleopatræ* sororis simul & uxoris intervento cum fratre paciscitur, ut ambo communiter regnarent. Qua fratrum concordia offensus *Antiochus*, rursus in Ægyptum cum Exercitu profectus est, bellum ambobus illaturus. Ubi Romanorum Legati *C. Popilius & C. Decimus*, illum a ceptis absterruerunt. *C. Popilius* procul salutanti Regi, & dexteram porrigenti, Tabellas Senatusconsultum continentes tradidit, quibus bellum adversus *Ptolomæum* extemplo finire jubebatur. Perlectis Tabellis, cum velle se adhibitis amicis de præsenti negotio deliberare *Antiochus* respondisset, *Popilius* virga quam in manu gerebat viteginea Regem circumscripsit; & priusquam circulo descripto excederet, Tabellis eum respondere jussit. Obstupefactus *Antiochus* mandato tam insolito, ubi parumper hæsitasset: *Faciam*, inquit, *quod Romani jubent*. Tum demum *Popilius* dextram Regi tanquam socio & amico porrexit. Paucorum deinde dierum ac certo numero definitorum spatio concesso, *Antiochus* copias suas in Syriam reduxit, tempori cedendum ratus. Ita constant ex *Polybio* Legatione 92. *Tito Livio* Lib. 45. *Appiano* in Syriacis, *Vellejo Paterculo* Lib. 1. Cap. 10. *Valerio Maximo* Lib. 6. Cap. 4. *Justino* Lib. 34. Cap. 3. *Plutarcho* in Apophtegmatibus Cap. 32. & *Cicerone* Philippica 8. Hæc a *Daniele* prædicta sunt Cap.

Danielis Vaticinium de Antiocho Epiphane.

11. 21. & seq. *Et stabit in loco ejus* (nimirum Seleuci Philopatoris) *despectus*, *& non tribuetur ei honor Regius*: *& veniet clam*, *& obtinebit Regnum in fraudulentia*. *Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie ejus*, *& conterentur*: *Insuper & Dux fœderis*. *Et post amicitias cum eo faciet dolum*: *& ascendet*, *& faciet quæ non fecerunt Patres ejus*, *& Patres Patrum ejus*: *Rapinas*, *& prædam*, *& divitias eorum dissipabit*: *& contra firmissimas cogitationes inibit*: *& hoc usque ad tempus*. *Et concitabitur fortitudo ejus*, *& cor ejus adversum Regem Austri in Exercitu magno*. *Et Rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis*, *& fortibus nimis*: *& non stabunt*, *quia inibunt adversus eum consilia*. *Et comedentes panem cum eo*, *conterent illum*, *Exercitusque ejus opprimetur*, *& cadent interfecti plurimi*. *Duorum quoque Regum cor erit ut malefaciant*, *& ad mensam unam mendacium loquentur*, *& non proficient*: *Quia adhuc finis in aliud tempus*. *Et revertetur in Terram suam cum opibus multis*: *& cor ejus adversum Testamentum Sanctum*, *& faciet*, *& revertetur in Terram suam*. *Statuto tempore revertetur*, *& veniet ad Austrum*: *& non erit priori simile novissimum*. *Et venient super eum Trieres*, *& Romani*: *& percutietur*, *& revertetur*, &c. *Antiochus Epiphanes* despectus dicitur ob mores ab omni non tantum Principis dignitate, sed & viri honesti gravitate alienos, quos ex *Polybio* nobis late descriptos dedit *Athenæus* Lib. 5. & 10. Nec ipsi Regius honor debebatur, aut jure tribuebatur, quia Lege successio Regni pertinebat ad fratrem ejus *Seleucum Philopatorem*, & ad ejusdem *Seleuci* filium *Demetrium*. Sed venit clam, & obtinuit Regnum fraudulenter, simulatione clementiæ Populum Syriæ illiciens. Et brachia, id est, vires *Heliodori*, qui *Seleucum Philopatorem* occiderat, & Syriæ Regnum affectabat, expugnavit, contrivitque, *Attalo & Eumene* faventibus. Quin & Ducem fœderis, sive (ut in Hebræo habetur,) Principem fœderis, id est, Principem cum ipso fœderatum, *Demetrium* scilicet filium *Seleuci Philopatoris* dolo circumvenit, efficiendo per amicos, quos Romæ habebat, ut *Demetrius* Romæ retineretur, ipse interim eo absente res suas promovens. Initia quidem *Antiochi* exigua in Syria fuerunt, sed paulatim crevit & roboratus est, totamque Syriam subditam habuit. Majores autem suos Syriæ Reges tum exactionibus, tum largitionibus superavit, gazas quas sibi bello pepererant, aut ex tributis contraxerant, in Milites suos, & in *Attalum & Eumenem* profundendo. Fuit enim *magni animi & largitor* (inquit *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum* Cap. 2.) Et ad occupandam Ægyptum cogitationes consiliaque sua convertens, idque per annos aliquot volvens animo, adversus *Ptolomæum Philopatorem*, quod is sibi jus in Syriam vindicaret, magnum exercitum duxit. Cui Rex Austri, *Ptolomæus* scilicet *Philometor* Ægypti Rex, multis fretus auxiliis obstitit; ita ut spes esset vincendi *Antiochum*, si res ejus ab *Eulæo* & *Lenæo* Tutoribus Regnique Administris bene gestæ fuissent. Sed a familiaribus suis proditus est *Philometor*, & exercitus ejus oppressus est inter *Casium Montem*, & *Pelusium*. Deinde Memphitide inter se convenere duo Reges, specie amici, animo infidi, suspectique mutuo, *Antiochus Epiphanes*, & *Ptolomæus Philometor*. Nec tamen doli successerunt; quia illorum eventus in aliud tempus a Deo dilatus est. Opimis itaque spoliis onustus *Antiochus* in Syriam reversus est, cogitationes interim contra Legem Dei & Judaicam Religionem volvens animo. Verum reversus est, & iterum venit ad Austrum, id est, in Ægyptum, tempore a Deo statuto, specie adjuvandi *Ptolomæum Philometorem* contra seditiosos Alexandrinos, qui *Ptolomæo Evergeti* minori ejus fratri Regnum detulerant: cæterum eo animo ut utrumque everteret. Sed non fuit ei secunda hæc expeditio tam felix quam prima. Nam C. *Popilius* Romanorum Legatus, qui ad Delum præsidio Navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in Macedonia, & statione summotos hostium lembos audivit, dimissis & ipse Atticis Navibus, ad susceptam Legationem peragendam in Ægyptum navigavit, ut prius occurrere posset *Antiocho*, quam ad Alexandriæ Mœnia accederet. Cui cum Senatus, Populique Romani Mandata significasset, maximo dolore affectus *Antiochus*, Ægypto exire, præsidiaque & classem abducere, & in Syriam protinus reverti coactus est. Hæc genuina supradicti *Danielis* Oraculi & plana explicatio secundum literalem sensum, ex *Sutlesio* antiquo Scriptore, quem secutus est *Porphyrius* a *S. Hieronymo* citatus, deprompta. Quam tamen sequimur absque præjudicio interpretationis alterius, quam *S. Hieronymus* & alii Auctores Ecclesiastici amplectuntur, qui hæc omnia de Antichristo intelligenda contendunt. Annis undecim regnavit *Antiochus Epiphanes*. De cujus morte legenda quæ diximus Cap. 1. Artic. 3.

IX. *Antiocho Epiphani* successit *Antiochus Eupator* *Antiochus Eupator.*

ejus filius, quem *Lysias* ab *Epiphane* in Syrie relictus Regem constituit. Suscepto Regno, *Lysiam*, a quo fuerat educatus puer, universi Regni negotiis præfecit, speciatim vero Cœlesyriæ & Phœniciæ Primarium Ducem creavit. Cum *Philometore Ptolomæo* bellum gessit, necnon cum Judæis. A *Demetrio Sotere* Seleuci *Philopateris* filio, qui Roma clam ensugerat, & in Syria magno favore hominum exceptus fuerat, peremptus est, eum annos duos regnasset. *Demetrio* fugæ auctor fuit *Polybius Historicus*, tum Romæ degens, brevi pittacio ad eum misso, in quo gnomæ istæ erant descriptæ:

Polybius Historicus.

Cunctaris? Illuc nempe tendis, o miser,
Ubi atra nox. Fortuna fortes adjuvat.
Aude, periclitare, age quid. Non feceris,
Aut feceris. Prius omnia quam te deseras.

Additu & *Epichermi* dicto illo: *Sobrius esto: Nemini fidem adhibendam memento: Hi sunt nervi prudentiæ.*

Demetrius Soter.

X. Itaque *Antiocho Eupatori* successit *Demetrius Soter* cognominatus. Confirmatus in Regno, coronem auream decem mille nummorum Romam misit, gratias agent, quod obses habitus esset liberaliter, simulque *Leptinem* dedidit homicidam *Octavii*. Senatus coronam accepit: *Leptinem* vero non, quesi id crimen commune esset Syris omnibus. *Demetrius* acceptis mille talentis, pulso *Ariarath* Cappadocum Rege, *Holophernem* ejus, ut ferebetur, fratrem, in Regnum induxit, quamvis Romanis placeret utrumque fratrem regnare pariter. Sed eum & hi pulsi essent, & non multo post *Ariobarsanes*, armis *Mithridatis* Regis Pontici, Mithridaticum bellum ob hanc causam, & quasdam alias eaortum est. Quo durente Syrorum Regia sæpe mutavit Dominos, continuata nihilominus stirpis serie; ut scribit *Appianus* in *Syriacis*. Antiocheni a *Demetrio Sotere* deficientes, adjuvantibus *Ptolomæo* Rege Ægypti, *Attalo* Rege Asiæ, & *Ariarathe* Cappadociæ, bello a *Demetrio* lacessitis, quemdam sortis infimę Juvenem subornant, qui Syriæ Regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei *Alexandri* inditur, genitusque ab *Antiocho* Rege dicitur. Tantum odium *Demetrii* apud omnes erat, ut Æmulo ejus non vires Regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. inquit *Justinus* Lib. 35. Cap. 1.)

Alexander Balas.

Hic *Alexander homo ignotus & incertæ stirpis* in Epitome L. 52. *Titi Livii* fuisse dicitur. *Antiochi Epiphanis* filius suppositititus ab *Athenæo* Lib. 5. Cap. 10. *Falso in Seleucidarum Genus se ingerens*, ab *Appiano* in Syriacis. *Adolescens Rhodi educatus, Antiochi se esse filium falso ditiitans*, a *Severo Sulpitio* Lib. 2. Historiæ Sacræ, *Balas*, a *Strabone* Lib. 16. *Balles*, a *Josepho* Lib 13. Cap. 8. cognominatus. Hunc una cum *Laodicee* filia *Antiochi Epiphanis* Romam secum duxit *Heraclides*, quem Ærario Babylonico *Antiochus* quondam præfecerat, ut Senatus Populique Romani favorem & opem ad repetendum Syriæ Regnum, velut hæreditario jure sibi debitum rogaret (Ex *Polybio* Legatione 138.) *Alexander* admirabili rerum varietate pristinarum sordium oblitus, totius ferme Orientis viribus succinctus, bellum *Demetrio* infert, victumque vita pariter ac Regno spoliat. Quamquam nec *Demetrio* animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, & Regibus bellum restituentibus, multe millia in acie cæcidit. Ad postremum tamen invicto animo inter confertissimos fortissime dimicant, cecidit (inquit *Justinus*, Lib. 35. Cap. 1.) Annos duodecim regnavit *Demetrius Soter*, ut testantur *Polybius* Lib. 3. *Porphyrius*, *Eusebius*, & *Severus Sulpitius*, quamvis undecim tantom *Josephus* ipsi tribuat.

XI. Cum *Ptolomæi Philometoris* præcipue opera (teste *Appiano* in Syriacis) *Alexander Demetrium* vita pariter & Regno exuisset; missis ad *Ptolomæum* Legatis, filiam ejus matrimonio sibi jungendam expetiit. Quo libenter annuente, *Ptolomæus* cum filia sua *Cleopatra*, Seleucidarum generi, & Syriæ fatali femina, ex Ægypto egressus venit *Ptolemaidem*, ubi Nuptiæ Regio apparatu celebratæ sunt. *Demetrius* major natu *Demetrii Soteris* filius, annos pubertatis egressus, audita *Alexandri* luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum inter scortorum greges desidem in Regia tenebant, cum multis mercenariis Militibus, quos a *Lasthene* Cretensi acceperat, solvens, ab ea Insula trajecit in Ciliciam. Cujus rei nuntio territus *Alexander*, mox e Phœnicia properavit Antiochiam, ut res ejus ante *Demetrii* adventum in tuto constitueret. Antiochiæ vero Præfecturam *Hieraci* ac *Diodoto* (qui & *Tryphon* 1. Machab. 11. 39.) tradit. Interim *Ptolomæus Philometor* insidias in *Alexandrum Balam* generum suum comparans, solvendæ rationes affinitatis prætexuit, Ptolemaide enim ab *Ammonio* Ministro *Alexandri* structas sibi fuisse insidias conquerebatur; cumque ad supplicium deposceretur, *Alexandrum* dedere illum noluisse. Quamobrem ablatam ab *Alexandro* filiam suam *Cleopatram Demetrio* in Matrimonium dedit, ejus in paternum Regnum restitutionem pactus. *Ptolomæus* Antiochiam ingressus, & a Civibus Rex salutatus, duo capiti diademata circumposuit, Asiæ, sive Syriæ, & Ægypti. Sed Ægypti Imperio se contentum fore dictitans, Antiochenis persuasit, ut *Demetrium* reciperent: pollicitus eum majorem rationem habiturum recentis eorum beneficii, quam odiorum quæ illis cum patre ejus intercesserant. Antiocheni itaque veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt. Sed & Milites paterni, favore Juvenis accensi, prioris sacramenti Religionem novi Regis superbiæ præferentes, signa ad *Demetrium* transferunt: Atque ita *Alexander* non minori impetu fortunæ destructus, quam elatus, primo prælio victus interficitur; deditque pœnas, & *Demetrio*, quem occiderat, & *Antiocho*, cujus mentitus originem fuerat. (Ex *Josepho* Lib. 13. Cap. 8. *T. Livio* Lib. 3. *Justino* Lib. 35. Cap. 2.) Ad Oenopatem fluvium prælio victus, ad Arabiæ Dynastam fugerat, quem Auctor Lib. 1. Machabæorum *Zabdielem*, Josephus *Zebelum*, Diodorus Siculus in Excerptis Valesii *Dioclem* nominat; ubi a suis, ad *Demetrium* proprii commodi causa deficientibus, dolo necatus est. *Alexandri Balæ* Regno post cædem *Demetrii Soteris* quinquennium *Josephus* tribuit: *Eusebius* in Chronico posteriore decem. *Josephi* calculus cum Scripturæ Sacræ Chronologia magis convenit.

Demetrius Nicator.

XII. Post *Alexandri Balæ* mortem, solus Syriæ Regnum obtinuit *Demetrius*, qui quod alienum a familia sua vicisset, idem cum *Seleuco I.* Regiæ Stirpis auctore *Nicanoris* sive *Nicatoris* cognomentum accepit. Contra hunc *Diodotus* sive *Tryphon* unus ex Alexandri Balæ Ducibus, in Arabiam profectus, *Antiochum* ejusdem *Alexandri* filium, qui apud *Malchum* Regem educabatur, ęgre impetratum Regem constituit; dum interim *Demetrius* Laodiceæ moratus conviviis celebrendis, atque hujusmodi luxu segne otium tereret, multosque injuriis a se abalienaret. Cum autem ab ejus Imperio Civitates passim deficerent, ad abolendam inertię maculam bellum Parthis inferre statuit: Cujus adventum non inviti Orientis Populi videre, & propter *Arsacidæ* Regis Parthorum crudelitatem, & quod veteri Macedonum Imperio essueti, novi Populi superbiam indigne ferebant. Itaque cum & Persarum, & Elymęorum, Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur; traductusque per ora Civitatum, Populis qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniem, honorifice habitus est a *Phraate*, qui *Arsacidæ* successit, Regisque sororem *Rhodogunam* in matrimonium duxit. (Ex *Appiano* in Syriacis, & *Justino* Lib. 36. Cap. 1.) Interim *Diodotus*, qui sibi *Tryphonis* nomen indiderat, Syriæ Regnum affectant, *Antiochum* Alexandri Balę filium per fraudem e medio sustulit: Corruptis quidem Medicis, qui illum calculi dolore consumi ad Populum mentiti, dum secant illum, occiderunt. *Tryphon* vero Syriæ Regnum invasit, tenuitque annis tribus, teste *Josepho* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 9.

Antiochus Sidetes.

XIII. Dum Regno Syriæ *Tryphon* incubaret, *Antiochus Demetrii Soteris* filius *Demetrii Nicatoris* frater, cognomento *Sidetes*, audita *Demetrii* fratris calamitate, ad paternum Regnum obtinendum e Rhodo in Syriam profectus est. Accepta in Matrimonium *Cleopatra Demetrii Nicatoris* fratris sui conjuge, Seleucię cum liberis inclusa, fraternum Imperium brevi recuperavit. Post hæc adversus Parthos Expeditionem suscepit, ut *Demetrium* fratrem liberaret. *Phraates* Rex Parthorum rebus suis metuens, dimisit *Demetrium*; ut scribit *Appianus* in Syriacis. *Justinus* tamen Lib. 38. Cap. 10. retentum a Parthis *Demetrium* affirmet, ut adversus *Antiochum* illo uterentur, ac Syriam invaderent. Quibus auditis, *Antiochum* bellum intulisse, & cum tribus pręliis victor Babyloniam occupasset, magnum haberi cœpisse; ita ut omnibus Populis ad eum deficientibus, nihil Parthis reliqui pręter patrios fines fuerit. *Demetrium* vero, quod absente fratre Regnum suum recuperaret, eumque ad sua tuenda a Parthia revocaret, fuisse dimissum. Interim *Antiochus Sidetes* in pręlio cecidit, cum regnasset annos novem, secundum *Eusebium*. A Parthis occisum scribunt *Julius Obsequens* Libro de Prodigiis, *Justinus* Lib. 38. Cap. 10. & Lib. 39. Cap. 1. *Josephus* Lib. 13. Cap. 16. *Eusebius* in Chronico, & *Orosius* Lib. 5. Cap. 10. Victum sibi ipsi manus intulisse, refert *Appianus* in Syriacis.

Re-

Rebus male gestis, e loco quodam se præcipitem dejecisse; scribit *Ælianus* Lib. 10. *de Animalibus*, Cap. 34.

Demetrius Nicator iterum regnat.

XIV. Post *Antiochi Sidetis* mortem *Demetrius Nicator* ejus frater in Regnum postliminio restitutus est. Ab uxore *Cleopatra* necatum scribit *Appianus* in Syriacis, æmulatione percita, quod *Rhodogunam* Parthorum Regis filiam uxorem duxisset. *Justinus* Lib. 39. Cap. 1. narrat eumdem, cum Ægypto bellum intulisset, Syriæ Regno excidisse. Antiocheni enim, duce *Tryphone*, superbiam Regis execrati, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apamenii, cæteræque Civitates exemplum secutę, per absentiam Regis a *Demetrio* defecere. *Ptolomæus* quoque Rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cum cognovisset *Cleopatram* sororem suam, opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & *Demetrium* generum in Syriam profugisse, immisit Juvenem quemdam Ægyptium, *Protarchi* negotiatoris filium, qui Regnum Syriæ armis peteret. Et composita fabula, quasi per adoptionem *Antiochi* Regis receptus in familiam Regiam esset, nec Syris quemlibet Regem aspernantibus, ne *Demetrii* paterentur superbiam. Nomen Juveni *Alexandri* imponitur, auxiliaque ab Ægypto ingentia mittuntur. *Demetrius* autem victus ab *Alexandro*, cum undique circumstantibus malis premeretur, ab uxore etiam & filiis desertus, cum Tyrum religione Templi se defensurus petiisset, navi egressus, Præfecti jussu interfectus est. Ita refert *Justinus* Lib. 39. Cap. 1. Regnavit *Demetrius* annis quinque antequam a Persis caperetur, & rursus annis quatuor post *Antiochi Sidetis* mortem.

Antiochus Grypus.

XV. Duos ex *Demetrio Nicatore* filios habuit *Cleopatra*, *Seleucum*, & *Antiochum*, *Grypum* propter nasi magnitudinem cognominatum: Ex *Antiocho* vero *Sidete* *Antiochum*, cognomine *Cyzicenum*. *Grypum* Athenas, *Cyzicenum* Cyzicum educandum miserat. *Seleucum* qui mox post patris obitum, sine ejus auctoritate diadema sumpserat, sagitta sua manu emissa confixit, sive metuens ne ille patris necem ulcisceretur, sive eodem furore gerens omnia. *Antiochus Grypus*, Rex a Matre constitutus est, ea lege ut nomen Regis penes filium, jus autem omnis Imperii penes Matrem esset. Interim *Alexander* ille cognomento *Zebina*, occupato Syriæ Regno tumens successu rerum, spernere jam etiam ipsum *Ptolomæum*, a quo fuerat subornatus in Regnum, superba insolentia cœpit. Itaque *Ptolomæus* reconciliata Sororis gratia, destruere *Alexandri* Regnum decrevit. Mittit igitur ingentia *Grypo* auxilia & filiam *Tryphenam* eidem Regi nupturam, ut Populos in auxilium Nepotis, non societate tantum belli, verum & affinitate sua solicitaret. Nec res frustra fuit. Nam cum omnes *Grypum* instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab *Alexandro* deficere cœpere. Commisso prælio, victus *Alexander*, Antiochiam profugit: Ibi inops pecuniæ, cum stipendia Militibus deessent, Templo *Jovis* solidum ex auro Victoriæ signum detraxit, facetis jocis sacrilegium circumscribens: Nam *Victoriam commodatam sibi ab Jove esse* dicebat. Paulo post cum ipsius *Jovis* aureum simulacrum tacite auferri jussisset, deprehensusque in sacrilegio, concursu multitudinis esset in fugam versus, magna vi tempestatis oppressus, ac desertus a suis, a latronibus captus, perductusque ad *Grypum*, ab eo cæsus est. Cum vero *Cleopatra* filii sui *Antiochi Grypi* reportata de *Alexandro Zebina* victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed *Grypus* præscitis jam ante insidiis, veluti pietate cum Matre certaret, bibere ipsam jubet, abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, solam defensionem sceleris superesse affirmans, si bibat quod filio obtulit. Sic victa Regina, veneno quod filio paraverat, extinguitur. Parta igitur Regni securitate, *Grypus* octo annis quietem & ipse habuit, & Regno præstitit. (Ex *Appiano* in Syriacis, *Justino* Lib. 39. Cap. 2.) Deinde æmulum Regni habuit *Antiochum Cyzicenum* Fratrem suum: quem cum veneno tollere voluisset, ut maturius armis, cum eo de Regno contenderet, excitavit. *Cleopatram Ptolomæi Lathuri* conjugem a viro dimissam uxorem duxit; quę Antiochiæ, ubi tum erat, a *Grypo* capta, *Gryphinæ* sororis jussu necata est. *Cleopatræ* Manibus ejusdem *Gryphinæ* sanguine *Antiochus Cyzicenus* postea parentavit; expulsoque fratre, regnavit in Syria. *Grypus* Imperio exutus, Aspendum secessit, indeque *Aspendii* cognomen est adeptus. Regnum vero suscepit *Cyzicenus* anno primo Olympiadis 168. Anno sequenti, Aspendo rediens *Antiochus Grypus* Syriam obtinuit. *Cyzicenus* vero, diviso Imperio, Cœlesyria potitus est. Demum *Antiochus Grypus*, ab *Heracleone* occisus est, cum vixisset annos quadragintaquinque; regnasset vero viginti sex. Ista constant ex *Appiano* in Syriacis, *Justino* Lib. 39. Cap. 2. *Josepho* Lib. 13. Cap. 21. & *Porphyrio* in *Græcis Eusebianis Scaligeri*. Quinque post se reliquit filios, *Seleucum*, *Antiochum*, *Philippum*, *Demetrium*, *Eucærum*, *Antiochum* alterum *Dionysium* cognominatum.

Antiochus Cyzicenus.

XVI. *Antiochus Cyzicenus* a *Seleuco* filio *Antiochi Grypi* natu majore bello appetitus, & cum eo congressus prælio victus est; & cum ab equo in hostium castra abriperetur, jamjam capiendus, se ipsum interemit; postquam annos octodecim regnasset. (Ex *Porphyrio* in Græc. *Eusebii*) Illum in prælio a *Seleuco* captum, & neci traditum, scribit *Eusebius*. Cum filius *Antiochi Grypi* bello congressum interiisse refert *Trogus*, *Lib.* 40.

Seleucus Antiochi Grypi filius.

XVII. *Antiocho Cyziceno* successit *Seleucus Sextus*, filiorum *Antiochi Grypi* natu maximus: Qui quoniam violentus & supra modum tyrannicus fuit, Mopsuestiæ, quod est oppidum Ciliciæ, populari seditione in Gymnasio crematus est, teste *Appiano* in Syriacis. Ab *Antiocho Cyziceni* filio vivum exustum fuisse, *Eusebius* in Chronico refert. Cum fugisset in Urbem, & percepisset Mopsuestianos vivum ipsum comburere voluisse, sibi ipsi manus intulisse scribit *Porphyrius in Græc. Eusebii Scalig.* Regnavit anno Græcorum centesimo decimoquinto.

Antiochus Pius.

XVIII. *Antiochus & Philippus* gemelli fratres *Seleuci* fratris sui mortem ulti, *Mopsuestiam* expugnarunt ac diruerunt. Superveniens vero *Cyziceni* filius *Antiochus Eusebes*, id est, Pius cognominatus, prælio eos superavit: Et *Antiochus* quidem equo in Orontem e pugna fugiens in flumine submersus est. Frater vero illius *Philippus*, & *Antiochus Pius* ab anno secundo Olympiadis centesimæ septuagesimæ primæ simul regnare incipientes, de universo Syriæ Regno obtinendo inter se decertarunt. *Ptolomæus Lathurus* Ægypti Rex quartum *Antiochi Grypi* filium *Demetrium Eucærum* Cnido accitum Regem Damasci constituit. Cui cum fratre *Philippo* copias conjungenti *Antiochus Pius* strenue restitit, ut refert *Josephus* Lib. 13. Cap. 21. Victus tandem *Antiochus* ad Parthos fugere coactus est, ut testantur *Porphyrius*, & *Eusebius* in Chronico. Galadenorum Regina cum Parthis interim bellum gerente, in ejus auxilium vocatum *Antiochum Pium* fortiter in prælio dimicantem occubuisse; atque ita Syriæ Regnum penes duos fratres *Grypi* filios *Philippum* atque *Demetrium Eucærum*, remansisse scribit *Josephus* ibidem. Cum biennio, quod *Philippo Grypi* filio tribuit, Seleucidarum Imperium terminat *Eusebius* in Chronico. Sed cum post hoc tempus & *Antiochum Pium* a *Tygrane* Rege Armenię pulsum fuisse testetur *Appianus* in fine Syriacorum; & *Philippum* cum duobus fratribus suis *Demetrio Eucæro* & *Antiocho Dionysio* Damasci Regibus bellum gessisse, & Syriæ Regno potitum fuisse, doceat *Josephus*, Lib. 13. Cap. 22. & 23. verisimilius est, *Antiochum Pium* a Parthis reducem, suam Syriæ partem, quam per biennium *Philippus* occupaverat, recuperasse; & *Philippum* ut damnum illud resarciret, de Regno Damasceno ditioni suæ adjiciendo cum fratribus suis *Demetrio* & *Antiocho* contendisse, reliquamque omnem Syriam a *Cyziceni* filio non possessam sibi vendicasse.

Philippus & Demetrius Eucærus Antiochi Grypi filii.

Quorum certaminum a *Philippo* partim cum *Antiocho Pio*, partim cum fratribus suis per octo sequentes annos habitorum tandem pertæsi Syri, *Tygranis* Armeniæ Regis Imperio se subjecerunt, ut refert *Justinus* initio Lib. 40. *Antiocho* vero *Pii* cognomentum per ironiam a Syris datum censet *Appianus*, quod *Selenem* duxisset, quæ prius & patri ejus *Cyziceno*, & patruo *Grypo* nupserat; indeque merito divina ultione a *Tygrane* pulsum fuisse.

Syri Tygranis Armeniæ Regis Imperio se subjicient.

Tygranem quatuordecim annis Syriæ Regnum tenuisse *Appianus* asserit, *Justinus* vero octodecim annis. Post *Tygranem* Regnum occupavit *Antiochus Pii* filius ex *Selene* genitus, educatus in Asia, & inde cognominatus *Asiaticus*. Hunc *Pompejus* Regno Syriæ privavit. *Appianus* in fine Syriacorum, regnatum esse ait in familia Seleucidarum per annos ducentos septuaginta. Falsum *Appiani* calculum esse contendit *Petavius* Libro *de Doctrina Temporum*, Cap. 45. ducentos viginti sex annos Regni Seleucidarum ab initio *Seleuci* numerans, & duodecim amplius, si a morte *Alexandri* numerus inchoetur.

Antiochus Asiaticus.

§. II.

De Ptolomæorum, sive Regum Ægypti post Alexandri Magni mortem successione.

Ptolomæus Lagi.

I. PRimus ex *Alexandri Magni* Successoribus in Ægypto, Libya, Cyrenaica, & omni illa Arabię parte quæ Ægypto adjacet, imperare cœpit *Ptolomæus Lagi* filius. A Macedonibus *Philippi* patris *Alexandri* filius fuisse credebatur. Mater enim *Arsinoe* ex *Philippo* gravida, in uxorem ab eo tradita est *Lago* obscuro cuidam

Macedoni. Unde cum aliquendo *Ptolomeus* Grammaticum quemdam ob inscitiam subsannans, interrogasset, *Quis Pelei fuisset pater? Lagi patrem* a Rege sibi nominari petiit, obscuritatem generis illius eo dicterio perstringens, ut refert *Plutarchus Lib. De Ira cohibenda*. Legendus & *Pausanias in Atticis*, & *Q. Curtius* Lib. 9. Cap. 15. Quamoii autem initio non Rex, sed Satrapa sive Præfectus appellaretur, neque Diadema nomenque Regium nisi post annos sexdecim vel septemdecim usurpaverit; nihilominus ab eo anno quo *Alexander* obiit, annos quadraginta Principatus *Ptolomæi Lagidæ* numerant *Lucianus in Macrobiis*, *Dexippus in Græcis Eusebianis Scaligeri*, *Porphyrius* ibidem, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, *Eusebius in Chronico*, *S. Epiphanius* Lib. *De Ponderibus & Mensuris*, & alii. Syriam totam & Phœniciam *Ptolomæus Lagi* subegit Duce *Nicanore*: Ac Hierosolymis dolo occupatis, ed centum hominum millia ex Judæa in Ægyptum traduxit; ex quibus circiter trigesies mille selectos in Exercitum stipendiis amplioribus recepit, iisque maxime fidis Ægypti præsidie munita commisit. Reliquam varo turbam seniorum, juniorum, ne mulierum concessit Militibus in servitutem, ut constat ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 1. & e. & *Eusebio* in Chronico. Capta ab eo Hierosolyma commemorat *Agatharcides Cnidus* apud *Josephum Lib. 1. contra Appionem*, & Lib. 1e. *Antiquit.* Cap. 1. *Qui vocantur Judæi*, inquit, *habitant omnium munitissimam Civitatem, quam Hierosolymam vocare solent indigenæ. Hi septima die vacare consueverunt, & neque arma illa die gestare, neque agriculturam attingere, neque alterius cujuspiam ministerii curam habere: Sed in locis sacris manus extendentes, orare usque ad vesperam. Ingrediente vero Civitatem Ptolomæo Lagi cum exercitu, & hominibus eorum qui Civitatem custodire debebant, observantibus insipientiam; Patria quidem acerbum suscepit Dominum, Lex vero convicta est malam habere consuetudinem.* Hierosolymorum mœnia a *Ptolomæo* diruta, addit *Appianus* in *Syriacis*. Grave illi bellum fuit cum *Antigono* Asiæ Rege, ejusque filio *Demetrio*, varia belli fortuna, sed post *Antigoni* mortem, qui in prælio cecidit, felice. Princeps fuit literarum amans. Res ab *Alexandro Magno* gestas scriptis prodidit, teste *Arriano*. Quam *Ptolomæi* Historiam laudat *Plinius* Lib. 12. ejusdemque meminit *Plutarchus* in Vita *Alexandri*. Bibliothecam instructissimam Alexandriæ instituit, cui *Demetrium Phalereum* præfecit, Atheniensem Philosophum, & suæ olim Urbis Moderatorem, de quo legendus *Diogenes Laertius*. Ejus cum laude meminit *Cicero* Lib. 5. *De Finibus Bonorum & Malorum*, Cap. 20. *Princeps*, inquit, *hujus Civitatis Phalereus Demetrius cum patria pulsus esset injuria, ad Ptolomæum se Regem Alexandriæ contulit. Qui cum in hac ipsa Philosophia, ad quam te hortamur, excelleret, Theophrastique esset Auditor: multa præclara in illo calamitoso otio scripsit, non ad usum aliquem suum, quo erat orbatus: sed animi cultus ille erat ei quasi quidam humanitatis cibus.* Æneis statuis trecentis & sexaginta, quot dies annus habere credebatur, honoratus est, ut refert Varro. *Ptolomæo Lagi* a Consiliis ac Studiis erat, atque inter amicos præcipuus: Verum e *Ptolomæo Philadelpho* omni honore privatus est, quod *Ptolomæo Lagi* consilium dedisset, ut susceptos ex *Eurydice* liberos Regni successores designaret, non *Philadelphum* ex *Berenice* genitum. Propterea mœrore confectus, aspidis morsu e vita migravit. Ita referunt *Laertius* in ejus Vita, & *Cicero Oratione pro Rabirio Posthumo*.

Demetrius Phalereus Ptolemæi Lagi tempore celebris.

Polemo Philosophus.

Regnente *Ptolomæo Lagi* floruit Athenis *Polemo* discipulus *Xenocratis*, & in Schola Successor, qui ex perdito ganeone maximus Philosophus evasit, cum *Xenocratem* de temperentia & continentia disserentem eudivisset. Cujus mutationis, præter *Diogenem Laertium* in ejus Vita, meminere *Valerius Maximus* Lib. 6. Cap. 9. & *Horatius Lib. 2. Serm. Satyra 3.*

Crantor Philosophus.

Polemonis sub *Xenocrate* condiscipulus fuit *Crantor Solensis*, Philosophus & Poeta, cujus Librum *De Luctu* laudat *Cicero* Lib. 4. Academ. Quæst. *Legimus omnes*, inquit, *Crantoris veteris Academici*, De Luctu; *Est enim non magnus, verum aureolus, & ut Tuberoni Panætius præcipit, ad verbum ediscendus Libellus.* Ejusdem meminit & *Plutarchus*, *Consolatione ad Apollonium*.

Cardianus Historicus.

Hii coævus fuit *Hieronymus Cardianus*, Historicus, qui de Rebus gestis *Alexandri M.* & Successorum ejus scripsit, cujus meminit *Diodorus Siculus* Lib. 19.

Megasthenes Historicus.

Eodem tempore vixit *Megasthenes* nobilis Historicus qui a *Seleuco Nicatore* in Indiam ad *Sandrocottum* Regem Legatus missus, *Indica* bona fide scripsit. Ejus meminerunt *Plinius* Lib. 6. Cap. 17. *Arrianus* Lib. 5. *Strabo*, *Cicero*, *Solinus*, *Athenæus*, *Josephus*, *Eusebius*, &c.

Euhemerus Historicus Fabulosus Scriptor.

Ad eamdem Epochem pertinet *Euhemerus Messenius*, Historicus, qui de *Jove & diis* scripsit Historiam, quam latine vertit *Ennius*. Hujus Auctoris meminerunt *Varro Lib. 1. Rei Rusticæ*, Cap. 48. *Cicero* Lib. 1. *de Natura Deorum*, *Plutarchus* Lib. *de Iside & Osiride*, *Minutius Felix in Octavio*, *Lactantius* Lib. 1. Cap. 2. *Eusebius* Lib. 2. *Præparationis Evangelicæ*.

Arcesilaus Philosophus.

Arcesilas sive *Arcesilaus* Philosophus, quem Olympiade centesima vigesima floruisse, ex *Apollodori* Chronicis notat *Laertius*, *Theophrasti* primum, deinde *Crantoris* auditor fuit. Negabat esse quicquam quod sciri posset; ne illud ipsum quidem quod *Socrates* sibi reliquisset. De illius dogmate legatur *Cicero* Lib. 2. *de Finibus*, Lib. 1. *de Natura Deorum*, & Lib. 1. *Academicarum Quæstionum*.

Menedemus Philosophus.

Menedemus Philosophus Eretriensis, qui Legationibus crebris ad *Ptolemæum*, *Lysimachum* & *Demetrium* functus est. Hunc *Providentiæ vindicem* appellat *Tertullianus*.

Menander Poeta.

Menander Atheniensis novæ Comediæ Poeta, de quo *Quintilianus* Lib. 10. *Institutionum Oratoriarum* Cap. 1. *Plutarchus in Comparatione Aristophanis & Menandri*, *A. Gellius* Lib. 17. cap. 55. &c.

Ptolomæus Philadelphus.

II. *Ptolomæus Lagi* ante obitum suum *Ptolomæum* filium ex *Berenice* susceptum, qui *Philadelphus* cognominatus est, Regni Successorem declaravit. *Philadelphum* cum Patre adhuc superstite biennium regnasse tradidit *Lucianus*. Tempus non notat *Justinus*, sed *Philadelphum* ante mortem patris regnasse fidem fecit Lib. 16. Cap. 3. *Finito bello*, inquit, *Ptolomæus cum magna rerum gestarum gloria moriturus contra jus Gentium, minimo natu ex filiis ante infirmitatem Regnum tradiderat, ejusque rei Populo rationem reddiderat: cujus non minor favor in accipiendo, quam patris in tradendo Regno fuerat. Inter cætera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem Populi Juveni conciliaverat, quod Pater Regno ei publice tradito, privatus officium Regi inter satellites fecerat, omnique Regno pulchrius Regis esse Patrem duxerat.* Honestarum artium amore studioque flagrans *Ptolomæus Philadelphus* egregiam Alexandriæ Bibliothecam instituit in *Serapidis* Templo, *in ea* Urbis Regione quæ *Bruchium* vocabatur; & cum Librorum ex omnibus terrarum partibus conquirendorum curam *Demetrio Phalereo* commisisset, eo suggerente Libros Sacros Sacros ex Hebraica Lingua in Græcam a 70. Interpretibus vertendos curavit, testibus *Philone* Lib. e. *de Vita Mosis*, *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, & *Aristea* ab ipsis laudato, *Tertulliano Apologetici* Cap. 8. *Eusebio* Lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, Capp. 1. 2. 3. 4. & 5. *S. Epiphanio* Lib. *de Ponderibus & Mensuris*, *S. Joanne Chrysostomo Oratione* 1. *Adversus Judæos*, *S. Augustino* Lib. 18. *de Civitate Dei* Cap. 42. Hanc tamen Versionem *Ptolomæi Lagi* auctoritati ctiisque nonnulli ex veteribus tribuunt, inter alios *S. Irenæus* Lib. 3. Cap. 25. Cujus testimonium exscripsit *Eusebius* Lib. 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 8. *Clemens Alexandrinus*, Lib. 1. *Stromatum* utramque opinionem refert *Anatolius in Computo Paschali* sub utroque Rege hanc Versionem adornatam asserit. *Theodoretus Præfatione Commentarii in Psalmos* refert ad illius *Ptolomæi* tempora, *qui post Alexandrum in Ægypto regnavit*. Quibus verbis *Ptolomæum Lagi* indigitat. Quænam harum opinionum sit verior, aut qua ratione conciliari possint, in Dissertationibus exponemus. *Ptolomæum Philadelphum* optimarum literarum studiosissimum fuisse, Lib. 2e. Historiarum confirmat *Philarcus* apud *Athenæum* Lib. 11. Cap. 17. Quod pluribus demonstrat *Vitruvius* in Præfatione Lib. 7. *de Architectura*, ubi narrat, illum, cum Alexandrinam Bibliothecam summa diligentia perfecisset, *Musis & Apollini* ludis dedicatis, quemadmodum Athletarum, sic communium Scriptorum victoribus præmia & honores constituisse. De ipso *Strabo* Lib. 17. *Ptolomæus Philadelphus super omnes Ægypti Reges erat cognitionis rerum studiosus; tum propter corporis imbecillitatem semper nova alicujus oblectationis materiam expeteret.* Hic *Ptolomæorum eruditissimus*, & *omnis literaturæ sagacissimus* a *Tertulliano* prædicatur. Post *Arsinoem Lysimachi* Regis Thraciæ & Macedoniæ filiam, ex qua *Ptolomæum Evergetem* & *Berenicem* susceperat, alteram etiam *Arsinoem* sororem suam duxit. Diem vero illa obiit antequam *Philadelpho* pareret: Qui eam ita dilexit, ut *Arsinoitidi* in Ægypto Præfecturæ cognomentum ab ea dederit, teste *Pausania in Atticis*; & factam ei ex topazio Statuam quatuor cubitorum in Delubro, quod Aureum cognominabatur, sacraverit, ut refert *Plinius* Lib. 37. Cap. 8. Eique Templum ex Magnete *Dinocrates* Architectus concamerate inchoaverit, ut in eo Simulacrum ejus ex ferro conflatum pendere in aere videretur, ut cecinit *Ausonius Idyllio* 9.

Versio Sacrarum Scripturarum a 70. Interpretibus.

Jussus

Jassus ob incesti qui quondam fœdus amoris,
Arsinoem Pharii suspendis in aere Templi.

Ptolomaus duos fratres ex *Eurydice* natos occidit, quamobrem *Philadelphus* per antiphrasim cognominatus est. Regnavit annos triginte & octo ab obitu patris, in solidum quadraginta, in luxum effusus Princeps, teste *Philarcho* Lib. 22. Historiæ apud *Athenaum* Lib. 12. *Deipnosophistarum*, cujus hæc sunt verba: *Idem Scriptor Lib. 22. tradit, Ptolomeum secundum Ægypti Regem, omnium suo saculo Principum gravissimum, & si quis alius, humanioribus disciplinis tinctum, ac eruditum, sic dementatum ac perditum importuno luxu, ut sempiternam vitam sibi futuram somniaret, stulte jactitans, a se solo repertam fuisse immortalitatem. Cum igitur per multos dies articulari pedum morbo afflictatus esset, ubi convaluit, per fenestras deorsum aspectas Ægyptios intuitus ad fluvium prandentes, & ut vescentes qua forte aderant, in sabulo temere distentos uc jacentes: Me miserum*, inquit, *quod non ex illis unus sim.*

Ptolomai Philadelphi temporibus literaturæ laude floruere . . . .

Lycophron Poeta. *Lycophron* Poeta Chalcidensis, ex cujus Tragœdiis unica hodie superest, quę *Alexandra* inscribitur, de quo *Statius Papinius* Epicedio patris:

——— *Tu pandere doctus*
Carmina Battiade, latebrasque Lycophronis atri.

Ptolomao Philadelpho, & *Arsino* Anagrammatismis ingeniose excogitatis adulatus est. Πτολεμαῖος enim, ut observavit, per Anagrammatismum est Ἀπὸ Μέλιτος id est, *Mellitus*, & Ἀρσινόη erit Ἴον Ἥρας id est, *Viola Junonis*.

Theocritus. *Theocritus*, Poeta Syracusanus, cujus *Idyllia* decem *Virgilius* in *Bucolicis* imitatus est. Ejus cum laude meminere non solum ipse *Virgilius*, sed *Quintilianus Institutionum Oratoriarum* Lib. 10. *Longinus* Tractatu *De Sublimi*, & *Suidas in Lexico*.

Callimachus. *Callimachus* Poeta Cyrenęus, Poetarum Elegiacorum Princeps, judice *Quintiliano*; cujus etiam cum laude meminerunt *Strabo* Lib. 17. *A.Gellius* Lib. 17. Cap. 21. *Ovidius*, & *Suidas* in Lexico. Historicus etiam fuit *Callimachus*, multaque Opera Historica scripsit, de quibus *Vossius* Lib. 1. *De Historicis Græcis*, Cap. 15. Bibliothecę *Ptolomai Philadelphi* Prefectus fuit, & Volumina plusquam octingenta composuit, si quæ *Suida* fides.

Aratus. *Aratus* Poeta, Solis in Cilicia natus, cujus cum laude meminerunt *Cicero* Lib. 1. *De Oratore*, & *Quintilianus* Lib. 10. *Institutionum Oratoriarum*, Cap. 1. Ex ejus *Phænomenis* depromptum est illud Apostoli *Actuum* 7. de Deo loquentis: τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν: *Ipsius enim & genus sumus*; ut *Clemens Alexandrinus* observat Lib. 1. *Stromatum*, pag. 315.

Perseus. *Perseus* Philosophus, *Zenonis Citiei* familiaris, & Discipulus, ut tradit *Laertius* in ejusdem *Zenonis* Vita.

Dionysius Heracleota. *Dionysius* Heracleota, *Zenonis* etiam discipulus, qui cum vehementi oculorum dolore laboraret, illumque impatienter ferret, a Stoicis qui dolorem inter ἀδιάφορα reponebant, ad Epicureos defecit, & finem dixit voluptatem. *Metathemenus* μεταθέμενος cognominatus est, quod sententiam mutasset vel retractasset. Legatur *Laertius*, *in Vita Zenonis*.

Zoilus. *Zoilus* Amphipolitanus Sophista, *Canis Rhetoricus* appellatus, teste *Æliano* Lib. 11. *Variæ Historiæ*, Cap. 10. stylo mordaci summos viros adlatrare cœpit. Adversus *Isocratem*, *Platonem*, & *Homerum* calamum strinxit superbus & maledicus Criticus. Grammatica quædam in *Homerum* novem Libris scripsisse, refert *Suidas* in Lexico. Illum *Homerum*, ut fabularum Scriptorem vituperasse, testatur *Strabo* Lib. 6. Ideo *Omeromastix* appellatus est. Cum Alexandriam venisset, scripta sua contra Iliadem, & Odyssæam *Ptolomao Philadelpho* porrexit. *Ptolomaus* vero cum animadvertisset Poetarum Parentem, Philologiæque omnis Ducem, & cujus a cunctis Gentibus Scripta suspicerentur, ab eo vituperari indignatus, nullum ei dedit responsum. *Zoilus* cum diutius in Ægypto fuisset, inopia pressus, aliquid subsidii a Rege postulavit. Rex respondisse dicitur, *Homerum* qui ante annos mille decessisset, ævo perpetuo multa millia hominum pascere: Similiter debere, qui meliori ingenio se profiteretur, non modo se unum, sed etiam plures alere posse. Refert *Vitruvius* in Præfatione Lib. 7.

Manethos Historicus. *Manethos Sebennyta*, Heliopolites, Historiam Ægyptiacam in Græcam Linguam transtulit, ac *Ptolomao Philadelpho* dicavit. De quo plura *Vossius* Lib. 1. *De Historicis Græcis*, Cap. 13.

Ptolomaus Evergetes. III. *Ptolomao Philadelpho* successit ejus filius *Ptolomaus Evergetes* cognominatus, qui sororis suę *Berenices* necem ulturus, *Seleuco Callinico* Syriæ Regi bellum intulit, Syriamque, Ciliciam, ac superiores regiones trans Euphratem, & propemodum universam Asiam subegit. Qua de re legendi *Appianus* in Syriacis, Lib. 27. Cap. 1. *Polybius* Lib. 5. *Polyænus* Lib. 8. *Stratagematum*. Idque confirmet *Evergetis* Monumentum Adulitanum Romæ anno millesimo sexcentesimo trigesimo primo a *Leone Allatio* editum. Hanc *Ptolomai Evergetis* Expeditionem in Syriam prædixerat *Daniel* Cap. 11.7. *Danielis Vaticinium explicatur.* *Et stabit de germine radicum ejus plantatio: & veniet cum Exercitu, & ingredietur Provinciam Regis Aquilonis; & abutetur eis, & obtinebit. Insuper & Deos eorum, & Sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti & auri captiva ducet in Ægyptum.* Quod Vaticinium *S. Hieronymus* hoc illustrat Commentario: *Occisa Berenice, & mortuo Ptolomao Philadelpho patre ejus in Ægypto, frater illius & ipse Ptolomaus cognomento Evergetes, tertius successit in Regnum, de plantatione & de germine radicis ejus, eo quod esset germanus: Et venit cum Exercitu magno, & ingressus est Provinciam Regis Aquilonis, id est, Seleuci cognomento Callinici, qui cum Matre Laodice regnabat in Syria: & abusus est eis (hoc est, male accepit, κατεχρήσατο) & obtinuit, in tantum ut Syriam caperet, & Ciliciam, superioresque partes trans Euphratem, & propemodum universam Asiam. Cumque audisset in Ægypto seditionem moveri, diripiens Regnum Seleuci, quadraginta millia talentorum argenti tulit; & vasa pretiosa, Simulacraque Deorum, ad duo millia quingenta: In quibus erant & illa, qua Cambyses capta Ægypto in Persas portaverat. Denique Gens Ægyptiorum, quia post multos annos Deos eorum retulerat, Evergetem eum appellavit.* Cum Syriam universam obtinuisset *Ptolomaus Evergetes*, non Diis Ægyptiorum immolavit, sed venit Hierosolymam, ibique multa Sacrificia eucharistica Deo obtulit, & donaria dicavit victoria digna, teste *Josepho* Lib. 2. *Contra Appionem*. Ad *Ptolomaum Evergetem* confugit *Cleomenes* Lacedæmoniæ Rex, prælio ad Sellasiam ab *Antigono Dosone* Macedoniæ Rege victus & Regno exutus, quem *Ptolomaus* honorifice suscepit, spemque fecit cum classe & pecunia remissurum se eum in Græciam, & in Regno repositurum. *Cleomenes Rex Lacedamonia.* Sic testantur *Polybius Lib. 2. Justinus* Lib. 28. Capit. 4. *Pausanias in Corinthiacis*, *Plutarchus in Cleomene*. Patrem *Philadelphum* & literarum & Bibliothecæ amplificandę studio æmulatus est *Evergetes*. Cui Bibliothecæ præfecit *Eratosthenem Cyrenaum*, Athenis accersitum. Hunc Regem *Aristarchi Grammatici* discipulum fuisse, & Historicos Commentarios scripsisse, discimus ex *Athenao* Lib. 2. *Deipnosophistarum*, pag. 71. Regnavit annos 26. secundum *Eusebium* & Chronicon Alexandrinum. Obiisse ex morbo scribit *Polybius* Lib. 2. Occisum a filio *Ptolomao*, per antiphrasim *Philopatore* nuncupato, *Justinus* refert Lib. 29. Cap. 1. *Ægyptum*, inquit, *Patre ac Matre interfectis occupaverat Ptolomaus, cui ex facinoris crimine cognomentum Philopater fuit.*

Apollonius Rhodius. Regnante *Ptolomao Evergete*, in Republica literaria claruerunt . . . . *Apollonius Rhodius*, Alexandriæ natus, *Callimachi* Discipulus, Alexandrinæ Bibliothecæ post *Eratosthenem* Præfectus, Rhetor & Poeta, Auctor *Argonauticon*; cujus meminit *Quintilianus* Lib. 10. *Institutionum Oratoriarum* Cap. 1. & *Longinus* Tractatu *De Sublimi*. Scripsit præterea *Origines Urbium*, & alia quędam, ut docet *Vossius* Lib. 1. *De Historicis Græcis*, Cap. 16.

Euphorion. *Euphorion Chalcidensis* Poeta & Historicus, cujus meminere *Virgilius* Ecloge 6. *Servius* Grammaticus, *Virgilii* Scholiastes, & *Quintilianus* Lib. 10. Cap. 1.

Lycades. *Lycades Cyrenaus*, Novæ Academiæ Princeps, *Arcesilai* Successor, de quo *Diogenes Laertius*, & *Numenius* apud *Eusebium* Libro 4. *Praparationis Evangelica*, Cap. 7. Hujus Auditores fuere permulti, quos inter *Aristippus Cyrenaus* excelluit. Omnibus tamen ex Discipulis *Evander* post eum Scholæ præfuit, ac cæteri eumdem postea consecuti. Quibus succedens hoc in munere *Carneades*, tertiam conflavit Academiam, (inquit *Eusebius*.)

Ptolomaus Philopater. IV. *Ptolomao Evergetè* successit filius & parricida *Ptolomaus Philopater*. Qui sicut scelestus in occupando Regno, ita & segnis in administrando fuit, ut scribit *Justinus* Lib. 29. Cap. 1. *Regno parricidio parto, & ad necem utriusque parentis cade etiam fratris adjuncta, velut rebus feliciter gestis, luxuria se tradiderat, Regisque mores omnis secuta Regia erat. Itaque non Amici tantum Prafectique, verum etiam omnis Exercitus, depositis Militia studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus cognitis, Antiochus Rex Syria, veteri inter se Regnorum odio stimulante, repentino bello multas Urbes ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur. Trepidare*

pidare

pidare igitur Ptolomaeus; Legationibus missis, quoad vires pararet, morari Antiochum. Magno deinde in Graetiu Exercitu conducto, secundum prælium facit, spoliasseque Regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. Sed contentus recuperatione Urbium quas amiserat, facta pace, avide materiam quietis arripuit, revolutusque in luxuriam, occisa Eurydice uxore eademque sorore sua, Agathoclis Meretricis illecebris capitur. Atque ita omnem magnitudinem Nominis ac Majestatis oblitus, noctes in stupris, dies in conviviis consumit. Adduntur instrumenta luxuriæ, tympana & crepundia: Nec jam spectator Rex, sed magister nequitiæ, nervorum oblectamenta modulatur. Hæc primo laborantis Regis tacita pestes & occulta fuere. Deinde crescente licentia, jam nec parietibus Regiæ Domus contineri Meretricis audacia potest: Quam protervitorem, sociata cum Agathocle fratre, ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana Regis stupra faciebant. Accedebat & Mater Oenanthe, quæ geminæ sobolis illecebris devinctum Regem tenebat. Itaque non contenta Rege, jam etiam Regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. Agathocles Regis lateri junctus, Civitatem regebat: Tribunatus, Præfecturas, & Ducatus Mulieres ordinabant; nec quisquam in Regno suo minus quam ipse Rex poterat; cum interim, relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur: Sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & Imperium inita cum perditissimis societate occupare conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognita, concursu multitudinis & Agathocles occiditur, & Mulieres in ultionem Eurydicis patibulis suffigantur. Id confirmant Polybius Lib. 15. Plutarchus in Erotico & Cleomene, Athenæus Lib. 6. Capit. 6. & Lib. 8. Cap. 13. & S. Hieronymus in Danielis Cap. 11. Annis septemdecim Ptolomæus Philopator regnavit.

Ptolomæus Epiphanes.

V. Illi successit Ptolomæus Epiphanes ejus filius, quatuor aut quinque annorum puer. Ipsum bello petiit Antiochus Magnus, eique Phœnicem, ac Syriæ Urbes reliquas eripuit. Sed Romani, quibus Alexandrini, ex Philopatoris Testamento Regis sui tutelam permiserant; non solum Ægypto abstinere, verum etiam erepta restituere jusserunt. Abnuenti bellum indictum. Missus Romam M. Lepidus, qui tutorio nomine Regnum administraret. Ptolomæus deinde per Scopam Ducem Judæam & alia Syriæ oppida recuperavit. Sed ab Antiocho postea victus est. Tandem ambos inter Reges pax affinitate sancita. Antiochus scilicet Cleopatram filiam suam Ptolomæo Regi collocavit. Ita referunt Polybius Lib. 15. Justinus Lib. 30. Cap. 2. & 3. & Lib. 31. Cap. 1. Valerius Maximus Lib. 6. Capit. 6. Josephus Lib. 12. Antiquitatum, Cap. 3. & S. Hieronymus in Cap. 11. Danielis. Cum Ptolomæus Epiphanes Syriæ Regi Seleuco Philopatori moliretur insidias, & adversus eum Exercitum præpararet, unusque e Ducibus ab illo quæreret, ubi haberet pecuniam tantis molitionibus sufficientem? Respondit, Sibi amicos esse divitias. Quod cum vulgatum esset, Timentes Duces ne eorum opes ille auferret, veneno eum sustulerunt; ut refert S. Hieronymus in Danielis Cap. 11. Apud Priscianum Grammaticum Cato Regem optimum ac beneficentissimum eum vocat. Et aliquamdiu quidem præclare se gessit. Postquam vero ab adulatoribus corruptus Aristomenem, quem instar patris habuerat, epoto cicutæ poculo mori coegisset, magis ac magis efferatus, & Tyrannum potius quam Regem se exhibens, in tantum Ægyptiorum odium venit, ut parum abfuerit quin Regno excideret; teste Diodoro Siculo in Excerptis Valesii. Regnavit annos vigintiquatuor. Duos reliquit filios impuberes Ptolomæum Philometorem, & Evergetem seu Physconem, ac filiam Cleopatram.

Ptolomæus Philometor.

VI. Post patrem regnavit annos triginta quinque Ptolomæus Philometor, secundum Canonem Ptolomæi, Clementem Alexandrinum, Eusebium, & alios. Undecim ex his solus primum regnavit, ut notat Eusebius. Inde cum fratre Evergete sex. Excluso fratre octodecim alios adjecit. Cleopatram sororem conjugem habuit, quæ deinde alteri fratri Evergeti nupsit. Cum Antiocho Epiphane bellum gessit; & cum eo postea reconciliatus, contra suos arma convertit, quod a fratre & sorore eademque conjuge, nec non Alexandrinis esset ejectus. Domesticis, civilibusque dissidiis compositis, rursus Antiocho bellum indixit. Fraterna demum concordia soluta Ptolomæum Evergetem vicit, Ægypto expulit, eique Regnum Cyrenes attribuit. Variæ a fratribus Legationes Romam missæ, ut Senatus Populique Romani favorem & auxilium alter contra alterum sibi conciliaret. Ista constant ex Appiano in Syriacis, Polybio Legationibus 72. 90. 92. 115. 116. 117. Justino Lib. 34. Cap. 2. & 3. Porphyrio in Græcis Scaligerianis Eusebii, Diodoro Siculo in Excerptis Valesii, T. Livio Lib. 47. in prælio adversus Alexandrum Balam, victor licet, vulneratus Ptolomæus Philometor post quatriduum obiit, Olympiadis 158. anno 4.

Aristobulus Philosophus, genere Judæus.

Regnante Ptolomæo Philometore in Ægypto claruit Aristobulus Judæus, Peripateticus Philosophus: Qui ad eumdem Regem Explanationum in Mosem Commentarios scripsit. Ex quorum Præfatione insignis locus legitur apud Clementem Alexandrinum Lib. 1. Stromatum, & Eusebium Lib. 13. Præparationis Evangelicæ, Capit. 7. qui & ibi, & ejusdem Operis Lib. 8. Cap. 3. prolixiora alia ex iisdem Commentariis fragmenta exscripsit.

Carneades.

Eodem Ptolomæo, & fratre ejus regnantibus, floruit Carneades Philosophus Academicus, Atheniensium ad Romanos Legatione functus: De quo legi possunt Diogenes Laertius in ejus Vita, Cicero Lib. 4. Academicarum Quæstionum, Valerius Maximus Lib. 8. Cap. 7. & Numenius apud Eusebium Lib. 14. Præparationis Evangelicæ, Cap. 8. Eadem qua Arcesilas orationis forma utebatur ipse quidem, cum & illam in utramque partem disputandi morem teneret, & quæ ab aliis dicerentur omnia refelleret: Cæterum una erat assensionis retentio, in qua ab illo dissideret. Quippe fieri non posse dicebat, ut qui homo esset, is rebus in omnibus assensum inhiberet: Aliud porro incertum esse, aliud comprehendi non posse; & comprehensionem quidem omnia fugere, non omnia tamen incerta esse. Fuit is etiam Stoicæ Doctrinæ non ignarus, qua vehementius acriusque petenda, famam sibi plurimum nominisque confecit, dum in id potius quod vulgo verisimile videbatur, quam in verum ipsum collinearet. Quæ Stoicis etiam molestiæ plurimum facessebat. Verba sunt Eusebii Cap. 7. ejusdem Libri. Clitomachum artis doctrinæque successorem Carneades habuit, Philonem Clitomachus.

Ptolomæus Physcon.

VII. Ptolomæo Philometori successit ejus frater Ptolomæus Evergetes, postea propter maleficia Cacergetes ab Alexandrinis appellatus; a corporis autem sagina & distento aqualiculo, Physcon seu Ventrosus. De quo Justinus Lib. 38. Cap. 8. ex Trogo Pompejo ita scribit: In Ægypto mortuo Rege Ptolomæo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolomæo, per Legatos Regnum, & uxor Cleopatra Regina soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolomæus, quod sine certamine fraternum Regnum recepisset, in quod subornari & a Matre Cleopatra, & favore Principum, fratris filium cognoverat: Cæterum infestus omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoque die Nuptiarum, quibus Matrem ejus in Matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum & solemnia religionum in complexu Matris interficit; atque ita torum sororis, cæde filii ejus cruentus ascendit. Post quod non mitior in Populares, qui eum in Regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis Militibus licentia cædis data, omnia sanguine quotidie manabant. Ipsam quoque sororem, filia ejus virgine per vim stuprata, & in Matrimonium ascita, repudiat. Quibus rebus territus Populus in diversa labitur, patriamque metu mortis, exsul relinquit. Solus igitur in tanta Urbe cum suis relictus Ptolomæus, cum Regem se non hominum, sed vacuarum ædium videret, Edicto peregrinos sollicitat. Quibus confluentibus, obvius Legatis Romanorum, Scipioni Africano, & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inspicienda Sociorum Regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus civibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & statura brevis, & sagina ventris non homini, sed belluæ similis. Quam fœditatem nimia subtilitas pellucidæ vestis augebat, prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Post discessum deinde Legatorum, jam etiam Populo peregrino invisus, cum filio, quem ex sorore susceperat, & cum uxore, matris pellice, metu insidiarum tacitus in exilium proficiscitur; contractoque mercenario Exercitu bellum Sorori pariter ac Patriæ infert. Arcessitum maximum deinde a Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se Regem crearent interficit. Tunc Populus statuas & imagines ejus detrahit. Quod factum studio Sororis existimans, filium, quem ex ea susceperat, interficit, corpusque in membra divisum & in cista compositum, Matri die Natalis ejus inter epulas offerri curat. Quæ res non Reginæ tantum, verum etiam universæ Civitati acerba & luctuosa fuit: Tantumque mœrorem festivissimo convivio intulit, ut Regia omnis repentino luctu incenderetur. Verso igitur studio Principum ab epulis in exsequias, membra lacera Populo ostendunt; & quid sperare de Rege suo debeant, filii cæde demonstrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra

cum

cum urgeri se fraterno bello videret, auxilium a Demetrio Rege Syriæ per Legatos petit. Regnavit post fratris *Philometoris* obitum annis vigioti novem, ut testantur *Ptolomæus* in Regum Canone, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, *Eusebius in Chronico*, *S. Epiphanius* Lib. *De Ponderibus & Mensuris*, & *S. Hieronymus* in Cap. 9. *Danielis*. Tres post se reliquit filios, unum ex pellice susceptum *Ptolomæum Apionem*, cui Cyrenarum Regnum testamento reliquit; duos ex *Cleopatra* prioris *Cleopatra* sororis & conjugis suæ filia genitos, quorum junior *Alexander*, senior a Ptolomæo in Regum Canone, Porphyrio, Eusehio, SS. Hiaronymo & Epiphanio, *Soter*: A Strabone, Trogo Pompejo, Plinio, Josepho, & Clementa Alexandrino, *Lathurus* vel *Lathyrus*: Ab Athenæo, & Pausania *Philometor* dictus est: quod postremum cognomen illi per irrisionem datum *Pausanias* notavit, quod nemo Regum Matrem odio majori prosecutus sit. Regnum Ægypti *Cleopatra* conjugi reliquit, & alteri ax filiis quem ipsa mallet, ut scribit *Justinus* Lib. 39. Cap. 3.

Ptolomæus Lathurus.

VIII. *Cleopatra* in minorem filium *Alexandrum* propensior, a Populo compulsa est majorem eligare *Ptolomæum Lathurum*, cui prius quam Regnum daret, uxoram ademit; compulsumque repudiare carissimam sibi sororem *Cleopatram*, minorem sororem *Selenem* ducere jussit, non materno inter filias jodicio, eum alteri maritum eriperet, alteri daret (inqnit *Justinus*.) Postaa cum gravaretur socio Regni *Ptolomæo*, Populum in eum incitat, abductaque ei *Selene* uxore, eo iodignius quod ex ea jam duos filios habebat, exulare cogit, arcessito minore filio *Alexandro*, & Rega in locum fratris constituto: Nec filium Regno expulissa contenta, bello Cypri exulantem persequitur. Indeque pulso, interficit ducem exercitus sui quod vivum eum a manibus dimisisset: quanquam *Ptolomæus* verecundia materni belli, non viribus minor ab Insula recessisset. *Alexander* territus hac Matris crudelitata, & ipse eam reliquit, periculoso Regno securam & tutam vitam anteponens. Ita refert *Justinus* Lib. 39. Cap. 3. Annos decem eum Matre regnavit *Ptolomæus Lathurus*.

Alexander junior Lathuri frater.

IX. A Matre *Cleopatra* revocatus *Aleuander*, annis decem Ægypti Regnum tenuit, *Ptolomæo Lathuro* fratre superstite, sed exula. Cum vero Mater illi axitium moliretur, illam interfecit. Dignam hac mortis infamia scribit *Justiuus*, quæ etiam Matrem toro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum Matrimonio fecit; & filio alteri in axilium acto bellum intulit, alteri erepto Ragno axitium per insidias machinata est. Sed nec *Alexandro* cædes tam nefanda multa fuit. Nam ubi primo compertum est scelere filii Matrem interfectam, concursu Populi in axilium agitur, revocatoque *Ptolomæo Lathuro* Regnum redditur: Qui neque cum Matra bellum gerere voluisset, nec a fratre armis repetere quod possedisset. (Ex *Justino*.) A Navarcho *Charea* postea occisus est *Alexauder*, ut refert *Eusebius* in Chronico. *Ptolomæus* vero *Lathurus* annos septem & menses sex Regno deinceps potitos est. Ex *Porphyrio in Græcis Eusebii Scaligerianis*.

Lathurus in Regnum restitutus.

Alexander Ptolomæi Lathuri Nepos.

X. *Ptolomæo Lathuro* secundo regnanti successit *Alexander* ajur nepos ax *Alexandro* fratre. De quo *Appianus* Lib. 1. *De Bellie Civilibus*, hæc habet; *Sylla vero Alexandrum, ejus Alexandri qui in Ægypto regnaverat filium, educatum in Coo Insula, & a Coie Mithridati deditum, indeque ad se profugum, & in familiaritatem receptum, Alexandrinis Regem dedit, deficiente ibi virili stirpe Regia, & Mulieribus Regiis viro cognato opus habentibus: Sperans multum auri se collecturum ex Regno opulentissimo. Sed Aleuandrini Regem hunc insolentius imperantem, Syllæ fiducia, decimo nono Regni die protractum in Gymnasium ex Regia peremerunt.* Idem constat ex *Trogo Pompejo* Prologo Lib. 39. scribenta: *Post Lathyrum, filium Alexandri regnasse.*

Alexander alter hujus frater.

XI. *Alexandro* successit frater cognominis, qui ab Alexandrinis pulsus est, de quo restituendo *C. Cæsar*, cum Ædilis esset, cogitavit, teste *Suetonio in Julio* Cap. 11. & qui desperata Regni sui recuperatione in Tyrum secessit, ibique moriens Populum Romanum Regni sui heredem instituit, ut colligitur ex utraque *Ciceronis Oratione contra Rullum de Lege Agraria*. Regnavit hic *Alexander* annis sexdecim. Duos illos post *Ptolomæum Lathurum Alexandros* ignorarunt *Strabo*, *Eusebius*, *S. Epiphanius*, & alii, qui *Lathuro* secundo regnanti substituunt Ptolomæum *Auletem*, non absque mediocri labe temporum, ut demonstrarunt Viri Eruditi *Paulus Manutius* in *Commentario ad primam Agrariam*, *Aldus* in *Quæstionibus per Epistolas*, Diatriba *De Ptolomæo*, & *Petavius* Lib. 10. *De Doctrina Temporum*, Cap. 46.

Ptolomæus Auletes.

XII. *Alexandro* peioris *Alexandri* fratri successit *Ptolomæus Auletes*, Nothus, qui generis sui conscius, ac Testamenti quod *Alexander* apud Tyrios condiderat, usurpatam Regni possessionam Romanorum amicitia & societata tueri conatus est. Quam cum ingentibus pecuniis comparare sibi vellat, ac tributa a suis Immania ob id exigeret, aono Regni sui octavo Romam profugus venit, ac biennio post a *Gabinio* jussu *Pompeii* restitutus est. Eo absente filiam ejus natu majorem Alexandrini ad Regnum provexerunt, eique virum dederunt *Cybiosactem* hominem fœdum & obscurum; qui se in Syriacorum Regum genus inserebat, quem Regina pancis post diebus interfecit. *Archelao* deinde Comanorum in Ponto Sacerdoti nupsit. *Ptolomæus Auletes* in Regnum restitutus, filiam eum ejus viro e medio sustulit, & ipse paulo post mortuus est. (Ex *Strabone* Libro 17.) Hunc *Novum Dionysium* sive *Bacchum*, Clemens Alexandrinus Lib. 1. Stromatum, Eusebius, & Chronicon Alexandrinum cognominant. At *Strabo* dumtuxat *Auletem* ab aria choraulica quam axercebat, & qua adeo gloriabatur, ut non pigeret eum certamina in Regia celebrare, ad quæ & ipse cum aliis concertaturus prodiit.

Ptolomæus Dionysius.

XIII. *Ptolomæo Auleto* successit ejus filius *Ptolomæus Dionysius*, cum sorora *Cleopatra*, qua postea pulsa, solus imperavit. Cum ea qninque sere annis, solus biennium, universe annos septem regnavit. Quo tempora *Pompejus* a *Cæsare* victus in Ægyptum appulit, *Cleopatra* nuper a fratre expulsa exercitum parabat circa Syriam; *Ptolomæus* varo ejus frater circa Montem Cassium intra Ægypti fines subsedarat, observans adventum illius. Et forte fortuna accidit ut ventus eo deferret *Pompejum*, qui conspecto in littore ranto exercitu, navigare desiit; conjectansque id quod erat, Regem adesse, misit qui eum de rebus suis certiorem redderet, deque patris amicitia. Agehat is tum annum tertium decimum, Curatores habens *Achillam* Militiæ, pecuniarum *Photinum* Eunuchum, qui consultare cœperunt de *Pompejo* adhibito & *Theodoto* Samio Rhetore, qui tum Præceptor erat Pueri. Is auctor fuit nefarii consilii, ut ille per insidias tolleretur, in gratiam *Cæsaris*. Post hæc *Cæsar* Alexandriam devectus, ibi receptus est a Tutoribus Regis adhuc hærentis circa Montem Cassium. Ac primum propter infrequentiam suorum dabat sa otio, comiter excipiens obvios, & visendi causa Urbem obambulando mirabatur ejus pulchritudinem, & Sapientiæ Professores plerosqua stans audiebat ... Sed ubi exercitus ejus appulit, de *Photino* & *Achilla* sumpsit supplicium ob scelus patratum in *Pompejum*: *Theodotum* vero tunc elapsum, *Cassius* egit in crucem inventum in Asia. Alexandrinis autem ob hanc rem tumultuantibus, & exercitu Ragio *Cæsarem* invadente, vario eventu certatum est aliquoties circa Ragiam & in proximis limitibus, ubi aliam urgente hoste in Mare desilit, enatavitque per longum spatium: Er Alexandrini paludamento potiti, affixerunt id trophæo. Extrema pugna adversus ipsum Regem in Nilo fuit, quæ maxime victoriam attulit. Inter has contentiones menses novem absumpsit, donec *Cleopatram* loco fratris Reginam fecit Ægypti, fratre undecim annorum puero ipsi in Maritum Regnique consortem dato: In Nilumque una cum ipsa quadringentis navibus subvectus perlustravit regionem, & alioqui devinctus feminæ consuetudine. Hæc *Appianus* Lib. 2. *De Bellis Civilibus*. Lege & A. *Hirtium de Bello Alexandrino*, & *Dionem* Lib. 42. cum *Lucano* Lib. 10. *Suetonio in Julio*, *Plutarcho in Cæsare*, ipso *Cæsare* Lib. 3. *Belli Civilis*, *Orosio* Libro 6. Cap. 15.

Cleopatra Ægypti Regina.

XIV. Postrema itaque in Ægypto regnavit *Cleopatra*, *Julii* Cæsaris, cui *Cæsarionem* filium peperit; & post ejus mortem *M. Antonii* amica & fautrix contra *Octavium Cæsarem*. Post Actiacam ejusdem *Cæsaris* victoriam, & Alexandriæ expugnationem, cum a *Cæsare* se ad triumphum servari intellaxit, Regio cultu exornata in aureo lectulo recubuit, ibique exanimis inventa est. Morsu aspidis sinistro brachio admotæ periit, ut tradunt *Florus* Lib. 4. Cap. 1. *Velleius Paterculus* Lib. 2. Cap. 87. *Plutarchus in Antonio*, *Galenus* Lib. *De Theriaca ad Pisonem*, *Strabo* Lib. 17. *Dio* Lib. 51. *Eutropius* Lib. 7. *Orosius* Lib. 6. Cap. 19. De fœdis illius amoribus, susceptis ex *Antonio* liberis, impotenti ambitione qua Imperium in Romanos sperare est ausa, & si quid maximo jurejurando affirmaret, jus quod esset ipsa datura in Capitolio juramentum fecit; iidem Auctores legi possunt, præsertim *Dio* Lib. 1. Mortuæ imaginem eum aspide brachio affixa *Cæsar* in triumpho traduxit, ut *Plutarchus* & *Dio* testantur. De ea *Horatius* Lib. 1. *Oda* 37.

Ausa & jacentem visere Regiam
Vulta sereno fortis, & asperas
Tractare serpentes ut atrum
Corpore combiberes venenum,
Deliberata morte ferocior:
Saevis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis Mulier Triumpho.

Annos trigiota novem vixisse *Cleopatram*, viginti duos regnasse, scribit *Plutarchus*. Totidem anoos Regni ipsi triboont *Ptolomaeus in Regum Canone*, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, *Porphyrius in Graecis Eusebianis Scaligeri*, *Eusebius in Chronico*, & alii. At si ab obitu *Ptolomaei Auletae* patris ejos anoi illius puteotur, vigintiquinque nomerandos notat *Petavius*. Caesaris victoria Aegyptus in potestatem Populi Romani redacta est, & Imperii Provincia deinceps fuit. Ab exordio *Ptolomaei Lagi* ad mortem *Cleopatrae* anni ducenti octoginta quinque numerantur.

ARTICULUS VIII.

De Rebus Romanorum.

Servius Tullius Rex Romanorum.

I. OCciso ab *Anci* liberis *Tarquinio Prisco*, Regiose *Tanaquil* iodustria Romaoum Regnum obtinuit *Servius Tullius* ejus gener aono Urbis conditae ceotesimo septuagesimo sexto, regnante apud Babylonios *Nebuchodonosore*, Judaeis anoum vigesimum quartum io Captivitate agentibus. Vejeotes & Etruscos debellavit. Aggressus est iode pacis longe maximum opus: Ut quemadmodum *Numa* divini auctor juris fuisset, ita *Servium* conditorem omnis io civitate discriminis, ordinumque, quibus ioter gradus digoitatis fortunaeque aliquid interlucet, posteri fama ferreot. *Censum enim instituit, rem saluberrimam tanto Imperio: Ex quo belli pacisque munia non viritim ut ante, sed pro habitu pecuniarum* (id est facultatum aestimatione) *fierent. Tum Classes, Centuriasque, & hunc ordinem ex censu descripsit, vel paci decorum, vel bello.* (Ex *T. Livio* Lib. 1.) Populum io sex Classes distribuit. *Tubero* apud *A. Gellium* Lib. 10. Cap. 28. quinque taotum recenset, nulla ratione habita ultimae Classis, quae cives pauperrimos complectebatur, quos Proletarios, & capite censos vocabant, ex quorum numero Milites olim non scribebaotor. Unde *Livius* enumeratis quinque Classibus a *Servio* institutis, ait: *Hoc minor census reliquam multitudinem habuit. Inde una Centuria facta est immunis Militia.* Classibus distributis, ne quis extra eas dolo malo remaneret, *Servius* Legem tulit *De Incensis*: ot quicumqoe Civis Romaous nomen opesque suas ea fide non retulisset, ipse & bona ejus proscriberentur. (Ex *Dionysio Halicarnassensi*.)

Census institutus.

Ceosu Civium habito, *Lustrum* ex *Servii* iostitutione cooditom est, ut Census Religione sanciretur. Decrevit scilicet ut post Censionem certo die cives omnes io suis quisque Classibus Ceoturiisque ornati, instructique in Campo Martio adesseot. Ibi caesis victimis Civitas expiabatur sive lustrabatur. Hoc solemne Sacrificium *Solitaurilia* vocabant, vel potius *Suovetaurilia*, quod ex sue, ove, & tauro constaret, ut notaot *Quintilianus* Lib. 1. *Institutionum*, Cap. 5. & *Varro* Lib. 2. *De Re Rustica*. Lustrum quinto quoque anno cooditum ex institutione *Servii* Regis testatus *Censorinus* Libro *De Die Natali*, Cap. 18. Regnavit *Servius Tullius* annis quadragiota quatuor: *Ita ut bono etiam moderatoque succedenti Regi difficilis aemulatio esset. Caeterum id quoque ad gloriam accessit, quod cum illo simul justa ac legitima Regna occiderunt*, (inquit *T. Livius*). A *L. Tarquinio* genero suo trucidatus est, *Tullia* filia instigante. Quae cum in Regiae possessionem carpento vecta properaret; ab auriga monita de patris cadavere io via jacente, equos currumque deflectere noluit, sed per corpus paternum agitavit impia, crudelisque femina. Loco a scelere nomen inditum, *Vicus Sceleratus*. (Ex *Livio*, *Dionysio Halicarnassensi*, *Aurelio Victore*, *Floro*, *Valerio Maximo* Lib. 9. Cap. 11. *Ovidio* Lib. 6. *Fastorum*, &c.)

Lustri origo.

Tulliae crudelis impietas.

Tarquinius Superbus Rex Romanorum.

II. Parricidio Regnum adeptus est *L. Tarquinius*, cui *Superbo* cognomen facta iodiderunt, quia Socerum gener sepoltura prohibuit; *Romulum* quoque iosepultum periisse dictitans. Primores Patrum, quos *Servii* Rebus favisse credebat, interfecit. Conscius deinde male quaerendi Regni ab seipso adversus se exemplum capi posse, armatis corpus circumsepsit. Neque eoim ad jus Regni quicquam praeter vim habebat: ut qui neque Populi jussu, neque auctoribus Patribus regnaret. Eo accedebat, ut in charitate Civium nihil spei reponenti metu Regnum tutandum esset: Quem ut pluribus incuteret, cognitiones Capitalium rerum sine consiliis per se solus exercebat: Perque eam causam occidere, in exilium agere, bonis mulctare poterat, non suspectos modo aut iovisos, sed unde nihil aliud quam praedam sperare posset. Ita Patrum praecipue numero imminuto, statuit nullos io Patres legere; quo contemptior paucitate ipsa ordo esset: minusque per se nihil agi iodignarentur. Hic Regum primus traditum a Primoribus morem de omoibus Senatum consulendi solvit; domesticis coosiliis Rempoblicam admioistravit; bellom, pacem, foedera, societates, per se ipse cum quibus voluit, iojussu Populi ac Senatus fecit. (Ex *Livio* Libro 1.) Pulsus est cum annos vigiori quinqoe regnasset, anno Urbis conditae duceotesimo quadragesimo quarto. Nulli deinceps Romae Reges fuere: Sed Regum loco Magistratus anoous institutus. Huic mutationi occasiooem dedit *Sexti Tarquinii*, Superbi Regis filii libido, qui *Lucretiae* castissimae feminae, *Collatini Tarquinii* conjugi, stuprum per vim iotulit: Quae dedecoris impatiens, viro, patre, amicisque spectantibus se ipsa interemit. Iojuriae vindex, auctorque publicae libertatis fuit *L. Junius Brutus*, *Tarquinia* Superbi Regis sorore oatus. Pulso *Tarquinio* duo Consules Comitiis Centuriatis creati sunt *L. Junius Brutus*, & *L. Tarquinius Collatinus*. Consulis alterius, cum nihil aliud offenderet; nomen invisum Civitati fuit. *Nescire Tarquinios privatos vivere. Non placere nomen. Periculosum libertati esse*, per totam Civitatem vulgabatur. *Bruto* itaque urgente, Consulatu se abdicavit *Collatinus*, rebusque suis omnibus Lavinium translatis, Civitate cessit. Senatusconsulto decretum est ut omnes Tarquioiae Gentis exules essent. *Brutus* Collegam sibi Comitiis Centuriatis creavit *Valerium Publicolam*. Delphos cum *Tarquinii* filiis profectus olim *Brutus*, cum ab Oraculo audivisset, qui primus illorum Matri osculum daret, summum Romae Imperium habiturum, velut si prolapsus cecidisset, terram osculo contigit, quod illa communis mater omnium mortalium esset. Cum adversus *Tarquinios* qui contractis copiis bellum intulerant, Exercitum *Brutus* duxisset, in acie cecidit cum *Arunte Tarquinio* Superbi Regis filio. *Porsena* Rex Clusinorum, bello pro *Tarquiniis* suscepto, cum ad Janiculum venisset, *Coclitis Horatii* virtute prohibitus est, qui dum alii Pontem Sublicium rescindunt, solus Etruscos sustinuit, & Ponte rupto, armatus se io flumen immisit, & ad suos iocolumis tranavit. *Id munimentum illo die fortuna Urbis Romana habuit.* Grata erga taotam virtutem Civitas fuit: Statua io Comitio posita: Agri quantum uno die circumaravit, datum. Privata quoque ioter publicos honores studia eminebant. Nam in magna ioopia pro domesticis copiis, unusquisque ei aliquid, fraudans se ipse victu suo, contulit. Aliud emicuit Romanae virtutis exemplum in *Mucio Scevola*, qui cum ad *Porsenam* occidendum castra hostium adiisset, occiso *Scriba*, quem Regem esse putabat, comprehensus, coram Regio tribunali stetit, metuendus magis quam metuens: *Hostis*, inquit, *Hostem occidere volui: Nec ad mortem minus animi est, quam fuit ad caedem. Et facere, & pati fortia, Romanum est. Nec unus in te ego hos animos gessi: Longus post me ordo est idem petentium decus . . . Hoc tibi Juventus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum praelium timueris. Uni tibi, & cum singulis res erit.* Rege ignis minas iotentante, dextram accenso ad sacrificium igni admovit, his verbis *Porsenam* compellans: *En tibi, ut sentias quam vile corpus sit iis, qui magnam gloriam vident.* Iocredibili Juvenis magnaoimitate Rex attonitus, cum ipsum ab Altaribus amoveri jussisset, ipsumque liberum dimitteret, *Mucius* quasi remunerans meritum trecentos Romanae Juventutis Principes simul in ipsum coojurasse dixit. Territus *Porsena* aequas pacis conditiooes Romanis obtulit, dimissa *Tarquiniorum* defensione; acceptisque obsidibus, praesidium Janiculo deduxit. Una ex iis *Claelia* Virgo, cum castra Etruscorum forte haud procul ripa Tiberis locata essent, frustrata Custodes, Dux agminis Virginum ioter tela hostium Tiberim tranavit; sospitesque omnes Romam ad propinquos reduxit. Quod ubi Regi nuntiatum est, primo incensus ira, Oratores Romam misit ad *Claeliam* obsidem deposcendam. Deinde in admirationem versus, *Supra Coclites Muciosque dicere id facinus esse*: Et praeseferre, *Quemadmodum si non dedatur obses, pro rupto se foedus habiturum; sic deditam, inviolatam ad suos remissurum.* Utrinque constitit fides: Et Romani pignus pacis ex foedere restituerunt, & apud Regem Etruscum non

Lucretiae stuprum.

Regifugium. Consulum creatio.

Horatii Coclitis praeclarum facinus.

M. Scevolae generositas.

Claelia Virginis Romana magnanimitas.

solum

solum tuta, sed honorata etiam virtus fuit; laudatamque virginem parte obsidum se donare dixit; Ipsaquos vellet legeret. Pace redintegrata, Romani novam in feminis virtutem novo genere honoris, statua equestri, donavere. Ex *Tit. Livio*, *Dionysio Halicarnassensi*, *Plutarcho in vita Publicolæ*, *Floro* Libro 1. Cap. 10. *Aurelio Victore de Viris Illustribus*, *Valerio Maximo* L. 3. Cap. 2. & 3. &c.

Tribuni Plebis creati. III. Anno Urbis conditę ducentesimo sexagesimo, orta seditione populari, pacis inter Senatum & Plebem Romanam faciendę auctor fuit *Menenius Agrippa* cognomento *Lanatus*. Plebi concessum est ut suos haberet Magistratus sacrosanctos, quibus auxilii latio adversus Consules asset. Ita Tribuni Plebis creati duo *C. Licinius* & *L. Albinus*. (Ex *Livio Lib.* 2. *Floro Lib.* 1. *Aurelio Victore*, *De Viris Illustribus*.) Creati initio duo Tribuni, mox tres illis adjecti: Anno tandem Urbis conditæ ducentesimo nonagesimoseptimo iterum quinque additi; ac deinceps decem Tribuni Plebis in Romana Republica fuere.

Coriolani ad Volscos defectio. IV. Anno Urbis conditæ ducentesimo sexagesimosexto. C. *Marcius Coriolanus* maximi vir animi, optimeque de Romana Republica meritus, Populi ingrati pulsus injuria, ad Volscos tunc Romanis infestos confugit, & ibi summum adeptus imperium est in bello adversus Patriam. Quapropter fastidiosus ille in ęstimandis bonis suis Populus, qui eo non pepercerat, eum supplicare compulsus est. Missi deinde ad eum deprecandum Legati, nihil promoveut: missi Sacerdotes cum infulis, æque sine effectu redierunt. *Legatio Muliebris.* Tum Matronę ad Veturiam Matrem *Coriolani*, & *Volumniam* uxorem coeuntes, pervicere ut & *Veturia*, & *Volumnia* duos parvos ex *Marcio* filios ferens secum, in castra hostium irent; & quam armis viri defendere Urbem non possent, Mulieres precibus lacrymisque defenderent. Obviæ Matris in compleaum ruens *Coriolanus* repulsam patitur. Rogat mater priusquam compleaum accipiat, an ad hostem, an ad filium venerit? Captiva, Materne sit in castris? Exprobrat, rogat, lamentatur: *Ergo ego nisi peperissem* (inquit) *Roma non oppugnaretur*. Uxor deinde ac liberi amplexi, fletusque ab omni turba Mulierum ortus, & comploratio sui, patriæque, fregere tandem Virum. *Expugnasti* (inquit) *& vicisti iram meam, Patria. Hujus precibus, cujus utero genitus sum, te, quamvis merito mihi invisam, dono*. Continuoque Romanum agrum armis hostilibus liberavit. Non inviderunt laudes suas Mulieribus Viri Romani. Templum *Fortunæ muliebri* in perenne Monimentum ædificatum ac dedicatum est. Referunt *T. Livius lib.* 2. *Dionysius Halicarnass. Lib.* 8. *Plutarchus in Coriolano*, *Valerius Maximus Lib.* 5. *Cap.* 4.

Decemviri ad scribendas Leges designati. V. Anno trecentesimo secundo ab Urbe condita, cum Legati ad Leges Atticas exscribendas in Græciam missi, Athenis reversi essent, mutata est forma Reipublicæ a Consulibus ad Decemviros, quibus summa potestas, & auctoritas scribendarum Legum demandata est. Ab iis Tabulæ primo decem conscriptæ, mox aliæ duę additæ: *Leges 12. Tabularum.* Unde dictæ sunt Leges duodecim Tabularum. (*Ex T. Livio Lib.* 3. *Eutropio Lib.* 1. *A Gellio Lib.* 17. *Cap.* 21. & *Pomponio Jureconsulto*) Decemvirum Imperium in sequentem annum prorogatum. His tandem summotis, & morte aut exilio ob insolentiam & *Consulum restitutio.* tyrannidem punitis, Consules restituti sunt. Huic mutationi occasionem dedit *Appii Claudii* Decemvirum Principis libido, qui *Virginiam Virginii* Centurionis filiam adamavit: Cujus pudicitiam cum expugnare non posset, Clientem subornavit, qui Virginem in servitutem assereret, serva sua natam, suamque servam esse affirmans. *Virginius* filiam Decemviri Decreto addictam, sibique & sponso ereptam videns, arrepto cultro, *Hoc te uno quo possum*, inquit, *modo filia in libertatem vindico*: Pectus deinde puellæ transfigit, conversisque ad Tribunal oculis: *Te*, inquit, *Appi, tuumque caput hoc sanguine consecro*. Sic *Virginius* pudicæ interemptor, quam corruptæ pater esse maluit; Filiæque corpus humeris gerens ad Exercitum profugit, Commilitones ad facinoris ultionem accendens. (*Ex T. Livio Lib.* 3. *Dionysio Halicarnass. Lib.* 11. *Floro Lib.* 1. *Eutropio*, *Aurelio Victore*, *Cicerone Lib.* 2. *De Finibus*, & *Valerio Maximo Lib.* 6. *Cap.* 1.)

Censorum creatio. VI. Anno Urbis conditæ Undecimo supra trecentesimum, Censores Romæ sunt creati. Pulsis Regibus, Consules censum egerant. Sed quia per annos septemdecim intermissa censio fuerat, nec Consulibus, cum tot bella imminerent, operæ pretium erat id negotium agere, proprius huic rei institutus est Magistratus. Quamquam vero a censendis æstimandisque facultatibus primo dicti sint, tamen paulatim adjuncta est morum ac disciplinæ cura: Imperium eorum primum quinquennale fuit, sed paulo post annuus ac semestris factus est Magistratus. (Ex *Dionysio Halicarnass.*)

Tribuni Militares. Urbs a Gallis capta. VII. Anno ab Urbe condita trecentesimo vigesimo octavo Romæ Tribuni Militares Consulum loco creati Rempublicam administrarunt, eaque Imperii forma aliquot annis duravit. Anno Urbis conditæ trecentesimo sexagesimoquarto, cum Senones Galli Clusium obsiderent, & Legati a Senatu missi ad componendam inter eos & Clusinos pacem, pugnantes contre Gallos in Clusinorum acie stetissent; hoc facto concitati Senones Urbem infesto Exercitu petierunt, fusisque ad Alliam flumen Romanis, Urbem cepere, præter Capitolium, in quod se Juventus contulerat. Majores natu cum insignibus honorum in vestibulis sedentes ceciderunt, ædibusque direptis ignes injecere. Et cum per aversam partem Capitolii in summum evasissent, clangore anserum, quibus sacris *Junoni*, in summa inopia cibi, tamen abstinebatur, alarumque crepitu proditi, *M. Manlii* præcipue opere dejecti ac repulsi sunt. Qua de re *S. Augustinus Lib.* 2. *de Civitate Dei*, cap. 22. *Hæc Numinum turba ubi erat, cum longe ante quam mores corrumperentur antiqui, a Gallis Roma capta & incensa est? An præsentes forte dormiebant? Tunc enim tota Urbe in hostium potestatem redacta, solus Collis Capitolinus remanserat, qui etiam ipse caperetur, nisi saltem Anseres Diis dormientibus vigilarent*. Coactis deinde Romanis propter famem, quam unam natura vinci non sinebat, de redimenda obsidione magno auri pondo cum *Brenno* Gallici exercitus Imperatore pacisci; dum aurum non sine altercatione appenderetur, quod Gallus iniquo ponderi gladium addidisset, ac intolerandam effudisset Romanis vocem, *Væ victis esse*: Furius Camillus Dictator cum exercitu intervenit, Gallosque post sextum mensem, non sine magna illorum strage Urbe expulit. (Ex *T. Livio Lib.* 5. & *Plutarcho in Camillo*.) Ea tempestate Syracusis tyrannidem exercebat *Dionysius* ille *Tyranni* nomine in Historia celebris.

Bellum Latinum. Decii Devotio. VIII. Anno Urbis conditæ quadringentesimo decimoquinto, bellum cum Latinis confectum est. *P. Decius* Consulum alter caput suum pro salute Reipublicæ devovit, cum Romanam aciem inclinatam & pene jam prostratam videret: Ac protinus concitato equo in medium hostium agmen, Patriæ salutem, sibi mortem petens, irrupit; factaque ingenti strage, plurimis telis obrutus, super corruit. *Ex cujus vulneribus & sanguine insperata victoria emersit*. (Ex *T. Livio L.* 8. *Floro Lib.* 1. *Valerio Maximo Lib.* 5. *Cap.* 6.)

Bellum cum Pyrrho. IX. Anno Urbis conditæ quadringentesimo septuagesimoquarto, bellum Romanorum cum *Pyrrho* Epirotarum Rege cœptum est, cum ille Tarentinis Populi Romani hostibus in auxilium venisset; ac sexennio ferme duravit. Primo congressu victor fuit *Pyrrhus*: & victoria honeste usus, captivos summo honore tractavit, occisos sepelivit. Quos cum adverso vulnere & truci vultu etiam mortuos jacere vidisset, tulisse ad cœlum manus, & hanc emisisse vocem dicitur, *Se totius orbis Dominum esse potuisse, si tales sibi Milites contigissent*. Postea junctis sibi Samnitibus, Lucanis, Brutiisque, Romam convolans, omnia ferro igneque vastavit. Campaniam depopulatus est, atque ad Præneste venit, milliario ab Urbe decimooctavo. Non tamen incruenta *Pyrrho* victoria fuit. Ipse enim vulneratus est, & magna pars Militum ejus cæsa; majoremque gloriam ejus victoriæ, quam lætitiam habuit. Quamobrem parta victoria, titulum hunc in Templo *Tarentini Jovis* affixit: *Qui antehac invicti fuere Viri, Pater Optime, hos ego in pugna vici, victusque sum ab iisdem*. Et cum a sociis increparetur, cur se victum diceret, qui vicisset? Respondisse fertur: *Næ ego, si iterum eodem modo vicero, sine ullo Milite Epirum revertar*. (Ex *Eutropio*, & *Floro*, *Plutarcho in Pyrrho*, *Justino L.* 18. & *Orosio Lib.* 4.) De pace interim actum. *Pyrrhus* Legatum *Cineam* ad Senatum misit, petiitque ut componendæ pacis causa in Urbem admitteretur. Munera a Rege Primoribus & eorum conjugibus missa nemo recipere voluit. Huic Romanorum continentię simile exemplum iisdem ferme temporibus fuit. Nam missi a Senatu in Ægyptum Legati, cum ingentia sibi a *Ptolomæo* Rege missa munera sprevissent, interjectis diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ missæ sunt, quas illi honoris causa receptas, postera die statuis Regis imposuerunt. *Appius Claudius* intercessit ne *Pyrrho* postulata Patres concederent. Pacem ab *Appio* turbatam cum *Cyneas* renuntiasset, & *Pyrrhus* illum interrogaret, qualis Roma esset? Respondit: *Senatum sibi visum multorum Regum Concilium*. Ita referunt *Justinus*, *Florus*, & *Plutarchus in Pyrrho*. Dum hoc bellum geritur, *Pyrrhi* *Fabritii virtus.*

Medicus ad *Fabricium* Consulem Romani Ducem Exercitus noctu venit, spondens se *Pyrrhum* veneno occisurum, si mercedem sceleris acciperet. Quam *Fabricius* vinctum ad Regem remisit...,Tunc Rex *Fabricii virtutem admiratus, dixisse fertur: Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam Sol a cursu suo averti potest.* (Ex *Eutropio Lib.* 2. *Epitome Livianæ Historiæ Lib.* 13. & *Cicerone Lib.* 3. *de Officiis.*) Paulo aliter hanc Historiam referunt *Valerius Maximus Lib.* 6. *Cap.* 5. & *A. Gellius Lib.* 3. *Cap.* 8. Suprema Romanos inter & *Pyrrhum* pugna Lucaniæ in Campis Arusinis commissa, *Pyrrhus* victus in Epirum rediit. (*Ex Pausania in Atticis*, *Plutarcho in Pyrrho*, *Eutropio Lib.* 2. *Floro Lib.* 1. *Orosio Lib.* 4.) Triumphi gloriam bello confecto consecutus est *M. Curius Dentatus*, Anno Urbis conditæ quadringentesimo septoagesimo nono. Eodem anno Censores *P. Cornelium Rufinum*, qui bis Consul & Dictator fuerat, Senatu moverunt, quod supra decem argenti cælati libras contra Legem possidere convictus esset. (*Ex Livii Epitome Lib.* 14. *Plutarcho in Sylla*, *Valerio Maximo Lib.* 2. *Cap.* 9. *A. Gellio Lib.* 17. C. 21. *& Salviano Lib.* 1. *De Gubernatione Dei.*)

Cornelius Rufinus ob luxum Senatu motus.

Primum Bellum Punicum.

X. Anno Urbis conditæ quadringentesimo nonagesimo, *Appio Claudio Caudice*, *& M. Fulvio Flacco Consulibus*, *Primum bellum Punicum* cœptum est, ut observat *A. Gellius* Lib. 17. Cap. 21. Quod quidem Græci *Bellum Siculum* nominant, quia causa & materia illius Sicilia fuit. Duravit annos quatuor & viginti. Pax facta anno Urbis conditæ quingentesimo decimo tertio. Legantur *Polybius Lib.* 1. *Histor. & Diodori Siculi Excerpta Libri* 24. *& Cornelius Nepos in vita Amilcaris.* Cum Carthaginensibus pace facta, C. *Claudio Centone*, *& M. Sempronio Tuditano Coss. L. Livius Andronicus* Poeta, primus Romæ fabulas dedit, ut notant *A. Gellius* Lib. 17. Cap. 21. *Cicero Tusculanarum Quæstionum Lib.* 1. *& in Bruto*, *Valerius Maximus* Lib. 2. Cap. 4. *& Cassiodorus* in Chronico. Peracto Punico bello, sequuta est brevis sane, & quasi ad recipiendum spiritum requies. Tunc primum post *Numæ* Regnum Templum *Jani* clausum fuit, quod deinceps non contigit usque ad *Augusti* tempora. (Ex *Floro Lib.* 2. *Cap.* 3. *Plutarcho in Vita Numæ*, *T. Livio Lib.* 1. *Vellejo Paterculo Lib.* 2.) De Bello Punico primo carmine scripsit *Nævius* Poeta *Ennio* antiquior, cujus meminere, præter ipsum *Ennium*, qui Vatibus Faunisque ipsum annumerat, *Cicero Lib. De claris Oratoribus*, *A. Gellius Lib.* 17. *Cap.* 3. *& Festus Pompejus.*

Primum apud Romanos divortium.

XI. Anno Urbis conditæ vigesimotertio supra quingentesimum, *Spurius Carbilius Ruga* Vir Nobilis, primus Romæ de amicorum sententia divortium cum uxore fecit, quod sterilis esset. (Ex *Dionysio Halicarnass.*) Anno ab Urbe condita quingentesimo undavigesimo id factum notat *A. Gellius Lib.* 17. *Cap.* 21. Anno quingentesimo vigesimo septimo *Severus Sulpitius Lib. De Dotibus*: Quo spectat illud *Tertulliani* in Apologetico: *Per annos ferme sexcentos ab Urbe condita, nulla repudium domus scripsit.*

Bellum Gallicum.

XII. Anno ab Urbe condita quingentesimo vigesimo nono Bellum Gallicum magno apparatu gestum est. Romani victores fuere Duce *L. Æmilio* Consule. Lege *Polybium* Lib. 2. & *Eutropium*, qui octoginta millia hominum ad hoc bellum parata fuisse confirmat testimonio *Fabii Pictoris* Historici, qui Romana castra sequebatur. Gallis haud satis æquus *Polybius* hoc bellum describens: *Hunc*, inquit, *exitum id bellum habuit, quod cum Gallis gestum est: Bellum, si perditam hostium audaciem species, pugnas in illo pugnatas, numerum dimicantium & occisorum, nulli eorum secundum, quæ hactenus a Scriptoribus sunt commemorata: Sin ipsa incœpta & stolidam eorum singularum administrationem, prorsus aspernabile: Quoniam Galli, non dicam in plerisque, sed prorsus in omnibus actionibus suis ira atque impetu, non consilio reguntur.* Post triennium, Galli debellati sunt ad Clastidium oppidum inter Padum & Alpes situm. *Virdomarus* Dux Gallorum a *M. Claudio Marcello* Consule cæsus. Mediolanum a Romanis captum. Reliqua Oppida ultro Galli Cisalpini, seque omnia Romanis dediderunt. (Ex *Floro Lib.* 2. *Eutropio Lib.* 3. *Livii Epitome Lib.* 20. *Plutarcho in vita Marcelli*, *Polybio Lib.* 2. *Orosio Lib.* 4. *Cap.* 13.) Quo spectant illa *Virgilii Lib.* 6. *Æneidos.*

Aspice ut insignis spoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorque viros supereminet omnes.
Hic Rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques, sternet Pœnos, Gallumque rebellem:
Tertiaque arma Patri suspendet capta Quirino.

Bellum Punicum II. Annibal Punicus Dux Exercitus. Marcellus Romanus.

XIII. Anno ab Urbe condita quingentesimo trigesimosexto, cœptum est *Bellum Punicum secundum*, sive *Annibalicum*, quo Romanorum & Carthaginensium nomen toto orbe inclaruit. Octodecim annos pugnatum est vario exitu. Romanos ad Lacum Thrasimenum in Etruria, & ad Cannas in Apulia *Annibal* profligavit. Illos iterum vicit ad Canusium. Sed *Marcellus* Romani Exercitus Imperator concionem adeo sævam & acerbam ad milites habuit, postquam in castra redissent, ut prælio per diem totam infeliciter tolerato, tristior iis irati Ducis oratio esset. Clamor inde ortus, ut veniam ejus diei daret; ubi vellet deinde experiretur Militum suorum animos. *Ego vero*, inquit, *experiar, Milites: & vos crastina die in aciem educam, ut victores potius quam victi, veniam impetretis, quam petitis.* Postera die in aciem Romani processere. Quod ubi *Annibali* nuntiatum est: *Cum eo nimirum*, inquit, *hoste res est, qui nec bonam, nec malam fortunam ferre potest. Seu vincit, ferociter instat victis: Seu victus est, instaurat cum victoribus certamen.* Victoria penes *Marcellum*, Romanosque fuit, non tamen incruenta. Tarentum deinde Pœnorum Præsidium a *Q. Fabio* Consule expugnatum est. *Annibal* dies noctesque festinans ad opem obsessis ferendam, cum captam Urbem audivisset, *Et Romani*, inquit, *suum Annibalem habent: Eadem, qua ceperamus, arte Tarentum amisimus.* In Hispaniis prospera fuere Romanorum arma adversus *Asdrubalem* fratrem *Annibalis*, *Publio* & *Cneio Scipionibus* bellum gerentibus, in quo tamen ingenti parta gloria ceciderunt. Reliquum bellum confecit *P. Cornelius Scipio*, cum in Hispania, tum in Africa, ob quam debellatam ac domitam *Africani* nomen obtinuit. Primus hic Imperator nomine victæ ab se Gentis est nobilitatus. *Scipio Annibalem* in Africa suprema Carthaginensibus pugna vicit anno ab Urbe condita quingentesimoquinquagesimotertio. Pacem rogaverunt Carthaginenses per Legatos; petierat ipse *Annibal* cum *Scipione* collocutus: *Vestri (ut audio) patres*, inquit, *nonnihil etiam ob hoc quia parum dignitatis erat in Legatione, negaverunt pacem. Annibal pacem peto.* Sed armis rem decernere Romanis placuit. De hoc bello legendi *Polybius* Lib. 3. *Appianus Lib. de bellis Punicis*, *T. Livius* Lib. 21. & sequentibus ad trigesimum inclusive, *Cornelius Nepos in Vita Annibalis*, *Plutarchus in Vita Fabii*, *Silius Italicus*, *Eutropius*, *Orosius.*

T. Livius Lib. 27.

Scipio Africanus.

T. Livius Lib. 30.

Bellum Macedonicum.

XIV. Pacem punicam Bellum Macedonicum excepit contra *Philippum* Regem, Atheniensibus, Attalo, aliisque Romanorum sociis infestum. Indictum est anno ab Urbe condita quingentesimo quinquagesimoquarto. *P. Sulpicio Galba* 2. & *C. Aurelio Cotta Coss.* Belli gerendi Provincia *Sulpicio* Consuli a Senatu demandata est. Qui ducto in Macedoniam exercitu, equestribus præliis cum *Philippo* prospere pugnavit. Anno belli tertio, *T. Quinctius Flaminius* Consul adversus *Philippum* in faucibus Epiri feliciter dimicavit, fugatumque coegit in Regnum reverti. Anno belli quarto, *Quinctius* ad Cynoscephalas in Thessalia cum *Philippo* debellavit. *L. Quinctius* ejus frater Arcananas in deditionem accepit, expugnata Leucade. Anno belli quinto confecta pax: Leges pacis ex Senatus Decreto, de Legatorum decem sententia, *Philippo* datæ a *Quinctio*. Libertas Græciæ restituta. Hujus belli Historiam scripsere *Polybius* Lib. 17. & *Legationibus* 6. 7. 9. *T. Livius* Lib. 31. 32. & 33. *Plutarchus in Quinctio.*

Lex Oppia abrogata.

XV. Anno ab Urbe condita quingentesimo quinquagesimo nono, *Lex Oppia* de cultu Matronarum restringendo, nequicquam obsistente *Catone* abrogata est. Hanc tulerat *C. Oppius* Tribunus Plebis, *Q. Fabio & T. Sempronio* Consulibus, in medio ardore Punici belli: *Ne qua Mulier plus semiuncia auri haberet. Neu vestimento versicolori uteretur: Neu juncto vehiculo in Urbe, Oppidove, aut propius inde mille passus, nisi Sacrorum publicorum causa veheretur.* Matronarum importunæ preces, & metus muliebris seditionis abrogationem Legis extorserunt. Post annos viginti abrogata est, quam lata. (*Ex T. Livio* Lib. 34.)

Megalesia.

XVI. Anno ab Urbe condita quingentesimo sexagesimo, Megalesia, Ludos Scenicos, C. *Atilius Serranus*, & *L. Scribonius Libo* Ædiles Curules primi fecerunt. Horum Ædilium Ludos Romanus primum Senatus a Populo secretus spectavit. Grave inde apud Plebem murmur. Ipsum *Scipionem* Africanum, quod consul auctor hujus rei fuisset, pœnituisse ferunt. *Adeo nihil motum ex antiquo, probabile est Veteribus, nisi quæ usus evidenter arguit, stari malunt.* (*Ex T. Livio* L. 34.)

Bellum cum Antiocho Magno Asiæ Rege.

XVII. Anno Urbis conditæ quingentesimo sexagesimo secundo, bellum cum *Antiocho Magno* Asiæ Rege susceptum est. Faces belli fuere *Thoas* Ætholiæ Princeps, qui a Romanis nequaquam meritum præmium conse-

secu-

secutos suos causabatur; & *Annibal*. *Antiochus* Greciam & Insulas occupavit. Belli gerendi provincia *Manio Acilio Glabrioni* demandata est, qui victum ad Thermopylas *Antiochum* in Asiam secedere compulit, & de Ætoliis triumphavit. Victo deinde *Antiocho* a *L. Cornelio Scipione*, adjuvante *Eumene Rege*, *Attali* Pergameni filio; pax data ea conditione ut Regionibus omnibus cis Taurum Montem cederet. *Eumeni* Regnum ampliatum Rhodiis, qui & ipsi ad victoriam referendam Romanos plurimum juverant, quædam Civitates concessæ. Hujus belli historiam habes apud *T. Livium* Libris 35. 36. & 37. Iuitio belli *P. Scipio Africanus* Legatus ad *Antiochum*, Ephesi cum *Annibale* collocutus est; ut animum ejus tentaret, si qua posset, & metum demeret periculi ei quicquam a Romanis esse. Quærenti Africano, *Quem fuisse maximum Imperatorem Annibal crederet?* Respondit, *Alexandrum Macedonum Regem, quod parva manu immemorabiles Exercitus fudisset; quodque ultimas horas, quas visere supra spem humanam esset, peragrasset*. Quærenti deinde; *quem secundum poneret?* *Pyrrhum* dixit, *castrametari primum docuisse. Ad hoc neminem elegantius loca cepisse, præsidia disposuisse, artem etiam conciliandi sibi homines eam habuisse, ut Italicæ Gentes Regis externi, quam Populi Romani, tamdiu Principis in ea terra, Imperium esse mallent*. Roganti, *Quem tertium diceret?* *Haud dubie semetipsum* dixit. Tum subridens *Scipio* subjecit: *Quidnam tu diceres, si tu me vicisses?* Respondit Annibal: *Tum me vero & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante omnes & alios Imperatores esse*. Et perplexum Punico astu responsum, & improvisum assentationis genus *Scipionem* movit: quod e grege se Imperatorum velut inæstimabilem secrevisset. Ita refert *T. Livius* Lib. 35. ex *Claudio* qui Libros Acilianos secutus est.

Scipioni Africano a Tribunis Plebis dicta dies.

XVIII. Anno Urbis conditæ quingentesimo sexagesimo septimo, P. *Scipioni* a *Petilliis* Tribunis Plebis dicta dies est, quod præde ex *Antiocho* capta Ærarium fraudasset. Jussus dicere causam, sine ulla criminum mentione orationem adeo magnificam de rebus ab se gestis est exorsus, ut satis constaret, neminem unquam neque melius, neque verius laudatum esse. Dicebantur enim ab eodem animo ingenioque a quo gesta erant; & aurium fastidium aberat; quia pro periculo, non in gloriam referebantur. Tribuni infamia inractum, invidia qua possunt urgent. Orationibus in noctem perductis, producta dies est. Ubi ea venit, Tribuni in Rostris prima luce consederunt. Citatus reus magno agmine amicorum clientumque per mediam concionem ad Rostra subiit; silentioque facto: *Hoc*, inquit, *die, Tribuni Plebis, vosque Quirites, cum Annibale & Carthaginensibus signis collatis in Africa bene ac feliciter pugnavi. Itaque cum hodie litibus & jurgiis supersederi æquum sit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Jovem Optimum Maximum, Junonemque, & Minervam, cæterosque Deos, qui Capitolio atque Arci præsident, salutando ibo: Hisque gratias agam, quod mihi, & hoc ipso die, & sæpe alias egregie Reipublicæ gerendæ mentem facultatemque dederunt. Vestrum quoque quibus commodum est, ite mecum Quirites: & orate Deos ut mei similes Principes habeatis. Ita si ab annis septemdecim ad senectutem semper vos ætatem meam honoribus vestris anteistis, ego vestros honores rebus gerendis præcessi*. Ab Rostris in Capitolium ascendit: Simul se universa concio avertit, & secuta *Scipionem* est; adeo ut postremo Scribæ viatoresque Tribunos relinquerent, nec cum iis præter servilem comitatum, & Præconem, qui reum ex Rostris citabat, quisquam esset. *Scipio* non in Capitolio modo, sed per totam Urbem omnia Templa Deorum cum Populo Romano circumiit. Hic speciosus ultimus dies *P. Scipioni* illuxit, post quem cum invidiam & certamina cum Tribunis prospiceret, in Liternum ad voluntarium exilium secessit. *L. Scipio* ejus frater peculatus damnatus est. (Ex *T. Livio* Lib. 38. *Valerio Maximo* Lib. 3. Cap. 7. *A Gellio* Lib. 4. Cap. 18.)

Ejus magnanimitas.

Bacchanalia sublata.

XIX. Anno Urbis conditæ quingentesimo sexagesimo octavo Bacchanalia, sacrum Græcum & nocturnum, scelerum omnium seminarium, cujus mali labes ex Hetruria velut contagione morbi penetraverat, cum ad ingentis turbæ conjurationem pervenisset, a Consule *Posthumio Albino* investigatum, & multorum pœna compressum est. In Luco enim *Simila*, Bacchanalibus, specie Religionis infandæ libidines, ac cædes perpetrabantur, jamque supra septem millia virorum ac feminarum conjuraverant, cum tota impurissimæ ac maleficæ superstitionis scena detecta est. Senatusconsulto cautum est, *Ne qua Bacchanalia Romæ, neve in Italia essent*. (*Ex T. Livio* Lib. 39. & *Valerio Maximo* Lib. 6. Capit. 3.) Quo spectat illud *Tertulliani*, in Apologetico: *Liberum Patrem cum Mysteriis suis Consules Senatus auctoritate non modo Urbe, sed universa Italia eliminaverunt*. Et illud S. *Augustini* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 13. *Liberi Patris velut Dei Nomine per immundos Dæmones Bacchanalia Sacra, vel potius Sacrilegia sunt instituta. De quorum rabiosa turpitudine sic Senatus erubuit, ut in Urbe Roma esse prohiberet*.

Legationes contra Philippum Macedonum Regem Romam missa.

XX. Anno Urbis conditæ quingentesimo septuagesimo primo, Legationes undique contra *Philippum* Macedoniæ Regem e Græcia Romam advenerunt. *Philippus* *Demetrium* filium excusandi sui gratia misit; qui Patris absolutionem a Senatu obtinuit. Qua de re *Justinus* Lib. 32. *Cum disceptatio in Senatu inter Demetrium Philippi filium & Legatos Civitatum esset, turba querelarum confusus Adolescens repente obticuit. Tunc Senatus verecundia ejus motus, causam illi donavit. Atque ita modestia sua, Demetrius veniam Patri, non jure defensionis, sed patrocinio pudoris obtinuit. Quod ipsum Decreto Senatus significatum est: ut appareret, non tam absolutum Regem; quam donatum filio Patrem*. Legi potest & *Polybius Legatione* 46. & *T. Livius* Lib. 39. *Demetrius* ad Patrem reversus, in *Persei* fratris odium incurrit; cujus calumniis circumvento, & ob Romanorum gratiam suspecto primo venenum dari; tum semianimem præfocari jussit. (*Ex T. Livio* Lib. 40.)

Filius Patri veniam obtinuit.

Bellum adversus Perseum Macedoniæ Regem.

XXI. Anno Urbis conditæ quingentesimo octogesimo tertio, bellum adversus *Perseum* Macedoniæ Regem susceptum est. *Perseum* debellavit *Æmilius Paulus*, & Macedoniam in formam Provinciæ redegit. Oppidorum quæ *Perseum* juverant, in Epiro 70. muros diruit: ac demum triumphavit *Perseo* ante currum ducto cum tribus filiis: cujus triumphi lætitia ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: Quorum alterius mors Patris triumphum præcessit, alterius est secuta. (Ex *T. Livio* Lib. 45.) Anno belli hujus tertio, *Ennius* Poeta plurimarum Tragœdiarum, & Romanorum Annalium rudi & inculto carmine conscriptorum Auctor, obiit annos natus septuaginta. Ipsius honorifice meminerunt *Cicero in Bruto* Lib. 1. *Academicarum Quæstionum*, Lib. 7. *De Finibus*, *Ovidius* 2. *Tristium*; *Horatius* Lib. 1. *Epistolarum*, *Epist*. 19. Lib. 2. *Epist*. 1. & *de Arte Poetica*; *Lucretius*, Lib. 1. *Quintilianus* Lib. 10. *Institutionum Oratoriarum*, Cap. 1. *Macrobius* Lib. 6. *Saturnalium*, Cap. 3. *Suetonius Tranquillus* Lib. *De Illustribus Grammaticis*. *Ennio* coævi fuere, vel suppares *Cæcilius Statius* Poeta Comicus. *Marcus Pacuvius* Poeta Tragicus, *Ennii* Nepos, *Marcus Accius*, *Plautus*, & *Terentius*, Poetæ Comici, elegantissimi. *Terentii* Vitam scripsit *Suetonius*.

Ennius Poeta obiit.

Bellum Punicum III.

XXII. Anno Urbis conditæ sexcentesimo quinto bellum Punicum tertium cœptum est ad *Masanissam* Numidarum Regem vindicandum a Carthaginensium injuriis, qui ipsum infestabant, & contra fœdus Naves habebant. Duo Consules belli gerendi provinciam susceperunt. *Manilius* pedestribus copiis, *Censorinus* Classi præfectus est. Antequam ullæ Naves in Africam appulissent, Uticenses se suaque omnia dediderunt. Carthaginenses idem fecerunt. Sed nihilominus vincente *Catonis* sententia eo missi Consules, qui Carthaginensibus jussere ut alio migrarent. Quo mandato ad bellum sunt inflammati. Res segniter ac infeliciter gesta est a *Censorino* & *Manilio*, necnon a *Calpurnio*, *Pisone* & *Mancino*. *Scipionis* virtus fidesque ab ipso belli exordio maxime enituit, & magnopere Romæ prædicata est. Hinc omnes optabant illum in Africam mitti Consulem. Instabant Comitiorum dies: Sed obstabat ætas viri nondum ad tantum honorem legitima. Ædilitatem enim ambiebat, cum Populus Consulatum obtulit. Contradicentibus autem Consulibus, & Legem objicientibus, Populus perseverabat in precibus, clamitans se Legibus a *Tullio Romuloque* latis factum Comitiorum arbitrum, & posse Leges ad ea pertinentes vel ratas habere, vel irritas. Tandem unus Tribunorum Plebis minatus est ademturum se potestatem Comitiorum Consulibus, ni assentirent Populo. Ita Consules permiserunt Tribunis Plebis ut Legem hanc in annum unum abrogarent, quo exacto ferrent eam denuo. Quod exemplum videtur sumptum a Lacedæmoniis, qui cum necessitate coacti Leges posthabere, captos ad Pylum absolverent ab ignominia, feruntur dixisse: *Dormiant Leges hodie*. Novus Consul bello Punico Præfectus, Carthaginem expugnavit, ac funditus delevit. In clade Urbis captæ dum ferro & igne in hostes sæviretur, die septima, supplices quidam ad *Scipionem* confugerunt, præferentes verbenas *Æsculapii*, cujus Templum prædives erat in Arce, nobilius ceteris. Has illi prætendentes, de salute tantum pacisci cum *Scipione* petebant, concedenda his qui vellent, Arce excedere: quod impetrarunt, exceptis

Scipio Consul factus hoc bellum confecit.

tran-

transfugis. Exiveruntque mox quinquaginta millia virorum promiscue ac mulierum, transmissa per angustam portam antemuralem: Quibus statim addita est Custodia. Transfugæ autem ad summum nongenti desperata salute, in *Æsculapii* Templum se receperunt, cum *Asdrubale* Carthaginis Duce, & uxore, duobusque filiis, Unde facile Romanis resistebant, ut a loco edito & imposito rupibus, quo etiam pacis tempore sexaginta gradibus ascendebatur. Tandem famis, vigiliarum, pavoris, exitio jam propinquante, impatientia, fano deserto, in summam ædem sese proripuerunt: Et interim *Asdrubal* clam fugit ad *Scipionem* cum ramis oleæ.

Asdrubalis deditio. Eum *Scipio* jussum assidere sibi ad pedes, ostendit transfugis: Quo viso postularunt silentium, & impetrato, post effusa in *Asdrubalem* multa variaque convitia, Templum incenderunt, & se concremaverunt.

Uxoris ejus desperatus furor. Fertur, dum accenderetur ignis, uxorem *Asdrubalis* ornatam pro tempore constitisse ex adverso *Scipionis*, cum duobus filiis, & clara voce dixisse: *Tibi quidem, Romane, Dii sunt propitii, qui jure belli uteris: Ab hoc autem Asdrubale, Patriæ, Sacrorum, mei, filiorumque proditore, Genii Carthaginis, Tuque cum eis, pœnas exigant.* Deinde ad *Asdrubalem* versa: *Scelesle*, inquit, *perfide, effeminatissime virorum omnium, me quidem, & hos meos filios hic ignis sepeliet: Tu vero ad quem triumphum servaris, Dux Magne Carthaginis! Quas non pœnas dabis huic, cui nunc supplex assides?* His exprobratis, jugulavit filios, conjecitque in ignem, & seipsam insuper. Hunc ajunt fuisse uxoris exitum, qui magis decuisset ipsum *Asdrubalem*, (inquit *Appianus*.)

Carthago funditus deleta. At *Scipio* Urbem, quæ per annos, ex quo fuerat condita, septingentos floruerat Maris & Insularum imperio, armis, classibus, elephantis, pecuniis, conferenda cum quovis Regno maximo: Audacia vero & alacritate præferenda etiam, quando ademptis navibus armisque, tamen per triennium famem & bellum sustinuit. Tunc funditus deletam videns, flevisse dicitur, & hoc Carmen cecinisse:

Jamque dies aderit quo concidat Ilion ingens,
Et Priamus, Priamique ruat Plebs armipotentis.

Familiariter a *Polybio* Præceptore rogatus, quid sibi vellent ea verba, fassus est ingenue cogitationem sibi incidisse de Patria, cui timeret, vices rerum humanarum considerans, ut ipse *Polybius* in Historiis suis memorat. Accepto victoriæ nuntio, Senatus decem Legatos lectos e Patrum numero, misit in Africam, ut una cum *Scipione* ordinarent eam Provinciam. Hi si quid Carthaginis superesset, decreverunt id Scipionem diruere: Interdixeruntque ne quis ibi habitet, additis etiam diris devotionibus, si quis contra faciat: Præsertim si quis Byrsan, Megarave condat denuo. Placuit & Civitates hostium eo bello socias omnes ad unam delere, & agros eorum attribuere Sociis Romani Populi, præsertim Uticensibus, quicquid ab utroque latere Carthaginem & Hipponem usque protenditur. Cæteros tributarios fecerunt & stipendiarios. Decreveruntque ut Prætor ad eos ea Urbe mitteretur annis singulis. *Scipio* Classe revectus in Urbem triumphum egit omnium nobilissimum, ornatum statuis ac donariis, quæ Carthaginenses per tot ætates, ex tot victoriis toto orbe partis, comportaverant in Africam. Hujus belli Historiam accurate scripsit *Appianus* Lib. *de Bellis Punicis*, præter quam legi possunt *Liviana Epitome* Librorum 49. 50. & 51. *Florus* Libro 2. Cap. 15. *Eutropius* Lib. 4. & *Orosius* Lib. 4. Cap. 22.

M. Porcius Cato. Initio Belli Punici obiit Romæ *M. Porcius Cato* Censorius, annos quinque & octoginta natus, cum eo ipso anno, Urbis nempe conditæ sexcentesimoquinto contra *Servium Galbam* ad Populum summa libertate dixisset, ut scribit *Cicero in Bruto*. Ejus Vitam apud *Plutarchum* legere est. Tribunus, Quæstor, Consul, & Censor fuit. Magnam potentiam collegit facundia, multique eum *Demosthenem Togatum*, appellabant. Hispaniam citeriorem Consul sortitus, bellum gloriose confecit. Ipse plures Urbes ait se cœpisse, quam egisset in Hispania dies. Neque hæc jactantia fuit: Cepit enim quadringentas (inquit *Plutarchus*.) Militibus, præter compendium ex bello magnum, libram argenti viritim divisit: Ad se præter esculenta & poculenta negavit ex præda quicquam rediisse. *Malo*, inquiebat, *de virtute cum optimis, quam cum divitibus de pecunia, aut cum avarissimis certare de quæstu.*

Ejus in censura severitas. In censura multorum in se concitavit invidiam ob severitatem. *L. Quintium*, qui Consul fuerat, & quod majoris momenti ei erat ad gloriam. *T. Quintii*, qui *Philippum* debellaverat, fratrem, Senatu movit, quod in gratiam Pueri, quo velut scorto abutebatur, Gallum transfugam in convivio interfecisset, Senatu pariter movit *Manlium*, quem omnium opinio Consulem designabat, quod uxorem interdiu fuisset osculatus inspiciente filia. Uxorem suam ajebat, nisi magno tonitru numquam compleaum sibi tulisse, atque per jocum se dicere solitum: *Jove tonante se beatum esse*. Plurimos offendit præciso luxu, quem aperte extorquere laboranti & infectæ multitudini non poterat. Quamvis *T. Quintii* factio, Tribunique illum ad Populum accusaverint, Censuram ejus Populum approbasse constat: Cum enim poneret ei Statuam in *Æde* Salutis, non imperia adscripsit, nec triumphum *Catonis*, sed *Quod Rempublicam Romanam ad pravos mores declinantem ac vergentem, bona Disciplina sanisque Institutis Censor correxisset*. Ad eos qui mirabantur, cum Statuas multi homines obscuri haberent, ipsum non habere: *Malo*, inquit, *quæri quare nulla mea Statua extet, quam quare extet*. Atque omnino volebat, ut ne laudari quidem se permitteret bonus civis, nisi hoc e Republica fieret. Plurimus tamen fuit in seipso prædicando. Quippe eos, qui ob vitia arguebantur, dicere solitos refert: *Immerito se culpari, qui Catones non essent*. Illos autem qui facta quædam sua imitari inepte studerent, *Sinistros Catones* appellari. *Malle se*, ajebat, *mille benefactis suis non haberi honorem, quam peccantem se non puniri. Veniam dare se omnium noxis, præterquam suis.* Proscissus convitio ab homine obscœnæ & improbæ vitæ: *Iniqua*, inquit, *tecum mihi pugna est. Nam & male audis facile, & dicis prompte: Mihi tum dicere molestum est, tum audiendi sum insolens. Trium se per totam vitam pœnituisse* ajebat: *Unum quod Mulieri arcanum credidisset: Alterum, quod navigasset quo ire poterat pedibus: Tertium, quod unum diem mansisset intestatus.* Varia monumenta Historiasque commentatus est. Bellum Punicum tertium & supremum accendit. Quacumque de re diceret sententiam, semper suffragio suo addebat: *Hoc censeo, & Carthaginem delendam*. Contra *P. Scipio Nasica* perpetuo pro sententia dicebat, *Censeo Carthaginem relinquendam*. Lege *Plutarchum in Catone Majore*.

A. Posthumius Albinus Historicus. Extrema Catonis ætate floruit *Aulus Posthumius Albinus*, qui & Prætor & Consul fuit. Hic Historiam Rerum Romanarum græce scripsit. Cum vero initio Historiæ suæ sibi veniam imperitiæ petiisset, quod homo Romanus Græca oratione uteretur, *M. Cato* eum festive risit, *Quod maluerit culpam deprecari quam culpa vacare .... Ei veniam dandam dicens, si illud Opus Amphyctionum decreto subactus assumpsisset*. Referunt *Plutarchus in Catone Majore*, *A. Gellius* Lib. 11. Cap. 8. *Macrobius in Proœmio Saturnalium*, & *Cornelius Nepos*.

Corinthus diruta. XXIII. Eodem quo Carthago concidit anno, *Lucius Mummius Nepos* Consul Corinthum funditus avertit; ut scribit *Vellejus Paterculus* Lib. 1. Diruta Corintho, *Mummius* aliarum Græciæ Urbium, quæ contra Romanos bellum susceperant, muros dejecit, armaque Civibus ademit. Deinde postquam Legati Romam missi sunt, quorum consilio in Græciæ rebus ordinandis uteretur, Concilia singularum Nationum, Achaicum, Phocicum, Bœoticum, &c. abolevit, *Pausania* teste in *Achaicis*.

Bellum Hispanicum. XXIV. Anno Urbis conditæ sexcentesimo decimo, bellum Hispanicum adversus *Viriatum* Lusitaniæ Ducem decretum est. *Sulpicio Galba*, & *L. Aurelio Cotta* Consulibus. Qui cum in Senatu de Imperio contenderent, *Scipio Æmilianus* censuit neutrum in Hispaniam mittendum, quod alter nihil haberet, alteri nihil satis esset. Sic *Cottæ* paupertatem, *Galbæ* avaritiam notabat; Obtinuitque ut neuter eam in Provinciam mitteretur (ut refert *Valerius Maximus*, Lib. 6. Cap. 4.) Itaque *Scipionis* fretti *Q. Fabio Æmiliano* Imperium Proconsulare in Hispania prorogatum est. *Viriatum* vicit *Fabius*: Sed cum victoriam incautius persequeretur, ad eas angustias redactus est, ut pacem illi concedere operæ pretium duceret. Postea *Q. Servilius Cæpio* Consul in Hispaniam missus, pace neglecta, quam cum *Viriato* fecerat *Fabius*, Senatu permittente, bellum contra *Viriatum* renovavit, illum fudit, fugavit, ejusque Legatis corruptis, dolo interemit. Romanis displicuit *Cæpionis* perfidia. *Viriati* interfectoribus præmium a *Cæpione* promissum petentibus responsum est: *Nunquam Romanis placuisse Imperatores a suis Militibus interfici*. In locum *Viriati* novo Imperatore creato *Tantalo*, adversus Saguntum expeditio suscepta est. Hanc Urbem *Annibal* eversam instauraverat, & Patriæ nomine Carthaginem appellaverat. Repulsos inde Hispanos, cum Bætim amnem transirent, subsecutus *Cæpio* ita pressit ursitque, ut *Tantalus* rebus suis diffidens & se & Exercitum traderet ea conditione ut non iniquius quam subditos tractaret. Omnibus armis spoliati, &

ne

ut deinceps latrociniis viverent, terra satis ampla donati sunt. (Ex *Appiano* Libro *De Bellis Hispanicis*.)

Bellum Numantinum.

XXV. Iisdem temporibus Numantinum bellum in Celtiberia ortum est: Quod Segideoses socios suos manibus Romanorum elapsos Numantini recepissent. Qui jussi a *Metello* arma deponere, minime paruerunt. Cum Numantinis a *Q. Pompejo* primum, deinde *M. Popilio Procos.* tum ab *Hostilio Mancino*, infeliciter pugnatum est. Tandem *Scipio Æmilianus* iterum Consul Numantinis debellatis & fame expugnatis, quinquaginta tantum triumpho reservavit, cæteros sub corona vendidit: *Numantiam* vero solo æquavit, ut antea Carthaginem. (Ex *Appiano* Lib. *De Bellis Hispanicis*.)

XXVI. Dum Numantinum Bellum gerebatur, *Junius Brutus* Consul Hispaniam ulteriorem fortitus, Lusitanos multis cladibus affecit; & Gallæcos, sive Gallaicos, montanæ regionis incolas, qui Lusitanis suppetias tulerant, devicit, unde & *Gallaci* cognomen consecutus est. (Ex *Liviana Epitome* Lib. 55. *Floro.* Lib. 2. Cap. 17. *Eutropio* Lib. 4. *Orosio* Lib. 5. Cap. 5.)

L. Accius Poeta.

Floruit Romæ eo tempore *Lucius Accius* Poeta Tragicus, de quo *Cicero Oratione pro Archia Poeta* ait: *Decimus quidem Brutus summus ille Vir & Imperator, Accii amicissimi sui carminibus Templorum ac Monumentorum aditus exornavit suorum.*

Bellum Servile.

XXVII. Eodem anno quo Numantinum bellum confectum est, bellum Servile in Sicilia excitavit *Eunus* Syrus ex urbe Apamea servus *Antigenis* Eunensis. *Calpurnius Piso*, & *Rupilius* Consules bellum istud confecerunt, ac servos perdomuerunt. De quo legenda Excerpta ex *Diodori Siculi* Lib. 34. *Liviana Epitome* Libri 56. *Florus* Lib. 3. Cap. 19. *Valerius Maximus* Lib. 2. Cap. 7. *Orosius* Lib. 5. Cap. 6.

Lex Agraria. Tiberii Gracchi cædes.

Eodem anno quo eversa Numantia est, Urbis conditæ sexcentesimo vigesimo primo, *Tiberius*, *Gracchus* Vir Consularis & Tribunus Plebis civilis seditionis auctor fuit, in qua ipse misere periit. Legem Agrariam tulit, *Ne quis ex agro publico plus quam quingenta jugera possideret: Quod superesset, id pauperibus divideretur.* Quin etiam *Attali* Pergami Regis pecuniam, (qui nuper mortuus, Populum Romanum heredem scripserat,) egentibus distribuendam censuit. Cumque palam diceret, sublato Senatu omnia per Plebem agi debere, Patres Conscripti in Ædem Fidei publica convocati a *Mutio Scevola* Consule, quid in tali tempestate faciendum esset, deliberabant: Cunctisque censentibus, ut Consul armis Rempublicam tueretur, *Scevola* negavit se quidquam acturum. Tum *Scipio Nasica* circumdata lævo brachio togæ lacinia, sublataque dextera proclamavit: *Qui Rempublicam salvam esse volunt, me sequantur.* Tum ad Capitolium contendit, ubi Plebs cum Graccho congregata erat. *Scevolam* secuti sunt Optimates, Senatus, & Ordinis Equestris pars melior & major. *Gracchus* fugiens fragmine subsellii occisus est. Corpus ejus in Tiberim projectum. Ex Plebe trecenti & amplius fustibus contusi & lapidibus obruti ceciderunt. (Ex *Appiano* Lib. 1. *De Bellis Civilibus*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Capp. 2. & 3. *Floro* Lib. 3. Cap. 14. *Valerio Maximo* Lib. 3. Cap. 2. *Plutarcho in Gracchis*, *Aurelio Victore De Viris Illustribus*, *Orosio* Lib. 5. Cap. 8. *Cicerone Oratione De Aruspicum Responsis*.) Scipio Africanus *Æmilianus* ad Numantiam nuntiato *Tiberii Gracchi* exitu, exclamasse fertur:

Sic pereat quisquis designet talia facta.

Postea cum a Numantiæ excidio reducem C. *Carbo* Tribunus Plebis ad Rostra perductum interrogaret, quid sentiret de cæde *Gracchi*? Jure eum cæsum videri respondit. Obstrepente Populo, *Taceant*, inquit, *quibus Italia noverca est* (Ex *Plutarcho*, *Valerio Maximo* Lib. 6. Cap. 2. & *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 4.) Scipio paulo post in lectulo mortuus est repertus, non sine veneni ab uxore *Sempronia* sorore *Gracchorum* dati suspicione.

Polybius Historicus.

Scipioni diu superstes non fuit Polybius Megalopolitanus, Philosophus & Historicus nobilis, pacis & belli artibus clarissimus, quo *Scipio* ipse Præceptore gloriabatur, ejusque consiliis & opera plurimum usus est. Hujus celebratur vox egregia consilium dantis *Scipioni* suo: *Quoties foras prodiisset, ne domum prius rediret, quam aliquem sibi benefaciendo amicum adjunxisset.* De *Polybio* pluribus agunt *Casaubonus* ipsius Interpres, & *Vossius* Lib. 1. *de Historicis Græcis* Cap. 19.

Romanorum bellum cum Gallis Transalpinis.

XXVIII. Anno Urbis conditæ sexcentesimo trigesimo bellum cum Transalpinis Gallis cœptum est. C. *Sextius Calvinus* Consul Salios funditus delevit, coloniam Aquas Sextias condidit. (Ex *Liviana Epitome* Lib. 61. & *Vellejo Paterculo* Lib. 2.) Post biennium *Cn. Domitius Ahenobardus* contra Arvernos & Allobroges bellum gessit, eosque devicit. (Ex *Liviana Epitome* Lib. 61. *Floro* Lib. 3. Cap. 2. *Suetonio in Nerone*, *Orosio* Lib. 5. Cap. 13.) Anno Urbis conditæ trigesimo tertio supra sexcentesimo *Q. Fabius Maximus Consul* Arvernos & Allobroges debellavit. Cæsa ex *Bituiti* sive *Buduaci* Arvernorum Regis Exercitu centum viginti millia; & cum ipse ad satisfaciendum Senatui Romam profectus esset, Albæ in custodiam datus est, quia contra pacem videbatur ut in Galliam remitteretur. (Ex *Liviana Epitome* Lib. 61. & *Orosio*.) *Domitii* perfidia captum vinctumque *Bituitum* Regem scribit *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 6. Gallia Narbonensis a *Q. Fabio* in Provinciam redacta est. Post triennium colonia Narbonam deducta.

Bellum contra Jugurtham Numidarum Regem.

XXIX. Anno Urbis conditæ sexcentesimo quadragesimo tertio bellum contra *Jugurtham* Numidarum Regem susceptum est, Duce *Calpurnio*, quem Rex donis corrupit. *Jugurtham* in deditionem acceptum, interposita fide publica, Romam deduxit *Cassius Longinus* Prætor. Dimissus a Senatu, cum pecuniam Romæ tantum posse vidisset, dixisse fertur: *Urbem venalem, si emptorem invenerit!* Postea *Metellus* Consul ad bellum gerendum in Numidiam missus, *Jugurtham* duobus præliis vicit ac fugavit. Post hunc belli summa C. *Mario* Consuli commissa est, qui adjuncto sibi *L. Cornelio Sulla* Quæstore, bello finem imposuit. *Bocchus* Mauritaniæ Rex *Jugurthæ* socer Generum suum *Sullæ* vinctum tradidit, a quo ad *Marium* deductus est, & *Marii* secundo Consulis triumpho servatus. (Ex *Sallustio*.) Eo erupit ambitionis *Sulla*, ut facti hujus sculptam in annulo imaginem gestaret, qua exprimebatur *Bocchus* tradens, & *Sulla* accipiens *Jugurtham*. Ita referunt *Plutarchus in Mario & in Sulla*, & *Valerius Maximus* Lib. 8. Cap. 14. Hinc illud *Plinii* Lib. 37. Cap. 1. *Sulla Dictator traditione Jugurthæ semper signavit.*

Marius Jugurthino bello perfunctus, Teutones & Ambroas circa Aquas Sextias duobus præliis debellavit, ducenta millia hostium cecidit, octoginta millia cepit, cum Duce eorum *Teutobocho* sive *Teutobodo*. (Ex *Plutarcho in Mario*, *Eutropio* Lib. 5. *Floro* Lib. 3. Cap. 3. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 12. *Orosio* Lib. 5. Cap. 16.) Ea victoria *Mario* 4. Consuli contigit anno Urbis conditæ sexcentesimo quinquagesimo secundo. Anno sequenti idem *Marius* 5. Consul, junctis cum *Lutatio Catulo* Proconsule copiis, Cimbros, qui in Italiam penetraverant, fudit circa Athesinum fluvium in Campo quem Raudium vocant. Cæsa Barbarorum centum quadraginta millia, capta millia sexaginta. Rex eorum *Bojorix* in acie cecidit. (*Ex iisdem Auctoribus*.)

Q. Mutius Scevola Asiæ Proconsul.

XXX. Anno Urbis conditæ sexcentesimo quinquagesimo nono, *Q. Mutius Scevola* Proconsul in Asiam missus, lecto sibi Legato viro optimo *P. Rutilio Rufo*, hujus consilio in administranda Provincia ac jure dicendo semper usus est, ejusque præcipue opera Publicanorum injurias, qui Provinciales opprimebant, coercuit. Asiam autem novem mensium spatio tam sancte rexit, ut Senatus deinceps cæteris Magistratibus illum in exemplum proponeret: & dies festus a Græcis beneficiorum memoribus in ejus honorem institutus sit, quem *Mutia* Asiani nominabant. (*Ex Valesianis Excerptis Diodori*, & *Cicerone* Lib. 2. *De Oratore*, Epistola 17. Lib. 5. *ad Atticum*, & 2. *in Verrem*.) Equites Romani judiciorum potestatem Gracchanis Legibus nacti *Rutilium* repetundarum injuste damnaverunt. Damnatus, cum lis pecunia esset æstimata, bonis protinus cessit, quo maxime ejus innocentia comprobata est; cum multo minus ex iis redactum esset, quam ex Asia illum rapuisse accusatores ejus conclamabant; eaque omnia justis ac legitimis titulis ad se pervenisse demonstraret. Invidiæ porro cedens nemine cogente in exilium abiit, & profectus in Asiam Mitylenis vixit. Cumque illum consolaretur nonnemo, & diceret instare arma civilia, ac brevi futurum ut omnes exules reverterentur: *Quid tibi*, inquit, *mali feci, ut mihi pejorem reditum quam exitum optares? Malo ut patria exilio meo erubescat, quam reditu mæreat.* Responsum illud *Rutilii* laudat *Seneca* Lib. 6. *De Beneficiis*, Cap. 37.

P. Rutilius Rufus injuste accusatus. Ejus in Patriam ingratam caritas.

XXXI. Anno Urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo tertio, *M. Livius Drusus* Tribunus Plebis cum Senatui priscum decus restituere vellet, eique Judicia vindicare, quæ ad Equestrem ordinem *Gracchus* transtulerat, varias Leges tulit: Inter quas erat una de Sociis Civitatis jure donandis, quam cum iis promisisset, nec præstare posset, in omnium odium incurrit, atque incerto auctore post interfectus est. Post *Drusi* necem Itali indignati, conspiratione facta a Populo Romano defecerunt, armisque jus Civitatis sibi vindicare decreverunt. Bellum itaque Romanos inter & Italos, qui in cæteris Expeditionibus Romanorum socii erant & commili-

tones,

tones, gestum est, quod propterea *Sociale* & *Italicum* dictum fuit, aliis *Civile*, nonnullis *Marsicum*, quia primi Marsi commoverunt. Totis utrinque viribus per quadriennium pugnatum est, cladibusque mutuis. Prospera demum fuere magis Romanorum arma, *Cn. Pompejo Strabone*, *C. Mario*, *L. Sulla*, *C. Cosconio*, & *Cæcilio Metello* rem præclare gerentibus. Bellum itaque Sociale maxima contentione gestum est, donec universa Italia Civitatem Romanam adepta est, præter Lucanos & Samnites, qui tamen postea voti compotes facti sunt. Eo bello flagrante, tum primum liberti in Militiam admissi: Sociis vero in officio manentibus jus Civium a Senatu decretum est; quo beneficio & amici amplius devincti, & dubii in fide retenti. Hos novellos Cives Populus R. non in 35. Tribus, quot tunc erant, distribuit, ne veteres in suffragiis numero vincerentur: Sed redactis eis in Decurias, novas alias Tribus conscripsit, in quibus illi postremi ferrent suffragia, & sæpe supervacui fierent: Quod veteres illæ 35. plus quam dimidium Tribuum conficerent. Quod consilium, sive tunc non animadversum est; sive Socii contenti modico tum non requirebant amplius, postea tamen deprehensum, novarum seditionum materia fuit. (Ex *Appiano* Lib. 1. *De Bellis Civilibus*, *Liviana Epitome Librorum* 72. 73. 74. 75. 76. *Floro* Lib. 3. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Orosio* Lib. 5.)

Bellum Mithridaticum.

XXXII. Anno Urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo sexto, Bellum Mithridaticum cœptum est adversus *Mithridatem Eupatorem* Ponti Regem, quod *Ariobarzanem* Cappadociæ, *Nicomedem* Bithyniæ Regno exuisset. Belli summa *L. Cornelio Sullæ* Consuli mandata est. *Marius* ejus belli cupiditate flagrans *C. Sulpitium* Tribunum Plebis impulit, ut Lege lata *Sullæ*, qui in Campania reliquias belli *Italici* prosequebatur, Imperium abrogaret. *Sulla* reversus Rempublicam in sua potestate habuit, *Sulpitium* occidit, *Marium* fugavit. Interim *Mithridates* Phrygiam vastat, Mysiam, Asiamque percurrit, missis circumquaque suis Ducibus, Lyciam, Pamphiliam, aliaque usque ad Joniam subigit. *Q. Oppium* & *Manium Aquilium* Duces Romanos vinctos circumducit. *Manium* post opprobria Pergami necat, auro liquato in os ejus infuso, corruptelas largitionum Romano Nomini sic exprobrans. Romanos & Italos hospites, cum uxoribus, liberis, cæterisque ingenuis domesticis Italici generis, eadem die Asia tota interfici jubet ac insepultos abjici. Rhodum frustra oppugnat, in fide Romanorum constantem. Interim *Sulla* in Græciam trajicit, Athenas expugnat, Piræum incendit, *Archelaum* Mithridatici Exercitus Ducem, ad Chæroneam, ad Orchomenum, alibi, magnis cladibus afficit, compellitque *Mithridatem* ad pacem petendam, cujus conditiones *Sulla* dedit, scilicet: Ut Classem, quam habebat *Archelaus* Romanis traderet: Tum Duces, Legatos, captivos, transfugas, & Chios cæterosque e Civitatibus suis in Pontum abstractos dimitteret, præsidia locis omnibus deduceret, nisi in quibus ante violatam pacem habuerat; sumptus belli Romanis restitueret; paterno Ponti Regno contentus esset. *Fimbria* Dux Romanus, cum *Flacco* in Asiam missus a *Cinna*, qui *Sullam* Reipublicæ hostem declaraverat, ab eodem *Sulla* domitus est: Exercitus cui *Fimbria* præerat, ad *Sullam* defecit, *Fimbria* in desperationem actus gladio se confodit. Brevis fuit de pace Lætitia: Bellum sæpe redintegratum est, *Murena*, *Lucullo*, *Pompejo*, Ducibus; adeo ut anni quadraginta Mithridatico bello ab Historicis tribuantur. Id tandem a *Pompejo Magno* confectum est. Debellatus *Mithridates*, ad Gallos fœderatos iter destinabat, ut cum eis per Alpes Italiam invaderet: Sed Exercitus ipsa immani audacia & Expeditionis longitudine deterritus a *Mithridate* defecit, ac *Pharnacem* ejus filium Regem salutavit. *Mithridates* rerum suarum desperatione, venenum miscuit. Duæ vero filiæ virgines, Ægypti & Cypri desponsæ Regibus, enixe rogabant ut ante illum venenatam potionem sumerent; vetabantque bibere, donec ipsæ hausissent. Et has quidem veneni vis penetravit continuo, extinxitque; In *Mithridatem*, quamvis data opera concitatius ambulantem, nihil agebat, propter quotidianam pharmacorum consuetudinem, quibus se contra veneficos munire solebat, quæ ab ipso Mithridatica vocari usus obtinuit. Unde Ducem quemdam Gallorum *Bituitum* rogavit ut ipsum interimeret. Vixit octo aut novem annos supra sexaginta, regnavit 57. De quo, totoque Mithridatico bello legendus *Appianus* Libro singulari *De Bellis Mithridaticis*, ex quo hæc excerpsimus, cum *Liviana Epitome* Librorum 78. 81. 82. 83. 97. 98. 100. 101. 102. *Vellejo Paterculo*, *Floro*, *Eutropio*, & *Plutarcho* in *Vita Sullæ*.

Mors Mithridatis.

Bellum civile Sullam inter & Marium.

XXXIII. Belli Mithridatici occasione bellum Civile atrocissimum incensum est inter *L. Sullam* & *C. Marium*, qui rei contra *Mithridatem* gerendæ, ac Romanorum Exercituum in illa Expeditione Imperium, *Sullæ* a Senatu decretum, illi abrogari, sibique deferri curavit *Sulpitii* Tribuni Plebis factione. *A Marii* partibus steterunt *L. Cornelius Cinna*, *Cn. Carbo*, *Cn. Norbanus*, & *Q. Sertorius*. *Sullæ* faverunt *Cn. Octavius Nepos*, & *Cn. Pompejus*. Ferali bello Urbs misere dilacerata ac devastata est. *Sulpitius* Tribunus occisus. *Marius* post varia discrimina, Prænestæ obsessus, mortem sibi conscivit, ne in manus hostium veniret. *Octavius* Consul a *Censorino* in Janiculo interfectus. Caput ejus ad *Cinnam* relatum: quod tunc primum Consulis caput pro Rostris fuit positum. *Cinna* Consul in seditione gladiis confossus est. *Carbo* profugus *Pompeii* manu cecidit. *Norbanus* Rhodi in medio foro se transfixit, ne *Sullæ* dederetur. *Sulla* finito in Italia bello, Populum Romanum in concionem vocavit, multa de se magnifice, multa ad illos terrendos vehementer locutus. Post concionem Senatores quadraginta, Equites Romanos mille sexcentos proscripsit. Hic enim primus capitalis proscriptionis auctor est habitus, qui & præmia percussoribus proscriptorum, latentiumque indicibus proposuit, & pœnam abditos celantibus interminatus est. Nec multo post alios etiam Senatores in proscriptorum album retulit. Ex his quidam inopinato oppressi passim per domos, per Templa, per Porticus, alii sublimes correpti, & ad pedes *Sullæ* projecti: Alii raptati conculcatique, nemine ad tam dira spectacula mussitare auso: Alii pellebantur ex Urbe: bonis suis alii spoliabantur, Profugi quærebantur, comprehensi trucidabantur. Nec minor fuit Sociorum cædes, direptio, expulsio, qui *Carboni*, aut *Norbano*, aut *Mario*, eorumve Legatis paruerant; & per totam Italiam exercebantur severa de his rebus Judicia, variis criminibus, Militiæ, Militaris Præfecturæ, collatæ pecuniæ, cujusvis operæ contra *Sullam* præstitæ, vel communicati contra eum consilii, rei peragebantur & hospites, & amici, creditores, debitoresque. Ut vero singulorum criminationes defecerunt, tum totos Populos adortus *Sulla* punivit: Aliorum arces ac mœnia diruit; alios pecuniis mulctavit, alios vexavit exactionibus gravissimis: Alio colonos deduxit, quorum opera in eo bello usus fuerat, qui opportunis locis dispositi, in ipsius potestate continerent Italiam, translatis ad eos veterum possessorum prædiis: Quo beneficio per totam vitam habuit obnoxios. Postquam res inimicorum suo tractavit arbitratu, ita ut nihil hostile superesset præter *Sertorium*, & eum quidem longe remotum, *Metello* contra eum in Hispaniam misso, pro libito res urbanas ordinavit. Cum enim Legum, suffragiorum, sortium nulla haberetur ratio, universis metu latitantibus, aut silentibus, omnia *Sullæ* Acta tam Consulis quam Proconsulis rata Senatus Populusque Romanus habuit, & statuam auratam equestrem pro Rostris ei posuit cum hac inscriptione: CORNELIO. SULLÆ. IMPERATORI. FELICI. Mox roganta *Valerio Flacco* Interrege, *Sulla* Dictator creatur, donec Res Urbanæ ac Italicæ ordinatæ sint; quo nomine tyrannidem exercuit, solo nomine Regis abstinens. Post triennium sponte Dictatura se abdicat, & ad privatam vitam redit. Fertur cum Magistratum in medio foro deponeret, dixisse, paratum se rationem Actorum suorum reddere, si quis expeteret, simulque abegisse Lictores cum suis securibus, atque Satellites, & cum solis amicis obambulasse, tota Urbe spectante & novitate rei attonita. Anno sequenti in agro Cumano ex morbo pediculari mortuus, Romam funebri pompa perlatus, in Campo Martio sepultus est, cum annos sexaginta vixisset. Primus e Patriciis Corneliis corpus suum cremari voluit, talionem forte veritus. Nam C. *Marii* cadaver conditum apud Avienem erui, ac mortales exuvias dissipari jusserat. Unus supererat ex *Mariana* factione *Sertorius* Hispaniæ Prætor, qui octo annos continuavit bellum difficile Romanis, donec a *Pompejo* pene debellatus, a *Perpenna* Romano partium suarum Duce occisus est. Constant ista ex *Appiano* Libro 1. *De Bellis Civilibus*, *Liviana Epitome* Librorum 77. 79. 84. 85. 111. *Plutarcho* in *Vitis Sullæ*, *Marii*, *Sertorii*, *Floro* Lib. 3. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Eutropio* Lib. 5. *Orosio* Lib. 5. &c.

Sulla tyrannica dominatio.

Sulla primus ex Patriciis Corneliis corpus suum cremari voluit.

Capitolii conflagratio.

Sullanis temporibus Capitolium conflagravit, anno Urbis conditæ sexcentesimo septuagesimo primo, *L. Cornelio Scipione*, & *C. Norbano Pisone* Consulibus, anno postquam ab *Horatio Pulvillo* iterum Consule dedicatum fuerat, quadringentesimo vigesimo quinto. Hoc incendio Sybillina Carmina, quæ asservabantur

Sybillina carmina.

in

in Capitolio, perierunt. Ita referunt Historici mox laudati, *Plutarchus in Sulla*, *Salustius De Bello Catilinario*, Cap. 47. *Solinus*, Cap. 8. *Cornelius Tacitus* Lib. 3. *Historiæ*, Cap. 14. & *S. Augustinus* Lib. 2. *De Civitate Dei*, Cap. 24. Restaurato Capitolio, Legati in Asiam missi sunt Erythras ad Carmina Sybillina conquirenda, ut in Capitolio reponerentur, ut ex *Fenestella* refert *Lactantius* Lib. *De Ira Dei*, Capit. 22. & Lib. 1. *Institutionum*, Cap. 7. *Lege Dionysium Halicarnassensem* Lib. 4.

XXXIV. Eodem anno quo bellum Sertorianum confectum est, Urbis conditæ sexcentesimo octogesimo primo, Consulatum gessit *M. Terentius Varro*, vir linguæ Latinæ, & omnis antiquitatis peritissimus; cujus elogium quatuor verbis *Terentianus* complexus est, dicens:

Vir doctissimus undecumque Varro.

Varronis Ætas & elogium.

Quadringentos & nonaginta Libros a se scriptos esse, atque ad annum ætatis octogesimum quartum se vitam jam produxisse, testatur ipse Lib. 1. *Hebdomadum*, ubi ait: *Se jam duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdomadas Librorum conscripsisse.* Locum *Varronis* profert *A. Gellius* Lib. 3. Cap. 12. Ipsi Librum primum Academicarum Quæstionum *Cicero* inscripsit, eumque plurimum commendavit. Ipsius testimonio non semel usus est *S. Augustinus* in Libris *De Civitate Dei*, præsertim Lib. 6. ubi de Diis gentium & eorum Sacris acturus, hæc de *Varrone* præmittit, Cap. 2. *Quis Marco Varrone curiosius ista quæsivit? Quis invenit doctius? Quis consideravit attentius? Quis diligentius pleniusque conscripsit? Qui tametsi minus est suavis eloquio, doctrina tamen atque sententiis ita refertus est, ut in omni eruditione quam nos sæcularem, illi autem liberalem vocant, studiosum rerum tantum iste doceat, quantum studiosum verborum Cicero delectat. Denique & ipse Tullius huic tale testimonium perhibet, ut in Libris Academicis dicat, eam, quæ ibi versatur, disputationem se habuisse cum Marco Varrone, homine, inquit, facile omnium acutissimo, & sine ulla dubitatione doctissimo .... In primo autem Libro cum ejusdem Varronis literaria opera prædicaret: „ Nos, inquit, in nostra Urbe, tanquam hospites, tui Libri quasi domum reduxerunt, ut possemus aliquando qui & ubi essemus, agnoscere. Tu ætatem Patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum jura, tu Sacerdotum, tu domesticam, tu publicam disciplinam, tu sedem regionum, locorum, tu omnium divinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, causas aperuisti. Iste igitur vir tam insignis excellentisque peritiæ, & quod de illo etiam Terentianus elegantissimo versiculo breviter ait, Vir doctissimus undecumque Varro: Qui tam multa legit, ut aliquid ei scribere vacasse miremur; tam multa scripsit, quam multa vix quemquam legere potuisse credamus: Iste, inquam, vir tantus ingenio, tantusque doctrina, si rerum velut divinarum, de quibus scribit, oppugnator esset atque destructor, easque non ad Religionem, sed ad Superstitionem diceret pertinere, nescio utrum tam multa in eis ridenda, contemnenda, detestanda conscriberet ... Quid existimare debemus, nisi hominem acerrimum ac peritissimum, non tamen Sancto Spiritu liberum, oppressum fuisse suæ Civitatis consuetudine ac legibus; & tamen ea quibus movebatur sub specie commendandæ Religionis tacere noluisse? Quadraginta & unum Libros scripsit Antiquitatum: Hos in res humanas divinasque divisit* &c. Et Lib. 19. Cap. 22. ubi verum Deum esse probat, cui Christiani serviunt: *Ipse est Deus*, inquit, *quem Varro Doctissimus Romanorum Jovem putat, quamvis nesciens quid loquatur: Quod tamen ideo commemorandum putavi, quoniam vir tantæ scientiæ nec nullum istum Deum potuit existimare, nec vilem. Hunc enim eum esse credidit, quem Summum putavit Deum.*

XXXV. Annus Urbis conditæ sexcentesimus nonagesimus primus *M. Tullii Ciceronis* Consulatu, *Catilinæ* conjuratione, quam ille vigilantia sua & eloquentia dissipavit; *C. Octavii Cæsaris*, qui postea cognominatus est *Augustus*, nativitate, *Mitridatis* morte, Syriæ in Provinciæ formam reductione insignis fuit. *Cnejus Pompejus* Sertoriano, Pyratico, Mithridatico Bellis confectis, in Syriam descendit, & *Antiochum Pii* filium Regno spolians, Syriam Romanæ Reipublicæ Provinciam fecit. Ducto deinde in Arabiam Exercitu, Petra expugnata, domitis Arabibus, *Pompejus* in Judæam transiit, cui *Aristobulus* expulso fratre *Hyrcano* Rex præerat. Cum Hierosolymis immineret, *Aristobulus* ei obviam venit, pecuniamque pollicitus, & quod semetipsum et cum Civitate permitteret, rogabat ut omisso Bello, quicquid vellet pacate ageret. *Pompejus* data roganti venia, misit *Gabinium* cum Militibus in Urbem ad accipiendam

Syria in Provinciæ formam redacta.

pecuniam: Qui tamen re infecta rediit, exclusus, & vacuis manibus. Ea re commotus *Pompejus*, *Aristobulo* custodiæ tradito, Hierosolymam properavit. Qui *Aristobuli* partes sequebantur, Templum occuparunt, & præciso Ponte qui in Urbem ferebat, ad bellum se compararunt. At qui stabant ab *Hyrcani* partibus, introducto Exercitu, Urbem & Domum Regiam tradiderunt. *Pompejus* in Templi obsidionem incumbens, & diebus maxime Sabbati aggerem & turres erigi, machinas admoveri, mœnia saxis missilibus concuti jubens, mense obsidionis tertio Templum expugnavit, solemni Mensis tertii Jejunio, quo Urbs postea a *Sosio* occupata est. Introgressus in Templum *Pompejus*, & una cum eo non pauci alii, inspexerunt quæ nefas erat videre nisi soli Pontifici: A sacris tamen vasis, pecuniisque ibi servatis abstinuit. Sequenti die purgare Templum Æditus jussit, & Deo legitima offerre sacrificia. *Hircano* Pontificatum reddidit, usu diadematis illi interdicto. Judæos Populo Romano fecit tributarios. Urbes vero quas in Cœlesyria quondam occupaverant, illis ademptas jussit proprio parere Præsidi. Lege *Josephum Lib. 14. Antiquitatum, Cap. 8. & Lib. 1. De Bello Judaico, Cap. 5. Ciceronem Oratione pro Flacco, Livianam Epitomen Libri 102. Eutropium Lib. 6. Strabonem Lib. 16. Appianum in Mitridaticis & in Syriacis*, *Plutarchum in Pompejo, C. Tacitum Lib. 5. Historiæ, Cap.* 9. ubi inter alia hæc habet: *Romanorum primus Cn. Pompejus Judæos domuit, Templumque jure victoriæ ingressus est. Inde vulgatum: Nulla intus Deum effigie, vacuam Sedem, & inania arcana. Muri Hierosolymorum diruti, delubrum mansit.* De hac *Pompeii* Expeditione *Florus* Lib. 3. Historiæ, cap. 5. *Libanum Syriæ Damascumque transgressus, per Nemora illa odorata, per thuris & balsami sylvas, Romana signa circumtulit. Arabes, si quid imperaret, præsto fuere. Hierosolymam defendere tentavere Judæi: Verum hanc quoque & intravit, & vidit illud grande impiæ Gentis arcanum patens, sub aureo vitem cœlo.* De eadem *Dio* Lib. 38. *in Syriam Palæstinam*, inquit, *quod hujus incolæ Phœnicem infestassent, Pompejus profectus est. Eam regebant Hyrcanus & Aristobulus fratres: Ac tum forte propter Pontificatum (Regi enim nomen Summi Pontificis apud eos est) sui Dei, quicumque is tandem est, dissidentes, Urbes seditionibus agitabant. Hyrcanum igitur Pompejus sine prælio, (neque enim copias, quibus resisteret, habebat) statim in potestatem suam redegit. Aristobulum autem in Arce quadam circumsessum, ad conditiones pacis accipiendas compulit. Cumque is neque pecunias, neque Arcem traderet, in vincula conjecit: Indeque reliquos etiam haud difficulter subegit. Hierosolymorum autem oppugnatio haud parvo ei labore stetit. Urbem quidem ipsam, a fautoribus Hyrcani receptus, facile obtinuit: Templum autem quod alterius partis homines præoccupaverant, haud absque labore cepit. Situm erat loco edito, suis mœnibus munitum; nec si ex æquo omnibus diebus id defendissent, expugnatum esset. Verum, quod Saturni quos vocant diebus propugnationem intermittentes, iisque ab omni opere vacantes, Romanis eo libero spatio occasionem muri subruendi dederunt. Quippe ubi hunc hostium morem animadverterunt, nihil serio egerunt reliquis diebus: Cum vero circumacta septimana, Saturni dies rediisset, denuo aggressi, summa vi Templum oppugnarunt. Atque ita tandem Judæi nihil quicquam propugnantes, in potestatem hostium venerunt. Ibi tum pecuniis direptis, Regnum Hyrcano datum, Aristobulus abductus est. Hæc eo tempore in Palæstina gesta sunt.* Inter Gentes Orientis a se debellatas Judæam connumerat *Pompejus* apud *Lucanum Lib. 3.*

Templum Hierosolymitanum Pompejus expugnat.

Me domitus cognovit Arabs, me Marte feroces
Heniochi, notique erepto vellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita Sacris
Incerti Judæa Dei, mollisque Sophene:
Armenios, Cilicasque feros, Taurosque subegi.

Legatus & *Orosius* Lib. 6. Cap. 6. Romam reversus *Pompejus* triumphavit anno Urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo tertio. Primum ex Africa, alterum ex Europa, tertium hunc ex Asia triumphum duxit, & quot partes terrarum orbis erant, totidem fecit monimenta victoriæ suæ. Unde & magnus ille qui tunc agebatur triumphus, *De Orbe terrarum*, inscriptionem prætulit. De cujus pompa legendi *Apianus in Syriacis*, *Plutarchus in Pompejo*, *Dio Lib.* 38. *Plinius Lib.* 7. *Cap.* 26.

Triplex Pompeii triumphus.

XXXVI. His temporibus Rhodi florebat *Possidonius* Philosophus insignis, *Panætii* Discipulus, *Ciceronis* in Philosophia Præceptor, qui Libros 5. *De Divinatione*, & plures etiam *De Natura Deorum* scripsit, ab eodem *Cicerone* laudatos. Ipsum honorifice invisit, & audire voluit *Pompejus*, sed cum eum graviter esse ægrum cognovis-

Possidonius Philosophus Pompeii cum ipso congressus.

gnuvisset, quod artus ejus graviter laborarent, molestequa se dixisset ferra, quod eum non posset audire: Tu vero, inquit, potes: Nec commistam ut dolor corporis efficiat, ut frustra tantus vir ad me venerit. Itaque narrabat, eum graviter & copiose de hoc ipso, *Nihil esse bonum nisi quod honestum esset*, disputasse: Eumque quasi faces ei doloris admoverentur, sæpe dixisse: *Nihil agit, dolor: Quamvis sis molestus, nunquam te esse confitebor malam*. Secundum hunc *Pompeji* cum *Possidonio* congressum fuisse ajunt: Illum nempe Rhodum venisse quo tempora ad bellum Mithridaticum proficiscebatur, ibique *Possidonium* disserentem compellasse, atque in suo discessu interrogasse, Quid mandaret? Eum autem Homericum illud protulisse.

Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Rem gere preclare, atque aliis præstare memento.

Ita refert *Strabo* Lib. 11. Geographiæ suæ.

Julii Cæsaris, Pompeji, & Marci Crassi Triumviratus. Cæsar Galliarum Proconsul.

XXXVII. Anno Urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo quarto, *C. Julius Cæsar* Consulatum petiit: Cui operam suam jurajurando pollicitus est *Pompejus*, hoc tandem modo affectorum se sperans, ut Acta sua in transmarinis Provinciis, quibus obtrectabant plurimi, per *Cæsarem* Consulem confirmarentur. Cumque *Pompejus & M. Crassus* inter se inimicitias exercerent ex Consulatu, quem summa discordia simul gesserant, non solum eos reconciliavit, sed etiam cum utroque potentiæ societatem iniit, ne quid in Republica ageretur, quod ulli a tribus displicuisset. Quæ conspiratio Urbi, Orbique terrarum, ac ipsis tandem Triumviris exitialis fuit. *Cæsaris* ac *Pompeji* fœdus affinitate firmatum est, *Cæsare* filiam suam *Juliam Cn. Pompejo* collocante. Proconsulare Galliarum Imperium obtinuit *Cæsar*, eamque profectus in Provinciam, cum pacatissimam invenisset, multis bellis quavis occasione data vexavit, gravissimisque prœliis novem pene annorum spatio, quibus prorogata ejus Præfectura est, domuit, atque tributariam effecit. *Unus omnium Imperatorum* (inquit *Appianus* Lib. 2. De Bellis Civilibus) *decertavit cum Gallis triginta prœliis, donec quadringentos eorum subegit Populos, eatenus Romanis tam formidabiles, ut in Lege, qua immunitas Militiæ conceditur Sacerdotibus & natu grandibus, excepta sint bella gallica*. Quin & Germanos, ac Britannos debellavit. *De his Julii Cæsaris* Bellis legendi ejus Commentarii, cum *Plutarcho*, & *Suetonio* in ejus vita, *Dione* Libro 38. 39. & 40. *M. Crassus* Triumvirum alter Consul creatus, anno Urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo nono, Syriæ administrationem in quinquennium obtinuit, Bellum Parthis intulit absque Senatus Populique Romani auctoritate. Qua in Expeditione & Romanus Exercitus deletus est, & *Crassus* ipse *Surenæ* Parthorum Ducis fraude circumventus, a *Maxarthe* Partho interfectus est. Cujus caput & dextram idem *Surena* misit ad *Orodem* Parthorum Regem. Quod Barbaris ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infusum est; ut cujus animus exarsit auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exangue corpus auro repleretur. (Ex *Appiano in Parthicis*, *Dione* Lib. 40. *Plutarcho in Vita Crassi*, *Vellejo Paterculo* Libro 2. Cap. 45. *Floro* Lib. 3. Cap. 11. *Orosio* Lib. 6. Capite 13.)

M. Crassi infelix exitus.

Pompejus Hispaniam & Africam obtinebat, regebatque per Legatos. Mortua interim *Julia Pompeji* uxore, *Julii Cæsaris* filia, infausto filiolæ puerperio, quæ paucis diebus Matri superstes fuit, dissoluta est *Cæsaris* & *Pompeji* conjunctio jam ex invidia male cohærens, jactaque sunt civilis Belli semina:

Nec quemquam jam ferre potest, Cæsarve priorem,
Pompejusve parem.
(*Lucan*. Lib. 1.)

Bellum civile Pompejum inter & Cæsarem.

XXXVIII. Anno Urbis conditæ quinto supra septingentesimum, *C. Claudio Marcello*, & *L. Cornelio Lentulo Coss.* Senatusconsultum factum est, ut ante certam diem *Cæsar* Exercitum dimitteret; si non faceret, eum adversus Rempublicam facturum videri. Cui Decreto cum frustra intercessissent Tribuni Plebis *M. Antonius* & *Q. Cassius*, inter *Cæsarem* & *Pompejum* civilia Belli initium factum est. *Pompejus* in Epirum cum Exercitu trajecit, ut ibi sedem belli constituerat. *Cæsar* raptim agmine ducto Romam iter convertit, Italiaque tota diebus sexaginta sine sanguine in potestatem redacta, Urbem ingressus, Ærarium effregit, & thesauros qui post Urbem a Gallis captam ibi depositi erant, abstulit. Deinde cum Urbi *Æmilium Lepidum*, Italiæ *M. Antonium* præfecisset, in Hispaniam ipse profectus, validissimas *Pompeji* copias, quæ sub tribus Legatis *M. Petrejo*, *L. Afranio*, & *M. Varrone* erant, invasit. Et quamquam obsidione Massiliæ, quæ portas ei clauserat, in reditu retardatus, brevi tamen omnia subegit. Mox Romam reversus, Dictator creatus, Comitiis habitis, post dies undecim Dictatura se abdicavit, & Consulatum obtinuit cum *P. Servilio*. Paulo post in Epirum navigavit adversus *Pompejum*. Castra Imperatoris utriusque ad Dyrrachium posita. *Cæsar* copias Brundisii relictas expectabat, moræque impatiens, clam ad eas trajicere decrevit, ut eas urgeret. Privati itaque habitu naviculam conscendit. Verum ubi ad ostia ventum est, fluctu marino fluenta repercutiente, & urgente hostili terrore, Nauclerum, totis licet viribus in adversum conniteretur, nihil promoventem animus viresque deficiebant. Tum *Cæsar* capite detecto exclamavit: *Perge contra tempestatem forti animo, Cæsarem fers, & fortunam Cæsaris*. Hac voce attonitis una cum Nauclero remigibus, navis magno omnium conatu superavit ostia fluminis, sed procellis & tumente fluctu jactata retrudebatur ad litus, donec instante die, nautisque paventibus ne ab hoste viderentur, *Cæsar* iratus fortunæ ut invidæ permisit navi reditum, quæ secundo vento Portum subiit. Post multas velitationes, prælium ad Dyrrachium commissum est, magna *Cæsaris* clade, quem tunc debellasset *Pompejus*, si victoria uti scivisset, ut ipsemet *Cæsar* fassus est. Altero prælio non multo post in Campis Pharsalicis commisso, *Cæsar Pompejum* vicit & profligavit. *Pompejus* in Ægyptum fugiens, *Ptolomæi* Regis perfidia occisus est quinquagesimo octavo ætatis anno completo, pridie Kal. Octobris, ea ipsa die qua quondam de *Mithridate* & Piratis triumphaverat. *Pompeji* caput a *Septimio* interfectore resectum, in adventum *Cæsaris* servatum, corpus mari jactatum, & a *Servio Codro* quæsitum, rogo consumptum est, cineresque humo conditi, hac Inscriptione Sepulcro apposita: *Hic situs est Magnus Pompejus*. Cujus tumulum alius quispiam hac Inscriptione ornavit:

Pugna Pharsalica. Mors Pompeji.

Vix caperet Templum, quem parva recondit arena.

Bellum Alexandrinum a Cæsare confectum.

XXXIX. Cum *Cæsar* in Ægyptum pervenisset, caput *Pompeji* oblatum aversatus, sepeliri jussit in Suburbio, Sacellumque ibi dedicavit Nemeseos. Inde ad componendas *Ptolomæi* & *Cleopatræ* sororis ejus controversias conversus, a *Pothino* Regni Ægyptiaci Administro, & *Achilla* exercituum *Ptolomæi* Imperatore prælio lacessitus est. *Cæsar* Classem incendit, quam hostes occupare conabantur. Flamma partem Urbis invasit, eoque incendio magna Alexandriæ Bibliotheca deflagravit, ut referunt *Plutarchus* in *Cæsare*, *Dio* Lib. 42. *Aulus Gellius* Lib. 6. Capit. 17. *Ammianus Marcellinus* Lib. 22. *Seneca* Libro *De Tranquillitate animi*, Cap. 9. & *Orosius* Lib. 6. Cap. 15. Novam postea Bibliothecam in eodem loco construxit *Cleopatra* postrema Ægypti Regina: Quæ quidem Bibliotheca priora filia appellata est, ut *S. Epiphanius* confirmat Lib. *De Mensuris & Ponderibus*. Huc spectat quod a *Plutarcho* in *Antonio* memoriæ proditum est; objectum Antonio a *Calvisio* fuisse, quod *Cleopatræ Bibliothecas donavisset, quæ Pergami erant, in quibus essent ducenta millia simplicium Librorum, seu singularium Voluminum*. Post multa difficillimaque prælia victor *Cæsar* Alexandriam recepit, Ægyptoque potitus est, quam tamen in Provinciæ formam non redegit, neque Romanis subjecit, sed concessit *Cleopatræ*, cujus gratia totum bellum gesserat, & fratri ejus minori, cujus eam conjugem esse jussit. Alexandrino bello confecto, in Pontum adversus *Pharnacem Mithridatis* filium Exercitum duxit, eumque commissa pugna circa Scotium Montem debellavit. Tanta celeritate confecta res est, ut vana non esset de se prædicatio *Cæsaris*, eadem die se pervenisse ad hostem, & vidisse eum, & vicisse. Quod in Literis ad Amicum quemdam Romam missis ab eo tribus illis verbis expressum est: *Veni, vidi, vici*. Ita referunt *Appianus* Lib. 2. *De Bellis Civilibus*, *Dio* Lib. 42. *Plutarchus* & *Suetonius in Cæsare*, *Cæsar* ipse in *Commentariis De Bello Civili*, *Hirtius De Bello Alexandrino*, *Florus* Lib. 4. Pontico Bello expeditus *Cæsar*, Bellum Africanum suscepit contra *L. Scipionem* Pompeji Magni Socerum, *M. Catonem*, & *Jubam Mauritaniæ* Regem. *Scipio* in fugam compulsus, *Juba* domestico periculo in Regnum revocatus, *Cato* Uticæ mortem sibi conscivit. Cujus morte audita *Cæsar* ait: *Invideo tibi, Cato, mortem, quando salutem mihi tuam invidisti*. Ejus funus magnifice procurarunt Uticenses. Cæterum cum *Cicero* Librum in defuncti laudem edidisset inscriptum, CATO: Contra *Cæsar* accusationem ejus inscripsit hoc titulo, ANTICATO. *Juba* & *Petrejus* nullam videntes reliquam aut fugam, aut salutem, in cœnaculo mutuis conciderunt vulneribus. Regnum

Bellum Ponticum & Africanum.

Plutarchus in Catone Minore.

Mau-

Mauritaniæ *Cæsar* tributarium Populo Romano reddidit, eique *Salustium Crispum* præfecit: Ignovit Uticensibus, & *Catonis* filio. *L. Scipio* fluctibus jactatus, in hostiles naves incidit, quas cum evadere non posset, gladio se prius manu sua transfixum, in Mare præcipitem dedit. *Cæsar* Romam reversus, quatuor triumphos egit eodem mense, sed interjectis diebus, diverso quemque apparatu: Gallicum, Ponticum, Alexandrinum, Africanum. [*Ex Appiano* Lib. 2. *De Bellis Civilibus*, *Hirtio De Bello Africano*, *Dione* Lib. 43. *Suetonio in Vita Julii Cæsaris*, *Plutarcho in Cæsare*, & *Catone Minore*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 56.] In triumpho Africano *Juba*, Regis Mauritaniæ filius ductus est admodum puer. Fortunata illi fuit captivitas, qui inde ex barbaris Numidis inter eruditissimos Historicos recensetur (inquit *Plutarchus*.)

Quadruplex Cæsaris triumphus.

XL. Eodem anno Urbis conditæ octavo supra septingentesimum, *Cæsar* tertium Consul, Dictator, & Pontifex Maximus, Romani Anni Emendationem instituit; *Sosigenis* in Astronomicis, *Flavii* Scribæ in Fastis ordinandis usus opera. Cumque jam Mense Februario dies viginti tres fuissent intercalati: Ipse præterea inter Novembrem & Decembrem duos alios Menses intercalares dierum sexagintaseptem interposuit, ita ut præsens annus Menses quindecim, dies vero quadringentos quadragintaquinque habuerit; *Annus confusionis* idcirco appellatus. Annum autem deinceps trecentorum sexagintaquinque dierum, & fere unius quadrantis fore constituit, accommodatis ad Solis cursum rationibus. Et hanc Emendationem toto Imperio Romano promulgandam, observandamque decrevit. (*Ex Censorino De die Natali*, Cap. 8. *Suetonio*, & *Plutarcho in Julio Cæsare*, *Plinio* Lib. 18. Cap. 25. *Dione* Lib. 43. *Macrobio* Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. 4. *Solino* Cap. 3. *Appiano in fine* Lib. *De Bellis Civilibus*.) Kalendis Januariis sequentibus, quibus 4. Consulatum *Cæsar* iniit, numerari cœpit primus Annus Julianus, Urbis conditæ nonus supra septingentesimum. Quo anno *Cæsar* in Hispaniam profectus est contra *Pompeii* filios. Commisso ad Mundam prælio, victoriam reportavit, occisis triginta circiter hostium millibus, inter quos *Scapula*, *Atius Varus* & *Labienus* Pompejani Duces, & ipse Imperator *Junior Pompejus*, ceciderunt. Hoc *Cæsar* bellum gessit novissimum, in quo se de vita dimicasse dixit, cum antea sæpe de victoria certasset. De hoc bello legendi *Hirtius Commentario de Bello Hispaniensi*, *Appianus* L. 2. *De Bellis Civilibus*, *Dio* Lib. 43. *Plutarchus in Cæsare*, *Vellejus Paterculus* Lib. 2. *Florus* Lib. 4. Acto Hispaniensi triumpho, Imperatoris titulum, Consulatum in decem annos, Dictaturam perpetuam, & summos quosvis honores ex decreto Senatus obtinuit: Sacrificia, Certamina, Donaria in omnibus Templis & locis publicis, per singulas Tribus, & per omnes Nationes, perque Regna Sociorum & Amicorum Populi Romani. Effigies quoque ejus vario habitu proponebantur, nonnullæ Corona Civica ornatæ, quasi Servatoris Patriæ. *Pater Patriæ* & *Sacrosanctus* etiam appellatus est: Decretumque ut jus redderet in sellis eburneis aureisve, & ut inter sacrificandum triumphali veste uteretur: Utque publice solemnibus Sacris celebrarentur dies, quibus insigniores victorias adeptus fuerat: & ut singulis lustris Sacerdotes ac Vestales publica vota pro ejus salute facerent: Ut qui Magistratus inirent, jurarent se nullis ejus Decretis repugnaturos. Et in honorem Natalis ejus Quintilem Mensem mutato nomine vocari placuit *Julium*. Templa etiam multa tanquam Deo ex Senatusconsulto decreta sunt, & in his unum ipsi, Clementiæque commune, in quo Simulacra eorum jungerent dexteras. Nec deerant qui Regem appellandum censerent, donec ipse conantibus id interminatus est, infaustum Nomen aversatus, post execrationem ejus jam inde a Majoribus. Cohortes etiam Prætorias, quibus bellorum tempore pro Satellitio usus fuerat, amovit a sui Custodia, contentus solis Apparitoribus publicis. Exulibus quoque reditum concessit, exceptis causis nefariis: & adversæ factioni veniam, multisque qui arma contra ipsum tulerant. Eodem tempore aliis annuos Magistratus, aliis Provinciarum, & exercituum Præfecturas credidit: Quod maxime spem Populo fecit, fore ut eis Rempublicam restitueret. Statuas dejectas *Pompeji* non permisit jacere, sed reposuit. Quamobrem *Cicero* ait; *Cæsar dum Pompeji Statuas erigit, suas stabilit*. Ita refert *Plutarchus*. In tanta felicitate affectatæ tyrannidis suspicionem incurrit, quam invidiam ut declinaret, de Expeditione in Getas & Parthos cogitabat. Interim Lupercalibus (quæ 15. die Februarii celebrata fuisse, Vetus Kalendarium indicat) ad *Cæsarem* sedentem in Rostris, amictum toga purpurea, in sella aurea, coronatum, ipsius in Consulatu Collega *M. Antonius*, nudus inter Lupercos currens, supplex accessit, & Diadema illi Populi Romani nomine obtulit: Quod bis ab eo capiti suo impositum *Cæsar* detraxit, & in sella reposuit. Responsoque dato, solum Jovem Romanorum Regem esse, missoque in Capitolium ad Jovem Diademate, adscribi jussit in Fastis: *Ad Lupercalia C. Cæsari Dictatori perpetuo M. Antonium Consulem, Populi jussu, Regnum detulisse: Cæsarem uti noluisse*. Unde in suspicionem venit, quasi ex condicto id fecisset, Regisque nomen appeteret, sed ita ut cogi ad recipiendum id quodammodo vellet. (*Ex Cicerone Philippica* 2. 3. & 13. *Appiano* Lib. 2. *De Bellis Civilibus*, *Plutarcho in Cæsare*, & *in Antonio Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 56.) Dum profectionem pararet, rumor quidam percrebuit, Pontifices Quindecimviros dictos in Libris Sybillinis reperisse, Vinci Parthos a Romanis posse, si Rege duce bellum adversus ipsos gererent: Indeque proximo Senatu *L. Cottam* Quindecimvirum sententiam dicturum ut *Cæsar* Rex appellaretur. Quidam vero palam jactabant, Oportere eum Romanorum quidem Dictatorem Imperatoremque appellari, aut si quod nomen sit Regio plausibilius: Cæterarum vero Gentium Romano subditarum Imperio diserte Regem nominari. (*Ex Appiano*, *Plutarcho*, *Dione*, & *Suetonio*.) Quo referendum & illud *Ciceronis* Lib. 2. De Divinatione: *Sybillæ versus observamus, quos illa furens fudisse dicitur. Quorum Interpres* (L. Cotta) *nuper falsa quadam hominum fama dicturus in Senatu putabatur: Eum, quem revera Regem habebamus, appellandum quoque esse Regem, si salvi esse vellemus*. Quatriduo ante diem profectioni destinatam *Cæsar* in Curia Pompejana viginti tribus vulneribus confossus est a Conjuratis, quorum capita fuerunt *M. Brutus*, *C. Trebonius*, *C. Cassius*, & *Decimus Brutus*, ipsi *Cæsari* cum primis charus, cujus & filius putabatur, quod *Cæsar* adamatus fuisset a *Servilia* sorore *Catonis*, quo tempore *Brutus* ex ea natus est. Cecidit ad *Pompeji Statuam*, anno ætatis quinquagesimo sexto, Idibus Martiis. (*Ex Appiano* Lib. 3. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. 44. *Plutarcho* & *Suetonio in Vita Julii Cæsaris*, *Eutropio* Lib. 6. *Vellejo Paterculo* Lib. 11. *Floro* Lib. 6. *Orosio* Lib. 6.)

Anni Romani Emendatio.

Cæsaris bellum Hispaniense.

Julii Cæsaris Honores.

Julii Cæsaris cædes.

XLI. Anno Urbis conditæ decimo supra septingentesimum, quo occisus est *Julius Cæsar*, ex Epiro in Italiam properavit *Octavius*, illius ex sororis filia *Atia* Nepos, ab eoque supremis Testamenti tabulis in filium adoptatus, & hæres relictus: Statimque *C. Julius Cæsar Octavianus* voluit appellari, & hæreditatem adiit. In duas factiones Respublica scissa erat. Senatus Pompejanarum partium reliquias, & Conjuratos fovebat. *Antonius* Consul & *Lepidus* Magister Equitum *Julii Cæsaris*, & ipse Consulatu & Urbis Præfectura olim insignis, Conjuratos persequebantur. Inter utramque factionem ita se gessit *Cæsar Octavianus*, adhuc adolescens, ut viros omnes audacia, senes omnes prudentia superasse videatur. Ab *Antonio* superbe exceptus, Exercitum privato consilio & privatis impensis conscripsit, anno ætatis decimonono, ut ipse in Breviario rerum suarum Ancyrano Marmori insculpto testatur.

Cæsar Octavius.

Anno sequenti, quo *A. Hirtius* & *C. Pansa* Consulatum gesserunt, *M. Antonius* cum *Decimum Brutum* obsessum *Mutinæ* Galliæ Cisalpinæ, quæ Provincia ei credita fuerat, administratione expellere armis niteretur, *Bruto* licet e Patris interfectoribus uni, auxilium tulit *Cæsar Octavianus* tempori serviens. *Cicero* in *Antonium* declamans *Philippicis* in senatu habitis, bello persequendum *Antonium*, & iis qui Rempublicam adversus eum defendebant, honores decernendos esse suasit. *C. Cæsari Octaviano* Imperium extraordinarium a Senatu datum est, cum Consularibus ornamentis, & Lictoribus atque Insignibus Prætoriis, ut conscripto a se exercitui Proprætor præesset, & una cum Consulibus *Decimo Bruto* contra *Antonium* opem ferret. Adjectumque ut Senator esset, atque inter Quæstores & Consulares sententiam diceret, utque Consulatum decem annis prius quam Legibus permissum esset, petendi jus haberet. Equestri quoque Statua aurata Senatus eum honoravit, quæ in Rostris posita, ætatem ejus Inscriptione indicabat. (Ex *Cicerone Philippica* 5. *Liviano Epitome* Lib. 117. & 118. *Dione* Lib. 45. & 46. *Appiano* Lib. 3. *De Bellis Civilibus*, *Suetonio in Octavio*, *Plutarcho in Antonio*, *Vellejo Paterculo* Libro 2. Capit. 81.)

Cæsar Octavianus bellum adversus *Antonium* sibi demandatum tertio mense confecit, annum dumtaxat vigesimum agens, & *Decimo Bruto* Mutinensi obsidione liberato, *Antonium* in fugam compulit. Consul uterque in prælio cecidit. Eorum exercitus *Cæsari* paruerunt. A Mutinensi illa victoria *Cæsari* Principatum auspicati illi fuisse videntur, qui annos illi quinquaginta sex, menses quatuor, & diem unum tribuerunt, ut

Bellum adversus Antonium

apud *Theophilum Antiochenum* Lib. 3. *ad Autolycum*, & *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum* videre est. Republica Consulibus orbata, *Octavius Caesar* Consulatum extorsit admotis ad urbem Legionibus, missisque qui ipsi nomine exercitus eam Dignitatem deposcerent. Cunctante Senatu, *Cornelius* Centurio Princeps Legationis rejecto sagulo, ostendens gladii capulum, non dubitavit in Curia dicere: *Hic faciet, si vos non feceritis.* (Ex *Suetonio* & *Dione*.) Magna in Senatu Populoque trepidatio fuit. Praetores Custodias certis locis Urbis collocaverunt: Et Janiculum Militum praesidio, quos ad Urbem habebant, duabusque Legionibus quae ex Africa advenerant, occupaverunt. Sed *Caesare* in Urbem ingresso, Praetores e Janiculo descenderunt, seque & Milites illi dediderunt; Legionibus sponte signa ad eum transferentibus. Creatus est ipse Consul cum quo volebat Collega *Quinto Pedio*, qui portionem suam ex *Julii Caesaris* hereditate illi donaverat. Mox adoptionem suam in *Julii Caesaris* familiam, & nomen Patris Testamento factam, Curiatis Comitiis, & Plebiscito confirmari curavit: *Dolabellam*, qui hostis judicatus fuerat, Lege lata absolvit, & de *Julii Caesaris* nece judicia constituit. Interim *C. Trebonius* Asiae Praefectus, noctu Smyrnae circumventus, a *L. Dolabella* interfectus est, caedisque *Julii Caesaris* poenas dedit. *Dolabella* in Syriam Proconsul missus ab *Antonio*, Reipublicae hostis a Senatu judicatus est. *Cassius* Syriam paulo post obtinuit, & *Dolabellam* oppressit. *Decimus Brutus* a suis desertus, & a *Camillo* proditus, a *Capeno Sequano Antonii* jussu jugulatus est. *Lepidus*, qui *Antonium* receperat, hostis a Senatu judicatus. (Ex *Appiano* Lib. 3. & 4. *De Bellis Civilibus*, *Liviana Epitome* Librorum 119. & 120. *Dione* Lib. 46. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Orosio* Lib. 6.)

Caesaris Consulatus.

Pax inter Caesarem, Antonium, & Lepidum, eorumque Triumviratus.

XLII. Pax deinde inter *Antonium*, *Octavianum Caesarem*, & *Lepidum* facta. Hi tres apud Confluentes, circa Bononiam & Mutinam, & in parva quadam Insula Lavinio fluvio circumfusa, per tridui spatium collocuti, communi consensu statuerunt, ut novus Magistratus Triumvirorum ad tollendas civiles dissensiones crearetur, eumque *Lepidus* cum *Antonio*, & *Octaviano Caesare* in quinquennium Consulari potestate gereret: Ut Triumviri confestim in quinquennium urbanos Magistratus annuos designarent: Provincias vero ita partirentur, ut *Antonius* Galliam Cisalpinam & Transalpinam, excepta Narbonensi Provincia; hanc *Lepidus* una cum Hispanica; *Caesar* Africam cum Sardinia & Sicilia administrarent. Atque ita Imperium Romanum in Triumviros divisum est: Dilatis in aliud tempus transmarinis aliis Provinciis, quibus *Brutus* & *Cassius* tum praeerant. Praeterea inter ipsos convenit ut inimicos suos caederent; utque *Lepidus* in sequentem annum Consul designaretur, Romamque & totam Italiam in custodia haberet, *Antonius* vero & *Caesar* contra *Brutum* & *Cassium* bellum moverent. Romam deinde Triumviri triduo ingressi sunt, seorsim quisque cum sua Praetoria cohorte & Legione una: Advocataque concione *Publius Titius* Tribunus Plebis Legem tulit de novo Magistratu creando, ut Triumviri constituendae Reipublicae praeessent in quinquennium cum potestate Consulari. Tabula Proscriptionis a Triumviris proposita, Senatores, & Equites Romani quamplurimi trucidati sunt, sive quod Triumvirum inimici essent, sive quod iisdem suspecti essent ob potentiam, sive quod ipsorum inimicis, amici, aut amicis invisi essent; sive ob divitias, villas, vel domos amoeniores. Proscripti fuerunt bonis publicatis Senatores trecenti, Equites Romani mille. In his erant fratres Triumvirum, & avunculi, tum eorum qui sub illis ducebant Ordines, & si quis hos vel illos offenderat. Duodecim, vel, ut alii produnt, septemdecim reliquis potentiores ante alios proscripti ac caesi sunt: Inter alios *Paulus Lepidi* frater, *Lucejus Antonii* Avunculus, *Toranius Caesaris* Tutor, *Salvius* Tribunus plebis, *Minucius* & *Annalis* Praetores, *M. Tullius Cicero* cum *Quinto* fratre & Nepota. *Herennius* Centurio obtruncati *Ciceronis* caput, & manus quibus scripserat Philippicas, *Antonii* jussu praecidit, quae pro Rostris in Tribunali posita sunt, spectaculum horrendum Populo Romano, qui non *Ciceronis* aspicere se faciem existimavit, sed animi imaginem *Antonii*. Caesus est *Cicero* annos quatuor & sexaginta natus, olim Consul, de Patria optime meritus, ac Pater Patriae appellatus, cum *Catilinae* conjurationem dissipasset; Latinae Eloquentiae Princeps, omnibus triumphis lauream adeptus tanto majorem, quanto plus est Ingenii Romani terminos in tantum promovisse, quam Imperii; ut de eo quondam Dictator *Caesar* scripserat, referente *Plinio*. Duo vitio dantur *Ciceroni*, pusillanimitas cujus specimen dedit, cum in exilium abeundum fuit, agente *Clodio*, & intemperantior laudum suarum praedicatio. *Ubique enim sive in Senatu, sive in Concione, sive in Judiciis, habuit in ore Catilinam, & Lentulum. Libros denique & Scripta laudibus complevit suis, jucundissimamque suam & venustissimam dictionem odiosam reddidit & ingratam Auditoribus, hac eum quasi morbo aliqua semper comitante importunitate.* Non bello solum timidus fuit, sed accedebat etiam ad dicendum trepidus, ac multis in causis vix tandem horrere & tremere medio desinebat ardore & statu orationis. Pro *Milone* peroraturus, cum forum undique armis circumfulgens animadvertisset, metu correptus, Orationem aegre cum tremore corporis & linguae haesitatione exorsus est. Apud *Pompejum*, *Catonem*, *Julium Caesarem*, imo & *Caesarem Octavianum* magno in pretio fuit. Ipsum aegre & post solidae diei contentionem, *Antonio* mactandum dimisit *Caesar*. Cumque diu post necem *Ciceronis*, illius Librum prae manibus Nepotis sui conspexisset, cumque adolescens veste obtexisset, metu & reverentia Avunculi, *Caesar* Volumen sumpsit, & stans magna ex parte evolvit, reddiditque, dicens: *Doctus hic vir, fili, doctus fuit, & patriae amans.* Ista constant ex *Appiano* Lib. 4. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. 46. *Plutarcho in Antonio & Cicerone*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Suetonio in Octaviano*, *Eutropio* Lib. 7. *Floro* Lib. 4. Ab inito Triumviratu initium Principatus *Octaviani Caesaris* petunt *Suetonius* & *Eutropius*.

Proscriptiones.

Caedes Marci Tullii Ciceronis. Ejus Elogium.

Bellum Philippicum.

XLIII. Anno Urbis conditae duodecimo supra septingentesimum, *M. Aemilio Lepido* 2. & *L. Munatio Planco Coss.* Caesar & *Antonius* relicto Romae *Lepido*, contra *Brutum* & *Cassium* profecti in Macedoniam, castra ad Urbem *Philippos* posuerunt. Commisso praelio in Campis Philippicis, *Cassius* & *Brutus* debellati sibi ipsis mortem intulerunt iisdem gladiis quibus *Julium Caesarem* confoderant. (Ex *Appiano* Lib. 4. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. 47. *Liviana Epitome* Libro 124. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Plutarcho in M. Bruto*, *Suetonio in Octavio*, *Floro* Lib. 4.) Philippico bello confecto, *Caesar* in Italiam rediit ut agros Militibus divideret. *Antonius* vero transmarinas Provincias petiit, collecturus pecunias quas eis promiserant. Graeciam primum lustravit *Antonius*, Graecisque grave novem annorum tributum intra biennium pendendum imperavit. *Lucium Cassii* fratrem, aliosque Cassianarum partium supplices venia donavit, praeter conjurationis in *Julium Caesarem* conscios. In Aegyptum deinde profectus, *Cleopatrae* amoribus ita dementatus est, ut Rempublicam negligeret. Interim *Fulvia Antonii* conjux muliebri aemulatione bellum incendit, ut *Antonium* a *Cleopatra* in Italiam revocaret. *Lucio Antonio* ad id usa est *Marci* fratre, viro erga Rempublicam bene affecto, & Triumvirum potentiae infenso. Post aliquot praelia, *Lucius* Perusiae a *Caesare* obsessus, Urbem, seque dedere compulsus est. Perusiam diripiendam dare Militi Caesar decreverat, sed quidam oppidanorum non sanae mentis nomine *Cestius*, incendit aedes proprias, & se in ignem injecit; tum ventis flammam circumquaque ferentibus, Urbs tota incendio consumpta est, fano *Vulcani* dumtaxat excepto. Mortua paulo post *Fulvia* inquieti ingenii femina, pax inter *Caesarem* & *Antonium* redintegrata est, *Coccei* opera utriusque amici. *Octavia Caesaris* Soror, *Marcelli* vidua, *Antonio* collocata est. Tum *Caesar* & *Antonius* rursum inter se Romanum Imperium denuo partiti sunt. Bellum contra *Sextum Pompejum* minorem *Magni* filium obvenit *Caesari*, Parthicum *Antonio*. Hic *Ventidium* praemisit in Asiam, ut Parthos reprimeret, Junioremque *Labienum* auxilio Parthorum per occasionem civilis motus Syriam infestantem. Interim Populi tumultu ob summam annonae difficultatem exorto, & ad seditionem vergente, *Caesar* & *Antonius* pacem cum *Sexto Pompejo* facere sunt compulsi. At brevis fuit Populi Romani de illa pace laetitia. *Sextus Pompejus* pactorum fide violata Mare iterum infestare, & impedito frumenti commeatu Urbem fame premere ausus est. *Caesar* classem adversus illum in Siciliam duxit, ipsumque post navalia certamina vario eventu commissa ultimo tandem praelio ad Messanam debellavit. Tum *Lepidum* viginti duarum Legionum fiducia superbientem, & de Sicilia sibi vindicanda cogitantem, *Caesar* in ordinem redegit, ejus Exercitu in deditionem accepto; eumque privato cultu Circejos in exilium relegavit. *Sextus Pompejus* ad *Antonium Parthico* bello implicitum fugiens, cum illum rem infeliciter gessisse intellexisset, spe concepta, aut successurum se in universum *Antonii* defuncti Imperium, aut saltem in partem ejus recipiendum, cum & ex Sicilia, & aliunde multi ad eum quotidie venirent, ad occupandam Asiae continentem oppo-

Pax inter Antonium & Caesarem.

Sextus Pompejus a Caesare debellatus.

Lepidus a Caesare in ordinem redactus.

oppositam se accinxit. *Furnius* Asiæ Præfectus, & *M. Titius* Duces *Antonii* ipsius conatus fregerunt, ipsumque tandem ab amicis omnibus destitutum, & per Mediterranea Bithyniæ in Armeniam fugientem persecuti, captum, jubente per literas *Antonio*, Milets interfecerunt. (Ex *Appiano* Lib. 5. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. 49. *Plutarcho in Antonio*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Suetonio in Octavio*, Lib. 6.)

Mors Sexti Pompeii.

Cæsar rebus Siculis constitutis, ovans ex Sicilia Romam ingressus est, aurataque Statua illi in rostris posita cum hac Inscriptione: *Ob pacem post diuturna bella Terra Marique redditam.* Tribunitiam quoque Potestatem Decreto Senatus in perpetuum accepit.

Antonius subigit.

XLIV. Anno Urbis conditæ septingentesimo vigesimo, *Antonius* Expeditione in Armeniam suscepta, Regem *Artavasdem* sive *Artabazem* multis pollicitationibus deceptum, ut fide data in castra ipsius veniret, comprehendit, expugnataque Urbe in qua ejus thesauri conditi erant, magnaque vi auri & argenti ablata, universam Armeniam partim vi, partim deditione in suam redegit potestatem. Regem vero cum conjuge & liberis, ingentique præda in Ægyptum ad triumphi pompam abduxit. Alexandrinis epulum præbuit *Antonius*, plebeque in Concionem contracta, *Cleopatram* Reginam Regum, ejus filium & Regni Collegam *Ptolemæum Cæsarionem* Regem Regum appellari jussit: Iisque Ægyptum & Cyprum addixit. Dicebat autem illam vere *Julii Cæsaris* conjugem fuisse, hunc eusdem legitimum filium. Suis vero ex *Cleopatra* susceptis liberis, filiæ quidem *Cleopatræ* Libyam dedit Cyrenaicam, fratri ejus *Alexandro* Armeniam attribuit; Mediam quoque & Parthiam, & reliquas trans Euphratem usque ad Indiam regiones, cum eæ subigerentur, promittens: *Ptolemæo* vero *Philadelpho* cognominato, Phœniciam, Syriam, Ciliciam, & omnes cis Euphratem usque ad Hellespontum regiones largitus est. *Cleopatra* in publicum prodiens Stolam *Isidis* sacram sumebat, & Novæ *Isidis* nomine responsa Populis dabat. Atque ut illa *Isidem* se & *Lunam*, ita *Antonius Osiridem*, & novum *Liberum Patrem* appellari se jussit, cum redimitus hederis cothurnisque succinctus curru velut *Liber Pater* Alexandriæ veheretur. (Ex *Dione* Libro 49. & *Plutarcho in Antonio*.) Qui *Cleopatræ* ita adhærebat, & cum ipsa luxuriabatur *Antonius*, uxorem *Octaviam* Sororem *Cæsaris* contemnebat. Hinc frequentes, ac publicæ Cæsaris in *Antonium* criminationes; hinc inimicitiæ, quæ apertum in bellum eruperunt. *Antonius* repudium dixit *Octaviæ*, & ad bellum se comparavit.

Antonii in Cleopatram insanus amor.

Bellum Cæsarem inter & Antonium.

Cæsar accepto ac reserato *Antonii* Testamento, quod apud Virgines Vestales depositum erat, illud in Senatu, deinde etiam in Concione recitavit. Quod maximam invidiam conflavit *Antonio*. Eo enim Testamento *Cæsarioni* testimonium ferebat, quod esset *Julii Cæsaris* filius: suos ex *Cleopatra* liberos inter heredes nuncupabat, immensisque eos muneribus donabat: & de funere statuebat, ut corpus suum, etiamsi Romæ obiisset, per forum elatum Alexandriam ad *Cleopatram* mitteretur. Hæc tantam indignationem apud omnes excitarunt, ut reliqua etiam, quæ vulgo jactabantur, vera esse crederent: Nempe *Antonium*, si rerum potitus fuisset, Romam *Cleopatræ* dono daturum, ac Imperium in Ægyptum translaturum. In *Cleopatram* itaque bellum decretum est, *Antonio* potestas omnis adempta. Non tamen hostis est appellatus *Antonius*, ne in hostium numero habendi necessario essent omnes ejus amici & clientes, atque ita Bellum Civile geri videretur. Sed major ipsi conflabatur invidia, quod contra Patriam, nihil a suis læsus, ipse ultro bellum pro Ægyptia Muliere suscepisset. Navali prælio ad Actium Epiri promontorium commisso debellatum est anno Urbis conditæ septingentesimo vigesimo tertio, *Octaviano Cæsare*, & *Messala Corvino* Consulibus, die secunda Septembris. Ancipiti adhuc Marte, *Cleopatra* cum sexaginta navibus Ægyptiis velocissimis fugit, eamque fugientem secutus est *Antonius*, exercitus sui desertor factus. Prælium tamen pertinax & cruentum fuit, Antoniana classi, quamvis absente Imperatore, fortiter pugnante. Succubuit tandem, cessitque victoriam *Cæsari*, cum ille victis vitam veniamque promisisset.

Pugna Actiaca.

Messalam Corvinum Collegam suum laudavit *Cæsar*, quod quamvis ad Philippos ipsi infensissimus *Bruti* causa hostis, egregiam tamen operam ipsi præbuisset ad Actium. Qui respondit: *Tu me, Cæsar, semper partium invenies meliorum & justiorum.* Ita refert *Plutarchus in Bruto*. De Actiaca Victoria legendi *Dio* Lib. 1. *Suetonius in Octavio*, *Plutarchus in Antonio*, *Vellejus Paterculus* Lib. 2. *Florus* Lib. 4. *Virgilius* Lib. 8. *Æneidos*, *Ovidius* 15. *Metamorphoseon*, *Propertius* Lib. 4. *Elegia* 6. *Orosius* Lib. 6. Ab illa victoria anni Imperii *Cæsaris* plerumque numerantur 44. (Ex *Dione* Lib. 51. & 56. *Suetonio*, *Aurelio Victore*, *Eutropio*.)

Vincit Cæsar.

XLV. *Cæsar Antonium* & *Cleopatram* persecutus per Syriam in Ægyptum venit. *Cæsari* terrestri navalique prælio fortiter obluctatus est *Antonius*; sed a suis destitutus agente *Cleopatra*, quæ *Cæsarem* promereri satagebat, suique amore captum credebat, decepta *Tyrei* sive *Thyrsi* liberti illius ad se missi blandis sermonibus, sibi manus intulit. *Cæsar* Alexandria victor potitus, eam ingressus est cum *Ario* Alexandrino Philosopho colloquens, dextraque eum tenens; quo tam eximio honore ab ipso cultus, conspicuus civibus suis & suspiciendus esset. Hunc enim Philosophiæ Præceptorem olim habuerat *Cæsar*, eumque una cum filiis *Dionysio* & *Nicanore* in contubernium asciverat. Habita vero ad Cives oratione, eis ignoscere se dixit propter Deum *Serapin*, propter ipsosmet, ob Civitatis amplitudinem, & ob amicum suum *Arium*. Ejusdem Philosophi precibus *Philostrato* Sophistæ gratiam fecit, qui barba cana promissa affectabatur a tergo *Arium*, hunc versum semper repetens:

Mors Antonii.

Arius Philosophus Cæsaris Præceptor.

Sapiens salus sapienti erit, modo is sapit.

Alexandri Magni conditorium, & corpus, cum prolatum e penetrali subjecisset oculis, corona aurea imposita, ac floribus aspersis *Cæsar* veneratus est. *Ptolemæorum* autem corpora, quanquam ea ostendere Alexandrini enixe volebant, inspicere noluit: Regem se voluisse videre dicens, non mortuos. Apim etiam adire noluit, Deos se, non boves adorare solitum professus. Interim *Cleopatra* deluso *Epaphrodito*, cui custodiam ejus *Cæsar* mandaverat, & ad *Cæsarem* cum literis allegato, aspidem, quam ficubus, uvis & floribus contectam, ut custodes falleret, inferri curaverat, sinistro brachio admovit, ejusque morso periit. *Cæsar* Ægypto in Provinciam redacta Romam reversus, triumphos egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum. (Ex *Dione* Lib. 51. *Plutarcho in Antonio*, *Suetonio in Octavio*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Floro* Lib. 4. *Macrobio* Lib. 1. *Saturnalium* Cap. 12. *Eutropio* Lib. 7. *Strabone* Lib. 17. *Orosio* Lib. 6.)

Mors Cleopatræ. Ægyptus in Provinciam redacta. Triplex Cæsaris Triumphus.

Quintum Consulatum gerebat *Octavianus Cæsar*, cum triplicem illum triumphum egit. Annus Urbis conditæ numerabatur septingentesimus vigesimus quintus, quo & nomen Imperatoris accepit, ut refert *Dio* Libro 52. Post biennium, *Cæsar* septimum Consul, Oratione de scripto in Senatu recitata, se ipsum Imperio abdicare, illudque Senatui & Populo tradere se velle significavit. Ubi peroravit, omnes eum enixe rogarunt, precibusque compulerunt, ut Imperium retineret. Annuit ille, sed nolle se Provinciis omnibus imperare dixit, aut quas gerendas sumpsisset, in perpetuum gubernare. Ideoque infirmiores, nimirum quia pacatiores essent, Senatui restituit: Potentiores, & majoribus frequentibusque motibus obnoxias sibi retinuit. Id faciebat sub hac specie, ut Senatus optimis Imperii partibus tuto perfrueretur: Ipse laboribus & periculis objectus videretur: Sed hac ratione inermem Senatum Populumque Romanum effecit, armis ac militibus ad se unum translatis. Senatui Populoque redditæ sunt Africa, Numidia, Asia, & cum Epiro Græcia, Macedonia, Dalmatia, Bythinia Ponto finitima, Libia Cyrenaica, Sicilia, Creta, Sardinia, & Hispania Bœtica. Penes *Cæsarem* mansit quod reliquum erat Hispaniæ, Gallia omnis, & Germania, item Cœlesyria, Phœnice, Cilicia, Cyprus, & Ægyptus. Imperium vero in suas Provincias decennale suscepit, intra quod tempus eas se restituturum Senatui promittebat. (Ex *Dione* Lib. 53.) Idibus Januariis earum Provinciarum distributio facta. Quo etiam die *Cæsari Octaviano* cognomentum *Augusti* a Senatu Populoque Romano datum est, auctore *Munacio Planco* (ut testantur *Dio* ibidem, *Liviana Epitome* Libri 134. *Vellejus Paterculus* Lib. 2. Cap. 91. *Suetonius in Octavio*, *Florus* Lib. 4. *Ovidius* Lib. 1. *Fastorum*, *Censorinus* Lib. *De Die Natali*, Cap. 21.)

Cæsar Imperator creatus.

Sextus Pompeius a Cæsare debellatus.

XLVI. Anno Urbis conditæ septingentesimo quadragesimo primo, *Augustus* Pontificatum Maximum, quem vivo *Lepido* auferre noluerat, mortuo demum suscepit. Pontifex creatus, quicquid fatidicorum Librorum Græci Latinique generis, nullis vel parum idoneis Auctoribus ferebatur, supra duo millia collecta cremavit. Ac solos retinuit Sybillinos, hos quoque delectu habito, & duobus forulis auratis condidit sub *Apollinis Palatini* basi, teste *Suetonio*. Post triennium, Annum a *Julio* Cæsa-

Augustus Pontifex Maximus creatur.

Cæsare ordinatum, sed postea negligentia & errore Sacerdotum confusum & conturbatum, rursus ad pristinam rationem redegit. In cujus ordinatione Sextilam mensem e suo cognomine *Augustum* nuncupavit. (Ex *Dione* Lib. 54 *Suetonio in Octavio*, *Macrobio* Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. 14. & *Censorino* Lib. *De Die Natali*, Cap. 22.)

Lex Julia de adulteriis, qua occasione lata?

Cum *Julia Augusti* filia, *Tiberii* uxor, publicis adulteriis infamis esset, ea Pater *Augustus* detulit ad Senatum. Nonnulli ejus proci morte puniti: Ipsa in Insulam Tyrrheni Maris Pandatariam relegata est. (Ex *Dione* Libro 55. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Suetonio in Octavio*, *C. Tacito* Lib. 1. *Annalium*, *Seneca* Lib. 6. *De Beneficiis*, Cap. 32.) Hinc *Lex Julia De Adulteriis*.

Census ab Augusto habiti.

XLVII. Census Romani Imperii ab *Augusto* ter habitus est, *Suetonio* teste, cum tabulis Ancyranis. Primus, *Augusto* 6. & *Agrippo* 2. *Coss.* anno Juliano decimooctavo. Secundus, *Marcio Censorino & Asinio Gallo Coss.* anno Juliano trigesimo octavo. Tertius, *Sexto Pompejo, & Sexto Apulejo Coss.* anno Juliano quinquagesimonono. Secundus Census ad tempus Nativitatis Christi pertinent. Sed cum Census res fuerit diuturnioris operæ, plures anni in eo perficiendo consumpti sunt, nec omnino certum est quoto illius Census anno Christus natus sit. Præside Syriæ *Cyrino* sive *Quirinio* factum esse in Siria *S. Lucas* testatur. Vox ἡγεμονεύοντος qua Sanctus Evangelista usus est, potestatem quamlibet paulo majorem significet, non solum Præsidis Munus.

Census ab Augusto factus quo tempore Christus natus est.

Missus ergo fuit *Quirinius* in Syriam ab *Augusto* cum extraordinaria potestate ad Censum peragendum, eumque Censum inchoavit, quem absolvit *Sentius Saturninus* Syriæ Præses. Sic *Tertullianus* cum *Sancto Luca*, & *Justino* Martyre conciliatur.

S. Lucas vindicatur.

S. Lucas Capitul. 2. *Factum est autem*, inquit, *in diebus illis, exiit Edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Cyrino.* Ita vero *S. Justinus* in Dialogo cum Tryphone: *Cum primus ille Census sub Cyrenio tunc ageretur, ascendit Nazaretho, ubi domicilium habebat, Bethlehemum unde erat oriundus, ut in Censum referretur.* Ita *Tertullianus* Lib. 4. *adversus Marcionem*, Cap. 19. *Sed & Census constet actos sub Augusto tunc in Judæam per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus* (scilicet JESU CHRISTI) *inquirere potuissent*. Pro *Quirinio* legendum esse *Quintilio* in *S. Luca* Textu, conjicit Vir Eruditus, & multis mihi nominibus colendus; sed ignoscat si ejus conjecturæ non subscribam, donec eam lectionem aliquorum Manuscriptorum Codicum venerandæ auctoritatis, & probatæ fidei testimonio confirmet. Legi possunt quæ de hoc argumento scripsimus Dissertatione 2. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 1. Quæstione 1. in Responsione ad primam Objectionem. Quamvis autem Judææ Rex esset *Herodes*, inde colligi non potest quod Judæa in Censum non venerit. Regnum enim Judææ tenebat ille beneficiario jure. Unde & certa tributa Romanis ipsum pependisse testis est *Appianus* Lib. 5. *De Bellis Civilibus*. Quamquam non ad exigenda solum tributa, sed ad cognoscendas etiam singulorum facultates, ætates, familias, artes, & officia Census habebantur. Intererat autem Romanorum perspectas habere Judææ vires, cujus supremum dominium ad eos pertinebat. In Ceosum porro veniebant non solum Romani Cives, aut qui ex iis arma ferre poterant, licet eorum tantummodo nomina in publicum ederentur, ut colligitur ex *T. Livio* Lib. 1. Cap. 44. Reliquorum enim omnium non solum in Urbe, sed etiam in Provinciis nomina in Tabulas aensuales etiam referebantur. Unde *S. Justinus Martyr*, *Tertullianus*, *S. Joannes Chrysostomus* Tabulas illas consuli jubent, in quibus JESU nomen a *Quirinio* descriptum erat. Non viri tantum, sed feminæ censebantur: Quod in primo Censu a *Servio Tullio* Rege institutum, & in eo quem habuit *Largius* primus Dictator, servatum testatur *Dionysius Halicarnassensis* Lib. 1. 5. & 9. Idque confirmatur ex verbis illis *Ciceronis* Libro *De Legibus*. *Censores Populi civitates, soboles, familias, pecuniasque censento*. Et ex *Ulpiano* Lib. 2. De Censibus: *In Syriis*, inquit, *a quatuordecim annis masculi, a duodecim feminæ, usque ad sexagesimum annum tributo capitis obligantur*. Neque contrarium colligi potest ex *T. Livio* hæc verba passim addente post descriptionem Censuum, *Præter orbos orbasque*; vel, *Præter Pupillos & Viduas*. His enim verbis non significat *Livius* orbos & orbas exclusos fuisse a Censu, sed eorum numerum se non exprimere. Sic in Censibus olim a *Mose* & *Davide* habitis eorum tantum describitur numerus qui armis ferendis erant idonei. In Censibus denique Romanis professio sequi debuit locum originis, ut colligitur ex *L. Forma* §. 2. *D. De Censibus*, & ex *Ulpiano* Lib. 3. De Censibus: *Is vero qui agrum in alia Civitate habet, in ea Civitate profiteri debet, in qua ager est: Agri enim tributum eam Civitatem debet levare, in cujus territorio possidetur*. Falso igitur scripsit *Bodinus* Lib. 5. *De Abditis Rerum Sublimium Arcanis*, S. Lucæ divinum testimonium impie oppugnans, Neminem coactum fuisse censendi causa loca mutare. *Livii* testimonio refellitur Lib. 38. c. 27. & Lib. 62. Cap. 9. scribentis, *Valerio Messala*, & *Livio Salinatore* Consulibus, Campanos ex Senatusconsulto Romæ censeri fuisse coactos, cum incertum fuisset antea ubi censerentur. Item *C. Popilio Lænate*, & *P. Ælio Ligure Consulibus*, cum Lustrum conderent Censores *Q. Fulvius Flaccus*, *A. Posthumius Albinus*, minorem aliquanto fuisse numerum, *Quia Posthumius Consul pro Concione edixerat, qui Socium Latini nominis ex Edicto Claudii Cæsaris redire in civitates suas debuissent, ne quis eorum Romæ, sed omnes in Civitatibus suis censerentur*. Lege Doctissimi Præsulis *Danielis Huetii* Demonstrationem Evangelicam, Propositione 9. Capit. 9. Ex quo reconditioris Eruditionis Promptuario hanc de Romanis Censibus Observationem deprompsi.

Pax ab Augusto parta.

XLVIII. Cum hic census peractus est, cujus *S. Lucas* meminit, altissima pace Orbis universus fruebatur. De pace ab *Augusto* parta scribit *Suetonius* in ejus Vita: *Janum Quirinum semel atque iterum a condita Urbe memoriam ante suam clausum, in multo breviore temporis spatio, Terra Marique pace parta ter clausit*. Audiendus etiam ea de re *Orosius* Lib. 6. Cap. 22. *Anno ab Urbe condita 752. Cæsar Augustus ab Oriente in Occidentem, a Septentrione ad Meridiem, ac per totum Oceani circulum, cunctis Gentibus una pace compositis, Jani portas tertio ipse tunc clausit. Quas ex eo per duodecim fere annos quietissimo semper obseratas otio ipsa etiam rubigo consignavit: Nec prius unquam nisi sub extrema senectute Augusti pulsata, Atheniensium seditione, & Dacorum commotione, patuerunt. Clausis igitur Jani portis, Rempublicam, quam bello quæsiverat, pace enutrire atque amplificare studens, Leges plurimas statuit, per quas humanum genus libera reverentia disciplinæ morem gereret. Domini appellationem ut homo declinavit*[1]. Huc referenda est Inscriptio vetus Emeritæ, apud *Gruterum* pag. 149. IMP. CÆS. DIVI. F. AUG. PONT. MAX. COS. XII. TRIBUNIC. POTEST. X. IMP. VIII. ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPLO. JANI. CLUSO. ET. REP. PO. ROM. OPTIM. LEGIB. SANCTISS. INSTIT. REFOR. *Augusto* imperante, toto orbe in pace composito, natus est JESUS CHRISTUS Veteris Testamenti consummator, & Novi Testamenti conditor.

Poetæ illustres.

XLIX. *Augusti* temporibus illustres Poetæ floruere: Latinorum Princeps *Virgilius* Mantuanus, *Æmilius Macer* Veronensis, *Sextus Aurelius Propertius*, *Quintus Horatius Flaccus*, Lyricorum Princeps, *Tibullus* ob Elegiarum elegantiam, & ingenii acumen gratus futurus, nisi castis auribus indignas obscœnitates fecisset, *Ovidius*, cujus Libri *Amorum & De Arte Amandi* pestilentem afflant auram castitati & bonis moribus, ideoque eorum lectio Christianæ juventuti minime permittenda.

Vaticinium Danielis de Romano Imperio.

L. Romanorum Imperium in Statua illa Magna quæ *Nabuchodonosori* per somnium visa est, repræsentabatur tibiis ferreis, & pedibus, quorum pars ferrea, pars fictilis erat, interprete *Daniele* Cap. 2. *Et Regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit & domat omnia, sic comminuet & conteret omnia hæc. Porro quia vidisti pedum, & digitorum partem testæ figuli, & partem ferream; Regnum divisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto. Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: Ex parte Regnum erit solidum, & ex parte contritum. Quod autem vidisti ferrum mistum testa ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testæ.* Imperium Romanum ferreis tibiis adumbratur, ob robur & firmitatem; quod instar ferri cætera Regna contriverit, Gentes universas domuerit, robore corporis & viribus prævalidas, ut Gallos, Germanos, Hispanos: Imperio potentes, ut Carthaginenses: Majorum gloria, sapientia & prudentia præstantes, ut Græcos: Opibus & Militum copiis abundantes, ut Asiaticos: Terrarum longinquitate remotas, ut Cappadoces, Ponticos, Armenos, Iberos, Albanos, Scythas: Oceano a nostro orbe disjunctas, ut Britannos: Patrum suorum sanctitate & suæ Legis Religione confisas, ut Judæos. Digiti pedum ex parte ferrei, & ex parte fictiles significant Romanum Imperium primo quidem robustissimum

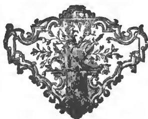
mum

tium & validissimum fore: posterius vero infirmum & invalidum. Et revera ferreum fuit usque ad irruptionem Gothorum & aliarum Gentium Barbararum in Romanam Ditionem: Post hæc autem fictile ferreumque fuit; quippe tunc majorem in modum Romani Imperii majestas deformari, minui amplitudo, potentia debilitari cœpta est. Vel, digiti ex parte ferrei, & ex parte fictiles, divisionem Romani Imperii in multa Regna, multosque Reges significat, quorum alii majores & potentiores, alii minores & infirmiores sunt futuri. Vel denique divisio illa pedum in digitos partim ferreos partim fictiles, feralia illa dissidia significat, bellaque civilia, quæ Romanam Rempublicam misere lacerarunt sub *Sylla & Mario*; *Pompejo & Julio Cæsare*; *Marco Antonio*, *Bruto*, *& Cassio* Triumviris, & ipso *Octavio seu Octaviano Cæsare*, *& M. Antonio*. Ad immanes quidem discordias inter Romani Imperii Principes tollendas, & ad mutuam inter eos concordiam firmandam connubia miscuerunt. *Pompejus Juliam* filiam *Julii Cæsaris* uxorem duxit: *M. Antonius Octaviam Octavii* sororem: Sed eæ conjunctiones, affinitates, & amicitiæ brevi dissolutę ac posthabitę sunt, odiaque, dissidia, & bella sævissima consecuta: Quod a *Daniele* prenuntiatum est his verbis: *Commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi; sicut ferrum misceri non potest testæ*. Legantur *S. Hieronymus Commentario in Cap.* 2. *Danielis*, *& Theodoretus* Lib. 2. in eumdem Prophetam.

Idem Imperium *Danieli* in Visione quatuor bestiarum grandium ascendentium de Mari, per bestiam quartam repræsentatum est, Capit. 8. *Et ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis: Dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans: Dissimilis autem erat cæteris bestiis, quas videram antea, & habebat cornua decem*. Bestię nomen non exprimit, quia ex plurimis Nationibus Romanorum Respublica conflata, Orbis terrarum potita est: Quæ a Regibus primum, deinde a Consulibus & Tribunis Plebis, interdum a Dictatoribus, & Triumviris, denique ab Imperatoribus administrata est. Terribilis, mirabilis, & fortis nimis dicitur, quia Regnorum omnium potentissimum fuit Romanum Imperium. Dentes ferrei magni quibus cætera comedit & comminuit, tributorum gravitatem significant, quæ Romani debellatis Gentibus imposuerunt. Pedes, quibus reliqua conculcant, significant Exercitus, a quibus non mediocres clades incolis & urbium & regionum exterarum sunt illatę. Omnibus bestiis, quæ ante ipsam erant, dissimilis erat quarta illa bestia. Romanorum scilicet Imperium superioribus omnibus Regnis potentius & illustrius evasit. Cornua decem significant sub finem Imperii Reges decem surrecturos. Quos inter orietur *Antichristus* per *cornu parvulum* designatus, quia ex parva Judæorum Tribu nascetur. Tria cornua radicitus evellet, id est, ex decem illis Regibus tres evertet. *Quasi oculos hominis* habebit, quia prudentia & astutia carnali, diabolica, plurimos decipiet: *Os loquens ingentia*, est arrogantia & superbia, qua *Homo* ille *peccati*, *filius perditionis extolletur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in Templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus*, ut ait Apostolus 2. *ad Thessalonicenses* 2. Regnabit autem Antichristus tres annos cum dimidio, quibus consummatis, Christus Dominus potentiam ejus auferet & conteret, & Iniquum illum interficiet spiritu oris sui. Sic Bestię quartæ significationem *Daniel* Propheta explicat. *Bestia quarta Regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus Regnis, & devorabit universam terram, & conculcabit, & comminuet eam. Porro cornua decem ipsius Regni, decem Reges erunt; & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, & Sanctos Altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora, & Leges; & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et Judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat usque in finem*. Legantur *S. Hieronymus & Theodoretus* in Commentariis ejus loci.

LI. Veteres Romanos ad tantum potentiæ fastigium provexit cupido gloriæ, libertatis, dominationis, ut observat *Sanctus Augustinus* Lib. 5. *De Civitate Dei*, Capit. 12. *Veteres igitur primique Romani*, inquit, *quantum eorum docet & commendat Historia, quamvis ut aliæ Gentes, excepta una Populi Hebræorum, Deos falsos colerent, & non Deo victimas, sed Dæmoniis immolarent; tamen laudis avidi, pecuniæ liberales erant, gloriam ingentem, divitias honestas volebant: Hanc ardentissime dilexerunt, propter hanc vivere voluerunt, pro hac & mori non dubitaverunt. Cæteras cupiditates hujus unius ingenti cupiditate presserunt. Ipsam denique Patriam suam, quoniam servire videbatur ingloriam, dominari vero atque imperare gloriosum, prius omni studio liberam, deinde Dominam esse concupierunt*.

Romani gloriæ, libertatis, & dominationis cupidi.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM VETERIS TESTAMENTI SEXTÆ MUNDI ÆTATIS DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

DE PROPHETIS QUI TEMPORE BABYLONICÆ CAPTIVITATIS vaticinati sunt.

ARTICULUS PRIMUS.

De Ezechiele.

Ezechielis genus, & ætas.

ZECHIEL Tribu Levitica oriundus, filius *Buzi* Sacerdotis; in Terra Sacra natus, *Jeremiæ* coævus; cum *Jechonia* Rege in Chaldæam deportatus est, ibique vaticinari cœpit juxta Fluvium *Chebar* anno quinto Transmigrationis, ætatis suæ trigesimo, ut ipse testatur Prophetiæ suæ Cap. 1. v. 2. Cum per annos viginti duos Prophetico Munere functus esset, a Judice Populi Israel fertur interfectus, quod eum, Populumque ob Idololatriam increparet: Ac in eadem spelunca sepultus, in qua *Sem* & *Arphaxad* Abrahami progenitores, ad ripam Euphratis, quæ de loco sepulturæ *Sem* & *Arphaxad* traditio ex Rabbinorum officina prodiisse videtur, quamvis hanc non improbaverit *Baronius*, nec e Martyrologio Romano expungendam duxerit. *Ezechielis* memoria in Martyrologiis *Bedæ*, *Flori*, *Notkeri*, *Usuardi*, & Romano, die decima Aprilis celebratur. *Jeremiæ* Vaticinia de excidio Templi

Ezechielis Vaticinia.

& Urbis confirmavit concaptivis pœnitentibus, quod ad *Jeremiæ* Vaticinium se ultro Chaldæis tradidissent, & viderent adhuc Urbem Hierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Judaico Populo in *Portentum* datus est, ut ipse de se ait Cap. 24. Non verbis tantum, sed factis insolitis vaticinatus. Obsidionem Jerusalem jussu Dei in latere descripsit. Super latus sinistrum trecentis nonaginta diebus, super dextrum vero quadraginta dormivit. Vilem cibum, ac fœde confectum trecentis nonaginta diebus comedit, & aquam bibit in mensura. (*Ezechielis* 4.) Capillos & barbam rasit novacula acutissima, in partes æquas divisos, partem combussit, partem gladio concidit, partem in ventum dispersit, ut imminente Judæis, qui Hierosolymis remanserant, calamitates factis adeo stupendis portenderet. (*Ezechielis* 5.) Sic sua convasando, & egrediendo vespere instar transmigrantis, velatis oculis, proximam *Sedeciæ* deportationem, & excæcationem a Chaldæis significat. (*Ezechielis* 12.) Parabolis frequentibus utitur ad significandas calamitates Regibus, Populoque imminentes. Parabola duarum aquilarum, & vineæ deportationem Regis *Joachim* in Babylonem, & exaltationem *Sedeciæ* in ejus solium, & defectionem ipsius *Sedeciæ* a *Nabuchodonosore* contra fœdus initum & confugium ad *Pharaonem Ophram*, sive *Vaphrem* exprimit, ac vehementer arguit (*Ezechielis* 17.) Sub Parabola leonis & leunculorum, *Joachaz* & *Joakim* captivitatem: illius a Rege Ægypti, istius a Rege Babylonis, inferendam prædicit. (*Ezechielis* 19.) Quæ Prophetia impleta legitur 4. *Regum* 23. & 24. Sub Parabola duarum insignium Meretricum, *Oolla*, & *Oolibæ*, & punitionis earum ob adulteria, *Samaria*, quæ nomine *Oolla* sororis majoris: & *Jerusalem*, quæ nomine *Oolibæ* sororis minoris significatur, Idololatriam reprehendit: Duas Tribus, quæ decem aliarum impietatem imitatæ sunt, a Gentibus, a quibus Idololatriam didicere, amatorum nomine significatis, exscindendas prænuntiat. (*Ezech.* 23.) Parabola ollæ carnibus electis plenæ, & igni admotæ, consummationis carnium, & rubiginis, quæ nec per ignem ab ea ablata est, consumptionem Populi ab hostibus significat, & pertinaciam in peccatis, a quibus nec divina ultione imminente mundatur. (*Ezechielis* 24.) Parabola de ipsius Prophetæ uxore, quam flere prohibetur, significat domum Israel in exitium tradendam, filiosque ejus trucidandos, nullo sequente luctu in communi clade. Reductio filiorum Israel a Captivitate, & post reditum prosperitas, aridorum ossium mox reviviscentium figura significatur. (*Ezech.* 24.) Urbis & Templi futuram instaurationem prædicit, ac divini cultus præscribit renovationem & ordinem. (*Ezech.* 40. & *sequentibus*.) A S. *Hieronymo* Præfatione in Librum 14. Commentariorum, *Ezechielis* Prophetia vocatur *Scripturarum Oceanus*, & *mysteriorum Dei Labyrinthus*, propter Visionum sublimitatem, quibus Dei & Angelorum proprietates, Christique Mysteria adumbrata sunt per currum Cherubim, per rotas oculatas, quaternas animalium facies, firmamentum, crystallum, electrum, ignem, virum indutum lineis, signo *Thau* pios in Urbe Jerusalem notantem, quo a cæde serventur, & prunas ignis accipientem de medio rotarum quæ sunt subtus Cherubim, easque supra Civitatem effundentem. (*Ezech.* 1. 9. 10.) *De Gog*, & *Magog* vaticinatur, & de eorum irruptione in Israelitas cum ingenti Exercitu, deque eorum excidio. His nominibus significantur hostes Judæos afflicturi ante Christi adventum, nec non hostes Ecclesiæ, novissimis temporibus eam infestaturi. (*Ezech.* 38. 39.) Confer cum *Apocalypsis* 20. 7. Horum Prophetiarum obscuritas in causa fuit, ut *Ezechielis* exordium & finem ante annum ætatis trigesimum, quæ Sacerdotalis Ministerii erat ætas, apud Hebræos legere nemo permitteretur, uti nec Principia Geneseos, nec Canticum Canticorum, teste S. *Hieronymo* in Proœmio Libri primi Commentariorum ad *Eustochiam* Virginem.

Ezechielis Vaticinia de Christo & Ecclesia.

II. De Christo, & Ecclesia præclara sunt apud *Ezechielem* Vaticinia, Capite præsertim trigesimo quarto, ubi Deus reprehensa Pastorum Israel negligentia & avaritia, qui semetipsos, non gregem Domini pascebant, quod infirmum fuerat non consolidabant, quod ægrotum erat non sanabant, quod confractum non alligabant, quod abjectum non reducebant, quod perierat non quærebant, sed cum austeritate & potentia ovibus imperabant: Se iis amotis curam gregis sui suscepturum promittit, ovesque suas visitaturum, congregaturum, sanaturum, & in pascua uberrima deducturum, ubi requiescent & accubabunt. Tum subdit: *Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David: Ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum: & servus meus David Princeps in medio eorum: Ego Dominus locutus sum. Et faciam cum eis pactum pacis . . . . . . Et erunt in Terra sua absque timore: & scient quia ego Dominus, cum contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi . . . . Et suscitabo eis germen nominatum: Et non erunt ultra imminuti fame in Terra, neque portabunt ultra opprobrium Gentium. Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi Populus meus domus Israel, ait Dominus Deus. Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ, homines estis, & ego Dominus Deus vester, dicit* Domi-

Dominus Deus. Unus ille Pastor, quem Deus se suscitaturum pollicetur, est Christus Jesus, qui de seipso ait, Joannis 10. *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis . . . Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: Et illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum Ovile, & unus Pastor.* Hic servus Dei, secundum quod formam servi dignatus est assumere, ut ait Apostolus ad *Philippenses* Cap. 2. 7. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* David appellatur, quia ex domo & familia *Davidis* oriundus. Non solum Pastor fuit, sed & Princeps, ut ex Angeli verbis ad *Mariam* Virginem liquet Lucæ 1. 32. 33. *Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum: Et Regni ejus non erit finis.* Et ex verbis S. Patri actuum 5. Cap. Vers. 30. 31. *Deus Patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno. Hunc Principem & Salvatorem Deus exaltavit dextera sua ad dandam pœnitentiam Israeli, & remissionem peccatorum.* Princeps in medio Populi datus est, secundum illud Joannis 1. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* Fecit cum hominibus pactum pacis, qui dixit Joannis 14. *Pacem meam do vobis: pacem meam relinquo vobis.* Unde & S. Paulus ad *Ephesios* Cap. 2. 14. de Christo Jesu ait: *Ipse est pax nostra.* Ipse contrivit catenas jugi eorum, & eruit eos de manu Imperantium; de Diaboli nimirum servitute, de pravarum cupiditatum & vitiorum tyrannica dominatione. *Germen* illud *Nominatum*, quod se suscitaturum Deus pollicetur, est Christus Jesus, de quo Isaiæ 11. 1. *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet . . . . In die illa radix Jesse, qui stat in signum Populorum, ipsum Gentes deprecabuntur.* Unde Christus de se ait, Joannis 15. 5. *Ego sum vitis vera, vos palmites.* Christiani, a divino illo germine nomen adepti, non sunt imminuti; orbem enim Terrarum impleverunt, & Christi Corpore, & Sanguine, Deique Verbo, quod ubique prædicatur, nutriti, famem ultra non patiuntur, nec Gentium opprobriis amplius vexantur, dicentium: *Ubi est Deus eorum?* Dominus quippe cum eis, ipse qui dixit Matthæi 28. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Et ipsi Dei Populus facti sunt, domus Israel, non secundum carnem, sed secundum fidem, cujus lumine Deus videtur, quantum in hac mortali vita videri potest. Utque non ad Judæos solum, sed ad omnes homines hæc Prophetia pertinere intelligatur, subdit Propheta: *Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ, homines estis, & ego Dominus Deus vester.* Lege *S. Hieronymum & Theodoretum* in Commentariis. Hoc Vaticinium cum ad Messiam referant *Aben Esra, & David Kimchi*, mirum

Grotius refellitur. est quod *Grotius* de uno *Zorobabele*, cum Judæis imperitioribus interpretetur, cujus temporibus *Pactum* illud *Pacis* celebratissimum, & habitatio in Terra *absque timore* non convenit. Veterem certa crambem *Grotius* recoxit, illud commentum suscitans & amplexus, quod olim a *Theodoreto* luculenter confutatum est *Lib. 13. Commentariorum in Ezechielem*, ad Cap. 34. *Ego vero*, inquit, *Judæos quidem usitato more desipere nihil novi arbitror: admiror autem quod ex nostris audeant quidam omnia hæc de Zorobabel accipere, cum non intelligant, eorum quæ dicta sunt plurima iis esse contraria, quæ ab illo gesta sunt . . . . Ille enim e Babylone reversus, cum cupisset Sacrum Dei Templum rursus ædificare, a finitimis Gentibus prohibitus est operi finem imponere. Quare cum sex & quadraginta præteriissent anni, & secundum antiquam Historiam, & secundum Evangeliorum testimonium, solum Templum recens factum est: Post vero alios duos & octoginta annos Urbs Muros recepit, quos Nehemias erexit altero & trigesimo Artaxerxis Regni. Docetque nos Esdræ Historia, tantum metum ædificantes invasisse, ut cogerentur arma gestantes ædificare, eodemque tempore & lapides afferre, & in hostes tela jaculari. Quomodo igitur his* „ *conveniunt:* Non erit qui exterreat eos; *vel*, Suscitabo „ ei plantam pacis, *vel*, Non erunt pauci in numero? *Docet item nos rursus Esdras, multo labore Nehemiam Sacerdotibus persuasisse, ut desinentes in agris degere, Urbem incolerent, & alia similiter discendi studiosis facile est Historiæ apponere, discrepantiamque percipere. Igitur aliqua illis conveniunt, plurima vero orbis terrarum saluti.*

Huic *Ezechielis* Vaticinio geminum est illud Capitis trigesimi septimi, 21. & seq. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio Nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos in humum suam. Et faciam eos in Gentem unam in terra in Montibus Israel, & Rex unus erit omnibus imperans.* Hæc Prophetia exitum consecuta est secundum figuram in *Zorobabel*, accurate autem & vere in Christo Jesu. *Neque enim Rex fuit Zorobabel, sed Populi, atque Exercitus Ductor*, (inquit *Theodoretus* in Commentario hujus loci,) Pergit Propheta: *Et non erunt ultra duæ Gentes, nec dividentur amplius in duo Regna.* Id in Christo Jesu impletum, *Qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua: Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in semetipso.* Qui, *veniens evangelizavit pacem* iis *qui longe erant, & pacem iis qui prope. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem:* Ut ait S. Paulus *Ephes.* Cap. 2. Subdit Propheta: *Neque polluentur ultra in Idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: Et salvos eos faciam de universis sedibus in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus: Et servus meus David Rex super eos, & Pastor unus erit omnium eorum: In judiciis meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea. Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt Patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filii eorum, & filii filiorum eorum, usque in sempiternum: & David servus meus Princeps eorum in perpetuum. Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. Et erit Tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi Populus. Et scient gentes quia ego Dominus Sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in sempiternum.* Quem locum tractans *Theodoretus*, Commentum illud Judaicum diserte refellit, quod *Grotius* amplecti maluit, quam hoc *Ezechieles* Vaticinium Christo & Ecclesiæ vindicare. *Dicant*, inquit, *Judæi, quis sempiternus ipsorum Rex sit, qui David appelletur. Nequaquam enim Zorobabeli hujuscemodi appellationes convenire, ipsi quoque confitebuntur. Primum enim haud regnavit ille, sed Populi Ductor fuit: Deinde etiam illud ipsum Imperium morte finitum est. Quod si de genere Davidico hunc sempiternum intelligunt David, ostendant David genus regnare. Quod si præter Regnum ipsum quoque David genus incertum est; in præsenti duorum alterum necesse est, vel falsam Prophetiam opinari, vel Domini Christi ex David secundum carnem nati Regnum adorare. Verum a mendacio vacuam esse Prophetiam, ipsi itidem fatebuntur. Quod si vera est, quemadmodum mendacii expers est, neque videmus aliud Judæorum Regnum, neque insuper ipsum genus David clarum est & perspicuum: & ipse regnat, ut ex David secundum carnem, Filius autem Dei secundum Divinitatem, & sempiternum obtinet Imperium; Perspicua & aperta est, & illorum deliratio perfidiaque, & nostra Dei cognitio. Confirmantur enim quæ* „ *dicta sunt in iis quæ sequuntur. Etenim*, Et disponam, „ *inquit*, ipsis testamentum pacis, testamentum æternum „ erit cum ipsis. *Ostendant igitur nobis, vel pacis, vel sempiternum testamentum: At non poterunt, cum utroque privati sint: Nobis autem utrumque dedit Dominus, Namque & sempiterna nobis bona pollicitus est, & id nobis est elargitus, ut cum ipso reconciliaremur:* „ Ipse „ enim est pax nostra, *sicut auctor est Divus Apostolus;* „ *Et rursus:* Unus ac Mediator, Deus homo, Chri„stus Jesus, qui dedit seipsum redemptionem pro om„nibus. *Et quæ sequuntur item iis consentiunt quæ di*„*cta sunt:* Et ordinabo eos, *inquit*, & multiplicabo „ eos, & ponam Sancta mea in medio ipsorum in sæ„culum, & erit Tabernaculum meum in eis: Et ero „ ipsis Deus, & ipsi erunt mihi Populus. *Atqui desertum Templum & quæ antiquitus Sancta erant. Quomodo igitur promisit se positurum Sancta sua in medio ipsorum in sæculum, & Tabernaculum suum in ipsis? Igitur cum neque horum cernamus eventum, secundum Judæorum sententiam, noverimusque spiritalium verborum veritatem, ita hæc intelligemus, ut iis congruant, quæ ante interpretati sumus. Habemus enim etiam rerum ipsarum consentiens testimonium. Nec enim solum sancta Domus Dei, sed etiam divina Altaria omnibus hominibus donata sunt: Nec solum iis qui ex Gentibus, verum etiam iis qui ex Judæis crediderere: & unus idemque &* „ *horum & illorum Deus nuncupatus.* Ipse enim, *in*- 1.Tim.2.5.
„ *quit*, Dominus omnium, dives in omnes qui invo-

„ cant illum ; *merito subjecit:* Et cognoscent Gentes, „ quia ego sum Dominus, sanctificans eos, cum fuerit „ Sancta mea in medio ipsorum in sæculum. *Revera enim per eos qui ex Judæis credidere, etiam Gentes cognitionis Dei lumen exceperunt: Ex Judæis enim divini Apostoli, & primi Apostolorum Discipuli, & ex Propheticis Libris qui apud Judæos custodiebantur, quæ ad Salvatorem nostrum Christum pertineat, percipientes, divino præconio Gentes credidere. Quamobrem Divus quoque Apostolus, inseri qui ex Gentibus crederent, dixit, in pia Judæorum radice, frangique & ab hac radice separari eos, qui e Judæis minime crederent. Salute igitur Judæis, inquit, primum suppeditata, cognoscant Gentes quia ego sum Dominus sanctificans eos. Ex Judæis enim Dominus Christus secundum carnem, apud Judæos Crux, Sepulcrum, Resurrectio, ex Judæis Apostoli primique Præcones: Merito igitur Gentes per hos, salutem consequantur.* Cum itaque Templum illud quod a *Zorobabele* extructum est, Romano igne succensum sit, Vaticinium illud *Ezechielis* ad Ecclesiam, & ad tempora Jesu Christi Salvatoris nostri referendum est: Quando Tabernaculum ejus positum est in Ecclesia, ubi factus est Deus noster, & nos Populus ejus, imo Templum ejus: Unde S. Paulus 2. ad *Corinthios* 6. 16. ait: *Vos estis Templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi Populus.* Legantur *S. Hieronymus* in Commentariis, & *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 34. ubi Vaticinium illud *Ezechielis* Christo & Ecclesiæ vindicant.

Ezechielis Prophetia in duos Libros olim divisa.

III. *Ezechielem duos Libros conscriptos* reliquisse, *Josephus* testatur Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 6. Unde vel alter interiit, vel, (quod verisimilius est) unicus ille, quem habemus, *Ezechielis* Liber, in duas partes *Josephi* ætate distinctus erat. Huic Libro fidem facit Siracides *Ecclesiastici* Cap. 49. 10. *Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias.* Respexit ad Cap. 1. *Ezechielis*, & ad Vers. 18. Cap. 10. cujus hæc sunt verba: *Et egressa est gloria Domini a limine Templi, & stetit super Cherubim & elevantia Cherubim alas suas, exaltata sunt a terra coram me, & illis egredientibus rotæ quoque subsecutæ sunt.* Item ad illud 13. Capitis: *Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes in ira in consumptionem.*

Liber Ezechielis vindicatur contra Theologo-Politicum Dissertatorem.

IV. Tractatus *Theologico-Politici* temerarius Auctor Librum *Ezechielis* genuinum ipsius Opus non esse contendit, sed majoris Operis fragmentum, his fretus rationculis. Prima, quod a conjunctione connexiva incipiat, *Et factum est.* Secunda, quod annum trigesimum notet, *In trigesimo anno:* Unde colligitur *Ezechielem* res quoque superioribus annis a Deo sibi præmonstratas scriptis mandasse. Tertia, quod Vers. 3. Capitis primi dicatur: *Factus est Verbum Dei Ezechieli filio Buzi Sacerdoti in Terra Chaldæorum.* Quarta, quod *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 11. scribat, *Ezechielem* prædixisse futurum ut *Sedecias* Babylonem non videret. Id porro in eo, quem habemus, *Ezechielis* Libro non legitur; immo Babyloniam ducendum prænuntiat Cap. 17. Sed istarum objectionum vanitatem Responsiones ostendent.

Ad primam respondetur, Librum *Josue*, Prophetiam *Jonæ*, & Lib. 1. *Machabæorum*, a conjunctione connexiva, *Et*, pariter incipere, quæ vim copulæ non semper habet apud Hebræos, sed ornatus gratia, vel aliis de causis interdum adhibetur, ut observant Linguæ Sacræ periti.

Ad secundam respondetur, trigesimum annum initio Prophetiæ *Ezechielis* adscriptum ætatem Prophetæ designare, ut vult *S. Hieronymus Præfat.* in *Ezech.* Unde concluditur ante annum ætatis trigesimum vaticinatum non fuisse. Vel ab anno decimooctavo *Josiæ*, quo *Helcias* summus Hebræorum Pontifex Librum Legis in Templo invenit, trigesimum annum & consequentes Propheta numerat, ut ait idem *S. Hieronymus* in Commentario Cap. 1. Quæ etiam *Jonathanis* & *R. Davidis Kimchi* sententia est. Alii trigesimum annum Jubilæi a Propheta indicatum senserunt, quam opinionem *Theodoretus* rejicit, annum quintum deportationis *Jechoniæ* cum vigesimo quinto Jubilæi concurrere ex Annalium fide ostendens. Alii, ut ipse *Theodoretus*, Captivitatis annum trigesimum notari volunt, non quidem ab ipsius Captivitatis exordio, quæ ante tredecim duntaxat annos cœpta erat, sed ab ejus denuntiatione per *Holdam* Prophetissam anno octavo decimo Regni *Josiæ*; ut habetur 4. *Regum* 22. 15.

Ad tertiam respondetur, Vocem illam *sæpe*, aut æquivalentem, nec in Latina *S. Hieronymi* Versione, nec in Hebræo Textu, nec in Versionibus 70. Interpretum, Syriaca, Arabica, aut Chaldaica Paraphrasi, Versu 3. primi Capitis haberi: Nec præteritum plusquam perfectum, *fuerat*; sed præteritum perfectum exprimi in Hebræo, in Versionibus Græca, & Latina, & Chaldaica Paraphrasi: *Factum est verbum Domini ad Ezechielem:* Vel, *Fuit sermo Domini ad Ezechielem* (ut in Syriaca & Arabica.) Unde perperam colligitur *Ezechielem* antea fuisse vaticinatum.

Ad quartam respondetur, Certo non constare utrum omnia *Ezechielis* Vaticinia Literis mandata sint; aut quod omnia quæ literis mandavit, eo contineantur Libro, quem præ manibus habemus. Illa itaque prædictio ad *Sedeciam* pertinens, de qua *Josephus* (si vere ab *Ezechiele* prolata est) aut voce tenus edita, aut per Nuntios, vel Epistolam significata, non in Librum Propheticum relata fuit. Ut ut est, hæc duo Vaticinia inter se non pugnant, futurum ut *Sedecias* Babylonem non videat, & tamen Babylonem ducendum. Babylonem enim deportatus est postquam oculis privatus fuit, adeoque Babylonem non vidit. Sic utrumque Vaticinium impletum est.

V. Objicit Auctor Tractatus Theologico-Politici, *Moysis* & *Jeremiæ* pronuntiatis repugnare, quod legitur *Ezechielis* 18. Cap. *Et factus est sermo Domini ad me dicens: Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in Terra Israel dicentes: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultra vobis parabola hæc in proverbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt: Ut anima patris, ita & anima filii mea est: Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Et vers. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: Justitia Justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.* At *Moyses* Exodi 34. 7. docet Deum paternorum scelerum pœnas a nepotibus & pronepotibus expetiturum: *Dominator Domine Deus . . . . Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem.* Et Exodi 20. 5. Deus ipse ait: *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me.* Et Jeremias Cap. 32. Prophetiæ suæ, Vers. 18. *Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum post eos.*

Respondetur, Ex ipso *Moyse* expressum esse illud *Ezechielis* Oraculum, Deuter. 24. 16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Quod ab Auctoribus Sacris Lib. 4. *Regum* Cap. 14. 6. & Lib. 2. *Paralip.* 25. 4. repetitur. Nec tamen ulla *Moysis* secum ipso, aut *Ezechielis* cum *Moyse* & *Jeremia* pugna est. Deus enim per *Moysem* Exodi 20. & 34. & per *Jeremiam* ait se paternorum criminum pœnas a filiis & nepotibus expetiturum, si filii paternam impietatem imitentur, & criminum ipsorum mensuram impleant & cumulent: Per eumdem vero *Moysem Deuter.* 24. & per *Ezechielem* negat futurum ut filii parentum delicta luant immeriti, si illa execrentur, & pie justeque vivant. Id ex totius Capitis serie perspicuum est, & ex *S. Hieronymi* interpretatione. Conciliantur & alia ratione hæc loca. Quæ enim Deum paternorum scelerum pœnas a nepotibus & pronepotibus expetiturum denuntiant, de pœnis temporariis, & quidem corporis duntaxat intelligenda sunt: Quæ autem filios & nepotes parentum & majorum suorum delicta luituros negant, de pœnis animæ, & æternis maxime sunt explicanda. Unde *Ezechiel* ait: *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Sic explicat *S. Augustinus* Epistola olim 75. nunc 250. ad *Auxilium* juvenem Episcopum, qua ostendit ob unius delictum totam familiam excommunicari non posse, & hortatur ut præcipitem Anathematis sententiam in *Classicianum*, totamque ejus domum latam rescindat.

ARTICULUS II.

De Daniele Propheta.

Danielis genus, ætas, vita, ratio, Vaticinia.

I. DAniel ex Tribu Juda, & Regio semine oriundus, adolescens ac pene puer Babylonem a *Nabuchodonosore* Chaldæorum Rege cum *Joakim* Rege Juda

Juda translatus est, anno ejusdem *Joakim* tertio completo, sive quarto inchoato, ut constat ex Capit. 1. *Danielis* 1. collato cum vigesimo quinto Jeremiæ 1. Eunuchus factus, & cum *Anania*, *Misaele* & *Azaria* Eunuchorum Præposito commendatus, pro se & sociis obtinuit, ut solis leguminibus vescerentur, & aquam biberent, ne cibis regiis pollueruntur: Quos Deus cæteris pueris, qui cibo regio alebantur, vegetiores effecit. In literis & lingua Chaldæorum eruditi, in Regiorum Satraparum numerum adscripti sunt, quos Rex omnibus Magis & Ariolis decuplo sapientiores & doctiores invenit. *His enim dedit Deus scientiam & disciplinam in omni Libro & Sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum*. Summam sapientiæ famam ex admirabili *Susanna* liberatione consecutus est. Sub *Nabuchodonosore*, *Evilmerodacho*, *Neriglissoro*, *Baltassare*, *Dario Medo* Babyloniæ Regibus, & *Cyro* Persarum Rege floruit. Danielis 1. 21. *Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri Regis*. Imo anno tertio Regni ejus in vivis erat, & vaticinabatur, ut constat ex Capite decimo. *Nabuchodonosoris* & *Baltassaris* somnia visaque prophetico spiritu est interpretatus; futurasque rerum conversiones & Imperiorum interitus prædixit. (*Danielis* 2. 7. 11.) Omnibus Babyloniæ Provinciis a *Nabuchodonosore* præpositus, & centum viginti Satrapis totius Regni a *Dario Medo* præfectus, a veri Dei cultu, avitaque Religione dimoveri nusquam potuit. Auream *Nabuchodonosoris* statuam adorare recusarunt *Ananias*, *Misael*, & *Azarias* Danielis socii: unde in fornacem ignis ardentis missi sunt: ex qua Deo servante egressi sunt illæsi. Daniel vero bis in foveam leonum est immissus, prima vice sub *Evilmerodacho*, cum jam *Cyrus* Perside quidem, sed nondum Babylone regnaret, quod fraudibus Sacerdotum *Beli* detectis, ejusdem falsi Numinis Idolum & Templum evertisset: Altera sub *Dario Medo*, cum Edicto, quo sancitum erat, ut nemo homo rogaret quemquam de Diis & hominibus usque ad dies triginta, nisi ipsum regem, non paruisset; sed nihilominus in cœnaculo suo, fenestris apertis contra Jerusalem, ter singulis diebus procumbens, Deum Israel adoraret, laudaretque pro more solito. Prima vice in fovea leonum septem diebus conclusus, & ab *Habacuc* Propheta, quem Angelus a Judæa Babylonem portavit, pastus est. (*Danielis* 14.) Altera vice una tantum die in lacu mansit. Rex enim *Darius* primo diei sequentis diluculo festinus ad lacum leonum pervenit, illæsumque educi jussit. (*Danielis* 6.) Susis obiisse videtur, ibique sepultum *Benjamin Tudelensis*, & *Abulfaragius* credunt. Minus verisimile quod scribunt *Pseudo Epiphanius* & *Pseudo Dorotheus*, Babylone defunctum, & in spelunca Babylonica sepultum: Cum anno tertio *Cyri* in Susiana esset, ut ex Capite decimo constat, tuncque provectæ jam senectutis, nec deinceps Babylonem regressus in Scriptura Sacra, aut apud bonos Auctores legatur. Turrim admirabilem *Ecbatanis* Mediæ ab ipso exstructam, ad suam usque ætatem superstitem, in qua Medorum, Persarum, & Parthorum Reges sepelirentur, ejusque custodiam Judæo Sacerdoti creditam, *Josephus* testatur Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 12. Eadem refert *S. Hieronymus*, & *Josephum* testem appellat, a quo nihilominus dissentit, Turrim illam a *Daniele* Susis extructam, fallente memoria scribens, Commentario in Cap. 8. *Danielis*.

Liber Danielis qua lingua editus? Ejus Versiones. II. Chaldaico primum Idiomate scriptus est Liber *Danielis*, ut *S. Hieronymus* docet Præfatione in hunc Librum, quæ est Epist. 130. Hebraice deinde editus est a Judæis e Captivitate reducibus, in gratiam suæ Gentis, idque publica auctoritate. Græce postea, sive a Septuaginta Interpretibus, sive (quod probabilius *S. Hieronymo* visum est) ab Anonymo quodam non satis Chaldaicæ linguæ perito, cujus Versio propterea, utpote multum a veritate discordans, ab Ecclesia repudiata est. Eumdem Librum Græce reddiderunt *Aquila*, *Theodotion*, & *Symmachus*. Versionem *Theodotionis* usu suo consecravit Ecclesia. Denique *S. Hieronymus* illum ex Chaldaico summo labore Latinum fecit.

Danielis Vaticinia de Christo & Ecclesia. III. Illustria de Christo Jesu vaticinia *Daniel* edidit. Christum ejusque Regnum significat lapis ille de Monte sine manibus abscissus, qui post comminutam statuam illam grandem ex variis metallis conflatam, & extremis pedibus fictilem, in tantum Montem excrevit, ut orbem universum repleret. Quod Regnum portendi docuit Propheta nullis unquam mutationibus obnoxium, sed æternum & universa terræ Regna non ope humana, sed divina virtute eversurum, Cap. 2. 34. & seq. *Videbas ita, donec abscissus est Lapis de Monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus ejus ferreis, & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in favillam æstivæ areæ, quæ rapta sunt vento: Nullusque locus inventus est eis: Lapis autem, qui percusserat statuam, factus est Mons magnus, & implevit universam terram.* Vers. 44. & 45. *In diebus autem Regnorum illorum suscitabit Deus Cœli Regnum quod in æternum non dissipabitur, & Regnum ejus alteri Populo non tradetur: Comminuet autem, & consumet universa Regna hæc: & ipsum stabit in æternum. Secundum quod vidisti, quod de Monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit Regi quæ ventura sunt postea, & verum est somnium: & fidelis interpretatio ejus.* Lapidis typo Christum significari, Lapidis (inquam) quem reprobaverunt ædificantes, qui factus est in caput anguli; itemque Montis in vertice Montium præparati, ad quem Gentes confluent universæ, ex aliis Scripturæ locis compertum est. Regnum ejus universa Regna domiturum, sibique subjecturum, Psal. 2. prædicitur: *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos ....* Isaiæ 50. 12. *Gens & Regnum quod non servierit tibi, peribit, & Gentes solitudine vastabuntur*. Christi Jesu Regnum æternum fore Angelus *Mariæ* Virgini Dei nomine pollicetur, Lucæ 1. 31. *Regnabit in Domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Hoc *Danielis* Vaticinium brevi illo, sed luculento commentario *S. Hieronymus* illustrat. *In fine autem horum omnium Regnorum, abscissus est lapis Dominus atque Salvator, sine manibus, id est absque coitu, & humano semine de utero virginali, & contritis omnibus Regnis factus est Mons magnus, & implevit universam terram: Quod Judæi, & impius Porphyrius male ad Populum referunt Israel, quem in fine sæculorum volunt esse fortissimum, & omnia Regna conterere, & regnare in æternum.* Illud quidem Vaticinium *Danielis* in primo Christi adventu impleri cœptum, sed in secundo tandem omni ex parte implendum *Theodoretus* interpretatur, quod nascente Christo eversum non fuerit, imo floruerit magis Romanum Imperium. Atque hæc ejus expositio confirmari videtur Apostoli sententia 1. ad Corinthios 15. 24. *Deinde finis; cum tradiderit Regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem. Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors. Omnia enim subjecit sub pedibus ejus..... Cum autem subjecta fuerint illi omnia: Tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia ut sit Deus omnia in omnibus.*

IV. Ad secundum Christi adventum pertinet Oraculum illud septimi Cap. 12. 13. 14. *Aspiciebam in visione noctis; & ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, & usque ad Antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & Regnum: & omnes Populi, tribus, & linguæ ipsi servient: Potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus, quod non corrumpetur.* Istud Vaticinium in Christo Jesu implendum Ipse nos docuit Matthæi 26. 64. *Amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cœli*. Potestatem quoque sibi a Patre concessam testatur, Matthæi 28. 18. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* His adde illud *S. Joannis in Apocalypsi*, Cap. 14. 14. *Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.* Et Cap. 19. 11. 12. 13. 14. 15. 16. *Et vidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax; & cum justitia judicat, & pugnat. Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi Ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. Et Exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus. Ut in ipso percutiat Gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in vestimento & in femore suo scriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium.* Merito itaque *Theodoretus* hunc *Danielis* locum explicans, ait, *Prophetam evangelice revera potius & apostolice, quam prophetice & ænigmatice hæc divulgasse*. In tanta luce, quæ ipsorum Judæorum perstrinxit oculos, hoc Vaticinium de Messia exponentes, cæcutiit *Grotius*, qui *Filium hominis* Populum Romanum interpretatur, *cum nubibus cœli*, id est, summa cum celeritate, ac motu *Grotius refellitur.*

rapido in partes omnes venturum. *Qui asque ad antiquum dierum pervenit, & in conspectu ejus obtalerunt eum*: Id est, jussus ast se sistere coram Deo Regum & Regnorum Judice, velut ad accipienda mandata: Cui Deus *dedit potestatem*, honorem, & Regnum, sive Imperiom maximum. *Potestas ejus, potestas aterna, qua non auferetur, & Regnum ejus quod non corrumpetur*: Quia, inquit, manet etiam nunc Imperii Romani, accisi alicubi, sed aucti in aliis partibus, & nomen & majestas. Hanc interpretationem coactam ac misere detortam esse, nemo cordatus non videt. Imperio certe Romano verba ista *Danielis* eodem capite Vers. 27. minime conveniunt: *Regnum autem, & potestas, & magnitudo Regni, qua est subter omne calum, detur Populo Sanctorum Altissimi: Cujus Regnum, Regnum sempiternum est, & omnes Reges servient ei, & obedient.*

V. Nullum vero luculentius ac expressius est de Christo Vaticinium illo, quo post septuaginta hebdomadas *Sanctus Sanctorum* ungendus prædicitur capite nono 24. & sequentibus. Cui Vaticinio, ob amplitudinem ac celebritatem argumenti, singularem dissertationem dicabimus.

VI. Interim de *Daniele*, quatuor sunt expendenda. Primum, utrum Liber quem ipsius nomine inscriptum legit Ecclesia, vere ab ipso scriptus sit, quod negavit *Porphyrius*. Secundum, an *Daniel* vere Propheta fuerit, quod inficiantur Judæi: De quibus *S. Hieronymus* in Præfatione: *Illud*, inquit, *admoneo, non haberi Danielem apud Hebraos inter Prophetas, sed inter eos qui Hagiographa conscripserunt*. Tertium, utrum unus idemque sit *Daniel* Propheta & *Susanna* vindex, sive Historiæ *Susanna*, *Belis*, Draconis, Orationis Azariæ, & Hymni trium Puerorum scriptor? an ad alium Auctorem hæc referenda sint, ut Judæis, *Eusebio*, *Apollinario*, & *Julio Africano* visum est? Quartum, utrum Historia *Susanna*, & alia quæ *Additamenta Danielis* vulgo nominantur, quod in Hebræorum Codicibus non extent, sacra sint & canonica, quod post Judæos, & Africanum, hujus ætatis Heterodoxi præfracte negant.

PROPOSITIO I.

Liber Danielis nomine inscriptus, genuinus ipsius fœtus est.

PRobatur ea iis locis in quibus ex sua persona loquitur, scilicet Cap. 7. 1, 2. *Anno primo Baltassar Regis Babylonis, Daniel somnium vidit: Visio autem capitis ejus in cubili suo: & somnium scribens, brevi sermone comprehendit; summatimque perstringens, ait: Videbam in visione mea nocte.* Et Cap. 8. 26. *Tu ergo Visionem signa, quia post multos dies erit. Et ego Daniel langui.* Et Cap. 12. 4. *Tu autem Daniel claude sermones, & signa Librum usque ad tempus statutum. Et vidi ego Daniel.* Idem probatur Christi Domini testimonio, Matth. 24. 15. *Cum ergo videritis abominationem desolationis, qua dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto: Qui legit, intelligat. Tunc qui in Judaa sunt, fugiant ad Montes.* Habetur autem Danielis 9. 29. *Et erit in Templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.* Id confirmat Synagogæ pariter & Ecclesiæ Traditio. Accedit denique *Josephi* testimonium Libro undecimo *Antiquitatum*, Cap. ultimo, ubi de Hierosolymitana *Alexandri Magni* profectione loquens, describensque quomodo a Pontifice, Sacerdotibus, & Populo sit exceptus, ait: *Ostensoque sibi Danielis Libro, in quo Gracum quemdam Persas debellaturum significat, hunc ipsum se esse interpretatus, latus dimisit multitudinem. Sequenti autem die vocatis eis, jussit ut quicquid vellent, peterent. Pontifice autem petente, ut patriis Legibus vivere sibi liceat, atque septimo quoque Anno concederetur eis tributorum immunitas, concessit omnia.*

Ex his refellitur *Porphyrius*, qui hunc Librum falso *Danielis* nomine inscriptum contendit Libro adversus illum edito, compositumque in Judæa, *Antiochi Epiphanis* temporibus, a quodam, qui non tam futura prædixit, quam narravit præterita. Quicquid enim usque ad *Antiochum* dixerit, veram historiam continere: Si quid autem ultra opinatus sit, quia futura nescierit, esse mentitum. Impii *Porphyrii* errorem solertissime confutarunt *Eusebius Casariensis* Libris tribus, *Apollinarius* grandi Libro, & ante hos ex parte *Methodius*, ut *S. Hieronymus* testatur in Procemio Commentariorum. Quæ quidem Opera perierunt. Porphyrianæ calumniæ occasionem dedit (inquit *S. Hieronymus*) quod nullus Prophetarum tam aperte de Christo sit vaticinatus. *Non enim solum scribit eum esse venturum, quod est commune cum cateris, sed etiam quo tempore venturus sit, docet; & Reges per ordinem prænunciat. Qua quia vidit Porphyrius universa completa, & transacta negare non poterat, superatus Historia veritate, in hanc prorupit calumniam: Ut ea qua in consummatione Mundi de Antichristo futura dicuntur, propter gestorum in quibusdam similitudinem, sub Antiocho Epiphane impleta contendat: Cujus impugnatio testimonium veritatis est. Tanta enim dictorum fides fuit, ut Propheta incredulis hominibus non videatur futura prædixisse, sed narrasse praterita.* Cum *Porphyrio* confutatus manet *Hobbesius*, in *Leviathan* Cap. 33. asserens, certo sciri non posse, an ipse *Daniel* Vaticinia sua literis mandaverit.

Ex his etiam refellitur *Spinosa* in Tractatu *Theologico-Politico*, Librum *Danielis* editum asserens post instauratum a *Juda Machabao* Templi cultum saltem quoad priora septem capita, quæ ex Chronologicis Chaldæorum Libris deprompta temere conjicit: Cum tamen *Mathatias* se Librum *Danielis* versavisse, adeoque his temporibus antiquiorem esse, abunde testetur Lib. 1. *Machabaorum*, Cap. 2. 59. 60. *Ananias, & Azarias, & Misael, credentes liberati sunt de flamma. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.*

Ex his denique refelluntur Thalmodistæ, & alii Rabbini, qui Librum *Danielis* a Viris Synagogæ Magnæ conscriptum fuisse tradunt, hac ratione ducti, quod Prophetias extra Terram Sanctam literis tradere nefas fuerit. Cujus rationis vanitas ex eo etiam ostenditur, quod *Jeremias* Vaticiniorum suorum partem in Ægypto literis prodiderit.

Objicitur *S. Isidori Hispalensis* testimonium *Lib. 4.* Originum, *Cap. 2.* dicentis: *Ezechiel & Daniel a viris quibusdam sapientibus scripti esse perhibentur.*

Respondetur, *S. Isidorum* id ex Rabbinorum sententia dixisse. Deinde nulla ratio est cur aliis Vaticiniorum suorum scriptionem *Daniel* servaverit, cum ipse sapientissimus fuerit ac doctissimus: Unde illud *Ezechielis* 28. 3. Dei nomine Principi improperantis: *Ecce sapientior es tu Daniele: Omne secretum non est absconditum a te.* Denique sic explicari potest *S. Isidorus*, ut Viros Sapientes Librum *Danielis* Hebraice scripsisse velit, quem ipse *Daniel* Chaldaice composuerat: Vel, istorum Prophetarum Libros, qui in terra aliena inter Idololatras tuto & commode vulgari non potuerant, sapientes viros, id est, Synagogæ Magnæ Magistros, multis descriptis Exemplaribus publicasse.

Objicitur secundo, *Danielem* ab Auctore Synopsis, quæ sub *S. Athanasii* nomine edita est, inter *Apocrypha* recenseri.

Respondetur, Hunc Auctorem non loqui de Vaticiniis *Danielis*, quæ inter Canonicas Scripturas recenset, ipsique *Danieli* asserit etiam cum Historiis *Susanna*, *Belis*, & Draconis, & Hymno trium Puerorum: Sed de alio quodam Libro loqui *Danieli* supposito; sicut aliæ scriptiones Sacris Auctoribus Veteris ac Novi Testamenti suppositæ sunt, quæ ab eo in *Apocryphorum* classem merito rejiciuntur. Hujusmodi fuere *Somnialia scripta falso Danielis nomine titulata*, de quibus Cap. *Non observetis*, apud Gratianum, *Causa* 26. *Quæst.* 7.

PROPOSITIO II.

Daniel vere & proprie Propheta fuit.

PRobatur Christi Domini testimonio, qui *Danielem* Prophetam appellavit, Matth. 24. 15. *Cum ergo videritis abominationem desolationis, qua dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto: Qui legit intelligat: Tunc qui in Judaa sunt, fugiant ad Montes.* Et certe is jure optimo Propheta dicitur, qui res futuras clare & distincte prænoscit & prædicit: Atqui *Daniel* futuras rerum conversiones, Imperiorum interitus, Christi adventum, mortem, Regnum æternum prænuntiavit, temporibus etiam accurate notatis, quibus Vaticinia sua exitum habitura essent: Nemo igitur sanæ mentis ipsum vere ac proprie Prophetam fuisse negaverit.

Probatur secundo ex Patribus, qui *Danielem* inter Prophetas Majores quartum numerant, vereque & proprie Prophetam fuisse contendunt. Ita *S. Hieronymus* in Epistola ad Paulinum: *Quartus vero, qui &*

extre-

extremus inter quatuor Prophetas, & totius Mundi φολίcος lapidem præcisum de Monte sine manibus, & Regna omnia subvertentem, claro sermone prænuntiat. Et in Proœmio Commentariorum ait: *Nullum Prophetarum tam aperte dixisse de Christo.* Ita S. *Augustinus Lib. 2. De Doctrina Christiana*, Cap. 8. ubi Scripturarum Sacrarum Canonicos Libros enumerans, ait: *Reliqui sunt eorum Libri, qui proprie Prophetæ appellantur, duodecim Prophetarum Libri singuli, qui connexi sibimet, quoniam nunquam sejuncti sunt, pro uno habentur .... Deinde quatuor Prophetæ sunt majorum Voluminum, Isaias, Jeremias, Daniel, Ezechiel.* Tempus teram, si Patres omnes, & Concilia enumerem, e quibus *Daniel* inter quatuor Majores Prophetas recensetur. Sed temperare mihi non possum quin *Theodoreti* contra Judæos disserentis in suorum Commentariorum Præfatione locum elegantem describam. *Hunc Prophetam*, inquit, *in præsenti conamur interpretari, non quasi alios, quod absit, contemnentes: Omnes enim novimus esse Divini Spiritus instrumenta: Sed primum quidem ipsius interpretationem a nobis familiares efflagitarunt; æquumque censuimus beneficium his qui petierunt non denegare. Deinde facit Judæorum amentia, atque adeo impudentia, ut aliis in præsenti omissis, hujus prædictiones enodare atque aperire aggrediamur. Eo siquidem impudentiæ processere, ut a Prophetarum choro ipsum segregent, prophetiroque cognomento defraudent. Impudens quidem certe hoc ipsorum est commentum, non tamen ab eorum fine abhorrens. Cum enim multa apertius, quam alii omnes, magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi prædixerit adventum, neque solum ea quæ facturus esset, ante commemorarit, sed etiam tempus præsignificaverit, numerumque adscripserit annorum, qui usque ad illius adventum intercessrunt, aperte percensitis omnibus calamitatibus, quæ post admissum perfidiæ scelus in eos essent invasuræ, merito, ut Deo infesti, & veritatis hostes, audent impudenter asserere non esse Prophetam, qui hæc & infinita alia ediderit Oracula, sufficere arbitrati suam sententiam ad hoc mendacium confirmandum ... Ut autem ipsorum impudentiam abunde coarguamus, ita eos interrogemus: Quidnam Prophetæ proprium asseritis? Atqui respondebunt fortasse, Futura prænoscere, eademque prædicere. Inspiciamus itaque annon hæc & prænoverit, & prædixerit Beatus Daniel. Et quæ de Domino Christo locutus est, interim silentio contineamus: Alias vero ipsius prædictiones in medium proferamus. Comperimus igitur de Babyloniorum, de Persarum, ac Macedonum, de Romanorum Regno ipsum complura prædixisse. Quænam videlicet Babylonio Regi eventura essent, & quemadmodum Persæ illius Regnum occupaturi: Deinde ut iis eversis Macedo ipse quam celerrime e vita discessurus, quatuor vero unius vice Regno quasi hæreditate potituri: Nec non ut ex uno ipsorum quidam oriundus, infinita damna Judæis illaturus, qui divina impetrata ope ob illius tandem feritate vindicarentur. Tum deinde digressus, prædixit Romanorum potentiam, qui Regnis omnibus debellatis, ab omnibus essent exacturi tributa. Nam quid ea commemorem, quæ de Ægyptiorum ac Syrorum Regibus vaticinatus est? Quamas sibi illi mutua clades illaturi, & pacis postmodum fœdera, & connubiorum jura, ac necessitudinis, tum bella rursus post factam reconciliationem implacabilia? Qui igitur hæc omnia & prænovit, & prædixit, eorumque memoriam literis commendatam reliquit, quomodo non impium ac nefarium sit, si quis hunc a Prophetarum ansemines cœtu? Si enim hæc a Propheta sunt aliena, quænam erunt propria Prophetiæ?*

Frivolæ porro ac nugatoriæ sunt Judæorum rationes, quibus permoti, *Danielem* Prophetam fuisse negant, quod scilicet rerum futurarum notitiæ per somnium sit imbutus, nec Angelum in se se deprehenderit, sed extrinsecus alloquentem conspexerit. Secundo, quod Prophetico more non vixerit, sed Aulico. Eædem enim rationes contra *Abrahamam*, *Samuelem*, *Davidem* afferri possunt, quos tamen Prophetas fuisse certum est. Oculatior Judæis & æquior *Nabuchodonosor*, qui Spiritum Dei Sanctum in *Daniele* agnovit. Quamvis autem in Aula vixerit, vitæ tamen sanctimonia cæteris Prophetis impar non fuit, orationibus, jejuniis, gloriæ divinæ, salutisque proximorum zelo, constantia in adversis ac fortitudine, rerum terrenarum contemptu, nemini Prophetarum inferior. *Theodoreti* verbis hanc Responsionem fulciemus. *Quod si propterea quod propria orationi non præponit, Hæc dicit Dominus; idcirco e Prophetarum choro exemptum volunt: Nobis dicant, quid tale dixerit Abraham Patriarcha, qui ab omnium rerum auctore Deo Propheta nuncupatus est. De Abraham*

Genes. 20. 2. „ *enim dictum est:* Et nunc redde uxorem viro, quia „ Propheta est, & orabit pro te, & salvaberis tu, & „ omnis domus tua. *Beatus item David de ipso, & „ filio, ac nepote ait:* Et corripuit pro eis Deus Re- Ps. 104. 14.
„ ges; *dicens:* Nolite tangere Christos meos, & in „ Prophetis meis nolite malignari. *Maximus quoque Propheta Samuel; ille a puero Æditunus, non quemadmodum alii Prophetæ visionem habet Prophetiæ; sed ipse etiam vel per somnia, vel per quadam sibi interdiu divinitus revelata, prænoscendi, intelligendi, & prædicendi munere donatus est. Cum illis igitur palam contendite, eosque e Prophetarum cœtu aperte ejicite: Quod si in illos debacchari veremini, in hunc quoque cavete ne calumniam inferatis. Propheta est enim, & Propheta, qui summo studio, & cupiditate futurorum cognitionem est adeptus, sudore & laboribus, jejunio & afflictione futura perdoctus: Quique non eo modo quæ solis Judæis eventura essent, sed etiam quemadmodum res communes in toto orbe terrarum administranda forent, & prænovit, & præsignificavit. Considerate itaque num admodum injustum sit, Abdiam, qui mala in Judæos invasura duntaxat prædixerit, & Jonam, atque Naum, de una tantum Civitate Ninive vaticinatos, adscribere in numerum Prophetarum: At Beatum Danielem, qui non de una Civitate, aut de exigua Natione, sed de maximis Regnis, Chaldaico, Persico, Macedonico, Romano, & de iis, quæ ab ipsis sigillatim gesta sunt, prænuntiarit, Prophetico cognomine defraudare, & a Divini Spiritus beneficio alienum asserere. Atqui oportebat vos vel iniquissimos Judices pudore aliquo perfundi ob Nebuchodonosor impium illum, agrestem, barbarum, divinis Mysteriis minime initiatum, qui de Daniele exclamans, ita loquitur:* Quia Spiritus Dei Sanctus est Dan. 4. 3.
in ipso. *Etenim revera Divini Spiritus munus erat, & somnium illud, quod cum alius conspexisset, oblitus fuisset enarrare, & ejusdem accuratam ac veram interpretationem afferre. Vos vero ne hac quidem re adduci potestis, ut in Prophetam desinatis insanire, sed per Prophetam Prophetæ Domino repugnatis. At Propheta ipse nihil vestris machinis læditur, quem Prophetam Divina Volumina demonstrant, cujusque præcognitio prædictionis confirmatur eventu. Verum enimvero nos nunc res ipsas cernentes, antiqua illa intelligimus Oracula, & ab ipsis rebus ducti facile comprehendimus ipsum rerum eventum: Vos autem propriam insaniam etiam per hæc declaratis.* Idem argumentum breviter retractans *Theodoretus* in fine commentariorum, *Josephi* testimonium Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. ultimo Judæis opponit. *Antiquos vero Judæos*, inquit, *Beatum Danielem maximum Prophetam vocasse, testis locuples est Josephus Hebræus, qui Christianam quidem prædicationem non admisit, veritatem tamen occultare non sustinuit. Hic in decimo Judaicæ Antiquitatis Libro, cum multa alia de Beato Daniele dixisset, hæc quoque adjecit:* „ Omnia, *inquit*, ipsi „ incredibiliter, ut uni ex maximis Prophetis concessa „ sunt; omnique vitæ tempore honorem & gloriam, „ & apud Reges, & apud Populum est assecutus: „ Mortuus autem monimentum habet sempiternum. „ Libri enim, quoscumque ille conscriptos reliquit, „ apud nos etiamnum leguntur, quibus adducti sumus, „ ut credamus *Danielem* cum Deo collocutum fuisse. „ Non enim futura solum, quemadmodum alii Pro- „ phetæ, prædicebat, sed etiam tempus, quo illa even- „ tura essent, definiebat. *Et paulo post:* Ab eventu „ autem Prædictionum, veritatis fidem, & divinitatis „ opinionem apud multitudinem consequitur. *Ac deinceps hujusmodi infinita de ipso commemorat. Atque itidem in duodecimo Antiquitatum ita rursus ait:* Acci- „ dit vero ut Templi desolatio fieret secundum id „ quod *Daniel* ante quadringentos & octo annos præ- „ dixerat: Ostendit enim ipsum a Macedonibus ever- „ sum iri. *Et hæc quidem Josephus Propheta attestatur. Judæi vero omni impudentia laborantes, ne suos quidem erubescunt Magistros.*

PROPOSITIO III.

Unus & idem est Daniel Propheta & Susannæ vindex: Ad eumque Susannæ, Belis, & Draconis Historia referenda sunt.

PRobatur primo ex vetustissimis Editionibus Græcis, in quibus a *Susanna* Historia incipit Liber *Danielis*; servato scilicet ordine temporum; quod *Daniel* duodecim annorum puer hoc primum virtutis & sapientiæ specimen ediderit, maximamque nominis celebritatem sibi comparaverit.

Pro-

Probatur secundo ex Christianis Patribus, & universalis Ecclesiæ sensu. In his *Origenes* Epistola ad *Julium Africanum*, hanc sententiam egregie tuetur, & ipsius *Africani* argumentis respondet *S. Athanasius* Epistola ad *Marcellianus*, Tom. 1. pag. 644. *Jam quia unus & idem Spiritus est*, inquit, *ad quem omnes quotquot sunt gratiarum divisiones pertinent, ipseque ex natura indivisus est, ideo in se totus & integer est. Sed tamen pro rei instituta, manifestationes & divisiones singulis obveniunt: Ac deinde pro præsente usu unusquisque sua functioni respondens sermonem suum moderatur: Atque hinc est; ut dixi, quod Moses in condendis Legibus vaticinetur & canter, Prophetæ in prophetando Legum jussiones*
Isai. 1. *edunt, dum ajunt*: Lavamini, & mundi estote. Et, Ablue malitiem cordis tui Jerusalem: *Et aliquando Historias conscribunt, ut Daniel Susanna, Isaias Rapsacis & Sennacherib*. Auctor Synopsis Scripturæ Sacræ apud eundem Athenasium: *Daniel in captivitate fuit usque ad Cyrum Regem Persarum. Causam Susanna ipse judicavit, & Seniores tamquam sycophantae condemnavit*. Severus Sulpitius Libro 2. *Historia Sacra* nostram Propositionem confirmat. *Captivitatis*, inquit, *tempora Prophetarum Vaticiniis atque actibus illustrata sunt. Maxime itaque Danielis egregiam ad conservandam Legem perseverantiam, & in absolutionem Susanna divino consilio, cæteraque ab eo gesta, ordine persequemur*. S. Joannes Chrysostomus Sermone *De Susanna*, Tom. 6. nullum discrimen agnoscit inter *Danielem* Prophetam & Susannæ vindicem. *S. Ambrosius* Lib. 3. *De Spiritu Sancto*, Cap 7. Danielem *Susanna* Patronum ipsummet Prophetam fuisse diserte asserit. *Spiritus S.* inquit, *dijudicat in Propheta, quia per Spiritum datur sermo sapientiæ . . . Daniel nisi accepisset Dei Spiritum, numquam potuisset deprehendere adulterium libidinis, mendacium fraudis. Nam cum Susanna Presbyterorum conjurationibus appetita inflexam Populi mentem videret contemplatione Seniorum, & omnibus destituta subsidiis, sola inter hostes pudicitia sua conscia Deum arbitrum precare-*
Dan. 15. ,, *tur*· Exaudivit, *inquit*, Dominus vocem ejus, cum
,, duceretur, ut periret, & excitavit Dominus Spiritum
,, Sanctum pueri adolescentis, cui nomen Daniel. *Itaque secundum accepit Spiritus Sancti gratiam, vacillantia perfidorum testimonia deprehendit . . . . Ac ne quis*
Dan. 45. ,, *forte existimet, quia dicendo Scriptura*: Excitavit
,, Deus Spiritum Sanctum Pueri adolescentuli, *Spiritum in eo putet fuisse hominis, non Spiritum Sanctum: Legat in superioribus, & inveniet quia Spiritum Sanctum accepit Daniel, & ideo prophetavit. Denique & Rex eum prætulit, quia habebat gratiam Spiritalem*
,, *Sic enim dicit:* Tu autem Daniel potes, quia Spi-
,, ritus Sanctus Dei in te est. *Et infra Scriptura di-*
,, *cit*: Et fuit Daniel præpositus illis, quoniam Spiri-
,, tus erat superans in eo.

Objicitur ex *S. Hieronymo* in Procemio Commentariorum Danielis, Danielem *Susanna* vindicem fuisse Sacerdotem filium Abda: *Danielem* autem Prophetam fuisse de Tribu Juda. Item Susannæ, Belis, ac Draconis Historias partem esse Prophetiæ *Habacuc*. Id *Eusebium* & *Apollinarium* olim respondisse *Porphyrio* Christianæ Religionis hosti. Idque niti titulo quem Septuaginta Interpretes Historiæ Belis præfixerunt. *S. Hieronymi* verba subjicio: *Porphyrio Eusebius & Apollinarius responderunt: Susanna, Belisque, ac Draconis fabulas non contineri in Hebraico, sed partem esse Prophetiæ Habacuc filii Jesu de Tribu Levi: Sicut juxta Septuaginta Interpretes in titulo ejusdem Belis fabula ponitur: Homo quidam erat Sacerdos nomine Daniel filius Abda, conviva Regis Babylonis: Cum Danielem, & tres pueros de Tribu Juda fuisse, Sancta Scriptura testetur. Unde & nos ante annos plurimos, cum verteremus Danielem, has Visiones obelo prænotavimus: Significantes eas in Hebraico non haberi*.

Respondetur, *Eusebium* & *Apollinarium* ad *Susanna* Historiam titulum illum extendisse, qui ad Belis & Draconis Historiam dumtaxat pertinet, ut *S. Hieronymus* indicat. Deinde, titulum illum in *Theodotionis* Editione non comparere, quæ *& Hebræo, & cæteris Translationibus congruit*; cum Græca, quæ sub Septuaginta Interpretum nomine vulgata est, *Multum ab Hebraica veritate discordet*; ideoque *Judicio Magistrorum Ecclesiæ repudiata sit*, ut observat *S. Hieronymus* in Cap. 4. *Danielis*. Denique verisimilius esse, nec titulum illum, nec umquam illam Versionem Græcam esse Septuaginta Interpretum; sed alicujus Interpretis Linguæ Chaldaicæ prorsus imperiti & nimium audacis, qui conjecturam suam de Historia Belis & Draconis *Habacuc* tribuenda, velut rem indubitatam fronti Capitis illius adscripserit; in quo narratur quomodo *Habacuc* Propheta prandium Messoribus ferens, ab Angelo capillis apprehensus, e Judæa Babylonem translatus sit, & positus juxta lacum leonum, in quo *Daniel* conclusus erat, ut ipsum prandio recrearet. *S. Hieronymi* auctoritate nostra hæc Responsio roboratur, Præfatione in Danielem: *Danielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes Domini Salvatoris Ecclesiæ non legunt, utentes Theodotionis Editione; & hoc cur acciderit, nescio. Sive enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes easdem Linguæ lineas in Translatione servare: Sive sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam Linguam sciente editus est Liber: Sive aliud quid causæ extiterit ignorans: Hoc unum affirmare possum, quod multum a veritate discordet, & recto judicio repudiatus sit*. Addi potest, *Danielem* Prophetam a Græco illo Interprete *Sacerdotem* appellatum, non quod e Tribu Levitica & Sacris Judaicæ Religionis Præpositus, sed quod inter Aulæ Babylonicæ Proceres & Satrapas spectatissimus fuerit. Quo sensu de filiis *Davidis* Cap. 8. Lib. 2. *Regum* Vers. 18. dicitur: *Filii autem David Sacerdotes erant*. Septuaginta habet, Αὐλάρχαι: Chaldaica Paraphrasis, *Optimates*; Versiones Syriaca & Arabica, *Principes*. Auctor *Paralipomenon*, Lib. 1. Cap. 18. 17. exprimit quid hoc loco sibi velit Sacerdotum nomen: *Porro filii David, primi ad manum Regis*.

Objicitur secundo, *Danielem* Susannæ vindicem puerum fuisse annorum circiter duodecim, ut constat ex illis verbis Cap. 13. quo *Susanna* narratur Historia: *Cumque duceretur ad mortem, suscitavit Dominus Spiritum Sanctum Pueri junioris, cujus nomen Daniel*. At *Danielem* Prophetam virum fuisse grandem natu & multorum liberorum parentem, ut constat ex Ezechielis 14. 14. *Si fuerint tres viri isti in medio terræ, Noe, Daniel, & Job, nec filios, nec filias liberabunt*.

Respondetur, Prophetam ipsum *Danielem*, quo tempore hæc scribebat *Ezechiel*, anno nempe *Joakimi* sexto, nondum pueriles annos excessisse: Ab *Ezechiele* tamen inter grandævos homines fuisse collocatum propter Nominis claritatem ea vindicata *Susanna* innocentia, & somniorum Regis interpretatione comparatam: Ipsi vero tribui liberos ex hypothesi, id est, si liberos haberet, ipsos pœnis eximere non posset. Hæc responsio est *S. Hieronymi* Lib. 1. Adversus Jovinianum. *Superfluum est*, inquit, *de Daniele dicere, cum Hebræi usque hodie autument, & illum, & tres Pueros fuisse Eunuchos, ex illa Dei sententia, quam Isaias lo-*
,, *quitur ad Ezechiam:* Et de filiis tuis, qui nascentur Isai. 27.
,, ex te, tollent, & facient Eunuchos in Domo Re-
,, gis. *Rursusque in Daniele legimus*: Et dixit Rex
,, Asphanez Principi Eunuchorum, ut introduceret de
,, filiis Captivitatis Israel, & de semine Regio, & de
,, Parthemmim Pueros in quibus non esset macula, Daniel 3
,, pulchros facie, & intelligentes sapientiam. *Et argumentatur: Si de semine Regio electi sunt Daniel, & tres Pueri, de semine autem Regio Eunuchos fore Scriptura prædixit, hos esse, qui Eunuchi facti sunt. Si vero & illud opposuerit quod in Ezechiele dicitur, Noe, Daniel, & Job in terra peccatrice filios & filias liberare non posse: Respondendum est, quod juxta hypothesim dictum*
sit. Nec enim eo tempore Noe & Job erant; quos mul- Ezech. 14.
tis ante sæculis fuisse cognovimus. Et est sensus: Si tales & tales viri fuerint in terra peccatrice, filios suos & filias liberare non poterunt, quia justitia patris non liberabit filium, nec peccatum alterius alteri imputabi-
,, *tur*. Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur. *Sed*
hoc dicendum, Danielem, juxta Historiam Libri ajunt, Dan. 4.
cum Joakim Rege captum eo tempore, quo Ezechiel quoque ductus est in Captivitatem. Quomodo ergo potuit habere filios, qui adhuc puer erat? Et expleto triennio, inductus est ad Regis obsequium. Ac ne quis putet Ezechielem jam viri meminisse Danielis, & non pueri:
,, Factum est, *inquit*, in anno sexto, *Regis scilicet*
,, *Joakim*, in mense sexto, in quinta Mensis: Et ego
,, sedebam in domo mea, & Senes Juda sedebant co-
,, ram me. *Atque in eadem die ad eum dicitur:* Si fue- Ezech. 6.
,, rint Noe, Daniel, & Job. *Erat igitur Daniel adhuc puer, & notus Populo, vel propter interpretationem somniorum Regis, vel propter Susanna liberationem, & occisionem Presbyterorum. Et perspicue comprobatur, eo tempore quo hæc dicebantur de Noe, Daniele, & Job, adhuc puerum fuisse Danielem, nec potuisse habere filios & filias, quos sua justitia liberaret*.

Objiciebat *Julius Africanus*, Danielem alio modo prophetasse, quam *Susanna* Vindicem. Ille enim per visiones & insomnia, & apparentem interdum Angelo

prophe-

prophetavit, sed non per afflatum Propheticum. *Susanna* vero Vindex, cum illa duceretur ad supplicium, Spiritu raptus, exclamavit, injustam esse sententiam, Senes impudicos seorsim interrogavit, convicit, objurgavit. Alius itaque fuit a *Daniele* Prophete *Susanna* Vindex.

Respondet Origenes in Epistola ad eumdem Africanum, *Deum olim multifariam locutum esse Patribus in Prophetis* (ut ait S.Paulus Heb. 1.) *non modo in omnibus illis, sed & in singulis. Iisdem enim sanctis obtigisse tum divina insomnia, tum apparitiones Angelicas, tum inspirationes.* Id vel unius *Jacob* exemplo probari, *Genesis* 31. 10. 11. 12. 13. 23. 24. & sequentibus, & toto Cap. 49. *Non igitur mirum est, Danielem quoque interdum ex inspiratione locutum esse, interdum insomniis, vel visione, & aliae apparitionem Angeli ei obtigisse.* Quod spectat verò modum agendi *Danielis* cum impudicis illis Senibus, videri similem Judicio *Salomonis* in causa duarum illarum Meretricum, quæ eumdem Infantem sibi vendicabant (3. *Regum* 3.) & de *Daniele* non minus quam de *Salomone* vere dici, *Sapientiam Dei fuisse in eo ad faciendum Judicium.*

Objiciebant *Porphyrius*, Judæorum Magistri, & *Julius Africanus*, Historiam *Susanna* ab homine Græco compositam, ex etymologiis illis & allusionibus manifeste probari. *ἀπὸ τῦ χίνυ χίσαι, καὶ ἀπὸ πρίνυ πρίσαι.* Quæ magis Græco sermoni quam Hebræo conveniunt.

Respondet *Origenes* in Epistola ad Africanum: *In nostris Scripturis extare quasdam etymologias, quæ apud Hebræos quidem similiter habent, sed apud nos non item. Nil igitur mirum, Interpretes sic Versionem administrasse in his de Susanna scriptis, ut invenirent sane aliquid Hebræo consonum. Non enim Hebraicis dictionibus sono convenientibus similia esse nomina nostra denominativa.* Sic *Essa*, Mulier, apud Hebræos, ab *Is*, Viro denominatur, quia de Viro sumpta est, quæ etymologia in Græca Lingua, Latineque non servatur. *Non igitur mirum est, Interpretes quosdam Hebraicè de Susanna Textus, (in suppressis, ut videtur, Libris olim apud illos habiti, & apud Doctiores, & veritatis amantiores conservati) aut primitivas edidisse dictiones, aut invenisse similia Hebraicis denominativa; ut possemus nos Græci quoque illos imitari. Etenim in multis aliis invenire licet, quæ ab Interpretibus, prout res quæque poscebat, edita fuerunt. Quæ quidem* (inquit Origenes) *nos observavimus, cum omnes Editiones inter se collatas examinaremus.* Quamvis itaque etymologiæ illæ, & allusiones in Hebræo non fuissent, quod tamen incompertum est, id non probat Auctorem Historiæ *Susanna* Danielem Prophetam non fuisse. Non enim verbum verbo curavit reddere fidus Interpres, modo sententię integritas servaretur. Quapropter ut allusionis, quæ a *Daniele* facta erat, servaretur venustas, Græcus Interpres aliarum forsassis arborum nomina substituit, quod Sacrarum Literarum Translatoribus non fuit insolitatum, multisque exemplis in Versione Septuaginta Interpretum approbari potest, qui vocabula Hebraica arborum, lapidum, locorum, ignota Gentibus, quarum Lingua scribebant, in vocabula aliarum rerum ipsis ratione quadam respondentium commutarunt.

Objiciebat *Julius Africanus*, Prophetarum neminem alterius Prophetæ sententiis ac verbis usum esse: At *Susanna* Vindicem, cum utrique Seni minitaretur, usurpasse illud Exodi 23. 7. *Insontem & justum non occides.* Vindicem itaque *Susanna* alium esse a *Daniele* Propheta.

Respondet *Origenes*, Hoc argumentum indignum esse viro, qui in Scripturæ Sacræ lectione et meditatione adeo versatus erat. Observare enim potuisset, *Prophetas Prophetarum sermonibus fere iisdem verbis usos esse.* Sic *Isaia* 2. & *Michæa* 4. illud Oraculum iisdem verbis expressum reperiri: *Erit in novissimis diebus præparatus mons Domus Domini in vertice Montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes,* &c. ut ex utriusque loci collatione evidens est. Sic Lib. 1. *Paralipomenon* 16. Psalmum *Asaph*, & fratribus ejus inscriptum, cujus initium, *Confitemini Domino, & invocate nomen ejus*, in pluribus similem esse Psalmo centesimo quarto ab initio ad illa usque verba: *Et in Prophetis meis nolite malignari.* Post hæc autem pene convenire cum Psalmo nonagesimoquinto, qui incipit, *Cantate Domino omnis terra*, usque ad illa verba: *Quoniam venit judicare terram.* Quin etiam, *De onere non ferendo die Sabbathi*, non tantum a *Mose* præscriptum, sed & in *Jeremia*. Item *De Paschate, ac Legibus Sacerdotalibus*, similia reperiri apud *Mosem*, & in ultimis *Ezechielis*; pluribusque aliis exemplis ostendi posse Prophetas, aliosque Scriptores Sacros posteriores, priorum sententias & verba usurpasse. Mirum itaque non esse quod *Daniel* Propheta *Exodi* verba usurpaverit.

PROPOSITIO IV.

Historia Susanna, & alia quæ Danielis Additamenta vulgo nominantur, Sacra sunt, & Canonica.

PRobatur Christianorum Patrum testimonio, qui vel sententias ex Historia *Susanna* aliisque *Danielis* Additamentis, tanquam sacras & divinas laudarunt, usurparunt, ut *S. Ignatius* in Epistola genuina ad Magnesianos, *S. Athanasius* Epistola ad *Serapionem*, qua *Spiritum Sanctum non esse creaturam* ostendit, *S. Ambrosius* Lib. 3. *De Spiritu Sancto*, Cap. 7. vel Historiam ipsam ut sacram & divinam ab Ecclesia haberi, & in ea legi significant, aut supponunt, ut *Tertullianus* Lib. De Corona Militis, *S. Cyprianus* Epist. 40. *Clemens Alexandrinus* Lib. 4. Stromatum, *Origenes* in Epistola ad *Julium Africanum* scribens Historias *Susannæ*, Belis & Draconis, Orationem Azariæ, Hymnum trium Puerorum, *per totam Christi Ecclesiam circumferri, quæ tamen in Hebræo Danielis Textu non sunt scripta.* Et Tract. 31. in Matthæum: *Ut autem*, inquit, *timeamus eum qui dicit*, Dividet eum, *convenit recordari ea quæ a Daniele sunt dicta contra Presbyteros malos:* Quoniam Angelus Domini habens gladium, scindet te medium. Scindens autem dividet. *Ausi sumus uti in hoc loco Danielis exemplo, non ignorantes quoniam in Hebræo positum non est, sed quoniam in Ecclesiis tenetur. Alterius autem temporis est exquirere de hujusmodi.* Et Homilia 1. in Leviticum: *Sed tempus est nos adversus improbos Presbyteros uti Sanctæ Susannæ vocibus, quas illi quidem repudiantes, Historiam Susannæ de Catalogo Divinorum Voluminum desecarunt, nos autem & suscipimus, & opportune contra ipsos proferimus, dicentes: Angustiæ mihi sunt undique. Si enim hoc consensero vobis, ut Legis literam sequar, mors mihi erit. Si autem non consensero, non effugiam manus vestras. Sed melius est me sine ullo gestu incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.* S. Methodius singulari Opere *De Daniele & Susanna*, cujus meminit *Georgius Syncellus* in Chronographia, hanc Historiam ut Canonicam agnoscit ac tuetur. Auctor Synopseos Scripturæ Sacræ apud *S. Athanasium* eamdem Historiam, ut partem Prophetiæ *Danielis* agnoscit, adeoque ut Canonicam. *S. Gregorius Nazianzenus* Homilia 18. in laudem *S. Cypriani*, ejusdem velut Sacræ Historiæ meminit. *Severus Sulpitius* Lib. 2. *Historiæ Sacræ* Historiam Susannæ, Belis & Draconis, ut partes Libri *Danielis* agnoscit, ac refert. *Ruffinus* Lib. 2. adversus S. Hieronymum: *Quis ergo*, inquit, *in ista eruditorum virorum copia ausus est Instrumentum Divinum, quod Apostoli Ecclesiis tradiderunt, & depositum Sancti Spiritus compilare? An non est compilare, cum quædam quidem immutantur, & error dicitur corrigi? Nam omnis illa Historia de Susanna, quæ castitatis exemplum præbebat Ecclesiis Dei, ab isto abscissa est, & objecta, atque posthabita. Trium Puerorum Hymnus, qui maxime diebus solemnibus in Ecclesia Dei canitur, ab isto e loco suo penitus erasus est.*

S. Hieronymus Lib. 2. *Adversus Ruffinum* huic respondens calumniæ, non negat Historiam *Susannæ* Instrumenti divini partem esse, ad depositum Spiritus Sancti pertinere, ab Ecclesia legi, & velut sacram ac divinam agnosci: Sed tantum negat se Historiam illam, aliaque *Danielis* Additamenta abscidisse, abjecisse, posthabuisse, ut affingebat *Ruffinus*, cum notaverit dumtaxat, quæ in Hebræis Codicibus non haberentur. Idem Lib. 5. Commentariorum in *Jeremiam*, ad Cap. 20. Historiam *Susannæ* veram esse supponit, & a *Daniele* scriptam, adeoque Canonicam. Ubi enim *Achabi* filii *Coliæ*, & *Sedeciæ* filii *Maasiæ*, supplicium a Rege Babylonis decretum *Jeremias* commemorat, *S. Hieronymus* ait, Ex Hebræorum sententia *Hos esse Presbyteros, qui fecerint stultitiam in Israel, & mœchati sunt uxores Civium suorum: Quorum uni loquitur Daniel*: Dan. 13.
„ Inveterate dierum malorum; *& alteri*: Semen Cha-
„ naan & non Juda: species decepit te, & concupi-
„ scentia subvertit cor tuum: Sic faciebatis filiabus Is-
„ rael, & illæ metuentes loquebantur vobiscum: Sed
„ non filia Juda sustinuit iniquitatem vestram. *Quod-*
„ *que Propheta nunc loquitur:* Et locuti sunt verbum
„ in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis:
Illud significari putant, quod miseras mulierculas, quæ circumferuntur omni vento doctrinæ, sic deceperint, quod dicerent eis, quia de Tribu erant Juda, Christum

de sua

de suo semine, esse generandum, quæ illectæ cupidine, præbebant corpora sua, quasi Matres futuræ Christi. Sed illud quod impræsentiarum dicitur: Quos frixit Rex Babylonis in igne, *videtur Danielis Historiæ contraire. Ille enim asserit eos ad sententiam Danielis a Populo esse lapidatos: Hic vero scriptum est, quod frixerit eos Rex Babylonis in igne. Unde & a plerisque, ac pene omnibus Hebrais, ipsa quasi fabula non recipitur, nec legitur in Synagogis eorum. Qui enim, inquiunt, fieri poterat, ut captivi lapidandi Principes, & Prophetas suos haberent potestatem? Et magis hoc esse verum affirmant, quod scribit Jeremias, convictos quidem esse Presbyteros a Daniele, sed latam in eos sententiam a Rege Babylonis, qui in captivos ut victor & Dominus habebat Imperium*. Et rursus in Cap. 13. *Danielis*, de Senibus illis impudicis hæc habet: *Si interfecit eos omnis Synagoga, videtur illa opinio refutari, de qua supra diximus secundum Jeremiam, quod ipsi essent Presbyteri Achab, & Sedechias: nisi forte hoc quod scriptum est*, Interfecerunt eos; *sic interpretemur pro eo quod est, Regi Babylonis occidendos tradiderunt. Sicut & nos dicimus quod Judæi interfecerint Salvatorem: Non quod ipsi percusserint, sed quod tradiderint occidendum, & succlamantes dixerint: Crucifige, crucifige eum*.

S. Augustinus Sermone trecentesimo quadragesimo tertio Editionis postremæ Parisiensis *De Susanna & Joseph*, hanc Historiam in Ecclesia legi significat ut divinam & canonicam. *Divinæ*, inquit, *lectiones, & sancta Oracula Dei, quæ insonuerunt in auribus nostris, nidum feriant in mentibus nostris . . . . Audivimus de Susanna lectionem. Ædificetur pudicitia conjugalis, & tam firmo fundamento innitatur, muroque valletur, ut & insidiantes expellat, & falsos testes convincat. Remanserat casta Mulier moritura, nisi adesset qui videbat, quod judicantes latebat. Conscripta sunt verba ejus, quæ habuit in paradiso, hoc est, in viridario suo: Quæ verba nullus hominum audivit, nisi soli duo, qui pudori uxoris alienæ insidiabantur, & reluctanti falsum testimonium meditabantur. Illi soli audierunt » quod dictum est:* Angustiæ mihi undique. Si enim » non fecero, mors mihi est: Si autem hoc fecero, » non effugiam manus vestras. Melius est autem mihi » manus vestras non evadere, quam in conspectu Dei

Dan. 13. » peccare. *Contemnebat quod audiebat, quia timebat quem non videbat, cujus tamen oculis erat conspicua . . . Videbat Deus quod ædificabat, inspiciebat opus suum, habitabat Templum suum, ibi erat ipse, insidiantibus respondebat. Nam si castitatis dator deseruisset, castitas interiisset. Ait ergo: Angustiæ mihi undique . . . . . . Adfuit Dominus precanti, exaudivit quam noverat: Non deseruit ne moreretur, cui subvenit ne adulteraretur. Excitavit Dominus Spiritum Sanctum Danielis adhuc novelli ætate, sed robusti pietate. Quia ergo erat in eo Propheticus Spiritus, continuo nequissimorum Seniorum vidit falleciam. Sed quod ille intuebatur, providendum erat quomodo cæteris monstraretur.* Falsi, *inquit*, testes sunt, redite in judicium. *Sed quod falsi essent, ille noverat, cui Propheticus Spiritus revelaverat: Docendi erant qui nesciebant. Ergo si Judices docendi, testes proculdubio convincendi . . . . Jussit eos ab invicem separari. Interrogavit singulos . . . . Interrogatus est unus sub quam arborem comprehendisset adulteros; Respondit*, Sub lentisco. *Interrogatus est alius; Respondit*, Sub ilice. *Dissonantia testimoniorum patefecit veritatem, liberavit castitatem*.

S. Fulgentius Quæstione ad *Ferrandum*, Spiritus Sancti Divinitatem ex verbis *Susannæ* probat Danielis 13. 42. *Spiritus Sanctus*, inquit, *Deus verus agnoscitur, qui occultorum cognitor invenitur. Scientia vero quæ comprehendit occulta, sine dubio continet & futura: quod summo ac vero Deo vera fides assignat, Sancta Susanna Deum verum taliter invocante. Deus, qui occultorum es cognitor, qui scis omnia antequam fiant*.

Alcimus Avitus Viennensis Episcopus in Libro ad *Fuscinam* sororem, Virginem Deo sacram, de *Susanna* ita canit:

Susannam post hunc dignis quis laudibus unquam
Excolat, infirmis quondam quæ vicit in annis
Improba vota Senum, conjuratosque furores?
Confessi ardorem, pariter mendacia produnt
Disposita, & laqueos pandunt, quos nectere vellent.
Anceps illa diu secum luctatur, & hærens
Fluctuat, incerta quo vergant pondera mentis.
Lex peccare vetat, sursusque infamia terret.
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tentat, & obscœnas lacrymis restinguere flammas.
Sed postquam nullis precibus monitisque remotos
Obstrictosque Senes vicit cognata libido:
Femina præclaro mentem succensa pudore
Decrevit tunc casta mori, ne crimine tanto
Ambirent miseram carnis commercia vitam.
Cœlum teste vocat, famamque recusat inanem,
Judicio contenta suo, cum conscia corda
Commendat superæ fidei, servatque futuris.
Maluit ille tamen secreti inspector apertum
Examen præstare loco, facinusque reclusum
Pandere, & abjectas laqueis producere fraudes.
Spectabat vanis commotam fletibus Urbem
Junior ille Puer, Pueris tribus ipse futurus
Post comes, undanti quos texit Particha flamma
Contempto imperio flammis ferventior ira.
. . . . .
Hic ergo Impubes Susannam forte videbat
In tormenta rapi, veri quam nescius ante
Vulgus inauditam damnaverat, & simul omnes
Insontis sontem certabant cernere mortem.
Cum subito in medium Juvenis se proripit agmen
Accensum tenera castigans voce tumultum;
Cur tanto ex cœtu nullus rem judicat? At se
Liber ad injustum clamat non currere lethum.
Protinus ad verbum Pueri permota repressit
Turba sequax animos: Judex decernitur ipse,
Consulterque Senum, per quem via vera patescat,
Consulit avulsos quisnam sit criminis ordo:
Sed dum discordans responsum præbet uterque,
Conjunctum facinus distincta voce fatentur.
Tunc omnes pariter timor accipit: Undique clamor
Tollitur, auctores sceleris plebs obruit omnis;
Laudaturque Deus, qui nunquam vota bonorum
Deserit, auxiliumque suum pro tempore monstrat.

Hanc denique Historiam, & illa quæ vulgo dicuntur *Danielis Additamenta*, Ecclesia judicio suo ut Canonica recepit, approbavit, cum in Synodo Oecumenica Tridentina Sessione 4. hoc Anathema pronuntiavit: *Si quis autem Libros ipsos integros, cum omnibus suis versibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Latina Vulgata Editione habentur pro Canonicis & Sacris non susceperit, anathema sit*. Legitur autem ab antiquo Historia *Susannæ* Sabbato ante Dominicam quartam Quadragesimæ.

Objiciunt Heterodoxi, Historiam *Susannæ* in Hebræis Codicibus non haberi. *Julium Africanum* virum Sacrarum Scripturarum, & Christianorum Dogmatum peritissimum, eam cum *Philistionis* fabulis comparasse. *Eusebium & Appollinarium* pro ea respondere neglexisse *Porphyrio*, utpote quæ Canonicam Auctoritatem non haberet. *S. Hieronymum* illam passim velut fabulam rejicere. *Theodoretum*, qui Librum *Danielis* Commentariis illustravit, illam prætermisisse. Auctorem Libri *De Mirabilibus Scripturæ* apud *S. Augustinum*, & Glossæ Interlinearis ac Ordinariæ Auctores, *Fabulæ* nomine ipsam notare. Patres antiquos, qui Canonicorum Librorum Indices in suis Operibus ad posteros transmiserunt, & Concilia, *Historiam Susannæ* in Scripturarum Canonicarum numerum non referre, scilicet *Melitonem* apud *Eusebium* Lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 26. *Origenem* apud eumdem Lib. 6. Cap. 25. Canonem 85. Apostolorum, *Cyrillum Hierosolymitanum* Catechesi 4. *S. Gregorium Nazianzenum*, in Carminibus, *S. Epiphanium* Hæresi 6. & Libro de Ponderibus & Mensuris, *S. Augustinum* Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. Concilia Laodicenum & Carthaginensia III. *Innocentium I. & Gelasium I. Cassiodorum* Lib. 1. Divinarum Lectionum, *S. Isidorum Hispalensem* Lib. 6. Originum Cap. 1. & 2. *Rabanum Maurum* Lib. 2. *De Institutione Clericorum*, Cap. 54. & 55. Quæ omnia probant eam Canonicam non esse. *S. Hieronymi* testimonium ea in causa insigne, luculentum, multoties occasione data repetitum subjicio, Præfatione in *Danielem*, sive Epistola 120. *Hæc idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem: Qui apud Hebræos nec Susannæ habet Historiam; nec Hymnum trium Puerorum, nec Belis, Draconisque fabulas: Quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easque jugulante subjecimus: Ne videremur apud imperitos magnam partem Voluminis detruncasse*. Idem in Prooemio Commentariorum in Danielem: *Porphyrio Eusebius & Apollinarius pari sententia responderunt: Susannæ, Belisque ac Draconis fabulas non contineri in Hebraico. Unde & nos ante annos plurimos cum verteremus Danielem, has Visiones obe-*

la

la prænotavimus, significantes eas in Hebraica non haberi: Et miror quosdam μικροψύχως indignari mihi, quasi ego decurtaverim Librum: Cum & Origenes, & Eusebius & Apollinarius, aliique Ecclesiastici Viri & Doctores Græciæ, has, ut dixi, Visiones non haberi apud Hebræos fateantur; nec se debere respondere Porphyrio pro his, quæ nullam Scripturæ Sanctæ auctoritatem præbeant. Et in Commentario Capitis 13. *Hoc quod Scriptura nunc dicit:* Exclamavit voce magna, *quia de Idololatra & ignorante Deum dicitur, videtur observationem nostram subvertere, qua dudum asseruimus vocem magnam in Sanctis tantum reperiri. Quod solvet facile, qui hanc historiam in Libro Danielis apud Hebræos dixerit non haberi. Si quis autem potuerit eam approbare esse de Canone, tunc quærendum est, quid ei respondere debeamus.*

Ad primam argumentationis illius partem respondet *Origenes* in Epistola ad *Africanum*, Historiam *Susannæ* primitus fuisse in Codicibus Hebræis, sed Judæos illam expunxisse. Quæcumque enim *poterant, de iis quæ Seniorum & Principum accusationem aliquam continebant, ea sustulerunt a cognitione Populi.* Sic in Veteribus Libris non inveniuntur Scribarum & Pharisæorum verba, quæ Christus commemorat, Matthæi 23. *Si fuissemus in diebus Patrum nostrorum, non fuissemus participes sanguinis Prophetarum:* Quia nimirum *continent accusationem iniquorum in Israele Judicum. Quapropter* (inquit Origenes) *rem non aliter gestam esse opinor, quam illos, qui censebantur Sapientes, & Principes, & Seniores Populi suppressisse talia, quæcumque accusationem aliquam ipsorum continebant apud Populum. Non igitur mirum si hanc, licet veram existentem de Susanna, insidiis Seniorum libidinosorum petita, Historiam, illi qui non procul aberant a simili proposito seniorum illorum suffurati sint, & abstulerint a Scripturis.* Et certe illam Historiam olim fuisse in Codicibus Hebræis, constat ex veteri Versione Græca, quæ sive a Septuaginta Interpretibus, sive a privato aliquo Interprete sub eorum nomine edita est; & ex *Theodotione*, qui ex hoc fonte illam hauserunt. Jam vero cum Ecclesia ante *S. Hieronymi* ætatem Librum *Danielis* juxta Versionem *Theodotionis* legeret, & post *S. Hieronymi* obitum secutis temporibus Historias Susannæ, Belis, Draconis, Orationem Azariæ, Hymnum trium Puerorum, ex ipsius *Theodotionis* Versione legere perrexerit, persuasum habuit hunc Interpretem ex Hebraicæ Veritatis fontibus illa derivasse.

Addit *Origenes*, Plura in Libris Sacris apud Græcos interdum haberi, interdum pauciora, quod multis exemplis probat, ex *Genesi, Exodo, Libro Job, Jeremia*, & *Libro Esther* petitis. Tum maximam Exemplaribus, quibus utitur Ecclesia, fidem præstandam esse docet.
Prov. 22. 28. Contrariam sententiam *Irrita facere Exemplaria quæ in Ecclesiis nostris habentur, & fratribus legem figere tum seponendi* (seu abjiciendi) *sacros Libros apud illos usitatos; tum Judæis blandiendi & suadendi, ut nobis puras, & nullum figmentum continentes Libros tradant. An vero Providentia divina in Sacris Scripturis* (*quas illa omnes largita est*) *in Ecclesiis Christi ædificationem non curavit illorum, qui pretio empti sunt, pro quibus Christus mortuus est, cui quamvis Filius esset, non pepercit Deus, ipsa charitas; sed quem pro nobis omnibus tradidit, ut cum ipso nobis omnia gratificaretur?* Denique illud in memoriam revocandum: *Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt Patres tui.*

Ex *Julii Africani* Epistola ad *Origenem*, *Eusebii*, & *Apollinarii* Responsis ad Objectionem Porphyrii, *S. Hieronymi* verbis, *Theodoreti* in Commentariis *Danielis* silentio, colligere licet, Historiam *Susannæ*, & cætera quæ vulgo dicuntur *Danielis Additamenta*, non fuisse in primo Scripturarum Sacrarum Canone, id est, non semper ab omnibus Ecclesiis, & ab omnibus Ecclesiarum Magistris, ut Sacra & Canonica habita fuisse, nondum eliquata veritate; sed tamen ab Ecclesiarum parte maxima, & majoris auctoritatis, doctissimisque Patribus, recepta fuisse ut partes Libri Danielis, eodemque Spiritu dictatas, & in eadem canonicæ auctoritatis arca positas ac reliqua *Danielis* Capita. Nec vero contrarium evincit Patrum & Conciliorum de Historiis Susannæ, Belis, & Draconis silentium in Indicibus Librorum Canonicorum, quos ad posteros transmiserunt. Sicut enim perperam colligeretur Historiam Judicii a *Salomone* Rege lati in causa duarum Mulierum de eodem infante litigantium, Sacram & Canonicam non esse, quia veteres illi Patres & Synodi ejus non meminerunt in iis quos texuerunt Librorum Canonicorum Indicibus; recteque responderetur, Illam habitam ac susceptam fuisse ab iis ut Sacram & Canonicam, hoc ipso quo Librum tertium Regum, in quo exarata est, in Canonem retulerunt: Ita cum *Librum Danielis* inter Canonicos adscripserint, ejusque Libri partes sint Historiæ *Susannæ*, Belis, & Draconis, & Canticum trium Puerorum, in iisque Codicibus continerentur, quibus utebatur Ecclesia illorum temporibus, satis superque ab iis in Scripturarum Canonicarum censu sunt comprehensæ.

S. Hieronymum quod spectat, fabulæ nomen improprie sumptum veris historiis lectu & auditu jucundis, & ad aures captumque vulgi accommodatis, illum interdum tribuisse, constat ex Epistola ad *Castrutium*, & ex Epistola 24. ad *Marcellam*, ut a Viris eruditis *Bellarmino* & *Sixto Senensi* observatum est. Et quoties tamen Historiam *Susannæ* obelo confixit, & in Canone non contineri scripsit, non ex propria, sed ex Hebræorum sententia locutus est. Optimum suæ mentis interpretem ipsummet audiamus Apologia 2. adversus Rufinum. *De Daniele autem*, inquit, *breviter respondebo, Me non negasse eum Prophetam, quem statim in fronte Prologi Prophetam esse confessus sum, sed quid Hebræi dicerent, & quibus argumentis suam niterentur probare sententiam, voluisse monstrare, & docuisse lectorem, Ecclesias Christi hunc Prophetam juxta Theodotionem legere, & non juxta Septuaginta Translatores. Quorum si in isto Libro Editionem dixi multum a veritate distare, & recto Ecclesiarum Christi judicio reprobatam: non est mea culpa qui dixi, sed eorum qui legunt. In promptu sunt quatuor Editiones, Aquilæ, Symmachi, Septuaginta, & Theodotionis. Ecclesiæ juxta Theodotionem legunt Danielem. Ego quid peccavi, si Ecclesiarum Judicium secutus sum? Quod autem refero, quid adversum Susannæ Historiam, & Hymnum trium Puerorum, & Belis Draconisque fabulas, quæ in Volumine Hebraico non habentur, Hebræi soleant dicere: Qui me criminatur stultum, se sycophantam probat. Non enim quid ipse sentirem, sed quid illi contra nos dicere solent explicavi. Quorum opinioni si non respondi in Prologo brevitati studens, ne non Præfationem, sed Librum viderer scribere, puto quod statim subjecerim; dixi enim: De quo non est hujus temporis disserere. Alioquin & ex eo quod asserui Porphyrium contra hunc Prophetam multa dixisse, vocavique hujus rei testes Methodium, Eusebium, & Apollinarium, qui multis versuum millibus ejus vesaniæ responderunt, me accusare poterit, quare non in Præfatiuncula contra Libros Porphyrii scripserim.*

Objiciebat *Julius Africanus*: Non esse verisimile quod Judæi captivi inter Chaldæos, lusu talorum venditi & distracti, & in plateis insepulti abjecti, cum filii ipsis raperentur ut Eunuchi essent, & filiæ ut pellices, sicut a Prophetis prædictum erat; verisimile, inquam, non esse, quod Judicii capitalis ferendi potestatem habuerint, & id quidem fecerint contra uxorem Regis ipsorum *Joakimi*. Quod si non iste, sed alius ex Populo fuerit ille *Joakimus*; unde illi captivo tantæ ædes, & hortus tam speciosus & amplus?

Respondet *Origenes* in Epistola ad *Julium Africanum*: Etiam in Captivitate priori, cum Israelitæ a *Salmanasare* Assyriorum Rege abducti sunt, nonnullos captivorum divites fuisse, & bene lauteque vixisse. In exemplum affert *Tobiam* in concaptivos beneficentissimum, & *Achiacharum* Tobiæ nepotem, cunctis agitandis rationibus Regni *Præfectum*, seu *Ærarii* Assyriaci Administrum. In posteriori vero Captivitate, *Mardochæum*, & *Nehemiam*, qui auctoritate & gratia apud Regem plurimum poterant. Quid igitur mirum, si hortum, & domum, ac prædium habuerit quidam Joakim, sive domus illa ampla fuerit, sive mediocris? Id enim ex Scriptura Sacra non est manifestum. Addere poterat *Origenes*, Deum prospera omnia Judæis apud Chaldæos per *Jeremiam* prænuntiasse & promisisse sub parabola duorum calathorum ficuum; (*Jeremiæ* 24.) eisque jussisse ut domos ædificarent, & hortos plantarent, securi ac felices Babylone futuri, quantum status captivitatis pateretur. (*Jeremiæ* Cap. 29. 4.) *Hæc dicit Dominus Exercituum Deus Israel omni transmigrationi, quam transtuli de Jerusalem in Babylonem: Ædificate domos, & habitate, & plantate hortos, & comedite fructum eorum. Accipite uxores, & generate filios & filias; & date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris, & pariant filios & filias; & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.*

Quod vero Judiciorum potestatem spectat, respondet *Origenes*; Non esse absurdum, si magnis Gentibus subactis a Rege concedatur ut suis legibus & tribuna-

libus utantur captivi. Suis temporibus Judæos Cæsaris permissu non aliter vivere, quam cum rerum potiebantur. Fieri interdum Judicia secundum Legem, uti condemnentur nonnulli eorum ad mortem; non quidem cum omni omnino ad hoc licentia; nec tamen clanculum, & inscio eo qui regnat. Itaque verisimile est, satis fuisse Babyloniis quod Judæos captivos haberent, cæterum propria illis tribunalia permisisse.

DISSERTATIO II.

De LXX. Danielis Hebdomadibus.

DUdum Eruditos exercuit celeberrimum *Danielis* de Christo intra Septuaginta Hebdomadas venturo Vaticinium, quod legitur Cap. 9. Vers. 24. & sequentibus. *Septuaginta Hebdomades abbreviatæ sunt super Populum tuum, & super Urbem Sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur Justitia sempiterna, & impleatur visio & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum Ducem, Hebdomades septem, & Hebdomades sexaginta duæ erunt; & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post Hebdomades sexaginta duas occidetur Christus; & non erit ejus Populus, qui eum negaturus est. Et Civitatem, & Sanctuarium dissipabit Populus cum Duce venturo; & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una; & in dimidio Hebdomadis deficiet hostia & sacrificium. Et erit in Templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.* Multis intricatum difficultatibus hoc Vaticinium est, quoad Septuaginta Hebdomadum a *Daniele* hic prædictarum exordium, exitumque. Unde variæ natæ sunt circa illius explicationem sententiæ. Hebdomadas annorum hic intelligi certum est, id est annos nonaginta & quadringentos. Septuaginta enim Hebdomades dierum nonaginta dumtaxat & quadringentos dies continent: Quo temporis intervallo nihil contigit eorum quæ *Gabriel* Archangelus *Danieli* viro desideriorum intra Septuaginta Hebdomades eventura prædixit. Neque vero de Hebdomadibus decenniorum, quarum quælibet annis constat septuaginta; quod *Origeni* Tractatu 29. in *Matthæum* visum est, aut de Jubilæorum vel Sæculorum hebdomadibus, quod Rabbinorum quorumdam delirium fuit, referente *Galatino* Lib. 4. *De Arcanis Catholicæ Veritatis*, Cap. 14. hæc *Danielis* Prophetia intelligenda est. In Sacris enimvero Scripturis duplex tantum invenitur Hebdomadis acceptio, scilicet dierum, & annorum. Septem Hebdomades dierum a Paschate ad Pentecostem numerantur Levitici 23. 15. 16. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem Hebdomadas plenas usque ad alteram diem expletionis Hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies.* Tres Hebdomades dierum se jejunasse *Daniel* memorat anno tertio *Cyri* Regis, Cap. 10. 2. *In diebus illis ego Daniel lugebam trium Hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum, donec complerentur trium Hebdomadarum dies.* Septem Hebdomadas annorum numerari jubet Deus *Levitici* 25. & annum quinquagesimum, qui Jubilæus est, celebrari. *Numerabis quoque tibi septem Hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem . . . . . . Sanctificabisque Annum quinquagesimum, & vocabis Remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: Ipse est enim Jubilæus.* Cum itaque in hoc *Danielis* Vaticinio dierum Hebdomades intelligi non possint, superest ut annorum Hebdomades intelligantur. Qua in re Christiani Patres, & doctiores Hebræorum Magistri consentiunt.

At circa initium, exitumque harum Hebdomadum variæ fuerunt ac pugnantes Patrum, aliorumque Auctorum Ecclesiasticorum, & Hebræorum sententiæ. *Hippolytus Martyr*, ut *S. Hieronymus* refert in Cap. 9. *Danielis*, Septuaginta Hebdomadum exordium statuit anno quinquagesimo ante solutionem Babylonicæ Captivitatis, id est, Olympiade quadragesima prima: Exitum sexaginta novem Hebdomadum constituit in Natali Christi: Ultimam vero Hebdomadem refert ad consummationem Mundi; eamque partitur inter Prædicationem *Enoch*, & *Eliæ*, & Regnum Antichristi. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum* Septuaginta Hebdomadum initium ducit a primo anno *Cyri*, quo soluta est Babylonica Judæorum Captivitas, & facultas instaurandi Templi Judæis concessa: Exitum vero statuit in Excidio Hierosolymitano per *Titum* Imperatorem. *Origenes* Libro 10. *Stromatum* (ut *S. Hieronymus* refert) Septuaginta Hebdomadas exorditur ab anno primo *Darii Medi*, quo Vaticinium istud a *Daniele* editum est: Illarum vero finem in Natali Christi statuit. Nec tamen in ea opinione constans fuit. Tractatu enim 29. in *Matthæum* Hebdomades illas decenniorum esse censet; harum initium ducit ab *Adamo*: novem & sexaginta Hebdomadas in Christi Natali finitas asserit: Septuagesimam & ultimam Hebdomadam a Nativitate Christi ad eversionem usque Hierosolymorum sub *Tito* extendit. *Julius Africanus*, referentibus *Eusebio* Lib. 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, & *S. Hieronymo* in Cap. 9. *Danielis*, Septuaginta Hebdomades numerat ab anno vigesimo *Artaxerxis Longimani*, ad mortem Christi, quam refert ad annum 15. *Tiberii Cæsaris*, quem concurrere ait cum Olympiadis ducentesimæ secundæ anno secundo. Annorum autem lunarium Hebdomades fuisse vult, non solarium: Ideoque dictas esse ab Angelo *Abbreviatas*. Quadringenti autem & nonaginta anni lunares, quot Septuaginta Hebdomadibus continentur, annis solaribus septuaginta quinque & quadringentis æquivalent. *Tertullianus* Libro *Adversus Judæos*, a *Dario Medo* ad Nativitatem usque Christi Hebdomadas sexaginta duas & dimidiam, id est, annos triginta septem & quadringentos: Reliquas vero septem Hebdomadas cum dimidia, id est, annos quinquaginta tres, ab ortu Christi ad excidium Hierosolymitanum numerat. *Eusebius Cæsariensis* Lib. 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, tres Septuaginta Hebdomadum interpretationes proponit; prima initium illarum ducit ab anno primo *Cyri*, quo soluta Captivitas est, Templique permissa instauratio: Finem autem Hebdomadum novem & sexaginta refert ad *Hyrcani* Pontificis tempora, cui *Pompejus* captis Hierosolymis Pontificatum confirmavit. Hunc ultimum Christum, id est, ultimum Pontificem legitime institutum fuisse. Postquam enim *Herodes*, interfecto *Hyrcano*, Regnum Judæorum Senatusconsulto accepit, & primus alienigena Judæis præfuit, Pontificatum alieni generis hominibus, ad breve tempus, ob gratiam & pretium, divinam Legem contemnens, tradebat. Secunda Interpretatio *Eusebii* Hebdomadarum Septuaginta initium figit anno sexto *Darii Hystaspis*, quo Templi instauratio absoluta est: Et inde usque ad *Herodem* & *Cæsarem Augustum* numerat Hebdomades septem & sexaginta duas, id est, annos quadringentos octogintatres, quando *Hyrcanus* novissimus Pontifex de genere Machabæorum, quem Christum interpretatur, ab *Herode* jugulatus est, & cessavit legitima Pontificum successio. Septuagesimam vero Hebdomadam longo a cæteris disjungens intervallo, duas in partes dividit. In priori Christum baptizatum ait Evangelium suum prædicasse tribus annis & sex mensibus: & sic pactum suum, sive novum fœdus confirmasse. In posteriori occisum esse Christum, & in ejus morte hostiam & Sacrificium defecisse. Quicquid enim in Templo postea factum est, non fuit Sacrificium Dei, sed cultus Diaboli, cunctis in commune clamantibus: *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* Tertia *Eusebii* Expositio eo tantum a prioribus differt, quod Hebdomadæ sexaginta novem sint Hebdomadę annorum; septuagesima vero sit Hebdomada decenniorum, quæ annos septuaginta contineat. Ita *Eusebium* intelligit *S. Hieronymus*. Priorem illius Hebdomadæ partem, a Passione Domini ad *Neronis* Imperium, quando contra Judæos Romana primum arma commota sunt: Alteram a *Vespasiano* & *Tito*, quando eversa Hierosolyma, Templumque succensum est, usque ad *Trajanum* extendit: Et hanc esse Hebdomadam ait, de qua Angelus *Danieli* loquitur: *Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una.* In toto enim orbe per Apostolos Evangelium prædicatum est, qui usque ad illud tempus perseveraverunt: Tradentibus Ecclesiasticis Historiis *S. Joannem* usque ad *Trajani* tempora vixisse. *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi 12. Septuaginta Hebdomadum initium arcessit ab exordio Regni *Darii Medi*, quem cum *Dario Hystaspis* confundit: indeque ad ortum Christi annos octoginta tres & quadringentos numerat: Hebdomadam septuagesimam alto involvit silentio. *S. Joannes Chrysostomus* Oratione contra Judæos 2. ab anno vigesimo *Artaxerxis Longimani* ad Excidium Hierosolymitanum sub *Tito*, Septuaginta *Danielis* Hebdomadas computat. *Sulpitius Severus* Lib. 2. *Historiæ Sacræ*, Septuaginta Hebdomadum initium statuit anno secundo *Darii* Regis, sub quo

Templum instauratum est, quem *Darium Nathum*, seu *Ocum* (ut vocat) esse censet. Fine vero sexaginta novem Hebdomadum ad Excidii Hierosolymitani tempus rejecto, de septuagesima silet. *Theodoretus* in Caput 9. *Danielis*, has Hebdomadas annorum lunarium esse statuit, easque ab anno *Artaxerxis Longimani* vigesimo exorditur. Sexaginta duas in nece *Hyrcani* completas opinatur. Inde usque ad Baptismum Christi Jesu septem Hebdomadas reliquas numerat. In septuagesima & ultima Christum per tres annos & dimidium prædicasse, & absoluta Prædicatione mortuum esse ait in medio Hebdomadæ: Reliqua vero ejusdem Hebdomadæ parte Evangelium ab Apostolis in Judæa prædicatum. Veteres quidam Hebræi, referente *S. Hieronymo*, Hebdomadum *Danielis* exordium a primo anno *Darii Medi* repetebant, quo Vaticinium istud editum est: Finem vero collocabant in prima clade Jerosolymis ab *Hadriano* illata: Cum tamen istud temporis intervallum centum septuagintaquatuor Olympiades, id est, annos sexcentos nonagintasex, qui faciunt Hebdomadas Hebraicas nonagintanovem, & annos tres contineat, ut observat *S. Hieronymus*. Alii Hebdomadum initium in prima Templi eversione per *Nabuzardanem* anno *Sedeciæ* undecimo; finem in Excidio Hierosolymitano per *Titum*, anno *Vespasiani* secundo constituunt: Non animadvertentes hoc temporis intervallo nonagintaquatuor Hebdomades contineri. *Aben-Ezra* Hebdomadum exordium ducit *Ab exitu sermonis in oratione*, nempe ab anno primo *Darii Medi*, quo *Daniel* orationem hanc fudit ad Deum, quæ nono ipsius Capite habetur. Inde septem Hebdomadas numerat ad profectionem *Nehemiæ* quæ in annum vigesimum *Artaxerxis Longimani* incidit, cum tamen Hebdomades amplius quindecim intercedant. Inde sexaginta duas Hebdomades cum dimidia computat ad secundi Templi conflagrationem, cum tres & septuaginta interfluxerint. Posterioris ætatis Commentatores de Septuaginta Hebdomadum initio & fine varie senserunt. *Nicolaus De Lyra*, *Paulus Burgensis*, *Vatablus*, *Calatinus*, Hebdomadas illas ab anno quarto *Sedeciæ* Regis numerare incipiunt, & in Christi Passione absolvunt: Sed calculus ille vitiosus est, cum annos septuaginta & sexcentos illud temporis intervallum contineat, ab Olympiade nempe trigesimaquinta ad Olympiadem ducentesimamsecundam. *Driedo* Lib. 3. *de Scripturis Sacris* Cap. 5. & *Cornelius Jansenius* in *Concordia Evangelica*, Cap. 122. septem priores Hebdomadas numerant ab ædificatione Templi sub *Dario Hystaspis*, usque ad instaurationem Mœnium & Urbis Jerusalem sub *Artaxerxe Longimano*. Inde vero usque ad mortem Christi sexaginta duas Hebdomadas, id est, annos quatuor & triginta supra quadringentos numerant. Quorum calculus in eo deficit, quod prius intervallum, non septem dumtaxat Hebdomadas, id est, annos quadraginta novem, sed amplius septuaginta contineat, quot nempe ab Olympiade sexagesimaquinta usque ad octogesimam quartam intercedunt. Posterius vero non annos tantum quatuor & triginta supra quadringentos, sed sex & septuaginta complectatur, quot nempe intercedunt ab Olympiadis octogesimætertiæ anno tertio, ad Olympiadis ducentesimæsecundæ annum quartum. *Scaliger* Lib. 6. *de Emendatione temporum*, Septuaginta Hebdomadum exordium statuit in anno secundo *Darii Nothi*. Finem refert ad annum *Neronis* duodecimum, quo Judæos inter & Romanos bellum flagrabat: Ex quo si tres annos cum dimidio numeres, incidet in Excidium Hierosolymitanum. *Darium* autem illum cujus anno secundo inchoatam secundi Templi fabricam, sexto absolutam esse docet Liber *Esdræ*, vult esse *Darium Nothum*, Artaxerxis Longimani Successorem, non *Darium Hystaspis*. Qua in re egregie fallitur, ut singulari Dissertatione ostendemus. Septem autem Hebdomadas, sexaginta duas, & unam singulariter ab Angelo commemoratam, continuari negat *Scaliger*, sed a diversis capitibus asserit proficisci, nec eodem conspirare. Sexaginta & duas Hebdomadas ductas ab anno quinto *Artaxerxis Memoris*, quo Edictum de restauranda Urbe promulgatum perperam censet, ad annum Passionis Dominicæ porrigit. Septem priores Hebdomades ab anno secundo *Darii Nothi* ad annum trigesimum primum *Artaxerxis Memoris* pertingere vult. Septuagesimam Hebdomadem duas in partes tribuit: Priorem annorum quatuor cum semisse, a Baptismo Christi ad ejus Passionem extendit; reliquum biennium cum sex mensibus ab anno duodecimo *Neronis* ad bellum Judaicum confectum. Ita quidem ille in Editione prima sui Operis. At in secunda totam Septuaginta Hebdomadum seriem ab anno secundo *Darii Nothi* ad Excidium Templi perducit, adjectis annis tribus & semisse. Opinionis hujus absurditatem demonstrat *Petavius* Lib. 12. *De Doctrina Temporum*, Capite 31. *Jacobus* & *Ludovicus Capelli*, ille in *Historia Sacra*, hic in *Chronographia Sacra Not. ad Tab.* 11. & alii, Septuaginta Hebdomadum initium ponunt in *Artaxerxis Longimani* anno septimo, & easdem in Christi Morte concludunt. *Joannes Lucidus* Libro 7. *de Emendatione Temporum* ab anno 20. *Artaxerxis Longimani* Septuaginta Hebdomadum initium ducit; in quarto post Christi Mortem anno exitum ipsarum constituit: sed in medii intervalli numerandis annis illum toto decennio aberrare *Pererius* ex accurata Olympiadum supputatione demonstrat Lib. 11. in *Danielem* Parte 2. Cum *Lucido* sensit *Petavius* Lib. 12. *de Doctrina Temporum*. At vigesimum annum *Artaxerxis* non numerant a *Xerxis* obitu, sed ab eo tempore quo in Regni communionem ab ipso vocatus est, anno circiter duodecimo Regni ipsius; cum forte ad bellum extra Persidem gerendum proficisceretur. *Petavii* conjecturam inanem esse, nulloque solidam fundamento probavit Doctissimus Præsul *Daniel Huetius* Demonstrationis Evangelicæ Propositione 9. Cap. 7. §. 8. eamque, cum sibi in mentem venisset, olim exsufflaverat *Pererius*. Hic L. 11. in *Danielem*, 3. Parte Disputationis de Septuaginta Hebdomadibus, censet illas fuisse annorum lunarium. Non aliunde ipsarum initium sumi debere ait, quam ab anno *Artaxerxis Longimani* vigesimo: Exitum vero collocari posse ait, vel in quarto anno post Christi Domini Passionem; vel in ipso Dominicæ Passionis anno. Si primum asseratur, non Septuaginta dumtaxat Hebdomades, sed dimidiam insuper in illo temporis intervallo agnoscit, id est, annos quadringentos nonagintatres: Sed Angelum numerum dumtaxat maximum, plenum & integrum Hebdomadum Septuaginta expressisse, minutum & imperfectum dimidiæ Hebdomadis numerum prætermisisse, more Scriptoribus Sacris solemni. Si posterius statuatur, Hostiam & Sacrificium defecisse ait in medio Hebdomadæ, quando Christus baptizatus est: Tunc enim instituto Baptismo, primo Legis Evangelicæ Sacramento, datum esse signum defectionis mox futuræ Cæremoniarum Legalium. Vel certe septuagesimam Hebdomadam in duas partes æquales dividendam: posteriori parti Baptismum, Prædicationem & Mortem Christi esse illigandam, quam Legalium Sacrificiorum abrogatio consecuta est. Quod itaque ait angelus: *In dimidio Hebdomadis deficiet Hostia & Sacrificium*: id de posteriori & extrema parte septuagesimæ Hebdomadis esse intelligendum.

Tam variatum ac repugnantium opinionum examen operosum nimis ac molestum esset, imo & inutile, cum pleræque exoleverint. Quamobrem ab illis sigillatim discutiendis ac refellendis supersedeo, tum quia hæc provincia occupata est ab Interpretibus & Theologis Eruditis: Tum quia illam adstruendo, quæ omnium maxime probabilis videtur, cæteræ satis confutatæ manebunt & convictæ: Tum quia *Sancti Hieronymi* observantiam erga Patres, qui ipsum præcesserant, imitari religiosum est: quorum interpretationes referre satis habuit, dijudicare noluit. *Scio*, inquit, *de hac Quæstione ab eruditissimis viris varie disputatum, & unumquemque pro captu ingenii sui dixisse quod senserat. Quia igitur periculosum est de Magistrorum Ecclesiæ judicare sententiis, & alterum præferre alteri, dicam quod unusquisque senserit, Lectoris arbitrio derelinquens, cujus expositionem sequi debeat*. Ne tamen jejunum omnino Lectorem dimittamus, totam de Septuaginta *Danielis* Hebdomadibus Dissertationem duabus Propositionibus expediemus. Prima exordium ac finem Hebdomadum explicabit: Altera Oraculi Prophetici cum eventu convenientiam, ejusque in Christo consummationem.

PROPOSITIO I.

Septuaginta Hebdomadum Danielis exordium probabilius ducitur ab anno vigesimo Artaxerxis Longimani: Finis vero earumdem statuitur post Passionem Christi: Ita ut in medio septuagesimæ & ultimæ Hebdomadis occisus fuerit Christus.

PRobatur prima pars Propositionis. Septuaginta Hebdomadum exordium peti debet *Ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem*; id est a promulgatione Edicti, quo Judæis instaurandæ Urbis data potestas est: Illud porro Edictum ab *Artaxerxe Longimano* promulgatum est anno Regni ejus vigesimo: Inde ergo peti debet Septuaginta Hebdomadum exordium.

Probatur Minor. Quatuor leguntur a Regibus Persarum data in gratiam Judæorum Edicta: Primum *Cyri* (1. Esdræ Cap. 1.) Alterum *Darii Hystaspis*. (1. Esdræ 6.) Tertium *Artaxerxis Longimani*, anno Regni ejus septimo. (1. Esdræ 7.) Quartum ejusdem *Artaxerxis*, anno Regni ejus vigesimo. (2. Esdræ 2.) At *Cyri* & *Darii Hystaspis* Edicta Templi dumtaxat restaurandi, non reparandæ Urbis potestatem faciunt Judæis: Primum etiam *Artaxerxis*, Templum tantum & Sacrificia spectat: Quartum vero Urbis ædificationem permittit antea non concessam. Illud itaque Edictum est, a cujus promulgatione Septuaginta Hebdomadum exordium duci debet.

Esdræ 2. Probatur Minor ipsius *Nehemiæ* testimonio: *Et dixi Regi: Rex in æternum vive: Quare non mæreat vultus meus, quia Civitas domus sepulcrorum Patris mei deserta est, & portæ ejus combustæ sunt igni? Et ait mihi Rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum Cœli, & dixi ad Regem: Si videtur Regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad Civitatem sepulcri Patris mei, & ædificabo eam . . . . Et placuit ante vultum Regis, & misit me . . . . Et dixi Regi: Si Regi videtur bonum, Epistolas det mihi ad Duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam, & Epistolam ad Asaph Custodem Saltus Regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas Turris Domus, & Muros Civitatis . . . Et dedit mihi Rex juxta manum Dei bonam mecum.* Et infra, postquam Hierosolymam pervenit, se Sacerdotibus, & Optimatibus, & Magistratibus Judæis dixisse memorat: *Vos nostis afflictionem in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni. Venite, & ædificemus Muros Jerusalem, & non simus ultra opprobrium.* Narrat deinde Cap. 4. quomodo *Sanaballat*, & *Tobias Ammanites*, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii ipsis insidiati fuerint, & opus interturbare conati sint armata manu, ut necesse fuerit ædificio & bello simul intendere. *Factum est autem, cum audisset Sanaballat quod ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judæos. Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? . . . Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt?* Et infra: *Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis. Et congregati sunt omnes pariter, ut venirent & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias* &c. Et infra: *Et factum est a die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & Principes post eos in omni domo Juda, ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: Una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium.* Tandem completum est opus brevi temporis intervallo, scilicet quinquaginta duobus diebus; frementibus circumquaque hostibus, qui insidiis & insultibus illud impedire frustra conati fuerant. Hoc est quod ab Angelo, & Propheta prænuntiatum fuerat his verbis: *Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.* Non solum autem & muros, turres, propugnacula, plateas ædificarunt Judæi permittente *Artaxerxe*, duce *Nehemia*, sed & publica ædificia, strata viarum, fora, porticus, cisternas, aquæ ductus, aliaque hujus generis quamplurima, quæ Chaldæi disturbaverant. Domus etiam tumultuario opere antea extructæ, in meliorem formam directis ordinibus compositæ sunt, ut colligitur ex *Ecclesiastici* Cap. 49. 15. *Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros eversos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.* Sed hæc opera longiori temporis intervallo absoluta sunt, quam muri & propugnacula, sicut & Templi ædificatio, cui quadraginta sex annos impensos fuisse Judæi testantur, (*Joannis* 2. 20.)

Frustra vero quis objiciat, *Artaxerxem* anno Regni sui septimo Esdræ omnem petitionem ejus dedisse, ut dicitur 1. Esdræ 7. 6. *Ipse Esdras ascendit de Babylone . . . Et dedit ei Rex secundum manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus:* Adeoque & facultatem instaurandæ Urbis concessisse. Nihil enim *Esdram* tunc a Rege postulasse quod Mœnium & Urbis restaurationem spectaret; sed tantum quæ ad cultum Templi, Legis observationem, & Politiam pertinerent, petiisse, & impetrasse, constat ex Cap. 7. Lib. 1. *Esdræ*, & ex verbis Edicti tunc dati. *Artaxerxes Rex Regum, Esdræ Sacerdoti, Scribæ Legis Dei Cœli doctissimo, salutem. A me decretum est, ut cuicumque placuerit in Regno meo de Populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis, ire in Jerusalem, tecum vadat. A facie enim Regis, & septem Consiliatorum ejus missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in Lege Dei tui, quæ est in manu tua: Et ut feras argentum & aurum, quod Rex & Consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israel, cujus in Jerusalem Tabernaculum est. Et omne argentum & aurum quodcunque inveneris in universa Provincia Babylonis, & Populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ sponte obtulerint Domui Dei sui, quæ est in Jerusalem, libere accipe . . . Sed & cætera quibus opus fuerit in Domum Dei tui, quantumcunque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro & de fisco Regis, & a me. Ego Artaxerxes Rex, statui atque decrevi omnibus Custodibus Arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcunque petierit a vobis Esdras Sacerdos, Scriba Legis Dei, absque mora detis, usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal vero absque mensura. Omne quod ad Ritum Dei Cœli pertinet, tribuatur diligenter in Domo Dei Cœli: Ne forte irascatur contra Regnum Regis, & filiorum ejus. Vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus & Janitoribus, Nathinæis, & Ministris Domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue Judices & Præsides, ut judicent omni Populo qui est trans Flumen, his videlicet qui noverunt Legem Dei tui; sed & imperitos docete libere. Et omnis qui non fecerit Legem Dei tui, & Legem Regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, sive in carcerem.* Ex his verbis, & ex totius Historiæ serie constat, *Artaxerxem Longimanum* anno Regni sui septimo Urbis ædificandæ facultatem Judæis non concessisse.

Quod autem *Artaxerxes* ille, cujus anno vigesimo promulgatum Edictum est de Urbe instauranda, fuerit *Longimanus*, non *Memor*, ut *Scaligero* visum est, facile probatur. Nam *Artaxerxes Memor* Regnum obtinuit anno periodi Julianæ quater millesimo trecentesimo decimo, ante Æram Christianam quarto supra quadringentesimum: adeoque annus ejus vigesimus concurrit cum anno Periodi Julianæ quater millesimo trecentesimo vigesimo nono, ante Æram Christianam ter centesimo octogesimo quarto: Quo anno superstes non fuit *Nehemias*, nisi vitam illius ad annum ætatis nonum & trigesimum supra ducentesimum producamus. Siquidem unus fuit eorum qui sub *Cyro* cum *Zorobabele* ascenderunt anno Periodi Julianæ quater millesimo centesimo septuagesimo octavo, ante Christianam Æram sexto & trigesimo supra quingentesimum.

Probatur secunda pars Propositionis. Statuamus *Artaxerxem Longimanum* Regnum iniisse anno Periodi Julianæ quater millesimo ducentesimo quadragesimo primo; vigesimus ejus annus inciderit in annum Periodi Julianæ quater millesimum ducentesimum sexagesimum Mundi ter millesimum quingentesimum quinquagesimum: Si adjeceris sexaginta novem Hebdomades annorum, hoc est, annos tres & octoginta supra quadringentos, habebis annum Mundi quater millesimum trigesimum tertium, Periodi Julianæ quater millesimum septingentesimum quadragesimum tertium, Æræ Christianæ trigesimum, quo Baptismum Christi posuimus Dissertatione 2. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 1. Conclusione 2. Tunc temporis Christus *Ducem* agere cœpit, Prædicationem auspicando suam, Novamque Legem sensim condendo & promulgando. Cum igitur Mense Nisan exierit Edictum illud Artaxerxis *Nehemiæ* datum, ab eodem Nisan anni hujus, hoc est, a primo Paschate, quod Christus post Baptisma celebravit (*Joannis* 2.) incipit primus annus septuagesimæ & ultimæ Hebdomadæ: *In qua fœdus confirmatum est multis*. Pascha autem nostrum Christus, legalibus omnibus Sacrificiis hoc unum præfigurantibus fine imposito, immolatus est ineunte anno quarto, sive in medio postremæ ejusdem Hebdomadæ: Tuncque defecit Hostia & Sacrificium, ut Angelus *Danieli* prædixerat. Annus ille quartus fuit Olympiadis ducentesimæ secundæ, Julianus quadragesimus octavus, Æræ vulgaris trigesimus tertius, *Tiberii Cæsaris* decimus nonus, Hebdomadum *Danielis* quadringentesimus octogesimus septimus. Post triennium exitum habuere Septuaginta Hebdomadas. Hæc sententia, quatenus ab anno vigesimo *Artaxerxis Longimani* Septuaginta Hebdomadum *Danielis* ducit exordium, nobiles ex antiquis Patribus Patronos habet, *Julium Africanum*, *S. Joannem Chrysostomum*, *Theodoretum*, *Bedam*, *S. Thomam*. Quamquam vero Systema illud Septua-

ptuaginta Hebdomadom per annos lunares probabiliter explicari possit: Ad illos tamen confugere minime necesse est, cum incertum sit an Hebræi lunari anno usi fuerint, imo usos non fuisse probabilius sit, cur certe ad lunarem annum solari coæquandum secundo aut tertio quolibet anno mensem intercalasse, seu quolibet octennio tres Menses embolismos adjecisse. Quod jam olim e *Mosis* temporibus usitatum tradit *Aben-Ezra*. Neque lunares annos intelligere cogit Angelica & Prophetica locutio, qua Septueginta Hebdomades *Abbreviata* dicuntur. *Tò* enim *Abbreviata*, idem est ac *decisa* seu *definita*: Quod nempe ex incerto & infinito tempore ad certum & constitutum spatium prophetico Vaticinio, ac divine ordinatione contractus sit adventus Messiæ: Sive quod ex longiore intervallo, quod Orbis initio fluxit, brevissimum restabat, quemadmodum in senectute vita hominis ebbreviata dicitur.

PROPOSITIO II.

Undecumque Septuaginta Hebdomadum numerandarum exordium sumatur, ex hoc Danielis Oraculo venisse Messiam demonstratur contra Judæos; Eumque non alium esse quam Christum Jesum.

PRobatur prima pars: Undecumqoe illarum Hebdomadum petatur initium, plane elapsas eas esse necesse est: Atque iis elapsis nogi debuit *Sanctus Sanctorum*, & *occidi Christus*: Itaque negari absque summa cœcitate & pertinacia non potest, unctum esse Sanctum Sanctorum, natum & occisum fuisse Christum. Post ejus vero mortem, dirui debuerunt Templum & Urbs, secundum Oraculi Prophetici verba: *Et Civitatem & Sanctuarium dissipobit Populus cum D eo venturo: & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio.* Atqui Templum & Urbs diruta sunt: Judæi Templi restaurationem frustra sunt aggressi *Juliano Apostata* imperente; cœlestibus prodigiis cœptum opus disturbatum est: Quibus fidem faciunt *S. Gregorius, Nazianzenus* Oratione 4. *S. Joannes Chrysostomus* Orat 3. in Judæos, Homilia 4. in Metth. Homil. 41. in Acte, Sermonu 2. in S Babylam, *Philostorgius* Historiæ Ecclesiasticæ Lib. 12. Cap. 9. *Theodoretus* Lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, Cap. 20. *Sozomenus* Lib. 5. Cap. 22. *S. Ambrosius* Epist. 29. ed Theodosium *Ammianus Marcellinus* Lib. 23. ubi de *Juliano* Imperatore ite scribit: *Ambitiosum quoudem apud Hierosolymam Templum, quod post multa & internecina certamina, obsidente Vespasiano, postea que Tito, ægre est oppugnatum, instaurare sumptibus cogitat immodicis, negotiumque maturandum Alypio dederat . . . . Cum itaque rei instaret Alypius, juvaretque Provinciæ Rector, metuendi globi flammorum prope fundamenta crebris assultibus erumpentes fecere locum, exustis aliquoties operantibus, inaccessum: Hocque modo elemento destinatius repellente, cessavit inceptum.* Nulla ab Excidii Hierosolymitani tempore Judæorum Respublica. Sedibus suis exterminati, & toto orbe dispersi, servilem vitam agunt. Contriti sunt *sicut vas figuli, quod non potest ultra instaurari*, ut prædixerat *Jeremias*, Cepit. 19. Completum est & *Isaiæ* Vaticinium Cap. 25. *Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: Quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas, fideles, Amen. Quia posuisti Civitatem in tumulum, Urbem fortem in ruinam, domum alienorum: Ut non sit Civitas, & in sempiternum non ædificetur.* Illa itaque Templi & Urbis vastitas in perpetuom tempus duretura, Christum venisse, & occisum fuisse probat. Præterea in medio postremæ Hebdomadis abrogari debuerunt Sacrificia & Cæremoniæ Veteris Legis, juxta verba Angelici & Prophetici Oraculi: *Et in dimidio Hebdomadis deficiet Hostia & Sacrificium.* Cum itaque a tot sæculis abrogata sint, negari non potest postremam Hebdomadem præteriisse.

Probatur secunda pars Propositionis. In illo completum est hoc Archangeli Gabrielis, & Danielis Prophetæ Oreculum, qui Justitia Sempiterna est, & Sanctus Sanctorum a Deo unctus: Per quem finem accipit peccatum, & deletur iniquitas: In quo Visio & Prophetie impletur. His enim characteribus describitur Messias, qui post Hebdomadas sexaginta novem occidendus erat: *Septuaginta Hebdomades abbreviatæ sunt super Populum tuum, & super Urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur Justitia sempiterna, & impleatur Visio & Prophetia.* Hi porro characteres Christo Jesu conveniunt: Illud itaque *Danielis* Oraculum in Christo Jesu completum est.

Probatur Minor. Se enim a Deo unctum, quemadmodum Prophetæ prædixerant, Jesus ipse testatur *Lucæ* 4. 17. & sequentibus: *Et traditus est illi Liber Isaiæ Prophetæ. Et ut revolvit Librum, invenit locum ubi scriptum erat, Spiritus Domini super me, propter quod unxit me . . . . . Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris.* Idem docent Christi Discipuli Actuum 4. 26. 27. *Adstiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Convenerunt enim vere in Civitate ista adversus Sanctum Puerum tuum Jesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus.* S. Petrus, Actuum 10. 37. 38. *Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam: Incipiens enim a Galilæa, post baptismum quod prædicavit Joannes, Jesum a Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu Sancto & virtute.* S. Paulus ad Hebræos 1. 8. 9. *Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in sæculum sæculi, virga æquitatis virga Regni tui: Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis.* Jesus Senctus & Justus, imo Justitia ipsa. Lucæ 1. 35. *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Actuum 2. 27. de ipso dictum explicatur, *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Actuum 3. 14. *Vos autem Sanctum & Justum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis.* Ad Romanos 3. 26. *Ut sit ipse Justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi* 1. ad Corinthios 1. 30. *Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis Sapientia a Deo, & Justitia, & Sanctificatio, & Redemptio.* Et 2. ad Corinthios 5. 21. *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur Justitia Dei in ipso.* Per Christum Jesum delentur peccata, in idque venit, ut hominum noxas elueret, Deumque sanguine suo propitiaret *Lucæ* 24. 45. & sequentibus: *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die; & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes Gentes.* Actuum 10. 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum.* Actuum 13. 38. 39. *Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciatur, & ab omnibus, quibus non potuistis in Lege Moysi justificari; in hoc omnis qui credit justificatus.* Ad Romanos 3. 24. & sequentibus: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem, per fidem, in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore, ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu Christi.* Et ad Colossenses 2. 13. 14. *Et vos, cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* Christo nato, finis Prophetiis impositus est: Nullus deinceps apud Judæos Prophetas. Unde ipse ait Matthæi 11. 13. *Omnes enim Prophetæ, & Lex usque ad Joannem prophetaverunt.* Et sanctus Paulus ad Hebræos 1. 1. 2. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.* Omnes etiam Prophetiæ in Christo Jesu sunt impletæ, qui de se ipso ait Matthæi 5. *Nolite putare quoniam veni solvere Legem aut Prophetas; non veni solvere, sed adimplere.* Idemque testatur S. Paulus ad Romanos 10. 4. *Finis enim Legis Christus ad justitiam omni credenti.* Quæ spectens *Tertullianus* Libro *adversus Judæos*, ait: *Itaque quoniam impleta est Prophetia per adventum ejus, id est per Nativitatem & Passionem, propterea & Daniel signari Visionem & Prophetiam dicebat, quoniam Christus est signaculum omnium Prophetarum, adimplens omnia quæ retro erant de eo nuntiata: Post enim Adventum ejus & Passionem ipsius, jam non Visio, neque Prophetia. Unde firmissime dicit Adventum ejus signare Visum & Prophetiam.* Christus Jesus Dux est a *Daniele*, aliisque Prophetis prædictus, qui verum Israelem spiritualiter recturus erat, & ab Hostibus invisibilibus, scilicet Dæmonibus, vindicaturus, atque ad æternam felicitatem perducturus. Matthæi 2. 4. 5. *Sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Judæ: Sic*

enim

enim scriptum est: Et tu Bethlem Terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda: Ex te enim exiet Dux, qui regat Populum meum Israel. Hic a Judæis occisus est, sub *Pontio Pilato* crucifixus, quemadmodum *David* prædixerat Psalmo 21. *In pulverem mortis deduxisti me: Quoniam circumdederunt me canes multi: Concilium malignantium obsedit me: Foderunt manus meas & pedes meos.* Et Isaias Cap. 53. 7. *Sicut ovis ad occisionem ducetur.* Unde Jesus ipse Discipulis Emmauntem euntibus *Aperuit sensum ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est: & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes Gentes.* Hinc Ennucho Candacis Reginæ Æthiopum, mox laudatum *Isaia* locum legenti cum occurrisset *Philippus, incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum*; ut refertur *Actuum* 9. Pactum quod multis confirmandum prædixit *Daniel*, sanxit & confirmavit Jesus, Novi & Æterni Fœderis a Deo cum hominibus initi Mediator & Sequester, ut S. Paulus docet ad Hebræos scribens Cap. 8. *Nunc autem melius sortitus est Ministerium, quanto & melioris Testamenti Mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est,* &c. Cap. 9. *Et ideo Novi Testamenti Mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Ubi enim Testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: Alioquin nondum valet, dum adhuc vivit qui testatus est. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.* Sanguine itaque suo Novum & æternum Pactum Deum inter & homines Jesus confirmavit. Unde ipse ait Matthæi 26. Marc. 14. Lucæ 22. *Hic est sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In morte Jesu defecit Hostia & Sacrificium, quantum ad jus, etsi nondum quantum ad rem, nisi post excidium Templi & Urbis Hierosolymorum. Sacrificia secundum Legem abrogata sunt, oblato immaculati Agni, qui tollit peccata Mundi, vero Sacrificio. Qua de re S. Paulus Epistolę ad Hebræos Cap. 10. scribit: *Umbram enim habens Lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos iisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere: Alioquin cessassent offerri: Ideo quod nullam haberent conscientiam peccati cultores semel mundati: Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens Mundum dicit: Hostiam & oblationem noluisti; Corpus autem aptasti mihi; Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio: In capite Libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Superius dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocautomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundum Legem offeruntur, tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: Aufert primum, ut sequens statuat. In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.* Id significabat Christus Jesus, cum moriens diceret (Joannis 19. 30.) *Consummatum est.* Ideo cum peracto Sacrificio emisisset Spiritum, *Velum templi scissum est in duas partes, a summo usque deorsum*, ea quæ pridem cerni non poterant, omnibus conspicua faciens, & quæ contingi, aut ad quæ adiri non licebat, ad ea aditum aperiens. *Cum enim* (inquit *Theodoretus* Commentario in Danielem) *velum separaret a Sanctis Sancta Sanctorum, in quibus erant Propitiatorium, & Cherubim, & Arca, fractum tunc velum rebus ipsis ostendit quemadmodum ab interioribus partibus, quæ ibi custos assidebat gratia recesserit, & communia illa facta sint, ad quæ pridem soli Principi Sacerdotum aditus patebat. Hoc autem contigit cum Sacrificium pro universo Mundo esset oblatum.*

Judæi Christum Jesum negarunt, cum rogante Pilato,
Joann. 19. *Regem vestrum crucifigam?* responderunt: *Non habemus*
Matth. 26. *Regem nisi Cæsarem. Tolle, tolle, crucifige eum.* Et rursus: *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* Negationem illam Christi Jesu a Populo suo, id est, a Judaica Gente, *S. Joannes* his verbis expressit Evangelii sui Cap. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Ideo reprobati sunt, & dispersi, impletaque est Dei per *Osee* Prophetam comminatio: *Quia vos non Populus meus, & ego non ero vester.* Confer cum Epist. ad *Romanos* Cap. 9. Desolationem Templi, & Excidium Urbis a *Daniele*, aliisque Prophetis prædictam, Christus Jesus perfidæ Genti denuntiavit, Matthæi 23. 37. 38. *Jerusalem, Jerusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Matthæi 24. 1. *Et egressus Jesus de Templo, ibat. Et accesserunt Discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes Templi. Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur. . . . . . Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto: Qui legit intelligat: Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad Montes.* Lucæ 19. 41. & sequentibus: *Et ut appropinquavit videns Civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te undique: & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem: Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Id quomodo in Excidio Hierosolymitano completum sit, constat ex Historia Josephi *De Bello Judaico* Lib. 7. & ex Joanne Xiphilino *Epitom. Dionys. in Tito.* Dei vindicis manum in Excidio illo agnovit *Josephus* Cap. 3. Libri mox laudati. *Deus profecto*, inquit, *Deus ipse cum Romanis ignes lustrales ipsi* (Templo) *injicit, & Civitatem tot piaculis plenam exscindit.* Et Cap. 10. *Templum invito Tito exuritur.* Agnovit *Titus* apud eumdem *Josephum* Cap. 16. ejusdem Libri, cum solida murorum altitudine conspecta, & singulorum lapidum magnitudine, & accurata compage, & quantum hi in altum, quantum item in latum paterent: *Deo*, inquit, *favente bellum gessimus, & Deus ab istis munitionibus Judæos detraxit: Nam quid manus hominum, vel machinæ possunt adversus has turres?*

Stupenda Judæorum cæcitas, & pertinacia est, qui Christum Ducem *Cyrum* esse statuunt, aut *Jesum Josedec* Sacerdotem, aut *Zorobabelem* vel *Agrippam Juniorem*. Nemini enim illorum Messiæ characteres a *Daniele* delineati conveniunt. Nemo illorum *Sanctus Sanctorum* & *Justitia sempiterna* merito dici potest. Nemo illorum Christus seu *Messias Nagid*, id est, *Princeps sive Dux* fuit. Nullus enim Christi nomine in Scriptura invenitur appellatus, qui unctus non fuerit vel sacro illo corporali oleo, quo Reges & Sacerdotes ungebantur, ut *Aaron* & *Saul*; aut spirituali, id est Spiritu Sancto, & Gratia Prophetiæ, quod in Psalmo dicitur *Oleum lætitiæ*. Corporali autem oleo uncti non fuere Sacerdotes & Reges qui post solutam Captivitatem Judæis præfuerunt. Quinque enim rebus Templum primum secundo antecelluit, ut tradunt Judæi, nempe Igne sacro, Arca, Urim, & Thummim, Oleo unctionis, & Spiritu Sancto. Cum iis ergo Templum secundum caruerit, Reges aut Pontifices qui eo cadente Populo Judaico præfuerunt, Christi jure ac proprie dici non possunt. Ita contra Judæos disserit noster *Raymundus Martini* in *Pugione* Fidei, p. 2. Cap. 3. §. 29. Frustra vero Judæi objicerent, Cyrum *Isaiæ* 45. 1. Christum appellatum, quamvis neutro oleo unctus esset: *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes*, &c. Præterea quosdam alios Christos vocari Psalmo 105. *Nolite tangere Christos meos.* Nam Cyro Christi nomen a Deo propterea tributum est, quia electus ab ipso fuit, ut Populum ipsius a Captivitate solveret, ac libertate donaret, eaque in re Messiæ typus fuit, hominum genus a Dæmonis Captivitate liberaturi, & in libertatem filiorum Dei vindicaturi. Unde *Isaias* loco laudato statim a *Cyro* Christo typico, ad verum Messiam assurgens, in has voces erumpit: *Rorate Cæli desuper, & nubes pluant Justum: Aperiatur terra & germinet Salvatorem: & Justitia oriatur simul: Ego Dominus creavi eum.* Præterea *Cyrum* verum Messiam non esse Judæi agnoscunt, & hæc *Isaiæ* verba ad Messiam ipsum, non ad *Cyrum* referunt. Sic enim habetur in *Thalmud*, in Libro qui dicitur *Megilla*, Distinctione quæ incipit, *Megilla Nikrath*, ut refert Raymundus Martini: *Quid est quod scriptum est Isaiæ* 45. 5. 1. Hoc dixit Dominus Messiæ suo, &c. *Namquid Cyrus Messias est? sed Deus sanctus & benedictus dicit Messiæ: Opponens ego te Cyro, quem fortificavi in dextera sua, Ego dixi: Ille ædificabit mihi domum.* Et *R. Selomoh* hunc Isaiæ locum exponens, ait: *Magistri nostri dixerunt*: Dixit Deus Regi Messiæ, Opponens ego te Cyro &c. *Sicut est in Libro Megillæ.* Denique *Aben Ezra* in Cap. 9. *Danielis*, ait: *Opinio ejus qui dixit quod Cyrus est Messias Domini, non est congrua.*

Quod spectat Versum 15. Psalmi 105. *Nolite tangere Christos meos*, illum de *Abraham*, *Isaac*, & *Jacob* inter-

interpretatur *R. Barachias* in *Midrasch*. Hm autem unctos fuisse oleo spirituali, id est, Spiritu Prophetico, certum est. Unde subdit Psalmista: *Et in Prophetis meis nolite malignari*. Veteres præterea Judæi recentiorum cœcitatem arguunt. Illi enim ingenue confessi sunt *Danielis* Oraculum, quod hujusce Dissertationis nostræ argumentum est, ad Messiam pertinere, ut refert *S. Hieronymus*. Idem fatetur *R. Moses* filius Nachman Gerundensis, in Danielem: *Sanctuarium*, inquit, *Sanctuariorum*, sive *Sanctus Sanctorum*, *est Messias sanctificatus de filiis David*. De cujus unctione Psalmo 45. dicitur: *Sedes tua, Deus, in saeculum saeculi, virga directionis virga Regni tui: Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*. Quod *Targum* de Messia diserte exponit. Tertio nec *Cyrus*, nec *Jesus Josedec*, nec *Zorobabel* post Hebdomadas sexaginta duas ab edicto de Urbis Jerusalem ædificatione promulgato sunt occisi, nec eorum temporibus Hostia & Sacrificium defecerunt: Nullus igitur illorum est Christus ab Angelo prænuntiatus. Nec etiam is fuit *Agrippa Junior*, quippe qui Romanorum partes secutus sit, Belloque Judaico superstes fuerit, testibus *Josepho* Lib. 2. *De Bello Judaico*, Cap. 16. & *Tacito* Lib. 5. Historiæ. Hanc Dissertationem opportune claudet sincera confessio, quam *R. Samueli* vis veritatis extorsit, in Epistola ad *R. Isaac*, quam in *Dionysii Carthusiani* Commentariis legere est: *Videtur, Domine mi, Danielis Prophetiæ, quæ scribitur nono Ca-*
„ *pite, jam completa esse; ubi sic dicitur*: Post sexa-
„ ginta duas Hebdomadas occidetur Christus; & ve-
„ niet Populus cum Principe venturo, destruetque Ci-
„ vitatem & Domum, & erit consummata destructio
„ desolationis perpetuæ. *Et non est, Domine mi, dubium, quin destructio perpetuæ desolationis sit hæc Captivitas in qua jam sumus. Nam jam sunt mille anni, & aperte dicit Dominus per Prophetam, quod erit desolatio perpetua propter occisionem Christi; sicut est desolatio nostra post occisionem Christi. Non enim comminatus est desolationem perpetuam, nisi post occisionem Christi. Et si voluerimus dicere quod ante occisionem Christi fuerimus in desolatione: Respondent nobis Christiani, Quod ante illam mortem non fuit desolatio nisi septuaginta annis; & post hoc fuimus reducti in Terram promissionis, & fuimus apud Deum in gratia & honore. Certe, Domine mi, non video evasionem. De facto enim probatur nobis, quod postquam a reædificatione Templi completæ fuerunt septuaginta Hebdomades annorum, tunc fuit Jesus occisus a Patribus nostris; & postea venit Dux, scilicet Titus, & Populus, scilicet Romani, & fecerunt nobis secundum Prophetiam istam. Hodie sunt mille anni, & nihilominus in ira Dei sumus; & tamen nos in ipsa speramus, exspectantes adhuc venturum Messiam, & reversuros nos in Terram Promissionis, & Civitatem atque Templum instaurantes, futurosque in gratia & honore apud Deum: Nec desolationem hanc fore perpetuam, sed temporalem. Heu, mi Domine, non est ista excusatio, & evasio consona; & vana videtur talis expectatio.*

DISSERTATIO III.

De Babylonicæ Captivitatis Epocha.

CAptivitas Babylonica Septuaginta annorum intervallo in Sacris Literis definitur, *Jeremiæ* 25. 9. & seq. *Danielis* 9. 1. 2. 2. *Paralipomenon* 36. 19. & seq. sed unde istorum septuaginta annorum ducendum sit exordium, ubi finis constituendus, non levis difficultas est. Quidam illorum initium ducunt ab anno primo Imperii *Nabuchodonosor*, quo Rex *Joachim* ab ipso captivus abductus est. Hæc sententia Patronos habet *Severum Sulpitium* Libro 2. Historiæ Sacræ, *Nicolaum de Lyra*, & *Vatablum*. Alii a transmigratione Regis *Jechoniæ* septuaginta illos annos numerant, scilicet *R. Selomoh*, *Cajetanus* & *Scaliger*. Alii ab anno undecimo *Sedechiæ* Regis, scilicet *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 10. & 11. Libro 11. Cap. 1. & Libro 1. Contra Apionem, *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum, *Eusebius* in Chronico, Libro 10. Præparationis Evangelicæ, Cap. ultimo, & Libro 8. Demonstrationis Evangelicæ, ubi agit de 70. Hebdomadibus Danielis, *S. Hieronymus* in 4. Caput Ezechielis, & in Prologo Commentariorum in Aggæum Prophetam, *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro 8 Adversus Julianum, *Julius Hilario* Libello De Mundi Duratione, *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 5. Originum, Cap. 39. Venerabilis *Beda* & *Nicephorus* Patriarcha Constantinopolitanus in Chronicis, *Cedrenus*, *Zonaras*, *Marianus Scotus*, *Lucas Tudensis*, *Albertus Stadensis*, & recentiorum Chronologorum & Commentatorum plurimi. Exitum vero & finem illorum septuaginta annorum quidam in secundo *Darii Histaspis* anno constituunt, ut *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum, *Eusebius* in Chronicis, *S. Hieronymus* Prologo Commentar. in Aggæum, & in Cap. 1. Zachariæ, *S. Augustinus* Lib. 18. *de Civitate Dei*, Cap. 26. & *S. Isidorus* Lib. 5. *Originum*, Cap. ultimo. Alii primo anno *Cyri* annos 70. Captivitatis finitos asserunt, scilicet *Josephus* Lib. 11. Antiquitatum, *Eusebius* Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Capite 14. *Sulpitius Severus* Lib. 2. Historiæ Sacræ, *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 8. contra Julianum, & *Beda* Libro de sex Ætatibus Mundi. Alii annos Captivitatis ab annis desolationis Templi distinguunt, & Septuaginta quidem annos Captivitatis numerant a prima Captivitate Judæorum, quæ anno tertio *Joachimi* Regis facta est, ad annum primum Imperii *Cyri*: Annos vero desolationis Templi ab undecimo *Sedeciæ* Regis ad secundum *Darii Hystaspis*. Hujus sententiæ Auctor est *Theodoretus* Commentario in Caput 9. *Danielis*: Eamque ceu probabiliorem Viri inter Recentiores Eruditi propugnant.

PROPOSITIO UNICA.

Septuaginta Babylonicæ Captivitatis Anni ab anno quarto Joakimi Regis Juda, ad annum primum Cyri Persarum Regis: Anni vero septuaginta desolationis ab anno undecimo Sedechiæ ad annum secundum Darii Hystaspis, probabilius computantur.

PRobatur prima pars ex Capite 25. *Jeremiæ* 8. 9. & seq. *Pro eo quod non audistis verba mea: Ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor Regem Babylonis servum meum, & adducam eos super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes Nationes, quæ in circuitu illius sunt; & interficiam eos, & ponam eos in stuporem, & in sibilum, & in solitudines sempiternas. Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ. Et erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem; & servient omnes Gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis*. Et Cap. 29. 10. *Hæc dicit Dominus: Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos; & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum*. Istud autem *Jeremiæ* Vaticinium impleri cœptum est eo ipso quo prolatum est anno, scilicet quarto ineunte, vel tertio completo *Joakimi*, qui primus erat *Nabuchodonosoris*. Expugnatis enim a *Nabuchodonosore* Hierosolymis, *catenis vinctus est Joachimus*, Babylonem deportandus, nisi pactis conditionibus servitutis precarium stipendiariumque Regnum a Victore obtinuisset. Triennio itaque tributum solvit *Nabuchodonosori*, qui & sacra Vasa Templi Hierosolymitani Babylonem transtulit, & posuit ea in Templo suo (4. *Regum* 24. 1. & 2. *Paralipomenon* 36. 6. 7.) & *Danielis* 1. ubi hæc leguntur: *Anno Tertio Regni Joakimi Regis Juda, venit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam; & tradidit Dominus in manu ejus Joakim Regem Juda, & partem vasorum Domus Dei, & asportavit ea in Terram Sennaar, in Domum Dei sui, & vasa intulit in domum thesauri Dei sui*. Tunc deportati & Eunuchi Regis Babylonis facti sunt *Daniel*, *Ananias*, *Misael* & *Azarias*. Inde si numerum ducamus annorum septuaginta Captivitatis, prope septuaginta inveniemus ad annum usque primum *Cyri* Persarum Regis. *Nabuchodonosor* enim, cujus anno primo Judæi cum *Joakimo* Rege suo servire Babyloniis cœperunt, regnavit annis quadragintatribus: *Evilmerodachus* annis duobus: *Neriglissarus* annis quatuor: *Laborasoarchodus*, qui & *Balthasar*, novem mensibus: *Nabonidus* qui & *Darius Medus*, annis septemdecim. Ex quibus fit summa septem & sexaginta annorum, usque ad annum primum *Cyri* Persarum Regis, qui *Darium Medum* debellavit, & Babyloniorum Imperio potitus est. Septem autem & sexaginta anni numero rotundo septuaginta dicuntur a Propheta. At si annos septuaginta Babylonicæ Captivitatis ab anno *Sedekiæ* Regis Juda undecimo ad annum primum *Cyri* numerare volueris, ex illa summa novemdecim anni detrahendi sunt; si quidem undecimus annus *Sedekiæ* cum anno decimo nono *Nabuchodonosoris* concurrit.

Rema-

Remanebunt itaque anni dumtaxat octo & quadraginta Captivitatis. Porro septuaginta annorum Captivitatis exitum in anno primo *Cyri* constituendum ex Scriptura Sacra constat. Illorum itaque exordium altius repetendum est, quam ab anno undecimo *Sedekiæ*. Exitum (inquam) & finem illorum septuaginta annorum Captivitatis & Servitutis in anno primo *Cyri* constituendum, probatur ex 2. Paralipomenon 36. *Incenderunt hostes Domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalem, universas turres combusserunt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt. Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit Regi & filiis ejus, donec imperaret Rex Persarum, & compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra sabbata sua: Cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni. Anno autem primo Cyri Regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum, qui jussit prædicari in universo Regno suo, etiam per scripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia Regna Terræ dedit mihi Dominus Deus Cœli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jerusalem quæ est in Judæa: Quis ex vobis est in omni populo ejus? Sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.* Idem confirmatur ex 1. *Esdræ* Cap. 1. *In anno primo Cyri Regis Persarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum: & traduxit vocem in omni Regno suo, etiam per scripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia Regna Terræ dedit mihi Dominus Deus Cœli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jerusalem, quæ est in Judæa. Quis est in vobis de universo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusalem, quæ est in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Israel: ipse est Deus qui est in Jerusalem .... Et surrexerunt Principes Patrum de Juda, & Benjamin, & Sacerdotes & Levitæ, & omnis cujus Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent ad ædificandum Templum Domini, quod erat in Jerusalem ..... Rex quoque Cyrus protulit vasa Templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Jerusalem, & posuerat ea in Templo Dei sui.* Id prædixerat & *Isaias* Cap. 44. & 45. *Qui dico Cyro: Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jerusalem: Ædificaberis: & Templo: Fundaberis. Hæc dicit Dominus Christo meo, Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes; & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur .... Et dabo illi thesauros absconditos, & arcana secretorum: Ut scias quia ego Dominus qui voco nomen tuum, Deus Israel .... Ego suscitavi eum ad justitiam, & omnes vias ejus dirigam: Ipse ædificabit Civitatem meam, & Captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Exercituum.* Ex his omnibus constat, *Cyrum* anno primo Regni sui septuagenariæ Judæorum Captivitati finem imposuisse.

Probatur secundo ex *Josepho* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 1. ita scribente: *Primo autem anno Regni Cyri, qui fuit Transmigrationis nostræ Babylonicæ septuagesimus, miseratus est Deus Captivitatem & calamitatem ærumnosi illius Populi: Et sicut illis per Jeremiam Prophetam ante dirutam Urbem prædixerat, quod postquam servirent Nabuchodonosoro ejusque posteris per annos septuaginta, rursum eos restituturus esset in Patriam, & ædificato Templo redituri essent ad felicitatem pristinam, ita eis omnia præstitit. Excitato enim ad id Cyri animo, efficit ut ille in hunc modum per universam Asiam scriberet: Hæc dicit Cyrus Rex: Quoniam me Deus Maximus Orbis Regem constituit, hunc illum esse credo, quem Israelitarum adorat Populus. Is enim meum nomen per suos Prophetas prædixit, & quod Templum ejus ædificaturus sim Hierosolymis in Terra Judæa. Hoc autem Cyrus cognovit ex lectione Libri qui Isaiæ Prophetias continet, ducentis & decem annis ante ipsius ætatem conscriptas.*

Probatur secunda pars ex *Zacharia* Cap. 1. 12. ubi Angelus, qui in ipso loquebatur ait: *Domine Exercituum, usquequo tu non misereberis Jerusalem & Urbium Juda, quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est.* Annus porro secundus *Darii* Regis tunc agebatur, ut constat ex *Vers.* 1. Exitus igitur septuaginta annorum desolationis constituendus est in anno secundo *Darii Hystaspis*. Hostes enim Judæorum occupato *Artaxerxis*, seu *Cambysis*, qui *Cyro* successerat, animo, ædificationem Templi prohibuerant *in brachio & robore*, postquam Edictum ab ipso per obreptionem impetratum promulgassent: Sicque Templi desolatio, & vastitas ad annum usque secundum *Darii Hystaspis* perseveraverat, ut habetur 1. Esdræ 4. 24. *Tunc intermissum est opus Domus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii Regis Persarum.* Tunc scilicet *Zorobabel* & *Josue* filius *Josedech*, adhortatione *Aggæi* & *Zachariæ* Prophetarum incitati, *cœperunt ædificare Templum Dei in Jerusalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos.* Frustra sacrum Opus interturbare conati sunt Judæorum hostes, frustra contra ipsos apud *Darium* Regem expostularunt. *Darius* enim Edictum *Cyri*, in volumine quodam Bibliothecæ suæ in Ecbatanis inventum, executioni mandari jussit, ut habetur 1. Esdræ 6. *A me ergo*, inquit, *positum est Decretum: Ut omnis homo qui hanc mutaverit Jussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur; Deus autem qui habitare fecit Nomen suum ibi, dissipet omnia Regna, & Populum qui extenderit manum suam ut repugnet, & dissipet Domum Dei illam quæ est in Jerusalem. Ego Darius statui Decretum, quod studiose impleri volo.* Subdit Esdras: *Igitur Tathanai Dux Regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & Consiliarii ejus secundum quod præceperat Darius Rex, sic diligenter executi sunt. Seniores autem Judæorum ædificabant, & prosperabantur juxta Prophetiam Aggæi Prophetæ, & Zachariæ ... & ædificaverunt, & construxerunt, jubente Deo Israel, & jubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe Regibus Persarum: Et compleverunt Domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus Regni Darii Regis.* Ex his perspicuum est, finem septuaginta desolationis annis impositum non fuisse ante annum secundum *Darii Hystaspis*.

Objicitur, Annos septuaginta solitudinis, vastitatis, stuporis, desolationis Urbis Jerusalem & Templi, de quibus vaticinatus est *Jeremias* Cap. 25. ab eo tempore esse numerandos, quo Templum & Urbs incensa & vastata sunt. Id autem factum est anno undecimo *Sedeciæ*, & finem habuit ea desolatio anno primo *Cyri* Regis Persarum. Hucusque enim terra *egit sabbatum*, ut dicitur 2. Paralipomenon 36. *Anno autem primo Cyri Regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis*, &c.

Confirmatur ex Danielis 9. c. 2. *In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super Regnum Chaldæorum: Anno uno Regni ejus, ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni.* Iidem sunt igitur anni Desolationis & Captivitatis a *Jeremia* prædicti; idem illorum exordium, nempe annus undecimus *Sedekiæ*, idem exitus, nempe annus primus *Cyri* Persarum Regis.

Respondetur, *Jeremiam* quidem annos septuaginta Captivitatis & desolationis uno tenore vaticinari, & finem Captivitati a *Cyro* Persarum Rege imponendum prædicere, cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni; Sed non designare tempus, quo exitum habituri sunt anni Desolationis Templi & Urbis. Quod autem obscurum *Jeremias* & *Daniel* reliquerant, a *Zacharia* explicatum est: Annum scilicet septuagesimum & ultimum desolationis & vastitatis a *Jeremia* prædictæ, fuisse annum secundum *Darii Hystaspis*. Certe si anni desolationis ab anno *Sedekiæ* Regis undecimo cœpti, anno primo *Cyri* impleti essent; non septuaginta, sed quadraginta & octo dumtaxat anni Desolationis numerarentur. Annus enim *Sedekiæ* undecimus cum anno decimonono *Nabuchodonosoris* concurrit. Cum itaque *Nabuchodonosor* annis tribus & quadraginta regnaverit, supersunt anni illius tres & viginti; quibus si addideris duos *Evilmerodachi*, quatuor *Neriglissoris*, novem Menses *Baltassaris* post obitum Patris, septemdecim *Nabonidi* seu *Darii Medi*, & primum *Cyri*, fiunt anni dumtaxat quadraginta & octo. Adde vero annos octo Imperii *Cyri* reliquos, octo *Cambysis*, septem menses *Smerdis* magi, duos annos *Darii Hystaspis*, habebis summam annorum septem & sexaginta, quos rotundo numero septuaginta dixerunt Prophetæ, quia parum oberat ne septuaginta essent. Hac distinctione annorum Captivitatis & desolationis, & vera utriusque epocha, *Zachariæ* & *Jeremiæ* Vaticinia, & *Esdræ* ac *Paralipomenon* Historia facile conciliantur, duce *Theodoreto* Doctissimo Scripturæ Sacræ Interprete, Libro 9. in *Danielem*, ubi recensitis *Esdræ*, *Paralipomenon*, *Jeremiæ*, & *Zachariæ* Oraculis supra laudatis, ait: *Et nonnulli quidem ex iis qui incredulitatis morbo laborant, Sanctos inter se Prophetas dissentire opinantur; qui vero sacris in sermonibus educati sunt, divina gra-*

tia

tia illustrati, Sanctorum Prophetarum inveniunt consensum. Age itaque, illo splendore precibus exoroto, igneris eum perspicuum faciamus. Tempus igitur Captivitatis omnes idem nihil discrepantes posuere, & divinus Jeremias, & divinus Zacharias, & beatus Esdras, in septuagesimo numero omnes consensere: Sed non ab eisdem temporibus omnes numerare exorsi hoc tempus, alii in Cyrum, alii in Darium hunc ipsum numerum desinere dixerunt. Beatus enim Jeremias & Esdras, a primo Captivitatis initio numerantes, jure usque ad Cyrum Persarum Regem septuaginta definiunt annos. Sed Sanctissimus Zacharias a novissima obsidione, qua funditus interiser, numerans, septuaginta annorum numerum Dario regnante Persarum Rege expleri asseruit. Etenim revera ipso regnante sanctum rursus adificatum est Templum. Nam quia ter Populus captivus fuit, primo tempore Joacim filii Josia Regis Juda, iterum Jechonia filii Joacim, tertio Sedecia fratris Joacim, patrui Jechonia, valde apposite tse etiam in Patriam reditum consequuntur. Primo enim dimisit ipsos Cyrus Persa, deinde Darius Hystaspis filius, tum Artaxerxes Xerxis, qua tempore prius Esdram, postea Nehemiam misit, ut muros Jerusalem iterum construendos curarent. Eorum igitur qui primo capti fuere, septuaginta annorum numerus Cyro Persa regnante explstur: Templi autem desolationis hoc idem tempus finitur anno secundo Darii Hystaspis: Ita ut utraque Prophetia & Jeremia & Zacharia, & itidem Esdra Scriptura mendacio careat, & vera sit.

Objiciuntur secundo Veterum testimonia, qui annos septuaginta Captivitatis & Desolationis pariter numerant ab anno undecimo *Sedekia* ad annum primum *Cyri* Persarum Regis, scilicet:

Josephi Lib. 1. *Contra Apionem* scribentis: *Nabuchodonosor Templum in Hierosolymis concremavit: Cunctumque generis nostri Populum auferens, migravit in Babylonem: Unde Civitatem contigit desolari annis septuaginta, usque ad Cyrum Regem Persarum.*

Clementis Alexandrini Lib. 1. Stromatum, p. 329. *In duodecimo autem anno Regni Sedechia*, inquit, *Nabuchodonosor septuaginta annis ante Principatum Persarum adversus Phœnicas & Judæos bellum gessit, ut dicit Berosus in Historiis Chaldaicis. Joabar autem scribens de Assyriis, fatetur se a Beroso sumpsisse Historiam, vera esse, qua ab eo dicuntur, testificans. Nabuchodonosor ergo excæcatum Sedechiam abduxit Babylonem, & totum facit Populum transmigrare. Fuit autem hæc Captivitas septuaginta annis.*

Julii Africani in Chronographia apud *Eusebium* Lib. 10. *Præparationis Evangelica*, Cap. 10. *Primum igitur*, inquit, *celebratissima illa Hebræorum migratio, cum a Nabuchodonosore Babylonis Rege in servitutem abducti sunt, annos tenuit septuaginta, uti futurum Jeremias ante prædixerat . . . Exactis illis septuaginta Captivitatis annis Cyrus Persicum Regnum obtinuit, cum Olympias ageretur quinquagesimaquinta . . . Cyrus igitur anno Imperii sui primo, per Zorobabelem, cujus etiam æqualis idem & socius erat Jesus Josedeci filius, expleta jam septuaginta annorum summa, Populi Judaici partem aliquam primum dimisit, ut apud Esdram Hebræum Historicum legimus. Et quoniam Regni Cyri principium cum Judaica Captivitatis fine Historicorum omnium consensione concurrit, similis etiam in Olympiadum annis, cum utriusque, tum cæterorum deinceps convenientia ad nos usque ducitur.*

Eusebii Lib. 10. *Præparationis Evangelica*, Cap. 14. ubi de *Sedecia* Regum Juda postremo ait: *Sub eo capta Jerusalem ab Assyriis, Templum incensum, universa Judæorum Natio Babylonem abducta, ubi Daniel & Ezechiel prophetarunt. Post annos inde septuaginta, Cyrus Persis imperavit, Judæosque servitute liberavit, omnibus quicumque vellent in Patriam redeundi, Templique instaurandi potestate facta.*

S. Cyrilli Alexandrini Lib. 8. *Contra Julianum*, pag. 260. *Captis autem*, inquit, *Hierosolymis, & vastata Judæorum regione, Babyloniis bellum in ipsos gerentibus, in Captivitatem actus est cum suo Rege Israel, Sedecia nimirum: Sed exacto demum anno septuagesimo, solvit eos Captivitate per Cyrum Deus.*

Julii Hilarionis Libello De Mundi Duratione: *Post undecimum ergo annum Sedecia*, inquit, *Jerusalem eversa a Rege Nebuchodonosor, Judaicus Populus in Babylonem transmigratus est: Quæ Captivitas septuaginta annos tenuit, qui completi sunt in Babylonia, ut impleretur Visio & Prophetia Jeremia. Post quos annos Cyrus Rex Persarum jubet Populos ire ad Jerusalem primo anno Regni sui.*

Respondetur, In Quæstione Chronologica, quę summam fidei non spectat, Veteribus in varias sententias divisis, nobis fas esse eam amplecti, quæ probabilior videtur. *Josephus* & hic & alibi a recta Chronologia aberrat. *Julius Africanus* septuaginta Captivitatis annos anno primo Cyri terminat, sed unde illorum sumat exordium non indicat, an ab undecimo *Sedekia*, an a Jechoniæ deportatione, an ab anno quarto Joakimi. *Clemens Alexandrinus* ab undecimo quidem anno *Sedekia* septuaginta Captivitatis & desolationis annos incœpisse censet, sed eosdem anno secundo *Darii Hystaspis* absolvit. *Mansit autem Captivitas annis septuaginta, ut quæ cessaris anno secundo Darii Hystaspis filii qui fuit Rex Persarum, Assyriorum, & Ægyptiorum . . . . In secundo anno Regni Darii, mittitur Zorobabel filius Salathiel, ut excitet & exornet Templum quod erat Hierosolymis.* Sibi non constat *Eusebius*. In Chronico enim annos septuaginta Captivitatis & Desolationis ab anno *Sedekia* Regis undecimo cœptos, desinere asserit anno secundo *Darii Hystaspis*: Hęc sunt ejus verba ad annum *Sedekia* undecimum: *Hebræorum Captivitas & exterminium Templi, quod fuit in Jerusalem annis 70. qui supputantur usque in secundum annum Darii; Nabuchodonosor Rex Chaldæorum, Hierosolymis captis, Templum incendit, quod ab initio ædificationis suæ permanserat annos 442. Sententia autem nostra etiam Clemens congruit in primo Stromate, 48. Olympiade captivitatem Judæorum factam esse contestans, regnante apud Ægyptios Vaphre, apud Athenas Phænippo; & supputari 70. annos desolationis Templi, usque ad secundum annum Darii.* Et Libro 8. Demonstrationis Evangelicæ, p. 391. *Ad secundum*, inquit, *Darii annum tempus solitudinis Urbis Jerusalem, quod septuagenarium fuit, pervenisse Propheta Zacharias indicat his verbis:* „ In die vigesimo quarto undecimi Mensis, (*is est Sabat*) in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ. *Deinde progressus adjungit:* Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine Omnipotens, quousque misereberis Jerusalem & Urbium Juda, quas despexisti hunc septuagesimum annum? *Hoc igitur ipsum tempus Daniel cum Divino Spiritu afflatus vidisset, his verbis notavit:* „ Ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur Desolationis Jerusalem septuaginta anni . . . . . *A Cyro primum responsum est ut ædificaretur Jerusalem, nec tamen ipsum opus effectum est, cum id vicini undique prohibuerint. Postea vero cum Darius jussisset, eoque regnante absolutum sit Templi ædificium, inde ab hoc ipso tempore Prophetæ Danielis Oraculum suæ eventus initium sumit, cujus verba illa sunt:* Ut respondeatur, & ædificetur Jerusalem . . . . . *Anno igitur Darii secundo apparet completos esse annos illos septuaginta.* Denique *S. Cyrillo Alexandrino* & *Julio Hilarioni* opponimus *S. Hieronymum*, *S. Augustinum*, & *Theodoretum*.

Ita *S. Hieronymus* in Prologo Commentarii in *Aggæum* Prophetam. *Secundo anno Darii Regis Persarum, filii Hystaspis septuagesimum annum desolationis Templi fuisse completum, quem Jeremias vaticinatus est, Zacharias quoque Propheta testis est: Qui cum Visionis suæ titulum in secundo anno ejusdem Regis, undecimo mense Sabat, vigesimaquarta die præposuisset, adjecit dicens:* „ Domine Exercituum, usquequo non misereberis Jerusalem, & Urbium Juda, quibus iratus es? Iste septuagesimus annus est. *Sed & Esdras extructo tantum Altari, & jactis fundamentis Templi, ad Literas Regis Artaxerxis prohibitum opus refert: Tunc intermissum est opus Domus Dei in Jerusalem; & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii Regis Persarum.* Et in Cap. 1. Zachariæ: *Secundo anno Darii, filii Hystaspis, septuagesimum Desolationis Templi annum, qui ab Jeremia prædictus est, fuisse completum, ipse Zacharias testis est, dicens: Domine Exercituum, usquequo non misereberis Jerusalem & Urbium Juda, quibus iratus es? Ecce iste septuagesimus annus est.* Et in Caput 4. Ezechielis: *Regnavit Sedekias annis undecim, sub quo capta Urbs, Templumque destructum est. Cujus solitudo usque ad secundum Darii annum permansit annis septuaginta.*

Zac. 1.
1. Esdra 4

Ita *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 26. *Cyrus Rex Persarum, qui etiam Chaldæis & Assyriis imperabat, relaxata aliquanta captivitate Judæorum, quinquaginta millia hominum ex eis ad instaurandum Templum regredi fecit. A quibus tantum prima cœpta fundamenta, & Altare constructum est. Incursantibus autem hostibus, nequaquam progredi ædificando valuerunt, dilatumque opus est usque ad Darium . . . Sub Dario ergo Rege Persarum impletis septuaginta annis, quos*

Jeremias Prophete prædixerat, reddita est Judæis soluta Captivitate libertas, regnante Romanorum septimo Rege Tarquinio.

Ita *Theodoretus* in Cap. 1. Zachariæ: *Angelus, cui Populi mandata erat Præfectura, vehementer indignatus, quod omnibus pace fruentibus, Populus sibi subditus in ærumnis adhuc versaretur, supplex Dominum: obsecrat:* „ Domine Omnipotens, usquequo non misereberis Jerusalem, & Urbium Juda, quibus iratus es? Iste est „ septuagesimus annus. *Est autem animadvertendum prioris Captivitatis tempus completum fuisse anno primo Cyri Persarum Regis, bono & benigno Domino, cum ærumnis quas experti erant, tempus etiam Prædictionis annumerante . . . . Vastitatis autem Jerusalem septuaginta anni completi sunt secundo anno Regni Darii. Hic porro numerus inchoandus est ab anno undecimo Regni Sedekiæ, sub quo Urbs capta fuit. Si quis enim ducto inde initio investiget, tempus hoc completum fuisse inveniet anno secundo Regni Darii Hystaspis filii. Hoc igitur Populi Procurator Angelus Deum Omnipotentem rogat, ut tempus Prædictionis completum attendat, & ne Urbem sibi consecratam vastitati traditam diutissime aspiciat.*

Objicitur tertio, *Baruch* Prophetam Captivitatis tempus usque ad septem generationes extendere. Sic enim Cap. 6. 2. *Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem: Post hæc autem educam vos inde cum pace.* At septem generationes ultra annos septuaginta extenduntur, sive sumatur generationis nomen pro ætate quam homines vivendo attingere solent, quæ a *Davide* septuaginta aut octoginta annis definita est, sive pro ætate matura generationi prolis, quæ certe minor non est quindecim annis. Plures igitur quam septuaginta anni Captivitatis numerandi sunt.

Respondetur primo. Probabile esse *Baruchum* non loqui de ultima Deportatione Judæorum sub *Sedekia*, sed de ea quæ facta est in transmigratione *Jechoniæ* annis undecim ante *Sedekiæ* Captivitatem: Cum *Baruch* eo loci referat Epistolam *Jeremiæ* scriptam ad *Jechoniam* & Judæos, qui cum ipso Babylonem deportati fuerant. Ab hac porro deportatione ad annum septimum *Artaxerxis Longimani*, quo reliquiæ Judæorum, qui cum *Zorobabele* Hierosolymam redire noluerant, & qui Ba-
1. Esdra 7. bylone postea nati fuerant, cum *Esdra* regressi sunt, anni centum & triginta novem numerantur, quos in septem generationes dividere facile est.

Respondetur secundo, cum vox γενεὰ apud Græcos varias habeat significationes, & quandoque sumatur pro vita hominis, quandoque pro triginta annis, pro 25. pro 20. ut notat *Hesychius*; pro septem annis apud Medicos, incertum esse quot annos septem generationes apud *Baruchum* complectantur. Pro decem annis sumi censet *Grotius*. Quod quia exemplo caret, suspicari (inquit) aliquis possit, in Textu Græco, olim scriptum fuisse ἕως δεκάδων ἑπτά, *Usque ad decades septem*. Audaciorem conjecturam non probo. Probabilius videtur vocabulum *septem* a *Baruch* Propheta usurpatum pro numero indefinito, ut idem significet quod multa. Quo sensu passim in Scripturis accipitur. Sic *Levitici* 26. 28. ait Deus: *Corripiam vos septem plagis propter peccata vestra*; id est, plagis multis. Et *Proverbiorum* Cap. 24. 16. *Septies enim cadet Justus, & resurget*; id est, frequenter cadet. Eodem sensu *Baruchi* Vaticinium intelligi potest, Judæos in patriam, soluta Captivitate, post septem, id est, post multas generationes reversuros.

DISSERTATIO IV.

De Esdra.

1. Esdra 7. ESdras Sacerdos, & Scriba Mosaicæ Legis peritissimus, sive ut ipse de se ait, *Scriba velox in Lege Moysi*, soluta Edicto *Cyri* Persarum Regis Judæorum Captivitate, Babylone mansit ad annum usque septimum *Artaxerxis Longimani*, quo Hierosolymam cum Regiis Mandatis reversus, magno cum Judæorum comitatu, Sacros Ritus, Politiamque Judaicam restituit. De illo tres impræsentiarum Quæstiones breviter expediemus. Expendemus primo, Utrum *Esdras* Sacros Codices in Hierosolymitano Excidio, & in Deportatione Babylonica amissos, aut neglectos ex integro reparaverit, ac Numine afflatus memoriter dictaverit? Secundo, Utrum Auctor fuerit Hebraicæ Punctationis, & Massoræ? Tertio, Utrum fuerit Auctor Cabalæ?

ARTICULUS I.

Utrum Esdras Sacros Codices ex integro reparaverit, ac memoriter dictaverit.

PROPOSITIO UNICA.

Esdras Libros Sacros in Captivitate Babylonica dissipatos, & corruptos collegit, digessit, a mendis repurgavit; non ex integro reparavit, aut ex memoria conscripsit, vel dictavit.

PRobatur prima pars: Ex integro non reparatur, nisi quod penitus abolitum est, & omnino periit: Atqui verisimile non est Libros omnes Sacros in Hierosolymitano Excidio crematos, aut tempore Babylonicæ Captivitatis abolitos fuisse; Illos itaque ex integro non reparavit *Esdras*.

Probatur Minor: *Esdras se Scribam velocem in Lege Moysi* appellat (1. *Esdræ* 7. 6.) Testimonium ex *Libro Moysi* profertur *Danielis* 9. 11. 13. Mosaica ergo Lege Judæi exules & captivi non caruerunt. Idem *Daniel* ait: *Intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur Desolationis Jerusalem septuaginta anni.* Superstes igitur erat *Jeremiæ* Liber. 2. *Esdræ* 8. dicitur *Esdram* retulisse Librum Legis Moysi, & in frequenti Populi conventu legisse: *Et dixerunt Esdræ Scribæ ut afferret Librum Legis Moysi, quam præceperat Dominus Israeli. Attulit ergo Esdras Sacerdos Legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi. Et legit in eo aperte in platea quæ erat ante Portam aquarum, de mane usque ad medium diem, in conspectu virorum, & mulierum, & sapientum; & aures omnis Populi erant erectæ ad Librum.* Librum itaque Legis penes se habuerat *Esdras* tempore Babylonicæ Captivitatis. Præterea, credibile non est, *Jeremiam* Prophetam, cui summa libertas concessa fuit a *Nabuzardan* Magistro Militiæ Regis Babylonis, & qui Tabernaculum, & Arcam, & Altare Incensi abscondit, opportunitatem non habuisse vel unum Librorum Sacrorum Codicem ab incendio vindicandi, vel id opportunitate data neglexisse. (Jerem. 40. 2. Machab. 2.) Secundo, quis sibi facile persuadeat, & in prima Deportatione sub *Joakim*, cum *Ezechiel*, *Daniel*, aliique viri Principes abducti sunt; & in secunda sub *Jechonia*, qui *Nabuchodonosori* sponte se dedit, nullum Sacrorum Codicum Babylonem ablatum fuisse? Tertio, inter ea quæ a Chaldæis concremata & dissipata sunt, vel ab iis Babylonem asportata, quorum expressa mentio & accurata fit enumeratio (4. *Regum* 25. & *Jeremiæ* 52.) altum est de Sacris Codicibus silentium. Quarto, *Josephus* Libro *Judaicarum Antiquitatum* 11. Capite 1. refert *Cyro* Persarum Regi ostensum *Isaiæ* Vaticinium, quo ipsius nomen exprimebatur, ipsique amplissimum promittebatur Imperium: Quod *Cyrum* permovit ut Judæos libertate donaret, Templique Hierosolymitani reparandi potestatem illis concederet. Vindicata igitur fuerat ab incendio *Isaiæ* Prophetia, idemque de Lege, & aliorum Prophetarum Libris, omnibusque Scripturæ Sacræ partibus credere par est. Nullus tandem Hebræorum admirabilis hujus restitutionis Librorum Sacrorum ab *Esdra* factæ meminit.

Probatur secunda pars testimonio *Josephi* Lib. 1. *Contra Appionem*, scribentis, Judæorum morem hunc fuisse, ut si quæ ingruerent bella, pace demum composita Sacri Codices a superstitibus Sacerdotibus recognoscerentur, relegerentur, ac renovarentur, nec unicuique de rebus sacris Scripta in vulgus edere jus & fas esset, sed Prophetis tantum. Probabile igitur ac verisimillimum est, post Babylonica bella, diuturnamque Captivitatem, Sacros Codices recognitos, emendatos, instauratos fuisse opera Sacerdotum, qualis fuit *Esdras* Scriba Doctissimus in Lege Dei.

Accedit Patrum Auctoritas, *S. Irenæi* Libro 3. Cap. 25. ubi enim de Versione Scripturæ Sacræ a septuaginta Senioribus divino afflatu facta sermonem fecit, subdit: *Non esse mirabile Deum hoc in eis operatum, quando in ea Captivitate Populi, quæ facta est a Nabuchodonosore, corruptis Scripturis; & post septuaginta annos Judæis descendentibus in regionem suam, & post deinde temporibus Artaxerxis Persarum Regis, inspiravit Esdræ Sacerdoti Tribus Levi, præteritorum Prophetarum omnes rememorare sermones, & restituere Populo eam Legem, quæ data esset per Moysen.* Eum locum inseruit *Eusebius* Lib. 5. Historiæ suæ Ecclesiasticæ, Cap. 8. ex *Valesii* Versione: *Neque vero mirandum est id a Deo præstitum fuisse, cum in Captivitate Populi, quæ*

sub

sub Nobuchodonosore contigit, corruptis Scripturis, ac post septuaginta demum annos regressis in Patriam Judæis, Artaxerxis Persarum Regis temporibus, Esdram Sacerdotem de Tribu Levi afflatu sua Deus impulerit, ut omnes veterum Prophetarum Libros denuo componeret, Legemque ministerio Moysis latam Populo restitueret. Denuo componere, *S. Irenæi* sensu, nihil aliud est quam recognoscere, digerere, emendare, alioqui Scripturas non solum corruptas, sed plane abolitas tempore Babylonicæ Captivitatis dixisset.

Tertulliani, Lib. 1. *de Cultu Feminarum*, Cap. 3. *Hierosolymis*, inquit, *Babylonia expugnatione deletis, omne Instrumentum Judaicæ Literaturæ per Esdram constat restauratum.*

S. Hilarii Præfatione in Psalmos, Collectionem quidem Psalmorum in unum Librum, non abolitorum novam compositionem, & reparationem ex integro *Esdræ* tribuentis.

Auctoris Synopseos Scripturæ Sacræ inter *S. Athanasii* Opera editæ. *Narratur*, inquit, *& hoc de Esdra, quod cum Libri quinque per injuriam Populi ac diuturnam Captivitatem periissent, ipse illos, cum vir esset honesti studiosus, industrius, & lector, apud se omnes custodiverit, & tandem protulerit, omnibusque tradiderit, atque ita servaverit.* Et infra: *Esdras omnes* Psalmos *a quibuscumque dictos uno complexus est Libro.*

S. Joannis Chrysostomi Homilia 8. in Epistolam ad Hebræos. *Videte usque ab ipso exordio initio, ut Dei discatis benignitatem & clementiam. Mosem inspiravit, tabulas insculpsit, quadraginta dies eum tenuit in Monte, & rursus totidem ut daret Legem. Postea misit Prophetas mala perpessos innumerabilia. Irruit bellum, omnes sustulerunt, consciderunt, exustæ fuerunt tabulæ: Alium rursum virum inspiravit admirabilem, ut eas exponeret, Esdram, & fecit ut componerentur ex reliquiis.* Sacræ Scripturæ reliquias *Esdram* digessisse, & in unum corpus composuisse significat *S. Joannes Chrisostomus*, non ex integro reparasse.

Hoc sensu *S. Hieronymus* vocat *Esdram* Pentateuchi restauratorem Libro adversus Helvidium. *Sive*, inquit, *Mosen dicere volueris Auctorem Pentateuchi, sive Esdram ejusdem instauratorem Operis, non recuso.* Cum *Esdras* Codices Sacros emendaverit, in ordinem redegerit, & adhibitis novis characteribus, Assyriis scilicet, quibus Populus assuetus erat (veteribus Characteribus Samaritanis relictis) Codices quasi novos conscripserit, *Legis instaurator a S. Hieronymo* non immerito dicitur.

Objicitur *Clementis Alexandrini* testimonium Libro 1. *Stromatum* dicentis: *In Captivitate Regis Nabuchodonosor, cum interiissent Scripturæ tempore Artaxerxis Persarum Regis, inspiratus Esdras Levites, qui factus fuerat Sacerdos, prophetavit, omnes veteres rursus Scripturas renovans.*

Item *Theodoreti* Præfatione in Psalmos, dicentis: *Esdram Sacrorum Voluminum memoriam renovasse.*

Respondetur, *Clementem Alexandrinum* veterum Scripturarum renovationem *Esdræ* tribuere, quod illas recognoverit, & emendaverit, cum interiissent, id est, a pristina puritate & integritate excidissent; earumque maxima ex parte detrita essent, dissipata, & corrupta Exemplaria, paucis exceptis, quæ apud Sacerdotes aut Prophetas conservata fuerant. Id paulo superius significat *Clemens Alexandrinus* his verbis: *Zorobabel cum Esdra rediit in Patriam, per quem facta Populi redemptio, & divinitus inspiratorum Eloquiorum recensio, & renovatio.*

Clarius *Theodoretus*, ubi de 70. Interpretum Versione sermonem fecit: *Annis* (inquit) *ante Interpretationem istam centum & quinquaginta, Mirabilis Esdras cœlestis gratiæ plenus, Sacros Libros descripsit, qui partim per Judæorum incuriam, partim vero per impietatem Babyloniorum dudum fuerant depravati. Quod si & hic Spiritu Sancto afflatus horum Voluminum memoriam renovavit, & illi non sine divino afflatu eadem in Græcum sermonem consensione maxima converterant, atque inter cætera etiam Inscriptiones interpretati sunt: Regem equidem nimiæ temeritatis, & confidentiæ plenum arbitror falsas illas affirmare, & cogitationes nostras Sancti Spiritus efficientia sapientiores ducere.*

Objiciuntur verba *S. Basilii* in Epistola ad *Chilonem*, ubi de Terra Sancta sic loquitur: *Hic sita est campestris planities, in quam seorsim a cæteris cum se Esdras submovisset, Libros Scripturæ divinitus inspiratæ omnes ex Dei mandato ad communem omnium usum eructavit & exprompsit.*

Respondetur, *S. Basilium* in illa fuisse sententia, quod *Esdras* omnes Scripturæ Sacræ Libros ex integro reparaverit, divinoque Spiritu afflatus memoriter dictaverit; sed ab Auctore Apocrypho Lib. 4. *Esdræ* deceptus est & ipse, & si qui alii ex antiquis, eidem sententiæ adhæserunt, ut *Leontius* Libro *de Sectis*, *Actione* 2. Sic enim habet Auctor ille *Apocryphus Cap. 14. sive *Esdras* personatus: *Lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ a te facta sunt, vel quæ incipient opera. Si enim inveni in te gratiam, immitte in me Spiritum Sanctum, & scribam omne quod factum est in sæculo ab initio, quæ erant in Lege tua scripta, ut possint homines invenire semitam, & qui voluerint vivere in novissimis, vivant. Et respondit ad me, & dixit: Vadens congrega Populum, & dices ad eos, ut non quærant te diebus quadraginta. Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendum velociter. Et venias huc, & ego accendam in te lucernam intellectus, quæ non extinguetur, quoadusque finiantur quæ incipies scribere . . . Et accepi quinque viros, sicut mandavit mihi, & profecti sumus in campum, & mansimus ibi. Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocavit me dicens: Esdra, aperi os tuum, & bibe quod te potavero. Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: Color autem ejus ut ignis similis. Et accepi, & bibi: Et in eo cum bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increscebat sapientia. Nam spiritus meus conservabatur memoria. Et apertum est os meum, & non est clausum amplius. Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserunt quæ dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant. Nocte autem manducabant panem. Ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam. Scripti sunt autem per quadraginta dies Libri ducenti quatuor.*

ARTICULUS II.

Utrum Esdras Auctor fuerit Hebraicæ Punctationis, & Masoræ?

DE Punctatione Hebraica, & Masora quædam breviter delibanda sunt, & ex Virorum Linguæ Hebraicæ peritissimorum, ac Eruditionis Rabbinicæ laude præstantium editis eo de argumento Operibus veluti deflorandа.

Punctorum vocalium & Accentuum originem alii ad *Mosem* referunt: Alii ad *Esdram* & Synagogam Magnam: Alii ad Masorethas Tiberienses, qui circa quingentesimum, vel etiam post octingentesimum ab ortu Christi Salvatoris annum ea adinvenerunt, & Sacro Textui apposuerunt. Hoc argumentum cum multi attigerint, exhausere certe *Ludovicus Capellus* Libro *de Punctationis Arcano Revelato*, & *Joannes Morinus* Lib. 2. *Exercit. de Hebræi Græcique Textus sinceritate*.

Masora est Sacra Hebræorum Critica, qua scriptionis & lectionis varietas per totam Scripturam traditur; quoties, quo loco, & qua forma quæque dictio in Textu Hebræo invenitur; inventa, ut genuina *lectio* ab omni corruptione & mutatione immunis servetur. Masora itaque posita est in Annotationibus Criticis circa Textum Hebræum, & versatur circa Versus, Voces, Literas, Puncta vocalia, & Accentus. Circa Versus, numerarunt Masorethæ singulos Versus, uniuscujusque Libri, & uniuscujusque Sectionis majoris Legis, nec tantum Pentateuchi, sed & totius Textus Hebraici: Numerumque ad finem cujusque Sectionis vel Libri annotarunt, primo literis numeralibus; tum nomine aliquo symbolico, ex cujus literis idem numerus exurgit. Deinde Versum medium singulorum Librorum annotarunt. In Versibus etiam quædam observarunt de numero vocum & literarum ex quibus constant, & alia, quorum exempla legi possunt apud *Buxtorfium in Tiberiade*. Finis Masoretharum in his observationibus fuit, ne quis fraude vel negligentia Versum aliquem detruncaret, vel audacter adderet. Circa Voces, annotarunt 1. Varias Codicum Lectiones, aliaque, quæ sub nomine *Keri* & *Ketib* comprehenduntur; cum vox scilicet aliter in Textu scribitur, aliter in Margine legenda notatur: Unde Puncta, quæ voci marginali propria sunt, voci textuali adscribuntur. *Keri* & *Ketib* versantur vel circa dictiones integras, vel circa literas. Quæ circa dictiones integras versantur, oriuntur vel ex vocum omissione, additione, compositione, vel permutatione. Quædam igitur hujusmodi Notarum Criticarum sunt circa voces quæ leguntur & non scribuntur, vel quæ scribuntur & non leguntur. Secundo, quædam conjunctim scribuntur in Textu, ac si essent vox una, quas divisim legendas esse monet *Keri* marginale. Quædam e contra divisim scribuntur,

sed conjunctim leguntur. Tertio, quædam sunt voces, pro quibus, quia obscœnæ videbantur, alias substituerunt Rabbini in margine legendas, magis castas & honestas. Notæ Criticæ quæ circa literas versantur, vel sunt ex literarum omissione, vel transpositione, vel permutatione: Et versantur vel circa literas radicales, vel serviles. De his legendi *Capellus* in Critica Sacra, *Buxtorfius* in Tiberiade, *Morinus* in Exercitationibus Biblicis, *Waltonus* Prolegomeno 8. in Biblia Polyglotta, & alii. Notarunt præterea Masorethæ voces quasdam plene, vel defective scriptas. Plene dicuntur cum literæ *Vau* & *Jod* quiescentes exprimuntur, ubi non semper exprimi solent; vel cum *He* paragogicum additur personæ secundæ præteriti, & ejus affixo. Defective, cum voces scribuntur sine literis *Jod*, *Vau*, *Aleph* quiescentibus, vel *He* finali, licet communiter cum iis scribi soleant. Quędam etiam notarunt circa vocum situm, vel locum, respectu initii, medii, vel finis alicujus Versus. Verborum insuper quorundam structuram notarunt, cum verbum aliquod certo cum nomine, aut certa cum prępositione peculiariter jungitur, vel cum literis servilibus extra communem usum. Numerarunt & voces quasdam, quoties in Bibliis inveniuntur: Item voces quæ superne uno vel pluribus punctis notantur: Quæ quidem puncta non sunt vocalium notæ, sed Mysteriorum quorumdam significandorum gratia apposita esse volunt, quæ Legis Oralis pars erant. Circa literas viginti duas Alphabeti notarunt Masorethæ quædam spectantia quantitatem, situm, numerum: Scilicet, quę majusculæ quæ minusculæ, quæ quasi suspensæ supra reliquas in eadem linea, quæ inversę, quæ mediæ in quolibet Libro: Quot literæ in singulis Libris occurrant, quot ex quinque finalibus; quot in omnibus Libris Veteris Testamenti. De quibus omnibus *Elias Levita*, & *Buxtorfius* fuse tractarunt, aliique ipsos secuti, & hisce minutiis Rabbinicis delectati. Circa vocales, earumque punctationem, & accentuum notas operam etiam collocarunt Masorethæ. Imprimis enim Textum Hebræum punctarunt secundum lectionem receptam, & ad ipsorum tempora conservatam: Unde facilior lectio, & Textus corruptioni minus obnoxius redditur. Posteriores Masorethæ (neque enim Masoreticæ Notę omnes eorumdem hominum, aut ejusdem temporis sunt) adnotarunt plurima circa rectam lectionem Vocalium, & irregularem punctationem, ne quis eas mendosas suspicatus, mutare tentaret. Voces etiam plurimas hoc vel illo modo punctatas numerarunt. Rabbinicæ illius Criticæ partem faciunt spatiola quędam vacua, quibus Textum esse mutilum significarunt Masorethę, adeoque verba aliqua supplenda, ut sensus perfectus sit. Ad Masoram quoque pertinet *Tikkun Sopherim*, id est, *Correctio Scribarum*. Octodecim hujusmodi Correctiones vulgo recensentur, quæ revera varię sunt lectiones a Judęorum Magistris observatæ. His adde *Itur Sopherim*, id est, *Refectionem Scribarum*, qui literam *Vau* ex quinque vocibus resecandam observant. Masoram *Sepem Legis* Hebręorum Magistri nuncuparunt, ut testatur *Elias Levita* Pręfatione 3. Masorę Auctorem quidam ex Hebręis *Moysen* faciunt, quod prorsus ineptum est, cum Masora Notas Criticas in Libros omnes Veteris Testamenti complectatur, quorum pars maxima posterior est *Moyse*. Alii Masoram *Esdrę* & Synagogę Magnę tribuunt. Alii Tiberiensibus Magistris.

PROPOSITIO I.

Puncta vocalia & Accentus nec Moysem, nec Esdram Auctorem agnoscunt, sed Masorethas Tiberienses.

PRobatur prima pars: Samaritanis Characteres iidem fuere cum antiquis Hebræis ante Captivitatem, teste *S. Hieronymo* in Prologo Galeato: *Samaritani*, inquit, *Pentateuchum Moysis totidem literis scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepante. Certumque est Esdram Scribam, Legisque Doctorem, post captam Hierosolymam, & instaurationem Templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc utimur: Cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint.* Quod confirmat Commentariis in Caput 9. *Ezechielis*, & in Cap. 3. Epistolę ad *Galatas*. Itemque ante *S. Hieronymum* affirmaverat *Eusebius Cæsariensis* in Chronico ad annum Mundi quater millesimum septingentesimum quadragesimum. Atqui Samaritani Puncta vocalia nulla habent; nec in Libris ipsorum Manuscriptis, aut antiquis eorum Siclis a Regibus Israelis percussis ulla extant Punctorum vocalium vestigia. Trium enim literarum ope, quas *Matres Lectionis* vocant, quæque antiquitus pro vocalibus habitæ sunt, Libros suos Sacros legerunt, hodieque legunt. Igitur nec Sacro Textui Puncta olim affixerant in sacris Hebræorum Libris: adeoque illorum origo non est ad Moysem referenda.

Confirmatur, atque probatur altera pars ex more & usu Judæorum ab omni retro antiquitate in eorum Synagogis observato publice prælegendi Scripturam Sacram ex Voluminibus, quæ sine Punctis, Accentibus, & Versuum distinctionibus exarata sunt. Hæc autem Volumina ipsum Mosis Autographum referre volunt, quod Punctis & Accentibus destitutum erat, necnon Versuum distinctionibus. Quod Rabbinorum testimoniis probat *Buxtorfius* Libro *De Punctorum Antiquitate*. At si *Moyses*, vel *Esdras*, & Viri Synagogæ Magnæ, quos inter erant novissimi Prophetarum, Puncta Sacro Textui affixissent, Judæi Punctationem maxima religione retinuissent, in illis saltem Voluminibus, quæ in Synagogis palam ac solemniter præleguntur, nec profana ducerent Volumina Punctis insignita.

Probatur secundo ex antiquis Scriptoribus Thalmudicis & Cabalisticis. In toto enim Thalmude, tam in *Mischna* quam in *Gemara*, nulla Punctorum vel Accentuum mentio occurrit, data sæpius occasione, cum nempe controversia erat de vocabuli alicujus lectione, quod Punctis destitutum varie legi poterat. Sed quoties lectorem variæ lectionis admonent, ajunt: *Ne legas sic, sed sic*, nihil omnino de Punctis locuti: Quod argumento est Puncta necdum inventa fuisse. Legitur etiam in Tractatu Thalmudico *Bava Bathra*, Cap. 2. *Joab* interfecisse Præceptorem suum, quod docuisset illum legere *Deuteronom.* 20. 19. *Zacher*, *Masculum*, pro *Zecher*, *Memoriam*, ubi habetur, *Delebis marem Amalech.* At si puncta Hebraico Textui affixa fuissent, nulla *Joabo* aut ejus Præceptori errandi causa fuisset: Siquidem novissent *Zecher* cum duplici Segol *Memoriam*, *Zacher* cum duplici Camets marem significare. Simile quid de *Saule* refert *S. Hieronymus* in cap. 26. *Isaiæ*, observatque, ipsum vocis ambiguitate deceptum, quando adversus Amalecitas pugnavit, omne masculinum eorum interfecisse, cum Deus præcepisset, ut omnis memoria Amalec deleretur, & pro memoria masculos interpretatum esse, non tam errore, quam prædæ seductum cupidine. Cabalistæ etiam veteres, qui per literarum permutationem, Gamatriam, & Notaricon mysticas Scripturæ expositiones, sive (ut verius dicam) ineptas plerumque expositiones tradiderunt, ante Thalmudis Editionem, illas ex solis Alphabeti literis sive consonis, non ex Punctis vocalibus derivarunt: Quod argumento est Puncta ipsis ignota fuisse; aut certa a *Moyse*, aut *Esdra* inventa non existimasse.

Probatur tertio ex *Keri* & *Ketib*, quæ marginibus Bibliorum Hebraicorum sunt adscripta. Hæc enim circa literas dumtaxat sive consonantes versantur, nullatenus circa Puncta vocalia vel Accentus: Cum tamen in his & proclivior sit scribarum error, & major lectionum varietas oriri possit.

Probatur quarto ex antiquis Versionibus, Græca τῶν Septuaginta, Chaldaica Paraphrasi, Syriaca, &c. ex quarum dissensione perspicuum est, illarum Auctores ob quarumdam vocum ambiguitatem aliter interpretatos esse, quam hodie in punctatis Codicibus legimus. At si a *Moyse*, vel *Esdra*, & Synagogæ Magnæ Viris puncta sacro Textui adscripta fuissent, nulla fuisset vocum ambiguitas, nec aliter prisci illi Interpretes legissent, quam nos hodieque legimus. Puncta itaque nec *Moysem*, nec *Esdram* Auctores habent.

Probatur quinto ex summo veterum Ecclesiæ Patrum, præsertimque *Origenis* & *S. Hieronymi* Hebraicæ Linguæ peritissimorum de vocalibus Punctis & Accentibus silentio, *S. Hieronymo* ignota prorsus fuisse, ex multis Operum ejus locis colligitur, scilicet Commentario in Cap. 9. Jeremiæ. *Verbum Hebraicum*, inquit, *quod tribus literis scribitur*, *DBR*, (*Vocales enim in medio non habent, sed pro consequentia & legentis arbitrio legunt*) *si legatur Dabar, sermonem significat, si Deber, mortem, si Daber, loquere. Unde Septuaginta & Theodotion junxerunt illud præterito Capitulo, ut dicerent, Disperdent parvulos de foris, juvenes de plateis, morte: Aquila vero & Symmachus transtulerunt* λάλησον, *loquere: ut imperet Deus Prophetæ loqui quæ sequuntur: Hæc dicit Dominus &c.* Quod in Cap. 9. *Isaiæ*, Vers. 8. & in 3. *Habacuc* Vers. 5. repetit. Positis autem Punctis omnis prorsus ambiguitas tollitur. Nam, *Dabar* cum duplici *Camets*, significat *verbum*; si vero cum duplici Segol scribatur, *Deber*, significat *mortem* vel *pestem*: si cum *Patach* & *Tsere* scribatur *Daber*, significat loque-

loquere. Et in Cap. 9. *Isaiæ*, in Jeremiæ 3. Traditionibus Hebraicis in Genesim ad Cap. 38. & Epistola 125. ad *Damasum* Quæstione 2. ait, Omnem Judæam conclamare, & Synagogarum consonate universa subsellia, *Quod idem sermo, & eisdem literis scriptus, diversas apud eos & voces & intelligentias habeat*. Verbi gratia, eamdem vocem scriptam quatuor iisdem literis *Res*, *Ain*, *Jod*, *Mem*, *Pastores* & *Amatores* significare; Sed legi *Roim* cum Pastores, *Reim* cum Amatores significat. At positis Punctis, nullus est ambiguitati locus, idemque verbum uno dumtaxat modo legi potest. Itaque ante *S. Hieronymum*, & ejus ætata, nulla erant in Hebræo Puncta vocalia.

Confirmatur ex ejusdem Sancti Doctoris Epistola 126. ad *Evagrium* scribente: *Nec refert utrum Salem an Salim nominetur, cum vocalibus in media literis perraro utantur Hebræi; & pro voluntate lectorum, atque varietate regionum, eadem verba diversis sonis atque accentibus proferantur*. Cum igitur Hebraica vocabula Punctis vocalibus ad certam & definitam significationem contrahantur, eisque positis lectio & pronuntiatio ex lectoris arbitrio non pendeat; evidens est Puncta vocalia *S. Hieronymi* ætate Hebræis incognita penitus fuisse.

Probatur sexto ex aliarum Linguarum Orientalium comparatione, quibus maxima cum Hebraica affinitas est, quæ tamen Puncta & Accentus olim non habuerunt, sed recens accepere: aut etiamnum Punctis & Accentibus carent: Quales sunt Samaritana, Chaldaica, Syriaca, Arabica. Samaritani nulla Puncta vocalia ad hanc diem habent. Chaldaicas Paraphrases antiquissimas Punctis caruisse, ex literis superfluis post punctationem relictis colligit *Ludovicus de Dieu* Lib. 1. Comparationis trium Linguarum, Cap. 8. Idemque ante ipsum ostendit *Bmnerfius* Grammaticæ Syriacæ & Chaldaicæ Libro 1. Cap. 1. Syros Puncta initio non habuisse, postea ad facilitatem lectionis, vel ad ambiguitatem tollendam, punctum unicum adhibuisse, quod pro vario situ infra vel supra literam vocales distinguabat; figuras vero quibus nunc utuntur, ipsos a Græcis mutuatos fuisse, testis est *Andreas Masius*. Arabes olim Puncta vocalia non habuisse, nullos etiamnum Accentus habere: Post conscriptum Alcoranum, a Muhammedanis, qui Linguam hanc excoluerunt, Puncta vocalia invecta fuisse, testantur Viri hujus Linguæ peritissimi, & inter alios *Golius*, & *Erpenius*. Cum itaque in hujusmodi Linguis Hebraicæ cognatis Puncta recens usurpata sint, nec fuerint literis coæva; idem de Hebræa sentire par est.

Probatur tertia pars Propositionis, Punctorum scilicet inventionem & usum ad Masorethas Tiberienses esse referendum, testimonio Rabbinorum, quibus hac in re fides non videtur deroganda, scilicet *Aben-Ezra*, Libro Elegantiarum dicentis: *Sapientes Tiberiadis pro norma & canone lectionis habendi sunt, quia ab iis sunt Masorethæ, a quibus rectam Punctationem accepimus*. Idem asserunt *R. D. Kimchi*, & *R. Jehuda Levita*, & *Elias Levita* in Libro *De Masora*. Idem censet *Mercerus* in Genesis Caput 16. *Lindanus* Episcopus Ruremondensis Libro 1. De optimo genere Scripturas interpretandi; *Genebrardus* in Epistola ad Lectorem præfixa Commentariis ejus in Psalmos, *Joannes Quinquarboreus* initio Grammaticæ, *Joannes Morinus* Libro 2. *Exercitatione* 12. *De Hebræi Græcique Textus Sinceritate*, & sequentibus, ubi fuse probat, Puncta vocalia post Thalmudis obsignationem & Editionem inventa, & Sacro Textui affixa fuisse a Tiberiensibus Masorethis posterioribus, post annum Christi quadragesimum & octingentesimum; & ante postremam Librorum Sacrorum Judæis Babyloniis & Occidentalibus recensionem, quæ sub nominibus *R. Aser* Occidentalis, & *R. Ben Nephtali* Babylonii vulgo prædicatur, nullum Punctorum vestigium in Hebræorum Codicibus occurrere. Istam autem recensionem circa annum Christi quadragesimum & octingentesimum factam. Punctationem Masorethis Tiberiensibus pariter tribuunt Protestantium Doctissimi, *Munsterus* Grammaticæ pag. 17. *Drusius* Libro De recta Pronuntiatione Linguæ Sanctæ, Cap. 4. *Ludovicus Capellus* Libro De Punctationis Arcano Revelato, *Uvaltonus* Prolegom. 3. in Biblia Polyglotta.

Objiciunt primo adversæ sententiæ Patroni Christi Servatoris Oraculum Matth. 5. 18. *Amen dico vobis donec transeat Cœlum & Terra, jota unum, aut unus apex non præteribit a Lege, donec omnia fiant*. Pro apice in Græco Textu habetur κεραία, quæ vox Punctum significat. Cum itaque id adagium, *Jota unum, aut unus apex*, ex scribendi ratione, quæ tum vigebat, originem duxisse videatur; sequitur jam tum in Lingua Hebraica Puncta vocalia in usu fuisse; adeoque vel Textui Legis esse coæva, & a *Moyse* affixa, vel certe ab *Esdra* Numinis afflatu addita.

Respondetur, Apicis nomine Punctum vocale eo loci non significari, sed literæ quantumvis minimæ particulam. Sensus itaque est, Cœlum & Terram potius interitura, quam ullus Legis apex collabatur, & vel literæ *Jod* quæ in Hebræorum Alphabeto minima est particula e Lege excidat, & quæ in ea prædicta sunt non impleantur. Hanc Responsionem *Grotii* Annotatio confirmabit in illum *S. Matthæi* locum „ κεραίας nomen (inquit) ad Puncta vocalia a quibusdam trahitur, sed idem est quod *apex* Latine. *Apices literarum*, ipsos literarum ductus aut partes dixit *Gellius*, & hinc nata translatio, *de Juris apicibus disputare*. Etiam *Aristides* de Græcorum Legibus dixit νόμου κεραίαν, *Legis apicem*. In Glossis veteribus, *Apex*, κεραία γράμματος ἄκρον. Sed & apud *Plutarchum*, *Dionem Chrysostomum*, *Philonem Judæum*, *Clementem Alexandrinum*, & in Pseudo-Sibyllinis, erat vox κεραία eo sensu. Apice literam *Resch* a *Daleth* differre dixit *S. Hieronymus*. Addit *Grotius*, Libros veteres, etiam post *Esdram*, sine Punctis vocalibus scribi solitos, adeo perspicuis argumentis a Viris harum rerum doctissimis demonstratum est, ut id amplius inficiari non nisi pertinacium sit.

Objiciunt secundo: Lingua prorsus omnis consonis & vocalibus constat. Vocales enim sunt quasi dictionum animæ, sine quibus vox articulata proferri non potest. Linguæ igitur Hebraicæ coæva fuerunt Puncta vocalia, ipsique *Moysis* Exemplari indita.

Respondetur, Suas quidem vocales Hebræos ab ipsius Linguæ origine, sicut & Gentes reliquas habuisse, *Aleph*, *Jod*, *Ain*, *Vau*, quæ hodie pro consonis tantum habentur, olim pro vocabulis usurpatas fuisse. Id ex *Josepho* probari Lib. 6. *De Bello Judaico*, ubi literas quibus Nomen Dei Tetragrammaton laminæ aureæ inscriptum erat in ornatu Summi Pontificis, vocat *Elementa quatuor vocalia*. Id ex *Origene* confirmari, qui Textum Hebræum Græcis Characteribus in Hexaplis descripsit, nec tamen novas vocales sibi finxit, ut absentes vocales in Hebraicis dictionibus exprimeret. In Codice MS. Barberino, ex quo variantes Lectiones Prophetarum Minorum descripsit *Uvaltonus* Tomo ultimo Bibliorum Polyglottorum, extare specimina quædam ex *Origenis* Hexaplis annotata, *Aleph* per α, *Jod* per ι, & interdum per η, *Ain* per α & ε, *Vau* per ο & ου, sive υ ab *Origene* fuisse expressa, adeoque vim istarum vocalium apud Hebræos habuisse. Idem ex *S. Hieronymo* confirmari fateor Epist. 145. docent pro *Hosianna* dici *Hosanna*, media vocali elisa, quia ab *Aleph* excluditur *Jod*: Et Epist. 126. ad *Evagrium*, ubi referre negat, utrum dicamus *Salim* quod scribitur cum Jod; an *Salem*, quod scribitur sine Jod: Et causam hanc addit, quod vocalibus in medio literis raro utantur Judæi, & pro voluntate lectorum atque varietate Regionum, eadem verba diversis sonis atque accentibus proferantur. At inde perperam colligitur, quod Hebræi Puncta vocalia *S. Hieronymi*, vel *Origenis*, multo minus *Esdra* aut *Moysis* temporibus habuerint. Punctorum itaque vocalium notis & figuris non adscriptis Textus Hebræus legebatur, quamvis ipsa pronuntiatione vocales exprimerentur.

Objiciunt tertio, Non esse verisimile quod Deus Scripturæ Sacræ sensum prorsus incertum & obscurum reliquerit: sublatis autem Punctis, quæ dictionem alias ambiguam determinant, sensum Scripturæ incertum esse & obscurum: Quamobrem probabilius esse Puncta fuisse a *Moyse*, vel certe ab *Esdra* Sacro Textui affixa.

Respondetur. Ex Codicibus non punctatis certum sensum non minus elici, quam ex iis qui Punctis insigniti sunt. Dictiones quippe, quæ absque Punctis vocalibus, & secundum seipsas spectatæ ambiguæ sunt, & variis lectionibus obnoxiæ, certum & determinatum sensum in contextu habere, a quo in lectione discedere non licet. Hunc autem sensum ab antecedentibus & consequentibus determinari: usu autem & traditione innotescere. Ecclesiæ judicio declarari; collatione cum antiquissimis & optimæ notæ Codicibus, iis præsertim quibus veteres Ecclesiæ Patres usi sunt, & antiquis Versionibus ab Ecclesiæ probatis plurimum illustrari.

Objiciunt quarto, Samaritanos Codices olim Puncta vocalia habuisse, adeoque & Hebræos: cum eorum Libri Sacri ante *Esdra* tempora Samaritanis literis scripti essent.

Antecedens probant ex *S. Hieronymi* Prooemio in Libro Regum, seu Prologo Galeato, dicentis: *Samaritani*

tani

*ritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scripti-
tent, figuris tantum & apicibus discrepantes.*

Respondetur, Apicem eo loci apud *S. Hieronymum* vocale Punctum non significare, sed literarum ductum, & minutulas differentias. Vult igitur S. Doctor eamdem esse Hebræarum & Samaritanarum literarum potestatem, paremque numerum, sed figuras earum esse diversas, & quæ figuris penitus non differunt, minutis tamen quibusdam formulis & literarum ductibus distingui. Nihil aliud *S. Hieronymum* apicis nomine intellexisse, colligitur ex ejus Commentario in *Abdiam* Prophetam. *Judei*, inquit, *frustra somniant, contra Urbem Romam, Regnumque Romanum hanc fieri Prophetiam: Et illud quod in Esaie scriptum est*: Onus Duma, *paululum litera apice commutato, pro* Daleth *legi posse* Resch, *& sonare Romam: Vau quippe litera & pro, u, & pro, o, eorum Lingua accipitur*. Ibi certe apicis nomine Punctum vocale non significari perspicuum est. Ex eo etiam loco confirmatur ignota fuisse *S. Hieronymo* Puncta vocalia. Quidni enim observasset, si tunc in usu fuissent apud Hebræos, duplex esse *Vau*, scilicet *Vau Cholem* quod sonat, *o*, & *Vau Schurek*, quod sonat *u*: Hanc esse literarum quiescentium naturam, ut sileant vocali præcedente pronuntiata: *Vau* pronuntiari, u, si punctulus in medio ejus affigatur: pronuntiari o, si punctulus ipsi superscribatur! Putas hęc prætermissurum fuisse Patrem Hebraicæ Linguæ peritissimum, & maxime Criticum, si quis tunc fuisset Punctorum usus? Denique verisimile non est, Samaritanos olim Puncta vocalia habuisse, cum nulla nunc habeant, etsi lingua eorum jam prorsus extincta, magis illis utilia vel necessaria videri possint.

Objiciunt quinto, Puncta vocalia *S. Hieronymo* non fuisse incognita: Siquidem in ipsius Operibus quædam loca deprehenduntur, in quibus notat aliter legi in Hebræo, quam interpretati sint Septuaginta Seniores. Sed illa diversitas est tantum ratione punctorum & diversæ lectionis, non literarum, aut dictionum: Codicem igitur punctis vocalibus insignitum *S. Hieronymus* habuit, Nam cum literæ & dictiones eædem fuerint in *S. Hieronymi* Codice, quæ in Codicibus Septuaginta Interpretum, diversitas in Hebræo Textu esse non potuit, nisi ratione punctorum, quę Codici *Hieronymiano* erant adscripta. Exempli causa ait Libro Traditionum Hebraicarum in Genesim, ad Cap. 47. Versum ultimum, ubi scribitur: *Adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput. Septuaginta transtulerunt: Et adoravit Israel super summitatem virgæ ejus*: *Cum* (inquit S. Hieronymus) *in Hebræo multo aliter legatur*. Similia loca annotant, *Genesis* 17. 15. 38. 12. Ad *Exodi*, Cap. 13. Vers. 18. Epist. 125. ad Damasum quęst. 2. Item ad *Psalm.* 89. Vers. 8. 12. & 15. Epist. 139. ad Cyprianum. Item Commentar. In *Isaiæ* Cap. 2. Vers. 22. & Cap. 5. Vers. 9. Et in Cap. 3. *Habacuc* Vers. 4. Sublatis punctis, eædem erant in Codicibus *S. Hieronymi* & *Lxx* Septuaginta, dictiones, & eodem modo scriptæ. Nulla itaque differentia inter utrosque esse potuit, nisi ratione punctorum.

Respondetur, Diversitatem illam a *S. Hieronymo* inter Hebræum Textum & Versionem Septuaginta Interpretum observatam, in puncta non esse refundendam, quæ nulla in Hebręo Textu fuerunt, neque illorum, neque ipsius *S. Hieronymi* ætate; sed in earumdem ambiguitatem dictionum, ancipitemque significationem, quæ appositis punctis ipsam determinantibus sublata fuisset. Lectionem autem suam ac interpretationem his in locis Hebræo Textui convenientiorem esse quam lectionem 70. Interpretum, eorumque Versionem existimavit *S. Hieronymus* ex serie contextus, comparatione cum locis parallelis, & ex antiquis Versionibus *Aquilæ*, *Symmachi*, *Theodotionis*, &c. Si punctatum Codicem *S. Hieronymus* habuisset, aut ipsius ætate puncta Hebraico Textui affixa fuissent, monuisset identidem varietatem illam in punctorum diversitatem esse refundendam: Nec dixisset, *Traditionibus Hebraicis in Genesim* ad Cap. 47. *Causam, cur Septuaginta Interpretes idem verbum aliter reddiderunt, nescio: Hoc unum audacter dico, quod ipsum verbum* Mitta, *quod hic in lectulum transtulerunt, supra &c. virgam potius quam lectulum nominaverunt*. Causam certe *S. Hieronymus* scivisset, si puncta in usu fuissent; nimirum diversam punctorum Inscriptionem Septuaginta Senioribus occasionem dedisse idem verbum aliter & aliter interpretandi. *Mitta* autem legit *S. Hieronymus*, quod *lectum* significat, *Matte* Septuaginta, quod *virgam* vel *sceptrum*. Primam ille censuit anteponendam lectionem, quod suo tempore ita passim ab omnibus legeretur, sicque vertissent *Aquila* & *Symmachus*: Ille, *Adoravit Israel ad caput lecti*, Προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ κεφαλὴν τῆς κλίνης; Iste: *Super summitatem lecti* ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς κλίνης. Unde & S. Hieronymus vertere non dubitavit, *Adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput*. Cum *S. Hieronymo* censet Chaldæus Paraphrastes. Versionem tamen 70. Interpretum rectam etiam esse certissimum est, cum hunc locum juxta eam laudet Apostolus *Hebr.* 11. 21. ubi ait: *Fide Jacob, moriens, singulos filiorum Joseph benedixit, & adoravit fastigium virgæ ejus*. Sensum igitur utrumque Spiritus Sancti esse minime dubium est: Imo hæc forte ratio est (inquit *Bonfrerius*) cur Deus Scripturam Sacram olim ea lingua & literis scribi voluerit, quibus in scriptione deessent puncta, ut sensuum diversitas ea diversorum punctorum appositione nasci possit, qui simul a Spiritu Sancto intenderentur.

In iisdem Traditionibus Hebraicis ad Genesis 17. 15. ubi Septuaginta transtulerunt, *Non vocabitur uxor tua*: Notat *S. Hieronymus*, In Hebræo haberi: *Non vocabis nomen ejus Sarai* &c. Quæ tamen ejus Annotatio punctorum antiquitatem non probat. Imo si tunc puncta inventa fuissent & Codicibus Hebræis adscripta, diversas esse dictiones, utpote variis punctis notatas, monuisset, eam quæ significat, *Vocabitur*, & quę *Vocabis*. Sublatis quidem punctis, utroque modo legi poterat; sed cum *Aquila*, cæterique Interpretes vertissent, *Vocabis*, in illorum interpretatione *S. Hieronymus* acquievit, & in Hebræo haberi simpliciter dixit, quod illi reddiderant, ad grammaticales minutias non attendens, neque cogitans eandem vocem varie legi & pronuntiari posse.

In eodem Libro ad Capitis 38. Vers. 12. notat S. Hieronymus: *Pro Pastores, Amicus legitur*. Sed ex hac Annotatione, nihil pro Punctorum vocalium antiquitate extundi potest. Non enim in Hebreo Textu ita legi Sanctus Doctor ait, neque ita lectum verisimile est, cum ipse *Amicum* non verterit, sed *Pastorem*; imo vocem esse ambiguam, quę utrumque significet, ibidem notat: *Sed verbum ambiguum est*, inquit, *quia iisdem literis utrumque nomen scribitur: Verum amicus* Re, *Pastor* Ro *legitur*. Legit itaque *S. Hieronymus* cum Septuaginta Interpretibus, *Rohehu*, id est, *Pastor ejus*, cum legissent alii, *Rehehu*, id est, *Amicus ejus*. At adscriptis punctis vox ambigua non fuisset.

Epistola 125. ad Damasum, Quęst. 2. *S. Hieronymus* expendens quare *Exodi* 13. 18. Septuaginta verterint: *Quinta autem generatione ascenderunt filii Israel de Terra Ægypti*; Aquila vero transtulerit: *Et armati ascenderunt filii Israel de terra Ægypti*, ait: *Volumen Hebræum, replico, & ipsos characteres sollicitius attendens, scriptum reperio*, Vahamisim Alu bene Israel Meerez Mizraim. *In reliqua parte interpretationes non discordant: Omnis pugna de verbo est* Hamisim, *quod his literis scribitur*, Het, Mem, Sin, Jod, Mem; *utrumnam quinque an munitos sonet. Et quidem quinque hoc sermone dici negare non possumus: Verum quinque plurali numero non quinta, ut illi interpretati sunt, singulari.... Aquilam vero ut in cæteris, & in hoc nominе loco proprie transtulisse, omnis Judæa conclamat, & Synagogarum consonant universa subsellia, quod videlicet idem sermo, & eisdem literis scriptus, diversas apud eos & voces & intelligentias habeat*.

Tantum abest ut hęc Annotatio faveat antiquitati punctorum, ut potius demonstret nulla tunc puncta fuisse, cum literas ipsas enumerans quibus constat Hebræa vox *Hamisim*, non meminerit punctorum, quibus ad *quinque* vel ad *armatos* significandum determinata fuisset: Sed illud statuat principium omnium tunc Hebraice peritorum consensu receptum (quo posito nulla tunc puncta Hebraico Textui affixa fuisse necesse est) idem vocabulum, & eisdem literis scriptum, diversis apud eos lectionibus & sensibus obnoxium esse.

Epistola 139. ad *Cyprianum Presbyterum*, miratur *S. Hieronymus*, cur *Psalmo* 89. 8. ubi juxta Hebraicum ipse vertit cum Symmacho, *negligentias nostras*; Aquila, *errores*, sive *ignorantias*; Quinta Editio, *adolescentiam*; Septuaginta transtulerint, *sæculum nostrum*, cum in Hebræo scriptum sit, *Alumenu*. Verum admiratio Sancti Doctoris affixa tunc fuisse Hebręo Textui puncta vocalia non supponit; sed dictionem illam scriptam fuisse cum *Vau* post *Lamed*, quo modo semper scribi solet, cum *adolescentium* significat, nec attendit scriptam cum *Vau* ante *Lamed*, *Olamenu*, significare *sæculum* absque punctorum subsidio, quo modo Septuaginta Seniores legerant. Unde cum in Codice suo *S. Hieronymus* legerit, *Alumenu*, mirabatur 70. Interpretes vertisse, *sæculum nostrum*.

Ibidem circa Versum 12. ejusdem Psalmi *S. Hieronymus* notat, Septuaginta Interpretes vertisse, *Dexteram*

tuam

ruam sit notam fac: ubi *Aquila*, *Symmachus*, & Quinta Editio, ipseque illam Veterum Interpretum triadem secutus, verterunt, *Dies nostros sic ostende*. Varietatis istius causam inquirit, quam a solis repetit literis, non a punctis. *Error*, inquit, *perspicuus est, cur pro diebus, Septuaginta dexteram dixerint. Jamenu quippe verbum compositum est, significans dies nostros: Quod in singulari numero si scribatur, extrema litera, quæ appellatur Nun, exprimit dexteram, sicut est illud in nomine Beniamin, qui interpretatur filius dexteræ: Sin autem Mem habeat, diem vel dies sonat*. Hic itaque *S. Hieronymi* locus punctorum antiquitati non suffragatur.

Commentario in Isaiæ, Cap. 2. 22. annotat S. Hieronymus; *Verbum Hebraicum Bamah, vel ὕψωμα dicitur, id est excelsum, quod & in Regnorum Libris, & in Ezechiele legimus: Vel certe, In quo, & eisdem literis scribitur Bamah: Ac pro locorum qualitate, si voluerimus legere, In qua, dicimus Bameh: Sin autem excelsum vel excelsus, legimus Bamah. Intelligentes ergo Judæi Prophetiam esse de Christo, verbum ambiguum in deteriorem partem interpretati sunt*. Diversitatem interpretationis Judæorum & *S. Hieronymi* hoc in loco in varietatem punctorum non esse refundendam; imo puncta & illis & ipsi pariter ignota fuisse probat hæc Annotatio. Eadem enim vox adscriptis punctis non significat, *in quo*, & *excelsum*, nec pro locorum qualitate, & legentis arbitrio unum & alterum significare potest, cum puncta vim & potestatem illius coerceant. Nulla itaque remansisset ambiguitas, si Codices Hebræi punctati fuissent, facillimumque fuisset *S. Hieronymo* Aquilam, cæterosque Judæos malæ fidei convincere ex inscriptione punctorum.

Item in Cap. *Isaiæ* 5. 9. ait *S. Hieronymus*, se juxta Hebræum convenientius vertisse: *In auribus meis sunt hæc Domini Exercituum*: Cum Septuaginta transtulerint, *Audita sunt hæc in auribus Domini Exercituum*. Verum majorem suæ Versionis convenientiam ex punctis non repetit, sed ex natura rei, & ipsius Textus consequentia: *Cum*, inquit, *consequentius sit intelligere audisse Prophetam, quæ Dominus sit locutus*. Hæc itaque *S. Hieronymi* Annotatio causam eorum non juvat, qui pro punctorum vocalium apud Hebræos antiquitate pugnant.

Idem in Cap. 3. *Habacuc* Vers. 4. *Quia vero*, inquit, *& in Hebræo & in cæteris Editionibus non habet scriptum, Cornua in manibus ejus, sed, In manu ejus, quod dicitur, Jado; manum Dei fortem atque robustam intelligamus Filium ejus*. Sed hæc Annotatio puncta vocalia in usu fuisse tempore *S. Hieronymi* non probat, cum *Jado* sine punctorum subsidio semper fuerit singularis numeri; adeoque semper significaverit manum ejus, sicut & *Jadau* plurale, *manus ejus*.

Objiciunt sexto, Librum *Zohar*, Cabalisticorum omnium Librorum antiquissimum, cujus Auctor *R. Simeon Jochai*, circa annum Christi vigesimum supra centesimum mortuus, imo (ut quidam volunt) Christo antiquior, asserere *Puncta & vocales Traditionem esse Mosis de Monte Sinai*. Hinc autem certo colligitur, Puncta Masorethis Tiberiensibus esse antiquiora.

Respondetur cum *Joanne Morino* viro doctissimo *Libro* 11. *Exercit.* 9. *De Hebræi Græcique Textus sinceritate*, Cap. 5. & 6. Librum *Zohar* esse longe recentiorem, & *R. Simeoni* suppositum. Ea de re convenire *Zacuthum*, *Ghedaliam*, & alios Rabbinos, & ingenue fateri nusquam apud suos ante annum Christi millesimum ducentesimum nonagesimum illius Libri factam esse mentionem, licet plures longe ante hoc tempus de hac Kabbalæ specie scripserint, in qua Liber ille versatur. Figmentum esse quod tamdiu in Ægypto latuerit. Nam *R. Saadias*, totius Ægypti Rabbinus celeberrimus, ex Ægypto Babylonem ad Scholas Judæorum regendas evocatus ante annos circiter septingentos; & *R. Moses Bar Nachman*, qui Oriente peragrato, in Palæstina diu vixit, obiitque in Europam reversus anno Christi 1260. cum de eodem Cabbalæ genere scripserint, Libri *Zohar* ne quidem meminerunt. Altum etiam de eodem Libro silentium est apud *Benjaminum*, qui toto orbe peragrato, in Itinerarium suum retulit quæcumque rara apud Judæos viderat: Apud *Mosem Cordubensem*, qui totam fere vitam in Ægypto egit, magnaque scripsit Volumina, in quibus aliquando Simeonis *Ben Jochai* honorifice meminit, ut *Commentario in Misnam*: Apud *R. Abraham Levitam*, qui ante annos quingentos Judæorum Historiam scripsit, magnaque cum diligentia Rabbinorum antiquorum Libros celebravit, & ipsius *R. Simeonis*, quem Libri *Zohar* Auctorem esse commenti sunt, cum laude meminit. Nemo denique Judæus ante trecentos annos de hoc Libro aliquid audiverat. Masorethis esse recentiorem se prodit Libri illius Auctor, cum literarum magnarum & parvarum mentionem facit; cum Alphabetum literarum majuscularum & minuscularum colligit, & ad mysteria magna Legis commenta sua revocat: Nam Thalmudistæ literarum istarum non meminerunt, nec ipse Tractatus *Sopherim* sive *Scribarum*, qui totus est in explicanda ratione describendi Libros Sacros. Præterea, Libri *Zohar* novitatem probant variæ voces barbaræ ex *Thargum Jonathanis*, & Hierosolymitano, ex *Raboth*, aliisque *Midraschim* derivatæ, plures etiam locutiones, phrases, & fabulæ Thalmudicæ. Argumentum denique recentioris ætatis est laus sapientiæ, doctrinæ, & eruditionis, quam sæpe Ismaelitis sive Arabibus tribuit, apud quos tamen scientiæ non floruerunt nisi ducentis post *Mahumetem* annis. Tantum igitur abest ut ex Libro *Zohar* vocalium punctorum antiquitatis apud Hebræos probetur, ut potius ex punctorum vocalium mentione Libri illius novitas demonstretur; quam agnoscunt etiam *Buxtorfius* in Bibliotheca Rabbinica, *Josephus Scaliger* Epistola 243. ad *Buxtorfium*, *Arnoldus Bootius*, & alii Hebraica literatura insignes Scriptores.

Objiciunt septimo, Distinctæ lectionis, accentuum, & versiculorum in Thalmude fieri mentionem. Tractatu *Meghilla* Cap. 1. Tractatu *Nedarim* Cap. 4. in *Mischna* & *Gemara*: Adeoque Puncta Masorethis Tiberiensibus esse antiquiora.

Respondetur, Pronuntiationis quidem accentuum, & distinctæ lectionis per versiculos & commata mentionem fieri in Thalmude: nec mirum; nemo enim cum intelligentia legens, periodos & periodorum commata legendo non distinguit, vocemque in accentus linguæ proprios non inflectit: Sed inscriptionis accentuum & punctorum vocalium in Libris Hebraicis nulla mentio in Thalmudicis Tractatibus. Sane Liber Legis in Judæorum Synagogis legi solitus, Librique Rabbinici, etsi nullas habeant punctorum vocalium, accentuum, periodorum & commatum notas, cum periodorum tamen distinctione, cum vocalium, punctorum & accentuum pronuntiatione leguntur ab iis qui linguæ periti sunt. Sic qui antiquissimos Libros Græcos atque etiam Latinos legunt, & pausant ubi pausandum est, & dictiones a se invicem secernunt, & cum legitimo accentu efferunt, licet in iis Libris nulli sint accentus, nulla commata, nulla sæpe dictionum distinctio, sed lineæ omnes scriptæ sint velut una dictio, & interdum ultima litera sit vel dictionis subsequentis initium, vel medium. Præterea, in Thalmude laudantur *Esdras*, & alii Scribæ, quod legendo Textum Sacrum bene pronuntiaverint, pausaverint, & accentus observaverint. Quæ laus plane puerilis est, si in eorum Libris punctorum vocalium & accentuum figuræ notatæ erant, commatumque incisio & distinctio expressa. Pari enim jure & mulieres & pueri Judæorum laudari possent, quod in Libris Precum, quibus puncta sunt adscripta, & accentus notati, distincte & expedite legant, pausas observent, secundum accentus pronuntiationem inflectant. Denique Thalmudica duo Principia sive Axiomata, 1. *Est mater Masoræ*, 2. *Est mater Lectionis*, puncta vocalia post editionem & obsignationem Thalmudis inventa fuisse probant. Masora & lectio duo sunt principia & loci, ex quibus Thalmudistæ argumenta depromunt. Per Masoram Textum Biblicum intelligunt, ut a *Mose* sine punctis traditus est, qui natura sua plurium lectionum sæpissime capax est. Ita hoc principium explicat Glossa Thalmudica *R. Salomonis* in Tractatu *Suca*, fol. 6. *Est Mater Masoræ, quomodo videlicet scripsit Moses, & tradidit Israeli in Libro Legis. Hoc, mater est & fundamentum, non autem quomodo illud legitur*. Mater igitur Masoræ est Textus Sacer nudis literis constans, ut a *Mose* Israelitis traditus est. Mater Lectionis, est usitata lectio, & dictionum pronuntiatio vulgaris, qua dictiones ex pluribus significationibus, quas Textus ferre potest, ad unam contrahuntur. Hinc Thalmudistæ Principium illud, *Est mater Masoræ*, adhibent tantum, cum argumenta ex vi Textus depromunt: Illud vero, *Est mater Lectionis*, cum argumentatur ex pronuntiationis usu. At si puncta vocalia Thalmudistis nota fuissent, eaque sive a *Mose*, sive ab *Esdra* Sacro Textui inscripta existimassent, nullus esset istis Principiis & Axiomatis locus. Masora enim cum lectione coincideret, nec amplius liceret Textum ut scriptum Textui lecto opponere. Siquidem Lectio a scriptione non differret apud Hebræos, uti nec apud Græcos, Latinos, cæterosque Occidentales, apud quos Textus non aliter legitur, quam scribitur. Ita disserit *Morinus*, plura ex Rabbinicis scriniis proferens Lib. 2. *Exercit.* 5. *De Hebræi Græcique Textus Sinceritate*, *Cap.* 5.

Obji-

Objiciunt octavo, Punctorum & accentuum mentionem fieri in Masora, multaque notari vocabula, quę contra regulas punctantur: Masorethę itaque non fuerunt Auctores Punctationis.

Respondetur, Masoram nec unius Auctoris, nec unius sæculi Opus esse, sed a variis Criticis cœptam, & longa temporum serie continuatam. Priores itaque Puncta vocalia invenerunt, & Sacro Textui inscripserunt: Posteriores, notas suas circa punctationem vocum quarundam irregularium addiderunt.

Objiciunt nono, De punctorum vocalium inventione altum esse in Judæorum Historia silentium: nullam præterea Scholæ Tiberiensis, ex qua Punctatores Masorethæ prodiisse dicuntur, post annum Christi quadragesimum & trecentesimum occurrere memoriam, cum tamen Schola Babylonica per mille annos post Hierosolymitanum Excidium floruerit.

Respondetur, Judæos ob exilia & frequentes dispersiones, in suæ Gentis Historia plane hospites & peregrinos esse: & post Hierusolymorum Excidium vix ullum Historicum fide dignum habuisse; sed omnem apud illos Historiam crassis erroribus & fabulis esse inquinatam. Quæ de Schola Babylonica & Rabbinorum illius Scholę Rectorum per mille annos successionibus referuntur, falsitatis admodum suspecta esse, cum hæc a recentioribus Auctoribus literis prodita sint, qui nullos ex antiquis fidejussores habent, nulla Gentis suæ, quibus fidem narrationibus suis concilient, Monumenta. Scholam celebrem Tiberiade fuisse ex Christianis Auctoribus colligitur, ex *S. Epiphanio* Hæresi 30. & ex *S. Hieronymo*, qui se Linguæ Hebraicæ Præceptorem habuisse Rabbinum Tiberiensem, suos inter celebrem, testatur. Nemo etiam diffitetur, *R. Ben Ascher*, qui Biblia Hebraica, eorumque Punctationem post annum Christi millesimum recensuit, in Palæstina vixisse. Tandem etsi Punctorum vocalium inventores ignoti essent, non minus certum esset ipsorum originem ad *Moysem*, vel *Esdram*, & Synagogæ Magnæ viros, non esse referendam.

Objiciunt decimo, Musicam antiquitus in Templo usurpatam, sine Punctis vocalibus, & accentibus cani minime potuisse.

Respondetur, Hebręos sicut veterem lectionem & rectam pronuntiationem sine Punctorum & accentuum inscriptione habuerunt, ita & musicam modulationem sine punctorum & accentuum notis habuisse. Præterea, cum incertum sit, quænam fuerit antiquis illis temporibus Musicæ praxis, incertum etiam est an aliquibus notis, & quibus Psalmos & Cantica affecerint Hebræi, ut modulate canerentur.

PROPOSITIO II.

Auctores Masoræ non fuerunt Esdras, & Viri Synagogæ Magnæ, sed Critici Tiberienses.

PRobatur primo. Magna pars Masoræ circa voces punctatas versatur, & Punctatione ut fundamento nititur; Atqui puncta vocalia *Esdræ* & Synagogæ Magnæ temporibus longe recentiora esse, & post editum obsignatumque Thalmudem inventa fuisse a Masorethis Tiberiensibus superius probatum est: *Esdras* igitur cum Synagoga Magna non fuit Auctor Masoræ.

Probatur secundo. Pleraque sunt in Masora viris Spiritu Sancto afflatis prorsus indigna, inutilia, superstitiosa, ut numeratio vocum & literarum in singulis Sacræ Scripturæ Libris exaratarum; literæ mediæ Legis vel aliorum Librorum, literarum etiam finalium notatio; item majuscularum, minuscularum, inversarum, suspensarum, *Mem* clausæ & apertæ, *Nun* finalis & medię. Unde *Aben-Ezra* Masoræ Auctores comparat numeranti folia & paginas Librorum Medicorum, quorum opera non sanatur ullum vulnus. Et Auctor Libri *Cosri* Masoretharum Opus vocat Occupationem diligentem in re inutili.

Probatur tertio. Quæ sunt alicujus utilitatis in Masora Notæ, ut variæ lectiones sub titulo *Keri* & *Ketib* vulgatæ, in ipsius *Esdræ*, *Nehemiæ*, *Aggæi*, *Zachariæ*, & *Malachiæ* Libros editę sunt. *Esdras* igitur & Synagogæ Magnæ Viri, quos inter posteriores illi Prophetæ eminebant, Auctores hujusmodi Notarum non fuerunt. Quis enim ipsos veram in propriis Scriptis lectionem ignorasse dixerit, vel quas in diversis Codicibus invenerant, sub *Keri* in margine annotasse?

Probatur quarto ex veterum Judæorum, & Ecclesiæ Patrum Hebraice peritorum de Masora & Notis Masorethicis silentio. At si Masora ab *Esdra*, & Synagoga Magna edita fuisset, & ad posteros propagata, illius certe meminissent, *Origenes* pręsertim, & *S. Hieronymus*, & Notas illas Criticas laudassent occasione data, vel sugillassent. Cum igitur nullum Masoræ, & Masorethicarum Annotationum extet vestigium, nulla mentio fiat ante editum Thalmudem; certum est, *Esdram*, & Synagogam Magnam Masoræ Auctores non fuisse.

Probatur quinto. Si Masoræ Auctor fuissent *Esdras*, & posteriores Prophetæ, non ita negligenter tractata fuisset a Judæorum Magistris, qui eam infinitis erroribus fœdari, & tantum non perire permiserunt, ut fatentur *Elias Levita* Præfatione 2. in Masoram, & *R. Jacob Ben Chaiim*, in Præfatione Masoræ, quam in Bibliis Venetia primus edidit; quibus suffragantur *Buxtorfius* in Commentario Masoræ, *Joannes Morinus Lib. 1. Exercit. 21. Cap. 1. & 2.* & *Ludovicus Capellus* Lib. 6. *Criticæ Sacræ*; Opus *Esdræ* & Prophetarum divinam prope venerationem obtinuisset; nec sibi fas esse putassent Masoram mutilare, aut Criticis tantorum virorum & a Deo afflatorum Notis suas permiscere, & cum illis confundere, quasi paris auctoritatis. At priorum Masoretharum Notis absque scrupulo suas adjecere posteriores Magistri, Masoramque ipsam ut Opus imperfectum semper spectarunt. Unde *Elias Levites* Pręfatione 2. in Masoram, *Notas illas ejusmodi esse* ait, *ut semper eis aliquid novi adjici possit, & nova in dies excogitari possint*.

Quanquam vero Judæi plerique *Esdram* & Synagogam Magnam Masorę Auctores faciant, cum tamen id probare nequidem satagant, & hoc illorum commentum ad solam ostentationem compositum firmissimis argumentis refellatur, ipsorum in causa propria testimonio nullatenus credendum est. Ut enim in *C. Theod. Tit. de Testibus*, *L. Omnibus*, habetur: *Omnibus in re propria dicendi testimonii facultatem Jura submoverunt*.

Objicies: Ante *S. Hieronymi* tempore Judæos literas plenas a deficientibus distinxisse, & mysteria in minutiis hujusmodi Grammaticis quæsivisse. Sanctus enim *Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in Genesim, ad Cap. 23. ubi nomen *Ephron* bis in eodem Versu legitur, prius cum *Vau*, quod vim habet *o*, alterum sine *Vau* scribi notat, etsi posteriori loco *Ephran* pro *Ephron* legat. Additque: *Postquam pretio victus est, ut sepulcrum venderet argento, licet cogente Abraham, Vau litera ablata de ejus nomine est, & pro Ephron appellatus est Ephran: Significante Scriptura, non eum fuisse consummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere Mortuorum*. Hujusmodi autem observatio Masoram redolet, eamque supponere videtur.

Respondetur, Ex hac, aliisque similibus observationibus probari quidem Judæos ante *S. Hieronymi* tempora suas Traditiones habuisse, partim veras, partim multis commentis & fabulis inspersas: Illos in Bibliorum Sacrorum Exemplaribus & legendis & describendis Patrum suorum Traditionem secutos: Ex scriptionis varietate Mysteria quandoque eruisse, ubi nulla Mysteria erant: Traditionum loco interdum habuisse, quod Amanuensium erroribus tribuendum erat, ut fatetur *Aben Ezra* Præfatione in Pentateuchum: Ex iis quæ casu contigerant superstitiosos Magistros allegorias confinxisse: Sed ulla de his Scripta *S. Hieronymi* temporibus edita fuisse, ex his non sequitur.

ARTICULUS III.

Utrum Esdras Auctor fuerit Cabbalæ?

I. JUdęi Legem distinguunt in Scriptam & Traditam sive Oralem. Illam quinque Libris *Moysis* contineri: Hanc a *Mose* voce traditam, & a *Mose* continua successione ad *Esdram*, ab *Esdra* ad ipsos transmissam. Legem Oralem duas in partes dividunt, quarum una pleniorem explicationem Pręceptorum, & Cæremoniarum Legis complectitur, & a Legisperitis, Sapientibus diversis temporibus factam, quæ habetur in *Mischna* & *Gemara* Thalmudis Partibus integralibus. Ad hanc Legis Oralis partem revocantur etiam Traditiones Grammaticæ de Punctis vocalibus, accentibus, syllabis, & istiusmodi minutiis, in quibus Masora versatur. Altera pars, quæ Theologica magis est, in altiorum, arcanorumque Legis Mysteriorum cognitionem & explicationem incumbit. Cui *Cabbalæ* nomen indiderunt, quæ vox Hebræis *Receptionem* significat. Hanc mirum in modum venditant Judæi, quorum illud est in Thalmude Axioma: *Verba Cabbalæ æquiparantur Legi*. Scripturam, ejusque sensum literalem comparant candelæ, quæ minimo quadrante emitur;

tur; Cabbelam margaritæ pretiosæ, quę accensa canda la inveoitur. Misnicos Doctores Pharmacopolis similes esse ajunt, qui Pharmaca parant ex Medici præscripto, quorum ipsi vires ignorant: Cabbalistas Medicis, qui plantarum & mineralium, ac medicamentorom ae iis consectorum vires perspectas & exploratas habent.

II. *Cabbala* definitur a *Reuklino* Lib. 1. De Arte Cabbalistica, *Divinæ revelationis ad saluciferem Dei & formarum separatarum contemplationem traditæ symbolice receptio*. Nihil aliod esse quam Expositinnem Sacrorum Librorum juxta sensum anagogicum censet *Joannes Picuc Mirendulenus Comes*. Judæi quippe, ut Christiani, modum quadruplicem habent Scripturas eeponendi. 1. Literalem, qui *Pesat* apud eos dicitur: Hunc explicandi modum amplexi sunt *Aben-Ezra*, & *D. Kimchi*. 2. Allegoricum, qui ab iis appellatur *Midres*: Unde apud eos *Midras Ruth*, *Midres Thillim*, *Midras Cobeloth*, Expositinnes scilicet Mysticæ Libri Ruth, Psalmorum, Ecclesiastis. Hoc genus commentationis ampleei sunt Doctores Thalmudici, & antiqui Auctores *Mechiltæ*, *Midraschim* & *Rebboth*. 3. Tropologicum, quem vocant *Sechel*: Quo in genere aecelluit *Maimonides*. 4. *Anagogicum*, qui dicitur *Cabbele*: Quem Anctor Libri *Zohar*, Libri *Jetzire*, ejusque Commenteiores quinque, nempe *R. Saadies*, *R. Abraham Dior*, *R. Moses Bar Nachman*, *R. Moses Botrel*, *R. Eliezer de Geremisse*, & alii sectantur. Nos Mysticum Sensum generali locutione dicimus, in quo eruendo Cabbala versatur, prout opponitur literali, adeoque sensum allegoricum, & tropologicum, non minus quam anagogicum, modo pervii non sint, sed altiores & arcani, ad Cabbalem pertinere.

III. Triplex vulgo Cabbalæ genus Christiani Scriptores distinguunt. Primum ast antiquorum Judæorum ante Christum, mysticam & arcanam Scripturæ Sacræ expositionem continens, non scriptam, sed ore traditam; non omnibus, sed sapientioribus. Huia primus Latinorum operam dedit *Joannes Picus Comes Mirandulanus*, publiceque propositas da illa Conclusiones, & Romæ improbatas, edita Apologia defendit. „ In „ Cabbalisticis Libris sa vidisse ait Religionem non tam „ Mosaicam, quam Christianam. Ibi Trinitatis My- „ sterium, Verbi Dei Incarnationem, Messiæ Divini- „ tatem, peccatum originale, Angelorum ordines, fu- „ turæ vitæ pœnas; eadem quę apud *SS. Paulum*, „ *Dionysium*, *Hieronymum*, *Augustinum*, quotidie legi- „ mus, se legisse testatus. Nulia ferme de re nobis es- „ se cum Judæis controversiam, de qua e Libris Cab- „ balistarum ita redargui revincique non possint, ut ne „ angulus quidem reliquus sit, in quem se condant. Cabbalam *verem* & *piem* vocat *Sintus Senensis* Libro 2. *Bibliotheca Sancta*, & ab Ecclesia nusquam damnatam asserit. Plurimum tamen differt modus tradendi sensus mysticos in Cabbala, ab eo quem servant Ecclesiæ Patres & Interpretes Catholici. Cabbalistæ enim verbis obscuris Mysteria sua tradunt, ut olim Pythagoræi obscuris symbolis Mysteria sua efferebant, ut sapientiam ostantent, & clarissimorum ingeniorum excitent curiositatem, vulgique admirationem, quod suspicit quidquid intelligentia assequi non potest. At Patres & Interpretes Catholici, verbis planis & apertis mysticos Scripturę Secrę sensus eeponunt: Adeo ut si quę sit obscuritas, ea non ax modo aeponendi, sed ex argumenti sublimitate oriatur.

Secundum Cabbalę genus, cui recentiores Judęi se totos addieerunt in literis, punctis, accentibus, & verbis Scripturę Sacrę ludit, ae veriis permutationibus, combinationibus, abbreviaturis, vel ax literarum figura, aut vi Arithmetica arcanos sensus & intelligentias aetundans. Hujus tres species assignantur; scilicet *Gematria*, *Notaricon*, & *Permutatio*.

Gematria, vne origine Gręca, in Arte Cabbalistica significat Arithmericam literarum supputationem, qua dictinnum quarumdam, quatum litaris idem numerus notatur, unam per alteram eeplicat. Sie *Zecharia* 3. 8. *Adducam servum meum Tsemech*, (Orientem) *R. Kimchi* notat quosdam per *Tsemech* intelligere Messiam: Quia inter Messiæ nomina, quę a Thalmudicis ei tribuuntur, unum est *Menachem*, *Consoletor*; Literę autem utriusque vocis & *Tsemach*, & *Menachem* eundem numerum reddunt 138. Sic ee prima voce Genesis probant Deum creasse Mundum in Lege: quia literis Hebraicarum dictionum, quæ significant, *In Principio creavit*, &, *In Lege formavit*, idem numerus eaprimitur. Sic ex litera *Mem* clausa *Isai*. 9. v. 7. annum Nativitatis Messiæ colligunt, ut videre est apud *Galatinum*, Lib. 4. Cap. 19. & Lib. 7. Cap. 12. Hanc Cabbalæ speciem usui esse posse ajunt Christiani quidam Interpretes explicando *Apocalypsis* loco Cap. 13. ubi cum *S. Joannes* præmisisset, bestiam, seu Antichristum effecturum, ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habuerit characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus, moe subdit: *Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestie. Numerus enim hominis est, & numerus ejus sexcenta sexagintasex*. Volunt *S. Joannem* ex literis Græcis, earumque Arithmetica significatione intelligendum & conjectandum reliquisse quodnam futurum esset Antichristi nomen. Amplissimus vero patet eruditis Interpretibus divinandi campus, cum ex variis literarum Græcarum combinationibus is numerus resultare possit. *SS. Irenaus* & *Hyppolitus* hoc nomen esse TEITAN conjiciunt: Si quidem T in numeris apud Græcos 300. indicat, cumque hac in dictione duplex T reperiatur, fiunt 600. Adde N. 50. I. 10. E. 5. A. 1. numerus resultat *666*. *Ticonius* Antichristi nomen conjicit esse ΑΑΜ ΠΕΤΙΣ. In quo T. 300. Σ. 200. Π. 80. M. 40. Λ. 30. I. 10. E. 5. A. 1. Ex quibus fit summa totalis *666*. *Arethas* Antichristo nomen futurum conjicit. λατῖνος. In quo T. 300. Σ 200. O. 70. N. 50. Λ. 30. I. 10. E. 5. A. 1. Ex quibus numeris simul junctis fit summa *666*. *Primasius* Antichristi nomen assa ait ΑΝΤΕΜΟΣ. In quo pariter T. 300. Σ. 200. O. 70. N. 50. M. 40. E. 5. A. 1. Ee quibus numeris fit eadem summa *666*. Plura ejusmodi nomina conficta, in quibus idem numerus reperiatur, apud *Malvendam* nostrum legere est Lib. 8. *De Antichristo*, Cap. 8. Verum ut certum ast nomerum nominis Antichristi juxta computationem Græcorum literis in ipso contentis declarari: Ita incertum est quodnam sit id nomen, cum *S. Joannes* illud non indicaverit. Unde *S. Irenaus* Lib. 5. *Nos vero*, inquit, *de Antichristi nomine temere ec periculose quicquam effirmere nolumus. Nam si huic saculo nomen illius manifeste nunciandum fuisset, ab illo utique expressum esset, qui Revelationem vidit*. Hunc *S. Irenæi* locum descripsit *Eusebius* Lib. 5. *Historia Ecclesiastica*, Cap. 8.

Notaricon est, quo per compendium literarum singulæ dictionis alicujus literæ totidem verba significant, quæ easdem literas Initiales vel finales habent. Sic ex prima Genesis dictione *Bereschith*, colligunt hoc Oraculum, *Barischoneth ruah Elohim Schikbelou Ischrael torah*, *in principio vidit Deus quod acciperent Israelitæ Legem*. Cujus Oraculi singulæ dictiones Incipiunt a literis voeis, *Bereschich*. Sic Machabæus dictus volunt ab initialibus literis sacræ illius Sententiæ, quæ habetur Exodi 15. 11. *Mikamoka baeloim Jehova*, id est, *Quis sicut tu inter Deos, Domine?* Sic Auctor Traditionum in Libros *Regum* apud *S. Hieronymum*, ad illum locum 3. Regum 2. 8. *Habes quoque apud te Semei filium Gera, filii Jemini de Bahurim, qui maledixit mihi meledictione pessime*: notat maladictionem pessimam apud Hebræos asse *Nimretsath*; quod vocabulum quinque literis constat, *Num*, *Mem*, *Res*, *Tzade*, *Thau*: Quæ totidem verborum contumeliosorum initiales sunt, *Noeph*, *Adulter*; *Moab*, *Moabita*; *Rotseach*, *Homicida*; *Tsarvah*, *Leprosus*; *Tobeha*, *Abominatio*. Quæ omnia a *Semei* Davidi eeprobrata volunt: Illum nempe ut adulterii reum, genere Moabitam, utpote ex *Ruth* Moabitide ortum, homicidam & *Uriæ* interfectorem, velut leprosum, ac Deo & hominibus abominabilem, Urbe, Ragnoque merito ejici.

Tartia species est *Permutatio*, qua eodem literarum numero retento, eas eodem ordine manenta aliter componunt; vel per certam Alphabeti combinationem cum aliis permutant. Sic (inquiunt) *Jeremiæ* 25. *Vers.* 26. cum da Rege Babylonis infausta prænuntiaret *Jeremias*, nec tutum esset Babylonem exprimere, pro Babel *Sesach* substituit: *Et Rex Sesech bibet post eos*. Quod *S. Hieronymus* in hunc *Jeremiæ* locum ee Hebraicæ Linguæ ingenio aeplicat. Sic *Exodi* 33. ubi dicitur Israalitico Populo, *Pracedet te Angelus meus*, ex Hebraico vocabulo *Malechi* per literetum permutationem colligunt Archangelum *Michaelem* fuisse Populi Israelitici custodem, quia ax istius dictionis *Malachi* literis alio modo combinatis fit *Michael*.

Tertium Cabbalæ genus, quam *Practicam* vocant, ex literis ac verbis Scripturæ detortis, & arcanis quibusdam inde elicitis, morborom curationem, aepulsionem Dæmonum, aliorum id genus miraculorum patrationem tentat. Cabbala hæc ab arte magica nihil differt, eoque nomine execranda est, & ab Ecclesia merito damnata. De hoc Cabbalæ genere aliquid subolfecit *Plinius*, cum hanc inter Magiæ species referat, depravato licet nomine. Artem enim illam *Jochabellem* vocat, & a *Mose* ac Judæis arcessit Lib. 30. *Historia*, Capita primo. Virtute præsertim Nominis Dei

Tetragrammaton Miracula illa patrare Cabbalisticæ Artis peritos aiunt. Et hac ratione JESUM CHRISTUM Dominum nostrum Miracula edidisse, Rabbini quidam impie fabulantur. Narrant scilicet, in Hierosolymitano Templo extitisse lapidem, cui olim Arca imponi solita fuerat, in eoque descriptum fuisse Nomen Dei Tetragrammaton; cujus ea vis erat, ut quicumque illud didicisset, omnis generis Miracula edere posset: veritos ergo Sapientes, ne quis ea facultate abuteretur, canes æreos portæ custodes apposuisse, hac arte fabricatos, ut si quis memoriæ mandato ineffabili Nomine exire vellet, magnis eorum latratibus territus, illius oblivisceretur. Horum itaque gnarum Jesum Sacrum Nomen in membrana descripsisse, quam in vulnere cruri facto occultavit: sicque egressum e Templo, membrana extracta, Nomen, cujus oblitus fuerat, iterum didicisse, ejusque virtute tot Miracula edidisse. De extris illis Cabbalæ generibus legi possunt noster *Sixtus Senensis* Lib. 2. Bibliothecæ Sanctæ, *Bonfrerius* Præloquiorum in Scripturam Sacram, Cap. 21. *Vvaltonus Prolegom.* 8. in Biblia Polyglotta, & alii.

His prænotatis, expendendum est, an *Esdras* Auctor fuerit Cabbalæ, aut certe ipsius Doctor, quam *Moyses* a Deo edoctus Sapientibus tradiderat, & quæ continua successione ad *Esdram* usque & Synagogæ Magnæ viros transmissa fuerat.

PROPOSITIO UNICA.

Cabbalæ nomine si sensus Mystici in literali fundati, & ex intentione Spiritus Sancti sub litera cortice reconditi, traditionem & intelligentiam dumtaxat significes; Moysen & Esdram Cabbalæ Doctores fuisse, facile concesserim: At si hoc nomine Artem illam intelliges, qua Judæi recentiores Mysteria ex literis & earum figura, permutatione, aut arithmetica supputatione eruunt, hujus Auctores Esdram vel Moysen asserere temerarium ac ridiculum est.

PRima pars propositionis ex eo probatur, quod apud Judæos, *Quibus credita sunt Eloquia Dei*, ut ait Apostolus *ad Romanos* 3. & quibus cuncta *in figura contingebant*, non solum sensus literalis, sed etiam mystici intelligentia & expositio esse debuerit secundum Dei Providentiam singularem: Ut quæ Christum, ejusque Mysteria, & Ecclesiam spectant in Lege ac Prophetis, nec primario tamen vocibus, sed rebus ipsis significantur, explicari Populo possent, sive ab hominibus Numine afflatis, sive a Sacerdotibus & Doctoribus. Hanc autem intelligentiam sensuum Legis reconditorum, & Mysteriorum notitiam *Moysen*, per quem Deus Legem dedit, ab ipso Deo accepisse, & cum *Josue* ac Senioribus communicasse: hos vero illam transmisisse ad sequentium ætatum Sapientes successiva & nusquam interrupta Traditione, credere par est: Alioqui Deus Ecclesiæ suæ in necessariis defuisset. Hac intelligentia præ ceteris excelluisse Prophetas nemo sanæ mentis dubitaverit, necnon *Esdram* a Deo destinatum ut Legem, cæterosque Libros Sacros quodammodo instauraret, Populoque exponeret, utpote Scriba doctissimus in Lege Dei. Sane cum interpretaretur Populo universo verba Legis per dies plurimos (2. *Esdræ* 8.) non solum sensum literalem, sed & mysticum ipsum reserasse credere par est, & arcana Mysteria Messiam, qui *finis Legis est*, spectantia exposuisse: ut fidem Judæorum in Christum venturum excitaret, sine qua Deo accepti esse, & justificari, atque salvari non poterant.

Prov. 16. 23. Confirmatur ex *Origene* Tomo 6. in Joannem. *Quod si*, inquit, *Sapiens intelliget quæ ex proprio ore protulerit, in labiis vero portabit animi candorem: Vel necessario quædam de Prophetis, tanquam non Sapientibus (ut qui non intellexerunt proprio ore prolata) inconsiderate enunciata erunt: Vel quod celebre est, & verum admittentes (nempe Prophetas Sapientes esse) fatendum erit, quæ proprio ore protulerint, eos intellexisse, inque labiis gestasse animi candorem: Et perspicuum est, Mosen mentis acie Legis veritatem, Historiarumque apud se scriptarum allegorias juxta anagogem vidisse. Immo Jesus veram distributionem sortem post destructionem novem & viginti Regum intelligit, cum magis quam nos conspicere posset, quæ veritates adumbrarent ea a se gesta. Quin perspicuum etiam est, Esaiam Mysteriam sedentis in throno, & duorum Seraphim, & alarum, ipsiusque Altaris, & forcipis, & operimenti faciei, & pedum, quod faciebant Seraphim, vidisse. Rursus Ezechiel Cherubim, & ipsorum iter, & firmamentum super ipsos, & Sedentem in throno vidit, quibus quid gloriosius sublimiusque? Et ne singulatim prosequens in longum protendam sermonem, volens ostendere viros perfectos in superioribus ætatibus non minus cognovisse, quam qui a Christo revelationem habuerunt, quippe cum hic ille idem qui Apostolos docuit, cultus Dei Mysteria abscondita retexerit, adhuc paucis additis judicandum legentibus relinquam, & considerandum de hisce rebus quidquid volunt. Nam inquit in Romanorum Paulus Epistola:* „ Ei autem qui potest nos firmare secundum Rom. 16. „ Evangelium meum juxta revelationem Mysterii, quod 25. 26. „ temporibus sempiternis est tacitum, manifestatum „ autem nunc per Scripturas Propheticas, & per Ap„ paritionem Domini nostri Jesu Christi. *Si enim Apostolis manifestatum est Mysterium per Scripturas Propheticas, olim tacitum, & Prophetæ intelligebant, quæ proprio ore proferebant, quia sapientes essent; profecto quæ Apostolis manifestata fuere, etiam Prophetæ intellexerunt . . . . Ad hunc igitur modum neque Apostolos sapientiores Patribus, vel Mose, vel Prophetis dicturi sumus: Hisque præcipue, qui diutius ob virtutem supernis apparitionibus, vel repræsentationibus divinis, & revelationibus grandium Mysteriorum digni fuere habiti.*

Confirmatur secundo ex *S. Hilario*, Enarratione in Psalmum secundum: *Erat*, inquit, *jam a Mose antea institutum, in Synagoga omni 70. esse Doctores. Nam idem Moses quamvis Veteris Testamenti verba in literis condidisset: Tamen separatim quædam ex occultis Legis secretiora Mysteria Septuaginta Senioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimaverat. Cujus Doctrinæ etiam Dominus in Evangeliis meminit:* Super Cathedram Matth. 23. Moysi, *inquit*, sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis servate & facite: Secundum vero facta eorum nolite facere. *Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso Scriptore Legis accepta, in hoc Seniorum & numero & officio conservata est.* Septuaginta Interpretes reconditiore illa Scripturarum interpretandarum scientia instructos fuisse, addit S. Hilarius. *Hi itaque Seniores Libros hos transferentes, & spiritualem, secundum Moysis Traditionem, occultorum cognitionum scientiam adepti, ambigue Lingua Hebraica dicta & varia quædam ex se nuntiantia, secundum virtutes rerum, certis & propriis verborum significationibus transtulerunt Doctrinæ scientia multimodam illam sermonum intelligentiam temperantes.*

Propositionis Pars altera ex eo probatur, quod Ars Cabbalistica, prout a recentioribus Judæis accipitur, sit merus in Sacris Scripturæ verbis ludus; observationesque Cabbalistarum pleræque omnes nugæ sint ingeniosorum hominum sæpe ineptæ, sæpe impiæ, & superstitiosæ: Adeoque *Mose*, *Esdra*, aliisque a Deo afflatis hominibus indignæ. Mysteria quidem in ipsis literis quandoque a Deo inclusa sunt, quandoque in vocibus solitarie sumptis. Sic *Tau* Ezechielis 9. Mysterio plenum est, utpote Dominicæ Passionis signum, ac nota Salvandorum. Sic A. & Ω. Apocalypsis ultimo, quibus significatur Christum, sive qua Deum, esse principium & finem rerum omnium; sive qua hominem, esse primum omnium Sanctorum, & principium omnis sanctitatis in cæteris, per vitæ & Passionis suæ merita: Esse etiam finem, ad cujus illustrandam gloriam refertur sanctitas omnium Electorum. Sic trium illarum dictionum a prodigiosa illa manu in pariete scriptarum (Danielis 5.) *Mane*, *Thekel*, *Phares*, id est *Numeravit*, *appendit*, *divisit*, quælibet mysterium significat, integrumque Vaticinium continet *Baltassari* Regi Babyloniorum funestum, ut *Daniel* ibidem explicat: *Mane*, *Numeravit Deus Regnum tuum, & complevit illud. Thekel, Appensus es in statera, & inventus es minus habens. Phares, Divisum est Regnum tuum, & datum est Medis & Persis.* Sed hæc cum Gematria, Notarico, & Permutatione literarum Cabbalistica commune nihil habent: Siquidem illa divina sunt: Hæc humanæ artis inventa: Illa ex Dei ordinatione; hæc ex fortuita literarum combinatione. Illa ex Dei nutu, hæc ex humani ingenii luse, ut fit in Anagrammatismis. Unde ex iisdem literis initialibus eodem in ordine manentibus, aut ejusdem dictionis omnibus literis aliter dispositis, dictiones formari possunt contrarios sensus redderet. Quod *Æsopi* Fabulatoris exemplum probat, qui cum in veteris ædificii ruinas cum hero suo *Xantho* incidisset, has literas in marmorea columna exaratas A. B. Δ. Ε. Ο. Τ. Κ. ingeniose ac feliciter explicuit hunc in modum: *Ἀποβὰς βήματα τέσσαρα ὀρύξας εὑρήσεις θησαυρὸν χρυσίου.* δ Nota numeralis est, quatuor significans, quod sit quarta in Alphabeto Græco litera. Unde ipsam *τέσσαρα* significare intellexit, *Ascendens gradus quatuor*

ξυον cum foderis, invenies thesaurum auri. Secundum solertem *Æsopi* conjectationem defosse humo, inventoque thesauro, eum evarut Dominus totum sibi vindicaret, monuit *Æsopus* aliud iisdem literis præcipi, nempe, Ἀπελθόντες βαδίσαντες διέλετε ὃν εὕρετε θησαυρὸν χρυσίου. *Qui auferetis, discedentes dividite, quem non invenistis thesaurum auri*. Verum cum thesauri partem sibi debitam festivo illo ingenii lusu, seriæ vim admonitionis habente, ab ingrato hero obtinere non posset, indicavit *Æsopus* aliud iisdem literis exprimi mandatum, cui parere teneretur; scilicet; Ἀπόδος βασιλεῖ Διονυσίῳ ὃν εὗρες θησαυρὸν χρυσίου. *Redde Regi Dionysio quem invenisti thesaurum auri*. Simili ratione, ea iis ipsis litteris, ex quibus Cabbalistæ magna mysteria per Gematriam, Notaricon, aut Permutationem eruere se gloriantur, quidlibet aliud, & forte contrarium ab hominibus ingenio se ludentibus colligi posset. Ars itaque Cabbalistica incerta est, vana, & nugax: Adeoque *Moysi*, *Esdræ*, aliisque a Deo afflatis hominibus injuriam faciunt, qui hujus Artis inventores aut Doctores illos fuisse contendunt.

Præterea, tantum abest ut Cabbala ad Scripturę Sacræ intelligentiam, & ad fidei dogmata probanda vel illustranda viam aperiet, ut potius ad Scripturæ Divinæ Fideique corruptionem tendat; Siquidem Cabbalistę, neglecto sensu literali, ingenii sui figmenta, speciosasque nugas, pro magnis Mysteriis, veroque Scripturæ sensu venditant. Unde Cabbalisticæ illæ Interpretationes quibusdam etiam Judæorum Magistris paulo magis cordatis non probantur. Ex illis *Aben-Ezra* Præfatione in Legem, tales interpretes *Noctuis* assimilat, *qui in literalis sensus splendore cæci sunt, in Mysteriorum tenebris perspicaces*: Et Rabbinicum illud axioma profert: *Textus Sacer non egreditur de manibus simplicis & literalis Sensus*. Et Commentar. in *Genesim*, Cap. 14. ait: *Scriptura non loquitur Gematrice, sed verba intelligenda sunt prout sonant*. Temerarium igitur & ridiculum est, *Moysem*, *Esdram*, aliosve Spiritu Dei afflatos homines Cabbalæ Auctores vel Doctores asserere.

Tertio, Cabbalisticę Artis novitatem probat Veterum silentium; *Josephi* Judaicarum Antiquitatum vernaculi vindicis, *Philonis Judæi*, qui cum in Allegoriis totus versetur, de arcanis illis *Cabbalæ* nihil omnino habet; *Origenis*, qui tot Judæos de rebus Judaicis consuluit, qui de Traditionibus Judaicis toties verba fecit, præcipue Libro 4. Περὶ Ἀρχῶν, Cap. 2. qui sensum allegoricum Scripturę Sacrę ubique sectatur, de Cabbalæ Mysteriis se aliquid novisse nullibi indicat; *S. Epiphanii*, qui Judęis parentibus natus, & jam adolescens Christianam Religionem amplexus, sæpe de Judęorum Sectis, ac Traditionibus quas Δευτερώσεις vocant, agit *Hæresi* 13. 14. 15. 16. & seq. & in Responsione ad Epistolam *Pauli & Acacii*: Aliasque hujusmodi Δευτερώσεων *Moysi*, alias *Akibæ* quasdam *Adda Sue Juda*, nonnullas *Hasmonæis* tribui refert: Mirabilis illius artis, scilicet Cabbalę e *Moyse*, vel *Esdra* traditę, aut Librorum de illa editorum nusquam meminit. *S. Hieronymi*, qui Judaicarum Traditionum toties mentionem fecit, toties eas explicuit, toties Judæos Præceptores conduxit ut eas addisceret, tot annis in Judæa & Syria commoratus est, & tamen de Cabbala & Libris Cabbalisticis nihil uspiam habet. Commentario quidem in Caput 25. *Jeremiæ* explicans illa verba, *Et Rex Sesac bibet post eos*, notat *Sesac* positum esse pro *Babel* commutatione literarum Alphabeti Hebræis familiari, sed ea Cabbalæ arcanis id non etuit *S. Hieronymus*, neque Prophetam Arte Cabbalistica id fecisse innuit, sed ex Linguę Hebraicę proprietate, & usu. Ait enim: *Quo modo Babel intelligatur Sesac, non magnopere laborabis, qui Hebrææ Linguæ parvam saltem habuerit scientiam*. At Cabbalæ Mysteria intelligere non ita facile est. Unde *Elias Levita* in *Thesbite*, se non posse hanc Sapientiam sufficienter exponere, & ob pravitatem suam non attigisse istam Sapientiam, & scientiam Sanctorum profitetur. Denique Cabbalę proprie sumptę nulla in Thalmude, in Midraschim, in antiquis ullis Judæorum Libris memoria, nullum vestigium occurrit. Dixi, Cabbalę proprie sumptę: Nomen enim Cabbalę nunc e Judęis tribus modis sumitur, ut observat *Morinus* Lib. 2. *Exercitat.* 11. Cap. 5. §. 2. Primo pro Traditionibus, quas vocare solent *Tora Behalpe*, *Legem Oralem*, quæ Thalmude continetur: Immo totum Thalmud nihil est aliud quam Lex Oralis scripta. Secundo pro Rabbinorum & Doctorum a *Mose* ad hęc usque tempora successione: De qua Cabbalæ specie *R. Abraham Levita*, & *Ghedalias* scripserunt, Librosque suos de Cabbala inscripserunt, ille *Librum Cabbalæ*, hic *Catenam Cabbalæ*. Hęc Cabbalę species ad primam aliquo modo refertur. Nihil enim in ea agitur, quam Doctorum Historia qui Legem Oralem docuerunt, & aliis tradiderunt. Tertio Cabbala dicitur Doctrinæ quędam Mystica, ex variis Nominum divinorum combinationibus & resolutionibus, literarum Alphabeti vario situ, permutatione, decussatione, decem *Sephiroth* sive Dei Attributis varie inter se comparatis, orta & eruta, quæ præ cæteris Libro *Zohar* continetur. Cabbalæ hoc tertio modo sumptæ nulla in *Thalmude* mentio, nulla in *Midraschim*, nulla in antiquo ullo Libro memoria, nullum vestigium. Nec enim hujus rei vestigium voco grammaticas subtilitates, quæ rarissime in antiquis eorum Libris occurrunt. Hoc enim fert linguarum genius, quę literis Alphabeti sui utuntur numerorum & siphrarum loco. Sed quando quid ejusmodi faciunt, sensum moralem simpliciter inde eliciunt, non in mysticos & tenuissimos aliis ejusdem farinæ insitos divagantur. Hæc *Morinus*.

Objicitur, *Esdram* septuaginta Libros Cabbalisticos Dei jussu & afflatu scripsisse, eum solis Sapientibus communicandos: *Moysi* vero arcanam hanc sapientiam a Deo traditam in Monte Sinai, & ad *Esdram* usque Traditione transmissam, qui primus illam scriptis prodidit. Id ex Libro 4. *Esdræ*, Cap. 14. compertum esse, ubi Deus de horum arcanorum revelatione Moysi facta ait: *Revelans revelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi, quando Populus meus serviebat in Ægypto, & misi eum de Ægypto, & adduxi eum super Montem Sinai, & detinebam eum apud me diebus multis, & enarravi ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem; & præcepi ei, dicens: Hæc in palam facies verba, & hæc abscondes*. De *Esdra* vero postquam Libros quatuor supra ducentos jussu Dei quadraginta diebus scripsisset, subditur: *Et factum est cum complevissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Priora quæ scripsisti in palam pone, & legant digni & indigni: Novissimos autem septuaginta conservabis, ut tradas eos Sapientibus de Populo tuo. In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen*. Horum Exemplaria Librorum magnis impensis a Judęis redemit *Joannes Picus Mirandulanus Comes*, ut ipse testatur.

Respondetur, Librum Apocryphum idoneum ad faciendam fidem non esse: Libros autem *Esdræ* 3. & 4. ut Apocryphos ab Ecclesia rejici jure meritoque, cum fabulis scateant. Unde *S. Hieronymus Præfatione in Esdram & Nehemiam ad Domnionem & Rogatianum*, scribit. *Nec quemquam moveat, quod unus a nobis Liber editus est: Nec Apocryphorum tertii & quarti somniis delectetur. Quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum Volumen coarctantur; & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor Senibus sunt, procul abjicienda*. Et Libro adversus Vigilantium: *Tu vigilans dormis*, inquit, *& dormiens scribis, & proponis mihi Librum Apocryphum, qui sub nomine Esdræ a te & a similibus tuis legitur...... Quem ego Librum nunquam legi. Quid enim necesse in manus sumere, quod Ecclesia non recipit?* Quemvis ergo *Clemens Alexandrinus* Lib. 3. Stromatum Auctor Operis Imperfecti in Matthæum inter *S. Joannis Chrysostomi* Opera editi, Homilia 34. *S. Ambrosius* Libro *De Bono Mortis*, Cap. 11. Lib. 2. in *Lucam*, Lib. 2. *De Spiritu Sancto* Cap. 7. Oratione *De Obitu Satyri fratris*, & Epistol. 38. ad *Orontianum*, Quartum Librum *Esdræ*, velut Canonicum, & ab *Esdra* afflante Spiritu Sancto scriptum agnoverint, illum nihilominus Ecclesiæ judicio præeunte rejicimus, quæ *duos* tantum *Esdræ Libros* in Canonem admisit, ut constat ex *Origene* in Expositione primi Psalmi, referente *Eusebio* Lib. 6. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 25. Concilio Laodiceno Canone ultimo, *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad Seleucum, *S. Cyrillo Hierosolymitano*, *S. Epiphanio* Hæresi 8. & Libro *De Mensuris, & Ponderibus*, Cap. 28. *S. Hieronymo* locis mox laudatis, *S. Augustino* Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. & Lib. 15. *De Civitate Dei*, Cap. 25. *Innocentio I.* Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, Concilio Carthaginensi Canone 47. *Gelasius* cum Synodo Romana unum *Esdræ* Librum Canonicum agnoscit quod *Esdræ* & *Nehemiæ* Libri in unum Volumen compingerentur; & ne pluribus recensendis inutilem operam collocem, Sacra Synodus Tridentina Sessione 4. in Canonicorum Librorum Indice Librum dumtaxat *Esdræ* primum, & secundum, qui dicitur *Nehemias*, adscribit. Quod ergo Liber quartus *Esdræ* narrat de Libris quatuor & ducentis ab *Esdra* intra dies quadraginta conscriptis, & de Libris septuaginta ex eo numero cum solis Sapientibus communicandis, ad fabulas amandetur.

Quod spectet Mirandulanum Comitem, fumos ipsi

Judæos aliquis venditavit, ipsique illusit, adscripto veteribus membranis *Esdræ* Scribæ & Synagogæ Magnæ Principis nomine, ut grandem ab illo pecuniam emungeret. Nec mirum, quod fraudem passus sit felicissimi cæteroquin ingenii Comes, quem juvenilis ætas, & sciendi cupido immensa imposturis hujusmodi nimis credulum effecerant. Nondum enim vigesimumquartum ætatis annum exegerat, cum Apologiam suam scripsit, in qua de Libris illis hæc habet: *Hi Libri apud Hebræos hac tempestate tanta religione coluntur, ut neminem liceat nisi annos 40. natum attingere. Hos ego Libros non mediocri impensa mihi cum comparassem, summa diligentia, indefessis laboribus eum perlegissem, vidi in illis, testis est Deus, Religionem non tam Mosaicam, quam Christianam*, &c.

DISSERTATIO V.

De Persarum Rege sub quo Templi secundi fabrica absoluta est.

SCaliger Lib. 6. *De Emendatione Temporum*, *Darium* illum cujus anno sexto Templi instauratio absoluta est, ut constat ex Libro 1. *Esdræ*, Cap. 6. 15. contendit fuisse *Darium Nothum*. Alii pene omnes Eruditi viri *Darium Hystaspis* filium fuisse volunt. Quid de Chronologica ista Quæstione mihi videatur, breviter exponam.

PROPOSITIO UNICA.

Darius Rex Persarum, sub quo Templi Instauratio absoluta est, non Darius Nothus, sed Hystaspis fuit.

PRobatur primo ex Libro 1. *Esdræ* Cap. 4. ubi habetur, Hostes Populi Dei *omnibus diebus Cyri Regis Persarum*, dum ille nimirum aliis distentus esset, ac Massagetarum bello implicitus opus urgere non posset, illius Consiliarios & Ministros muneribus corrupisse, ac Judæis impedimento fuisse ne Templum ædificarent, *usque ad Regnum Darii Regis Persarum*. Hic autem designari *Darium* primum *Hystaspis* filium illud argumento sit, quod si plures hujus nominis Reges tunc Persæ habuissent, posteriorem a prioribus certo aliquo nomine Sacer Historicus distinxisset.

Deinde id per partes explicans *Esdras*, quod summatim primo dixerat, ait, in principio Regni *Assueri* hostes illos, qui sub *Cyro* clanculum egerant, ut impedirent opus ab eo jussum, jam apertis accusationibus Judæos petiisse, & ad *Artaxerxem* contra ipsos scripsisse. *Conduxerunt autem adversus eos Consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri Regis Persarum, & usque ad Regnum Darii Regis Persarum. In regno autem Assueri, in principio Regni ejus, scripserunt accusationem adversus habitatores Judæ & Jerusalem. Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, & Tabeel, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem Regem Persarum.* Is Urbem ædificari prohibuit, æmulorum Judaici Populi insidiis circumventus, qui Edicto Regis accepto, *abierunt festini in Jerusalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc intermissum est opus Domus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii Regis Persarum*: Cujus anno sexto Templi instauratio absoluta est, ut dicitur Cap. 6. 15. Tres itaque Reges hic habemus apud *Esdram* recensitos, *Cyrum*, *Cambysem*, qui & *Assuerus* dictus est, & *Artaxerxem*. (Unde Septuaginta Sixtinæ Editionis pro *Assuero* habent *Artaxerxem*, & nonnulli Codices Latini Cap. 4. Libri 1. *Esdræ* Vers. 6. *In Regno autem Assueri, ipse est Artaxerxes*,) & *Darium*. Vel si *Artaxerxem* alterum a *Dario* fuisse contendas, is erit *Smerdis Magus*, qui & *Oropastes*, Ctesiæ *Tanyoxarces*, qui paululum immutato nomine *Artoxerxes*, & *Artaxerxes* fuerit appellatus. Sic *Darius* quartus erit Regum, quorum ibi meminit *Esdras*: adeoque erit *Darius Hystaspis*, qui post *Cambysem* regnavit, sublato Mago. Porro si *Artaxerxes* ille, qui prohibuit ædificationem Templi, fuit *Longimanus*, ut putavit *Scaliger*: Ille vero *Darius*, cujus anno sexto Templi instauratio absoluta est, fuit *Darius Nothus*, cur Rerum Judaicarum statum sub *Cambyse*, *Dario Hystaspis*, *Xerxe I.* Artaxerxis Longimani patre, & sub *Xerxe II.* ejusdem filio, atque *Sogdiano* Esdras breviter saltem non perstrinxit? Nam si illi Templi instaurationem æque prohibuerunt, cur non pariter nominantur? Si vero faverunt operi, multo magis eorum nomen celebrandum erat.

Probatur secundo. Si sub *Dario Notho* Templum ædificatum est, centum & septemdecim pene annis post Cyri Edictum in ruinis jacuit: Tot enim ab anno primo *Cyri* ad secundum *Darii Nothi* fluxerunt. At qui fieri potest ut *Esdras*, qui inter Seniores sub *Cyro* ascendentes nominatur 2. *Esdræ* 12. 1. quique Templi hujus ædificationem & vidit, & descripsit, ad hanc usque ætatem produxerit? Quod magis etiam de *Nehemia* urgeri potest. Ille enim inter eos pariter numeratur, qui sub *Cyro* cum *Zorobabele* ascenderunt. (*Esdræ* 2. 2.) Et novæ deinde sub *Artaxerxe* Coloniæ dux fuit, acceptis anno Regni ejus vigesimo Diplomatibus. (2. *Esdræ* 2.) Porro si Rex Persarum, sub quo Templi absoluta est instauratio, fuit *Darius Nothus*, Artaxerxes cujus anno vigesimo Jerusalem venit *Nehemias* Urbem ædificaturus, fuit *Artaxerxes Memor* ejus filius. Ab anno autem primo Imperii Babylonici *Cyri* ad annum vigesimum *Artaxerxis Memoris* anni centum quinquagintaquatuor intercesserunt. Et cum soluta captivitas est, aliquot jam annorum erat *Nehemias*, qui inter Primarios Judaicæ Gentis cum *Zorobabele* reduces nominatur. Fuerit ergo viginti annorum; septuagesimum quartum & centesimum annum ipsum attigisse necesse est anno vigesimo *Artaxerxis Memoris*: Quod verisimile non est, cum tanto antea *David* dixisset: *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni: Si autem in Potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor.* Præterea si quis *Nehemiæ* Caput decimum cum duodecimo conferat, homines plusquam viginti numerabit, qui Fœderi ab Israelitis, procurante *Nehemia* cum Deo inito subscripserunt, ex eorum numero qui *Zorobabele* duce ex Captivitate ascenderant anno primo *Cyri*. Estne vero credibile tot coætaneos viros, eodem genere oriundos, ejusdem consilii ac negotii participes & socios, iisdem casibus exercitos, in iisdem locis moratos, annis pene ducentis vixisse? Idem vivacitatis ac diuturnitatis privilegium ad eos omnes extendendum erit, quos his verbis compellare jubetur Aggæus Propheta: *Quis in vobis est derelictus, qui vidit Domum istam in gloria sua prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?*

Probatur tertio ex Judæorum verbis ad Christum Aggæi 2. 4
(Joannis 2. 20.) *Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc, & in tribus diebus excitabis illud?* Nam a positis sub *Cyro* Templi fundamentis ad annum sextum *Darii Nothi*, quo instaurationem ejus absolutam fuisse contendit *Scaliger*, anni centum & viginti interjacent.

Probatur quarto ex *Josepho* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 4. *Sublatis deinde Magis, septem illæ Persarum familiæ Hystaspis filium Darium communibus suffragiis Regem declaraverunt. Is adhuc privatus voverat Deo, si Regnum adipisceretur, quicquid sacrorum vasorum apud Babylonem esset, remissurum se in Templum Hierosolyma . . . . . Magnis omnium studiis proficiebat Templi ædificatio juxta Mandata Cyri & Darii, prophetantibus interim Aggæo & Zacharia: absolutumque est intra septennium.*

Probatur quinto ex *Eusebio* in Chronico. *Persis*, inquit, *regnavit tertius Darius filius Hystaspis. Prophetabant apud Hebræos novissimi Aggæus, Zacharias, & Malachias. Secundo anno Darii Regis Persarum Templum in Hierosolymis construitur a Zorobabele; consummaturque opus anno quarto. Remissio quidem Captivitatis Judæorum, & venia Templi ædificandi sub Cyro exordium habuit: Sed consummatur Templum sub Dario: Quia vicinæ Gentes assiduis incursionibus ædificationem Templi impedierunt.* Clemens quoque congruit in primo Stromata ita scribens: *Et perseveravit Captivitas annis septuaginta, usque ad secundum annum Darii filii Hystaspis, qui Persis, Assyriis, & Ægypto regnavit: Sub quo Aggæus & Zacharias, & unus ex duodecim, qui vocatur Angelus, prophetaverunt: Sacerdotioque functus est Jesus filius Josedech.* Eumdem consule Lib. 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 2.

Probatur sexto ex *S. Hieronymo*, Prologo in *Aggæum* Prophetam, & in Cap. 1. *Zachariæ*, diserte asserente, *Darium* illum sub quo hi duo Prophetæ vaticinati sunt, & Templum instauratum est, fuisse *Darium* filium *Hystaspis*.

Objicitur pro *Scaligeri* sententia: Ante *Darium* illum, sub quo Templi instauratio perfecta est, Rex Persarum *Artaxerxes* nominatur ab *Esdra*, Cap. 4. Sed nullus hoc nomine ante *Darium* Hystaspis apud Persas regnavit. Sunt enim hi Reges Persarum ordine suo recensiti, *Cyrus*, *Cambyses*, *Magus*, *Darius Hystaspis*, *Xerxes*, *Artaxerxes Longimanus*, *Xerxes II.* *Sogdianus*, *Darius* No-

Nothus, *Artaxerxes Memor*, *Artaxerxes Ochus*, *Arses*, *Darius Codomanus*. Templum igitur sub *Dario Hystaspis* instauratum non fuit.

Secundo. Cum necesse habuerit *Darius* Edictum *Cyri* consulere, & Archivia lustrare, ut de concessa olim Judæis a *Cyro* redeundi & Templi instaurandi facultate constaret, liquet utique rem fuisse non novam, neque heri vel nudiustertius factam: Recens autem fuisset, si *Darius* ille esset filius *Hystaspis*. Nam a primo anno *Cyri* quo Judæorum soluta Captivitas est, ipsisque redeundi in Patriam, & Templum instaurandi facultas Edicto concessa, ad secundum *Darii Hystaspis* annum, octodecim dumtaxat elapsi sunt anni, brevius scilicet intervallum, quam ut Archiviorum reserandi fuerint foruli, & lustranda Tabularia, ad rem explorandam, cujus testes adhuc superstites erant.

Tertio. Annis ante secundum annum *Darii* septuaginta, Jejunia quinti & sexti Mensis instituta jam erant, ut *Zacharia* 7. 5. significatur. At ea non potuerunt alibi quam Hierosolymis & in Ecclesia constitui. Nam nulla Solemnia celebrata sunt in exilio, ut ex Scenopegiæ Festo liquet, cujus cultus oblivioni traditus est. (*Nehemia* 8. 15. 16.) Sed & *Daniel* a quarta die Nisan ad vigesimam quartam jejunat. Ergo 14. Nisan Pascha non celebravit. Nulla ergo Solemnia aut Jejunia in Deportatione instituerunt, sed in Palæstina, jam Altari stante, & jugi Sacrificio obtinente, illa instituta sunt. Cum igitur *Zacharias* anno secundo *Darii* prophetans asserit ante annos 70. instituta esse Mensis quinti ac septimi Jejunia, si ab anno secundo *Darii Hystaspis* retro numeres, nempe ab anno Periodi Julianæ 4194. desinet calculus in annum quartum a capto *Sedekia*, quo nulla erat Ecclesia in Palæstina. Quare ab anno secundo *Darii Nothi* retexendi sunt, ut desinant in 28. *Darii Hystaspis*, quo tempore Judæi Hierosolymis quidem degebant, sed nondum Templum ac Mœnia Urbis extruxerant.

Respondetur ad primam Objectionem, *Assueri* & *Artaxerxis* nomen multis Regibus apud Persas fuisse commune. Unde *Artaxerxes* ille qui *Darium Hystaspis* antecessit, non fuit *Artaxerxes Longimanus*, sed *Cambyses*.

Ad secundam Objectionem respondetur, non ideo necesse fuisse ad Tabularia recurrere, quod de Edicto *Cyri* in gratiam Judæorum lato dubitaretur; aut quod illud ex hominum memoria temporis diuturnitas delevisset; sed ut facultatis & gratiæ a *Cyro* concessæ conditiones, cunctaque Edicti, ad quod provocaverant Judæi, capita cognoscerentur, ad ejusque formam illud *Darii* conscriberetur.

Ad tertiam Objectionem respondetur, quod etsi Pascha, Pentecoste, Scenopegia, celebrari extra Jerusalem nefas fuerit, ob Sacrificia, quæ non alibi quam in Templo licebat offerri: falsum tamen est quod alia Solemnia & Jejunia, quæ certo loco nequaquam ex Lege sunt adstricta, tempore Deportationis institui non potuerint. Certe *Mardochæus* & *Hester* in Persida Solemnia Festa non solum instituerunt; sed eorum quoque religionibus Judæos omnes obstrinxerunt, & Festum *Phurim* biduo peragendum, die scilicet 14. & 15. Mensis Adar, ob liberationem totius Gentis ab insidiis *Aman*, posteris etiam perpetua Lege commendarunt, ut habetur Libri *Esther* Cap. 9.

DISSERTATIO VI.

De Prophetis qui soluta captivitate vaticinati sunt.

ARTICULUS I.

De Aggæo Propheta.

Aggæo nomen & dignitas Prophetæ asseritur. I. AGgæum, *Zachariam*, & *Malachiam* ex albo Propherarum perperam expunxerunt *Isaacus Abrabaniel*, nonnullique alii Hebræi, quod Synagogæ Magnæ Proceres fuisse credant, quæ ex Sapientibus, non ex Prophetis conflata esset. Ipsius *Aggæi*, necnon *Zachariæ*, & *Malachiæ* Libris, & *Esdræ* testimonio refelluntur, qui Prophetarum nomen illis tribuunt: Et Ecclesiastici 49. 12., ubi duodecim Prophetarum fit honorifica mentio: *Et duodecim Prophetarum ossa pullulent de loco suo: Nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide virtutis:* Quo numero tres illos postremos Prophetas comprehendi manifestum est. Futurorum denique vaticinationes, quæ ipsorum Scriptis continentur, ipsos Prophetæ dignitate & nomine fraudari non sinunt. Vaticinatus est *Aggæus* anno *Darii Hystaspis* secundo, Judæosque increpitos, quod neglecta Domus Dei instauratione proprias domos curarent, quam ob causam illis immissam a Deo sterilitatem significavit: illos ad sacrum Opus sub *Cyro* cœptum, eoque per bella occupato, & *Cambyse* circumvento intermissum, tandem perficiendum hortatus est. *Zorobabel* Ethnarcha a *Davidis* stirpe, & *Jesus Josedech* Sacerdos Maximus, ac reliqui de Populo, Prophetæ prædicatione permoti manum operi admoverunt: Quorum cœptis, volente Deo ac regente, favit *Darius Hystaspis* Rex Persarum. *Aggæi* & *Zachariæ* Prophetiis fidem facit *Esdras* Lib. 1. Cap. 5. 1. 2. *Prophetaverunt autem*, inquit, *Aggæus Propheta, & Zacharias filius Addo prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jerusalem, in nomine Dei Israel. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedech, & cœperunt ædificare Templum Dei in Jerusalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos.* Et Cap. 6. 14. *Seniores autem Judæorum ædificabant, & prosperabantur juxta Prophetiam Aggæi Prophetæ, & Zachariæ filii Addo.*

II. Ex *Aggæo* sumptum est illud *S. Pauli* ad *Hebræos*: Cap. 13. 26. de Christo Oraculum? *Cujus vox movit terram tunc: Nunc autem repromittit, dicens: Adhuc semel: & ego movebo, non solum Terram, sed & Cœlum.* Sic enim *Aggæus*, Cap. 2. 7. *Quia hæc dicit Dominus Exercituum: Adhuc unum modicum est, & ego commovebo Cœlum & Terram, & Mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes.* Et vers. 22. *Et factum est verbum Domini secundo ad Aggæum: Loquere ad Zorobabel Ducem Juda, dicens: Ego movebo Cœlum pariter & Terram.* Hanc orbis commotionem Christo *S. Paulus* optimo jure accommodat: Pars est enim celeberrimi & clarissimi de Christo Vaticinii: Siquidem priore loco subdit Aggæus: *Et veniet Desideratus cunctis Gentibus, & implebo Domum istam gloria, dicit Dominus Exercituum. Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus Exercituum. Magna erit gloria Domus istius novissimæ plusquam primæ, dicit Dominus Exercituum: Et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus Exercituum.* Desideratus Gentibus Christus est, quem Patriarcha *Jacob* futurum *Expectationem Gentium* prædixit *Genesis* 49. De quo *Isaias* laudatus a *S. Paulo* ad *Romanos* 15. 12. ait: *Exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.* Secundo Templo majorem gloriam conciliavit Christus in ipso docens: ipse enim *Rex gloriæ* Psal. 23. 7. 8. & *Dominus gloriæ* 1. ad *Corinthios* 2. 8. appellatur. In templo suo daturum se pacem Deus pollicetur: Christus scilicet *Princeps pacis*; & *Pax nostra est*. Hoc Vaticinium de Messia interpretatus est *R. Akiba* Libri *Sanhedrim* Cap. ultimo: Idque præclaro Commentario *S. Hieronymus* illustrat. *In Hebraico*, inquit, melius & significantius habetur: *Et movebo omnes Gentes, & veniet Desideratus cunctis Gentibus. Vere enim postquam ille venit, impleta est gloria Domus Domini. Et quantum Dominus distat a servo, tantum Domus Domini melior est, cui præest Dominus, a Domo priore, cui præfuit servus. Quod autem ait: Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus Exercituum: Non puto quemquam existimare quod de argento loquatur & auro, quæ a divitibus & Regibus possidentur. Hoc enim modo non solum argentum & aurum Dei est quasi Creatoris, sed & cætera metalla... Sed ego argentum quo Domus Dei ornatur, existimo eloquia Scripturarum, de quibus dicitur:* Eloquia Domini eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. *Et aurum quod in occulto Sanctorum sensu, & cordis versatur arcano, & splendet vero lumine Dei, quod & Apostolum de Sanctis, qui super fundamentum Christi ædificant, sensisse perspicuum est:* Aurum, argentum, lapides pretiosos, *ut in auro sensus occultus sit: In argento, sermo dicens: In lapide pretioso, opera Deo placentia. His metallis illustrior fit Ecclesia Salvatoris, quam quondam Synagoga fuerat: His lapidibus vivis ædificatur Domus Christi, & pax ei præbetur æterna.*

Aggæi de Christo vaticinium. *Psal.* 2. 1. *Cor.* 3. 6.

Idem Vaticinium ad Christum pertinere *S. Augustinus* confirmat Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 35. *Aggæus*, inquit, *Christum & Ecclesiam hac apertius brevitate prophetat:* Hæc dicit Dominus Exercituum: Ad„ huc unum modicum est, & ego commovebo Cœlum „ & Terram, & Mare, & aridam, & movebo om„ nes Gentes; & veniet Desideratus cunctis Gentibus. *Hæc Prophetia partim jam completa cernitur, partim speratur, in fine complenda. Movit enim Cœlum Angelorum & Siderum testimonio, quando incarnatus est Christus: Movit Terram ingenti Miraculo de ipso Virginis partu: Movit Mare & aridam, cum & in Insulis, & in orbe toto Christus annuntiatur. Ita moveri omnes*

Gen-

Gentes videmus ad fidem. Jam vero quod sequitur: Et veniet Desideratus cunctis Gentibus, *de novissimo ejus expectatus adventu. Ut enim desideratus esset expectantibus, prius oportuit eum dilectum esse credentibus.*

Idem confirmat *S. Cyrillus Alexandrinus* Commentario in Aggæum. *Redit*, inquit, *ad Ecclesiam ex Gentibus, & ad tempora adventus Salvatoris nostri. Tunc nimirum promittit ipsum agitaturum Cœlum & Terram, Mare quoque, & insuper omnes Gentes. Ait namque:* Adhuc semel; ego movebo. *Quod meo quidem judicio hunc sensum continet. Quando Israelem, qui Idolis servierat, Ægyptiorumque moribus & Legibus innutritus erat, vindicare in libertatem cogitabat, & ad veritatis agnitionem transferre volebat, visus est tantum non omnia concutere, aquis quidem in sanguinem versis, Cœlo grandine demissa, Mari divisa, & instar murorum aquis desixis, & Cœlo Manna suppeditante. Tale quid-* „ *dam Psalmista:* Deus cum egredereris coram Popu- „ lo tuo, cum pertransires in deserto, Terra mota „ est: Etenim Cœli distillaverunt. *Commotam vero tunc Terram dicimus, utpote agitationem inconsultam sustinentem in tam nobili excessu filiorum Israel, & latentem mortalium neminem. Hujusmodi motum rursus futurum dixit tempore adventus Salvatoris nostri: Quippe nemine ignoratus quæ per illum evenient bona. Cognovit enim Cœlum hoc Mysterium, cujus testis est Pau-*

Ephes. 4. „ *lus:* Ut innotescat nunc, *inquit*, Principatibus & „ Potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis „ sapientia Dei. *Cognovit similiter omnis Terra & Mare, hoc est, Insulæ. . . . . . Prædicatum est enim Evangelium per omnes Gentes, juxta vocem Salvatoris. Et*

Versionem 70. Interpretum sequitur S. Cyrillus. „ *nunc*, Adhuc, *inquit*, semel & movebo Cœlum & „ Terram, & tunc venient electa omnium Gen- „ tium, & implebo Domum istam gloria. *Fuerunt enim innumeri ex omni Gente insignes, & electi qui crediderunt, & quasi splendida quædam anathemata seu donaria in Domum Dei congregati, & illi ita decus conciliantes, eamque gloriosam, & celebrem reddentes, a Christo vicissim glorificati sunt.* „ Meum est argentum, „ & meum est aurum. *Perinde ac si dicat: Ne inglorium fore existimetis Templum, quoniam auro & argento splendidisque divitiis fortasse carebit. Non indiges his. Meum est enim argentum & aurum omne. Potius germanos ac sinceros adoratores requiro. Horum fulgore Templum meum inaurabo. . . . . Sit ornatus meus, qui est fide recta præditus, virtutis ornamentis eximius, charitate in me splendidus, mundus corde, pauper spiritu, misericors & bonus. Sic enim ad Templum, hoc est, ad Ecclesiam congregati & collecti, eam præclaram* „ *& conspicuam efficient.* Quare magna erit gloria „ Domus istius novissima super primam, dicit Domi- „ nus Omnipotens: Et in loco isto dabo pacem. *Tempore enim adventus Salvatoris nostri gloriosius absque ulla comparatione divinum Templum apparuit, tantoque illo veteri præclarius & excellentius, quanto quis cultum Religionis legalem a cultu in Christo & Evangelio, & veritatem ab umbris differre judicaverit. Ad hæc illud quoque dici posse arbitror: Unum erat Templum, & Hierosolymis tantum, & Gens Israelitica in eodem Sacrificiis fungebatur. Postquam vero nostrum similis factus est Unigenitus, cum esset Deus & Dominus, & illuxit nobis, de cætero Orbis Terrarum Dominus Sanctis, & adoratoribus innumerabilibus qui spiritualibus Sacrificiis & odoribus universorum Deum venerantur, impletus est. Verum est igitur, gloriam novissimi Templi, Ecclesiæ puta, majorem fore. Sollicitis autem, & de ejus ædificatione laborantibus velut venium a Salvatore, & donum de Cœlo datum iri Christum, omnium pacem, per quem accessum habemus*

Ephes. 21. „ *in uno Spiritu ad Patrem, declarat, cum ait:* Da- „ bo pacem in loco isto, & pacem animæ in acqui- „ sitionem omni construenti ad excitandum Templum hoc. *Ait enim alicubi Christus quoque: Pacem meam*

Joan. 14. *do vobis. Quæ res quomodo conducat diligentibus, docebit Paulus: Pax Christi,* inquit, *quæ exuperat omnem*

Philip. 4. *sensum, custodiet corda vestra, & intelligentias vestras.*

ARTICULUS II.

De Zacharia Propheta.

Zachariæ genus. I. ZAcharias filium *Barachiæ*, filii Addo seipsum dicit. *Filium Addo simpliciter* appellat *Esdras* Cap. 5. Septuaginta *Barachiæ* & *Addo* filium vocant. S. *Hieronymus* in Interpretatione sua ad Hebraicam veritatem edita, *Zachariam filium Barachiæ, filium Addo Prophetam.* Addonis filius dicitur, id est, nepos, ut ex Vulgata nostra colligitur. Alias enim generali filiorum nomine nepotes ab Hebræis appellari solent, ut probat illud Matthæi 1. *Liber Generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham.* An verisimile est quod ait *S. Hieronymus*, *Addonem* hunc *Zachariæ* avum eum ipsum esse, qui ad *Jeroboamum* in Bethel sacrificantem missus, futuram sacrilegi Altaris demolitionem prædixit? Inter avum enim & nepotem quadringenti & quinquaginta anni intercessissent. Difficultas omnis evanescet, si Barachiam *Zachariæ* patrem filium *Addo* appellatam statuamus, quod ea ejus quidem stirpe, non quod ab ipso immediate genitus sit. Vaticinatus est *Zacharias* anno secundo *Darii Hystaspis*, mense octavo, duobus post *Aggæum* mensibus. Hinc colligere licet, nostrum hunc *Zachariam* diversum esse ab altero *Zacharia* filio etiam *Barachiæ*, cujus meminit *Isaiæ* Cap. 8. cum inter *Achazum* Regem Juda, ad cujus ætatem pertinet hoc *Isaiæ* Caput, & *Darium Hystaspis* anni plusquam ducenti intercesserint. Accedit quod ille *Zacharias* Isaiæ, quem Editio vulgata *Barachiæ* filium facit, *Jebarechiæ* filius fuerit juxta Hebraicos Codices. Alius etiam fuit Propheta noster ab illo qui *Joasi* Regis jussu in Atrio Domus Domini lapidibus obrutus est, ut narratur 2. *Paralipomenon* Cap. 24. 21. Utrum vero ille de quo agimus idem cum illo sit, quem Christus *Matthæi* 23. 25. & *Lucæ* 11. 52. interfectum dicit a Judæis inter Templum & Altare, an potius *Zachariam* alterum a *Joasa* Rege oppressum Christus indigitaverit, difficultas non levis est. In ea constans sum opinione, quam olim adstruxi, *Zachariam* inter Minores Prophetas undecimum illum ipsum esse quem Christus commemoravit. Nam Salvator noster justos viros recensens a Judæis occisos, & incipiens ab *Abele*, desinere videtur in ultimo Prophetarum quos interfecerunt. At post illum *Zachariam*, de quo in Paralipomenis, multi alii Prophetæ justique viri a Judæis trucidati sunt. Secundo, ille Paralipomenon, filius erat *Jojadæ* Summi Sacerdotis, unde ibi dicitur: *Et non est recordatus Joas Rex misericordiæ, quam fecerat Jojada pater illius secum, sed interfecit filium ejus.* Ille vero Christi: filius erat Barachiæ: *Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, a sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter Templum & Altare.* Matth. 23. Propheta autem noster *Barachiæ* filium se declaret. Hunc nodum quidem solvit *S. Hieronymus*, dicendo *Jojadam* ipsum a Christo *Barachiam* appellatum, eoque nomine Sacerdotis *Jojadæ* justitiam commendari. Id tamen, licet ingeniose excogitatum, minus probabile videtur. Nullum enim in Scriptura Sacra fundamentum habet substitutio nominis *Barachiæ* pro *Jojada*. Nullibi in Historia Sacra Veteris Testamenti *Jojadæ* Pontifici nomen etiam *Barachiæ* fuisse legimus. *Jojadas* appellatus etiam est *Johanan* ut constat ex 1. *Paralipomenon* 6. 9. nusquam *Barachias*. An ergo verisimile est, Christum utrumque Summi illius Sacerdotis nomen ex Scriptura notum prætermisisse, ut eum alio nomine Judæis ignoto, & justis omnibus communi, quatenus *Benedictum Domini* significat, indigitarat? In Evangelio quidem, quo utuntur Nazaræi, pro filio *Barachiæ*, filium *Jojadæ* scriptum se reperisse *S. Hieronymus* testetur: Sed major est cæterorum omnium Codicum S. Matthæi, Græcorum, Latinorum, Syriacorum, Persicorum, Æthiopicorum, Arabicorum fides, in quibus *Zacharias* filius *Barachiæ* legitur, quam illius Nazaræorum, cui *Hieronymus* ipse fidem derogavit, cum Novum Testamentum *S. Damasi* Pontificis Maximi jussu Græcæ fidei reddidit. Tertio, *Zacharias* ille, de quo in Paralipomenis, occisus est *in Atrio Domus Domini*: in Atrio utique Populi: Hic autem de quo Christus, *Inter Templum & Altare*, id est, in Atrio Sacerdotum. Unde locum hic non habet *S. Hieronymi* objectio, quod *Zachariæ* Prophetæ temporibus via ruinæ Templi superfuerint. Neque enim id necesse est, ut inter Templum & Altare occisus fuerit. Altare scilicet æneum Holocaustorum præ foribus Templi positum erat, ita ut iis apertis in conspectu omnium Sacrificia fierent, ut ait *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. Templum vero proprie dicebatur pars illa Domus Dei, quæ alias vocabatur *Sancta*, ad quam Sacerdotibus solis patebat aditus. Hanc inter & Altare Holocaustorum occisum *Zachariam* Christus significat. Sed, inquiunt, *Zachariam* Prophetam a Judæis occisum inter Templum & Altare Scriptores Sacri non tradunt. Quasi satis non sit id a Christo traditum esse. Unde *Origenes* Epistola ad *Africanum* scribit: *Sed & de Zacharia filio Barachiæ, occiso*

inter

inter Templum, & locum Sacrificiorum, a Jesa quidem didicimas, a nulla vero alia Scriptura cognovimus.

Zacharia Vaticinium.

II. Reditum reliquiarum Judæ in Jerusalem, & instaurationem Templi ac Urbis proxime futuram vaticinatur *Zacharias*, Populique prosperitatem. *Jesum Josedech* Sacerdotem Magnum, & *Zorobabelem* ad fabricam Templi consummandam adhortatur, illos sub duorum olivarum symbolo designans. Sub figura quatuor quadrigarum *Cap. 6.* quatuor Imperia repræsentet, quæ sibi ordine successerunt, & se mutuo everterunt, Babylonicum, Persicum, Græcum, & Romanum, sub quo nasciturus erat Christus; de quo, & ejus Ecclesia insignia clarissimaque Oracula edidit.

Zacharia Vaticinia de Christo & Ecclesia.

III. Ad Christum scilicet pertinet illud Capitis secundi: *Hæc dicit Dominus Exercituum: Post gloriam misit me ad Gentes, quæ spoliaverunt vos: Qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei: Quia ecce ego levo manum meam super eos, & erunt prædæ his qui serviebant sibi; & cognoscetis quia Dominus Exercituum misit me. Lauda, & lætare filia Sion: Quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus. Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in Populum, & habitabo in medio tui; & scies quia Dominus Exercituum misit me ad te.* Dominus Exercituum loquitur, & a Domino Exercituum se missum significet, ut in medio Populi sui habitet: Christus scilicet verus Deus ac Dei Filius, e Deo Patre missus in Mundum est, & homo factus, medius nostrum stetit, & habitavit in nobis. Incarnationis vero ejus fructus fuit conversio Gentium plurimarum ad Dominum, quę Christo in Gentem sanctam, & Populum acquisitionis factæ sunt, ab eoque Populus Christianus sunt appellatæ. Conversis autem ad Christum Gentibus Dęmones, quibus olim serviebant, in prędam dati sunt. *Theodoreti* verbis hunc locum illustrare placet, hujusque applicationem Vaticinii confirmare. *Hæc*, inquit, *adumbrate & typice illis evenerant*, (nempe Judæis) *Prophetiæ autem veritas in nobis aperiorem exitum habuit. Dęmones enim nos depopulantes, & mentem nostram sibi vindicantes, omniaque nostri corporis membra in servitutem suam redigentes, Christus Dominus profligans, sub jugum eos subjecit Sanctorum servorum suorum . . . Sic etiam nunc victores Martyres usque in hanc diem clamant, invictique illorum victoriam prædicant, suamque infirmitatem declarant. Hos igitur, qui nos olim prædati sunt, tamquam spolia quædam spoliatis dedit ille qui post gloriam missus est; ut veterem gloriam, quam deceptus perdidit generis auctor Adam, hanc natura nostra recuperaret; & cognoscimus benefactorem, & Salvatorem animarum nostrarum, & Patrem, qui eum benignitate sua misit. Missus est autem non ut Deus, sed ut homo. In quantum enim Deus æqualis est Patri . . . . Demonstravit igitur nobis Propheta, non solum Divinitatem Personarum, sed etiam æqualitatem Personarum.* Hæc enim dicit, Dominus omnipotens post gloriam misit me. *Ergo & qui misit Dominus omnipotens est, & qui missus est Dominus omnipotens, & nullum est dignitatum discrimen. Missus est autem, ut dixi, qua homo est, non qua Deus, dispensationem pro nobis peragens; & missus secum habuit, qui miserat, Patrem.* Pater enim meus in me manens, ipse facit opera. *Deinceps Propheta infert:* Lætare & gaude filia Sion, quia ecce venio, & habitabo in medio tui, dicit Dominus. *Hæc etiam perspicue in nos ex Gentibus vocatos, & salutem adeptos conveniunt, qui lætari & gaudere jubemur, ut qui nobiscum versantem habuerimus omnium rerum Dominum. Hoc autem loco pariter etiam Personarum binarium & æqualitatem docemur:* „ Ecce autem „ veniem, & habitabo in medio tui, dicit Dominus; & „ scies quia Dominus omnipotens misit me ad te. Et „ possidebit Dominus Judam partem suam in Terra „ sancta, & eliget adhuc Jerusalem. “ *Ex Juda enim servi formam accepit Dominus, & eam partem suam fecit. Cujus rei testis est divinus Paulus exclamans:* Manifestum est autem, quod ex Tribu Juda ortus sit Dominus.

Hebr. 7.

Et ostendens quod non modo Jerusalem, sed etiam universum genus humanum ad salutem vocet, addit: Timeat omnis caro a facie Domini, quoniam surrexit de nubibus sanctis suis. *Nubes autem Sanctos Prophetas recte vocat, nihil suum loquentes, sed tamquam ex Mari quodam gratia Spiritus pluviam propheticam haurienter. Ab his surrexisse & apparuisse illum dicit, quia cum per hos prædixisset adventum suum, & his quæ præsignificaverat finem imposuisset, ipsa veritate Prophetiam divinam fuisse ostendit. Hæc si Judæis ad tempus reversionis accommodentur, ut quidam interpretati sunt, non valde repugno. Quod vero prædictio verum & certum post Incarnationem Salvatoris nostri exitum sortita sit, hinc intelligitur, quod ex eo tempore infinita Gentium millia, priori errore abjecto, ad Deum universorum transierunt, & Populus appellatus est divinus. Ex eo tempore pius cœtus ex Gentibus congregatus habitavit Jerusalem. Ex eo tempore omnis caro & priorem Salvatoris adventum excepit, & secundum adventum extimuit.*

Jesus Josedech ut Christi Jesu typus a Zacharia propositus.

IV. *Zachariæ* Cap. 3. *Jesus Sacerdos Magnus* nobilis typus est Christi Jesu, *Sacerdotis in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Satan stabat a dextris Jesu Sacerdotis Magni, ut adversaretur ei: Diabolum Christus Jesus adversarium habuit perpetuum, *Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato*. Satanam Jesu Josedechidę repugnantem increpuit Dominus: Dęmonem tentatorem Christus increpuit, dicens: *Vade Satana*. (Matthęi 4. 10.) *Et in Synagoga erat homo habens Dæmonium immundum, & exclamavit voce magna dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio te quis sis, Sanctus Dei. Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum projecisset illum Dęmonium in medium, exiit ab eo, nihilque illum nocuit. Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis Spiritibus & exeunt?* (Lucę 4. 33. 34. 35. 36.) Jesus indutus erat *vestibus sordidis; & stabat ante faciem Angeli*. Christus *habitu inventus ut homo*, peccata nostra ipse tulit, ac supplicii ignominia fœdatus est. Et cum in agonia constitutus esset in Monte Oliveturn, *Apparuit illi Angelus de cœlo, confortans eum*. (Lucæ 22. 43.) Jesus Josedechides noxis purgatus novas vestes & mundas induit, eique cidaris imposita est. *Eum, qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum*. (Epistolæ ad *Hebræos* 2. 9.) Jesu Josedechidę dixit Deus: *Tu quoque judicabis Domum meam, & custodies Atria mea*. Christum Jesum Deus vivorum & mortuorum Judicem constituit, totiusque Ecclesiæ Sanguine ejus acquisitę custodem præposuit. Christum quoque manifeste designat illud ejusdem Capitis Vers. 8. 9. 10. *Ecce ego adducam servum meum Orientem. Quia ecce lapis quem dedi coram Jesu: Super lapidem unum septem oculi sunt: Ecce ego cœlabo sculpturam ejus, ait Dominus Exercituum; & auferam iniquitatem terræ illius in die una. In die illa, dicit Dominus Exercituum vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum*, Et Cap. 6. 12. 13. *Hæc ait Dominus Exercituum, dicens: Ecce Vir Oriens nomen ejus; & subter eum orietur, & ædificabit Templum Domino. Et ipse exstruet Templum Domino; & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo.* Christum Jesum *Orientis* nomine significatum constat ex Cantico *Zachariæ* patris S. Joannis Baptistæ: *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto.* Servus appellatur a *Zacharia*, ut & ab aliis Prophetis: *Humiliavit* enim *semetipsum formam servi accipiens*. Lapidis unius symbolo adumbratur: Ipse enim *lapis est quem reprobaverunt ædificantes, & factus est in caput anguli. In quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum Sanctum in Domino. Lapis ab hominibus quidem reprobatus, a Deo autem electus, & honorificatus, in quo & nos tamquam lapides vivi superædificamur in habitaculum Dei in Spiritu. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.* (Actuum 4. 1. Ad Ephesios 2. 19. & seq. 1. Petri 2. 4. 1. ad Corinthios 3. 2.) Septem oculi providentiam Christi in Ecclesiam significant. (Apocalypsis 5.) *Et vidi Agnum habentem oculos septem, qui sunt septem Spiritus Dei missi in omnem terram.* Sive septem dona Spiritus Sancti, quibus cumulatus est Christus. (*Isaiæ* 11. 2.) Abstulit iniquitatem terræ in die una, qua *Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi Populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* (Ad *Titum* 2. 13. 14.) Pax qua totus fruebatur orbis Christo Jesu nascente, significatur his verbis: *Vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum.* Sicut & a *Michæa* Cap. 4. 4. *Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat.* Ædificavit Templum Domino, scilicet Ecclesiam Dei (*Matthæi* 16. 18. 19.) & Sanctos omnes, qui *tamquam lapides vivi superædificantur, Domus spiritualis, Sacerdotium Sanctum.* (1. Petri 2.) De quibus ait: *Qui vicerit, faciam illum columnam in Templo Dei mei; & foras non egredietur amplius; & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen Civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cœlo a Deo meo, & nomen meum novum.* (Apocalypsis 3. 12.) Ipse portat gloriam. Est enim *splendor gloriæ, & figura substantiæ Dei, sedens ad dexteram Majestatis in excelsis.*

(Ad

(Ad *Hebræos* 1. 3.) Sedet & dominator super folio suo: Deus enim suscitavit illum a mortuis, & *constituit ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.* (Ad *Ephesios* 1. 20. 21. 22.) Lege *S. Hieronymum* in Commentario hujus Capitis.

Christi triumphalis ingressus Hierosolymam. V. Insignis est & illa de Christo prædictio Zachariæ 9. 9. 10. *Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: Ecce Rex tuus venit tibi Justus & Salvator: Ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ. Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli; & loquetur pacem Gentibus, & potestas ejus a Mari usque ad Mare, & a fluminibus usque ad fines terræ.* Hoc Vaticinium de Messia intellectum a Judæis, & in Christo Jesu fuisse completum, constat ex SS. Evangelistarum Matthæi & Joannis testimoniis. Matth. 21. *Cum appropinquasset Hierosolymis, & venisset Bethphage ad Montem Oliveti: Tunc Jesus misit duos Discipulos, dicens eis: Ite in Castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: Solvite, & adducite mihi; & si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet; & confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Euntes autem Discipuli fecerunt sicut præcepit illis Jesus. Et adduxerunt asinam & pullum; & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: Alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via: turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in altissimis.* Joannis 12. *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel. Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion: Ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ. Hæc non cognoverunt Discipuli ejus primum; sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei.* *Grotius refellitur.* Vaticinium illud *Zachariæ* ad *Zorobabelem* perperam detorquet *Grotius*. Neque enim ipse Rex fuit, nec pauper, nec asino vectus legitur, nec pacem Gentibus dedit, nec potestas ejus a Mari usque ad Mare, & a fluminibus usque ad fines terræ pertinuit. At Christus Jesus Rex est & Dominus omnium, de quo Angelus ad *Mariam* Virginem ejus Matrem: *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum; & Regni ejus non erit finis.* Qui de seipso ait Matthæi 28. 18. *Data est mihi potestas in cœlo & in terra.* Ipse nihilominus pauper, qui de se ait Matthæi 8. 20. *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* De quo Apostolus 2. ad Corinthios 8. 9. *Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum dives esset, ut illius inopia vos divites essetis.* Ipse pacem hominibus dedit: De quo *Zacharias* Joannis Baptistæ pater: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Quo nato pax in terra nuntiata ab Angelo est hominibus bonæ voluntatis. Qui post Resurrectionem suam Discipulis, & in ipsis Fidelibus omnibus pacem dedit, dicens: *Pax vobis.* In cujus sanguine nos qui aliquando eramus longe, facti sumus prope. *Ipse enim est Pax nostra* (ut ait Apostolus ad *Ephesios* 2. 13. 14.) Ejus denique potestas per totum orbem porrigitur, de quo & a *Davide* prædictum est Psalmo 71. *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis . . . Et dominabitur a Mari usque ad Mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum . . . . . Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei.* De quo Apocalypsis 11. 15. *Et septimus Angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Factum est Regnum hujus Mundi Domini nostri, & Christi ejus, & regnabit in sæcula sæculorum: Amen.* Judæorum quorumdam pertinaciam, & *Grotii* ingenio suo plus quam par fuisset permittentis temerariam libertatem, illud *Zachariæ* Vaticinium, quod expendimus, ad *Zorobabelem* detorquentium, Theodoreti verbis superest ut refellamus. *Hæc*, *Comment. in Zachar. 9.* inquit, *ex ipsis rebus apertam habent expositionem. Etenim Rex, quem Prophetæ prædixerunt, venit, & justitia sua peccatum delevit, & mansuetudine diaboli superbiam fregit, & qui pullo asinæ insedit, Reges habet adoratores, qui auro & lapidibus pretiosis ornatis vehiculis gestantur. De hoc pullo Beatus etiam Jacob vaticinatus, dicens: Alligans ad vitem pullum asinæ suæ:* „ Et disperdet quadrigas Ephraim, & equum de Jerusalem; & „ disperdam arcus pugnantium, & multitudo, & pax ex „ Gentibus. *Hæc, inquit, moderatione usus Rex universorum Maximus, perdidit quadrigas ex Ephraim, & equum ex Jerusalem, eorum audaciam, & Regnum dicens insanum, & vero arcum etiam pugnantium perdidit, & multitudinem per Romanorum pacem Gentibus peperit, & facultatem veritatis enuntiandæ Præconibus largitus est. Nam postquam omnia sub unum Imperium subjecta fuerunt, atque bella inter se Gentes gerere desierunt, & pax toto orbe terrarum constituta fuit, intrepide Apostoli, quibus promulgandæ veritatis negotium datum fuerat, orbem terræ peragrarunt, & peragrantes urbem, homines ad vitam venati sunt. Et quod omnium maxime est mirandum, is qui non habebat ubi reclinaret caput, quique pullo insedit, totius Terræ, Marisque, cum illi placuit, Imperium tenuit. Hoc vero etiam sermo propheticus prædixit:* „ Et dominabitur aquis a Mari „ usque ad Mare, & a fluminibus usque ad exitus ter„ ræ. *Ego vero Judæorum stuporem admiror, qui impudentissime hanc prophetiam de Zorobabel interpretari conantur. Nam Zorobabel non totam Palæstinam tenuisse, sed solam Judæam, ipsimet Judæi confitentur: Propheta autem prædixit eum qui pullo insedit toti orbi imperaturum. Accedit, quod Christum pullo usum fuisse novimus: Zorobabel vero id fecisse, nemo ad hunc diem dixit ex his qui divina conscripserunt. Quod si Christus Dominus juxta Prophetiam pullo usus est, & Imperium orbis terræ tenuit, & Deus verus esse creditus & prædicatur, delevitque Regnum Ephraim & Israel, de eo & hæc Propheta prædixit, & Prophetia sine dubitatione ad finem pervenit.*

VI. Christo Jesu pariter conveniunt, quæ apud *Zachariam* sequuntur ejusdem Capitis Vers. 11. *Tu quoque in Sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Ille enim surrexit *solutis doloribus inferni, & expolians Principatus & Potestates; traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Et, *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?* (ut Patriarchas, cæterosque Justos inde educeret) *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia.* (1. Petri 3. 18. & seq. Coloss. 2. 15. ad Ephesios 4. 8. 9.) *Hunc Lacum* (inquit Theodoretus) *sive de morte æterna, sive de errore Idolorum velit quis intelligere, a veritate non aberrabit. Sic enim &* *Jerem. 2.* „ *per Jeremiam ait universorum Deus*: Duo mala fecit „ Populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vi„ væ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ conti„ nere non valent aquas. *Sic autem laboriosum & inutilem Idolorum cultum nuncupavit. Nam miseri laborantes in Idolis colendis nullos ex his fructus ceperunt, sed insuper vitæ jacturam fecerunt. Cum in hoc lacu vincti essent homines, Christus Dominus eos solvens & educens, ac pretioso Sanguine libertatem eis donans, ad viam vitæ illos emisit, cum eis Novum Testamentum dedit.*

VII. Pergit Propheta ibidem Vers. 16. & 17. *Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem Populi sui: Quia lapides sancti elevabuntur super terram ejus. Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* Lapides sancti sunt Christiani qui secundum Evangelium vivunt, *Lapides vivi, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu.* (1. Petri 2. 4. 5. ad Ephesios 2. 20.) Iidem Grex a Domino Jesu Christo salvatus, & Populus ejus. Frumentum vero electorum & vinum germinans Virgines, ipse Christus est, qui loquitur in Evangelio Joannis 12. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* De hoc tritico efficitur ille *Panis qui de cœlo descendit, & qui confirmat cor hominis.* Hunc panem comedunt, qui in Christo robusti sunt; & ad quos S. Joannes Evangelista loquitur: *Scribo vobis Juvenes, quoniam fortes estis, & Verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.* Qui frumentum est electorum, ipse est & vinum quod lætificat cor hominis, & bibitur ab his Virginibus, quæ

quæ sunt sanctæ corpore & spiritu, ut inebriatæ atque gaudentes sequantur Ecclesiam, & dicatur de eis: *Ps. 44.* *Adducentur Regi Virgines post eam, proximæ ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitia & exultatione, adducentur in Templum Regis*. Quæ inebriatæ poculo Salvatoris ajunt: *Cant. 2.* *Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem*. Hoc vino qui inebriati sunt, *Sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi cum mulieribus non sunt coinquinati; Virgines enim sunt*. Lege S. *Hieronymi* Commentarium in hunc *Zachariæ* locum.

Christi venditio a Zacharia prænuntiatur.

VIII. Venditionis Christi, cujus pretio ager figuli emptus est, prædictio extat *Zachariæ* 11. 12. 13. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in Domum Domini ad statuarium*. De Christo Jesu hæc intelligenda constat ex Matth. 27. & 28. *Tunc abiit unus de Duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos . . . . Videns Judas qui eum tradidit, quod damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, recessit, & abiens laqueo se suspendit. Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in Corbonam, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est Ager sanguinis, usque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Israel, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus*. Prophetæ sententiam S. *Matthæus* expressit, verba ipsa non reddidit, ut observat S. *Hieronymus* Commentario in Matthæum, & Libro *De optimo genere interpretandi*. In Christum vero Jesum convenire, præter ejus auctoritatem persuadent accurate designata venditio, pretium venditionis, & numerus ac projectio nummorum, locus etiam projectionis, ac nomen loci. Nec refert quod *Zacharias* triginta argenteos projectos dicat *ad statuarium*; S. vero *Matthæus* emptum ex illis dicat *agrum figuli*. Idem enim Prophetæ & Evangelistæ sensus est. Vox siquidem Hebraica *Jotser* fictorem significat qui ex terra statuas aut vasa testacea fingit. Unde S. *Hieronymus* in hunc locum: *Pro* πλάστη *atque fictore*, inquit, *statuarium olim interpretatus sum verbi ambiguitate compulsus, quod statuarium fictoremque uno sermone significat*. Sed cur *Zachariæ* Vaticinium *Jeremiæ* ab Evangelista tribuitur? Quidam memoriæ lapsum *S. Matthæo* tribuunt, quod de Auctore Spiritu Sancto afflato suspicari nefas. Alii vel ex Libris *Jeremiæ* qui interierint, vel ex Apocryphis sub *Jeremiæ* nomine vulgatis, vel ex Vaticiniis ore prolatis, & Traditione commendatis, non scripto proditis, volunt illud *Jeremiæ* ab Evangelista laudatum. *S. Hieronymus* Commentario in Matthæum, Apocryphum *Jeremiæ* Librum Hebraice scriptum a Nazarææ Sectæ homine Hebræo secum testatur communicatum, in quo testimonium illud propriis verbis conceptum extabat. Alii *Jeremiæ* nomen pro *Zachariæ* nomine *S. Matthæi* memoriæ occurrisse volunt, afflatu Spiritus Sancti, idque considerantem Evangelistam reliquisse *Jeremiæ* nomen, ut significaret eumdem Spiritum locutum per Prophetas, idemque unius Vaticinia posse alteri tribui. Sicut si quis volens alicujus verba indicare, dicat nomen alterius a quo dicta non sint, qui tamen sit amicissimus & familiaritate conjunctissimus illi cujus verba dicere voluit; & continuo recordatus alium pro alio se dixisse, ita se colligat atque corrigat, ut tamen dicat, bene dixi; quid aliud intuens, nisi tantam inter ambos esse concordiam, inter illum scilicet cujus verba dicere voluit, & alium, cujus ei nomen pro illius nomine occurrit, ut tale sit hoc istum dixisse, quale si ille dixisset? *Quanto magis hoc de Prophetis Sanctis intelligendum & maxime commendandum fuit, ut omnium Libros tamquam unum unius Librum acciperemus, in quo nulla rerum discrepantia crederetur, sicut nulla inveniretur, & in quo major esset constantia veritatis, quam si omnia illa unus homo quamlibet doctissimus loqueretur? Quod ergo hinc argumentum sumere conantur vel infideles vel imperiti homines, quasi ad ostendendam dissonantiam Sanctorum Evangelistarum, hoc potius debent assumere fideles & docti ad ostendendam unitatem Sanctorum etiam Prophetarum*. Ita *S. Augustinus* Lib. 3. *De Consensu Evangelistarum*, Cap. 7. Alii ex *Jeremia* & *Zacharia* collatis testimoniis Evangelistam id expressisse dicunt, quia *Jeremiæ* 32. 9. legitur, *Jeremiam* emisse agrum a filio fratris sui, & dedisse ei argentum, non quidem sub hoc nomine pretii quod positum est apud *Zachariam*, triginta argenteis: veruntamen agri empti mentionem apud *Zachariam* non extare. Igitur *S. Matthæum* utriusque Prophetæ locum, in quo Spiritu Sancto revelante noverat Vaticinium esse venditionis Christi a Juda proditore, & projectionis pretii ad emendum agrum figuli, in unam sententiam conflasse, & sub *Jeremiæ* nomine protulisse. *Liber quippe empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile, & emitur de pretio Domini ager figuli, & hoc ad sepulturam peregrinorum, tamquam ad permansionem quietis eorum, qui in hoc sæculo peregrinantes consepeliuntur Christo per Baptismum. Nam & illam emptionem agri hoc significare Jeremiæ dixit Dominus, quia erit permansio de captivitate liberatorum in illa terra*. Ita *S. Augustinus* ibidem. Alii respondent in hoc *Sancti Matthæi* loco esse σφάλμα γραφικόν, *mendum Scripturæ*, & pro *Zacharia* obtrusum *Jeremiam* ex scriptorum oscitantia & negligentia, eumque errorem ab uno Codice in reliquos propagatum, longe majorem Exemplarium partem invasisse. Planior ac verisimilior *Eruditis* quibusdam Viris postrema hæc Responsio videtur, magnis etiam fulta Nominibus. Hanc enim approbant *Origenes* Tractatu 35. in *Matthæum*, & *Eusebius* Libro 10. *Demonstrationis Evangelicæ*, pag. 482. *Sancto* quidem *Augustino* responsio ista non placuit, ipsius tamen usum liberum reliquit, ut quæ non levi fundamento niteretur. *Si quis*, inquit, *movetur, quod hoc testimonium non invenitur in Scriptura Jeremiæ Prophetæ, & ideo putat Fidei Evangelistæ aliquid derogandum, primo noverit non omnes Codices Evangeliorum habere, quod per Jeremiam dictum sit, sed tantummodo per Prophetam. Possemus ergo dicere his potius Codicibus esse credendum, qui Jeremiæ nomen non habent. Dictum est enim hoc per Prophetam, sed, Zachariam; Unde putatur Codices esse mendosos qui habent nomen Jeremiæ; quia vel Zachariæ habere debuerunt, vel nullius, sicut quidam, sed tantum*, PER PROPHETAM DICENTEM, *qui utique intelligitur Zacharias. Sed utatur ista defensione cui placet: Mihi autem cur non placeat, hæc causa est, quia & plures Codices habent Jeremiæ nomen; & qui diligentius in Græcis Exemplaribus Evangelium consideraverunt, in antiquioribus Græcis ita se perhibent invenisse: Et nulla fuit causa cur adderetur hoc nomen ut mendositas fieret. Cur autem de nonnullis Codicibus tolleretur, fuit utique causa, ut hoc audax imperitia faceret, cum turbaretur quæstione, quod hoc testimonium apud Jeremiam non inveniretur*. Jeremiæ nomen nec Syriaca Interpretatio præfert nec Persica. *Rupertus* Abbas Libro 11. *De Gloria & Honore Filii hominis*, hunc locum profert absque Prophetæ nomine: *Tunc impletum quod dictum est per Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos*, &c. In Commentario vero hæc habet: *Propheta per quem hoc dictum fuerat, Zacharias est; sed per incuriam Scriptorum inolevit, ut hic pro Zacharia nominaretur Jeremias*. E recentioribus *Franciscus Lucas Burgensis* in Notis ad Varias Lectiones Editionis Latinæ Evangelii secundum Matthæum, Versum 9. Capitis 27. expendens, *Quod dictum est per Jeremiam Prophetam*, ait: *Non dubito, salvo Superiorum judicio, quin sit omittendum nomen JEREMIAM, juxta fidem veteris illius Evangelii Manuscripti, quod citavimus in Notationibus nostris prolixioribus, asservati in Collegio Societatis Jesu Lovaniensi. Nam & Augustinus* Lib. 3. *De Consensu Evangelistarum*, Cap. 7. *testatur, suo tempore a quibusdam Latinis Codicibus abfuisse. Quod etiam Lyranus annotat in antiquis Libris haud legi. Huc accedit Syriacum Evangelium, quod nullum hic Prophetam nominat. Suffragatur denique mos Evangelistæ, qui ita consuevit plerumque Scripturas laudare*: Quod dictum est per Prophetam, *nullo Propheta nominatim expresso*, Cap. 1. Vers. 22. Cap. 2. 5. 6. 15. 23. Cap. 13. 35. Cap. 21. 4. *Quare Doctissimi quique Viri hodie sentiunt ita potius legendum esse, nullius Prophetæ nomine addito, Jansenius, Maldonatus, Baronius. Quidam etiam Veterum conjiciunt pro* Jeremiam, *legendum esse* Zachariam (*Locus enim præsens ex Zacharia sumptus est, non ex Jeremia*) *sed nullos afferunt Codices qui legant* Zachariam. *Nam quod Jeremiæ potius nomen additum fuerit quam Zachariæ, ex eo profectum fuisse videtur, quod apud Interpretes Septuaginta, quorum Editio olim erat in vulgari usu, extat Jeremiæ 32. clara Historia de agro, quem Jeremias jussu Domini emerit a suo Patruele: Zachariæ autem Prophetia, ut apud illos legitur, plurimum ab Evangelista*

Cur hoc Vaticinium Jeremiæ tribuat S. Matthæus.

testimonia distet. Posttamæ hoic Responsioni subscribit & *Joannes Benedictus* Theologus Patitiensis in Scholiis.

IX. Spiritus Sancti Missionam, Christi Jasu Supplicium, Dispersinnam Discipulotum, Idolorum eversionem, Pseudoprophetarom & Dæmoniorum axterminationem, Ablutionem & ramissionam Peccatotum per Chriitum, & fontem Baptismatis in Ecclesia manantam clarissime vaticinatuc *Zacharias* Cap. 12. & 13. *Et effundam* (inquit Deus) *super Domum David, & super habitatores Jerusalem Spiritum gratia & precum: Et aspicient ad me quem confixerunt. Et plangent eum planctu quasi super Unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte Primogeniti . . . . In die illa erit Fons patens Domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris & menstruata. Et erit in die illa, dicit Dominus Exercituum: Disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra, & Pseudoprophetas, & Spiritum immundum auferam de terra . . . Et dicetur ei: Quid sunt plaga ista in medio manuum tuarum? Et dicet: his plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Framea suscitare super Pastorem meum, & super virum cohaerentem mihi, dicit Dominus Exercituum: Percute Pastorem, & dispergentur oves; & convertam manum meam ad parvulos*. In Christo Jasu impletum illud Vaticinium tidem faciunt Evangelistæ, & Christus ipsa Matth. 26. 31. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis*. Hoc itaque *Zacharia* Vaticinium Christo temere abjudicat *Grotius*, & Judæ Machabæo addicit. Illud, *Aspicient in me quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super unigenitum*, de Christi Jesu supplicio *S. Joannes* intetpretatur Capite 19. 36. 37. *Facta sunt enim hac, ut Scriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerant*. Eodem spectat illud Apocalypsis 1. 7. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes Tribus Terra*. Itam illud Christi apud *S. Matthaeum* Cap. 24. 30. *Tunc parebit signum Filii hominis in Calo: & tunc plangent omnes Tribus Terra; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus Cæli cum virtute multa & majestate*. Ad Massiam filium Josephi Vaticinium illud refert ex Judæis *Aben-Ezra*. Zachariana illa Oracula Christo Jasu vindicant *S. Hieronymus* & *Theodoretus* in Commentariis, quos Lector per otium consulat. Manum suam ad parvulos, id est, ignobiles, contemptibiles, infirmos, stultos secundum Mundum, sive secundum hominum opinionam, convertendam Deus per *Zachariam* denuntiat, quosdam ad salutam aligendos, plures reprobandos: Variis tormentis fidam & virtutem alectorum axploratum iri, martyriis nempe ac suppliciis, quæ Discipulis Christi Jasu irrogata fuot. *Et convertam manum meam ad parvulos. Et erunt in omni Terra, dicit Dominus: Partes dua in ea dispergentur, & deficient; & tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; & ipse dicet: Dominus Deus meus*. (Cap. 13.)

X. Excidium deniqua Hierosolymitanum Cap. 14. prædicit, tum Evangelii Prædicationem, Gentium vocationem, & Ecclesiæ constitutionem: *Et erit in die illa: Exibunt aqua viva de Jerusalem: Medium earum ad Mare Orientale, & medium earum ad Mare novissimum: In Æstate, & in Hyeme erunt. Et erit Dominus Rex super omnem Terram. In die illa erit Dominus unus, & erit Nomen ejus unum*.

ARTICULUS III.

De Malachia Propheta.

Malachias verus homo fuit, non Angelus.

I. MAlachiam Minorum Prophetarom postremum reipsa Angelum fuisse opinatus est *Origenes*. Angelum etiam appellant *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum*, & alii, qui tamen in eodam errore cum *Origene* non sunt versati. Septuaginta Interpretes Angeli nomina ipsum tanto ante decorarunt: Ipsumque nomen Hebræum *Malachi* idem sonat ac *Angelus meus*: Verum officii dumtaxat, non naturæ rationa Angelum nuncupatum, diserta probat illa Sirachidis sententia Ecclesiastici 49. 12. *Et duodecim Prophetarum ossa pullulent de loco suo*. Probat, inquam, ajusdem naturæ fuisse *Malachiam* ac undecim reliquos Minores Prophetas. Deinde, Sacerdotes, Prophetas, & quicumque Dei mandata hominibus significant, Angelos interdum in Scripturis Sacris appellari, & tamen veros homines esse, perspectum est. Hoc sensu *Malachias* ipse Capit. 2. 7. ait: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum est*. Et Cap. 3. 1. de Joanna Baptista Dominus ait: *Ecce ego mitto Angelum meum*. Argumentum vero illud ab etymologia ductum nullius plane ponderis est, ut *Sanctus Hieronymus* Præfationa ad *Minerium* & *Alexandrum* monet. *Nec putandum est*, inquit, *juxta quorumdam opinionem Angelum venisse de Cælo, & assumpsisse corpus humanum, ut Israeli qua a Domino sunt mandata, loqueretur. Si enim interpretanda sunt nomina, & ex nominibus non spiritualis intelligentia, sed Historia ordo texendus est, ergo & Osee qui* Salvator dicitur, *& Joel qui interpretatur* Dominus Deus, *& cateri Propheta, non erunt homines, sed vel Angeli, vel Dominus atque Salvator: Quia hoc eorum nomina resonant*.

Malachias ab Esdra diversus.

II. Veteres Hebræi, & Jonathan Chaldæus Paraphrastes, *Malachiam* ipsum *Esdram* essa censent. Illudque commentum *Sanctus Hieronymus* in Proœmio supra laudato videtur approbare, his persuasus argumentis: 1. *Quod omnia qua in Libro Esdra continentur, hic Propheta commemorat*. 2. Quia ipsum Sacerdotem una & Angelum significat his verbis: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum est*. 3. Quia tempus titulusque conveniunt, & sicut Psalmi qui titulos non habent, eorum esse creduntur, quorum priores Psalmi nominibus prænotati sunt: Sic *Malachi*, id est, *Esdras*, post *Aggaeum* & *Zachariam*, qui sub *Dario* prophetaverunt, floruisse credendus est, & propterea titulum non habere, quia Liber ejus pro titulo sit. Verum hæc argumenta infirma sunt & inania. Falsum enim est eadem *Esdra* & *Malachia* Libris contineri. Et quamvis aliqua in iis essent affinia, perperam ex iis colligeretur uni & aidem Auctori esse adscribendos. In coævis certe aut supparibus Prophetis eadem quandoque tractata reperias argumenta, similia interdum Vaticinia, easdem interdum locutiones & sententias in posterioribus, quas in prioribus & antiquioribus. Hæc verba, *Labia Sacerdotis custodient scientiam*, &c. ad *Levi* primum, deinde ad universos Sacerdotes, non ad *Esdram* singulatim pertinere, contextus orationis ostendit. *Et nunc ad vos mandatum hoc, o Sacerdotes. Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus Exercituum: Mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis, quoniam non posuistis super cor . . . Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus Exercituum. Pactum meum fuit cum eo vita & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & a facie nominis mei pavebat. Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus: In pace & in aquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate. Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus: Quia Angelus Domini Exercituum est. Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in Lege: Irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus Exercituum*. Quod *Esdra* temporibus floruerit *Malachias*, non magis probat eumdem atque *Esdram* fuisse, quam probetur omnes homines *Esdra* coævos, unum & eumdem hominem extitisse. *Malachia* Prophetia nomen ipsius adscriptum habet, & his verbis incipit: *Onus verbi Domini ad Israel in manu Malachia*. Unde nullum ex titulo quæri potest præsidium Hebræorum commento, asserentium *Malachiam* ipsum *Esdram* fuissa; præsertim cum *Esdras* nusquam *Propheta*, sed *Scriba*, & *Sacerdos* in Sacris Codicibus appelletur.

Quo tempore vaticinatus Malachias

III. Post restaurationem Templi vaticinatus est *Malachias*, cujus Prophetiæ scopus ad duo hæc refertur Capita, ut observat *S. Cyrillus Alexandrinus* in Præfationa Commentarii sui: *Constructo enim jam divino Templo, cum tempus Populi Prapositos, sive eos qui erant de sanguine Levi, ad Sacrificia vocaret, atque etiam ipsis Israelitis preces & vota secundum Legem, si liberet, obeunda quodammodo suggereret, servabant illi quidem mandata Mosis, non tamen citra culpam, & ut ratio flagitabat. Nam Populus consueta ad Altare Sacrificia offerebat, verum non magna cura adhibita; sed perfunctorie & negligenter. Deteriora quippe gregis, & morbida, & rejectanea ad Aram efferebant. Sacerdotes porro suscipiebant, non amplius maculas, ut Lex jubebat, id est, num claudum, aut aure scissa, aut naso mutilum, aut cauda amputata, aut scabiosum, aut impetigines, aut unum testiculum habens, considerantes. Rejiciebat enim ista Lex; nec aliud quam dedecora*

erant

erant. Alia item ratione Sacerdotes etiam subjectum sibi Populum negligebant, cum Legem prave explicarent, nec ad Dei voluntatem exequendam probe homines erudirent, sed a recta semita ad ineptias & fatuitates deflectere finerent. Et hoc quidem objurgationis genus unum est. Alterum ad Israelitas pertinet, ob causas hujuscemodi. Alii namque amorem in uxores valere jubentes, libellumque repudii illis, & nonnunquam nihil mali commeritis objicientes, aliis copulabantur, nec se ullo modo Deum hoc facto offendere opinabantur. Alii in alienigenarum

Deut. 7. filias insaniebant, quamvis Lex apertis verbis proclamasset, „ Filiam tuam non dabis filio ejus, & filiam „ ejus non accipies filio tuo. Seducent enim filium tuum a me, & abiens serviet Diis alienis. De hoc in Libris Esdræ multa disseruntur. Unde quidam ipsum esse Malachiam arbitrantur, quod secus est. De tempore quo vaticinatus est Malachias idem cum S. Cyrillo censet Theodoretus, eum scilicet post ædificationem Templi, & pacem Populi, Prophetiam addidisse. Non enim, inquit, eos de negligentia circa ædificationem Templi accusat, quemadmodum Aggæus & Zacharias: Sed divina beneficia in eorum memoriam revocat, & seorsim Sacerdotes, seorsimque alios insimulat, ab eis admissa scelera in medium proponens.

Malachia de Christo Jesu vaticinia. IV. Insignia de Christo Jesu Vaticinia edidit Malachias: Illud in primis de incruento Novi Testamenti Sacrificio, ubique locorum & Gentium, qua lata patet Ecclesia, offerendo. Cap. 1. 10. Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat Altare meum gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus Exercituum: Et munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: Quia magnum est nomen meum in Gentibus: dicit Dominus Exercituum. Quod Vaticinium de Sacrificio Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, quod Missam appellari Ecclesiæ usus obtinuit, antiqui Patres intellexerunt & exposuerunt, S. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone, S. Irenæus Lib. 4. Cap. 32. S. Joannes Chrysostomus in Psal. 95. S. Augustinus Lib. 18. De Civitate Dei, Cap. 35. S. Cyrillus Alexandrinus, & Theodoretus in Præfatione, & in Cap. 1. Malachiæ. Legatur Dissertatio nostra 13. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 13. & 14. De Sacrificio Missæ adversus Albigenses & Wiclefistas in Lutheranis & Calvinistis redivivos inscripta.

V. Ad Christum Jesum etiam pertinet illud Malachiæ 3. 1. 2. 3. Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad Templum sanctum suum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus Testamenti quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus Exercituum: Et quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans, & emundans argentum, & colabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum & quasi argentum, & erunt Domino offerentes Sacrificia in justitia. Primum Vaticinii illius comma de Joanne Baptista Christus interpretatus est Matth. 11. 10. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. S. Marcus Evangelista duo testimonia Malachiæ & Isaiæ sub unius Prophetæ sermone contexens, ita Evangelium suum exorsus est: Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei. Sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Hoc, licet verbis aliis, in Malachia legimus. Quod autem sequitur: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus, ab Isaia Propheta dicitur. Statimque utrumque testimonium de quo dicatur exponens Evangelista: Fuit, inquit, Joannes in deserto, baptizans & prædicans Baptismum Pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Ita hunc nodum solvit S. Hieronymus Commentario in Malachiam, & in Cap. 3. S. Matthæi, ubi tamen & aliam solutionem suggerit, nempe Isaiæ nomen in S. Marci Textum hoc loco irrepsisse. Cum testimonium, inquit, de Malachia Isaiaque contextum sit, quærit Porphyrius quo modo velut ab uno Isaia exemplum putemus assumptum: Cui Ecclesiastici Viri plenissime responderunt. Nos autem nomen Isaiæ putamus additum Scriptorum vitio, quod & in aliis locis probare possumus. Aut certe de diversis testimoniis Scripturarum unum corpus effectum. Lege tertium decimum Psalmum, & hoc idem reperies. S. Irenæus Lib. 3. Cap. 11. locum S. Marci proferens non legit, Sicut scriptum est in Isaia Propheta, sed, Quemadmodum dictum est in Prophetis. Sic etiam legerunt Euthymius & Theophylactus. Unde Græca Exemplaria nonnulla ab antiquo habuisse ἐν τοῖς Προφήταις incertum est. Idque confirmant variantes lectiones Græcæ Novi Testamenti ad finem Tomi ultimi Bibliorum Polyglottorum collectæ, & Lucas Brugensis in Annotationibus. Latina tamen Editio concordat cum aliis Codicibus Græcis longe plurimis, & cum illo præsertim venerandæ vetustatis ex Græcia exportato, quod ex S. Irenæi Monasterio Lugdunensi flagrante civili bello direptum Theodorus Beza Calvinianæ Hæreseos spes altera Cantabrigiensi Academiæ dono dedit: in eo enim legitur, γέγραπται ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ Προφήτῃ. His obiter annotatis, ad institutum redeamus. Oraculum istud Malachiæ, Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, ex Persona Christi dictum est, quod Joannem miserit in Desertum Judææ prædicare Baptismum Pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Quod autem sequitur: Et statim veniet ad Templum sanctum suum Dominator quem vos quæritis, & Angelus Testamenti quem vos vultis, de Christo Jesu Dei Filio dictum est, qui tanquam Magni Consilii Angelus missus est a Patre ad faciendum cum hominibus fœdus novum, fœdus pacis, pactum sempiternum, ut loquuntur Isaias Cap. 42. 6. Jeremias Cap. 31. 31. & Ezechiel Cap. 37. 26. Venit autem ad Templum sanctum suum, cum Tulerunt illum in Jerusalem ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in Lege Domini. Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus Sanctus erat in eo. Et responsum acceperat a Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Et venit in Spiritu in Templum. Et cum inducerent Puerum Jesum Parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem Legis pro eo: Et ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei Salutare tuum: Quod parasti ante faciem omnium Populorum: Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam Plebis tuæ Israel. Vel, Templum ejus Ecclesia est ab ipso fundata & constituta: Vel unusquisque credentium & Justorum, de quibus Apostolus ait 1. Cor. 3. Cap. Nescitis quod Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Vel Templi nomine humana Natura a Verbo Deo assumpta significatur. Unde Christus ipse ad Judæos ait: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud: Quod explanans Evangelista adjunxit: Ille autem dicebat de Templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt Discipuli ejus quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturæ, & sermoni quem dixit Jesus. (Joannis 2. 19. 21. 22.) Non solum autem primum Christi adventum, sed & secundum prædicit Malachias dicens: Ecce venit, dicit Dominus Exercituum: Et quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? Tum quid gesturus sit exponens: Ipse, inquit, quasi ignis conflans, &c. Quod S. Paulus 1. Cor. 3. Cap. explicat. Uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Non tamen id tantum significat Propheta, sed purgationem etiam Spiritus Sancti, qua mystice conflantur & renovantur Fideles. Unde S. Joannes Baptista de Christo ait: Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne. (Matth. 3. 11.) Addit Propheta, & tanquam herba fullonum. Divina enim gratia tanquam herba quadam peccatorum sordes eluit. Et ad Jerusalem quidem Jeremias ait: Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus. Jerusalem enim legalem herbam habuit, non gratiæ: Hoc autem loco propheticus sermo Dominum nobis ostendit tanquam opificem quemdam, sordes peccatorum velut herba quadam expurgantem, & velut igne quodam animas nostras hac rubigine liberantem. Hoc vero etiam faciet Levitis in se credentibus. Quo ex numero S. Barnabas fuit, ut Actorum Historia docet, aliique complures, qui una cum ipso crediderunt, eandemque salutem assecuti sunt. Hos autem oblaturos ait Sacrificia in justitia, non legalia, sed rationalia & incruenta. Unde subdit: Et placebit Domino Sacrificium Juda & Jerusalem sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui. Non enim hoc temporarium est, sed æternum. Hæc Theodoreti commentatio est.

VI. Denique Christo Jesu congruit illud Malachiæ 4. 2. Orietur vobis timentibus Nomen meum Sol Justitiæ, & sanitas in pennis ejus. Ille nimirum est, de quo Zacharias Joannis Baptistæ Pater ait: Visitavit nos Oriens ex alto. Ille de quo Isaias Cap. 60. Surge, illuminare Je-

Jerusalem, quia venit lumen tuum . . Super te orietur Dominus . . . Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec splendor Luna illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam. Ille de quo Sanctus Joannes ait: *Erat Lux vera qua illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum.* Ille qui de se ipso ait: *Ego sum Lux Mundi.* Quibus concinit S. Joannes Apocalypsis 21. 23. *Et Civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.* Eundem vero *Justum* per antonomasiam Prophetici & Apostolici Libri prædicant, & Daniel *Justitiam sempiternam.* Ad utrumque Christi Jesu adventum Oraculum istud *Malachiæ* referri posse *Theodoretus* docet: *Hæc*, inquit, *& in priorem Salvatoris nostri adventum conveniunt, & secundum. Nam in priori quidem velut Sol quispiam nobis exortus est, in caligine, & umbra mortis constitutis, atque a peccato nos liberans, justitiam impertitus est: & spiritualibus donis quasi quibusdam alis nos contegens, curationem animabus nostris exhibuit. Et in secundo rursus adventu his qui in hac vita vexantur, ex eorum voto, vel præter eorum votum apparens, juste utpote justus judicabit, & promissa bona largietur. Et quemadmodum Sol sensibilis exoriens somno oppressos ad laborem excitat: Sic hic adveniens, longo somno, id est, morte constrictos excitat.*

ARTICULUS IV.

Epilogus eorum quæ de Prophetis dicta sunt.

F*Austus Manichæus* asserere ausus est, Prophetas Hebræos neque quicquam de Christo prænuntiavisse: neque si prænuntiarunt, eorum testimonia nobis prodesse: neque illos ipsos ex eorumdem testimoniorum dignitate vixisse. Triplicem illam blasphemiam *S. Augustinus* refellit Libris 12. & 13. *Contra Faustum:* Nosque tantum ducem secuti, triplicem Propositionem Manichæis illis erroribus opponimus.

PROPOSITIO I.

Hebræi Prophetæ multa de Christo Jesu prænuntiaverunt.

HÆc Propositio abunde probata manet ex iis quæ a me observata sunt Dissertatione 6. superioris Voluminis, & Dissertationibus 5. & 10. Voluminis istius, ubi de Prophetis singulis agens, eorum de Christo Jesu Vaticinia annotavi, & vindicavi. Hanc tamen generalibus argumentis confirmo. Primum ex Christi ipsius testimonio petitur; Lucæ 24. *Et incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant.* Et infra: *Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Jerosolyma.*

Confirmatur ex Cantico *Zachariæ* patris S. Joannis Baptistæ: *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem Plebis suæ. Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a sæculo sunt Prophetarum ejus.*

Secundum argumentum petitur ex testimonio *S. Pauli* ad Romanos 1. *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis Sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem;* Idem Judæos Antiochiæ Pisidiæ his verbis compellabat, ut habetur Actuum 13. *Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est. Qui enim habitabant Jerusalem, & Principes ejus, hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne Sabbatum leguntur, judicantes impleverunt, & nullam causam mortis invenientes in eo, petierunt a Pilato ut interficerent eum. Cumque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento. Deus vero suscitavit eum a mortuis tertia die . . . Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est: Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris resuscitans Jesum . . . Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in Prophetis: Videte contemptores, &
admiramini, & disperdimini: Quia opus operor ego in Habach. 1.
diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.* Idem ad Regem *Agrippam* Act. 26. *Auxilio adjutus Dei usque in hodiernum diem sto, testificans minori atque majori, nihil extra dicens quam ea, quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses, si passibilis Christus, si primus ex Resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est Populo, & Gentibus . . . Credis, Rex Agrippa, Prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.* Ad eumdem Romæ in hospitium venerunt plurimi, *Quibus exponebat testificans Regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex Lege Moysi & Prophetis, a mane usque ad vesperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur: quidam vero non credebant. Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum
verbum: Quia bene Spiritus Sanctus locutus est per Isa- Isa. 6.
iam Prophetam ad Patres nostros, dicens: Vade ad Populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor Populi hujus.*

Tertium argumentum sumitur ex testimonio *S. Petri* Epist. 2. Cap. 1. 19. *Et habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris.* Idem Actuum 3. *Deus autem quæ prænunciavit per os omnium Prophetarum, pati Christum suum, sic implevit. Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra: Ut cum venerint tempora refrigerii a conspectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis, Jesum Christum: Quem oportet quidem cœlum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os Sanctorum suorum a sæculo Prophetarum . . . . Et omnes Prophetæ a Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, & testamenti quod disposuit Deus ad Patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.* Idem Actuum 10. 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per Nomen ejus omnes qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus Sanctus super omnes qui audiebant verbum.* Plenæ sunt Evangelicæ & Apostolicæ Literæ Prophetarum testimoniis de
Christo expositis: *Quæ nec omnia commemorari possunt,* Isai. 3.
quia nimium est, nec multa, quia longum est; nec pauca vellem, ne sola existimentur ab eis qui illa non legunt (inquit *S. Augustinus* Lib. 12. *Contra Faustum,* a. Cap. 42.) *Quis jam quærat expositorem, dum legit, Velut ovis ad victimam ductus est: & omnia quæ illic multipliciter & evidenter dicuntur, Quia livore ejus sanati sumus: & peccata nostra ipse portavit? Quis non quasi Evangelium cantari arbitretur: Foderunt manus meos, & pedes; dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me, diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem? Quis nisi nimium cæcus jam impleri non cernat. Commemorabuntur & convertentur ad Dominum universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ Gentium . . . Quis unquam de Christo dictum dubitavit: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie
genui te: Postula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem Baruch. 3.
tuam, & possessionem tuam terminos terræ? Quis alium 37.
intelligere permissus est ubi Jeremias dicit, nimirum de
Sapientia: Tradidit illam Jacob puero suo, & Israel electo Dan. 7. 9.
suo: Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est? Quis non eumdem Salvatorem agnoscat apud Danielem, cum Antiquo dierum offertur Filius hominis, & accipit Regnum sine fine, ut serviant ei omnes Gentes? Jam vero si locum illum quem commemoravit Domi-
nus ex ejusdem Danielis Prophetia, Cum videritis abomi- Dan. 9.
nationem vastationis quæ dicta est a Daniele, stantem in loco sancto, qui legis intelligat: & si supputatis etiam temporibus Hebdomadum ille numerus pertractetur; non solum Christus, sed etiam tempus reperitur, quo eum oportuit venire passurum. Quanquam & sine computatione temporum manifestis rerum effectibus Judæos urgere soleamus, cum quibus nobis, non utrum in Christo sit salus nostra, sed utrum jam venerit, passusque fuerit, disceptatio est: Convincuntur autem rebus ipsis apertissimis non solum de fide omnium Gentium, quas ei servituras eadem cui cedere coguntur Scriptura prædixit, quæ ita eluxescit tota orbe terrarum, ut omnium tergiversantium oculos feriat; Verum etiam de iis quæ in ipsa Judæorum*

Gen-

Gente jam facta sunt, quod Sacrarium eversum est, quod cessavit hostia & Sacerdos, & unctio pristina, quæ omnia Daniel tunc prænuntiavit futura, quando ungi Sanctum Sanctorum liquide prophetavit. Cum igitur illa omnia jam facta sint, ruigitur etiam ab eis unctus Sanctus Sanctorum, & quid respondeant non inveniunt. Quomodo autem nobiscum non de Christo, sed tantum de adventu ejus discepturent, nisi bene nossent eum in suis Li-
Joann.1.20. *bris prophetatum? Cur a Joanne quærunt, utrum ipse sit*
Joan.10.24. *Christus? Cur ipsi Domino dicunt, Quamdiu animam no-*
Joan.1.41. *stram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Cur Petrus, & Andreas, & Philippus dicunt Nathanaeli, Invenimus Messiam, quod interpretatur Christus. Nisi quia hoc nomen in illa Gente per illas literas & sciebatur, & auspectabatur? Nam nulla alia Gens Reges & Sacerdotes suos Christos habuit & vocavit, quorum significativam unctionem cessare fas non fuit, nisi cum ille venisset, qui in eis prænuntiabatur. Sic enim Judæi noverant illos Christos suos, ut tamen unum sperarint, per quem demum liberarentur: Sed excæcati occulta justitia Dei, dum solam ejus virtutem cogitant, infirmitatem, in qua pro nobis mortuus est, non intellexerunt. Hinc illa verba in Libro Sapientiæ de illis prædicta cognoscimus: Morte turpissima condemnemus eum: Erit enim respectus ex sermonibus illius. Si vere Filius Dei est, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Hæc cogitaverunt & erraverunt. Excæcavit enim illos malitia eorum. Quod etiam de istis verissime dici potest, qui in tanta multitudine testimoniorum; in tanta dispositione prænunciatarum rerum, in tanta manifestatione completarum, adhuc dicunt Scripturis illis Christum non esse prophetatum.*

PROPOSITIO II.

Hebræorum Prophetarum testimonia utilissima sunt ad probandam Christianæ Religionis veritatem.

Libros Prophetarum divinos esse, evidentissimum est, cum solius Dei sit certo & distincte præsosse futura contingentia, & demum multis post sæculis eventura: Ac proinde talia prædicere posse neminem nisi
Isai.41.23. & Cap.14. 2. Sancti Spiritus afflatu. *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum* (inquit Isaias,) *& scimus quod Dii estis vos.* Apud eundem sic loquitur Deus: *Quis similis mei? Vocet & annuntiet, & ordinem exponat mihi ex quo constitui Populum antiquum, ventura & quæ futura sunt annuntient eis.* Hinc Moyses *Deuteronomii* 18. 20. Pseudoprophetam notis suis a vero Propheta discernens: *Quod in nomine Domini*, inquit, *Propheta ille prædixerit, & non evenerit, hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit.* Hinc Tertullianus Apologetici Cap. 20. *Idoneum testimonium Divinitatis, veritas divinationis.* Hinc *S. Hieronymus* Commentario in Danielem: *Confitentur Magi, confitentur Arioli, & omnis scientia sæcularis literatura, præscientiam futurorum non esse hominum, sed Dei, ex quo probatur Prophetas Dei Spiritu locutos, quia futura cecinerunt.* Id Ethnicis ipsis Philosophis notum. Unde *Celsus* apud *Origenem* Lib. 7. contra illum edito: *Si forte*, inquit, *divinus Spiritus ex Deo descendens, divina prænuntiat, nempe Spiritus hæc prædicans, is est, quo repleti viri antiqui multa, eaque bona nuntiarunt.* Seneca Suasoria 4. *Quis est, qui futurorum scientiam sibi vindicet? Nova oportet fortis sit qui jubente Deo sanat: Non eodem conditus sit utero, quo imprudentes nascimur. Quamdam imaginem Dei præferat, qui jussa exhibeat Dei: Sic est.* Jamblicus Philosophus Platonicus Libro *De Mysteriis* vim totam fatidicam ad unum Deum referendam esse sæpius inculcat. *Vaticinium ipsum*, inquit, *nec ab arte, nec a natura, nec a naturalibus, vel animalibus rationibus motibusve efficitur, neque fit ullo modo, sed utique sempiternum est missum ad nos usque divinitus, totaque potestas præsaga refertur ad Deos, & omnis hujus auctoritas consistit in eis atque inde traditur, divinisque operibus signisve perficitur .... Causa afflatus fatidici est dumtaxat ipsa Divinitas, quando scilicet a Diis descendunt ad nos lumina, spiritusque traduntur ab eis, adestque nobis dominatio, potestasque illinc absoluta, comprehendens omnia quæ sunt in nobis & exterminans penitus propriam nobis animadversionem & motionem, proferensque sermones per hominem quidem, sed non cum ipsa cogitatione hominis, imo pronuntians ipsa per os furentis extra se positi; dum videlicet quæcumque sunt in nobis, serviunt toto Numini, ceduntque soli dominanti actioni divinæ.* Porro Hebræorum Prophetæ multa prædixerunt futura, quæ ex naturalibus causis prævideri non poterant & quæ diu post eorum mortem impleta sunt. Ita Isaias *Cyrum* nominavit, Imperiumque & miram felicitatem illius prædixit centum quinquaginta annis antequam *Cyrus* nasceretur. Ita *Jeremias* Propheta Babylonicæ Captivitatis annos præcise numeravit, priusquam Judæi Babylonem abducti essent. Ita *Daniel* De Monarchiis Persarum & Græcorum, de Successoribus *Alexandri Magni*, & de *Antiocho* præsertim *Epiphane*, qui Templum Dei violavit, clare admodum vaticinatus est. Sed quod præcipuum est, quæcunque nos docet Evangelium de Christi Jesu Nativitate, nascendique tempore, & loco, dignitatibus, officio, prædicatione, Miraculis, actis universis, Passione, Morte, Sepultura, Resurrectione, triumphali Ascensione in cœlos: de prædicatione Evangelii, vocatione Gentium, legalium cæremoniarum abrogatione, Judaicæ Gentis desolatione, cum singulis pene tam mirabilium eventorum circumstantiis leguntur in Prophetarum Libris clare & aperte prædicta: Adeo ut Prophetarum Vaticinia cum Evangelica de Christo Historia conferenti mirus ac plane stupendus consensus statim appareat. Hinc itaque demonstratur & Prophetarum Libros esse divinos, quandoquidem continent prædictiones rerum, quæ tanto post temporis intervallo, contigerunt prout prædictæ fuerant: & Evangelicam quoque Historiam veram & divinam esse, quandoquidem Deus per Prophetas tot ante sæculis ipsi testimonium perhibuit: Adeoque & Christianam Religionem esse veram, quæ Christum Jesum verum Deum & hominem esse credit, quod Prophetæ clarissime docuerunt, & omnia quæ in Libris Prophetarum, Apostolorum, & Evangelistarum de illo scripta sunt, pro veris habet.

Quanquam vero horum Vaticiniorum pars aliqua aliis forte a Christo Jesu accommodari queat: pleraque sunt quorum exitus in nemine alio quam in Jesu ostendi potest; & nemo alius est cui conveniant universa. Quo de argumento legendus *Origenes Lib. 1. contra Celsum, & Eusebius* in Libris *Demonstrationis Evangelicæ*. Idem Oratione *De Laudibus Constantini* Cap. 17. præclare ait: *Nunc vero eum cujus animus instar silicis obduruit, hujusmodi interrogationibus convincere aggrediamur. Dic mihi, heus tu, & tandem aliquando vocem rationalem ede; non ex bruto pectore, sed ex anima ratione & intellectu prædita fructum proferens. Dic, inquam, ea apud te ipsum diu ante perpensa; Quis ex omni sapientum numero qui antea celebres extiterunt, Prophetarum oraculis perinde ac Servator noster, apud Deo carissimam veterum Hebræorum Gentem tot ante sæculis cognitus est & prædicatus? Qui quidem & natale ipsius solum, & adventus tempora, & vivendi rationem; Miracula item, sermones, & præclara facinora animo percipientes, sacris Voluminibus commendarunt. Aut quis scelera in se admissa, tam præsenti ultione unquam vindicavit, ut post impium facinus quod in ipsum fuerat admissum, statim omnis Judæorum Natio occulta quadam vi exagitaretur, & Regia ipsorum Sedes ab ipsis fundamentis everteretur; ipsumque adeo Templum cum omnibus ornamentis ac donariis solo æquatum disturbaretur? Quis futura tum de impiis illis hominibus, tum de Ecclesia ab ipso per universum orbem condita cum multa ante prædixisset, singulorum operibus congruentia vaticinans, Prædictionum fidem rebus ipsis æque ac Servator noster confirmavit?*

Oraculorum Propheticorum utilitatem, vimque ac efficaciam ad demonstrandam veritatem Christianæ Religionis, *S. Augustinus* exponit *Lib. 13. contra Faustum Manichæum*, Cap. 6. & 7. *Si ergo*, inquit, *nec Scripturarum auctoritatis antiquitas, nec miraculorum potestas, nec morum sanitas, nec rationis veritas vos afferit: abite confusi, & redite confessi, ipsum esse Christum omnium in se credentium Salvatorem: Cujus nomen & cujus Ecclesiam ita exhibent præsentia tempora, sicut præterita nuntiarunt: Non per quemlibet de cavernosis latebris procedentem, sed quadam Gente, & quodam Regno ad hoc propagato & instituto, ut ibi de illo cuncta figuris prænotarentur quæ nunc expressa rebus agnoscerentur: & ibi per Prophetas prædicta scriberentur, quæ nunc per Apostolos prædicata præsentarentur. Proinde constituite vobis aliquem catechizandum Gentilem, in quo Faustus defecisse nos dicit, ubi non ridendus, sed plangendus ipse defecit. Si enim dixerimus homini gentili: Crede Christo, quia Deus est: & responderit: Unde credo? Prolataque auctoritate Prophetarum, eis se non credere dixerit, eo quod illi Hebræi sint, ipse Paganus: ostendimus fidem Prophetarum ex iis quæ ventura cecinerunt, & venisse cernuntur. Credo enim quod eum non lateret, quantas a Regibus hujus sæculi persecutiones prius pertulerit Christiana Religio: Aut si lateret, per ipsam Historiam Gentium, &*

Impe-

Imperiales Leges litteris memoriaque mendatas, ei facile proboretur: Quod cum tanto ante prædictum ea Propheta ,, *cognosceret, dicente: Ut quid fremuerunt Gentes, & Psal. 2.* ,, *Populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ,* ,, *& Principes convenerunt in unum, adversus Dominum,* ,, *& adversus Christum ejus. Quod non de ipso David fuisse dictum, in eodem ipso Psalmo facile apparet; Ibi enim dicitur etiam illud, quod homines quamlibet pertinacissimos ipsa rerum manifestatione confundit:* ,, *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie* ,, *genui te, Postula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Quod Genti Judæorum, in qua regnavit David, non esse concessum: Christi autem nomine longe lateque omnes Gentes occupante, neme dubitat esse completum. Credo moveretur, cum hinc & alia multa ea Prophetiæ audiret, quæ persequi longum est. Videret etiam ipsos Reges terræ Christi Imperio jam salubriter subjugatos, omnesque Gentes eidem servientes, & legeretur ei de Psalmo tanta* Psal. 71. Psal. 44. *ante prædictum: Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei: Totumque Psalmum ipsum, qui figurata tanquam in Salomonem ducitur, si legere vellet, inveniret Christum vero Regem pacificum. (Hoc enim Salomonis nomen interpretatur:) In quo cognosceret completa omnia quæ ibi dicuntur, longe remotissima ab illo homine Salomone Rege Israel. Illum itidem Psalmum, ubi Deus unctus a Deo dicitur, & utique Christus ipsa unctione declaratus: Idemque Christus Deus apertissime ostenditur, cum Deus unctus insinuatur; Si considerare vellet quæ ibi de Christo, quæ de ipsa Ecclesia dicta sunt: Quæ ibi quidem prædicta legeret, in orbe autem terrarum impleta conspiceret: Videret quoque ipsa simulacra Gentium per Christi nomen sic perire de orbe terrarum, idque ipsum a Prophetis prædictum esse disceret:* ,, *Audiret Jeremiam dicentem: Sic dicetis illis: Dii qui cœ-* Jerem. 10. 11. ,, *lum & terram non fecerunt, pereant a terra, & de* ,, *sub cœlo. Item alio loco cum eumdem Prophetam di-* Jerem. 16. 19. ,, *centem audiret: Domine fortitudo mea, & adjutorium* ,, *meum, & refugium meum in die malorum: Ad te* ,, *Gentes venient ab extremo terræ, & dicent: Quam* ,, *falsa possederunt Patres nostri simulacra, & non est* ,, *in eis utilitas! Si faciet homo Deos, & ipsi non sunt* ,, *Dii. Propterea ecce ego ostendo illis in tempore illo,* ,, *manum meum ostendam illis, & scient; & virtutem* ,, *meam, quoniam ego Dominus. Hæc audiens de Scriptura Prophetica, & cernens universa terra, quid dicam quemadmodum moveretur ad fidem, quando & hoc rebus ipsis probamus, cum per Prophetiam ante tempora conscriptum, & his temporibus impletam, corda fidelium sic firmari cognoscimus.* Ex his patet quam utilia sunt Prophetarum Oracula ad Christianæ Religionis veritatem demonstrandam.

Frustra vero hæc a Christianis conficta Gentilis vel impius quivis homo objiceret. Illius enim suspicionis vanitatem arguunt Judæi Christianorum hostes, & tamen Propheticorum Librorum assertores & vindices acerrimi: Quos maximum illud Christianæ Religionis odium compellere non potuit, ut Vaticinia illa tantopere ipsis adversa, a Libris suis expungerent. *Per eorum quippe Codices* (inquit S. Augustinus) *probamus, non a nobis tanquam de rerum eventu commonitis ista esse conscripta, sed olim in illo Regno prædicta atque servata, nunc autem manifestata & impleta: In quibus & ea quæ ibi minus perspicua sunt, quia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos, in quos finis sæculorum obvenit, jam nunc illustrata solvuntur, & quæ umbris futurarum adhuc rerum opacabantur, jam fatierum luce manifestantur.* Cum itaque supposita non sint, sed ab illis, quorum nomina præ se ferunt, edita Prophetarum Vaticinia, illosque veraces probent Vaticiniorum illorum exitus, nemo cordatus illa contemnet, quæ, tanto ante, & tanto apparatu prævidendo & prænunciando commendari meruerunt; nec illos a quibus prævideri & prænunciari potuerunt. *Nullis enim prudentius credimus vel de præteritis, quæ olim facta sunt; vel de futuris quæ nondum facta sunt, quam eis qui nobis fidem verborum suorum tam multis tamque magnis, quæ ab eis prædicta jam facta sunt, probaverunt.*

Frustra etiam aliquis objiceret, Ethnicos Oracula sua, Vates Sibyllas habuisse, quibus tamen Superstitiones Ethnicæ approbari & confirmari non possunt: Adeoque inutiles etiam esse Prophetias ad Christianæ Religionis demonstrandam veritatem. Frustra, inquam, id objiceretur, cum Oracula partim falsa, partim casu vera fuerint, partim flexiloqua, obscura, ambigua. Unde ipsorum vanitatem Ethnici ipsi Sapientes agnoverunt. Cicero Libro 2. *de Divinatione* testatur *Chrysippum* Apollinis Oraculis totum Volumen implevisse, *partim falsis, partim casu veris, ut fit in omni oratione sæpissime; partim flexiloquis & obscuris, ut interpres egeat interprete, & sors ipsa ad sortes referenda sit; partim ambiguis, & quæ ad Dialecticam referenda sint. Nam cum sors illa edita est opulentissimo Regi Asiæ,* CROESUS HALIM PENETRANS MAGNAM PERVERTET OPUM VIM: *hostium vim se se perversurum putavit, pervertit autem suam. Utrum igitur eorum accidisset, verum Oraculum fuisset. Cur autem hoc credam unquam editum Crœso? Aut Herodotum cur veraciorem ducam Ennio? Num minus ille potuit de Crœso, quam de Pyrrho fingere Ennius? quis enim est qui credat, Apollinis ex Oraculo Pyrrho esse responsum?* AIO TE ÆACIDA ROMANOS VINCERE POSSE. *Primum Latine Apollo nunquam locutus est: Deinde ista sors inaudita Græcis est: Præterea Pyrrhi temporibus jam Apollo versus facere desierat. Postremo, quamquam semper fuit, ut apud Ennium est.*

——— Stolidum genus Æacidarum,
Belli-potentes sunt magis, quam sapienti-potentes.

Tamen hanc amphiboliam versus intelligere potuisset, VINCERE TE ROMANOS, *nihilo magis in se quam in Romanos valere. Nam illa amphibolia quæ Crœsum decepit, vel Chrysippum potuisset fallere: Hæc vero ne Epicurum quidem. Sed quod caput est, cur isto modo jam Oracula Delphis non eduntur, non modo nostra ætate, sed jamdiu, jam ut nihil possit esse contemptius? Hoc locorum urgentur, evanuisse ajunt vetustate vim loci ejus, unde anhelitus ille terræ fieret, quo Pythia mente incitata Oracula ederet. De vino, aut salsamento putes loqui, quæ evanescunt vetustate: De vi loci agitur, neque solum naturali, sed etiam divina; quæ quo tandem modo evanuit? Vetustate, inquies. Quæ vetustas est, quæ vim divinam conficere possit? Quid tam divinum autem quam afflatus e terra mentem ita movens, ut eam providam rerum futurorum efficiat, ut ea non modo cernat multa ante, sed etiam numero versuque pronuntiet? Quando autem ista vis evanuit? An postquam homines minus creduli esse cœperunt? Demosthenes quidem, qui abhinc annos prope 300. fuit, jam tum* φιλιππίζειν *Pythiam dicebat, id est, quasi cum Philippo facere: Hoc autem eo spectabat, ut eam a Philippo corruptam diceret: Quo licet existimare, in aliis quoque Oraculis Delphicis aliquid non sinceri fuisse. Sed nescio quomodo isti Philosophi, superstitiosi, & pene fanatici, quidvis malle videntur, quam se non ineptos. Evanuisse mavultis, & extinctum esse, quod si unquam fuisset, certe æternum esset, quam ea quæ non sunt credenda, non credere.*

Oraculorum vanitatem Ethnicos plerosque agnovisse docet *Origenes Lib. 7. contra Celsum*, & Prophetas Hebræorum Sancto Spiritu afflatos, cum fatidica vis in Vatibus Gentilium non fuerit opus divini Spiritus, sed Dæmonis. " Dico, *inquit*, de modo enumeratis Ora- ,, culis, posse nos ex auctoritate Aristotelis & Peripa- ,, teticorum multa proferre, Pythiæ cæterisque fidem ,, abrogantia: Posse item ex Epicuro, ejusque Secta- ,, toribus transcribere quid de his sentiant, ostendereque ,, quod ipsi Græci nihili pendant Græciæ Oracula vel ,, celebratissima. Sed faciamus non esse figmenta ho- ,, minum, quæ feruntur de afflata Numine Pythia, cæ- ,, terisque id genus Vatibus: Videamus annon evinci ,, possit, etiamsi maxime sint Oracula, non consequi ,, necessario præesse illis Numen aliquod: sed potius ,, quosdam malos Dæmones, & Spiritus infensos hu- ,, mano generi, opponentesque se animis ad Cœlum ,, per virtutis viam ac veram pietatem tendentibus, ,, ne redeant ad Deum. Certe de Pythia, quo non ,, aliud mantejum est celebrius, narratur Vatem ,, illam Apollinis desidere super foramen Specus Casta- ,, lii, & ascendentem inde Spiritum per muliebre gre- ,, mium recipere, quo repleta proferat ista præclara & ,, divina, ut putantur, Oracula. Considera nunc an- ,, non hoc ipso abunde intelligatur Spiritus illius im- ,, puritas, non per cæcos meatus multo puriores mo- ,, liebri gremio penetrantis in animam fatidicam, sed ,, per eos quos vir honestus non sustineret aspicere, ne- ,, dum tangere: Idque non semel atque iterum, sed ,, quotiescumque illa inflata Phœbo prophetare creditur. ,, Quin & illud quod extra se rapta, velut Magicis ,, artibus furiata, ipsa quid agat non intelligit, non ,, est opus divini Spiritus. Oportebat enim ut quis di- ,, vino Numine afflatus prius adjuvaretur, & perspica- ,, cius eo maxime tempore divinitatem sibi inesse sen- ,, tiret, quam reliqui ab Oraculo edocti quid ad me- ,, liorem & naturæ consentaneam vitam conducat, ,, seu quid prosit aut expediat. Nos sane colligimus e ,, Sacris Scripturis, quod Judæorum Prophetæ illu-

strati

„ strati divino Spiritu, quatenus opus erat illustrari di-
„ vinorum consiliorum Interpretes, primi fruebantur
„ adventu ad se Numinis; contactique animam (ut
„ ita loquar) Sancto Spiritu, & hanc adipiscebantur
„ splendidiorem, & mentem perspicaciorem: atque ad-
„ eo corpus ipsum non amplius spiritu contumax, aut
„ rectam vitæ rationem fastidiens, nimirum emortuum
„ (sicut nostri loquuntur) carnis concupiscentiis. Per-
„ suasum est enim nobis, quod corporis opera, & cum
„ Deo inimicitiæ, quæ sapientiæ carnis suam debent
„ originem, mortificantur per diviniorem Spiritum.
„ Quod si Pythia extra se rapitur, dum fata canit;
„ qualis existimandus est ille Spiritus offundens menti
„ ac rationi tenebras, cum sit similis huic Dæmonum
„ generi, quod non pauci Christiani ejiciunt ex ob-
„ sessis corporibus?

De vanitate Oraculorum multis egit *Eusebius* Libro 5. *Præparationis Evangelicæ*, pluribusque Capitibus ostendit, Græcorum Oracula responsorum ambiguitate multis exitium attulisse: Seriis honestisque de rebus, & Deo dignis non respondisse: Vates illorum humano sensu, non divino afflatu rerum agendarum auctores fuisse: Multa imperite persuasisse: Poetas etiam eos, qui nihil ad honestioris vitæ rationem contulerunt, ex vulgi opinione temere laudasse: Auctores illos fuisse ut Pugiles & Athletæ divinis honoribus colerentur. Ipsis etiam tyrannis adulari solitos: Iniquis patrocinatos fuisse: Jussisse denique ut ligneæ, lapideæ, æreę, aureæ statuæ sacrificiis ac statis religionibus colerentur. Quæ omnia *Oenomai* Philosophi testimonio, qui se ab *Apolline* deceptum conquestus est, & edito Libro vanitatem Oraculorum coarguit, *Eusebius* confirmat.

Porphyrius in hoc argumenti genere multum versatus, ut qui Librum scripsit *De Philosophia ex Oraculis petita*, Gręcorum Oracula, Vatesque sæpe mentiri fatetur. *Sed quoniam*, inquit, *accuratam & exquisitam Astrorum motus, ac proinde futurorum ex eo pendentium cognitionem assequi non homines modo, sed ne Dæmonum quidem plerique possunt; fit ut ii persæpe multis de rebus consulti mentiantur.* Mox ita subdit: *Et aerem quidem circumfusum in causa esse ajunt, quamobrem falsa edantur Oracula, non autem præsentes Deos sponte mendacium attexere. Sæpe itaque falsum dicturos se esse pronuntiant. Hærent isti nihilominus, atque illos qua stultitia sunt, vel invitos respondere cogunt. Apollo sane cum ejusmodi aliquando esset ambientis Cœli molestior difficiliorque tempestas, hunc in modum cecinit:*

Ne me ultra precibus cogas, nam falsa profabor.

Ac nihil a nobis affingi, vel Oracula ipsa fidem facient, sic enim evocatus e Diis quispiam respondit:

Non hodie licet effari, qui Sidera cursus,
Quæ sedes habeant: Vis quippe futura canendi
Nunc Astris constricta manet.

Tum ita concludit: *Qua nimirum ex causa Oraculorum sæpe vanitas existat, ostendit.* Legitur apud *Eusebium* Lib. 6. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 5.

Plutarchus Libro *De Oraculis quæ defecerunt*, idem tractans argumentum hæc habet: *Præsidere autem Oraculis, non Deos, quos a terrenis locis decet expeditos esse, sed Dæmones Deorum Ministros, haud male mihi dici posse videtur. At qui Empedoclis Versibus abrupte sumptis, hos Dæmones scelestos, noxios, dolosósque autumet, ac postremo etiam veluti homines morti subjiciat, hunc ego audacius ac magis barbare dicturum puto.* Quatuor docet *Plutarchus*; primum eos qui responsa dabant, Dæmones fuisse, non Deos. Secundo, horum Neocoros & Sacerdotes, ab iisdem arreptos, & furore afflatos, venalia Oracula reddere solitos. Tertio, nihil illos veri prædicere; sed de iis ipsis, quorum insidere sibi spiritum gloriantur, multa gravia & dura effati, non solum damna & dolos, sed etiam interitus, quales homines patiuntur. Quarto, Versus non furore ullo divino afflatuque novos edere, sed ab *Empedoclis* Poematibus compilare.

Diogenianus quoque Deorum Oracula fundentium falsitatem redarguit. *Multa*, inquit, *rerum eventa frustrari eos qui Vates vocantur, testari potest omnis hominum vita, illique ipsi qui divinandi artem profitentur ... Nunc vero tantum hoc superius dictis adjiciam, quod si quando verum dicunt in suis prædictionibus qui Vates appellantur, non scientiæ, sed fortuitæ causæ opus id fuerit. Neque enim propositum sibi finem numquam assequi, sed non semper, nec ut plurimum, & citra scientiam, si quis aliquando assequatur, fortunæ opus appellandum censuimus, distinguentes singulis nominibus attributas animi nostri conceptiones.* Hunc *Diogeniani* locum descripsit *Theodoretus* Libro *De Curandis Græcorum Affectionibus*, Sermone 10. *De Oraculis*; ubi demonstrata Oraculorum vanitate ex *Oenomao Cynico*, *Porphyrio*, *Plutarcho*, *Diogeniano*, subdit: *Nobis vero sufficit eorum ipsorum testimonium, quod quidem luculentissimum est, Oraculorumque falsitatem aperte convincit. Ante adventum quippe Salvatoris nostri, quadam veluti nebula terram obtegente, infesti hominibus maligni Dæmones, velut sicarii quidam grassatoresque, insidiis ac laqueis utebantur, omni retium genere naturam humanam captantes. Postquam vero Lux veritatis exorta est, in fugam se dederunt universi, & sua deseruerunt Oracula. Itaque cum apparuisset, exclamarunt:* Sine, Quid nobis & tibi, Jesu Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos. *Alii vero rursus obtestabantur eum, ne ipsos in abyssum mitteret. Philippis autem Pythonis Spiritus, de Apostolis vociferando testatus est.* Hi homines servi sunt Dei Altissimi, qui annuntiant vobis viam salutis. *Videntes itaque præconium veritatis per omnem terras diffundi, transfugarum Militum more, cum magnis atque horrendis facinoribus perpetratis, instare Regis præsentiam sentirent, fugam arripuerunt, & vacua insidiarum loca deseruerunt. Universorum autem Rex illorum stationes funditus destruxit ... Cujus itaque modi fuerint Dæmonum vestrorum Oracula, e vestris Philosophis accepistis. Qualia vero prædixerit Opifex Mundi Deus, & quam utilia, vitæque hominum conducibilia sint illa, & veritatis luce radiantia, licebit ei qui volet cognoscere, si Divinas Literas evolverit.* Quædam deinde Prophetarum Oracula de eversione Idololatriæ, & Ecclesiæ dilatatione in exemplum adducens *Theodoretus*, & finem jam olim sortita esse demonstrans, ita concludit: *Prius quam finem consequeretur Prophetia, non parum olim laboris erat, persuadere illius ævi hominibus, eventura esse quæ prædicebantur. Nunc autem cum impleta videmus, quæ prædicta dudum olim fuerant, & verbis res ipsas successisse, nullus jam nobis est labor ad faciendam auribus fidem. Habent enim illæ oculorum testimonium, supervacaneumque nobis est Herodoti dictum, Aures hominibus esse oculis infideliores: Oculi enim nostri vident, quæ auditu aures accipiunt. Quando igitur & Prophetias pauculas audistis, & rerum testimonia oculis inspexistis, comparate, o Viri, Prophetarum prædictiones cum*

Matth. 8. 29.

Act. 16. 17.

„ *vestris Oraculis & cum Apostolo exclamate:* Quę so- 2. Cor. 6.
„ cietas luci ad tenebras? Quæve conventio Christi ad
„ Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Quis con-
„ sensus Templo Dei cum Idolis? *Templa enim Dei sunt Prophetarum chori: Idola vero, quæ Gentes adorarunt, surda & muta sunt.*

Sibyllarum Oracula, iis exceptis, quæ divini Spiritus afflatu de Christo fuderunt, nec certis hominibus, nec temporibus erant adstricta, & ambiguitate sua atque obscuritate ad fallendos homines composita videbantur, eaque vel falsæ Religioni suę confirmandę inutilia Ethnici ipsi judicarunt. Unus sit instar omnium Cicero Lib. 2. De Divinatione. *Quid vero*, inquit, *habet auctoritatis furor iste, quem Divinum vocatis, ut quæ sapiens non videat, ea videat insanus, & is qui humanos sensus amiserit, divinos assecutus sit. Sybillæ Versus observamus, quos illa furens fudisse dicitur: Quorum Interpres nuper falsa quadam hominum fama dicturus in Senatu putabatur, Eum, quem revera Regem habemus, appellandum quoque esse Regem, si salvi esse vellemus. Hoc si est in Libris, in quem hominem, & in quod tempus est? Callide enim qui illa composuit, perfecit ut quodcunque accidisset, prædictum videretur, hominum & temporum definitione sublata. Adhibuit etiam latebram obscuritatis, ut iidem Versus alias in aliam rem accommodari posse viderentur ... Quamobrem Sibyllam quidem sepositam & conditam habeamus, ut, id quod proditum est a Majoribus, injussu Senatus ne legantur quidem Libri, valeantque ad deponendas potius, quam ad suscipiendas Religiones.*

Denique, ut *S. Augustinus* ait *Libro 13. contra Faustum*, Cap. 15. *Sibylla, vel Sibyllæ, & Orpheus, & nescio quis Hermes, & si qui alii Vates, vel Theologi, vel Sapientes, vel Philosophi Gentium, de Filio Dei, aut de Patre Deo vera prædixisse seu dixisse perhibentur: Valet quidem aliquid ad Paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam, cum illum Deum nos colere ostendimus, de quo nec illi tacere potuerunt, qui suos congentiles Populos, Idola & Dæmonia colenda partim docere ausi sunt, partim prohibere ausi non sunt. At illi Sancti Auctores nostri eum Populum, eam Rempublicam, tale Regnum, imperante & adjuvante Deo propagaverunt atque erexerunt, ubi sacrilegium esset, quod istis Religio fuit. Itaque si qui illic in cultum Simulacrorum & Dæmonum laberentur, aut pœna plectebantur ipsis sua Reipublicæ Legibus, aut liberrime coercebantur propheticis vocibus. Unus enim*

ab eis-

ab eisdem colebatur Deus, qui fecit Cælum & Terram, prophetico sane ritu, hoc est significativo futurorum, qui ritus aboleretur, cum illa venissent, quæ per eum significabantur esse ventura: Quandoquidem ipsum Regnum magnus quidem Propheta fuit, ubi Rex & Sacerdos mystica significatione ungebantur. Quod non ante ipsis quoque Judæis ignorantibus, ac per hoc invitis ablatum est, nisi cum venisset ille gratia spiritali unctus Deus præ participibus suis: Ille Sanctus Sanctorum, idem verus Rex consulendo nobis, & idem verus Sacerdos seipsum offerendo pro nobis. Quamobrem quantum distat de Christi adventu inter prædicationem Angelorum, & confessionem Dæmoniorum: Tantum inter auctoritatem Prophetarum, & curiositatem Sacrilegorum.

Objiciebat *Faustus Manichæus*: Enervis Fidei confessio est, in Christum sine teste & argumento non credere. Quis enim vobis fidelior testis esse debet, quam Deus ipse de Filio suo, qui non per Vatem, nec per Interpretem, sed ultro cœlitus erumpente voce, *Hic est* (inquit) *Filius meus dilectus, ipsum audite?*

Respondet *S. Augustinus Libro* 12. *contra Faustum*, Capite 45. Vocis illius ab Æterno Patre e nube auditæ notitiam sine homine teste ad nos non pervenisse, cum Apostolus dicat: *Quomodo autem invocabunt, in*
Rom. 10. 15. *quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Aut quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Sicut scriptum est, Quam speciosi pedes evangelizantium bona!* Videtis (inquit *S. Augustinus*) quemadmodum prædicationem doctrinæ Apostolicæ propheticum testimonium comitetur, *Ut enim non contemnerentur, neque fabulosa ducerentur, quæ Apostoli annuntiabant, demonstrabantur hæc a Prophetis ante fuisse prædicta: Quia etsi attestabantur Miracula, non defuissent, sicut etiam nunc adhuc quidam mussitant, qui magica potentia cuncta illa tribuerent, nisi talis eorum cogitatio contestatione prophetica vinceretur. Magicis enim artibus, longe antequam nasceretur, Prophetas sibi constituere, a quibus prænuntiarentur, nemo utique diceret . . . . Veram Disciplina Catholica propterea simplici fide prius nutriri oportere docet Mentem Christianam, ut eam capacem faciat ad intelligenda superna & æterna. Sic etenim &*
Isai. 7. *Propheta dicit:* Nisi credideritis, non intelligetis. *At ea ipsa est simplex fides, qua credimus, antequam co-*
Ephes. 3. 19. *gnoscamus* Supereminentem scientiam charitatis Christi, ut impleamur in omnem plenitudinem Dei. *Non sine causa dispensationem humilitatis ejus, qua humanitus*
Rom. 1. 2. *natus & passus est, a Prophetis, per propheticam Gen-*
Colos. 2. 3. *tem, per propheticum Populum, per propheticum Regnum tanta ante prædictam; Nisi quia in illa stultitia quæ sapientior est hominibus, & in illa infirmitate, quæ fortior est hominibus, magnum aliquid latet ad justificationem & glorificationem nostram. Et ibi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, qui nulli aperiuntur, si sibi per maternam carnem trajectum cibum, id est per Apostolica & Prophetica ubera lactis elementa contempserit: & tanquam infantilem victum quasi prægrandi ætate fastidiens, prius in venena Hæreticorum quam in sapientiæ cibum, cui se idoneum temere arbitratur, irruerit. Non ergo quod dicimus, necessariam simplicem Fidem, contrarium est ei quod dicimus, ut Prophetis credatur, priusquam purgata & roborata mente possit intelligi, Qui per Prophetas sic loquebatur.*

PROPOSITIO III.

Hebræorum Prophetæ ex Vaticiniorum suorum dignitate, pieque & sancte vixerunt.

PRobatur primo ex Sacris Literis, quæ ipsorum sanctitati testimonium perhibent, Ecclesiastici 48. 23. 24. *Purgavit eos in manu Isaiæ sancti Prophetæ . . . . Fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaias Propheta magnus & fidelis in conspectu Dei.* Cap. 49. 8. 9. 10. 11. 12. *Desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiæ. Nam male tractaverunt illum, qui a ventre matris consecratus est Propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare. Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. Et duodecim Prophetarum ossa pullulent de loco suo: Nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide virtutis.* Lucæ 1. 70. *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Lucæ 13. 28. *Cum videritis Abraham, & Isaac & Jacob, & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras.* Lucæ 11. 47. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: Patres autem vestri occiderunt illos . . . Propterea & Sapientia dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur: Ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est a constitutione Mundi a generatione ista, a sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariæ*, Epistolæ ad Hebræos 11. *Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & Prophetis: Qui per fidem vicerunt Regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum . . . Alii vero ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt:* Circuierunt in melotis, *in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti: Quibus dignus non erat Mundus: In solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & cavernis terræ. Et hi omnes testimonio Fidei probati.* S. Petrus Epistola 2. Cap. 1. 21. *Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Cap. 3. 2. *Ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum a Sanctis Prophetis.*

Probatur secundo ex *Origene* Libro 7. Contra Celsum. „Cæterum, inquit, Judæorum Prophetæ, quidam divinitus inspirati prophetaverunt, hac ipsa functione sapientes redditi: Alii horum Oraculis illustrati Animam, similes eorum facti sunt electi per divinam Providentiam, quibus crederentur Sancti Spiritus eloquia, propter incomparabilem vitæ integritatem, fortitudinem, libertatem, & contemptum mortis periculorumque omnium. Tales enim Verbum elegit Prophetas Dei Maximi, ad quos collati ridiculi essent Antisthenes rigidi, & Cratetes, ac Diogenes. Namque propter veritatem & libertatem in reprehendendis peccatis lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladii occubuerunt. Oberrabant enim in ovinis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, in desertis errantes & montibus, & speluncis cavernisque terræ, quibus indignus erat terrenus hic Mundus, semper contemplantes invisibilia Dei, nulloque sensu comprehensibilia, proinde sempiterna. Horum singulorum vitæ mandatæ sunt literis. Nobis impræsentiarum vel Moses sufficit; hujus enim Prophetias Lex continet. Vel Jeremias, cujus titulo extat Prophetia: Vel Isaias, qui per triennium nudus & discalceatus ambulavit durissime victitans: Quin & Puerorum, Danielis, Sociorumque austeram vitam considera, aquæ potu contentorum, & leguminibus, ab animatis in totum abstinentium: Et superiora quoque tempora si potes, Noe prophetantem; Isaacum filio bene precantem ritu prophetico; Jacobum duodecim filiorum singulos invitantem, *Venite annuntiabo vobis quid futurum sit diebus ultimis.* Hi & innumeri alii Dei Prophetæ de Jesu Christo prædixerunt. Quæ quidem causa est ut nihili pendamus Pythia, Dodonæa, Claria, Branchidarum, Ammonisque oracula, & si qua celebrantur alia, solaque miremur Judaica, videntes horum fortem, constantem, honestamque vitam dignam fuisse, ut in animis eorum miro quodam modo divinus Spiritus vaticinaretur, quicum Dæmonum divinationibus nihil haberet similitudinis.

Probatur tertio ex *Tertulliano* Apologetici Cap. 18. ubi de Deo sic loquitur: „Viros enim justitia & innocentia dignos Deum nosse & ostendere a primordio in sæculum emisit Spiritu divino inundatos, qui prædicarent Deum unicum esse, qui universa condiderit, qui hominem de limo struxerit, qui sæculum certis temporum dispositionibus & exitibus ordinaverit, exinde qui signa Majestatis suæ judicantis ediderit per imbres, per ignes; qui demerendo sibi disciplinas determinaverit, quas ignoratis aut deseritis, sed observantibus præmia destinatit; qui producto ævo isto judicaturus sit suos cultores in vitæ æternæ retributionem, profanos in ignem æque perpetem & jugem, suscitatis omnibus ab initio defunctis, & reformatis, & recensitis ad utriusque meriti dispunctionem . . . Quos diximus Prædicatores, Prophetæ de officio præfandi vocantur. Voces eorum, itemque virtutes, quas ad fidem Divinitatis edebant, in thesauris literarum manent, nec istæ nunc latent.

Probatur quarto ex *Sancto Augustino* Libro 12. *contra*

tra Faustum Manichæum, Cap. 47. *Catholicis parvulis*, inquit, *antequam sciant quæ sit animæ humanæ perfecta justitia, & quantum intersit inter ipsam, quæ suspiratur, & istam quæ hic vivitur, sufficit de illis viris hoc*
Habacus 2. 4. *existimare, quod commendat Apostolica Doctrina sanitas,*
„ *quia* Justus ex fide vivit. Credidit autem Abraham
Rom. 1. 17. „ Deo, & deputatum est illi ad justitiam: Prævidens
Gen. 15. 6. „ enim Scriptura, quia ex fide justificat Gentes Deus,
Gal. 3. 8. „ prænunciavit Abrahæ, dicens: Quia in semine tuo
Genes. 6. 5. „ benedicentur omnes Gentes. *Apostoli verba sunt. Ad cujus tam claram, tamque omnibus notissimam vocem, si a vestris fallacissimis somniis evigilaretis, sequeremini vestigia patris nostri Abraham, & in ejus semine benedicemini cum omnibus Gentibus*. Ipse enim accepit,
Rom. 4. 11. „ *sicut dicit Apostolus*, signaculum Circumcisionis, signaculum Justitiæ ac Fidei, quæ est in præputio, ut sit Pater omnium credentium per præputium, ut deputetur & illis ad justitiam, ut sit Pater Circumcisionis, non his solum qui ex Circumcisione sunt, sed & iis qui sequuntur vestigia, quæ est in præputio, Fidei patris nostri Abraham. *Cujus ergo justitia Fidei nobis ad exemplum imitanda proposita est, ut nos justificati ex fide pacem habeamus ad Deum, intelligere debemus quemadmodum vixerit, non reprehendere: Ne ante per abortum labamur ex utero Matris Ecclesiæ, quam per stabilem conceptum formati perfectique nascamur. Hoc Fausto pro moribus Patriarcharum & Prophetarum ex voce parvulorum nostrorum breviter responderim: Inter quos & me ipsum deputaverim, dum tamen non reprehendam vitam Sanctorum antiquorum, etiamsi non intelligam quam mystice vixerint, quorum vitam nobis Apostoli laudabiliter Evangelio suo prædicarunt, sicut illi sua Prophetia futuros Apostolos prædixerunt, ut clament ad se invicem duo Testamenta, sicut duo Seraphim, Sanctus,*
Isai. 6. 3. *Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.*

DISSERTATIO VII.

De cæteris Libris Sacris, VI. Mundi Ætate Editis.

ARTICULUS I.

De Libris III. & IV. Regum.

I. HAe Ætate in lucem prodierunt Libri tertius & quartus *Regum*, ab Hebræis & Christianis omnibus semper pro Canonicis habiti. Ex variorum Prophetarum Commentariis, qui res ætatis suæ memoria dignas scriptis mandaverant, excerptos fuisse, admodum probabile est. *Oziæ* Regis Gesta ab *Isaia* Propheta scripta fuisse docet Liber 2. *Paralipomenon*, Cap. 26. 2. *Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & novissimorum scripsit Isaias filius Amos, Propheta*. Historiam *Josaphat* Regis scripsit *Jehu* filius *Hanani*, ut ex eodem Libro discimus, Cap. 20. 34. *Reliqua autem Gestorum Josaphat priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digessit in Libros Regum Israel.* Sic actorum diurnorum Commentarios vocat. Partem Gestorum *Ezechiæ* in Prophetiæ suæ Libro scripsit *Isaias* Capp. 37. 38. & 39. ex quibus Capita decimum nonum & vigesimum Libri quarti *Regum* sunt deprompta. *Nathan, Semejas, Addo, Abias Silonites*, aliique Prophetæ, Historiam Regum sui temporis in literas retulerant, ut constat ex Paralipomenis Lib. 2. 9. 29. *Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in Libris Abiæ Silonitis, in Visione quoque Addo Videntis contra Jeroboam filium Nabat*. Cap. 12. 15. *Opera vero Roboam prima & novissima scripta sunt in Libris Semejæ Prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter exposita*. Cap. 13. 22. *Reliqua autem sermonum Abiæ, viarumque & operum ejus, scripta sunt diligentissime in Libro Addo Prophetæ*. Ex istorum ergo & aliorum Prophetarum Commentariis, necnon ex *Libro Verborum dierum Regum Juda, & Libro Verborum dierum Regum Israel*, qui publici erant diurnorum Actorum Commentarii, excerpti fuere Libri tertius & quartus Regum. Quod *Theodoretus* confirmat in Præfatione Quæstionum in Libros Regum. *Plurimi*, inquit, *fuerunt Prophetæ, quorum Libros quidem non invenimus, nomina autem didicimus ex Historia Paralipomenon. Horum unusquisque consueverat scribere quæcumque contingebant fieri suo tempore . . . Qui ergo Regnorum Libros scripserant, ex Scriptis illis accepta occasione, post plurimum tempus scripserunt. Quomodo enim fieri potuisset, ut is qui vixit tam Saule aut Davide, ea scriberet quæ facta sunt tempore Ezechiæ & Josiæ, & Nabuchodonosoris bellicam expeditionem, & Hierosolymorum obsidionem, & Populi captivitatem, & transmigrationem in Babylonem, & mortem Nabuchodonosoris? Est ergo perspicuum, quod unusquisque ex Prophetis ea conscripsit quæ gesta sunt ipsius temporibus. Alii autem quidam cum illa collegissent, composuerunt Librum Regnorum.*

II. Horum Librorum Auctor nonnullis *Jeremias*, aliis *Esdras* videtur. Qui *Jeremiæ* tribuunt, eo nituntur argumento, quod ultimum Caput Libri quarti Regum cum postremo *Jeremiæ* Capite ita conveniat, ut alterum ex altero descriptum verisimile sit. Verum hujus infirmitas argumenti ex eo patet, quod postremum Caput *Jeremiæ* ipsius Libro ab alio quopiam Scriptore Sacro, sive *Barucho* ejus Scriba, sive *Esdra*, subnexum sit, non ab ipso *Jeremia* scriptum. Quædam enim in eo narrantur, quæ a *Jeremia* superioribus Capitibus jam narrata fuerant. Hujus vero Librum, eo quod nunc penultimum est, Capite conclusum, verba illa probant instar coronidis adscripta: *Hucusque verba Jeremiæ*. Qui tertium & quartum Libros Regum ab *Esdra* scriptos censent, hanc proferunt conjecturam, quod Libri tertii sexto Capite Chaldaica Mensium nomina usurpet, quod Auctorem indicat diu apud Chaldæos versatum, & Chaldaico idiomati assuefactum. Addunt, sæpe adhibitas in hoc Opere Historias Regum Juda & Israel, & Prophetarum Libros, indices esse assidui sacrorum Librorum usus, qualem *Esdras* habuit. *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. *Jeremiæ* hos Libros tribuit. *Hunc Librum*, inquit, *Jeremias in unum Volumen coegit. Nam antea sparsus erat per singulos Regum Historiae*. Nulla certior opinio est, quam quæ incerti Auctoris hos Libros esse pronuntiat.

III. Libris tertio & quarto Regum fidem conciliavit Christus Dominus *Lucæ* 4. 25. & seq. cum ait: *In veritate dico vobis, multæ Viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad Mulierem Viduam. Et multi Leprosi erant in Israel sub Elisæo Propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus*. Quæ 3. Regum Cap. 17. & 4. *Regum* Cap. 5. narrantur. Eorumdem Librorum auctoritatem confirmat *S. Paulus* Epistolæ *ad Romanos* Cap. 11. 2. 3. 4. *An nescitis*, inquit, *in Elia quid dicit Scriptura? Quemadmodum interpellat Deum adversus Israel? Domine, Prophetas tuos occiderunt, Altaria tua suffoderunt; & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi divinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal*. Quæ ex Lib. 3. *Regum* Cap. 19. sumpta sunt.

Frustra vero Librorum istorum auctoritatem oppugnat auctor *Theologo-Politicus* Cap. 9. argumento petito ex illorum discrepantia in computatione annorum, Regum Juda & Israelis, & ex repugnantia Chronologiæ illorum cum Chronologia. Paralipomenon Vel enim discrepantia & repugnantia nulla est, ut data occasione passim ostendimus in Synopsi Historiæ V. Mundi Ætatis: Vel si quis sit error in numeris, Librariorum oscitantiæ, non Scriptorum Sacrorum incuriæ tribui debet.

ARTICULUS II.

De Libris Paralipomenon.

I. LIber *Paralipomenon*, inter Protocanonicos semper habitus, & Græca interpretatione a Septuaginta Senioribus donatus, apud Hebræos unus est, & *Dibre Hajamim*, id est, *Verba dierum*, vocatur: Apud nos in duos Libros divisus est propter magnitudinem; quod nonnulli etiam in *Bruto*, *Ciceronis* Dialogo faciunt, ut eum in tres partes secent, cum unus a suo Auctore sit editus (inquit *S. Hieronymus* in Præfatione ad *Domnionem & Rogatianum*.) Libri παραλειπομένων, id est, *Derelictorum* inscribuntur, quod plura commemorent in Libris Regum prætermissa. *Omnis eruditio Scripturarum* (inquit S. Hieronymus) *in hoc continetur; & Historiæ, quæ vel prætermissa sunt in suis locis, vel perstricta leviter, hic per quædam verborum compendia explicantur*. Et in Epistola ad *Paulinum* ait: *Paralipomenon Liber, id est, instrumenti Veteris Ἐπιτομὴ tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturasque verborum, & prætermissæ in Regum Libris tanguntur Historiæ, & innume-*

rabiles explicantur Evangelii Quæstiones. Hos Libros *Chronicon totius Divinæ Historiæ* iure meritoque posse appellari, ait in Prologo Galeam.

II. Libros *Paralipomenon Esdræ* adscribunt Hebræi. Ex actis diurnis, ac Prophetarum *Nethan*, *Addo*, *Ahiæ*, *Semeiæ*, *Jehu*, *Isaiæ*, Commentariis, & ex Scripturæ Sacræ Libris antea compositis, collecti videntur. Post *Jeremiam* scriptos esse probat locus ille Libri 2. Cap. 35. 24. 25. ubi de *Josia* Rege dicitur: *Et universus Juda & Jerusalem luxerunt eum, Jeremias maxime: Cujus omnes Cantores atque Cantatrices usque in præsentem diem Lamentationes super Josiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in Lamentationibus*. Solutis jam Captivitate Babylonica Judæis compositos fuisse Paralipomenon Libros, probant hæc verba postremi Capitis Libri 2. *Anno autem primo Cyri Regis Persarum ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, suscitavit Dominus Spiritum Cyri Regis Persarum: Qui jussit prædicari in universo Regno suo, etiam per Scripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jerusalem, quæ est in Judæa: Quis ex vobis est in omni Populo ejus? Sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat*. Quæ verba cum initio Libri *Esdræ* repetantur, conjecturam subministrant unum esse Operis utriusque Auctorem, scilicet *Esdram*, qui pro suo jure ad Historiarum suarum contexendam seriem verba ipse sua usurpaverit. Qui mos Libros continuandi est antiquus, & a *Procopio* in fine Vandalicorum & Gotthicorum initio usurpatus, ut *Grotius* observat. Hanc fulciunt conjecturam Genealogiarum & personarum similes Catalogi novem primis *Paralipomenon* Capitibus, & 1. Esdræ 2. 8. & 10. descripti.

Obiici potest, Libros *Paralipomenon* Captivitate Babylonica antiquiores probari ex Capite quinto Libri 2. ubi de Arca fœderis in Templum a *Salomone* illata dicitur Versu 9. *Fuit itaque Arca ibi usque in præsentem diem*. At Arca in Templo non fuit post ipsius Templi Excidium, & ad *Esdræ* usque tempora. Legimus enim 2. *Machabæorum* 2. 5. *Jeremiam* in spelunca Montis Nebo Arcam abscondisse, cum Jerusalem a Chaldæis diriperetur, & prædixisse locum fore ignotum, quoad Deus Populum suum congregaret.

Respondetur, Verba illa, quibus Arcæ in Templo depositæ fit mentio, ad aliquem ex Prophetis antiquioribus, qui diuturnos Commentarios de rebus gestis Regum Juda & Israel scripserant, esse referenda. Horum enim temporibus Arca in Templo *Salomonis* religiose servabatur. Hunc vero locum *Esdras*, sive quis alius Paralipomenon Auctor, Historiam suam ex antiquis illis Commentariis colligens, iisdem verbis descripsit.

III. Divinam istorum Librorum auctoritatem frustra impugnat *Theologo-Politicus* Argumentator ex nominum discrepantiis, quæ inter illos, & Libros *Genesis*, *Numerorum*, & *Josue* occurrunt, exempli gratia nominum Filiorum Benjaminis *Genesis* 46. 21. *Numerorum* 26. 38. 1. *Paralipomenon* 8. 1. & Leviticarum Urbium in *Josue* & in *Paralipomenis*. Nam etsi in nominibus propriis describendis error forte obrepserit, is in Librorum Sacrorum Auctores non est refundendus, sed in Sacrorum Codicum Exscriptores sive Librarios, quorum incuria varias lectiones peperit, a Masorethis annotatas. Plura etiam interdum uni eidemque homini fuere nomina. Urbium etiam appellationes lapsu temporis quandoque sunt mutatæ. Quæ altera esse potuit hujusce discrepantiæ ratio.

ARTICULUS III.

De Libris Esdræ.

I. ESdræ Libri duo Canonici sunt, & Divini Hebræis pariter & Christianis, omniumque Ecclesiarum perpetuo consensu recepti. Soli Anabaptistæ penitus eos repudiant. Libri prioris Auctor *Esdras*, cujus inscriptus est nomine, vulgo creditur. Idque omnino constat ex septimo Capite, ubi postquam datas ad *Esdram* ab *Artaxerxe* Rege literas retulit, ita de se loquitur Auctor, ut se ipsum *Esdram* esse significet. *Benedictus Dominus Deus Patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde Regis, ut glorificaret Domum Domini, quæ est in Jerusalem, & in me inclinavit misericordiam suam coram Rege, & Consiliatoribus ejus, & universis Principibus Regis potentibus. Et ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregavi de Israel Principes qui ascenderunt mecum*. Doctissimus præsul *Daniel Huetius* censet Scriptorem sex priorum Capitum alium esse ab *Esdra*, quod ille Hierosolymis fuerit tempore *Darii Hystaspis*, ut declarant hæc verba Capitis quinti Vers. 4. *Ad quod respondimus ei, quæ essent nomina Auctorum ædificationis illius*; Esdras vero Hierosolymam venerit anno septimo *Artaxerxis Longimani*. Verum argumentum istud non me movet ut Illustris *Huetii* opinioni subscribam. Hierosolymis enim fuisse *Esdram Darii* tempore non probat iste locus. Quod enim e Populo suo gestum ac dictum erat, ab iisque acceperat qui interfuerant, ipse plurali verbo primæ personæ exprimere potuit: *Respondimus ei*: Hunc enim loquendi modum & exemplis, & usu quotidiano confirmare licet.

Libri posterioris Auctor est *Nehemias*, ut ex Capitis 1. Versu 1. constat. *Verba Nehemiæ filii Helchiæ*. 2. Machabæorum 2. 13. *Commentarii & descriptiones Nehemiæ* laudantur. *Nehemias* ipse Mœnium Jerusalem instaurator *Ecclesiastici* 49. 15. commendatur. Sub *Esdræ* nomine plerumque laudatur *Nehemiæ* Liber & vocatur *Esdræ* secundus. De quo non est intelligendus *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. ubi secundum Esdræ Librum in Canone Hebræorum non haberi, sed inter Apocryphos rejici docet. Loquitur enim cum Hebræis, apud quos *Esdræ*, *Nehemiæque sermones in unum Volumen coarctantur*, ut docet *S. Hieronymus* in Præfatione ad *Domnionem & Rogatianum*. Hinc *Isidorus* ipse ait, *Esdræ* Libro *sermones Esdræ & Nehemiæ* contineri. Tertium itaque & quartum Librum *Esdræ* nomine inscriptum pariter conjungens, duos dumtaxat *Esdræ* Libros distinxit, unum Canonicum, alterum Apocryphum.

II. Tractatus *Theologico-Politici* impius Auctor primum, & secundum Librum *Esdræ* longe post instauratum e *Juda Machabæo* Templi cultum scriptos contendit, & venerandis *Esdræ* & *Nehemiæ* nominibus suppositos, eo nixus argumento, quod 2. *Esdræ* Cap. 12. 2. & 22. mentio fiat *Jeddoæ* Pontificis, quem *Alexandro Magno* Hierosolymam eunti obviam prodiisse narrat *Josephus* Libro 11. *Antiquitatum*, Cap. 8. & *Darii*, ejus qui *Codomanus* vocatus est, quem profligavit *Alexander*: Capite tandem ultimo 28. mentio fiat *Sanaballat Horonitis*, qui *Manassis* fratris *Jeddoæ* Pontificis frater fuit, & a *Dario ad Alexandrum* defecit, ut refert Josephus; qui tamen *Sanaballat Nehemiam* Hierosolymorum Mœnia instaurantem multo prius interpellaverat, ut legitur 2. *Esdræ* Cap. 4. 1.

Respondet Doctissimus Præsul *Daniel Huetius*, Nehemiam puerum fuisse, cum in Judæam profectus est, ut qui Regi esset a poculis, quo ministerio fere pueri fungebantur. Si tunc egerit annum ætatis decimum sextum, natum fuisse annos circiter centum triginta & unum, cum obiit *Darius*; quod neque mirum est, neque novum, ut multis exemplis probat *Scaliger*. Verum huic Responsioni subscribere non possum. *Nehemias* enim inter eos numeratur Judæorum Proceres, qui anno primo *Cyri* Persarum Regis cum *Zorobabele* Hierosolymam ascenderunt (1. *Esdræ* Cap. 2. 2.) Quo tempore si vel sexdecim annorum fuisse ponatur, natus fuerit annos ducentos & triginta circiter cum *Darius Codomanus* obiit: quod profecto incredibile est. Magis itaque mihi probatur aliorum Responsio, quæ & *Petavio* placuit Libro 12. *De Doctrina Temporum*, Cap. 25. scilicet *Pericopen* illam, quæ *Jeddoæ* Pontificis, & *Darii* meminit, non ab ipso *Nehemia* scriptam, sed ab alio quopiam adtextam. Id enim plerisque aliis in Libris Scripturæ apparet esse factum; ut in fine Deuteronomii, quæ ad *Mosis* obitum spectant, ab alio utique Dei Spiritu afflato Scriptore sunt adjecta. Quod idem & de Libris *Josue*, *Tobiæ*, *Jeremiæ*, Viri eruditi existimant. Quocirca in Catalogo illo Levitarum, & Sacerdotum, quem ad tempus suum perduxerat *Nehemias*, quidam Appendicem illam intexuit. *Sanaballetos* vero duos distinguere oportet, unum *Nehemiæ & Artaxerxis Longimani*, alterum *Darii Codomani* & *Alexandri* æqualem, quos ambos perperam miscuit *Josephus*; & quod prioris erat, id posteriori tribuit; nimirum affinitatem cum Pontificia familia. Nisi forte bis enim Samaritanis affinitatem junxisse Pontificiam illam domum putemus; primum *Nehemiæ*, & *Artaxerxis Longimani* tempore, quempiam ex filiis *Jojadæ* Sanaballeti filiam duxisse; ob idque a *Nehemia* fuisse rejectum; postea *Manassem* Jeddoæ fratrem Sanaballeti minoris, & prioris nepotis filiam itidem in Matrimonium habuisse.

AR-

ARTICULUS IV.

De Historia & Libro Judith.

I. CUm *Nabuchodonosor* Rex Assyriorum *Arphaxad* Medorum Regem in Campo Magno Ragau, circa *Euphratem & Tigrim* debellasset, de Orbe toto suę ditioni subjiciendo consilium init. Quod ut exequeretur, *Holofernem* Militiæ suę Principem creavit. Is ingenti cum Exercitu profectus, Syriæ, Mesopotamiæ, Syriæ Sobal, Libyæ, Ciliciæ, Apameæ, ac Idumææ Reges & Principes Nabuchodonosoris Imperio subdidit, Civitates destruxit, excidit Lucos, evertit Idola, ut solus *Nabuchodonosor* velut Numen ab omnibus adoraretur. Imminente Judæorum finibus *Holoferne*, illi timore & horrore concussi, Domini Dei Exercituum opem jejuniis & orationibus promereri ex *Eliachimi* Sacerdotis consilio fategerunt. Oppugnata Bethulia, ac præciso aquæductu, cives de deditione cogitabant; vixque *Ozias* Princeps Populi ab ipsis obtinere potuit, ut ad resistendum hosti quinque saltem dierum spatio se compararent, auxilium a Deo expectantes. Id ubi didicit *Juditha* ex Tribu *Simeon*, Vidua *Manassis*, genere illustris, forma elegans, opibus potens, castitate & religione conspicua, vacillantes Presbyteros objurgavit, eisque suasit ut Populum ad constantiam hortarentur, ac bono animo esse juberent. Interim illa Dei opem oratione & pœnitentia implorans, de avertendo *Holoferne* consilium iniit. Ad illius castra accessit magnifice ornata, & spe in Deum suæ pudicitiæ custodem, Populique Israelitici propugnatorem egregie animata, Holoferni suæ formę decore & illecebris capto, artibusque deluso, & nimia deinde compotatione sopito ac stertenti caput abscidit, ac Bethuliam tulit, quo in muro suspenso, Judæi in Assyrios irruerunt, & eorum Exercitum funditus deleverunt. In *Juditha* Deiparę Virginis typum Deus exhibuit, quæ spiritualem Holofernem salutis nostrę hostem infensissimum profligat, & tartareas fugat legiones, quæ ab omni peccato immunis fuit, quæ præ omnibus mulieribus benedicta, cujus laudes Sancti Christianique omnes celebrant. Cui longe excellentius quam *Juditha* convenit quod Sancta illa Heroina de seipsa dixit: *Non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria sua, in evasione mea, & in liberatione vestra.* Cui meliori jure quam *Juditha* ab omnibus universis Deum adorantibus dici debeat: *Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros .... Benedicta es tu filia a Domino Deo excelso, præ omnibus mulieribus super terram... Benedictus Dominus, qui creavit cœlum & terram, qui te direxit in vulnere capitis Principis inimicorum nostrorum: Quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum... Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel. Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia Populi nostri.*

Judith Deipara Virginis typus. — *Judith 13. 20. & seq.* — *Judith 15. 10.*

II. Auctorem Libri *Judith* incertum censemus cum *S. Isidoro Hispalensi* Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. quamquam hunc *Eliachimo* Summo Pontifici nonnulli adscribant. Chaldaico idiomate scriptus est, teste *S. Hieronymo*, qui Latine illum reddidit. Ex Chaldaico item Exemplari Græca Versio expressa est a Judæis Hellenistis. Ex qua Versione Latina quædam vetustior Hieronymiana videtur prodiisse, qua Latini Patres antiqui usi sunt; nec non Syriaca.

Libri Judith incertus Auctor.

Duplex Quæstio moveri potest circa *Judithæ* Historiam, prima de Historiæ ipsius veritate; altera de tempore.

PROPOSITIO I.

Quæ in Libro Judith narrantur, commentitia, meramque Parabolam asserere, impium, temerarium, & hæreticum est.

PRobatur Veterum testimoniis ab Apostolicis temporibus, qui *Juditham* ceu Heroinam Sanctissimam celebrarunt, & Christianis Viduis in exemplum proposuerunt; & ex Libro *Judith* ceu Sacra Scriptura testimonia deprompserunt; tum etiam ex Ecclesiæ judicio, quæ ipsum Canonicum esse ac Divinum pronuntiavit.

Illud imprimis *S. Pauli* Epist. 1. *ad Corinthios* Cap. 10. 9. 10. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt, & a serpentibus perierunt: Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum, & perierunt ab Exterminatore.* Illud, inquam, ex Libro *Judith* 8. 24. 25. depromptum est, ubi legimus: *Illi autem qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam, & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt, exterminati sunt ab Exterminatore, & a serpentibus perierunt.* Oziæ verba ad Juditham, *Benedicta es tu filia a Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram*, Elisabetha Spiritu Sancto afflata imitata est, cum ad Virginem *Mariam* Christi Domini, ac Dei nostri Matrem ait: *Benedicta tu inter Mulieres.*

S. Clemens Romanus in genuina ad *Corinthios* Epist. 1. *Multæ*, inquit, *Mulieres gratia divina corroboratæ multa & virilia gesserunt. Beata Judith, cum Urbs circumsessa esset, rogavit Seniores ut sibi liceret in alienigenarum castra exire; & periculo se objiciens, propter amorem Patriæ, & Populi qui arcta obsidione cingebatur, egressa est, & tradidit Deus Holofernem in manus Mulieris.*

Clemens Alexandrinus Libro 4. Stromatum pag. 521. *Judith quæ consummata fuit in Mulieribus, cum esset Urbs circumsessa, precata Seniores, ingreditur quidem in castra alienigenarum, omne periculum contemnens pro Patria, seipsam tradens hostibus in fide Dei: Præmia autem fidei mox accipit, cum Mulier in hostem fidei se præclare gesserit, & potita sit capite Holofernis.*

Origenes Homilia 19. in Jeremiam: *Volo exemplum dare a Scriptura Justi fœdera revocantis, ut ostendam quomodo ille se ipso prævaricationem invocavit. Judith fœdera sanciverat cum Holoferne, ut tot diebus egressa ad orandum Deum, post totidem dies sisteret semetipsam cubili Holofernis. Pacta hæc admiserat Holofernes, dimisit Judith ad precandum foras extra castra. Quid facere debebas Judith? Servare ne pacta, vel ea prævaricari? Illa namque prævaricari quoad Holofernem, beatum erat in ordine ad Deum. Prævaricatura cum Holoferne pacta inita Judith, dixit:* Prævaricationem invocabo, & invocavit prævaricationem. *Utinam & ego talis sim ut dicam: Prævaricationem invocabo, & invocabo prævaricationem illam cum Serpente, illam cum Diabolo.* Et Tom. 3. in Joannem: *Verum*, inquit, *Solis profecto etiam est Deus, & ut inquit Judith, Patris sui Simeon, atque etiam Hebræorum est Deus*, &c.

Edit. Huet. — *Judith 9. 2.*

Tertullianus Libro *de Monogamia*, Cap. 17. *Habebunt plane Christo quod allegent, speciosum privilegium, carnis usquequaque imbecillitatem. Sed hanc judicabunt jam non Isaac monogamus pater noster, nec Joannes aliquis Christi spado, nec Judith filia Merari, nec tot alia exempla Sanctorum. Solent Ethnici Judices destinari. Exurget Regina Carthaginis*, &c.

S. Ambrosius Lib. 3. *de Officiis*, Cap. 13. *Ecce tibi Judith se offert mirabilis, quæ formidatum Populis virum Holofernem adiit, Assyriorum triumphali septum caterva ..... Quem primo forma gratia & vultus decore percussit; deinde sermonis circumscripsit elegantia. Primus triumphus ejus fuit, quod integrum pudorem de tabernaculo hostis revexit. Secundus, quod femina de viro reportavit victoriam, fugavit Populos consilio suo. Horruerunt Persæ audaciam ejus .... Non expavit mortis periculum, sed nec pudoris, quod est gravius bonis feminis: Non unius ictum carnificis, sed nec totius Exercitus tela trepidavit. Stetit inter cuneos bellatorum femina, inter victricia arma secura mortis. Quantum ad molem spectat periculi, moritura processit; Quantum ad fidem, dimicatura. Honestatem igitur secuta est Judith; & dum eam sequitur, utilitatem invenit. Honestatis enim fuit prohibere, ne Populus Dei se Profanis dederet, ne Ritus patrios & Sacramenta proderet, ne sacras Virgines, Viduas graves, pudicas Matronas barbaricæ subjiceret impuritati, ne obsidionem deditione solveret. Honestatis fuit, se malle pro omnibus periclitari, ut omnes eximeret periculo. Quanta honestatis auctoritas, ut consilium de summis rebus femina sibi vindicaret, nec Principibus Populi committeret? Quanta honestatis auctoritas, ut Deum adjutorem præsumeret? Quanta gratia ut inveniret?*

Judith 10. — *Judith 2.*

Et Libro *de Viduis* prolixum *Judithæ* adornat elogium. *Sed nec fortitudo*, inquit, *bonæ Viduæ deesse consuevit. Hæc enim vera est fortitudo, quæ naturæ usum, sexus infirmitatem mentis devotione transgreditur: Qualis in illa fuit, cui nomen Judith, quæ viros obsidione fractos, perculsos metu, tabidos fame, sola potuit a colluvione revocare, ab hoste defendere. Etenim, ut legimus, cum Holofernes successu multorum terribilis præliorum, intra muros innumera virorum millia coegisset, armatis paventibus, & de extrema jam sorte tractantibus, extra murum processit, & illo præstantior Exercitu, quem liberavit, & eo fortior, quem fugavit. Sed et diessas*

maturu viduitatis affectum, seriem ipsam persequere Scripturarum. A die enim viri sui quibus ille defunctus est, vestem jucunditatis deposuit, mœroris assumpsit: per omnes dies intenta jejunio, Sabbatho tantum sacrarumque temporibus Feriarum, non refectioni indulgens, sed Religioni deferens. Diuturnis igitur mœroribus, & quotidianis roborata jejuniis Sancta Judith, quæ sæculi oblectamenta non quæreret, periculi negligens, mortisque contemptu fortior, ut commentitium strueret dolum, vestem illam jucunditatis, quam vivente viro vestiri solebat, se induit, quasi placitura viro si patriam liberaret. Sed virum alium videbat, cui placere quærebat, illum utique de quo dictum est: Post me Vir qui ante me factus est. *Et bene conjugales pugnatura resumsit ornatus, quia monimenta conjugii arma sunt castitatis. Neque enim Vidua aliis aut placere posset, aut vincere. Quid cætera persequamur, quod inter tot millia Hostium casta remansit? Quid ejus sapientiam prædicemus, quod hujuscemodi est commenta consilium, ut dum Potentem elicit intemperantia, a se inferiores arceret, occasionem pararet victoriæ, abstinentiæ meritum, pudicitiæ gratiam reservaret? Nec cibo enim, ut legimus, maculata, nec adulterio, non minus servatæ castitatis ex hostibus revexit trophæum, quam patriæ liberatæ. Quid sobrietatem loquar? Temperantia enim virtus est feminarum. Inebriatis vino viris, & somno sepultis abstulit Vidua gladium, exeruit manum, Bellatoris abscidit caput, per medias hostium acies intemerata processit . . . . Haud difficile ebrios Exercitus unius sobrietas & vincere potuit, & eludere. Nec dextera tantum hoc opus, sed majora trophæa sapientiæ. Nam manu solum Holofernem vicit, consilio autem omnem hostium vicit Exercitum. Suspenso enim Holofernis capite, quod virorum non potuit excogitari consilio, suorum erexit animos, hostium fregit, suos pudore excitans, hostes quoque terrore percellens, atque cæsi sunt & fugati. Ita unius Viduæ temperantia atque sobrietas non solum naturam suam vicit, sed quod est amplius, fecit viros etiam fortiores. Nec his tamen elata successibus, cui utique gaudere & exultare licebat jure victoriæ, viduitatis reliquit officium: sed contemptis omnibus qui ejus Nuptias ambiebant, vestem jucunditatis deposuit, viduitatis resumsit: Nec triumphorum suorum amavit ornatus, illos existimans esse meliores, quibus vitia corporis, quam quibus hostium arma vincuntur.*

Joan. 1. (margin)

S. Hieronymus Epist. 10. *ad Furiam*, De Viduitate servanda. *Legimus* (inquit) *in Judith* (*si cui tamen placet Volumen recipere*) *Viduam confectam jejuniis, & habitu lugubri sordidatam, quæ non lugebat mortuum virum, sed squallore corporis Sponsi quærebat adventum. Video armatam gladio manum, cruentam dexteram. Recognosco caput Holofernis de mediis hostibus reportatum. Vincit viros femina, & castitas truncat libidinem; habituque repente mutato, ad victrices sordes redit, omnibus sæculi cultibus mundiores.* Librum quidem *Judith* nondum universalis Ecclesia in Canonem adsciverat *S. Hieronymi* temporibus, neque in antiquis Catalogis *Melitonis*, *Origenis*, *S. Athanasii* in Epistula Festali, *S. Hilarii*, *S. Gregorii Nazianzeni*, *S. Cyrilli Hierosolymitani*, Concilii Laodiceni, in Librorum Canonicorum numero recensetur: Librum tamen sacrum & divinum esse censebat Ecclesia, atque ut talem in sacris conventibus Christianorum legebat: Eo quidem nondum utebatur ad confirmanda Religionis nostræ dogmata contra Hæreticos; sed eum adhibebat ad mores Fidelium informandos. Id vult unum Præfatione in Libros Salomonis, ubi de Libris *Sapientiæ & Ecclesiastici* loquens, ait: *Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum Libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo Volumina legat ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.* Et Præfatione in Librum Judith: *Apud Hebræos*, inquit, *Liber Judith inter Hagiographa legitur: Cujus Auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter Historias computatur. Sed quia hunc Librum Synodus Nicæna in numero Sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestræ . . . . Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus Remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.*

Librum *Judith* ut Canonicum recipiebat Ecclesia Africana, ut constat ex *S. Augustino* eum in Canone Scripturarum contineri asserente, L. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. & ex Concilio Carthaginensi III. cui *S. Augustinus* aderat, Canone 37. Eundem ut Canonicum habebat Ecclesia Romana, ut constat ex Epistola *Innocentii I.* ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum. Hunc & *Gelasius I.* cum Synodo Romana in Librorum Canonicorum Indice postea descripsit, veterem Ecclesiæ suæ traditionem secutus. Sermones *de Judith inter* Augustinianos olim 224. & 228. *de Tempore*, nunc 48. & 49. in Appendice, prætermitto, quod incerti sint Auctoris & ineruditi.

Sanctus Fulgentius Epistola 2. ad *Gallam* data, Cap. 14. *Habes*, inquit, & *in Veteri & in Novo Testamento Sanctarum Viduarum quibus ædificeris, exempla. In Veteri Testamento Judith, Anna consideretur in Novo . . .* Judith 8. (margin)
„ *De Judith scriptum est*: Et erat Judith in domo sua
„ Vidua annis tribus & mensibus quatuor, & fecit sibi
„ tabernaculum super solarium domus suæ, & imposuit
„ super lumbos suos cilicium, & erant super eam ve-
„ stimenta viduitatis suæ, & jejunabat *Judith* omni-
„ bus diebus viduitatis suæ. *At ne quis illam Sanctam Viduam non devotione cordis, sed necessitate paupertatis existimet jejunasse, audi quid de ea in subsequen-*
„ *tibus dicitur:* Et erat Judith bona aspectu, formosa
„ facie valde, & prudens corde, & bona in intellectu,
„ & erat honesta valde. Quia reliquerat ei Manasses
„ vir ejus, filius Achitob, filii Melchis, filii Eliab, fi-
„ lii Nathanael, filii Surisada, filii Simeon, filii Israel,
„ aurum & argentum, servos, & ancillas, & pecora,
„ & prædia. *Ecce Vidua præclara natalibus, facultatibus dives, ætate juvenis, specie mirabilis, divitias contempsit, divitias respuit, carnis incentiva calcavit, & induta virtute ex alto, non quæsivit secundo saeculari connubio. Propterea testimonio tam præclari operis apparuit, quantum Deo dilecta sit continentia vidualis. Denique cum Holofernes innumero Bethuliam obsedisset Exercitu, & omnis Israelitarum virtus perturbata languesceret; egreditur castitas oppugnatura lasciviam, & ad interitum superbiæ humilitas sancta procedit. Ille pugnabat armis, ista jejuniis. Ille ebrietate, ista oratione. Igitur, quod omnis Israelitarum Populus facere non potuit, Sancta Vidua castitatis virtute perfecit. Obtruncavit una Mulier tanti agminis Ducem, & insperatam Dei Populo reddidit libertatem.*

Ecclesia in Concilio Tridentino congregata, Sessione 4. Librum *Judith* in Sacrorum Librorum Indice recensuit, omnibusque Libris Canonicis, quorum ille unus est, singillatim recensitis, subdit: *Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non susceperit . . . Anathema sit.*

Ex his *Grotius* refellitur, qui totum quod Libro *Judith* narratur, meram parabolam esse docet, ac *Judith* esse Judaicam Gentem, Bethuliam esse Templum Dei, *Judithæ* gladium esse preces Sanctorum, *Nabuchodonosorem* Diabolum significare, Assyriam fastum, *Holofernem* idem sonare quod *Lictorem Serpentis*. Viduam fingi *Juditham*, ut Judæa omni auxilio destituta exprimatur. *Joachimum*, sive Eliakimum *Deum surrectarum* significare, quæ spes cum homines Deo conjunget, ideo Sacerdoti Summo id nominis tribui. Verum allegorica illa nominum interpretatio veritatem Historiæ non destruit. *Origenes* enim & alii Patres, ac Interpretes Scripturæ Sacræ plurimi & nomina & sententias ipsas allegorice sunt interpretati in iisdem Libris, in quibus res gestas, non meras parabolas narrari nemo diffitetur. Grotius refellitur. (margin)

Grotio, aliisque Heterodoxis, qui Historiam *Judith* Poeticum figmentum, & Tragœdiam appellare non verentur, *Josephi* silentium non favet. Cum enim sibi proposuisset ea tantum in suis Antiquitatibus referre, quæ in Libris Canonicis Hebræorum habebantur, ut ipse quidem profitetur in Procemio totius Operis, & Lib. 10. Cap. 11. mirum non est quod de *Judithæ* Historia siluerit, cum Liber *Judith* in Canonem Hebræorum, obsignatum priusquam scriberetur, receptus non fuisset, nec Hebraice scriptus esset. Adde *Josephum* Historias aliquas prætermisisse, quas Canonicæ esse auctoritatis nemo Christianus negaverit, ut *Jobi* Historiam, & Bethleemitarum infantium cædem.

Nullius etiam ponderis est argumentum quod petitur ex Festo annuo in memoriam heroici facinoris *Judithæ*, & victoriæ de *Holoferne* & Assyriis reportatæ, cujus nulla in Hebræorum Libris mentio extat. Potuit enim successione temporis abrogari, si vere institutum est. Quod in dubium revocari nolim, cum id doceat vulgata Editio Latina ex Chaldaico Textu a *S. Hieronymo* expressa, quamvis in Græca interpretatione postremus ille Versus ultimi Capitis non habeatur, qui Festivitatis hujusce ab Hebræis in perpetuum tam celebris victoriæ mo-

numen-

numentum institutæ meminit: *Dies autem victoria hujus Festivitatis, ub Hebræis in numero Sanctorum dierum accipitur, & colitur a Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.*

Levis etiam est quę ex Græcanicis locutionibus formatur objectio, scilicet Cap. 9. 2. ubi legimus in Græco, ἐι ἔλυσαν μήτραν παρθένου εἰς μίασμα. *Qui solverunt uterum Virginis ad pollutionem*, & Cap. 16. 8. ubi *Titanum filii* commemorantur. Ex quibus *Grotius* colligit, Auctorem Libri *Judith* Scriptores Græcos legisse. Levis (inquam) hæc objectio est, cum hujusmodi locutiones Interpretibus tribuendæ sint, non Libri Auctori. Sic in Libro Job, Plejadis, Hyadum, Orionis, Arcturi, & Amaltheæ nomina Gręcæ certe originis, & Proverbiorum 26. 8. *Acervus Mercurii*, & *Alexandria* nomen in Prophetiis Jeremiæ, Ezechielis, & Nahum secundum Editionem Vulgatam, cum tamen longo post hos Prophetas tempore Alexandria condita sit, Interpretibus, non Auctoribus istorum Librorum transcribuntur.

Antilogiam forte quis objiciet in *Juditha* genealogia, quæ dicitur *Filia Merari, filii Idox, filii Joseph, filii Oziæ, filii Elai, filii Jamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiæ, filii Enan, filii Nathaniæ, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben.* Nam ex Tribu *Ruben* & *Simeon* progenita esse *Juditha* non potuit. Præterea, sexdecim tantum generationes hic recensentur; cum tamen a Jacobo Israelitarum communi parente ad Captivitatem Babylonicam viginti sex numeret *S. Matthæus*.

Respondetur, non omnes *Judithæ* Proavos hic recenseri, uti nec omnes *Elcanæ* 1. Regum Cap. 1. Vers. 1. nec *Saulis* Cap. 9. Vers. 1. Satis enim fuit Sacris Historicis illorum genealogiam ad virum aliquem illustrem referre velut stirpis auctorem. *Ruben* autem ille in *Judithæ* genealogia recensitus non est *Ruben* Patriarcha, filius *Jacob* primogenitus, (Huic enim filius nullus fuit, cui nomen fuerit *Simeon*) Sed vir aliquis illustris ex Tribu *Simeonis*, quem sui generis Auctorem agnoscit *Juditha* Cap. 9. 2. ita Deum invocans: *Domine Deus patris mei Simeon.* Denique in Græco Textu nulla mentio *Rubenis* est, sed ejus loco habetur υἱῶν Ἰσραήλ, *Filii Israel*, quam lectionem approbat *S. Fulgentius* Epist. 2.

PROPOSITIO II.

Judithæ Historia post reditum Judæorum e Captivitate Babylonica contigit.

CIrca tempus quo *Judithæ* contigit Historia dissidium est inter Eruditos. *Bellarminus*, *Serarius*, *Salianus*, *Pererius*, Illustris *Huetius* &c. eam ad tempora *Manassis* Regis Juda referunt: Alii quorum potior videtur sententia, eam contigisse censent post solutam Judæorum Captivitatem Babylonicam, tempore *Xerxis* Regis Persarum. Hujus sententiæ momenta sane gravissima paucis expono.

Primum momentum petitur ex his quæ Cap. 5. leguntur de nupero Judæorum a Captivitate reditu. *Nam & ante hos annos, cum recessissent a via, quam dederat illis Deus ut ambularent in ea, exterminati sunt præliis a multis Nationibus, & plurimi eorum captivi abducti sunt. Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterum possident Jerusalem, ubi sunt Sancta eorum.* Quæ *Achioris* verba referri non possunt ad Captivitatem decem Tribuum sub *Salmanasare*, cum ex illa non redierint Israelitæ. Minus etiam commoda referuntur ad dispersionem sub *Manasse* Rege factam; cum hæc universalis non fuerit, nec diuturna, propriaque hæc fuerit *Manassis* Regis, non Populi Captivitas, ut constat ex 2. *Paralipomenon* Cap. 33. Vers. 2. De Judæorum ergo Captivitate Babylonica hæc intelligenda sunt; adeoque *Judithæ* Historia post reditum e Captivitate Babylonica contigit.

Secundum momentum petitur ex statu rerum Judaicarum quo tempore Bethulia a *Juditha* liberata est. Nulla enim Regis mentio in tota Historia occurrit; cujus tamen nomine, quamvis in vinculis Babylone detentus fuisset, publica res administrari debuisset. Jus omne penes Duces, Pontificem, & Sacerdotes erat. *Sacerdos Eliachim scripsit ad universos qui erant contra Esdrelon . . . . Et universos per quos viæ transitus esse poterat, ut obtinerent ascensus Montium, per quos via esse poterat ad Jerusalem, & illic custodirent, ubi angustum iter esse poterat inter Montes. Et fecerunt filii Israel secundum quod constituerat eis Sacerdos Domini Eliachim . . . . Tunc Eliachim Sacerdos Domini Magnus, circuivit omnem Israel.* (Judith 4. 5. 6. 7. 11.) *Juditha* cum *Ozia* Principe Populi, & Presbyteris *Chabri* & *Charmi* consilia communicat, ut Bethuliæ deditionem intra quinque dies, nisi adjutorium venerit, statutam avertat. (Cap. 8.) *Misit Ozias Nuntios per omnes Civitates & Regiones Israel*, ut fugientes Assyrios persequerentur . . . *Joacim autem Summus Pontifex de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis Presbyteris suis, ut videret Judith.* Cap. 15. 5. 9.) Hæc autem Judaicæ Reipublicæ forma temporibus Captivitatem Babylonicam proxime secutis magis convenit.

Tertium momentum Bethuliæ status subministrat, quæ Civitas erat Tribus Zabulon, nec tamen ab illius Tribus hominibus altisve Israelitis incolebatur tempore Manassis, sed a novis colonis, Chutæis nempe, & aliis quos Assaradon in Samariam, & alias decem Tribuum Civitates miserat, cum veteres incolæ in Assyriam a *Salmanasare* deportati fuissent.

Quartum momentum præbet nomen *Eliachimi* seu *Joacimi* Pontificis in Historia *Judithæ* celebre. Is fuit filius *Jesu*, filii *Josedech*, qui Sacris Judaicis præerat post reditum ex Captivitate Babylonica. Jesus enim Pontificatum gessit sub Cyro, Cambysa, & Dario; *Joacim* sive *Eliachim* sub Xerse; *Eliasib* sub Artaxerxe; ut colligitur ex 2. *Esdræ* Capp. 12. & 13. & *Aggæi* 1. & 2. Nec vero dici potest *Eliachim* summum Sacerdotem *Ezechiæ* & *Manassis* temporibus vixisse, illum, cujus meminit Liber quartus *Regum*, Cap. 18. & *Isaias* Cap. 22. Qui non solum tunicam & cingulum habuit (hoc est, potestatem Sacerdotalem) sed quasi pater fuit habitantibus Jerusalem, & clavem Domus David gessit, ut ipso aperiente non esset qui clauderet, aut claudente qui aperiret, ut ait Propheta. Id, inquam, dici non potest; cum *Eliachim* ille Pontifex non fuerit, sicut nec pater ipsius *Helcias*, sed Præpositus Regiæ Domus: Imo nec Sacerdos fuisse videtur, vel ex Levitico genere, sed Aulæ Princeps. Tunicæ autem & cinguli nomine vestes Sacerdotales hic non significantur, sed omnia officia & ornamenta seu insignia *Sobnæ*. Præterea, nullus *Eliachim* aut *Joacim* memoratur in Catalogo Pontificum qui Sacris Judaicis ante Captivitatem Babylonicam præfuerunt, quem ex publicis Tabulis *Josephus* accurate descripsit Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 11. Et qui ibi nominatur *Helcias*, non *Ezechiæ* & *Manassis*, sed *Josiæ* tempore Summum Sacerdotium gessit, ut habetur 4. *Regum* 23. 2. nec ipsi successit *Eliachim*, seu *Joacim*, sed *Sarejas*, teste *Josepho*.

Quintum momentum petitur ex pace quæ *Judithę* facinus & victoriam consecuta est, de qua Capite ultimo Vers. 30. dicitur: *In omni autem spatio vitæ ejus non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis.* Nam & sub *Xerxe*, & *sub Artaxerxe Longimano* ejus filio, pacatissima Judęorum Respublica fuit. Si vero ad *Manassis* tempora *Judithæ* referatur Historia, non ita diuturna fuerit pax illa quam Israelitis procuravit. Nam ut demus viris quibusdam Eruditis *Juditham* annorum fuisse circiter 64. cum ad *Holofernem* accessit; (quod tamen parum credibile est habita ratione formæ ipsius, qua captus est *Holofernes*) sequitur ipsam superstitem fuisse adhuc annis 41. hoc est, ad annum Mundi ter millesimum trecentesimum octogesimum unum, a quo quinque tantum residui sunt ad annum ter millesimum trecentesimum nonagesimum quartum, quo a *Nechaone* Rege Ægypti *Josias* percussus est. At quinque annos tantum non videntur significare hęc verba: *Et post mortem ejus annis multis*, sed multo plures. Hoc ratiocinium nititur ętate Judithę, *quæ mansit in domo viri sui annos centum quinque*; id est usque ad centesimum quintum ętatis suę (*Judith* 16. 28.) quam juvenem admodum fuisse oportet tempora Expeditionis *Holofernis*. Tres enim duntaxat viduitatis annos numerabat: Nullos susceperat ex Manasse viro suo liberos. Ea erat ętate, ut summam laudem ob servatam viduitatem promerita sit, quę anus sexagenariæ non magna laus esset. Formæ erat tam egregię, tam elegantis, ut admirationem & amorem Principibus viris movere posset. Puella denique vocatur a *Vagao* Eunucho *Holofernis*.

Ita Chronologus Anonymus, in Bibliis apud Vitrasum Parisiis editis anno. 1662.

Eusebius in Chronico, & *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 26. *Judithæ* Historiam ad *Cambysis* tempora referunt, & hunc *Secundum Nabuchodonosorem* dictum *Eusebius* testatur. Sed huic sententię repugnat brevius *Cambysis* Persarum Regis, quam *Nabuchodonosoris*, qui *Arphaxad* profligavit, Regnum. Hic enim anno duodecimo Regni sui prælium commisit cum *Arphaxad*, & anno 13. misit *Holofernem* cum ingenti Exercitu, ut omnia Regna sibi subjiceret. At *Cambyses* septem duntaxat annos, & menses quinque regnavit, ut testatur *Herodotus* Lib. 3. Nostrę tamen sententię non leve pondus addit *Eusebii* & *S. Augustini* auctoritas,

qua-

quatenus *Juditha* Historiam post reditum Judæorum ex Captivitate Babylonica contigisse censent. *Severus Sulpitius* Lib. 2. *Historiæ Sacræ* Judithæ hemicum facinus *post Captivitatem* contigisse scribit sub *Artaxerxe Ocho*, filio *Mnemonis*, qui a Judæis *Nabuchodonosor* appellatus sit *ob impatientiam & pariles in eorum Gentem conatus*: Conjecturamque suam inde verisimilem reddit, quod idem *Ochus* in sæcularibus Historiis *natura immitis, cupidusque bellorum* fuisse tradatur. *Nam & arma finitimis intulit, & Ægyptum, quæ ante multos annos desciverat, bello recuperavit. Quo tempore etiam Sacra eorum, & Apim in Deum receptum irrisisse traditur: Quod postea Begoas Spado ejus, Natione Ægyptius, indignatus, contumeliam Gentis morte Regis ultus est. Meminit autem hujus Bagoæ Historia Divina. Nam cum Holofernes jussu Regis, adversus Judæos duxerat Exercitum, Bagoam in iisdem castris fuisse memoravit.* In Libro Judith Holofernis Eunuchus *Vagao* nuncupatur.

Objiciunt contrariæ sententiæ Vindices, *Ecbatana* condita fuisse a *Dejoce* Rege Medorum, teste *Herodoto*: Ac proinde *Arphaxad*, cui tribuitur illius Urbis ædificatio, (*Judith* 1.) eumdem esse cum *Dejoce* coævo *Manassi* Regi Juda.

Respondetur, *Arphaxad* Ecbatana a fundamentis non condidisse, sed a *Dejoce* olim condita novis muris & ædificiis munivisse, auxisse, ornasse ut ex Græco Textu colligitur: *ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀρφαξὰδ, ὃς ἐβασίλευσε Μήδων ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπ' Ἐκβατάνων κύκλῳ τείχη ἐν λίθων λελαξευμένων. In diebus Arphaxad qui regnavit super Medos in Ecbatanis, & ædificavit super Ecbatana, & in circuitu muros ex lapidibus sectis.* Ideo autem hanc Civitatem munivit, auxitque, ut Regnum suum firmaret adversus *Nabuchodonosorem*, illicque vires suas omnes colligeret. *Arphaxad* autem & *Nabuchodonosor* Præfectos fuisse *Xerxis*, aut Reges vectigales, verosimillimum est: Hunc Assyriis, illum Medis sub eo imperasse: Et adversus *Xerxem* rebellasse, cum *Leonides* Rex Lacedæmoniorum ejus Exercitum ad Thermopilas fudisset, & in pugna Salaminia partem Classis maximam amisisset. Id conjicere licet ex his *Justini* verbis Libro 3. *Xerxes Rex Persarum, terror antea Gentium, bello in Græcia infeliciter gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. Quippe Artabanus Præfectus ejus, deficiente quotidie Regis Majestate, in spem Regni adductus est.* Forsan *Arphaxad*, cujus Liber *Judith* meminit, ipse est *Artabanus*. Ut ut est *Arphaxad* Rex Medorum *Xerxis* tributarius, jugum ejus hac etiam occasione videtur excussisse. *Nabuchodonosor* Rex Assyriorum *Xerxi* pariter vectigalis, qui regnabat in Ninive post eversionem restaurata, Regium nomen ac potestatem absolutam usurpavit, postquam *Arphaxad* in Campo magno *Ragau* debellasset. Hic *Nabuchodonosor*, vel ex stirpe Magni *Nabuchodonosoris* oriundus: vel ita appellatus, quod non Assyriis tantum, sed & Babyloniis imperaret, ac utrumque Regnum usurpasset: Hic, inquam, debellatis Medis, de toto Orbe ditioni suæ subjiciendo consilium iniit. Conscripto eum in finem ingenti validoque Exercitu, *Holofernem* Persam genere universis copiis suis præfecit, & adversus Occidentis Regna misit. Defecerat dubio procul a *Xerxe* Holofernes, multosque Persas secum traxerat: Medi a *Nabuchodonosore* subacti in ejus etiam Militia conscripti erant: Adeoque ex Medis & Persis conflatus erat *Holofernis* Exercitus, ut ipso cæso merito potuerit *Juditha* de seipsa in tertia persona canere: *Horruerunt Persæ constantiam ejus, & Medi audaciam ejus.* *Judith* 16. 12.

Objiciunt secundo: *Nabuchodonosor* Rex Assyriorum, de quo *Judithæ* Liber, regnabat in Ninive. At post Captivitatem Babylonicam Ninive diruta jacebat. Eam quippe everterat *Nabuchodonosor* Magnus Rex Chaldæorum. *Judith* 1.

Respondetur; Eversam quidem a *Nabuchodonosore* Ninivem, sed Persarum permittentibus Regibus instauratam probabiliter existimari, ob Urbis nobilitatem & antiquitatem; sicut contigit Babyloni, Hierosolymis, Antiochiæ, aliisque Civitatibus ira victorum similiter dirutis ac vastatis.

Objiciunt tertio: *Holofernes* Principes *Moab* & Duces *Ammon* interrogavit quæ esset Gens Judaica. *Dicite mihi*, inquit, *quis sit Populus iste qui Montana obsidet: Aut quæ, & quales, & quantæ sint Civitates eorum: Quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum: Vel quis Rex Militiæ illorum: Et quare præ omnibus qui habitant in Oriente isti contempserunt nos, & non exierunt obviam nobis, ut susciperent nos cum pace.* At post solutam Captivitatem non fuisset hujusmodi quæstioni locus, cum Judæi tot annis apud Assyrios & Chaldæos captivi illis ignoti esse non possent. *Judith* 5.

Respondetur, Hanc Objectionem in adversarios facile retorqueri: Cum enim Rex Babyloniæ Legatos ad *Ezechiam* Regem *Manassis* patrem misisset, ac *Manasses* ipse captivus abductus fuisset Babylonem, non ignorassent Babylonii tempore *Manassis* quænam esset Gens Judaica. Hoc itaque argumento est Historiam *Judithæ* multis annis post solutam Captivitatem contigisse.

ARTICULUS V.

De Historia & Libro Esther.

I. ASsuerus Rex Persarum anno Imperii sui tertio, ad ostentandam gloriam Regni sui, potentiam, opes, magnificentiam, Susis Regia Urbe Principibus & Satrapis Provinciarum suarum per dies centum & octoginta splendidum exhibuit convivium: Quod excepit septiduanum aliud omni Populo Susano paratum. Septimo convivii die, Rex vino aliquantulum incalescens, ut uxoris pulchritudinem Principibus & Populis ostentaret, præter mores Persarum, *Vasthi* Reginam vocavit, & venire recusantem consilio *Mamuchan* unius e septem Persidis & Mediæ Primariis, sapientia & legum peritia præstantibus, repudiatam Regno abdicavit, promulgata lege ut quisque vir dominus esset domi suæ. Habito deinde puellarum forma præstantium delectu, ut ei grata inveniretur uxor, in earum numerum adscita est *Edissa* Hebræa, quæ & *Esther* vocabatur, *Abihailis* Benjaminitæ filia, *Mardochæi* ex fratre neptis. Anno Regni *Assueri* septimo, *Esther* introducta ad eum est, ab eoque præ reliquis mulieribus adamata, & Regina creata loco *Vvasthi*. Interim *Aman* Aulicorum potentissimus, Regique acceptissimus, *Mardochæo* Judæo, *Esthera*, quæ genus suum ac patriam dissimulabat, patruo infensus, quod eum adorare nollet, illius, totiusque Judaicæ Gentis exitium meditabatur. Anno Regni Assueri duodecimo, Mense Nisan, Edictum de Judæis per omnes Regni Provincias internecione delendis ab *Assuero* impetravit. Quo intellecto, *Mardochæus*, *Esther*, Judæique universi pro salute sua, cum fletibus & jejuniis Deo submisse supplicaverunt. Post triduum orationis & jejunii, *Esther* adiit Regem magnifico apparatu, ab eoque benigne accepta, ipsum, & *Aman* ad convivium invitavit. Interim *Aman* superbia elatus, & odio actus impotenti in *Mardochæum*, crucem ipsi paravit. *Assuerus* fugiente per noctem somno Annales relegens, Eunuchorum duorum conjurationem in necem suam e *Mardochæo* revelatam didicit: Quem ob acceptum ab eo tam insigne beneficium, publice Regiis honoribus affici jussit, idque ab *Aman* illius & Judæorum hoste professo, qui deinde ab *Esthera* Regina accusatus, in crucem *Mardochæo* paratam actus est. Mensis tertii Siban die vigesimatertia, Susis proposita, & in Provincias centumviginti septem per Cursores missa sunt Edicta, ut Judæis die decimatertia Mensis Adar, ad eorum excidium ab *Aman*, prius constitutum, ubique liceret armis se defendere, omnesque inimicos vim tentantes occidere. Qua die illucescente, conjuratos in perniciem suam quingentos homines Susis exciderunt, in Provinciis vero septuaginta quinque millia. Altera vindictæ die Judæis, qui Susis morabantur, a Rege concessa, trecentos adhuc homines trucidarunt, & decem filios *Aman* in patibulis suspenderunt. In memoriam vero perennem liberationis Populi Judaici ab excidio quod decreverat *Aman*, diem festum quotannis celebrandum decimaquarta, & decimaquinta die Mensis Adar, *Mardochæus* & Regina *Esther* constituerunt, quem appellavere *Phurim* sive *Sortium*, quia *Aman* sortes miserat in urnam, ut quo die & quo mense gens Judæorum excindenda esset, decernerent. Hæc Historiæ summa, quæ Libro *Esther* scripta est. *Esther* typus fuit insignis Deiparæ Virginis Mariæ, & Ecclesiæ. Unde *S. Hieronymus* Epistola ad *Paulinum* ait: *Esther in Ecclesiæ typo, Populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros.*

Summa Libri Esther.

Esther B. Virginis & Ecclesiæ typus.

II. Hunc Librum Canonicum esse Judæi pariter & Christiani agnoscunt, ut mirum sit in Librorum Canonicorum Indice prætermissum a *Melitone* apud *Eusebium* Lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 26. ab Auctore Synopseos Scripturæ Sacræ apud *Sanctum Athanasium*, & a *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine de Scripturis. De septem posterioribus duntaxat Capitibus controversia est. Hæc enim Hebræi non agnoscunt, quod in Hebraico Exemplari desiderentur. *Sixtus Senensis* Lib. 1. & 8. *Bibliothecæ Sanctæ* septem illa Capita tanquam ascititia & apocrypha negligi ab Ecclesia Catholica, scribere non est veritus: & interpretes multa huic Libro

Liber Esther Canonicus.

Libro addidisse vel ex *Josepho*, vel ex quopiam alio, vel atiam sompto, ut in Scholis mos est, narrationis themate, multa ex suo ingenio admiscoisse. *Grotius* hæc, ut voeat, *Estheris Additumenta* censet esse Rhetorica exercitia piorum Hellenistarum, qui ornandis veris Historiis ea scripsere quę illis tamporibus probabiliter fieri, dici, aut scribi potuerant. Hæc Libris addita aut injecta, quia nibil mali continebant, auctoritatem cum tempore accepisse. Hæc Additamenta videri Opus Proselyti. Hanc opinionam moa refellamus.

Libri Esther Auctor incertus.

III. Liber *Esther* Habraice scriptus est. Ejus Auctor incertus. Illum *Esdra* adscribunt *S. Epiphanius* Libro *De Ponderibus & Mensuris*, Cap. 4. *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 36. *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. *Eusebius* Chron. Lib. 2. *Esdra* recentiorem censet. *Pseudo-Philo* tribuit *Joachimo* Summo Pontifici. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, & ex Hebręis *Aben-Ezra*, & elii *Mardochæo*; Quorum opinatio his verbis niotur, Esther 9. 20. 23. 26. *Scripsit itaque Mardochæus omnia hæc, & literis comprehensa misit ad Judæos . . . Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facienda mandaverat... Et cuncta quæ gesta sunt, Epistolæ, id est, Libri hujus volumine continentur.* Et Cap. 12. 4. *Sed & Mardochæus rei memoriam literis tradidit.* Alii *Mardochæum* simul & *Esther* Libri hujus Auctores faciont, idque colligunt ex his verbis noni Capitis ax Varsione 70. Interpretum expressis: *Et scripserunt Esther Regina, Aminadabi filia, & Mardochæus Judæus, quæ fecerunt.* Idemque confirmant aa verbis, quę illud ipsum Caput claudunt in Editione Vulgata, quibus narratur, Judæos omnia quæ ad se scripserant *Esther* & *Mardochæus* observanda suscepissa, & *omnia, quæ Libri hujus, qui vocatur Esther, Historia continentur.* Verum da Epistolis dumtaxat eb *Esther* & *Mardochæo* scriptis hæc intelligenda sunt, quibus *Phurim* solamnia observari a Judæis univarsis præcipiebant in gratiarum actionem tanti beneficii Judaicæ Genti a Deo collati, ut constat ex ejusdem Capitis serie. *Scripsit itaque Mardochæus omnia hæc, & literis comprehensa misit ad Judæos, qui in omnibus Regis Provinciis morabantur, tam in vicino positis, quam procul; ut quartam decimam & quintam decimam diem Mensis Adar pro Festis susciperent, & revertente semper anno, solemni celebrarent honore: Quia in ipsis diebus se ulti sunt Judæi de inimicis suis . . . . . Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta; quæ eo tempere facere cœperunt, & quæ Mardochæus literis facienda mandaverat . . . . Scripseruntque Esther Regina, filia Abihail, & Mardochæus Judæus etiam secundam Epistolam, ut omni studio dies ista solemnis sanciretur in posterum. Et miserunt ad omnes Judæos, qui in centum viginti septem Provinciis Regis Assueri versabantur, ut haberent pacem, & susciperent veritatem, observantes Dies Sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent; sicut constituerant Mardochæus & Esther; & illi observanda susceperunt a se, & semine suo jejunia, & clamores, & Sortium dies, & omnia, quæ Libri hujus, qui vocatus Esther, Historia continentur.* Certe narrare hoc in Libro non potuit *Mardochæus*, se Librum scripsisse, ed Judæos misisse, hunc illos suscepisse, & quæcumque eo mandebantur observare cœpisse. Librum enim scriptum esse oportuit antequem mitteretur ad Judæos, eb iis susciperetur, & tradita in eo præcepta observarentur; multo etiam magis antequam illa missio, susceptio, & observatio scriberentur. Cum itaque hæc in Libro *Esther* scripta fiet, colligitur Epistolas *Mardochæi* & *Esther* alias fuisse ab hoc Libro. Alii Synagogæ Magnæ Opus esse volunt. Ita Thalmudistæ *Baba Bathra* Cap. 1. & illustris *Huetius Demonstrationis Evangelicæ Propositione* 4. p. 174. & 175. Ego vero in re tam incerta suffragium suspendere consultius existimo.

IV. Quo tempore Historia *Esther* contigerit, quisve fuerit *Assuerus* ejus conjux, Quæstio est multum disceptata. *Josephus* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 6. *Artaxerxem Longimanum* conjugem *Estheris* fuisse censat; quam opinionem *Severi Sulpitii*, & *Nicephori Constantinopolitani* suffragio confirmatam sequuntur *Cajetanus*, *Bellarminus*, *Salianus*, *Petavius*, & alii. Hebræi in *Seder Olam* Cap. 29. Maritum Estheris *Cambysem* fuisse statuunt, qui 1. *Esdræ* Cap. 4. 6. 7. *Assuerus* & *Artaxerxes* appellatur. Idem censent Vatablus & Genebrardus. Quidam *Artaxerxem Mnemonem*, ut *Sixtus Senensis*, & *Cunæus*, *Eusebii* & Venerabilis *Bedæ* auctoritate freti. Quidam *Artaxerxem Ochum*, ut *Serarius*, & *Gordonus*. Nonnulli *Darium Hystaspis*, ut R. *Aben Ezra*, *Nicolaus De Lyra*, *Cornelius a Lapide*, *Usserius*, & alii. Nonnulli *Xerxem*, ut *Scaliger*, *Calvisius*, &c. Ex tam variis opinionibus, quæ nobis maxime placeat, exponemus.

PROPOSITIO I.

Historiam Esther commentitiam ac fictitiam esse Anabaptistæ ac Lutherani quidam impie asserunt: Septem postrema Capita Libri Esther Sixtus Senensis, Grotius, & alii, velut ascititia & apocrypha perperam & inconsulto rejiciunt.

PRobatur prima pars ex Hebræorum Canone, in quo Liber *Esther* locum habuit. Item ex solemnibus *Phurim* diebus, quos a Judæis per multa sæcula religiose observatos constat ex 2. *Machabæorum* 15. 37. & ex *Codice Theodosiano L. Judæos*, *Tit. De Judæis*. Nemo autem sanæ mentis sibi persuaserit Festi hujus religiosam & anniversariam celebritatem ex figmento, aut Tragicomedia originem habuisse. Tertio ex Græca Editione 70. Seniorum, qui eos dumtaxat Libros interpretati sunt, quos Hebræi in Canone habebant. Quarto ex *Josepho* qui Lib. 11. *Antiquitatum* Cap. 6. hanc Historiam inseruit, cum tamen professus sit non semel se ea dumtaxat narraturum, vel narrasse, quæ in Sacris Hebræorum Libris habentur. Quinto ex Traditione, & Ecclesiæ judicio, quæ hunc Librum semper ut Canonicum habuit; ut constat ex Sacrorum Librorum Canone descripto eb *Origene* in Expositione Psalmi 1. apud *Eusebium* Lib. 6. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 25. *S. Cyrillo Hierosolymitano*, *S. Epiphanio* Libro *De Mensuris & Ponderibus*, Cap. 28. *S. Joanne Damasceno* Lib. 4. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 18. ab Ecclesiæ etiam Latinæ Patribus, Summis Pontificibus, & Conciliis, scilicet *S. Hilario* Præfatione in Psalmos, *S. Hieronymo* in Prologo Galeato, Epistola ad Paulinum, & Præfat. in Librum Esther, *S. Augustino* Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. a Concilio Laodiceno Canone ultimo, Carthaginensi III. Canone 47. *Innocentio* 1. Epistola ed *Exuperium* Tolosanum Episcopum, *Gelasio* I. in Synodo Romana, &c. tandemque ab *Eugenio* I. in Decreto pro Instructione Armenorum, & a Sacra Synodo Tridentina Sessione 4.

Probatur secunda pars Propositionis. Vetera Concilia, & Patres omnes, cum Græci, tum Latini, qui Librum *Esther* in Sacrarum Scripturarum Canone recensent, eo de Volumine loquuntur, quo tum ipsi, tum Ecclesia universa illorum temporibus utebatur. Porro legebat Ecclesia Libros Sacros juxta Editionem, quam *S. Hieronymus* passim vocat *Vulgatam*, *quæ Græcorum Lingua & Literis continetur*. At Editio Græca 70. Interpretum septem postrema Capita habet, eaque ex Hebræo illos esse interpretatos probat summa ipsorum in vertendo fides: Igitur & olim in Hebraico Exemplari fuerunt septem illa postrema capita, & Ecclesia semper illa pro Canonicis habuit.

Confirmatur ex *Origene Epistola ad Julium Africanum*, Editionis Rodolphi Vvetstenii. *In multis aliis*, inquit, *Sanctis Libris invenimus, ut alicubi quidem plura apud nos extarent, quam apud Hebræos; alicubi vero pauciora. Exempli gratia, cum non omnia possint simul comprehendi, pauca exponemus: Videlicet ex Libro Esthera, ubi nec preces Mardochæi, nec Estheræ (quæ legentem ædificare possunt) apud Hebræos habentur. Sed nec Epistola, vel Amani de deletione Judaicæ Gentis scripta, vel Mardochæi sub nomine Artaxerxis, eumdem Populum a morte absolvens.* Sed apud 70. *Interpretes*, & *Theodotionem*, quorum Exemplaribus utebatur, inveniri docet. Hæc autem ex Hebraicis Exemplaribus expresserant. Idem Tom. 2. in Joannem ex Cap. 14. hujus Libri nonnulla proferens, ait: *Quia Mardochæus etiam in Libro Esther juxta Septuaginta, non existentes vocat inimicos Israel dicens: Ne tradideris Sceptrum tuum Domine non existentibus.* Eumdem locum profert *S. Basilius* Lib. 2. contra Eunomium, pag. 57. *Et sapientissima Esther: Non tradas Domine Sceptrum tuum iis qui non sunt.*

Confirmatur secundo ex *S. Joanne Chrysostomo* Homilia 3. ad Populum Antiochenum ex Cap. 14. Libri *Esther* testimonium adhibente: *Fuit quædam mulier Hebræa, Esther erat ipsi nomen: Hæc Esther universum Judæorum Populum internecione delendum sic eripuit. Postquam Persarum Rex omnes passim Judæos interimi jussit, & nullus erat qui contra iram illius obsistere posset; splendidiorem vestitum exuta mulier, & sacco amicta, & cinere substrata, divinam clementiam supplicabat, ut „ secum ad Regem ingrederetur, & talia orans verba „ ad ipsum dabat:* Grata Domine fac verba mea,

& da

& da sermonem ornatum in os meum. *Hæc & pro magistro nos nunc Deum oremus. Si enim Mulier pro Judæis supplicans barbaricam cohibere furorem potuit: Multo magis Doctor noster pro tali Civitate, & cum tanta Ecclesia supplicans, benignissimum & mitissimum hunc Regem flectere poterit.*

Confirmatur tertio ex *S. Augustino* Epistola olim 199. nunc 262. ad *Ecdiciam*, ex eodem Cap. 14. Libri *Esther* testimonium proferente: *Nempe*, inquit, *apud Patres, Esther illa Regina Deum timens, Deum colens, Deo subdita, marito Regi alienigenæ non eumdem secum colenti Deum, tamen subjecta serviebat quæ cum in extremo periculo, non suo tantum, sed etiam Gentis suæ, quæ tunc erat Populus Dei, Domino prosterneretur orando, in ipsa oratione sua dixit, Ita sibi esse ornatum Regium, sicut pannum menstrualem; & ita orantem confestim exaudivit, qui cordis inspector eam verum dicere scivit.* Laudat eumdem locum *Enarratione in Psalmum* 51.

Præterea Concilium Tridentinum Libros omnes, quos Decreto suo complectitur, suscipiendos esse decernit ut Canonicos, cum omnibus suis partibus, *prout in Ecclesia legi solent, & in Vulgata Latina Editione habentur*. In vulgata autem Editione Latina extant septem postrema Libri *Esther* Capita, & ex iis in Sacris Officiis, Missarumque solemniis Lectiones canuntur. Agnoscit igitur Ecclesia septem illa postrema Capita Canonicæ esse Auctoritatis.

Denique Literis *Artaxerxis*, quæ 13. & 16. Capitibus habentur, fidem facit *Josephus* easdem referens Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 6.

Objicitur, Postrema illa Capita cum prioribus non cohærere, & cum illis pugnare: Capite enim secundo narrantur duorum Eunuchorum insidiæ *Assuero* structæ anno ejus septimo, nec pro earum revelatione remuneratus dicitur *Mardochæus*. At Capp. 11. & 12. conjuratio illa duorum Eunuchorum ad annum secundum *Artaxerxis* refertur, & data narrantur *Mardochæo* pro delatione munera Cap. 3. 1. 10. 8. 3. 9. 24. *Aman* dicitur fuisse *de stirpe Agag*, adeoque Amalecithes. At Cap. 16. *Aman* dicitur *animo & gente Macedo*, & *Regnum Persarum voluisse transferre ad Macedonas*, cum tamen Persis parum noti fuerint Macedones *Estheris* tempore. Et Cap. 12. *Bugæus* dicitur, cujus vocabuli ignota pene significatio est.

Respondetur, Narrationem insidiarum, quæ Cap. 12. habetur, ad initium Libri spectare; ubi per anticipationem referuntur, & rursus suo loco, nimirum secundo Capite. Id constat ex Editione Græca, quæ ex Hebræo Exemplari dubio procul expressa est, & ex Annotatione *S. Hieronymi*. Structæ sunt autem illæ insidiæ anno septimo *Assueri*. Nam quod initio Capitis undecimi legitur, *Anno secundo, Regnante Artaxerxe Maximo*, notat dumtaxat tempus quo *Mardochæi* somnium contigit, non vero tempus insidiarum, de quibus agitur Cap. 12. *Anno secundo*, inquit, *regnante Artaxerxe Maximo, prima die Mensis Nisan, vidit somnium Mardochæus filius Jairi, filii Semei, filii Cis de Tribu Benjamin, homo Judæus, qui habitabat in Urbe Susis, vir magnus, & inter primos Aulæ Regiæ*. Quamvis autem statim remuneratus non fuerit *Mardochæus* ob Eunuchorum delationem, munera tamen accepit, postquam Rex id beneficii & obsequii revocavit in memoriam Historiæ & Annalium lectione. Vel pro meritis remuneratus non fuerat, quamvis exiguum quoddam munus accepisset.

Quod autem *Aman* dicatur *animo & gente Macedo*, Cap. 16. Auctori Sacro minime tribuendum est, sed *Lysimacho* veteri Interpreti Græco, de quo dicitur initio undecimi Capitis: *Anno quarto, regnantibus Ptolomæo & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se Sacerdotem & Levitici generis ferebat, & Ptolomæus filius ejus, hanc Epistolam Phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptolomæi filium in Hierusalem*. Hic autem Versionem suam adornans paulo ante *Ptolomæi Philadelphi* tempora, cum Persæ odio vehementi adversus Macedonas flagrarent, *Amanem* pro Amalecitha *Macedonem* dixit, ut indignationem augeret. Septuaginta autem Interpretes Versionem hanc *Lysimachi* magna ex parte suam fecisse verisimile est, unde & Macedonem ipsi vocarunt. Et certe *Macedo animo & gente* esse potuit, quod proximi ejus parentes Macedones essent, aut Græci, (qui Macedonum nomine, nobilioris scilicet Græcorum partis, hic forte significantur) quamvis stirpis ejus origo & caput esset Agag Rex Amalecitharum. Cum autem patria Macedo seu Græcus esset, in suspicionem venit apud *Artaxerxem* in illum iratum, quod Regnum ad Macedones seu Græcos transferre vellet. Quod autem *Bugæus* dicatur Cap. 12. mendum antiquum esse crediderim, ac virorum Eruditorum approbo conjecturam, qui pro Βυγαῖος legendum suspicantur Ἀγαγαῖος. Ita *Drusius* & Illustris *Huetius*. Complutensis Editio habet Ἀγαγαῖος. Alii *Aman* e stirpe *Agag* cujusdam Macedonis aut Græci fuisse censent, non e stirpe *Agag* Amalecitharum Regis. Unde nec Hebraicus Textus, nec ulla Versio *Agag*, e cujus stirpe ortus est *Aman*, Amalecitham vocat. Et hæc etiam probabilis admodum est responsio.

Objicitur secundo *S. Hieronymi* testimonium Præfatione in Librum *Esther*, quem secuti *Hugo Cardinalis*, *Nicolaus De Lyra*, *Dionysius Carthusianus*, & *Sixtus Senensis*, postrema septem Capita Libri *Esther* Canonica esse negant. Ita S. Hieronymus: *Librum Esther variis Translatoribus constat esse vitiatum: Quem ego de archiviis Hebræorum relevans, verbum e verbo expressius transtuli. Quem Librum Editio Vulgata, laciniosis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri, sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit.*

Respondetur, *S. Hieronymum* ea Hebræorum magis sententia quam sua ita locutum, ut studium laboremque suum commendaret, ac suæ ex Hebræo Versionis utilitatem demonstraret. Cæterum in Commentario Epistolæ ad Galatas Cap. 6. ipsum laudare velut Scripturæ Canonicæ testimonium Versum illum undecimum Capitis decimiquarti Libri Esther: *Ne tradas Domine Sceptrum tuum his qui non sunt*. Quem locum & *Origenes*, & *S. Basilius* antea laudaverant, & *S. Joannes Chrysostomus* testimonium ex eodem Capite deprompserat; quod & *S. Augustinus* fecit. Et si ex propria mente *S. Hieronymus* postrema illa Capita fuisse ab Interpretibus assuta dixisset, privatæ ipsius opinioni (quamvis nobis sit imprimis venerandum *S. Hieronymi* nomen) Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem jure merito opponeremus, quæ Libros omnes Scripturæ Sacræ prout in Septuaginta Interpretum Vulgata olim Editione habentur, Canonicos habuit ab Apostolorum temporibus: & in Concilio Tridentino Sessione 4. Libris Canonicis recensitis, illos omnes Anathemate configit, *Qui Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperint*. Frustra vero *Sixtus* noster *Senensis* hoc Synodi Tridentinæ judicium alienum in sensum detorquet, ut a temeritatis nota se liberet: Canonem illum intelligendum esse respondens *de veris ac germanis partibus, quæ ad Librorum integritatem spectant, non autem de laceris quibusdam Appendicibus, & pannosis Additamentis, a quovis incognito Auctore temere appositis, & utcumque insutis, qualia sunt hujusmodi Capitula*. De illis enim partibus Tridentinus iste Canon intelligitur, de quibus movebatur ab Hæreticis controversia, alioqui Decretum inutile fuisset ac supervacaneum, cum admitti totum non possit absque partibus ipsum componentibus. Præterea, si legitima esset *Sixti Senensis* exceptio, via Hæreticis aperiretur ad rejicienda, quæ vellent, Sacrorum Librorum Capita. Tertio, Concilium diris devovet eos, qui Libros integros non receperint, cum omnibus suis partibus, *prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt*. At animadvertere debuerat *Sixtus Senensis*, ex Cap. 13. Libri *Esther* in Ecclesia legi Feria 4. post Dominicam 2. Quadragesimæ, & in Missa contra Paganos, & ex Cap. 14. Dominica 16. post Pentecosten. Unde *Rupertus* Lib. 18. *De victoria Verbi Dei*, Cap. 12. *Sacer*, inquit, *Ecclesiæ chorus per singulos annos statutis diebus clamat ad Dominum in persona illorum*, (scilicet Judæorum) *Everte cor ejus in odium repugnantium nobis: Nos autem libera in manu tua*. Quod ex Cap. 14. 13. 14. sumptum est. Et Lib. 12. *De Divinis Officiis*, Cap. 25. *Esther*, inquit, *pro temperantia ponitur, quæ repudiata ob arrogantiam Vasthi Regina, in Regnum subrogatur. Nam ipsius temperantiæ hoc indicium est speciale, quod Leonem illum, de quo ipsa ad Dominum dicit*: Et da mihi gratiam in conspectu Leonis, *id est, Assueri Regis; in mansuetudinem convertit, ejusque Edictum instinctu Aman intemperantissime superbientis, & genus Judæorum perdere cupientis, in consolationem suæ stirpis transtulit*. Versus porro quem laudat, decimus tertius est Capitis decimiquarti.

Lib. 5. Biblioth. Sanct. p. 27. & 28.

Mirum est quod *Sixtus Senensis* ad hæc non attenderit. Mirum etiam quod suæ oppositionis Auctorem *Origenem* laudaverit, scribens: *Origenes quoque in Epistola ad Julium Africanum hæc eadem Additamenta explodit*: Cum e contrario illa quæ ipse vocat Additamen-

menta Libri *Esther*, ut canonica vindicet *Origenes* in probationibus nostræ Propositionis laudatus.

PROPOSITIO II.

Estheris Historia probabilius refertur ad tempora Darii Hystaspis: Isque videtur Assuerus illius Maritus.

PRopositionis hujusce veritatem probant characteres quibus *Assuerum* describit Liber *Estheris*; hi enim *Dario Hystaspis* apprime conveniunt. 1. *Assuerus regnavit super centum vigintiseptem Provincias, & tertio anno Imperii sui fecit grande convivium cunctis Principibus & Pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & Præfectis Provinciarum coram se.* (Esther 1.) Idem vero dicitur de *Dario Hystaspis*, Lib. 3. *Esdræ*, Cap. 3. qui etsi Canonicus non sit, æqualis certe auctoritatis est ac Historia Gentium, ubi Scripturæ Sacræ non repugnat. *Rex Darius*, inquit, *fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus Magistratibus Mediæ & Persidis, & omnibus Purpuratis, & Prætoribus, & Consulibus, & Præfectis sub illo ab India usque Æthiopiam centum viginti septem Provinciis*. 2. Assuerus Estheris Indis imperavit. *Darius Hystaspis* Indos subegit, teste *Herodoto* Lib. 4. Cap. 44. 3. *Susan Civitas Regni* Assueri fuisse *exordium* dicitur (*Esther* 1.) Hanc vero Urbem ab ipso *Dario* conditam affirmat *Plinius* Lib. 6. Cap. 27. vel potius Regiarum Ædium magnificentia amplificatam, teste *Æliano* Lib. 13. *De Animalibus*, Cap. 59. ibique & domicilium, & pecuniarum suarum thesauros eum habuisse, docet *Herodotus* Lib. 5. Cap. 49. *Assuerus*, sive Artaxerxes Estheris *Rex Magnus* appellatur (*Esther* 16. 1.) *Darius Hystaspis* Rex Magnus vocatur ab *Herodoto* ibidem: *Susa*, inquit, *ubi Rex Magnus domicilium habet, atque hic pecuniarum thesauri sunt. Hanc vos Urbem si animose ceperitis, jam cum Jove de divitiis licet certetis.* 4. Assuerus primum *Vasthi*, deinde illa repudiata *Estherem* uxorem duxit, quæ Hebræis *Hadassa* dicitur (*Edissam* Vulgatus Interpres vocat) *Vasthi* primaria Darii uxor est *Atossa* Cyri filia, quæ *Cambysi* primum, deinde *Smerdi Mago* nupserat. Hanc in *Matrimonium Darius* recepit, Regalibus Nuptiis Regnum firmaturus, ut non tam in extraneum translatum, quam in *Cyri* familiam reversum videretur, ut referunt *Herodotus* Lib. 3. Cap. 48. & Lib. 7. Cap. 2. & *Justinus* ex *Trogo* Lib. 1. Cap. 10. *Esther* vero sive *Hadassa*, ea est, quam *Artystonam Virginem* vocat *Herodotus*, quam *Darium* ex uxoribus maxime adamasse, ejusque statuam eum talari ex auro tunica effinxisse, narrat Lib. 3. Cap. 88. & Lib. 7. Cap. 69. *Artystonam* equidem sororem *Atossæ*, & *Cyri* filiam statuit *Herodotus*, quod *Estheri* non convenit. Sed vel Persicas Genealogias *Herodotus* minus perspectas habuit, vel ipsi Persæ per invidiam genus *Estheris* dissimularunt, ac *Cyri* filiam esse commenti sunt, cum ipsa *Mardochæo* patruo suo jubente, patriam genusque suum statim non indicaverit, ut dicitur Libri *Esther*, Cap. 2. 20. Quinto, *Assuerus* Estheris *sibi omnem terram & cunctas Maris Insulas fecit tributarias*, (Esther 10. 1.) quod *Dario* convenit, quem Insulas Ægæi Maris Phœnicum Classe subegisse narrat *Thucidides* Lib. 1. Historiæ, & Insulis dominatum esse *Plato* in *Menexeno* confirmat. Id vero nec ad *Xerxis* tempora referri potest, qui Insulas illas statim post Bellum Græcanicum, & ante annum Regni duodecimum amisit: Nec ad aliquem alium posteriorum Regum, quorum nullus has Insulas habuit sub potestate, præter *Clazomenas* (quas eo tempore parvam insulam fuisse, ex *Thucidide* Lib. 8. discimus) & *Cyprum*, ut constat ex *Antalcidea* Pacis formula, apud *Xenophontem* Lib. 5. *Hellenicon*. Assuerus igitur Estheris non alius fuit a *Dario Hystaspis*. Quem etiam ob novam impositionem tributi καπηλον id est, *Cauponem*, vel Institorem a Persis dictum, cum sub *Cyro* & *Cambyse* nihil adhuc esset circa tributa institutum, sed munera tantum afferri solerent, narrat *Herodotus* Lib. 3. Cap. 89. Quod etiam confirmat *Strabo* Lib. 15. & *Polyænus* Lib. 7. *Stratagematum* scribens: *Darius primus tributa Gentibus imposuit. Verum ne moleste ferrent, non ipse exegit, sed Satrapas constituere jussit. Quibus ingentia tributa describentibus, ipse dimidiam partem subditis remisit. Qui libentibus animis dimidium pependerunt, quasi magno jam beneficio a Rege affecti.* Sexto, *Assuerus Estheris* Maritus traditum sibi & conservatum ab Optimo Maximo Judæorum Deo Regnum profitetur; (*Esther* Cap. 16. 15. 16.) *Nos autem a pessimo mortalium Judæos neci destinatos in nulla penitus culpa reperimus, sed e contrario justis utentes Legibus, & filios Altissimi & Maximi semperque viventis Dei, cujus beneficio & Patribus nostris, & nobis Regnum est traditum, & usque hodie custoditur.* Id vero optime convenit cum voto quod *Darius* adhuc privatus Regi Cœli dicitur nuncupasse de Hierosolymis & Templo instaurandis, quod ipsi in memoriam revocavit *Zorobabel* in magnifico illo convivio quo Imperii sui Proceres excepit, ut refertur 3. *Esdræ* Cap. 3. & a *Josepho* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 4. Quod etiam convenit cum Edicto *Darii* de Templi instauratione, cujus meminit Liber 1. *Esdræ*, Cap. 6.

Confirmatur Propositio nostra adversarum confutatione sententiarum. *Assuerum* Maritum *Estheris* non esse *Cambysem*, inde probatur, quod *Cambyses* alieno fuerit a Judæis animo; & Hierosolymitani Templi fabricam, permittente & favente *Cyro* ceptam, prohibuerit, ut narratur 1. *Esdræ* Cap. 4. *Assuerus* vero *Estheris* benevolentiam & beneficentiam singularem erga Judæorum Gentem testatus sit.

Assuerum Estheris non fuisse *Xerxem*, inde probatur, quod *Amestri* uxori *Xerxis*, quam *Estherem* ipsam esse pronunciat *Scaliger*, non conveniant *Estheris* characteres. *Amestris* enim pater *Otanes* ab Herodoto, a Ctesia *Onophas* dicitur, quem in Bello Græcanico Persici agminis Ducem *Xerxes* constituit. At pater *Estheris* Judæus fuit, & *Assuero* ignotus, apud quem alias genus ac patriam *Esther* dissimulare aliquandiu non potuisset. Præterea *Estherem* sanctissimam, & modestissimam faminam fuisse ejus Historia testatur. At *Amestris* impotens & crudelis fuit, cujus barbarum & immane facinus in *Masistis* conjugem editum narrat *Herodotus* Lib. 9. cum a *Xerxe* deditam in potestatem accepisset, mammillas ei abscidit, & eas canibus abjecit: Tum naso, auribus, labiis, & lingua mutilatam, domum remisit. Atque bis septem illustrium Persarum liberos vivos defodit ad referendam pro se gratiam Deo, qui sub terra esse fertur (inquit idem *Herodotus* Cap. 112.)

Assuerum Estheris non fuisse *Artaxerxem Longimanum*, quatuor maxime probant; primum, quod *Assuerus* initio Regni sui centum viginti septem Provinciis dominaretur; non ita *Artaxerxes Longimanus*, siquidem *Xerxes* ejus pater plurimas amiserat. Secundum, quod *Mardochæus* patruus *Estheris* fuerit unus ex deportatis a *Nabuchodonosoro* cum *Jechonia* Rege, ut testatur Scriptura (*Esther* Cap. 2. 6.) Cujus ætas si ad *Artaxerxis Longimani* Imperium producatur, ipsum tunc centum & quadraginta circiter annorum fuisse oportuerit. Quod etsi de *Mardochæo* incredibile non esset, ac verum esset quod de illo scribit *Philo Annianus*, ipsum decem & octo annis ætatem *Isaaci* superasse; de *Esthere* tamen incredibile est, & Scripturæ Sacræ repugnat quod annorum pene septuaginta esset, cum *Assuero* nupsit: quod tamen asserere necesse esset, si *Mardochæus* ejus patruus tam provectæ fuisset ætatis. Tertium momentum est, quod anno vigesimo Imperii *Artaxerxis Longimani* missus sit *Nehemias* ad ædificandam Jerusalem: At missus non est regnante *Assuero Estheris* marito. Incredibile enim est, quod finitimi Hierosolymorum Populi, qui Persis parebant, tam hostiliter Judæos insectati fuissent, illosque ab Urbis ædificatione prohibere aggressi essent, cum Reginam esse Judæam nossent, & *Mardochæum* Regiæ Domus Præfectum gente pariter Judæum, præsertim cum cædis hostium Judaici nominis ab *Assuero* & *Esthere* imperatæ recens esset memoria. Ad hæc, *Nehemias* Reginæ vel *Mardochæi* patrocinium adhibuisset, ut obtineret Edictum de instauranda Jerusalem, non per se Regem adiisset. Quartum denique momentum est silentium *Esdræ* & *Nehemiæ*. Si enim *Estheris* Historia regnante *Artaxerxe Longimano* contigisset, verosimillimum est eos *Estheris* mentionem aliquam suis in Libris facturos.

Assuerum Estheris non fuisse *Artaxerxem Memorem*, nec *Artaxerxem Ochum*, ex eo probatur, quod eorum temporibus nec *Mardochæi*, nec *Estheris* ætas conveniat: nec in centum viginti septem Provincias dominatio: nec tributa cunctis Maris Insulis imposita. Neque etiam *Vasthi* & *Estheri* aliquid cum *Artaxerxis Memoris* uxoribus *Statyra* & *Atossa* commune est, quarum neutra passa est repudium; *Statyra* veneno sublata cum summo Regis mœrore; *Atossa* ante initum Regnum ducta. Sed palmare argumentum quo refelluntur Auctores *Estheris* Historiam ad Regum istorum tempora referentes, inde petitur, quod Hebræi in suo Canone eos Libros non recenseant, qui post *Artaxerxis Longimani* tempora conscripti sunt. Librorum enim Sacrorum Canonem *Esdras* condidit, cujus vita ultra Regis illius tempora producta non est. Qua de re *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem* scribit: *A morte Moysis usque ad Ar-*

taxerxem Persarum Regem, qui fuit post Xerxem, Prophetæ suorum temporum eos gestos conscripserunt in tredecim Libris. Reliqui vero quatuor Hymnos in Deum, & vitæ humanæ præcepta noscuntur continere. Ab Artaxerxe vero usque ad nostrum tempus singula quidem conscripta, non tamen prioribus simili fide sunt habita, eo quod non fuerit certa successio Prophetarum. Et Eusebius in Chronico ad annum *Artaxerxis Longimani* 32. in quo *Nehemias* definit Historia: *Huc usque*, inquit, *Hebræorum Divinæ Scripturæ Annales temporum continent. Ea vero quæ post hæc apud eos gesta sunt, exhibemus de Libro Machabæorum, & Josephi, & Africani Scriptis; qui deinceps universam Historiam usque ad Romana tempora prosecuti sunt*. Cum itaque Liber *Esther* Judæorum Canoni semper adscriptus fuerit, hujus Libri Historia nec ad *Artaxerxis Memoris*, nec ad *Artaxerxis Ochi* tempora referri potest.

Objicitur, *Artaxerxem* Estheris maritum ex Persarum Regibus genus traxisse, *Esther* 16. 16. At *Darius* filius fuit *Hystaspis* Principis, non Regis.

Respondetur, *Hystaspem* a Regibus oriundum fuisse. Illum enim *Arsamis* filium, *Achæmenis*, a quo *Cyrus* Rex paternum genus duxit, abnepotem asserit *Herodotus* Lib. 1. Cap. 209. & *Justinus* ex *Trogo Pompejo* Lib. 1. Cap. 10. *Præter formam*, inquit, *virtutemque hoc Imperio dignam, etiam cognatio Dario juncta cum pristinis Regibus fuit*. Dicere ergo potuit de Judæorum Deo Altissimo, Maximo, & semper vivente loquens: *Cujus beneficio & Patribus nostris, & nobis Regnum est traditum, & usque hodie custoditur*.

ARTICULUS VI.

De Libro Sapientiæ.

QUæstiones duæ circa hunc Librum disceptandæ sunt. Prima de illius auctoritate, altera de ejus Auctore. Circa primam, *Lutherus*, *Calvinus*, & Anabaptistæ Librum Sapientiæ ut Apocryphum rejiciunt. Imo & ante Concilium Tridentinum Catholici quidam Theologi canonicam huic Libro ademerunt aliqua ex parte auctoritatem; inter alios *Cajetanus* noster Cardinalis in fine Commentariorum in Librum *Esther*, ubi statuit Librum aliquem bifariam Canonicum dici posse; aut quia regula Fidei est, & ad confirmanda Fidei dogmata valet illius auctoritas; aut quia ad Mores componendos, & ad Fidelium ædificationem plurimum valet. Hoc quidem modo Sapientiæ Librum asserit Canonicum, non priori. Auctorem quod spectat, plerique Veterum *Salomoni*, quidam *Philoni Judæo* illum tribuerunt. Quidam *Jesu* filio *Syrach*, ut *S. Augustinus* Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. Quam tamen sententiam amendavit in Retractationibus, Lib. 2. Cap. 7. Alii Opus Hebræi hominis esse censent, complexum hortamenta ad Sapientiam, qualia *Salomon* Rex sapientissimus dictare potuisset. Vixisse vero Auctorem post tempora *Esdræ*, ante tempora *Simeonis* Pontificis, ideoque præponi Libro *Sirachidæ*. Ita *Grotius*, Annotationibus in hunc Librum.

PROPOSITIO I.

Liber Sapientiæ Sacer est & Canonicus, talisque semper habitus est a majori Ecclesiarum parte, quales nunc ab Ecclesia universa: Quamvis quædam olim Ecclesiæ illum in Canone non conscripserint.

PRimam Propositionis partem probat Sententiarum istius Libri usurpatio a Novi testamenti Scriptoribus. Quod enim Sapientiæ 3. 7. scriptum est: *Fulgebunt Justi, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent*; S. Matthæus in Evangelium suum derivavit, Cap. 13. 43. *Tunc Justi fulgebunt sicut Sol in Regno Patris eorum*. Quod Sapientiæ 3. 8. de Justis scriptum est, *Judicabunt Nationes*, S. Paulus expressit 1. ad Corinthios 6. 2. *An nescitis quoniam Sancti de hoc Mundo judicabunt?* Quod Sapientiæ 4. 10. legitur: *Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est*: S. Paulus ad Hebræos Cap. 11. 5. usurpavit: *Fide*, inquit, *Enoch translatus est, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit illum Deus: Ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo*. Quod hujus Libri Cap. 7. 26. de Sapientia scriptum est: *Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei Majestatis, & imago bonitatis illius*, S. Paulus mutuatus est 2. ad Corinthios 4. 4. scribens: *Ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei*. Et ad Colossenses 1. 15. *Qui est Imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ*. Et ad Hebræos 1. 3. *Qui cum sit splendor gloriæ & figura substantiæ ejus*. Quod Sapientiæ 13. 1. legitur: *Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum Qui est, neque operibus attendentes, agnoverunt quis esset Artifex*: Hanc S. *Paulo* sententiam suppeditavit Epistolæ ad Romanos 1. 20. *Invisibilia enim ipsius a creatura Mundi per ea quæ facta sunt, intellectu conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas; ita ut sint inexcusabiles*, &c. Quod Sapientiæ 15. 7. habetur: *Sed & figulus mollem terram premens laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda sunt in usum vasa, & similiter quæ his sunt contraria: Horum autem vasorum quis sit usus judex est figulus*: Id S. Paulus Epistolæ ad Romanos Cap. 9. 21. his verbis expressit: *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* Illud ejusdem Apostoli ad Romanos 11. 34. *Quis cognovit sensum Domini? Aut quis Consiliarius ejus fuit?* ex illo Sapientiæ 9. 13. derivatum est: *Quis enim homo poterit scire consilium Dei? Aut quis poterit cogitare quid velit Deus?* Quod habet Apostolus ad Ephes. 6. *Propterea accipite armaturam Dei . . . Induti loricam justitiæ . . . In omnibus sumentes scutum Fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite: & gladium Spiritus quod est Verbum Dei*: Id sumptum est ex Sapientiæ Vers. 18. 19. *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum: Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea judicium certum: sumet scutum inexpugnabile æquitatem; acuet autem durum iram in lanceam*.

Idem probatur ex antiquis Ecclesiæ Patribus, qui Sapientiæ Librum ut Sacrum & Canonicum laudant, & ex eo velut ex Sacra Scriptura testimonia depromunt. *S. Clemens* Epistola 1. ad Corinthios, hunc locum ex Sapientiæ 11. 22. usurpat: *Quis dicet ipsi, Quid fecisti? Aut quis resistet robori potentiæ ejus?*

S. Dionysius Libro *De Divinis Nominibus*, Cap. 4. landat illud *in Divinarum Scripturarum Institutionibus* de Sapientia dictum: *Amator factus sum formæ illius*. Cap. 4.

Sanctus Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone profert illud Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus Justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris*.

Origenes *Lib. 7. in Epistolam ad Romanos*; Hoc,
„ *inquit*, & Sapientia per Salomonem dicebat, Quia
„ corruptibile corpus aggravat animam, & deprimit
„ terrena habitatio sensum multa cogitantem. *Quod*
„ *habetur Sapientiæ 9. 15.*

Tertullianus *Libro* De Præscriptione Hæreticorum,
„ *Cap. 7.* Nostra, *inquit*, institutio de Porticu Salo-
„ monis est, qui & ipse tradiderat Dominum in sim-
„ plicitate cordis esse quærendum. *Quod habetur Sa-*
„ *pientiæ 1. 1.* Sentite de Domino in bonitate, & in
„ simplicitate cordis quærite illum.

„ S. Cyprianus *Lib. De Mortalitate*: Sed & per Salo-
„ monem docet Spiritus Sanctus, eos qui Deo placeant,
„ maturius istine eximi, & citius liberari; ne dum in
„ isto Mundo diutius immorantur, Mundi contactibus
„ polluantur. Raptus est, inquit, ne malitia mutaret
„ intellectum illius: Placita enim erat Deo anima e-
„ jus: propter hoc properavit educere eum de medio
„ iniquitatis. *Quod legitur Sapientiæ 4. 11. 14.* Idem
„ *Libr. 1.* De Exhortatione Martyrii, *Cap. 1. ex hoc*
„ *Libro probat Idola non esse Deos, nec elementa vice*
„ *Deorum colenda esse*. Item in Sapientia Salomonis:
„ Omnia Idola Nationum æstimaverunt Deos, qui-
„ bus neque oculorum usus est ad videndum, neque
„ nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad au-
„ diendum, neque digiti in manibus ad tractandum,
„ sed & pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo e-
„ nim fecit illos, & qui spiritum mutuatus est, finxit
„ illos. Nemo autem sibi similem homo poterit Deum
„ fingere; cum sit enim mortalis, mortuum fingit ma-
„ nibus iniquis. Melior est autem ipse iis quos colit,
„ quoniam ipse quidem vixit, illi autem nunquam.
„ *Quæ Sapientiæ 15. 15. 16. 17. leguntur*. Item apud
„ Salomonem de elementis: Neque opera attendentes,
„ agnoverunt quis esset Artifex, sed aut ignem, aut
„ spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum,
„ aut nimiam aquam, aut Solem, aut Lunam recto-
„ res orbis terrarum Deos putaverunt. Quorum si pro-
„ pter speciem hoc æstimaverunt, sciant quanto iis Do-
„ minus sit speciosior: Aut si virtutes, & opera eorum
„ mirati sunt, intelligant ab ipsis, quoniam qui hæc
„ con-

„ constituit, fortior est illis. *Quæ leguntur Sapientiæ* 13. 1. 2. 3. *Et Lib.* 2. *Testimoniorum adversus Judæos, Cap.* 14. Quod *JESUS CHRISTUS* sit Justus, quem Judæi occisuri essent, in Sapientia Salomonis: Circumveniamus Justum, quoniam insuavis est nobis; & contrarius est operibus nostris, & exprobrat nobis peccata Legis. Promittit scientiam Dei se habere, & Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductione cogitationum nostrarum, gravis est nobis etiam ad videndum: Quoniam dissimilis est aliis vita illius, & mutatæ sunt viæ illius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & continet se a viis nostris, tamquam ab immunditiis, & præfert novissima Justorum, & gloriatur Patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam illius, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum. Hæc cogitaverunt, & erraverunt: Excæcavit enim illos malitia ipsorum, & nescierunt Sacramenta Dei. *Quæ leguntur Sapientiæ Cap.* 2. *Alia ex eodem Libro profert Lib.* 3. *Testimoniorum ad* Quirinum, Cap. 15. 16. 56. 59. 66.

Ex Libro Sapientiæ quasi Sacro, & Divinæ auctoritatis multa profert *Eusebius* in Libris *Præparationis Evangelicæ*, & sub nomine *Salomonis* laudat Lib. 7. Cap. 12. Lib. 9. Cap. 7. Lib. 11. Cap. 14. Lib. 13. Cap. 13.

Concilium Sardicense in Epistola Synodica apud *Theodoretum* Lib. 2. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 8. Filium Dei Conditorem atque Opificem esse Angelorum, & Archangelorum, Mundique totius ac generis humani, probat ex Sapientiæ 7. 21. *Ait enim Scriptura*, inquit, *Omnium artifex Sapientia docuit me.*

S. Basilius Lib. 5. contra *Eunomium*, probat Spiritum

Ps. 125. Ps. 130. Sanctum Deum esse ac Dominum, non servum, aut creaturam, ex Sapientiæ 1. 7. *Spiritus enim est*, inquit, *qui adimplevit cuncta, secundum quod scriptum est: Spiritus enim Domini adimplevit orbem*, *Salomon inquit*. Profert etiam illud ex Sapientiæ 1. 4. *In malignam animam non introibit Sapientia*. Epist. 141. *Qui Spiritum Sanctum creaturam esse dicit, determinatam ipsius naturam in-*

Cap. 1. 7. *ducit. Quomodo ergo stabit illud, Spiritus Domini replevit orbem?*

S. Hilarius Enarratione in Psal. 127. *Ut cognoscamus*, inquit, *quid sub uxoris nuncupatione intelligi oporteat: Contuendum est quid & alibi sub hoc eodem uxoris nomine tractetur a Salomone ita:* Quia quæsivi Sapientiam Sponsam accipere mihi ipsi. *Et quia qui Sponsam acquirit, divitem quærit, hujus Sponsæ suæ opes memorat, dicens:* Honestatem glorificat, convictum habens Dei, & omnium Dominus dilexit eam. Et si multam quis cognitionem desiderat; novit & quæ a principio sunt, & quæ futura sunt conspicit. *Ergo uxorem virilem nosse debemus, eam nempe quam sibi Salomon Sponsam optavit assumere. De qua rursum ait:* Judicavi igitur hanc adducere ad convivendum mecum: & amator factus sum pulchritudinis ejus. *Hæc igitur tanquam uxor assumpta Sapientia virilis est, perficiens omnia, & ipsi subdens, & in labore utilium operum valida. Ipsa Deo placita, & per doctrinam ejus digna, & præteritorum scientia & futurorum cognitione perfecta.* Hæc autem profert ex Sapientiæ, Cap. 8. 2. 3. 8. 9.

S. Epiphanius Hæresi 76. quæ est Anomæorum, p. 94. sic *Aetium* compellat: *Etenim si a Spiritu Sancto genitus esses, facere te illud oportebat, ut Sacris omnibus Codicibus pervolutis, a Genesi ad Estheris tempora, qui sunt septem & viginti Libri Testamenti Veteris & 22. numerantur: Tum Sacrosanctis quatuor Evangeliis, & S. Pauli 14. Epistolis, necnon & Apostolorum Actis quæ vel superiora illis tempora, vel posteriora continent: Catholicis item Epistolis Jacobi, Petri, Joannis, & Judæ, Apocalypsi Joannis, Sapientiæ quoque Libris, hoc est, Salomonis filii Sirach, omnibus denique Scripturæ Libris percursis, temetipsum damnares; quod ejusmodi nomen* (Ingeniti) *de quo nulla sit usquam mentio, nobis afferre non dubitaveris.*

Optatus Milevitanus Lib. 4. *Et illud quod in Salomone Propheta lectum esse dixisti:* Filios adulterorum inconsummatos, & spuria vitulamina altas radices dare non posse... *Hoc de Hæreticis dictum est, apud quos sunt Sacramentorum falsa connubia: & in quorum thoris iniquitas invenitur; Ubi in exterminium Fidei corrupta sunt semina.* Quæ profert *Optatus*, habentur Sapientiæ 3. 19. ubi legimus: *Filii autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.* Et Cap. 4. 3. *Spuria vitulamina non dabunt radices altas.*

S. Ambrosius Enarratione in Psal. 1. *Sapientia quæ dicit: Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam. Clara est, & quæ nunquam marcescat Sapientia, & facile videtur ab iis qui diligunt illam, & invenitur ab iis, qui quærunt illam.* Quæ quidem habentur Sapientiæ 6. 12. 13. Et Sermone 8. in Psal. 118. *Denique Justitiæ adscribit Scriptura Divina veniam peccatorum, secundum illud quod hodie lectum est:* „ Benedictum lignum quod fit per Justitiam: Maledictum autem lignum quod fit per manus hominum. *Superius ad Crucem Domini retulit; posterius ad errorem Gentilium, qui ligna venerantur.* Hæc habentur Sapientiæ 14. 7. 8. ubi legimus: *Benedictum est enim lignum per quod fit Justitia. Per manus autem quod fit Idolum, maledictum est.* Idem Libro *De Paradiso*, Cap. 1. sub nomine *Salomonis* laudat illud Sapientiæ 7. 2. 5. 26. *Est enim splendor lucis æternæ, & emanatio omnipotentis gloriæ.* Idem Lib. 2. *De Abraham*, Cap. 7. *Salomon qui Sapientiam poposcit, & accepit a Domino Deo nostro:* Ipse mihi, *inquit*, dedit eorum quæ sunt scientiam veram; ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutem elementorum, initium & consummationem, & medietatem omnium rerum, & divisiones temporum, & anni cursus, & stellarum dispositiones, naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, cogitationes hominum, differentias herbarum, & virtutes radicum, & quæcunque sunt abscondita & improvisa. *Sed hæc nulli nisi perfecto suppetunt.* Hæc autem habentur Sapientiæ 7. 17. & sequentibus. Idem Lib. 3. *De Spiritu Sancto*, Cap. 19. *Auctoritatem requirunt ut lectione doceamus; quia non peccavit Spiritus Sanctus, sicut de Filio lectum est, Quia peccatum non fecit. Et hoc accipiant Scripturarum auctoritate nos docere.* „ *Scriptum est enim:* Quia in Sapientia est Spiritus intelligentiæ, Sanctus, unicus, multiplex, subtilis, bene mobilis, disertus, immaculatus. *Immaculatum dicit Scriptura: Numquid mentita est de Filio ut de Spiritu credas esse mentitam? Dixit enim Propheta in eodem loco de Sapientia, Quia nihil maculatum in illam incurrit. Ipsa immaculata est, & immaculatus ejus est Spiritus. Ergo si peccatum non habet Spiritus, Deus est.* Et Cap. 13. *Quid autem dicam, quia sicut Pater & Filius, ita etiam Spiritus immaculatus est & omnipotens, quia Græce παντοδύναμον καὶ ἐπίσκοπον Salomon dixit, eo quod omnipotens & speculator sit omnium, sicut lectum esse in Libro Sapientiæ supra est demonstratum. Ergo & Spiritus in honore est, & in majestate.* Ex eodem Libro sub nomine *Salomonis* testimonium profert Libro *De Incarnationis Dominicæ Mysterio*, Capite ultimo.

Concilium Carthaginense III. Canone 47. & *Innocentius I.* in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum *Libros quinque Salomonis*, sive *Sapientiales quinque* in Sacrarum Scripturarum Canone recensent. Quo numero *Sapientiæ* & *Ecclesiastici* Libros comprehendi manifestum est.

Sanctus Augustinus Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. *Illi duo Libri*, inquit, *unus qui Sapientia, & alius qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur: Nam Jesus Sirach eos conscripsisse constantissime perhibetur, qui tamen quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi sunt.* Et Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 20. ubi Libros *Sapientiæ* & *Ecclesiastici* Salomonis non esse præmisit, subdit: *Eos tamen in auctoritatem, maxime Occidentalis antiquitus recepit Ecclesia: Quorum in uno, qui appellatur Sapientia Salomonis, Passio Christi apertissime prophetatur. Impii quippe interfectores ejus commemorantur dicentes*, „ Circumveniamus Justum, quoniam insuavis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & infamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit scientiam Dei se habere, & Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ viæ ejus. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se a viis nostris quasi ab immunditiis: Præfert novissima Justorum, & gloriatur Patrem Deum se habere. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima ejus. Si enim Justus est Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manu contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam illius, & probemus patientiam ipsius. Morte turpissima condemnemus illum Erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Hæc cogitaverunt, & erraverunt: Excæcavit enim illos malitia ipsorum. *In Ecclesiastico autem fides Gentium futura prædicitur.*

Ex Libro *de Prædestinatione Sanctorum*, Cap. 16. *Scripsit Librum de Mortalitate Cyprianus, multis ac pene omnibus, qui Ecclesiasticas Literas amant, laudabiliter notum . . . Ubi & illud testimonium posuit de Libro Sapientiæ*, Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus. *Quod a me quoque positum, fratres istae ita respuisse dixistis, tanquam non de Libro Canonico adhibitum: Quasi & excepta Libri hujus attestatione res ipsa non clara sit quam volumus hinc doceri. . . .* Et infra: *Quæ cum ita sint, non debuit repudiari sententia Libri Sapientiæ qui meruit in Ecclesia Christi de gradu Lectorum Ecclesiæ Christi tam longa annositate recitari, & ab omnibus Christianis, ab Episcopis usque ad extremos Laicos fideles, Pœnitentes, Cathecumenos cum veneratione Divinæ Auctoritatis audiri . . . . Sed qui sententiis Tractatorum instrui volunt, oportet ut istum Librum Sapientiæ ubi legitur*, Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, *omnibus Tractatoribus anteponant: Quoniam sibi eum anteposuerunt etiam temporibus proximis Apostolorum egregii Tractatores, qui eum testem adhibentes, nihil se adhibere, nisi divinum testimonium crediderunt . . . . Nec ideo Liber Sapientiæ, qui tanta numerositate annorum legi meruit in Ecclesia Christi, in qua & hoc legitur, pati debet injuriam: Quoniam resistit eis qui pro meritis hominum falluntur, ut veniant contra Dei manifestissimam gratiam, quæ maxime apparet in parvulis. Quorum cum alii baptizati, alii non baptizati vitæ hujus terminum sumunt, satis indicant misericordiam & judicium; Misericordiam quidem gratuitam, judicium debitum.*

Librum Sapientiæ inter Canonicos pariter numerat *Gelasius I.* Pontifex maximus in Synodo Romana. Ipsum pariter ut sacrum agnoscunt Auctor Libri *de Prædictionibus & Promissionibus Dei*, apud *S. Prosperum* P. 2. Cap. 9 & alii sequentium sæculorum Patres, quos Tridentina Synodus secuta est in Sacrorum Librorum Indice. Ex his omnibus momentis ac testimoniis auctoritas divina Libri Sapientiæ approbatur, eumque talem semper habitum esse a majori Ecclesiarum parte, ut Sacrum nempe & Canonicum qualis nunc ab Ecclesia habetur universa.

Probatur pars altera Propositionis, scilicet quod quædam olim Ecclesiæ Sapientiæ Librum in Canone non conscripserint. Ipsum enim in Sacrorum Librorum Indice prætermittunt *Melito* in Epistola ad *Onesimum*, & *Origenes* in Psalmum 51. ab *Eusebio* Lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 28. & Lib. 6. Cap. 25. laudati, Laodicena Synodus, & *Canones* qui *Apostolici* inscribuntur, *S. Athanasius* in Epistola Festali, *Sapientiam Salomonis*, *Sapientiam Sirach*, *Esther*, *Judith*, & *Tobiam* recenset inter *Libros non Canone quidem probatos, sed Veterum auctoritate illis qui pietatis elementis imbuendi essent propositos*. S. Gregorius Nazianzenus, & S. Cyrillus Hierosolymitanus, Sapientiæ Librum etiam omittunt in suis Librorum Canonicorum Catalogis. Auctor Synopseos Scripturæ Sacræ inter Opera *S. Athanasii*, recensitis Libris Canonicis Veteris Testamenti viginti duobus, subdit: *Præter istos autem sunt adhuc alii ejusdem Veteris Instrumenti Libri non Canonici, qui Cathecumenis tantum leguntur; Sapientia Salomonis . . . . Sapientia Jesu filii Sirach*. De Libris Canonicis primi ordinis, qui scilicet in Esdrino Canone conscripti sunt, & ab omnibus Ecclesiis semper pro Canonicis habiti, hunc Auctorem intelligendum, constat ex iis quæ inferius subdit, de Libro Sapientiæ singulariter agens: *Sapientia Salomonis*, inquit, *vocatur hic Liber. Nam & hunc a Salomone scriptum esse dicunt. Continet autem & doctrinam justitiæ, & institutionem cum depravatorum tum integrorum virorum, ad hæc & Prophetiam de Christo*. Et vetus *Athanasius* Oratione contra Gentes hunc Librum ut Divinam Scripturam laudat. *Cum* inquit, *profectus esset in Ægyptum Adrianus, defunctum ibi voluptatis suæ Ministrum Antinoum publico Edicto statuit ut sacrificiis colerent. Qua quidem re ut ipse etiam a funere pueri se amatorem ostendit, ita recens refutandæ Idololatriæ documentum de se præbuit, declaravitque eam non alia de causa ab hominibus institutam esse, quam desiderio eorum qui figmentis repræsentantur, quemadmodum*
Sap. 14. *Sapientia Dei testatur*: ORIGO FORNICATIONIS IDOLORUM ADINVENTIO EST. Quo ex loco refellitur præsertim *Calvinus*, qui ex Cap. 14. *Sapientiæ* Versu 15. divinam hujus Libri auctoritatem impugnat, Idola jam fuisse in usu objiciens, priusquam ista in consecrandis Mortuorum imaginibus Religio invaluisset: Adeoque falso dici: *Acerbo enim luctu dolens pater cito sibi rapti filii fecit imaginem*. Hanc tamen originem Idolorum tradit in Libris antiquitatum *Diophantus Lacedæmonius*, allata *Syrophanis Ægyptii* Historia. Docet id *Fulgentius* Mythologicorum primo. Non longe abit illud Tullii 1. De Natura Deorum: *Qui tota die precabantur & immolabant, ut sibi sui liberi superstites essent, superstitiosi sunt appellati*. Alii quidem originem Idolorum ducunt a Populorum studio in mortuos Reges; qua de re legendus *Lactantius* Lib. 1. Cap. 15. Sed & istud *Calvini* assertionem evertit. Et potuit aliis in locis alia esse rei ejusdem origo, ut *Grotius* observat.

Dictum Sapientiæ locum ut Divinum Oraculum pariter laudat *Eusebius Cæsariensis Lib. 1. Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9. *Sunt*, inquit, *hæc ab hominibus excogitata commenta, vel potius turpis ac flagitiis perditæ vitæ artes, id quod illius etiam Divini Oraculi fide comprobatur*: INITIUM FORNICATIONIS EXQUISITIO IDOLORUM.

S. Epiphanius Libro *de Ponderibus & Mensuris*, pag. 162. Libros *Sapientiæ & Ecclesiastici* extra Scripturarum Canonicarum ordinem recenset. *Ita*, inquit, *duo & viginti Libri pro literarum Hebraicarum numero censentur. Quod enim ad duos illos attinet, qui versibus distincti sunt, Salomonis videlicet Sapientiam, quæ Panaretus inscribitur, & Jesu Filii Sirach Librum, Jesu nepotis, qui Sapientiæ Librum Hebraice scripsit, quem nepos ejus Jesus Græce reddidit; tametsi utiles ac fructuosi illi sint, in Scripturarum numerum nequaquam referri solent. Unde nec in Testamenti Arca collocati sunt.* Quod tamen de Canone Hebræorum, aut de Canone ab omnibus Ecclesiis universim recepto intelligendum, ostendit locus alter *S. Epiphanii* in Probationibus primæ partis Propositionis nostræ allatus.

S. Hieronymus Præfatione in Libros Salomonis testatur Libros *Sapientiæ* & *Ecclesiastici* in Ecclesia quidem legi, sed tamen inter Canonicas Scripturas non recipi, quod de Scripturis Canonicis primi ordinis, & de Ecclesia universa temporibus *S. Hieronymi* intelligendum est, quamvis plures & majoris auctoritatis Ecclesiæ, præsertim Romana, illos semper ut Canonicos habuerint. *Fertur*, inquit, *& Panaretos Jesu filii Sirach Liber, & alius Pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem Hebraicum reperi; non Ecclesiasticum ut apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Ecclesiastes & Canticum Canticorum: Ut similitudinem Salomonis non solum Librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli Scriptorum Veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ & Machabæorum Libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: Sic & hæc duo Volumina legat ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum Dogmatum confirmandam.*

S. Isidorus Hispalensis Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. *S. Hieronymi* verba usurpat. *Liber Sapientiæ*, inquit, *apud Hebræos nusquam est, unde & ipse titulus Græcam magis eloquentiam redolet. Hunc Judæi Philonis esse affirmant: Qui proinde Sapientiæ nominatus, quia in eo* Sap. 10.
Christi adventus, qui est Sapientia Patris, & Passio ejus evidenter exprimitur. At Lib. 1. *de Officiis Ecclesiasticis*, Cap. 12. ait: *Librum Sapientiæ Salomon scripsisse probatur illis, quibus ibi legitur*: Tu me, *inquit*, elegisti Regem in Populo tuo, & dixisti ædificare Templum in nomine sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ. *Hoc opus Hebræi (ut quidam Sapientum meminit) inter Canonicas Scripturas recipiebant, sed postquam comprehendentes Christum interfecerunt, memorantes in eodem Libro tam evidentissima de Christo testimonia, quibus dicitur*: Dixerunt inter se impii: Comprehendamus Justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & promittit scientiam Dei se habere, & Filium Dei se nominat. *Et infra*: Si verus est Filius Dei, suscipiet illum & liberabit de manu contrariorum. *Ac deinde*: Ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam ipsius, morte turpissima condemnemus eum: *Collatione facta, ne nostri eis pro tam aperto sacrilegio derogarent, Propheticis Voluminibus secluserunt, legendumque suis prohibuerunt.*

S. Joannes Damascenus Lib. 4. *de Fide Orthodoxa*, Cap. 18. Quod *de Scriptura Sacra* inscribitur Libris Canonicis enumeratis, subdit: *Panaretus autem, hoc est, Sapientia Salomonis, & Sapientia Jesu (quam a Sirachi patre Hebraica lingua editam ipsius nepos ac Sirachi filius postea in Græcam convertit) tametsi aliqui præclari & elegantes Libri sint, non tamen aliis adnumerantur, neque in Arca siti erant.*

PRO-

PROPOSITIO II.

Liber Sapientiæ neque Salomonis, neque Jesu Sirachidis, nec Philonis Judæi, sed Auctoris incerti fœtus est.

PRima pars Propositionis iis omnibus Veterum testimoniis approbatur, quibus Dissertatione 4. in Historiam Sacram Quintæ Mundi ætatis probavi *Salomonem* tres dumtaxat Libros Canonicos scripsisse, scilicet *Proverbia*, *Ecclesiasten*, & *Cantica Canticorum*. Hanc Dissertationem lege, ne hic eadem repetere cogamus. Idem probat Canon Hebræorum, in quem hic Liber adscriptus non fuit, adscribendus utique, si *Esdræ* tempore fuisset editus, & *Salomonis* existimatus. Tertio sententias habet ex Scriptoribus Sacris Salomone recentioribus acceptas: Illud enim Sapientiæ 3. 14. *Spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissima: Dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in Templo Dei acceptissima:* derivatum est ex *Isaia* Cap. 56. 4. *Quia hæc dicit Dominus: Eunuchis, qui custodierint Sabbata mea & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus: Nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Illud Sapientiæ 9. 13. *Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? Aut quis poterit cogitare quid velit Deus?* ex illo *Isaia* 40. 13. desumptum est: *Quis adjuvit Spiritum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit, & ostendit illi?* Non aliter Idolorum fabricatio & cultus, Sapientiæ 13. 11. & 14. 8. deridentur, ac *Jeremiæ* 10. 3. 4. 5.

Pars altera Propositionis *S. Augustini* testimonio probatur, qui Lib. 2. *Retractationum*, Cap. 7. emendavit quod Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. dixerat, *Jesum Sirach* scripsisse Librum Sapientiæ. *In secundo sane Libro*, inquit, *de Auctore Libri quem plures vocant Sapientiam Salomonis, quod etiam ipsum, sicut Ecclesiasticum Jesus Sirach scripserit, non ita constare, sicut a me dictum est, postea didici, & omnino probabilius comperi non esse hunc ejus Libri Auctorem.*

Tertia pars Propositionis probatur, quod scilicet *Sapientiæ Liber* non sit fœtus *Philonis Judæi*. 1. Quia verisimile non est, quod vir in Judaismo pertinax Judæorum impios in Christum conatus tam accurate, tam diserte, tam graviter descripserit, ut leguntur *Sapientiæ* 2. Secundo, quod *Philo* Propheta non fuerit, neque Christi Passionem futuram describere potuerit, qui post illius Ascensionem floruit. Tertio, quod a Christo & ab Apostolis illius Libri sententiæ laudatæ sint, multo ante *Philonem*, qui sub *Caio* Imperatore floruit, & ad eum suæ Gentis nomine Legationem obiit. Quarto, quod nec *Eusebius*, nec *S. Hieronymus* Operum *Philonis* indicem texentes, hunc ipsi Librum tribuant. Frustra autem ad *Philonem Seniorem* refertur, Auctorem Libri *de Hierosolymis*, cujus fragmenta leguntur apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 20. & 24. Hunc enim *Philonem* Judæum non fuisse, sed Græcum, *Josephus Lib.* 1. *Contra Apionem* testatur, qui alius non videtur e *Philone* illo *Byblio*, qui *Sanchuniatonis* Opera ex Phœnicum idiomate Græcam in Linguam conversa vulgavit, ut refert *Eusebius* Lib. 1. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9.

Librum ergo Sapientiæ Auctoris incerti fœtum esse, probabilius est, secundum *S. Augustinum in Speculo*.

Objicitur, *Salomoni* convenire hæc verba Sapientiæ 8. & 9. *Disponam Populos, & Nationes mihi erunt subditæ: Timebunt me audientes Reges horrendi.... Adii Dominum, & deprecatus sum illum.... Deus Patrum meorum.... Da mihi sedium tuarum assistricem Sapientiam.... Tu elegisti me Regem Populo tuo, & Judicem filiorum tuorum, & filiarum: & dixisti me ædificare Templum in Monte Sancto tuo, & in Civitate habitationis tuæ Altare.* Ex quibus videtur probari hunc Librum esse *Salomonis*.

Respondetur, Id quidem nomine *Salomonis* scriptum esse ab Auctore, qui *Salomonis* personam induit, ac loquentem induxit, ut in Dialogis fieri solet; ejusque sententias plurimas Libro suo inseruit, non tamen scriptum ab ipso *Salomone*.

Objiciunt *Sixtus Senensis*, & alii nonnulli, hæc *Eusebii* verba Lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 22. secundum Versionem Rufini: *Hegesippus, & Irenæus, & omnis Antiquorum chorus, Librum qui adtitulatur Sapientia Salomonis esse dixerunt, sicut & Proverbia.* Igitur Sapientiæ Liber *Salomonem* Auctorem habuit.

Respondetur, Malam *Rufini* Versionem Viros Eruditos fefellisse. Sic habet Græcus Textus. Ὁ μόνος δὲ αὐτὸς ἀλλὰ καὶ Εἰρηναῖος καὶ ὁ πᾶς τῶν ἀρχαίων χορὸς, πανάρετον σοφίαν τὰς Σολομῶνος παροιμίας ἐκάλουν. Quæ ita vertit Valesius: *Non solum autem ipse, Sed etiam Irenæus, & omnes Antiqui, Proverbia Salomonis vocare solent Sapientiam omnium virtutum præcepta continentem.* Proverbia itaque, non Sapientiæ Librum ab Antiquis tribui *Salomoni* scripsit *Eusebius*.

Objicitur, Hujus Libri titulum in Græca Interpretatione, & Syriaca, & Arabica *Salomonis* nomen præferre: Magnam etiam Veterum partem illum *Sapientiam Salomonis* appellare, scilicet Origenem, Tertullianum, S. Cyprianum, S. Basilium, S. Epiphanium, Optatum Milevitanum, S. Ambrosium, Concilium Carthaginense III. Innocentium I. quorum testimonia inter Probationes primæ Propositionis prolata sunt.

Respondetur, Hunc Librum vocari *Sapientiam Salomonis* propter eloquii & argumenti similitudinem, & quod multas *Salomonis* sententias contineat. Hæc *S. Augustini* Responsio est Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. *Illi*, inquit, *duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur.* Et in *Speculo*, collectis ex Libris Prophetarum sententiis, subdit: *Iste de Libris posuimus, quos & Judæi Canonicos habent, in quibus eorum invenimus aliqua, quæ huic operi convenirent. Sed non sunt omittendi & hi, quos quidem ante Salvatoris adventum constat esse conscriptos, sed eos non receptos a Judæis, recipit tamen ejusdem Salvatoris Ecclesia. In his sunt duo qui Salomonis appellantur, propter quamdam, sicut creditur, eloquii similitudinem. Nam Salomonis non esse, nihil dubitant quique doctiores. Nec tamen ejus qui Sapientia dicitur, quisnam sit Auctor apparet.* Et Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 20. de Salomone sic loquitur: *Prophetasse etiam ipse reperitur in suis Libris, qui tres recepti sunt in Auctoritatem Canonicam, Proverbia, Ecclesiastes, & Canticum Canticorum. Alii vero duo, quorum unus Sapientia, alter Ecclesiasticus dicitur, propter eloquii nonnullam similitudinem, ut Salomonis dicantur, obtinuit consuetudo: Non autem esse ipsius, non dubitant doctiores.*

ARTICULUS VII.

De Libro Ecclesiastici.

DE Auctoritate Libri *Ecclesiastici*, tum de illius Auctore breviter agendum est, & duplex Quæstio totidem Propositionibus solvenda.

PROPOSITIO I.

Divina est Libri Ecclesiastici Auctoritas, quem olim pars Ecclesiarum maxima in Canonem retulit, ac tandem Ecclesia universa ut Canonicum suscepit.

PRopositionis istius veritas probatur primo ex Novi Testamenti Scriptoribus, qui nonnullas ex Libro Ecclesiastici sententias deprompserunt. Illud Christi oraculum Joannis 14. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*, simile est illis ex Ecclesiastici Cap. 2. 18. 19. 21. *Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius; & qui diligunt illum, conservabunt viam illius. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.... Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius.* Item illud Christi Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; germanum est illius Ecclesiastici 15. 16. *Si volueris mandata servare, conservabunt te.* Illud Lucæ 12. 19. 20. *Dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: Requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: Quæ autem parasti, cujus erunt?* derivatum est ex illis Ecclesiastici 11. 18. 19. *Est qui locupletatur parce agendo, & hæc est pars mercedis illius in eo quod dicit: Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus, & nescit quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.* Illud Christi apud S. Lucam Cap. 16. 9. *Ego vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*; exprimere videtur illud Ecclesiastici 29. 15. *Conclude eleemosynam in corde pauperis: & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Quod scribit S. *Paulus* 1. ad Timotheum 6. 9. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum*

diabo-

diaboli; prodiit ex illo Ecclesiastici 11. 10. *Si dives fueris, non eris immunis a delicto.*

Ecclesia Alexandrina traditio. Probatur secundo testimoniis Patrum cum Græcorum, tum Latinorum. Prodit imprimis *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Pædagogi*, Cap. 8. *Hic*, inquit, *exoriuntur aliqui, qui dicunt, non esse bonum Dominum, propter virgam, & minas, & timorem, neque Scripturam audientes, quæ sic dicit :* ET QUI TIMET DOMINUM CONVERTETUR AD COR SUUM. Quod habetur Ecclesiastici 21. 7. Idem Lib. 8. Stromatum, Pag. 763. *Sequentes autem Scripturas, confirmemus quod dictum est. Sapientia, inquit Salomon, inflavit suos filios. Non enim iis quæ sunt in doctrina singularia, fastum & arrogantiam ingeneravit Dominus, sed in veritate habere fiduciam, & esse magnificum in cognitione, quæ traditur per Scripturas, efficit contemptorem eorum quæ trahunt ad peccatum : Quod significat dictio inflavit, quæ docet magnificentiam Sapientiæ, quæ implantatur iis qui sunt per doctrinam filiis.* Scilicet Ecclesiastici 4. 12. ubi legimus : *Sapientia filiis suis vitam inspirat*; Clemens Alexandrinus legit ἡ σοφία ἐνεφύσησε τὰ ἑαυτῆς τέκνα, *Sapientia inflavit suos filios*. Quæ lectio non longe abest ab ea quam in Græco Textu habemus, ἀνύψωσε̃ exaltata.

Origenes Homilia 9. in Ezechielem : *Quid enim ait Scriptura? Quid superbit terra & cinis? Et in vita ejus projecit interanea ejus.* Habetur Ecclesiastici 10. 9. 10.

S. Athanasius Lib. de Virginitate : *Non cœnabis cum feminis superbis, neque habebis mulierem arrogantem sibi familiarem. Ait enim Sacra Scriptura : Qui attingit picem, inquinabitur, & qui communicat superbo, similis illi efficietur.* Quod Ecclesiastici 13. 1. scriptum est.

S. Cyrillus Alexandrinus Homilia Ephesi habita priusquam a Comite comprehenderetur, quæ legitur inter Acta Concilii Ephesini, Actione 4. *Omne itaque bonum patientia nobis suppeditat atque conciliat; via est ad probationem, speique futuræ vitæ nutrix. At quibus rationibus comparetur, id Divina nos Scriptura edocet : Fili (inquit) accedens ad servitutem Dei, prepara animam tuam ad tentationem; dirige cor tuum, & constans esto.* Quod Ecclesiastici Cap. 2. 1. 2. scriptum est.

S. Isidorus Pelusiota Epistola 104 ad *Timotheum Lectorem*. *Tibi, qui prudenter interrogas, respondere necesse est : Loquere enim, inquit Scriptura, in aures audientium.* Spectat illud Ecclesiastici 25. 12. *Beatus . . . . . qui enarrat justitiam auri audienti.*

Ecclesia Palæstinæ traditio. *Eusebius Cæsariensis* Lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 8. *At mulier quidem, inquit Scriptura, viro per omnia deterior est.* Respexit ad illud Ecclesiastici 42. 13. 14. *A muliere iniquitas viri. Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens.*

S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 6. laudat illud Ecclesiastici 3. 13. *Gloria hominis ex honore patris sui.* Et Vers. 22. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.*

Traditio Ecclesiarum Cappadociæ. *S. Basilius* in Caput 8. Isaiæ Prophetæ : *Ait enim Scriptura : Cum consummaverit homo, tunc incipiet : & cum quieverit, tunc deficiet.* Quod Ecclesiastici 18. 6. scriptum est.

Et in regulis brevioribus, Interrogatione 104. *Necessario omni in re memoria tenere Antistes debet quid dicant Divinæ Literæ : Cum consilio fac omnia* : Scilicet Ecclesiastici 32. 24. *Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.*

S. Gregorius Nyssenus Homilia 3. in *Ecclesiasten* usurpat illud Ecclesiastici 40. *Vinum lætificat cor.* Et illud Capitis 20. 30. *Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum : & qui operatur justitiam, ipse exaltabitur.*

S. Gregorius Nazianzenus Oratione 1. Contra Julianum : *Dux tu quoque precibus tuis, patri sermone, fulci spiritu. Benedictio enim patris firmat domos filiorum.* Quod scriptum est Ecclesiastici 3. 2.

Traditio Ecclesiæ Antiochenæ, & aliarum Orientis Ecclesiarum. *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 15. ad Populum Antiochenum. *Timor nil aliud est, quam murus, & munimentum, & turris inexpugnabilis : Etenim multa nobis munitione opus est, quia multæ sunt undique insidiæ, sicut ipse Salomon rursum sic admonens dicebat : Agnosce quod in media laqueorum transis, & super propugnaculis urbium ambulas.* Sumptum est ex Ecclesiastici 9. 20. *In medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.* Idem Homilia 13. ad eumdem Populum : *Et hoc quidem Sapiens innuens dicebat : Omne animal amat sibi simile, & homo proximum suum.* Quod habetur *Ecclesiastici* 13. 19. Idem Homilia 6. De Fato & Providentia : *Opportune igitur hoc loco commemorari potest illud Sapientis : Quis miserebitur ejus qui incantat, si a serpente mordeatur, & omnium qui se bestiis admovent?* Habetur Ecclesiastici 12. 13.

S. Epiphanius in Ancorato Cap. 12. *Etenim cum nos Scriptura reprehendat his verbis : Quæ præcepta tibi sunt, hæc cogita; neque arcanis & occultis tibi opus est : & altiora te ne quæsieris, ac profundiora te ne inquiras; utrumnam Spiritum Sanctum dicemus curiositate potius, quam quod hoc illi natura conveniat, Dei profunda scrutari?* Habetur Ecclesiastici 3. 12. 13.

Joannes Maxentius in Præfatione Dialogi contra Nestorianos : *Necesse est usque ad effusionem sanguinis pro veritate certare : Præsertim cum Scriptura Divina moneat & dicat : Ne confundaris loqui verbum pro anima tua, & pro veritate certa usque ad mortem.* Quod legitur Ecclesiastici 4. 24. 33.

S. Ephrem Syrus Lib. adversus improbas Mulieres : *Nulla malitia cum mulieris nequitia est conferenda : Sicut etiam de hoc mihi perhibet testimonium Sapiens, ubi dicit : Non est caput nequius super caput colubri, & non est ira super iram mulieris.* Quod Ecclesiastici 25. 22. 23. scriptum est.

Anastasius Antiochenus Lib 9. in Hexaemeron : *Si adjutrix est mulier, quomodo dicit Scriptura, Quod vinum & mulieres separant a Deo?* Habetur Ecclesiastici 19. 2. *Vinum & mulieres apostatare faciunt Sapientes.*

S. Joannes Damascenus Oratione 1. de Dormitione Deiparæ : *Quamvis omnibus Dei servis, quorum more beata ducitur, ab ipsa vita sine istud comparetur ut Deo grata eorum vita jam in tuto sit, eoque nomine mors ipsorum fausta ac felix habeatur : (Mors enim eos perficit, beatosque ostendit; id videlicet ipsis afferens, ut in eorum virtutem nulla jam mutatio cadat, juxta illud Scripturæ oraculum,* Ante mortem neminem beatum dicas) *Minime tamen hoc in te usurpabimus.* Quod *Ecclesiastici* 11. 30. scriptum est, *Ante mortem ne laudes hominem quemquam.*

Ecclesiæ Occidentalis Traditionem repræsentat *Tertullianus* Lib. *de Exhortatione Castitatis*, Cap. 12. *Itaque*, inquit, *cum ex præceptis ejus* (scilicet Dei) *didicerimus, quid velit, & quid nolit; tamen nobis est voluntas & arbitrium eligendi alterum; sicut scriptum est;* Ecce posui ante te bonum & malum : Gustasti enim de arbore agnitionis. *Et ideo non debemus quod nostro expositum est arbitrio in Dei referre voluntatem, quos vult ipse, & velle, qui malum non vult.* Quod testimonium profert, ex Capite 15. 18. *Ecclesiastici* depromptum est, ubi sic legimus : *Ante hominem vita & mors, bonum & malum : Quod placuerit ei, dabitur illi.* *Traditio Ecclesiæ Africanæ.*

S. Cyprianus Epistola 65. ad Rogatianum : *Sed & Salomon in Spiritu Sancto constitutus testatur & docet quæ sit sacerdotalis auctoritas & potestas, dicens : Ex tota anima tua time Deum, & Sacerdotes ejus sanctifica. Et iterum : Honora Deum ex tota anima tua & honorifica Sacerdotes ejus.* Quæ habentur *Ecclesiastici* 7. 31. 33. Et Libro De Opere & Eleemosynis : *Loquitur in Scripturis Divinis Spiritus Sanctus & dicit . . . . . Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum.* Habetur Ecclesiastici 3. 33. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.* Ibidem *Apud Salomonem* (inquit) *legimus : conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Habetur Ecclesiastici 29. 15.

Optatus Milevitanus Lib. 3. Contra Parmenianum. *Deinde sic scriptum est : Quemadmodum aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum.* (Ecclesiastici 3. 33.) Et infra : *Denique ait, Sapientes te non docuerunt sapientiam suam, quia illud a Salomone discere noluisti, quod ait, Abscondo panem in sinu pauperis, & ipse pro te rogabit.* (Ecclesiastici 29. 15.)

S. Augustinus Lib. 2. *de Doctrina Christiana*, Cap. 8. *Illi duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur . . . . Qui tamen quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi sunt.* Et Lib. 17. *de Civitate Dei*, Cap. 12. de iisdem Libris sic loquitur : *Eos in auctoritatem, maxime Occidentalis, antiquitus recepit Ecclesia.* Et Libro contra Priscillianistas & Origenistas ad Orosium : *Ne præcipiti suspicione in fabulas sacrilegas irruamus, clamat Scriptura Divina :* Ecclesiastici 3. 21.
„ Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus
„ fueris : sed quæ tibi præcepit Dominus, illa cogita
„ semper, *ut magis in istis temeraria præsumptio, quam cauta ignorantia culpanda videatur.*

Tota Ecclesia Africana in Concilio Carthaginensi 5. Canone 47. *Libros quinque Salomonis* inter *Canonicas Scripturas* numerat. Qui numerus *Ecclesiasticum* continet, *Salomonis de quadam similitudine* nuncupatum, ut ait *S. Augustinus*.

S. Fulgentius Lib. 1. *de Remissione Peccatorum*, Cap. 12. *Pro criminibus gemunt, & post gemitum ad crimina redeunt. De talibus in Libro Ecclesiastico Scriptura Divi-*

Ecclesiastici 34. 30.

„ *Divina sic loquitur:* Qui baptizatur a mortuo, & „ iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus? Sic „ homo qui jejunat pro peccatis suis, & iterum eadem „ faciens, quid proficit humiliando se? Orationem „ ejus quis exaudiet? *Rectissime igitur dicit Deus homini: Si conversus fueris, & ingemueris, salvus eris.*

Traditio Ecclesiæ Italicæ & Romanæ.

S. Ambrosius Libro *De bono Mortis*, Cap. 8. *Illud quoque egregium, quod ait Scriptura:* Ante mortem non laudaveris quemquam. *Unusquisque enim in novissimis suis cognoscitur, & in filiis suis æstimatur, si bene filios suos instituit, & disciplinis competentibus erudivit.* Quod profert testimonium, habetur *Ecclesiastici* 11. 30. & Lib. 4. *De Fide*, Cap. 4. *Dicimus itaque potestatis esse quod nos filios Dei fecit, proprietatis autem generationem esse Oracula Divina declarant. Dicit enim Sapientia Dei:* Ex ore Altissimi prodivi: *Hoc est, non coacta, sed libera; non potestati obnoxia, sed naturæ generationis arcano, privilegio dominationis, & jure potestatis.* Habetur Ecclesiastici 24. 5. *Ego ex ore Altissimi prodivi; primogenita ante omnem creaturam.*

S. Hieronymus Epistola 34. ad Julianum: *Divina Scriptura loquitur: Musica in luctu intempestiva narratio.* Habetur Ecclesiastici 22. 6.

S. Paulinus, seu alius patis antiquitatis Auctor Epistolæ ad *Celantiam* Matronam inter *S. Hieronymi* Opera 14. *Vetus Scripturæ celebrata sententia est: Esse pudorem, quo gloria inveniatur & gratia; & esse rursus pudorem, qui soleat parere peccatum.* Quod habetur Ecclesiastici 4. 25. *Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.*

Innocentius I. Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, *in Canone Sanctarum Scripturarum* recenset *Libros quinque Salomonis:* Quo numero *Sapientiam*, & *Ecclesiasticum* comprehendi minime dubium est.

S. Leo Sermone 91. qui octavus est *De Jejunio* septimi Mensis: *Omnis divinorum eruditio præceptorum hoc maxime agit apud corda credentium, ut amor pravus recto amore superetur, & delectatione justitiæ pec-* „ *candi cupiditas destruatur, dicente Scriptura:* Post con- „ cupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua aver- „ tere. *Cum autem sint in animis hominum multa bona concupiscentia, & laudabiles voluntates, quid est quod jubemur, ut nostris non consentiamus affectibus, nisi quod ab illa concupiscentia prohibemur, & ab illa voluntate revocamur, cujus ortus ex nobis est, & ideo mala pronunciatur, quia nostra esse convincitur? Ad distinctionem igitur concupiscentiarum quæ sunt ex Deo, bene homini dictum est: Post concupiscentias tuas non eas.* Habetur Ecclesiastici 18. 30.

Gelasius I. cum Synodo Romana Librum *Ecclesiastici* recenset in ordine Librorum Veteris Testamenti.

S. Maximus Taurinensis Episcopus Homilia 1. De „ Eleemosynis: *Dicit Scriptura Divina:* Sicut aqua „ extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. *Magna plane & cunctis ambienda sententia.* Habetur Ecclesiastici 3. 33.

Traditio Ecclesiæ Gallicanæ.

S. Hilarius in Psalmum 140. *In eo Libro qui nobiscum Salomonis inscribitur, apud Græcos autem atque Hebræos Sapientia Sirach habetur, ita monemur:* ECCE *circumvalla possessionem tuam spinis, argentum & aurum tuum constitue, & ori suo fac ostium, & seram, & verbis tuis jugum & mensuram.* Habetur Ecclesiastici 28. 28. 29. his verbis: *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos.*

Cassianus Collatione 2. Cap. 13. *Divitiæ senum non sunt canitie capitis, sed industria juventutis ac præteritorum laborum stipendiis metiendæ.* Quæ enim non congregasti, *inquit*, in juventute, quomodo invenies in senectute tua? *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata.* Sententia quam laudat *Cassianus*, habetur Ecclesiastici 14. 5.

Et Collatione 6. Capite 16. *Quicquid per diligentiam vel acquiritur vel tenetur, potest etiam per negligentiam deperire, ideoque dicitur, Ne beatifices hominem ante exitum suum.* (Ecclesiastici 11. 30.)

Julianus Pomerius Lib. 1. *De vita Contemplativa*, „ Cap. 8. *Ait in Ecclesiastico Spiritus Sanctus:* Est cor- „ reptio mendax in ira contumeliosi, & est judicium „ quod non est bonum. *Utique contumeliosi hominis & superbi correptio, quæ dicitur mendax, superbia est, non alicujus humilitatis judicium, & ideo non est bonum. Quid potuit evidentius, quid apertius dici, quam ut contumeliosum diceret mendaciter arguentem?* Habetur Ecclesiastici 19. 28.

Salvianus Lib. 3. Ad Ecclesiam Catholicam: *Fili, inquit Scriptura sancta, si habes, benefac tecum, & Deo bonas oblationes offer.* Habetur Ecclesiastici 14. 2.

Ecclesiæ Germanicæ Traditio.

Gallicana simul & Germanica Ecclesia in Concilio Francofordiensi congregate, in Epistola Synodica: *Altera causa est, quare generationem Filii Dei vel æternam de Patre, vel temporalem de Matre, quisquam hominum audeat investigare, dicente Scriptura: Altiora te ne quæsieris.* Quod habetur Ecclesiastici 3. 22.

Traditio Ecclesiæ Hispanicæ.

Ecclesiæ Hispanica in Concilio Toletano VIII. Canone 9. *Detecta est ingluvies horrenda voracium, quæ dum sacra parsimonia non adstringitur, Religioni con-* „ *traria censetur. Nam dicente Scriptura:* Qui spernit „ minime, paulatim decidet in maxima, *illi tanto edacitatis improba sumptu grassantur, ut cœlestia & pene summa contemnere videantur.* Habetur Ecclesiastici 19. 1.

Sententia & Fides Ecclesiæ universæ.

Concilium Ephesinum in Epistola Synodica ad Synodum Pamphyliæ, quæ Actione 7. habetur: *Cum divinitus inspirata Scriptura dicat:* Sine consilio nihil facias; *eos in primis qui sacro aliquo in Munere versari volunt, magna diligentia, omnique studio in id incumbere oportet, ut in omnibus rebus administrandis agendisque summa adhibeatur consideratio.*

Œcumenica denique Synodus Tridentina Sessione 4. in Sacrorum Librorum Indice *Ecclesiasticum* adscripsit.

Objicitur, Librum *Ecclesiastici* in Scripturarum Canonicarum Indice non adscribi a *Melitone* Sardensium Episcopo in Epistola ad *Onesimum*, ab *Origene* in Expositione Psalmi 1. a *S. Athanasio* in Epistola Festali, & ab Auctore Synopseos Scripturæ Sacræ sub ejus nomine editæ, a *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad Seleucum, a *S. Cyrillo* Hierosolymitano, a *S. Epiphanio* Lib. De Mensuris & Ponderibus, a *S. Joanne Damasceno* Lib. 4. De Fide Orthodoxa, a Concilio Laodiceno, Canone ultimo, a *S. Hilario* Præfatione in Psalmos, a *S. Hieronymo* Præfatione in Libros *Salomonis*, ubi testatur Ecclesiam hunc Librum legere *ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam*; a *Rufino* tandem in Expositione Symboli, ubi cum Libros enumerasset, *Quos Patres intra Canonem concluserunt, ex quibus Fidei nostræ assertiones constare voluerunt*, addit: *Sciendum tamen est quod & alii Libri sunt, qui non Canonici, sed Ecclesiastici a Majoribus appellati sunt: Ut est Sapientia Salomonis, & alia Sapientia, quæ dicitur Jesu filii Sirach: Qui Liber apud Latinos hoc ipso generali vocabulo* ECCLESIATICUS *appellatur, quo vocabulo non Auctor Libelli, sed Scripturæ qualitas cognominata est.*

Respondetur, Ex his solum confici Librum *Ecclesiastici* in primo Canone non contineri, quia nec Hebræi illum ut Canonicum habuerunt, quod obsignato jam Canone sit editus, & de illo a nonnullis Veterum dubitatum est: At in secundo ordine Librorum Canonicorum habetur; siquidem longe plures & majoris auctoritatis Ecclesiæ illum ab Apostolorum temporibus ut Sacrum & Divinum receperunt, & Ecclesia universa illum Canonicum declaravit. Ad hæc, Patres ipsi, qui in Librorum Canonicorum Indice illum prætermiserunt, illius tamen testimonia ut Libri Sacri & Spiritu Sancto auctore conscripti laudare non dubitarunt, scilicet Origenes, S. Cyrillus Hierosolymitanus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Epiphanius, S. Hieronymus, Sanctus Joannes Damascenus, ut ex probationibus liquet.

P R O P O S I T I O II.

Auctor Ecclesiastici fuit Jesus filius Sirach.

PRobatur primo ex *Ecclesiastici*, Cap. 50. 29. *Doctrinam sapientiæ & disciplinæ scripsit in Codice isto Jesus filius Sirach Hierosolymita, qui renovavit sapientiam in corde suo.* Et Cap. 51. 1. *Oratio Jesu filii Sirach.* Ejusdem namque est Oratio ista, cujus reliquum Opus.

Probatur secundo ex Prologo, qui tametsi non sit Auctoris Sacri, sed Interpretis, ipsius nepotis, magni tamen momenti ad faciendam hac de re fidem est. *Avus meus Jesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis Legis & Prophetarum, & aliorum Librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt, voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: Ut desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam . . . In octavo & trigesimo anno temporis Ptolomæi Evergetis Regis, postquam perveni in Ægyptum; & cum multum temporis ibi fuissem, inveni ibi Libros relictos non parvæ neque contemnendæ*

commenda

nende doctrina. Itaque bonum & necessarium putavi & ipse addere aliquam diligentiam & laborem interpretandi Librum istum.

Probatur tertio ex *Eusebio* in Chronico. *Judæorum*, inquit, *Pontifex Maximus Simon Onia filius clarus habetur: Sub quo Jesus filius Sirach Sapientiæ Librum componens, quem vocant Panareton, etiam Simonis in eo fecit mentionem.*

Probatur quarto ex *S. Hieronymo* in caput 9. Danielis. *Post Oniam*, inquit, *præfuit Judæis Pontifex Eleazarus. Quo tempore Septuaginta Interpretes Scripturas Sanctas Alexandriæ dicuntur in Græcum vertisse sermonem: Post quem alter Onias, cui successit Simon: Quo regente Populum, Jesus filius Sirach scripsit Librum, qui Græce πανάρετος appellatur, & a plerisque Salomonis falso dicitur.*

Porro *Jesum Sirachidem* eundem esse cum *Ben-Sira* minime credidorim, propter discrepantiam nominis, ætatis, & Operis. Vixit enim *Ben-Sira* Jeremiæ temporibus, cujus per matrem nepos fuisse dicitur. *Ben-Siræ* nepos *Josephus Uzielidee*: Nepos Jesu Sirachidis, *Jesus* Junior pariter *Sirachides* appellatus. *Ben-Siræ* tandem Proverbia diversa sunt ab *Ecclesiastici* Sententiis.

Objicitur, Ecclesiasticum a nonnullis Veterum *Salomoni* tribui, ut a *Sanctis Cypriano & Hilario*, Concilio Carthaginensi III. *& Innocentio I.*

Respondetur, Ab aliis numero pluribus tribui *Jesu Sirachidi*, qui & se Auctorem illius prodit, & a Nepote Libri Interprete testimonium habet. Præterea dici Salomonis *ob eloquii similitudinem*, ut loquitur *S. Augustinus*, & quia plurimas ea Proverbiis *Salomonis* & *Ecclesiaste* Sententias *Sirachides* in Librum suum congessit, ut ostendunt *Drusius* Lib. 1. *Observationum*, Cap. 18. & Doctissimus *Huetius* Demonstrationis Evangelicæ Propositione 4. p. 201. Unde eb Auctore Synopseos adscriptæ *S. Athanasio* ὁ παῖδος τῶ σαλωμῶντος, *Salomonis assecla* Libri hujus Scriptor, *Jesus Sirach* nominatur. Cæterum hunc non esse fœtum *Salomonis* ex eo confirmatur, quod *Salomonis* ipsius, *Eliæ*, *Elisæi*, *Ezechiæ*, *Isaiæ*, *Josiæ*, *Jeremiæ*, *Ezechielis*, *duodecim Prophetarum*, *Zorobabelis*, *Jesu filii Josedech*, *& Simonis Oniæ* filii Sacerdotis Magni Laudes celebret Capitibus 47. 48. 49. & 50.

ARTICULUS VIII.

Quis Librorum Machabæorum Auctor.

RES Assamonæorum præclare gestas duobus Machabæorum Libris, ad memoriam posteritatis sempiternam Spiritus Sanctus consecravit. Primus Liber Hebraice scriptus diu superfuit, huncque se vidisse testatur *S. Hieronymus* in Prologo Galeato. Hinc prodierunt Græca & Latina Interpretatio, quæ ad nos usque pervenere. Libri hujus prioris Auctorem *Joannem Hyrcanum* Simonis filium, quidam fuisse conjiciunt, quem diuturno potitum Imperio ac Pontificatu, & futurorum quoque præscium fuisse, narrat *Josephus* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 18. Alii a singulis Machabæis Ducibus rerum suo tempore gestarum scriptos Commentarios augurantur, ex quibus unum Volumen *Joannes Hyrcanus* compilaverit. Alii consultius cum *Rabano Mauro* Lib. 3. *De universo*, *& Sancto Isidoro Hispalensi* Lib. 1. *De Ecclesiasticis Officiis*, Librum 1. *Machabæorum* ignoti Auctoris esse censent. De secundo idem censendum, qui Græce scriptus est. Nec obstat, quod *S. Hieronymus* Dialogo 2. contra Pelagianos dicat: *Josephus Machabæorum Scriptor Historiæ frangi & regi posse dixit perturbationes animi, non eradicari.* Non enim loquitur *S. Hieronymus* de Sacra Historia, quam prior Machabaicus complectitur, sed de Libello prorsus diverso, qui inter Opera *Josephi* legitur, inscripto, *De Machabæis, sive de Imperio Rationis.* De quo *Eusebius* Lib. 3. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 10. ubi de *Josephi* Operibus egit: *Est & aliud*, inquit, *non ignobile Opusculum ab eodem elaboratum De Ratione summo Imperio prædita. Quod quidem a nonnullis Machabaicum inscriptum est, eo quod certamina contineat Hebræorum quorumdam, qui, ut in Machabæorum Libris proditum est, pro divini Numinis cultu fortiter propugnarunt.* Nec obstat etiam *Honorii Augustodunensis* testimonium, qui *Philoni Judæo* secundum Machabæorum Librum adscribit. Nam styli character a *Philonis* stylo discrepat, nec similis argumenti Librum inter Opera Philonis *Eusebius* & *S. Hieronymus* commemorant. *Judæ* cuidam *Essæo* Machabaicum secundum tribuit *Serarius* Proloquio 2. in *Machab.* & in Cap. 1. & 2. Lib. 2. verbis illis Capitis secundi fretus: *Judas ea quæ deciderant per bellum quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.* Conjecturam suam firmat ex eo quod magna fuerit *Judæ Essæi* inter Ægyptios Judæos auctoritas, eo quod vaticinandi etiam facultate floruerit, teste *Josepho* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 19. & Libro 1. *De Bello Judaico*, Cap. 3. *Rupertum* denique hujus Auctorem sententiæ laudat *Serarius*. Verum locus ille secundi Machabæorum Capitis ab eo laudatus ad *Judam Essæum* non pertinet, sed ad *Judam Machabæum*: Nec tamen eum hunc Librum scripsisse significat, sed Commentarios dumtaxat, Librosque per bellorum motus dissipatos recollegisse, & in publica Bibliotheca reposuisse, sicut olim fecerat Nehemias. *Inferebantur autem*, inquit, *in Descriptionibus & Commentariis Nehemiæ hæc eadem; & ut construens Bibliothecam, congregavit de Regionibus Libros, & Prophetarum, & David, & Epistolas Regum, & de donariis. Similiter & Judas ea quæ deciderant per bellum quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos. Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.* Ex Historia *Jasonis Cyrenæi* compilatus est secundus Liber Machabæorum, ut ex secundo Capite perspectum est. *De Juda vero Machabæo*, inquit, *& fratribus ejus, & de Templi Magni purificatione, & de Aræ Dedicatione; sed & de prœliis quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem; & de illuminationibus, quæ de Cœlo facta sunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut universam Regionem, cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent, & famosissimum in toto orbe Templum recuperarent, & Civitatem liberarent, & Leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis; itemque ab Jasone Cyrenæo quinque Libris comprehensa tentavimus nos uno Volumine breviare.* Vocula illa, *Itemque*, in Vulgata Editione Latina redundat, ut ex illius cum Græco Textu collatione compertum est. Pergit Auctor: *Considerantes enim multitudinem Librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes Historiarum, propter multitudinem rerum, curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: Studiosis vero ut facilius possint memoriæ commendare: Omnibus autem legentibus utilitas conferatur.* Et paulo post: *Libenter laborem sustinemus, veritatem quidem de singulis Auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes.* Non solum autem compilatus est Liber secundus Machabæorum ex *Jasonis Cyrenæi* Historia, sed etiam ex priori Machabaico, aliisque monumentis ex Hierosolymitano Tabulario depromptis. Inde enim prodierunt Epistolæ duæ Cap. 1. descriptæ, prior Populi Hierosolymitani ad Judæos in Ægypto degentes, altera Populi ejusdem, Senatus, & Judæ, *ad Aristobulum* & eosdem Judæos Ægypti incolas. Prima eos ad diem Scenopegiæ Mensis Casleu, secunda ad diem Ignis celebrandum adhortatur.

PROPOSITIO I.

Libri Machabæorum primus & secundus incerti sunt Auctoris.

CUm enim nec a *Joanne Hyrcano*, nec a *Josepho*, nec a *Philone Judæo*, nec a *Juda Esseo* scriptos fuisse probetur, nec aliunde appareat quis fuerit horum Librorum Scriptor; incerti esse Auctoris censendi sunt, ut censet *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 1. *De Ecclesiasticis Officiis*, Cap. 10. *Judith & Tobiam*, inquit, *sive Machabæorum Libros, qui Auctores scripserint, minime constat.* Idem & iisdem pene verbis asserit *Rabanus* Lib. 5. *De Universo*, Cap. 2.

Jam de Librorum Machabaicorum auctoritate breviter agendum est.

PROPOSITIO II.

Quamvis Libri Machabæorum olim a quibusdam Ecclesiis in Canonem relati non essent, jure tamen ab Ecclesia tandem universa ut Canonici & divini recepti sunt.

PRima pars inde probatur, quod in Librorum Canonicorum Indicibus a *Melitone*, *Origene*, *Concilio Laodiceno*, *S. Athanasio* in Epistola Festali, Auctore Synopseos eidem adscriptæ, *S. Cyrillo Hierosolymitano*

tano

tano, *S. Hilario*, *S. Gregorio Nazianzeno*, *S. Hieronymo*, *S. Joanne Damasceno* adornatis Machabæorum Libri prætermittantur. 2. Quod *Eusebius* in Chronico ipsos Libris Canonicis opponat. Ubi enim meminit *Esdræ & Nehemiæ* Olympiade 86. subdit: *Hucusque Divinæ Scripturæ Hebræorum Annales temporum continent. Ea vero quæ post hæc apud eos gesta, sunt exhibeo de Libro Machabæorum, & Josephi, & Africani Scriptis: Qui deinceps universam Historiam usque ad Romana tempora prosecuti sunt*. 3. Quod *S. Hieronymus* eos ab Ecclesia sui temporis non recipi testetur, Præfatione in Libros Salomonis. *Machabæorum*, inquit, *Libros legit quidem Ecclesia; sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit*. 4. Quod *S. Gregorius* Lib. 19. *Moralium*, Cap. 13. ex Libro 1. Machabæorum testimonium proferens, præmittat: *Non inordinate agimus, si ex Libris, licet non Canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ editis, testimonium proferemus*.

Secunda pars probatur Veterum testimonio, qui ex Libris Machabæorum ceu Sacris & Divinis testimonia laudarunt. Canonem ultimum ex iis qui Apostolis sunt adscripti, prætermitto, tres Machabæorum Libros in numero Canonicorum recensentem, cum tamen duos dumtaxat Ecclesia receperit.

Origenes, quamvis alias in Librorum Canonicorum Indice Libros istos prætermittat, & extra illorum censum esse asserat, ipsos tamen ut genuinos Divinæ Scripturæ Libros laudat Lib. 2. *Periarchon*, Cap. 1. *Ut autem*, inquit, *ex Scripturarum auctoritate hæc ita se habere doceamus, audi quomodo Machabæorum Libris, ubi Mater septem Martyrum unum ex filiis cohortatur ad tolleranda tormenta, ait ei:* ROGO *te fili, respice cœlum & Terram, & ea omnia quæ in eis sunt, & videns hæc scito, quia Deus hæc omnia, cum non essent, fecit*. Et in Cap. 5. Epistolæ ad Romanos, Valentinianorum errorem redarguens, qui neminem in Veteri lege pro Deo mortem oppetere ausum effutiebant, exemplo matris & septem filiorum ex Libris Machabæorum deprompto refellit: *Sed quid agent*, inquit, *quia invenimus & in Lege Martyres multos? Legant Machabæorum Libros, ubi cum omni instantia Beata Mater cum septem filiis Martyrium suscepit, quique non solum martyrium patienter excipiunt, verum & contumelias ingerunt in Tyrannum; & videant si verum est quod dicunt, quia vin pro justa quis moritur*. Nisi secum ipso pugnaverit *Origenes*, dicendum est illum Præfatione in Psalmos Hebræorum Canonem secutum, locis autem mox laudatis ex propria sententia, & Ecclesiæ Traditione locutum.

Tertullianus Libro *adversus Judæos*, Cap. 4. Observationem Sabbati temporariam fuisse probat ex Libris Machabæorum. *Nam & temporibus Machabæorum Sabbatis pugnando fortiter fecerunt, & hostes allophylos expugnaverunt, Legemque paternam ad pristinum vitæ statum pugnando Sabbatis revocaverunt. Nec putem alium Legem eos defendisse, nisi in qua de die Sabbatorum meminerant esse præscriptum. Unde manifestum est ad tempus & præsentis causæ necessitatem hujusmodi præcepta valuisse, & non ad perpetui temporis observationem hujusmodi Legem eis Deum ante dedisse*.

S. Cyprianus Libro *De Exhortatione Martyrii*, Cap. 11. testimonia ex Machabæorum Libris usurpat. *Quid vero*, inquit, *in Machabæis septem fratres & natalium pariter & virtutum sorte consimiles septenarium numerum Sacramento perfectæ consummationis implentes? . . . Quas vero ediderunt confessionum præconia, quam præclara, quam magna documenta fidei præbuerunt? Rex Antiochus infestus, immo in Antiocho Antichristus expressus, ora Martyrum gloriosa, & spiritu confessionis invicta contagio suillæ carnis maculare quærebat, & cum flagellis graviter verberasset, at nihil promovere potuisset, sartagines jussit igniri; quibus ignitis & accensis, eum qui primus locutus fuerat, & magis Regem virtutis & fidei constantia provocaverat, admoveri præcepit & frigi, producta & exsecta prius lingua, quæ confessa Deum fuerat, quod Martyri gloriosius contigit: Lingua enim quæ confessa Deum fuerat, prior ad Deum debuit ipsa proficisci. Post in secundo excogitatis acrioribus pœnis, antequam cætera membra torqueret, cutem capitis capillis detraxit, odio scilicet Christi. Nam cum caput viri Christus sit, & caput Christi Deus; qui caput laniabat in Martyre, Deum & Christum persequebatur in capite. At ille in Martyrio suo fidens, & resurrectionis sibi præmium de Dei remuneratione promittens,*
„ *exclamavit & dixit*: Tu quidem impotens ex hac
„ præsenti vita nos perdis, sed Mundi Rex defunctos
„ nos pro suis legibus in æternam vitæ resurrectionem
„ suscitabit. *Tertius linguam postulatus cito protulit:*
Nam pœnam linguæ exsecandæ jam didicerat a fratre contemnere; manus quoque amputandas constanter extendit; multum beatus genere isto supplicii, cui contigit extensis ad pœnam manibus passionis dominicæ instar imitari. Necnon & quartus pari virtute tormenta contemnens, & ad retundendum Regem cœlesti voce respon-
„ *dens, exclamavit & dixit*: Potius est ab hominibus
„ morti datos expectare spem a Deo iterum ab eo su-
„ scitandos in vitam æternam: Tibi enim Resurrectio
„ ad vitam non erit. *Quintus præter quod carnificinam Regis, & duros variosque cruciatus fidei vigore calcabat, ad præscientiam quoque & notitiam futurorum Spiritu divinitatis animatus prophetavit Regi, indignationem*
„ *Dei & ultionem velociter secuturam*. Potestatem, *in-*
„ *quit*, inter homines habens, cum sis corruptibilis,
„ facis quod vis. Noli autem putare genus nostrum a
„ Deo derelictum esse. Sustine & vide magnam pote-
„ statem ejus, qualiter te & semen tuum torquebit.
. . . *In sexto vero non virtus sola, sed & humilitas prædicanda est, nihil sibi Martyrem vindicasse, nec confessionis suæ honorem superbis vocibus ventilasse, peccatis potius suis adscripsisse, quod persecutionem a Rege pateretur; Deo vero dedisse quod postmodum vindicaretur. Docuit esse Martyres verecundos, de ultione fidere, &*
„ *nihil in passione jactare*. Noli, *inquit*, frustra erra-
„ re: Nos enim propter nosmetipsos hæc patimur pec-
„ cantes in Deum nostrum. Tu autem ne te existi-
„ mes impune futurum, aggressus pugnare cum Deo.
Admirabilis quoque Mater, quæ nec sexus infirmitate, nec multiplici orbitate commota, morientes liberos spectavit libenter, nec pœnas illas pignorum, sed glorias computavit, tam grande Martyrium Deo præbens virtute oculorum suorum, quam præbuerant filii ejus tormentis & passione membrorum. Cum sex punitis & occisis superesset unus ex fratribus, cui Rex divitias & potentatum, & multa pollicebatur, ut crudelitas ejus ac feritas vel unius subacti solatio frueretur, & peteret ut ad filium dejiciendum secum deprecaretur & Mater; deprecata est illa, sed ut decebat Martyrum Matrem, ut decebat Legis & Dei memorem, ut decebat filios suos non delicate, sed fortiter diligentem. Deprecata est enim, sed ut Deum confiteretur: Deprecata est ne a fratribus suis frater in consortio laudis & gloriæ separaretur. Tunc se septem filiorum computans Matrem, si sibi contingeret filios septem Deo potius peperisse, non sæculo. Armans itaque eum & corroborans, & feliciore tunc partu filium
„ *generans*: Fili, *inquit*, miserere mei, quæ te in ute-
„ ro mensibus novem portavi, & lac triennio dedi &
„ alui, & in ætatem istam perduxi. Oro fili, aspicias
„ in cœlum & terram, & omnibus quæ in eis sunt
„ aspectis, intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, &
„ hominum genus. Itaque fili, ne timeas carnificem
„ istum, sed dignus fratribus effectus, excipias mor-
„ tem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te reci-
„ piam. *Magna laus Matris in exhortatione virtutis: sed major in Dei timore & in fidei veritate, quod nihil sibi aut filio de sex Martyrum honore promisit, nec fratrum precem profuturam credidit ad negantis salutem. Persuasit potius participem passionis fieri, ut in judicii die posset cum fratribus inveniri. Post hæc liberis suis commoritur & Mater: Neque enim aliud jam decebat, quam ut quæ Martyres pepererat & fecerat, in consortio illis gloriæ jungeretur, & quos ad Deum præmiserat, ipsa quoque sequeretur. Ac ne quis vel Libelli, vel alicujus rei oblata sibi occasione qua fallat, amplectatur decipientium malum munus, nec Eleazarus tacendus est, qui cum sibi a Ministris Regis offerretur facultas, ut accepta carne qua liceret sibi vesci, ad circumveniendum Regem simularet se illa edere quæ de sacrificiis atque illicitis cibis ingerebantur; consentire ad hanc fallaciam noluit, dicens, nec ætati suæ, nec nobilitati convenire id fingere, quo cæteri scandalizarentur, & in errorem inducerentur, existimantes Eleazarum nonaginta annos natum ad Alienigenarum morem, relicta & prodita Dei Lege transisse, nec tanti esse lucrari brevia vitæ momenta, ut offenso Deo incurreret æterna supplicia. Ac ille emaceratus diu, & in extremo jam constitutus, cum inter verbera & tormenta moreretur, ingemiscens ait:*
„ Domine qui sanctam habes scientiam, manifestum
„ est, quia cum possem a morte liberari, durissimos
„ dolores corporis tolero flagellis vapulans: animo au-
„ tem propter tui ipsius metum libenter hæc patior.
Sincera prorsus fides & virtus integra, ac satis pura, non Regem Antiochum cogitasse, sed Deum judicem. Hæc ex Machabæorum Libro 2. Cap. 6. & 7. profert *S. Cyprianus* eo in Libro, quod ad Christi milites roborandos *de Divinis Scripturis hortamenta* complectitur. Quo credentium fidem *divina lectione* se firmaturum

præfatur; quo propositis titulis, quos quis & nosse debeat & tenere, *Capitula Dominica* subnectit, & quod proposuerat, *divinæ lectionis auctoritate* solidat; quo subtractis humani sermonis ambagibus, statuit *ponere sola illa quæ Deus loquitur, quibus servos suos ad Martyrium Christus hortatus; & præcepta ipsa divina velut arma pugnantibus suggerere*. Libros ergo Machabæorum non minus Canonicos existimavit *S. Cyprianus* quam reliquos Veteris Novique Testamenti Libros, ex quibus sua illa ad Martyrium hortamenta composuit.

Idem Libro 3. *Testimoniorum ad Quirinum*, Cap. 15. quo ex Scripturis probat homines a Deo tentari ut probentur, ait: *De hoc ipso in Machabæis; Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, & deputatum est ei ad justitiam?* Quod habetur 1. *Machabæorum* 2. 52. Item Cap. 4. quo probat, in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit. *De hoc ipso*, inquit in Machabæis, *justum est subditum Deo esse, & mortalem non paria Deo sentire. Item illic: Et verba viri peccatoris ne timueritis: Quia gloria ejus in stercora erit & vermes. Hodie extolletur, & eras non invenietur: Quoniam conversus est in terram suam, & cogitatio ejus periit*. Et Cap. 53. quo probat fidem nostram simplicem esse debere: *Item in Machabæis: Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum*. At Liber ille S. Sancti Cypriani ad *Quirinum* capitula dumtaxat continet *de Scripturis sanctis* excerpta, *Præcepta Dominica*, & *Magisteria divina*. Libros itaque Machabæorum Scripturarum Sanctarum partem esse sensit; & hæc erat proculdubio Africanæ Ecclesiæ sententia. Idem Epist. 55. ad *Cornelium* Papam, Libros Machabæorum, ex quibus testimonium depromit, *Scripturam Divinam* appellat.

Lucifer Calaritanus Libro *De non parcendo in Deum delinquentibus*, ubi *Constantium* sic alloquitur: *Videamus quid etiam tempore, quo contyrannus tuus Antiochus persecutor nostræ Religionis extitit, fecerint hi, qui meminerant præter Deum neminem timendum. Sed prius est cognoscas, quæ ille, cui tu similis es, scripserit. Sic etenim poteris intelligere illos Dei servos, quorum nos cupimus inveniri participes, restitisse Antiochi sacrilegio, sicut & tibi nos Deo propitio resistimus. Loquitur Sacra Scriptura dicens in Machabæorum primo Libro: Et scripsit Rex omni Regno suo, ut esset universus populus unus, & relinqueret unusquisque legitima sua*, &c. 1. Machab.

Egesippus non primus illæ Historiæ Ecclesiasticæ parens, *Justini Martyris* & *Athenagoræ* æqualis, sed recentior alter, qui post *Constantini Magni* tempora floruit, in Prologo Librorum De Excidio Hierosolymitano: *Machabæorum*, inquit, *res gestas propheticus sermo paucis absolvit*.

Quintus Julius Hilario Scriptor quarti sæculi in *Libello De Mundi Duratione*, Regum Persarum annos recensens: *Darius*, inquit, *regnavit annis sex. Hunc interfecit Alexander Magnus Macedo, a cujus tempore Historia Machabæorum Græcorum annos divina narratione percurrit*.

S. Gregorius Nazianzenus Oratione 22. Machabæorum laudes celebrat; vulgoque laudatur ejus testimonium pro Canonica Librorum Machabaicorum Auctoritate; sed totam illam Orationem diligentius legenti compertum est, illum ex Machabæorum Libris nullum omnino locum proferre, & ne ipsos quidem nominare, sed librum dumtaxat Josephi De Imperatrice Ratione. *Enimvero*, inquit, *quinam hi fuerunt, & unde ex qua primum institutione atque doctrina in eam virtutis & gloriæ magnitudinem evaserint . . . Studiosis ac diligentibus viris perspicue Liber ille declarabit, qui Rationem animi perturbationibus imperare docet, in ejusque arbitrio esse, ut in utramvis partem, hoc est, vel ad virtutem, vel ad vitium propendamus. Nam libelli illius Auctor, tum pleraque alia testimonia, tum horum quoque dimicationes ad hujus argumenti confirmationem attulit*. Locus hic fuisset remittendi Lectorem ad Libros Machabæorum, aut aliqua ex illis testimonia proferendi. Quod cum non præstiterit, & alias Scripturæ Sacræ Libros recensens in Carmine ad *Seleucum*, Machabaicos omittat, primam potius Propositionis nostræ partem, quam posteriorem istam confirmat. *S. Joannes Chrysostomus* Homilia *De septem Machabæis* ipsorum pariter laudes celebrat, sed Librorum Machabaicorum divinam Auctoritatem diserte non adstruit.

S. Ambrosius Lib. 2. *De Jacob & Vita Beata*, Capitibus 10. 11. & 12. *Eleazari* & septem fratrum Machabæorum gloriosa certamina prædicat, eorum Historiam ex Libris Machabæorum depromptam eloquentiæ suæ luminibus illustrat, istorumque Librorum verba identidem usurpat. Unde *Cassiodorus* Senator Libro *De Institutione Divinarum Literarum*, Cap. 6. ait: *Nam & S. Ambrosius in Libro Patriarcharum, ubi de persona Joseph ipse loquitur, secundum Librum Machabæorum exempli causa commemorat. Cujus maximam partem ad demonstrandam tolerantiam, eloquentiæ suæ dulcissimo liquore patefecit*. Legendus idem *S. Ambrosius* Lib. 1. *De Officiis*, Capp. 40. & 41. Et Lib. 3. Cap. 29. *Hoc solo*, inquit, *Viduarum nomine (sicut in Libris Machabæorum legimus) commendatum Templo omne servatum est. Nam cum indicium factum esset pecuniarum, quas in Templo Hierosolymis maximas reperiri posse Simon nefarius Antiocho Regi prodidit, missus in Jerusalem Heliodorus ad Templum venit, & Summo Sacerdoti aperuit indicii invidiam, & adventus sui causam. Tunc Sacerdos deposita esse dixit viduarum victualia & pupillorum; quædam autem Tobiæ viri sancti, eaque demonstravit. Argenti talenta quadringenta erant, auri vero ducenta. Quæ cum Heliodorus ereptum ire vellet, & Regis vendicare commodis, Sacerdotes ante Altare jactaverunt se, induti Sacerdotales stolas, & Deum vivum qui de depositis legem dederat, flentes invocabant, custodem se præceptorum præstaret suorum. Vultus vero & color Summi Sacerdotis immutatus, declarabat dolorem animi, & mentis intentæ sollicitudinem. Flebant omnes, quod in contemptum locus venturus foret, si nec in Dei Templo tuta fidei servaretur custodia: Accinctæque Mulieres pectus, & clausæ Virgines pulsabant januas*, &c. Quæ 2. *Machabæorum* Cap. 3. scripta sunt.

S. Hieronymus ex propria sententia loquens Lib. 5. Commentariorum in *Isaiam*, ad Cap. 23. *Quamquam*, inquit, *plerique nostrorum, & maxime Machabæorum principium, Cethim, Italiæ, Macedoniaque insulas arbitrentur. Hoc enim Scriptura commemorat, quod Alexander Rex Macedonum egressus sit de Terra Cethim*. Id autem habetur 1. *Machabæorum* Cap. 1. *Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egressus de Terra Cethim*. Ex iisdem Libris testimonia profert Commentariis in Cap. 7. & 9. *Ecclesiastis*, & in Cap. 8. *Danielis*.

S. Augustinus Lib. *De Cura gerenda pro Mortuis*, Cap. 1. preces & Sacrificium Defunctis prodesse probat ex Libris Machabæorum. *In Machabæorum Libris*, inquit, *legimus oblatum pro Mortuis Sacrificium. Sed etsi nusquam in Scripturis Veteribus omnino legeretur, non parva est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis quæ Domino Deo ad ejus Altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio Mortuorum*. Ab eodem Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. in Canone Scripturarum numerantur *Machabæorum Libri duo*. Et Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 36. *Ab hoc tempore*, inquit, *apud Judæos restituto Templo, non Reges sed Principes fuerunt usque ad Aristobulum: Quorum supputatio temporum non in Scripturis Sanctis, quæ Canonicæ appellantur, sed in aliis invenitur; in quibus sunt & Machabæorum Libri, quos non Judæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet, propter quorumdam Martyrum passiones vehementes atque mirabiles; qui antequam Christus venisset in carnem, usque ad mortem pro Dei Lege certaverunt, & mala gravissima atque horribilia pertulerunt*. Libro denique primo *Contra Gaudentium Donatistam*, Cap. 31. *Et hanc quidem Scripturam*, inquit, *quæ appellatur Machabæorum, non habent Judæi sicut Legem, & Prophetas, & Psalmos, quibus Dominus testimonium perhibet tanquam testibus suis, dicens*: „Oportebat impleri omnia quæ scripta sunt in Lege, & Prophetis, & Psalmis de me: *Sed recepta est ab Ecclesia non inutiliter, si sobrie legatur vel audiatur, maxime propter illos Machabæos, qui pro Dei Lege sicut veri Martyres a persecutoribus tam indigna atque horrenda passi sunt, ut etiam hinc Populus Christianus adverteret, Quoniam non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, pro quibus passus est Christus: Si tanta patientissime pertulerunt Lege quam dedit Deus per famulum hominibus illis, pro pro quibus nondum tradiderat Filium*. Lucæ 24.

Concilium Carthaginense III. Canone 47. & *Innocentius I.* in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum *Libros duos Machabæorum* in Sacrarum Scripturarum Canone recensent. *Gelasius I.* in Synodo Romana Librum unum dumtaxat *Machabæorum* in Librorum Canonicorum Indice describit, sicut & unum Librum Esdræ: Sed in quibusdam melioris utique notæ Manuscriptis legitur, *Machabæorum Libri duo*. Cassiodorus Senator Libro *De Institutione Divinarum Literarum*, Cap. 6. duos *Machabæorum* Libros pariter ut Divinos & Canonicos agnoscit. *Bellator* Presbyter *Cassiodori* amicus, & *Rabanus Maurus*, Machabæorum Libros velut Scripturæ

Sacræ

Sacræ partem Commentariis illustrarunt. *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 6. Origionum: *Machabæorum Libros*, inquit, *licet Hebræi inter Apocrypha separent: Ecclesia tamen Christi inter Divinos Libros & honorat & prædicat.* Tandem Ecclesia universa in Concilio Tridentino congregata, in Sacrorum & Canonicorum Librorum Indice Libros duos *Machabæorum* conscripsit, nobilissimarum Ecclesiarum, & Romanæ in primis cæterarum Matris & Magistræ Traditionem ab Apostolicis temporibus illibatam secuta. Qua in re Decretum suum ad præclaram illam *S. Augustini* Regulam conformavit Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. *In Canonicis autem Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quam plurium auctoritatem sequatur, inter quas sane illa sint, quæ Apostolicas Sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt. Tenebis igitur hunc modum in Scripturis Canonicis, ut eas quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis Catholicis, præponat eis quas quædam non accipiunt: in eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures gravioresque accipiunt, eis quas pauciores minorisque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias invenerit a pluribus, alias a gravioribus haberi, quamquam hoc facile invenire non possit, æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.* Hanc certe regulam S. ipse *Augustinus* secutus est, cum Scripturarum Canonem ibidem repræsentavit hunc in modum: *Totus autem Canon Scripturarum, in quo istam considerationem versandam dicimus, his Libris continetur: Quinque Moyseos, id est, Genesi, Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, & uno Libro Jesu Nave, uno Judicum, uno Libello qui appellatur Ruth, qui magis ad Regnorum principium videtur pertinere; deinde quatuor Regnorum, & duobus Paralipomenon non consequentibus, sed quasi a latere adjunctis simulque pergentibus. Hæc est Historia, quæ sibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt alia tanquam ex diverso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, sicut est Job, & Tobias, Esther, & Judith, & MACHABÆORUM LIBRI DUO, & Esdræ duo. . . . Deinde Prophetæ, in quibus David unus Liber Psalmorum, & Salomonis tres, Proverbiorum, Cantica Canticorum, & Ecclesiastes. Nam illi duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur . . . Qui quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi sunt. Reliqui sunt eorum Libri, qui proprie Prophetæ appellantur, duodecim Prophetarum Libri singuli, qui connexi sibimet, quoniam numquam sejuncti sunt, pro uno habentur; quorum Prophetarum nomina sunt hæc, Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ sunt Majorum Voluminum, Isaias, Jeremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor Libris, Testamenti Veteris terminatur auctoritas: Novi autem, quatuor Libris Evangelii, secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Joannem: Quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Thessalonicenses duabus, ad Colossenses, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos; Petri duabus; tribus Joannis; una Judæ & una Jacobi; Actibus Apostolorum Libro uno; & Apocalypsi Joannis Libro uno. In his omnibus Libris timentes Deum, & pietate mansueti quærunt voluntatem Dei.*

Objicitur primo contra Librorum Machabaicorum auctoritatem dissonantia Libri secundi a primo in Chronologia. Nam in priore Libro Cap. 6. 16. obitus *Antiochi Epiphanis* confertur in annum Græcorum centesimum quadragesimumnonum. At Libro 2. Cap. 11. *Antiochi Eupatoris* ejus filii literæ extant datæ post patris obitum anno centesimo quadragesimooctavo. Rursus Lib. 1. Cap. 6. 20. Judas Hierosolymitanam Arcem obsidet anno centesimo quinquagesimo Græcorum: Sed qui in Arce Gentiles erant, ad Regem confugerunt *Antiochi Epiphanis* filium *Eupatorem*; qui in Judæam veniens cum *Juda* pugnavit: moxque pacem cum eo composuit. At Libro 2. Cap. 13. 1. anno centesimo quadragesimonono *Eupator* in Judæam impressionem fecit, ac cætera perfecit, quæ Libro priore referuntur. Præterea, Libro 1. Cap. 7. *Demetrius* Seleuci filius anno centesimo quinquagesimo primo Roma profectus venit in Syriam, & *Antiochum* ac *Lysiam* interemit, ad eumque venit impius *Alcimus*: At libro 2. Cap. 14. 4. id anno centesimo quinquagesimo contigisse dicitur.

Respondetur, Utriusque Libri diversos Auctores, diversam etiam epocham & numerandi rationem secutos esse, nullatenus tamen pugnantem. Quod ut planum fiat, supponendum est, Æram Regni Græcorum non statim ab *Alexandri* obitu incipere, sed anno post undecimo, cum *Seleucus Nicanor* regnare cœpit. Unde hæc *Æra Seleucidarum* est appellata, *Æram Dilkarnaim* Arabes vocant, sive Corrigeri, id est, *Alexandri Magni*, qui *Jovis Ammonis* seu Cornigeri filium se esse gloriabatur. Hebræi vero in suo Kalendario *Æram Contractuum* nominant, forte quod in obsignandis contractibus soleret usurpari. Hanc Æram triplicem pro triplici initio faciunt *Scaliger*, *Usserius*, aliique Chronologi insignes. Primam appellant *Judaicam*, quæ a Nisan seu verno mense incipit. Et hæc numerandi ratio ab Auctore Libri 1. Machabæorum usurpata est. Secunda *Antiochena* seu *Alexandrea* vocatur, quæ ab Autumno subsequente & Mense Tisri ducit initium: A quo etiam annos *Dilkarnaim* ab Arabibus, & *Contractuum* a Judæis numerari docent *Petavius* Lib. 10. *De Doctrina Temporum*, & *Usserius* in Annalibus. Hac Æra Libri 2. Machabæorum Auctor usus est. Unde anni prioris Libri sex mensium intervallo initia posterioris antevertunt. Tertiam addunt Æram, quam vocant *Chaldæorum*, cujus a vere sequenti repetunt exordium; quæ anno integro posterior est Judaica, sex vero Mensibus Antiochena. Hanc autem in Principum Rescriptis usurpatam censet *Usserius*. Hujus exemplum Capit. 11. Lib. 2. *Machabæorum* haberi volunt. Quod autem anni Græcorum in Libro primo a Nisan incipiant; in secundo autem a Tisri recte colligit *Scaliger* ex Libri 2. *Machabæorum* Cap. 7. 1. ubi anno Græcorum centesimo quinquagesimo primo *Demetrius* Roma fugit: Eodem anno, Adar 13. die *Bacchides* victus est, *Versic.* 43. 49. Nisan sequens inchoat annum centesimum quinquagesimum secundum Græcorum. Nam Capit. 9. 3. in mense primo anni centesimi quinquagesimi secundi Græcorum, Urbs obsessa dicitur. Primus ergo mensis est Nisan. Quippe & Cap. 16. 14. mensis undecimus appellatur Schebat. Item *Alexander* Antiochi nobilis filius Ptolemaidem occupat anno centesimo sexagesimo Græcorum. Libro 1. *Machabæorum* 10. 1. Eodem anno centesimo sexagesimo, in die solemni Scenopegiæ *Jonathas* Pontificatu accepto stola sancta indutus est, *Vers.* 21. Nulla igitur Anni mutatio in Tisri facta. Tertio, *Jonatha* interfecto hyemis tempore, cum multum ninxisset (Libro 1. Cap. 13. 22. & 23.) *Simon* Sacerdotio summo potitus est anno centesimo septuagesimo (*Vers.* 41.) Postea mense secundo, id est, Iiar numeratus est annus centesimus septuagesimus primus (*Versic.* 51.) Cœpit ergo annus centesimus septuagesimus primus a Nisan: Libri itaque prioris epocha incipit a Nisan, secundi a Tisri; & prior illa semestri spatio posteriorem antevertit, ut fusius demonstrat *Petavius* Libro 11. *De Doctrina Temporum*, Cap. 43. Quamobrem nulla repugnantia est primum inter secundumque Librum, quamvis primus numeret annum centesimum quadragesimumnonum Regni Græcorum, ubi secundus numerat centesimum quadragesimumoctavum, & sic de aliis.

Objicit *Scaliger*, Pacem ab *Antiocho Eupatore* cum Judæis initam anno Græcorum prioris Epochæ centesimo quinquagesimo a Nisan; posterioris vero centesimo quinquagesimo a Tisri. Nam post Scenopegiam fœdus iniisse videtur. (*Libro* 1. *Cap.* 6.) Et hic Annus Sabbaticus erat, ut constat ex Versu 49. At Lib. 2. Cap. 11. 31. & 33. id factum notatur anno centesimo quadragesimooctavo, qui in neutra Æra seu a Nisan, seu a Tisri deducta Sabbaticus esse potuit.

Respondet Eruditus *Petavius*, bis ab *Antiocho* & *Lysia* pacem cum Judæis esse compositam. De priori agi Libro 2. *Machabæorum*, Cap. 11. De posteriori Libro 1. Cap. 6. & Libri 2. Cap. 13. 23. Prior a *Lysia* facta est absente *Antiocho Eupatore*, Cum enim *Lysias* insigni prælio a Judæis superatus esset, superstite *Antiocho Epiphane*, qui hac audita clade vehementer commotus in morbum incidit, tunc ipse *Lysias* de pace cum Judæis agere cœpit. Id testatur Epistola quam ad illos scripsit Cap. 11. Libri 2. quæ data dicitur anno centesimo quadragesimooctavo, mensis Dioscori, die 24. *Lysias* audito *Antiochi Epiphanis* obitu, *Antiochum Eupatorem* ejus filium, alumnumque suum, in imperium evexit, qui in Syria tum erat: A quo & duas Epistolas expressit, quibus Judæos in integrum restitui juberet. Prior ad Lysiam ipsum, posterior ad Judæos data legitur. (*Libro* 2. *Cap.* 11.) Cum Epistolas istas scribebat *Eupator*, nondum *Lysias* erat in Comitatu. Itaque Cap. 12. 1. profectus ad Regem postea dicitur. *His factis pactionibus pergebat ad Regem.* Post primum illud fœdus pacemque a *Lysia* factam, a Rege *Eupatore* confirmatam, *Judas Machabæus* multa strenue gessit in Syria quæ Libro 2. Cap. 12. narrantur,

tur, & anno integro peracta sunt, nempe centesimo quadragesimonono prioris Æræ, quo cum posterioris Æræ anni centesimi quadragesimioctavi sex menses, totidemque de anno centesimo quadragesimonono decurrunt: Donec anno ineunte centesimo quinquagesimo prioris epochæ, labente vero posterioris adhuc centesimo quadragesimo nono, *Judas* Arcem obsedit. (*Lib.* 1. *Cap.* 6. 20.) Sed *Antiochus Eupator* cum *Lysia* supervenit, quo cum *Judas* pugnavit. Tandem cum *Lysias* audisset *Philippum* adventare, Auctor Regi fuit, ut obsidione Urbis relicta, cum Judæis pacisceretur (*Lib.* 1. *Cap.* 20. 55.) Id contigit anno centesimo quinquagesimo prioris Æræ, posterioris exeunte centesimo quadragesimonono, vel ineunte centesimo quinquagesimo, Sabbatico exeunte, vel eo, qui proxime Sabbaticum secutus est, ineunte. Ex quibus certissime constat, pacem illam quæ Capite sexto Libri 1. inita dicitur, eademque cum ea est, quæ capite 13. Libri secundi describitur, diversam a priore fuisse, quam Libri secundi Caput undecimum commemorat.

Objicitur secundo: *Judas Machabæus* occisus dicitur anno centesimo quinquagesimo secundo Regni Græcorum (Lib. 1. *Machabæorum*, Cap. 9.) At octo & triginta post annos superstes erat. Scripsit enim una cum Senatu Judæorum Epistulam ad *Aristobulum* anno centesimo octogesimooctavo Regni Græcorum. (Lib. 2. *Machabæorum*, Cap. 1. 10.)

Respondetur, Hanc temporis notam *Anno centesimo octogesimooctavo Regni Græcorum*, ad primam Epistolam pertinere, quam Hierosolymitani Judæi ad Judæos per Ægyptium dispersos scripserunt, non ad secundam quam Populus, Senatus, & *Judas* ad *Aristobulum* Magistrum Ptolomæi Regis dedere. Dies enim & annus quo data est Epistula, in fine potius quam exordio consignari solet.

Respondent alii cum *Serario*, *Judam* cujus nomine datur Epistola, alium esse a Machabæo, scilicet *Aristobulum* Joannis Hyrcani Pontificis Maximi primogenitum, qui *Judas* etiam appellatus est, *Josepho* teste Lib. 20. *Antiquitatum*, Cap. 8. In Senatu autem primas facile tenebat, maximaque apud omnes gratia & auctoritate valebat, post insignem præsertim victoriam, qua *Antiochi* a Parthis interempti filium *Antiochum Cyzicenum* in Samariæ obsidione profligavit, ut refert *Josephus* Libro 3. Cap. 18. Quamquam & in alterum *Judam*, quem vocat *Essenum*, sapientiæ, & futurorum prænotione celebrem, cujus meminit *Josephus* Lib. 13. Cap. 19. *Serarius* magis propendeat.

Respondent præterea, Mentionem quidem hic fieri duarum Epistolarum, quarum una (*Vers.* 9.) scripta fuerit anno centesimo sexagesimonono, altera centesimo octogesimooctavo Regni Græcorum, unam tamen dumtaxat isti capiti insertam esse, nimirum eam quæ anno centesimo octogesimooctavo scripta est. Id ex Græco Textu confirmant. Cum enim *Vers.* 7. dictum esset *Scripsimus vobis*, additur in Textu, *Vers.* 9. Καὶ νῦν ἵνα ἄγητε τὰς ἡμέρας σκηνοπηγίας τοῦ Χασελεῦ μηνός· ἔτους ἑκατοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ καὶ ὀγδόου, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. *Et nunc ut agatis dies Scenopegiæ mensis Casleu. Anno centesimo octogesimooctavo, qui sunt Hierosolymis, & qui in Judæa*. Quasi diceret, Scripsimus vobis alias ut solemnia illa celebraretis, & nunc iterum scribimus; sed pro illa voce *scribimus*, salutationem repetunt.

Objicitur tertio, Purgationem Templi a *Juda Machabæo* factam notari ante mortem *Antiochi*, scilicet vigesimaquinta die mensis noni anni centesimi quadragesimioctavi (1. *Machabæorum* 4. 52.) At post *Antiochi* mortem factam refert 2. *Machabæorum* Cap. 10.

Respondetur, Posteriori loco factam non dici purgationem Templi post mortem *Antiochi*, quamvis recapitulationis figura, quæ Scripturę Sacræ solemnis est, narrata ejus morte describatur. Auctor scilicet omnia, quæ *Antiochum Epiphanem* spectabant, uno tenore absolvere voluit, Cap. 9. Purgationis deinde ac Dedicationis Templi celebritatem Cap. 10. descripsit. Qua demum narrata subjunxit Vers. 9. *Et Antiochi quidem, qui appellatus est nobilis, vitæ excessus ita se habuit. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus*. Qua transitione ostendit *Antiochi* obitum proxime iis, quæ deinceps narrantur, conjungendum, & post Encænia contigisse, quamvis istius Solemnitatis Historia interposita sit. Facta autem dicitur hæc celebritas Vers. 4. *post biennium*, non a morte *Antiochi*, sed ab ipsius Templi profanatione. Quod & Capite 4. Libri 1. 54. significatur: *Secundum tempus & secundum diem in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipsa renovatum est*.

Objicitur quarto Libri utriusque dissensus circa mortem *Antiochi Epiphanis*. Libro enim primo Cap. 6. narratur, ipsum ab Elymaide nobilissima Persidis Civitate repulsum, venisse in Babylonem; ubi audita suorum in Judæa clade, præ tristitia in languorem incidit, & mortuus est. At Lib. 2. Cap. 1. scriptum est, Ipsum in Perside cecidisse in Templo Naneæ. *Nam cum in Perside esset Dux ipse, & cum ipso immensus Exercitus, cecidit in Templo Naneæ, consilio deceptus Sacerdotum Naneæ, etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumque proposuissent eas Sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt Templum, cum intrasset Antiochus: Apertoque occulto aditu Templi, mittentes lapides percusserunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviserunt membratim, & Capitibus amputatis foras projecerunt*. Capite vero nono habetur, ipsum e Persepoli turpiter fugatum, cum venisset circa Ecbatanam, & res a *Nicanore*, & *Timotheo* Ducibus suis infeliciter gestas, ac Exercitus cladem accepisset, ira in Judæos percitum, jussisse agitari currum suum, & cum iter sine intermissione ageret, Judæorum excidium meditatus, a Deo percussum insanabili & invisibili plaga; diris scilicet viscerum torminibus vexatum, de curru cecidisse, collisisque totius corporis membris, & scatentibus undequaque vermibus, tabida carne & fœtorem gravissimum exhalante, impiam animam efflavisse.

Respondetur, Hæc facile conciliari. Antiochus scilicet cum Templum Ælymaide in Perside diripere tentasset, repulsam passus, cum majori deinde Militum numero Persepolim rediit, ut Templi illius thesauris frueretur. Dolo autem admissus in Templum cum exiguo comitatu, per occultum aditum Templi ægre evasit lapidibus percussus: Comites vero ipsius maxima ex parte cæsi sunt, & capitibus amputatis extra Templum projecti (2. *Machabæorum* 1.) Mox civibus ad arma concurrentibus, reliquus Exercitus profligatus est, *Lib.* 2. 9. Hinc percussus dicitur in Templo *Naneæ* cecidisse, *Lib.* 2. *Cap.* 1. 13. 16. Sic enim Scripturæ phrasi & communi loquendi modo *percussus*, ac *cecidisse* dicitur non solum qui interiit, sed qui fusus ac debellatus est, *Genesis* 14. 10. 17. *Josue* 7. 5. *Danielis* 11. 30. & ex *S. Hieronymo* in eum locum. Dum autem fugeret *Antiochus*, conceptum de re infeliciter in Perside gesta mœrorem auxit vehementer acceptus nuntius cladis *Nicanori* ac *Timotheo* Ducibus ejus, atque Exercitui in Judæa illatæ. Hinc furore percitus, currum suum agitari jussit, *Sine intermissione agens iter, cælesti eum judicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est se venturum Jerosolymam, & congeriem sepulcri Judæorum eam facturum. Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta.... Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus Maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & Montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans: Ita ut de corpore Impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius ac fœtore Exercitus gravaretur*. (2. Machabæorum, Cap. 9.) Is autem casus ipsi contigit non longe ab Ecbatana Mediæ Metropoli, cum in Babyloniam reverteretur, obiitque peregre in Montibus. (2. *Machabæorum* 9. 3. 28. collato cum 1. *Machabæorum* 6. 13.) Lege quæ diximus in Synopsi Historiæ hujus Ætatis *Cap.* 1. *Art.* 3. n. 16.

Objicitur quinto, Librorum Machabaicorum Historiam, cum Græcorum Historia pugnare. Libri scilicet primi Cap. 1. & Cap. 6. 2. *Alexander* dicitur *primus regnasse in Græcia*, cum tamen Reges plurimos ante ipsum in Græcia regnasse constet ex Græcorum Historicis. Secundo, dicitur *Alexandrum* morti proximum pueros suos vocasse, qui cum eo erant nutriti a juventute, *& divisisse illis Regnum suum, cum adhuc viveret* (Verso 7.) Quod post ejus mortem factum testantur *Justinus* Lib. 12. *Diodorus Siculus* Lib. 17. *Q. Curtius Lib.* 10. Tertio, *Antiochus Illustris* regnasse dicitur *Anno centesimo trigesimoseptimo Regni Græcorum*. (Vers. 2.) At regnasse anno centesimo quinquagesimotertio fidem facit *Eusebius*, & ab origine Imperii Græcorum usque ad *Antiochi* exordium anni tres & quinquaginta supra centum numerandi sunt. Quarto de Romanis dicitur 1. Machabæorum 8. 16. *Et committunt uni homini Magistratum suum per singulos annos dominari universæ*

terræ

terræ suæ, & omnes obedient uni, & non est invidia neque zelus inter eos. At duos Consules quotannis Romæ creatos, penes quos summa Reipublicæ potestas esset, Romana testetur Historia.

Ad primum Caput Objectionis respondetur, de *Alexandro* dici quod primus in Græcia regnaverit, non quod nulli ante ipsum in variis Græciæ regionibus regia auctoritate & nomine dominati sint; sed quod ipse debellato *Dario*, everse Persarum Monarchia, & condito Græcorum Imperio, in tota que late patebat Græcia regnaverit.

Ad secundum Caput Objectionis respondetur, vel *Alexandrum* morti proximum testamentum condidisse, quo post ejus mortem reserato facta est Provinciarum divisio ea suprema ipsius voluntate: vel hujusmodi partitionis potestatem *Perdiccæ* ab *Alexandro* factam, cui moriens annulum tradiderat. Unde etsi *non voce nuncupatus heres, judicio tamen electus esse videbatur*, inquit *Justinus* Lib. 13. Cap. 4. consentiuntque *Diodorus Siculus* Lib. 18. *Q. Curtius* Lib. 10. Cap. 13. *Arrianus* in *Photii* Bibliotheca Codice 92. *Dexippus* ibidem, Cod. 82. & alii Historici. Quod autem a *Perdicca* post *Alexandri* mortem ejus voluntate factum est, ab eo vivente factum vere dici potuit. Sed vanam famam non fuisse, quæ de Provinciarum distributione *Alexandri* testamento facta vulgata est, quamvis *Q. Curtius* repugnet, alii tamen Auctores optimæ notæ tradiderunt, ut ipsemet refert loco mox laudato: *Credidere quidam testamento Alexandri distributas esse Provincias: sed famam ejus rei, quamquam ab Auctoribus tradita est, vanam fuisse comperimus*. At *Q. Curtio* Diodorum Siculum opponimus, qui Libro 20. Bibliothecæ testatur, *Alexandrum* Testamentum de toto Regno Rhodi deposuisse. *Alexander enim, quorum memoria celebratur omnium potentissimus, hanc Urbem præ cæteris coluerat maxime, ita quidem, ut Testamentum de toto Regno illic deponeret.* Sed etsi Machabæorum Historia cum profanis Historiis non conveniret, ex ipsis tamen dijudicanda non esset, sed illæ potius ex ipsa. Major quippe est Scripturæ Sacræ veritas, quam cujuslibet humanæ Historiæ auctoritas.

Ad tertium Objectionis Caput respondetur cum doctissimo Cardinali *Bellarmino*, Libri primi Machabæorum Auctorem Græcorum Regnum ab *Alexandro* non numerare, sed a *Seleuco Nicanore*, qui regnavit in Syria post annos undecim ab *Alexandri* morte. Quibus si addas annos quinque ex quo *Alexander* debellato *Dario* & eversa Monarchia Persarum totius Græciæ Imperium obtinuit, conficitur numerus annorum sexdecim, quibus minor erat supputatio Monarchiæ Græcorum juxta rationes Hebraicas. Igitur quod juxta Annales Græcos *Antiochus* regnasse dicatur anno centesimo quinquagesimo tertio, & juxta Scripturam 1. *Machab.* 1. anno centesimo trigesimo septimo Regni Græcorum, verborum dumtaxat, non sensuum dissensio est.

Ad quartum Objectionis Caput respondetur: Tametsi duo Consules apud Romanos crearentur, ipsos tamen alternis imperasse; cujus rei argumentum est infelix pugnæ Cannensis exitus, illius Consulis temeritati adscriptus, penes quem eo die Imperium erat. Idque a prima Consularis Dignitatis origine institutum est, ut ex *T. Livio* Lib. 2. colligitur. *Omnia jura*, inquit, *omnia insignia primi Consules tenuere. Id modo cautum est, ne, si ambo fasces haberent, duplicatus terror videretur.*

Objicitur sexto. In Libris Machabæorum narrationes quasdam apocryphas fabulisque simillimas contineri: Nempe quod *Jeremias* Tabernaculum, & Arcam fœderis in spelunca Montis Nebo abdiderit, cum e Chaldæis Hierosolyma vastaretur, Templumque diriperetur & incenderetur: & quod hæc revelanda & restituenda prædixerit postquam Populus e Captivitate reversus esset (2. Machab. 2.) *Inveniter autem in Descriptionibus Jeremiæ Prophetæ, quod jussit eos ignem accipere qui transmigrabant, ut significatum est, & ut mandavit transmigratis... Erat autem in ipsa Scriptura, quomodo Tabernaculum & Arcam jussit Propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequo exiit in Montem in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hereditatem. Et veniens ibi Jeremias invenit locum speluncæ, & Tabernaculum, & Arcam, & Altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit. Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum, & non potuerunt invenire. Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat: & tunc Dominus ostendet hæc.* Quæ fabulosa esse inde apparet, 1. Quod *Jeremias* ante vastitatem Hierosolymis a Chaldæis illatam in carcere conclusus esset, ut constat ex *Jeremiæ* Cap. 37. & 38. 2. Quod *Nabuzardan* Princeps Exercitus Babylonici succenderit Domum Domini, & Domum Regis, & domos Jerusalem, omnemque domum combusserit, & Templi columnas, bases, Mare Æneum, vasa aurea, argentea, ærea, Babylonem transtulerit, ut habetur 4. *Regum* Cap. 25. adeoque incredibile sit licuisse *Jeremiæ* Tabernaculum & Arcam abscondere. 3. Quod post reditum e Captivitate Tabernaculum & Arca nusquam comparuerint, nec ulla eorum mentio fiat in Libris *Esdræ*, aut Prophetarum qui post reditum e Captivitate floruerunt, vel in Judæorum Historia. Cum enim in Sancta Sanctorum ingressus est *Pompejus*, quid in Templo viderit, *Josephus* describit Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 8. & spolia quæ *Titus* abstulit in Templi expilatione & excidio, enumerat Lib. 7. *De Bello Judaico*, Cap. 17. & 19. Tabernaculi & Arcæ non meminit. Imo tunc in Sancto Sanctorum nihil omnino fuisse docet Lib. 6. Cap. 6.

Respondetur, Tempore quidem *Sedekiæ* in carcerem detrusum fuisse *Jeremiam*, et *Joachim* tempore, cum Hierosolymam secundo venit Nabuchodonosor (4. *Regum* 24.) liberum fuisse, ejusque suasu ipsum *Joachin* se *Nabuchodonosori* dedisse, ut ex *Jeremiæ* 27. & 29. colligitur. Unde ante secundam illam Chaldæorum irruptionem *Jeremias* Tabernaculum & Arcam in Montem transferre, & abscondere potuit. Id etiam præstare valuit *Sedekiæ* Regis tempore, post occupatam a Chaldæis Hierosolymam, antequam Templum incenderetur. Libertate enim donatus est *Jeremias* a *Nabuzardane* Magistro Militiæ Babyloniorum, apud quem gratia plurimum valuit. (*Jeremiæ* 38. & 39.) Verisimile igitur est ipsum Tabernaculum, & Arcam, & Altare thymiamatis e communi direptione & incendio servasse, & abscondisse ne e Gentibus violarentur. Quod autem prædixit *Jeremias*, ignotum fore locum quo hæc recondita sunt, donec congreget Deus congregationem Populi, impletum est *Jeremia* vivente, quoad ignorationem loci, & *Dario Hystaspis* regnante, quoad revelationem. Nec Argumentum inficiale ex silentio *Esdræ*, *Nehemiæ*, posteriorum Prophetarum, ipsiusque *Josephi* petitum, contrarium evincit. Probabile etiam est, Vaticinium illud *Jeremiæ*, quoad secundam partem, ad Tabernaculum antiquum & Arcam typicam non referri, neque ad congregationem Populi sub *Dario Hystaspis*, sed ad Arcam veram, verumque spiritualis thymiamatis Altare, scilicet Christum, & spirituale Tabernaculum, scilicet Ecclesiam, in plenitudine temporum, vel in fine Mundi revelanda, Gentibus in unitatem fidei congregatis, vel Judaico Populo *Enochi* & *Eliæ* prædicatione ante secundum Christi Adventum congregando, ut Judæi Tabernaculo, Arca fœderis, & Altari thymiamatis conspectis, ad Christum & Ecclesiam his typis olim adumbratam facilius convertantur. In primo Christi Adventu hoc Vaticinium impletum censet *S. Ambrosius* Lib. 1. *De Officiis*, Cap. 14. locum illum 2. *Machab.* 2. tractans. *Veniens autem Jeremias in locum, invenit Domum in modum speluncæ, & Tabernaculum, & Arcam, & Altare incensi intulit illuc, & obstruxit ostium. Quod cum ibi, qui simul venerant, curiosius perscrutarentur, ut notarent sibi locum, nequaquam comprehendere atque invenire potuerunt. Ut autem cognovit Jeremias quod affectassent, dixit: Ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat. Tunc Deus ostendet hæc, & apparebit Majestas Domini. Congregationem Populi tenemus, propitiationem Domini Dei nostri agnoscimus, quam Propitiator in sua operatus est Passione. Arbitror quod nec ignem istum possumus ignorare, cum legerimus, Quia baptizat Dominus in Spiritu Sancto & igni, sicut in Evangelio dixit Joannes.* Eodem modo hunc locum interpretatur *Rupertus* Abbas Lib. 10. *De Victoria Verbi Dei*, Cap. 21. *Animalis*, inquit, *Judæus, cujus circumcisio non in spiritu, sed in sola carne consistit, hoc putat Jeremiam dixisse quod Judæorum, qui in omnes Gentes captivi ducti sunt, Congregatio debeat fieri nescio quo tempore, Templumque illud cum Civitate restitui, cum tali nube apparente, qualis erat ubi Moyses Legem accepit, & qualis ubi Salomon ædificatum Templum Magno Deo dedicavit. Nos autem post illud tempus, quo hæc scripta sunt, post victoriosa prælia Machabæorum, nullam scimus Populi Dei congregationem, præter illam quam idem Spiritus, qui loquebatur in Prophetis,* „ *nobis in Evangelista Joanne depromit:* Quia Jesus mo- Joan. 2. 51. 52.
„ riturus erat pro Gente, & non tantum pro Gente,
„ sed ut filios Dei qui erant dispersi, congregaret in
„ unum. *Tunc utique apparuit gloria Dei, gloria filii Dei cum Resurrectione mortuorum effulgentis: Et ex tunc est nubes, sicut manifestabatur Moysi, ut Legem accepit*,

pis, & sicut fuit Nubes, ubi Salomon Templum Domini ædificavit. Nubes, inquam, ea tunc est similiter, scilicet cæcitas Judæorum, cujus in prodigium facta fuit illa Nubes. Usque ad illud tempus ignotum erit, ait Jeremias, ubi sit Tabernaculum, & Arca, & Altare incensi: Id est, non cognoscetur a Populis vel Gentibus, quorum vel qualium Exemplaria cælestium illa fuerunt.

Objicitur septimo, falsum esse quod 2. *Machab.* 1. sq. 20. scriptum est, Judæos captivos fuisse in Perside: *Nam cum in Persidem ducerentur Patres nostri*, &c. *Et placuit Deo ut mitteretur Nehemias a Rege Persidis*. At Judæi in Babyloniam deportati fuerunt, non in Persidem.

Respondetur, Judæos, cum sub Regibus Persarum viverent, Persidem appellare solitos Regiones omnes trans Euphratem, Chaldæam, Parthiam, Mediam; quod & aliis Auctoribus solemne est, *Lucano* Lib. 3. *Mamertino* Panegyrico ad Julianum, *S. Joanni Chrysostomo* Homilia 6. in *Matthæum*.

Objicitur octavo, Libri secundi Machabæorum Auctorem veniam petere, quod a Scriptore Spiritu Sancto afflato alienum est. Cap. ultimo: *Ego quoque in hic finem faciam sermonis. Et siquidem bene, & ut Historiæ competit, hoc & ipse velim: Si autem minus digne, concedendum est mihi. Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam contrarium est, alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus.*

Respondetur, Auctorem hujus Libri veniam non petere errorum quos in Historia, vel Dogmatibus admiserit, sed styli qui simplicior & humilior, orationis quæ minus elegans nonnullis videri posset. Sic *S. Paulus* 2. ad Corinthios 11. 6. *Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia*. Nec tamen revera sermone imperitus erat, sed talis aliquibus videbatur.

Objicitur nono, His in Libris quædam contra Fidem & bonos mores haberi. Nam Cap. 12. Libri 2. orationes & Sacrificia pro his qui in lethalis peccati statu obierant, approbantur. Dicitur enim *Judam* misisse Hierosolymam offerri pro peccatis Militum, qui in prælio ceciderant, Sacrificium: De quibus ibidem scriptum est: *Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis Idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, a quibus Lex prohibet Judæos: Omnibus ergo manifestum factum est ob hanc causam eos corruisse.*

Præterea, Cap. 14. ejusdem Libri laudatur *Raziæ* facinus, qui hostibus domui suæ imminentibus, & ignem admovere volentibus, gladio sibi mortem intulit: *Eligens nobiliter mori, potius quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi. Sed cum per festinationem incerto ictu plagam dedisset, & turba intra ostium irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas*, &c. Quamobtem Machabæorum Scripturam *sobrie legendam* monet *S. Augustinus* Lib. 1. *Contra Gaudentium*.

Respondetur ad primum Caput Objectionis, *Judam Machabæum* pie existimasse Milites illos peccatum suum ante pugnam pœnitentia & contritione expiasse, illiusque veniam a Deo obtinuisse, ita tamen ut temporalis forte pœna in Purgatorio luenda maneret. Plerosque etiam venialiter dumtaxat peccasse, quod sola prædæ aviditate, nulla in superstitionem & idololatriam propensione donaria illa Idolorum abstulissent. Ideoque preces & Sacrificia pro ipsis pie ac religiose offerri jussit Machabæus Heros, existimans Deum ipsorum peccatum pœna temporali castigasse, ut in æternum parceret: Considerans etiam quod hi, *Qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.*

Ad secundum caput Objectionis respondetur, *Raziæ* facinus Libro 2. Machabæorum referri, non approbari, non laudari, quamvis *Razias* ob continentiam in Judaismo, aliasque egregias dotes commendetur. *S. Augustinum* Circumcellionibus Donatistis respondentem, qui *Raziæ* exemplo abutebantur, nusquam reposuisse (quod certe facillimum fuisset, si dubia fuisset apud ipsum & Africanam Ecclesiam hujus Libri auctoritas) *Raziæ* Historiam ex Libro Apocripho desumptam, ab Ecclesia rejici. Forte, etiam Spiritus Sancti peculiari motu *Raziam* seipsum occidisse, quemadmodum de *Samsone* idem *S. Augustinus* censet, ac de Sanctis Virginibus, quæ ut insectatores pudicitiæ suæ vitarent, in rapturum atque necaturum se flumen projecerunt. Hinc *Razias* intestina sua projicians in hostes: *Invocavit Dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet; Atque ita vita defunctus est*. Posteriorem istam responsionem *Franciscus Victoria* Relectione *De Homicidio*, & *Serarius* Commentario in Machabæorum Libros amplectuntur. Mihi vero prior magis placet, *S. Augustini* auctoritate fulta Libro 1. *Contra Gaudentium*, Cap. 31. *Proinde*, inquit, *etiam senior ille Razias, quem sibi isti exemplis sui sceleris destituti, de Machabæorum Libris tanquam imitandum se invenisse gloriantur, hoc facere debuit quod in eisdem Literis leguntur septem illi fratres etiam exhortante Matre fecisse, ut comprehensus, & a Lege Domini sui non aversus, omne quod ei applicitum esset, acciperet, & in dolore sustineret, & in humilitate sua patientiam haberet. Quocirca humilitatem inter manus inimicorum non valens ferre, non plane sapientiæ, sed insipientiæ dedit exemplum, non Christi Martyribus, sed Donati Circumcellionibus imitandum . . . At enim Sanctarum Scripturarum auctoritate laudatus est Razias. Quomodo laudatus? Quia fuit amator Civitatis. Hoc potuit & carnaliter, Civitatis videlicet illius terrenæ Jerusalem, quæ servit cum filiis suis, non autem illius quæ sursum, libera Mater nostra. Laudatus est, quia continentiam servavit in Judaismo: Et hæc sibi in comparatione Justitiæ Christianæ damna & stercora fuisse dicit Apostolus. Laudatus est, quia Pater Judæorum appellabatur: Hoc magis est unde & illi tanquam homini subrepsit humilitatis impatientia, ut potius mori vellet, quam hostibus subjici. Dictum est quod elegerit nobiliter mori: Melius vellet humiliter, sic enim utiliter. Illis autem verbis Historia Gentium laudare consuevit, sed viros fortes hujus sæculi, non Martyres Christi. Dictum est quod se viriliter de muro præcipitavit in turbas; nec nos dicimus eum hoc fecisse muliebriter; Quamquam vos qui multum exemplo isto profecistis, etiam feminas vestras hoc facere docuistis. Sed fatemur hoc etiam ipsas non facere muliebriter, sed viriliter, non tamen salubriter, quia non fideliter. Ad extremum, quod invocasse dictus est Dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet, id est, vitam & spiritum, nec tunc aliquid poposcit, quo boni discernuntur a malis. Reddet enim hæc Deus, & his qui male egerunt, non in resurrectione vitæ, sed in resurrectione Judicii æterni. Laudatus est itaque iste Razias amator Civitatis, ut valde bene audiens, id est bona fama, quia Pater Judæorum appellatus est, & quod continentiam tenuerit in Judaismo. Istam vero ejus mortem mirabiliorem quam prudentiorem narravit, quemadmodum facta esset, non tanquam facienda esset, Scriptura laudavit. Nostrum est autem, sicut Apostolus admonet, omnia probare, quæ bona sunt tenere, ab omni specie mala nos abstinere. Et hanc quidem Scripturam, quæ appellatur Machabæorum, non habent Judæi sicut Legem, & Prophetas, & Psalmos, quibus Dominus testimonium perhibet tanquam testibus suis, dicens:* Oportebat implerі omnia quæ scripta sunt in Lege & Prophetis, „ & in Psalmis de me: *Sed recepta est ab Ecclesia non inutiliter, si sobrie legatur vel audiatur, maxime propter illos Machabæos, qui pro Dei Lege sicut veri Martyres a Persecutoribus tam indigna atque horrenda perpessi sunt . . . . Quamquam & iste Razias habeat quod legentibus prosit, non solum ut mens exerceatur recte judicando quod legit: verum etiam ut animus humanus, imo animus Christianus adverteret, quanta ferenda sint ab inimicis ardore charitatis, cum a seipso iste timore humilitatis tanta pertulerit. Sed ardor charitatis de sublimitate descendit gratiæ divinæ, timor autem humilitatis ex amore accidit laudis humanæ: Et ideo ille certat per patientiam, hic autem peccat per impatientiam. Non itaque debemus quicquid in Scripturis etiam Dei testimonio laudatos homines fecisse legerimus, consentiendo approbare; sed considerando discernere, adhibentes judicium non sane nostræ auctoritatis, sed Scripturarum Divinarum atque Sanctorum: Quæ nos nec illorum hominum, quibus illis bonum atque præclarum testimonium perhibetur, omnia imitari vel laudare facta permittit, si quæ non recte ab eis facta sunt, vel huic jam tempori non conveniunt. Sed de iis quæ tunc fuerunt recta, nunc non sunt, quid opus est aliquid in hac Quæstione discutere, cum hoc unde agitur, ut sibi quis inferat mortem, maxime cui conceditur, vel potius qui compellitur vivere, in eis sit factis, quæ nec poterant unquam recta esse, nec potuerunt? Proinde quomodolibet accipiatur a vobis hujus Raziæ vita laudata, non habet mors ejus laudatricem Sapientiam; quia non habet dignam Dei famulis patientiam. Potiusque huic vox illa Sapientiæ quæ non laudis, sed detestationis est, competit, Væ iis qui perdiderunt sustinentiam.* Et Epistola 204. alias 61. ad Dulcitium scripta: *De isto Razia seniore*, inquit, *quem summa exemplorum inopia coarctati, se Machabæorum Libris, quasi ad auctoritatem sceleris, quo seipsos perdunt, perscrutatis omnibus Ecclesiasticis Auctoritatibus, vix aliquando se invenisse gloriantur, adhuc eis nunquam respon-*

Luc. 24.

Eccl. c. 2.

respondisse me recolo. Sed quod tua charitati & prudendentibus quibusque sufficiat ad istos redarguendos, si ad vitam Christianorum de Judæa Gente atque illis literis parati sunt omnium factorum exempla transferre, tunc & hoc transferant. Si autem illic sunt plurima eorum quoque hominum, qui literarum illarum veritate laudati sunt, vel huic jam tempori non convenientia, vel etiam illo tempore non recte facta, tale etiam hoc est, quod in seipsum Razias iste commisit: Qui cum esset apud suos Nobilis, & multum in Judaismo profecisset (quæ sibi in comparatione Justitiæ Christianæ damna, & stercora fuisse dicit Apostolus,) & propter hoc idem Razias Judæorum Pater appellaretur; quid mirum est si tamquam homini elatio superba subrepsit, ut mallet manu propria perimi, quam post illam in suorum aspectibus celsitudinem, sustinere indignam in hostium manibus servitutem? Solent in literis Gentilium ista laudari. In his autem Machabæorum Libris quamvis homo ipse fuerit laudatus, factum tamen ejus narratum est, non laudatum, & judicandum potius quam imitandum, quasi ante oculos constitutum; non sane nostro judicio judicandum, quod nos quoque ut homines habere possemus, sed judicio doctrinæ sobriæ, quæ ipsis quoque Libris Veteribus clara est. Longe quippe fuit iste Razias a verbis illis,

Eccl. 2. 4. „ ubi legitur: Omne quod tibi applicitum fuerit, ac„ cipe, & in dolore sustine, & in humilitate tua „ patientiam habe. Non ergo fuit iste vir eligendæ mortis sapiens, sed ferendæ humilitatis impatiens. Scriptum est quod voluerit nobiliter & viriliter mori; sed numquid ideo sapienter? Nobiliter scilicet, ne libertatem sui generis captivus amitteret: Viriliter autem, quod tantas vires animi haberet, quibus idoneus esset ut seipse perimeret, quod gladio cum implere non posset, de muro se præcipitem dedit: & sic adhuc vivens, abrupiam cucurrit ad petram, atque ibi jam exsanguis, intestina sua produxit, quæ utraque manu dissipata spargebat in Populum, ac postea defessus occubuit. Magna hæc sunt, nec

Exod. 23. 7. tamen bona. Non enim bonum est omne quod magnum est; quoniam sunt magna etiam mala. Deus dixit: Innocentem & Justum ne occidas. Si ergo iste innocens & justus non fuit, cur proponitur imitandus? Si autem innocens & justus fuit, quare interfector innocentis & justi, id est, ipsius Razia, insuper putatur esse laudandus?

Objicitur decimo, Fieri non posse ut qui Libri olim Canonici non fuerunt, id est, singulari Spiritus Sancti afflatu conscripti, postea Canonici fiant. Fieri etiam non posse, ut qui olim pro Canonicis & Divinis habiti non fuerunt ab Ecclesia, postea pro Canonicis & Divinis habeantur: Novæ siquidem Revelationes Ecclesiæ non fiunt. At Machabæorum Libri olim Canonici non fuerunt, nec pro Canonicis & Divinis habiti sunt ab Ecclesia, ut constat ex Catalogis Librorum Canonicorum conscriptis a Melitone Sardensi, Origene, Concilio Laodiceno, S. Cyrillo Hierosolymitano, S. Hilario, S. Gregorio Nazianzeno, S. Hieronymo, S. Joanne Damasceno, &c. In numerum itaque Librorum Canonicorum a Synodo Tridentina immerito relati sunt. Idem argumentum de aliis Libris in Hebræorum Canone non conscriptis, Tobiæ scilicet, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici institui potest.

Respondetur, Libros quidam qui pro Canonicis & Divinis olim habiti non fuerunt ab Ecclesiis celeberrimis, ab Ecclesiæ cum Græcæ tum Latinæ Doctoribus numero & auctoritate præcipuis, a Conciliis frequentissimis, & magnæ etiam auctoritatis, non posse postmodum pro Canonicis haberi. Sic Librum 3. & 4. Esdræ, & Librum Pastoris, etsi a nonnullis Veterum in Scripturarum Canone recensitos, aut Scripturæ nomine laudatos, nulla Synodus pro Canonicis habendos, & a Fidelibus universis recipiendos decernere potest. At Libros qui ab aliquibus dumtaxat Ecclesiis in Canonem olim admissi non fuere, aut ab aliquibus Patribus, ex Hebræorum magis quam ex propria sententia loquentibus, inter Canonicos Divinæ Scripturæ Codices non fuere numerati; verumtamen ab Ecclesiis celeberrimis, ac Patribus pluribus, gravioribus ac propria sententia, & Ecclesiarum suarum Traditione loquentibus, pro Canonicis & Divinis habiti fuere, & ut tales ad Catholicorum Dogmatum confirmationem laudati sunt, posse ab Ecclesia universa tandem in eamdem sententiam conspirante, & a Synodo OEcumenica cum Spiritu Sancto judicante, in Sacrorum Librorum Canonem referri. Nec ideo Librum aliquem ex non Canonico fieri Canonicum, sed qui semper Canonicus fuit ac Divinus, nec tamen ab omnibus Ecclesiis particularibus, aut omnibus Doctoribus antiquis pro Canonico ac Divino agnitus, ac receptus, Ecclesiæ universæ judicio ut Canonicum agnosci, recipi, declarari. Nec propterea novas revelationes credendorum Ecclesiæ fieri concessemus, sed novas dumtaxat explicationes, declarationes ac definitiones dogmatum quæ Apostolis a Christo & Spiritu Sancto revelata sunt, & eorum successoribus continua successione tradita, quamvis non perfecte planeque primis Ecclesiæ sæculis explicata. Sic imitatur animarum Religio rationem corporum, quæ licet annorum processu numeros suos evolvant & explicent; eadem tamen quæ erant, permanent. Multum interest inter pueritiæ florem & senectutis maturitatem; sed iidem ipsi fiunt senes, qui fuerant adolescentes; ut quamvis unius ejusdemque hominis status habitusque mutetur, una tamen nihilominus eademque natura, una eademque persona sit. Parva lactentium membra, magna juvenum, eadem ipsa sunt, tamen quot parvulorum artus, tot virorum; & si qua illa sunt, quæ ævi maturioris ætate pariuntur, jam in seminis ratione proserta sunt, ut nihil novum postea proferatur in senibus, quod non in pueris jam ante latitaverat . . . Ita etiam Christianæ Religionis dogma sequatur has decet profectuum leges, ut annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate, incorruptum tamen illibatumque permaneat. Et universis partium suarum mensuris, cunctisque quasi membris ac sensibus propriis plenum atque perfectum sit, quod nihil præterea permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam definitionis sustineat varietatem. Verba sunt Vincentii Lirinensis Commonitorio 1. Cap. 29. Quodcumque igitur in hac Ecclesia Dei agricultura, fide Patrum satum est, hoc idem filiorum industria decet excolatur, & observetur; hoc idem floreat & maturescat; hoc idem proficiat & perficiatur. Fas est etenim ut prisca illa cœlestis Philosophiæ dogmata processu temporis excurentur, limentur, poliantur: Sed nefas est ut commutentur; nefas ut detruncentur, ut mutilentur. Accipiant licet evidentiam, lucem, distinctionem: Sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem. Verba sunt ejusdem Vincentii Lirinensis Cap. 30. Christi ergo Ecclesia sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non usurpat aliena; sed omni industria hoc unum studet, ut vetera fideliter sapienterque tractando, si qua illa sunt antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat, si qua jam expressa & enucleata, consolidet, firmet; si qua jam definita & confirmata, custodiat. Denique quid umquam aliud Conciliorum Decretis enisa est, nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur: Quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur: Quod antea securius colebatur, hoc idem postea sollicitius excoleretur? Hoc, inquam, semper, nec quicquam præterea, Hæreticorum novitatibus excitata Conciliorum suorum Decretis Catholica perfecit Ecclesia, nisi ut quod prius a Majoribus sola Traditione susceperat, hoc idem posteris etiam per Scripturæ chirographum consignaret; magnam rerum summam paucis literis comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem, non novum Fidei sensum novæ appellationis proprietate signando. Hæc Vincentius Lirinensis. Ex quibus constat Ecclesiam universam in Sancta Œcumenica Synodo Tridentina congregatam, Libros Machabæorum absque nova revelatione in Librorum Sacrorum Canonem jure merito retulisse; quia continua Traditione, quamvis non perfecte planeque antiquitus explicata, ut Canonici & Divini habiti fuerant.

In Catalogis quidem antiquissimis Librorum Canonicorum non recensentur; sed observandum est, vel Catalogos illos Veterum non esse usquequaque accuratos, & inter se plane consentientes, cum Libros prætermittant, qui Synagogæ & Ecclesiæ Christianæ judicio, Catholicorum & Heterodoxorum consensu, semper habiti sunt ut Canonici; vel eos admittant qui semper habiti sunt ut Apocryphi. Sic Librum Esther in Catalogis suis omittunt Melito, S. Athanasius in Epistola Festali, & Auctor Synopseos Scripturæ Sacræ sub ejus nomine editæ, Sanctus Gregorius Nazianzenus, Leontius, Nicephorus Constantinopolitanus. Canones Apostolorum per Clementem inter Novi Testamenti Scripturas numerat S. Joannes Damascenus. Vel ipsimet Patres qui Machabæorum Libros, aliosque Canoni Hebræorum non adscriptos in Catalogis suis omittunt, aut etiam in Apocryphorum classem amandant, eos tamen ut Canonicos, ut Sacros, ut Divinos, ut a Spiritu S. dictatos laudant, ex iisque testimonia proferunt in Operibus suis, opportunitate data, ad Catholicorum Dogmatum confirmationem. Quod argumento est, illos ex Hebræorum sententia in suis Catalogis illos omisisse, ex propria autem

eutem opinione, & Ecclesiæ Traditione illos ut Canonicos & Divinos babuisse & laudasse. Ab aliis prætarea Patribus coævis, eur supparibus, in Librorom Canonicorum numero sunt recensiti. Ab aliis denique Ecclesiis majoris auctoritatis, a Romana scilicet, cui Apostoli Petros & Paulus totam doctrinam cum sanguine profuderunt, & in que semper servata est Apostolica Traditio, quæque reliquarum totius orbis Ecclesierum Mater est & Magistra; necnon ab Africana, aliisque Romanæ ejusdem Fidei consesseratione conjunctis; & a Synodis frequentissimis in Librorum Canonicorum Indice sunt conscripti, ut constat ee Synodo Carthaginensi III. Africanæ totius Ecclesiæ Plenaria, ex *Innocentio I.* Pontifice Maximo, ee Syoodo Romena sub *Gelasio I.* & aliis. Quamobrem Ecclesia in Synodo Tridentina congregata, Machabæorum Libros, aliosque Hebræorum Canoni non adscriptos, *Tobiæ* scilicet, *Judith*, *Sapientiæ*, *Ecclesiastici*, elstante Spiritu Sancto, & Traditionem, atque Revelationem temporibus Apostolicis factam explicanre, in Canonem Sacrorum Librorum merito retulit. Neque id ab Ecclesia recte factum diffitebitur quisquis illam indeficientis judicii privilegio in finiendis Fidei controversiis, Catholicisque Dogmatibus constituendis a Christo donatam agnoscet, ut agooscere teoeotur uoiversi, qui Christiano & Catholico nomine gloriantur.

DISSERTATIO VIII.

DE VERSIONE LXX.

INTERPRETUM.

An vera sit quæ de illa Versione circumfertur Historia? Quo tempore facta sit? An Lib. 5. Legis, dumtaxat, an totam Veteris Testamenti Scripturam, quæ tunc apud Judæos habebatur, interpretati sint?

I. DE Auctoritate Versionis Septuagiota Interpretum, ejusque cum Hebraico Textu comparatione impræsentiarum non differam, cum post *Morinum*, *Vossium*, *Usserium*, *Vualtonum*, hoc argumentum quantum satis est tractaverim Dissertatione 11. in Historiam Ecclesiasticam Sæcoli II. Alias dumtaxat Quæstiones obiter ibi delibatas, hic attingam.

II. Quod spectar Versionis illius Historiam, *Ptolomæum* Ægypti Regem præclari hujus Operis promotorem fuisse memoriæ proditum est, suggerente *Demetrio Phalereo*, Bibliothecæ ipsius Curatore. Missam a Rege honorificam Legationem Hierosolymam ad *Eleazarum* Judæorum Pontificem, cum amplissimis muneribus: Viginti supra centum millie Judæorum in Ægypto captivorum libertate donata, ut gentem demerereut. *Eleazarum* excepta, quo par erat honore, Ægypti Regis Legatione, convocato Seniorum Concilio, viros septuaginta duos, sex ee singulis Tribubus, sapientia, doctrina, & rerum usu præstantes ad Regem allegasse, cum Sacrorum Librorum Exemplari in membranis exquisitis, Hebraica Lingua, aureis literis exarato. Regem lætitia incredibili affectum, illos per septem dies convivio recreasse, ac propositis Quæstionibus Ethicis & Politicis, ipsorum sapientiæ periculum fecisse. Deinde talentis tribus viritim donatos in Insulam Pharum septem stadiis ab Alexandria distantem duci jussiste, ec Regiis Ædibus excipi procul ab omoi tumultu remotis, ubi Versionem illam duorum & septuaginta dierum intervallo absolverunt. Ea peracta, Regem convocatis Judæorom Sacerdotibus, Primoribus, ac Populo, qui libertate donati sponte in Ægypto remanserant, novam illam Interpretationem legi jussisse, illamque omnium suffragio fuisse comprobatam. Libros in Regia Bibliotheca repositus ac religiose servatos; Principibus tamen Synagogæ Judaicæ licentiam datam, ut Exemplaria in suum usum describerent. Dimissos subinde Seniores in patriam, cum amplissimis muneribus ad *Eleazarum* Pontificem perferendis. In *Aristeæ* Libro ea de re conscripto hæc uberius descripta, necnon a *Josepho* Libro duodecimo *Antiquitatum*, Cap. 2. Hanc tamen narrationem meram esse fabulam nonnulli censent eruditionis nomine recentiores inter conspicui. Suppositiium quippe esse *Aristeæ* Libellom, & ad sermonem commentitium, quales sunt quos hodie *Romanes*, id est, fabulosas Historias, appellamus, quam ad genuinam rei gestæ Historiam magis accedere. Universa siquidem Libri illius oratio ita composita est, ut e Judæo quodam Hellenista gentis suæ amantissimo instructa fuisse videatur. Historiæ enim illius Scriptorem, pro innata genti suæ consuetudine grandie ubique loqui, neque etiam parcere Miracolis, ut cum *Theopompum* mente captum, *Theodecten* Tragicum Poetam visu orbatum memoret, quod ex Mosaicis Libris quædam in scripta sua transferre tentassent. Hæc ingenium Judaicum redolere, quod confingendis Miraculis semper idoneum fuit. Hanc fabulam deductam ex Cap. 24. *Exodi*, ubi legimus *Moysem*, *Aaronem*, & 70. Seniores ascendisse ad Deum; & quia pro his verbis quæ habentur in Latina Editione Vulgata Vers. 2. *Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel misit manum suam*, Hellenistæ in Græca Versione legerunt, *Et electorum Israel neque unus dissensit*; inde numerum Interpretum, & quæ de illorum mira consensione narrantur, originem ducere suspicatur *Heinsius* in *Aristarcho Sacro*. Addunt, Opus illud quod 70. Senioribus tribuitur, a Judæis quibusdam Alexandrinis potius quam Hierosolymitanis confectum fuisse; nonnullas siquidem voces Ægyptias adhuc retinet, quales sunt *Abrech*, *Remphan*, & alias. Quia vero res erat magni momenti, illud Synedrii Magni auctoritate susceptum ac comprobatum fuisse: Unde postea factum esse conjiciunt, ut Translatio illa nomen 72. Seniorum tulerit. Denique formulam esse loquendi Judæis solemnem, qua res omnes, quæ alicujus momenti esse ipsis videntur, Septuaginta illis Senatoribus tribuant, ut plus ejusmodi rebus accedat auctoritatis.

III. Quod spectat Versionis hujus tempus, illam sub *Ptolomæo Lagi* filio factam scribunt *S. Irenæus* Lib. 3. *Adversus Hæreses*, Cap. 25. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, Pag. 341. *Anatolius* in Computo Paschali, *Theodoretus* Præfatione in Psalmos. Sub *Ptolomæo Philadelpho* adornatam asserunt *Aristobulus*, *Josephus*, *Tertullianus*, *Eusebius*, *S. Cyrillus Hierosolymitanus*, *S. Epiphanius*, *S. Hieronymus* hujus Versionis historiam ex *Aristæa* & *Josepho* repetens, & *S. Augustinus*; & hæc est communis opinio cum Judæorum, tum Scriptorum Ecclesiasticorum.

IV. Quod demum spectat Libros a Septuaginta Interpretibus translatos, disceptatur an quinque tantum Libros Moysis, an Prophetes etiam, & Hagiographa verterint. Priori sententiæ favere videntur *Aristæas* & *Josephus*. Pro qua & *S. Hieronymus* laudatur. Alii Libros omnes quos Judæi habebant in Canone, ab iis translatos asseruot, præeuntibus S. Justino, S. Irenæo, Tertulliano, Clemente Alexandrino, Eusebio, Theodoreto, Olympiodoro, &c.

PROPOSITIO I.

Quamvis Aristæ Libellus, De Legis Divinæ ex Hebraica Lingua in Græcam Translatione per LXX. Interpretes, suppositisius videatur, Criticæ intemperantioris pruriginem esse arbitror, negare Versionem illam a LXX. Interpretibus divino consilio adornatam.

V. PRima pars Propositionis, quod scilicet *Aristææ* Libellus sit suppositisius, probatur ex multiplici capite. Primo, quod Epistolæ *Demetrii* ad Regem, Regis ad Pontificem, Pontificis ad Regem, isti Libello insertæ, unius ejusdemque hominis stylum referant. Secundo, quod pro illis Epistolis quæ in Libello *Aristææ* nomine vulgato, & apud *Josephum* & *Eusebium* habentur, duæ aliæ & stylo, & verbis, & sententiis dissimillimæ a *S. Epiphanio* proferantur Libro *De Ponderibus & Mensuris*. Tertio, Epistola *Demetrii Phalerei* ad *Ptolomæum Philadelphum* falsitatem suam satis prodit, ut observet *Valesius* in Notis ad Lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ *Eusebii*, Pag. 95. In ea quippe laudatur *Hecathæus Abderites*, ejusque testimonium tanquam vetusti Scriptoris adducitur; cum tamen constet eum *Demetrio Phalereo* haud quaquam antiquiorem esse. Vixit enim *Hecathæus* ille sub *Alexandri Magni* Successoribus, ut testentur *Suidas*, aliique. *Josephus* Lib. 1. *Contra Apionem* ait, *Hecathæum Abderitam* cum *Ptolemæo Lagi* filio familiariter esse versatum. Æquales igitur fuerunt *Hecathæus* & *Demetrius Phalereus*. Adde quod Epistola illa *Demetrii Phalerei*, quam adducit *Aristæas*, plane insulsa est, & barbaris vocibus plena; cum tamen constet *Demetrium*, utpote Atheniensem, eloquentissimum fuisse. Quarto, idem *Aristæas* Heptastadii meminit: Quod tamen post *Philadelphi* tempora a Regibus Ægypti ædificatum est, ut notat idem *Valesius* in Commentariis ad *Ammianum Marcellinum*. Quinto, narratur in illo Aristææ Libello, ut perlecta sunt Volumina Legis a 70. Senioribus in Græcam Linguam translata, astantes & Sacerdotes, & Seniores, Gubernatoresque

que Civitatis & Principes multitudinis conclamasse: *Quoniam recte, sancte, & per omnia accurate perfecta est ista Interpretatio, par est ut per omnia sic ista permaneat, nec ulla fiat immutatio.* Verum si tunc fuissent Alexandriæ viri tam Græcæ quam Hebraicæ Linguæ adeo periti, ut ex sola Græcæ Versionis lectione de ejus bonitate, ac perfecta cum Hebræo Textu consensione judicare potuissent, cur Rex eorum opera usus non esset? Cur septuaginta Interpretes ab *Eleazaro* Pontifice delectos advocare Hierosolymis necesse fuisset? Quis vero credat Judæos Hellenistas in rebus Hebraicis mediocriter versatos rectam de nova Librorum Sacrorum Interpretatione sententiam ex sola illius lectione ferre potuisse, cum hodiernis temporibus vel ii qui sunt in utraque Lingua exercitatissimi illud polliceri non ausint? Denique Libelli istius Auctor parum credibilia fore præsentiens quæ scripserat, Lectorum animos occupare conatur, ne suam narrationem velut fabulam rejiciant. *Existimo autem* (inquit) *fore ut iis omnibus qui hæc sunt lecturi, videantur ea supra fidem esse: Sed profecto non licet aliquid narrare falsi de illis quæ excepta & adnotata sunt: Nefas etiam est præterire aliquid in hujusmodi rebus, sed hæc ut sunt acta, ita ea exposui, ut evitarem omnem errorem . . . Propterea studui sermonis illius veritatem ab illis accipere, qui singula quæ fiunt in Regiis negotiis & conviviis solent excipere & adnotare.* Hæc autem omnia supposititium esse *Aristeæ* Libellum plane persuadent.

VI. Pars altera Propositionis probatur testimoniis *Josephi* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. & *Philonis Judæi* Lib. 2. *De Vita Mosis*, qui licet ex *Aristeæ* Libello pleraque hauserint, nihilominus in suæ Gentis Historia haud ita rudes fuere, ut Versionem a Senioribus Septuaginta factam asseruissent, nisi communis hæc fuisset Judæorum persuasio, Majorumque Traditio; atque ex publicis etiam Monumentis Historiæ substantiam didicissent; cujus circumstantias ab Hellenista Judæo, qui Libellum sub *Aristeæ* nomine edidit, confictas, non satis expenderunt, sed Libris suis absque criterio inseruerunt. Idem confirmatur ex Veteribus Ecclesiæ Patribus, qui Versionem Græcam a Septuaginta Senioribus singulari Dei Providentia, nec absque Miraculo factam crediderunt & scriptis prodiderunt; quos in Antiquitatis notitia duces sequi malim, quam Recentiores quosdam, qui conjecturis inanibus antiquam traditionem, seu opinionem in Ecclesia ab Apostolicis temporibus receptam impugnant, ut Criticæ eruditionis famam aucupentur.

S. Justinus Martyr in Cohortatione ad Græcos Pag. 13. *Quod si quis asseveret Moysis quoque & aliorum Prophetarum Scripta Græcis edita esse literis; ex Historiarum externarum lectione is discet, Ægypti Regem Ptolemæum Bibliothecam Alexandriæ instituisse, & undecumque Libris comportatis complevisse: Eundemque ubi cognovisset antiquos Libros Hebræorum conscriptos literis diligenter asservari, cognoscere ea Scripta volentem, Septuaginta Sapientibus viris Græcæ simul & Hebraicæ Linguæ peritis, vertendorum interpretatione eorum Librorum laborem demandasse, ab ipsis usque Hierosolymis accitis. Atque ut illi extra omnem turbam constituti primo quoque tempore interpretationem absolverent, non in urbe ipsa, sed septem ab ea stadiis, ubi Pharus extructa est, pari cum Interpretibus numero domunculas extrui præcepisse, ut sigillatim pro se quisque interpretationem perficeret: Illa quoque cura, qui operam eis dare jussi fuerant, mandata, uti omnibus quidem modis ipsis inservirent, a congressu autem illos mutuo prohiberent; quo exquisita interpretationis veritas ex ipsorum etiam consensu cognosci posset. Et cognito, Septuaginta istos viros non solum eadem sententia, verum etiam iisdem esse verbis in Translatione usos, & ne una quidem dictione alium ab alio dissensisse, admiratione attonitum, cum divina virtute Interpretationem absolutam esse credentem; tum quovis honore dignos illos, ut Dei amantes, & vicissim Deo caros viros judicantem, cum muneribus multis in patriam suam redire jussisse: Ac Libros, ita ut par erat, exosculatum esse, & Deo consecratos in Bibliotheca sibi reposuisse. Hæc vobis, Viri Græci, non ut fabulam, neque ut confictam Historiam renunciamus: Sed qui ipsi Alexandriæ fuerimus, & vestigia domunculorum apud Pharum adhuc reliqua viderimus, ab incolis, qui res patrias a Majoribus per manus sibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus: Quæ ex aliis quoque aliqua ex parte intelligere potestis, & potissimum ex eis qui ista Scriptis suis inseruerunt, sapientibus & spectatis viris Philone & Josepho, & pluribus aliis.* Ejusdem versionis ab Hierosolymitanis Interpretibus sub *Ptolemæo* Ægypti Rege factæ meminit Apologia 2. Sed insignis est eo loci Anachronismus, cum legationem a *Ptolemæo* ad *Herodem* Judæorum Regem missam scribit, missosque ab eodem *Herode* Libros Hebraicos, & Interpretes.

S. Irenæus Lib. 3. *Adversus Hæreses*, Cap. 25. quem locum laudat *Eusebius* Lib. 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 8. *Prius quam Romani Imperium suum confirmassent, cum Macedones adhuc Asiam obtinerent, Ptolemæus Lagi filius Bibliothecam quam Alexandriæ extruxerat, omnium Gentium Libris quotquot lectu digni essent, exornare contendens, petiit ab Hierosolymitanis, ut ipsorum Scripturas Græco sermone interpretatas acciperet. At illi (erant enim tunc Macedonibus obnoxii) quos habebant Sacrarum Literarum & utriusque linguæ peritissimos Septuaginta Seniores ad Ptolemæum miserunt, ejus desiderio satisfacturos. Ptolemæus, cum singulorum seorsim periculum facere vellet, veritus ne forte ex compacto veritatem Scripturæ interpretatione sua occultarent, semotos ab invicem eandem omnino Scripturam interpretari jussit: Idque in omnibus præstitit Libris. Post hæc, cum omnes simul convenissent apud Ptolemæum, ac Versiones suas inter se contulissent, & Deus glorificatus est, & Scripturæ vere divinæ esse compertum est. Quippe omnes cuncta a capite ad calcem iisdem dictionibus ac vocabulis expresserant: adeo ut ipsi qui aderant Gentiles, afflatu divino conversas esse Scripturas cognoscerent. Neque vero mirandum est id a Deo præstitum fuisse, cum in Captivitate Populi, quæ sub Nabuchodonosore contigit, corruptis Scripturis, ac post septuaginta demum annos egressis in patriam Judæis, Artaxerxis Persarum Regis temporibus, Esdram Sacerdotem de Tribu Levi afflatu suo Deus impulerit, ut omnes veterum Prophetarum Libros denuo componeret, Legemque ministerio Moysis latam Populo restitueret.*

Tertullianus Apologetici Cap. 18. *Ptolemæorum eruditissimus, quem Philadelphum supernominant, & omnis literaturæ sagacissimus, cum studio Bibliothecarum Pisistratum, opinor, æmularetur, inter cætera memoriarum quibus aut vetustas, aut curiositas aliqua ad famam patrocinabatur, ex suggestu Demetrii Phalerei Grammaticorum probatissimi, cui præfecturam mandaverat, Libros a Judæis quoque postulavit, proprias atque vernaculas literas, quas soli habebant. Ex ipsis enim, & ad ipsos semper Prophetæ peroraverant, scilicet ad domesticam Dei Gentem ex Patrum gratia. Hebræi retro, qui nunc Judæi. Igitur & litera Hebræa, & eloquium. Sed ne notitia vacaret, hoc quoque Ptolemæo a Judæis subscriptum est, septuaginta & duobus Interpretibus indultis, quos Menedemus quoque Philosophus providentiæ vindex de sententiæ communione suspexit. Affirmavit hæc vobis etiam Aristæus. Ita in Græcum stylum ex aperto Monumenta reliquit. Hodie apud Serapeum Ptolemæi Bibliothecæ cum ipsis Hebraicis Literis exhibentur.*

Clemens Alexandrinus Lib. 1. *Stromatum*, Pag. 342. *Versas autem fuisse Scripturas & Legis & Prophetarum ex Hebræo sermone in Linguam Græcam ajunt tempore Ptolemæi Lagi filii, aut ut dicunt nonnulli, tempore ejus qui fuit cognominatus Philadelphus, cum maximam ad eam rem contulisset diligentiam Demetrius Phalereus, & ut accurate vehementer procurasset. Nam cum adhuc Asiam obtinerent Macedones, Rex magno studio contendens eam, quæ Alexandriæ in ejus potestate erat, Bibliothecam omnibus Scriptis exornare voluit, ut Hierosolymitani quoque eas quæ apud se erant Prophetias in sermonem Græcum interpretarentur. Illi autem, ut qui adhuc obedirent Macedonibus, ex iis qui apud se erant probatissimi & maximæ existimationis, Scripturarum peritos, & Græcæ Linguæ scientes, Septuaginta Seniores delectos ad eum miserunt cum Libris Divinis. Cum autem unusquisque sigillatim ex sua propria interpretatus esset Prophetia, conspirarunt omnes simul collatæ Interpretationes & sententiis & dictionibus. Dei enim erat voluntas, quæ id ad Græcorum aures consulto comparaverat. Neque vero ab inspiratione Dei erat alienum, qui Prophetiam dederat, ut interpretationem quoque tanquam Græcam efficeret Prophetiam.*

S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. *Lege Sacras Scripturas, nempe viginti duos Veteris Testamenti Libros; quæ a Septuaginta duobus Interpretibus translatæ sunt. Alexandro enim Macedonum Rege defuncto, & Regno ejus in quatuor Principatus diviso, in Babyloniam, Macedoniam, Asiam, & Ægyptum; unus ex his qui in Ægypto regnabant Ptolemæus Philadelphus, cum esset literarum studiosissimus Rex, & undequaque Libros congregaret, a Demetrio Phalereo Bibliothecæ Præfecto, de Legis & Prophetarum Divinis Libris audiens, & longe melius esse judicans non coacto a nolenti-*

bus Libros consequi, sed donis placare homines, & amicitiam eorum sibi conciliare, quo posset optatis potiri . . . Eleazaro tum apud Judæos Summo Sacerdoti, plurima dona misit in Templum, quod hic extat Hierosolymorum, & sex viros secundum duodecim Tribus Israel, ad se Interpretes mitti postulavit. Et ut Divinæ Legis esse hos Libros experientia disceret, & ne ii qui fuerant ad illum missi mutuo conspirarent, prospiciens in Insula Pharo, quæ est prope Alexandriam, singulis Interpretibus singulas domos distribuit, & unicuique ut separatim omnes Scripturas interpretarentur, mandavit. Qui cum in septuaginta duobus diebus negotium id perfecissent, simul omnium interpretationes, ex diversis domibus prodeuntes, protulerunt. Collatis autem simul non solum in sensibus, verum etiam in verbis consonas invenit. Non facundia & apparatu sophismatum humanorum factam id fuerat, sed ex Spiritu Sancto divinarum rerum interpretatio facta est.

Eusebius Cæsariensis Lib. 8. Præparationis Evangelicæ, Cap. 1. Cum felix illud tempus instaret, quo salutaris hujus Servatoris nostri doctrina lux sub Romanis Imperatoribus in cunctos se se homines longe lateque diffunderet; Adeoque præcipua jam quædam ratio postularet, ut quæ de ipso extarent Oracula, necnon Hebræorum illorum Vita, ac religiosæ disciplinæ Leges, quos longe Deus ipse charissimos habuisset, cum tot ex seculorum intervalla patrii sermonis integumentis clausa lamissent, ceteris tandem aliquando Nationibus, quæ postmodum in cognitionis divinæ communionem vocandæ erant, omnibus paterent: Deus ille tantorum bonorum auctor, divina scientia vi futurorum intuitus, singulari egit providentia, ut quæ de venturo paulo post humani generis Servatore, eodemque sanctioris erga unum præpotentem Deum Religionis omnibus sub sole Gentibus Doctore futuro, prædicta jam olim essent, ea demum accurata explicatione patefacta, & publicis in Bibliothecis collocata cunctorum in lucem venirent, immissa hac Ptolomæo Regi mente divinitus: Nimirum ut quædam quasi penus esset, unde illa postmodum in Populorum omnium usum fructumque permenerentur: Enim vero quorum aliter nulla nobis unquam a Judæis, suorum nobis Oraculorum cognitionem invidentibus copia fieret, eorum divino consilio provisam interpretationem accipimus, atque ab illis ipsis, qui plurimum apud eos cum prudentia, tum gentilitiarum quoque litterarum scientia præstabant, elaboratam. Atque hæc testatur Aristæus, vir cum eruditus in primis, tum etiam is qui rebus Ptolemæi ferundi, cognomento Philadelphi, tempore gestis interfuit. Eo enim regnante, imo id agente præterea studiose, sacra Judæorum Monimenta Græce translata sunt, & Alexandrinis in Bibliothecis reposita.

S. Hilarius in Psalmum 2. Mediis Legis temporibus, priusquam unigenitus Dei Filius ante sæcula manens Deus, Verbum homo nasceretur, poscente Rege Ptolomæo 70. Seniores Libros Veteris Testamenti ex Hebræis Literis in Græcas transtulerunt.

S. Epiphanius Libro De Mensuris & Ponderibus, Septuaginta Interpretum Versionem divino consilio, nec absque miraculo factam pariter agnoscit, quamvis in circumstantiis hujus Historiæ enarrandis ab aliis dissideat. LXXII. Interpretes, inquit, sicubi manca ac defecta erat oratio, nonnullis adjectis, plurimum ei lucis attulerunt: Ut illos non sine Spiritus Sancti afflatu ad scribendum accessisse, credibile sit. Siquidem quæ necessaria non erant, iisdem verbis repetere noluerunt. Quoties vero in Græcum translata sententia claudicare videbatur, tum nonnihil adjecerunt. Quia in re admiratione potius, quam reprehensione digni sunt, adeoque collaudandi, cum illud omne divino quodam consilio ab illis esse factum prudens quisque non dubitet. Duo enim ac Septuaginta viri in Pharo Insula, quæ Terra superior dicitur, e regione Urbis Alexandrinæ, in sex & triginta cellulis, bini scilicet in singulis a primo diluculo ad vesperam conclusi sunt. Sub vesperam porro triginta sex scaphis ad Ptolomæi Philadelphi Palatium advecti, ad ejus epulas adhibebantur. Tum in triginta sex cubiculis, bini scilicet in singulis dormiebant, ne capita conferre possent, sed sincere ac fideliter interpretarentur. Ptolomæus enim ille triginta sex, quas dixi, cellulas in illa Insula condidit, easdemque duplices, quibus singula paria conclusit cum duobus famulis, cibi parandi ac ministrandi gratia, una cum Notariis. In his cellulis nullas parietibus fenestras impressit; sed e tecto superne illas aperuit, quas anaphotidas nominant. Hoc illi modo a prima diluculo ad vesperam obseratis foribus inclusi sacras Literas transtulerunt. Unicuique porro Interpretum pari Liber attribuebatur unus. Exempli causa Geneseos Volumen uni committebatur: Exodus alteri: Leviticus alii. Atque ita deinceps cæteri. Ita septem & viginti Scripturæ ac Veteris Testamenti Libri, qui ad duos & viginti prolitterarum Hebraicarum numero rediguntur, Græcum in sermonem conversi sunt . . . . Absolutis omnibus, Rex in sublimi Solio consedit: Ad quem triginta sex Lectores cum totidem Exemplaribus adducti sunt, cum altero qui Hebraicum Archetypum tenebat. Cum igitur unus e Lectoribus recitaret, cæteri diligenter attenderent, nihil varietatis est ac discriminis repertum. Ac singulare tum accidit divinæ potentiæ Miraculum, quod narratione dignum est. Nam illi omnes Interpretes Divini Spiritus afflatu prædit ut sic inter se illa in solitudine consenserant, ubicumque nonnihil additum esset, id ab omnibus communiter esset adjunctum: ubi vero detractum, id ex æquo sustulissent omnes. Cæterum quicquid ab illis ademptum est, id inutile est, quicquid vero relictum, necessarium est.

S. Joannes Chrysostomus Homilia 4. in Genesim. Omnes divini Libri Veteris Testamenti Hebræorum Lingua ab initio sunt compositi, & in hoc nobiscum consentiunt omnes. Et non ante multos annos adventus Christi, Rex quidam Ptolomæus in conquirendis Libris admodum studiosus, operæ pretium putavit, ut & hos Libros colligeret, eaque de causa quosdam Judæorum Hierosolymitanorum vocavit, qui eos in Græcam Linguam verterent. Factum est hoc divinæ dispensationis Opus, ut non solum Hebraicæ Linguæ periti, sed & omnes qui totum orbem inhabitabant, ex eis utilitatem perciperent. Est & rerum Miraculum, quod vir, qui Judaice non errabat, hoc fecit, sed Idololatriæ deditus, & religioni damnatæ multum favens.

S. Augustinus Lib. 2. De Doctrina Christiana, Cap. 14. de variis Editionibus Scripturæ Sacræ sic loquitur: Latinis quibuslibet emendandis Græci adhibeantur, in quibus Septuaginta Interpretum, quod ad vetus Testamentum attinet, excellit auctoritas: Qui jam per omnes peritiores Ecclesias tanta præsentia Sancti Spiritus interpretati esse dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit. Qui si, ut fertur, multique non indigni fide prædicant, singuli cellis etiam singulis separati cum interpretati essent, nihil in alicujus eorum Codice inventum est, quod non iisdem verbis, eodemque verborum ordine inveniretur in cæteris; quis huic auctoritati conferre aliquid, nedum præferre audeat? Si autem contulerunt, ut una omnium communi tractatu judicioque vox fieret, nec sic quidem quemquam unum hominem qualibet peritia ad emendandum tot Seniorum Doctorumque consensum adspirare oportet aut decet. Quamobrem etiamsi quid aliter in Hebræis Exemplaribus invenitur quam isti posuerunt, cedendum esse arbitror divinæ dispensationi quæ per eos facta est, ut Libri, quos Gens Judæa cæteris Populis, vel religione vel invidia prodere nolebat, credituris per Dominum Gentibus ministra Regis Ptolomæi potestate tanto ante proderentur. Itaque fieri potest, ut sic illi interpretati sint, quemadmodum congruere Gentibus ille qui eos agebat, & qui unum os omnibus fecerat, Spiritus Sanctus judicavit.

Et Lib. 18. De Civitate Dei, Cap. 42. Has Sacras Literas etiam unus Ptolomæorum Regum Ægypti nosse studuit & habere. Nam post Alexandri Macedonis, qui etiam Magnus cognominatus est, mirificentissimam minimeque diuturnam potentiam, qua universam Asiam, imo pene totum orbem, partim vi & armis, partim terrore subegerat, quando inter cætera Orientis etiam Judæam ingressus obtinuit; eo mortuo Comites ejus cum Regnum illud amplissimum non pacifice inter se possessuri divisissent, sed potius dissipassent, bellis omnia vastaturi, Ptolomæos Reges habere cœpit Ægyptus; quorum primus Lagi filius multos ex Judæa captivos in Ægyptum transtulit. Huic autem succedens alius Ptolomæus, qui est appellatus Philadelphus, omnes quos ille adduxerat subjugatos, liberos redire permisit; insuper & dona regia in Templum Dei misit, petivitque ab Eleazaro tunc Pontifice, dari sibi Scripturas, quas profecto audierat fama prædicante divinas: & ideo concupiverat habere in Bibliotheca, quam nobilissimam fecerat. Has ei cum idem Pontifex misisset Hebræas, post etiam ille Interpretes postulavit: & dati sunt Septuaginta duo, de singulis duodecim Tribubus seni homines, Linguæ utriusque Doctissimi, Hebrææ scilicet atque Græcæ, quorum Interpretatio ut Septuaginta vocetur, jam obtinuit consuetudo. Traditur sane tam mirabilem ac stupendum, planeque divinum in eorum verbis fuisse consensum, ut cum ad hoc Opus separatim singuli sederint (ita enim eorum fidem Ptolomæo placuit explorare,) in nullo verbo quod idem significaret & tantumdem valeret, vel in verborum ordine alter ab altero discreparet: Sed tanquam unus esset interpres, ita quod omnes interpre-

tati sunt, unum erat: quoniam re vera Spiritus erat unus in omnibus. Et ideo tam mirabile Dei munus acceperant, ut illarum Scripturarum, non tamquam humanarum, sed sicut erant, tanquam divinarum, etiam isto modo commendaretur auctoritas, credituris quandoque Gentibus profutura, quod jam videmus effectum.

Objicitur, Patrum plerosque post *Pseudo-Aristaeam* asserere senos Interpretes ex singulis duodecim Tribubus ab *Eleazaro* Pontifice missos ad *Ptolemaeum*, qui Græcam Scripturarum Sacrarum Versionem adornarent; quod certe merum commentum est: Siquidem tunc temporis aliæ in Judæa Tribus non erant, præter Judam & Benjamin, ac partem Leviticæ Tribus, decem reliquis olim a *Salmanazare* in Mediam deportatis. Præterea Patres illos in Historiæ relatione variare, quosdam asserere Septuaginta Seniores Versionem suam adornasse singulos in singulis cellulis, quosdam binos in singulis. Domunculas illas fictitias esse. Unde *S. Hieronymus*, Præfatione in Pentateuchum: *Nescio*, inquit, *Quis primus Auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit.*

Respondetur, Historiæ substantiam salvam esse, quamvis circumstantiæ quædam dubiæ ac incertæ sint. Septuaginta Interpretes divinæ Legis & utriusque Linguæ peritos Græcam Scripturarum Sacrarum Versionem adornasse, non solum *Josephus Philo*, cæterique Judæi, sed & Ecclesiæ Patres persuasum habuerunt, eaque fuit Ecclesiæ, quæ hanc Versionem ab Apostolicis temporibus per multa sæcula secuta est, sententia. An vero sex e singulis Tribubus, vel Septuaginta duo ex Judæ, Benjamin & Levi promiscue; an singuli vel bini in singulis cellulis; an separatim vel mutua collatione, id non ita certum. Præterea, falso supponit *Scaliger* ita generalem fuisse decem Tribuum deportationem, ut nullæ ex ipsis reliquiæ in terra Israel permanserint. Scripturæ Sacræ auctoritate refellitur, quæ de Simeonitis refert, eos tempore *Ezechiæ* Regis novas terras occupasse, incolas internecione delevisse, pascua eorum gregibus suis sumpsisse. Item quingentos eorum cecidisse reliquias Amalecitharum 1. Paralipomenon 4. 24. 38. & seq. *Filii Simeon: Namuel & Jamin Jarib, Zara, Saul, Sellum filius ejus, &c. Isti sunt nominati Principes in cognationibus suis & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer. . . . . Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ Regis Juda, & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos usque in præsentem diem, habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas pascuas ibidem repererunt. De Filiis quoque Simeon abierunt in Montem Seir viri quingenti, habentes Principes Phaltiam, & Naariam, & Raphaiam, & Oziel filios Jesi: & percusserunt reliquias quæ evadere potuerant, Amalecitharum, & habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.* Quo tempore ergo scripti sunt Libri *Paralipomenon*, post reditum scilicet ex Captivitate Babylonica, Simeonitæ plurimi terram illam incolebant. Præterea, *Josias* Ezechiæ pronepos, multis annis post Assyriacam deportationem, Urbes Manassis, Simeonis, Ephraim, Nephthalitarum, maximam partem vastatas, ab instrumentis Idololatriæ repurgavit, & ab earum Tribuum reliquiis sacrum tributum exegit, pro usque Deum consuluit, ut refertur 2. *Paralipomenon* 34. 6. 9. 21. Soluta Captivitate Babylonica multos ex decem Tribubus cum Judæis in patriam rediisse, Scriptura Sacra docet. *Cyrus* omnibus qui de Populo Dei erant per totum Regnum suum facultatem dedit redeundi. 1. Esdræ 1. 3. *Quis est in vobis de universo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusalem quæ est in Judæa.* Per universum autem Populum Dei non duæ dumtaxat Tribus Judæ & Benjamin, cum permixtis Levitis, sed universus Israel intelligendus est. Ex potestate sibi facta ascenderunt *Viri Populi Israel unusquisque in Civitatem suam*, ut habetur 1. *Esdræ* 2. 1. 3. Præterea, Galilæam, Decapolim, plurimosque Imperii Israelitici tractus a Populo Dei infessos fuisse, Novi Testamenti docet Historia. At Judæ & Benjamini Tribus omnes illos tractus replere non potuerunt. Ac præterea unumquemque in Civitate sua habitasse, non alienas occupasse, *Esdras* auctor est. Galilææ autem prisci incolæ fuere Issacharitæ, Zabulonitæ, Nephtalitæ, Asseritæ, partim etiam Danitæ. Ideo *Matthæi* 4. 15. regio illa Terra Zabulonis & terræ Nephtali vocatur. *Lucæ* etiam Cap. 2. 36. *Anna Prophetissa, filia Phanuel, de Tribu Aser* dicitur. Ad hæc 1. *Esdræ* Cap. 6. narratur Israelitas, Sacerdotes, Levitas, & reliquos filios transmigrationis Dedicationem Domus Dei cum gaudio celebrasse, & præter multas alias hostias obtulisse *Hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum Tribuum Israel.* Et Cap. 8. 35. *Sed & qui venerant de Captivitate filii transmigrationis, obtulerunt holocautomata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni Populo Israel, hircos pro peccato duodecim.* Ea Sacrificia pro iis oblata fuisse qui Templum frequentaturi erant, minime dubium est. Unde colligitur non solum Juda & Benjamin, sed ex ceteris decem Tribubus aliquos Templi consortes fuisse, partemque suam in illius Dedicatione habuisse. Denique *Josephus* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 5. aliquos ex decem Tribubus Israelis cum Judæis in patriam rediisse testatur. *Esdras* inquit, *literis acceptis*, quibus in patriam redeundi potestas a rege Persarum facta fuerat, *advocata Judæorum concione qui apud Babylonem degebant, & perlecta Epistola, ipsam quidem retinuit: Exemplar vero ejus in Mediam ad omnes suæ Gentis homines transmisit. Qua cognita Regis erga Deum pietate, & erga Esdram benevolentia, omnes vehementer sunt lætati: Multi vero ex eis assumptis suis facultatibus Babylonem venerunt cupientes reverti Hierosolymam.*

An vero in singulis cellulis separati, an simul congregati, & ex communi collatione Libros Sacros verterint Septuaginta Seniores, ad Historiæ substantiam (ut dixi) non pertinet. Qui cellulas velut figmentum explodit *S. Hieronymus*, Historiam ipsam Versionis 70. Interpretum admittit, sicut & cæteri Patres. Auctoritati *S. Hieronymi* cellulas rejicientis ex solo *Pseudo-Aristaeæ* Libello, & aliunde Versionem 70. Interpretum nimium deprimentis, ut suam ab æmulorum obtrectationibus vindicet, nulla ratio est cur postponamus auctoritatem *S. Justini Martyris*, *S. Irenæi*, *Clementis Alexandrini*, *S. Cyrilli Hierosolymitani*, *S. Epiphanii*, *S. Augustini*, qui cellulis suffragantur, & ab invicem sejunctos, nulla habita inter se collatione, admirabilem illam Versionem perfecisse censent. Qua de re legi potest Quæstio 2. Dissertationis nostræ 11. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 2.

Objicitur secundo, Translationem hanc Alexandrinam adeo Judæos Jerosolymitanos execratos fuisse, ut solemne jejunium & angariam instituerint 8. die *Thebeth* propter Legem in profanum sermonem conversam, & ex illa, ut ipsi putant, Alexandrinorum audacia tridui tenebras per universum orbem incubuisse fabulentur. Omnia autem jejunia instituta sunt propter divinam iram sedandam, aut incendia, aut aliquam calamitatem, & casus adversos, & cædes piorum hominum. Cum itaque 8. Diem *Thebeth* propter Legis Translationem temporibus *Ptolemæi* factam solemni jejunio dicaverint, falsum est quod Septuaginta Senioribus ab *Eleazaro* Pontifice hæc provincia demandata sit. Propter hanc Interpretationem nunquam inter Hebræos & Hellenistas bene convenit: Et quamvis quidem ex utroque Judæorum genere nomen Christo dedissent, & ex illo Christianæ charitatis vinculo eorum animos coalescere, simultates veteres sopiri decuerat, tamen fieri non potuit quin inter Hellenistas & Hebræos secundum priscam consuetudinem dissensiones orirentur. Actorum 6. 1.

Respondetur, hanc Græcæ Translationis invidiam *Josephi* sæculo recentiorem extitisse. Cum enim Christianum nomen paulatim excitari Judæi cernerent, seque a Christianis suis ipsis Literis, quas Græce legerent omnes, convinci ac redargui; ægre primum communionem illam ferre cœperunt, tum Septuaginta Seniorum Editionem elevare ac execrari. Hinc Rabbinorum quorumdam de triduanis tenebris ob Legem Græce translatam fabula. Hinc Jejunium 8. die Mensis *Thebeth* Kalendariis adscriptum: Cum tamen *Maimonides* Jejunia Gentis suæ enarrans, istius non meminerit: Cum gratissimam accidisse Pontifici Judæisque *Ptolemæi* postulationem *Josephus* testetur: Cum denique *Philo* L. 2. *De Vita Mosis* referat, singulis annis in Insula *Pharo* solemnem celebritatem renovatam in gratiarum actionem pro admirabilis illius Translationis beneficio. Nec prætermittendum, quod *R. Azarias* ad finem Cap. 8. *Imre Binah*, *R. Gedalias* fol. 24. *Catenæ Cabbalisticæ*, istius Jejunii *Thebeth* originem aliunde arcessant, ea eo nimirum quod 70. Seniores hac provincia Græcæ Versionis adornandæ suscepta solemne Jejunium & publicas orationes indixerint, ne Judæis male verteret *Ptolemæi* Regis consilium; vel ut Deus illorum studio & Versioni prosperum exitum largiretur.

PROPOSITIO II.

Versio LXX. Interpretum extremis Ptolomæi Lagi temporibus, & Philadelphi cum Patre regnantis initiis, adornata est.

HÆc unica via est oppositas conciliandi sententias. Illam enim Versionem ad *Philadelphi* tempora referunt *Josephus* Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 2. *Aristobulus Judæus*, (apud *Eusebium* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12.) ad *Ptolomæum Philometorem* scribens: *Regis Ptolomæi cognomento Philadelphi, Avi tui tempore, qui omnes hoc in genere studio & magnificentia superavit, integram eorum quæ nostras ad Leges pertinebant, omnium interpretationem, præcipua Demetrii Phalerei totum negotium moderantis opera elaborarunt.* Ad hos accedunt *Tertullianus* Apologetici Cap. 18. *Eusebius* Lib. 8. Præparationis Evangelicæ, *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi 4. *S. Epiphanius* Libro de Mensuris & Ponderibus, *S. Hieronymus* Præfatione in Pentateuchum, *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 42. Illam vero ad *Ptolomæi Lagi* tempora *S. Irenæus* refert Lib. 3. Adversus Hæreses, Cap. 25. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum quosdam *Ptolomæi Lagi*, alios *Ptolomæi Philadelphi* tempore Versionem illam factam asserere, testis est. *Theodoretus* Præfatione in Psalmos, Versionem Septuaginta Seniorum factam ait *Ptolomæi, qui post Alexandrum in Ægypto regnavit, temporibus*. Quæ certe verba *Ptolomæum Lagum* notant. *Anatolius* in Computo Paschali Versionem illam Septuaginta Seniorum, tam sub *Ptolomæi Lagi* filio, quam sub ejus successore *Philadelpho* factam esse docet. Cum itaque *Philadelphus* biennio circiter una cum patre regnaverit, ab eo in consortium Regni adscitus; ad ea tempora, quibus *Ptolomæus Philadelphus* regnavit cum patre, Versio illa probabilius refertur. Ita conciliantur dissidentes Veterum sententiæ, quorum alii sub *Ptolomæo Lagi*, alii sub *Philadelpho* factam memorant. Id nisi asseratur, irreconciliabile dissidium erit Veterum illorum Patrum, qui Versionem sub *Ptolomæo Philadelpho* adornatam prodiderunt, non solum cum aliis mox laudatis, sed etiam cum profanæ Historiæ Scriptoribus. Nam *Demetrius Phalereus* magna quidem in gratia fuit apud *Ptolomæum Lagidem*, sed *Philadelpho* maxime invisus fuit, quia *Ptolomæo Lagidi* suggesserat ut filios ex *Eurydice* susceptos Regni successores diceret, posthabito *Philadelpho* ex *Berenice* genito. Unde *Philadelphus* post mortem patris *Demetrium Phalereum* in exilium amandavit, ubi cum tædio solitudinis animum despondere inciperet, aspidis seu fortuito incurrentis, seu sponte admotæ morsu interiit, ut testatur *Hermippus*, apud *Diogenem Laertium*, in ejus Vita. Versio igitur Septuaginta Interpretum eo suggerente & procurante facta, necessario referenda est ad extrema *Ptolomæi Lagi* tempora, & initia *Philadelphi*, biennio circiter cum Patre regnantis. Tunc enim *Philadelphus* patris reverentia odium suum in *Demetrium* patri gratissimum dissimulaverit, ejusque studio & opera usus fuerit in Bibliotheca sua instruenda, Librorumque Hebræis Sacrorum procuranda Versione.

PROPOSITIO III.

Septuaginta Interpretes non solum quinque Libros Moysis, sed Libros omnes Scripturæ Hebraice scriptos, & in Canonem Judæorum relatos, in Græcam linguam transtulerunt.

HAnc Propositionem Veterum testimonia probant superius laudata, scilicet *S. Justini* Martyris in Cohortatione ad Græcos, & Apologia 2. *S. Irenæi* L. 3. Adversus Hæreses Cap. 25. *Tertulliani* Apologetici Cap. 18. *Clementis Alexandrini* Lib. 1. Stromatum, *S. Cyrilli Hierosolymitani* Catechesi 4. *Eusebii Cæsariensis* L. 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 1. *S. Hilarii* Commentario in Psalmum 2. *S. Epiphanii* Libro de Mensuris & Ponderibus, *S. Joannis Chrysostomi* Homilia 4. in Genesim, *S. Augustini* Lib. 2. De Doctrina Christiana, Cap. 14. & Lib. 18. De Civitate Dei, Cap. 42. & aliorum. Præterea verisimile non est, *Ptolomæum* & *Demetrium Phalereum*, qui Prophetarum plurimorum Vaticinia, & Sacras Historias apud Judæos asservari inaudiverant, Sacra hæc Monumenta pari curiositate ac studio non conquisivisse, ac eorum Versionem non procurasse, ad Regiæ Bibliothecæ ornamentum. Tertio, Apostoli Prophetarum testimonia secundum Græcam Versionem protulerunt in Libris Novi Testamenti; eaque Judæi Hellenistæ utebantur. At nullam aliam præ manibus habebant, antequam Aquila, Symmachus, Theodotio, & Quintæ, Sextæque Editionis Auctores Anonymi Scripturas Sacras, vertissent. Denique Christiani ex Gentibus conversi, & Ecclesia universa pluribus sæculis non alia Versione Scripturæ Sacræ usa est quam Græca illa, quam septuaginta interpretum esse existimavit; aut Versionibus ex illa expressis, apud eas Gentes quibus Græcum Idioma vernaculum non erat: Et Scripturam Sacram secundum illam Versionem ab Apostolorum ætate usque in hanc diem legit Ecclesia Græca, nec alia se uti Versione putat quam 70. Interpretum, quoad Libros Esdrino Canone comprehensos.

Objicitur *Josephi* testimonium in Procemio *Judaicarum Antiquitatum*, & Lib. 12. Cap. 2. ac Lib. 2. contra Apionem, *Legem solam* a Septuaginta Interpretibus *Ptolomæo* traditam asserentis. Id confirmat *S. Hieronymus* in Procemio Quæstionum Hebraicarum in Genesim. *Accedit ad hocquoque*, inquit, *quod Josephus, qui Septuaginta Interpretum proponit Historiam, quinque tantum ab eis Libros Moysis translatos refert: Quos nos quoque confitemur plusquam cæteros cum Hebraicis consonare*. Et in Cap. 5. Ezechielis: *Quamquam*, inquit, *& Aristæus, & Josephus, & omnis Schola Judæorum, quinque tantum Libros Moysis a Septuaginta translatos asserunt*. In Caput denique 2. Michææ Prophetæ: *Interpretatio Septuaginta (si tamen Septuaginta est; Josephus enim scribit, & Hebræi tradunt, quinque tantum Libros Legis Moysi ab eis translatos, & Ptolomæo Regi contraditos) tantum discordat in præsenti loco ab Hebraica veritate, ut nec Capite possimus ex æquo ponere, nec eorum simul sententias explicare.*

Respondetur, Quod etsi *Josephus* solam Legem a Septuaginta Interpretibus translatam asserat, probabilior nihilominus est Veterum Patrum sententia, qui totam Scripturam ipsos interpretatos fuisse docent; neque huic opinioni contrarius est *S. Hieronymus*, Josephi opinionem locis laudatis referens potius quam adstruens. Nam Psalterium secundum Editionem Septuaginta Romæ emendavit, & secundum eamdem Libros Salomonis correxit, & in Commentariis quæ scripsit in Prophetas, Versionis illius sæpe meminit, eamque apponit. Præfatione in Psalterium ait: *Psalterium Romæ dudum positus emendaram: Et juxta Septuaginta Interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram*. Et Præfatione in Libros Salomonis: *Si cui sane Septuaginta Interpretum magis Editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim nova sic cudimus, ut vetera destruamus*. Præfatione in Isaiam: *Unde conjicio noluisse tunc temporis 70. Interpretes Fidei suæ Sacramenta perspicue Ethnicis prodere; ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: Quæ cum hanc Editionem legeritis, ab illis animadvertetis abscondita ..... Hoc a fastidiosis lectoribus precor, ut quomodo Græci post Septuaginta Translatores Aquilam, & Symmachum, & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: Sic & isti saltem unum post priores habere dignentur Interpretem*. Et L. 2. Adversus Rufinum: *Universi Tractatus mei horum testimoniis texti sunt: Commentarii in 12. Prophetas meam & Septuaginta Editionem edisserunt*. Hebræi vero plerique omnes, præter *Josephum*, censent Septuaginta Interpretes totam Scripturam vertisse, Gentisque suæ Sapientes Legis nomine, quam a 70. Senioribus translatam ajunt, Vetus omne Testamentum intellexisse. Ita *R. Ghedalias* in Catena Cabbalæ, & *R. Azarias* Libri *Imre Binah*, id est, *Sermonum Intelligentiæ*, Cap. 7. Et certe antiqui Rabbini in Thalmude Tractatus *Sanhedrim*, Cap. 2. Mortuorum Resurrectionem ex *Isaia* Cap. 55. Vers. 8. & Psal. 84. Vers. 5. demonstrant, deinde inferunt: *Hinc Resurrectio mortuorum ex Lege probata est*. Idem ex *Daniele* alii Rabbini ibidem, & ex aliis locis in *Mischna* ejusdem Capitis. Et in Tractatu *Sophrim* Cap. 1. *Opus quinque Seniorum qui scripserunt Ptolomæo Regi Legem Græce*. Quinque Seniorum mentione ad quinque Versiones Græcas alludunt, *Aquilæ*, *Symmachi*, *Theodotionis*, *Quintam & Sextam* ab Anonymis Auctoribus elaboratas. Postea enim Septuaginta duorum Seniorum convocationem a *Ptolomæo* factam, & Versionem ab iis adornatam narrant. At *Aquila*, *Symmachus*, *Theodotion*, & alii duo Interpretes Anonymi, non Pentateuchum tantum, sed omnes Libros Sacros verterant. Legis igitur nomine universam Scripturam intelligunt. Quamquam stupenda est Rabbinorum illorum imperitia & ἀνεπιστασία, qui Versiones quinque in unam confuderunt, & perverso temporum ordine ad *Ptolomæum* retulere, quæ

qua-

quadringentis aut quingentis post ipsum annis facta sunt. Præterea, tradunt Hebræi in eodem Tractatu *Sopherim*, 70. Seniores scripsisse Legem Ptolomæo *separatim*, & tredecim in ea mutasse. Porro si Legem separatim & ab aliis Libris divisim obtulerunt *Ptolomæo*, inde colligitur ipsos reliquos Libros Veteris Testamenti pariter transtulisse. *Josephus* ipse Lib. 2. *Contra Apionem*, Legis nomine totam Scripturam intellexisse videtur, ubi de *Ptolomæo Philadelpho* sic loquitur: *Desideravit agnoscere nostras Leges, & Sacratum Scripturarum Volumina concupivit, misitque rogans destinari viros, qui ei interpretarentur Legem*. Denique Christus & Apostoli Legis nomine non Pentateuchum solum, sed Psalmos atque & Prophetas significarunt. Joannis 10. 34. *Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in Lege vestra, quia ego dixi: Dii estis?* Quod ex Psalmo 81. 6. sumptum est. Et Joannis 15. 25. *Sed ut adimpleatur sermo, qui in Lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis*. Quod Psalmo 24. 19. legitur. Et 1. ad *Corinthios* 14. *In Lege scriptum est: quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar Populo huic: Et nec sic exaudient me, dicit Dominus*. Quod habetur *Isaiæ* 28. 11.

DISSERTATIO IX.

De Genere Herodis.

PROPOSITIO UNICA.

Herodes Idumæus fuit, & Alienigena respectu Judæorum.

PRobatur primo ex *Josepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 2. ubi de *Antipatro* Herodis patre ita scribit: *Amicus quidam Hyrcani Idumæus, nomine Antipater, vir pecuniosus, natura factiosus & industrius, infensus erat Aristobulo, eo quod ipse studeret Hyrcani partibus: Quamvis Nicolaus Damascenus hujus genus deducat a Primoribus Judæorum, qui in Judæam venerunt ex Babylonia. Sed hoc dicit in gratiam Herodis ejus filii, quem fortuna ad Judæorum Regnum evexit.* Et Cap. 27. *Antigonus ita respondebat verso sermone ad Silonem ac Romanos Milites: Iniquum eos facere, qui Herodis Regnum adstruant, homini privato & Idumæo, hoc est, Semijudæo, cum id more Gentis debeatur successioni generis. Nam si offensi quod ipse a Parthis Regnum accepisset, ideo velint hoc auferre, non deesse multos ex eo genere, qui legitime possint id accipere, nihil de Populo Romano male meriti; & Sacerdotes insuper, quos iniquum sit privari debitis honoribus.* Idem Cap. 27. *Administratio autem rerum pervenit ad Herodem Antipatri filium, plebejo natum genere, & subjectis Regibus.* Libro tandem primo *de Bello Judaico*, Capite 5. de Antipatro Herodis patre scribit: *Erat autem genere Idumæus, & nobilitate ac opibus Gentis suæ Princeps.*

Probatur secunda Propositio contra *Scaligerum* & *Casaubonum* Veterum Patrum auctoritate, qui *Herodem* alienigenam & allophylum summo consensu pronuntiant, quamvis alii Ascalonitam, alii Idumæum fuisse sentiant.

Eusebius Lib. 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 6. *Julii Africani* ea de re sententiam refert, suamque ipse exponit. *Per idem tempus*, inquit, *cum Herodes primus ex alienigenis Judaicæ Gentis Regnum obtineret, completa esse videbatur Mosis prædictio, quæ sic habet: Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femore ejus, donec veniat cui repositum est. Quem etiam expectationem Gentium fore confirmat. Quippe etiam sine effectu pendebat prædictio, quamdiu sub domesticis Principibus Judæis agere licebat: Qui quidem a Mose initio ducto ad usque Augusti tempora permanserunt: Cujus Principatu primus ex alienigenis Herodes Regnum Judææ a Romanis adeptus est: Cum ut a Josepho quidem traditum est, paterno genere Idumæus, Arabs materno esset. Ut autem scribit Africanus non ignobilis & ipse Scriptor, qui de illo accuratius scripserunt, Antipatri filium fuisse tradunt: Huic vero Herodem quemdam Ascalonitam, unum ex numero servorum Templi Apollinis, quod Ascalone est, Patrem fuisse. Antipater cum admodum puer a Latronibus Idumæis captus fuisset, cum iisdem diutius vixit, eo quod Pater pro redemptione ipsius pretium solvere præ inopia non valeret. Moribus igitur institutisque eorum innutritus, tandem in notitiam Hyrcani Judæorum Sacerdotis amicitiamque pervenit. Hujus filius fuit Herodes is, qui Servatoris temporibus vixit.*

Origenes Homilia 17. in Genesim: *Constat usque ad Nativitatem Christi non defecisse Principes ex genere Juda, nec Duces de femoribus ejus, usque ad Herodem Regem; qui secundum Historiæ fidem, quam Josephus scribit, alienigena fuisse, & per ambitionem in Regnum Judæorum dicitur irrepsisse.*

S. *Epiphanius* Hæresi 20. quæ est *Herodianorum*, Herodis genus ab *Ascalona* cum *Africano* repetit, & tamen Idumæum dictum observat, quod eum Antipater in Idumæa genuisset. *Herodes Antipatri cujusdam Ascalonitæ, atque Apollinis Æditui filius fuit. Cujus insuper Antipatri parens Herodes nomine filius Antipa fuit. Antipater ab Idumæis captus, & in Idumæa degens, Herodem suscipit, qua in regione diu admodum in servitute vixit: Quod eum Herodes pater ob inopiam redimere non posset. Tandem a Popularibus collatitia pecunia una cum Herode filio liberatus, postliminio in patriam revertitur. Quam ob causam ab aliis Idumæus, ab aliis Ascalonita fuisse proditus est. Postea, cum ad Demetrii familiaritatem pervenisset, in Judæa procurationem obtinuit. Tum etiam notus Augusto Imperatori fuit. Atque ex illa procuratione Proselytum se faciens una cum Herode filio circumcisus est, ad quem Judæorum Regnum pervenit . . . Quamobrem quod ex alienigena ille Gente regnare cœperat, cum hactenus a Juda & Davide Regnum, atque ex Juda stirpe Principes & Patriarchæ perstitissent; quod, inquam, Imperium in exteraum hominem translatum fuerat, idoneum illis visum est erroris argumentum, ut Herodem esse Christum arbitrarentur, quod ex illo Scripturæ loco consequens videbatur.* Non desinet Princeps e Juda, donec venerit cui reservatum est. *Ut eo sensu sit accipiendus, quasi Herodi reservatum esset . . . . . Porro iste de Juda genere non est, ac ne omnino quidem Israelitica Gentis.*

Demetrium posuisse pro Hyrcano videtur S. Epiphanius.

Genes. 49

S. *Ambrosius* Lib. 3. in *Lucam* eadem pene tradit. *Fertur ab his, qui sive argumentati, sive simpliciter docentes, sive vere adstruentes tradiderunt nobis, quia Idumæi latrones Ascalonem Palæstinæ Urbem ingressi, de fano Apollinis quod vicinum muris erat, Antipatrum Herodis cujusdam Hieroduli filium inter alios abduxere captivum, quem pater redimere propter paupertatem nequivit. Is igitur imbutus disciplinis & mysteriis Judæorum, Hyrcano Judææ Regi amicitia copulatur, quem pro se ad Pompejum Hyrcanus Legatum direxit; & quia Legationis fructu potitus est, per eam gratiam partem Regni affectavit. Occiso autem Antipatro propter felicitatis invidiam, filius ejus Herodes postea sub Antonio Senatusconsulto Judæis regnare præceptus est. Cujus Herodes filius, & alii Tetrarchæ. Quod ideo ex Græcorum Historiis putavimus transferendum, ut clareat Herodem nullo affinem generi Judæorum, Regnum adulterina fraude quæsivisse. Denique conscius ignobilitatis suæ, ne qua posteris suis vel de præscripto veteri quæstio moveretur, Scripturas eorum incendit, existimans quod si indicia de publico sustulisset, nullis aliis testimoniis clarere posset, quin de Patriarcharum vel Proselytorum veterum genere dimanaret. Sed ut pleraque cura humanæ sunt, cognitioni hoc & indagini veritatis præjudicare non potuit.* Et Lib. *De Benedictionibus Patriarcharum*, Cap. 4. *Per Herodem adulteratu successio prærogativam dignitatis amisit. Etenim quia verum Regem negaverunt, falsos habere cœperunt.*

S. *Hieronymus* Commentario in Cap. 3. Osee. *Ergo postquam defecit Princeps ex Juda, & Dux de femoribus ejus & Herodes alienigena, & Proselytus suscepit Imperium, intelligimus venisse cui Regnum repositum est: & ipse erit expectatio Gentium.*

S. *Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 45. *Deinde post paucos annos etiam Herodem alienigenam Regem habere meruerunt, quo regnante natus est Christus. Jam enim venerat plenitudo temporis significata prophetico spiritu per os Patriarchæ Jacob, ubi ait:* „ Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femoribus ejus, donec veniat cui repositum est, & „ ipse erit expectatio Gentium. *Non ergo defuit Judæorum Princeps ex Judæis, usque ad istum Herodem, quem primum acceperunt alienigenam Regem. Tempus ergo jam erat, ut veniret ille cui repositum erat, quod Novo promissum est Testamento, ut ipse esset expectatio Gentium.* Et Lib. 12. *Contra Faustum Manichæum*, Cap. 47. *Sunt literæ certissimæ, Historiæ ipsorum quoque Judæorum, quibus ostenditur, primum Alienigenam Regem fuisse in Gente Judæorum, quo tempore natus Christus est. Ita non defuit Rex de semine Judæ, donec venirent quæ reposita erant.*

S. *Cyrillus Alexandrinus* Lib. 7. *Glaphyrorum in Genesim*, benedictionem Juda explicans: *Regnarunt Judæi,*

& ex

& ex sanguine Israelis fuerunt ipsi Duces, donec Herodes, Antipatri filius, genere Palæstinus, qui Tetrarcha cognominatus est, acquisivit sibi Regnum, sub quo & ipse natus est Christus, expectatio Gentium.

Theodoretus Dialogo 1. *Herodes alienigena, qui paterna quidem origine Ascalonites fuit, materna vero Idumæus.*

Patres quidem laudati a *Josepho* in eo dissentiunt, quod *Herodem* Ascalonitam dicant: ille vero Idumæum; sed tamen in eo conveniunt, quod alienigenam asserant, hoc est, non ex Israelitica stirpe, sed ex peregrina procreatum.

Objiciunt *Scaliger* & *Casaubonus*, Herodem alienigenam dici non debuisse, si Idumæus fuerit, cum Idumæi integro fere sæculo ante Regnum *Herodis* facti sint Judæi, ut narrat *Josephus* Lib. 13. Cap. 17. Nam qui renuntiassent proprio Gentis Idumææ Deo (*Coze* ipsi nominabant, teste *Josepho* Lib. 15. Cap. 1.) qui Ritus prioris Idololatriæ antiquassent, Circumcisionem & universum veri Dei cultum admisissent, ut ibi testatur *Josephus*, cur non censerentur Judæi? Cum præsertim a prima origine fratres Judæorum essent. Deuteron. 23. 7. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est*; propago nempe filii Abraham. Præterea, *Josephus* Libro 20. Cap. 6. *Herodem* genere Judæum dicit. Referens enim contentionem ortam Cæsareæ inter Syros & Judæos, ait: *Apud Cæsaream quoque inter Judæos habitatores & Syros de pari jure Civitatis rixa exorta est. Nam Judæi potiore conditione volebant esse, quod Urbis ejus conditor Herodes Rex fuerit Judæus genere. Id Syri non inficiabantur quidem, sed ajebant, Urbem Turrim Stratonis dictam a principio, quo tempore nullum Judæum habitasse inibi.* Idem Lib. 15. Cap. 14. Concionem *Herodis* ad Proceres Judæos refert, quos ita compellat: Ἄνδρες ὁμόφυλοι, Viri Tribules. Denique *Nicolaus Damascenus*, qui certe genus & stemma *Herodis* noverat, ipsi nempe familiaris, illum genere Judæum esse scripsit: Et *Strabo* L. 16. *Herodem* vocat *Judæorum* ἐπιχώριον, hoc est, *indigenam seu vernaculum*.

Respondetur, Etsi Idumæi ex quo *Joannes Hyrcanus* Judæorum Pontifex Rexque ipsos edomuit, Circumcisione accepta ad Judæos aggregati sint, non tamen proprie Judæum fuisse *Herodem* inde colligitur, id est, ab Israel sive Jacobo Patriarcha originem traxisse, sive (ut loquitur Apostolus) *Judæum ex Judæis*: sed Proselytum dumtaxat, & Religione Judæum, non genere. Porro etsi Idumæi Judæorum fratres appellati sint, utpote ex *Abrahamo* per *Esau* progeniti, quia tamen Gens alia fuerunt a Judaica, diversosque Principes, diversos etiam Ritus & Instituta olim habuerunt, *Alienigenæ* in Scriptura Sacra vocantur. Psalmo 107. *In Idumæam extendam calceamentum meum: Mihi alienigenæ amici facti sunt.* Judæi quidem Cæsarienses ut jus Civitatis contra Syros sibi vindicarent, *Herodem* genere Judæum fuisse dixerunt, idque *Josephus* refert: Sed Judæum ipse tantum abest ut scripserit, ut potius *Nicolaum Damascenum*, qui *Herodem* genere Judæum, & a Judæis oriundum qui Babylone captivi fuerant, & quidem de Tribu Juda esse finxit, ut ignavum assentatorem reprehendat. Judæos etiam *Viros Tribules* Herodes vocabat, ut illos demereretur, atque ita vocare poterat, cum in Judaicum nomen & Populum insitus esset, utpote Proselytus. Atque idem *Strabonis* sensus est. Cæterum Proselytos tametsi Religione Judæi censerentur, in plerisque tamen deteriori jure fuisse quam Judæos cæteros, compertum est. In Synedrium enim adoptari non poterant Proselyti, & multo minus ad regnum jure assumi. Certe Advenæ seu Proselyti in Scriptura Sacra Judæis indigenis opponuntur, quamvis Religionis ejusdem communione juncti. Exodi 12. 19. *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel, tam de advenis quam de indigenis terræ.* Et Actuum 2. 3. *Judæi & Proselyti* distinguuntur.

Objicit *Casaubonus*: Alienigenæ, postquam erant circumcisi, & reliquis Sacris initiati, non minus veri Judæi censebantur quam hodie Judæus, Turca, vel Tartarus, postquam sacro lavacro fuerit tinctus, vere ac proprie Christianus est, & recte dicitur.

Respondetur negando paritatem. Ratio Discriminis est, quia *Fiunt, non nascuntur Christiani*. Judæi vero nascebantur & fiebant. Quamobrem nullum in prioribus divortium originis est. Ad Galatas 3. 26. 28. *Omnes filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu. Non est Judæus, neque Græcus: Non est servus, neque liber: Non est masculus, neque fœmina. Omnes enim*

Philip. 3. *vos unum estis in Christo Jesu.* In Judæis autem ratio maxima originis habetur. Aliud enim est esse *ex genere Israel, Hebræum ex Hebræis*, ut loquitur Apostolus: aliud accepta Circumcisione ad Populum Israel aggregari. Recte igitur a Patribus *Herodes* allophilus & alienigena vocatur, etsi fuerit Idumæus, non Ascalonita, ut ex Desposynorum Judæorum, id est, qui se cognatos esse Domini gloriabantur, falsa traditione docuit *Julius Africanus*, quem alii Patres secuti sunt. Cæterum controversia illa quæ *Scaligero* & *Casaubono* bilem movit tam intemperatam adversus *Baronium*, sola videtur quæstio de nomine.

Objicitur, Josephum Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 20. de prima Herodis uxore Jerosolymitana, cui nomen *Doris*, ita scribere: *Duxerat ante uxorem de popularibus suis.* Judæus igitur erat.

Respondetur, Uxorem ex popularibus suis duxisse dici potuit Herodes, quia apud Judæos educatus & institutus erat, imo & Judææ Præfectus, quamvis ex Judæorum genere ortus non esset. Præterea, in Josephi Operibus Basileæ apud Frobenium, & alibi editis, non legitur Dorin priorem Herodis uxorem fuisse ejusdem gentis cum Herode, sed popularem ex Judaica Gente. *Habuit siquidem* (inquit) *priorem uxorem, nomine Dorin, popularem ex Gente nostra*: popularem, hoc est ignobilem.

Objicitur: Antipater Herodis parens fuit Idumææ Præpositus, & Herodes nondum Rex Mariamnem Hyrcani filiam duxit uxorem; sed Antipatro Idumææ administratio concredita non fuisset, si ex illa fuisset oriundus; nec in matrimonium Herodi tradita fuisset Mariamnes, cum apud Judæos prohibita essent cum alienigenis matrimonia.

Respondetur, Hyrcanum Idumæam Antipatro credidisse, quia fidem ejus probaverat, & a suæ Gentis hominibus in Alexandri fratris partes admodum propensis sibi formidabat. Herodi vero data est in uxorem Mariamnes, quod Religione, quamvis non gente, Judæus esset: quod & ipse & ejus pater a Romanis Judææ Præpositi maximam auctoritatem adepti essent; Judæique in magna rerum suarum perturbatione, eorum imperio, etiam adversus Legis placita morem gererent.

Objicitur: Si Herodes Idumæus fuisset, Idumæorum Leges ac Ritus Judæis imposuisset, quemadmodum Joannes Hyrcanus Ritus Judæorum imposuerat Idumæis.

Respondetur, Id non tentasse Herodem, quia Religionem leviter curabat vir politicus & fortunæ tantum suæ serviens, Judæosque Legi suæ ac Ritibus summe addictos noverat, & quidvis potius toleraturos quam eorum immutationem. Accedit, quod Idumæos Legi Circumcisionis ab Esau subjectos postmodum ad totius Legis Mosaicæ observantiam Joannes Hyrcanus adduxerat, eoque nomine pro Judæis haberi cœperunt, Josepho teste, Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 17. Quamobrem non mirum si Herodes Judaicos mores observaret, nec aliquid in iis immutare tentaret.

Objicitur, Herodianos Herodem pro Messia habuisse: quod non fecissent, nisi Judæus fuisset.

Respondetur, Herodianos fanaticos fuisse, numero paucos, & omnibus odiosos. Cæterum ita constans erat Herodem alienigenam esse, ut ex Essenis, aliisque Sectis non pauci adduci numquam potuerint ut in ejus fidem jurarent; plurimi etiam tormentis & mortis comminatione ad juramentum illud præstandum fuerint impulsi; unde ab ejusmodi sacramento exigendo vir politicis artibus insignis & tempori serviens tandem abstinuit. Ne vero Gentis Herodianæ, utpote quæ non esset ex Davidis familia, immo nec ex Judaico genere, a Regno repellendæ locus relinqueretur, Herodes omnes Judæorum Genealogias & publica Instrumenta comburi jussit. Denique Herodianos ad Herodem pro Messia agnoscendum impulsos ea ratione, quod imperium Judaicæ Gentis a stirpe Davidica & Judaica ipsa Gente in illum translatum esset, S. Epiphanius observat Hæresi 20. *Quamobrem*, inquit, *quod ex aliena ille Gente regnare cœperat, cum hactenus a Juda & Davide Regnum, atque ex Juda stirpe Principes ac Patriarchæ perstitissent; quod, inquam, imperium in externum hominem translatum fuerat, idoneum illis visum est argumentum, ut Herodem esse Christum arbitrarentur, quod ex illo Scripturæ loco consequens videbatur.* „ Non deficiet Princeps e Juda, donec venerit cui reservatum est. Genes. 49. *Ut eo sensu sit accipiendum, quasi Herodi reservatum esset. Defecerunt enim (ajebant) illi. Porro iste de Juda genere non est, ac ne omnino quidem Israelitica Gentis. Huic autem Christo esse reservatum fuerat. Verum quæ sequuntur, illos manifeste redarguunt:* „ Quoniam ipse expectatio gentium erit, & in eum

„ Gen-

„ Gentes sperabunt. *Quanam vero Natio in Herodem speravit? aut qua Gentium spes in expectando Herode defixa est?* &c.

„ Plura dabit Serarius in Opusculo singulari *De Herode*.

DISSERTATIO X.

DE CELEBRI JOSEPHI TESTIMONIO

Christum Jesum spectante.

TEstimonium istud habetur Lib. 18. Antiquitatum, Cap. 4. Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο· ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ᾽ ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἵγε πρῶτον ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτά τε, καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων. εἰς ἔτι τε νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.

Id ita vertit *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, in Josepho: *Eodem tempore fuit JESUS vir sapiens, si tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & Doctor eorum qui libenter vera suscipiunt: Plurimos quoque tam de Judæis, quam de Gentibus, sui habuit Sectatores, & credebatur esse Christus. Cum invidia nostrorum Principum Cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus, qui eum primum dilexerant, perseveraverunt. Apparuit enim eis tertia die vivens. Multa & hæc & alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus; & usque hodie Christianorum gens ab hoc sortita vocabulum non defecit.* Quod quidem testimonium adulterinum, & e priscis Christianis Historiæ *Josephi* assutum opinati sunt *Osiander*, *Gifanius*, *Montacutius*, *Capellus* uterque, *Cloppenburgius*, *Blondellus*, *Tanaquillus Faber*, aliique intemperantioris Criticæ Auctores. Contra vero genuinum propugnant *Galatinus*, *Junius*, *Sixtus Senensis*, *Possevinus*, *Baronius* & *Bellarminus* Cardinales, *Casaubonus*, *Usserius*, *Petitus*, *Vossius* uterque, *Henricus Valesius*, Doctissimus Præsul *D. Huetius*, aliique Viri Eruditi.

PROPOSITIO UNICA.

Præclarum illud de Christo Jesu testimonium quod apud Josephum legitur, genuinus Josephi fœtus est.

PRobatur primo ex constanti & perpetua hujus testimonii lectione in Codicibus omnibus *Josephi* tum Manuscriptis, tum editis. Deinde ex Operum *Josephi* distractione, quo tempore hunc locum assutum volunt, sub finem scilicet tertii sæculi. Codices enim omnes *Antiquitatum Judaicarum* penes Christianos non erant, ut eos interpolare possent, ac istud testimonium pio dolo inserere. Tertio, *Josephi* diligentia in tradenda Historia sui temporis, & rebus memoria dignis, quæ apud Judæos contigerant, referendis, non patitur ut de Jesu Nazareno ipsum siluisse existimemus, cujus occasione maximi in Judæa motus excitati, cujus nomen Orbe toto celeberrimum, qui Christus appellatus est, de cujus nomine nova Christianorum Secta prodiit, & longe lateque per ejus Apostolos & Discipulos propagata est. Quarto, cum *Joannis Baptistæ*, & *Jacobi fratris Jesu* meminerit, eosque laude dignos censuerit, incredibile est de Christo Jesu siluisse, cujus nomen longe clarius fuit. Quinto, series orationis, locus appositus mentionem faciendi de Jesu Nazareno, ubi de *Pilato* agit; styli similitudo & locutiones *Josepho* familiares, hoc testimonium intrusum & adulterinum non esse probant, sed *Josephi* genuinum fœtum. Sexto, illud tamquam genuinum & legitimum laudant, & iisdem verbis repræsentant *Eusebius* Lib. 3. *Demonstrationis Evangelicæ*, pag. 124. & Lib. 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 11. *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, in Josepho, *S. Isidorus Pelusiota* Libro 4. Epistola 225. *Sozomenus* Lib. 1. Cap. 1. *Cedrenus* Histor. Compend. p. 196. *Nicephorus Callistus* Lib. 1. Cap. 39. *Suidas* in Lexico, verbo Ἰώσηπος.

Objicitur. Veteres Patres, qui Christianæ Religionis veritatem adversus Judæos propugnarunt, nunquam hoc *Josephi* testimonium protulisse, non *Justinum* in Dialogo cum Tryphone, non *Tertullianum* Libro Adversus Judæos; qui certe illud prætermissuri non videntur, utpote ad causæ Christianæ defensionem validissimum, si tunc in *Josephi* Codicibus extitisset. Accedit *Photii* silentium, qui cum *Josephi* summarium & censuram dederit Tmemate 238. hujus testimonii nullatenus meminit.

Præterea, *Origenes* Jesum e *Josepho* pro Christo agnitum non fuisse diserte testatur, Tom. 11. in Matthæum. *Et vero* (inquit) *mirabile est, quod cum Jesum nostrum non agnosceret esse Messiam, nihilominus tale justitiæ testimonium Jacobo dederit.* Et Lib. 1. Contra Celsum: *Idem quamvis Jesum parum agnoscens pro Christo, dum quærit causam Hierosolymorum Excidii, Templique demolitionis (cum debuisset dicere id accidisse propter ejus Populi contra Jesum insidias, quia Christum a Prophetis promissum interemissent) quasi invitus haud procul a veritate discedens, ait hæc contigisse Judæis in ultionem Jacobi cognomento Justi, fratris Jesu qui dicitur Christus, quia justissimum hominem occiderant.* Idem *Theodoretus* asserit, nec injuria. Vaticinia enim Prophetarum Messiæ prænuntia *Josephus*, sive adulatorie, sive ex animi sententia, *Vespasiano* accommodavit: Cum tamen in hoc loco Jesus clarissimis verbis Messias esse dicatur. *Hic erat Christus.*

Tertio, Testimonii hujus Auctor hominem dici non vult Jesum; Deum igitur esse vult; quod de Messia suo Judæi numquam crediderunt.

Quarto, Jesum plurimos e Gentibus ad se pertraxisse dicit, cum ex Ethnicis unam tantum alteramve mulierem ad suam Sectam Jesus Christus traduxerit.

Quinto, absurdum est, *Josephum*, cujus in Ethnicorum superstitionem magis quam in Religionem Christianam inclinabat animus, fatentem inducere, Prophetas prædixisse casus, gesta, miracula, & Resurrectionem Christi Jesu.

Sexto Verisimile non videtur, *Josephum* Secta Pharisæum Jesum laudasse, qui Pharisæos palam fuerat insectatus.

Septimo, hæc perioche cum antecedentibus & consequentibus minus cohæret.

Octavo, styli discrepantia testimonium istud assutum probat.

Respondetur ad primum, Inficialis argumenti nullam aut exiguam esse vim. *Justinum Martyrem*, *Tertullianum*, priscos alios Patres, Judæorum pertinaciam Prophetarum Vaticiniis convincendam sibi proposuisse, testimonium *Josephi* recentioris Auctoris, cujus non magnam apud Judæos auctoritatem esse noverant, prætermisisse, maxime cum exploratum haberent, illud probe intellectum nihil adversus Judæos conficere, sed quæ de Jesu Nazareno esset Christianorum opinio dumtaxat exponere. *Photium* quod spectat, non mirum quod illius testimonii non meminerit, nec illud in suis Excerptis retulerit, cum *Judaicarum Antiquitatum* absolutissimam Epitomen dare non instituisset, cujus quatuordecim priores Libros prætermisit; & Tmemate 238. selecta quædam de *Herode* tantum excerpsit, ut ipse profitetur. Et hæc quidem non ea fide descripsit, ut detrahere aliquid vel addere religio ipsi fuerit. In exemplum sit hæc perioche, quæ apud *Josephum* non habetur: *Hic est Herodes, Antipatri Idumæi, & Arabissæ (Cypris autem nomen ipsi fuit) filius, sub quo Christus Deus noster pro salute nostri generis virginea utero editus: Adversus quem furore actus Herodes, aberravit quidem a Domino, plurimorum autem Infantium interfector fuit. Si Josephi* non sunt, quæ hic e *Photio* commemorantur, cur *Josephi* esse negemus, quicquid e *Photio* prætermittitur?

Ad secundum respondetur, *Origenem* & *Theodoretum* recte asseruisse, Jesum e *Josepho* pro Christo habitum non fuisse, quia in Christum non credidit, neque Christianus fuit. Cum enim de Jesu ait, *Christus hic erat*, non id significat, illum esse revera Christum qui e Judæis expectabatur, sed vulgata appellatione Christum nominari solitum e Judæis, Christianis, & ipsis Ethnicis. Matth. 1. 16 *De qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.* Sic Pilatus. Matth. 27. 17. 22. *Quem vultis dimittam vobis, Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?* Sic impii Satellites, Matth. 26. 68. *Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit?* Sic Summi Sacerdotes cum Scribis, Marc. 15. 31. *Christus Rex Israel descendat nunc de Cruce.* Ita *Suetonius* in Claudio Cap. 25. *Judæos impulsore Christo assidue tumultuantes Roma expulit.* Et *Tacitus* Lib. 15. Annalium, Cap. 44. *Auctor nominis ejus Christus,*

qui

qui Tiberio Imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat, Ita & *Plinius* Epistola ad *Trajanum*, & *Lampridius* in Vita *Alexandri Severi*. Hinc *Eusebius* Lib. 1. *Historia Ecclesiastica*, Cap. 3. *Incorporea autem & divina virtutis, qua in ipso fuit, magnum & luculentum indicium est, quod solus ipse ex omnibus, qui umquam extiterunt ad hanc diem, nunc quoque ab omnibus hominibus per universum orbem Christus vulgo appellatur, & ab omnibus communi consensu & testificatione hoc celebratur cognomine, & a Gracie ac Barbaris pradicatur*. Cum ergo dixit *Josephus*, ὁ Χριςός ὗτος ἦν suppleri voluit, ὁ λεγόμενος, quod, alibi, conceptis verbis axpresserat, scilicet Lib. 20. Cap. 8. Ἀδελφὸν Ιησῦ τῦ λεγομένου Χριςῦ: *Fratrem Jesu, qui dicitur Christus*. Atque hunc *Josephi* sansum esse docet *S. Hieronymus*, hæc verba ὁ Χριςός ὗτος ἦν, ita reddens: *Et credebatur esse Christus*.

Ad tertium respondetur, Judæos Messiæ suo divinitatem adscripsisse; nec tamen *Josephum* existimassa Jesum essa verum Deum, sicut nec verum Messiam. Quod ergo ait, *Si tamen illum fas est virum dicere*, id oratorio more dixit, ut prodigiorum a Jesu patratorum admirabilitatem axtolleret, & significaret illum tanta gessisse, ut Deo quam hominibus propior videatur. Quem loquandi morem & profanis Scriptoribus familiarem, nec a Christianis omnino repudiatum pluribus exemplis ostendit Doctissimus Præsul *Daniel Huetius* Demonstrationis Evangelicæ Propositiona 9. & inter alia ex *Matthai Corvini* Pannoniæ Regis Epitaphio quod refert *Jovius*;

Corvini brevis hac urna est, quem magna fatentur
Facta fuisse Deum, facta fuisse hominem.

Ad quartum respondeo, Etsi una tantum alterave mulier ex Ethnicis Christo in terris agenti nomen dederit, Gentes tamen integras Apostolorum prædicatione ad Christum conversas. *Josephum* itaqua ad suum tempus respexisse, quo Christianum nomen jam longe lateque propagatum erat; & Christo jure tribuisse quod Apostoli Christi virtute sa facere prædicabant.

Ad quintum respondeo, *Josephum* ax propria sententia non loqui, sed ax publica fama, & Discipulorum Christi, atque omnium Christianorum fide, eum ait: illum Discipulis apparuissa tertia die redivivum: *Multa hac & alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus*: Quasi diceret, Eos qui Jesum credebant assa Christum, credere etiam ipsum die tertia surrexissa a mortuis, & Prophetarum de Messia prædictiones in illo axitum habuisse.

Ad sextum respondeo, Mirum non asse quod *Josephus*, Secta licet Pharisæus, tam magnifice de Christo scripserit, cum *Vespasianum* capitalem Judaicæ Gentis hostem, aut Messiam esse crediderit, aut credere se finxerit. Etsi Deus, qui hominum ingenia & corda regit omnipotentissima potestate, Paulum Secta quoque Pharisæum, & Christianæ Raligioni infensissimum Christi Prædicatorem & Apostolum effecit. Quid mirum si a *Josepho* in Judaismo pertinaci præclarum illud de Christo testimonium expressit?

Ad septimum respondeo, *Josephum* temporum ordinem, non rerum attendere, & diversas ac omnino disparatas narrationes rerum quæ iisdam temporibus gestæ sunt, in unum caput congerera, nulla quæsita argumentorum commissura; qui nobilissimorum Historicorum mos est, quamvis alius sit Oratorum stylus. Quæ autem eo in Capite narrat *Josephus*, in quo præclarum illud de Christo testimonium habetur, *Pilati* temporibus contigerunt. Unde non est quod ea minus cohærere Adversarii causentur.

Ad octavum respondeo, Styli discrepantiam viros eximia criticos & eruditos nullam subodorari, inter alios *Casaubonum*, *Usserium*, *Vossios*, *Valesium*, *Huetium*, &c.

His itaqua conjecturis non obstantibus, genuinum habeatur *Josephi* testimonium de Christo Jesu Salvatore nostro, fine Legis & Prophetarum, cui sempiterna laus, honor, & gloria.

Finis Historiæ Veteris Testamenti.

I N-

I N D E X
RERUM PRÆCIPUARUM,
QUÆ IN HOC VOLUMINE
CONTINENTUR.

A

B

C

An

E

F

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

Tobia

FINIS.

